This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Ex Canonéin

No 1270

4 B

108. c. 2.

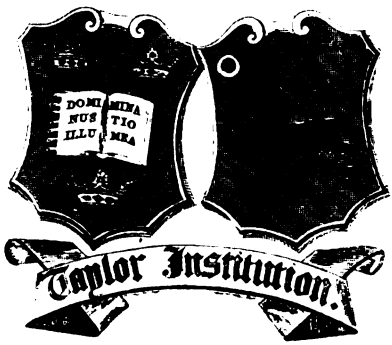

Jonan Carl Heving
18/12 17.

Swea Rikes Historia,

Ifrån

De äldsta tider

til

De närvarande.

Andra Delen.

Som

Innefattar Rikets öden från år 1060 til 1300.

STOCKHOLM,
Tryckt hos CARL STOLPE, på deß förlag,
År 1773.

Hans Kongl. Maj:t

Konung

GUSTAF III.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eder Kongl. Maj:t upoffras i diupaste underdånighet det, ta ringa Arbete, som innefattar en tid af något mer än twå hundrade år af Swenska Historien. Sedan Eder Kongl. Maj:t lämnat fritt tilträde för alla sina Undersåtare, [illegible] häfdeteknare at nedlägga för Eder

Kongl. Maj:t äfven i sina Anmärkningar. Här förekomma allenast föråldrade sanningar och gammalmodiga dygder; o-dygder äfven ock: Deße senare behöfwas nu intet.

De owäntade omwäxlingar, som händt på den korta tid Eder Kongl. Maj:t fört den Swenska Spiran, hafwa den naturliga wärkan, at man kan tro otroligheter, och på den räkning torde sanning och dygd än en gång blifwa på moden, fast de någon tid synts hafwa warit resefärdiga.

En ny werld och nya tänkesätt öpna sig under Eder Kongl. Maj:t: en klar morgonrådna bebådar en wederqwickande dag, då hwar och en i sin ordning kan med nöje i akt taga sina skyldigheter. I betraktande af förra tider har jag altid ansett det för en slags förmån at wara Swensk; nu anser jag det för åra och tror mig lyckelig, då jag uti min stilla tysthet kan skryta af at wara och förblifwa i diupaste underdånighet,

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eder Kongl. Maj:ts

Allerunderdånigste och troplichtigste tjenare och undersåte

SVEN LAGERBRING.

Til

Hans Excellence

Riks-Rådet

MELCHIOR FALKENBERG.

Högwälborne Herr *Baron*
Kongl. Maj:ts och Rikſens Råd ſamt Cancellie-Råd Lunds Academie Canceller Herre Riddare af Kongl. Maj:ts Orden.

För Eder EXCELLENCE, min Höga Förman, framlägges nu uti all ödmiukhet Andra Delen af Swea Rikes Hiſtoria, ſåſom något bewis, at den tjenſtfrihet, mig allernådigſt warit förund, intet bliſwit miſsbrukad til ſyſslolöſt tidsfördrif.

Eder EXCELLNCE, ſåſom en uplyſt kännare af Wetenſkaper och Witterhet, lär genaſt finna, at Arbetet bordt bliſwa bättre och fullkomligare: men Swenſka medeltidens Hiſtoria behöfwer flera hjelpredor, än man kan wänta,

wänta, och i många mål får man endaſt ſå mycket ljus, at man kan ſe mörkret. Denna och flera dylika omſtändigheter torde då urſäkta de briſter, ſom förekomma på flera ſtällen, och jag gör mig den wördſama förhoppning, at Wärket, ſådant ſom det är, med nåd upptages, och at Eder EXCELLENCE intet nekar författaren ſitt wördade beſkydd, ej heller den förmån at ſtädſe få wara

Eders Excellences

Allrådömjukaſte tjenare,
SVEN LAGERBRING.

Inne-

Om Stenkilska Ätten.

Christna Församlingens tilstånd under Stenkilsk Släkten.

Rikets almänna förfatning under Stenkilska Släkt

Några namnkunniga Släkter under Stenkilsk tiden.

Konung Swerkers Regering.

Christna Kyrkans tilstånd under Konung Swerk

Konung Erik Jedwarsons Regering.

Konung Carl Swerkersons Regering.

Konung Knut Eriksons Regering.

Sweriges Politiska tilstånd til 1200.

Kyrkans tilstånd til 1200.

Swerkerska och Erikska Konungarnas Regeri byte til Folkungiska Konungarna.

Rikets förfatning ifrån 1200 til 1250.

Kyrkans tilstånd ifrån 1200 til 1250.

Folkungiska Konungarna och Waldemar Birg

Konung Magnus Birgerson Ladulås

Konung Birger Månßon

Rikets författning ifrån 1250 til 1300

Kyrkans tilstånd ifrån år 1250 til 1300

Företal.

§. 1.

Andra Delen af Swea Rikes Historia underkastas nu med wederbörlig högaktning det allmännas upłysta omprőfwande. Något Företal wid des utgifwande kunde til åfwentyrs wara åfwerflődigt, och i det hänseende åfwen onődigt, om ej en skyldig ärkänsla kraśde et offentligt betygande. Hans Högstsalige Kongl. Maj:ts Höga Nåd wördas sáledes i djupaste underdånighet i främsta rummet, som allernådigst behagat, til fullsőljande af detta påbegynta Arbete, lämna mig tjenstfrihet, ifrån de wanliga syslor, som åtfölja mitt Lärare-Ambete. Jag har intet understådt mig at göra ansőkning om denna frikallelse, utan Högloflige Kongliga Cancellie-Collegium har hos Riksens Ständer, som woro församlade wid 1769 års Riksdag, anmält måler; och såsom de behagat i underdånighet styrka dertil, är mig denna förmån allernådigst tilfogen förmedd, hwilken ån mera därigenom är förökt, då Högbemälte Collegium åfwen med understőd af penningar behagat befordra Wärkets befrämjande. Hans Excellence Riks-Rådet Grefw Hjärne &c. wördar jag wid alla deßa nådetecken, såsom den, hwilken haft största del härutinnan, ånskőnt jag aldrig understådt mig at anhålla därom. Denne Herrens tänkesätt synes wara sådant, at han tror, det wälgärningen förlorar någon del af sitt wärde, om begäran gådt förut: Så at icke allenast jag, utan hela wårt lärda Samfund, påminner sig med wördnadsfull ärkänsla den tid, denne Herren behagat såsom Canceller föra styrselen af wår

§. 2.

Til detta arbetets fullbordande har jag blifwit understődd af både Inländsk och Utländsk biträde, och förmodar jag, at det in-

Berch, Doctor C. J. Benzelius, Kongl. Secreterarer
hecarien Wilde, samt Professoren och Bibliothecarie
ius, hwilka icke allenast lämnat wid tilfälle munteli
ning, utan ock lämnat det af så wäl otryckta som tr
ingar, som annars i mitt eget förråd intet warit
framledne Assessoren uti Antiquitets-Archivum Broc
wid sin död, skänkt mig sina Anmärkningar wid A
af Hof-Cancellieren von Dalins Swenska Historia
kriftwit i brädden af sitt exemplar.

§. 3.

I Dannemark har man ock behagat wisa
bewågenhet som i Swerige genom lämnadt benåg
Conferentie-Råderna Hjelmstjernas, Klewenfel
och Etats-Rådet Langebeks Bokförråd och Samling
Professor Wall likaledes til mitt bruk och behof öpn
ets-Bibliothequet. Inga Etats-hemligheter sökte
begärde jag; men til hwad som rörde gamla Nordi
bruukades mig altid fri tilgång, så af tryckta som otr
ar, hwilka sednare äro med mycken möda och kost
Rådet Langebek samlade så i Dannemark och Sv
Ryssland och Tyska orterna.

§. 4.

I anseende til sådan anwisning kan det wäl hä

at pröfwa, om meningen eller gißningen är mer eller mindre grundad. På detta sätt har Arbetet blifwit något widlyftigare än det annars bordt wara. Efter min oförgripeliga mening bör en sådan widlyftighet ursäktas. Med samma öfwertygelse, som jag wet, at många af mina wärda Landsmän kunnat göra denna Historien bättre och fullständigare, är jag försäkrad, at många Läsare intet kunna hafwa tilgång til alla här åberopade Böcker och Acter, och at de, som kunna hafwa tilgång därtil, torde likwäl hafwa brist på tid at göra wederbörlig undersökning och jämförelse; hwilket nu blifwer ganska lätt, när bewisen bifogas sielfwa berättelsen. Jag måste bekänna min swaghet, jag har swårt för at tro en Författare på sina ord, i synnerhet då han skrifwer om långt förfluena tider. För samma orsak, wore det en orimelighet at begära, det jag skulle blifwa trodd i en sådan omständighet. Det har warit et allmänt bruk hos Häfdetecknare, at de sällan eller aldrig behagat upwisa källorna, hwarifrån de hämtat sina underrättelser. Ja några hafwa ock ansedt det för et fel at framföra bewisen, och yttrar sig Widekindi uti Tilskriften af sin tio-åriga Krigs-Historia, til Riks-Cancelleren Magnus Gabriel de la Gardie, at det skulle synas orimeligt at hänga redskapen wid Arbetet, såsom en Smed wille fästa fil och tång wid det stycke, han förfärdigat. Om detta infall bewiser mycket wet jag intet, likwäl lär ej heller wara aldeles öfwertygande: ty så oförnuftigt det wore, at hänga pennor och bläckdosan wid en Skrift; så förnuftigt är det däremot at bewisa det man anförde. En samwiss Skribent kan i många mål umbära andra witnesbörd, emedan hans egen och andras ännu lefwandes förfarenhet kan understundom wara bewis nog: men i wisa omständigheter kan det äfwen behöfwas at han beropar sig på sina Sagesmän.

§. 5.

Några gamla samt korta Krönikor och Konunga-Längder, Källorna
som utgifwits af Ärke-Biskop Erik Benzelius, Doctor Olof til medelti-
Celsius, Hon Stjernman, Ludewig och Langebek, äga mycket dens Hi-
wärde i medeltidens Historia. Diarium Minoritarum Stockholmen- storia.
se, som för några år sedan utkom uti Lund, förtjenar samma

inga gamla Acter i Swerige. Om så wore, bor
tålamod uptaga en sådan miſstanka eller beſkyllning:
här är et godt förråd därpå i Antiquiters-Archivum
dra ſtällen, wore det önſkeligt, at en sådan Saml
måtte komma i dagsljuſet. Siſta gången då jag hade
tala med Ärke-Biſkop Erik Benzelius, wiſade ha
honom gjord början til en sådan Samling uti Kyrko
wore det, om så wäl Politiſka ſom Kyrkohandlingar
des. Etats-Rådet Langebek har måſt färdigt ſitt C
maticum för Dannemark; och ehuruwäl där åſwen
både Swenſka och Norrſka Handlingar, ſynes det li
digaſt, om man i Swerige droge ſielf omſorg om et ſä
utgifwande. Intet hinder ſynes wara häremot, ut
allena, men mån tro den är odſwetwinnelig? Imedle
med tackſamhet ärkänna deras möda, ſom dels gifw
Acter dels gjordt ſamling däraf. Örnhjelm har
målet warit outtröttelig. Hans Bullarium uti twänn
hans Diplomatarium i flera Band witna om des berö
och oförtrutna arbete. Hadorphs och Peringſköl
ria förwaras tillika med de förra uti Kongl. Antiquit
och Cancellie-Rådet och Riddaren Berch, genom
förfärdigade och wäl inrättade Diaria, göra deßa Sam
ra nyttiga och brukbara. Men den förr gjorda
fullkomliga Corpus Diplomaticum, och des utgifwand

§. 6.

Genom de nu upräknade Källor kan man dels bekräfta dels rätta och öka wåra äldre och nyare Historie-Skrifware. Den större Rimkrönikan och Ericus Olai hafwa utan twifwel mycket witsord. At denne sednare haft sig bekant och brukat de ännu bibehållna Krönikor, kan man se utan swårighet. Men man finner ock, at han haft andra underrättelser at följa, som ännu saknas. Då Ericus Olai berättar p. 70, at några sagt, det Magnus Ladulås med wåld och orätt tilwållat sig Regeringen, kan jag intet påminna mig, at någon af wåra gamla Krönikor talt därom. Något dylikt finnes wäl hos Corner och Krantzius, men deras arbete lär Ericus Olai intet sedt, ty då hade han utan twifwel tillika lämnat underrättelse om K. Waldemars resa til Rom, hwarom man likwäl intet finner, at han haft någon kunskap. På 67 sidan säger han widare, at det berättas af några, at K. Waldemar efter slaget wid Hofwa med sin Gemål och Son dragit sig undan til Norrige. Uti Diarium Wisbyense wid år 1275 säges wäl, at Waldemar flyktat til Norrige, men om des Gemål och Son nämnes där intet, så at det är tydeligt, at han haft denna underrättelse af andra Skrifter som nu saknas: ty ingen anledning är, at han haft til hands Norrska Historien, som omständeligen omrörer denna märkwärdighet. Den omständeliga beskrifning, hwilken så wäl Rim-Krönikan som Ericus Olai lämna om Thorkel Knutsons Fälttåg til Karelen, wisar ögonskenligen, at de haft äldre Handlingar at följa, men hwar de tagit wägen wet man nu intet; så at ingen kan twifla, at här ju warit flera underrättelser om fordna tiden, än de som nu äro i behåll. Detta bestyrkes än mer af de Handlingar, som Ericus Olai infördt i sin Historia p. 66. och följande; ty jag twiflar, om deßa nu mera finnas på något annat ställe: och är förlusten så mycket större, som allenast utdrag därur blifwit införde, hwarigenom man i många mål förlorat rätta förståndet.

Källor til medeltidens Historia.

Rim-Krönikan.

Ericus Olai.

§. 7.

Olaus och Laurentius Petri hafwa uti medeltidens Historia [illegible] följt Ericus Olai, så at man hos dem intet får nå-

[illegible] til upräkning, som nu til upbehållo [illegible]
ſtoria därigenom intet fått någon ſynnerlig tilökning
undantages, ſom han lånt af Ericus Olai, bliſwe
uti Riks-Hiſtorien ganſka litet, och underſtundom
digt. Hans tilgiſwenhet för ſitt Fäderneslands hed
mas: men ſmicker och ſkryt hedrar ingen, och et
röm, ſom utöſes wid alla tilfällen, hedrar hwarken
tjent'et eller intet förtjent'et. Härningarna böra ber
gerande, och när en Konung med hedrande märk
utmärkt ſin Regering, är des loſord en ſkyldighet,
minne en wälförtjent ärkänſla. Uti Kyrkoſaker ha
Magnus kan ſke bordt lämna ſtörre och mera uply
giorde; ty i Rom är godt förråd på gamla Han
hans inſigt lär likwäl intet haſwa warit mycket wi
han twiſlat, om någon Ärke-Biſkop i Upſala lå
Lund. Men en knapp utkomſt och widrig lycka lån
til grundelig underſökning uti ſå widſträckt ämne.

§. 8.

När man ſammanſogar deſſa nu upräknade
med Saxo Grammaticus, Sturleſon, Norrik
i ſynnerhet Torfæi Hiſtoria Norvegica, har man up
diſka Hiſtorie-Skriſware, ſom uti medeltidens on
[illegible], och kan man äfwen i många

got om Sverige uti sin Danska Historia. Sturleſon äger än ſtörre wisord både uti äldre och nyare tider. Torfäus är wärlingen öfwer alt klander, ty han följer helt troget sina gamla lärare, och är mycket sparsam med gissningar, och kan man merendels skilja hans gissningar ifrån de gamlas berättelser, så at ingen ting förteras i trowärdigheten. Man kan inte säga aldeles det samma om Meßenius, ty han inblander sina meningar med forna tidens underwisning, at man med mycken warsamhet bör både läsa och beropa sig på honom understundom. Han har haft tilgång til ganska många Handlingar, hwarigenom han mycket rättat de äldre Historieskrifwares berättelser: at han likwäl i många mål bedragit sig är ingen twifwel. Scheffer och Örnhjelm hafwa wid skickliga tilfällen uptäckt hans förseelser, och yttrar Ärke-Biskop Erik Benzelius sig uti Anmärkningarna til Vastovius p. 52 öfwer honom på följande sätt: Meſſenium - - - - - nihil moror, cum nevos ſuos hiſtoricos pridem commiſſos ingenue fateatur deprecenturque: och har Meßenius, uti tolfte Tomen af sin Scondia, i synnerhet, rättat sina miſstag uti medeltidens Historia. Icke deſtomindre är man Johan Peringſköld mycket förbunden, som befordrat Meſſenii Scondia til Trycket. Ingen twifwel är, at ju bättre Wärk kommit än fullkomligare uti wälmenendes händer, om Meßenius ſielf kunnat gifwa det ut. Torfäus.

Wäl man påminner sig, at Cancellieråd Hiärne warit skickad uti de angelägnaſte Rikswärf; kan man förundra sig, at han haft tid til at författa et så widlyftigt Wärk. De Danſke tilfälle kunne hans förseelser i många mål, men en upriktig nit om sanningen framlyſer wid alla tilfällen, och de många publika Handlingar, som han inryckt, sätta altid et beſtändigt wärde på hans arbete. Hiärne.

Hiärne påminner, at Huitfeld med sådan ömhet sökt förtiga sin willfarelſe som Hiſtoricus, at han synes hafwa brustit uti sin Ärlighet. Huitfeld.

Jfr. Mollers Hypomnemata til Bartholinus Antiquitates Danici. Men man torde likwäl kunna twifla om [illegible] sanning, lär aldrig befatta sig med

ga förmodan, at ingen förmår [illegible]
årnar uppfylla sin skrift med osanning. Men af t
nare tider framkomna med nya updagningar, h
at åska tydeliga bewis. Och i detta mål ärkänner
konlig högaktning Örnhielms grundeliga Historia
medan i alla de mål, uti hwilka han afwikit ifrå
ningar, har han merendels anfördt tilförlåteliga
skada, at et så wäl grundadt Arbete så snart l
Lars Norrman uti sin Fägneskrift öfwer Övnh
eccleſiaſtica yttrar sig sålunda:

Patria da veniam non inficianda fatenti,
Deerat adhuc rebus ſcriptor hyperboreis.

Ehuruwäl denna utlåtelse är på wers, kan den
hänseende wara gällande. von Dalin har följt
och berömwärda sed i medeltidens Historia; ty h
grunderna til sina berättelser, så at man därige
at pröfwa deras trowärdighet. Om han tillika u
hagat anföra sielfwa orden af sina ledare, hade
lättare, och öfwertygelsen större hos all slags Lä
het bör man bruka den warsamhet wid citationer
ter, at man förnämligast anser skälen och grunde
gifter. Ty det är ej nog, at en annan ny F
tilförne, som intet är i stånd, at weta mer där
[illegible] intet hafwe något äldre docum

gad förut, men såsom en ursäkt för mig sjelf, då man til åfwentyrs skulle finna, at jag i några omständigheter intet aldeles föreställt sakernas sammanhang, sådant som det af nyare Skribenter anföres.

§. 10.

Sedan man talt om wåra Nordiska Häfdateknare som lärt oß känna Medeltidens beskaffenhet; bör man ej heller glömma andra Skribenter, hwilkas wärk äro oumbärliga både för Kyrko-Historien och kunskapen om Wetenskapernas tilstånd i Norden. Någon underrättelse härom torde wara så mycket nödwändigare, såsom wåre inhemske Historie-Skrifware intet ofta betjent sig af dem, när man undantager Ärke-Biskop Erik Benzelius och Biskop Wallin. Man menar egenteligen de som författat beskrifningar på de äldre Munke-Samqwäm, och tillika underwist werlden om den talrika hop af heliga, som Påfweliga Kyrkan skryter utaf. Deßa wärk lämna understundom mycken kunskap äfwen om Gothiska Norden, såsom Angelus Manrique uti Annales Cistercienses 4 Tomer i Fol. *Chrysostomus Henriquez*, Menologium Cistercienſe, Fol. *Mabillon* och *Ruinart*, Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti, flera Band in Folio. *Bucelinus*, Annales Benedictinorum Fol. *Quetif* och *Echard*, Scriptores Ordinis Prædicatorum Fol. *Lucas Wading*, Annales Minorum flera Band in Fol. &c. Uti deßa och dylika wärk finnas åtskilliga underrättelser äfwen om Sverige, som såfängt sökes på andra ställen. Uti Wetenskaps-Historien gör *Cæſar Ægaſſius Bulæus* uti Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis 6 Tomer in Folio, samma nytta, emedan där nämnas åtskilliga Swenske, som warit namnkunnige för Lärdom, hwarom man ej kunnat genom egna Skrifter aldeles intet hafwer någon underrättelse. Några Swenske Helgon och deras märkwärdigheter äro inryckta uti Benedictinernas Acta Sanctorum Antwerpienſia samt på andra ställen. De som författat allmänna års-böcker uti Hiſtoria Eccleſiaſtica, såsom Baronius, Bzovius och Raynaldus i synnerhet, införa äfwen Sverige, så wäl som de hwilka gifwit ut Samlingar af Swenske Historie-Skrifware. At man ock får mycket ljus uti samlat och utgifwit Påfwe-Bref, Kyrko-Mötens och andra allmänna Acter, förstås af sig sjelft: så at den

Utländſke Böcker.

Manrique

Henriquez

Mabillon

Echard

Wading

Bulæus

Baronius

Bzovius

Raynaldus

ſta ordſaken är, at wåre egne Hiſtorie-[illegible]ſkrifvare
ſamt med ſina underrättelſer. Denna owiſſheten
til Genealogiſka ſaker, når frågan är om äldre tid
intet i Swerige ſåſom på andra orter förbundit ſe
Anor med wiſſa förmåner, och ſåledes har man
aldeles mån om at hafwa ſina Slägtlinier i den
bliſwit håldna uti på andra ſtällen. I Tyſkland h
ſå öm om Adeliga Släkternas ålder, at man inrät
efter, och når man intet kunnat bewiſa den ena F
de härutinnan framför den andra, har man genom En
duell afgjordt Antiquiteten. En ſådan twiſt war fordo
mellan en Trautmansdorf och en Frauenberger. Ut
tillåtna Enwige bleſ förmånen på Trautmansdorfs
och Kejſar Ludvig genom ſit förordnande af 133
dag ſtadgade, at Frauenberger och hans efterkomma
wid alla tilfällen lämna företrädet åt Trautmansdorf
lågar. Kejſarens Bref finnes hos C. G. Cher
Germanorum. Så nitiſk har man intet warit i m
deſtomindre, ſom man altid anſedt det för heder oc
ſit urſprung från berömda och förnäma Förfäder
warit mån om, at innom Släkten hafwa ſina
eller Genealogiſka Tabeller, hwilka förwarat minnet
ledes finner man, at Anna Fikes Dotter By
Abbediſſa i Wadſtena Kloſter 1512, har upſatt p

ningar finnas på många andra ställen dels i gamla Böcker upteckнade, dels och på wederhörliga Tabeller, hwilka innom Slächten förwarades. Genom Biskop Kiäl. Carlsons och Biskop Johan Kiäll Carlson.
Brasks flit och omsorg blef Genealogiska Witterheten mera utwidgad, emedan den förre har wid år 1450 och den sednare wid år 1512 sökt at göra den mera allmän och fullkomlig. Se Messenius i Dedicationen af sit Theatrum Nobilitatis. Wid slutet af XVI århundrade har Rasmus Ludwigson och Pehr Månson Utter utmärkt sig genom mycken möda och flit uti denna Delen af Historien. Messenius talar om Rasmus Ludwigsons arbete, på det nämnda stället, och berättar tillika, at en obekant Man gifwit ut några af Rasmus Ludwigsons Tabeller, hwilka warit äfwen uti Messenii tid så rara och sällsynta, at de intet kunnat erhållas. Han lägger ock denna utgifwaren til last, at han förtegat rätta Författarens namn och gifwit dem ut för sina. Men Utter nämner Messenius intet. Det kan då wara nödigt at man lämnar någon kundskap om hans insigt. Läsaren torde finna bättre sin räkning, om man inrycker twänne utaf honom upsatta Bref, än om jag anförer några af mina egna påminnelser. Det första är til Hertig Carl af Södermanland och lyder, som följer: Johan Brask. Rasmus Ludwigson. Utter

Ödmjuktige Högborne Furste. Nådige Herre!

Eders Furstelige Nåde alltid min ödmjuke och wälwillige tjenst bewisandes den stund jag lefwer, och betackar Eders Furstelige Nåde härutöfwer och alle tide ödmjukeligen . . . för all ynnest och Nåde mig ringa person af Eders Furstelige Nåde gunsteligen wederfaren, derföre E. F. N. min ödmjuke tjenst bewise, befinner jag mig plichtig wara. Högborne Furste, Nådige Herre. Efter E. F. N. mig nådigt befalte senasten jag hos E. F. N. warit, at några Slächter uträta, så hafwer jag däreft ransakat, måste mig möjeligen warit hafwer, och efter jag nu . . . mig til Kongl. Maijt min Allernådigste Herre, . . . efter nu mig dessälle gifs, ödmjukeligen welat E. F. . . . dömma åtminstone swar gifwe. Och til det förste gifwer . . . ödmjukeligen tilkänne, om den Herr Gudmar, som

ſkal wara ſkyld eller afkommen. Jeſu heller wet
wigſon om honom någon berättelſe gifwa, utan o
Gudmar Månſon, ſom ſkal hafwa fördt et Lejo
hafwa bodt på Rågleholm, och är den ſamm
hafwa med ſin dräng Jule-afton ridit uti S
Rågleholm, och hafwer icke kommit igen, för
däreftter om Jule-afton, och då ſäjes at han ſkal
des kommit til Stufwe fenſterit, och kallat på de
le ſe uth, ſåſom och hans Fru med det ſamma
det ſamma hon ſick ſe honom, ropade hon ſtra
Herr Gummar, och ſtrax hon det ſagt hade, t
och hans häſt ſlog tilbaka, at tre eller fyra ſto
lit in i Stugan, och ſedan ridit ſin wåg, dä
aldrig kom igen. Och denne Herr Gudmar ha
ner H. Olf och H. Måns Gudmarſon, och
wer haft til Husfru S. Brigitta och H. Måne
hennes Syſter, och den ſamme H. Gudmar
F. M. ſalige K. Herr Faders Fadermoders M
ſom E. F. N. gunſteligen förnimma kunne, af d
de Släkte-tafla. Kan och wäl hända, ſåſom
wigſon mehner, at denne H. Gudmar hafwer
förſt Hiortehufwudet och ſedan Lejonet, ſom ä
dernes Wapn, och de både icke mycket åtſk
ty den H. Gudmar, ſom hafwer fört Hiortehu

nyet öfwerse alle E. F. N. salige Frw Moders Jordebref, om Utter
där kunne finnes om samma H. Gudmar någon widere be-
rättelse, och där jag sådane finner, will iagh med det förste
ödmiukeligen E. F. N. der om tilskrifwa, bediandes och härmedh
ödmjukeligen, at hwar E. F. N. wet någen widare berättelse
om förbemälte H. Gudmar, E. F. N. wille mig den medh
det förste skrifteligen bekomme låthe. Sedan will iag ödmjuke-
ligen göra mit til uti den saak, så mycket mig menniskeligit och
möjeligit ware kan. Widare Nådige Furste och Herre låter
iag E. F. N. ödmiukeligen förnimme, at iag hafwer ransakat
om den Konunge Dotter, som E. F. N. senaste omtalade, som
skulle hafwa warit K. Carl Swerkersons Dotter benämnd
Helena och äfte Hertig Wilhelmus til Brunswik och Lyne-
burg, hwilke skulle hafwa warit begrafne A. 1368, så hafwer
Rasmus sig däruti förset, och menar, at det efter åretalet
måste ware K. Magnus Smeks Syster, och wet om henne
icke någon widare berättelse göra. Men iag hafwer funnit en
Latinsk Crönike hos Rasmus, som en benämd Wolfgangus Ju-
sto-Fridebrandinus hafwer låtit utgå A. 1572, som förmäler,
at förbemälte K. Carl hafwer haft en Dotter benämnd So-
phia, och henne hafwer bekommit en Herre öfwer de Wender
benämnd *Henricus Burevinus* den yngre, Primislai then andres
Son, och med honom hafwer hon aflat Söner Johannes, Ni-
colaus, Burevinus och Primislaus, och twå Döttrar säger han
sig omförmälte uthi en annan Crönike, som han will eller haf-
wer låtit utgå. Kan iag så något widere beskedh om deße twå
Konunge Döttrer, besynnerligen om then, som hafwer warit
gift til Brunswik, will iag ödmjukeligen göra E. F. N. det
[illegible] Sänder iag och ödmjukeligen här innelykt et Släkt-
[illegible] på Sweriges Konungars och Dottrers Giftermål, at
[illegible] det gunsteligen annamma wille, beder iag ödmiuke-
[illegible] hwadh mätto iag eljest kan och förmår göra E. F.
[illegible] til nådige behag, will och skal iag det ödmiu-
[illegible] gerne göre, och befalle E. F. N. sampt E. F. N:s
[illegible] Furstinna, och unge Lifs-Arfwinge härmedh och
[illegible] Guds thens Almäktiges milde och nådige beskyd
[illegible] et lyckseligt, roligt och långwaraftigt Regemente

"Dhe Edle Wälbornes Carl Bondes til
der uti Weßmanland, Bergslagen och Dalarn
ge K. Husfru Frw Beata Ochsenstiernas bå
nes och Mödernes Slächt til hwars dheres Sept
dragne och beskresne af Högborne Furstes Herr
tter götland tilförordnet Cammer Rädh Per. Mä
stad d. 2 Martii Ähr Christi 1615.

Hwad denne Thore Thotte anlanger, so
begrafwen på Kycklinge Heedh i Skån
finner honom wara i gamla Slächt-Böcker
schreffwen som en Fader af hwilken den gamb
ten, som kallas Bönder skole haffua ther
härkompst) så kan den likwäl icke så wara
gißning, at han är förder härtil för then nam
efter thet hafwer warit synnerligen giäst i denn
Thotter i Dannmark, hwilka äre af en sta
här i Swerige borne äre, the wele och sig
nämnde Thore Thotte til Wißö skall, ware
der, hwilket och synes likare wara, än med
the Totter äre af Dansk Blodh födde; men
deres härkomst och boning haft uti Wästerg

de. Sedan therefter finnes i samma Krönike en benämnd Dagfinnh Bonde, som hafwer warit Lagman i Gulatings Lagsagu, i then tiden Kongh. Håkan Swerreson regerat i Norrige, och Konung Swerker Karlson den tridie och Konung Knuth Sancte Eriks Sönn i Swerige emellan dhe åhren wid paß 1206 och 1230. Hwad Thor Skägge widkommer, hwilken efter gammal sägn skal hafua sin Grift och lägerstad på Skäggesnäs wid Calmar sund, huilken och utan twifuel är dragen här til för nampnet skuld, som några schrifwe för Thore Thorteßon, och denne här Thor Bondes Fader: så kan det icke heller wara sannolicht, ty de både Thotten och Skäggen hafwer måst warit Hedningar, och än til medh Jättar eller Reesar, som Skäggens Graff synnerligen uthwisar, den iag sielf sedt hafuer, och är icke mögeligt, at han kunde wara förne Herr Thor Bondes Fader, ty om så skulle wara, så hade han måst warit til i Konung Erik Läspes eller Konung Waldemars tidh. Men iblandh de många förnemplige Slächter och wyrdige Herrar och Män, som då hafue lefuatt, finner iagh icke förbe de Thore Tottes och Skägges nampn icke ens nämpt wara, ty förb:de Herr Thordh Bonde hafuer lefwat så länge der efter och först warit uti Konungh Magnus Erikſons eller Smeks tijdh Anno 1327 Rijks Rådh, som man med Breff och Segel betyga kan. Detta är nu min enfaldige meningh, och förklaringh, och så mycket som iagh hafuer kunnat finna rättast ware om thenne loflige Slächt: önskandes at någon lärdare man kunde hafue eller finne bättre skähll och rettelse, then will iagh migh gerne rätte och underwise lathe.

Peer Månſon.

Dessa Breef äro tagne af Joh. Peringſköldz stora Band, och kan man härutaf intaga, det man [illegible] då winlagt sig om Genealogiska kunskapen, och hade [illegible] blifwa brakt til en ansenlig trowärdighet, om man [illegible] Breef och Acter med de uti Familierna förwarade [illegible] utlänmat gammalt skräck och Käringsagor, och [illegible] warsamhet brukat historiska bewis. Ty ingen [illegible] är, at de Bönder, som nämnas i Norrska

samma tid som Genealogiſta runſte
Raſmus Ludwigſon och Pehr Månſon
han Meßenius arbetat i ſamma ämne, ty ha
ſit Theatrum Nobilitatis Svecanæ i Stockholm
finna, at han betjent ſig af Biſkoparna
och Raſmus Ludwigſons Samlingar; men
upgifter lär han intet brukat, ty då hade
intet hänlebt Swenſka Böndernas Ätt ifrån
twiſwel är, at ju Meſſenii Theatrum tål och
förbättring, och haſwer Sten Bielke upwyſt d
märkningar, och har C. R. v. *Stiernman* ägt ſje
af. v. *Stiernmans* Bibliothec T. p. 137. M
Baroneſſan Catharina Båt uptäckt många n
nius. Jfr. *Mollers* Hypomnemata ad Schefferi S
Meßenius har fållt det omdöme om Raſmu
uti hans arbete lyſer mera flit än lärdom.
önſka, at alle wåre Genealogiſter haft ſamma
ſkal anſes för Lärdom, at med driſtiga och ob
fylla Slägt-Lederna. Och hade Meßenius
ſitt arbete, om han utſtrukit en del af ſina lå
uti ſitt Langſegda Tal. Man hade wäl då
derwiſt om wåra Konungars Slägtlinier ifrån
Guſtavianſka Familiens urſprung från Antenor
ſet; men til äfwentyrs hade man kunnat
kan förutan.

nygar om hans flit i detta kinkuga ämnet. Han har ock lämnat flera wedermålen af sin tilgifwenhet för Genealogiska Witterheten genom åtskilliga andra arbeten, såsom Bibliska Slägtregistret, Swea Konungars Ättartal och Stam-Taflan öfwer K. Carl XII. Och kan man intet göra honom den förwitelse, at han för hastigt afbrutit Swenska Kominga Ätten, ty han stadnar wid Adam, och är Högbemälte Konung intet afskild ifrån Ogg Magogs Son genom flera än 102 Leder. Se Bibliska Slägtreg. s. 18. Denna Genealogiska djupsinnighet är likwäl nog gammal i Norden, ty gamla Langfedgatal hos Langebek p. 1. leder Oden och des Ättelåggar igenom Troyanska Konungarna til Noach. Uti Företaket til Snorleſons Edda förekommer samma Slägtlängd: Men utaf en mera Genealogisk skulle man näppeligen wänta en så öfwerdrifwen Ätteräkning; och så framt hans Genealogiska samwete intet wisat större granlagenhet wid Adeliga Slägterna än wid de Kungliga, måste Läsaren understundom tro sig berättigad til något twifwelsmål angående des upgifter. Icke destomindre förtjente Peringsköld at genom trycket blifwa mera allmän. Mycken flit och mycken samling träffas wid alla tilfällen, och stundom finner man äfwen bewis. *Carl Ludvig von Schantz* uti sin Ättebok, likaledes i stor Folio 1 Tom, innehåller allenast Slägternas Wapn och Stamtafior, och följer han mäst Peringsköld uti de gamla Familierna, men de utdöda äro mäst utelämnade, hwarföre han ock uti Historien gör mindre nytta. v. Schantz

§. 14.

Hof-Cancelleren von Dalin och Cancellie-Rådet v. Stiernman hafwa gjordt stora samlingar uti Adeliga Langfedga-Tal. Peringsköld följes mycket af dessa Herrar, dock går von Dalin understundom längre tilbaka med de gamla Slägterna. Därwid wore ingen orätt at påminna, allenast man behagat bifoga bewisen: men när de saknas, kan en misstroende Läsare wädja med skäl både emot den enas och andras utsaga. Utom Peringsköld beropar sig von Dalin både på Margareta Gripe Anmärkningar som finnas på Sahlstads Bibliotheca Mellenii Theatrum Nobilitatis renovatum, och kan härutaf wäl äfwel hämtas mycket ljus, i synnerhet om wärkeligen gamla Ätter uprätt uppwisas: men när en Fornsökare upstufwat dem, är Läsaren ännu mera berättigad at åska bewis. Von Stiernmans Matrikel och Stamtawlor hade warit af en besynnerlig nytta för en Häfdetecknares art och andra omständigheter tillåtit utförliga bewis. v. Dalin Margareta Grip v. Stiernman

warades, än någon annan, och har hon med myc
tat de uti des förſta utkaſt förekommande ſelaktigh
ſom finnes på Kungliga Bibliotheker i Lund, upg
följande erindring: "Denne Slegtebog haffuer fi
"Anno 1600. Siden haffuer iegh ladett den i
"wdi Helſingör A. 1626. och inegit forendrit de
"meſteder Slegterne ſlet förændret, ſom tilforn in
"re Slegter ſat der til end ſom tilforn war. Sc
"Dotter med egen handt.„ Oden, Priamus, Mag
flere af de gamla Patriarcher kämnas här
wäl förtjenta hwila, utan hon går ej längre tilbal
ſom de fordna Släktregiſter kunde giſwa anledn
intet wetat äldren af Ätten, anföras de allena,
kante. Således yttrar hon ſig om Laxmännerna
anförer ſå många hon wiſte. Detta wärkar uta
aktig tanka om hennes owäldughet, då man ſer
med gißningar upfylla briſten af Lederna. Uti
är hon på åtſkilliga ſtällen ſkiljaktig från de Ätträ
ra wanliga Släkt-Taflor förekommia, men för
intet i ſtånd, at utſtaka hwilket underſtundom är r
bewis härutaf anföra hennes påminnelſer om Birg
ſtad. Om honom berättas ſ. 76, at han war giſt
ter af Härtig Bengt K. Erik Läſpes yngre Bro
Gemål en Greſwe-Dotter af Schauenburg. Om

fört gamla Brahe-Wapnet, två wingar nämligen, men derföre kan det icke deſtomindre wara både möjligt och troligt, ſom Fru Brahe berättar, at han brukat et Sköldemärke, ſom föreſtält et half krönt Leyon på blå och gula rutor. Adeliga Familie-Wapn kommo intet til någon ſtadga förän i trettonde århundrade. Man antog och förändrade ſina Sköldemärken efter behag. Meßenius har uti Th. N. p. 50 och 44. åfwen påmint något dylikt, då han giſwer wid handen, at Ehrengiſle Plata och hans efterkommande förde två ſwarta wingar i Skölden, och två dylika på Hielmen, men Birger Pehrſon däremot två hwita wingar i Skölden och Påſiädrar ſtundom emellan Fanor, ſtundom emellan Stjernor på Hielmen; ehuruwäl bägge hållas före hafwa warit af Braheſläkten. Bertillus Canuti har ock ſammanſkrifwit en afhandling om Danſka Adelen, pro Danica Nobilitate oſtendenda, hwilken likwäl uti Genealogiſka mål intet giſwit ſärdeles upplyſning. Om denne Bertillus är den ſamme ſom kallat ſig elleſt Aquilonius, har han warit Kyrkoherde i Skåne. At Sophia Brahe warit från Knutstorp i Skåne är bekant. At hennes namn intet förekommer hwarken hos Lyſcander, Bartholin eller uti det af J. Worm 1771 utgifna Lexicon öfwer Danſka Lärda, kan ſynas beſynnerligt. Bertillus Canuti

§. 16.

Utom deſſa, ſom i allmänhet utgifwit Adeliga Släkt-Taflor, hafwa ock andre förfärdigat enſkylda Atteregiſter, ſåſom J. G. Ornewinge om Brahe-ſläkten, Hallman om Ulfſparrarna, K. Stobæus om Leyonhufwudſka Släkten MSC. och flera. Men man har ej föreſatt ſig at göra en fullſtändig Förteckning på dem, ſom hos oß arbetat uti Langfedga kunſkapen, utan dem förnämligaſt, hwilka man wid detta tillfälle haft til hands, och betjent ſig utaf. Man kan i allmänhet förebrå wåra Langfedgare et hufwudſakeligt fel. Sällan finner man namn på namn, men bewis ſaknas ſå mycket mer. Hwartil tjenar wäl en lång rad af Leder och Anor? Läſaren är oſäker, huru wida Författaren rätt riktigt kapat de här upräknade Stam-fäder, eller tagit dem af trowärdiga Handlingar, at Peringſköld ſnart ſagt wärkar någon förtjenſt. Ornewinge Hallman Stobæus

§. 17.

Deſſa hjelpredor har man brukat wid utarbetningen af denna Andra Delen. Uti Skrif-ordningen eller methoden har man trodt det wara tillförlåtligaſt, at ſkilja ämnen uti ſärſkilda Flockar, utan at hålla ſig wid et granlaga upräknande efter tid och år. En oredighet ſynes wara tillſkyndad ifrån det ſenare ſättet. Man har ock föreſtält ſig, det

at

[illegible] ſkilda ſtällen det ſom rör [illegible]
[illegible]du jag haſwa gillat et ſådant Förſattnings-ſätt,
bekant, at H:s Excellence Greſ Tessin något når u
ihod. At man intet kunnat fullkomligen förnöja all
ſärſkilda delar, torde wara mindre Förſattarens fel
nas; ty at bygga utan nödwändigt Byggnings-
uti en belägenhet at bygga ſom man kan, och int
Men ehuru magert detta ſtycket af Medeltidens J
bör det likwäl intet lämnas orördt. Då man ſer for
wer det förmodeligen lättare at rätta närwarande t
rekomma, det efterwerlden intet måtte föra ſamma
ſom wi med ſkäl kunna göra öfwer wåre Företräd
i wißt hänſeende ordſak at frukta för ſaknad af S
de man wara beſwärad på annat ſätt, ſåſom då t
et bulrande Samfund, där den ene ſkriker öfwer de
under det man hör förmycket, hör man likwäl i ſjelfw

Såſom jag warit frånwarande från ſtället där W
ingen ting at påminna wid Skrif-Lagen eller Orthograph
tet, jag laſtar den intet. Men om jag warit tilſtädes, ha
da, och Andra Delen hade då åtminſtone likнat den För
ſtändigheter. Detta torde då beuäget urſäktas. De wär
kunnat begå, underkaſtas med wördnad Allmänhetens r
något wara mindre tydeligt, ſkal, wid gjord påminnelſe
klaring afgifwas, men på owett ſwaras intet. Några
märkt, ſom jag uti det följande ſå wida ändrat, at en ſi
rättare mening är ſedermera föredragen, ſedan jag någ

I. Cap.

Om Stenkilska Konunga-Släkten.

§. 1.

I Första Delen af Swenska Historien, har man sedt et Folk, som under hedniskt mörker likwäl wist understundom prof af hedrande dygder. Man har sedt Konungar, som älskat sina undersåtare och warit älskade igen. Wåld och inländske upresningar woro sällsynte, och under goda Konungar dömdes ohörde. Under maka Regenter utsattes Riket understundom för utländskt öfwerwåld; men så snart en wärdig Prins intagit Thronen, återfick Riket genast sin styrka, och Grannarne wördade Swenska Wapnen; med et ord, så mycket man wet af gamla Handlingar, war Riket mäktigt och undersåtarne wälmående. Konunga-Släkten war stadgad genom en lagbunden och obruten arfs-rätt, och man wiste, hwem som borde befalla, och hwem som borde lyda. Oinskränkta Konunga-enwäldet war okändt både til mening och ord, men det war likaså ohördt, at undersåtare woro i Riket, som intet woro undersåtare. Gudaläran och Gudstjensten war förklädd med de wanskapeligaste tilökningar, men man wiste intet, at olydnad emot Öfwerheten war et ojåfaktigt prof af Gudsfruktan. Och sedan Konungen med Rikens menige Almoga affattat et beslut, begrep man intet, at någon dödelig på Jorden hade befogad at jämka eller inskränka detsamma. Alt detta blef förändradt och förwändt genom Sigurdska Släktrens utslocknande och Religionens stadga i wår Nord. De Christne Lärare, som predikade för Nordens Inbyggare en ny Gudstjenst, utan Förmästen hwarken hade eller borde hafwa något annat mål, än at de alwarligt efterlefde. Läran war Gudomlig, men

ſtämmande med Guds ord eller [redacted]
Chriſtendomen blef fördenſkul denne: Präſten här
re bör det tros. Med en ſådan grundregel, ſed
almänneligen wedertagen, war det lätt at inblanda
det uti alla ſlags göromål, och wår des deltagande
wentyrligare, ſom de woro intet, eller åtminſtone int
anſwarige för ſina gärningar hos Landsens werldſl
utan ärkände Biſkopen i Rom för ſin högſta Öfwe
här bör ſökas rätta drif-fjädren til de ſlåſta hw
wäxlar om ſå hos oß ſom andra folkſlag: Ju
Makten ſäger, i ſamma mon aftager werldſliga M
wa Riks-kroppen bſifwer wacklande. Där Präſt
ſätare af werldſliga Öfwerheten, och hafwa ſålede
förbindelſe med andra Rikſens Inbyggare, kunna
ner efter ſärſkilta författningar wara nu ſtörre nu
äfwentyr för det allmänna; men når Rikets angelä
af twänne ſärſkilta och ſtridande Hufwuden; bl
anſes för underwärk, om det allmänna får någon
ſet når wäl.

§. 21.

På detta ſätt bör det ej förekomma en Läſa
Swea Rike på en lång tid war mindre betydan
[redacted] än det warit tillförne. En

kommen, at den skickeligaste borde komma i åtanka wid Throwens ledighet, och Emund Lagman öfwer Wästergöthland hade intet haft förseyn at framkomma med detta förslag på Upsala Ting, när Konungens oförsiktighet hade upwäckt et allmänt missnöje. Med rikdom, hederlig slägt, och därmed förknippadt anseende torde något hwar drömma om sin skickelighet til Kronan, och ju wanwettigare en dåre är, desto snarare inbillar han sig wara ägare af Konungsliga egenskaper. Konungar och Fältherrar i synnerhet hafwa det gemensama öde, de dömmas af alla, de mönstras af alla, och ju okunnigare man är, ju färdigare är man at döma och fördöma. Uti en sådan ställning begripes lätteligen, uti hwad wanskelighet et Rike sig befinner, där Thronen genom wal skal besättas. Oändeliga stämplingar och anläggningar hafwa då sin fulla gång, och det är snart sagt en owänskad lycka, om walet förrättas utan wåld och blodsutgjutelse. Den som ändteligen efter många konster blifwer innehafware af Konungsliga höghetén, afkläder sig sällan den medfödda ömheten för de sina, det är ganska naturligt at han önskar sig sina Barn til Efterträdare. Til at årnå denna förmån, måste alle betydande Män och Herrar föras, och winnas, deras göromål lämnas opåtalde, och Riket får således för en lagtig Konung flera Regenter, hwarigenom wåldet blifwer så mycket mera tryckande, som det är utan [illegible] på laglig Konungens upsörande är allas åtal underkastat. I sådana omständigheter inskränkes och sysleſättes Konungens göromål merendels med inwärtes ärender, det utwärtes [illegible] antingen lamt eller aldeles intet, och är det således mycket begripeligt, hwarföre Sweriges Östra Skattländer denna tiden öfwerlämnades helt och hållit dels är sig sielfwa, dels åt de [illegible]ande Makters fria åtgärd. Denna målning är wäl intet [illegible] hedwande för Riket, men har dock den olycka, at den [illegible] sanin, och Sweriges matta eller wårdslösa deltagande [illegible] ändska hwälfningarna tilskyndade Riket en stor skada, [illegible] Erik den helgas och Birger Jarls sednare förrätt[illegible] ågonstunda botade, men kunde likwäl intet fullkomli-

(*) Någon tvedrägt emellan [illegible] och [illegible] kommer
[illegible] att falla på en så mörk och okunnig tid, som den
[illegible] sagan bär fördenskull i detta hänseende bewisar.
[illegible] af Thom. Gale [illegible] Rerum Anglic

§. 4.

Med Konung Emund Olofson utslocknade gamla Sigurdska Släkten på manliga sidan. Stälningen i Riket war nog wådelig. Rikets Invånare woro söndrade genom twänne stridande Religioner. Uti östra delen af Swerige woro ganska många Hedningar, och afguda-offren i full gång. Uti Wästergöthland och nästgränsande orter war Christna Religionen mera rådande, dock ej, med sådan styrka, at des härskande stålighet, som annars hänger wid Påfwiska grundsatserna, kunde wisa sig. Hedningarne derimot woro mera sögelige, och hade ännu så mycket qwar af et sundt förnuft, at de begrepo, det ingen borde twingas i Religions-mål. Förakt, wåld och oskick beklagades, men annars tänkte och talade man fritt utan twång. Således synnes alt Religions-agg wid Konunga-walet. Arftelige Thronföljare-rättigheter woro inge så mycket man wet, ty Ynglinga-Slägten, som ännu war härskande i Norrige, hade länge sedan aflagt alt anspråk, och kamp om Swenska Kronan. Det är misjelligt och swårt troligt, at de twänne Erikar, som sedermera upwäckte inbördes krig om Swenska Thron-följden, wärit rätta Attlåggar af Sigurdska Slägten, men förmodligen war deras skyldskap med afsomnade Konungen något mera fränskild, och de sjelfwe unge och omyndige, at de intet kunnat skaffa sig anhang. Regeringen wår således wäl förwaltad wel, hwartill man redan i Olof Skötkonungs tid wel lagt grund. Wid sådana omständigheter är det ganska naturligt, at de i synnerhet komma i åtanka, som med Konunga-familjerne antingen uti skyldskap eller Swägerskap. Man är wan att hysa för sådana Herror en grundad högaktning. Atskilliga omkringboende Män hade denna förmån: Swen Ulfson Konung i Danmark war förstlig Syskonebarn med K. Emund, ty des Moder Estrid war Halfsyster med K. Olof Skötkonung. Holmgårdske eller Ryske Prinsarne Jaroslafs Söner woro Döttersöner af Olof Skötkonung, och deras Syster Ingegerd war gift med K. Harald Hårdrade i Norrige. Men anmärkningsvärdast är, at dessa Herrar gjordt sig någon tanke om Swea Thronen, hwarifrån de ock, efter tidens tankesätt, woro berättigade till anfallsingar. Ulwmdes smickrade sig ock Harald Hårdråde

På detta sätt war man i Sverige
inträng wid Konunga-walets förrättande,
Stenkil Konung. woro intet många inländske Friare til Swe
tydande Herrar kunde wäl intet wara nägo
ste finnas i alla länder. Folkunga-Släkte
ma i anseende, ty Folke Filbyters Soneso
wid slutet af detta eller ock i början af sö
med K. Anur den Helgas Doter från Dä
ock om en Thrugot Göthernas Konung,
wid denna tiden, emedan des Barnebarn,
doter, blef gift med K. Erik Ejegod i Da
wida deße Herrar warit förbundne med gu
wet man intet. Däremot är otwifwelaktigt
i Wästergöthland war i nära skyldskap me
nungar. Han leder sit ursprung på Fäd
Toste, Erik Segersälls Swärfader, ty
Drotning Sigrid Stor-Rådas Broder (
hade med Prinseßan Ingeborg K. Olof
från Norrige twå Söner, Ulf och Elif
gen gifte han sig med Astrid, Malsins
land, och af henne föddes Stenkil. Man
at Ragwald Jarl följde med Prinseßan
Skötkonungs Doter til Holmgården eller
Jarl öfwer Aldeyuborg. Det är troligt, a

gift med K. Amund Jacobs Doter (5), så at Stenkils förbindelse med Konungahuset war på många sätt befästad. Hwilket äfwen Adamus från Bremen warit underrättad om, fast han intet wetat antingen Stenkil war K. Emunds Styffson- eller Nepos, hwarmed denna tiden utmärkes Syster- eller Broderson, och kunde detta sidsta någorlunda hafwa rum, emedan Stenkil war wärkeligen K. Emunds Broders Swärson. Stenkils Möderne släkt war intet mindre hedrande; ty des Moders Moderfader Nial härstammar i rätt nedstigande linia från Harald Hårfager genom des Doter Ingeborg (6), hwars Syster Alof Arbot war Swägerska med första Hertigen af Normandie, den namnkunnige Rolf, Stamfader för Hertigarna af Normandie och Engelska Konungahuset. På detta sätt war Stenkil icke allenast i skyldskap med Sigurdska Släkten, utan ock en Ättlägg af Ynglinga Ätten, och i nära skyldskap med Konungarna i Ryßland, och i Swägerskap med Konung Harald Hårdråde i Norrige, så at des slägt gjorde honom på intet sätt owärdig til Kronan. Denna wärdighet öktes med des personliga egenskaper, ty han war ganska förfaren i skjutande, och därjämte begåfwad med en ogemen kropps-styrka. Wåra inhemska Handlingar lämna oß intet wärdigare påminnelser om des personliga förmåner. Dock kan man af hans upförande med all trygghet sluta, at han warit förståndig, jämn och eftertänksam Herre. Ingen särdeles willighet kunde således yppa sig wid walet, och Stenkil utkorades [illegible], så mycket man wet, med Hedningars och Christnas allas samtycke.

(1) Erik Benzelius in Notis ad Vastovium p. 78.
(2) Sturleson T. 1. f. 357.
(3) Sturleson T. 1. f. 517.
(4) Herwärar Sagan C. 20. f. 182.
(5) Hermarar Sagan C. 20 f. 183.
(6) Sturleson T. 1. f. 96.

§. 6.

[illegible] steg således på Swenska Thronen under et fredligt [illegible] hela, medan Dannemark och Norrige genom et blodigt [illegible] Krig utmattade och förwagade hwarandra, och

Stenkil befordrar Christendomen

Swen-

säger åtminstone Adam från Bremen, som
Och lär det nog hafwa sin riktighet med
ruwida Skridfinnarne, eller rättare sagt,
stendomen, är något wanskeligare at begripa
ligen trånga och inskränkta begrep-intet g
stig omwändelse. Ju mera et folk är wan
antages Christna Läran: hwarföre ock C
bland Greker, Romare, Galler och dylik
ga. Men däremot gick det ganska långsam
och andra, och om ej utwärtes twång komm
omwändelse warit än senfärdigare. J
Adams utlåtelse wara grundad; ty det är
K. Stenkil. ligt, at Adalward förmår en del Lappar
war efter denna tidens tänke- och talesätt C
gen antagen. Til widare befrämjande af
Adalward des från Arke-Biskop Adalbert i Bremen
den yngre. til Sigtuna. Här började han sit Biskop
tillopp och bifall, så at han wid sin förs
Egino. Silfwer i offer (2). Skånska Biskopen
syßlesatt med de Swenskas omwändelse: E
upmuntrade deßa nitiska Lärare til et långt
te sig nämligen före, at aldeles förstöra U
Genom uppenbart wåld kunde detta förslag
däktigt skälmstycke borde då fullborda wär

Företagande med tienliga föreställningar, at icke allenaſt de ſjelfwe ſkulle blifwa genaſt opoffrade, utan Konungen utdrifwas, och Hela Riket återfalla uti hedniſka mörkret. Härigenom afſtadnade hela anläggningen, och K. Steukils förſigtighet afbröt med lämpa et wåldſamt nit, ſom ſäkert intet haft minſta nytta til Chriſtendomens befrämjande. Och detta är det enda ſom man har ſig bekant om K. Stenkils regering uti inwärtes hushållningen. K. Steukil.

(1) *Adamus Bremenſis*, Hiſt. Eccl. C. 134.

(2) Ibidem C. 236.

§. 7.

I anſeende til utländſka Magter lär K. Steukils upförande haſwa warit ganſka fredſamt. Det nederlag, ſom Sweaſka Krigshären led af Quänerna eller ſom Adamus Bremenſis kallar dem, Amazones, befrades på intet ſätt. Om denna efterlåtenhet war wäl eller illa betänkt, wet man intet. Uti oroligheterna, ſom frodſwade imellan Dannemark och Norrige, medan Swen Ulfſon och Håkåld Hårdråde täflade om Danſka Kronan, blandade ſig Steukil på intet ſätt. De tyſtnade ock ſmåningom genom ſtarkhet på bägge ſidor. Oaktadt alla Haralds Segerwinningar förblef likwäl Swen Ulfſon Konung i Dannemark, och underſåtarnes tilgifwenhet erſatte hwad ſom ſelades i lyckan. Medan Harald hwilade från Krigsfärder, utöfwade han ſin hårda ſträngehet emot undersåtare. Den ſtore namnkunnige Einar Tambaſkiälfwer, och des Son Indride, mördades i Konungens egna Rum. Så helig war borgfriden i Haralds tid, åfwen för Konungens egna Fränder, ty Indride war gift med K. Haralds Systerdotter. Einars anſeende war ganſka ſtort i Norrige, och derföre war han gift med den mäktiga Håkan Jarls Doter, ſom derigenom blifwagrad med den mäktiga Slägt, ſom ſå länge hade Regeringen i Norrige med Harald Harfagers manliga Stam. Detta mord upwäckte allmänt misnöje, och Håkan ſjelf anſåg det för en ſkyldighet at hämna ſin ſläktingar. Haralds Fader Iſwar Hwite war ock en Doterſon af Håkan Jarl. Fiendſkapen bilades likwäl imellan K. Tillſtånd i Dannemark och Norrige.

ske til Sverige. sonligt hat, och Konungen skyndar sig med
de Männ til at öfwerfalla Jarlen. Håkan
landen uti sitt Jarldöme, och war han efter
ån Konungen sjelf; ty en benämnd Gamm
Suite skickar bud med underrättelse til Jarl
komst och assigt. Detta skedde så behändig
te det intet. Ty sedan Harald med sitt
möta de en hop Bönder, som förde mjöl
Gammal gifwer sig i handel med en Bonde
under betingningen säger til Bonden, at
skulle skynda sig til Jarlen och berätta Konu
kan Jarl låter då inpacka alla sina dyrbare
sägar sig i störast hast til K. Stenkil i S

§. 8.

Detta steg hade så när inwecklat K.
bart och långwarigt Krig med Norrige.
hindra K. Stenkil at taga uti sitt beskyd
som tagit sin tillflykt til honom. Sådant
åt uppenbara ogerningsmän. An mindre
en Herre, som intet war dömd för något
rig med upförande, hwarföfwer K. Harald förarg
Norrige. blifwa omständeligen utförd. Sedan D

frid och lif af Jarlen. Håkan befaller då twänne af sina män Stenkil.
stiga i båten och föra Wanråde til Carl Bonde, som bodde i
den negden af Halland, intet långt från Stranden, där Sjö-
slaget stådt, med antydan, at Carl borde gifwa den häst åt
Wanråde, som Jarlen kort förut hade skänkt honom. Denne
Wanråde war Konung Swen Ulfson sjelf, och är det troligt, at
Håkan känt honom äfwen i mörkret. Om Håkan wid detta
tillfälle öfwerskridit sin tillständiga rätt, kan twistas. I allmänhet
tillkommer det wäl hwar och en under påstående träffning, at
taga eller släppa fångar, ingen annan kan i en sådan oro och
hastighet döma därom. Det torde ock wara swårt at utstaka rätta
timan, när denna rättighet upphörer. Om Öfwerwinnaren är til-
lika Bundsförwant, blifwer des rättighet så mycket otwifwelaktig-
are, och för sådana anses gemenligen alle Läntagare. Icke
destomindre om Håkan Jarl wid detta tillfälle förgådt sig, borde
han lagligen dömas, och det tilhörde intet Konungen enskilt at
fälla et sådant utslag. Det är ock säkert, at Håkans Läns-Bön-
der woro öfwertygade, at deras Jarl hade intet ondt gjordt:
hwarföre de ock höllo honom Landsafgälderna tilhanda, och wä-
grade dem åt Konungen, som annars warit därtil berättigad, i
fall Håkan förwärkat sitt Län. Håkan betjente sig ock af sina
underhafwandes tilgifwenhet, insann sig i Uplanden, upbar Skat-
ten af sitt Län, och, wid K. Haralds annalkande, drog han öfwer
Gränsen tilbaka til K. Stenkil, hwilken ock lämnade honom
Wermeland til Höfdingedöme.

§. 2.

Ehuru hade intet hwarken K. Stenkil eller Håkan gjordt Krig med
sig förut hwarföfwer K. Harald med skäl kunde beswära sig, Norrige.
så borde Domare borde pröfwa Håkans upförande, men K.
Stenkil fann intet rådeligt, at underkasta sin hämndlystnad an-
dras pröfning. En högsint och enrådig Herre anser det altid för
sin största förlust, när man utbagar, och hämnd bör förswna miss-
gerningen. Uti dessa omständigheter war hämnden intet så swart
som kriget med Dannemark war ännu intet ändadt, och at
föra krig med Swerige och Dannemark på en gång, war

[illegible] och [illegible] i ingen ting, [illegible]
kunnat afhålla sig i början ifrån altsamm
tapperhet, och många omänniſkliga hjelte
och unnbäras. Freden blef med ed och g
som i sitt förra stånd: Sven Ulfſon förbl
mark, och Harald Konung i Sverige. Na

§. 10.

rig med Norrige.

Sedan Freden lyktat alla twiſtigheter och Norrige, skulle K. Harald nödwändigt i Sverige. Håkan Jarls förmenta brott imedlertid kunde han alt utföre, sägna sig märkta nåd och hägnande beskydd; därjämte de wanliga utskylder af sitt Län, som förr ning af K. Haralds oroliga Stats-Konst lämnas obeſrodt, och ent dan Håkan Ja Westergöthland, gjorde Norrske Konungen nom åfwen där. I sådan affigt anländer hösten til Kongahäll, hwariſrån han seglar draga sina Fartyg förbi Forſarna, och ko kan utan ringaſte motstånd in uti Wennern Harald öſter ut til Westergöthland, låter men lämnar likwäl tilräckeligt antal qwar til Så snart kunskap inlupit om ſiendens an

Stenkil. Krig med Norrige.

skogsbacke, hwar hela Göthiska Håren stod gent emot, skaledes på en högd, och et moras skilde dem från hwarandra. K. Harald låter då ställa sitt Manskap uti fullkomlig slaktordning, hwilket åfwen skedde på Göthernas sida. Ingen af Hårarne wille gå ifrån sin ställning, Komingen i Norrige befalte sitt folk at afbida Göthernas anfall, och Håkan Jarl hade gifwit samma befallning åt sina underhafwande, at de borde afwakta Norrmännernas anlopp. Under denna stillhet hörjar Lagman Thorwid et Tal til de Swenskas upmuntran, föreställandes dem, at nu wore tid at öfwertyga K. Stenkil om sina undersåtares tapperhet. Och som en myckenhet af raskt och hurtigt folk war församladt, ibland hwilka likwäl woro många unge och oförfarne, utmärker han åfwen stället, hwar de borde stadna och åter sätta sig, i fall någon oordning eller flykt mot förmodan skulle yppas. Denna förmaning torde warit wäl betänkt nog; ty K. Harald hade gamla och genom lång öfning förfarna Soldater, då däremot Götha Håren bestod af oöfwadt och rätt manskap. Men för öfrigt mätte Thorwid warit en usel Kyttare och än slätare Krigsman, ty hästen, på hwilken han satt, stod fastbunden wid en påle, och när Norrmännerne under hans wältalighet gåfwo härskri, blifwer hästen skygg, rycker up pålen, som slog Herr Lagmannen i hufwudet, och Thorwid, efter några utösta bannor på fienden, gjorde sig osynlig (1). Norrmännernas härskri besvarades med et dylikt rop på Göthernas sida, och när Håkan Jarl då tillika lät bära fram sin Fana, uptogo hans underhafwande det, såsom et otwifwelaktigt tekn til at angripa fienden, och glömde bort de i början gifna order at wänta på Norrmännernas anfall: kan ock wara, efter Götherne intet woro förtrogna winterkliddde, och det war kalt och sidsade, at tolamodet förgått dem, så at de med obetänksam hastighet skyndade til fienden. K. Harald däremot behöll sin ställning på den inmarkerade platsen, hwarifrån ock Norrmännerne med all fördel anfallit de anstigande, bröto dem i oordning och flykt, då åfwen många förlorades och några af Götherna tillika blefwo [illegible]. Som afton[illegible] war förhanden, fann K. Harald [illegible] för[illegible] de flyktande, utan tog wägen tilbaka til [illegible], och låter föra som i triumph den eröfrade Fanan.

...ro ...ed ...vorv anſtalterna ſa wal ta...
ſöndrade ſig från Norrſka Hären, antin...
til at ſkaffa ſig eljeſt liſsmedel, bleſwo de ...
:rig med berättas ock, at Håkan Jarl uti Digga...
Norrige- til Haralds Flotta, och loſwat, at han m...
kan gömt ſig med ganſka litet följe. De ...
följa med den förmenta Tiggaren, bleſw...
rade (2). Norrſke Konungen befann ſig...
wådelig belägenhet, och ſom kölden ſatte ſt...
ſakad, at med yxor hugga Skeppen löſa, ...
ning wända genaſt tilbaka.

(1) Sturleſon T. 2. p. 146.
(2) *Torfæus*, H. N. T. 2. p. 322.

§. 11.

Sådan utgång hade K. Haralds h...
ſom antingen war orimmelig eller obegrip...
hjertat på et främmande land mot ſena h...
motſtånd inter kunde ſela, och där, efter ...
ſtörſta förmånen för den angripande bord...
oſkadd komma tilbaka, ſådant fälttåg ſyn...
för ro ſkull än för alſwar. Kan hända ...
rald wiſte i ſjelfwa wärket genom ſin ſ...
de öfriga anſtalter, at han inter [illegible]

emot hållit dem Håkan Jarl tilhanda. K. Haralds hämndlystna sinne afmålade sig här uti all sin högd. Bönderna lät han gripa, på en del lät han afstympa lemmarna, en del lät han dräpa, för en del flöflades all deras egendom och hela den negden förödde med mord och brand. Man kan således snart falla på den tankan, at fiendtligheterna mot Swerige blefwo endast företagna i afsigt at hämnas på Bönderna, som höllo sig til Håkan Jarl. Det kan wara troligt, at Harald haft swårighet at så tilhopa tilräckeligt manskap, så framt man wetat, at han welat bewäpna sig emot sina egna underlåtare; men under förebärande af utländskt Krig, war samlingen lättare, och sedan folket war sammandragit, war det farligt at sätta sig emot befallning, i synnerhet där K. Harald war anförare. Det händer wäl understundom, at man tilägnar stora Herrar sådana anläggningar och afsigter, om hwilka de aldrig drömt en gång, icke destomindre synes denna gissning hafwa nog sannolikhet. Stenkil.

§. 12.

Ofelbart är, at K. Stenkil blef befriad från et onödigt och ödande Krig, genom K. Haralds återfärd, och Håkan Jarls författningar betäckte landet emot all flöfling och härjande. K. Stenkil hade således ordsak at wara nögd med Håkan Jarls anstalter. Men däremot hade K. Harald mindre ordsak at wara nögd, emedan han intet fick fullkomligen mätta sin hämnd; ty Håkan Jarl för sin person led ingen ting. Det kan ock wara troligt, at K. Harald warit sinnad, at ån en gång försöka sin lycka i Swerige, om ej widlyftigare förslag wändt hans håg til annat företagande. K. Eduard i Engeland dödde, år 1066, och Harald Godwinson (1) blef hans Efterträdare, men K. Haralds Broder Toste Jarl böd til at upröra himmel och jord emot honom. I det afseende förfogade Toste sig först til Dannemark, för at förmå Konungen til at upliswa Dannemarks gamla anspråk på Engeland; men K. Swen Ulfson hade intet lust til så afsides widlyftigheter. Toste Jarl begaf sig derföre til Norge, och K. Harald Hårdråde blef lätt öfwertalad, så snart han fick om Krig. K. Stenkil blef således befriad från alt Krig med Dannemark.

af en så orolig Granne, och lär K. Stenkil tilbragt sin

och K. Stenkil lefde intet [redacted]
fallit i Westergöthland. Där berättas wäl i nå
lingar (3), at K. Stenkil anlitat Konungen i
hjelp emot K. Harald, wid des inbrott i We
som K. Swen Ulfſon därtil intet welat beqwäma ſi
den nyligen ſlutna Freden; torde wäl något m
mit imellan Konungarna, ſom likwäl förmodel
dämpadt. K. Harald i Norrige fortfor inet
ruſtning emot Engeland, och blef tillika med
Krigsmagt ſamt Toſte Jarl ſlagen wid Yor
1066. 1066 (4), och ſamma år aſſomnade K. Stenkil
ſaknad för Chriſtna Lärans fortplantande, ſeda
år eller något mer ſuttit på Swenſka Thronen.

(1) K. Harald Godwinſon, ſom blef Konung i Engeland
Gyſterſon af Ulf Jarl, Doterſon af Thorkil Spra
och Gyſtonebarn med K. Swen Ulfſon i Dannemar

(2) Knytlinga S. ſ. 40.

(3) *Torfæus*, H. N. T. 3. p. 322.

(4) Herwarar S. C. 20.

§. 13.

Sten-
lyans. Detta är den ofullkomliga underrättelſe
om K. Stenkils Regering. Man finner af a
[redacted] och [redacted]ſtående Herre, och at han hafd

wär det et stort Stats-fel. Förtjenst bör sökas hwar den finnes, och är det hwarken troligt eller möjeligt, at all dygd och heder inskränkes innom et Höfdingedöme. Uti några Norrska Handlingar göres en lagom fördelaktig målning af denna Herren, nämligen at han warit beswärad af mycken fetma, wällustig och sysslolös, och gärna updragit åt andra alla farliga förrättningar (*). Adam från Bremen kallar Strenkil Christianissimus eller den allrechristeligaste: efter ordet betyder det ganska mycket; men uti Munkeskryl lär det intet betyda annat än Präste- och Munke-Wän, hwilket åter är hwarken ondt eller godt. Alt beror på sättet huru en sådan wänskap och tilgifwenhet wises. En kan wara Präste-wän och en stor Kung, och en annan kan wara Munk-älskare och tillika en usel Regent. K. Strenkils Gemål war K. Anunds Jacobs Doter; namnet wet man intet. Des Gemål. Barn. Söner woro Inge och Halstan, om hwilka man får tilfälle at tala förnämligen. Man har ock uti senare tider tilägnat åt Strenkil denne en Son Olof Näskung nämligen, men denna Arfwingen åt K. Strenkil fiell warit okunnig om; ty hos ingen gammal Historieskrifware är detta upteckнadt, och Peringsköld witnesbörd till at wara tilräckeligt at bewisa en sådan omständighet.

(*) Confer. H. N. T. 3. p. 322. Fuisse autem Steinkelem voluptati otioque deditum, obeso corpore, pontificem strenuum, qui pericula, aliis demandata, non sustinuerit.

§. 14.

K. Strenkils död fick man i Sverige smaka rätta Erikarne. den obetänksamma förändringen från Arf- til Wal-Rike. Inwärtes buller och inbördes Krig. Twänne Eriker, modeligen af gamla Konunga-Huset, wille tilägna sig Thronen (a). Sådana Krig äro alltid grymmare än andra. Uti andra Krig hafwa de förkrande sällan mera än ett enkt sina motståndare, men uti borgelig ofred finnes ofta af personligt hat, slägtskaps-nid, och andra sådana orsaker. Der berättas fördenskull, at större delen af det gamla Adel uti denna fejden blef utrotad. Sjelfwa Drottningarne blefwo nedersslagne, och efter et gammalt

[illegible]olſa dit detta, wore gißningen ſann
bleſwo ſådane ganſka wanliga. De födde
derſtöddes af ſlägt-agg och Påſwiſka grun
de alt til Romerſka Stolens herrawälde, hw
wäl, och det allmänna bäſta öfwerlämnad
Twänne mot hwarandra på Kimſtads K
re ſkola och haſwa aſſende på Erikarr
kamp (4). Men denna minnesmärke tår
malt, och bewiſar ſåledes ingen ting uti e
ſe. Erikarnas fall beſtörkade intet ſtillh
ehurupåt K. Strenkils Son Halſtan blef K
nödſakad at ſnart lägga neder ſin höghet,
modeligen Anunder, Ingemund eller In
ma namn och perſon, ſom blef hämnad frå
dergå ſamma öde, då ändteligen Håkan
ghet uphögdes på Swenſka Thronen (5).

(1) *Adamus Bremenſis* H. E. L. 4. c. 13. De
Förſta Delen. ſ. 281. men för ſammanhanget
Läſarens ſkuld hår ſinna ſitt rum: In Sveo
ſtiniſſimus Rex Steinkel defunctus eſt, poſt
gno certamine, omnes Svedorum potentes in
nem et ambo Reges ibi perierunt.

(2) Til bewis af detta gamla rykte wil jag berop
Benzels Anmärkning uti ſitt Utkaſt til Swenſ
åro utan twiſwel deſamma ſom möttes wid
Limköping, håreſt en blodig ſlakting föreföll, o
kamp wid Kimſtad. Detta alt grundar ſig

adeles fridagar med nyttet om deras Enwiges kamp, hwarom man Erikar. 2.
kan se C. J. Broocman uti des Beskrifning öfwer Östergöthland s. 238.
För öfrigt äro bonde-rykten i så gamla saker intet stort at bygga på,
och en målning förfärdigad år 1483 är et ganska twifwelaktigt och wak-
kande bewis om saker som skedt fyrahundrade år förut.

De två Ryttare-bilder af järnbleck, som nu finnas på Nynäs Kyrr-
gård, äro uprätte af Rikz-Rådet Grefve De la Gardie år 1733. Til-
förne stodo där tenne Trä-Ryttare, som blefwo nedersutne för ro skuld
1719. Se Broocmans Beskrifning på Östergöthland s. 489, men in-
tet wet när de blifwit ditsatte, och än mindre om de äro sanne-
ligen gamla.

Dessa omwäxlingar grunda sig på en gammal Anmärkning wid
Adamum Bremensis. Den lyder så: Duobus Hericis in proelio interfe-
ctis Hakkonis filius Steinkel Regis in regnum levatus est, quo mox pulso
Inwinus est Anunder a Ruzzia, et illo nihilominus remoto, Sueones quem-
dam nomine Hagainum. Vetus Scholiastes Adami Br. H. E. L. 4. C.
27. Men när man brukar gamla witneshörd, bör man bruka
dem så de äro, och intet wrida dem efter nyare Skribenters gis-
ningar, hwilka ofta trängda och fåmänliga bewis inskränka dem. Här
kan wara tillräckligt at intet förbigå, at uti et Academiskt Arbete, som
blef försvaradt 1764 under Professor Carl Fredrich Georgii de duo-
bus Adami Bremensis de Regno Svecano dimicantibus, nekas dessa
Hedningars, efter Isländarne intet talt om dem, och äfwen derföre
Isländska Skribenterne intet komma öfwerens om deras Slägt och För-
fäder. Af Isländarna hafwe wi ingen fullkomlig Historia om Sverige.
Snorre Sturleson och andre Isländare uppehålla sig sällan med
Svea saker, så wida de intet warit inblandade med de Norrska.
Hwarken dessa Erikar inga allmänneligen walde Konungar, och
Hedendoms-tid war snart ändad. *Adamus Bremensis*, som samtida
wore då skrifwa fullkomligt witsord, hwilket des gamla Scholiast
bekräftar. At senare Skribenter intet komma öfwerens om
det, är intet Adams fel. Sådana wilrådigheter äro owandwike
man will weta mer i fordna Handlingar, än wäre gamle leda-
wisa tillwägabringa tå. För öfrigt synes ganska wäl påmint, at Wärde-
lösa Monumenter intet bewisa stort i detta målet.

§. 15.

Det war uti en ganska wådelig belägenhet, när Regerin- Håkan
gen tillträddes. Menigheten war uprörd igenom de in- Röde.
bördes-krigen, en allmän förbittrelse uppmärksammades emellan de
Lärares-flyktade ur landet, och om ej Gudaktige
hade wårdat Swenska Församlingen, hade ester ut-

honom för Stenkil, men så wäl Herwo
leſon, hwilka både äro äldre och ſkrifwa
införa honom efter Stenkil, och ſtadfäſte
både af de gamla Anmärkningar wid Ada
ſedgatal. Därnäſt kan man ock hänföra
K. Håkans Hiſtoria, at han war Wäſtgö
Lefwerne i Wäſtergötland och Wiſta Hä
dan han regerat tretton år. De ſtora
Magnus tilägnar denna Herren, torde ock
om man ej wiſte förut, at denne högwördi
han talar om Swenſka Konungar, berömm
har intet annat at ſäga.

§. 16.

Til den owiſſa delen af K. Håkans
wel föras, at han är Norrſka Jarlen
hwilken är talt uti K. Stenkils Hiſtoria.
derrättelſe man har om Håkan Jarl, har
tycka Sturleſon före. Denne Författare
Hans ord äro deſſe: at Håkan war den
Swerige näſt efter Stenkil; och widare har
honom. Läſaren må ſjelf döma, om härutur
tagas, det Håkan Jarl bliſwit Konung i
lefwat på en tid och hetat Håkan, gör inte
på ſamma ſätt anſe den undſättning, ſom

nad blifwit wald til Konung i Dannemark (1): men at Konung Håkan lämnat honom någon förstärkning af Krigsfolk, säges intet. Det ser ock ut, som sådant kunnat ske i nödfall, utan Konungens tilsägelse, hwilken ock hast til åfwentyrs ganska litet at befalla öfver Swenska Hedningarna, som bodde uti Östra och Norra delen af landet. Man kan således uti få ord innefatta K. Håkans öfwerwerne, nämligen at han blifwit Konung efter Stenkil, warit född i Wästergötland, och där efter tretton års förlopp wid år 1079 afsomnat (2). Alderdomen har intet behagat hedra hans minne med flera märkwärdigheter, och hwad han annars gjort, om han gjort något, blef med honom sjelf i hans födelsebygd och begrafwit. Håkan Röde. 1079.

(1) Saxo Grammaticus p. 213. Vastovius i des Viris Aquilonia p. 53. lägger til, at Herrig Knut Swenson blifwit af K. Håkan med mycken wänlighet emottagen och tillika med friska Troppar förfödd; men här är ej fråga, hwad Vastovius behagat berätta, utan hwad de gamle, som hafwa warit nogare kunskap om dessa tider, gifwit oss wid handen.

(2) Mallenius har dragit i twifwelsmål på hwad grund Ericus Olai kunnat tilägna Håkan en så lång regering; men så intygar det icke allenast Biskopsget wid Wadstena Kagen, utan ock Rimkrönikan; Jämför E. Benzelii Not. til Mon. Eccl. p. 221. Uti gamla Catalogus Regum Sveciæ hos Ihreliüs p. 69. kallas K. Håkans födelse- och dödsort Onmi.

§. 17.

K. Håkan uphögdes Inge eller Ingemund Stenkils Swenska Thronen. Om honom säger Sturleson, at och mägtig Konung, goder Kongur oc rikur, vor och stark. Sådana årenamn af en grannlaga göra i sednare början en fördelaktig tanka om dens skapar; då däremot om K. Håkan intet annat finnes upteknadt än blotta namnet. Hans regeganska märkwärdig. Född och upfödd i Christna en inhämtes afsky för de Hedniska wederstyggelses wid afgudiska offren. Det oaktadt war ännu, Swerige en talrik hop af Hedningar, som infrån sina Förfäders wantro. Ja, man gick afgudiska ifwer, at man ock wille twinga Konun-

Inge Stenkils Son.

regeringen. Ingen annan medelwäg lån
i Hedniſka Allmogens tycke et oemotſäge
gen afwikit från den lämpa och ſoglighet
tid war i akt tagen. Och om man ock
man medgifwa, at Konung Inge på in
därtil, om ock ſolket kränkt Konungens
Inge war befogad at twinga underſåtarn
litet woro de berättigade at twinga Kon
koret war intet betingadt wid utkorelſen.
gen wär gjord, wär knuten ſnart löſt för
och Konung Inge förklarade rent ut, at
afwika från det, ſom han i ſitt ſamwet
Menigheten blef än mer härigenom förbitt
och kaſtade ſtenar efter honom, då han
Tinget. ~~Toget~~ (2).

(1) Excerpta *Karoli* Ep. Arofienſis utt *Benzelii* M
den förtjena at åſeſeende. 1138 Sverkr
cathedralis Upſalæ, et cum opere vetuſto tr
Yggemundo igne purificato et ſanctificato cor
p. 182.

(2) Efter alt anfördt mätte detta wara ſammana
om ej Templets förſtörelſe och Gudarnes om
gått förut, hade intet Hedningarna kunnat f
wilande från Stenkils upförande. Åtminſton

§. 18.

Denna Öfwerilning hade förmodeligen intet warit särdeles betydande, om ej andra omständigheter yppat sig. En hastig upresning af en hufwudlös Menighet, utan någon märkelig Förman, ändrar gemenligen genom de brottsligas afstraffande, eller genom ödmjukt ställatigande hos Öfwerheten. Men til all olycka fick folket en ansedd och mäktig Anförare. K. Inge hade gift sig med en inländsk och förnäm Jungfru, som het Mö. Hennes Broder Sween war Konungens käraste och förtrognaste wän. Regerande Herrar hafwa ofta den olyckan, at dem de förtro sig åt, förtro sig intet alltid åt Öfwerheten igen med samma upriktighet. Sådana wänner äro sällsynta kreatur. K. Inge rönte sanningen af denna lära. Hans kära och älskade Swåger war närwarande wid denna hullersama upresning. Han war strax tilreds at anfalla Hedniska offren, så framt man wille taga honom til Konung. I sådana omständigheter war Konunga-walet snart fullbordadt, och Sween befästade sin upkomst på Thronen genom et högtideligt offer. En häst blef slaktad, blodet ströks på Afgudastoden, och kötet kokades til mats åt de närwarande Hedniska folket. Detta skedde wid Strengnäs, och war där et gammalt offerställe (a). Den helige Eskil uppehöll sig då wid Fors, och Botfwen. anföllet sig til at afstyrka denna Hedniska Gudstjenst: men blef på Konungens befallning halshuggen. På detta sätt inwigde K. Sweden, (ty så kallades han sedermera af de Christna) sitt anfall til Regeringen, och K. Inge blef nödsakad at draga sig undan til Westergöthland; men at Håkan ännu lefwat, är icke den minsta anledning. Hedniska Gudstjensten kom då åter i full wigör, icke, utan efter alt utseende lämnades Westergöthland, som landsändan aldeles wanfäktad både för Hedniske och Christne.

Inge Eskilsson.

(a) Ex Annalib. Mon. Eccl. p. 31. När man jämförer denna med den helige Eskils lefwerne på det nämnda stället, finner anledning, at denna tyranniska mötet emot K. Inge skedt wid Strengnäs. Det är wäl intet hufwudsakeligt, att ej Ni förlorar med mödiga gissningar, där ingen grund finnes; men i mycket mindre kan man påstå at Sweriges Historia tid någon förlighet.

§. 19.

Wien för öfrigt är man intet underrättad om d
medan de lågo likſom bortglömde i Weſtergötla
leſde Blotſwen aldeles bekymmerslös, hwilket
hans undergång. Om han inbillat ſig, at K. J
mörka gömſlor aldeles ſlagit ur hågen ſin förra n
fann han ſig mycket bedragen uti ſin uträkning
kom oförwarandes öfwer honom en morgon helt
låg i ſin hwila, tillika med en betydande Länderm
fur, ſom warit hans trogna följeſlagare (2). E
ge kommit dit, dår Blotſwen wiſtades, låter h
gården, och Tiofur bleſ innebränd tillika med
ſtaten. Blotſwen kom wäl ut af elden, men bleſ
nedſablad. K. Inge hade ganſka litet folk med
rättning, men ſkyndſamheten uträttade, hwad ha
med ſtörre makt ſwårligen kunnat utföra. Sålel
ſwen ſin Hedniſka regering, ſedan han i tre å
Riksſtyrelſen af Nötra delen i Sverige; och e
drigt upförande ſick åtminſtone denna gången en
wälförtjent ändalykt. Blotſwens Förfäder känner
ringſköld anför Tutil och Torild ſåſom des Fade
det är likwäl ſkada, at han allena erſatt briſten
lande witnesbörd (3). Men om des Efterkommand
tilförlåteligare efterrättelſe. Blotſwens ene Son w
ſom annars kallades Erik Årſäll, den andre wa
Dessutan hade dock Blotſwen en Doter ſom het
K. Erik den belige (4). På detta ſätt war
der för Swerikeſka Konungaa-Ätten på Räder

synes aldeles owiſst och ogrundadt, at Blot-Swen låtit slå det mynt, som uti Wästgöta Lagen kallas Örnewingar. Hela anledningen är tagen af nuwarande Brahesca Familiens Wapn, som innehåller två Örnewingar. Intet tekn är, at denna myntsort wara gångande på något annat ställe i Riket än i Wästergötland, och dit hade K. Blot-Swen intet at befalla. Utom des är nog owiſst, om Swenska adeliga Slåkterna hade denna tiden sina egna Familie-wapn. Om det wore en afgjord sak, at Braherne hade sitt urſprung från Swerkerska Konunga-grenen, och de redan då förde örnwingar i wapnet, wore det sannolikare, at deſse wingar blifwit slagne af någon af de sednare Konungar än af Blot-Swen. Men om denna omständighet blifwer tilfälle at tala widare. Inge och Blotſwen.

(a) Christian eller Inſcriptionen på Påfwen Gregorii den 7:des Bref hos Johannes Magnus i hans Metropolis, är denna: Gregorius Papa VII Viſigothorum Regibus I-et VII. Bokſtafwen J är nog begripelig, ty det betyder utan twifwel Inge, men den sednare figur är swårare at förklara, så at Johannes Magnus utan twifwel haft et tydeligt exemplar at följa. Hos Baronius åter wid år 1080 är denna tilſkrift: Gregorius Papa VII Gothorum gloriolis Regibus L. et A. ac populis ſalutem ac apoſtolicam benedictionem, och på samma sätt förekommer Ingången af detta Bref hos Vaſſovius. En hwar kan finna, at J genom hastigt ſkrifwande fått utseende af et L, och är således tydeligt nog, at Brefwet är ſtilet til Inge och Alfian, då det synes ofelbart, at deſse Herrar gemenſamt regerande wid år 1080.

(b) Att wårit Blot-Swens nära Slåktinge är en nyhet, som hos de flesta egen annan grund än möjligheten, hwilken uti Hiſtorien intet finnes bewis. Om Tiofur Jarl, Walgauters Son, är talt i Förmälet och 528. Det är nog troligt, at Tiofur Walgauters Son är Dux Tuph, om hwilken Adamus Bremenſis H. E. L. 3. c. 25. talar, som och uti K. Anund Jacobs tid biträdde K. Magnus i Dannemark emot Konungen i Norrige. Men så framt han lefwat wid år 1083 och gjort K. Blot-Swen följe åfwen i sin ålder warit nära ålderſtigen, ty wid år 1030 war han med i det utſkeppet af Helgeå. Han war utom des Chriſten, så at hans förmodeligen intet just hållit ſig til Blot-Swen, faſt Adami underrättelſe dåtteligen intet bewiſer rått mycket. Tiofur lår wara ſamma namn, ſom nu gemenligen utſäjes Tufwe.

(c) Man bör leta det fynd, ſom Peringſköld upgifwer i ſitt Ättar-tal [illegible] grunda, nämligen: at Blot-Swens Faderfader och Fader [illegible] Toril, dem han gör til Konungar i Götha Rike. Toril

[redacted]gjort ler deraf, ty det hade atminst
berättningen. Eljeſt bör man intet lämna o
ihogkommen på en Runſten på Öland, ſom
tydande man uti ſin tid, men intet tecken är
band med Blot-Swen, faſt möjeligheten neka
diga Runſten kan man annars läſa H. R.
Ynglwars Saga ſ. 187.

(4) At Kol war Blot-Swens Son bewiſes af Lang
Benzels Anmärkningar wid Vaſtovius p. 8
Biſkop har åfwen påmint på ſamma ſtälle
och Cicilia warit Blot-Swens barn, och är
con Vadſtenenſe, ſom Doctor Celſius utgifwit

§. 20.

Inge och Halſtan.

Sedan Blot-Swen, ſom förbemält
dagar, hafwa Konungarne Inge och Halſt
dräktighet och ſtillhet tilbragt ſin Sam-Regen
man allenaſt i allmänhet, at han warit en
ſå at hans död warit af hela Riket bekla
re minnesmärke kan ej uprättas efter nå
ſkada, at man intet behagat, til Efterwer
na oß någon omſtändeligare underrättelſe

Halſtans död och Barn.

Herre. Hans Söner äro Philip och Jn
Konungar i Swerige, hwarföre ock om d
Halſtans dödsår wet man intet; det är
at Inge leſwat och regerat långt efter ſi
beröm ſom K. Inge tillägges war ej mind
berättas, at han [redacted]

wroderdes intrång, och han fick således tilfälle, at jämte sina frid- Inge.
samma dygder äfwen gifwa prof af mannamod och krigs-wetenskap. Swerige hade ännu intet sträckt sina affigter til delaktande uti wide aflägne Makters göromål, utan war upmärksamhet endast ställd på Grannarnas rörelser. Ifrån Norrige hade ingen fiendtlighet yppat sig alt sedan Harald Hårdråde regerade, eller ifrån år 1065. Haralds Söner Magnus och Oluf woro sedermera Efterträdare. Magnus regerade ganska kort, men Olof Kyrre eller den fridsamme assomnade efter tjuguser årigt regemente, som han under et lyckosamt fridslugn fullbordat, då Riket tog uti styrka, prydnad och anseende. Utaf et sådant lugn och frihet fick han sitt tilnamn. Olof Kyrres död timade 1093. Dess Son Magnus Barfot war af långt annat sinnelag, och började et ganska onödigt Krig med Swerige, som widare framdeles skal utföras. Uti Dannemark woro på en kort tid många förändringar förefallne. K. Swen Ulfson war redan död 1076. Des äldste Son Harald Hein efterfölgde honom i regeringen, genom Asbiörns stämplingar, som war Haralds Swärfader och Jarl på Oland. Han dödde 1080 (3), och ligger begrafwen i Dalby (4). K. Knut Swenson efterfölgde sin Bröder Harald i Regeringen. Denne Herren år för sin tilgifwenhet för Andeliga ock derföre äfwen förklarad för helig. Hans regering war sträng och hård, hwilken betungades med skatter, hwilka, tillika med den stora Wisten til de Andeliga, gjorde Menigheten uproriſk, hwarföre han och år 1086 blef uti et uplopp mördad i Odense. Des Efterträdare Olof Swenson dödde 1094, efter en kort regering, då Erik Eyegod den fierde K. Swens Son wardt Konung. Med någon af dessa Konungar i Dannemark skal K. Inge hafwa fört Krig, men hwarken nämner Saxo därom ej eller någon annan wälskrifwande Krönika, som de sednare Häfdetecknare annars plägat. Hwarföre man ock lämnar detta K. Inges segerrika krig såsom en dikt af sednare tider, och lär äfwen des bröder böra anses på samma sätt, fast det af Johannes Magnus såsom segerrikt anföres (5). Det är altid lättare at triumphera än i fältet. Snarare finner man denna tiden [illegible] emellan Swerige och Dannemark. Bägge K. [illegible] Döttrar blefwo gifta i Swerige, och när Olof

nom sådant hägn ingen förnär, och Grannar
dana omständigheter, om ej uti sullkomligt fö
uppenbar ofred.

(1) Uti Bihanget til Wästgöta Lagen s. 94. kallas
godlynder: där säges widare, at hwart mal för
bötande at forethy usladis Sweriki af hans frå
lär wara taget af Catalogus Regum Sveciæ hos B
hwareſt deßa orden läſas om honom: Modeſtus et
cuſtos, de cujus obitu tota Svecia non medicum
(2) Om Inge säges på samma ställe: Han styrde S
de bröt aldrig lag thy tald warn oc takin i hwar
förde Catalogus Regum: Gratus et acceptus omn
ſui regni leges a prioribus inſtitutas ac libertate
nec eis in aliquo derogauit.
(3) Sturleſon T. 2. p. 190. Knytlinga Sagan C
utſätter *Ælnotus* Vita S. Canuti C. 3. p. 17. K
1074. Ælnotus är oförnekeligen äldre än bägge
han ſkref ſin Hiſtoria näſtan i början af det tr
uti följande tideräkningen ſker härigenom ingen
tilägnar åt Harald ſex år, ſätter Sturleſon alle
ge räknings-ſätten K. Harald dödde 1080.
(4) Asbiörn war Eldana Jarl, eller Jarl på O
Swärſader. Knytlinga S. C. 26. f. 46. At He
Dalby, bewiſes af *Ælnotus* Vit. Canuti S. C. 4. p.
den Gråſten på Kyrkogården, hwilken har någon
på en Runſtaf, men om det är märkeligen
bewiſas.
(5) Johannes Magnus H. S. p. 583.

blodfärgade Purpuren är hwarken den wackraste eller den hög-
lofligaste. En rättskaffens Regent bör likwäl wara beredd både
til Krig och Fred, och K. Magnus i Norrige gaf Inge
tillfälle at wisa, det honom fattades hwarken Krigs-wett eller
Manhom. Magnus började sina Krigs-bedrifter med inbrott
och härjande i Halland, där Wiskerdal, eller Wiske Härad, som
det nu heter, blef med flera Härader aldeles förstördt och ödelagdt.
Efter detta försök wille Magnus upliswa des Rikes fordna rät-
tigheter på Örköarna, och andra uti wäster och söder belägna
Öar. Fälttåget lyckades, och blefwo icke allenast Örköarna, utan
och de andra wäster om Skottland til och med Anglesey Norrska
Konungar underdägde. Sedan detta alt war efter önskan uträttadt,
lade K. Magnus at upwärma gamla Gränstwister emellan
Norrige och Swerige. Efter Norrska berättelser hade Norriges ford-
na rikesmärke gått längs åt Götha Alf och til wästra Stranden af
Wenern, och sedan up til Eda skog, hwarom är talt tillförne (*).
Uti denna grund skulle en stor del af Wermeland tillika med
Dalsland och Mark höra til Norrige. Det är swårt at utsätta,
uti hwilken tid detta Rikets gränsor warit så widsträckta. In-
til Norrige kom under et Hufwud, war det ganska twetydigt,
om det egentligen hörde Norrige til eller ej. Om man än
kunde förmoda, at någon af Norriges fordna Små-Konungar
warit Herre-wäldare af deßa Landskap, som man likwäl intet hör
af, kunde dock detsamma intet bewiset at det war en Norriges tilhörig-
het. Harald Hårfager i Norrige hade fordom ett litet Rike i Swerige,
men det hörde det intet til Norrige. Olof Trätelja upröd-
made Sverige och des Efterkommande satte sig neder i Nor-
rige, men blef icke destomindre återtagit och förenadt med
Sverige. Hwad man så långt tilbaka med sina rättigheters på-
minnelse alltid andas på tråtor och Krig, och hade K.
Magnus så flodsjuka sig i antiquiteter och forsökningar, hade
han kål och kunske större kunnat tilägna sig en stor del
af de gamla Fredstractaten emellan Söre och Nore är
författade. Det är ett mål som Ragnar Lodbroks sednare
Ättlingar, och Inge tänkte intet så, utminnes hälst
af den Herre som hade sin wegen, at aldrig bryta emot
högsta Regering för allmänna Folk-rätten, utan

Inge.

Krig med Norrige.

§. 22.

K. Magnus tågar fördenskull in i Götha L
Här (*). På Inbyggarnas tilgifwenhet war
Marckboarne förklarade rent ut, at de wille förk
ages Krona, som de warit tilförne, och ma
Swenska Regeringen war ålskad, ty den som r
wanat. Inbyggarne blefwo då genom mord o
til hyllning. Sedan seglar K. Magnus ut
Wännern, och lät på Qwaldings Ö upföra en
den med wallar af torf och timmerstockar, sa
En besättning af trehundra man med tilräckelig
i Fästningen under twå tappra Hufwudmäns
Sigurd Ullstrångs befallning. Men efter det
fogade sig Magnus med den åfriga Krigshä
i Wiken. Hwareft denna Qwaldings Ö wari
intet. Til åfwentyrs kunde stället där W
bygdt tilförne warit Ö; annars har Källans L
nekulle i anseende til namnet mycken likhet.
detta inbrott stedt nog oförtänkt, emedan alvel
gjord til motstånd. K. Inge war likwäl intet s
dant ohämnadt, fast han drögde til des winterk
Wänern, men då kommer K. Inge anfågar
mån i trakten af Qwaldings Ö: Fast destoming
all blodsutgjutelse, tilbudes besättningen stilla

trade sig widare, at Norrmänner intet äro wane wid at låta sig afwisa på samma sätt, som man drifwer hoskap ur hetshage. Efter erhållit swar rycker K. Inge med sit folk in på Øen, tilbinder likwäl å nyo fritt afstå för Norrmännerna, med den förändring i wilkoren, at de skulle så fara ut med sina wapn, kläder och hästar, men bytet skulle qwarlämnas. Besättningen afslog åfwen denna upfordring, och K. Inge lät då beskjuta dem som woro i Fästningen; men som därmed intet särdeles uträttades, låter Konungen upfylla Grafwen med stenar och stockar, sedan framsördes bielkar, hwaruti järnankare woro fästade, och Götherne kastade således wallen neder, och Norrmännerne öfwerhopades därpå med lågande eldbrandar. Härutaf braktes Besättningen til mera saktmodighet och begärde fred. K. Inge afwek ej eller nu ifrån sitt jämna upförande, utan tillåt, at Besättningen fick gå fritt ut, dock i underkläderna och utan gewär. Det endaste, som syntes mindre hederligt, war, at man slog Besättnings-folket med et spö öfwer axlarna, när de gingo ur Skansen. Men detta lär hafwa warit et bruk, och et slags skymfeligt straff, för et emwist och omöjeligt motstånd. Romarnes jugum war likså wanhederligt (*).

Inge.

Krig med Norrige.

(*) Detta är tagit af Sturleson T. 2. f. 216. Men Beskrifningen på [illegible] är något skild från H. C. von Dalins Historia. Ingen [illegible] om hos Sturleson, utan där säges allenast, at bielkar eller [illegible] sades på Wallen eller Timber-wäggen, hwilken således drogs ne[illegible] hetsder utom des en gren och på samma räkning et spö. Det [illegible] wittre för qwast, och kan således och öfwersättas med ris.

§. 23.

[illegible] sätt hade K. Magnus gjort någon skada, men in[illegible] eligt war uträttadt, och om någon heder war in[illegible] förnämligast på K. Inges sida. K. Magnus wil[illegible] aga sin skada igen mot wåren, så snart isen los[illegible] Konungen infinner sig då på nytt, innom Swen[illegible] far fram längsåt Götha Älf med flöfling och [illegible] han med sina lätta Fartyg kommer igenom til Furer[illegible] Därstäd, sätter han folket i land. Här möter honom

nom

Inge. nom K. Inge med Swenska Krigshären, då det kom til et gan-
ska hårdt fältslag. Norrmännerne lydo här et stort nederlag, så
Krig med Norrige. at K. Magnus måtte taga flykten, wid hwilket tilfälle Götherne sat-
te efter de flyktande med sådan häftighet, at K. Magnus åfwen
för sin egen person war i största fara. En röd kappa, som Ko-
nungen hade på sig, gjorde honom utmärkt ibland de andra flyk-
tande, hwarigenom största efterjagandet skedde på den sidan.
Ödmund Skofteson, en af Konungens trognaste följeslagare, blef
warse denna omständighet, begår därföre och får Konungens röda
kappa, och sätter i största hast öfwer fältet på en annan väg.
De efterjagande, som intet märkt denna förändring, wända sig
med största hast ifrån den tropp, som följde K. Magnus, och
skynda sig med all ifwer efter den röda kappan. På detta sätt
undslapp K. Magnus den öfwerhängande faran, och Ödmund Skof-
teson efter många farligheter och krokwägar kom åfwen undan den
segrande fienden. Ändteligen når K. Magnus nederkommit til
sina fartyg, wände han utan widare uppehåll genast tilbaka i sitt
eget land i Wiken. Efter et så alfwarsamt motstånd förgick K.
Magnus alt hopp om eröfringar i Swerige. Men som honom
syntes, at åfwen den förwärfwade Krigsheder genom så fruktlösa
rörelser kunde förloras, gick all eftertanka därpå ut, huru et så-
dant anseende kunde återwinnas. Det blef då en nödwändighet
at wåga et nytt inbrott inom Swenska gränsen, ty K. Inge syntes
hafwa utwalt sig den lefnads-regel, at freda sig och sitt, men
för öfrigt ofreda ingen: K. Magnus samlar då ånyo tilhopa en
stor hop folk och rycker in i Wästergötland. Här talas nu inte
om något omänniskligt härjande, utan synes K. Magnus hafwa
nögt sig med, at twinga Norra delen af landet til hyllning, hwil-
ket utan swårighet kunde winnas; och når det war gjordt, tåger
K. Magnus tilbaka och lägrar sig wid gränsen. Af det förelup-
na hade K. Inge ingen särdeles ordsak til räddhåga, utan drag-
ger tilhopa folk uti ansenlig myckenhet och slår läger i Furar-
Norrska Konungens förnämsta Generaler råda til återfärd, så
utseendet måtte hafwa warit ganska åfwentyrligt. Härtil kun-
likwäl K. Magnus på intet sätt begwäma sig, och at säja sa-
ningen, war genom en återfärd intet wunnit. Spionet och Kun-
skapare hade K. Magnus ute på alla kanter, och af dem får he-

enkedrottning til at öfwerfalla Swenska Konungens läger om natt- Inge.
tid, hwilket han wärkstälde med all tystlhet och hastighet, så at
K. Inge, som til öfwerwäldes trodde sig wara utom all fara, blef Krig med
nödsakad med nog manspillan rädda sig med flykten. Så berät- Norrige.
tas af Norrmännerna, men där talas intet om, hwad de förlo-
rat. Et anlopp, som sker i mörkret, hafwer merendels oordning i
följe med sig, och är nog troligt, at K. Inge funnit sig föranläm-
ad at draga sig tilbaka. Men der de tälka oemotsägeligt, an-
nans säger, om der warit någon, hade utgen annan förmån til
K. Mårtens anyta, än den, at han funnat säja, at han twungits
K. Inge at fly. De flyktande eftersattes på intet sätt, utan K.
Magnus återwände til Norrige utan någon widare företagande,
och efter utsende, med den öfwertygelse, at de lagwar, som borde
lända Norska Konungens hjälpa, wärte intet i de länder, som
hörde af K. Inge, och war der således säkert at söka dem där.

§. 24.

K. Magnus tänkte ock intet på någon widare fiendtlighet
emot Sverige. Sedan man ymsom wunnit och ymsom tappat,
utan at mänga människor blifwit olycke-
förorat dels sin hälsa och lif, dels siw egendom. Om
sådana tilfällen har rum, hwilket ock utan twifwel
i sådom tid, hade K. Inge utan motsägelse der bästa,
endast bewäpnat sig til sitt och sitt lands förswar
ock, oaktadt all tilfogad oförrätt, lika benägen til frid,
Fredz-Underhandlingen blef utsatt til följande året i
Kongälf, som det nu kallas. Här sammanträd-
de Gothiska Nordens Konungar, K. Inge
K. Erik från Dannemark och K. Magnus från
tillstående af de uppkomna mißhälligheter. Man har
, är Halland äfwen dessförie hemsökt med fiendtlig-
i Norrige, men annars wet man intet, huruwi-
wände lantskapet dessa trakter, kan och hän-
inskränkt sig allenast som Meddirendum eller Fredsmål
Förrän Doden tilkom den tilfälliga beröm-
en tämmerligt plägsed, hwilken warit i ut-

Inge. togen wid Konunga Möte, emellan de Regierande i Norden.

Fred med Norrige. Detta alt gås med största tyshet förbi, och Sturleson bör intet förtänkas, då han intet berättar något, som förmodeligen aldrig hwarken warit tänkt eller skedt. Inga Förträdes-twister yppade sig denna gången, hwilka ock äro et onödigt påfund, som brukas endast til tidens utdrägt, och tjenar för öfrigt til ingen ting. Freds-Afhandligen blef ock utan swårighet fullbordad, och gamla ärligheten, som annars är et förunderligt wäsende, wiste sig åtminstone här uti sin rätta prydnad. Alle tre Konungarne gingo afsides på fältet, och, efter et kort samtal, slutades Freds-Tracktaten utan Ministrars biträde. Innehållet häraf war, at rågången emellan Rikerna borde förbliswa, som den warit af ålder, och skadeståndets ersättning skulle förjas af Konungarna sielfwa, som efter billigheten borde jämka hwar emillan sina undersåtare. K. Inge begärde intet mer, än at kunna under et fredligt lugn wårda sina undersåtares wältrefnad. K. Magnus lät fara sina såfånga fordringar på en widsträcktare gräns, och des enda förmån war, at han gjort många olyckeliga utan at wara förpliktad til ersättning. Sedan detta war således afhandladt, och förständigadt för allmänheten, uphörde all fiendskap och misförstånd, och Konungarne bemötte hwarandra med all wänlighet och förtroende. Wänskapen emellan Sverige och Norrige stadfästades ytterligare genom Swenska Prinsessan Margarethas Förmälning med K. Magnus i Norrige; och som man af Norrske Handlingar wet, at K. Magnus blef gift uti sitt sjunde regerings-år, kan man därutaf inhämta, at Kongahälls Congress skedde år 1100 (1). Alle närwarande wid Freds-Handlingen kunde intet nogsamt förundra sig öfwer de personliga egenskaper, som lyste uti dessa förfarnade Konungar, ty kropps och sinnes förmåner utmärkte dem framför andra, alle kontuno öfwerens, at de aldrig sedt Herraktigare och Majestäteligare Personer. Alle tre hade et mycket wackert och fördelaktigt utseende: Inge syntes wara den störste, hurtigaste och manligaste, Magnus den qwickaste och muntraste, och Erik den könaste. Wänlighet, höflighet och wältalighet war alla tre gemensam, och man måste bekänna, at purpurets skär en ny glans då den båres af så utmärkta Herrar. Och hwad K. Inge beträffar, så hade han så stadgat sin högaktning hos sielfwa Norr-

1100.

männerna, at Finn Skopteſon hade inter förſyn i K. Månſes Inge. ojak påſtående, at förebraga K. Inges höfdingſkap eller ädelmod (2). K. Inges dotter Margareta, ſom under deſſa Freds-Underhandlingar emellanåda med Konungen i Norrige, blef af gamla werlden kallad Freds-Kulla, eller Freds-Prinſeſſa, och ſkulle man icke en gång i wåra artiga tid kunna bygga ſör et ſådant tilnamn. Dock lefde hon intet länge den ſägnad, at wara förenad med en ſå ädelmodig Maka. Hans krigslyſtna ſinne invecklade honom ſtrax uti ny oro, och blef han ſlagen på Irland 1103. K. Magnus lade för ordſkäfwe: Namnkunnighet bör wara Kunga-ärfd, men ej kung ifrån, och beſtämde ſen ſitt walſpråk i ſkiwet och i ſkon.

(2) Torfæus H. Norv. T. 3. p. 440. Jfr. P. F. Suhm om K. Erik Emuns tid, hans Förſta til Förkofringer uti den gamle Danſke och Norſke Hiſtorie p. 148.

(3) Torfæus T. 3. p. 422.

§. 25.

Konung Inge hade dock wiſt, at han intet war kinkig om ſina underſåtare, hwarföre de intet ſällan öfwerſtego honom, och efterſökte hans, då det intet behöfdes. Man måſte förmoda, at K. Inge förwar ute en ganſka dum ålder, ſom ſom Konung intet kunnat utpräſſa mer än fyra ra- ſina underſåtare til ſin thogkomſt, då likwäl K. Knut den helige annars kallad, under en ſerdeles med härd- och religiſwenhet upfylld regering, lockat fram en hel ſkatt af wåra dem, at K. Inge diſkade rätta Chri- ſtendomen, gramade de andelöga, men tilbad dem intet: han ville hjelpa hjelpa dem, ville tänka tillika, och detta anſtod intet den- nes ſäderſkap. Dock war detta nåſtan et gemenſamt fel ſå wäl ſom Norrmännerna, hwilket Ælnothus med högeligen beklagar (1). Så länge Cyllegåfwor, ſom andra ſlägtet til Kyrkor ännu intet wore Konungs rätt och ſkatt, hade ingen anledan wärdt, at upteckna något om dem, ſom kunde gifwit til Konungarnes dreninne, emedan de ſjelfwa ſkulle wara medeltidens Hiſtorie-Skrifware. Och

Asbiörn Jarl på Öland.

[illegible] Konungens egen perſ
[illegible] K. Erik Eyegods [illegible]
[illegible] ſockenpacke omſtändigheter. Asbiörn
är nämndt tilförne. Han war K. Hara
och genom hans och hans wänners wingl
til Konung i Dannemark ſtamför Knut,
annars ämnat regeringen efter ſig. Denna
dan Anförare och Hufwudman för Jutl
ſig emot K. Knut den helige år 1086.
och oförſkämd, at han, i affigt at utforſka
ſte til honom i Odenſe, och blygdes intet wi
och ſade ſig för ingen annan orſak haſwa
uan endaſt til at tiena Konungen (a).
frågade honom, hwad råd han gaf i deſſa
heten, ytrade ſig Asbiörn, det honom ſynt
nungen drog ſig undan. Ehuru godt den
likwäl afſlagit, hwilket Asbiörn förwdelig
påtog han ſig widare, at förmå Allmogen
ſedan, wille oförtröfwadt komma tilbaka med
härpå wände tilbaka, och träffade ſitt folk,
mit [illegible] Middelfart Sund, retade han All
mot för, dem ſin tanka, at där war ej ann
göra ſlut på oenigheten, genom Konungens
de härjämte, at han med ſitt folk wille göra
kerid wände K. Knut på Asbiörns återk
ſänga. [illegible]

til detta anbingsverk. Han skal ock för samma orsak skull hafva Inge.
warit upåren af rättor, då han for från Fyen til Öresund. Asbiörn Jarl på Öland.
Det kan wäl tro detta järteckn, må göradt. För min del finner
jag intet därwid. Det synes sannolikare at Asbiörn farit til
Norra Öland, och at K. Erik insunnit sig där, til at taga en rättmätig
hämd af en sådan bedragare. Rättorna kunna sedan hafwa fullbordat
det werk, om så behagas. Åtminstone är det annars nog obegripe-
ligt, hwad K. Erik, såsom en god och rättwis Herre, hade at
göra på Öland och hemsöka det med fiendtlighet. Om någon er-
sättning eller särdeles bödsutgjutelse talas likwäl intet, utan wände
han strax åter tilbaka til Dannemark igen (3). Kan hända at
Asbiörn Jarl war då redan död, när K. Erik anlände til Öland,
hwilket tilfälle til äfwentyrs intet war bekant, och Konungen i
Dannemark på den grund afhållit sig från all widare landstig-
ning och fiendtlighet. Den ofta nämnde Asbiörn war annars född
på Gotland (4), och torde han wara Son af någon af de Höfd-
ingar, som mistat Sweon Ulfson, följaktige från Sverige, eller
ock, på samma Konungs förmaning blifwit Jarl öfwer Öland;
men denna omständighet är en blott gissning, torde dock hafwa
sannolikhet, emedan man aldrig finner, at Dannemark nå-
gonsin fått sig herraswälde öfwer denna Ö. Ehest har man
funnit, at man på en Runsten på Öland finner ån-
nämnde K. Erik Ejegods resa, och kan det wara
ämnet för twärtigen lär kunna bewisas (5).

(3) Wide S. Canuti C. 1. p. 10. Idcirco nationes istæ, (Nor-
wegienſes) quas commemorauimus antiquæ infidelitatis obſtrictæ
nexibus unquam in feruore ſuccenſæ fidei ſtabilitate ſolidantur, ut
ſtrictibus penitus abſoluantur, *dum et fidei Sacramenta, quod*
ſuſceperunt, firmiſſime teneantur rationibus perſtringere,
Det juſticiæ præponere.

Sagan, C. 49. ſ. 102.
" C. 76. ſ. 156.
" C. 96. ſ. 90.

(5) Stenen ſtaner på Öland i Medelby Socken och Karleby Gärde.
Inſkriften är ſåledes Peringſkiöld Stattartal ſ. 12. och läſes där
ſåledes: Ulfr ok Kuntr, ok Kuntr lauti i Taumarku, ok a tils Jarmun
ſiku, raiſtu ſtaina ſuſa at ſuna ſina. Ulfr ok Kuntr kruter kraungr i tamu hugi, Ufi ok
Kuntr kuka i Kulfiat: liſt hins ſalgoþa flaiſir. Stain
ſi Sibr Ulfsſun, ſaltar i iþhois liki, ſarr a ſata ſi-
ſtaina ſa ſtain: Ulfr ok Kuntr ſuku eftir Sibbe Ulfſon,

Inge. medfölget af inländska Krigshären satte honom på Tuna Åsen (eller på sin Roddare-Ö) Oland, (han war) krönter ut det krönta landet i Danmark. Attils afföding. Efter Odins wilja färdades han den allmänna wägen fram (dödde) en ryggstarker Hjelte r:k på Krigsfolk. Hans trötta möle wandrar i denna hög. Det war största sorg och klagan efter en sådan ibland folket, hans Lik följde och beledsagade de fäste.„ At alla dessa wackra saker stå på denna Sten, kan den tro som behagar. Jämför Jöransons Bautil s. 293. Hos Assessor Broocman uti Bihanget til Yngwars Saga s. 187. läses åter denna Runsten på detta sätt:" Krunter ur Krontari lanti i Tanmarku Totils iarmun munat Raid widur rada rukstarker thruthar, thraugr i thaimsi hägi, wisithath, maistar kaithir tuiga i fulkin. Likr hins fulkthu flaistr. Stain thisi war satr aftar Sibi wthasun, fultar i inhois: liti sati at u tanusi.„ Denna läsning lär förmodeligen wara långt rättare än den förra. Broocmans granlagenhet är allmänt bekant, desutan war äfwen Stats-Rådet Langebek närwarande, hwars insikt och kunskap i Nordiska Häfder wördas af alla kännare, och blifwer utydningen något begripeligare, då den så utföres: "krönter utur krönta landet i Dannemark Totils telning mände wredgas på en ryggstark ränsman, som träkar tröger i denna hög, anförandes många döda fiender (eller wisandes dem wägen) de fäste i Krigsflockarna följde hans lik. Denne stenen war satter efter Sibbe Uddson, jordad i högen, Krigsfolket satte honom på denna Ö.„ Det passar sig intet, at wid detta tilfälle granska denna förklaring; men om den bör wara sådan, är det mog troligt, at han förwarar minnet af K. Eriks färd. Något twifwelsmål torde dock kunna hafwa rum wid sielfwa läsningen. Om man läs Grunder ur Grundary i Danmark i stället för Krunter, blir meningen helt annorlunda. Grund är et gammalt mansnamn och förekommer i Karls och Grims Saga s. 12, samt eljest, Grund är ock et gammalt namn på en by, som man ser i början af Herwarar Sagan, och Grundary kan hafwa warit en ort i Dannemark i fordna tider, ändskönt nu intet skulle finnas spår därtil. Eljest nämndes kort förut, at ingen anledning är, at någon särdeles blodutgjutelse beseglat Olands tåget. Det Skaldeqwäde som Marcus Skäggason därom upsatt, nämner ej något dylikt. Assessor Broocmans Uttolkning uti des Afhandling om Norröpings ålder s. 87. ser wäl något blodigare ut, men utmärker likwäl intet något särdeles nederlag.

§. 26.

Den nära förening, som war emellan Sverige och Danmark, under K. Inges regering, intygas ock därigenom, at dåwarande K. Anun den heliges Döttrar blefwo gifta i Sverige. Den äldste nämligen Ingri med Folke den tocke, Folkungarnas sednare Stamfader, som redan då war hållen för en af de förnämste bland Swenska Adelen, med hwilken hon hade två Sö-

Söner Bengt och Knut. Den andra Cicilia blef förmäld med Jarl Inge.
Götha Höfdingen eller Jarlen Erik, Præfectus Gothorum säger
Isac, hennes Söner woro Knut och Carl, hwarutaf många förnäma
Svear hafwa sin upprinnelse, fast man ej så noga wet, hwilka
Herrar utaf dem härstamma (1). Hwad K. Inge sjelf angår,
gifte han först sig med Blot-Swens Syster, sedermera med
Helena (2). Om några Arfwingar warit af förra giftet, wet Inges Gif-
man intet. Utaf Helena hade K. Inge åtskilliga Barn. Prinses- termål och
san Margreta är omtald tilförne, som war förmäld med Magnus Bar- Barn.
fot i Norrige, och sedermera med Konung Nils Swenson i Dan-
mark. K. Inges andra Doter Christina war gift med en
Fursting eller Konung wid namn Harald, K. Jarislafs och
Drottning Olof Skötkonungs Doters Sonesson af Wolodimer.
Denne Harald nämnes intet i Ryska Historien, men Sturleson
uti Konunga Sagan tala om honom (3). Desutan hade ock
Inge en Son wid namn Ragwald, hwars Doter Ingerta
gifte sig med Danska Prinsen Henrik Swenson, annars Ska-
nings Herr Henrik den halte kallad. Den tredje K. Inges Doter
Ingeborg, som hade til Gemål Biörn Haraldson Järnsida,
Konung Sigurds Sonesson, och hennes Doter Christina blef se-
dermera med Erik den helige i Swerige. K. Inges Doter-
dotter Malfrid fick Sigurd Jorsalafarare, Konungen
Magnus och den andra Ingeborg Hertig Knut den helige,
Danmarks eljest kallad. K. Inges Son Ragwald är för öf-
rigt okänd, och torde han til åfwentyrs wara död för Fa-
derns herättar eljest, at Prinsessan Margreta ärfde sin Fa-
der, och at hon förbehöll sig allenast en tredjedel af Arf-
wet, men lemnade de öfriga twå tredjedelar til sin Broderdoter
Christina och sin Systerdoter Ingeborg, hwarutaf et osörson-
lighet kommit emellan de Swenska och Danska, så at det
i Nordiska Landskaps-agget redan warit bekant i Saxos
tider, hade likwäl gjort Efterwerlden en ännu större tjenst,
om han något närmare yttra sig uti et mål, som eljest
är förgådt; ty det blifwer nog obegripligt, hwarföre
icke större enighet och wänskap til hat emellan bägge folkslagen,
i det Inge med sin Broderdoter och Systerdoter sitt Fädernes
Rike behållit allt för sig sjelf, och således lämnat alt til

sina

Inge- sina egna Barn. Så framt ej Saxo här, såsom på flera st för at skrifwa en i sitt tycke prydelig fast mörk latin, bla rätta sakernas sammanhang tilhopa, bör man tro, at Mar warit en ganska klok och gällande Prinsessa, ty henne tilskri alla dessa Äktenskaps-förbindelser emellan Swenska och D Konungahusen. Af förfarenheten ser man ock, at hennes b dande någorlunda bibehållit enigheten uti Kungeliga Fam hwilken genom Drottning Margretas frånfälle ombyttes i et därfweligt och bittert hat, som förbjupade Dannemark uti st olyckor. Annars har ock Dr. Margreta med gåfwor til Ky så i fastigheter som granlåt ganska mycket bidragit til Gude stens prydnad, så at Hennes åreminne lyser på många sät denna tidens efterrättelser.

(t) *Saxo* Grammaticus p. 221.

(u) Om K. Inges giftermål, samt des Gemåler, är mycken oreda, s en del är uptagit af Wilde uti des Anmärkningar til Pufendorfs Sv Historia f. 512. Af berwarar Sagan hat man namn på des Gemål Mö, K. Blot-Swens Syster, om den andra, Helena näm intygar Saxo p. 230, där han talar om K. Nils i Danmark. Duxit (Nicolaus) Margaretam patre Ingone Svecorum Rege matre vero H natam: Här hafwe wi således namn på twå K. Inges Gemåler. Den omröres uti et gammalt Ättartal, som Henr. Erikius intryckt uti sina An anlagar til Vetus Chronicon Ecclesiæ Laudunensis, Cap. 6, och för där at anföras, hwilket Stephanus Johannis Stephanius hafwa fört. Den lyder så: Genealogia Ingebufgis ex Codice MS.

Ingo Rex Sueciæ genuit ex

Ragnilda

Christinam quæ nupserat

I. S. *Erico.* II. *Jariſlauo ſiue* Valdemaro Rutenorum Regi.

Helena

Margaretam, quæ nupserat *Nicoleo* Reg i Danie.

Ingeburgis quæ nupserat S. Canuto Duci

Valdemarus I. qui ex Sophia, Canuti Regis sorore et filia Volodimeri Rutenorum Regis, genuit.

Ingeborgin, quæ nupserat Philippo Galliæ Regi.

Bela Rex Ungariæ, qui duxit Sororem Philippi Augusti.

Magnus qui S. Canutum interfecit.

Detta Slägtregister hålles före wara gamla gammalt, och bekräftas Inge
detsamma, som sägés uti G. Ragnalds Graffskrift hos E. Benzelius
uti dess Anmärkning til Westgöwins, där Ragnild sägés hafwa warit hen
nes Gemål, som blifwit förlossen från Riket. Det som här sägés
om Christina, at hon warit född af Ragnild, torde ock wara rättare än
det som står i sjelfwa H. hwar jag egenteligen följt wid Dalin. Men
at drottn. Christina först warit gift med S. Erico är otrolig, hwarföre
härmed förslås en annan S. Eric än Eric Jedwarsson.
Scriptor. T. 2. p. 179. Knytlinga Sagan C. 89. p. 178.
Anno p. 230.

§. 27.

Således hafwa K. Inge Stenkilsons Barn och Efterkommande intagit et utmärkt ställe uti Nordiska Historien. Til sist lär man intet förbigå, at denna Herrens-namn skrifwes på åtskilliga sätt hos de gamla. Uti Herwarar Sagan kallas hon bå-
de Inga och Ingemund, och kan således intet särdeles twifwelsut-
wisas, at ju den Yggemund, som upbrändt Hedniska Tem-
plet i Upsala, hwarom tilförene är talt, är denne K. Inge. Uti
de gamla Anmärkningar wid Adamus Bremenſis p. 67 och 93,
säges Anundet, och af det förra stället har H. Hof-Tal-
man Dalin med mycken sannolikhet påmint, at K. Inge
warit upfödd i Ryssland. När så detta läggés til-
rätta, och här så igen den rätta Anunds Kolbränna. Ju-
dunda neka, at ju detta wedernamn måste inbegripa nå-
got slags. Hedningarnas förbittring öfwer Upsala Tempels
fall är nog bekant, och är då intet naturligare, än de
kallat honom Anund Kolbrännaré. At detta namnet til-
kommit är Anund Jacob uti Wthanget til Wästgötha Lag
för sådana stycken, bewiser intet stort. Författarne af
Anmälser beskylla K. Emund Olofsson för gräns-utstak-
ningen emellan Sverige och Dannemark, hwilket dock är en pås
De funno en Emund Slemme, som skal hafwa för-
rädgång tillika med Sven Otto i Dannemark. De
annan Emund, än Emund Olofsson, altså skulle nöd-
Derom säger Celsiomen i Gräntsdissen. På
det wäsendet hade det wara händt med namnet Kolbränna. En
sådan hade dock ej bekant, antingen af gammal sägn

afwen wetat anföra denna mening, som lyder
righet underkaſtad. Eljeſt har åfwen Peringſkiö
tanka, at namnet af Kolbränna ſnarare hör
Anund Jacob (2). Hos Krantzius har åter t
annat namn, hwilket härflyter förmodeligen af
utaf den kort förut åberopade Nittionde tredje Ar
Adamus Bremenſis. Uti det föregående år anmä
ett kan ſätta tro til Erik Oloſſons Anmärkning,
som anförda gamla ſägn, at K. Inge fört Kr
ſka och intagit Skåne, ſamt at han til ſlutet
blifwit mördad. Åtminſtone har Saxo intet nä
derom, faſt han eljeſt i wiſſa mål talar omſtä
K. Inge och mycket omſtändeligen om Danſke
warar Sagan ſäger och uttryckeligen, at K. Ing
Den Graſſten, ſom efter denna Herren är lagd i
ſter, är ny, och hwad dödsåret beträffar, 10
deles felaktig, och man förblifwer ännu uti ow
ſtore Konung tagit afſked från werlden. Hwad
ſig tildragit med Chriſtna Religionens widare fo
has uti ett ſärſkilt Kapitel.

(1) Se C. R. *Ihre* Conlogeſſ veruſtum Regum Sv. G
p. 41. *Wilde*, *Peſendorf*. Juleha. til Swenſka S
tilökningar och anmärkningar ſ. 467.
(2) *Peringſkiöld*, Attartal ſ. 37.
(3) Herwarar Sagan, C. 20. ſ. 183. Ingi . . . ti
dags or mark ſetthaudar.

§. 28.

ders och Fäderbroders skull. För des egen räkning anföres, at Philip. och
han borde göra emot Lag. Men han war Konung en ganska li- Inge II.
ten tid, eller, som det heter i Herwarar Sagan, han war skam-
mer Konung. Han dödde samma år som Påfwen Pascha-
lis II. 1118 (1), och på den grund torde K. Inge den äl-
dre icke länge än til år 1112. Ty om Philippus regerat i
Sverige kan man intet säga, at han war Konung en så ganska kort
tid. Om hwad han gjort deßa sex åren, är man aldeles okunnig,
utan undantagandes, at han warit gift med Harald Sigurds
Dotter Ragnhild Hårdrådes Dotter från Norrige. Genom K.
Philippi död blef des Broder K. Inge II. ensam regerande. Om
honom är okunnigheten aldeles den samma, och Johannes
Magnus med flere af wåra äldre Historie-skrifware, på det de
icke säga något, söka sig tilfälle at tala om Dannemark,
hemtade af Saxo de omständigheter som han därom up-
tecknat. Här man dock at påminna i allmänhet, at Riket
under alla Stenkilska Prinsarna hafwa mådt wäl, hwilket
annars efter man wet intet annat. Icke destomindre kan man
icke dela den tankan, at Författaren af Bihanget til Wäst-
göta Lagen Wästgöthe, som inbillat sig, at alt war wäl
allenast i Wästergöthland hade lugn och stillhet.
Huru det war uti särdeles wälstånd under Inge II. kan man
med skäl betwifwla. Atminstone woro några Landskap af ut-
ländska Herrar besvärade, utan at man kan finna, det några
Swear til des afwärjande. K. Inge gaf wäl ingen
anledning, men en orolig Granne finner alltid på skäl, när
han lyster. Ingen lofwar en fullkomlig frihet at göra hwad man
will, men sällan minskades Svenska Länderna genom
Krig och Fiendtligheter, och är i sådana omständigheter det nog
om det Riket mådde wäl. Til at se mycket mera
af denna hwälsning, bör man något litet upre-
pa Norriges och Dannemark. K. Inge Stenkilsons
Sonus Barn lämnade wäl inga barn efter sig af
sin Inges Dotter, men hade icke destomindre tre söner,
som delte Riket emellan efter deras Faders död. Desse
woro Sigurd Jorsalafarare, och Olof. K. Olof
lefde länge, så at Riket kom i en ny hälning emel-

kallades Förſalafarare, beſwärade Swerige på
en annan kant. Genom des Bröders Konung
Sigurd Förſalafarare bliſwen enrådig Konu
Nils Swenſon i Dannemark, ſom efter ſin
gods död anträdt Regeringen, ſände ſina Bot
Förſalafarare, med begäran, at han wille wär
uti et ſå kalladt ganſka Chriſteligt wärk, til at u
Småland, och bref härigenom åſwen den
Swerige ſatt uti åſwentyr.

(1) Ære Frode p. 68 af *Buſſæi* upläga.

(2) Om Jämtlands undergifwenhet under Norrige f
T. 2. ſ. 248, 249.

§. 29.

Detta Chriſteliga wärk, ſom ſyftade på
omwändelſe från Hedendomen, ſkulle intet ſö
likningar och förkunnande af Evangelium, utt
Sådana predikanter anſåg man för tienligaſt
Sigurd hade redan, då han war i Jeruſalem
Guin, emot der han fick en ſpik af Chriſti K
ſatt ſig at med all magt befrämja Chriſtendom
de ſig förbenſkuld med nöje färdig til et ſå
werks utförande, och ſkulle bägge Konungarne
ſedermera med förenad magt angripa Småla
ende här man ſedt, at den helige Sigfrid omn

Kol Blot-Svens Son förkofe uti hednisca wildfarelsen, hwil- Jag
ka ock härigenom blifwit än mera stadgade, emedan en lyckelig
och [illegible] åreswärr wälsignat Landet. Detta ansågs som et
[illegible] tecken af Gudarnas wälbehag öfwer hednisca Guds-
[illegible] och de enfaldige Hedlingar bethagade sin wördnad emot
[illegible] dem, at de omsyttre hade dömm och kallade hy-
nom Erik Årsäll (2). Således war hufwud-anledningen til den-
na härfärd i sig sjelf riktig, men nu för tiden är wäl ingen så
[illegible] eller dumm, at han kan inbilla sig, at här war en rät-
[illegible] orsak til Krig. K. Sigurd war förnöjd i den fulla öfwer-
[illegible] det detta war, icke allenahst et lofstar man ock et ganska
[illegible] förnämt. Han rustar derföre ut en Flotta af trehun-
[illegible] Segel. K. Sigurds upsåt war således både alfwarligt
[illegible] och stundom wäl Christeligt. Men det är wanskeligare at ut-
[illegible] winden til K. Nilses upförande. Hans förestållningar hade
[illegible] anledning til detta uptåg. Han anställer sig ock på mötesplatsen
[illegible] med sin Flotta, kan ock hända, för än aftalt war, och
[illegible] Dannemärk wäntat något på Nortmännerna, II
[illegible] gifwer folket hemlof, så at när Sigurd an-
[illegible] Flotta, war ingen af det betingade Danska ledinge-
[illegible]. Man wet nog, at K. Nils i Dannemark
[illegible] och hans Son Magnus gjorde sig hopp om
[illegible], och torde wäl wara, at hail i det affeende
[illegible] förslag, på det et sådant steg intet mätte
[illegible] wägen i framtiden. Kan ock hända, at det
[illegible] tänkta alfwar, så framt han någonsin haft et
[illegible] dana gömmål: Ty man finner, at K. Nils af-
[illegible] regerad, och at han warit ond eller god, alt
[illegible] hollen. Uti en sådan Konung bäfwer lycke-
[illegible] alltid så underwärk. K. Nilses wanke
[illegible] denna gången en sådan wärkan, at Sigurd
[illegible] et [illegible] winnen, kat plundra på Skånska Strand
[illegible] det tilfälle wid Dunmatorp eller Tummarp blef
[illegible] hemmahörande damaten blef derföre inter å sido satt,
[illegible] lägga i band wid Kalmar, hörjade och brände
[illegible] Skåneland, och påtade mot des en bättre
[illegible] af [illegible] hundrade dalkar, jämte afwarlig

Inge II. hyfallning om Christendomens antagande. På sådant sätt vändes Smålänningarna under dessa Norrske Apostlars A ste-ämbeten, och K. Sigurd efter en således förrättad ani vände tilbaka til Norrige med rikt och ansenligt byte. De härstäd kallas i Norrska Handlingar Kolmare Leding, och sk Sommaren för den stora förmörkelse, som inföll uti Augusti nad år 1124 (4).

(1) Sturlesön T. 3. p. 242.
(2) " " T. 2. p. 263. jämför Langfeds-Saga af Hauk Erlendz. Ericzelius i Anm. til Kalfvens. s. 82.
(3) " " T. 2. p. 264. Här ligger at Thummathorp ligger skamt Lundi, eller ett stycke från Lund, och torde til äfventyrs här ju re böra förstås Lunna By, en gamla Staden Lummathorp, su mycket mera ofslägen.
(4) Isr. Torfæus H. N. T. 3. p. 479. och Calcidius vid år 1124.

§. 30.

Inge II. Småländska buller kunde intet upvacka K. Inge utur sl ren, och ehuruväl, kan hända, han hade litet nog at säga i S land, hade det likväl ålegat honom, som Swensk Konung Christen, at bättre skydda Sveriges Gränsor, och om han i haft sielf nog styrka til at twinga de hedniska Små-Konungar Jarlar, som härskade i Småland och näsgränsande orter, h han kunnat i förbund med Sigurd Jorsalafarare mycket uträ hwilken wisade wid detta tilfälle en besynnerlig nit om Christe mens befordrande. Swägerskapet med Norrska Konunga-H hade ock kunnat hjelpa til förbindelsen emellan K. Inge Sigurd Jorsalafarare, emedan denne sednare hade til G Malfrid, K. Inge Stenkilssons Doterdoter. Men efter alt ende brydde K. Inge sig om ingen ting, antingen då denna sinnighet kommit af naturlig orsaka, eller deraf at han inga Arfwingar. Denna sidstn omständighet gaf anledning til fälliga stämplingar om Thronföljden. Ty fastän Swe war intet Arfrike, mentes ändå K. Inge den äldres Efterkomm de wara mera berättigade til regeringen, än en annan, som Kungliga Huset intet hade någon blodsförbindelse. Denna f kap gaf och tilfälle til, at K. Nikles Son Prins Magnus i S

Inge II.

vemark at smickra sig med hopp om Thronföljden i Sverige, emedan han war född af Margareta Fridkulla K. Inge den äldres Dotter. K. Inge Halstanson lär hafwa frågat däreftet lika lite, som efter alt annat. Hans lifsöd kunde dock wara ett lander för dem som arbetade för Prins Magnus, och fattade han, som där berättas, det nedriga och förtwifflade råd, at genom förgift taga honom af dagar, et brott, som warit hit intill obekes obördt i Swenska Historien (1). Sannolikt är det, ty Christendomen war sådan denna tiden, och de grofwaste missgärningar kunde alltid wänta förlåtelse af en hungrig och illistig lust, när man med någon frikostighet befrämjade de andeliges fördelar. Ingen gammal Historieskrifware beskyller Prins Magnus för detta nidingswärk, ändskönt de annars intet förtiga hans öfriga missgärningar, hwarföre man ock intet bör tillskrifwat åt honom utan tydeliga bewis, hwilka här saknas. På sådant sätt tyckes K. Inge hafwa gådt ur werlden wid år 1129 eller 1130. Att han wid denna tid dödt, kan slutas däraf, at Hertig Knut Lawards anmärkt Obotriternas Konung kallad, talar om Prins Magnus som en Gotha Konung, hwilket skedde sedan Inge war [illegible] och som Hertig Knut blef på et förrädiskt sätt mördad [illegible] af Prins Magnus sitt Syskonebarn (3), är [illegible] K. Inge intet kunnat lefwa til år 1133.

(1) Ann. Sax. ad a. 1133. Hic junior Ingo in Ostrogothia in Vreta potionatus.

(2) Ann. Sax. ad a. 1131. Interea Sveticarum partium Rege absumto Gothi summam, quam Sveones arbitrium erat, Magno deferre suli, alieni privilegii [illegible] sibi incrementa quærebant. Häraf är tydeligt at [illegible] wunnit wald förån Inge war död, och at detta wal skedt inom [illegible] war död, kan intagas af det tal som Knut höll til K. [illegible] förfarande så emot Konungens wegrundade misstankar, Ortens [illegible] förelemma hos Saxo p. 237. Esto vocari me Regem, [illegible] Magnum nuper apud Gothiam Regii cultus et nominis [illegible] consortem.

(3) Den [illegible] hos A. Vaxelius Mon. Eccl. p. 14. 1130 Sanctus [illegible] natus, och K. 1130. Idem Sanctus Canutus martyrizatus VII Idus Januarii. Men uti Martyrologium Lundense [illegible] Hertig Knuts död på detta sätt: Anno Domini [illegible] Gluslosus Sclevorum Rex Canutum Erici Regis [illegible] lär detta årtal wara det rättaste.

§. 31.

§. 31.

Inge II. Om man intet mycket bedrager sig, lär detta förut
wara det hufvudsakeligaste, som til K. Inge Halstansons
nelse kan upteckнas. Man måste förundra sig öfwer den
hom, som härkar utl Grenkilska Släktens Historia. De
Monumenter gifwa allenast en kort och allmän underrätte
Konunga lagwden. Ericus Olai anförer wäl något mer, m
innes wara til större delen begrundadt, såsom när han berätt
Inge Halstansons Doter Christina war K. Erik den heliga
mål, och något mera dylikt, som wärkeligen har ingen g
ädre skrifter. Det öfriga hör egentligen til Danska Hi
De nyare göra wäl några tilökningar, som gemenligen stö
på lika swag och lös botn. Til bewis härpå kan anför
K. Inge Halstanson anlagt Wreta Kloster, 1128. Sa
intet af särdeles wärde, men det är en gång tid at gåra
Swenska Historien det som är ogrundadt. I wår ålder
gen sätta tro til en nyare Historieskrifwares berättelse, när han
bewis anför något. Messenius anser likwäl Wreta Kloste
läggande af K. Inge för en aldeles afgjord sak; men som h
tet behagat anföra något kål til denna berättelse, är man
ingalunda förfärad. Atminstone hafwer icke en gång Joh
Magnus hört denna underrättelse, utan säger allenast: K.
dödde i Wreta, där sedermera et Kloster är upbygd (1).

K. Inges Gifwermål. ges Gifwermål med den heliga Ragnild lär wara af samt
kassenhet. Af Anmärkningen wid 26 §. kan inhämtas,
Ragnild warit gift med K. Inge, har det wara Ki Ing
ädre och intet Inge Halstanson; ty där är ingen anledni
Inge den yngre någonsin warit utdrifwen från reger
Framdeles kal något mer anföras om Ragnild, när man
mer at tala om denna tidens heliga och peregrims-färd
Men detta behöfwer dock icke föreställa sig, at Inge den
wann dahl, ty Sturleson berättar, at K. Harald Hylles
i Norrige Brigida wer hans gemål (2). Hon torde wäl
något ung, men Konungar så sällan kargen; och om det
klokt, bör ingen förwänta honom, och om den wore mindre
tigt, bör man erindra sig, at ålderdomen är intet mera fri

K 2

för förseelser än ungdomen, och at den som intet är någorlunda förståndig i yngre åren, blifwer det nästan aldrig. Uti detta afseende har tilwäl K. Inge intet haft några Arfwingar. Ibland Samtidens omständigheter, som annars om K. Inge berättas och kära äro ogrundade, är ock den, nämligen at han, efter Sigurd Jorsalafarares inbrott uti Småland, samlat en stor Krigshär tillhopa och med den ryckt fram til Wreta i Östergötland, där han ifrån förgifwen. Detta berättas wäl af Örnhielm, men han är ock den ende, som lämnat oss denna underrättelse (x). Man må behålla denna tidens Historia så mycket man will, fattig och mager blir hon, och en eftertänksam läsare kan aldrig sätta tro til annat, än det som med skäl och bewis af äldre witnesbörd är sammanhämtadt. Gamla witnesbörd äro ock intet altid tilförlåtliga, och har jag all böjelse at misstro det förgift som skal lyktat K. Inges dagar, och lär man inter bewara sig, och min tro, att man i denna tiden skulle swårligen kunna skilja et dödsfall, som timat af slag, från ett som warit förordsakadt af förgift. Men en widlyftigare granskning om de onödiga tilsatser, hwarmed denna tidens händelser äro snarare fördunklade än upplyste, torde falla för mottsam, och unnehåller man med flera sådana [illegible] bör man ock sluta Capitlet om Stenkilska [illegible] at Ragwald Knaphöfde anses som ättlägg af K. [illegible] en ny upgift, som hos de gamla intet kan igenfinnas, [illegible] Ragwald, som war Ragwalds Fader, är allenast af [illegible] Historieskrifware inympad i Stenkilska Slägten, hwarigenom K. Inge sjelf, som skal wara Fader, warit al-

(x) Sv. G. H. I. 18. C. 14. p. 189. Eodem [illegible] publicam omnium salutem et pacem conservandam circaque in eum locum, ubi nunc erectum est monasterium de-villa Vretenä, eden a quibusdam perditissimis hominibus [illegible] scribit. [illegible] Fabricius, M. hå egen räkning [illegible] [illegible] Sjöfarare [illegible] [illegible] [illegible]

tiden gifna åt Wreta, hwartil likmål icke den ringaste anledning ock ga
lar åter kan tjenstnad.

(2) *Vaxelson* T. 2. p. 346. *Torfæus* H. N. T. 3. p. 511. nekar til de
nat giftermål; och som inga Anförwanter uf detta giftermål åro uplomne, f
delsinnan wuldigt, at utgelsera med denna omständighet. *Messenius* däremo
som man sedt af föregående anmärkning, har hållit före at Helena warit gi
med K. Inge den yngre. Af *Saxo* wet man, at en af Inge den äldres G
måler hetat Helena, men at K. Inge den yngre och haft en Gemål af sam
ma namn, kan jag intet påminna mig wara berättadt uttaf de äldre, wide
än at de warit af den tankan, at S. Eriks Gemål warit K. Inge den Y
Doter, hwilket nu för tiden intet lär af någon påstås.

(3) Denna omständighet anföres af *Ornhielm* H. E. p. 409. men som i
gen äldre nämnt därom, lämnas det i sitt wärde.

2. Cap.

Om Christna Församlingens tilstånd under Stenkilska Släkten.

§. 1.

Kyrkans tilstånd under Stenkilska Släkten.

Den Politiska Historien upwisar, som man sedt, inter mång
märkwärdigheter, Kyrko-Historien är ock intet särdeles ut
byggelig, utan mörk och osammanhängande. Den mynd
ge Prelaten i Bremen Adalbert lefde under hela tiden, då
Stenkil regerade, och honom tilhörde öfwerupsigten öfwer Nordi
Församlingarna. En besynnerlig händelse skal hafwa tildragit
denna tiden med en Afgudz-Präst wid Upsala, som blif
blind. Uti en dröm eller syn tyktes han se Jungfru Maria,
lofwade honom at blifwa fri från sin blindhet, i fall han
wo på hennes Gud. Prästen förskrädde, at han wille gå
som åstundades för en sådan förmån, och fick sin syn åter
Så snart detta tyktet kom til Bremen, skickade Adalbert
Adalward den yngre til Sigtuna, och förordnade honom
Biskop. Adalward lade uf Sigtuna Boarna mycket wäl
tagen, hwilket säkert kan bestås, är han wid en Mäs
samlo marker. Sedan, efter Prästerne hade sinu inkl
stenar, wida och dyrbara inkomster af Lande och mera

dant war ännu intet kommit i bruk. Så wäl Sigtuna som hela Kyrkans tilstånd under Stenkilska Slägten.
negden däromkring tog utan swårighet emot Christna Läran. Men uti Upsala woro icke destomindre afguda-offren i full gång. Adalward föll då på den tankan, at bästa medlet til hedniska Gudstjenstens utrotande wore, om man kunde i en hast förstöra Upsala Tempel. Han gjorde då med Egino Biskopen i Skåne en anläggning härom, men det afbögde K. Stenkil, hwarom man har talt tilförne. Christendomen förkofrades dock ansenligen under K. Stenkil genom lämpa och sogelighet, uti hwilken dygd Konungen sjelf lär hafwa haft långt större del, än alla Bremiska Biskopens Apostoliske Lärare, som man kan sluta af den nu omtalda dristiga anläggning. Icke destomindre bör man intet betaga dessa Män sin förtjenst, fast den war kan hända under stundom nog wådsam. Om deras upsåt warit rent och osörfalskadt, får GUD döma, som är alla hjertans Ransakare, deras namn bör dock intet af Eftervärlden förglömmas. Ärkebiskop Adalbert skickade sex Biskopar til Swerige, Adalward den äldre, Acilinus, Adalward den yngre, Tadicus, Simon och Munken Johannes. Utom dessa woro ännu S. Sigfrids medarbetare i lifwet, Eskil nämligen, och David kan hända. Skånske Biskopen Egino har ock haft mycken wård om Swenska Församlingen. K. Sven Ulfson i Dannemark hade delt Skåne i twänne Biskopsdömen. Den ene Biskopen hade sitt säte i Lund; den andre i Dalby. Til förra stället förordnades Henrik, som tilförne hade warit Biskop i Örkbarna, til det sednare Egins. Henriks förtjenster äro intet rätt stora. Han hade warit Hof-Predikant hos K. Knut, och när han kom til Skåne, har han haft med sig en ansenlig skatt och rikedom, den han antingen stulit eller fått af K. Knut. Af hans Biskops-förrättningar wet man ingen, men det är bekant, at han sof gärna, och assomnade under et godt rus, medan K. Sven Ulfson ännu lefde (3), då hela Biskops-wården öfwer Skåne blef updragen åt Egino, hwilken utwalde sitt säte i Lund, * Sätet
där ock Biskops-Stolen beständigt förblifwit intil wår tid, och alltså i sjuhundrade år, hwilket intet lär kunna sägas om något annat Swenskt Biskopsdöme, undantagande Skara. Hwad som felades hos Henrik, upfylldes af Egino; ty han war outröttelig. Genom hans Predikningar och omsorg omwändes Blekings-Bo-

[illegible] uti ſtort antal, ſåſom öfwerlefwor [illegible]
Wikingis ſårderna. På detta ſätt wårdat
Stift. Men han ſträckte ock ſin omſorg [illegible]
gar, då alle andre Bremiſke Lärare funnit
an ſöka ſin ſäkerhet. Ty uti den oro, ſom
Sterkils död, ſedan år 1066, war han
bekymrade ſig om de Chriſtna i Sverig
det tilfälle, då han beſökte Skara Stift,
wördade afgudabeläte, ſom ännu helgadt åt
Adamus Bremenſis kallar der, hwarjämte
de dem, ſom af förföljelſen och andra ſwå
ro bedröfwade och nedertlaane. Lundſka
des ſin tid ganſka wäl. Men den uti
redan antagne anden Högheten kraſde o
derföre måſte han äfwen inſtälla ſig där, änſkö
nat upoffra ſina dagar långt mera uti
förrättningar. En reſa til Rom gjorde
I Bremen war han utan twifwel oftare,
ra Biſkopar underſkrifwit den heliga Rim
i Bremen är författadt. Dena underſkr
nälda de hafwa någon förbindelſe med N
I ſednaſta rummet träffar man förſta
Iſleifr; han ſkrifwes här Mepsua Epiſco
Skalholt. Sedan förekomma *Adalwar*
Kelinus Epiſcopus Scarenſis, *Egino* Epiſc
[illegible]

(f) Adamus Bremensis de Situ Daniæ p. 62. C. 235.
(g) Chron. Ær. H. F. I. p. C. 44 P. 55.

Kyrkans tillstånd under Gesilike Gillestem.

(f) Att man intet må misstänkas, af utan orsak hafwa lämnat en så förtjenstfull man på Biskop Henrik, kan det wara nödigt at anföra *Adami* [illegible] de Situ D. p. 57. C. 216. *Henricus autem apud Orchadas* [illegible] *Episcopus iste fuit in Anglia. Successionis Regiæ Knut fuisse materiam* [illegible] *Cujus Thesauros in Daniam perferens, luxuriosæ vitam exegit, ita* [illegible] *narratur etiam, quod pestifera conjunctione delectatus inebriandi* [illegible] *tandem suffocatus crepuit.*

(g) Styfwerts Lefwerne tillika med underskrifterna säs igen hos *N. Stephorst* [illegible] Kirchengeschichte, T. 1. s. 260.

Ehuruwäl årtal här intet ware något twifwelsmål underkastade, så *Adamus* [illegible] de S. D. p. 57. C. 216 säger helt tydeligt, at Egino dödde samma år som hans Ärke-Biskop Adalbertus, hwilken dödde sjelfwart det nämnda året, som bewises så wäl af *Adam. Br.* uti des Historia Ecclesiastica som [illegible] Archiepiscopor. Bremensium p. 87. af Fabricii uplaga, och [illegible] så skulle behöfwas. Det är wäl redan påmint uti Första Delen [illegible] Kyrk. Rikets Historia, s. 534. Deremot har Herr Biskop *Pontoppidan* [illegible] Annalen Ecclesiæ Danicæ T. 1. s. 129, utsatt Eginos död [illegible] 1065. och det i följd af *Magnus Matthiæ*. Men hwar och en [illegible] lätt finna, at denna senares wittnesbörd intet kan gälla emot [illegible] Adalwards uttärelse. På samma ställe säges wäl, at Egino [illegible] Herr Biskop uti 20 år, då däremot *Adamus Br.* anförer [illegible] Biskop i 12 år, efter hwilken räkning han blifwit Biskop [illegible]. Detta anföres intet därföre, at man wil på något sätt [illegible] och bedörwärda *Pontoppidans* förtjenster, men endast [illegible] att den som til äfwentyrs skulle behaga täfla detta wärk, [illegible] *Pontoppidan* intet instämmer med denna tidräkning, [illegible] att man utsatt detta årtal utan all grund.

§. 2.

Adalward den äldre.

Adalward den äldre har man et ganska hederligt in[illegible]gen at hafwa lefwat som han lärde och kallade Christ[illegible]en synnerligt tillwägt. Af den underskrift, som uti förr[illegible]de, är antagen, ser man at Ascelinus tillika warit Bi[illegible], och torde Adalward hafwa begärt honom antin[illegible]pare eller efterträdare. Adalwards förwärfwade [illegible], att K. Harald Hårdråde kallade honom til [illegible] blef med mycken heder emottagen och wid åter[illegible]kar hemstad, hem han genast anwände til [illegible]fångarnes utlösning (1). Denne hederlige Bi-

hans ankomſt, utan i des ſtälle [illegible]
där til des han dödde. Hans dödsda
kas, och honom ſker ändå för mycken
bland Skara Biſkopar, däraf han endaſt
Adalward den yngre. tjent titel (2). Imedlertid bidrog Adalwa
Chriſtendomens ſtadfäſtande i Sigtuna o
men efter något motſtånd ſom honom r
til Skara, efter Adalward den äldres hö
de behöfwa en andelig Upſyningsman, efte
tet behagade inſinna ſig. Som han gior
ſin myndiga Förmans ſamtycke, uptogs
ganſka onådigt, och beifrar han det högell
ſkopen i Roſkild (3). Om Adalward ku
Skara, ſynes brottet wara förlåteligt: t
ſtendomen ännu intet wär ſtadgad, wa
Himlaläran kunde rotas, än at noga efterlef
onödiga Kyrko-ſtadgar, och har Adalwa
Bremen, där han ock underſkrifwit et
Adalbert utgifwit år 1068. Bland u
wärds namn i ſtämſta ruthmet, ſåſom
Biſkopen i Brandenburg, med flera. A
at Adamus Bremenſis, hwars witnesbörd
pat, äfwen ſatt ſitt namn under ſam
Ego Adam Magiſter Scholarum ſcripſi

hem, säger, at Adalward unge afsomnade i Skara. Dock torde det kan hända, vara sant, at han lagt grundstenen til Jungfru [illegible] Kyrka i Skara (6). Hwar Ä. B. Spegel tagit sin [illegible], begriper jag intet, då han påstår at denne Adalward, warit hård til alt ondt; han anförer ock af en gammal [illegible] på Biskops-Hemmanen, at denna Biskop lagt under [illegible] Säteet sjuttio Hemman. Man bör förlåta den sitt misstycke, som intet anser detta för sannolikt, det paßar sig intet [illegible]. Där göres widare den påminnelse, at han ligger [illegible] på Wilbretshed, och i stöd af Prof. Riddermarks Almanach för år 1706, at Adalward blef ihjälslagen och begrafwen i [illegible]. Detta förtjenar icke en gång at wederläggas.

Kyrkans tilstånd under Stenkilska Slekten.

[illegible] Scholiast. Adami n. 89. p. 61.

[illegible] Br. de S. D. 61. C. 89. Post quem (Adalwardum) Archiepiscopus ordinatus in illas partes quendam *Acilinum*, nihil episcopali nomini præter ingentem corporis staturam. Et ille quidem haud segnem operam diligens, fructus legationem Gothis mittentibus usque [illegible] in deliciis Coloniæ permansit.

[illegible] til Biskop Wilhelm i Roskild angående Adalwards bortgång finnes hos *Adamus Br.* p. 54. C. 205.

[illegible] Ecclesiæ Hammaburgensis n. 29. p. 143. af *Fabricii*

[illegible] Adami n. 89. p. 61. & n. 95. p. 62. Adalvardo postea [illegible] &c.

[illegible] Prässa uti Ä. B. *E. Benzelii* Mon. Eccles. p. 73.

§. 3.

[illegible] Biskopar, som Adalbert skickat til Sverige, [illegible] eller Stemph, gjordt sig mäst namnkunnig, [illegible], at han omwändt Helsingarna. Egentligen [illegible]nad til Skridfinnarna eller Lapparna (1); man [illegible]tet, at detta blifwit onädigt af Bremiska Prelaten [illegible] Vastovius och andra nyare berättas, at han icke [illegible] och hämmering predikat, utan ock wågat sig [illegible] illa handterad och bortdrifwen, och [illegible] i Helsingland, på Norala Kyrkogård, [illegible]. Detta kan wara sannolikt, men de [illegible] wilde hwa graf hafwa längesedan afstadnat, hwil-

Stephanus.

i Sverige. Sedan dog ärkestiftet anförtr
Johannes. åt hans utvalde (2). Johannes, som
scopus uti den ofta åberopade underskrift af
ler Lefwerne, sägés eljest wara förordnad
Oarna, kan hända öfwer Skåren och Åland
intet känd af några andeliga förtjenster. F
sin Caracter af Biskop, har han gjort som
Apostlar, blifwit i sin goda ro, och åstund
lår ej warit föremål hwarken för hans åre
dom (3).

(1) *Adamus Br.* de S. D. p. 61. n. 90. In con
mannorum contra boream habitant Scritefingi
præterire. Civitas eorum maxima Helsingaland
Ad quam primus est ab Archi-Episcopo desigu
quem ipse mutato nomine *Simonem* vocavit, qu
gentium sua prædicatione lucratus est.

(2) Vet. Scholiastes *Adam.* B. h. 95. p. 62. A
defuncto subrogavit. Archi-Episcopus quendam
qui propter ventris amorem domi familiesse (fama
foris apostolus.

(3) Om Johannes wet man intet mer än hwad V
73. p. 55. wid handen gifwer. Adalvardus Se
Gothiæ, junior ad Sictonem et Ubsolam direct
fingen, Johannes ad insulas.

§. 4.

Men måste det bekänna, at inga m
lorka många Lärare åt Sverige, sedan S.

som Adamus kallar Gniph, tagit de Christna någorlunda i för- Kyrkans
[illegible]gar, och Biskop Egino från Lund warit dem til undsättning tillstånd un-
[illegible]ss andeliga nöd, hade Christna Religionen råkat än mera uti der Sten-
[illegible]ll, och har Egino warit den enda Lärare, som åtagit sig fiska Slät-
[illegible]Christnas angelägenhet. Detta bör förmodeligen likwäl endast ten.
[illegible]pas på Skara Församling; ty den helige Eskil har wäl in-
[illegible]nderstått, at gå Södermanlänningarna tilhanda, så mycket
[illegible] förmådde. Hedningarne blefwo än mera förbittrade, sedan
[illegible]ala Tempel wardt upbrändt, då K. Blot-Swen åter upliss
[illegible]e hedniska offren och Gudstjensten. Något förut måste den helige
[illegible] warit förordnad til Biskop i Nordanskog eller öfra delen af
[illegible]erige, så wida det sked efter Konung Inges anstalter, hwil-
[illegible]S. Eskils Legenda gifwer tilkänna (1). Han hade walt sit Bi-
[illegible]s-Säte wid Fors i Södermanland, då han fick weta K. Blots
[illegible] hedniska offer. Han skyndar derföre oförskräckt til Hed-
[illegible]ningarnes offermöte och föreställer dem dårskapen af sitt afguderi.
[illegible]Men det intet wille hjelpa, har han med sina böner föror-
[illegible]sakat [illegible] häftigt åskedunder, hwilket, sammanfogadt med snö, ha-
[illegible]gel [illegible], slagit så wäl altaren, som de pålagda offren öfwer-
[illegible]ende, [illegible] dock emedlertid ingen droppa fallit på Eskil. Jag S. Eskils
[illegible]ar för at öfwertyga Läsaren om tidens smak, som död.
[illegible]ej öfwergjuter berättelserna med mirakel, än at
[illegible]ro, at det så tildragit sig. Slutet på under-
[illegible]rättelsen war, at Eskil blef mördad på samma
[illegible]ställe. Att [illegible]ra et Kloster för Predikebröderna blef upbygdt
[illegible]. Hans döda kropp blef uptagen af des Christna
[illegible]ska ärnade begrafwa honom i Fors Kyrka, men
[illegible]til det ställe, där Eskilstuna någon tid derefter
[illegible]lade de intet komma längre med liket, hwarföre de
[illegible]de at där begrafwa S. Eskils sönderslarfwade
[illegible]der om förlåtelse at jag anför sådant ohöfsadt prat;
[illegible]förbigår att dylikt, lär man wäl något om dessa
[illegible]men wil man rätt känna wåra Förfäder och tiden,
[illegible]ställa den [illegible]dana, som de warit. S. Eskils Fest
[illegible]nmer. [illegible]ll. Eskils Tidehwarfwet den tolfte Junii.
[illegible]David, som warit i lifwet, har hos utan twifwel S. David.
[illegible]Gud [illegible] något understöd uti deras andeliga

(1) Man kan läsa, til bewis S. Eskils Lefwerne
30. De präktiga titlar som tillägges honom
norum Regni Sveciæ, då hans Fest högtidelige
le flos Præsulum, Præses pietatis, Clericorum
tis, Tuæ reples seculum famæ Sanctitatis, j
bös beuds.

(2) Om S. Dawid kan man se Officia propria
vius V. A. p. 48. och E. Benzelii Anmärknin

§. 5.

Sedan K. Blot-Sven efter några
gen, tog wäl Christendomen alt mer och
Gudstjenſten ökades, dock likwäl på åtſk
wet af det ſom förr är berättadt om Eri
läg, likwäl, om man ſå får ſäja, i ſiſta an
allmänna utöfningen och högtidelig offren
lelſwa: Konungarne bidragit mera därvil
dens högwördige Lärare; ty nu på en ti
Predikanter, åtminſtone i Hiſtorien, ſaſtän
Män likwäl förmodeligen warit, ſom finnas
gjort ſin ſyſſelſatt och fullbordat ſin wan
annars äro bekante under K. Inge Halſt
Biſkopar i Skara. dare, haſwa ej ſärdeles godt namn om ſi
der, ſom efter Adalward den yngre, anfär

Barn i Engeland, och sedan han riktat sig af Biskopsdömet, Kyrkans tillstånd un-
der Sten-
ska Slät-
ten.

Biskopar
i
Linköping.

[illegible]ga rättigheter, at sätta Konunga
til, at Kåjsare och Konungar woro at
mot guld, och at Påfwen allena tilkom
dem efter behag(1). Af denna stormäktiga
Bref til Konungarna i Sverige af år
med nådig höflighet upfylda. Uti det fö
tet annat, än at Konungen wille skicka
Rom, på det man i Rom måtte lära at rä
och de Swenske tillika måtte så få n
om Påfwiska Stolens stadgar och befa
förmanar han tillika til wördnad mot Pre
Gregorius VII. förmanar til Tiondes betalande. nerhet skulle wisa högaktning och wördnad,
an emot Biskoparna: Konungen upmun
Tionde öfwer hela Riket til Prästerskape
stöd (2). Man kan wäl föreställa sig h
kan et så nådigt bref af en så afwägande
men K. Inge sann likwäl intet rådeligt,
påbjuda Tionde-afgiften, utan det dröj
år innan den kunde blifwa införd. Imel
at ju de hemkommande från Rom hafw
lig förskräckelse, när de blefwo underrätt
höghet, som Romerska Stolen tilkom,
wiydna i den puncten förde med sig, hwa
ga exempel så wäl af Kåjsar Henrik IV
bländwis wille underkasta sig det Rom
annan omskinnighet förde ock med sig

ver ifrån Saracenerna, blefwo de icke allenaſt allmänare, utan hela Christenheten uprördes och millioner människior upoffrades aldeles i ſyftningen. Alle ſkyndade ſig dit, emedan ſyndernas förlåtelſe och andra förmåner woro med denna dårſkap förknippade. Om Påfwarne warit enfaldige människior, kunde man kanſke kunna tro, at et mentligt ſatt ſelaktigt upſåt föranlåtit dem til et ſådant upſåt; men ſom ingen kan beſkylla dem derföre, har man ſwårt ſig at frikalla dem från det ſwartaſte bedrägeri och ogudaktigaſte anläggning, ſom kunnat uptänkas. Kyrkans tilſtånd under Stenſka Slägten.

(z) Att lära rätt känna Hildebrandſka Trosarticklarna, kan wara nödigt at läſa några af dem utur Gregorii VII Bref til Laudenſes; de lyda til ſin del, ſom följer: Quod ſolus Pontifex Romanus jure dicatur univerſalis. Quod ille ſolus poſſit deponere Epiſcopos, et reconciliare: [illegible] excommunicantis ab illo inter cetera nec in eadem domo [illegible] pernoctare: Quod illi ſoli licet pro temporis neceſſitate nouas leges condere. Quod ſolius Papæ pedes omnes Principes deoſculentur. Quod illi ſoli Imperatores deponere. Quod nullum capitulum, nullusque liber habeatur abſque illius auctoritate. Quod a nemine ipſe [illegible] Quod Romana Eccleſia nunquam errauit nec in perpetum [illegible]. Se Gregorii P. P. Ep. L. 2. Ep. 55. hos *Harduin. C. C.* T. 6. p. 1903. Den wackra jämförelſen, ſom uti paragrafen emellan Påfwen och Kungar, finnes anförd uti Gregorii VII Bref til Biſkop Herman i Mets af år 1076. Gregorii VII Ep. [illegible]. Så oförſkämda ſatſer kunde man näppeligen föreſtälla ſig [illegible] från någon människja. För dem ſom äro mindre underrättade [illegible] endaſt lägga til, det ingen må tro, at man dichtar deſſa [illegible] på Gregorius; des egna anhängare hafwa gjort deſſa bekanta, ſå at hwarken Reformert eller Lutheran har någon

Bref wet finnes hos *Örnhielm* H. Eccl. p. 322, och det anlägge tagne af *Veſtewins* och *Johannes Magnus*.

§. 7.

andra fall, ſom Påfwen Urbanus den II. betjente ſig Heliga Rogera. emå de Christna til deſſa Krigsfärder, war åfwen D utmärkte Christi Kors med årliga underwärk; ty [illegible] Påfwen alla lamporna, ſom hänga kring [illegible] en Ängel ned från Himmelen och uptänder [illegible] ſälſte ſåledes hela den förſamlade Menigheten, at [illegible] med en mun: GUD wil ſå, Deus le volt, De-

sig tilhopa i samma [redacted]
heliga Ragnild ibland nästa fiera tagit
Landet under beträckning af Korsherrarna.
ket begwämligare, som äfwen många ifrån
Konung eller Prins wid namn Sven insu
sade dårar eller hjeltar, efter Läsarens beh
förlåtelse (4), som efter Guds allwisa råd
förtjenst lofwas åt dorskrdigare syndare; ut
ligaste vack, som med korßet på ryggen oc
tat wille med wåld tränga sig i in Himmelen.
låtelse åtnjöt en sådan korsdragare äfwen andr
fri ifrån at betala sin skuld under påstående
borde alla täneer under samma tid, och fa
ständigheter pantsätta den egendom, man ha
dan rätta ägarens wettskap och samtycke,
kortheten skuld förbigår (5). Under sådana
ket måtte nödwändigt rätta Christendomen
nä säkerheten på många sätt lida: Men
fast den offenteliga afgudadyrkan förminsk
med rätta och sanna Christendomen ganska

(1) Deßa ord Deus le volt bleſwo sedermera et allmä
ti Gesta Dei per Francos p. 3. finnes witne
ma ad bellum congrua, in dextra vel inter
Christi bajulant, signum, vero *Deus le volt*,
una voce conclamant. Om utöfwerwärket, so
wtändande wid Christi Graf, kan man läsa
igos sancti Sepulcri.

låto kersa sig. Han räknar up dessе bewäpnade Peregrimsfarare på detta sätt: Clerici et monachi, senes et juvenes, omnes uno animo undique concurrunt, ab Hispania, a Provincia, ab Aquitania, a Britannia, et Scotia, ab Anglia, Normannia et Francia, a Lotharingia, Burgundia, Germania et Teutonia, ab Italia, Lombardia et Apulia, a Saxonia, Slavia, Dania et *Svecia*, a Polonia, Ungaria et Bohemia &c. Se *J. G. Eccard* Corpus Historicum medii ævi T. 2. p. 630. wid år 1096. Kyrkans tilstånd under Stenkilska Slägten.

(3) Uti Gesta Dei per Francos hos *Albertus Aquensis* och flera nämnes denne Danske Prins, och har Herr Conference-Rådet *Suhm* uti des Förbedringer i den gamle Danske og Norske Historie s. 136, gjort sannolikt, at denne Prins warit K. Ewen Ulfsons äldre Son. Ibland Danska Tropparna och uti Swens följe hafwa ock warit Fruentimmer, som man kan se på samma ställe.

(4) Om sjudermas förlåtelse wid detta tilfälle intygar *Fulcherius Carnotensis* uti Gesta Dei per Francos p. 383. Hans witnesbörd förtjenar at läsas: Peiisceps vero multi cujusliber artis fungentes officio, comparata remissione peccatorum, se profecturos defecatæ mentis intentione devoverunt, quòrsum ire jussum fuerat. O quam dignum erat et amoenum istis omnibus cruces illas cernentibus vel sericas vel auro textas, aut quibusdam coloris pallii decoras, quas in chlamidibus suis aut birris sive mantis Hierosolymis jussu Papæ prædicti post votum sundi super humeros suos reflexerant!

(5) Om dessa Förr-Privilegier kan man läsa *Du Cange* i hans Glossarium T. 5. p. 1124. af Venetianska uplagan, under ordet Crucis Privilegium, hwarest dylika Privilegier med behöriga och djäfwiga witnesbörd bekräftas.

§. 8.

Märkelig förändring tilldrog sig uti Nordiska Förhållanden denna tiden, genom Ärke-Biskopsdömets inrättande. Det förra är bekant, at Ärke-Biskopen i Bremen så wäl öfwer de Swenska, som andra Nordens Norden. K. Ewen Ulfson i Dannemark war Ärke-Biskopen i Bremen. Ärke-Biskopen i Lund. Denna Bremiska förmynderskap, och hade han förgäfwes hos Påfwen Alexander II, om Ärke-Biskops förordnande i Landsändar, hwilket är tydeligt af Påfwen Gregorii VII bref till Kyrkoherden i Dannemark [illegible]. Ulf Adalbert Ärke-Biskop i Bremen. Denne war en af Kejser Henrik IV:s Hof-Betjenter, då han [illegible] Påfwen Gregorius VII. Påfwen Gregorius skref till Ulf, och gaf honom tillkänna, at då Gregorius skickade

sina

Men efter utseende, hade alt det regerande
minskning af Bremiska Arke-Biskopens w
kat i oenighet med K. Erik Ejegod i D
egenteligen gifwit anledning til denna träta
är allenast bekant, at Liemar hotade Kon
och K. Erik wädjade til Påfwen, eeste
han fick löfte om et Arke-Biskopsdömes in
marks gräntsor, och Urbanus II fick til
för sin olydighet emot Romerska Stolen, k
därigenom dkt, at han war emot Påf
med des medtäflare Clemens, som K. Hem
ledes wan K. Erik sitt systemål, som ut
hade nästan warit omöjeligt. En Påfweli
til Dannemark, hwilken, sedan han tagit
rande Biskopssäten, förklarade sig för Lun
tes af alla nästgräntsande orter både til
hade tillika uti sin Biskop en ganska wärdig
ändring med Lunda Biskopsdöme skedde.
Ascer då warit Biskop alt sedan år 10
rättning förlorade Arke-Biskopen i Bre
sagt, alla sina Lyd-Biskopar, emedan B
Arke-Biskopsdömet i Lund.
Sverige och Norrige nu fingo sin nä
Ornhielm wil draga detta alt i twifwels
mansökta skäl, förmodeligen i den tanke
för Sverige, at des Biskopar skulle st
Lund. Men män tro det war hederligare

derligt. Saken är för öfrigt sådan, at nästan intet twifwelsmål kan hafwa rum. Ty om Ärke-Biskop Hartwig i Bremen, som sågt Året Adalberd, wet man, at han, år 1148, arbetat på at återwinna under sin Biskops-lydna Biskoparna i Sweriges, Danmarck och Norrige, hwilket hade warit ondigt, om de icke undandragit sig des upsigt (5). Ifrom des har man sig ock känt, at Ärke-Biskop Asser wigde Ärke-Biskopar til Island, emedan Saxos och Knytlinga Sagans berättelser bekräftas (6); att Ärke-Biskopen i Lund hade Norrige och Island under sin andliga wård, hwad anledning är då att tro, det Sverige allena skulle undandragit? Man härföre war intet Asser Primas Regni Sueciæ; utan endast Metropolitanus och Ärke-Biskop, på samma sätt som Ärke-Biskoparne i Bremen warit tilsinne. Hela owissheten ankåste sladna wid sielfwa ättalet: men härutinnan kan ej mycket feladt, emedan man har bref af Ärke-Biskop Anselm i Canterbury til Ärke-Biskop Asser, hwarutinnan han begär sin förlåtelse öfwer des uphöjelse til Ärke-Biskops-wärdigheten (7).

(5) Conf. VII. Epp. L. 2. Ep. 51. p. 1299. hos *Hardouin.*

L. 3. Ep. 28.

Des tillnärmare kan förtjena, at införas: Profectus Legatus, qui facti insignis primogenitum vestræ ingenuitatis, ut ita dixerim, eum celebertimis Danorum gentibus inspectis, illustrando, non minorem personarum quam civitatum fecisse, Lundiæ ob egregios Alceri mores, tum quod ad easdem regionibus terra marique transitus abunde pateat, hunc honorem deferendum existimavit. Nec solum eam Saxoniæ [illegible] etiam Sveciæ Norvegiæque religioni simul, imagini

Spicilegii p. 25. p. 250.

Hartwig har man således nyligen blifwit utl Historia Archiepiscopum Bremensium p. 91. af Pistorii upplaga: Qui (Hartwigus) [illegible] nobilitatis duplici principatu clarus, magno studio emi[illegible] Transalbingensis Suffraganeis Episcopis universæ Daciæ, Norvegiæ, quos Hammaburgensi ecclesiæ quondam pertinuisse comme[illegible]

H. N. T. 5. p. 503.

Capitulo 2. Pontoppidan. Ann. Eccl. Dan. T. 1. [illegible] Sturl. om Erik Eiegod p. [illegible] Absalonis Archiepiscopatus Lundensis [illegible]

Kyrkans tillstånd under Stenkilska Slägten.

ſeende, kan wäl intet nekas. Men hwar
wederfors Sverige, lär förmodeligen kon
kär intet warit angelägen därom. Hedni
nu intet utrotad, och det war hufwudſake
ſtendomen, än med onödiga hedersteckn up
ſte Konungarne ſingo ock framdeles dyrt u
och möda, ſom de habe anwändt til detta
rättande och riktande. Redan år 1085 had
ter den helige begåfwat Lunda Biſkops-ſä
heter och räntor, ſå i Skåne ſom Seland, S
proſt och åtſkillige Domherrar eller Canon
med anſtändiga inkomſter, ſå at här war
Dom-Capitel (1). Biſkopen blef ock till
parten af myntet i Lund, ſom Saxo intyga
keligen mynt ſom äro ſlagne af Arke-Bi
har förmodeligen ſin fullkomliga riktighet.
Saxo will, då han ſäger at Biſkop Egin
K. Knut om Domkyrkans hemgift eller d
war redan död, och Riewal des efterträdar
ibland dem, ſom med ſina råd befräm
Wid ſamma tid blef ock en allmän Skola
är tydeligt af K. Knut Walhemarſons C
1181, ſå at Lunds Skola lär utan twifw
alla offenteliga Skolor i Norden. Erik E
delen af Lunda Stad til Dom-Capitlet,
finner, at Arke-Biſkoparne mara

Dom-Capitlet i Lund.

Skolor i Lund.

Capellaner, eller ock åt Klostren, så framt några denna tiden wårit i Sverige. Jag gör mig den säkra förhopning, at ingen ströfver det illa hwad som är påmint om Skolors och Klosters nyhet, hwad Sverige beträffar. Jag har aldrig kunnat begripa, at någon heder förwärfwas genom osanning, skryt och ogrundade gissningar, och måste jag upriktigt tilstå, at jag ännu finner mera heder hos wåra okunniga Hedningar än uti denna tidens mångfare Christna i allmänhet. Hwilket ock intet är underligt, i anseende til de orimmeliga tilsatser, hwarmed råtta Christna läran förkläddes under det grofwa och osörskämda Påfwedömet, som alt mer och mer tog öfwerhanden. Emellan en döpt och odöpt Hedning är skillnaden ganska liten. I min tanka är ock gamla ringa åra med at anlägga Kloster, och hade Underwisningen Wärket warit uti mycket bättre händer, om det warit allenast åt andra än Munkar.

Kyrkans tilstånd under Stenkilska Slägten.

(1) Monumenta Scandinav. P. 2. p. 201.
(2) Samt p. 215. jämfört Mob. Scan. på den anförde sidan.

§. 10.

Klosters uprättande.

Messenius uträknar åtskilliga Kloster som warit uprättade i Sverige redan för denna tiden, såsom Klostret i Biörkö år 836, [illegible] 855, Hubby 1055, Gudhem 1056, Sigtuna [illegible] stadd af Benedictin-Orden, Af Cluniacenser-Orden [illegible] til 1020, Munkatorp til 1030 och Eskilstuna til [illegible]. Det kunde wara troligt, at gamla Kloster warit i anseende därtil, at man satte en särdeles helighet och [illegible] i sådana inrättningar, dill jag gärna medgifwa, [illegible]nad förbrådt merendels en stadgad Christendom, och [illegible] en gång kommit til mognad under Stenkilska Slägten. [illegible]stomindre fattas det förnämsta uti denna Klosters- [illegible] af ingen gammal Historieskrifware är det sagdt ellet. Och om alla de andra Klosters ålder är så grundad som [illegible]stuna, kan man utan förseelse påstå, at deras ål- [illegible] owiss, i anseende til denna tiden, utan och [illegible]-Kloster, än utan twifwel nämndt och inrättadt [illegible] Eskils död til hans åminnelse: och af det förregående

Eremiter. Historieskrifvarens utsaga. Den aldre
yrkade i Norden, som man kunnat u
namn Anselmus, hvilken bodde i skogen
fick han sin år 1030, hvar Änglarne
sält til Himmeln. Denna Saga före
Det war så brukeligt denna tiden, at
hörde man: och är det för öfrigt nog
lig Man utwalt sig en så aflägsen ort
sin betrakteise och pröfningsrum, med
något Kloster. När Egino flyttade från
de han på förra stället et Munke-Kloste
warit et mycket gammalt Kloster; ty når
i Kraftskyrkan, blef inwigde 1351, lades
man, som woro tagne utur Altaret i
denna tiden torde man ock höra hänsö
ning af Thor Tost, ty Påfwen Lucius
år 1181 bekräftat Klostrets Privilegier,
woro förunte 67. Uti samma Bref ta
Thord. Wid år 1087 talas om en Ordo B
jag twiflar om med denna Anaß hör för
ås (8). Är wid alla Biskopssäten u
och Andeliga ingrit til synnandes, är wä
före än man intet öfwertygad, at där fi
et sådane samhälle i senare tider kunnat
kalladt renlifwes samfunds inrättande.

(a) Om Sankt Bernhard läsa den heliga Elfils Legende uti *E. Benzelii* Mon. [illegible] Lurkans [illegible] Kloster [illegible] under Stenkilsta Slägten.

(b) Om Alvastra säger *Messenius*: Illud coenobium antiquitate proximum Vetusti, quod omnibus Sueciæ Gothiæque monasteriis prærogativam eripuisse fatis. Scondia Ill. T. 12. p. 102, jämför med T. 1. p. 95.

Mabillon Acta SS. Ord. S. Benedicti Sec. 6. P. 1. p. 206. Här talas om den heliga Bernwardus Biskopen i Hildesheim, hvilken dödde 1022. Om hans död så: Fuit nihilominus in remotis partibus a civitate Hildesheimensi diœcesis milliaria, virginis sex aditus quidam Mutulus. In quodam [illegible] Anselmus nomine, qui solitus Deo preces fundere [illegible] fuit in spiritu, et vidit ipsa die, qua anima viri Dei solemnia salutis petiit, cœlos apertos cum ingenti lumine, et audivit inter dulcem [illegible] beatorum spirituum hoc carmen ab angelis iterari: O felix [illegible] Bernwarde, cujus merita hominibus adhuc sunt incognita, Deo [illegible] et [illegible] valde nota. Hæc oculis vivis die depositionis vidit et [illegible] Prædictam revelationem cum viri Dei dum [illegible] eum, deuo[illegible] [illegible] ubi tamen ejus nominis vir tam beatus habitaret igno[illegible] [illegible] obtulit ei venerabilis persona proceræ staturæ, venusta facie, [illegible] et operimentis Pontificalibus vestita, dicens ei, Ego sum [illegible] Episcopus Hildesemensis, quam trina visione in choro angelo[illegible] [illegible] audisti. Ego templum in Hildensem angelis construxi, [illegible] [illegible] patrimonii mei successorem feci, cunctisque seculi, ve[illegible] [illegible] renuntiavi, habitum angelicum sumpsi, nunc quoque centu[illegible] [illegible] recepi, ac in tali jubilo sicut vidisti vitam æternam possiden[illegible] [illegible] illis quibusdam recludere, cum ingenti lumine disparuit, et [illegible] Viri solicitavit, quæ audierat et viderat, fidelibus re[illegible]

Dette elt har man velat anföra med gamla Författarens egna [illegible] läsaren må finna, at man kan träffa underliga Historier på [illegible] i Isländska Sagorna. Når det förunderliga berättages, [illegible] dagon lämning gifvet. Annars har *Mabillon* infört denna [illegible] wid orden Cisterc. Canale tubo, Sueciæ provincia olim caput, [illegible] [illegible] nunc pertinet, subest Regi Sveciæ, licet omnes ejus [illegible] sint in Dania.

[illegible] [illegible] desito D. &c. p. 87. C. 216.

[illegible] [illegible] p. 203.

[illegible] [illegible] p. 74.

[illegible] [illegible] 1071. p. 339. Eodem anno incipit [illegible] quod ma[illegible], dicimus de trunco Berengarii, [illegible] [illegible] Bernardi Clarevallensis et nunc ch[illegible] [illegible] Anno 1115 talar *Albericus* om samma Orden

Kyrkans tilstånd under Stenkilska Slägten.

Om med detta Arusi förstås Arausium eller Arausia, har det med Sverige ingen gemenskap. Annars är intet något twifwelsmål, at Westerås redan i XII århundrade kallades Arosia uti Latinska Skrifter.

§. 11.

Helige.

Dock likwäl, ånskönt man intet kan med tilförlåtelig säkerhet upwisa några Kloster, som i denna ålder äro instiftade i öfra delen af Sverige, förekomma likwäl åtskillige Helige, som förwärfwat sig Efterwerldens upmärksamhet. Utom Sigfrid, Eskil och David har den helige Botwid äfwen warit namnkunnig. Han war från Södermanland, född af hedniska Föräldrar, men blef omwänd i Engeland, dit han rest för köpenskap. Efter sin hemkomst har han genom en upbyggelig wandel förmått många til Christendom. Ett rikt fiskefång, som han en gång gjorde, ansågs för et underwärk. Han blef mördad af sin Dräng, då han war på wägen at föra honom tilbaka til hans Fädernesland, som war Wenden. En Fest blef inrättad til hans åminnelse, som firades årligen den 28 Julii, och skal Botkyrka i Södertörn, två mil från Stockholm, likaledes bibehålla minnet af detta Helgon. Om Fäherden Thorsten, som af sin hedniska Husbonde på et nedrigt sätt blef ihjälslagen, kan man läsa Vastovitis. Större upmärksamhet förtjenar den heliga Ragnild, K. Inges Gemål, som ligger begrafwen i Telge. Om henne är nämndt tilförne. Hon är ibland de förste i Sverige, som berömmes för helig Peregrims-färd til Christi Graf. Under samma resa har hon ock besökt Rom. Efter hennes Grafskrift hafwa några fallit på den tankan, at hon warit K. Halstans Doter. Men som denne Halstan kallas uti sielfwa wersarna Olde Halstan eller den gamle Halstan, kan det wara troligare, at hon warit Folke Filbyters Sonedoter af Halstan Folkeson (1). Det som gifwit henne namn af helig, war först, at hon på sin resa til Jerusalem fått kläder af en Ängel, då hon af en röfware blifwit lämnad nästan naken, och sedan, at åtskillige, som åkallat henne under sina sinnedomar, blifwit botade. Man har likwäl intet uprättat någon högtid til hennes åreminne, ej eller finner man, at hon af någon Påfwe blifwit förklarad för helig, så at hon ingalunda warit något

got Helgon af förſta rangen. At hon warit Abbediſſa i Wreta Kloſter, har aldeles ingen grund hos de äldre. Ibland andra Swenſka heliga har ock Vaſtovius lämnat rum åt Botild, K. Erik Segods Gemål, i den tanka, at hon war af Swenſk Slägt. Detta är dock intet utan alt twifwelsmål. Efter Saxo war hennes Fader Trugot, och Farfader Ulf Galitſianus (2). Om denne Ulf warit den ſamme, ſom Ulf Galla K. Blot-Swens Son, är Swenſka Slägtſkapet riktigt nog; ty de bedrifter, ſom tilſkrifwas Ulf uti Knytlinga Sagan, nämligen, at han gjort ſtora bedrifter i Gallicien, kunna wara honom ſkänkta för namnets ſkull. Saxo, ſom ſällan glömt något dylikt, talar åtminſtone intet därom, och ſom han welat gifwa namnet en Latinſk ſkapnad, har han kunnat lätteligen göra Galitſianus af Galla. Men detta kan ej lemna annat än gißning. Det är likwäl utan all twifwel, at Trugot, ſom kallas Rex Gothorum, nämnes uti et gammalt Gillesbrefwet antingen ibland Botilds Slägtingar eller Förfäder; ty han kallas där neptis Regis Gothorum (3), hwilket är, efter dessa tidens ordalag, antingen Broder- eller Syſterdoter, eller ock Sons- eller Dotterdoter. Den ſom intet finner ſig i denna Ättledning, kan läſa H. Conference-Rådet Suhms Påminnelſer öfwer K. Erik Segod, hwar et annat ſlägtſkap föreſtälles, men tillika ock wiſſes af Författaren til Knytlinga Sagan uptäckes. Den ſom intet kan begripa, med hwad skäl Botild kan anſes [illegible], blifwer det nog så obegripeligt, hwarföre hon [illegible] ibland de heliga, om ej det kan göra tilfylleſt, at [illegible] Herre på reſan til heliga Landet. Det förnämſta, ſom [illegible] berättas, är, at hon ſom Kammarjungfru betjente [illegible] Fröknar eller Frillor. Skal det wara helighet, är [illegible] af et nytt ſlag, hwilken ock intet därmed får nämning, at hon blef begrafwen i Josaphats Dal, [illegible] är ej ſant; och haſwer C. R. Suhm nyckat wäl be[illegible] til denna Saga (4).

Kyrkans tilſtånd under Stenkilſka Slägten.

(2) Historiam Nobilissimæ Gentis, p. [illegible]

(3) Anmärkningarna til Vaſtovius p. 78.

(4) Om Erik Segod, ſ. 173.

§. 12.

§. 12.

Kyrkans tillstånd under Stenkilska Slägten.

Af hwad som nu är anfördt kan bögatalingen för denna tidens heliga hlistra liten nog. Ehuruwäl de nu upräknade Hetgen blifwer wäl Worrid den förnämsta, efter han med et ståndigt och upbyggeligt lefwerne gjort Christna Religionen all kadt, hwilket man i synnerhet wäntar af en helig Man. Men tiden kunde wäl intet framalstra många store hus uti en werk, och i ogudaktighet fördjupad werld; ty der är wärd oförlåtelsligt, en Lärare sielfwe wore dog syrasynt och nästan blinde. Huru Prästernas Giftermål. Prästernas lefwerne och upförande i allmänhet wärit, kan någorlunda slutas af det Kyrkomöte, som blef hållit i Enham i Enge land år 1009; ty uti Beslutet, som då författades, gifwes tilkänna, at det warit et wedertagit och allmänt bruk, at somlige Präster hade twå och somlige tre Hustrur, och de som kunde wara nögde med en, skilde sig wid den samma och togo en annan, när dem så behagade (1). At ju detta war et wederstyggeligt bruk, kan wäl intet nekas, och torde denna ofta hafwa gifwit anledning äfwen åt wälsinnade män, til at så mycket mer upholla ogifta ståndet för de andeliga. Men de regeringssiuka Prelaterne hade djupare afsigter, och som de wille upräcka en andelig Republik, som skulle wäcken wara afskild från den werldsliga, wardet nödigt, at Prästerskapets Giftermål skulle afskaffas. Detta angelägna och ogudaktiga wärf dreef hela det Elfwte århundrade med fullkomligt allwar, til des ändteligen et allmänt Påbud om denna andeligas kyschet utfärdades i begynnelsen af Tolfte århundradet. Til at sätta denna Stadgan i wärkställighet, afsändes Påfwelige Legater öfwer alt. Uti Dannemark blef Författningen antagen år 1128, fast der ändå intet öfwer alt kunde blifwa fullkomligen satt i wärket. Til Engeland sändes Cardinalen Johannes Cremensis år 1125, som förestälde uti et andaktigt Tal, huru stor och oförlåtelig synd det war, at träda up för HErrans Altare ifrån sidan af et Qwinsolk. Man gaf hans wältalighet et wälförtjent loford; men då Cardinalen samma dag, som hans upbyggeliga tal blef hållit, wardt betrådd med en Sköka, förnam alt i löje och förakt (2). Sådana Lärare kunde intet annat än wanhedra Christna Läran, och förstöra all upriktig

[redacted]

ansigher. Med så behefvande skal förkunnades och påbödes de andeliga saker på andra orter; dock finner man ännu intet något [illegible] i Sverige. Det war ej tid at komma fram med [illegible] dikter, så länge något sanskt sämskt war qvar, [illegible] af Munkesladder war förqwasdt. Den andra hufvudlära, som påyrkades, war, at det war en saselig och oförlåtelig [illegible], när något gafs eller togs för en andelig lägenhet. Denna [illegible] eller otillbörlighet kallade man Simoni och med den [illegible] och plägade Gregorius den VII. alla Regenter, de [illegible] tilldrägne. Den tredje nymodiga Trosartikel war [illegible] ingen andelig lägenhet borde tagas emot af någon werldslig, och ingen andelig person borde stå til ansvar för sina [illegible] inför någon Lekman eller werldslig Domare. Nät [illegible] kunde bliswa Trosartiklar, hade man sått andeliga riket [illegible], som på intet sätt war werldsliga Magten underkastade. [illegible] predikade man, och så lärde man, och de mostridige [illegible] straffades med bannlysning. Kan då någon förundra [illegible] och de grofwaste brott bröto fram på alla [illegible] dessa människo-dikter predikades såsom Guds ord [illegible] stämningar?

[illegible] Concilium Londinense lyder så: Oignes ministros [illegible], sacerdotes obsecramus et docemus, ut Deo obedientes [illegible], et contra iram Domini se hoc modo muniant et tueantur. [illegible] enim norunt, quod non habeant ob aliquam coitus [illegible] consortium. In more tamen est, ut quidam duas, quidam [illegible], et nonnullus, quamvis eam dimiserit, quam super [illegible] ipsa vivente accipit, quod nulla Christianorum Lege [illegible]. Hardouin Coll. Concil. T. VI. P. I. p. 775. Man [illegible] säger den påminnelse, at et besynnerligt Påwiskt konst- [illegible] därutinn fördragade, at de andeliga egenteligen tillhörde [illegible], tillsom ett-enkan Christen, som gör sin Kyrkoherde, intet [illegible] Tyrnare sour en Katholsk Präst. Men härom kan til [illegible] något mera blifwa anförde framdeles.

[illegible] Walteri de Hemmingford hos Th. Gale Hist. Anglicanæ [illegible] 476. C. 42. Anno Dni MCXXV Johannes Cremensis [illegible] a latere Domini Papæ celebravit concilium Londonis in [illegible] Dei genetricis beatæ Mariæ, coram clero et omni popu- [illegible] nemine est in dubium Domini valde, sed in facto contrario [illegible] derisus est. Cum enim in concilio de uxoribus sacer- [illegible], teterrimum dicens, summum scelus esse, a latere mere-

Kyrkans tillstånd under Olof Skötkonungen.

tricis ad corpus Christi confiendum surgere, et ipse eadem die ce Christi confecisset, cum meretrice post vesperam inventus et captus e sic Animensis Monte prius ubique habitus in summum dedecus et [illegible] ex [illegible] et ingloriosus. Det öfriga som [illegible] [illegible] [illegible] behöfver intet bewisas.

§. 13.

Seder och uppförande.

När de andeliga eller Klerkerne på detta sätt i ett tog sina digheter, kan man nog föreställa sig, huru Lekmän eller de w sige i allmänhet hade wara sinnade. Om man än wil åsid ta de bud, som i Guds ord förekomma, kan likwäl sjelfwa nuftet öfwertyga, at et opassligt omgänge med andra könet, swagar kroppen, förkortar lifwet och medför olämpelighet til fyldigheters uteswande. Men denna omständighet war nu, minstone uti nästgränsande länder, wan, all inskränkning. stor Kung, som Swen Ulfson i Dannemark annars war, likwäl dryckenheten et af des största fel. Tretton oäkta S utom Döttrar, bära witne om hans återhållighet (1). Äkta oäkta Barn woro lika berättigade til ark, och Konungens wi tiga kärlek förorsakade mera ondt i Dannemark efter hans i än han under hela sin lifstid hade kunnat göra godt. K. Knut helige och Erik Ejegod äro hos Efterwerlden namnkunnige samma sak, och en af de hedeligaste gärningar, som den fö all sin lifstid gjort, war, då han lät en Prästhustru gå putt ifrån sig, den han mot hennes wilja låtit uphämta (2). Norrige utgöra oäkta Söner merendels hela Konungsliga Ätten Sigurd Jorsalafarare hade åtminstone lärt det af sin Jerusa och Constantinopels resa, at Lag och Christendom war e gjord för ringa och nedrigt folk, emedan han tog ännu en fru, medan des rätta Gemål Malfrid K. Inges Doterdoter de, och Biskopen i Stawanger lät det winna sin fullbordan dan Konungen gjort några Förändringar til Kyrkan (3). Hä ingen tydelig anledning, at det gådt anständigare til i Sve man har ock swårt för at säja, hwilka barn warit äkta eller ta, emedan wigslen allena efter Påfwerliga Stadgarna f gjord timad i detta mål, och ingen wigsel war ännu wed gen (4). Wåre Fornskare torde då kunna frikalla sig från

nibbeds; at utreda huru det kommit til, at flera barn af ädelfödda Kyrkans tilstånd under Gravlösa Gudar.
nybörde Konungarna tilägnas, då man intet har sig bekant, om
sådan Gudalön varit bröd. Ty man kär skändeligt hafwa be-
gynt sig af en nedertagen frihet, och wid någon ondelig Man in-
tet förrå, har man ansungen intet frågat däröfwer, eller ock förseent
sakligheten med undsliga gåfwor, hwilka öfwerflöde ack.

(a) Man kan wid detta tilfället jämföra Sulum uti des Förbetr. §. 122.
(b) Kayllinga Sagan C. 31. p. 60.
(c) Stiernhielm. T. 2. p. 282.
(d) Ehuru wår ännu okunnig hos de Swenska, är tydeligt af Påfwens Skrifwelse i Nidaros den III:s Bref til Upsala Biskop Stephanus i Upsala år 1160, som läses hos *Örnhielm* H. E. p. 509. Orden äro tydeliga: Audiuimus non sine cordis amaritudine, audiuimus fideles laicos non Christiano more absque *sacerdotali benedictione* et *missa* matrimonia contrahere, unde illicite sæpe contingit fieri conjugia et inter legitimas personas [illegible]

3. Cap.

Om

Swea Rikets almänna Författning under Gravlösa Gudars tider.

Swea Rikets styrka mycket förswagades genom Sigurdska [illegible]
[illegible] förstöckande, kan man nog finna af allmogens ständighet
[illegible] Fäderne, woro Konungarne i stånd at wrota utländska
[illegible] härfärder. Nu åter war man blott sysselsatt
[illegible] sig sielf, stundom med utländsk öfwerwåld, stundom
[illegible] uprestningar. Konungens myckna makt kom ock
[illegible] sätt förminskad och inskränkt. Sådant skedde
[illegible] när inländska Herrer uphöjas på Kungliga
[illegible] intet äro betrygdade för sina personer til denna
[illegible] kan det wara äldeles öfwertygadt, at Konungens
[illegible] utwisligen genom denna förändring. Adamen
[illegible] war ignorant, och underrättad om Sweriges til-
[illegible] at Konungens makt war så inskränkt genom

Folkets allmänna Författning under Sigurdska Slägten.

folkets rättigheter, af folkets Beslut under fredliga tider nödigt borde följas, men under påstående Krig ändrades Konungars lif och klender (1). Detta är hufvudinnehållet af tidens Regerings-Form, hvilken och instämmer til alla dess Författning, som war under Sigurdska Slägten. Ehuru Konungs-rättigheterne aldeles de samma, men anmakt och myndighet torde hafwa warit någon minskning undergådd; hwilket sielfwa omständigheterna synas gifwa wid hand.

(1) *Adamus Bremenſis*, de S. D. C. 236. Detta wittnesbörd är redan anfördt i förſta Delen ſ. 361.

§. 2.

Konungawal.

När Thronen war ledig, utkorades Efterträdaren genom Wid detta tilfälle hade Up-Swearne högſta röſten, hwilket af Saxo intagas kan (1). Konunga-Balken i Wästgötha Lag nehåller det samma. Orden äro deſſa: „Swear egho Konu„ka ok swa wräka. Ingen må inbilla ſig at wräka betyd förkaſta, då meningen ſkulle wara, at den, ſom hade högſ ſten wid Konunga-walet, ſkulle äfwen hafwa förſta ordet des afſättande, hwilket warit en galenſk groſ och oanſtändi lätelſe i Lagſtyl. Meningen är allena den, at det tilkom Swearne, ſedan walet war af dem fullbordadt, at förk ärender för de andra Landſtapens Fullmäktiga til ſamkomligt ſlutande (2). Uplands-Lagen beſkrifwer Konunga-walet omſtändeligare, nämligen at de tre Folkländerna, Tundaland Attundaland och Fiärdundaland ägde förſta röſten; och ſa komma öfwerens på Tinget wid Upſala, utropades den utkorad laglig Konung af Lagmannen i Upland, hwartil ſedermera de Lagmän af Södermanland, Östergötland, Tiohärad, W götland, Werike och Wästmanland gåfwo likaledes ſitt bifall. ſom detta kommer aldeles öfwerens i hufwudſaken med Saxo lätelſe, ſom leſde hundrade år för än Uplands-Lagen häf wen, kan man nogſamma, at intet något nytt uti Uplands-L är införder, utan allenaſt gammal ſed och ſedwänja uprepad. na urgamla Folkländerna rättigher nämnas ock i Olof S

[illegible] tid, då om denna Herrens afsättande tvistades på Ullerå[illegible] Ting, eller Riksdag, hwarom är talt tilförne. Sedan [illegible] sådes gjort walet, lämnade de andre Lagmän blott [illegible] hyllnings-röster, och hwad påminnelser de wille eller kunde [illegible], borde förbenskull föredragas, innan walet blef af Up-Swe[illegible] fullkomnadt. Annat begrep kan man intet göra sig om den[illegible] tidens Konunga-wal. At Konungahuset, och de som woro [illegible] Konungsliga Ätten förbundne, kommo wid sådana tilfällen uti [illegible]ärdig åtanka, förstås af sig sielf. Men ingen utestutande rätt [illegible] derbehållen. Uti K. Christophers Lagbok står wäl, at Konung skulle wäljas hälst af Konunga-Söner; men det bör anses för en ny tilökning, som då i Regerings-Lagarna inflöt; ty [illegible] står detta wilkor i Wästgötha Lagen, ej eller i Uplands-[illegible], som är 1296 är stadfästad. Rikets allmäna Författning und. Stenkilska Slägten.

[illegible] förtjena all uppmärksamhet, emedan därutaf bewises hwad som [illegible] paragraphen är påmint. Orden äro dessa: Interea Sueticarum [illegible] regé abrupto, Gothi summam, cujus *omne penes Sviones arbitrium erat*, illegno deferre ausi, alieni Privilegii detrimento dignitatis [illegible] incrementa quærebant. Quorum Sveones auctoritate contempta, *vetere patrii fori prærogativam*, in aliquanto obscurioris populi invidia, defendere potuerunt. Igitur antiquæ dignitatis speciem intuentes, tiranni collatione præceptum novi Regis electu cassarunt. *Sa*[illegible]

[illegible] Slöt. B. Wgk. ser man, at wräka har den här anförda betydelsen, hwarunder sitt ärende wräka, betyder framställa sitt ärende.

§. 3.

[illegible] wal återstod Eriksgatan, innan Konungen [illegible] Eriksgata.
[illegible] tillträda Regeringen. Tilförene är påmint, at [illegible] någon anledning, at denna sedwänja warit bru[illegible] Sigurdska Släkten war på Thronen. De få un[illegible] om Stenkilska tiden äro at tilgå, lämna likwäl nå[illegible] denna högtidelighet. När Konungen wid anträdet [illegible] reste ifrån det ena Landskapet til det andra, mötte [illegible] på Gränsen Provinciens Inbyggare med gisslan, [illegible] lydsaga honom genom landet. Detta försummades [illegible] K. Inge den II:s Efterträdare, när han anlände til

Rikets allmänna författning. Sten. Sture. Gustafs. Gustafs. Sten. Sture.

Westergöthland. Westgötharne anlågo det såsom et intrång deras rättigheter, och blefwo på denna grund upproriske. På sätt hade de aflägne Landskapens Inbyggare en fullkomlig til et sådant påstående. Wid sjelfwa walet war denna nyhet ganska liten. Den enda försäkran, som de hade om de friheters och rättigheters bibehållande, berodde på Eriksga Wid gisslans aflämnande til den regerande Herren wid Lårets märke, förpliktades Konungen til Landets, Privilegiers och Lag stadfästande, och, när det åstad sattes, woro de ofärd om Lagars och fordna sedwänjors i akt tagande. Dy Eriksga gjorde på denna tiden det samma, som kristeliga försäkringar dermera uträttade (1). Således war detta högtideliga tåg a les nödwändigt, efter då warande författningar. Emot det Uplänningarna gjorde Konungen sin Troheds-ed, och Konun tilbaka igen med ed utlofwade at bibehålla dem wid lag och r woro Uplänningarne Konungen följaktige til Strängnäs (1). mötte Södermanlänningarne Konungen med gisslan, grud och kerhet, och beledsagade honom til Swintuna. Östgötharne in no sig där på samma sätt, och woro följaktige til Holwed hwar Smålänningarne togo emot Konungsliga Switen och neder til Junabäck. Här togo Westgötharne emot hela Staten och förfordrade den til Romundaboda. Rikes-Boa woro där upbådade, och afslöstes af Westmanlänningarne Uphöga Bro, och ändteligen när Westmanlänningarne följe til Östensbro, återfördes Konungen af Uplänningarna Upsala. Uti hwart och et Landskap war en wiß ort utsatt Menighetens sammanträde, och sedan Konungen genom ehelig påtagne tofwat sitt Konungsliga högn och Lagarnes förswär, u pades han för en laglig Regent af hwarje orts Lagman; hä utinnan de andre Landets Inbyggare, som woro tillstädes, til instämde, och sedan detta på wederbörligt sätt war förrättadt, öfwade den Regerande såsom fullmyndig Konung alla de rät heter, som med Konungsliga högheten woro förknippade (2).

Eriksgata.

(1) Man kan se härom 2 Kl. Kg. B. Upl. 2. 2 Kl. Kg. B. Söderm. och Kg. B. Wgl.

(2) Sedan man förklarat hwad Eriksgata är, och huru den wärkställ kan det nästan wara lika mycket, hwad ordet i anseende til des manfattning och egenteliga förstånd betyder. Dock kan man förkl

gna, at dess lår förmodeligen wara sammansatt, af arcka och gata, och Rikets allmänna Författning und. Stenkiska Slägten.
sätt arcko fara eller resa. En omständeligare förklaring kan hämtas
i Cancellie-R. Ihres Glossarium eller Lexicon.

§. 4.

rättigheter, som åtföljde Konungsliga högheten, haswa
lagen warit de samma, som under Sigurdska Släkten wo-
rade. At benåda brottsliga utöfwades af Konungen un-
wa Eriksgatans påstående. Dock war detta jus aggrati-
ej utom alla frankor, emedan nedriga brott eller nidings-
ter woro förlåtelige, ej eller sträckte antalet af de benåda-
längre än til tre uti hwar landsort. Så finnes åtminsto- Benådning.
gabt i Wästgötha Lagen, och kan wäl wara, at detta be-
sätt under Stenkiska Släkten intet sträckt sig längre än
Westergötland. En sådan benådning skulle wäl wara prof af
wett; och war ännu Christna Läran uti större högaktning
Westergötland, än uti de fäste andra Landskapen i Riket. Ös-
ens rättighet at tilsätta Ambetsmän war ock den samma som
emedan ordsaken och beskaffenheten war enahanda. Alla Besättande
män lönte af Konungens egna medel, eller af de Rån- af tjenster.
n Konungen af Upsala öde och Landskylderna tilkom, där-
r ock Konungens rättighet wid tjensters besättande så wi-
sträckt. Merendels alla Tjenstemän hade Lån, och at gif-
tilhörde Konungen, så snart han hade gjort sin Eriks-
i Uplands-Lagen fordras äfwen Kröning til fullkomlig
af alla Konungsliga rättigheterna (1). Men som Krö-
niget war wedertagen i Swerige, kunde des uteblif-
dåda något hinder. De Ambetsmän, som på Konun-
nad inet underhöllos, såsom Lagmän och Härads-
ska efter gammal stadga och sedwänja hade sina
Allmogen, insände wäl uti sitt ämbete genom Ko-
digher; men walet skedde af Allmogen (2). Biskop-
de war ej heller Öfwerhetens wilja underkastadt,
ra eller lunga än förmån at wara Biskop,
förmodligt finner man, at Ärke-Biskopen i Bremen Biskopers
Biskopar i Konungen aldeles opåtspord. Det förstås tilsättande.

lik-

Rikets allmäna Författning und. Stenkilska Slägten.

likwäl af sig sjelf, at Konungen måtte wara nögd med Biskopens gjorda wal, så framt denne senare skulle göra någon särdeles nytta. När Allmogen ännu intet gaf någon Tionde, och Konungen ej eller begåfwat Biskopsstolarne med särdeles lön, war Konungens och Allmogens deltagande uti deras tilsättande mindre nödwändigt, hwarföre man ock har all anledning at tro, det andra Flocken af Konunga-Balken i Wästgötha Lagen, som talar om Biskoparnas insättning eller investitur genom Ring och Staf, intet hör til Stenkilska tiden, eller åtminstone intet warit i bruk, förän wid slutet af denna Familiens regering. Om de andra Majestäts-rättigheter kan man läsa, det som i Första Delen är andraget, emedan hit intil ingen särdeles olikhet genom Christna Lärans införande kunnat komma i gång, utan hwad genom gammal wana och häfd war stadgadt, blef ännu uti sin fulla kraft och styrka. Inga nya skatter och pålagor kunde utom folkets wilja och samtycke påbjudas; ty om det ankommit på Öfwerhetens godtycke, hade Tionde-afgiften långt för detta warit qwalificerad, emedan Konungarnas tilgifwenhet för andeliga ståndet är alldeles utan alt twifwelsmål.

(1) 3. Kl. Kg. B. Upl. L.
(2) 1. Kl. Tingm. B. Upl. L.

§. 5.

Hwad hit intil är påmint, om Konungens makt i anseende til undersåtarne, synes wara med tilräckeliga skäl bestyrkt; men det är swårare at utstaka, hurudan förbindelsen war emellan Konungen och de större Läntagarne. Tilförne war Upsala Konung eller som det nu het, Swearnas Konung, Swiakung, ofwergen Öfwer-Konung öfwer alla de andra Småkungar och Jarlar, som funnos i Riket: Men nu fattas omständelig kunskap i detta som i andra mål. En Olof Näskonung nämnes i denna tiden. Kol eller Erik Årsäl är ock bekant. Om Asbjörn Hlands Jarl är talt tilförne. Den Torkil, som omnämnes Hlands Runsten, torde ock hafwa lefwat på denna tid.

Erik Götharnas Höfding och Folke, bägge Mågar af K. Knut

helige i Dannemark, hafwa warit stora och betydande män. Men huru eller om deße Herrar hafwa warit Konungarna af Stenkilska Ätten undergifne, wet man aldeles intet. När Kol eller Olof kunde införa hedniska Gudstjensten, är nog tydeligt, att de intet erkände K. Inges öfwerwälde; men det blifwer änfullmeliktigt, om han intet bordt göra't. Detta alt kan inwändas, om ej några hit intil förborgade papper någon gång komma i dagsljuset. Dristiga gißningar göra här intet tilfredsställande, och den som har smak härutinnan, behagar göra dem sjelf, genom läsa Assessor Brocmans Påminnelser om Norrköpings ålder. Jag kan hwarken bestyrka eller wederlägga dem med sådane skäl. Likaledes kan jag hwarken bejaka eller neka, att Olof Måskonung, som uti denna tidens Historia förekommer, warit en sådan Måskung, som fordna Historien utwisar, eller om han blott war en Wikinga Höfding. När man sagt hwad gamla Handlingar finnes upteckнadt, bör man wara sattisfaite, om man med gißningar intet upfyller bristen.

Rikets allmänna författning und. Stenkilska Slägten.

§. 6.

Emedan Konungarne waldes af inländska Slägter, hade de ingen enskylt egendom, utom hwad dem tillhörde såsom Konungar. Men deras död gick deras ärfda och förwärfda förmögenhet till Slägtingar. Sonen utflöt sina Systrar från Arfwet, om Son död, ärfde Doter (a). Man finner härpå exempel uti Margreta Fridkulla K. Inge Stenkilssons Son, ärfde sin Fader; men delte likwäl sitt tillständiga Arf med Broder-Doter, Ingrid, och Syster-Doter Ingeborg gifta i Dannemark. Man kan ej taga anstöt af Saxo, som detta har upteckнat. Man kan ock med skäl göra en annan slutsats, nämligen at K. Ragwald Margaretas Broder warit död för Fadren, hade han utstängt sin Syster från arfwet efter den påföljd ledes och helt naturligen af Första Capitlet i Wästgötha Lagen, nämligen at närmaste Arfwingen altid är fjärmare, så at Sone-Dotren utestänges af sin Faster, uti Faderfadrens gwarlåtenskap,

Konungens enskylta Egendom.

Rikets allmänna Författning und. Stenkilska Slägten.

skap, och har man således ännu intet prof af Jus Repræsentationis i Swenska Lagen. Det arf, som tilföll Drottning Margarete efter sin Herr Fader Konung Inge Stenkilson, måtte hafwa warit ganska ansenligt, och utan twifwel har denna egendom gifwit anledning til Ingrids Söner, som hon hade med Prins Henrik Swenson i Dannemark, Magnus och Ragwald, at sätta sig ned der i Swerige, hwarom framdeles något mera nämnas skal (1).

(1) *Sturleson* T. 2. p. 393.

§. 7.

Om Ting alra Swia eller Sweriges allmänna Riksdagar är talt i Första Delen s. 379. Det höllos årligen i Goi, och warade gemenligen denna samling i åtta dagar, under hwilken tid där ock höllos Marknad. Sedan Christendomen kom til mera stadga, skedde denna allmänna sammankomst om Kyndelsmässotid, men sjelfwa Tinget eller Riksdagen warade likwäl intet mer än tre dagar, och sökte folket dit från alla Landsorter (1). Ofta fast än Konungarna intet hade nu sitt wanliga Konunga-säte i Upsala, war likwäl deras eller deras Ombuds närwaro oumgängelig wid ärendernas öfwerwägande och afgörande. Sådan war ännu Riksdags-inrättningen uti Sturlesons tid eller wid år 1200. Deße anstalter woro öfwermåttan goda til Frihetens bibehållande. Men emedan en sådan allmän råfft intet kunde wara i dem smak, som älskade mera laglöshet än laglydnad, har detta bruk småningom aftagit, så at i senare tider intet mer än blotta namnaden är bibehållen af urgamla inrätningen. Wid deßa allmänna sammankomster hafwa ock de Christne Biskopar warit närwarande (2), och det på en tid, då ännu större delen af Landsens Inwånare woro Hedningar, hwilket Adam från Bremen, som författat sin Historia något när wid hen tid, som Håkan Rikregerade, med mycken högaktning ihogkommer. Allmogen så ofta som andre infunno sig wid deßa allmänna sammankomster med sina yxar och andra gewär, och woro deßa möten således försäkrade nog; ty man kan intet twifla, at ju mycken oro understundom upkommit. Ja äfwen de samlingar, som för allmänna Ting

Riksdagar.

tionstens hållande skedde, woro ock wid tilfälle åfwentyrliga, hwarföre man ock, på det man åtminstone måtte hafwa fred i Sverige, lämnade sina wapn och wårjor ifrån sig i Kyrko-Förwaring, som gaf anledning, at sådana rum eller utbyggen blefwo kallade Wapnhus, hwilket namn måste wara ganska gammalt, emedan ej så mycket långt efter denna tiden afskaffades det sednare bruket af gewär och wårjor. Om de enskylta och minre Riksdagar, som i Landsorterna uphådades, kan man läsa hos Peder Deken. Rikets allmänna Författning und. Stenkilska Slekten.

(1) *Swerleſon* T. 1. ſ. 477. Förmodeligen har denna allmänna sammankomsten warit förbunden med Distinget, fast wid Christendomens stadfästande Pyndelsmässan blifwit rätta samlingstiden.
(2) *Adamus Bremenſis* de S. D. C. 86. p. 60.

§. 8.

I det föregående kan man inhämta, at Swerige blifwit kallat, i stället för Arfrike, som det warit af ålder. Det kan tjena, at ju denna nyhet gifwit mycken anledning til oreda och förwirring i Rikesstyrelsen, hwilket man nämnt tilförne. Icke destomindre war Arfriket i Norrige långt mera owåsende underkastadt Arfriket hos oß; ty där gick oredan ogement långt. Alla Konungasöner, de måtte wara födde af lagligt äktenskap eller icke, tilräknade sig någon del af Riket, hwarutaf beständig oro, och sammanhängande inbördes Krig upkommo. Så snart någon hade mod och dristighet at säja sig wara Konungason, blef han strax ansedd som berättigad til del i Riket. Då Jorsalafarare war Konung, har man därpå et tydeligt exempel på Harald Gylle (1). En Landshöfdinge eller Länderman i Norrige wid namn Halkel Huk, under sin resa til Dublin wid Engeland, träffar en ung person från Irland, som kallade Gylle Christ, och het ehuru åfwen Harald. Hans Gosse följde med honom, försäkrade at han war Magnus Barfots Son. På denna försäkran anmäler Halkel wid sin hemkomst Harald hos K. Sigurd Jorsalafarare. K. Sigurd fann ordsak at förkasta denna sin ofördmodeligen upfödder; ehuru han war af ächta säng; ty hans egen hörd Jämförelse imellan Wal-Riket i Swerige och Arf-Riket i Norrige.

Rikets allmäna Författning und. Stenkilska Slägten.

war intet annorlunda beskaffad; dock skulle Harald til sä my säkrare bewis och öfwertygelse gå med blotta fötter på nio dande plogbilar. Harald, som war efter berätteise fullkomligen wertygad om sanningen af sitt påstående, utwalde ock utan swå het detta sannings-prof, hwilket wärkstältes på följande Twänne Biskopar ledde Harald öfwer eldröda plogbilar, hv på fötterna omlindades, och sedan tre dagar woro förbigång skulle pröswas om något teckn til brännsär syntes på dem. som Harald då befanns aldeles oskadd, war det en ogudaktighet wisita om des Fäderne-skyldskap, på hwilken grund han ock allenast blef allmänt erkänd för Konungs-Son, utan ock, Sigurd Jorsalafarares död, blef först Samkonung med Mag Sigurdson och sedan ensam regerande Herre i Norrige. D skedde likwäl intet utan mycken blodsutgjutelse och mångas läggande, så at man kan på sådant wis med alt skäl föredr et Walrike, som det war i Swerige, framför et Arfrike, denna tiden war stadgadt i Norrige. Den som genom wal Konung i Swerige hade intet at frukta för ofördmodade K Pretendenter, och när twänne Bröder woro Samkonungar, derföre Riket intet styckadt, utan rikswärdande ärender afg des gemensamt, på samma sätt, som tilförne warit brukeligt, Riket föll i Bröderskifte. Det synes förderskuld, at man utan at bliswa ansedd för partisk, falla på den tanken, at nu i Swerige war mera sundt förnuft eller bon sens, än sann på andra ställen uti de nästgränsande länder, ehuru man i synnerhet hwarken kan rätt fatta eller berömma det denna tiden händt, i brist af tilförlätelig underrättelse.

(b) *Snurleson* T. 2. f. 268. f.

§. 9.

Lagskipning.

Landregeringen och Lagskipningen fördes på samma sätt, under Sigurdska Stämmen warit brukeligt. Der war i synne anförtrodd åt Jarlar och Lagmän. Men Herser nämnas intet mera, antingen det då sker däraf, at denna wärdighet utslocknad i Swerige, eller ock i brist af Handlingar om

tider, hwilket synes troligast. Det är en nog allmän tanka, at Häradshöfdingar kommit i Hersarnas ställe. Men det lär wara säkraft at upstjuta undersökningen i detta ämne til annat tilfälle, då den kan utföras uti sin fullkomliga widd. Imedlertid bör man intet förbigå, at Enwige war et af de lagliga bewis, som wid Domstolarne ännu brukades. Harald Swensön afskaffade denna sed i Dannemark wid år 1080 (1). Men uti Påfwen Alexander den III:s Bref wid år 1160, talas om enwige såsom en allmän sedwana i Swerige (2). De andre Ordalier, som til mörka måls afgörande woro införde, hafwa ock warit i full gång, såsom at bära eller gå på glödande järn, utransaka sig skyldighet med sjudande wattn och flera sådana owimmeligheter, som på samma ställe af Påfwen Alexander förkastas och förbjudas. På ingen annan grund kunde dessa dårskaper tagas til bewis, än i den mening, at GUD genom underwärk skulle kunna utreda sanningen, hwarom likwäl intet löfte finnes wara gifwit någonstädes. I afseende på Guds undergörande wärkan i sådana omständigheter, förrättades Ordalierna med många Andeliga Ceremonier, Böner och den Heliga Nattwardens utdelande (3), så att ingen twifwel är, at ju detta alt war et andeligt gyckleri till åstadkommande af klerkeriets högaktning. Så framt intet häruti war et ganska grost bedrägeri, som likwäl af de enfaldiges begreps, kan man nog wara försäkrad, at sådana intet af Påfwarna blifwit förkastade; ty de woro annars hwarandra wederwärdsgranne, då andeliga Ståndets anseende kunde Detta gifwer en skälig misstanka, at Påfwarne warit om falskheten af de mirakel, som wid dessa undersökningar åberopades. Och om Påfwarne sjelfwe jäfwade dessa rön, med all säkerhet förkasta dem såsom bedrägerier och om än aldrig så många bewis af annars trowärdiga åberopas. Dock är ej meningen, at man jäfwa saken, utan allenast det därwid hängande undergon förborgad konst, som nu intet är bekant, eller tastspeleri, kunde warit utöfwadt af några försökwarmed alla dessa järtecken förrättades. De nu upworo likwäl intet de enda, som man i denna tiden brukade, til hemliga måls utforskande. Man

Rikets allmäna Författning und. Stenkilska Slägten.

Enwige.

Glödande järn och andra Ordalier.

Rikets allmäna författning und. Stenkilſka Slägten.

kaſtade och den miſtänkta i wattn (4), och ſå ſnart han flöt och kunde intet ſiunka, war det et otwetydigt bewis på hans brottslighet. Böner, beſwärningar och mera dylikt brukades ock wid denna ranſakning; men man kan wara öfwertygad, at ſanningen likſå litet upbagades på detta ſätt, ſom på de öfriga. Genom wattnprofwet war wäl mindre tilfälle til bedrägeri än wid de andra, det war ock ſällſyntare. Icke deſtomindre ſom underwärk icke böra wäntas i ſådana omſtändigheter, och det likwäl händer utan trolleri och underwärk, at en människja underſtundom kan flyta på wattnet, förbleſ ſanningen i ſamma mörker ſom tilförne. Påföljden af deßa uptåg måſte nödwändigt bliſwa, at ſedan en brottslig warit nog fräck och oförſkämd at undergå alla deßa läſningar, böner och andra omſtändigheter, kunde ſedermera Chriſtendom eller Religion aldrig afſkräcka honom från de groſwaſte ogärningar.

(1) *Saxos* witnesbörd kan anföras af ſ. 214. uti Harald Heins Leſwerne. Reo ſiquidem actoris jus in refellenda accuſatione conceſſit, quam antea teſtium fide ſubnixam defenſionis præſidio refellere non licebat. Quod jus uſurpatione firmatum, ut familiare libertati, ita religioni peſtiferum evaſit. Ipſa namque defendendi poteſtas non *armorum*, non teſtium uſu ſed ſola ſacramenti fide ſubnixa, multorum conatus votorum cupiditas perjurio polluit, ſed et funditus ſingularium congreſſionum uſum euertit. Af detta efter wanligheten nog mörka witnesbörd, kan man finna at de ſå kallade Edgärdsmän nu bliſwit införde, hwilket bruk wart länge både i Dannemark och Swerige bibehållit.

(2) Alexander den IIIds utlåtelſe är denna: Ferventis vero aquæ vel candentis ferri judicium ſiue Duellum, quæ monomachia dicitur, catholica eccleſia, contra quemlibet etiam, nedum contra Epiſcopum non admittit. Bullan kan läſas hos *Örnhielm*, *Binius* och flera.

(3) Uti en gammal Pergaments-Bok, ſom är meddelt af Doctor *Hasselgren* förekommer en widlyftig Beſkrifning om de Ceremonier, ſom i akt togos, när man med glödande järn ſkulle utforſka ſanningen, och intaga derom fyra blad in 4:to. Sjelfwa titelen är denna: Miſſa ad dicernendum judicium, ſiue cum probandus eſt reus per *ferrum* vel quamlibet aliam examinationem. Måſſan börjas på detta ſätt: Juſtus es Domine, beati immaculati in via. Därpå följer en kort bön och ſedan åtſkilliga läſningar af Gamla och Nya Teſtamentet, därnäſt ſöngs de profundis clamavi, däreſter annamades HErrans Nattward och deßa ord uprepades: Corpus et ſanguis Domini noſtri JEſu Chriſti ſit vobis ad probationem, med denna bön tillika: Perceptis, Domine Deus noſter, ſacris muneribus, hodie ſuppliciter deprecamur, ut hujus participatio Sacramenti et à peccatis

priis noſtris reatibus indeſinenter expediat, et in famulis tuis veritatis ſententiam declaret. Rummet, där pröfningen ſkulle ſke, helgades med denna Riktig förböön. Benedic Domine Deus omnipotens locum iſtum, ut ſit nobis in eo ſalutare, ſanctitas, caſtitas, virtus et victoria et ſanctimonia; humilitas, mitis, lenitas et plenitudo Legis et obedientia Deo Patri, et Filio et Spiritui ſancto. Hæc benedictio ſit ſemper ſuper hunc locum et ſuper omnes habitantes in illo. När då den war helgad genom en ſärſkilt författad bön, ladeſ järnet i elden, då de ſju Botſalmerna och Litanien afſöngs. Därefter upläſtes böner öfwer ſtället där järnet ſkulle bäras, därnäſt öfwer det ſelfwa järnet. En af deſſa war ſådan: Deus judex juſtus, qui noſtri es pacis et judicas equitatem, te ſuppliciter rogamus, ut hoc ferrum, ad horum ad juſtam examinationem faciendam cujuslibet dubietatis, benedicere et ſanctificare digneris, ita ut, ſi innocens de prænotata cauſſa, ſua purgatio quærenda eſt, hoc ignitum in manus acceperit, illeſus appareat, et ſi culpabilis atque reus ſit, juſtiſſima virtus tua ex hoc ad hoc nos cum veritate declaranda, fulgeat, quatenus juſtitiæ non dominetur iniquitas, ſed ſubdatur falſitas veritati. Sedan denna och flera dylika böner woro läſte, frågades den anklagade, om han war ſkyldig, och wid des nekande gafs honom HErrans Nattward med deſſa ord: Corpus Domini noſtri JEſu Chriſti ſit Tibi ad approbationem hodie. Därefter togs det af elden och ladeſ på et träſtycke, hwarwid denna bön lästes: Deus, cujus notitiam nulla unquam ſecreta effugiunt, fidei noſtræ hoc donum reſpice, et præpara, ut quisquis purgandi ſe gratia hoc ignitum tulerit ferrum, vel abſoluatur innocens vel obnoxius detegatur Chriſtum. Sedan läſtes Evangelium: I begynnelſen war ordet, rökelſen lades på järnet, ſom ock beſtänktes med wigwatten, under följande Benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti deſcendat ſuper ferrum iſtud ad diſcernendum rectum Judicium Tuum, och korſtecknet gjordes öfwer järnet wid nämnandet af hwar Person i Gudomen. Nådtelig Gud, helig, helig, helig ꝛc. och den anklagade tog järnet. Om de Andächtige förrättade denna Gudstjenſt, brukade härwid bedrägeliga konſtgrepp är all likneſſe, måſte man bekänna, at oförſkämdare människor knnat gifwas; ty hwart ord blifwer då en djärf och förmätenhetsſynd, och med ſådant ſinnelag kan man aldrig hafwa förtroende för de groſſaſte bafwelſtycken, när den ringaſte förmån retar därtil, ſynnerligen är at det kan ſke ostraffadt.

Den förra Anmärkningen åberopade Pergaments-Boken förekomma Ceremonier, ſom wid mattuprefwens anſtällande borde i akt tagas, åtſkilliga andra dylika widſkeppelſer.

§. 10.

Leſwernet föreſölo och denna tiden åtſkilliga författningar, ſom man kan anſe ſom en påföljd af de idkeliga re- Leſnadsſätt.

for,

Rikets allmäna Författning und. Stenåldern.

sor, som nu företogos dels til Rom, dels til Constantinopel och andra främmande Länder. Man hade wäl tilförne ock warit begifwen på resor, men detta skedde merendels i härfärd, då man endast frågade efter byte och fångar. När man hemkom med sådana frukter af resan, förde man ock hem med sig et slags förakt för det röfwade folket. Men nu for man fram i deßa tiders wärf mera fredligt, och hade tilfälle at lära känna werlden något närmare. Wid Danska Hofwet brukte man ännu färkinspelsar äfwen wid stora högtideligheter, och Hertig Knut, Erik Ejegods Son blef med sneda ögon ansedd, då han på Måns Nilsons Bröllop i Ribe infunnit sig i en röd Saxisk eller Tysk klädning (1). Däremot war wid Norrska Hofwet en ansenlig prakt och öfwerflöd, som uti Olof Kyrres, Harald Hårdrådes Sons tid, war inkommen. Så orolig som Harald Hårdråde war, så fredsam war hans Son, men därjämte så mån om det allmänna, at undersåtarne tiltogo i förmögenhet, och Riket i styrka och anseende. Prakt insann sig tillika uti kläder och annat, efter det bruk, som i främmande Länder war antagit. Sjelfwa rummen bleſwo ock annorlunda än de warit tilförene. Spisen hade warit förut midt i Salen, och bänkar kring wäggarna med långa bord frammanföre, och som skänkbordet war nederst i Salen, hade ölet kring spisen til Gästerna. Detta ändrades sålunda af K. Olof, at ugnar bygdes på någon af sidorna, och främst i Salen war en uphögd bänk eller Thron för Konungen, och lägre bänkar ställdes på sidorna, hwar de andre Gästerna suto; framför Skänken eller Trapizona, som det då kallades, war en bänk för Stallarne eller Marskalkarne. Skutel-Swennerne eller Pager stodo framför bordet och betjente Gästerna. Utom deßa woro andre Pager eller Kerri-Swenner, som höllo ljusen, en nämligen för hwar och en som buden war til måltiden, och hade Gästerna sina ställen imellan wäggen och borden, så at yttra sidan af bänken war ledig. I stället för de förr brukeliga horn inskänkte nu ölet i bägare och andra dryckeskäril. Sjelfwa Hofdräkten bleſ ock efter utländska wiset förändrad, så at man brukade kjortor, som woro knutna eller snörde på sidan, med fem alnar långa ärmar, hwilka woro gänska trånga och rynkte allt til armen. Desutan brukades wida och långa byxor, som

Rummens inrättning.

(1) Saxisk eller Tysk klädning. Denna Saxiska eller Tyska klädning, som Konungen war så illa sedd för, war utan twifwel den Saxiska eller Tyska Kappa, som Adam af Bremen kallar Sagum, och som Tacitus beskrifwer, at den war fästad med en spänne eller knappnål, hwilken Saxarne kallade Fibula, och Tyskarne Hefte. Se Tacit. de Mor. Germ. cap. 17. Adam Brem. Hist. Eccl. lib. 1. cap. 15. Schilter. Gloss. Teut. p. 1. Hefte.

sna-

om benen, och til mera prydnad ban uti gullringar fästa vid knäen. Skona woro ock ansenligen höge, öfwerförsedde med fäll och belagde med gullplåtar; detta alt måtte synas prächtigt efter tidsens smak (2).

Märet uti nästa Capitel förklaras med Stenkistor.

2) P. 235.
Olaus T. 2. f. 188. säger at K. Olof Kyrre war den förste, som gjorde fönstren med ugnar uti, ofenstugur. Detta öfwersätter Peringsköld med korstenar, men det är gwist, om de ännu woro komne i bruk.
Det öfriga, som är anförd, är tämligen tagit af Sturleson. De nämde byrar kallas här Drambhosor, hwilket af Peringsköld öfwersättes hästar. Men Dramb lär betyda wäder; hwarföre och kallas ännu hos Allmogen på somliga ställen kallas Drom.

§. 11.

En annan inrättning omtalas ock under denna K. Olof Kyrres i Norrige, nämligen at allmänneliga Wärdshus då inrätta Städerna, hwar folket kunde komma tilhopa, roa sig, och förnöja denna tidens förnämsta tidsfördrif bestod (1). Dit måste män hafa sina sysgillen hemma i husen, men nu blefwo dessa sammankomster förbudne, och på det alt måtte gå des ordentligare til, wärdes med stora gillesklockan, när de skulle samlas. Denna inrättning har man sedan ganska mycket i Norden, så at på Krogar och Källare sedermera strax mycket. Här sammankommo all slags folk, högre och Klerker och Lekmän. Dock blef sedermera på wisse, at Prästerna intet måtte intränga sig på sådana ställen (2), fast man häruti man, skenbeligen, som ungdomliga mål, betjente sig esomoftast af den naturliga af den andeliga friheten.

1) T. 2. f. 188.
Ett, beslut som författades på Mötet i Clermont år 1095, stadgade Canon sålunda: Ut nullus Clericus caulis potandi ad tabernam. Uti Möret i Polen är ett bolkt förbud inrättat at prästbyteri neu eant ad potandum nec ad pinnas bibendi. Men de hafwa nätt förstått detta sunga tidiga. Skenbeligen för den i gamla dagar brukeliga Dalbrickningen. Uti Polen är ännu, at den heliga Donatus inrättade Dalbrickningen,

Rikets allmänna författning med Stenkilska Släkten.

och mer med myglare kammorna utmärkt, hwar mycket hwar och en dricka skulle. Förmodeligen torde deßa Fäders beslut hafwa afseende på denna plägseden, då pinna blifwer Swenska ordet pinne, hwarmed det Engelska *a pin*, knapnål, nog kommer öfwerens. *Du Cange* förmenar, at uti Loudiska Mötets beslut bör stå pila för pinna; men meningen lär ändå blifwa en och den samma, ty pila betyder et wißt mått, och detta kammer närmer ihop med wårt gamla ord pål. För öfrigt kan det wara lika mycket, hwru man behagar taga denna utmätelsen.

§. 12.

Men en widlyftigare undersökning, om Rikets tilstånd och folkets seder under Stenkilska Släktens regerings-tid, kan nästan synas onödig, emedan denna Ätt utslocknade nog hastigt, så at många besynnerliga förändringar intet kunna wäntas. Innom sjuttjo år war alt förbi. Hwad styrka som tilförne war samlad, bortnöttes och förtärdes så småningom genom inwärtes ord och andeliga wäldets frätande konster, hwilket utwidgade sig alt mer och mer under okunnighet och sedernas förwärrande. Det witnesbörd Adamus Bremensis gifwit om Rikets anseende och styrka, hör til första delen af Stenkilska tiden. För mindre eftertänksama ögon kunde man ännu göra sig förkjusande inbillningar om makt och wärkeligt anseende. Man roar sig då af minnet af det man hade warit, utan at fästa sin upmärksamhet på det man war i sjelfwa wärket. En slags frihet, som warit Menigheetens afgud i alla tider, förbyttes så småningom i sjelfswäldy, hwilket ändteligen på et ofördmärkt sätt stadnade inom wißa mägtigare släkter, och Menigheten, genom hwilkens tilhjelp sådana anslag borde utföras, märkte intet, at den smidde sina egna bojor under det man arbetade på sina Ledares uphöjelse. I samma mon som lagliga Konunga-mackten förswagades, förminskades och Rikets wärkeliga styrka, och den sägnad, som smakas under et tilstånd, då man ser sig kunna göra alt, förbyter sig snart i den obehagelliga öfwertygelsen, at man på slutet kan göra intet. Ju starkare kroppen synes wara under en hastig sjukdoms yra, ju närmare är man den olag, som på slutet kastar hela byggningen öfwer ända. Sanningen af deßa tankar lärer blifwa bekräftad uti det man önskade under följande Tidehwarf.

Om

4. Cap.

Om Några namnkunniga Släkter under Stenkilska tiden.

§. 1.

Når et Rike, genom gamla Konunga-Ättens utslocknande, råkar i den belägenhet, at det af inländska Män underrar sig Öfwerhet, år det en ganska naturlig påföljd, at så släkter stiga uti makt och anseende fram för andra. Den lucka, som år emillan Kung och undersåte, upwäcker ock en slags wundsjuka hos dem, som tilförne warit jämlike, men nu mätte sig afskilda genom en ganska stor mellanrymd. De afwundsjuka och misnögdsamme måste då blidkas genom förunte friheter eller köpas med wäld. Bägge deßa ytterligheter åro wanskelige, de som den regerande Herren måste betjena sig utaf, åro så Kungslkare för intet. Alla deßa medel sammanstöta därutinnan, at skaffa Konungens makt och styrka borttrinar. Uti en sådan tilstånd fordras en ogemen försiktighet och mycken lycka (det wärsta sagt, mycken nåd af GUD. Gustafwers förbrist är oumgängelig, om alla deßa stridigheter kunna bet afwändas wäl. Sådane Herrar födas sällan, och dödas, böra de alltid anses, som en nådeskänk af högsten. Då intet underligt, om under en swag och wanmäktig re- nåkliga släkter kunna upstiga til en högd, som förwrat förfärlig både för Kolkung och Land.

§. 2.

De mäktigaste Släkter, som denna tiden blomstrade, Folkunga-Folkungiska. Efter den Anmärkning som Messenius Släkten. har warit funnen i Rikes Archivo (a) de Fulko Phi- af denna slekt, som kan uptwisas. Om honom Hedning (pagánus) och hafwer haft wunit

Namnkunniga Slägter under Stenkilska tiden.

fader til Ingemund, Halstan och Ingewald. Af Ingewald föddes Folke den tjocke, hwilken war Måg af K. Knut den helige i Dannemark. På detta sätt kan man något när sluta, när Folke Philbyter lefwat. Så mycket man kan sluta af Saxo, gifte K. Knut sig intet för än han blef Konung. Detta skedde 1080, och således kan man intet föreställa sig, at des Döttrar blifwit förmälda för än wid år 1100. På denna grund måste Folke warit redan en mogen och stadgad Man wid det nyßnämda år, och hans Fadersfader således bordt lefwa wid år 1040. Uti alt detta är ingen ting otroligt. Men wåre Fornskrare hafwa intet wetat nögda med en så mager berättelse och widjelighet. De hafwa funnit en Fulco från Anjou i Frankrike, hwars Gemål Bertrada gifte sig med Philip August därsammastädes, och skal denna Fulco fått namn af Filbyter, efter han bytte Hustrur med Philip, och på denna räkning härstamma Folkungarne från Frankrike. Ehuruwäl detta förgifwande synes ganska orimmeligt, hafwa icke mindre förståndige fallit på den tanken, och skal Peringskiöld hafwa förmodat denna mening hos Ärke-Biskop Spegel och andra (2). Enstaw Foulques Rechin af Anjou, om hwilken frågan är, aldrig gjort något Hustru-byte med Philip och dödt år 1109, hwilket med Fulco Philbyters Historia intet wäl kan sammanjämnkas. Man låter således Folke den tjocke behålla sin Hedniska Fader i det i fred. Men om hans Faders namn kan upnåckas någon underlekmål, i anledning af en gammal Handskrift, som Ärke-Biskop Erik Benzelius ägt, därest denna Folke kallas Folke Gamelsen, hwilken hos Messenius säges wara Son af Ingewald (3). Ärke-Biskoparne torde en och samme person wara med dessa tu namnen betecknade; ty det wär intet owanligt denna tiden hafwa flera förnamn (4). Således het Konungen i Norrige om hwilken man nämnt tilförne, både Gille och Harald. Folkunga Familien.

Swen Ulfson i Dannemark kallades tillika Magnus och Måns (5), och Olof Skötkonungs yngre Son Anund Jacob. Det skulle intet wara swårt, at få ännu flera exempel härpå, det behöfdes. En sådan tilökning af namn torde hafwa skett tiden emellan Dopelsen, då en wid mognare år blef Christnad, hwilket mångat tilfälle, då somlige kallat den annämda med sitt förra namnet, och somlige med det yngre. Dessemedelst är

den senare Folke war en af de förnämste i Riket, ey så kallas han af Saxo, och synes desutan klart af sig sielft, efter han kunnat få til Maka en mäktig Konungs Doter, som både på Fädernet och Mödrerne war af det förnämsta folket i Europa. Hans anstående blifwer fördenskull utom alt twifwelsmål, men des benämningar förblifwa icke destomindre i et fullkomligt mörker begrafna. Efter det hos Messenius förekommande Document, har Folke Filbyter haft tre Söner som alle warit Christna, Ingemund, Halsten och Ingewald. Ingewalds Son war Folke den tjocke, som hade til Hemål Ingrid K. Knuts Doter. Deßas Son war Birger Snywels, hwilken war Fader til Birger Jarl Brosa, Ulf Jarl och Magnus Minneskäld eller Måneskäld. Magnus Minneskälds Son war Birger Jarl den andra. De tilnamn, som här finnas tillagde, torde wara öknamn, hwarmed de warit betecknades til skilnad från andra i slägten, som hade samma namn. Om man då wil föreställa sig, at den äldste Folke warit Konung i Norige, hwilket räknades då för tiden bland adeliga namn, så Fylbyter mycket wäl förklaras genom Fyllbytta el. Snywels lär wara det samma som snyffel eller den som talar genom näsan. Minneskäld, eller rättare Mån-käld lär förmodeligen intet betyda annat, än at Magnus hade någre målad på skölden. Det war redan wedertagit, at wisa målade figurer i skölden. Man har påmint sig i Wästa Delen, hwar man sedt at K. Olof Haraldsson hade sin sköld med guldkorß uti. Bengt Swensson, K. Sigrids Broder, förde en röd sköld, hwaruti syntes en hand belagd med guld (6). Dock woro deßa figurer intet wapen, som de nu kallas, utan wisa sinnebilder, som hwar och en tog sig efter behag. Man gör annars det intet i Folkungarnas Slägtregister, sådant som det finnes hos dem, at någon led lär wara utglömd, emedan tre mäns ålder, Snywels emellan, Måns Minneskälds och Birger Jarls, wid mera en tid af 180 år (7). Men alt detta grundar sig blott på gissningar, när man undantager Birger Jarls födelse. Ty först håller man före, at Folke tjocke giftes med Ingrid 1086, hwilket på intet sätt kan rimma med hennes herkomst. Ty efter denna Historieskrifwares

Namnkunniga Slägter under Stenkilsätten.

Folkunga Slägten.

Namnkunniga Slägter under Stenkilska tiden.

gifte sig K. Knut Swenson intet för än han blef Konung (8). Detta skedde wid år 1080. På den räkning kunde intet Prinsessan Ingrid K. Knuts Doter wara mer än fem år gammal, wid sin Herr Faders död, så framt hon war äldsta barnet. Hon borde således wäl dröja något innan hon kunde träda i äktenskap; och torde man ännu kunna skänka henne femton år til, innan hon blef gift med Folke. Det är ock ingen omöjelighet, at hennes Giftermål kunnat upskjutas til hennes trettionde år, på hwilken grund hennes Bröllop kan hafwa stått år 1111. Hennes Son Bengt kunde då wara född år 1112 eller 1113, kan hända ock senare. Således blifwa tre mäns lifstid 154 år, hwilket på intet sätt är stridande emot naturens ordning; ty ifrån K. Henrik den IV:s födelse i Frankrike til des Sonesons Ludwig den XIV:s död äro 162 år. K. Gustaf den Förste föddes 1490, och om des Soneson Gustaf Adolf blifwit sjuttio år gammal, hade han dödt 1664, och tre människors ålder, på detta sättet räknad, hade gjort 174 år. Hwarföre ock ingen nödwändighet fordrar, at beskylla den af Messenius upgifna Uträkning för felaktig. Bänd andra Söner som tilägnas Folke den tjocke af Messenius, är ock Arnold, hwilken wille tilägna sig Grefskapet Flandern såsom arf efter des Moderbroder Gref Carls död (9). Uti denna sak kan man med säkerhet påminna och anföra det som följer: Folke den tjockes Swåger K. Knut den helägas Son Carl blef Greswe i Flandern efter sin Moderfader Robert Friso. Gref Carl blef mördad i et uprör år 1124. Efter hans död inställde sig äfwen en Systerson af Gref Carl benämd Arnold eller Arnolf som des Arfstagare. Men som denne blef öfwerwunnen af Wilhelm Conquestor i Engeland, förbehöll Arnold sig allenast en fri och säker återresa til sitt Fädernesland (10). Man har sig intet bekant flera Döttrar af K. Knut än Ingrid och Cicilia, bägge blefwo gifta i Swerige, och måste således denne Arnold wara Swensk. Men antingen han wari Son af Folke eller Carl kan med ingen wisshet bejakas. Det är troligt, at Arnold intet lämnat Arfwingar efter sig, och därföre blifwit af Saxo och andra gamla Hafdetecknare uti Nordiska Historien förbigången. Til slut om Folkunga Slägtens ursprung bör intet glömmas, at Hennes Kongl. Majestät Lowisa Ulrica

Folkunga Slägten.

wid

wid Witterhets-Academiens inrättning 1753 upgaf frågan, om Folke Filbyter Folkungarnas Stamfader warit Swensk eller utländning. Belöningen blef gifwen åt Hof-Auditeuren Tunelds wackra Afhandling, hwilken bewiſt, at Fulko Filbyter warit Swensk. Det mäſt bindande ſkälet war, at han warit Paganus eller Hedning, hwilket ock torde wara tilräckeligt, de öfriga äro mindre bindande. Namnkunniga Slägter under Stenkilſka tiden. Folkunga Slägten.

(1) *Meſſenius* Theatrum Nobilitatis Sveciæ p. 121.

(2) Uti denna omſtändighet, ſå wäl ſom flera, kan man med all trygghet beropa ſig på Ärke-Biſkop Erici Benzelii witnesbörd, hwilken uti et Bref, ſom han ſkrifwit til ſin Broder Kongl. Secreteraren Guſtaf Benzelſtierna år 1734, berättar, at Peringſköld bragt N. B. Spegel på den tanka, at Folko war Andegavenſis. Detta Bref tillika med mycket annat är mig med all benägenhet meddelt af min wärda Anbets-Broder Doctor C. F. Benzelius. Framdeles ſkal mera om Folkungarna förekomma.

(3) Uti en gammal handſkrefwen Bok, ſom Ärke-Biſkop Erik Benzelius ägt, war följande mening inryckt: „Tho war (nämligen under K. Philips regering i Sverige) Canutus Konung i Dannemark wid Guds börd år 1060. Han gifte ſin Döter til Sverige, hon hette Ingri. Henne fick en förnämman, then yppерſte här war i Riket, ſom hette H. Folke Grellſon. Ther blef thet Folkeinge, ther mycket ſkrifwes i Kroniken. Detta [illegible] af N. B. E. Benzelii Bref til K. S. Guſtaf Benzelſtierna, af år 1735. Och berättar G. Benzelſtierna uti et annat Bref, at Secreter. [illegible] tanka war, at namnet Grell war ſammandragit af Gregorius, [illegible] ganſka troligt. Annars är det ofelbart, at ännu hos Allmo[illegible] namnet Gres, ſom intet ſkiljer från Grells uti annat [illegible]

[illegible] åſyfta mångnamnige Herrar, wil jag nu allenaſt nämna til [illegible] att på et Crucifix, ſom finnes på Konſtkammaren i Kö[illegible] ſtår denna öfwerſkrift: Qui me cernit pro Helena, Magni [illegible] Regis filia, Chriſtum pręt. quæ me ad memoriam Dominicæ [illegible] parari fecerat. Qui Chriſtum crucifixum credunt, Laurgeri me[illegible] mando faciant, qui me ſculpſerat rogatu *Helenæ*, quæ et *Gunild*. [illegible] *idans* Annal. Ecc. T. 1. p. 119. Uti Vita Sancti Caroli [illegible] Flandriæ Cap. 5. p. 83, ſtannes följande witnesbörd: Tunc [illegible], qui ſuperbo argumento *Borchardus* vocitabatur. Om Jon [illegible] Stephanus, ſom ock kallades Simon, är talt tilförne, på [illegible]

[illegible] Magnus, ſom tillägges underſtundom K. Sven Ulfſon i Dan[illegible] ſkall hafwat ſtor, utan warit et blott namn, är förmodeligen [illegible] uti Monumenta Scanenſia P. 2. p. 80. Förmodeligen

[illegible] har

Mannskunniga Slägter under Stenkilska tiden.

har han tagit detta namnet, til at wisa sin ärkomst emot Konung Magnus i Norrige, som gjort honom til Jarl öfwer Danmark.

(6) Knytlinga Sagan, C. 56. f. 124. Af *Snorleſon* T. 1. f. 424, finner man ock, at K. Olof Haraldſon fört en orm i ſin Fana.

(7) Se Tunelds Tankar om Folkungarnas härkomſt, uti Witterhets-Academiens Handlingar T. 1. p. 62.

(8) *Saxo* p. 214.

(9) Vita Sancti Canuti C. 11. p. 91, af *Meurſii* uplag.

(10) *Polydorus Vergilius* H. A. L. 11. p. 193. Arnoldus Caroli paulo ante interfecti Comitis Sororis filius a Vilhelmo Norrmanno pulſus, pacta incolumitate domum abiit. Man kan annars om Folkungiſka Slägten jämföra Tunelds Underſökning om Folkungarna, *Fryksäls* Diſputation under G. R. *Ibre* de origine et ſatis Gentis Folkungicæ Upſala 1740. m. m.

§. 3.

Samma ſwårighet yppar ſig wid Swerkerſka Slägtens uprinnelſe, ſom man ſedt wid Folkungarnas. At Swerker blef Konung intet långt efter Stenkilſka Slägtens afgång, är intet twifwelsmål underkaſtadt. Men om des Förfäder är willrådigheten ſå mycket större. Uti Bihanget wid Wäſtgötha Lagen kallas K. Swerkers Fader Kornube. Uti Langfegda Tal ſäges Swerker warit född af Kol Blot-Swens Son (1), ſom annars kallades Erik Årſäll. Af Olaus Petri får man åter andra namn och en annan ſläkt-linia, nämligen at Kätil en Herre eller Jarl i Kind war Hedning, och war ſå nitiſk i ſin wilfarelſe, at han gick leſwande i ſin grafhög. Kätils Son war Kool, ſom i ſin ålderdom blef döpt af ſin Son Korniks, hwilken lagt grund til Kaga Kyrka wid Linköping, hwar Kool och på Kyrkegården blef begrafwen, ſedan han dödt i ſina hwita Chriſtendomsklä-der, eller hwita wadum, ſom det då kallades. Denne Kool war Konung Swerkers Fader (2). Uti Sophia Brahes Ätte-Släkte-Bok, förekommer åter en annan ſläkt-längd, nämligen at en Herre af Greſwelig ſläkt, benämnd Jack, kom från Ryſſland och giſte ſig i Swerige och blef ſåledes Fader åt Konung Swerker den gamla. De gamla Wenliga Slägtskaps-Taflor-na i mitt tycke äga mycket witsord, innan de af någon Ny Forſökare blifwit mönſtrade; ty då förgår en ſtor del af deras trowärdighet. Om Mellenius och de yngre Hiſtoriſkrifware-

Swerkerſka Slägten.

Namnkunniga Slägter under Stenåldsken.

...r vidhålle at tala sedermera. Man bör först pröfwa huruwida ...ha nu anförde stridande meningar antingen kunna wara gå...nde eller ock kunna förenas. At nånsin någon Swensk man ha... Kornubbe eller Kornika, har man fullkomlig anledning at ...isla; men det kunde icke destomindre wara et wedernamn, på ...sätt, som Fyllbyter och Snyffel, hwilka i Folkunga Slägt... förekomma. Gamla Langfegda Tal bör då äga största wisshet, som säger uttryckeligen, at K. Swerkers Fader het Kol, ...ilken annars kallades Erik Årsåll. At Kol warit Konung i ...verige, och blifwit af Hedningarna kallad Erik Årsåll, är ...ndt tillförne och bewises af Swerelson (z). Erik Årsåll och ...rn-Erik är wärkeligen af en och samma betydelse, och kan ...n nogsamt wäl begripa, huru man uti icke handskrifna Böcker ...nna läsa Kornik för Kornrik. Och som de Christna af förr, ...stället för Årsåll eller Korn-Erik, til åfwentyrs kallat honom Kornåfwen, får man ock någon reda på Kornubbe. På ...t sätt äro Kol, Kornubbe och Kornika en och samma ...mer efter denna gißning ingen skiljaktighet emellan ... de andra gamla Berättelser om K. Swerkers ... Petri, som wärkeligen intet diktar, torde haf... ...egen däraf, at han i gamla skrifter funnit, at ...ndom en Kornik, nämnes såsom Fader til ... kunnat lätteligen falla på den tanken, at den ... Swerkers Fader och den andre des Farfader. Swerkerska Slägten.

... fått sin Kiäril eller Kiäl, synes swårare ... ej händt på samma sätt, som nu nyligen ... att han understundom funnit ibland K. Swer... ...sden en Kiäll wara upteknad, då han warit ... honom så långt bort, fastän skilnaden emellan ... til dem, at man swart kunnat läsa det ena för ... Doch är i omständigheterna den olikhet, at om Kiäl ... gått [illegible] i gråshögen, på det han måtte ... at [illegible] Christen. Hwar och en behagar ... efter smak och tycke; men, på detta sätt ... berättelse jämkas hop med Langfegda Tal, ... Det [illegible] swårare at förlika Langfegda ... [illegible] Tit hetare [illegible]

Namnkunniga Slägter under Stenkilska tiden.

man bör påminna sig, at Hack wärkeligen warit et namn i Swerkerska Slägten, och nämnes Swerker Carlson med den namnökning uti Handlingar, som sedermera kommit i dagsljuset (4) och om hwilka bemälte Frw aldrig hast någon kunskap; ty intet säs det igen hos Saxo, ej eller hos Ericus Olai, Messenius eller någon annan af wåra äldre Historieskrifware. Denna omständighet synes gifwa en stor grad af sannolikhet och trowärdighet åt de Handlingar, hwarefter Frw Brahe upsatt sin Attrekning, och torde således hennes berättelse kunna äga witsord, och hennes utsaga förenas med Langfegda Tal. Den Hack, som Frw Brahe sätter såsom Fader åt Swerker, måste wara Kol, Konung Blot-Swens Son. At K. Blot-Swen blifwit ihjälslagen af K. Inge, är tilförne påmint. Det kan då wara troligt, at K. Blot-Swens medhållare fört hans Son bort, för at sätta honom uti landz i en säkerhet, som man twislade, at han kunde njuta här hemma. I hwilket hänseende Ryssland kunde blifwa ansedt för den tryggaste tilflykt, hwar förut många Swenska uppehöll, och kan hända äfwen en del af des egna slägtingar. Om

Swerkerska Slägten.

mu efter någon tids förlopp försogat sig tilbaka til Sverige, tingen då K. Inge Stenkilsons Doter blef gift i Ryssland, wid något annat tilfälle, blifwer Frw Sophia Brahes berättelse gld intet stridande med wåra andra Handlingar, utan snarare föröker, uplyser dem. Således blifwer ganska troligt, at K. Swe Slägt härstammar från Blot-Swen. Men längre lär man ster kunna komma med upprepandet af hans Förfäder. Mes har uti Swerkerska Slägtens Stamtafla aldeles följt Ol ri, och denna Attrakning har man redan genomgått. Om Peri kan detta likwäl tilläggas, at han wärkeligen hast Handlingar, som oss nu fattas: Ty annars hade han int nat kunnat af en sådan underwärdelse, som han wärkeligen och har han utom des äfwen hast Saxo til ledare, den ha nämner under namn af Danska Krönikan, fast han til en felaktig asskrift däraf; ty annars hade han intet kunn at det warit skrifwit i Danska Krönikan, at K. Inge S blifwit ihjälslagen af en Hak. At en Inge haft denna hwo så rikteligt; men af Saxo wet man, at det war Dåtses och Dri Wargasons Son, och ingalunda Dr.

[redacted] Jöder som på et så hedröfweligt sätt omkommit. Widare [redacted] den berättelse, som Olaus Petri gifwit, äfwen af et [redacted] rykte, som Ärke-Biskop Eric Benzelius omtalar, efter [redacted] K. Swerkers Fader skal warit ägare af Kerna och Kaga [redacted] tillika med de twå andra Biskoparnas präbender wid [redacted]ping (5). De gamla Documenter, som ännu äro at tilgå, [redacted] ock, at K. Swerker war ifrån Östergöthland, så at mån- [redacted] omständigheter stadsästa en del af Oloh Pehrsons föregifwande, [redacted] han tillförne påmint, at några af wåra upaste Historieskrif- [redacted] skulle afhålla af den tankan, at K. Blot-Swen hast i sitt wapn [redacted] Örnewingar (6). Om det af någon äldre Hådatecknare [redacted] gammalt Monumeot kunde bestyrkas, wore det et ar- [redacted] uti wår fordna Historia. At man äfwen för de heliga [redacted] wisa märken och Figurer på Sköldar och Fanor, är [redacted] föregående, men at de warit slägt-teckn eller wapn [redacted] las. Än mindre anledning är, at man under K. [redacted] sätta Konungarnas egna Familie-wapn på [redacted] likt finner man intet på Olof Skötkonungs och [redacted] ers penningar. Ej eller lär det kunna fulltyg- [redacted] ta Slägten fört Örnewingar i wapnet. På [redacted] Stamtafla i Upsala war en upråtstående och [redacted] stjerna för munnen afritad, som K. Swerkers [redacted] grund det kan hafwa, är intet bekant, det [redacted] mycket, at man den tiden intet wetat af några [redacted] Swerkerska Familiens Stam-wapn. Gras [redacted] högmodelige Konung är på K. Johans befallning [redacted] hafftenär, som finnas uti Alfwastra, Wreta och [redacted] wåra fordna Konungar, äro likaledes uti ny- [redacted] gade, och bewisa således ingen ting i gamla Hi- [redacted] deligen lära de på Ehrafwärden upritade wapn [redacted] ifyllest för en nogräknad Hådesökare. I anled- [redacted] dra [redacted] nödgningar, som nu efter twåhundrade [redacted] komma i lyset, än mera bestyrkas med til- [redacted] bördige [redacted] förminstone sannolika anledningar, [redacted] ker man intet, at ju penningar warit gångbare [redacted] kallat Örnewingar. Man kan intet annat [redacted] Tingsmåla Balken, Wästgöthe Lagen, hwil-

Namnkun- nige Slägt- ter under Stenkistka tiden.

Swerker- ska Slägt- ten.

Rättyktuniga Slägter under Stenkilska tiden.

ket länge sedan af Scheffelius är anmärkt. Men däraf följer intet at de warit slagne i Swerige. Noblar nämnes och ganska ofta uti wåra gamla Handlingar, men därföre kan man intet påstå, at Noblar äro präglade inom Swenska Gränsorna. Det är för öfrigt onekeligt, at gamla mynt finnas med Drunewingar på. Uti den präktiga Uplagan af Meursii Danska Historia, som utkom i Florents 1746, träffar man på Första Taflan N. 24 et gammalt mynt, som på ena sidan föreställer et ankare, och på andra sidan twänne wingar. Hos Selander äro åtskilliga mynt af medeltiden upritade, som på ena sidan hafwa en man med en pil i hwar hand, men på andra sidan stundom en hjelm med en winge, stundom et nedwänder swärd mällan twå wingar (7). Förmodeligen kunna flera sådana upgräfwas af dem, som hafwa tilgång til större Myntförråd och ymnigare Boksamling än hu är til hands. De hos Selander förekommande mynt äro af Ludovicus Bavarus, såsom Marggrafwe af Brandeburg, slagne wid år 1340. Det förra är af långt enfaldigare stämpel, är ock til åfwentyrs mycket äldre. Ritningarne af myntet wid Meursius äro meddelte af Etats-Rådet Gram, och uti den af denna lärda Man författade Förteckning sägés wäl intet för wisst, at myntet är Danskt, dock hålles för at det torde wara slagit i Alborg på Jutland. Kan ock wara at det är stält i Lybeck eller någon annan handlande Stad, hwartill ankaret synes gifwa anledning. Hwilketdera medgifwa torde däraf någon anwisning tagas, hwarföre om dessa mynt blåst finnes omrördt i Wästgöthas Lagen. Det är bekant, at Swerker Carlson hade nästan en hel Krigshär af Danske som då hade blef slagen i Wästergöthland, och kunde således en ansenlig myckenhet af sådana penningar blifwa qwar i Landet. Om någon wille påstå, at den på myntet befintliga figur är snarare enhörne Hjorthorn än winger, kan der swaras, at hwar och en kastar ögonen därpå, där snarare anse den för winger, som Prägelaren wetat föreställa Hjorthorn, hwilket här intet wäl kan undersökas. Hwad som annars om Swerkerska Familie-wapen bör anmärkas, skal på wederbörlig ort i sin ordning blifwa anteckna[illegible]

Swerkerska Slägten.

Benzelius uti Anm. til *Kaſtovius* p. 81.
Stiernius Theatrum N. S. p. 119.
Rhyzelius T. 2. p. 263.
Nyrmi Chronologia uti N. B. *E. Benzelii* Mon. Eccl. p. 85.
Detta rykte talar A. B. *Eric Benzelius* uti ſina Bref til Kongl. Bibl. *Benzelſtierna.*
Inv. Gyllenſtierna Rikes Hiſtoria 2. Del. ſ. 85.
Index von Teutſchen Müntzen mittlerer Zeiten p. 38.

Mannkunniga Slägter.

§. 4.

Under denna tid då deſſa Slägter woro i anſeende, war äfwen K. Erik den heligas Ätt uti beſynnerlig högaktning i Swerige, hwaraf kan inhämtas, at han och hans Förfäder woro de förnäma Herrar i landet genom Giftermål förbundne; ty hans Farfader Thor Bonde war K. Knut den heligas Måg. Tilförne har man berättat, at K. Knut med Cicilia blef gift med Erik Götha Höfding, och Ingrid blef förmäld med Thorl Bonde (1). Af deſſes Jedward Bonde, ſom hade til Gemål Ingrid Dotter Cicilia, hwarom förr är nämndt, så at Erik och Swerker Kolſon woro kötſlige Syſſonebarn. Af hwad ſom nu är anförd, är det ganſka uhrſkuldigt med ogrundade titlar uphöger denna Stammens Ätt ſyftar egentligen på Titelen af Princeps Gothorum, Götarnas Förſte, ſom Peringſkiöld tilägnar honom. Dokumentet intet kommer i dagsljuſet, hwar denna Ätt man mer berättigad at twifla därom, än Peringſkiöld ingifwa det. Denna wärda Mannens förmodan, ſom hans Slägt-regiſter äro underſtundom [illegible] kallas konſt, at genom egen uppfinning lededa (2). Och när man i Swea Konungars och Herrar i dagsljuſet, ſom aldrig [illegible] til, har han orſak at frukta, det Hiſtoriſka [illegible] uti adeliga Familiernas Anräkning, ſå länge inga andra witnesbörd hunna åberopas, [illegible] mycket oſäkert, huruwida de ännu [illegible] Erik af en och ſamma ſtam på

K. Erik den heligas Slägt.

Namnkunniga Slägter.

Fädernet. Men det kan wara nog på detta stället, at thett med wärkeligen gamla witnesbörd wist K. Erik den heligas ursprung. Det blifwer således oemotsägeligt, at K. Erik den helige war af gammal och förnäm slägt, ehuruwäl Olaus Petri blifwit af namnet Bonde til annan tanka förledd. Ericus Olai gifwer tilkänna, at det stod uti den läsning, som på des Fest uti Kyrkorne upreptes, at han war af Kungligt Blod, men det finnes inrest uti Officia propria Patronorum Regni Sveciæ, som af Cardinalen Bellarminus äro öfwersedde; ty här står allenast, at des Fader Jedward war af ganska förnäm ätt, nobilissimus. Ericus Olai förnekar så mycket mindre K. Eriks Kungliga ursprung i twifwelsmål, såsom Kyrkans witnesbörd war uti hans tycke et otjenligt wis äfwen i Historiska saker, hwilket likwäl ingen i wår tid och wåra omständigheter lär medgifwa.

(1) *Sophia Brahes* Slägte-Bok, f. 139.

(2) Ingen må tro, at jag gör Författaren til Ättartalet för när. som haft djupare insigt än jag, hafwa dömt om honom på samma Jag beropar mig allenast på när ofta nämnda och berömda Arte Eric Benzelius. Uti Bref til G. Benzelstierna af d. 27 Febr. yttrar han sig om Peringskiölds Ättartal på detta sätt: Jag *fälla cautionem* för största delen af sina Stammar och Grenar, nerligen han hafwer diktat största delen.

§. 5.

Olof Räkonung.

Utom deßa som nu äro upräknade, war ock Olof Räkonung en betydande Herre. Efter Langfegda Tal wan nung Ragwald Knaphöfde Hans Son, och på sin gamma numra, längd anföres han ibland de andra Sweriges K framför både Håkan och Sigge, hwilket ock torde hafwa skett het i anseende til någon del af Riket (1). Wem om medgifwas, här man swåre at föreställa sig, på hwad kunnat wara Son af K. Inge Stenkilsson, som någon Historieskrifware behagat anföra. Denna mening eller sagt, gifwing här ingen annan grund, än at några wara regifwit, hwilket säl förmodeligen aldrig kan anses för hind I allmänhet bör til slut af detta Capitlet anmärkas, at

ämne Herrar började få småningom at afkläda sig egen- Namnkun-
underſåtare, och däremot anse ſig för Med-Regenter. niga Slåk-
loſte århundrad ladeſ grunden til denna oordning, hwad ter.
beträffar. När någon betydande Afhandling ſkulle ſke,
endels några förnämare tilſtädes, ſom tillika med Ko
loſwade, at det, ſom förbehållet war, ſkulle obrotſligen
De bleſwo då anſedde ſom Löſtesmän, hwilka ſkulle för
Regerande at eſterkomma ſin gifna loſwen. På detta
o de åtminſtone medlare emellan Konungen och andra
h ſinnerhet Domare, hwarutaf hände, at deras lyd-
nad friwillig; ty ſå ſnart eſter deras tycke Konungen intet
ägen Afhandling til alla ſina delar, trodde deſſe Löſtes-
ſtade, och berättigade, at förmå honom därtil, på
ſom omſtändigheterna kunde medgifwa. Det förſta
har i Norden på denna ſanliga ſed af underſåtare
Regerande, är den Förening ſom ſlöts emellan K.
Danmark, och K. Magnus Oloſſon i Norrige,
ligheten dem emellan, då där bleſ öfwerenskom-
af deſſa Herrar längſt leſde, ſkulle wara re-
ge Riken Danmark och Norrige. Tolf af
ſöpteade ſig med ed, at förlikningen ſkulle
handhaſd, imedlertid ſkulle en ſtadigwaran-
emellan bägge Rikena (2). Så länge Konungar-
ſtadnade den gifna borgen uti blotta pänin-
ſamma mon ſom Konungarnas wärkeliga ſtyrka ge-
ſelſtigheten aſtynade, bleſ denna medlare-rättig-
ande, och jämwigten, ſom tilförne warit hos Rik-
eller ſom det då het, hos Sweriges Rikes All-
uti enſkylta perſoners händer, hwarutaf oräk-
er yppades, ſom följande Hiſtoria utwiſar.

, Mon. Leeb. p. 17.

5. Ca-

5. Cap.

Om

Konung Swerkers Regering.

§. 1.

Efter K. Inge Halstansons död wiste sig Wal[dem]. R[ikes] olägenhet uti sin fulla dag. Det ena upror följde på andra, och Konungarna inwigdes merendels genom til sin höghet. På wärdiga, eller rättare sagdt, förnäma re til Thronen, war ingen brist. Så wäl Swerker Ä[ldre] som Erik Jedwarson ledde sin härkomst från K. Blot-Sw[en] Ragwald Olof Näskonungs Son syntes och wara en bes Thronsökare så i anseende til sina Förfäder, som sina egna kar. Folke Fillbyters Efterkommande woro och mäktige. Ju re jämnstore Herrar infinna sig såsom sökare, ju äfwentyrl är walet. Det endaste, som fattades dessa Herrar, war a gendera war i någon nära skyldskap med Stenkilska Konunga-set, åtminstone så mycket man nu har sig bekant. Däremot ro uti Dannemark Thronsökare, som uti rätt nedstigande räknade sina anor från Inge Stenkilson. Magnus Nilson, nars den starke kallad, war K. Inge Stenkilsons Dotters Margareta Fridkulla. Detta kan af det föregående: inta Henrik Halte eller Skateler, som han kallas, hade en Sa samma namn, nämligen Magnus, hwilken war Inge Ste[n]s Sonedoters Son. Erik Ejegods Soneson Biörn sida wav gift med K. Inges Doter Cathrina (1). Ut Kronpretendenterna woro de Danske Herrarne de närmaste mån af det utslocknade Konunga-Huset. Men utländsk het war man ännu intet wan wid, och Up-Swearne syn tet hafwa någon smak därföre. Däremot woro Wästg intagne af en egemen wördnad för Stenkilska huset. D[e] skriftwit Vihanget til Wästgötha Lagen, har därföre intet f[ör] at nämna, at Stenkil älskade Wästgötharna framför a[ll]

undersåtare, och at det stod mycket wäl til i Landet, når den Säkren regerade. Deras wal stadnade på Prins Magnus Nilson från Dannemark. Magnus Nilson hade åtskilliga förmåner, och war en hurtig och artig Herre, men hjertat dugde intet, emedan han ansåg alt för lofligt, äfwen de nedrigaste gärningar, allenast des affigt och Regeringssiuka kunde befrämjas. At sådana stora Herrars inwärtes lynne är så mycket swårare, som de mestendels med flit dölja sitt sinnelag, når det är af den beskaffenhet, at det behöfwer döljas. Det war då intet underligt, at Wästgötharne bedrogo sig, och utkorade i stället för en god Konung en illak och blodtorstig Herre. Men hwarutinnan de sig försågo sig, war, at de tilwällade sig en rättighet, som dem intet tillkom; ty Up-Swearne ägde första rösten i Konungawalen. För denna ordsaken hade ock Swearne intet asseende på de af Wästgötharna gjorda wal, utan utkorade i det stället Ragwald, Olof Näskonungs Son. Om honom sägs wid Upsala Lagen, at han war balder och hugstor, hurtig och [illegible] Men hans hurtighet eller hastighet påskyndade allenast [illegible]gång; emedan då han kom til Wästergöthland, förmådde [illegible] i anka, at hämma det anhang, som Magnus Nilson [illegible], blef han af et uprorisk parti ihjälslagen, under förebärande [illegible] han brutit Landsens Lag därigenom, at han utan giftan [illegible] om Landets gränts. Mera wet man intet om des regering [illegible]erhet. Dock äro omständigheterna något annorlunda [illegible] uti den gamla Konunga-längden, som A. B. Benzelius [illegible]ka (2). Ty där säges, at Wästgötharne woro samlade [illegible]lo Ting wid Karlaby, och emedan han instår sig [illegible] wara anmodad, blef han af daga tagen. Det som [illegible]ht, har åtminstone grund i gamla Handlingar. Men [illegible]warmed man riktat K. Ragwalds Historia, är [illegible]blis med gissningar dels med bonderykten. Således [illegible] Allmogen samlat sig i Örgryte Socken wid Kalleby, at Ragwald blifwit där slagen och begrafwen i en [illegible]llmogen kallar Jätte-Kungens graf (3). Detta sista [illegible]någon slikhet med Eric Olsons Beskrifning på Ragwald, som säger at han war stor som en Jätte (4). Den [illegible] tro detta och mera dylikt, lämnas i sin fullkomliga

Magnus Nilson Konung.

Ragwald Knaphöfde.

i Wäſtergöthland en [redacted]
minſtone ſägs det wid Wäſtgötha Lagen,
Landshöfdingarna någon tid ſedermera med
det. Ty ehuruwäl Magnus Nilſon efter F
mer allmänneligen erkänd för Konung, l
mycket at fyſla i Dannemark, at han ganſk
warit tilſtädes i Swerige.

(1) Knytlinga Sagen, C. 89. ſ. 182.
(2) *E. Benzelius*, Mon. Eccl. p. 70. där alla Ra
inbegripas i följande ord: Decimo loco regnauit
magnanimus et corde cumens, hic quia contra
Carlaby ubi placitum tunc habuerunt, ipſis irrequi
ipſis injuriam ſuam vindicantibus eſt occiſus.
(3) Om deſſa på gamla rykten ſig grundade omſtä
Wilde ad Pufendorf. p. 535. Dalins Sw. R.
Benzelii Utk. til Sw. H. m. m.
(4) *Ericus Olai*, p. 43. Erat hic [Ragvaldus] gigan

§. 2.

Magnus Nilſon. Man kan förbenſkull intet neka Magnus
de Swenſka Konungar, ſoſtån man i wå
längder ſer honom wara förbigången; ty S
gammal, om ej äldre än de, beſkrifwer hans
ſätt ſom omtalt är (1). Hwarföre och A.

ar något denna Herrens minne. Det är stundom en Swerker Kolson.
t wara okänd. Det som lägges K. Magnus til last af
re Historieskrifware, såsom at han haft del uti K. Inge
s förgifning och K. Ragwalds dråp, har ingen annan
at man har all anledning at tro, det Magnus Nilson
nobeligen gärna påtagit sig en sådan förrättning, om
til gifwits. Det af honom föröfwade Nidingsdråp på
nebarn Hertig Knut Lawards af Sleswik öfwertygar
eredwilligher i sådana mål. Men det gör intet tilfylleſt
honom deßa beſkyllningar. Ja man wet icke en gång
rrättning som han gjort i Swerige, utom det at han,
erkomſt i Dannemark från en härsärd, upwiſt så-
erteckn några ſlipade ſtenar, Thorwiggar kallade,
a tagit utur et Swenſk Afguda-Tempel, hwarföre ock
ke anſedt honom såſom en Helgedoms röfware eller
i weum. Wid samma tilfälle upwiſte ock Hertig
et rätt och rart byte, som han likaledes gjort under en
ärd med öſter, förmodeligen i Eſtland, hwaröfwer K. Magnus
kunde ſitt miſsnöje, förebärande, at denna fiendtlighet Nilson.
ägad på Swenſk bottn. Men alla K. Månſes förtjen-
mälde helt och hållit genom det nedriga mord han be-
ertig Knut år 1131. Alle rättſinnige förargades öf-
ogudaktiga gärning, uti hwilken äfwen des Fader K.
ändtes för deltagande. Fördenſkull bleſ ock K. Magnus,
enigheten ſkulle bliſwa så mycket mer öfwertygad om
ſkuld, landförwiſt af ſin Herr Fader, då Magnus
Götha Rike och uppehållit ſig där någon tid. Men hwad
emedlertid förrättat och huru länge han wiſtades i Swerige,
Rätt länge war det säkerligen icke. Men så ſnart K.
ſkära faſt ogudaktiga Son tilbaka til Dannemark, bröt
låga, och den mördade Hertig Knuts yngre Bro-
af Skåningarna och Selands-Boarna utropad för
reſter Kriget fortſattes med omwäxlande lycka til
de, til des ändteligen K. Månſes ſluteliga öde bleſ
en Hufwudträffning i Skåne år 1134, eller
hade K. Nils och Magnus anländt med en talrik
agit ſitt läger intet långt från Malmö wid Byen
Ham-

[illegible]de Krigsfolket, at nödwändigheten af [illegible]
nu [illegible] mycket större, som det war owiſst, [illegible]
kunde giſwas at ſkriſta ſig. Sidſt lämnade [illegible]
folket ſin wälſignelſe på det ſätt, at han [illegible]
namn at gå hurtigt och karlmanligt fram [illegible]
minnandes ſig, at GUD har intet större [illegible]
meſar än raſka Drängar, och för öfrigt må[illegible]
i ſitom tid. Denna Prädikan war riktig o[illegible]
Magnus Nilſon. tet ſärdeles andäktig. Däremot uprepade K[illegible]
ſwarta åreſörgätna upförande, ſom blifwit för
Knut, des Broder, hwareſter Fältſlaget begy[illegible]
ſjelfwa Pingſtdagen. K. Nils blef ſårad i
ſlaktningen, hwarpå han tillika med Harald K[illegible]
der drog ſig tilbaka til Fartygen. Men M[illegible]
Halte budo til at hjelpa ordningen, ſom ge[illegible]
danflyckt war förorſakad, och kunde Magnus
mås at taga flykten. Ändteligen når K. M[illegible]
Sigurd ſtarke ſäg, at nederlaget blef alt ſ[illegible]
på K. Månſes ſida, kaſtar han Fanan, fatt[illegible]
lifwet och wil med wäld bära honom til Flott
nu mera för ſent, ty Eriks Folk afſkar dem
och ſlaktandet börjades å nyo, då K. Magnu[illegible]
rik Halte och des raſka Wapendragare uton
förnämare ſom ringare blefwo liggande döde.

Magnus ſina dagar, och dödde ſom en hjelte, faſt han leſwat ſom en ogärningsman. Och har man därföre welat något omſtändeligare beſkrifwa denna hans ſiſta förrättning, emedan han warit wald Konung i Sverige och förmodeligen fört titelen däraf ſin död. K. Nils bleſ intet långt däreſter mördad i Slesvig, men omſtändigheterna därutaf haſwa ſin tienligaſte plats i Danſka Hiſtorien. Swerker Kolſon.

(f) Saxo p. 235. Interea Sueticarum partium Rege abſumto Gothi ſumbonem, cujus omne penes Suiones arbitrium erat, *Magno* deferre auſi alieni privilegii detrimento, dignitatis ſibi incrementa quærebant. Quorum Sueones auctoritate contemta, veterem gentis ſuæ prærogatiuam in aliquanto obſcurioris populi invidia deponere paſſi non ſunt. Itaque antiquæ dignitatis ſpeciem intuentes, titulum injuſta collatione præreptum Regis electu caſſarunt. Qui mox a Gothis trucidatus, morte Magno imperium ceſſit.

(g) Saxo p. 236. Sedan Saxo talt om deſſa Thorwiggar, har han denna utlåtelſe: Magnus vero Chriſtianæ religionis ſtudio, paganam perolus, et ſanctum cultu, et Jovem inſignibus ſpoliare, ſanctitatis loco habuit.

(h) Annal. Ryenſes p. 112. Cui plebs Scanienſium ſemper probitate pollens [illegible] occurrere non detrectauit.

(i) Detta är det namnkunniga Fotwigs Slag, ſom ſå ofta i denna tidens Handlingar omtalas. At det bleſ hållit wid Hammar bewiſar Negrologium [illegible] i Monumenta Scanenſia P. 2. p. 230. Uti Liber daticus Lundenſis i Mon. Scan. P. 2. p. 106. talas åfwen om denna träffning, och [illegible] Magnus, virtute et potentia inclitus. De öfriga omſtändigheterna taga af Knytlinga Sagan, ſom är något utförligare än de [illegible] At det ſkedt Pingſdagen, witnar *Helmoldus* Chr. S. L. I. C. 52. *Cranzius* uti ſin Chrönica har anmärkt ſamma omſtändighet. Annales Buſſovienſes läggas til, at K. Eriks Syſterſon David [illegible] ut från Lund med 300 Häſtar, och funnit Konung Magnus på walplatſen, då han åfwen med hårda tilwitelſer förebrådt hans ogärning. Men deſſa omſtändigheters widare utförande tilhör dem, ſom med Danſka Hiſtoriens författande äro ſyſſelſatte. Det kan den, ſom intet har tilgång til de här åberopade Böcker, fullkomligen förnögd uti J. Grams Anmärkningar til Meurſ.

§. 3.

[illegible]ningen wid Fotewik ſkedde antingen år 1134 eller Swerker Kolſons wal. Men innan des war Konung Swerker Kolſon wald til

warit wälmenande för Riket; ty det är
de förre Konungar af Stenkilſka huſet h
falla öfwer en del af Oſtergöthland. Det
genom Swerkers utkorelſe, och hela Rik
tid under et huſwud. Men om året,
til Konung, är man intet förwißad. Af
detta ſkedde för Fotewiks ſlag, och ſål
Och ſå wida någon ordning är följd
några år förut. Denne Hiſtorieſkriſwar
med löſa gißningar, då han berättar nå
Om uti Påfwens Innocentii den II:s
gens namn warit utſatt, hade twiſten ſi
lertid har man orſak at tro, det Påfwe
Nilſes Son Magnus war wald til Ko
framt han ännu warit erkänd därföre,
giſwit något teckn därtil uti Breſwet til
rörde Swenſka och Danſka Konungen
wentyrs har ſaken hängt ſå tilhopa, a
burg Adalbero paßat tilfälle, när att
en gåſande oro, och K. Nils tillika war
ſkop Aſcer; det war då tid, at med kra
tigheter, ſom Hamburgiſka Arke-Biſko
wer Göthiſka Biſkoparna. Tilfället wa
re, ſom uti Swerige då åfwen regerad

aten ock til Konungen i Swerige och Konungen i Dannemark af en och samma dag näml. den VI Kal. Junii 1173 (2). Det är ock kan hända wärdt at nämna, det Breswet til Konungen i Swerige synes nästan något höfligare, än det som är skrifwit til Konungen i Dannemark; ty då uti detta senare står, at Påfwen bör och befaller Hans Försiktighet, står uti Breswet til Konungen i Swerige, at Konungen ber och befaller Hans Ädelhet, Nobilitati Tuæ rogando mandamus, då man nog kan wara förwiss, at om Breswen warit skrifna til Fader och Son, hade Hofstylen warit lika i bägge. Man må anse likwäl saken uträkning som man behagar, är det ändå aldeles afgjordt, at K. Swerker war wald för år 1135, så länge man intet kan med bättre skäl bewisa, at Saxo sagt osanning. Ingen orsak är det, hwarföre man skal skylla Saxo för dikt, då han säger, at K. Knutes andra Gemål Ulfhild gått ifrån honom til Swerker, medan K. Nils ännu lefde. Sådant har kedt och kanske ofta händt, och än mera då, när alla grufweligheter och odygder woro i högsta moden och alla brott kunde försonas hos de andra med Klosters uprättande och andäktiga skänker til Clereciet. Den som tror, at et sådant uptåg ansågs för något besynnerligt, han känner wärkeligen intet denna tiden och denna tidens seder. Lofligit och olofligit war et och detsamma, och den som sade något intet kunde ske, efter det war synd och sannerligen intet med sammanhang om detta Tidehwarf (3). Swerker förde[illegible]kull K. Swerker börja sin regering med en fabel, som til äfwentyrs intet är til hans heder, men som wara sann, fast egenteliga sammanhanget torde hafwa warit i många omständigheter obekant för Saxo sjelf, och derföre blifwa ännu mörkare för Eftervärlden. Om alt det, som denne Historieskrifware berättar, har Swenskarne med intagande Breswet munnit Danska Drottningens förmodeligen haft mer smak för at tilbringa sin tid wid Herrres Hof, än hos en gammal sextio års Gubbe, som omgifwes af swerhopad mud et swårt Krig, hwilket ock war hans undergång. Efter denna förrättning bygde Konungen Kyrkor, inrättade Kloster och riktade Munkar, hwilket han kunnat med sådana företeelser gifta sig med ännu i dag, om han funnit det angelägit. (1) Uti

Swerker Kolson.

(3) *Theodericus Monachus*, ſom är den ält
Latin ſkrifwit Norrſka Hiſtorien, har gif
deſſa tider i anſeende til Norrige, hwar
ſlags wett och anſtändighet. Hans witn
och yttrar *Theodericus* ſig på följande ſ
Gylles järnbörd: Paucis exinde annis
Nos quoque hujus ſcedulæ heic finem fa
tes memoriæ poſterorum tradere ſcelera,
ſanctorum locorum contaminationes, Dei
ſorum depredationes, quam totius plebi
ceteras abominationes, quas longum eſt
intet inbilla ſig, at *Theodericus* welat
här öfwergår naturen all målning.

§. 4.

Med all ſannolikhet kan man då
gerings början åtminſtone til år 1133
i de näſtgräntſande Länder, kan man
regående. När K. Erik Erikſon E
Magni och Nilſes fall kommit til
förbättrade han intet hwarken ſig ſjelf
öfwade en onaturlig grymhet, ſom w
afſkildrar tiden. Sin äldre Broder
bla neder genom ſin liſwakt. Sin
ſom med ſå mycken tapperhet biſtått h
lät han binda wid en awarnſten och

Jon Broderſon Magnus Sigurdſon. Denne Harald hade Swerker Kolſon.
tvifvelsutan warit en god och hederlig Konung, om han lefwat
[illegible] tid. Men nu utöfwades ohörda grymheter. När
[illegible] medbrådlare K. Magnus Sigurdſon fången, lät han förſt
[illegible] ögonen på honom, ſedan afhugga ena foten, och ändteligen ſar-
[illegible] annat fört, ſom blygſamheten tillåter intet nämna. Så wörda-
Chriſtendomen och människligheten af deſſa tiders hjeltar. Wil
[illegible] den onödiga frågan, med hwad rätt alt detta ſkedde,
[illegible] bedrifwa på Harald Gylles ſida, emedan han med en dyr
[illegible] Sigurd Jorſalafarare, at han, ſå länge Sigurds Son
[illegible] lefde, intet ſkulle begära någon del af Riket. Omſider
[illegible] Gylle mördad i ſin ſöta ſömn, i ſängen hos ſin al-
[illegible] år 1136. Jämför man deſſa regeringar med K. Swer-
[illegible] tid, ſkulle man tro, at man i Sverige lefde i et
[illegible] ſtilla och fredliga göromål med Kloſters anläggan-
[illegible] Kyrkors upbyggnad. Det ſidſta war angelägit
[illegible] för Riket, och det förra i anſeende til tiderna in-
[illegible] emedan Munkarnas ſyſlor woro ännu nyckert an-
[illegible] hetens underwiſning, hwilken war ſå mycket me-
[illegible] ſom man wärkeligen intet wiſte, om Allmänheten
[illegible] Chriſten.

[illegible] p. 113.

[illegible] N. 3. p. 102.

§. 7.

[illegible] angelägnaſte ärender för Riket war wäl Chriſten-
[illegible] nde och utwidgande. K. Swerker wiſte ock i
[illegible] ſanen nitiſkan, hwilket derföre uti et ſärſkilt
[illegible] eas. Påſtwarne i Rom hade ock alltid haft en
[illegible] Swenſka Församlingen; men ſom denna tidens
[illegible] om brukade Chriſtendomen ſom et medel at he-
[illegible] ge enwälde, och ſkrapa ihop penningar, kunde
[illegible] ge med Chriſtendomen i Sverige. Ty ännu
[illegible] hwad nytta Rom hade haft af Swenſka
[illegible] i Europa war Påſterſkapets ren-
[illegible] el. P leſ-

Cardinalen Nicolaus Albanensis [redacted]
den III, på det där ock måtte blifwa en
ring. Denne Cardinal war en Englä
ach anländе från Engeland til Norrige å
les Söner regerade där wid Cardinale
nämligen, Östen och Inge. Han war
Sigurd och Östen, men K. Inge omsc
lig ömhet och kallade honom sin Son.
fästande woro twå ting ganska oumbärli
måtte wänjas til mera lydnad, och någ
person måtte förordnas, som med kraft
da Kyrko-sakerna. Det förra kunde intet
så länge den urgamla sed at bära wapen
ten. Det sednare fordrade, at Arke-Bi
hwart Rike. Af en gammal försarenhet
på aflägna orter residerande Arke-Biskop
ligen upfylla Påfwens åstundan. Det
för andeliga enwäldet, at en inländsk
Som detta i första påseende syntes tjen
wo Konungarne i Norrige snart höfwe
sätet förordnades i Nidaros eller Tron
af Cardinalens hufwud-affigter, kan åfv
Nicolaus hade Arke-Biskops-tecken elle
det annars med mycken kostnad och öd

…n war af högre och lägre mycket afhållen (1). Hiröf- …gade Cardinalen Nicolaus sig til Sverige i samma affigt. …rättade han intet, i anseende til Arke-Biskops-vär- …anseende. Ett allmänt Möte blef wäl sammankalladt til …, men en willo-anda och afwundsjuka war redan up- …emellan Swear och Götber, så at de hwarken kunde …sverens om Personen, som til denna wärdigheten skulle …, eller om stället hwar denna wyrdiga Thronen borde stå. …Dock war inter Cardinalens möda aldeles fåfäng; ty …lade de Swenska icke allenast at betala en wiß afgift …årligen, under namn af S. Peters-penning, utan gewärs …lika alleneligen förbudit (3). Den heliga …och rättigheter blefwo ock på et wiß sätt stadgade, …intet kan säja, med hwad wilkor författningen …Man skulle tycka, at man hade bordt så underrättel- …Magnus om dessa förändringar, men man finner …mer, än hwad han lånt af Saxo, så at man kan …wiſa om det, som af Johannes Magnus anföres, …wår Lundiska Historieskrifware finnes upteckнadt. …förste, som af Påfwens Anastasii den IV:s Bref …, på hwad sätt Nicolaus Albanensis förwaltat …ninz i Sverige. Annars berättar Manrique. …Nicolaus utrotat hedendomen i Sverige och …wäl inter kan bewyda annat, än at han …ingar, som til Christendomens widare stadsä- …, hwilket torde wara i wiß hänseende sannt, …allenast Catecheser för Sverige och Norrige, som …Alexander Natalis anmärkt. Sedan Cardina- …wara utrådt i Sverige, tog han wä- …Danmarck, och lämnade hos Arke-Biskop …Arke-Biskopen ärnade pallium, hwilket …den andeliga Förstendöme eller Primat. …utöfwade öfwer Swenska Biskopar- …sådan kunnat falla på den tanken, …helig man, hwilket man i allmänhet …inter kan säja, så synes man …Det är wäl …til twifwel,

Swerike Kallas.

Cardinalen Nicolaus Albanensis i Sverige.

Peters penning, införd.

Gewärs härande förbudit.

Swerker Joh. 1. ar han lade någon grund til den Påfweliga regeringens upp-
främjande; men om et sådant wälde hade råkat i goda h
hade det wärkeligen kunnat passa mycken nytta. Sitt gad
ta wiste han ock genom de råd, som han gaf Konung
Erik sen i Dannemark, hwarom widare skal nämnas fram

(1) *Sturleſon* T. 2. p. 347.
(2) *Saxo* p. 263.
(3) *Anaſtaſii* den IV:s Bref til K. Swerker, och til de förnäma
i Swerige, är daterat Laterani 4 Kal. Dec. utaf hwilket dessa ord
teligen höra hit, och förmanar han dem först, ut præcepta diuina
tris noſtri [Nicolai] ſtatuta de libertate eccleſiarum veſtrarum, *ar*
portunis, et aliis ad ſalutem populi ſpectantibus, firmiter obſervetis
Cæſium autem, quem in argumentum devotionis veſtræ, *beato Pe*
tris veſtris perſoluendum annis ſingulis ſtatuiſtis, fratribus noſt
ſcopis, tribui faciatis, ut per eos ſedi apoſtolicæ transmittatis.
finnes uti *Ornhielms* Bullarium p. 65. och uti hans Hiſt. Eccl. p.
(4) *Angelus Manrique* Annal. Ciſtertienſes T. 2. p. 46.
(5) *Pontoppidan* Ann. Eccl. T. 1. p. 261.

§. 8.

Detta är en af de märkwärdigaste förändringar, som i
Swerkers tid tildrog sig i Swerige. Peters-penningen
wåt ej någon särdeles tunga för landet, men den wax et
ckwål, til at så småningom wänja Allmogen til nya skatter, f
före de hit intil haft en oöfwerwinnelig afsky. Genom wa
afsägande afklädde sig ock menigheten så förmycket sin g
krigiska anseende, och Swenske Bondens förra högaktning
föll så småningom, och hade oselhet på slutet skadnat i wå
så framt ej Sten Sture den äldre omsider, genom om
hetevnas wanskeliga sammanhang, sedt sig nödsakad, at,
kinda uplifwa gemene mans urgamla deltagande uti wåra
wärdande ärender. Sjelfwa Konungarne hade ock genom
ning genom instiftningen af wapnens allmänna bruk, om
därjämte genom en otidig och oförsiktig frikostighet, til de
ga bundit händerna på sig. Ingen ting är så godt, om
kan missbrukas, och sällan är något så ondt, at det ej genom
tenka och försigtighet kan tjena til förmån. Hwad tror lik
K. Swerker wan ej särdeles i stånd til at genom
14

ning. Dock ser det ut, som han begripit ka- Swerker
Kagungarnas inländska gifstermål. Hwarföre han
han, mist sin första Gemål, utsåg sig på nytt en ut-
nämligen Konung Måns Nilssons efterlämnade
Danmemark (1). Om K. Swerker lockat til sig K.
Gemål, hade detta Åktenskap kunnat upwäcka
hos de andeliga, emedan han ingick hjonelag med
Hustrus Styfsons Anka. Men det war ej tid at gra-
förbudna lederna, då hufwudsakeligare göromål påstyrdes,
säten hörde riktas, Klosterna åfwenså: Denna andakt
kalna genom svårighet i kärleks-saker. Detta Åktenskap
dades då opåtalt, och Kyrkan hade ingen skada däraf.

(1) Grunden härtil gifwes af *Saxo* p. 258. Orden äro dessa: At Kann-
Alaburgo Liothuſium petens apud Vitricum Sverconem exul ali-
demoratus eſt, huic liquidem occiſo Magno Canuti mater con-
obtrivit. Detta anföres fördenskull, emedan uti Anmärkningarna
man har nekat detta gifstermål.

§. 9.

Swerker med fredliga syslor förnötte sin Regerings- Tilstånd i
Danemark återigen utsatt för en häftig Krigsåga, Danemark
Ulfsons talrika Efterkommande och gemensam- efter år
emellan dåtta och dåtta Söner gaf anledning. 1139.
gjort sig all möda, at utrota mycketheten af
När han dödde woro likwäl åtskilliga så-
Erik Eigods Sönerson af Harald Ke-
son, Erik Emunds egen Son Swen, Hertig
Son Waldemar, Måns Nilsons Son Knut
Söner Magnus, Ragwald och Burisleif.
Henrik Halles Söner flyttat redan til Swe-
benämning sig Möterne gods, ty deras Mo-
Arinde, hwarom förr är nämnt. Annars
inte, utan blifwit förkonte af Erik Emund
barn, men der så skicket minnes, som Hen-
hade emot K. Erik Emund,

slagit, under förebärd[illegible]
bernesland, ombyter hän[illegible]nde och
wa Kronan, och skal han hafwa tolf gånge
på et års tid (1). Första försöket gjorde han wi
från Lund. K. Erik uppehöll sig då där,
rumpla honom om natten. Men som Ryt
satte kring gården, råkade han först på de
wäckt det öfriga Krigsfolket, måtte Olof tag
K. Erik gör då i fullkommen säkerhet en res
på Olof inställer sig å nyo i största hast,
tilhopa på fältet wid Arendala, och blifwer
nung. Ärke-Biskop Eskil war wid detta tilfälle
och som detta nya Konunga-walet behagade
han ut med sitt folk til at kringra Olofs fö
men det lyckades intet bättre, än at han
Staden och där ganska hårdt inpräntad, så
gen at med ed försäkra Olof sin trohet.
drade likwäl intet Ärke-Biskopen, at i
til K. Erik, som ännu uppehöll sig på
uti andra ärender hade borträst. K. Erik
sammanbrogo imedlertid folk och kynda m
wer til Skåne. Til all olycka hade Flotta
Landskrona. Et gammalt sträck afhöll
land, emedan man inbillade sig, at en

...voro nödsakade at öfwergifwa Skåne tils widare, och ...på en kort tid enrådande i Landet. Han låter då ...eman Arke-Biskop i Lund, hwilken ock het Eskil, gör... Wapenplats, hwar han imellåt alla sina Krigsförnö... ...upförde sig, som han hade warit en fredlig inne... ...af hela Skåne, utan fruktan för några widare tilbud ...Erik och den mäktiga Arke-Biskopen. Det war intet ...begripa, det en sådan säkerhet skulle slutas til Olof ...förderf, och kommer K. Erik om natten helt oförwa... ...bemäktigar sig i största hast alt Krigs-förrådet ...den nya Arke-Biskopen. Olof Haraldson sat... ...satt honom selade förstånd och Krigslycka, han ...och möter K. Erik wid Stumstorp, men ...blef här åter slagen på flykten, och tog i stör... ...åter igen til Swerige. Här samlar han sig ...nom Blekingen öfwerraskar en hop af K. Eriks ...sedermera öfwer til Seland. Hans bedrifter ...ts med Biskop Riccos förrådiska död, efter ...Olof tog wägen tilbaka til Halland, och blef ...nedertagd wid Tjute å, intet långt från Bel... (2). Här är ingen anledning, at K. Swer... i alt detta, utan lära några Swenske Her... gjort detta bistånd åt Olof Haraldson. Alla... förmodeligen skedt åren 1142 och 43, och ...ngt Krig mot Wenderna, beswärad af en ...de ändteligen wid Regerings-börden, lägger ...Munk och död 1147. Imedlertid hade ...son, Knut Månson och Waldemar Knutson up... ...mogenhet, at de ock kunde göra sina un... ...Swea blef wald til Konung i Seland och ...Arke-Biskop Eskil hade hyllat K. ...til K. Knut, blef han med wåldsan... ...K. Knut låt hänga honom up i en korg ...(3). Men Arke-Biskopens ...wore sig emellan, at Konungen låt straxt hissa ...honom i förwaring en stor del af Bor... ...Landsgods, då han likwäl til öfwerflyts kunde

Swerker Karlson.

haf-

men antingen war [redacted]
slöseri, eller ock war [redacted] Swerker [redacted]
Knut Månson bleſ nödsakad, at sälja sina
modeligen, som han fått i arf efter sin Fadern
gareta Fridkulla. Det obehageligaste war
tande Herren, at des Styf- eller Halfbroi
Swerkers Son gjorde begabberi af hans ol
de wisor förolämpade honom; et upförand
Prins Johan sjelf, emedan en widrig lycka
sinnen förebråds. Således berättar Saxo om
Knuts wistande i Swerige, och kan wäl wo
rit fullkomligen om alla omständigheterna uni
synes kunna intagas, af det som sedermera
om K. Knut begifwit sig til Swerige, i tan
understöd til at fullfölja sin rättighet til nägo
ket, bleſ han oſelbart bedragen i sina uträkt
war af långt fredligare sinne, än at han sk
så widt utseende förslag, ehuru kan hända i
billigheten hade kunnat kräfja et annat up
all K. Knuts omsorg syftade dit, war et lån
ge onödigt, hwarföre han ock begaf sig til
ungen i Pålen, och sedan efter många få
fästa sig i Danmark, förfogade han si
Barbaroſſa, som mäklade Fred emellan hon
de wilkor, at Knut såsom Pantegare fick ei

(p) Chronicon Sialandiæ wid år 1142. p. 27. Swerker Kolfon.
(q) Saxo p. 253. Hwitfelt säger, at detta Olof Haraldsons nederlag
[illegible] på Kalfsta.
(r) [illegible] S. B. Ett bref uphängd i en korg under hwalfwet i Lunds Dom-
[illegible] S. B. Nicolai Chronicon wid år 1459. Det öfriga
[illegible] Saxo.
(s) [illegible] Saxo wistande hos K. Swerker kan man läsa Saxo p. 258,
[illegible] Sagan, som anför omständigheterna något annorlunda.

§. 10.

[illegible] Erikson i Dannemark hade merendels haft ly- Krig med
[illegible] Härigenom upmuntrades han til större företa- Dannemark.
[illegible] sinnet at äfwen öfwerhopa K. Swerker med-
[illegible] härtil gaf K. Swerkers son, den förenämde
[illegible] Hans upförande war så ogudaktigt, at nästan
[illegible] kunde uptänkas. En Landshöfding i Halland
[illegible] hade en mycket wacker Fru och Swägerska som
[illegible] Jahan fattar til deßa Fruar en otidig kär-
[illegible] lek, når Landshöfdingen war bortrest. Han
[illegible] hägge Fruarna, för dem med sig til Swerige
[illegible] på et sätt, som utmärker den grofwaste lider-
[illegible] vanständighet icke allenast mißhagade Konun-
[illegible] landet, skickade Prins Jahan deßa Fruar ån-
[illegible] men hans högaktning förlorades därigenom så
[illegible] heten, at han kort herefter, då han höll Ting
[illegible] af dem ihjälslagen (t). Man wet intet rät-
[illegible] af denna upresning, men man finner däraf, at
[illegible] het kan wara farlig också för de förnämsta
[illegible] ty, förblindad, werlden är i ondska, har ändå
[illegible] med sig et wäl grundadt förakt, äfwen hos
[illegible] des död så samwetsgranna. Prins Jahans
[illegible] skuld, en skuld, som war tilsagad hela Dan-
[illegible] mark, intet kunde det tilräknas hwarken Konungen
[illegible] wisat dåndre en bibig aktning, och deßutan wär
[illegible] det ett lärer widare wite eller straff af honom
[illegible] Swerige, icke destomindre före at utträf-
[illegible] af hela [illegible], och finickrade han sig intet
[illegible] wäl grundadt hopp om deßa

Swerker Kolfson. Rikets underkufwande. Man behöfwer intet flera upgifte
känna denna Herrens insigt. Uti sitt Krig emot K
Månson hade K. Swen haft öfwerwigten, dock mer g
Waldemars förtjenst än genom sin egen, och nu wille
sam göra sig mästare af hela Sweriges Rike; ty så wä
demar som Knut Månson ursäktade sig från Swenska F
Hela denna inbillningen grundade sig på K. Swerkers
som war gammal och utlefwad, liksom alle Swenske He
Inbyggare woro likaledes ålderbrutne och utlefwade. S
lefde denna tiden beskrifwer artigt den yrsel, som intagit K
och hans Hof-smickrare. Man utdelte Jarle- och Höfdinged
som uti et öfwerwunnit och intagit Land, ja twänne Her
stade redan om et wackert Swenskt Fruentimmer, hwil
ta K. Swen på det sätt afgjorde, at den som wiste största
tapperhet, skulle äga den swenska skönheten, såsom en wä
segerlön. Under sådana tilrustningar och denna segeryrc
Cardinalen Nicolaus från Swerige til Dannemark, och
med goda skäl, at genom et sådant Krig war ingen ting
na, och at K. Swen genom et sådant fälttåg endast för
sig sjelf, hwilka kloka råd man hade bordt följa, snart så
la tider. Men ingen ting kunde afhålla K. Swen Erikf
war redan drucken af Swenska segrarna. Icke destomind
Landet, hwarigenom inbrottet skulle ske, war afskurit genc
ga skogar, kärr och strömmar, som nödwändigt måtte
gandet ganska åfwentyrligit, fattar K. Swen det förslag,
ra anfallet om wintern, då strömmar och kärr åtminstc
skulle wara hinderliga. Emot dessa tilrustningar tog K.
aldeles ingen försattning, utan sökte endast med trägn
ningar at afböja Kriget, hwarigenom K. Swen blef än
tröstad i sin föresats. Därpå bryter K. Swen in i
då Östbo, Wästbo och Sönderbo blefwo intagna, (
war så mycket lättare, som K. Swerker intet gjorde mi
skalt til motwärn. När Danska tropparne kommo til
härad, hade alt folket dragit sig undan i skogarne, och
gjorde sig redo at bryta längre in i Landet, men på dd
ning, at Bönderne i Wärends härad gjorde förhugningar,
skulle tåga fram, rycker han ut til förhugningen, där en

...lla blefwo slagne; men som Bönderna intet hade nå- Swaken
...ter, hade de redan dragit sig undan, när följande da- Kolson.
...anfall skulle ske på den upkastade bråten, och Dan-
...arna gingo utan någon fara förbi förhugningen,
...Wärendsboarna hyllade Konungen i Dannemark. Så-
...Saxos berättelse, och är det wäl möjeligit, at åtskilliga
...heter äro förbigångne. Det är utan alt twifwelsmål, at
...båren måtte draga sig tilbaka, en del til Skåne och en
...ländska sidan (3). De som wände sig til Halland blefwo
...ket wäl i återfärden utaf Smålänningarna sägnade, men
...wo de dels innebrände i husen, dels nederhugne, dels
...h lefwande stoppade under isen på Nißa å. Sjelfwa
...Carl omkom ock wid samma tilfälle. På detta sätt
...detta ryktbara fälttåg med alla des widlyftiga och stö-
...Utaf alla omständigheter finner man, at alt nederlag,
...gjordt på fienden, skedde af Bönderna sjelfwa, så at
...för sina personer inlade aldeles ingen heder. Och
...de bör sättas på gamla bonderykten, skulle jag snart
...öfweralt utropade Wärends härads urgamla
...trummors brukande wid deras brudfärder bör
...K. Swen Eriksons fälttåg. Några omständig-
...åtminstone öfwerens, såsom at fienden wid sitt
...eends härad fann allenast twenne husen, och at han
...plägande blef i dryckenskapen nedergjord. Om
...annan tilförlåtelig underrättelse om hela förrätt-
...s och andra Danska handlingar, torde än mera
...finnas med den af Konglig Rådet Gref Dal-
...M. Konung CARL XI. ingifna berättelse om Wä-
...gamla friheter. Det man häraf i synnerhet kan
...digheten om trummors bruk wid bröllop och sy-
...slott med bröder, hwilket synes intyga, at äfwen
...haft del i Smålänningarnas förswars anstalter,
...ynes wara af det slag, som man wid tidigt stun-
...barn med och andra barnsligt tänkande människor.
...ningen wid hela fälttåget blifwer den, at Cardina-
...ensis hade, utan at wara Prophet, spådt sant,
...emellan Sverige och Dannemark hafwa

Sverker Kolson. merendels den wärkan, at man förtär och upäter sig sjelf, u hela nyttan stadnar hos upmärksamma utlänningar. (4)

(1) *Saxo* p. 263 och 264.
(2) Detta är taget af Knytlinga Sagan, det öfriga är af *Saxo*.
(3) Uti *Dalin* S. R. H. 2 Del. f. 96 säges, at K. Swen i återfärd rest genom Holweden, och öberspas här Baron *Holbergs* utsaga til bev I allmänhet wet jag intet, hwad Bar. *Holbergs* berättelse kan bew om deßa tiders Historia. I Tyska utlagan af Des. Hist. f. 2 nämnes allenast en häl wäg. Men omöjeligen kan det wara den nu tiden och annars kallade Holweden, som gräntsar til Östergiöthlan tw dit går intet wägen, när man åmar sig från Werendshärad och H weden til Skåne och Halland. *Saxo* nämner åtminstone intet Holwe ej eller Knytlinga Sagan, som åro i detta målet wåra enda leha
(4) När *Johannes Magnus* uti 18 B. 17 C. p. 592. talar om Card råd til K. Swen Eriksson, blandar han in åtskilliga påminnelse intet finnas hos *Saxo*, p. 264 och säger ibland annat, at C föreställt Konungen, at Swerige war et rikt land, och hade dyrbara metaller. Om man kunde tro, at *Johannes M.* hade gon annan underrättelse än den han hämtat af *Saxo*, wore förtäckt förklareligt bewis om wåra Bergwärks upbrukande under K. Swer regering. Men *Johannes Magnus* bepryder alt för ofta sin Histor egna påminnelser, som intet hafwa någon grund hos äldre Scrib Åtminstone kommer han i denna saken intet öfwerens med *Saxo*; införes Cardinalen talande på et helt annat sätt: locorum, dilicii säger han, inopis Regni infructuosæ victoriæ habitum prætendebat quidem ejus militiæ negotium ingens, fructus exiguos fore, pr cum valtis & inhonestis sepulcris quam cum hoste certandum. Qu nihil præter ignobilem prædam & sordida spolia victoribus oceu Detta låter helt annorlunda, än hwad som *Johannes Magnus* wid handen gifwa. Man finner ex. dylik förbättring hos samma täre p. 595, då han säger, at Prins Johan war af sin Herr förordnad til anförare för trupperna emot K. Swen Eriksson han blifwit, då han talade för menigheten om skatter och påla pen. *Saxo* säger allenast med få ord: Johannem agrestis militia occiderant. När man på sådant sätt, utan tydeliga bewis af Skrifwer Historier, får man wäl weta hwad som kunnat hända tet hwad som händer. Det förra sätet man just sitter i Histori Läsaren kan sielf lägga til sådana omständigheter, om nödwä Det kräfwa Tiden

§. 11.

Emu detta tilldrog intet hade någon emnan wädrat Stiftelse blefwo Mycktige på bägge sidor, och en stor del

Swerker Kolson.

Danske Konungarne Knuts och Waldemars reſe til Sverige.

ser intet deltagande däruti, upwäcktes härigenom i allmänhet bitterhet emellan bägge folkslagen, och utan någon fred afstadnade icke beſtomindre all fiendtlighet emellan och Dannemark. Swerige syntes ock kunna hugna sig stillhet än detta sednare Riket kunde hoppas, i anseende ständiga misstroende som war emellan de Regerande. Kolson, som intet kunde hafwa något förtroende til K. Eriksson, sökte fördenskull alla medel til at förbinda sig ire och närmare med Waldemar. I denna affsigt til- honom sin Halfsyster Sophia til Gemål med en he- hwilket blef af Waldemar samtyckt och emottagit. K. Knut utsedt til Gemål en af K. Swerkers uteende upföddes bägge deſſa Prinseſſor i Sveri- borde blifwa än mera sannolikt, då alla omständighe- wnare öfwerwägas, hwilket skal framdeles ske. Bägge- nar komma då öfwerens at göra en reſa til Sveri- e anhålla hos K. Swen om reſepaß, under före- ille beſe den egendom, som de hade här i landet. e förklarat, på hwad sätt de kommit til fastighe- och ehuruwäl Knut hade sålt sitt Swenska gods reſa til K. Swerker, har dock kan hända an- warit osäld eller K. Swen intet wetat utaf at pretexten kunde således inför honom wara Swen lämnade sitt bifall til reſan, ehuru miß- wara, antingen därföre til öfwentyrs, at han de säja nej, eller ock därföre, kan hända, at han aro trodde sig hafwa så mycket lägligare tid anläggningar til deras gemensamma under- då sin reſa utan hinder til K. Swerker, och ubbelig ömhet emottagne, och ser det ut, som beträtat om K. Knuts misnöje under sitt fö- landet skulde wara mindre päliteligt: ty om han förmodeligen intet warit så snart färdig til anseende til den öma och wänliga bemötning man nog wara öfwertygad, at deras wärf fast än man intet finner något wi- K. Knuts ofwermål, hwartil hans oförmoda-

Swerkers Kolfson.

de död efter utseende gifwit anledning. At dese Prinsar Knu och Waldemar woro artige och älskwärde Herrar, kan wäl inte nekas, det länder således både til Swerkers och des Hofs heder at de med så utmärkt ärebetygelse undsägnades. Det som wida re af Saxo berättas, at de wunnit så K. Swerkers tycke, at ha haft lust at göra dem til sina arfwingar, bör anses för et prat som a Danska Prinsarnas betjenter kan wara utspridt wid deras återt komst. Den som litet sedt sig om i werlden, wet nog, at sådan ryckte kan lätteligen upkomma af en intagande utlåtelse, som doc i sig sjelf intet annat warit, än en blott höflighet och et löst kn eller compliment, som det nu kallas. Den Prinsessan, som K Knut friade til, måtte hafwa warit K. Swerkers Doter af U hild, ty annars skulle hon hafwa warit des egen Halfsyster. D Prinsessan Sophia, som blifwit K. Waldemars Gemål, skal vid re nämnas, når man wid slutet af K. Swerkers historia sk tala om des gifstermål och barn (1).

(1) Om hela denna handel kan läsas Saxo p. 267.

§. 12.

När Knut och Waldemar wid sin återkomst från Swer anlände tilbaka til sitt Fädernesland, blefwo de ock där mycken wänlighet bemötte, men den war af annan art, em alt syftade på deras ändteliga utrotande. Omständigheterna af höra til Danska historien. Upbrisningen af Tragedien skedde Roskild år 1156, då K. Swen låtit inbjuda bägge Her til gästebud, och denne troldse Konungen genom bewäpnad mar wille mörda dem. Knut fick ock sitt banesår, men W mar högg sig ut genom mördare-hopen och undkom til Jutland, efter K. Swen följande året uti Fältslaget på Grathe Waldemar lyktade sin Regering och lefnadstid, til Dann och alla redeliga undersåtares största båtnad. K. Swer

Swerkers död 1155.

werlefde intet detta sorgespel; emedan han år 1155, då h Julnatten skulle fara til Otteſången, blef af sin betjen emellan Alebeck och Tollstad, och begrafwen i Alwastra (1). Wäre inhemska äldre Skribenter nämna intet flera digheter beträffande K. Swerkers död, än nu anförd beskyller Magnus Henriksson från Dannemark för

af dem Nidingswärk. Troligt kan det wara, men därföre är man icke berättigad at på blotta sannolikheter tilwita folk ogärningar. Äfwen en samtida Skribent kan i sådana hemliga stämplar blifwa bedragen: ej eller skulle man tro, det hämden Swerkers upskuten til år 1161, så framt Magnus warit i Sverige, hwilket år ganska troligt, efter han ingen gång nämnes i Danmemark under alla de hwälfningar, som nu warit där rådt. Det synes ock, som det lönt mera, om Magnus Henriksson hade en inwärtes kallelse til Swenska Thronen, hafwa sin mord-ande emot någon annan; ty med litet tålamod hade Ingefwad Gubbe utan mord gjort den önskade ledighet, hwarföre Swerkers död wann för öfrigt Magnus Henriksson intet. Wisast är, at denna tidens öden föreställa en samling kädja af nedrigheter och ogärningar. Swerker Kolson.

Olei p. 45. Catalogus Regum Sveciæ uti *Benzelii* Mon. Eccl. p. [illegible] get til Wästgiöthalagen. Hof-Cancelleren von *Dalin* S. R. [illegible] sätter år 1151. på hwilket Swerker blef ihjälslagen, men [illegible]el, och kommer intet öfwerens med den andra tideräkning, [illegible]Cancelleren följer. Nog förekommer samma årtal hos Eri[illegible] det paßar sig ingalunda med tiden. Ty förr än år 1152 [illegible]ulaus Albanensis til Norrige, som af det föregående intagas [illegible]s säger wäl i sina Annales Ecclesiastici, at Linköpings möte [illegible]uen som han i detta målet intet följer någon annan än Jo[illegible], är aldeles intet at bygga på det årtalet. Man kan se [illegible]ald år 1148 n. 40. Gram i Anm. til Meursius f. 281 [illegible] hos Baronius, men det lär ock wara tryckfel, ty under det [illegible]et om Nicolaus Albanensis och hans affärdande til Norrige, [illegible]8 och 1154. Och hwad senare året beträffar, berättes at [illegible]al wäl som Påfwen Adrianus IV eller Cardinalen Nicolaus förrätt[illegible]ligwist uphöad på Påfwiska Stolen. När följande årtal sät[illegible]tande man kunna utreda K. Swerkers dödsår. År 1154 [illegible]ingen emellan K. Waldemar och Prinsessan Sophia, Chr. [illegible] Magnæi p. 28, och skedde förlofningen antingen kort förut [illegible]er Danska Prinsarnas wistande hos K. Swerker. År [illegible]Knut mördad i Roskild. Chron. Sialandiæ p. 28. Men [illegible]K. Swerker död; ty K. Knut hade besökt sin Moder uti [illegible]Saxo p. 271. På detta sätt lär förmodeligen K. Swer[illegible]dår wara 1153, eller slutet af 1154 och antages år 1155 [illegible]*Wildi* och von *Dalin*. Antingen K. Swerkers mördare [illegible]Stadtmäster eller Cammarherre, kan man intet säga [illegible]ti Mant. til *Pufendorf* f. 562 kallar honom Cam[illegible]Saxo, som p. 271 nämner ho-

Swerker Kolfon.

honom Servum, qui cubiculo ejus præerat. Wid Westerås-talagen kallas han Håste-Swen. Uti Catal. R. Sv. Uti *Benzelii* Mon. Eccl. kallas han Garnifer. Det lönar intet mödan at grubla i denna saken, det är nemotsägeligt, at hans rätta titel är skälm och förrädare.

§. 13.

På föromtalta wis lyktade K. Swerker sina dagar, sedan han åtminstone regerat i Swerige en tid af tjugu år, hwilken han tilbrakt med et fredligt förhållande, utan at han någonsin oroat sina grannar på minsta sätt, fast det likwäl intet kunnat frikalla honom från krigsbuller, som af det föregående intagas kan. Hans fredliga sinne lär ock på samma sätt sträckt sig til inhemska Riksstyrelsen, så at de förnämare gjort hwad dem behagade. Man kan med trygghet göra denna gissning af det som kort ut påminnt är. Olof Haraldsons beständiga tillflykt til Swerige under sitt krig med K. Erik Lam i Dannemark, har förmodligen skedt utan det ringaste understöd af K. Swerker. Det är annars nog blifwit honom förebrådt af Saxo, som elest aldrig försmår hopkom, när tilfälle dertil gifwits utan uppenbar osanning. Jarl Sunason i Wästergjöthland och des härsätt mot Norrige lägger än widare K. Swerkers efterlåtenhet i dagen, och tillika de stora Herrarnas upstigande makt. Anledningen til denna förrättning gaf en Präst-Son från Norrige Sigurd benämnd, som gaf sig ut för at wara K. Magnus Barfots son. Hans Moder blef wäl på denna räkningen en lagom hora qwinna, men den orimmeliga arfs-rätt til Thronen, som wår sed ragen i Norrige, ombytte blygseln, som med sådana gärningar bör följa, uti en slags heder och anseende. Men upreparerade Sigurds öden hör egenteligen til Norska Historien. Til att fatta hela saken uti en korthet, som i detta tilfället kan nödig, påminnes allenast, at denne Sigurd är den ryktbare Stembedjäkne, som wille med wäld påtwinga K. Harald en broder och medregent. Detta slägtskap anstod intet Kongen. men Sigurd tog in nedrigsinnad hämnd af et sådant afmördade K. Harald, hwarom är nämnt tillförene. Den tiga försäkrande, som med K. Haralds tillåtelse blifwit uppfödd Magnus Sigurdson, blef således wedergälld, med Sig

bandde honom intet derföre wägen til Thronen, och satte han K. Magnus Blinde ur Klostret, och under hans skygd wille sina anslag, war ändå alt hemödande fåfängt. I förstningen flyktade Magnus Blinde och Sigurd Slembedjäkn Wästergiöthland. De berättade huru alt i Norrige war fullkomlig oreda, och Riket hufwudlöst, så at det wore en mäktig Herre at göra sig dår mästare af Thronen. Jarlen Carl Sunaſon tilförne begripit, at han war skicket båra en Krona, blef han nu af tilfället öfwertygad om dighet. Hans mödrene-stam war ifrån Norrige, nedstigen Finn Jarl Arnaſon, som uti K. Olof den heliges Hirlet sig nog namnkunnig (1). Sielf hade han efter fick ta til Gemål K. Harald Hylles Dotter Brigitta, som hafwa tilförene warit gift med K. Inge Halſtanſon, (2) an i anſeende til sin slækt kunde hafwa nog anledning at tänkar om sin person, i synnerhet som han tillika wan mäktig Carl Sunaſon samlar förtrolig hop in i Wiken. Här blef hans Krigshär widare förd af dem, som följde K. Magnus Blinde och Sigurds parlysykan understödde intet drelysnaden, utan Carl efter et lidet nederlag på Kroka skogen, for tilbaWästergiöthland utan seger- och regerings-tecken år 1138. Swerker biträdt Jarlen på något sätt, är aldeles ingen Herre, som intet hade lust at göra några när mödwändigheten kräfde at skydda sitt egit warit hägad, at taga del uti sina undersåtares ningar, hwilka ock lätteligen kunnat inblanda hoſom efter alla regler warit mera skadeligt än gagman läſer denna tidens historia, bör man ingalunlig sådana författningar, som nu uti wälbeställda Rigenna. Såsom undersåtarne under hedniſka åldern Öfwerheten, när de wille fara i wiking, så hafwa landet bibehållit förmodeligen samma rättigheter, ståndigheter det kunde tillåta genom deras rikedom. förbindelser emot Konungarna sielfwa och andra woro de i stånd at intet stort fråga efter den woro nästan aldeles en- och sielfrådiga. Riket

Swerker Kolſur.

Carl Jarls inbrott i Norrige.

Swerker Kolson.

mädde därföre intet desto bättre. En allmän fattigdom utmärker et swagt och utmattadt Rike, men alt för mäktige enskylta Herrar uti et borgeligt samhälle kan man anse som omätteligen stora fingrar på en borttwinnad kropp, det hwarken pryder eller stärker.

(1) *Scarlefon* T. 2. f. 317. 318.

(2) Författaren til Anmärkningarna wid *Dalins* Sw. R. H. har på e grundeligt sätt wist, at Brigitta Harald Gyltes och Swenska Prinsessa Ingrids Doter intet kunde på denna tiden hafwa warit gift med Ca Jarl Gunaſon, se sidan 32. Efter utsende lärer *Scarlefon* i detta fall register farit wilt; ty Brigitta får intet hafwa warit Prinsessan Ingrid Doter, emedan hon efter Carl Jarls död blef gift med Magnus Henr son, som på den räkning nödwändigt måste wara henne Halfbro hwilket äktenskap swårligen kunnat tillåtas, så framt man intet wil få, at man i denna orimliga tiden intet frågade efter hwad som eller förbudit war. Jag är nog benägen at tro, det owanständigheten i utan alla skrankor: men om så är, har Prinsessan Ingrid lemnat wa wo åt Man Henrik Skateler långt för hans död, då åter förnämsta let förfaller emot dem, som påstå, at Carl Jarl redan denna tiden gift med Harald Gyltes och Ingrids Doter. At denna Prinsessa för öfrigt på intet sätt beswärad af owanständigheten, wisar henne ögonskenligen.

§. 14.

K. Swerkers Giftermål och Barn.

Man har tilförene talt något om K. Swerkers giftermål. Om det förstu med Ulfhild är ingen twifwel. Det senare, m Richiza Måns-Nilsons efterlämnade Enka, nekas aldeles af Lä Rådet Gram uti Anmärkningarna til Meurſius, och det i sin Genealogia Lavdamenſis Regum Daniæ, som skal wara förfa uti Knut Waldemarſons tid. Saxo däremot, som lefde på den tid, om ej någor förr, säger utan omswep, at Swerkers Gemål war Richiza Måns Nilsons efterlämnade maka (1). Richiza war Dotter af Hertig Boleslaus i Polen, och hade warit tilförene gift med en Rysk Prins, som stundom Walader, stundom åter betecknas med et annat namn (2). Dessa Gemåler hade K. Swerker tillsammans. Carl, som regierade sedermera sine Konung i Sverige, war af förra giftet (3). De de K. Swerkers Söner, Johan, Bol, Buriſlef och C

ålles före at hafwa warit af senare giftet, men något ty- Swerker Nilson.
dande har man intet därpå hos de äldre (3). Drottning
Ingeborg hade och en Doter benämnd Sophia, som blef förmäld
åt K. Waldemar den I. i Dannemark, om hwilken man och
det föregående. Äfwen gamla Handlingar komma intet öf-
ens om hennes Fader, ty af några anses hon för K. Swer-
Doter, och af andra åter säges hon wara Ryska Prinsen
ens Doter (4). Så framt man kan förlita sig til Saxos
t hon intet war giftwuxen, då hon blef förlofwad med Her-
Waldemar (5), kan hon ingalunda wara född af Ryska
Walader, ty han war död för än Prinseßan Sophias
oder trädde i Äktenskap med Magnus Nilson, som blef
wid Fotewik år 1134. Och måste hon då nödwändige
ter af K. Swerker, hwilket och af andra gamla Skri-
bekräftas. Det enda som synes strida häremot är, at
mar säger sjelf, at hennes Fader war en Ryß, hwilket på
t kan paßa ihop med Swerker, utan så wida han uppe-
g någon tid i Ryßland, hwilket man tilförne i anledning af
Brahes Släkte-Bok wid handen gifwit.

a p. 252. Sielfwa orden äro anförde wid § 5. i detta Capitlet
delsker det widare då han p. 271. talar om Knut Månsons re-
Swerige efter K. Swerkers död: Ea res Canutum solandæ magnæ
Syriæ superiora petere coëgit. Ingen ting kan wara tydeligare,
dan detta, K. Knuts Moder och ingalunda des Styfmoder, så
mer wil föreställa sig, at Saxo intet wetat åtskilnaden emel-
och mærer. Här kan och ingalunda menas Ulfhild, ty hen-
förenades ju Än Magnus Nilsen blef slagen, men om denne
intet, så hon förmäldes med Swerker, sedan Måns Nil-

2. p. 179. kallas han Walader. Uti Genealogia Lan-
Ludwigs, Kel. MS. T. 9. p. 640 kallas hon Valerda, och
Chr. wid 1141 p. 290. nämnes hon Maluch. Detta
Mon. Wenceslaus de Pothnia genuit Boleslaum
Ducem Westrislaniæ Henrici, et filiam unam nomine Richissam,
Reginam Sueciæ, et post Regis Rossiæ nomine Maluch,
Stephani Reginam Daciæ &c.

2. p. 179. Om Boleslaus Swerkers Son talas uti Slef-
wert förut ofta är talas hos Dalin T. 2. p. 84, 85.
ämnd ord, som äro anförda n. 2. kallas Sophia Ryska
Rostgaardska Chronicon bland Westphals Mon. Cimbr.

Swerker Kolson.

T. 3. p. 543. finnes åter et sådant intygande: Et ad ejus [Valdem sinistram jacet nobilis Regina Sophiæ uxor ius, filia *Sueforis* Regis S ciæ, quæ obiit 1198 &c.

(f) *Saxo* p. 266. Igitur a Canuto totius patrimonii sui parte tertia spon liam loco promissa puellam desponder, eamque matronæ cuidam Boti eduxque, matyram toro ætatem, educandam committit. Det wore besynnerligt, om Saxo skulle intet hafwa sig bekänd hurn gammal Prin san Sophia war, når hon blef förlofwad med Waldemar; under hans regering han icke allenast lefwat, utan och skrifwit sin Historia.

6. Cap.

Om Christna Kyrkans tilstånd under Konung Swerker.

§. 1.

Att Christendomen i Swerige kommit til någon mera stadi under denna tiden är oförnekligt, men om den blifw mycket bättre i anseende til rätta utöfningen, har jag n inter bekant. Så mycket är utom all twifwelsmål, at in Hednisk Gudstjenst blifwit uppenbarligen idkad, sedan K. Swe ker kommit til Regeringen. Hwad uti enskylta samhällen t nat förelöpa, wet man intet. De wilfarelser, som med mod mjölken insupas, utrotas intet så hastige. Biskopsdömen blefw efter wors wid K. Swerkers anträde flere til antalet, än sina wisa Stift utmärkte. Den Henrik, som blef slagen wids träfning, är wäl den sidste Biskop, som hört n Sigtuna. Däremot finner man nu en beständighet följd a Biskopar i par i Upsala. Til större delen träffar man allenast några Upsala. anteckna de, och borde man kan hända förbigå dem alder den, som intet gjort något, hwar förtjenar at nämnas, bör ihogkommas, om ej på en Minnes-Tafla. Icke destomin ålderdomen skall kan det til ursäkt förlåtas, om man här upliswit deras minne. År 1130 war Nicolas Ulf i Upsala (1). Om honom berättar A. B. Spegel, at han

seg Upsal öfver K. Inge Halstansons död. Denna märkwärdig- Kyrkans
het är tagen af Messenius, men hwarifrån han den bekommit, olyckor
wet man intet. Wid år 1142 nämnes Sven Kolle (2), och under S.
sedan förekommer Henrik, om hwilken framdeles nämnas skal. Swerker.
Mellan emellan Nicolaus Ulf och Sven Kolle införes af Messenius i hs Scondia Biskop Siward wid år 1141. Om denna Siward har Å. B. Benzelius lämnat den underrättelse, at han blifwit bortdrifwen från sitt Biskops-säte i Upsala af Irländarna, hwarefter han blifwit Abbot i Rastet, där han sedermera afsomnat och blifwit begrafwen. Denne Siward har som Biskop i Upsala underskrifwit några af Å. B. Adalberos Bref i Bremen år 1141 och 1148. Utom des har han som Upsala Biskop inwigt en Tysk Kyrka Twischenam år 1134. Man kan således på intet sätt twifla, at ju Siward fört titel af Biskop i Upsala. Wore man förwissad om Irländarnas inbrott i Swerige, wiste man ock hwarföre han öfwergifwit sitt Biskops-säte. Men annars har man aldeles ingen kunskap, utom hwad Chronicon Ratisbonense wid handen gifwer. Besynnerligt är, om Irländarne hade utöfwat en sådan fientelighet längt up i Swerige, och lämnat Danmark och Norrige wanfäktade; men om någon Irländsk inbrytning i dessa Riken är ingen påminnelse upteckned, finner man om dessa tider här en någorlunda omständelig underrättelse hos Snorleson och Saxo. Det synes således troligast, at Siward endast utaf Arke-Biskopen i Bremen förordnad warit i Upsala, i afseende, at därigenom upliswa sitt Arkesätes forna, men genom Lundiska Arke-Biskopen utslockte heter. På hwilken grund Siward förmodeligen aldrig blifwit, ej eller blifwit någonsin erkänd för andelig Förman i Swerige, hwarföre han ock haft alt fog at wara nögd med Biskopsdömet i Tyskland; och lär detta wara sista anledningen till Bremiska Biskoparnas ständiga upsigt öfwer Swerige.

(2) Benzelii Mon. Eccl. p. 20. hwar Biskop Carle från Westerås omtalas. Denne Biskop Ulf säges af B. Rhyzelius i sin Epitaphio p. 25. at han warit K. Sverkils Syskonebarn af Ragwald Ulfsätta; men detta intet annat än wrwis. De andra omständigheterne förekomma, nämligen at Anund Jacob war af Ynglinga-ätten, och at Inge Swerkerson afhänt Upsala Offerhus, synes gifwa wid handen, at man behöfwer intet fråga efter bewis.

Kyrkans tillstånd under K. Swerker.

(2) Swen Kolle kallas af B. Rhyzelius p. 26 Swen Karlson, och blifver han genom denna lilla förändring K. Swerkers Bror eller Faderbroder. Det är skada, at det hwarken bewisas eller kan bewisas. Messenius uti sin Biskops-Krönika har åtminstone intet warit därom underrättad.

(3) Alla deßa åberopade data äro anförde af A. B. Eric Benzelius uti Anmärkningarna til Monumenta Eccleſiaſtica p. 188. Til at undwika widlyftighet kan man läſa dem där.

§. 2.

Biskopar i Linköping.

Om Biskoparna i Linköping börjar man ock nu få en redigare och mera tilförlåtelig underwisning. Det är utan motsägelse, at Giſlo war Biskop i Linköping uti K. Swerkers tid. Uti Linköpings Biskops-Krönika säges wäl i början, at han lefwat i S. Sigfrids tid, men det kan man gå förbi. Det följande är mera grundadt, nämligen, at han anlagt Nydala Kloſter, och hade fördenskull Jus Patronatus til Kloſtret. Där berättas ock, at han lärt Allmogen at rätt frukta GUD, och förmått dem at gifwa Tionde och offer (1), och äro bägge delarne sannolika, ehuru ſkönt Tionden ännu intet war allmänneligen wedertagen. Meſſenius tillägger, at han blifwit Biskop 1115, med hwad grund kan man intet weta. Hwitfeld förſäkrar, at han warit närwarande på det Kyrko-Möte, ſom blef hållit i Lund år 1145. Men det är otwifwelaktigt, at han war i Lund närwarande wid Domkyrkans inwigning ſom firades af Ärke-Biskop Eſkil år 1145, då Giſlo ock inwigt det ſtora Altaret, ſom warit på högra handen i Kyrkan, där han ock inlagt en hel ſkara af Helgedomar (2). Och ſom Ä. B. Eſkil begåfwade tillika Domkyrkan och Capitlet, och lät däröfwer förſatta et ordenteligt instrument af ſamma år 1145, underſkrefs det af Azer Biskop i Lund, Giſlo i Linköping, Ödgrim i Skara och Herrman i Strengnäs (3). Af detta ſiſtnämnda Monumentet eller minnesmärket ſluter man ock, på hwilken tid Ödgrim Biskopen i Skara lefwat, ty egenteligen är därföre namnkunnig, at han inwigt Skara Domkyrka. Om Biskoparna i Strengnäs och Wäſterås har ingen tydelig kunſkap, faſt man likwäl wet, at deße Stift wärkeligen inrättade, emedan man finner dem nämnda uti Alexanders Bulla rörande Ärke-Biskops-wärdigheten i Upſala, hwil-

m wera fraindeles. Hwad Werið Biſkopsdöme angår, så war wid denna tiden ingen Biſkop där förordnad, och lydde Småland dels under Biſkopen i Skara och dels under Linköping. Uti A. B. E. Benzelii Anmärkningar til Vaſtovius p. 77 finner man en Förteckning på dem, ſom warit anſedde för Biſkopar i Werið, och bekräftas det åfwen där, hwad nu är andragit. Kyrkans tilſtånd under K. Swerker.

(1) Linköpings Biſkops-Krönika hos *E. Benzelius* in Mon. Eccl. p. 117, 118.
(2) Monumenta Scanenſia P. 2. p. 243, 245.
(3) Detta Document ſinnes uti *Boëtii Johannis* Diplomatarium MSC. membranaceum N. 192.

§. 3.

Men Kyrko-Regementet i Swerige undergick en ny förändring genom Primatets inrättning i Lund, hwilket kom til ſtånd denna tiden eller kort däreſter. Tilförne är berättadt, at Ärkebiſkopen i Lund hade fådt under ſin andeliga wård alla de Danſka Biſkoparna, ſom hit intil ſtådt under Ärke-Biſkopen i Bremen eller Hamburg. Intet ſärdeles twifwelsmål kan wara häruti, ſå framt man intet wil neka alt, hwad i detta mål af tilförlitelige minnesmärken kan anföras. Wil man intet tro Saxo, ſom tydeligen, at Aſcer i Lund fick under ſin upſikt hela Norden, måſte man åtminſtone tro Påfwarnas egna Bullor. Påfwen Innocentius den II förebrår med thy, uti ſitt Bref af år 1133, Swenſka Biſkoparna, at de undandragit ſig Bremiſka Ärke-Biſkopens Lagſaga. At det ſedan fallit Swenſka Biſkoparna in, at wara Friherdar eller Primatet i Lund.

[illegible] alldeles ingen anledning, utan efter et förordnande [illegible] Ärke-Biſkops-ſätets förmån i Lund, hafwa de med [illegible]en ny Öfwer-upſigt, ſom war med mindre ſwårighe[illegible]wad än den Bremiſka. Uti den nu åberopade Bullan [illegible] likwäl, at hädaneſter erkänna Ärke-Biſkopen i Bre[illegible] ſin andeliga Förman. I ſtöd däraf hafwa några fallit på den [illegible]) at Bremiſka fordna rättigheterne bleſwo härigenom åtmin[illegible]de til Swerige förwarade. Men de ſom påſtå detta, åtmin[illegible] de ſig intet, eller hafwa de ſig intet bekant, at dylika

Bref

Kyrkans tillstånd under K. Sverker.

Bref af samma innehåll afgingo icke allenast til Biskoparna i Swerige, utan ock til Ärke-Biskopen i Lund och Konungen i Dannemark, med befallning, at alle Biskopar i Dannemark, Swerige, Norrige, Färo, Grönland, m. m. borde nu som förr lyda under Ärke-Biskopen i Bremen, och at Ascer i Lund borde upwisa orsaken til sin olydna, så framt han kunde därföfwer anföra något gällande bewis (2). Denna myndiga befallning hade likwäl aldeles ingen wärkan, utan Ärke-Biskopen i Lund utöfwade alla de rättigheter obehindrat, som äro förenade med Metropolitan-wärdigheten, så i anseende til Swerige som de andra Göthiska länderna. Til bewis behöfwer man allenast påminna sig det Kyrko-möte, som firades i Lund 1140 under Eskil, dit åfwen Biskopar från Swerige begifwit sig, som rätt nu widare skal omtalas. Om Ärke-Biskopen i Bremen genom Påfwens Innocentii förordnande wärkeligen kommit i besittning af sitt förra anseende, hade han ofelbart hindrat en sådan samling, emedan de i anseende til Swerige, så framt den fordna undergifwenheten nu å nyo blifwit af Swenska Biskoparna erkänd. Påfwen af alt detta blifwer då den, at likså litet, som de Danska Biskoparne sogat sig efter Bremiska beifrandet af sina gamla privilegier, likså litet hafwa de Swenska begwämat sig därtil. Det är ingen fråga, antingen det war mer eller mindre heder för Swerige, at des Biskopar stods under Lund eller Bremen; här är endast frågan, om hwad som händt och skedt. Det oaktadt skedde aldeles ingen ändring genom Innocentii den IIs Bulla uti Nordens andeliga författning, och Ascer dödde år 1138, utan som Primas öfwer Swerige, utan som Metropolitanus öfwer Göthiska Norden (3). Han hade emellertid hwilgt Kraftskyrkan i Lund år 1123 och gjort åtskilliga förbättringar och instiftelser, som här intet kunna upräknas (4). Så mycket är dock att war han af de förnämsta slägter i Dannemark. Hans Fader kallas Trokil, som likwäl måtte wara et tilnamn, ty annars bet han Swen Trugunuson eller Swen Trundson (5). Hwars bedrifter och anseende mycket talas så hos Saxo, som i Knytlinga Sagan. Ascers Efterträdare war Ä. B. Eskil, och Ascers Brodersson af Christiern, som bek intager et hedersligt rum i Danska Historien. En af Eskils förra förrättningar

mötet i Lund, som blef hållit år 1140. R. C. Hvitfeld Kyrkans
från och berättar, at Cardinalen Theodignus war när- tillstånd
wid denna samling tillika med Biskopar från Danne- under
Sverige och Norrige (6). Hvitfeld har tagit sin berät- K. Swer-
Magnus Matthiæ Biskopen i Lund. Messenius talar ock ker.
på möte, men säger tillika at ingen mer än Gisslo war
Sverige. Efter utseende har Messenius intet wetat annat
om detta möte än hwad han fådt af Hvitfeld, han har
nämnt Gisslos namn, som Hvitfeld skrifwit Gesico. Men
intet hwad på detta möte blifwit afhandladt, utom det
Bröderna i Odense fingo lof och rättighet at wälja Bi-
skopsmanasiädes. Messenius berättar wäl, at på detta möte
handlat om Prästernas giftermål (7), men det hade warit
om han berättat hwarifrån han har denna underrättelse,
man intet därom får någon närmare kunskap, kan
anses annorlunda, än som en blott gissning, som hwar
hörа, men bewiser intet. At Cardinalen Theodinus
Island år 1139 och där krönt Kåjsar Conrad, är be-
rätto Biskopen af Freisingen, Cardinalen Baronius
och (8), men at han warit i Dannemark omröres in-
kan man nog se, at Hvitfelds eller Magni Matthiæ be-
wara grundad, ty denna tiden började Romerska
sonderstaf at hedra Norden med sina besök, och år
Cardinalen Martinus från Dannemark, dock så ut-
hon ägde ingen ting, hwaröfwer den helige Bernhard
g, då han säger, at det syntes höra til en annan tid,
ifrån et gyllende Land hade intet Guld med sig.
man hit intil anmärkt kan man intet finna, at
pparne, på denna tiden, haft någon undergifwenhets-
Bremen. Messenius påminner likwäl, at Biskop
Upsala war uti sitt Stifts ärender i Bremen år
(10), hwaraf han wil bewisa, at Swenske Bi-
ansägo Arke-Biskopen i Bremen som sin Öfwer-
, är åter en tilökning af honom sjelf. Det borde
en Siward war annat än en Namn-Biskop af
han hafft några ärender, som, för Stiftet, uti
afgöras; ty at han såsom witne åberopas uti

Kyrkans tillstånd under K. Swerker.

twänne Bref som Adalbero utgifwit, bewiser intet mer, än i förra paragrapher redan är anmärkt. Man torde då kunna all trygghet påstå, at ingen ting ännu kan anföras emot Ärke-Biskopens Metropolitan-rättighet äfwen öfwer Sk. Men hwad Primat-wärdigheten beträffar, så kan Ärke-Eskil intet hafwa fådt den för år 1154. Ty Cardinalen Imar Albanensis, som blef Påfwe under namn af Adrianus och satt på Petri Stol til år 1159, har utan motsägelse denna andeliga höghet åt Biskoparna i Lund, hwilket Påfwe Innocentius den III uti sitt Bref af år 1198 tydeligen gar (11), fast man kan intet utmärka året, när detta nande utfärdades. Den äldsta Afhandling, uti hwilken man ner denna Ä. B. Eskils titel, är det Privilegium, hwar Ä. B. Eskil gaf Domherrarna eller Canonici, wid S. Lar ka i Lund, rättighet at upbära Tionden af sina Præbend Embets-Hemman. Documentet finnes uti en gammal ments-Bok, som tilförne tilhört Dom-Capitlet, men nu ras uti Antiquiters-Archivum i Stockholm. Härwid är intet åretal, men i brädden står anmärkt med nog gamma år 1156 (12).

(1) Se *Dalin* Sw. R. H. 2. D. s. 91.
(2) Bref wen förekomma hos *Hardouin* Conc. T. VI. P. II. p. 1168 hos *Stapborst*, *Pontoppidan* och flera.
(3) Chronicon Sialandiæ p. 20.
(4) Monum. Scanensia P. 2. p. 236.
(5) - - - P. 2. p. 234.
(6) *Hiärne* Biskops-Krönika s. 52. Danska Kr. T. 1. s. 104.
(7) *Messenius* Scondia T. 12. p. 102.
(8) *Baronius* Ann. Eccl. T. 12. p. 285.
(9) - - T. 12. p. 237. *S. Bernards* witnesbörd kan förtiena Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Nosti hoc, sed an memineris ignoro. Is Cardinalis presbyter quendo legatione in Dacia tam pauper remeavit, ut pene expen deficientibus vix perveniret Florentiam - - - Quid dicis, nonne alterius seculi res est rediisse Legatum *de terra aur* transisse per terram *argenti sine argento*. Utom det, at man hardo utlåtelse kan se Romerska Legaternas snålhet, skulle ma tro, när man läser dessa ord, at wåra Nordiska orter under denne tiden, än de i allmänhet hållas före.
(10) *Messenius* Scondia T. 12. p. 104.

(11) [illegible] man må ſå mycket ytbeligare begrep om Primatet ſom Arke- i Lund blef tillagdt, är nödigt at införa följande af Innocentii Epiſtolæ, ſom Stephanus Baluzius utgifwit, Epiſt. L. 1. p. 246. noſ ſuſcepti officii conſideratione inducti et felicis memoriæ Papæ anteceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, quod ipſe de conRegni Svetiæ cum fratrum ſuorum conſilio et voluntate conetiam firmum et illibatum perpetuis temporibus decernimus Conſtituit enim, quod Lundenſis Archi-Epiſcopus, qui prô ſuper Regnum illud, Primatum ſemper obtinent, in orfabſequatur, debeat ei præeſſe, qui tanto frequentius et utilius, quæ ad ſalutem fidelium pertinent, miniſtrabit, quanto neceſſarum atque defectum e vicino plenius poterit intueri. Pallium ceſſori, Tuô tribuit, ut Archi-Epiſcopum in Regno Suetiæ, opportunitas occurreret, ordinaret, et pallium noſtra ei vice quidem ordine - - - metropolitano veſo ibi ad honorem domus ſuæ, ſalutemque fidelium conſtituto Lundenſis ſcopus et dignitate *primatus in perpetuum præſidebit, et ipſo* *ſionem et obedientiam tanquam ſuo Primati humiliter exhibere* teſtemet är til Arke-Biſkop Abſalon; finnes och hos Hvitfeld. ements-Bok åberopas här under namn af *Boëtii Johan*, och detta Document finnes här under Numer 41.

Lundenſis Eccleſiæ Archi-Svetiæ Primas, Lundenſis Archi-Epiſcopus, Primatum Svetiæ Primas

§. 4.

ſitt åberopade Privilegium, ſom A. B. Eſkil gifwit ma i Lund, kallar han ſig Lundenſis Eccleſiæ Archi-ſtolicæ ſedis Legatus, Daciæ et Sveciæ Primas, och kunna falla på den tankan, at Eſkil ännu intet ſådt Adrian den IV:s förordnande, emedan han gifwer rtig titel, ty han war intet Primas i Dannemark, i Swerige. Som Arke-Biſkop hade han Danſka under ſin andeliga Lagſaga; men intet ſom Primas. ighéten innefattade egenteligen upſigten öfwer Arke- och ſom ingen Arke-Biſkop war i Dannemark utom kunde han intet i anſeende til dem kallas Pri- han och ſluta af det, ſom uti Anmärkningen n. här anmärkt, at det intet war en tom och ſaſång Biſkopen i Lund hade, utan en wärkelig höghet, Arke-Biſkopen i Upſala war altid ſtridig at er Biſkopen i Lund ſin Förman, och hade ſedan ſtörre höghet, än Arke-Biſkoparne i Bremen

Kyrkans tillstånd under K. Swerker Kolson.

någonsin hade ägt. En allmän wård om hela Swenska Församlingen war ock förenad med Primats-rättigheten, hwarpå många wedermälen uti följande Historien förekomma. Fördenskull hafwer Messenius och andre nyare owedersägeligen misstagit sig, då de påstådt, at detta ärenamn war endast en dunst och en tom titel, utan andra rättigheter än blotta titelen. Förfarenheten wisar det helt annorlunda. Ja denna Förstteliga titel, som de tilägnade sig som Primater, satte sådan höghet i deras hufwuden, at de intet hade betänkande wid at tilwälla sig Kungeliga rättigheter. De hafwa gådt så långt med sina inbillningar, at de ock utgifwit Adels-Bref, som af tilförlåteliga Handlingar kan bewisas (1). At annars Johannes Magnus nekat, det någon Upsala Ärkebiskop tagit Pallium af Lundiska Prelaten, är så selaktigt, at ingen nu mera kan wara twifwelaktig i detta målet.

(1) Det är ej stället här at förklara alla de rättigheter, som en Primas tilhörde framför en Ärke-Biskop, man wil allenast i allmänhet anmärka, at efter Canoniska Lagen är Primas och Patriarch med lika rättigheter förseddе.

(2) Man har Ärke-Biskop Petri Bref af år 1412, hwarigenom han förlänar Petrus Boëcii från Borneholm för Fri- och Frälseman, tillika med dess äkta Arfwingar, så i anseende til sina egna personer som til deras gods och egendom, och kallas sedermera samma Boëtius uti et Bref af år 1416 Armiger eller man af wapn. Widare besynnerligt är Ärke-Biskopens rättighet at göra Adel af en Öfwersättning af et Adels- eller Wapen-Bref, som Ä. B. Birger år 1514 gifwit åt Jens Kofood, hwilka icke kunna läsas ibland de bifogade Akter, de hafwa aldrig existerat.

§. 5.

Man har fördenskull här infört undersökningen om Ärke-Biskopen i Lund, efter Cardinalen Nicolaus Albanensis lade grunden till, under Swerkers regering. En intet mindre betydande Förändring i Swenska Kyrkosakerna wisade sig genom Klostrens anläggande. Jag wil wäl icke med särdeles öfwer förfärelse påstå, at de Kloster äro äldre i Sverige än K. Swerker. Jag kan dock mindre måste jag tilstå, at öfwertygande bewis om äldre Kloster fattas; ty jag kan intet finna, at Johannes Magnus och J.

med sina blotta utsagor göra tilfyllest, när inga gamla skrifter derom uppvisas. Åtminstone synes Författaren til Exordium Cisterciensis gifwa tilkänna, at man för K. Swerkers tid hade några Kloster i Sverige. Ty han säger, at man i Norden för denna tiden wäl hört talas om Munkar, men alldeles icke dem (1). Den helige Bernhardus, som uti det tolfte seculo hade et utmärkt anseende, och utwidgat sitt berömde namn til Göthiska Gränsorna, gaf anledning til dessa andäktiga Ordens införande i Swenska Norden. Denne Mannen bör här en kort underrättelse om hans märkwärdigheter afmålar han blef år 1091 utaf adeliga Föräldrar uti Byen Fontaine-lès-Dijon födder. Redan i sina yngre år, och antog Munkedrägten uti Clairvaux [Clairvaux] år 1115, hwilket Kloster han sjelf instiftade. Et ofördrägt nit, godt wett, och i anseende till en ogemen lärdom, satte honom i den högaktning, at han snart i sin tid, snart sagt, hela Europa. Den som sagt, at han wore den störste i de storas ögon, men liten i sina egna:

Omnibus omnis, sed sibi parvus erat.

Ett afgrt likwers öfwer honom, som slutas med denna:

Deum, requiem, spreuit, amauit, habet,

Gifwit et rätt omdöme om honom, ty han war wärkeligen en stor Man. Det som berättas om hans mirakel, är så förunderligt, att man med all billighet twifla därom. Men hans lärdom, underwärk och järtecken öfwerströmmade som bekant är sagt, hela jorden. Ja det synes, som han gjorde sig för tidsfördrif. Jag wil i sonnerhet nämna dem, som mest sätt röra Norden. När Ä. B. Eskil från Lund besökte Bernhard år 1152 uti Clairvaux, på hwilken resa, som beräknad, Ärke-Biskopen anwändt 600 mark Silfwer, fingo Eskil hafwa denna heliga Mannens wälsignelse öfwer sig til återfärden. S. Bernhard läste då wälsignelsen öfwer ett bröd, hwilket i kraft däraf förwarades utan att nödgel uti ellofwa år (3). Ja Eskil war så intagen af Mannens öfwernaturliga egenskaper, at han gjorde sig af S. Bernhards utfallna tänder, afrakade hår och skägg, dem som dyra helgedomar, hwilka han lämnade til Lund, och här gjorde de et ganska underligt under-

Kyrkans tillstånd under K. Swerker Kolfon.

Kyrkans tillstånd under K. Swerker Kolson.

wärk på en besatt människia. Dy bleswonen, som tilförne talat et språk som ingen förstod, så snart man lade dessa Bernhardi afleswor på den sjuka, utbrast genast uti beklagelser på Tyska och gick sin kos (4). Detta kunde wara nog, dock til slut och än mera bewis om de Romerske-Catholskas orimmeliga godtgenhet kan påminnas, at man helt allwarsamt berättar, det S. Bernhard war så bekant med Jungfru Maria, at då han helsade på hennes belåte, och sade: god dag Drottning (Salue Regina) swarade belåtet; god dag Bernhard (Salue Bernharde) och Maria til än mera wälwiljas betygande öfwerstänkte honom med sin di (5). Detta kunde förlåtas om det sädes af några enfaldiga och tankelösa Käringar, men när det anföres af en som sökt alla wetenskapers Förste, Scientiarum omnium princeps (6), så man häpna därwid, och kan man trotsa hwem det wore, wåra Isländska Sagor, som af så många utdömningar

(1) Se Exordium Cistercienſis ordinis, i Bibliothea Patrum T. 1. C. 28. Quia vero propter paucitatem clericorum vix aliquis de terra [Gothia] convertebatur, Dominus fideli ſuo de partibus Germaniæ [illegible] ratas et diſcretas perſonas mittebat, per quas diſciplina monaſtica nis in regno illo fundata creſcebat et fructificabat competenter lis, *qui monachi quidem nomen audiverant, ſed monachum* rant. Detta ſättet år annars införd uti Ärke-Biſkop E. Eccleſiaſt. p. 192.

(2) *Maurique* Annal. Ciſtercienſes T. 2. p. 207. Nam de ex non eſt magnum, quamvis eundem audierimus proteſtantem penderit in itinere ipſo argenti marcas amplius quam ſexcentas anförd af Exordium magnum ordinis Ciſtercienſis.

(3) Underwärket om bröderis wälſignelſe berättas och af *Maur* T. 2. p. 207.

(4) *Maurique* An. C. T. 2. p. 208.

(5) Til beſtyrkande af detta underwärk kan man anföra Mau Ann. Ciſt. T. 2. p. 42. wid år 1146. Narratur imago v reſpondiſſe ſalue Bernarde, nam ille dixerat ſalue Regina, ibidem Mariam ſuo lacte irroraſſe Bernardum.

(6) På ſielfwa Titelbladet af Annales Ciſtercienſes kallas mantuenſi Academia *Scientiarum omnium Princeps*, ſacræ märium anteceſſor.

§. 6.

ſſ utropadt anſeende förmådde K. Swerker at ålita den Kloſters in-
rnhard om des Foſterſöner, til at träda in uti de af ho- rättning.
s bygda dels tilämnade Kloſter. Dock berömmes K.
ts Drottning i ſynnerhet, ſåſom Befordrerſka af denna
Wid år 1138 nämnes Salem en Doter af Clara- Salem.
ck wet jag intet, om det angår Swerige, faſt det är be-
Salem år belägit i Södermanland, och torde denna ort
haſwa warit utſedd til et ſådant ſamhälle, faſt det ſedan
(1). Det är wiſſare med Alwaſtra. Begynnelſen af Alwaſtra.
ter utſättes uti Ciſtercienſiſka Kloſter-Handlingarna til
och Junii månad, men annars til år 1144. Och har
hard förmådt ſina Kloſter-Bröder at fara til Swerige
inbetwärk, då han med ſina finger nederbögde et Kop-
, ſå at ſtorleken af fingern ſyntes i ſatet (2). Til
och månad hänföres och Nydala Kloſter i Wrikſtad Nydala.
Småland. Om det af K. Swerker är anlagdt, ſom
ſäs och andre ſäja, kan twiſlas, emedan i Linköpings
rönika förſäkras, at det blifwit ſtiftadt af B. Giſlo
Räntorna (3). Hit blef en ung man från Carawall
nd Gerard, ſom intet kunde öfwertalas, at ſkiljas
hard, innan han förſäkrade honom, at han icke
lle dö och blifwa begrafwen i Clarawall. Ger-
Källarmäſtare, ſedan Prior, och ſiſt Abbot i Ny-
ſtiftelſe han förwaltade ſyratio års tid til 1190,
ſig til Clarawall, och blef där död och begrafwen.
Swerige ſkal då haſwa ſagt om hans bortreſa, at
ar wärdt, at en ſå helig mans ben där ſkulle be-
är möjeligt, at han warit en ärlig och beſkedlig
hytta i ſin tyſthet (4). Warnhems Kloſter wid Warnhem.
Öſtergöthland hör ock til K. Swerkers tid. Uti
ndlingar föres des början til den 1 Maji 1150.
af K. Swerker, dock äro Munkarne intet hän-
ſtadd, utan från Alwaſtra, ſom Manrique anmärkt,
detta Kloſter intet kallas Doter utan Doterdoter af
hwilket ändteligen kan wara lika mycket. Meſſenius

Kyrkans tilstånd under K. Swerker Kolson.

berättar, at denna utflyttning satt sig först neder uti Interö, sa dan begifwit sig til Longanäs, och ändteligen til Warnhem, som tilförne efter B. Rhyzelii berättelse warit en stor Bondeby och hetat Skarke (5). År 1151 nämnes uti Clarawalls-Acterna e Abbotedöme af Gutland eller Giitland, och torde därmed förstå et Gotlands Kloster. Det kan wäl wara, at första början t Roma-Kloster då blifwit gjord, fast det sedermera kommit i bä tre stånd under K. Swerkers Son Carl. Alla de nu upräkna de andeliga samhällen woro af Cistercienser- eller Bernardiner-Or

Gudhem.

den. Gudhems Kloster synes täfla med dem uti ålder, emeda man har P. Alexander den III:s stadfästelse på alt, hwad K Knut och hans Broder, samt flere Konungar skänkt til Nunnor na i Gudhems Kloster (6). Medan man med så mycken förn fällighet anlade heliga Samqwäm i öfra delen af Sverige, bl och Skåne försedt med nymodiga och understundom ganska orik

Herridswad.

sa Helgon. Herridswad Kloster anlades år 1144, och Mun karne hämtades från Clarawall. Et annat Skånsk Kloster, ell åtminstone belägit i Lunda Stift omröres ock denna tiden,

Granadium.

kallas Granadium, men hwar det på Nordiska Charan, be igenfinnas, kan jag intet wisa. Den förste Abboten i detta K ster het Goswin och blef hämtad från Godz Wall, Bened i Viennois i Frankrike (7). Ä. B. Eskil har stiftat deße Kloster tillika med Esrom och flera andra, som mäste s sökas uti Danska Historien. Men i Skåne och Danska ä äro Klosteena långt äldre än Arke-Biskop Eskil. Ty när Ascer år 1131 inwigde högra Altaret i kraftskyrkan i Lund talas Helgons reliquier som woro tagne från gamla Kloste

Dalby.

Dalby Kloster är inrättadt af B. Egino, hwarom är förne, och en Munk från Helsingborg nämnes wid år 1101. Men det är onödigt at beswära Läsaren med en widlyftigare ster-undersökning på detta stället. Deße renlefnads- p förtjenster torde hafwa warit märkeliga nog, i allmänhet intet särdeles bekante, och när en Swensk Abbot af Cist Orden försäkrat, at han sedt de ogudaktigas själar störtas i Hekla på Island, är man utan twifwel befogad, at tro så mycket man wil (10).

(1)

(1) Hos *Manrique* A. C. T. 1. p. 360 wid år 1138 nämnes Abbatia de *Salem*. T. 1 p. 452 wid år 1143. Eodem anno mense Junio abbatia de *Alnastra*. Eodem anno & mense abbatia de *nova Valle*. Kyrkans tilstånd under K. Sverker Kolson.

(2) Uti Exordium Ord. Cisterciensis D. 4 C. 28 talas om detta underwärk, och hvarutaf är det ihogkommit så wäl af *Manrique* T. 1 p. 453, som af författaren til Chronicon Sialandiæ p. 22.

(3) Om Nydala Kloster kan läsas *Manrique* T. 1 f. 453, och berättas där ock, at det annars i anseende til des början hänföres til år 1147. Om Gillo des instiftare kan man se Linköpings Biskops-Krönika hos *Benedict.* Mon. Eccl. p. 117.

(4) Om Gerard och hans öden kan man läsa *Manrique* på de åberopade ställen. Exordium Ord. C. och *Chronicon* Sialandiæ p. 23. K. Knuts mördelse om honom är tagen af Exordium O. C. och finnes hos *Manrique* An. C. T. 3 p. 237 wid år 1190. Orden äro deßa: Cujus discessum cum Rex Sveciæ comperisset, cum gemitu protestatus est, Regnum illi terram suam dignam non fuisse, ut in ea tanti Viri sacra ossa requiescere debuissent.

(5) *Manrique* A. C. T. 2 p. 173. Anno M. C. L. Kal. Maji abbatia de *Orubin* vel *Verub-u*, och på samma ställe påminnes, at Munkarne intet kommit omedelbart från Clarawall, han rättar ock *Bzovius* samt *Henriquez*, som föregifwit, at K. Knut inrättat Kloſtret i Warnhem. Uti Exordium-katalogen hos *Vastovius* tilägnas des instiftelse år K. Carl. Sjttonde kan man se *Messenius* Scond. T. 2 och för öfrigt B. i des Monasteriologia.

Alexander d. III:s bref för Gudhems Kloster år af år 1171 och *Urubjelms* Bullarium T. 1 p. 115.

Granadium intet år nämnt af wåra Nordiska Skribenter, kan lätteligt at anföra siellfwa orden af *Manrique* An. C. T. 2 p. år 1151. Alterum ab Aeskyllo coenobium conditum Hermae Grandium, quod tamen utrum diversum ab *Herivado* seu Eriquod Tomo præcedenti anno 1144 genitum ex Cistercio meno non de facili ausim diffinire. Quippe in Genesibus tanquam ponitur. Eriuadum, inquiunt in Dania Lundensis dioecesis, Granadium in eadem dioecesi & provincia - - - - Quodcunque Lundensi surrexit Dioecesi, quo duplex sedes Aeskylli prima & duplici Cistercienſi coenobio, atque inde pluribus aliis tota Daconcia fœcundaretur. Nam præter quatuor ab Biron produkt, dio aut Granadio septem constructa lego, Teitam Insulam, Locum Dei, Portum vel de ponte Werdinond, Hulten & Sic in geneli Ecclesiarum Cistercii, cui magna ex parte ceteræ tabulæ, corruptis tamen nominibus locorum.

Detta gamla Lunda-Kloster talas uti Necrologium Lundense p. Mon. Scanensia, P. 2.

Kyrkans tilstånd under K. Swerker Kolson.

(9) Chronographus Saxo som *Leibnitz* utgifwit p. 278 wid å 1101.

(10) Om detta märkwärdiga rön talar *Albericus* trium fontium monachu wid år 1130 p. 266.

§. 7.

S. Bernhard dör.

Sedan S. Bernhard på detta sätt riktat och upfylt No den med sina Ordens-Bröder, assomnade han i Clarawall å 1153, och blef af Påfwen Alexander III år 1174 förklara för helig. Så widsträckt anseende hafwa ganska få människor fö skaffat sig, som detta förunderliga helgon. Man wet, at åfw Luther yttrat sig om honom på et mycket fördelaktigt sätt (1 Hans högaktning gick så långt, at han uti det stora Kyrkomötet Chartres (Carnotum) i Frankrike år 1146 blef utkorad til anf rare för det stora Korståget til Canaans land emot Saracenern som då blef beslutadt och företagit förnämligast på S. Bernhard tilstyrkande (2) och försäkran om lyckelig utgång. Han war fö klok at påtaga sig denna wanskeliga förrättning, men hade wa långt klokare, om han med mindre ifwer yrkat et så förtwifla uptåg. S. Bernhards anseende fördunklades mycket genom de korstågets olyckeliga utgång, hwilkets utförande intet hör h Snararare bör man nänna, at ehuru denna Clarawalska Fö ståndaren war ogement nitisk för Romerska Påfwestolen, h han likwäl gjordt des utskickade Legater all rättwisa, då han skrifwer dem som et ganska snålt och ogudaktigt följe, och be gar tillika, at oaktat alla gjorda beslut hade han ännu intet f någon Klerk eller Biskop wara assatt (3). Om S. Bernha wärk och deras uplag kan man läsa J. A. Fabricius Bibl. L m. æ. T. 1.

(1) Doctor *Lutbers* witnesbörd om S. Bernhard kan förtjena at an Det förekommer uti T. 2 Alt. p. 210. S. Bernhardus magno vir tu, ut omnibus prope Doctoribus antiquis & nouis eum antep Om någon skulle til åfwentyrs i denna punct wara af annan tanka, han ändå blifwa hållen för god Lutheran m. m.

(2) Se *Baronius* Ann. Eccl. T. 12 p. 337.

(3) ibib. p. 387.

§.

§. 8.

På omskresna sätt blef Norden uplyst med ganska många Franska Helgon. Billigheten fordrar, at man och lämnar någon kunskap om wåra Swenska heliga wid deßa tider, som wunnit Efterwerldens minne. Ibland deßa lyser en Fäherde i främsta rummet wid namn Thorsten. Han tjente en hednisk Herre i Wästergjöthland, och skal han af honom för tilwitad försummelse blifwit mördad wid en sten i marken, där han war wan at göra sin bön, och har sedermera en slaktad oxe, som huden war afdragen, och wid Thorstens namns begabbande fådt lif, intagat des helighet. Et Capell har warit upreſt til hans åminnelse, hwars öfwerlefwor warit ännu synliga år 1709, intet långt från Biurum i Wättalösa Sockn, och finnes där äfwen en källa, som kallas Thorstens källa (1). Vastovius berättar järtekned, men om ingen tror det, är det intet min skuld. Samma författare upräknar widare ibland de Swenska Helgon åtskilliga, om hwilka man talt tilförene, som Drottning Margareta, Bothild, Ragnild. Deras heligdom är intet med Påfwelig myndighet beseglad. Detta wederfors likwäl S. Helena af Skedewi eller Sköfde, som det nu heter; hwilken år 1164 på Påfwen Alexander den III:s befallning blef af Ärke-Biskop Stephanus inskrifwen bland Helgonens antal. Hon war född af Adeliga Föräldrar i Wästergjöthland. Sedan hon blifwit Enka besökte hon Christi Graf, och efter återkomsten lät hon upbygga en stor del af Sköfde Kyrka. När hennes Mäg blef mördad för sin hårdhet skul mot sin Fru af Fruens betjenter, blef Helena mißtänkt för delaktighet i brottet, och af den döda Herrens betjenter sedermera mördad, då hon skulle fara til Gjöthene Kyrka, halsannan mil från Skara (3). Deßa omständigheter utwisa nog tidens ohyggelighet. Messenius berättar, at detta skedt wid år 1140. På dess fest, som firades den 30 Julii, åkallades hon med mycken andakt, som följande wersar intyga:

Kyrkans tilstånd under K. Swerker Kolson.

Heliga.

Salue Decus Patriæ
Martyr DEO grata,
Ad laudem Vestgothiæ coelitus donata

Kyrkans tilstånd under K. Swerker Kolson.

Coram Rege gloriæ digne jam locata
Esto Regni Sveciæ clemens advocata.

Detta som hit intil år anförd kunde wara nog til hennes åre ne. Vastovius går ännu längre, då han gör henne til H Guthorms Doter och berättar tillika, at hennes afhugna fi lyste som et ljus bland törnbuskarna, och gaf en blind sin sy gen. Hennes källa wid Göthene har icke allenast warit bar för underwärk, utan ock namnkunnig för aflat och syn nas förlåtelse, och har Biskop Lars i Wegsjö år 1462 g 40 dagars förlåtelse til dem som besökte S. Helenas källa des dödsplats (4). Hennes döda kropp blef begrafwen i S de Kyrka. De som fallit på den tankan, at denna Helena warit K. Inge Stenkilsons Gemål, hafwa intet annat än b namnet at stödja sig på. Alt detta, som hit intil är anförd, märker intet något särdeles bewis på helighet, och hennes döden gjorda underwärk äro ej särdeles upbyggeliga; men hon tillika berömmes för mycken omsorg och barmhertighet fattiga och främlingar, förtjenar des människio-älskande hjerte wida det har sin riktighet, snarare rum ibland de heliga, än dra människio-frätande helgon, som utöst sin blodtorstiga gal mot fattiga syndare, som intet kunnat tro alla de dikter, so dens dårskaper framalstrade: och ibland deßa senare torde ock helige Bernhard förtjena sitt ställe.

(1) E. *Benzelius* Anm. til *Vastovius* p. 46.

(2) *Johannes Magnus* och *Baronius* af honom An. Eccl. T. 12 p. 52

(3) Utom *Vastovius* kan man läsa et kort innehåll af hennes lefwer Officia propria Patr. Regni Sveciæ p. 26 ifr. *Benzelii* notæ ad *stovium* p. 57.

(4) E. *Benzelius* Anm. til *Vastovius* p. 57.

§. 9.

Som man med mycken sorgfällighet upbygde Kloster war man ock måtn om waraktiga Kyrkors upförande. S Domkyrka lades grunden til af Adalward den yngre, hi

haſwa ſkedt i K. Stenkils tid, ſom förr år påminit. Gam- Kyrkans
la Domkyrka år börjad år 1138 af K. Swerker och tilſtånd
nden med gamla Afguda Templet (1). Des ritning kan under
hos Peringſkjöld (2). Hon inwigdes af Biſkop Henrik K. Swer-
50, ſedan bygningen af Erik Jedwarſon war fullkom- ker Kolſon.
). Hon är upförd utan ſmak af gråſten, ſå at man u-
dom för ålderdomen måſte bekänna, at mera ordning och
ſer uti gamla Afguda Templet. Linköpings Domkyrka,
med mera ſmak och större koſtnad upförd, lär ock böra
l ſenare tider. At Kyrkor warit wid alla Biſkops-ſäten
a twifwel, men de haſwa förmodeligen i början warit af
unds Domkyrka wet man mer reda på. Des grundläg-
dde uti K. Swen Ottos tid och således för år 1014.
nut den helige doterade Domkyrkan i Lund och inrättade
rdenteligit Domcapitel år 1085, war hon ännu intet fär-
n ſjelfwa gåfwobreſwet intygar, utan lär Kyrkan då förſt
fullkomnad, då hon af Ar. B. Eſkil år 1145 inwigdes.
Byggmåſtares namn är ännu behållit; ty han het Dona-
h är des dödsdag utſatt på den VI Kal. Nov. wid ſlutet
ober (4). På landsbygden lär haſwa warit nog briſt på
i öfra delen af Swerige, emedan där ännu talas om
tis eller Häradskyrkor i Uplandslagen; Tolſta Kyrkor
; där ock, hwilka warit mindre, emedan fyra öres land,
half mark jord war anſlagen til deras nödtorft, då åtta
nd låg til Hundaris Kyrkan (5). Uti Wäſtergjöthland,
ristendomen aldraförſt kom til ſtadga, war större tilgång
tor; ty Sturleſon berättar, at uti hans tid woro under
gjötlands Biſkopsdöme elloſwa hundrade Kyrkor (6). Jag
, at wåra nyare draga detta antal i twifwelsmål: men
jeligit at de bedraga ſig; ty då lydde under Skara icke
Wäſtergjöthland, utan ock Wermeland, Wäſtgjötha
ark och åtminſtone halfwa och kanſke hela Småland. Så
inſtone anmärkt uti gamla förteckningar på Wegſiö Biſko-
Det är allmänt bekant, at Kyrkor och Capell finnas i
re antal uti Catholſka Länderna än i de Evangeliſka.
e war alt fullt med Kyrkor, då Adamus Bremenſis leſde.

Kyrkans tilstånd under K. Sverker Kolson.

(1) Excerpta *Caroli* Aroſienſis E. *Benzelii* M. Eccl. p. 20.

(2) *Peringſkjöld* Mon. per Thiundiam p. 162.

(3) Excerpta Caroli M. E. *Benzelii* p. 20.

(4) Om Lunda Domkyrka kan man läſa Prof. G. *Sommelius* de Templo Cathedrali Lundenſi; de här gjorda anmärkningar beſtyrkas af Mon. Scanenſia P. 2 p. 171 252.

(5) 2 Fl. K. K. B. Upl. L. Detta ſwarar någorlunda emot Fylkis och Härads-Kyrkor, ſom nämnas i Wikwerja Lagen i C. 8 ſ. 31.

(6) *Sturleſon* T. 1 ſ. 477.

(7) Se Å. B. E. *Benzelius* Anm. til *Waſtovius* p. 77. Det ſom annars är påmint om Träkyrkor wid Dom-Capitlen eller rättare ſagt wid Biſkops-ſäten, bliſwer ſå mycket troligare, ſom Kyrkan i Kongahäll, om hwars prydnad Sigurd Jorſalafarare war ſå mycket angelägen, war likwäl endaſt bygd af trä. *Sturleſon* T. 2 p. 283.

§. 10.

At Kyrko-Balkerna äro denna tiden biſogade wid wårs gamla Lagar är en aldeles obewiſt ſak, ehuru det af några wåra Häfdeteknare anföres. Åtminſtone kan man tryggt påſtå, at de ingalunda warit ſådane ſom de nu finnas. Uti alla talas om wigſel i äktenſkap, tionde och mera dylikt, hwilket ſå mycket mindre kan föras til deßa tider, ſom det är onekeligt, at hwarken wigſel eller tionde afgiften war ännu i Swerige allmänneligen wedertagen. Af de gamla Kyrko-Balkar är twifwels utan Wä wärjarnas, eller ſom de nu kallas, Bohuslänningarna Chriſten rettr den äldſte. Man wil anföra därutaf några o ſtändigheter, ſom kunna öfwertyga både om tidernas tån ſätt, och om några beſynnerliga då brukade Kyrko-ſeder och C monier. Om döpelſen ſtadgas, at alla barn ſkulle upfödas och pas ſom intet woro mißfödſel. I detta fall borde de antin båras ut på aflägna orter och där faſtbindas, eller ock läggas Kyrkodörren, ſedan barnet förſt war primſignadt eller kor då wakt ſkulle hållas öfwer barnet tils det dödde (1). nöddop, då barnet ſkulle föras til Kyrkan, ſkulle mannen, barnet följde, doppa det tre gångor i wattn, med wanliga in telſe-orden, och om ej ſå mycket watn war at tilgå, tillåt

(1) ſti

a watn på barnet. I brist af watn fick man bruka dagg nö, och i stället för oljan, hwarmed barnen teknades wid ningen, war det lofgifwit at bruka spott (2). Döpelsen för- des allmänneligen fyra gångor om året, Påske afton, weckan Midsommarsdagen, Michelsmåßan och Julnatten. Den som nmade at låta sitt barn komma til Dopet alla deßa Christ- tider, blef fridlös och utdrifwen til Hedningarna (3). Om nål war stadgadt, at ingen fick giftas den dag man intet å- tt, och således war all wigsel förbuden i Fastetiden. Sön- afton, Måndag, Onsdag och Fredags afton woro lagliga psdagar (4). Såsom folket egenteligen borde wända sig til när Gudstjenst hölls, war den ordning wid begrafningar, rkogården war delad i wißa lotter. På östra sidan lågo rmän och andra förnäma personer, sedan Hauldar; eller er hwar i sin ordning, och at ligga under takdroppet war stället (5). En och tjugu dagar om året woro i sam- lgd, som Söndagen, och då plicktades för Sabbatsbrott. dagar woro alla fyra Juledagarna, Nyårsdagen, Tret- agen, Kyndelsmåßa, sista Påskedagen, Korsmåßa, Hal- måßa, med mera. Alt arbete på deßa dagar war förbu- ch det med en sådan granlagenhet, at om en qwinna om- et uthängdt lintyg war det förfallet til Biskopens fogde, upsigt deßa brott egenteligen woro updragne. Bröd war tit at baka på deßa helgedagar, mer än man om dagen up- nde, men gröt kokades saklöst, och kallas därföre helig (6). ja påminnelser kan man någorlunda sluta, hwaruti tidens ndom bestod, och at hemliga affigten gick därpå ut, at på t wänja gemene man til undergifwenhet emot de andeliga, s hade kunnat wara hälsosamt, så framt de warit mera ygranne i allmänhet än andra, hwilket man likwäl af den- n intet kan förmoda.

Kyrkans tilstånd under K. Swer- ker Kolson.

Ecclesiasticum Vicenſium af *Finnæus* C. 1 p. 13.
- Cap. 2 p. 15.
- C. 4.
- C. 7.
- C. 9.
- C. 14.

7. Cap.

Erik Jedwarson.

7. Cap.

Om

Konung Erik Jedwardsons eller Den Helligas Regering.

§. 1.

Att Erik Jedwarson blef K. Swerkers Efterträdare är twifwelsmål: men des Regerings början är därföre afgjord. Ericus Olai berättar, at några påstådt, at Swerkerson blef utwald af Gjötherna til Konung år 1152. Det bestyrkes år widare af den gamla Krönikan, som Messenius utgifwit uti hwilken står med tydeliga ord, at Carl Swerkerson blef af Gjötherna wald til Konung innan Konung Erik blef walder. Om nu tio år tillåggas K. Erik, så skulle han wara wald år 11 så wida han hålles före wara död 1160. Men denna tidsräkning kan på intet sätt antagas, hwilket ock af det föregående hämtas kan. Uti en gammal handskrefwen Pergaments-bok, Doctor och Professor Bildtsen ägt, och om hwilken underrättar kämnad uti H. Aßessor Gjörwels Allmänna Tidningar för 1770, när man noga betraktar sjelfwa Skriften, kan det wäl läsas attonde are hans Konungs rike, som a tionde och då skulle man tro, at K. Erik blef af Swearne wald ma år som K. Carl utkorades (1). Antages detta, kan lätteligen förena det som hos de gamla finnes uptecknadt, em med detta wal intet annat bör eller kan förstås än en utkore Efterträdare efter K. Swerker. Då sammanhanget bliswer ta, at Gjötherne walt K. Swerkers Son Carl til Efterträda 1152, och som detta war stridande emot Swearnas urg rättighet, haswa de däremot walt K. Erik likaledes til Efterträ re, men intet til wärkelig Konung. Ty af Saxo och af det gående är oemotsägeligt, at K. Swerker dödde som reger Konung, hwarefter Prins Carl lät hwila sin utkorelse och Jedwarson upsteg på Swenska Thronen antingen 1155

början på året. Denna nu anförda förklaring torde med kunna antagas. Skulle man åter behaga, efter flera gamenters witnesbörd, gifwa tio år til K. Eriks Regerings-tid, likaledes på samma sätt förklaras, at tio år räknas ifrån relse til des död, men intet ifrån des wärkeliga tillträde tingen, hwilken ingalunda kunnat ske, förr än K. Swerm sin död gjordt Thronen ledig. Men då intog Erik on Swenska Konunga-Sätet, försedd med sådana egenom i alla tider göra en regerande Herre älskwärdig. Ödaktig, hederlig, försiktig, frikostig, tålig, gudfruktig och , åro de hederstitlar, hwarmed hans minne firades på des ch högtideliga fest (2). Lägger man tapper til, finner honom samlade alla de förnämsta dygder, som pryda a högheten. Konung Swerker wär så fridälskande, at eten war et fel hos honom, men K. Erik wär däremot ti frid och krig, alt som Rikets angelägenhet och heder nade. Erik Jehmarson.

a handskrefna bok wil man nämna *Codex Bildstenianus* til åtskilnf des förra ägare, och förtjenar den så mycket mer at följas, som er alt utseende, är äldre än *Israël Erlandi*, som af *Scheffer* är utgifwen. ets och wara utan motsägelse, at antingen har Israël Erlandi öfdenna berättelse på Latin, eller ock är denna berättelse förfwen Israël Erlandi, hwilket senare dock så mycket mindre kan antagas, emedan berättelsen är enfaldigare och jämnare än den Latinska, el Erlandi på åtskilliga ställen, genom en slags prydnad, som t i Latinska språket, afwikit från egenteliga meningen.

n är tagit af Officia propria Patronorum Regni Sveciæ p. 13. där så lyda: Rex erat Ericus humilis, devotus, honestus, prudens, ; patiens, pius, atque modestus. Alleluja.

§. 2.

Eriks första ömtnål war, at han förordnade Hemlige- Inwärtes
samla Upsala Domkyrka, som intet länge förut war hushållning
och inwigd, hwarom är nämdt i föregående Capitel.
lade han en Eriksgata, wid hwilken tilfälle han lät alla wä
och rättwisa (1). Trätande och twistande prälte
och ansåg, att man genom dom och utslag
2 Del. U

Erik Jedwarson. ändteligen afgöras skulle, assades den altid efter lag och bil utan affeende på wänskap, hat eller andra sådana mer elle dre retande omständigheter, som böja rättwisan efter perso och intet efter sakens beskaffenhet. De fattige och de wann fredades, och de mäktigare innehöllos imom wisa skrankor, igenom utan all twifwel mångas misnöje ådrogs, men allt ten upwäcktes til så mycket större wördnad och ärkänsla, så at wen wille tilbjuda Konungen den del af sakörs-medlen, so nars hörde menigheten til, men det afslog K. Erik, förskäl at han hade mer än nog af sitt egit, eller som det står i Legenda: mihi mea sufficiunt, vobis vestra servate. At stift och enighet ibland undersåtarne, skydda och handhafwa rätt så hushålla med de til Regeringens behof anslagna ränt inkomster, at menigheten intet med owanliga och tärande u betungas, äro sådana egenskaper som lägga grundwalen til e hälles lycksalighet. Detta alt ägde K. Erik, så at efterwer alla tider bibehållit minnet af hans förtjenster i denna delen intager Erik Jedwarson blott härigenom et wärdigt rum stora och goda Konungar.

(1) Codex Bildstenianus. Orden äro dessa: Sidhan for han e sit Rike, ok sökte sit folk ok foor fram aat rättom Konung wägh. Detta är det äldsta tydeliga ställe, som omtalar Konun Eriksgata. Det öfriga som här förekommer är tagit utur samm dex Bildstenianus.

§. 3.

Sedan Rikets inra angelägenheter wors genom Konu wförtrutna omsorg brakte uti tilbörligt skick, sätte K. Eri Finska tå get- tankar på utrikes ärender. Finland hade esomoftast under ska tiden erkänt Sweriges öfwerwälde, men genom tidern bytelighet, inbördes oro och andra misshälligheter hade Sw östra Skattländer aldeles afkländt sig sin gamla undergifw Finnarne lefde ock uti sitt fordna hedniska mörker. Det kan ra troligt, at K. Erik welat upliswa Swea Rikes fordna s het til dessa länder. Det kan ock wara, at Finnarne unde dom med röfwande besvärat Swenska kusterna, som äf

ave Historieskrifware wid handen gifwit (1), fast det är troli- Erik Jedwarson.
re, at de, som et folk hwilket lefde uti sitt naturliga frihets land, utan något äregirigt och tiltagset hufwud, intet särdeles oat sina Grannar. Man kan likwäl anse de nyares föregifmde, som en ganska sannolik gissning, ehuruwäl de äldste ndlingar intet nämna därom. De säga allenast, at K. Erik de sjomoftast tilbudit Finnarna Guds Tro och Frid (2), men n all wärkan. Mer än wanlig insikt och förstånd fordras til sätta sig öfwer alla sin tids fördomar, i synnerhet då man är ödd i de grundsatser, at Guds förmenta åra bör befrämjas en med åsidosättande af rättwisa och billighet. Man anså öre som et ganska Christeligt wärk, at med wåld omwända ningarna. Således predikade Mahomet och Saracenerna sin

Däremot förkunnades Evangelium af Christus och Apost a på långt annat sätt. Men tidens smak war sådan. Se Påfwen och Catholska Prästerne påtagit sig at tänka för allheten, behöfde den oprästade hopen endast följa de andeligas ecte. Och ehuru stor Konung K. Erik annars war, kunde intet finna orättfärdigheten af et Krig, som endast för Religens skull påföres. När upsåtet war godt, woro alla medel ja. I sådant upsåt anlände K. Erik til Finland, och on de des Inbyggare på samma sätt, som Sigurd Jorsalafara anwände Smålänningarna. Samma saktmodighet, och samfwerkygande skäl brukades nu som då. Man drap och slog alla dem, som intet wille taga emot rättwisa och rätta tro, det heter i gamla Pergamens-Boken (3). Medlet war ligt, men hjertat war godt hos K. Erik, hwarföre han och öfröfwelse och tårar tackade GUD för segren; och förgde synnerhet däröfwer, at så många själar på en dag förlo som hade annars kunnat komma til Himmelen, om de welat e Christendom. Af denna Konungens utlåtelse kan man et ordentligt fältslag förelupit, och at härfärden intet genom et blott härjande och skösling. Genom detta be ygades de öfwerblefne, at Christendomen borde anta Erik gjorde sedermera ingen ofred i Landet, utan lät ställiga Kyrkor, och lämnade Biskop Henrik, som war ktig på fälttåget, qwar, på det han widare skulle

Erik Jedwarson. draga förförg om Christna Lärans stadgande i Finl
är alt, hwad man om Finska Fälttåget har sig bek
Finland sedermera beständigt warit under Swenska K
det öfriga, som angående detta Krig uti nyare Hist
res, ankommer helt och hållit på gißningar. Det ka
det kan wara osant, och under denna titel skal någ
wid slutet af K. Eriks Historia.

(1) *Örnhielm* H. Eccl. p. 461. v. *Dalin* S. R. H. 2. D.
(2) Codex Bildstenianus, som jag här följer, såsom det äll
talar intet om någon giord ofred af Finnarna. Hans ord l
gas: Sidhan som wi forst sagdhom at Kirkian war b
kit wäl skipat amot wantronne oc sins folks owinum,
han saman här. Detta år af Israël Erlandi sålunda ö
p. 7. Postremo vero, ut supra diximus, ædificata eccleſia
ad inimicos fidei et hoſtes populi ſui manum convertens c
eitu &c. Denna mening är aldeles stridande med gaml
ord, ty folkets owänner, som här omtalas, äro inga andr
wäldswärkare, och war redan Riket fredadt för dem, då K
utrustades. Antingen Öfwersättaren af wanligt slurf wid ö
eller ock i affigt at göra Latinen mera wälklingande, afwik
egenteliga mening, angår oß intet. Detta är widare utstoffe
propria Patronorum Reg. S. p. 14. hwar orden så lyda:
nones non ſolum Regni ſed etiam fidei Chriſtianæ pert
quia continua damna et bella Svionibus inferebant. D
en del, på det de som i detta mål behaga tro wär n
åtminstone hafwa något bewis, som här wärkeligen satt
(3) Gamla Författarens egna ord kunna anföras: „Tha
„Erik) saman Här oc tok met sik aff Vpsala Kirkio
„oc for til Finlandz oc stridde oc drap alla thöm som
„rätwiso oc rätte troo. Forty at han hafdhe opta t
„Frid budhit oc the waro swa for hardhe at the wil
„ganga vtam mz hardhe hand.

§. 4.

Huru länge den helige Henrik war sysles
omwändelse sedan K. Erik bortrest, wet man
us är anmärkt, at S. Henrik bliswit mörda
ket förmodeligen kommer däraraf, at K. Erik
1151. Deße årtal äro mycket felaktiga, n
hända, gifwa tilkänna et gammalt rykte, at

ke år för än Konungen blifwit ihjälslagen. Men S. Erik Jedwarson.
närkwärdigheter kola framdeles blifwa ihogkomne. Om
död åro följande omständigheter upptecknade, at han år
Heilige Torsdag eller Christi Himmelsfärds-dag blifwit
f Prins Magnus Henrikson, som hade uti hemlighet
lk tilhopa och samlat dem i negden af Östra Aros eller
lla, medan Konungen biwistade Gudstjensten. At fiendt-
ar å färde, ankom underrättelse, medan K. Erik ännu
yrkan, men han wille icke destomindre afhöra Meßan til Erik Jedwarsons död 1160.
hade en utlåtelse som nästan gaf tilkänna, at det anade
n sin död, emedan han sade sig hoppas, at hwad som
af Gudstjensten, skulle han snart få höra på et annat
Det år ofelbart, at K. Erik afhörde Meßan, skyndade
den annalkande fienden med en hand full folk, blef illa
h slagen til marken, samt des hufwud afhuggit, förmo-
som et segerteckn, innan han näppeligen war död. Så-
ärtas omständigheterna af K. Eriks fall uti gamla Per-
Boken, med ganska liten skilnad ifrån det, som af Israël
r upptecknadt, undantagande åretalet, som utsättes år
h påstår Scheffer, som utgifwit Israël Erlandi, at det
igen i Handskriften utsatt, då Örnhielm försäkrar där-
där täfses helt rent år 1160 XV Kal. Junii. När man
nna korta berättelse med wåra nyare Historieskrifware,
n den mycket omständeligare, nämligen, at Magnus
samlat sig folk i Dannemark, förstärkt sin Flotta på
af Småland och Östergöthland, haft i följe med sig
i Swerkerson, och landstigit på Fyriswall, och at K.
war i gamla Upsala Domkyrka. Om detta alt anfördes
ngår, wore intet stort at säga därpå, men när det sö-
om en wärkelig händelse, år man utan twifwel befogad
ifwarifrån alla dessa omständigheter äro hämtade; men
gammal Skribent nämnt et enda ord därom, förfal-
nna berättelse til intet: Än om Magnus redan en lång
Swerige på sina Mödernes-Gods, då blifwa alla dessa
ndiga. Anledningen til denna gissning är grundad så
k, at den Moder wärtugen älskade sin Faderfader K.
nsson, såsom och at Magnus Henrikson ingen gång

Erik Jedwarſon. nämnes under alla de rörelser och högtideligheter, som förekomma i Danska Historien, om hwilka man likwäl hafwer denna tiden en nog omständelig underrättelse. Hos Israël Erlandi står wäl för öfrigt, at en förnäm Herre, från Swerige, war i följe med Magnus Henrikſon, Princeps quidam Regni, men däraf kan man intet ſluta, at det war en Kungelig Prins, så mycket mindre, ſom han uti gamla Pergaments-Boken nämnes allenaſt Höfdinge. At K. Erik biwiſtade Gudstjenſten i Östra Aros, ſäges uttryckeligen i den oftanämnda Pergaments-Boken. Wäre nyare ſåja wäl, at uti Östra Aros war då ingen Kyrka, men hwaraf wet man det? Domkyrka war där intet, men därför kunde likwäl Bondkyrkan wara bygd, hwilket ock, om man wil tro Peringſköld, ſom eljeſt näſtan altid följes, är oförnekeligt. Det ſom Meſſenius påminnes härewot, angår endaſt Domkyrkan i nya Upſala, och om henne är nu ingen fråga (1). Jag ber om urſäkt, at jag med ſådant gräl beſwärar Läſaren, men det lär wara oundwikligt, ſå framt man någon gång ſkal få en Historia, ſom må blifwa fri från onödiga tilökningar (2). Om K. Eriks dödsår ock annars hos de nyare olika meningar, ſedan Örnhielm [illegible] mint, at den 18 Maji, hwilken hos de gamla utſättes ſom K. Eriks dödsdag, intet kan falla in på Chriſti Himmelsfärdsdag 1160, men wäl 1161, hwarom uti biſogade Anmärkning [illegible] got mer nämnas ſkal (3).

(1) *Meſſenius* T. 15. n. 504.

(2) Til mitt förſwar för det jag blandat mig uti en ſådan grältwiſt, jag anföra den utlåtelſe, ſom Örnhielm wid et dylikt tilfälle brukat ſin Hiſtoria Eccleſiaſtica p. 467. Nam ſi qua incertitudine antehac ti multa in rebus noſtris tradiderant, et nos tradere vellemus poſt quo pignore nobis obſtringeremus Patriam, qua dote meremur aſſen legentium?

(3) Alla wåra gamla Handlingar utſätta enhälleligen K. Eriks död på år 1 Chronologia vetus hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 14. 1160 paſſ atus Ericus XV. Kalendarum Junii, Adriani Papæ III [IV] Ab Chronologia Anonymi uti *Benzelii* Mon. p. 82. 1160. conventus venit ba. Eodem anno S. Ericus Rex Sveciæ Upſaliæ martyrium paſſus eſt ſui decimo. Chronicon *O. Celſii*: Anno Domini 1160 paſſus fuit Upſalæ et martyr beatus Ericus XV Kal. Junii Pontificatus Adriani III, [IV] Et quinto. Hic fuit Rex Sweccorum X annis. Mater ejus fuit Cæcilia filia Sv Regis, quæ fuit ſoror Ulfs Ducis Galla et Chels, m. m. Hans dö

torde då böra wara utan twifwelsmål. Örnhielms påminnelse torde lik- Erik Jedwarſon.
wäl hafwa ſin goda grund, men bewiſar intet annat, ån at de andeliga Feſtförſtyrare betjent ſig af ſamma frihet wid Kyrko-Kalendern ſom de gjorde med Skriften, med hwilken de lekte efter behag. Något fel hade kunnat hända wid Feſternas regterande af någon oß nu obekant orsak, ſom dock intet kan öfwer ånda kaſta ſå många enhälliga witnesbörd. Man wet det ſom händt i wår tid, då et år fick 367 Dagar. Om då någon märkwärdighet händt på denna förökuings-dagen, hade Hiſtorieſkrifwaren, ſom den uptecknat, ofelbart ſkrifwit rätt, ånſkönt en hundrade år yngre Forniſkare ſkulle wilja påſtå, at det war omöjeligt, efter et wanligt år intet har ſå många dagar. Men mycket wärde ligger ej på denna ſtridighet, och Läſaren behagar tildela hwad döds-år honom täckes, åt K. Erik, emedan det mäſte förmodeligen antingen bliſwa 1160 eller 61. Man kan annars jämföra Anmärkningarna wid v. Dalins Sw. R. H. ſ. 37.

§. 5.

Uti wåra gamla Lagar finner man, at K. Erik gjort nå- S. Eriks
gon förändring i Lagwäſendet, hwilken Stadga bliſwit kallad Lag.
S. Eriks Lag. Man kan ſluta af de ſtällen, där denna La-
gen nämnes, at den angådt en laggift Huſtrus rättighet i boet (1);
hwarutaf man kan lätteligen falla på den tanken, at K. Erik
velat införa wigſel, faſt ån det intet förmodeligen bliſwit allmän-
neligen wedertagit, i anſeende til Konungens haſtiga död, ſå at
Påfwen Alexander den III icke deſtomindre med ſkäl kunnat kla-
ga, at det ännu intet i Swerige war brukeligt at wid Äktenſkap
wända ſig af Präſternas wälſignelſe. Man ſer därutaf, at man
i Swerige anſåg Giſtermål, ſom en annan laglig dock
öfwerenskommelſe, hwarwid Präſternas biträde war icke
umbärligt, utan aldeles onödigt. Detta wedertagna bruk
ſig intet med andeliga Ståndets aſſigter, ej eller, kan hän-
Chriſtendomens anſtändighet, och kan man tro, at en ſå
ning intet å ſido ſatt en ſådan förordning. Förmodeli-
man intet gå längre med denna gißning. K. Eriks för-
af Upplands-Lagen kan ej eller få annan titel, ty intet ord
därom, uti wåra gamla Handlingar. De andra gif-
ſom ſammanhopas öfwer K. Eriks regering, äro til ſtör-
ſtan af grund, några ſannolika allenaſt. Jag ſpörar
egen-

Erik Jedmundson.

egentligen på anläggningen af Lurö och Warnamo Kloster Wermeland, Christendomens allmänneliga wedertagning i Dalarna, Jämtelands förnyade förening med Sverige, och mera dylikt (2). Lurö och Warnamo hafwa utan twifwel warit Munke-Kloster, det har redan Vastovius anmärkt (3). Lurö Kloster har warit belägit på en ö i Wennern, som nu lyder under Milleswiks Pastorat: Warnamo uti Warnums Socken wid Christinehamn, hwilket B. Rhyzelius anfört (4). Men at K. Erik den helige dem anlagdt, har aldrig någon sagt för än på senare tider. Intet borde man därföre förkasta berättelsen, om den wore bewist, men det fattas aldeles. Det kan til åfwentyr wara sannolikt, at Evangelium blifwit för Dalkarlar och Lappar förkunnadt i K. Eriks tid. Man beropar sig på Biskop Wallins berättelse om Christna Läraus fortplantande i Lapland, men där står endast, at det är tropligt, at Lapparna fådt någon kunskap om Christendomen, sedan Finland blef Christnad genom K. Eriks omsorg. Men hwem ser intet, at detta är en lös gissning som kan hända grundar sig på ännu swagare bottn, at hela Finland blef då omwändt, hwilket aldrig kan sulltygas. Talar wi om den första morgonrådna af Christendomen hos Lapparna, den äldre, ty Adamus Bremensis talar därom. Angående Dalarnas Christendom, så åberopas Magister Holéns Disputation, Dalecarlia, men hwad kan Herr Holén weta mera därom än någon annan? gissa kan något hwar, men det är ej tilräckligt. Man wet twärtom, at när K. Swerre från Norrige, wid slutet af detta århundrade, reste genom Järnbaraland, war hedendomen där härskande öfwer alt. När man wil fulltyga, at Jämteland i K. Eriks tid kommit tilbaka under Sweriges lydno, anföres til bewis Sparmans Academiska Försök de Fatis Jemtiæ. Uti 11 §. säges det wärkeligen, men huru bewises det? Man beropar sig på Örnhielm, som säger i sin Historia Ecclesiastica, Fale Bure, som skal hafwa hämnat K. Eriks död, haft Norrmän och Norrlänningar i följe med sig. Däraf följer ingenting. Än om han hade haft Norrmän i sin här, hade då Jämteland hört til Sweriges? Desutan kan intet Örnhielms witnesbörd wara särdeles gällande om dessa tider, då det intet stödjer sig på fordna Historieskrifwares utsagor. För öfrigt hos Ericus

äldre än Örnhielm, nämnas inga andra Norrlänningar Erik Jedingarna wid detta tilfälle. Det är således ögonskenligt, warson.
na tilökningar göra K. Erik aldeles ingen heder, ty de äro
ne intet bewiſte, om ej aldeles ogrundade. Om man ſkul-
gelſara med wår Hiſtoria uti de följande Konungars tid,
on icke allenaſt widlyftig utan ock tröttſam, hwarföre man ock
s med Läſarens goda minne endaſt anför det ſom är be-
och lämnar det öfriga. Här äro ännu åtſkilliga obe-
upgifter uti K. Eriks leſwerne, ſom förbigås til at und-
mattande widlyftighet. Den ſom ock behagar föra ſig
s, at K. Erik intet regerat mer än på ſemte högſt ſjette
a wäl intet föreſtälla ſig många flera högmåls-wärk, ut-
Herren, än dem, ſom de gamle upteckнat, hwarföre
går förbi den Handels-förkoſtran, ſom ſäges wara ſkedd
Eriks wakſamhet. Den ſom känner Handelens art och
ſynnerhet den utländſka, lär utan ſwårighet medgifwa,
ordras flera år til des i ſtånd ſättande, ſå framt den
es ſärdeles förmån ſkal kunna idkas. Man ſparar för-
Swenſka Hushållningens betraktande til århundrads ſlut,
andelens tilwäxt och omwäxling på en gång kan fram-

Giſt. B. L. L. 10 C. Arf. B. H. L. 2 Fl. Arf. B. Upl. L.
Sw. R. H. 2. D. ſ. 103.
ius uti Förteckningen på Kloſterna wid Vitis aquilonia.
celius uti ſin Monaſteriologia.

§. 6.

Intil har man omrört K. Eriks upförande i anſeende til Des perſonliga
na. En ſådan Konungs enſkilta leſnad bör ock tagas egenſkaper.
ande. Men där lyſer han wärkeligen mindre, i ſyn-
ra ögon, ſom intet kunna ſätta ſärdeles wärde på en
ſkeppelſe. Denna gick ofelbart för långt, war ock,
, ordſak til hans död; ty om Konungen, wid förſta
n fiendtlighet, hade gådt ur Kyrkan, hade han för-
unnat undankomma. At han förſwarat ſig åſwen, då

Erik Jedwarson. ingen möjelig räddning kunnat hoppas, bör han intet förrå före. At försvara sig, war han berättigad til ſom männi och skyldig som Konung, och då döden styres oundwikelig, är altid hederligare at stupa, som en behjertad man, än dö som darrande usling. Man försvarar sig häldre, då man är omr gad af gripande ulfwar, än man låter sig handlöst upätas sönderslitas af en sådan ohyra. Det war fåfängt, at wänta ständighet och Christendom af förrädare, och denna tidsens od Christendomen befaller understundom lida orätt, altid förlåta owänner, men aldrig har Christna Läran befalt at wara pol Amars bar K. Erik en härsäck näst kroppen til at späka sitt och hade han den på åfwen den dag han blef slagen; hwilken som en helgedom förwarades sedermera i Upsala Kyrka. Fastan eller andra Helgedagar gick han intet i Drottningens Detta säges man undantag uti den gamla Perine-Boken, Israël Erlandi, som en wid Munke-lättjan och därmed förbu kyskheten wand person, lär hafwa sumit et sådant twång alt hårdt, därföre säger han allenast, at det skedde ofta. Utom brukade ock Konungen kalt bad til kylande af sina begär hwarföre han ock altid både winter och sommar hade et k reds med kalt wattn. Deße småsaker hade kunnat wara b och hade Erik Jedwarson ändå warit en stor Konung, n ta hindrade honom på intet sätt uti sina Konungsliga fullgörande. Och när alla omständigheter läggas tilhopa, man nog begripa, at K. Erik förtjent at wara i wördna nelse hos sina undersåtare och deras Efterkommande. Men war det nödigt, at åkalla honom efter döden som Gud hwilket likwäl skedde på hans Fest den 18 Maji, som högtideligen firades, och som K. Eriks ben bleſwo sedermera da ifrån gamla til nya Upsala, bleſ ock den dagen firad, stor och märkelig Fest. Denna K. Eriks Helgedoms-f skedde år 1273 (2). Om K. Erik någonsin af Påfwarnas blifwit förklarad för helig, har man intet med wißhet bekant.

Eriks Fo ser och hel gelse. Påfwens Alexander den IV:s Bref af år 1255 kallas Erik den salige Henrik [beatus Henricus] (3). Men det är åstilmad på Beatificatio och Sanctificatio eller Canonizatio, och wa Beatificatio har sina grader. Den nederste ordningen d

wid en helig Mans grafwård på des dödsdag ljus up- Erik Je-
wid grafwen och tapeter uphängas. När Beatificationen
står efter Påfwens beslut, wisar sig dock åtskilnaden i
omkostningarna; ty när uti denna användes, allena til
prydnad, där Kungörelsen sker, 500 Ducater, fordras
nde til Canonizationen, men de öfriga omkostningar stiga
ögre, så at Paris de Grassis intygar, at Bonaventuras
n kostat 27000 Ducater (4). Det är möjeligt, och, kan-
olikt, at den heliga Eriks Catholska helgelse warit endast
örstnämnda graden af Beatification, då Påfwens bitråde
oumbärligt; ty Biskoparne kunna sjelfwa i sina Stift
enna däraktiga andakt. Och så framt K. Erik på detta
it inympad i de heligas Församling, är det onödigt at
sig om, hwilken Påfwe det bör tilskrifwas. När K.
st blef införd, wet man ej eller med fullkomlig wißhet.
skop E. Benzelius berättar at det skedt år 1264 (5).
ruwål denne lärde och wärde Biskop intet nämner, hwar-
n det tagit, kan man tro honom på sina ord. Mycket
n Festen intet wara; ty Påfwen Clemens den IV uti sin
ulla af år 1266 nämner, at den saliga Eriks Högtid
firades med et ogement tillop af människor (6). K.
nades ehest bland Sweriges Himmelska Patroner, man
hans namn, och hans baner fördes i fält, såsom en
g stråck för Rikets fiender. Således har Efterwerl-
nt wisat en skyldig högaktning för des älskade minne,
widskeppeliga tiden wanhedrat des dyrkan med däräk-
Om de många underwärk, som skedde strax efter Ko-
d wid hans lik, och hwad som sedermera tildragit sig
lag, kan man läsa hos Israël Erlandi och Vastovius.
ar upteckna alt sådant med sorgfällighet.

(4) af denna utlåtelse kan man läsa den Antiphona, som upte-
n wid den 18 Maji som den 21 Januarii, uti Officia propria Sa-
rum Regni Svecia.

Ave martyr pretiose
Miles Christi glorioſe
Ave Regum gloria
O Erice Rex Svecorum
Eſoe nobis peccatorum
Veniam et gaudia. Alleluja.

Erik Jedwarson.

(2) *Ericus Olai* p. 64.

(3) Påfwen Alexander den IV:s Bref finnes hos *Peringsköld* Mon. pr Thiundiam p. 191. och 171.

(4) Man kan läsa om Canonizationen hos *Papebrochius*, de solennium Canonizationum initiis et progressibus, utt Propylæum ad Acta SS. Maji, i Acta Sanctorum Junii, jämte *Prosper Lambertini* eller Påfwens Benedict den XIV:s Wärk de Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonisatione, utom många flera. Och kan man här införa *J. A. Fabricii* definition af des Bibliographia antiquaria C. 8. p. 274. Minor vocatur beatificatio, cum ad sepulcrum Sanctorum anniversarius alicui habetur, ut beato, accensis ille luminaribus aut appensis anathematis vel alia ejusmodi ratione colitur. Han nämner ock på samma ställe p. 273, en annan canonization som kostat 64000 Scudi. Hwad S. Britas canonization kostat, är i sinom tid blifwa omrördt. Imedlertid bör man tacka GUD, at salighet kan genom Guds nåd winnas med mindre utgifter, och tillika undra sig, at en som wil hållas för Christi Ståthållare, lumnat sådan en så hednisk och apostolisk prakt.

(5) *E. Benzelius* Anm. til Vastovius p. 54.

(6) *Peringsköld* Mon. p. Thiundiam p. 54.

§. 7.

På et sådant umärkt sätt har Efterwerlden bibehållit d[e]n af K. Erik Jedwarson eller Erik den helige. Och ehu[r]wäl titel af helig blifwit rätt ofta bortslösad på helt owärd[i]ga personer, så at man kan med skäl twifla om dens wärkeliga tjenster, som njutit sådan heder, torde dock K. Erik från Sverige och Hertig Knut från Dannemark ibland wåra äldsta N[a]tionis Helgon förtjena at med all wördnad ihogkommas; icke så Helgon, men wäl som stora och hederliga Herrar. Den owissh[e]t som förekommer nästan wid alla tilfällen i denna tidens Hist[o]ria har ock sträckt sig til K. Eriks äktenskap. Ericus Olai säger,

K. Eriks Gemål och Barn.

K. Erik hade til Gemål K. Inges och Ragnilds Doter Christina. Olaus Petri, Johannes Magnus och en stor del af de nyare äro af samma tanka, men de af de nyare, som haft mera troende til Isländska Handlingar, hafwa gifwit wid handen, denne Herren warit gift med K. Inge Stenkilsons Doterdo[t]ter på det sätt, at Biörn Järnsida, K. Erik Ejegods Sonesons Harald Kåsie, har warit förmäld med förbemälte K. Inges D[o]ter Cathrina, af hwilket äktenskap föddes Christina, K. Erik

eligas Gemål, hwilket förmodeligen är det riktigaſte (1). I det- Erik Jed-
a ſitt äktenſkap hade K. Erik fyra Barn, Knut, ſom ſedan bleſ warſon.
ung, Philip, om hwilken wåre äldre Hiſtorieſkrifware intet
någon kundſkap, Margareta och Cathrina. Örnhielm är
förſte, ſom af gamla Handlingar dragit Prins Philip i ljus
men mer wet man intet om honom, än at han gjort gåfwor til
r (2). Prinſeſſan Margareta wardt giſt med K. Swerre i
ige, och Cathrina bleſ åfwen giſt med en förnäm Herre från
rige wid namn Nils Blacka, och ſkola åtſkilliga förnäma
ter af detta ſiſta giftermål haſwa ſitt urſprung (3). Afrit-
en af de Mynt ſom tilägnas K. Erik, finnas hos Brenner.
några af deſſa träffar man en figur, ſom liknar en båt (4).
framt detta tecknet warit K. Eriks Familie-wapn, är han
art den förſte af alla Swenſka Konungar, ſom ſatt ſitt wa-
på mynten; men denna ſak är underkaſtad mycket twifwels-
, emedan det är ännu obewiſt, at adeliga Släkterna i Swe-
under denna tiden utwalt ſig wiſſa Familie-märken. At K. Erik haft
ebber wid namn Ifwar Jedwarſon, hwilken fortplantat Adeliga
de-Familien, förſäkras både af Peringſköld och v. Dalin (5).
bör man märka om K. Erik, at han uti medeltidens
ar anſes ſom den förſte Sweriges Konung af det nam-
å wäl af K. Waldemars Bref af år 1252, ſom andra
ar kan bewiſas, at Erik Läſpe kallas Erik den tredje (6).
intet den nionde för än Johannes Magnus kom fram
Konunga-Längd. Dock kunde man til åfwentyrs få
ligt antal Erikar af Swenſka Regenter, om det wo-
wärdt at anſtälla en ſådan räkning.

ga Sagan ſ. 170. Jfr. Dalin Sw. R. H. 2. D. ſ. 60.
H. E. p. 480.
Sw. R. H. 2. D. ſ. 116.
att ſe Theſaurus Numismatum p. 9. n. 12. yttrar ſig på
ſätt om denna båt-figuren: Cum prioribus ejusdem plane ma-
eſt, literis tamen paulo majoribus. Epigraphen habet hanc ERIC.
figura in medio ejus forte ſcapha ceu cymba, non ſatis conſpicua.
Sw. R. H. p. 121.
Mon. p. Thiundiam p. 169.

§. 8.

Magnus Henriksson. Sedan K. Erik Jedwarson på förskrefna sätt omkommit blef Magnus Henriksson ofelbart utropad för Swensk Konung emedan man uti denna tidens Handlingar intet finner honom va ra utluten af Konungarnas antal. Wid Wästgötha Lagen kal las han den fiortonde Konungen i Swerige efter Christendomen början eller från Erik Segersäll. Uti andra Förteckningar kalla han stundom den trettonde stundom den tionde, alt som man be hagat öka eller minska des Företrädares antal (1). Men de dra omständigheterna af des uphöjelse på Swenska Thronen nas wara uti et ewigt warande mörker begrafne. De sam personer, som wist sin beredwillighet til en så nedrig gärnings retagande, hafwa utan all twifwel åfwen gjort största tjen wid des erkännande, och menigheten lär intet hafwa gifwit got annat samtycke, ån det som sker genom tystnad och häpen I anseende til härkomsten ansåg Magnus sig mera berät til Swenska Regeringen, ån både K. Swerker och K. Erik, war han i hänseende til sin börd utan motsägelse af de fö Slägter i Norden både på Fäderne och Möderne. Hans F war Henrik Swensson, annars Halte eller Skateler kallad, neson af Swen Ulfsson Konungen i Dannemark, och säle nära förbindelse med alt som förnämt war både i Swerige Dannemark. Des Moder war Ingrid eller Inga, Dot Prins Ragwald K. Inge Stenkilsons Son. Intet twifwel kan då yppa sig om Magni slägtskap med Stenkilska Kon Slägten, emedan K. Inge Stenkilson war hans Morfar der, och Margareta Fridkulla hans Moders köttsliga Fast Men som Swerige war då Waldrike, kunde denna fyllb tet gifwa K. Magnus någon rätt til Riket emot den, so lagligen utkorad til Konung. Man har några gångor t nämnt, at Drottning Margareta K. Inge Stenkilsons delt det betydeliga arf, som henne tilkom efter sin Herr Inge Stenkilson, med sin Broderdoter och Syfterdoter, Swensons Gemål nämligen, och Herrig Knut Lawards na. Man har ock tilförne berättat, at så wäl K. Wa Knut Lawards Son, som Dr. Margaretas egen Soneson K.

Transfon.

Nilson haft ärfkilliga Gods i Swerige, som dem efter K. Inge Magnus Henriksson. Sunkilson blifwit lämnade. Man kan då på samma räkning wara försäkrad, at äfwen Magnus Henriksen haft arfwegods i Swerige, då det är ganska troligt, som förr är sagt, at Magnus Henriksson uppehållit sig på sina Gods här i Landet, hwilket Swerker och Konung Erik förmodeligen hwarken kunnat eller welat hindra. Det hade ock så mycket mindre paßat sig för Erik, at på något sätt falla Prins Magnus beswärlig wid återfandet och besittningen af sitt arf, som K. Eriks Gemål Christina war både på Fäderne och Möderne i nära skyldskap med Magnus Henriksson (3). Och efter den här gifna anledning, har det wara ganska lätt för Prins Magnus, at öfwerrumpla en Herre som under et allmänt Fredslugn trodde sig helt säker både för inländska och utländska fiender, och som kunde trygt hwila sig på sina älskade undersåtare. För dem hade således K. Erik intet at frukta. Men en gåsande ärelystnad har inga gränser för alt osäkert, i synnerhet då et alt för stort förtroende sätter alla förswars-anstalter. Sjelfwa tilfället retar då wäl än mer, och Prins Magni hemliga stämplingar lycka. Fram det kan kallas lycka at fullborda nedriga gärningar och förräderi. Hwem som för öfrigt warit delaktig i detta mord man intet namngifwa. Det är allenast lösa misstanka, som falla Prins Carl Swerkerson därföre (4), och så wäl han warit i samråd med K. Magnus, har hans upförande dock swartare än sjelfwa uppenbara mördarens. Ericus Olai wål, at Henrik Swenson, Måns Henriksons Fader, warit i denna förrädiska förrättning; men Henrik war redan förut uti Fotwigs slag år 1134, så at det är oselbart att säga. I sig sjelf är det altid illa betänkt, at befläcka sig med sådana gärningar. Men detta war så mycket oförsigtigare, som så många betydande Herrar woro i Landet, hwilka wid detta tillfälle så skickeliga, som K. Magnus til Regeringen. Ingalunda wål intet Carl Swerkerson, med orörd sinne, kunde wara innehafware af en Thron, til hwilken han sjelf, war af Götherna utwald. Det synner man, at Magnus Henriksons uppresningen emot K. Magnus intet kom ifrån Carl Swerkerson, utan wäl började af Helsingarna (5). Hwem som wa- slagen 1161.

Magnus Henrikſon. warit rätta uphofsmannen til denna rörelſe, nämnes intet h wåra äldſta Hiſtorieſkrifware, icke en gång af Meſſenius, m Loccenius tilägnar det åt Fale Bure från Byreſtad, och hade d warit ganſka wäl betänkt, om han behagat utſätta, hwarifrå han tagit ſin berättelſe (6). Grundar ſig hela Hiſtorien på F lebro wid Dannemarks Kyrka i Upland, där Fale Bure ſk hafwa ſtupat i träffningen emot K. Magnus, och Broen ſeda af honom fått ſitt namn, fruktar jag, at hela denna heder och å d ga lagde tapperhet förſwinner i rök och bonde-rykten. Broe har kunnat få namn af många andra tilfällen, faſt de nu ſkol eſterletas med gißningar, ſom ock kunna anſes för ganſka onöd ga. Det wißaſte är, at Helſingarna tillika med flere Up-Swe ar, med hwilka, kan hända, Prins Carl Swerkerſon ſig likal des förenat, nederlagt ſå wäl Magnus Henrikſon ſom hela hans Krig här intet långt från Upſala, där Dannemarks Kyrka ſedermera f wara upbygd. Sådan är berättelſen hos Ericus Olai, afſkild från a nya tilſatſer, hwarmed man merendels eſteråt riktar de gamla korta påminnelſer, och får Hiſtorien på ſådant ſätt en ſkapna ſom på intet ſätt liknar förſta grunden, hwarifrån den är hä tad. Wil man wara nögd med Eric Olofſons witnesbörd, m ſte det Örebro, ſom wid Wäſtgötha Lagen annars ihogkom ſåſom K. Magni nederlags-plats, intet ſökas i Nerike ute negden af Upſala, hwilket åtſkilliga nyare bewiſt, då alla b rättelſer, ſom man gjort öfwer K. Magnus Henrikſons u flykt emot Norrſka gräntſen, aldeles förfalla. At K. M Henrikſon eljeſt wid Örebro bliſwit ſlagen ſjelf fjortonde, e en nyhet, ſom flyter endaſt därutaf, at man miſtagit ſig om ta meningen af orden wid Wäſtgötha Lagen, där K. Carl S kerſons korta leſwerne finnes antecknadt. Så wrides och om pas Hiſtorien af wißa ſnillens ſlöſande frihet, at den på ſi hwarken liknar ſig ſjelf eller ſanningen. Man kan ſåledes om Magnus Henrikſon, at des regering i ſin egenteliga be kelſe warit liten och ond, ty han blef ſlagen år 1161.

(1) Uti Konunga-längden hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 18, kallas den trettonde, och uti den följande på ſamma ſida kallas han den

(g) Til så mycket bättre begrep om K. Magni Henrikſons Slägt, will Magnus Henrikſon
man här införa des Slägt-Regiſter:

På Fäderne:

Swen Ulfſon K. i Dannemark

Knut den helige K. i Dannemark	Erik Ejegod K. i Dannem.	Swen Swenſon
	Knut den H.	Henrik Skateler
	H. i Sleswik	Magnus Henrikſon K. i Swerige.
	K. Waldemar I. K. i Dannemark.	

På Möderne:

Inge Stenkilſon K. i Swerige.

Margaretha gift med K. Nils i Dannemark.	Ragwald
	Ingrid gift med Henrik Skateler
	Magnus Henrikſon K. i Swerige.

Skateler förklaras uti wår nya Hiſtoria genom Skadelär, [illegible] war halt, kan hända det betyder ſwartaktig, ſom hwitaleder hwitkrdter eller hwit. Shadou på Engelſka och Schatten på betyder ſkugga, och torde ordet wara nu uti Swenſkan förloradt, [illegible] warit i bruk. Denna påminnelſen göres endaſt för ro ſkull. [illegible]ning häruttaf kan följande Stamtafla tjena.

Swen Ulfſon K. i Danm.

Swen Ulfſon K. i D.

[illegible]rik Ejegod [illegible] D[illegible]

Inge Stenkilſon K. i Swerige.

Swen Swenſon

[illegible]ald Käſa

Cathrina Ragwald

[illegible] Jarl

Ingri

Henrik Skateler

[illegible] Chriſtina

Magnus.

[illegible]. Erik Gemle.

Magnus Henriksson. (4) *Ericus Olai* p. 45, nämner dessa förklenande misstankar. Quidam putant Carolum filium Sverkeri electum fuisse a suis Ostrogothis ante S. Ericum, ideoque cum Magno et Henrico ceterisque hujus sceleris complicibus manum dedisse, ut S. Ericus occideretur.

(5) Dito p. 51. Egressso igitur de Helsingia primum exercitu, quo forte Regales Ministri, S. Erici familiares, qui evadere potuerunt, confugerunt reliquæque pariter nationes in eandem sententiam concurrunt, ut gloriosi Regis sui innocenter effusum sanguinem ulciscantur sicque - - - Rex prætensus et vilis - - - non longe ab Upsalia cum suis superatus occubuit, quo loco Ecclesia Dannemarka dicitur esse constructa, &c.

(6) Sedan *Loccenius* berättat om Fales anförande, säger han: In illo prælio, quod cladem eam præcessit, *Falo*, cujus paulo ante mentio facta est, fortiter dimicans occubuit et ponti vicino de se nomen Falebro indidisse fertur. *Ornhielm* H. Eccl. p. 478. öfver denna berättelsen och tager hennes gifningen, som likwäl *Loccenius* lämnat rum tik. Pons vicini fluminis, cujus objectu castra regicidæ munierant, in memoriam Falonis nostratibus etiamnum Falebro dicitur, quod vel per eum a se structum traduxit exercitum vel prope ipsum fortiter dimicans occubuit. Men hela detta hedrande minnesmärke förfaller genom *Peringsköld's* Påminnelse uti Mon. p. Thiund. p. 268, där han af gamla bref bewisar at broen Fale Garda eller Ferdabro. Detta har ock v. Dalin anmärkt S. R. H. 2. D. s. 120. fast han behåller berättelsen om Fale Bure, hwilken hos Peringsköld på 269 s. aldeles utlämnat, når han talar om upresningen emot Magnus Henriksson. Förmodeligen har Loccenius tagit sitt af Runeska Monumentet i Upsala, men därom skal talas något bättre fram.

(7) Chronicon, som *Olaus Celsius* utgifwit, p. 1. 1161 interfectus est Magnus Rex in bello apud Örabro. Jfr. C. R. *Ihre* Catalogus RR. Sv. G. notis illustratus p. 90. Anmärk. wid v. *Dalins* Hist. p. 31, och C. R. Ihre gjort likaledes grundeliga påminnelser, om det misstag som gjort i meningen af gamla Wästgötha Lagen, hwilket ock är ögnfallande, når man med minsta eftertanka igenom läser Konunga-längden, som finnes.

§. 9.

Magnus Henriksson, des Giftermål. Magnus Henriksson war gift med Brigitta K. Harald G. Doter från Norrige, hwilken efter Sturlesons berättelse har först warit förmäld med K. Inge Halfstanson, sedan med Carl Jarl Magnusson, däreſter med K. Magnus och ändteligen med Birger Jarl Brosa (1). Så framt denna Brita warit K. Haralds G. af Swenska Prinsessan Ingrid Ragwalds Doter, Henrik Gudfus Gemål eller Enkefru, har Magnus haft til Gemål sin

syster. Om så är, har det warit et äktenskap, som intet kom öfwerens med Guds ord, men Lekmän hade intet tilstånd at läsa Skriften, och sielf togo de sig den frihet at intet lefwa därefter. Om Brita Haralds Doter warit af annan Möder, hade Magnus sin Styf-Syster til äkta. K. Inge Haraldson i Norrige war ock på mödernе Halfbroder med K. Magnus Henrikson. Efter K. Inges fall flydde K. Inges Broder på mödernet til K. Magnus i Swerige, med hwilken han ock war Halfbroder, men där lär han intet drögt särdeles länge. K. Måns Sambroder Ragwald war Jarl i Swerige, men hans widare öden känner man intet (2). Af rofwet, som wid K. Magnus Henrikſons fall blef tagit från de Danska, skal en Kyrka blifwit bygd wid eller på walplatsen, som man til åminnelse af segren kallat Dannemark. Denna omständighet synes ock wara en tilökning af de nyare, som wärkeligen intet har särdeles grund hos de äldre. Ericus Olai utlåter sig allenast, at det säges, det Dannemarks Kyrka blifwit bygd där K. Magnus stupat (3). Olaus Petri anför ej annat än gißning, då han yttrar sig, at det synes såsom Dannemarks Kyrka fått sitt namn til åminnelse af slaget. Wid tilfället synes man wara befogad, at fråga, hwarutaf man wet, at så många Danske blifwit här nedertagde, så at man welat göra minnet af segren ewigtwarande. Israël Erlandsson känner ingen Danſk mer än Magnus Henrikson, ej eller den i Pergaments-Boken. Johannes Magnus är den förſte, som anfört enskylta gißningar til wärkeliga händelser, och sagt, at af Danska rofwet blifwit upbygd, och sedermera hafwa behagat, utan widare granskning, följa honom. Saken är i sielf af ganska litet wärde, men det torde likwäl wara tid at undersöka sådant, som berättas för sanning, och är likwäl i sig intet annat än en lös gißning. Man har understundom af owetenhet bygdt slott i lusten. Skal man ändteligen gissa om Dannemarks Kyrkas namn, torde det wara likaså sannolikt, att Dr. Christina K. Eriks Gemål lärit bygga Kyrkan, och gifwit af sitt Fädernesland gifwit henne et sådant namn. Det är troligt, at man redan i denna tiden welat upbygga andra Monumenter til at skymfa et helt folkslag, som förstörde Huset och de förnämare Släkterna i bestående förbindelse.

Magnus Henrikſon.

(1) *Snorleſon* T. 2. ſ. 346.
(2) - - T. 2. ſ. 393.
(3) *Ericus Olai* p. 51, hvilſtna orden äro anförde wid förra §. n. 5.

8. Cap.

Om

Carl Swerkerſons Regering.

§. 1.

Genom K. Eriks och Magnus Henrikſons död kom Carl Swerkerſon til en rolig beſittning af Regerin Atminſtone heter det ſå i wåra allmänna Hiſtorier. lår likwäl intet hänga aldeles ſå tilhopa, emedan Påfwen Coe nus den III berättar uti ſitt bref af år 1192, hurulede Knut i Swerige genom ſin ſkrifwelſe gifwit tilkänna, at han ter ſin Herr Fadere död råkat uti et ſwårt krig, uti hw han icke allenaſt lidit nederlag på ſitt folk, utan ock warit t gen at ſjelf taga flykten (1). Det ſynes ock, ſom Ericus Olai hafd gon kunſkap härom, emedan han berättar, at Knut ſkal bleſ utdrifwen af Riket, ſå at det war intet blott miſtrpen K. Carl Swerkerſon, ſom föranlåtit honom at taga ſin t til Norrige (2). Wåre Hiſtorieſkrifware gifwa ock wid han at Carl Swerkerſon två år, förän K. Erik Jedwarſon bl warit wårkelig Konung (3). Det är ganſka möjeligt och ä troligt, at Carl blifwit på lagligt ſätt förordnad til Rik ſtåndare, medan K. Erik wiſtades i Finland, och warit på wiſt ſätt bibehållen wid Regeringen, ſedan K. Erik tilbaka. Om det annars ſkedt emot K. Eriks wilja, Erik förmodeligen intet kunnat i ſådan efterlåtenhet om ſin ſäkerhet tilbringa ſin tid, ej eller låtit et ſådant ſteg wara les ohämnadt. Men emedlertid gifwit anledning til jan med K. Eriks barn genom ſtämplingar emot deras wilſkad Prins Knut genom grundade eller ogrundade miſstankar om

bstagende uti sin Faders död, upwäckt detta inbördes krig, wet man Carl Swerkerson.
alles intet: utgången är allenast bekant, nämligen, at Prins
Erik on warit nödsakad genom undanflykt ur riket söka sin
rhet. K. Carl började således sin regering uti en ganska wå-
belägenhet. För utwärtes wäld hade han likwäl intet at
ta. Den frätande oenighet, som plägade Dannemark under
Swen Erikson Grate, blef ändteligen slutad genom denna Her-
s nederlag och död år 1157, och K. Waldemar Hertig Knut
wards Son hade blifwit ensam innehafware af hela Danska
gen, så at han kunnat blifwa en beswärlig granne för Swe-
ge. Men denne store Konung hade långt andra grundsatser,
h wände han hela sin styrka emot Wenderna i Rygen, Pom-
n och Meklenburg, hwilka landskap genom et idkeligt ströf-
de hade gjordt Dannemark en snart sagt obotelig skada, uti
sist förflutna åren: och Swerige, som nu snart uti hundrade
tid intet beswärat Danska gränsorna, blef ej eller före-
för K. Waldemars krigs-rustningar. Norrmännernas
ttiga Regerings-Lag, angående Thronföljden, upfylde lan-
oenighet, hat och blod: och såsom Kommgarne på intet
dt kyskhets löfte, war där altid tilgång på oäkta Thron-
ter, så mycket mer som ingen skilnad gjordes antingen
war af hederligare eller ringare härkomst. Et tydeligt
härpå röntes denna tiden, när Harald Gylles Söner,
Sigurd och Osten regerade. K. Sigurd reste en gång
en by och fick höra en Piga, som sång wid en hand-
Sången behagade K. Sigurd så mycket, at han gick
rnhuset, och pigan Thora blef på detta sätt Moder til
kunniga Håkan Skulderbred. Denne Hitte-Prins gjor-
mycken oro i Norrige. Imedlertid hade den ene Norr-
n dödat den andra, och K. Inge wardt til slut år
Håkan Skulderbred ihjälslagen. Denne Herren såg sig
en kort tid innehafware af Norrige, men råkade ge-
med Magnus Erlingson, Sigurd Jorsalafarares Do-
Christina. Magnus blef wald af alla Konung Inges
ändtlöst, han war ej mer än fem år gammal. Nå
de wara uti Norrige, i något mål orda Swerige, och K.
erson funde ute till sällhet-wärda Rikets inwärtes

Carl Swerkerſon. angelägnhet, ſedan K. Erik den Heligas Son wardt nödſakad at wika utur Riket. Ryßlands uppmärkſamhet war ännu ſtäd på en helt annan kant, och Riket hade kunnat njuta et fullkom ligt lugn och ſtadgad wälſtånd, om ej oförſigtiga anſtalter had förſkämt alla de förmåner, ſom lyckan och Förſynen ſynes wil ja unna.

(1) Påfwens *Cœleſtini* den III:s här åberopade bref finnes uti Antiquæ Co lectiones Decretalium cum *Antonii Auguſtini* Epiſcopi Herdenſis & *Jac Cujacii* IC. Celeberrimi notis & emendationibus Pariſiis 1609 fol. Som boken är ingalunda allmän i wåra orter, har jag welat anfö ſjelfwa titeln. Breſwet finnes där p. 194. Och ſom denna omſtändi het, hwilken här omtalas, förmodeligen intet warit bekant för wåra ſtoricſkrifware, wil man införa ſjelfwa orden af Påfwens bref: Karl mus in Chriſto Filius noſter R. Rex illuſtris Svevorum apoſtolatui noſt litteris & nuntio humiliter nuntiauit, quod cum eſſet adoleſcens & dile uxor ejus juvencula, mutua fide, voto contrahendi legitimi matrimonii adſtringentes, invicem conſenſum ſuum, accedente voluntate parentum rarum donatione roborauerant, poſtmodum vero claræ memoriæ, N. R ſuo ab inimicis occiſo, cum per bellorum adverſitatem undiqu premer & habito cum hoſtibus ſuis congreſſu victus Fugatusque fuiſſet &c. *Cœleſtinus* war Påfwe ifrån 1191 til 1198, ſå at man däraf kan lä lunda ſluta när breſwet är ſkrifwet. At uti breſwet, där Kon namn efter tidens bruk genom en bokſtaf allenaſt beteknas, hår R. ſtället för K. är utan all twifwel, och är ſkilnaden emellan Munkarn och K. ſå liten, at Läſaren kan ſnart miſſtaga ſig.

(2) *Ericus Olai* p. 53. Canutus - - - poſtquam triennio exulaverat, ex regno, in Norvegia interim commoratus.

(3) *Ericus Olai* p. 52. Regnauit igitur Carolus annis decem vel circiter ante mortem S. Erici regnauit biennio & poſtea annis quaſi octo.

§. 2.

Förnämſta angelägenheten för Riket war wäl, at genom gad lag om Thronföljden afſkära och förekomma alla d weligheter, ſom icke allenaſt wiſat ſig i Danmark Norrige, utan äfwen i Swerige hade wanhedrat Riket och niſkligheten. Men det war lättare at önſka än wärkſtälla. ſtan alla de förnämare i landet woro genom ſlägtſkap och ſip ſkap förbundne med Konungahuſen. Ju flere jämngoda trodde ſig wara lika berättigade til Regeringen, deſto ſwårare

det at få någon ordning i den angelägna delen, och det så myc- Carl Swer-
ket mer, som större delen torde hafwa funnit bäst sin räkning wid kerſon.
ordningen. Det heter wäl så i wår nya Historia, at det war
uti de första göromål, som K. Carl Swerkerſon sig förtagit,
och at man gjordt den stadga, at Swerkerska och Erikska slägten
skulle wäxelwis träda til Regeringen. Det hände ock ofelbart
någon tid, at denna omwäxlingen wisade sig wid Thronens ledig-
het; men detta skedde genom mord och wåld, och intet efter lag
och Riksdags-beslut, til des man ändteligen efter Erik Knut-
sons död med mera sogelighet skaffade efterträdare i Regeringen.
Ericus Olai och Olaus Petri, wåre äldste Historieskrifware, när de
tala om denna regerings ordning, komma wäl fram med en giß-
ning, som något när går därpå ut, at denna wexel-regering
blef genom lag fastställd: men det som Historieskrifware för tre-
hundrade år sedan endast anfört som gißning, bör intet af trehun-
dre år yngre anföras som wärkelig sanning, så wida några gam-
la handlingar ej kunna upwisas, som de äldre Skribenter intet
lära hafwa bekant. At beropa sig wid detta tilfälle på en Örnhjelm,
Dalin och andra hederwärda och nya häfdeteknare, gör ej til-
förene, och uyare tiders gißningar bewisa intet, at något därföre
wärkeligen tildragit i fordna tider (1).

(1) Den som allenast wil öfwerwäga hwad *Ericus Olai* påminat wid detta
tillfälle, lär utan swårighet finna, at han intet warit underrättad om
detta lag, som på detta sätt stadgat Thronföljden, utan endast anförde
några; orden äro deßa p. 53. Nota, quod a tempore S. Erici &
Canuti, Regum hæ duæ progenies sint continuatæ in Regia poteſtate vi-
cibus alternatis. Vel utroque Regno ſcilicet Sveciæ & Gothorum con-
ſentiente id agente, eo quod Upplandenſes S. Ericum, Oſtrogothi vero Ca-
nutum elegiſſent. Vel ex aliqua diſpenſatione, divina providentia facien-
te, vel quia una progenie, alteram ut aſſolet proſequente, reliqua interim
neceſſitatis neceſſaria provideret. *Olaus Petri* går ut med ſitt wid
hela dess ſamma. Ja ſielfwa *Johannes Magnus*, ſom likwäl eſom-
mera tilwärkningar regalerar läſaren, har likwäl intet nämnt
härom.

§. 3.

Man ser då förbi detta förmenta Riksdags-beslut, och up-
håller sig hellre wid det, som K. Carl wärkeligen gjorde, och

då

Carl Swerkerson. Des giftermål.

då förekommer hans giftermål ibland de första ärender som fö
satte hans Regering, sedan han kommit til någorlunda rolig
sittning af Riket. Hertigen eller Jarlen Gutorm affärdad
fördenskull til Dannemark, at afhämta des trolofwade Brud,
Waldemars Systerdoter. Man påminner sig af det föregåen
K. Erik Ejegods Son Knut Laward, som på förrädiskt sä
blef mördad af Prins Magnus Nilsson. Hertig Knut Lawa
lämnade likwäl barn efter sig, K. Waldemar nämligen och d
Sykon. K. Waldemars Syster Margareta blef gift m

År 1163. Stig Hwitaleder i Skåne, och af henne föddes Christin
som nu skulle bliswa Drottning i Swerige (1). Gutorm J
hade ingen swårighet wid at fullborda sitt anförtrodda ärende
K. Carls nöje, och njöt han för öfrigt all anständig mottagn
i Dannemark, hwilket ock däraf kan inhämtas, at han blef o
buden at stå Fadder til K. Waldemars Son Prins Knut, s
då wardt Christnad (2). Intet spår til misstroende finnes
des emellan de nästgränsande Riken, hwilket likwäl warit
stan oundwikeligt, så framt Magnus Henriksson genom
Waldemars hjelp utfört sina mordiska anstalter på K.
Jedwarsson, och Carl sedermera nederlagt en Prins, som
K. Waldemars bistånd gjort sig mästare af Swenska R
nen. Man har i senare tider behagat göra K. Carls S
sader Stig Hwitaleder til Hertig i Skåne. Men man
då inga andra Hertigar i Dannemark än Konunga-S
och under en sådan Titel nämnes han aldrig hos de gam
At han warit en förnäm och betydande man, kan slutas
omständigheter.

(1) Knytlinga Sagan, s. 190.
(2) *Saxo*, p. 305.
(3) Jfr. von *Dalin* Sw. R. H. 2 D. s. 128. Denne Stig
göres ock til Slägtinge med Arche-Biskop Absalon i Lund,
ättlägg af Skialm Hwide. Men i detta mål bewisa tilgäng
ting, och *Marsin Pederson*, som upsatt en hel afhandling om A.
salons och Esbern Snares Slägt, nämner wäl Stig Hwide Skia
des Sonesson, men säger intet, at han warit Fader til Swenska
ningen Christina, se sidan 122 af *Nevelblad*, uplaga, uti hes
sche Bibliothek P. 3. Det synes ock som *Saxo*, hwilken säker
någor, som kan tjena til A. B. Absalons heder, skulle intet hö

denna skyldskap, så framt den hade sin riktighet. Tilnamnet är Carl Swerigt sammansatt af Hwit och Leda, färga, et ord, som är brukelig hos Allmogen i Skåne. kerson.

§. 4.

t andra högmål, som K. Carl i synnerhet warit bekym- Upsala Ar-
war Arke-Biskops wärdighetens inrättande i Swerige. ke-Biskops-
säg detta, som et Rikswärdande ärende, ehuruwäl efter Säte.
beskaffenhet ingen skadeligare inrättning kunde uptänkas.
eliga Ståndet kom därigenom uti mycket större ansеende,
tilwäxt förswagade i samma mon Konungens och Rikets
a styrka. Icke destomindre ansåg man detta wärf, som
bärlig nödwändighet til Rikets wälfärd och ansеende.
re och K. Carl tillika med Ulf Jarl förnyade sina ansök-
hos Påfwen Alexander den III til detta angelägna wär-
rämjande (1). Om Påfwens benägenhet i detta mål
kan wara aldeles öfwerrygad, ty det hade intet warit Päf-
fel, at Arke-Biskops wärdigheten intet hade blifwit til-
yrättad. Inbördes oenigheten hade hit intil förhindrat
igheten däraf, och som det nu kommit til slut, kan man
a, at twisten nu ändteligen blifwit bilagd. Upsala blef
då til Arke-Biskops-säte och Munken Stephanus från Al-
ster utnämdes til första Arke-Biskop, hwilken ock med
stadsfästelse och samtycke blef benådad. De andra om-
af föreningen upfyller man med gissningar. I syn-
aste det wara aldeles oriktigt, at alla Landtgods, som til-
er til hedniska Offertjenare, borde nu anslås til Arke-Bi-
s underhåll (2). Ty då hade ofelbart en stor del af Up-
ynnt i de andeliges händer, hwilket likwäl ingalunda
n man således kommit öfwerens om person och tjälle,
Biskop Eskil från Lund och Stephanus til Påfwen
den III. som då war i Frankrike, och hade Swenske
open den dran, at uti Påfwens egen heliga närwaro
Champagne blifwa inwigd af Arke-Biskopen i Lund
s-stol, då han pek af Ark. B. Eskil fick emot-

Carl Swerkerſon. taga det wäſendteliga Ärke-Biſkops-teknet Pallium, (3) hwilket ſkedde antingen år 1163 eller 1164 (4).

(1) Om Ulf Jarl perſonligen giordt anſökning härom, kan man intet weta, faſt *Olaus Petri* uti ſin handſkrefna Krönika ſåledes yttrar ſig. Uti Påfwen Alexander den III:s bref til K. Carl hos *Örnhjelm* H. E. p. 483, 484 finner man intet annat, än at Ulf tillika med Konungen anhållit därom.

(2) von *Dalin* ſ. 124. Om ſå habe warit, kan man nog wara förſäkrad, at Alexander den III uti ſitt bekräftelſe-bref för Ärk. B. Stephanus intet förgåtit en ſå betydande omſtändighet: men han yttrar ſig allenaſt i allmänhet öfwer det, ſom til Ärke-Biſkopens underhåll war förordnadt. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat Upſalienſem Eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, aut ablatas retinere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra & illibata conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione & ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Bréfwet finnes hos *Örnhjelm* uti des H. E.

(3) P. *Innocentius* den III uti ſitt bref til Ärk. B. Abſalon af år 1198 intygar, at Ärk. B. Staffans wigſel blifwit fullbordad på ſätt, ſom ſjelfwa paragraphen är anförd. Bréfwet finnes uti Innocentii den III Epiſtolæ, ſom *Stephanus Baluzius* utgifwit 1 B. p. 246. Å. B. *Benzelius* har uti ſina Mon. Eccleſ. p. 191 inryckt orden af detta bref, ſom intyga denna omſtändighet.

(4) Det kan nåſtan wara lika mycket, antingen Stephanus blifwit Biſkop år 1163 eller 1164. För den likwäl, ſom åſtundar någon mare underrättelſe, kan följande anföras. Uti Chron. V. i *Benzelii* Eccl. p. 14 finnas deſſa ord: 1164 conſecratus eſt Stephanus Archiepiſcopus anno Karuli Regis V. & Alexandri III. anno V. Uti Diarium Lyenſe hos *Ludevig* Rel. MSC. a. æ. T. 9. p. 176. Anno Dei Stephanus factus eſt primus Archiepiſcopus Upſalenſis; här ſtår wäl rätt, men det är ej ſwårt at ſe, at det är tryckfel i ſtället för LXIV. Chr. V. hos *Benzelius* p. 82. ſtår år 1163. *Ericus Olai* har ſamma årtal. Chronicon *Celſii* p. 1. 1164 venit primum pallium in Sweciam cum quo palliatus fuit Stephanus primus Archiepiſcopus Upſalenſis ejusdem anno V. Af deſſa årtal behagade Läſaren följa det hwilket nes lämpeligaſt. Kan hända några tala om utfärdelſe-året, och ſälla Ärke-Biſkops wigſelen, då de kunna hafwa rätt alla tägge.

§. 5.

Således wann ändteligen Romerſka Stolen ſin åſtun[dan] och wåre wälmenande förfäder inbillade ſig, at dem war[e]

or nåd genom den anſenliga wärdighet, ſom Swenſka Kyr- Carl Swer-
förlänтes; då de likwäl intet gjordt annat än befrämjat Päf- kerſon.
ius regeringsſiuka affigter. Det måſt bindande ſkälet war
, at Swerige borde ock wara likt andra Riken. Et ſådant
s har altid warit mycket gällande i Swenſka bron, utan at
twåga, om alt, ſom går an utomlands, kan ock paßa ſig
Under dagjämnings-linien går det an, at gå naken och
a hwarken ſpiſar eller kakelugnar; jag tror likwäl, at man
illa belåten, om man antoge detta bruk hos oß. I ſtälle
nan altid med en undrande högaktning säger: ſå brukas u-
uds! torde det ſom oftaſt wara lika ſå godt, om man ſade
nfaldigt: ſå brukar man i Swerige. Om Arke-Biſkops-
ghetен hade warit i fordna dagar, ſom den nu är, hade
arit af ingen betydelig påfölgd: men i deßa tiders omſtän-
ter war det helt annorlunda. Åtminſtone undergick Rege-
-Lagen eller Jus Publicum härigenom en ſtor förändring.
blef nu en tros-artikel, at Arke-Biſkopen war ingen män-
undergifwen, utan Påfwen allena (1), hwilken war GUD
anſwarig för ſina göromål. Rikskroppen fick ſåledes två
oder, och Konungen blef, ſå til ſägandes, attaint, i anſeende
de mål, ſom rörde kyrkan: och ſom alle underſåtarne woro
ämöter af kyrkan, ſtadnade werldſliga Öfwerheten i owiß-
ed och huru mycket han kunde befalla ſina underhafwan-
n i ſynnerhet woro alle andelige män inbegrepne under
opens lagſaga, hwarföre ock Påfwen Alexander påböd
; at ingen Klerk borde hädaneſter ſtå til anſwar för
ldſlig domare (2). På ſamma ſätt bleſwo alla ande-
unidanbragna Lekmäns eller werldſliga perſoners för-
Alexander den III föreſtäller därjämte på et ganſka
de ſtora miſsbruk ſom hit intil förelupit i Swenſka
nämligen at förſamlingens Ledamöter, utan at fråga
underſtodo ſig at antaga Preſter ſtundom för pen-
ndom för wänſkap, hwarigenom oſomoftaſt lättfärdiga
perſoner kommo til Läro-ämbetet (3). Widare
at andelige män ſtändes för werldſliga domſtolar,
förbjödes intet, wid tilfälle, fordra ſjelfwa Bi-
ſina oſkuld genom glödande järn och annat dy-

Carl Swerkerſon. likt. Man måſte medgifwa, at Påfwens bref äro författade m nog konſt och förſigtighet, så at mycket tadlas, ſom borde tadla och kan man intet neka, at det nyligen nämnda tilſättjande Preſter war orimmeligt och oſkickeligt. Men om ock Arke-B ſkopen hade kunnat omſkapa hela nationen til helgon, hade På fwen och andeliga Staten warit ganſka litet därmed belåten, då före borde ock nödwändiga inkomſter förſkaffas, och b:falles fö denſkull ſträngeligen, at Tionde ſkulle gifwas, ty GUD hade befalt både i gamla och nya Teſtamentet, och borde man däro wara öfwertygad, at när landet ſtraffas med mißwäxt, kom d förnämligaſt därutaf, at Guds ords tjenare förfördelades uti rättigheter. Det war fördenſkull så mycket nödwändigare, at framt de Swenſke wille förtjena ſig någon belöning af GUD borde de utan genſträfwighet lämna tionde delen af ſina inkomſt ſåſom en allmoſa til wår Herre (4). At likwäl detta alt in måtte uttydas för ſnålhet, tillägges ſtrax en i förſta påſeen mycket oegennyttig ſtadga. Påfwen beklagar nämligen, at h fådt höra, det några i Swerige gjorde ſina barn arflöſa, o lämnade all ſin egendom til Kyrkorna. Detta borde ingalu ſke, utan den ſom hade en Son, honom war loſgifwit at Chriſtus til den andra, och lämna kyrkan halfwa delen a egendom, och den ſom hade twå Söner, kunde förklara Ch för ſin tredje Son och Medarfwinge, och ſå widare (5).

(1) At ingen må tro, at deſſa ſtadgar äro wridna eller annorlunda än de i ſielfwa breſwen förekomma, är det nödigt, at man anför egna ord: Jam dicti ſiquidem Archiepiſcopi perſona nullius exemti terquam Romani Pontificis noſcitur ſubjacere. Bulla Alexandri III originalet hos *Örnhjelm* p. 533.

(2) Ibland Göthiſka Församlingens misbruk upräknas ock detta af ander den III uti des bref til Arke-Biſkop Stephanum: Accedi quod clerici ſibi ipſis adverſus laicos, ſive laici adverſus eos litigan ri voluerint, laicorum judicia ſubire & ſecundum ipſorum inſtitu ges agere vel defendere ſe cogantur. Nec ſolum inferioris ordin ei talibus injuriis fatigantur, verum etiam vos ipſi, ſi juſtitiæ rig lo Dei ſuccenſi aliquando exercetis, aliquam contra Vos cauſam dientis gregis invidiæ machinante, vel ad igniti ferri examen vel æque prohibitum ac exſecrabile judicium provocamini. Breſwet hos *Waſtovius* uti äldre uplagan p. 157. *Örnhjelm* p. 501. T. 6. P. 2. p. 1439. M. M.

(3) Detta förekommer i den nu åberopade Bullan hos *Örnhjelm* p. 501. (4) *Alexander* den III uti bref til K. Carl, Biskoparna och Hertigen eller Jarlen samt hela menigheten i Gjöthq Rike: Decimas autem lex tam veteris quam noui testamenti sacerdotibus aliisque ecclesiarum ministris docet esse reddendas, dicente Domino, afferte omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea. Deus enim qui dignatus est totum dare, decimam dignatus est a nobis accipere non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, quoniam qui de bonis suis decimas fideliter dederint, & terrena poterint & cœlestia promereri & bonis omnibus habundabunt. Siquando enim fames vel penuria vel rerum egestas premunt mundum, sciatis ex ira Dei sine dubio provenire, qui se in ministris suis, si decimas non accipiant, conqueritur defraudari. &c. Detsamma finnes hos *Örnhjelm* H. Eccl. p. 498. m. m. *Alexander* den III uti nyssnämde Bulla hos *Örnhjelm*: Adhæc nuntiamus nobis est, quod sunt aliqui inter vos, qui exhæredatis legitimis filiis, bona omnia ecclesiis derelinquunt, quod quidem nullo jure permittitur, qui habet unum filium, si vult alterum faciat Christum, dimidiam Ecclesiæ relinquendo, qui habet duos faciat tertium Christum, & sic in cæteris.

Carl Swerkerson.

§. 6.

Det förestresna sätt blef icke allenast Konungen beröfwad mer än den delen af sin makt, utan ock enskylta personer hade mist mycket af sin egendom, så framt alla Påfwens orakel blifwit utan all inskränkning emottagne. Den första punkten, som i Paragraphen omnämnes, at Ärke-Biskopen intet stod under Rikets Öfwerhetens lydna och Lagsaga, är och blifwer i alla måttelig, ty Öfwerhet bör wara Öfwerhet, om någon ordning skall bibehållas i et samhälle. Uti Tionde-afgiften war ingen anledning mer än sielfwa grunden, på hwilken Påfwen fäste alla sina påbud. Sedan genom Lag och Riksdags-Beslut blifwit bestämt, at Tionde bör gifwas, är en Prest berättigad til Tionden, som wäl, som en Embetsman til sin lön, och en Jordägare sina Räntor. Men Alexander den III tog sig med all rätt til wara at bruka sådana skäl, han ansåg det som tillhörde GUD och sedan hans Tjenare. Under det han war Tjenare, tilwällade han sig och de andeliga en oinskränkt och i alla delar laglös myndighet. Sedan denna grund är antagen, följer alt det andra af sig sielf. En tjenare är skyldig sin egen Herre answarig för sina göromål och in-

Carl Swerkerson. ingen annan, och om honom sker någon oförrätt, förolämpas g menligen Herren sjelf; den egendom, som en tjenare har und sin wård, hör förnämligast Herren til, och kan således ingalu da af någon annan tilgripas. På detta sätt omwändes et i s sjelf helt oskyldigt ord och talesätt, til täckmantel för de grofw ste ogudaktigheter. At säja sanningen, är det nog obegripeligt hwarföre en Cathosk Prest är mera en Guds tjenare än en anna människja, som är mån om sina skyldigheters i akt tagande. Så så oförnuftigt war den andra stadgan, at den som lämnade s egendom åt Kyrkan, lämnade den åt Christus. Efter orden kä nästan intet wara försmädeligare och orimmeligare, än at kän något åt GUD och Christus. Likaledes är det mycket osamma hänganде at göra Christus och människjor til samarfwa. De utlåtelser kunna tillåta en förnuftig förklaring, men Påfwarn tillämpning war ganska konstig och bedrägelig. Skriften bör wrängas och förnuftet qwäfwas til Påfwe-wäldets bibehåll de, ty med ingendera kan det hafwa bestånd. Men Påfweli enwäldet borde sträcka sig äfwen på flera sätt til alla i gemen och för denna ordsaken blef Presternas närwaro wid giftern förklarad för aldeles nödwändig. Påfwen Alexander den III klagar fördenskull, at han med särdeles ängslan förnumm åktenskap slutades utan Presternas wälsignelse och utan u Ordning är utan twifwel nödwändig, och det är angelägit för månheten, at man wet, hwem som är gift eller ogift. Gud liga namns åkallande är ock angelägit wid et så wigtigt wärf detta alt kan ske utan meßa och Prestens biträde. Jagen inbilla sig, at denna inrättning syftade endast på andaktens b hållande, fördoldare stämplingar lågo därunder förborgade, yttrar sig Påfwen tydeligt, när han säger, at genom u försummande kunde lätteligen hända, at hjonelag stift förbudna leder (1). Detta kunde hafwa sina skäl, m war icke allenast mån om de leders i akt tagande, so Lag utsätter såsom hinder i åktenskap; Påfweliga Stadga de ock wördas, som förbjuda åktenskap inom sjunde graden, och som sådana hjonelag kunde likwäl af Påfw tillåtas, wanns icke allenast werldsliga personers und genom et sådant förordnande, utan Apostoliska Cath

Carl Sverkerſon.

: ankomſt efter denna inrättning. Man war gemenligen ſegelig wid Romerſka Hofwet, med penningar och underhet kunde alting winnas hos helige Fadren. Genom detta utſeende andäktiga ſteg blefwo alla äktenſkaps-twiſter wid a Domſtolarna anhängige, och werldſliga makten förlora: igen en ſtor del och en ny gren af ſitt wälde. Alla brott ock, utom det i werldſliga Lagen utſatta ſtraff, med andebetungade, ſå at Påfweliga ſtadgarna utwidgade ſig til ed werldſliga maktens beſynnerliga inſkränkning. At de we ordalier och allmänt brukeliga bewis, [probationes vulganom järnbörd, ſjudande wattn och enwige aflyſtes, war ſåja på (2).

under den III:s Bref til Ä. B. Stephanus och hans Lyd-Biſkonehåller denna Stadga. Præterea non ſine cordis amaritudine - - - imus et fideles laicos non Chriſtiano more abſque ſacerdotali benene et miſſa contrahere matrimonia, unde illicita ſæpe contingit fieri gia et inter legitimas perſonas diuortium intervenire - - - cæterum ſtina et abſque ſacerdotali non debere contrahi conjugia, aut niſi legitimas perſonas, quæ infra ſeptimum gradum nulla conſanguinineca conjungantur, nec contracta niſi canonice et conſenſu Epiſcoſalvi - - - pontificali auctoritate et diſtrictione prohibeatis. Bullan hos Vaſtovius p. 156 och Örnhielm p. 509.

under den III:s Bref til Ä. B. Stephanus hos Örnhielm p. 505. vero aquæ, vel *candentis ferri* judicium ſive *duellum*, quæ modicitur, Catholica eccleſia contra quemlibet etiam nedum contra non admittit.

§. 7.

Påfweliga ſtadgar blefwo wäl intet genaſt med all dånighet emottagne, och ehuruwäl Påfwen alſwar- at man borde uti alt lyda Clericiet, ſåſom den ſänningebud, med den uttryckeliga förmaning och be ſom hörde Biſkopar, Preſter och Munkar, bor- , at de hörde GUD Sjelf, och den ſom rörde s ögnaſten (1), kunde likwäl allmänheten intet full- ſig därwid, hwarföre ock järnbörden ännu en bibehåll. Men på enwige och wattuproſwet har man

Carl Swerkerſon. man efter denna tiden intet exempel. Gemene man kunde ock i allmänhet intet begripa, at alt hwad Catholſke Preſterne togo för före, borde anſes ſom Gudomeligt, hwarföre ock en grof ohöfſad Bonde, ſom inter kunde ſå i ſitt hufwud, at det ſkulle honom en ſärdeles heder därmed, at en Preſt gjorde ſig förtro ket bekant med hans Huſtru, ſkar näſan af Preſten (2). Dock oaktat kom likwäl alt ſå ſmåningom uti fullkomlig gång, och in en tid af åttatio år eller mindre, kom Påfwedömet och andel wäldet äfwen i Swerige til ſin tilbörliga högd, hwilket ſkedd utan Arke-Biſkops-wärdighetens införande förmodeligen aldri kommit til mognad. Påminnelſen om andeliga Perſoners dig wärdighet hade dock den wärkan äfwen i K. Carl Swerkers tid, at Biſkoparne intogo främſta hedersſtället näſt Konu framför ſjelfwa Jarlen och andra höga Embetsmän (3). är ock troligt, at Biſkoparne redan bliſwit räknade ibland nungens Råd, hwilken wärdighet de långt förut åtnjutit i nemark (4).

(1) Alexander den IIIte Bref til K. Carl m. m. Præterea Epiſcopos, monachos aliosque viros religioſos attentius honorare oportet, qui minus verbo ſuo docuit honorandos, dicens: Qui vos audit me qui vos ſpernit me ſpernit, et qui vos tangit, tangit pupillam Örnhielm p. 498.

(2) At ingen må tro, at denna beſkyllning beror blott på en wanlig qwäms-Hiſtoria, wil man anföra Påfwens Innocentii den IIIte ord uti des Bref til Arke-Biſkopen i Lund af den 13 October parte tua noſtris eſt auribus intimatum, quod quidam ſacerdos, ſueſceret cum uxore cujusdam tui villici nefariam rem habere, fuit a villico qui ei naſum abſcidit et læſit ipſum in lingua. Sinus Innocentii III Epiſtolæ, anno 7. p. 156.

(3) Det förſta ſtället jag funnit om detta Biſkoparnas företräde Alexander den IIIte Bulla hos Örnhielm p. 496. Begynnelſen der ſå: Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei Karolum filio K. illuſtri Sveonum et Gothorum Regi, et venerabilibus Epiſcopis et dilectis filiis, nobili viro Duci, &c. Och här ledning at tro, at denna tangerading war redan antagen, följt den samma, så mycket mer, som man finner typerligt uti K. Knuts Bref angående et fiſke, ſom war ſkänkt til Til witne åberopas där förſt Biſkop Kol från Linköping, Swears och Göthers Jarl, och ſedan åtſkillige andre förn Herrar. Örnhielm H. E. p. 562. At detta företräde inte Klerker i allmänhet kan man intaga af Arkt-Biſkop

Carl Sverkerson.

Bref för Wiborg Kloster, ty ibland witnen nämnes först Konung Carl, sedan Ulf Jarl, och därefter Prostarne af Sigtuna, Eskilstuna och Werke. Se Samling af Handlingar i Swenska Historien I. Del. s. 178.

Uti Danmark hade redan K. Knut den helige tillagt Biskoparna främrummet ibland Rådsherrarna. *Saxo p. 214.* Cumque ab inerti et populo parum justam Pontificibus venerationem haberi conspiceret, natali nominis potitores inter privatos relinqueret, decreti circumspectio-industria, principum eis consortionem indulsit, ipsisque primum inproceres locum perinde ac Ducibus assignavit.

§. 8.

Utan särdeles eftertanka lär K. Carl hafwa ingådt uti alla Påfwerska Hofwets affigter, men Alexander den III. tänkte så det mer, ty han satte all möjelig färg på sin andeliga regeringska, hwartil han altid miſsbrukade Bibelen, sammanblandandegra förnuftiga inrättningar med inwecklade och listiga regeringskonster. K. Carl fortfor därjämte alt utföre uti sin nit, anlände större delen af sin öfriga tid til Klosters anrättningoch andra sådana andeliga anstalter. Men detta, så wäl öfriga påfölgder af Ärke-Biskops-inrättningen, sparas til titel, som skal innefatta och förklara Christna Församlinstånd under deſsa tider. Hwad Rikets Politiska Författtrådar, så finner man, at K. Carl warit den förste Reantagit titelen af Göthers Konung, hwilket förmodeli- Göther upgne til erkänsla för den tilgifwenhet, Götherne wisat emot tagne i Konungs-titeKonunga-walet (1). Man tilskrifwer ock hans regelen. krigs-förrättning, som man företagit emot Finland och Til denna mening gifwer Påfwen Alexander anledning Bref, uti hwilket han föreställer Ärke-Biskop Stephaorm Jarl, at de med alfwar borde förmå Finraktig tilgifwenhet för Christna Läran (2). Man nam så behagar, at denna förmaning intet warit aldeles Men at Guttorm ſelf anfört detta fälttåg, är ing, såsom ock ſelfwa krigs-förrättningen ej eller annat namn. At någon del af Estland antingen wad eller åtminstone illa medfaren, synes wara gifning, efter man intet har annan anledning

Carl Swerkerson. härtil än Ärkebiskop misstanka, hvilken wäl intet kan tjena til bewis om så gamla händelser. Påfwen förmanade wäl Konungarna i Swerige, Dannemark och Norrige til krig emot Estlänningarna och andra hedningar med löfte om et helt års syndaförlåtelse för dem, som med mandom upförde sig uti et så helig ärende (3), men at något widare blifwit tilgjordt, wet man intet, och at upfylla Historien med det man intet wet, är gamska owidigt. Desutan synes sannolikt, at K. Carl på en tid af sju år intet kunnat stort mer uträtta, än det som redan uprepadt är. När man börjar en regering med inbördes krig, och sedan skaffar ordning uti et land, sådan som man önskar, fast man til äfwentyrs kunde warit mera belåten med gamla wordningen (4), af fördar långwåga beskickningar, och för öftigit drager förborg om landets upodling och prydnad genom Klosters och andra byggningars anläggning, och ändteligen slutar sin regering uti oro och buller, har man swårt för at se, hwad flera stormärk kunde wäntas af en Herre, som utom des måste nödwändigt warit fullsatt med andra regerings-ärender. Imedlertid kan intet nekas, at Påfwen hade redan en Biskop öfwer Estland til reds; men hwru mycket han där uträttat, kan man intet utföra, ty det finnes ingenstäds antecknadt. Några frifwillige wåghalsar torde wäl hafwit uppmuntrade af Påfwens utlofwade belöning af et helt års syndaförlåtelse, och i detta hänseende blifwit andäktige förbönner och under samma Catholska helighet gjort landstigning på Estland til något mer har man aldeles ingen liknelse. En annan märkwärdighet är oss lämnad af Albertus Stadensis, nämligen att Kåjsar Fredrich Barbaroßa år 1163 förlänt K. Waldemar Dannemark med både Dannemark och Swerige. Granskningen wid detta tilfälle synes likwäl nog grundad, at man bör läsa Skaniæ i stället för Sveciæ (5). Icke destomindre synes det wara både möjeligt och troligt, at Kåjsar Fredrich wist en sådan frikostighet. Ingen ting är lättare än at skänka det man äger, och hade Kåjsaren med samma skäl kunnat gifwa denna ring af Mogol och Peru. Man wet nog, at Tyska Kejsare rodde sig i gamla dagar med den tanka, at de woro Herrar af hela werlden. Om det så skedt som Albertus Stadensis har likwäl K. Carl ingen ting mistat, och K. Waldemar ingen ting fått.

nder den III:s Bref til K. Carl och Biſkoparna hos Örnhielm Carl
Rex Sveonum et Gothorum. Stället finnes inryckt wid före- Swerkerſon.
redje Anmärkningen. Af et Bref, ſom K. Knut utgifwit och
Örnhielm p. 564, finnes ſamma titel wara brukad af denna
Men kan hända at uti handſkrifna Originalet endaſt ſtått K.
i ſmart kan höra til K. Carl Swerkerſon, ſom Knut Eriſſon,
ndra K. Knuts Bref, ſom jag kan påminna mig, är Göthe
les utlåmnad. Til åfwentyrs torde ſamma erindran böra gö-
Knuts Bref, ſom läſes uti min egen Samling af Handlingar
180, ty det är afſkrifwit intet efter ſjelfwa Originalet, utan
ielms afſkrift i Antiquitets-Archivum.

finnes hos *Örnhielm* H. E. p. 491.

r den III:s Bref til Konungarna i Norden angående Eſtlands
omwändelſe läſes hos Örnhielm p. 493, likaledes hos Va-
örjan låter ſå: Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei
i Chriſto filiis Regibus, Principibus et aliis Chriſti fidelibus per
nnum, Gothorum, Danorum, et Norvegienſium. Hos *Her-*
II. P. 2. p. 1444 läſes ſamma Bref, men ſjelfwa hälſningen
Alexander Papa III. Regibus et Principibus, et aliis Chriſti
r Regna Danorum, Norvegienſium, Guetomorum, et Gotho-
rtis. Man kan härutaf inhämta, at man brukat ſätta den
mn förſt, til hwilken et ſådant omgångs-bref warit addreſſerat,
eliga ordet Guetomorum witnar endaſt om Apoſtoliſka Cancel-
lörhet, eller Läſarens ſlarf.

ta påminnelſe wil jag endaſt för ro ſkull anföra Lezinſkis, K.
n I:s Herr Fäders infall wid en uti Polſka Rådet förekommen
gning: Malo turbulentam libertatem quam tranquillum ſervi-
tia, låter både ſtort och Polſkt. Det kan likmål emellertidom
det allmänna finner bättre ſin räkning wid en ſlags oordning,
ter ordnade reglor afcirkläd ordning.

Sradenſis wid år 1163 Ibi Valdemarus duo Regna Daniæ et
Imperatore ſuſcepit. Grams Anmärkning häröfwer träffar man
ner til Meurſius p. 306. Det är ehuſi beſynnerligt, at Eri-
n, ock haft kunſkap om denna omſtändighet, men med någon
Narrige. Hans ord äro deſa: p. 54. Eo quoque tempore Vol-
r ſuſcepit ab Imperatore Friderico dominium ſuper omnia Regna
i, ſcilicet Daciam, Sveciam et Norvegiam, ſub bulla Imperi-
i Bulla autem Imperatoris, ſed literas has obtinuit Regina
y, Regis, et confregit ac annihilavit ob odium quod habebat de
ynes berättelſe är oss omſtändelig, men om detta alt, der ſie
nde man böra läſa Alexander den III i ſvaret för Innocen-
. Ty Konung Waldemar ſkref intet til des Innocentii
ller Stol.

§. 9.

Carl Swerkerson. K. Carl Swerkerson började sin regering under Krig och inwärtes oro, den lycktades ock på samma sätt. Prins Knut Erikson blef nödsakad at åfwergifwa sitt Fädernesland, efter några förſök, antingen til at hämna sin Faders död, uti hwilken efter hans tanka K. Carl warit deltagande, eller ock i affigt at tilägna sig regeringen, hwartil han trodde sig wara så mycket berättigad som K. Carl. Prins Knuts afwikande af Riket tillnade K. Carl i rolig beſittning af Thronen, åtminſtone til en

Des död 1167. Men år 1167 eller 1168 fick K. Carls regering en ofördmodad dalykt. Hans medtäflare Knut Erikſon hade uti tre års tid pehållit sig i Norrige och det så så hemligen, at man uti Nor-ſka Historien, som likwäl är omſtändelig nog, intet ſer honom wara nämnd en gång. Men nu inſinner sig Knut Erikſon, les ofördänkt, åfwerrumplar K. Carl på Wiſingsö och tager nom af daga (1). När man intet wil ſkrifwa mer än det har grund til, låter man det bero wid denna magra och berättelſe, ty mera finner man intet uti detta mål af de äldre ra upteckнadt. Wil man åter göra berättelſen omſtändeligare, man lägga til hwad man behagar. Detta har ock blifwit ſtäldt af de nyare. Man säger då, at K. Carl i wiſſa omſtäheter blifwit oenſe med de andeliga, och welat utöfwa ſin nungsliga myndighet, och at de andelige inrättat wal-ordn til Thronen, på det ſätt, at de med den ena Prinſen kunde de tukta den andra. Efter denna grund, ſedan K. Carl inte behagade Präſterna, hafwa Munkarne haft bud efter Knut fon, ſom på förr anförda ſätt upoffrade den oſkyldiga K gen. Med all den wördnad jag wärkeligen hyſer för mina arbetare i Hiſtorien, måſte jag dock bekänna, at på dett plägar man författa Romaner. Man lägger gärna ſtoriſk ſanning til grund, och ſedan upkläder man den godtycke. Där är icke den ringaſte anledning, at K. Carl rit miſsnögd med de andeliga eller de med honom. Den na Lag om Thronföljden har förmodeligen aldrig warit om den warit gjord, är den wiſt intet upſatt af Präſterna; utan de förnäma ſläkterna, ſom hade ock ſina rättig-

nu

ga purpuren, woro nog sielfwe i stånd til at skydda en så- Carl
ordning. Man har wål intet särdeles ordsak at undra på, Swerkers-
ågon Munks tilskyndan förmått Prins Knut Eriksson at öf- son.
lla K. Carl; men det måste man förundra sig öfwer, at
storieskrifware welat upgifwa sådant, som har aldeles ingen
hos äldre Författare. Det har warit en tid moden at
Präster för alt det onda, som händt i Riket. Ingen ting
dara mera ohemult och orimmeligare. Uti alla stånd har
funnit illakt folk, och man måste tilstå, at Catholska Prä-
warit i allmänhet et utkummadt följe. Men de andre stån-
ade intet stort at förebrå Prästerna. Ärligt folk fanns un-
dom så i det ena som andra ståndet, och på skälmar haf-
ärig warit misswärt. Slutet af hela denna betraktelsen
r då den, at Knut Eriksson mördade eller slog ihjäl K.
Swerkerson, men hwilka som warit i samråd med honom,
ilka hulpo til at wärkställa detta nidings-wärk, wet man
Wid Wästgötha Lagen sägs, at K. Carl styrde riket med
ighet och wälmening, och om man intet bedrager sig, har
aren träffat fullkomligen hans Caracter. K. Carl så wål
s samtida Regenter lefde uti en bedröfwelig tid, med mät-
enskaper gjorde en Konung ganska litet til det allmännas
och med stora än mindre. Detta swåra och oförmoda-
måtte nödwändigt hafwa störtat hela den närwarande
Familien uti en bedröfwelig häpenhet. Unge Prinsen
Carlson blef i hast bortburen och undkom således en
des händer, och öfwerfördes sedermera til Dannemark, Des Barn.
Christina hafwer efter utseende likaledes tagit sin til-
hvar hon hos sina anhöriga kunde njuta skydd mot all
ldelse. K. Carls Doter Sophia blef gift med Her-
af Meklenburg (3). Om de öfriga af Kungliga
deten får man nämna något framdeles, så wida wå-
Häfdatecknare lämna anledning därtil.

(3) Chronicon hos Ä. B. *Eric Benzelius* M. Eccl. p. 82. 1167 Sveciæ interfectus est in Vixinxöö a Kanuto Rege Sveciæ, Regis et martiris. Chronicon *Celsii* p. 2. 1167 interfectus Wilinxö pridie idus aprilis. Ericus Olai har år 1168.

Carl Swerkerson.

(2) Denna omständighet besyrkes af Bihanget wid Wästgöthe Lagen, af har C. R. Ihre uti sina Anm. till gamla Konunga-längden tydeligen wist, at detta stället intet kan annorlunda förstås. Wid Wästgöthe s. 94. sedan där år talt om Carl Swerkersons död, förekomma dess en sun Swerkis war boren i Dannemark i kiltu, oc war dröt hans ferd. At K. Swerker Kolson då haft en Son, som wid K. Co död warit så ung at han blifwit buren i kolt, är omöjeligt, så hon han intet warit wanför eller krympling, men alt blifwer tydeligt, när läser efter C. R. Ihres anwisning, en Sun hans Swerkir m. m.

(3) Hos *Cranzius* uti des Vandalia L. 7. C. 16. p. 156 och C. 17o nämnes Swenska Konungens Doter Sophia, som warit gift Henrik i Mecklenburg och haft med honom fyra Söner, Johannes, colaus, Burewin och Prebislaus. Peringsköld i sitt Ättartal s. 92 lar Hertigen eller Herren i Meklenburg Henrik Burewin, så nämnes intet af Cranzius. Denne säger ock intet, hwem som warit Prins Sophias Fader, men efter tidens omständigheter synes det, at hon rit K. Carl Swerkersons Doter.

9. Cap.

Om Knut Eriksons Regering.

§. 1.

Inbördes Krig.

Det war långt ifrån, at Knut Eriksson genom K. C. död kom i rolig besittning af Riket. Utaf Swerk släkten woro uti lifwet åtminstone tre Prinsar, som sig emot K. Knuts befästande på Swenska Thronen. Uti la Konunga-Förteckningen wid Wästgötha Lagen nämnes nungarne Carl, Alf och Burisleef, som gjorde honom reger twistig. På et annat ställe säges, at K. Knut segrat öfwer Kol och Burisleef (1), och synes däraf följa, at namnet Alf warа förskrifwit. Efter alt utseende förstås K. Carl Sw son med den Carl, som säges först wara dräpen. Olaus tri, som med nog granlagnehet författat sin Historia, för at Prinsarne Kol och Burisleef woro K. Swerkers Sö af Prins Johan, som blifwit dräpen af Bönderna för med Dannemark (2). Det enda som häremot kan inwe

Carl Sverkerſon.

...r en Burisleſ säges uti gamla Handlingar wara Drottning ...hias K. Waldemars Gemåls Broder (3). Men det kan ...troligt, at denna Burisleſ warit Faderbroder til den Bu... ſom här omtalas. Omſtändigheterna af denna ödande ...ga äro intet utförligare upteckade uti wåra gamla minnes... ...n. Det wet man allenaſt, at det koſtade möda, beſwär ...blod, innan han kunde ur wägen röja ſina medtäflare. ...ad Riket lidit wid ſådana ſtakningar, kan man med lten eſ... ...anka nogſamt begripa. Tidens hårdhet ökte oſelbart eländet. ...t ſådant måſte tålas ſom peſt och hunger, det går ock öfwer ...kan botas genom förnuftigt upförande och eſtertänkſam hus... ...ning. Om Burisleſ bleſ ſlagen wid Bielbo eller ej, kan näſtan ...lika mycket. Meſſenius berättar det åtminſtone. Han ſä... ock, at K. Knuts fiender bliſwit med hjelpetroppar under... ...de från K. Waldemar i Dannemark. Sannolikt kan det wa... ...ilen ſom det berättas af ingen annan af wåra äldre Skri... ...ter, är man ſå länge berättigad at twifla därom, til des ...ſer weta, med hwad grund denna omſtändighet bliſwit lämn... ...ad Eſterwerlden.

...ſaulagus RR. Sv. uti *E. Benzelii* Mon. Eccl. p. 70. Quinto decimo ...egnavit *Kanutus* filius beati Erici, qui per gladium Regnum acqui... ...et interfecit Karolum Regem, et *Burizlef* Regem et Alvium Re... ...et paſſus eſt multas guerras et tribulationes, antequam Regnum ...ſolum adeptus. *Ericus Olai* p. 53. Occidit etiam [Canutus] Kol et ...Reges, et multis contra ſe pugnantibus victor evaſit.

...Laurl uti ſin handſkrefna Krönika. Man gör det inkaſt härewid, ...Johan warit för ung, än at han kunnat lämna barn efter ſig. ...K. G. 2 D. h. 136. Men des oanſtändiga kärlek med Lauds... ...Carls Fru från Holland wederlägger detta inkaſt utan genſägelſe. ...ſaga Hiſtoria förtaljes ock, at Burisleſ warit Magnus Henrik... ...Wid Magnus nämligen ſom tagit af daga K. Erik den heliga. ...Tillika ſynes Ärkebiſkopen Stenkilſen a. T. ſ. 401. Men denne ...Magnus Henrikſons Broder, ſom af det åberopade ſtället kan ...bleſ han ingalunda ſlagen af K. Knut, utan antingen nå... ...ſer några år däreſter ſatt i fängelſe af K. Waldemar, Saxo ...ſtraffad med förluſt af ögon, fötter och mer, ſå at han ...ſednada Swenſka öfwerheten intet kunnat wara deltagande. ...Biſkop förklarar Gram i ſynnerhet läſas uti ſina Anmärk... ...ningar P. 315. v. Dalin ſäger annars ſ. 136. at Anders til ...Brahernas Stamfader menas hafwa warit denna Prins

eller

Landets upodling.

Sedan K. Knut ſegrat på ſina mot
både länge och wäl uti en önſkelig ſtill
en allmän åhåga om Landets upodling
ſkande i hans tid. Uti et land, ſom å
åar, bäckar och kärr, är wäl ingen ti
Munkarne ſå wäl ſom Präſterne inbi
förtjena Himmelriket med ſådan idoghet
ne oſkyldig, och om denna tidens heliga
wändt til ſådana ändamål, hade åtmi
Åt detta intet är en lös gißning, åro m
wis. Uti Östgötha Lagen talas om B
ſin ſjäl (a). På åtſkilliga Runſtenar
märkning, nämligen, at man låtit up
wägar både för ſin och ſina anhörigas
Bengt uti Skara är uptecknadt, at h
är, och därjämte låtit rödja och upreſa
Tiweden, och twå raſter eller kärr på
utwiſar ögonſkenligen, at man har ha
upbrukande för de reſandes beqwämli
i denna delen har at tacka Präſter oc
åſwen för det allmänna. Och ſom ſ
och mer åt andeliga ſamhällen förlänt
wertygad, at de åſwen om deras ſ

...angwarnar och Trägårdar, som utaf denna tidens Handlin- Knut Erik-
...gående Swerige kan framföras. Landet måtte således haf- son.
...et helt annat utseende under K. Knuts regering, än det haft
...me, hwartil en långwarig frid och stillhet twifwels utan gan-
...ycket bidragit. Men om denna Konungs öfriga regerings-
...hushålls-omständigheter, når Kloster-bygnaden undantages,
...man ganska litet eller rättare sagt intet. Man är ock alde-
...kunnig om K. Knuts regering blifwit någon gång med for-
...gt wal bekräftad, fast det kan synas troligt. Uti wåra så
...blingar heter det allenast, at han med wärjan i handen öp-
...fig wägen til Thronen (5), och uti en sådan författning war
...an hända mindre försiktigt, at låta sina rättigheter updragas
...hetens skärskådande, fast än den ock kunnat genom des raska
...widara Hofmän hållas i tygelen. Man finner således at
...ordentelighet, som synes befläcka inträdet af K. Knuts rege-
...sträcker sig intet til den öfriga förwaltning af Riksstyrelsen,
...ildhet, mod och tapperhet hafwa innehållit alla oroliga
...hen inom sina rätta skrankor, hwilket under denna tiden
...en ganska sällsynt märkwärdighet.

...2 §. Bygda-Balk. Östg. L. „Nu ån man giår bro firi fäl
...ha a han agh warda länger ån han fälfuer wil. Uthan ther
...harda, som jordina aghn undi henne ån hon war för bygd.
...Runsten emillan Socknarna Täby och Wallentuna står denna
...ng: Jarlabagi lit raisa stain disa at sik kuikan fur ont
...w. Uti Berga i Dannemarks Socku: „Durstin auk Wigi let
...buru disi fyrin Osurar ant mag sins. Uti Rosla i Lagga Socku:
...lit guera bro fr ant Kilawa tutur sin: Dessa och flera sådana
...af samma slag kunna ses uti Acta Literaria Sveciæ år 1727
...der de äro införde af D. Olof Celsius den äldre, hwilket bewi-
...här är anfördt.
...ckningen på Biskoparna i Skara som finnes wid Wästgötha
...96, läser man detta witnesbörd om Biskop Bändikter: „Han
...gierå, han lät giörå brona i Osee, adra i Offrud oc thri-
...ndhi, fiärdu Biornabro, oc fämti Ullarwisbro. Han lät
...Tistir af Tiwidi m. m.
...Arke-Biskop Anders Sunason i Lund utgifwit til stad-
...Nydala Kloster-egendom, är afskrifwit af Nydala Klosters
...Bok i Antiquitets-Archivum. Ärke-Biskopen stadfäster här-
...cum piscariis et molendinis &c. Litet nedanföre fräls-
...Thorde alla de åkrar, quos propriis manibus aut sumtibus

Knut Erilſon. colunt præcipiè fratres tam de terris cultis quam inculeis ſive de virgultis &c. Til denna tiden kan man ſåledes föra den ſtadg finnes i Wäſtgötha Lagen 21. Fl. Tjufwa-B. „Stiäl madher „Trägardi annars, ärtir, böner, rowor, kaal eller löka, böte tre „tan ortogher.

(5) Gamla Konunga-längden hos N. B. E. *Benzelius* i Mon. Eccl. Regnauit Canutus filius beati Erici, qui per gladium Regnum acq Samma utlåtelſe finnes i Wäſtgötha Lagen.

§. 3.

Sweriges tilſtånd ed Grannarna. Wåra gamla Krönikor utſätta K. Knuts döds-år 1195, andre på 1192. Ingendera lära hafwa utmärk rätta året af hans bortgång ur werlden, emedan Örnhiel bragt i dagsljuſet et af K. Knuts Bref af år 1199 (1). lär ej denna Konungs lifstid kunna ſträcka ſig. Under den den regerade K. Waldemar den I i Dannemark til år 1 och efter hans död des Son K. Knut den VI. Waldemar uti ſina Krigs-förrätningar emot Wenderna ſom bodde mern, Rygen och Meklenburg, och Dannemark war ſig ra intet likt. Under en förſiktig och tapper Konung tyſtnad gamla uprors-andan aldeles, ty K. Waldemar förtjente u ga wänner och hade dem. Där i landet regerade ſåledes tid den rätta Regerings-Lagen, at åſtka och wörda Öfwe och göra ſin ſkyldighet. I Swerige ſyntes ſamma Statsſ lor wara härſkande, ſedan K. Knuts ſegrande wapn förqwa rors-lyſtnaden, och Konungens jämna förhållande dämpat ſande och oroligt mißnöje. Konungens giftermål med et in Fruentimmer torde ock hafwa hulpit därtil, faſt det, kan h för framtiden warit mindre gagneligt. Om detta äktenſka talas framdeles. I Norrige däremot war alting uti en ſam hångande oreda, hwilken förordſakades förnämligaſt af d willade arf-ordning. Mot all gammal wana regerade där

Sigurd Jorsalafarares Harald Gylles Doterſon Magnus Erlingſon. Denne M är den förſte krönte Konung, ſom Norrige någonſin ſå des Fader Erling trodde, at hans Sons Thron ſkulle blifwa igenom ſå mycket mera helig och beſtändig, men han bedra Det hör intet hit, at utföra all den blodsutgjutelſe ſom Norrige under Magnus Erlingſon. Den del Swerige hö

n tagit, hör allena til wårt göromål. Alle misnögde Thron- Knut Erik-
retendenter i Norrige hade gemenligen sin tilflykt til Götha son.
arlen Birger Brosa. Han hade til äkta K. Harald Gylles
ter Brigitta, som, sedan hon warit gift med K. Inge Halstan-
i Swerige, (2) Carl Jarl Sonason i Wästergöthland,
agnus Henriksson K. Erik den heligas banemans, hade nu uti
de giftet Jarlen Birger Brosa. Om det första giftermål har
grund, som dock Sturleson berättar, måste hon då warit un-
barnet. Efter denna Slägtskaps-linien war hon K. Måns Erling-
s Moders kötsliga Syskonebarn, ty Erling Skake hade Chri-
a Sigurd Jorsalafarares Doter til Gemål. Denna förwant-
p hindrade likwäl inter Birger Jarl, at efter omständigheterna
derstödja alla dem, som satte sig up emot Magnus Erlingson,
wida de antingen woro eller ock föregåfwo sig wara af Ha-
d Gylles sin Swärfaders efterkommande, och hade förtroende
honom. K. Sigurd Harald Gylles Sons bekantskap med
wardhuspigan är omtalt tilförne. Hans Sons Håkan Skul-
breds förnämsta tillflykt war til Wästergöthland, hwarifrån han
d sökt förstärkt upreste sig emot sin Faderbroder K. In-
. Här nämnes likwäl intet, om han haft något bistånd af Vie-
Jarl. Det kan wara troligt, men han har förmodeligen haft
sina skäl, hwarföre han intet welat ännu blanda sig uppen-
bligen uti Norrska sakerna. Sedan Håkan Skulderbred blif-
tillbragt, ankom til Göthland Birger Jarl, och Eisten Eisten-
K. Eisten Haraldsons Son, och således wärkelig Broderson
Jarlens gemål, år 1174 (3). Eisten blef ganska wäl emot-
af sin Faster och Jarlen, och sedan han njutit all wälfägd
underhållades han både med penningar och folk til Norrige,
fick mycket tillopp. Men som K. Magnus och des Fa-
hade än flera medhållare, blef han med sitt folk nöd-
att söka skogshulten, och lefwa af rof. Hans manskap, i
något bättre, blefwo här i ödemarkerna twungne at gö-
sköar af bast och bark, hwarföre man til skymf kallade
skredenar, men namnet betog dem ingen ting af sin man-
hurtighet. I det samma upstiger en ny Pretendent til
kronan af Färöarna. Norske Prinsar upwäxte då nä-
stormpar på alla ställen. Denne war Swerre Si-

Sunt Erik- fon. girdſon, Broderſon af Brita Birger Jarls Gemål. Swer- Moder war gift med Unne Smed, och war han ſödd i fyra år innan K. Sigurd dödde, och ingen drömde om det K geliga blod ſom rann i Swerres ådror. Unne med ſin Huſ och Sonen Swerre reſte til Färöarne, hwareſt hans Broder w Biſkop, och här bleſ Swerre preſtwigd (4), men när hans B der uptäckte för honom des Kungliga härkomſt, begaf han til Norrige. Här leſde han en tid helt tyſt och okänd, och ſte åfwen til K. Magnus Erlingsſons Hof, där han underrät de ſig om Hofwets tilſtånd, for ſå därifrån til Lödöſe, ſed til Birger Jarl, och uptäckte ſig för honom. Birger Broſa h betänkeligt, at med et nytt parti förſwaga Eiſtens aſſigter, ſo han nyligen med folk och penningar underſtödt. Där woro de ſom rådde honom, at rödja ur wägen denna windſpelare. M därtill wille Jarlen på intet ſätt begwäma ſig, twärt om h ſökte genom wälplägning locka ur honom hans hemligheter hwilken aſſigt han ock gjort anſtalt, at under Julroen g Swerre drucken och ſåledes utforſka rena ſammanhanget. om Swerre intet warit Prins, förtjente han likwäl at warat aldrig har någon warit mera mäſtare af ſina begärelſer och ſinne än han. Detta alt oaktadt fick Swerre likwäl ingen ſättning af Birger Jarl, utan reſte därifrån til ſin Syſter lia, ſom war gift med Thorwid Lagman i Wermeland. bleſ Swerre ganſka wäl emottagen och på bäſta ſätt undſå Medan han war i Wärmeland ankom underrättelſe om Eiſtenſons fall (5), ſom af Birger Broſa warit med penni och folk underſtödd, och ſom man åfwen i Norrige ſått wena, en K. Sigurds Son uppehöll ſig i Wermeland, förſamlade en ſtor hop af de ſkingrade Birkebenarne til Swerre och honom ſin tjenſt. Birkebenarne woro få til antalet, ſ och ſtarfwige, ſå at ingen ſärdeles retelſe kunde upmuntra at påtaga ſig, at wara deras Förman; utom des inſåg Swerre ſwårigheten af et ſå driſtigt företagande, utan folk och uta ningar, emot en ſå raſk och wakſam Höfdinge ſom Erling. bad dem då anmäla ſig hos Birger, och begära en a Söner til Anförare, om hwilkens Konungſliga härkom twifwelsmål yppas kunde. Med detta beſked förſogade ſ

Birkebenarne til Birger Brosa. Denne Herren beklagade deras Knut
olycka, tilböd dem altid en fri tillflyckt til sitt land, men nekade
aldeles, at lämna dem någon af sina Söner til Hufwudman.
Dock som han upmuntrade dem at hålla sig til Swerre Sigurd-
son och försäkrade, at de, antingen under honom eller ock ingen
annan, skulle kunna wänta sig et blidare öde. Så skarpsynt war
Birger Jarl, at han redan war öfwertygad om Swerres oge-
mena egenskaper. Han bedrog sig ock intet, ty en sådan person
finnes sällan. Han kunde både tänka, tala, säkta och fly, och
war så lika förfärlig, då han flyktade som då han segrade. Hun-
ger, nakenhet, köld, ingen ting förskräckte honom. Birger såg
dock, at Swerre skulle med godo intet påtaga sig detta wanske-
liga ärendet, rådde fördenskull, at de genom hotande äfwen om
döden skulle förmå honom därtil. Han gaf dem ock bref med
sig til Swerre, så wäl ifrån sig sjelf som K. Knut, med tilsägelse
om kraftigt bistånd för framtiden. Birkebenarne skyndade då til-
baka til Wermeland, och aflämnade brefwen tillika med förså-
kran om all undergifwenhet. Prins Swerre, ty så bör han heta
hädanefter, såg wäl de öfwerlämnade brefwen, men hwarken pen-
ningar eller folk; han blef därföre wid sitt fattade beslut och wille
ingalunda påtaga sig detta wådeliga förmanskap. När då intet
[illegible] hjelpa, följde de til slut Birger Jarls ytterste råd, och med
[illegible] och förbråelser af seghet twingade honom at wara Ko-
[illegible]. Detta skedde år 1177. Han förfogade sig fördenskull til
[illegible]ge i följe med sina slarfwiga och muntra Birkabenar, och
[illegible]ra års förlopp segrade aldeles på sina tappra och wakfa-
[illegible]ständare, så at han blef ändteligen ensam regerande Her-
[illegible] Norrige, men war icke destomindre med stadigwarande
[illegible]anhängande upresningar beswärad. Härtil kom ock en
[illegible], med Arke-Biskopen och de öfriga andeliga. Men
[illegible]iga aktsamhet och Birkebenarnas oförtrutna mandom
[illegible]fwer alt motstånd. De uproriske blefwo dels slagne dels
[illegible] Arke-Biskopar, Biskopar och Påfweliga Legater mätte
[illegible]ndet, och han bibehöll sig på Thronen til sin död,
[illegible] år 1202. Man wet ej, hwad undsättning han nju-
[illegible] Knut, men wänskapen med Swenska Hofwet war be-
[illegible] så at han ock fick til Gemål K. Knuts Syster Margareta

Knut Erikson. år 1185 (6). Och när Påfwen Innocentius den III år 1
lät utgå sina Faderliga Förmaningar til krig emot K. Sw
så til Konungen i Swerige som til Birger Brosa (7) och
nungen i Dannemark, uträttades åtminstone i Swerige i
ting därmed, och ehuruwäl Påfwen utropade K. Swerre f
mißfödsel och satans lem; trodde man likwäl därutaf ingen
i Swerrige, så at man wiste understundom åfwen i Norden
man både kunde tänka och tro, alt som det behöfdes.

(1) Chronologia V. uti *E. Benzelii* Mon. Eccl. p. 15. 1195 obiit Ka
Rex et Colo Episcopus Lincopensis. Samma ord förekomma uti
nicon Celsii p. 2. Ericus Olai p. 53. utsätter år 1192. Örnhielm
anfört K. Knuts Bref af år 1199 uti sin Historia Ecclesiastica.

(2) *Torfæus* H. N. T. 3. p. 480 och 511 nekar och bewiser, at Brit
tet kunde wara K. Inges Gemål. Förnämsta skälet skulle wara, a
warit Doter af Ingrid Henrik Skatelers Enka. Men det är
at man åfwen i gamla dagar tagit miste om hennes Moder, ty så
hon warit Ingrids Doter med Harald Gylle, har hon warit
med sin Halfbroder Magnus Henriksson, hwilket intet synes
les troligt. Skulle åter Brigitta wara doter af Ingrid, är
möjeligt at hon blifwit gift eller haft sammanlefnad med Harald
innan hennes Mans Henriks död. Ty uti kyskhets-reglorna wär h
lunda, nogräknad. Härom är nämndt några gångor förut.

(3) *Sturleson* T. 2. p. 444. *Torfæus* H. N. T. 3. p. 579.

(4) *Örnhielm* uti sin Historia Ecclesiastica påstår, at Swerre aldrig
prästwigd, han grundar sig förnämligast på Peder Clausons Norrla
nika, hwareft på 600 sidan berättas, at hans Moder började arbe
hon såg tillagningen til hans prestwigsel, och uptäckte således för
sin härkomst. Men *Torfæus* H. N. T. 3. p. 583 försäkrar, a
gamla Monumenter instämma enhälligt om hans inwigning til
ämbetet; hans ord kunna öfwerwägas: ita tradunt omnes libri m
nei, quos vidi, nec scio quod autoritate versionis Danicæ Petri Claudii J
ni aut Johannis Martini hæc variant. På denna grund har man
wa J. anfört, at Swerre warit prestwigd. Icke desomindre synes
at något twifwelsmål måtte hafwa warit härom uti sjelfwa K.
tid, emedan Påfwen Innocentius den III uti sina Bref til
Knut i Swerige och Birger Jarl af år 1698 förebrår honom
med owißhet, sitt prestersky; hans ord äro deßa: Tyrannica Sue
delitas et violentia detestanda prævaluit, ut et Regnum nec
Principum, prout accepimus, nec ratione sanguinis occuparit, et
ros ecclesiasticos, ipse quondam ecclesiastico, *sicut dicitur*, functus
debacchetur. För öfrigit är det swårt at se, hwad hinder som Prest
tet torde göra emot K. Swerre. Biskoparna woro efter tidens sma
som födde at regera, och Krigshärar anfördes af dem oklandradt.

ung begäres intet mera. Haus giftermål kunde wara det förnäm- Knut Erik-
onista hindret; men ännu war intet denna metaphoriska kyskheten son.
lerskapet i Norden allmänneligen wedertagen.
lons Historia upphör wid Eiſten Eiſtensons fall. Det öfriga, som
ger om K. Swerre, är tagit af *Torfæus* H. N. T. 3. p. 585 m. m.
Clauſon R. Kr. I. 519. Jfr. *Torfæus* T. 4. p. 12.
mus Baluzius Epiſtolæ Innocentii III T. 1. p. 226.. Samma
ınes ock både hos Örnhielm och Torfæus ſamt på flera ſtällen.

§. 4.

detta ſätt upförde ſig K. Knut emot Norrige. Mot Dan-
piſte man ej eller någon ſvårighet utan den, at de Dan-
ſ-flyktingar hade uti Swerige et beſtändigt beſkydd.
Ko Eſtil från Lund war den förſte af deßa, ſom tog
t til Wärends härad i Småland, då han råkat i nå-
, hos K. Waldemar (1). Men detta kunde intet up-
gon owänſkap emellan bägge Konungarna, emedan den-
nåd gick haſtigt öfwer. Sedan K. Waldemar med
ät, och des Son K. Knut VI. intagit ſina fäders
1182, ſyntes förtroligheten emellan bägge hofwen wa-
rminſkad, och K. Knut Waldemarſon räkade wärkeli-
wälbelig belägenhet genom Swenſka anſtalterna. Så
Waldemars död blifwit bekant, upreſte ſig Skåningar-
ättare ſagt Skånſka allmogen emot K. Knut och Ärke-
biſkop. Det nederlag de lidit kort förut af Waldemar
ſom til hämd. En Åke Tubbeſon war böndernas ord-
Biſkopen, ſom wille med lämpa och ſogelighet afſtyra o-
ingen kunde ingen ting uträtta, drog ſig undan til Se-
Förſade allmogens raſeri för alſwar, Adelens Sätes-
ndes och upbrändes, och ibland dem äfwen en Tho-
Snares gårdar. Flykten bleſ då allmän ibland
, och gemene man genom ſitt rika byte upmuntrades
ſitt företagande. Men ännu hade bönderna ingen
Skickade fördenſkull bud til Swerige och fick där- De upror-
ſom war af Danſka Konunga-huſet (2). Mes- ſke i Skåne
ſenda af de äldre Hiſtorieſkrifware ſom ſäger, at understö-
Nilſons Son, och om ſå är, har han warit djas från
Swerige.
manſons K.

Knut Erik-son. K. Sverker Kolssons Doterson och kan hann upfödd i Sverige. Denne Harald Skräng en ne med anseenligt understöd från K. Knut Er Jarl. Et sådant upförande swarade intet emo som syntes hafwa warit någon tid emellan bägge Harald Skränz war wärkeligen K. Knut Nils han hafwa någon rättighet, om ej til Riket, d eller åtminstone til et anständigt underhåll. Men på annat sätt, än uti förbund med en rasand rald blef wid sin ankomst til Skåne strax förstärk skåck af bönder, hwilka wäl hade fådt anförare fattades likwäl. Deras första göromål och företa på Lund. Staden belägrades ock, men utan Imedlertid samlade sig en del af Adelen och sl Lumma å, hwarifrån de sedermera anföllo H bondedrängar utan för Lund och gjorde et stort n Lundeboarna föllo äfwen ut ifrån Staden, så swärmen genast förskingrades. Hwarefter Hara wände tilbaka til Swerige och begrof där sin rättningar. Saxo har wid detta tilfället en be då han yttrar sig, at det war owiss, antingen för Skåningarna, som utkorat en sådan Höfdi rige, som skickat honom. Jag sig sjelf kunde m da Harald annorlunda än han war, men be säga med skäl, at man antingen bordt aldeles na förrättning, eller åtminstone något bättre Sålunda war mäst alting stilla, när Konun andre Fältöfwerstarne kommo öfwer til S hela göromålet inskränktes innom de anstalter diga til at taga et rättmätigt straff af de upro nan upförde sig Absalon med sin wanliga mod, och blidkade Konungen, så mycket m stadnade mäst uti penninge-böter. Frosta het K. Knut satt sig före at i grund för genom Absalons föreställning hindrad. M säga, at grannsämjan intet blifwit tilbörlig ska sidan. Så framt man kan tro en

några år därefter et dylikt uptåg, då Biskop Waldemar Knut Eriſ-
Ludwig år 1192 sjödde til Swerige och kom med för- ſon.
tet af folk tilbaka til Dannemark (4). Så wida alt det-
grund, hade det intet warit underligt, om K. Knut Wal-
på något sätt beifrat et sådant upförande, men man
uppå inter något otwifwelaktigt bewis. Nog finner man
ställen anteknadt, at K. Knut Waldemarſon skal hafwa
inbrott i Finland wid år 1191; men efter utseende tor-
ra et skrif-fel, så at man satt Finland i stället för Vin-
Wenden, hwilket så wäl E. Benzelius som Gram med-
at man kan med säkerher stryka ut af wåra tideböcker
eller Smålandska fälttåget (3). Det är ock möjeligt,
Knut Erikſon har uti alt detta haft ganska liten eller ingen
man warit nödsakad, i anledning af de gamla häfdetek-
wälsele, lämna därpå en sådan beskrifning, som man hos
Kan ock hända, at Ärke-Biskop Absalon och flere
Waldemarſons förståndige rådgifware begripit onödig-
adeligheten af alla Swenska krig. Och som Skån
intet sätt warit från Swerige uphiſsad, och Harald
inter fådt någon betydande undsättning, har man
ansedt alt sådant som småsaker, hwilka intet borde
sådan uppmärksamhet, som af et uppenbart krig wä-

(4) Saxo beskrifwer hela denna uprelning, och Harald Gilrångs
sen, som dan däraf, at det är aldeles ogrundadt, at Harald på nå-
med Absalon. Mera besynnerligare är, at man berättar,
blifwit begrafwen i Dalby. Detta säges wäl af
p. 106. Men den som wil jämföra Meddelanden med
det ende som gifwer någon underrättelse om Skånska
at aldrig en enda råd är riktigt anförd af den, som
uden til Swerige efter nederlaget wid Lund, är in-
wäl som det at han blifwit fridlös förklarad på
Lund. Annars har det wäl sin riktighet, at en
warit i Dalby, men det är Harald Hein och inga
K. Magnus år 1198. Expedito ad Finlan-
Dalby. Hwilka ord förekomma uti Chronicon N:o 1
hos

hos Ludevig Rel. Ms. o. 2. T. 9. p. 27 och N. 6 p. 172.
H. B. E. Benzelius har långesedan i sina anmärkningar till Vastovi
17 giordt den påminnelse, at Wenden bör här förstås. Detta bi
och af Er. Råbet Grim til Meursius p. 360, och är det ormeslig
at K. Knut Waldemarsson underkufwade år 1191 en stor del af
den, och har Sarv med detta Wendiska fälttåg slutat sin Historia.
ledes förfaller Erici Olai och flera twifwelaktiga berättelse om
inbrottet i Finland.

(4) Chronicon N. 1 hos Ludevig A. D. 1192 Episcopus Valdem
doli conscius nemine persequente ad Regem Svecie fugam tenuit
sum in pace exercens armata manu rediit sequenti anno regiq
sibi usurpavit. Det är möjligt, at här bör stå Sverre i stäl
eius, dock kan det wara troligt, at Waldemar från Slesvig dä
K. Knut i Sverige, och här han fann där ingen hielp, har
gått sia til Norrige, hwar K. Sverre, som utrotat des wän
de Danska, wiste sig beredwilligare.

§. 5.

Således hade K. Knut och Sverriges Rike sam
Estländer. ser ingen olägenhet af sina wästra grannar; men nan
nas inbrott landen upwaxt storm gjorde däremot en dansk flot
i Sverige. nan man wisste ej hwa utaf, upfylles Swenska Sk
en stor swärm af Nyfar, Estländingar och dan
fram öfweralt med mord och brand. Denna rö
år 1188. Man har trott at Gutorm Jarl,
Påfwen Alexander den IH:s bref, gjorde någon
på Estländska stranderna. Men intet spår finn
fen uti wåra gamla inhemska eller utländska Kr
gifningar göra intet utfylleft. Det är ock wid
sig om anledningen til Estländarnas inbrott.
ingen krigs-orsak. Icke desomindre, om så
torde man kunna finna någon anledning til
fastän Sverige nog ofkyldigt blef utsatt för
nisktiga hämnd. Konung Sverres Brober
från Norige til Österlanden år 1185, medh s
jan bestod allenast af fem fartyg, men blef
förökt af andra, som hade lust at kassa si
Dese öfwentyrare besökte Estland och fö
byte. Då återsan seglade Eric Sigu

af K. Knut mycket wäl emottagen, samt wid afresan be- Knut Erik-
[illegible] med et stort och wackert Fartyg (2). Denna omstän- son.
[illegible]nde intet wara länge obekant för Estländingarna, eme-
[illegible]ske och andre Österländske handlande hade sin wanliga
[illegible]plats i Sigtuna eller Björkö. Om man då ändteligen
[illegible]a någon orsak til deßa röfwares anfall, kan den hän-
[illegible] det beskydd och wälwilja, som man i Swerige bewist
[illegible]usmänn. Men alla deßa slutsatser äro onödige. Est-
[illegible] hade ofelbart samma skäl at angripa Swerige, som
[illegible]gurdson hade at anfalla dem. Orsaken war ingen,
[illegible]rwitet skedde icke destomindre med all häftighet. Sedan
[illegible] hemsökt sjöarn, insunno de sig i Mälaren. Uttaf et til-
[illegible]ppehåll sig Arke-Biskop Johan på Stäke, elsest Almarstäk
[illegible], de landstego där, flöstade gården och slogo ihjäl Arke-
[illegible]en (2), och som ingen anstalt war gjord til motstånd, la-
[illegible] wid Sigtuna, flöstade Staden och förstörde henne i Sigtuna
[illegible] huru oförtänkt att detta sig tildragit, kan slutas därut- förstörd
[illegible]barna mötte icke allenast intet motstånd wid deras in- 1188.
[illegible] wände och tilbaka på samma sätt utan ringaste hin-
[illegible]ser sinner at siendtliga flottor esomoftast kommit in i Mä-
[illegible]nder hedendomen; men de rönte motstånd så wid ingån-
[illegible] wändningen, så at anstalterna til Rikets förswar måtte
[illegible] haswa warit bättre. Men nu sedan Konungarne wista-
[illegible]delst neder i Götha Rike, och sysselsatte sig förnämli-
[illegible] Kyrko- och Kloster-byggnad, och understundom med
[illegible]arnas besåstande, försummades det angelägnaste, som
[illegible]ets beskydd mot utländskt öfwerwåld. Det nu omtalta
[illegible] wisswel ganska nödigt, men ingen ting hindrade, at ju
[illegible]arna kunde blifwa i akt tagne, och den Öfwerhet, som
[illegible]nast någon del af Rikets angelägenhet, och kastar så-
[illegible] uppmärksamhet på hela widden af Rikets wälfärd,
[illegible]åtminstone den förnämsta delen af sina Konungsliga
[illegible] olycka öpnade likwäl ögonen på Sweriges in-
[illegible]man begrep af hwad wigt det war, at besästa in-
[illegible]laren. Hwarföre ock K. Knut började redan i
[illegible] Stockholms anläggning (3). Man tilskrifwer meren-
[illegible] sjelf af Wjelbo grundläggningen af Stockholms

Knut Erik- son. Stad: det är dock ofelbart, at Stockholm warit til, så Birger Jarl, uti sins Sons K. Waldemars minderårighet Riksstyrelsen i sina händer. Men om Sigtuna och Stockholm mera handlas i följande Capitel. Der bör man likwäl här na til K. Knuts ewärdeliga åreminne, at han wid Stock en äggande wist prof af en mycket god smak, ty en bequ plats så wäl til Mälarens förswar, som til Stads anläg skulle näppeligen finnas i hela Riket.

(1) Chronicon hos E. *Benzelius* M. Eccl. p. 83. 1187. Jerusalem tur a Soldano. Eodem anno Johannes Archiepiscopus Upsalensis fectus est apud Almarnstäk a paganis & sepultus Upsaliæ, & combusta est a paganis. *Ericus Olai* p. 55 har samma åre- ta Chronicon Archiep. Upsal. som Schefter utgifwit, och sedermera ä uti E. *Benzelii* M. Eccl. p. 37 finnes år 1188, och sägas där, a Biskop Johannes blef dräpen pridie Idus Julii, men hos *Ericum* O pridie Idus Augusti. Denne sednare dag är likaledes med år 1 teknad uti Chronicon hos *Benzelius* Mon. Eccl. p. 15. På sam anmärkes uti det Chronicon som Celsius utgifwit. Wittnesbö Diarium Visbyense skal rätteligen anföras. Någon owisshet är förfa året, när Sigtuna blifwit förstörd. Men att stadnar emellan år och 1188, hwilket och i nödfall kan wara lika mycket.

(2) Erik Sigurdsons Wikingsfärd mot Estland bewises af *Torfæus* T. 4. p. 11.

(3) Diarium Visbyense hos *Ludevig* Rel. MS. o. s. T. 9 p. 178 1187 combusta est civitas Sigtunensis a Paganis, & Johannes Archiepiscopus Upsalensis in Almörnstorp ab iisdem occisus est, civitas Stockholmensis ædificata est. Man har orsak at sätta lig tro til detta wittnesbörd, emedan Wisby borgare från för behöfde för sin handel hafwa kunskap om Swea Städer härom skal framdeles nämnas något mer.

§. 6.

För öfrigt berättar Messenius, at Ärke-Biskop Jo påmint K. Knut at försona det dråp, som han begått Earl, sedermera är samma omständighet berättad af Ma Det är likwäl swårt at begripa på hwad sätt en sådan efter tidens smak bättre skulle kunna försonas än med upprättande och deras riktande. Och i denna lag försummade K. Knut ingen ting, så framt ej en hörlig

ierna skulle kunna dy mer utpläna Konungens hynd. Knut Erik-
s förfäkrar ock, at K. Knut til följe af Påfwens Coele- fon.
stinen warit omtänkt, at på detta sätt förskaffa sig syn-
förlåtelse. Men det är troligast, at detta allt är et infall
sjelf, efter det synes honom, at det passade sig.
n äldre finner man intet, at en sådan förmaning warit
ndanmagande hos Johannes Magnus, som efter sin wana
fyller bristen af sin konstlap med egna betraktelser. Icke
dre måste K. Knut nödwändigt warit omtänkt om sin
kerhet, och Rikets frikallande från öfwerwälde och hilleri,
wid des död nödwändigt skulle uppa sig, så framt ingen
ig gjordes för des afgång om efterträdare. Man känner
Rikets Ständer, medan K. Knut ännu lefde, förklarat
för efterträdare (2); men ingen tänkelse war, at så-
n wåld och blods-utgjutelse kunde wärkställas: ty Swer-
on, som undandragit sig til Dannemark, skulle intet uns
på alt sätt förfäkta sina rättigheter. Med et stort
Rike, och med kraftigt bistånd från Dannemark,
nödwändigt störtas uti et swårt Krig. Däremot
som sälhet wäntas, om K. Carls Son Prins Swer-
förklarad för Thronföljare. Detta skedde ock år 1196,
an K. Knut ännu lefde, och sår Prins Swerker Carls-
ligen blifwit insatt i någon del af Regeringen, efter han
ns af år 1200 säger, at det war hans Regementes fier-
Detta steg lär förmodeligen hafwa haft den wärkan,
han kunnat uti stillhet sluta sina dagar år 1199. Han
e på Eriksberg i Giäfene härad i Wästergöthland och
ifwen i Warnhems Kloster (5). Des Liksten wises
och fås afskad hos Konungsgjöld uti des Altarstal. Men
Om K. Knuts giftermål har man en omständelig Giftermål.
se uti et af Påfwens Coelestini den IIIs bref (6),
han blifwit förlofwad uti sin Herr Faders lifstid
kommer, hwars like war intet i hela landet. Men
blifwit mördad af sina owänner, och han sjelf
at wika ur Riket, begaf sig des trolöfwade Bend i
Det hon af hans fiender intet skulle blifwa bortröf-
wara säkerhet tog hon ock an Nunnedråkten, men in-

Knut Erikson. tet i tanka at behålla den. Hwarföre och, så snart K. Knut efter sin segrande återkomst blifvit befästad på Thronen, firade han ofördröfvat sitt offentteliga bröllop med sin högtälskade och trolofvade Nunna, och lefde med henne uti et förnögdt ägtenskap, hwilket och med åtskilliga Arfvingar blifvit wälsignadt. Emedlertid blef K. Knuts Gemål illa siuk, så at all hopp om längre lifstid förlorades, hon gjorde då i dödsängsten et fullkomligt kyskhets-löfte, och Konungen gaf äfwen sitt samtycke därtil, efter han intet ville oroa henne under sin sjuklighet. Men när Drottningen blef icke destomindre förhulpen til hälsan, ängslade Konungen sitt gifna samtycke, och anhöll hos Påfwen, at des Gemål måtte blifwa frikallad från sitt gjorda löfte. Detta war anledningen til Påfwens bref, och uptrager Coelestinus åt twänne Biskopar, at grannelligen undersöka målet, och efter inhämtad grundelig kunskap om alla omständigheter fälla därföfver et laglikmätigt utslag. Man wet wäl intet på hwad sätt utslaget blef afsagdt, men man har orsak at tro, at en Herre, som på så många sätt förnedrade sig det andeliga ståndet, intet kunde få afslag i en så billig ansökning. Coelestinus nämner intet Drottningens namn, ej heller af hwad släkt hon ledde sin härkomst. Nog kan man finna, at hon warit mycket förnäm. Ornhjelm säger at hon wärit Jarls Syster af Folkungarna, och skal hon då efter hans räkning wara Syster med Birger Jarl Brosan men ehuruwäl til åtwentyrs bekänna rena sanningen, kan man med log säga, at wet det intet. Af K. Knuts barn blef Erik sedermera Konung i rige. Om de andra kan man läsa den här bifogade anmärkningen.

(1) *Messenius* Chronicon Episcoporum p. 25.

(2) Uti Påfwens *Celestini* den IIIte bref om K. Knuts gifterm[ål], som är tryckt uti Antiqua Collectio Decretalium Paris 16[..] säges tydeligen, at en af K. Knuts Gåfwet warit förklarad för [..] Gaders efterträdare: Et ab ea (uxore) filios fuscepiſſet, unus communi conſenſu & electione Principum Sveciæ in regnum [..] euit ſucceſſorem. Något äldre witneshörd i detta mål kan [..] begäras, och den förmenta Wäxel-ſucceſſionen, som en i [..] dags beſynt författad arf-ordning, blifwer intet spår til på [..]

(3) Chronicon hos E. *Benzelius* Mon. Eccl. p. 15. 1196 Sveker [..] giur. Samma år och samma ord förekomma uti Cælli Ch[..] Om det förmenta arfföreet emellan Swerkersk och Erik[..]

marit gjord, förut hade detta wal mariſ. nödigt. Men deſſa gamla Knut Erif-
Julaftor komma alla öfwerens, at K. Knut war då redan död. Det ſon.
är möjeligt at näs deſſa tideböckers författare af gamla underrättelſer
kan at Swerker blifwit wald detta år, hafwa de ſtrax fällt på den
tanken, det K. Knut då war nyligen död, och således utſatt deſs dödsår efter
ſkäl, utan någon tilförlätelig ſäkerhet. *Ornhjelm* hat förſt upptäckt K.
Knuts rätta dödsår, och ſedan är det af von *Dalin* widare utförd S.
H. 2 D. ſ. 153.

Breſwet finnes hos *Ornhjelm* uti hes Hiſtoria Eccleſiaſtica p. 581.
Chronologia R. R. S. hos *Suuelius* M. E. 7. Tandem mortuus eſt
Canutus filius B. Erici) in Errochsberg in Weſtgocia in cloaſtro Vår-
dena ſepultus. Lilla Rimkrönikan upwiſer det dödsfälle på detta ſätt:

Af ſoot jag i Bäſtene hog
Och lagdes jag i Warnhem til log.

Chriſtoph. Celſius i ſammanſkrifwarne til ſitt utgifna Chronicon p. 34. Ann.
Annal. Ciſterc. T. 3, p. 264 ſätt
dödsåret ändamåls: Ergo hic annus in Sveoia noſtris funeſtus, quippe quoque Ca-
nonicarus fuit, ſed nihilominus illuſtratus ſuneſe Regis, atque
multis reprendendæ gratiæ, quam multum ei debebant, dum juſta
redit, dum per ſuffragia & preces obveniret, atque inde lacrimas
ſui parentarent. Hic ille pius Sveciæ Rex Canutus, quem Stephano,
Johanni Aarhuſenſibus ex Ciſtercio & Albaſtra monaſterio in
eam eccleſiam aſſumptis obſequentiſſimum, divini cultus promo-
religioſiſſimum, ſuis amabilem, hoſtibus terribilem atque utrisque
mirandum commendarunt.

Om är ſannolikt H. Cæſarii ben, III:s bref, ſom man öfwerſpat uti 2
Skeningen mid denna H. och ſom hoſen, hwaruf det är ſagit, intet lär
finnas i Wingas händer, kan man läſa det helt och hållit uti Bilagorna.
Chronologiſka Tabellerna, ſom Ornhjelm lägt trycka uti ſin Kyrko-
hiſtoria p. 596, är anmärkt, at K. Knuts yngſte marit Syſter af Knut
Eriſſonga ätten. Perlingſköld uti ſitt Skattcrit ſ. 57 ſäger,
at hon warit Bengt Folkeſons Dotter af Folkunga ſlägten. Denne
är den ſamme, ſom äfwen kallas Bengt Snöffel. Se v. Dalin
H. 2 D. ſ. 63 ti noeie. Det wore nyfikenht at Herrar Genea-
logiſter ſöfwerlagat utfinna, hwarutaf de härleder ſina Slägtlinier, man wet
ſkall, det ſto man ſöfwer ſätta til deras mygſter, ty en obewiſt
ſanning ſom ingen. Det är utan twifwel, at Birger Jarl
war en Broſ ſom hetat Knut. Men det är ſiſa omöjeligt,
at Birgers Broſ Knut dött en annan än Knut Birgers Broſ
ſom i bref af år 1198 hos Ornhjelm p. 579 uttalas öfwer-
ſom på detta ſätt: Byrgerus Dux Sveorum, Dominus frater ejus,
Regine, Hotungorum.
ben, ſom det ſednare Dattras, Helena, ſom det heter
ſen, andres Döttrar, Cecilia Knut Folkeſons Son, och

Knut Erikson. Sigrid som blef gift med Magnus Knutson. Brok. Birger Brosas Sonesons. Dalin s. 156. För öfrigt nås här anföres slägtlinier af Dalin eller Peringskiöld, är det för dess författares räkning, emedan man är ej bogad at gå i borgen för deras Langsedigheter. Om Magnus Brof sår man tilfälle at tala framdeles.

10 Cap.

Om Sweriges Politiska tilstånd til år 1200.

§. 1.

Huruwäl Riks-kroppen undergådt många förändringar, sedan Christendomen befästat sig i Norden, woro dock wisa grund-reglor i samma stånd, som de warit rådande. Om Rikets allmänna författning under Stenkilska Ätten, är talat i Tredje Capitlet af denna Andra Del. Sedan Ingestansons död til år 1200 fick Riks-kroppen åter en helt ny-ordning. Talrika Kloster, och Arke-Biskops-wärdighetens inrätande utspridde helt andra tänkesätt, hwilka i mångahanda mån sist sin wärkan i sjelfwa regeringen och borgeliga sammanhållningen, tjente til stadfästande af Romerska Påfwens myndighet och wälde. Cistercienser-Munkarne, som blifwit kringspridde öfwer landet, följde den heliga Bernhards grund-reglor, hwilkas mycken wärkelig förtienst war dock besmittad af gamla fördomar och owetenheter. Den skadeligaste war des ogenera tillgifwenhet för Romerska Biskops-sätet. Hans lynnes hafwa warit så fast öfwertygad, at en särdeles och wärkelig helighet war fästad wid denna Biskops-stolen (1). Påfwens obedrägelighet eller ofelbarhet uropades nästan som en Gudomelig Tros-Artikel, ehuruwäl Påfwarne sjelfwa inter woro därom öfwertygade, åtminstone i tilfällen. Utan at förtjena sig af andra bewis, än de som wår Göthika Nord, wil man allenast nämna, at Erik Emun uti det nyligen åberopade Bref tilsäger sig hafwa blifwit kunnat wara fullkomliga sammanhanget af K. Knuts Testamente (2). Och måtte wärit då så wäl förstådt, som numera är fallet, då man i Frankrike utskrifwit, at Påfwen i Rom [illegible]

wil hwarken i Tros-artiklar eller andra mål [quæſtiones Rikets til-
hade denna bekännelſe warit olämpelig. Om Påfwen ha- ſtånd til
omedelbarligen ſtyrd och ingifwen af den helige Anda, 1200.
Påfwelige Förſåktare utropa, hade aflägenheten intet kunnat
eller inſkränka des kunſkap. Sådana orimmeligheter pre-
es af Munkarna, hwilka arbetade ganſka ofta at inbilla folk,
de intet trodde ſjelf. Munkarne gjorde ſåledes mycken nytta
åfweliga enwäldets införande; men det war intet tilräckeligt.
karnas Domſaga ſträckte ſig intet utom deras Kloſter. Där-
hade Biſkoparnas och i ſynnerhet Ärke-Biſkoparnas myn-
t en widſträcktare rymd, och ſå ſnart den kommit i ſtånd och
ick därigenom, at Swerige fick ſin egen Ärke-Biſkop, nal-
andeliga Kyrko-wäldet alt nier och mer til ſin fullkomlig-
och werldſliga Öfwerheten ſtadnade alt mer och mer uti
, hwad och huru mycket han kunde befalla; ty Påfwens
-Biſkopens wärdighet borde altid tillika ſom en dyr hel-
wärdas och handhafwas.

mis wil jag allenaſt anföra et Utdrag af det Bref, ſom den he-
hard ſkrifwit til Borgarne i Milano af år 1134, hwar han
ſålunda: Sed dicit aliquis, debitam ei [Romanæ eccleſiæ] re-
exhibebo et nihil amplius. Eſto, fac quod dicis, quia ſi ex-
, et omnimodam exhibebis ſcilicet. Plenitudo ſiquidem
ſuper omnes orbis eccleſias ſingulari prærogatiua apoſtolicæ ſedi
Dei igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit - - -
eſt ei ulciſci omnem inobëdientiam, ſi quis forte reluctari
Breſwet kan läſas hos *Baronius* T. 12. p. 241. S. Bern-
ärdighet under Romerſka Biſkops-ſätet bewiſes ock af des
herrarna i Lion likaledes hos *Baronius* T. 12. p. 256.
præſertim eccleſiæ auctoritati atque examini totum hoc ſicut et
ejusmodi ſunt, univerſa reſervo, ipſius, ſi quid aliter ſapio, pa-
emendare. Något af detta kan tåla en förnuftig förklaring,
är orimmeligt, och kunde intet annat än hafwa en ſkadelig
ket med eftertryck inprägladeſ i allmänheten.
ena ord äro deſſa: Verum quia ſuper his nos ad plenum
elicere veritatem. Man behöfwer intet wid detta tilfället
falen widlyftigare.

§. 2.

Ofwer ſkulle Konungarna wara i beſittning af alla de
ſom de njutit af ålder. Deſſa finnas til en

Rikets tilstånd til 1200.

del upräknade i Första Delen nionde Capitlet. Lagstifta Makten skulle ock wara den samma, som han warit under gurdska Släkten. Härutinnan hade Riksens Ständer eller S riges Allmoge högsta rösten, och utöfwades wid Riksdagarna, höllos årligen wid Kyndelsmässan, så framt intet nödwändi ten krafde urtima Riksdag, hwarpå man har exempel, Nicolaus Albanenſis war i Landet och et allmänt möte blef s mankalladt til Linköping. Men en stor förändring måtte lik under detta Tidehwarf hafwa wist sig wid de allmänna samm komster, sedan det blef allmänneligen förbudit at bära wa hwilket af Påfwens Anaſtaſii den VI:s Bref inhämtas kan, h ket tilförne är omtalt. Däremot insumo sig Biskopar, Ja och Lagmän bewäpnade på Tingen, och Riksens Allmoge, en wärnlös kropp, hade således af sitt förra anseende intet qwar, än at de kunde säja ja til det som de förnämare beha besluta, så at mångwäldet förwandlades så småningom i fö de, hwarigenom Konungarnas makt långt mera inskränktes, då Riksens Allmoge war medrådande (1). Man började oc kalla allmänna Ting Herredagar; ty om Biskop Järp S Skara säges, at på hans föredragande samtyckte Riksens til Tionde-afgiften på en Herredag. Och när Innocentius de nämner, at K. Knut Eriksons Son blef för Arf-Herr klarad efter sin Faders död, tilskrifwer han det helt och hä de förnäma Herrarna, utan at nämna Menighetens delta däruti. Således förminskades Allmogens rättighet, men R myndighet förökte, sedan Biskoparna med sitt anseende för Riks-Råds-wärdigheten. Konungslige Rådsherrarne ko därigenom i så mycket högre helgd, och blef det nu både h och synd at sätta sig emot Rådets författningar. De för leds således ingen ting gemom Biskoparnas uphöjelse. Om Biskop Erik i Norrige wet man, at K. Swerre förebrå nom, at han reste omkring landet, med nittio personer, alle m med sköld och spjut, då likwäl intet Lagen tillät mer än 30 slagare, och endast tolf med hwita sköldar försedde Betjenter At denna fiendtliga rustning äfwen sträckt sig til Biskopa Swerige, ser man af Biskop Bengt Unge i Skara, som Biskop näst för Stenar, och således något när wid år 12

Herredagar.

n honom heter det, at han samlade härwapn, brynjor och Rikets till-
r, och prydde Biskops-stolen med et sådant andeligt förråd (3). stånd til
des woro något när de allmännna sammankomster eller 1200.
dagar beskaffade. De smärre samlingar, som uti Landsor-
woro hållne, upbådades antingen af Konungen, Jarlen el- Landdagar.
skopen, och Lagmannen förde ordet på Allmogens wägnar (4).
imligast hafwa deßa sammankomster haft asseende på jämk-
r af skatter och gärder, ehuruwäl äfwen andra anstalter til
ngens bibehållande där kunnat företagas. Wid deßa sam-
omster uti Landsorterna upläste årligen Landets enskylta La-
som genom gammal wana eller annorledes woro stadgade.
a skedde af Lagmännerna, och hade man redan funnit tjen-
förordna, det ingen war lofgifwit at lämna något til
bruk [pios usus]. utan i samteliga arfwingarnas närwa-
med deras samtycke. Det är intet swårt at begripa, at
nerne härigenom welat förekomma de mißbruk af andeli-
fwor och Testamenten, som man til Klosters och Kyrkors
genom Clericiers konster infört, och war förordnandet i
ganska hälsosamt för det allmänna; men däremot helt obe-
för de andeliga Kyrko-Förståndarne, hwarföre ock Päf-
ocentius den III genom Bref af år 1205 afskaffar denna Päfwen
til alla delar och förklarar, det alla utan åtskilnad hade Lagstiftare.
frihet, at på sitt ytterste til Kyrkor, fattiga och an-
behag, så wida det skedde i andelig affigt, öfwerlåta
behagade af sin egendom (5). Om ej Munkarne och
tilförene öfwertygat allmänheten om Päfweliga Sto-
stiftande höghet, hade en sådan stadga warit ganska fä-
nu blef det en fullkomlig och kraftägande lag, och Päf-
sin Lagstiftande myndighet, i högre grad än någon
Lagstiftare i Swerige tilförne utöfwat, emedan til en
stadgas afskaffande altid behöfdes Menighetens eller
tycke. Och bekräftas således hwad förr är påmint, at
war uti en fullkomlig owißhet, hwad han kunde eller
påbjuda, emedan werldshärskaren i Rom altid war i
astysa, hwad werldsliga Makten förordnat, så snart
något sätt rörde Kyrkans förmenta rättigheter.

Rikets tillstånd til 1200.

(1) Om wapnens afhysning i allmänhet, kan ses föregående Fem och sjunde §. Man har dock orsak at twifla om förbudet wari Konungen, Rådsherrarna och andra förnäma Ämbetsmän kunn intet angå, efter Biskoparna gjorde sina visitationer uti fulkl ning. Det måtte då egenteligen syfta på Allmogen, hwilka borde wara gewärlöse och obewäpnade, då ej något upbåd til l swar war å färde. Uti Norrige blef på Cardinalens Nicolai föranstaltande fastställt, at ingen utom de tolf, som följde med woro berättigade at bruka gewär i Köpstäderna. *Sturleson* T.

(2) *Torfæus* H. N. T. 4. p. 15.

(3) Bihanget til Wästg. L. s. 96.

(4) *Sturleson* T. 1. s. 478.

(5) Deßa här upräknade omständigheter bewisas af P. Innocentii Bref af år 1205 til Arke-Biskopen och des Lyd-Biskopar i De hithörande orden äro deßa: Ex parte karissimi in Christo Sverkeri illustris Regis Sveciæ nobis est auribus intimatum, *Legislatores Regni ejus annis singulis teneantur coram populo suetudinis publicare*, asserunt inter ipsas consuetudines observanc nemo in extremis aliquid Deo et ecclesiis de bonis temporalibu præsentibus et consentientibus hæredibus potestatem habeat conf Ne igitur abominatio Legis hujusmodi sive consuetudo perversi homines et seducat, Fraternitati vestræ per apostolica scripta m atque præcipimus, quatenus auctoritate nostra hominibus ipsius blice denunciare curetis, quod omnes habeant liberam facultate nis, cum egerint in extremis, ecclesiis atque pauperibus sive ali pietatis beneficia conferendi. Detta Bref är afskrifwit af Co branaceus Lincop. och finnes uti *Örnhielms* Bullarium T. 1. Det war ock vidimerat af K. Magnus Ladulås 1281, med i at sjelfwa Bullan eller Påfweliga Sigillet war hängande wil men at den då i Konungens närwaro gått löst från tråden, hon hängde, hwilket tillägges, på det ingen skulle upwäcka framdeles om Documentets riktighet, och är denna afskrift sed Tideman Abboten i Alwastra år 1384 bekräftad. Denna sor som Konungen sjelf wid detta tilfälle wist, bewiser tydeligen, warit som en gällande lag ansedd. Eljest kan man äfwen af de ment sluta, at man ännu intet gjorde någon skillnad uti anbe menten, hwarken på arf eller afling, utan all egendom wa lag underkastad.

§. 3.

Skatter. De andra höghets-rättigheter, som tilhöra Konungs digheten, woro ock eller skulle wara de samma som de ålder. At pålägga nya skatter, skedde genom folkets-frin

skommelse. Men de andra, som ledungslama, skipwist, gär- Rikets til-
deitslo, skjutsfärder, och annat dylikt, utgick efter förra wan- stånd til
n. At sakörs-medlen til en del tilhörde Konungen, ser man 1290.
Erik den heligas Historia. Det kan ock förtjena at mär-
ket man finner at en Dom som K. Swerker Carlson ut-
, angående en gård som kallas Biörnsbo, och war som
isswa lämnad til Nydala Kloster, bekräftas af K. Erik Knut- Domrät-
ock sedan Konungen låtit afhöra witnen i samma sak (1), tighet.
t kunde likwäl synas både owanligt och äfwentyrligt. Där-
war det ganska wanligt, at de tilträdande Konungar be-
de hwad någon Menighet af förra Konungar blifwit
it, och har K. Erik Knutson således stadfäst den för-
s på någon skog, som Nydala Kloster blifwit tillagd af
ngarna Swerker, Erik, Carl, Knut och Swerker, hwil-
som en märkwärdighet för denna tiden förtjenar at ihogkom-
(2). Med Ämbetsmäns tilsättande måtte ofelbart warit
na författning som förr, ty de woro i allmänhet Konungens
a löntagare, som njöto sina löner af Konungen (3). Den
Herren utwalde sina Råd efter behag, Biskoparna un-
de, hwilka ansågos, för ämbetets wärdighet, såsom sjelfs
Råds-Herrar. Biskopar, Lagmän och Häradshöfdingar Tjensters
likwäl intet af Konungen efter behag, utan det skedde ge- besättande.
nerbörandes wal. När et Biskops-säte war ledigt, til-
hela Menigheten af Konungen, hwem de önskade til sin
förman, och när de kommit öfwerens, antwardade Ko-
henom Biskops-Stafwen och Ringen, och på detta sät-
des han uti sitt ämbete (4). Detta war ingalunda efter
e eller Påfweliga Lagen, ty efter denna hörde walet egen-
till Domherrarna eller de så kallade Canonici. Men i det-
hade nöden ingen lag, ty inga Domherrar eller Canonici
nnu i Swerige inrättade, hwarföre ock Innocentius den III
walet för lagligt, när Clericiet och folket därom kommit öf-
(5). Om Konungen haft någon annan rätt härwid,
wäl intet i wåra inhemska Handlingar wara uptecknadt,
kunner likwäl, at walet genom Konungens samtycke
stadt (6). Det enda förbehåll, som i wår gamla Lag
, war, at Biskop skulle wara Bondason, hwilket lär ej

Rikets tilstånd til 1200.

betyda annat, än at at Biskopen skulle wara af hederliga fria Föräldrar. Det war wäl efter Påfweliga Lagen en ou bärlig nödwändighet, at en Biskop skulle wara född af äkta sä men på denna omständighet kunde man så mycket mindre hafwa seende, som wigsel i äktenskap war nyligen af Påfwen Alexan den III påbuden, och förmodeligen ännu intet allmänneligen i

Biskopars tilsättande.

dertagen. Hwarföre ock, när Ärke-Biskop Wallerius blisswit Clericiet och Folket ordenteligen wald, och skulle få sin stadfäst se af helige Fadren, berättade Ärke-Biskopen i Lund för Pä wen så wäl det förrättade walet, som äfwen den omständigh at den walde Ärke-Biskop intet war äkta född. Detta wan mål förordsakade många öfwerläggningar hos Innocentius den I i synnerhet som Ärke-Biskop Andreas intet utförligen nog gif tilkänna felet af des födsel, ty om han war Prästson, wore ganska oanständigt och orimmeligt [indecens et absurdum] at h skulle til en så hög wärdighet uphöjas. Icke destomindre lämn Innocentius til slut Ärke-Biskop Andreas frihet, at i de mål förordna på bästa sätt, som til Guds ära och Christna R ligionens framgång kunde tjena. Påfwen berömmer ock A Andreas, som uti sitt Bref haft den warsamhet, i anseende det förenämnda Canoniska hinder, at han intet kallat Wa electus, utan allenast vocatus (7). Wid Lagmans-wal w

Lagmans tilsättande.

nog, om man fick en ärlig och förständig man, som ägde dernas förtroende, dock skulle han ock wara Bondeson (8). Konungens biträde nämnes här aldeles intet: Det heter a at alle Bönderna skulle hafwa del i walet. När et ledigt radshöfdinge-Döme skulle tillrådas, utnämnde Länsmann ler mera, efter nu warande talesätt, Länsherren tolf man af dare, och den som af deßa tolf män utwaldes, insördes a nungen eller des Ombud i Domsagan (9).

(1) K. Erik Knutsons Dom-Bref wid år 1210, hos Ornhielm plomatar. T. 8. s. 409, och kan påminnas, at det war bruk lägga Gåfwo-Brefwet på den afsednas graf, och heter det så Brefwet: Possessionem Biörnsbui, quam Arnsten pro anima filii adhuc vivus et incolumis super predicti filii sui sepulcrum claud gnauit.

(2) Detta K. Eriks Bref finnes på samma ställe hos Örnhielm s. 40 lyder så: quicunque huic omnium nostrum tam celebri donationi

o refragari voluerit, noverit ſe in divino judicio anathematis gla- Rikets til-
ndium, niſi reſipuerit. Bägge deßa bref äro utan årtal och dag. ſtånd til
ga B. Upl. L. 1209.
gmentet af Konunga-Balken i Wäſtg. L.
tius den III uti Bref til Ä. B. Andreas i Lund 1207, hos
Epiſtolæ Innocentii III. T. 1. L. 10. p. 85. Följande ord af
kunna här uptagas: Dicta Eccleſia [Upſalenſis] - - - diu manſit
fficio viduata, ſed cum Spiritus S. gratia inſpirante, in quen-
licti Regis [Sverkeri] Capellanum V. virum utique litteratum et
moribus, et ut credo virtutibus decoratum, *clerus* et *populus* con-
petitione unanimi convenerunt.
i näſtföregående anmärkning anförda bref förekomma äfwen deßa
Valerius förklaras för perſona ſatis idonea et Cleri electione, Regis
et populi petitione vocata.
ßa omſtändigheter äro tagne af det åberopade Päfwe-Bref wet
tius.
ing. B. Wäſtg. L.
ing. B. Upl. Söderm. L. Wäſtm. L.

§. 3.

f och benådning är ock en af de höghets-rättigheter, Straff och
i Majeſtätet, den utöfwades oſelbart af Öfwerheten benådnings
tas uti högſta Dom-rättigheten. Straff grundas rättighet.
på Lagen, benådning wiker något ifrån Lagen, och gör
vidſträckt benådning Lagen kraftlös och onyttig. Uti
tt war det wilkor tillagdt, at ingen benådning kunde
, om ej målsäganden bad för den brottſliga (1) En
ränkning af benådande war wedertagen wid Konungens
tt då kunde ej flere än tre perſoner bliſwa ihogkomne
de woro likwäl aldeles undantagne ſom hade begådt
rk. Konungens rättighet at begynna och ſluta krig Rättighet
ma tiden ſom förr warit oförkränkt. At påbjuda all- til Krig och
ngar war Konungen allena förbehållit, då ſjelfwa Krigs- Fred.
årutaf nödwändigt flyter, ej eller finner man at K. Erik
behöfde Menighetens ſamtycke til ſitt Finſka tåg. Öf-
öde hade ock Konungen en fri förwaltning, hwars
entligen anwändes til Hofwets förnödenheter. Men
de frikoſtigheten mot de andeliga lämnade likwäl denna
anſåktad, emedan man finner, at K. Knut af gamla
Kro-

Rikets tillstånd til 1200.

Kronogodsen sålt til Juleta Kloster Rotö Gård, som Kon sjelf bekänner, at den hörde Riket til (1). De få öfwer af denna tidens Handlingar, som blifwit oß lämnade, tillåta någon widlyftigare afhandling uti et ämne, som annars twifwel förtjente nogare undersökning. Om Danaarf, strai och mera dylikt, kan man imedlertid, om så behagas, jäm hwad som i Första Delen redan är påmint.

(1) *Örnhielm* H. Ecc. p. 561.

§. 4.

Konungens enskylta egendom.

Som Konungarne nu mera waldes af inländska Herrar ro de ock ägare af annan egendom än den, som egenteligen fattades under namn af Kronogods eller Upsala öde. K. uti det i förra §. omtalda Förlänings- eller Gåfwo-Br Juleta Kloster gör sjelf skilnad emellan des enskylta Fädernes och den egendom som han rådde öfwer som Konung, och ser däraf, at Engsö Gård, som han lämnade til Juleta Kl war hans rätta Fäderne-Gods. Konungarnas enskylta egn gick i arf til Konungens Barn, hwarutaf det hände, at seßorna, som blifwit bortgifta til Dannemark, icke destomindr rit arftagare så wäl efter sina Föräldrar som efter Bröd Fastigheter, som i Swerige warit belägne. Om samma her blifwit förbehållen åt Prinseßor, som bortgiftes til N och Ryßland, wet man intet, uti wåra gamla Handlingar nes intet därom. Man har tilförne i anledning af Saxo nesbörd påmint, at Margareta Fridkulla K. Inge Sten Doter ärfde mycken egendom efter sin Herr Fader, h hon delte med Henrik Haltes och Knut Lawards Gem Drottning Margaretas egendoms-lott kom sedan uti Ma Starkes och des Soneson Knut Månsons händer. K. W mar den I i Dannemark blef sedermera innehafware af de som des Fru Moder Knut Lawards Gemål på detta sätt och detta tjente sedermera til påskåf, då han af Swea fick tilstånd at resa til Swerige. Detta alt är förut med riga witnesbörd bestyrkt. Uti K. Waldemars Jordebok

K. Waldemar den II haft mycken egendom i Sverige til tre Rikets tillkånd til 1200.
attatio åttingar utom Sigridlef och det som des Fru Moder
åtta årst efter sin Broder Burisleef. Detta anföres ingas
i affigt at bewisa wåra Förfäders insigt i Stats-wetenska-
ingen ting kan wara osörsiktigare, ån at genom en sådan
rätt lämna utländska Herrar fast egendom i sjelfwa hjertat af
et. Wil man med flit skaffa träta och twistighet emellan näst-
ande Makter, har man här et säkert och rikt ämne. Men
är ej lofgifwit för en Historieskrifware at utgalra alt, som
synes wara försiktigt. Klokt och oklokt, dygd och odygd
wa lika rättighet til Läsarens kundskap, det ena kan tjena til
ning, det andra til efterfölgd. Sjelfwa ordningen synes dock
åra, at wåre gamle Företrädare woro åtminstone angelägne
rätwisan, så at inhemske och främmande kunde trygga sig i
kap wid lika rätt och lika billighet.

§. 5.

har nämnt tilförne, at det är en aldeles ogrundad Riket Wal-Rike utan förordnande af ombytning.
at någon ändring blifwit stadgad i Konunga-walet ge-
eringens omwäxling, som sinnes hafwa händt emellan
derkerska och Erikska Släkten. At det så skedt är oförne-
dei at Lag intet warit därpå, torde wara åfwen så. Af
Cœlestini den III:s Bref wid år 1191 har man sedt,
ng Knuts Son war redan uti sin Herr Faders lifstid
efterträdare (1). Uti et Bref, som Påfwen Innocentius
krifwit år 1208, uprepas omständeligen så wäl K.
som K. Carls död, samt K. Swerker Carlsons utja-
Riket genom K. Erik Knutson, men intet ord nämnes
got sådant Regerings-byte eller omwäxling, hwilket wa-
Lag och Riksdags-Beslut stadfästad, som dock med
nnat och bordt anföras, emedan Breswet är skrifwit til
ers förmån och tillförlikning emellan K. Swerker och Erik
). Ingen ting hade paßat sig bättre i så satta omstän-
åberopa sig den fastställda Successions-Lagen, om
någonsin warit til eller påtänkt. Man har utom des
af Påfwen Honorius den III af år 1219 skrif-

Rikets tillstånd til 1200.

wit til Biskoparna i Lübeck, Schwerin och Ratzeburg, uti hwilket han anser för olagligt, at Johannes Swerkerson blifwit K. Erik Knutsons Efterträdare i Regeringen (3); utan påstår at Riket borde höra til K. Eriks omyndiga Son Erik Eriksson, så at här ej eller talas om något lagligt förordnande, som utstakade Wäxel-Regeringen. Skulle någon inwända, at Påfwen til åfwentyrs intet warit fullkomligen underrättad om Swenska förfatmingarna, kan man likwäl wara öfwertygad, at han ofelbart haft tillförlåtligare kundskap om sakernas beskaffenhet än wi nu kunna äga. I synnerhet bör man intet twifla, at ju Ärke-Biskop Walerius från Upsala, som tillika med K. Swerker war utdrifwen, gifwit Påfwen en tydelig underwisning om Thronföljden i Swerige, så framt han därutinnan kunnat finna någon stöd för K. Swerker til en trygg och oklandrad besittning af Swenska Konunga-säte. Man låter då denna senare tiders upgift om Wäxel-Regering Stadgan aldeles fara, utan påstår häldre, at Swerige warit fullkomligt Wal-Rike, uti hwilket wid Thronens ledighet ingen stadga hindrade de wäljande at lämna Regeringen uti dens händer som kunde på et eller annat sätt förwärfwa sig Wal-Herrarnes förtroende. Det war så mycket wärre, det hjelper intet, det nog, när det är sant.

(1) Detta witnesbörd af Påfwen Cœleſtinus den III är åberopadt uti gående 9. Cap. 6 §. n. 2, och där infördt.

(2) Innocentii Bref läſes hos *Baluzius* Epiſt. Innocentii III. T. 2. p. 224. Det är skrifwit til Epiſcopos, Waſtinanum, Lincopenſem Scarenſem. Det första namnet Waſtinanus lär oſelbart wara fö Uti den Geographia Sacra, som *Carolus a S. Paulo* utgifwit, fin något Biskops-säte med detta namn. Uti en af denna författ förd Notitia antiqua p. 63, förekommer Epiſcopus Vaſionenſis, Biskop under Ärke-Biskopen af Arles uti Provence. Vaſio Vaſionenſis torde wara et och det samma, då förskrifningen kunnat mycket lättare, at Påfwarne esomoftaſt förordnade utländska at wara biträdare af Inländska, då något betydande mål fulle fas, är bekant. För öfrigt könar det intet mödan, at med-me lagenhet utreda denna felskrifning.

(3) Honorii den III:s Bref är tryckt hos Ord. *Raynaldus* uti Ecc. T. 13. p. 268. Men wil allenaſt här införa första me Brefwet. Chariſſimus in Chriſto noſter filius Waldemarus Dan Illuſtris nobis inſinuare curauit, quod, claræ memoriæ *Erico* Re rebus humanis exempto, nobilis vir *Johannes* regnum Dacie ac

ti Regis Danorum nepotem jure hæreditario devolvendam, quo- magnatum ejusdem Regni favore suffultus violenter invasit. Det betta bref skal framdeles å wederbörlig ort och ställe anföras.

Rikets tillstånd til 1200.

§. 6.

Konungen woro Jarlarne de förnämste Ambetsmän i de werldsliga nämligen. Utan all twifwel hafwa flere sådar warit i Riket på en gång, men wid slutet af detta ndrad, lär denna wigtiga wärdighet warit til en allena hwilken ock synes hafwa haft samma anseende, som högste Ombudsman eller Premier - Ministre. Man a sluta det af titelen, emedan han kallas Swears och Jarl (1), hwilket låter nog stort för en underlåte sman. Jarlen intog främsta rummet näst Biskoparna, han äfwen wara föredragen Konungens egen Bröder. arl upbar han ock wissa räntor af landet, man kan se a så behagas, Första Delen. Östgötha Lagen utmärkomständighet ännu tydligare, däräst omtalas, at wissa afstämnade sina skatter endast til Konungen då andra de både til Konungen och Jarlen (2). Man kallade ar på Latin Duces, som gemenligen öfwersättes genom en ordet Hertig paßar sig likwäl intet med den Swenenna tiden war brukelig. Hertigs-titelen lär ej wara i Sverige för än i Birger Jarl den andras tid. , som denna tiden warit namnkunnige, äro Ulf och Gottui K. Carl Swerkersons tid, och i synnerhet Birger så under K. Knuts och Swerker Carlsons regering. ra har man ingen särdeles kunskap mer än det, som fafwa Konungarnas Historia är omrördt. Peringsköld bibehållit til Efterwerldens åtminnelse Guthorm Jarls ängt under et Bref, som Knut utgifwit til Munkar, wid år 1169 (3). Det föreställer en Riddare til häst och fana, och på skölden et Lejon. Det är Kads, bäst förbättrat Sigillet. Et sönderigt åldrdoms-minnesmärke upbyggeligt för en Fornsökare, än et med nyare hand smestmärke, som mera öfwertygar om Förmyarens me-

Jarlar.

Rikets tilstånd til 1200.

ning än om sjelfwa saken. Nya meningar i gamla Historien
man ofta utan saknad wara förutan. En af Guthorms D
trar, Helena, blef gift med den berömde Esbern Snare Arke-
skop Absalons Broder i Dannemark (4). Däremot är Bir

Birger Brosa.

Jarl Brosa så mycket mera ryckbar i denna tidens Handling
Han har icke allenast warit deltagande uti de hwälfningar,
vroat Dannemark och Norrige, hwilket af det föregående inhä
tas kan, utan ock uti alla märkwärdiga händelser, som uti
kes saker sig tildragit. Det är han, som kallas Sveorum et G
thorum Dux inclytus, uti Konung Knuts Bref hos Ørnhielm (
p. 562. och skulle man snart tro, at han warit mer betydande än
Konungarna, ty då man uti en gammal Krönika, som är den
ständeligaste man har om medeltiden, intet sunnit angelägn
nämna, på hwilket år K. Knut Erikson aflidit, har man
intet glömt at utsätta Birger Jarls döds-år, som wen
1202 (6). Han kallas här Birger den Förste Sveriges
At denne Herren war af Folkunga-ätten är ingen tw
Han war Konungs-Swärson och Konungs-Swärfar,
härkomst af Konungar, och ibland des Efterkommande
man och Konungar, utan alla gifningar, utom des war
på många sätt med Konungar beswägrad (7). En så sällsynt
het förtjuste likwäl intet des sinne med otidig äreljstnad,
då Birkebenarne från Norrige tilbödo honom sin tjenst,
hjelpa en af des Söner til Norrska Kronan, upoffrade
tet en säker wälmåga för et twifwelaktigt hop. Jämte
finner man aldrig des lefwerne wara befläckadt med
löshet emot sin lagliga Öfwerhet, som likwäl efter tidens
stan kunde räknas bland Herremanna seder. Uti hans
man en Riddare til häst med kort räck, öpen hielm
utan galler, sköld för bröstet och dragen wärja i högra
På skölden står en Heraldisk lilja, men däraf följer
liljan war Folkunge-Familiens wapen (8). I synnerhet
ej eller förglömmas ibland Birger Brosas förtjenster, at
nämna flyktingar hade hos honom en trygg och säker tillf
har hans goda hjerta til äfwentyrs gjort, at han un
gådt för långt, emedan wärkelige förrädare betjänt
wälwilja, såsom då Arke-Biskop Eskils Slägtingar Kung

hos honom sökte och erhöllo beskydd, då de med nedriga förgätna stämplingar emot sjelfwa Konung Waldemars befläckade (9).

Rikets tillstånd til 1200.

hielm Hist. Eccl. p. 562, här förekommer K. Knut Eriksons Bref t Fiske som köptes af Nydala Kloster.

Fluck. Bygd. B. Östg. L. „Nu delas tu Härade widh, annat ar badhe medh Kununge oc Jarle, oc annat skyldar egh utan medh mäge. Dela ther um oðla sina oc egh lagha häfdir, tha skal swa et taka sum skyldir.

ngfelds Ättartal s. 41.

bin Pederſons Afhandling om Ärke-Biskop Absalons och Esbern es slägt uti Nettelbladts Schwed. Bibliothec. 3 Del. s. 139.

hielm H. Eccl. p. 562.

hronologia V. utt. A. B. *E. Benzelii* Mon. Eccl. p. 83. 1202. Birgerus primus Sveciæ obiit. Samma dödsår utsättes ock uti *O. Chronicon* p. 3. 1202. obiit Byrgerus gambli Dux Sveorum. Han kallas ock Dux Sveorum uti Påfwen Alexander den III:s Bref *Ornhielm* p. 491. Men uti et annat bref af samma Påfwe kallas han Nobilis vir Dux, *Ornhielm* p. 497.

Birger Brosas gifften och Barn kan man se Sturleson T. 2 s. 346. Jag därutaf at hans Gemål war Brita K. Harald Gylles Doter i Norrige, och hes Doter Ingegerd war gift med K. Swerker Carl. i Sverige, hwilken war Moder til K. Johan Swerkerson. Det är bewiſt i det föregående.

Det nog, at det är en allmän mening, at Liljan war et Folkun. Men ännu lär ingen kunna bewisa, at Familie-wapen den. woro i bruk. Man nekar intet, at man finner wisa figurer uti och förnäma Herrars Sigill och sköldar, men de hörde Herrarna och intet slägten. Jag wil endast beropa mig på Peringsköld uti sitt Ättartal s. 42. anför Birger Brosas egen sköld på des Sons Sonesons Bo Birgerson däremot förde i sitt wapen Ärnad Grip. Desutan wet man, at Birger Jarl af Bielbo förde uti sitt Sigill en Lilja, utan et Lejon öfwer tre strömmar. Uti öfwerflöd jämföra Martin Persons underrättelse om Ärk. B. Absalon finner man, at hwar och en af hans Slägtingar förde sitt wapen eller wapn. Skialm Hwide förde en Fogel på en tufwa. Tolfon et jämngrenigt trä eller Slagbom, hwad man behagar kalla. Ärk. B. Absalon en Hjort ibland stjernor och Esbern Snare en så kallad wildare.

§. 7.

Landets upodling och förmögenhet.

Jag borde utan twifwel wid detta tilfälle lämna någon förligare underrättelse om den öfriga Riks-hushållningen, brist på tilförlåteliga Handlingar under denna mörka tiden kortar arbetet, och lösa gißningar böra intet upfylla en rymd. Wid slutet af Wexel-Regeringen emellan Swerker Eriksta Slåkten kommer utom des något i detta ämn eat Med Läsarens tillåtelse kan man då öfwerwäga den ens hållningen, uti hwilken några märkwärdigheter förekomm förtjena upmärksamhet. Man har redan wid början a Knuts regering påmint, at man begynte med skäligt alfwa bättra Landets upodling i Norden. Et nytt bewis därpå g Abboten Wilhelm uti et Bref til sin Broder Stephanus, hwilket han begär, at honom måtte tilskällas frö til Trägårds-saker och blomster jämte ympqwistar (1). At Halland denna tiden icke allenast kokade salt utan ock hade bruk, finner man af et Bref af Ärke-Biskop Absalon år Ty för denna ordsaken skänkte han gården Toaker rö Kloster. Deßa angå wäl egenteligen Dannemark, men b gar dock om wåra Nordiska orters tilstånd, och gifwer anledning til slutsatser äfwen om Swerige. En annan dighet synes bewisa, at man ännu här i Norden kunde f af en slags wälmåga, som man annars näppeligen skul föreställa sig. När man ser, at Guld war en gångbar handel, kan man nog sluta, at därpå intet kunde wa märkelig brist. Således finner man, at Munkarne uti Kloster köpt et fiske af K. Knut Erikson för tre marker På samma sätt ser man, at högbemälte Konung fått t fyllnad af Munkarna i Julleta tolf marker Guld (4). las ock om en gåfwa til en half mark Guld, som Skara Domkyrka (5). I Skåne Lagen stadgas, a i arf som fastigheter (6). Efter Jutlands-Lagen war och wärderad efter marker Guld, som den i Swerige ö örtug, hwarföre ock jordens wärdering eller delning örtug kallades Gulds ordning i by (7). Uti Danska lags-Rätten eller gamla Hof-Artiklarna war stadgade,

t emot någon af Hofmännerna, ſkulle utom andra böter Rikets till-
etala twå mark Guld i förlikning (8). Saxo talar om ſtånd til
Eſkils husgeråd, uti hwilket woro åſkilliga bägare 1200.
(9). A. B. Abſalon teſtamenterade bort åtta marker
wom några tuſende lod Silfwer. Biſkop Bengt i Skara
efter ſig utom andra dyrbarheter ſem Lißpund Silfwer,
man tillika påminna ſig, at denna Biſkop war hwarken
girig. Där berättas ock om honom at han lämnade
ſil, penningar, ſtora ſilfwerkar, djurshorn, kläder och
at tjugu häſtar knapt kunde dragat i gode åkföre (10).
ete härutaf kunna ſluta med alt ſkäl, at Guld måtte haf-
t i fordna dagar til större myckenhet i landet än kanſke
iden, och at man hafwer haft ſkäligt öfwerflöd åfwen på
etaller, ſå at hwad Adamus Bremenſis mer än hundrade
berättat, både om Sverige och Dannemark, och hwad
nhard intygar, då han kallar Dacia eller Dannemark
Silfwer-Landet, torde ännu med ſkäl kunna lämpas
Norden, innan Påfwarnas ſnålhet och andra om-
hunnit til at bortſopa alt redbart ur landet.

Några Fragmenter af detta Bref uti *Bartholins* Annal. MSC. och
det intryckt uti C. R. *Langebecks* Corpus Diplomaticum wid
.

Bref är tagit af Liber Donation. Eccleſiæ Soranæ MSC. och lär
intryckt uti C. R. *Langebecks* Corp. Diplom. T. 1. wid är
wer följande Rubrik: *Abſalon* Lund. Arch. E. fratribus de So-
Tealbe in Hallandia confert, ubi ſal decoquere et ferrum de
ere atque carpenta pro ædificiis habere poſſunt.

K. Knuts Bref är dock deſa: Inde eſt quod quidam viri ſoler-
bile nouæ vallis temporibus abbatis Regneri ſuſtentationi eorum
ficientes, tertiam partem piſcationis, quæ vocatur Skent, *tri-*
ata a nobis publice emtam ſue deinceps dominio omnium ju-
mantipauerunt. *Örnhielm* H. E. p. 562.

Skulle ſkuld wil man allenaſt anföra någon del af den rubrik,
inſt uti Antiquitets-Archivi Diarium I. 984 ſ. 67. K. Knut
Bref med Juleta Munkar, ſom förr haft ſitt hemwiſt
Lilby, ꝛc. och hafwer Konungen tillåta ſått XII marker
ſtadigt medelt af Canc. M. Berch.
Häſtg. L. ſ. 95.
Jonæ Sunonis paraphraſis Legum Scanenſium L. 1. C. 6.
Mere ſit mobile, patrimoniale tamen prædii vice
ſun-

Rikets tilstånd till 1200.

fungitur in diuisione. Sed quæ prædia etiam auro, fueriut, com quantum ad diuisionem mobilium naturam imitantur. Den so har gamla uplagt som Hvitfeld utgifwit, kan finna samma så *Westphal* Mon. Cimbrica, T. 4, och wisar detta stället, at Gull hafwa warit skäligen allmänt, efter man funnit tjenligt at göra dan låg därôfwer.

(7) Judske Low 3. B. 12. Cap. Bøde där hafwer en mark Guld giöre ud tredingshafue. Jämför *Oesterson Veiles* Glossarium f. 3

(8) Witherlags Rett hos Reſenius ſ. 699. „Hin er witherlagh bi „hog eller met ſar, han böthe Konung firi tiugu mark, oc a „laghä mån andra fyretiugha marc, oc hannum ther miſti „forgetiuga mark, oc gifwe twa mark Guld at gørſam.

(9) *Saxo* p. 297. E quibus unus monachicæ professionis, apud Stad dum, inter cœnitandum, ligneo forte calice non suppetente, in custodia habebat arrepto nitidiur quam tutius cœnam exegit. Hvitfelt Biſkops-Krönika ſ. 54, har intet welat nämna at bu eller bägare har warit af Guld utan af Silfwer: men Saxos ord beliga. Saxo talar ock p. 358, om twå andra Guld-Bägare, so Eſtil bortſkänkte til K. Waldemar och Abſalon.

(10) Bihanget wid Wäſtg. L. ſ. 96. A. B. Abſalons Teſtamente lings upl. p 7. m. m. Annars märkes til ſlut, at dessa marker nämnas uti wåra gamla Handlingar, lära intet kunna beteckna marker, utan måſte därmed förſtås en ſlags Penninge-räkning wedertagit pretium universale. Påföljden blifwer ändå den sa man tagit en gångbar metall til regel wid ſummornas utmärkan

§. 8.

Handel.

Den ſom mäter alt efter nu warande tider och om ter, torde ſnart falla på den tankan, at hwad man talar na tidens wälmåga, bör allenaſt anſes ſom en höflighet, gör för ro ſkull åt gamla werlden. En opartiſk och Domare torde dock hyſa andra meningar därom. Wil at Swerige aldrig warit et rikt land, kan det och m Men hwilket land är rikt utan förnuftig hushållning nuftig handel? Mån tro Holland är bliſwit rikt ge och boſkaps-bete, och hwem kan ſäja, at Swerige är ſå fattigt? Adamus Bremenſis, ſom leſde i det elloſte århund wer de Swenſka ſom rika. Han säger om Lund elle land, at där war mycket Guld, ſom förwärfwades gen weri. Sjöröfweriet uphörde med Chriſtendomen, han

tes, och när et land intet lider brist på nödwändiga waror til Rikets til-
stånd til
1209.

upehålle, kan altid en handel utan konst och utan wingleri
ämmas, då den sköttes med förnuft af en någorlunda up-
werhet. Det fina hushålls-wetet, at upodla landets
mål til det oumbärliga Brännewinet, war ännu en för-
hemlighet, och man kär näppeligen kunna upwisa många
om Spannemåls-brist, innan detta härliga röu blef
erapt. At man dref stark handel på Sigtuna, innan den
stördes, bewises af Adamus Bremensis, och har man redan
Dalen nämnt, at där handlades af alla nästgränsande
). Af det offer, som Adalward den andre fick, då han
förra Meßa, af sjuttio mark Silfwer, kan des förmö- Sigtuna.
nägorlunda inhämtas, och folkrikheten kan slutas af des
Kyrkor, S. Pehts hänsliger, S. Lars och S.
utom des war dåu och en Kyrka inwigd til S. Nicolas,
Ryska Köpmän kärit upbygga (2). Alla dessa Kyr-
hwilka ösverlefwor ännu finnas, äro bygde af gråsten.
kåssar och förfallna murar af Bartholomæi och S. Eriks
samt S. Görans och Gertruds Capell. Dominican-Kyrkan,
är Sockne-Kyrka, är yngre än des ödeläggelse (3). Mes-
kan tid förargade sig dåröfwer, at sådana heliga rum
på allenast til sådtall och sådana nedriga bruk, men ålting
las med åren. Omkretsen af Staden har warit så stor,
af gamla grundmurar kan intagas, at man, efter Bi-
afmätning, näppeligen på sex timars tid skulle kunna
henne. Det gamla rycktet, at där warit Silfwer-
Staden, har fått någon upliuing genom Bibliotheca-
Brenner, som år 1722 såg i Nowogrod i Ryssland
stora Silfwerportar förwarade, hwilka efter Ryf-
en berättelse warit tagne i Czartuna. Men efter den af
meddelta underrättelse är tillika tydeligt, at det warit
och inga Stadsportar (4). Om detta Czartuna är
ma, som är sannolikt, finner man tillika, at Ryssar,
sedeligen rätta hufwudmän til Sigtunas förstörin-
ödeläggelse hade förmodeligen kunnat öfwerwinnas,
man intet warit strax beträkt på Stockholms anläggning, Stockholm.
warit angelägen, så snart Sigtuna blifwit up-

Rikets tilstånd til 1200.

brånd, hwilket är tilförne bewist (5). I allmänhet anföre ger Jarl den andre såsom den, hwilken år 1260 lagdt g til Stockholms Stad, men det lär intet kunna annorlund stås, än at han wist en särdeles omwårdnad om des hwilket mått äfwen däraf kan sluta, at man finner Bref da i Stockholm 1252 (6). Sturleson talar wäl om et Castell war wid utloppet af Mälaren eller Norrström, men det warit då i hast upbygdt wid Olof Haraldsons in rott, har ingen anledning til något dylikt i senare tider.

(1) *Adamus Bremenſis* Hiſt. Eccl. L. 1. p. 15. Stället är åberopadt i Delen, men det kan wara tjenligt at man här anförer det helt o Bircani enim piratarum excurſionibus, quorum ibi magna eſt, ſæpius impugnati, cum vi et armis nequeunt reſiſtere ſide hoſtes aggrediuntur, arte decipere. Qui ſinum maris impac centum et amplius ſtadia latentium molibus ſaxorum obſtruentes, p ſum æque ſuis ac prædonibus iter meandi fecerunt. Ad quam ſtad quæ tutiſſima eſt in maritimis Sueoniæ Regionibus, ſolent Danorum, mannorum, Slauorum atque Semborum naues aliique Scythiæ pop diuerſis commerciorum neceſſitatibus ſolenniter conuenire.

(2) *Meſſenius* Sreopentaprotopolis p. 66.

(3) *Georg Wallin* Sigtuna ſtans et cadens §. 10. p. 226.

(4) — — — Sigt. ſtans et cadens §. 17. ſ. 238.

(5) Af Pierum Visbyenſe hos *Ludewig* R. M. v. s. T. 9. wid år 1

(6) *Grundel.* de Stockholmia p. 14.

§. 9.

Men ånskönt man gjort någon begynnelse med Stock Stads anläggande uti tolfte århundrad, och det kan war molikt, at några af Sigtunas Handlande där satt sig ned man dock mycket liten eller rättare sagt ingen anledning, gon särdeles handel där blifwit idkad under denna tiden. emot lär Gottland hafwa dragit större delen af handelen Det som säges om Wisby, at staden fått många nare, när Wineta i Pomern blifwit förstörd, i Caroli M går man med all wördnad förbi. Hos någon gammal skriftware finner man ingen berättelse härom, och för hu man Wineta wara nämnd wid år 1158 (1). Men det tet hit, at göra undersökning om Winetas öden och vis heter. Ingen likneſſe är, at Wisby ännu war någon

Olof Haraldson eller den helige i början af elfte århundrad Rikets till-
te Gottland. Men Wi war ett öfverstålle, och detta är egen- stånd til
ordets rätta betydelse, och när Botär af Akubäck lät byg- 1200.
Kyrka i Wi, wille folket bränna up henne, men Botars
så långt, at han kref up på taket af Kyrkan, och sade,
att skulle bränna up honom tillika med Kyrkan, så framt
e förtsara i sin hedniska ifwer. Mannen war rik och mäk-
Swärsar Likar äfwen så, hwilken och förmådde Gott-
arna at afstå ifrån sitt tilämnade mordbränneri, och seder-
ar orten alt mer och mer tiltagit, så at man finner Wis- Wisby.
y nämnd, i trowärdiga Handlingar uti tolfte århundrad.
n dref imedlertid med all flit, och säges i gamla Gott-
Krönikan, at Gottlänningarne, medan de ännu woro hed-
seglade wida omkring både uti hedniska och Christna Län-
. Och lär denna handel hafwa gifwit anledning til de
s-färder, som öfwer Gottland fortsattes genom Ryss-
Grekeland til Jerusalem, hwilket denna tiden war wan-
regrims-wägen. Strelov berättar, at Wisby-boarna fått
Lotharius år 1158 den friheten, at öfwer hela Gott-
nna sig af Förstranden til åtta samnars widd, på det de
lle af olyckor och andra nödwändigheter kunde efter om-
terna hafwa utrymme til bärgandet af sina waror, hwil-
äfwen Hertig Henrik Leo behagat stadfästa (3). Men
är åtminstone falskt, ty Kåjsar Lotharius war redan död
och Fredrik Barbaroßa eller Rödskägg regerade år
Saken berättas likwäl uti Förtalet til Gottlands gamla
g. Det torde icke destomindre wara aldeles ogrundadt,
t uppfinning af Wisby-boarna helfwa, ehuruwäl
intet woro så färdeles granlaga uti sådana mål,
nade sig rättigheter i andras länder, som dem lik-
ej tilhörde. Det besynnerligaste är, at Baron Hol-
af denna dikt eller saga berättar sig intet weta,
som under Swerige (4), då han likwäl af Sturle-
hämtat, at det uti denna Historieskrifwares tid hört
af Oters och Walthins Rese-Beskrifning kunnat sin-
af ålder legat til Swerige (5), liksom andra gam-
finner man annars intet, at Kåjsar Lotharius och
Ff 2 Hen-

Rikets stånd til 1200.

Henrik Leo gifwit sådana Privilegier, som nu nämde Wisby, men där säges allenast i allmänhet, at han gif Swenska, Danska och andra sörstag frist tilträde til Lybe Annat finnes ej eller wara stadgadt af Käjser Fredricks gium af år 1187, utan det allenast, at Ryssar, Göther, män och andra Österländningar skulle så anlända til Lybec till och hanса (7). Uti den så kallade Justitia Lubecensis, af Henrik Leo utgifwen år 1188, är ej eller spår til näg likt. Men uti Bihanget berättas, at Diedrich Flemming mynk) från Wisby på Gottland år 1181 blifwit ro Rådsherre i Lybeck, likaledes Gert Iriman från Wis 1182, och Johan Ahure från Wisby blifwit tilsedd til wärdighet 1194. Och torde år 1161 wara det äldst hwilket man finner Wisby wara nämndt (8). Henrik L wäl år 1163 förunt Gottlänningarna ärkeliga Privilegier uti dem nämnes intet om Förstranden, som der kallas af S där säges ock, at Käjsar Lotharius lämnat dem samma gier och förmåner. Men deße äro sådane, at de af hwar Landsförste kunna förlånas. Ty där stadgas 1:o at Gott garne skulle njuta uti alla hans länder fullkomlig fri- och jämte tullfrihet. 2:o At den som slår ihjäl någon Got på frikallade ställen, skulle straffas til lifwet. 3:o För så handen förwärkas. 4:o För slag af klapp eller knytnäfw pliktas efter Stadsens Lag, där gärningen skedde. 5:o På sådana ställen, som ej woro fridlyste, skulle dråparen slägt betala fyratio mark. 6:o Om någon Gottlänning Hertigens länder, skulle arfwet likasullt tillfalla den döda Arfwingar, och ändteligen, at Gottlänningarna skulle nju nia rätt och förmåner som des egna undersåtare. Och hwilket Gottlänningarne borde på samma sätt wisa at undersåtare, och detta Bref är med de witnen stadfästadt Gottlands Stads-Lag til en del finnas upräknade (9). ta alt torde man utan möda kunna inhämta, at detta ti ra en fullkomnare dikt om De åtta sammars strandrätt, söregifwit Wisby-bogarna skulle äga runt omkring land, så mycket mer, som uti hela detta Frihets-Bref bogarne icke nämnas en gång utan Gottlänningar.

I detta vaktadt kan likwäl intet twifwelsmål wara, at ju land måtte warit redan denna tiden namnkunnig för sin han- Riksets ut- stånd til 1200.

När Biskop Meinhard wid år 1194 lät uphygga wid Den första Kyrka i Lifland, förskref man därtil Konstnä- ch Stenhuggare från Gottland, hwilket gamla Lifländska nikan berättar, hwilken fulltygar, at man uti detta århun- d plägade ifrån Gottland handla på Lifland med Salt och admal (10). At Gottlänningarne flitigt besökt de länder, som rit underliggande Hertig Henrik Leos wälde, kan slutas af det ygående.

(10) Jort Strale från Wineta nämnes som Rådman i Lübeck år 1164. Justicia Lubecensis uti *Westphals* Mon. Cimbr. T. 3. p. 632.
Gamla Krönikan wid Gottlands Lagen af Hadorph utgifwen s. 50, 51.
Strelow Guthländska Krönika, s. 122.
Hallberg Dänische Reichs-Historie T. 1. s. 449, 447.
Mån kan se härom Första Delen s. 313.
Helmoldus Chron. Slavorum. L. 1. C. 86. p. 72. *Reiuccii* uplag: Et [illegible] Dux nuncios ad ciuitates et regna aquilonis, Daniam, Svediam, Norvegiam, Rugiam, offerens eis pacem, ut haberent liberum commeatum adeundi ciuitatem suam Lubecke. Chronica Slavica hos Lindenbrog af Fabricii uplag. C. 26. p. 199. Et Dux exclamari fecit in legatione scilicet Dania, Svedia, Norvegia, Rucia, ut omnes venirent [illegible] ad forum Lubecense.
Dillherrs Hanseische Chronik anför på 28 s. Kåjsar Fredrici I. Privilegium, orden äro deßa: Ruteni, Goti, Northmanni et ceteræ gentes [illegible] absque theloneo et absque hansa ad ciuitatem sæpius dictam [illegible] et recedant.
Justitia Lubecensis hos *Westphal* Mon. Cimbrica T. 3. p. 633, 634.
[illegible] *Lambecius* Rerum Hamburgicarum L. 2. af uplaget 1706. p. [illegible] förekommer detta Gottlänningarnas Privilegium, som Hen- [illegible] stadfäst; deßa orden kan man til bewis anföra: Juris igitur [illegible] eandem decreta Gutenſibus quondam a Sereniſſimo Romano- [illegible] Imperatore Domino *Lothario* piæ memoriæ quo noſtro conceſſa, [illegible] omni deuotione factis ejus inclinantes, ſimili pietate Gutenſibus [illegible] et och äro deßa förmåner inga andra, än de som uti ſjelfwa Privilegia, där intet ord förekommer om ſtrandens intagande. Man [illegible] ſkulle intet twifla om den rätt, ſom Henrik Leo kunnat haf- [illegible] ſtrands Lagar, ſom ſkulle förpliktа Gottlänningarna uti ſitt [illegible] uti den wedergällnings billighet, ſom han åt ſina under- [illegible] gifwer, ej eller utwiſar denna ſtadga det ringaſte tekn til Her- [illegible] ſkap öfwer Gottland. Ja man finner icke gärna denna Förſtrands- [illegible] ſtadga anförd uti Förtalet til Gottlands Stads-Lag, ſåſom tydeli-

Rikets tilstånd til 1200.

gen grundad på Hertig Henriks Privilegium, utan denna omständighet omröres ganska twätydigt.

(10) Se Liefländische Chronik von J. D. Gruber med J. Gotfr. Arnds Ryska Öfwersättning och Anmärkningar, Magdeburg 1747. f. 7. och 10. Om de Danskas Seglation til Gottland kan man se K. Waldemar den I:s Bref wid år 1177. Rubriken är sådan, uti E. R. *Langebechii* Codex Diplomaticum T. 1. Waldemarus I. Dan. R. Fraternitatem S. Kanuti, quam transeuntes in Guthlandiam inchoarunt, confirmat, præcipiens ut annuales eleemosynæ de eodem convivio ubique provenientes Ringstadium transferant. Ex Diplom. Ringst. MSC.

§. 10.

Af det som nu är af trowärdiga Handlingar och Skrifter anfördt, är det nog bewisligt, at man äfwen bekymrat sig denna tiden om utländsk handel. Den inländska har man idkat, dels genom de uti Landet belägne Städer, dels genom marknader, som på åtskilliga ställen torde warit hållne, fast mest uti Nordens egna skrifter finner Upsala marknad allena wara hogkommen, hwilka ock lämna oß en ganska otilräckelig kunskap både uti detta och flera andra mål. Wil man åter tro en Judisk Skribent Benjamin från Tudela, har man äfwen från Swerige besökt och handlat uti Egypten. Man har af denne Benjamin en Rese-Beskrifning, uti hwilken han talar om den widsträckta handel, som uti hans tid eller tolfte århundrad drefs uti Alexandria. Ibland andra folkslag, som där handlade, nämner han så wäl Danska, som Swenska och Isländare (1). Med et ord, han gör Alexandria til en Stapelstad för hela Edom eller Europeiska Christenheten. Detta witnesbörd paßar sig egentligen på de tider, då hela Europa war hufwudyr af de stora Korßtågen, och torde äfwen några Swenskar wid samma tid hafwa försökt sin lycka i Alexandria. Men at någon annan betydande handel warit idkad af wåra Förfäder på så länge orter, har man swårt at föreställa sig; ty at någon annan än Wisby warit för särdeles handel utropad, är ingen anledning. Otwifwelaktigt är, at många Arabiska mynt finnas esomoftast i Swerige, hwilka i jorden warit nedgrafne, och torde hafwa kommit hit dels genom Wäringar dels genom Handlande. Olaus Magnus beskrifwer Wisby, boarnas handel, berömmer at alla Europeiska folkslag hafwa hos dem hafd sina

Handel.

gränder (2). Men man kan ock göra för mycket åfwen om stort år. Om det har grund, kan det wäl inter lämna denna tiden, utan då Wisby i nära förbund med Hanserna oförnekeligen utwidgade sin handel åfwen til widt länder. Rikets tilstånd til 1200.

esbördet af Benjamins Rese-Beskrifning kan förtjena at anföras, som Bircherodius det anfört uti sin Öfwersättning i Arctos Alexandrett i Köpenhamn 1685. Regio hæc commerciis frequentata o- populorum est negotiatrix et a toto imperio Edom [Christianorum] driam adventant, e regionibus Valentiæ, Toscanæ, Longobardiæ, , Malchi, Siciliæ, Cracoviæ, Cordubæ, Hispaniæ, Russiæ, Ger- , Schwesia [Sveciæ], Dannemarchiæ, Gelats [Islandiæ] Flan- æ. Efter utseende kulle man tro, at Benjamin upräknat här alla r han wetat namn på. Man kan ock wid detta tilfälle nämna, Arabisk Jordbeskrifware har haft någon kunskap om Swerige, ty innes icke allenast Sigtuna och Kalmar, utan ock Tawastland marken. Man kan se denna Anmärkning hos *Ol. Celsius* uti des ation de linguæ et eruditione Arabum, som han utgifwit i Upsala 4 under *Gustaf Peringer Liljeblad* p. 102.

Sagni och *Krantzii* witnesbörd om Wisby kola framdeles på et ställe blifwa anförde.

11.

med förnuft och eftertanka inrättad handel utspridder al- ags wälmåga i landet, ändskönt de waror, som landet a utaf sig, ej woro så särdeles betydande. Hwad kunde burg och Lybeck af sig sielfwa meddela Utländingarna, indre är deras fordna rikdom, som de genom handel fått, oförnekelig. Dock likwäl ju mer ett land utan skatåta til Utländningen, dess säkrare är grunden, hwarem hwilar; han lefwer af frihet, mattas och afsynar af ch dör af för mycken konst. Efter wanligheten möter oss nsta stort mörker, beträffande de waror, som denna tid från Swerige. Snurleson talar om Göthiska hästar, rige woro i stort anseende (1). Denna Handels-wa- åfwen i äldre tider, här Swerige beskrifwes. Åt ryssarne fattat en del af wåra utgående waror, är tro- bewis fattas likwäl. Wid år 1277 för K. Swerre Utgående waror.

från

Rikets tilstånd til 1200.

från Wermeland til Järnbäraland, hwilket ock i äldre Kristen omtalas (2). Af namnet torde man kunna sluta, at något slags järn där tilwärkades: och så framt namnet kan lämna något bewis i detta mål, kunde man ock til åfwentyrs draga samma slutsats af Järnboda, som nämnes ibland Nydala Klosters egendom, at något järnwärk åfwen hos Klostrets underhafwande warit i gång (3), hwilket ock är så mycket sannolikare, som man söker af det föregående, at Tolker i Halland tilwärkat järn. Så mycket är utan twifwel, at i trettonde århundrad nämnes Bergwärk ingalunda som en ny uppfinning (4). Ju mera Segelpors man til, ju mera måtte timber och skepswirke hafwa säker afgång, fastän på denna waran ännu intet kunnat wara så särdeles brist i Europa. Af spannemål och andra matwaror har man utfört ansenliga poster til Gottland; ty därom har man tydeliga bewis uti trettonde århundrad (5). Skånska Fiskerierna hafwa ock gifwit ansenlig winst til Inwånarna (6); men Sverige kunde ännu intet hafwa särdeles nytta därutaf. Af inkommande waror hafwa wäl öfwerflöds-waror warit de mäst begärliga. Uti denna punkt lär wäl Sverige i alla tider warit sig likt.

(1) *Snorleſon* T. 2. p. 271, han talar om den Kappräkning, som Magnus Sigurd Jorſalafarares Son hade med Harald Gylle. Han säger: Magnus hafdi Gautſkan häſt allſkiotan.

(2) Om Järnbäraland är talet i Första Delen. Men om K. Swerkers resa genom Järnbäraland kan läſas i Swerres Saga och *Torfæus* Hiſt. T. 3. p. 188.

(3) Uti Bref wet, ſom Ärk. B. Andreas i Lund utfärdat til Nydala Kloſter, ſäſwar nämnes Järnboda. Bref wet är utan datum, och är tagit ur Nydala Pergaments-Bok, ſom finnes i Antiquitets-Archivum i Stockholm.

(4) Man kan ſe härom Etats-Rådet Langebecks Afhandling om Bergwärken ſ. 82. m. m.

(5) Härom ſkal främdeles lämnas bewis i anledning af de Privilegier K. Magnus gifwit Wisby år 1276.

(6) Om Skånska Fiskerierna förtjenar det witnesbörd i ſynnerhet anföras, ſom Arnoldus Lubecenſis, hwilken leſde denna tiden, har lämnat. Chronica Slauorum. L. 3. C. 5. p. 121. Siquidem Dani, ultra ceteros nicorum imitantes, quem ex longa cohabitatione eorum didicerunt, ſtuturæ et aſtuturæ ſe cæteris nationibus ſuperare, et cum olim ſi naturarum in vestitu habuiſſent propter nauium conſuetudinem, quas iam inhabitant, nunc non ſolum ſcarlatico, vario griſeo, ſed etiam

in et byſſo induuntur. Omnibus enim divitiis abundant propter piſcationem, quæ quotannis in Scania exercetur, ad quam omnium circumquaque nationum negotiatores properantes aurum et argentum et cetera quæque pretioſa illuc deferunt, et comparatis halecibus eorum, quæ illi non ex divina habent largitate, quaſi pro vili quodam commercio ſua ſæpe nonnunquam etiam ſe ipſos naufragando reliquunt. Rikets tilſtånd til 1200.

§. 12.

Med widlyftigare berättelſe om Handelens tilſtånd wil man förwara Läſaren, det huſwudſakeligaſte lär förmodeligen wara ingen, det öfriga borde fylkas med gißningar, hwartill Läſaren kan hafwa tilgång, om så ſkulle finnas anlåget. Til ſlut man likwäl påminna något om Skånſka Städerna. Åtanſenligen tiltagit under detta Tidehwarf, har man mycken ning at tro: ty Konung Erik Lam hade ſitt Konunga-ſäte här ſten, och war han på alt ſätt mycket mån om des tilwäxt, ingen rikare Stad den tiden war i Dannemark. Lund blef under denna Konungs regering med ſtenmur beſäſt (1). Ärke-Biſkops-ſätet och Dom-Capitlet, ſom war inrättadt, man ock begripa, at Staden ſig anſenligen förkofrat både ſmängd och förmögenhet. Det bidrog ock något til Stadens ring, och Inwånarnas fördelaktigare rörelſe, at Skånſka eller Riksdagarna förſamlades wid Arendala ſtrax utan Lund. Man har tilförne talt om Menighetens wanliga ſamråde wid Arendala, nu wil man allenaſt nämna den Landeller Riksdag ſom hölts emillan Lund och oftanämde ort K. Sween Grathes Fältåg emot K. Swerker i På detta Möte wiſte Menigheten en ganſka ſtor bitwilje K. Sween, ſå at han med möda kommit oſkadd från am, ej en Tocha efter mycket beſwär ſtillat Allmogens (2). Den Landdag ſom firades i Lund wid år 1180 ſom fredligare, då Ärke-Biſkop Abſalon war närwaran- då war ſedan en allmän oro upkommen, ſom utan ſtillas (3). Men Lund war icke allenaſt för de omſtändigheter märkwärdig, utan man finner ock ſpår näringar och ſlögder. Färgare och Stenhuggare omtaHandlingar (4), och uti Ärke-Biſkop Abſalons

Rikets tilſtånd til 1200.

Teſtamente åro ſå wäl Stenhuggare ſom Tegelmåſtare ſ
ne (5). At man ock redan warit mån om Trägårds-ſköt
ſlutas af et Bref, ſom Ärke-Biſkop Andreas Sunonis
år 1222. Således utgjorde intet Krögeri och Åkerb
Stads-näringen. Om Skanör ſkal en annan gång
Landskrona war ännu hwarken med beſåſtning eller ſtad
förſedd, des förträffeliga hamn war likwäl ingalunda obek
ſtället kallades denna tiden Landora (6). Man kan då
ſkäl tro, at orten haft Inbyggare. En beſynnerlig omſt
eller widſkeppelſe gjorde utomdes ſtället märkwärdigt, eme
inbillade ſig, at en Konung, ſom här ſteg i Land, intet k
wa året öfwer, hwilken dåraktiga inbillning intet litet
Erik Lamb och andra Konungar uti ſina förſlags utföran

(1) Knytlinga Sagan C. 106. ſ. 208. „Hann (Eirikr Spaki)
„gom i Lundi, oc than ſtad eſtidi hann. miök, ſwa at a ha
„war engi annor rikari i Danmörk. Hann let giora ſteinmur
„ſwa at hann war einum mur allr ut utan lökter.

(2) *Saxo* p. 266.

(3) - - p. 364.

(4) Monumenta Scanenſia V. 2. p. 174, 220.

(5) Abſalons Teſtamente af Sperlings uplag p. 16, nämnes ſå
Magiſter laterum, ſom Acho Lapicida.

(6) Beſkrifningen på denna hamn kan man anföra af *Saxo* p. 28
Landoram claſſe perventum, Rex ſpectandi exercitus ſui avidus
copiam explicare conſtituit, ut totas vires oculis ſubjiciendo,
tuto bellum commiſſurus videretur, adſpiceret. Ab hujus ſi
tinenti longior arenæ tractus brevibus abſciſſus, curvatis anfrac
tum navigiis facis ita humilis, ut veniente æſtu lateat, abſce
tur. Nam vadoſus ejus introitus diffuſiore ſpatio opacæ alti
includit. Sjelfwa Beſkrifningen intygar at
ſördeles kånbar. Om ortens widſkepeliga wördnad, kan man
251, 283, &c.

II. Cap.

Om

iſtna Kyrkans tilſtånd iſrån K. Erik den heliga til 1200.

§. 1.

har redan i föregående Åttonde Capitel talt om Ärke- Ärke-Bi-
biſkops-inrättningen i Upſala, hwarigenom Påfwiſka ſkop.
åldet kom uti ſin rätta glants, faſtän åtſkilliga nöd-
r ännu fattades, til des fullkomliga ſtadfäſtande. Men
intet ſärdeles länge, förän alt kom i wederbörlig ord-
omerſka Stolens fullkomliga nöje. När man nämner
p, förſtås det af ſig ſelf, at Lyd-Biſkopar måtte til-
as, ſom under des andeliga upſeende böra wårda ſina
i Hjordar. Deßa utnämnas ock af Påfwen Alexander
ämligen Biſkoparna i Skara, Linköping, Strengnäs Lyd-Biſko-
Oeſterås. Uti denna ordning upräknas de af Påfwen par.
ch har man fallit i någon ſlags förundran, at Wexiö
Biſkopsdömen här åro förbigångne. Efter mitt tycke
arit längt underligare, om de warit nämnde; ty det
i inga Biſkopar hwarken uti Wexiö eller Åbo. Af
Förteckningen, ſom Å. B. E. Benzelius låtit trycka
ius (2), ſynes nog tydeligt, at ingen ordentelig Biſkop
ö förän Stenar, hwilken, ſom ſäges, wid ſlutet af Carl
as regering, blef därtil förordnad, utan Wärends-boarne
an ſtått under Skara, och ſtundom under Linköpings Bi-
S. Sigfrid war ſnarare at anſe ſom en Apoſtoliſk Predi-
ſom Biſkop, hwilken hade något ſärdeles Stift at ſö-
mund, ſom nämnes därnäſt, är twifwels utan denſam-
under K. Emund Oloſſon prunkade med titel af
op, då han intet kan ſägas haſwa warit Biſkop i
De twå, ſom nämnas efter Asmund, Siward och
äro twå aldeles obekanta perſoner, ſå at man intet
rån deße bliſwit upgraſde, och är aldeles intet ſkäl,

Kyrkans tillstånd fr. Erik den h. til 1200.

hwarpå man kan göra dem til Biskopar. Det är möjeligt de wårdat sig om Wärendshärads Församling, och til å nelse af S. Sigfrid tilägnat sig Biskops-titel, men at de r wärkeliga Biskopar, är hwarken anledning eller bewis. har nyligen nämnt, at Stenar skal wara förordnad til Bis

Wexiö Biskopsdöme.

Wexiö, medan Carl Swerkerson ännu satt wid Riksstyr Ingen annan grund är därtil, än det åberopade Monum wid Vastovius. Men om man följer andra otwifwelaktiga H linjar, kan man snarare tro, at Wexiö Biskopsdöme inrät wit instiftadt för än under Knut Erikson wid år 1190. snart denna nyhet kom i stånd, war det nästan nödwändigt twist skulle yppa sig om gränsskillnaden emellan Linköpings Wexiö Stift. Til denna twistens afgörande har Påfwen C stinus den III, som blef Påfwe 1191, förordnat Stiljon Cardinalen af S. Lars, Ä. B. Petrus i Upsala och Jerp Skara (3). Det hit intill är anfördt synes wara oförneklig öfriga ankommer på gissningar, som efter utseende äro ganska ga. Ty hwad Örnhielm berättar och andre efter honom Wexiö bliswit wid detta tilfälle förbigångit, genom någon lig list på Danska sidan, såsom man i Dannemark skulle sinnad, at komma fram med några förmultnade rättighet Götha Rike, har icke en gång minsta sken af sanning. Må wid Danska Hofwet sysselsatt på en helt annan kant, näm med Rygens och de öfriga Wendiska stranders underlägg och utomdes är ingen naturligare orsak til Wexiös utslutand den, at det war ännu ingen Biskop i Wexiö. Det är ock digt at grubla efter anledning til Påfwens beslut om a twistens afgörande, hwilket snarare bordt tilkomma Arke pen i Lund, såsom Primas, än någon annan. Arke-Bisk salon hade långt wigtigare göromål för händer, än detta deliga twistemål, och samma år eller strax därefter, som Pä Bulla utfärdades, skedde et ganska alfwarligt Fälttåg til den, och icke långt därefter utrustades en ansenlig Flott Estland, så at denne wyrdige Prelat war uti långt wi ligare göromål inwecklad (4). De Deputerades utslag uti g twisten har man intet, man wet likwäl af andra Handlinga Linköpings Stift innefattade utom Östergöthland, Gottland, O

Kyrkans tillstånd til 1200.

…mbyrde, Tiust, Kind, Ydre, Norra och Södra Wedbo, Östra och Wästra Härad, Wist, Tweta, Östbo, Weßbo, Sunder…, Sigwid och Asbalondet (5), så at Wexiö Biskopar intet …sserdeles widlyftig Lagsaga.

(1) *Alexander* den III uti sin Bulla hos *Örnhielm* H. Eccl. p. 483.
(2) *E. Benzelius* Anm. til *Vastovius* p. 77.
(3) *Cœlestini* den III:s Bref läses hos *Örnhielm* H. E. p. 570.
(4) Chronicon Sialandiæ af *Arnas Magnæus* p. 48, 49.
(5) Se *Örnhielms* H. Eccl. p. 571.

§. 2.

Åbo Biskopsdöme.

Samma omdöme bör man fälla om Åbo, och har Örnhielm …e sedan påmint, at det warit fåfängt, uti Ärke-Biskop Staf…s Fullmagt omröra et Biskopsdöme som intet war til (1). …wet man, at Paulus Justen (2) och flere efter honom …na oß en oafbruten förteckning på Biskoparna i Finland alt …n Biskop Henrik, och upräknas där en Rudolf, en Fol…nus eller Fulco och så widare, då intet kan fela, at Biskop …t i Finland, då Ärke-Biskop Stephanus blifwit förordnad …tropolitan eller Ärke-Biskop öfwer Swenska Församlingar. …Men Justen hade gjort wäl, om han behagat upwisa grun…hwarpå han bygger sin berättelse. Med mycket säkrare be…an man fulltyga, at en lång tid efter Biskop Henriks död …Biskop i Finland warit förordnad; Ty Påfwen Innocentius …ll sitt Bref til Ärke-Biskop Andreas i Lund af år …berättar omständeligen, at ingen Biskop warit i Finland …ad, alt sedan den förste Evangelii-Predikant där blifwit …(3). Om nu detta har sin riktighet, som intet lär kunna …förwinna alle de förmente Biskopar i Finland til år 1209. …Biskop, som nu skulle förordnas i Finland, hade den …t han intet war född af lagligit giftermål, hwarföre ock …pen i Lund hade betänkande wid at wiga honom til …innan han fått inhämta helige Fadrens ytterligare wäl…På denna förfrågan meddelte Innocentius et ganska nå…, at i betraktande däraf, at den föreslagne person hade

Kyrkans tilstånd til 1200.

länge och wäl arbetat på Finnarnes Christendom, syntes det ligt, at han måtte blifwa hugnad med Biskops-wärdigheten Finland. Man finner således, at både Folqwin och des efträdare Julius uti Finska Biskopsdömet, böra med all billig utslutas. Örnhielm har likwäl nämnt bägge deßa, som Fin Biskopar, ehuruwäl af de Handlingar som Örnhielm sjelf ang ger, man med större säkerhet kan sluta, at de intet woro Bis par i Finland. Ty Alexander den III:s Bref til Biskopen Tronhem kallas Fulco Esternas Biskop, hwilken titel äfwen lägges Julius (4), så at ingen stridighet är emellan Innocen den III, och des Företrädare.

(1) *Örnhielms* H. Eccl. p. 490.

(2) *Paulus Juſten* Chronicon Epiſcop. Finlandiæ uti Nettelblads Sch ſche Bibliothec. Th. 1. p. 65.

(3) Man se härom Innocentii den III:s Bref til Ärke-Biskopen de converſione Fialandiæ [Finlandiæ] hos *Baluzius* Ep. Innocen T. 2. p. 361. Sjelfwa orden äro följande: Epiſcopo ejusdem poſtquam in propagatione Catholicæ fidei curſum ſuum ibidem consummauit, ad cœleſtis remunerationis bravium euocato, nullus hactenus ſubſtitutus. Nam cum propter nouellam plantationem dem regionis hominum pertinaciam, ac loci etiam intemperiem ibidem non ad honorem aſſumtus ſed expoſitus martyrio reputetur fere ad illius ſedis regimen adſpirat. Biskopens namn står icke uti Påfwens Bref, dock menar Å. B. Eric Benzelius uti Ann ſtovius p. 61, at denne är den Thomas, som dödde i Wisby 1248 ſlyktat för Ryſſarnas inbrott. Årtalet af Finska Biskopen Thomas fästes af Celſii Chronicon, och är wäl troligt at det warit den ſom Innocentius ſkrifwer om. Annars kan man jämföra N Schwediſche Bibliothec. P. 1. p. 67.

(4) *Örnhielms* H. Eccl. p. 493, 585.

§. 3.

Ärke-Biskopens rättigheter och skyldighet i Upsala.

Efter den nu upgifna anledning är det nog upp Ärke-Biskopen i Upsala i början intet fick flera Lyd under sin Herdastaf än de förr upräknade fyra: men det oemotsägeligt, at Werid och Åbo eller rättare sagt Finla skopar, så snart de blefwo inſtiftade, hafwa altid hört und ke-Biskopsſätet i Upsala, på hwilken räkning ser Biskopar

nder Swenska Ärke-Biskopen. Utan at inwefwa sig uti något widlyftigt gräl angående Påfweliga Ärke-Biskoparnas rättigheter, Kyrkans tilstånd til 1200.
vill man likwäl nämna, at en Ärke-Biskop tilkom, at hafwa upsigt öfwer alla Lyd-Biskoparna, pröfwa deras upförande, och afgöra de andeliga mål, som genom Biskoparnas utslag intet blifwit til parternas nöje afgjorde. En sådan wärdighet tillades på detta sättet Biskops-sätet i Upsala. Och hade han derföre stå omedelbarligen under heliga Fadren i Rom, så framt han intet tillika blifwit underkastad öfwerupsynen af Ärke-Biskopen i Lund. Detta senare är likså otwifwelaktigt som det förra. Stephanus blef Ärke-Biskop i Upsala, och Ärke-Biskop Absalon i Lund blef icke destomindre öfwerherde af Swenska Församlingen under titel af Primas Regni Sveciæ, hwilken wärdighet allenast öfwerlämnades åt honom, utan ock förbehölls alla hans efterträdare på Lundiska Ärke-Biskops-stolen. Af Påfwestolens [Jus Canonicum] wet man, at Primas och Patriarch anse sig at wara af lika wärdighet. Honom tilhörde fördenskull att kalla Ärke-Biskoparna, sammankalla Kyrkomöten uti des underdåga Lagsaga, och at uptaga, och afgöra de från Biskopar och Ärke-Biskoparna wädjade twistemål, hwilket alt war sammanbundet med allmän upsigt öfwer hela des andeliga Höfdingedöme. Ingen war mißnögd med det utslag, som Primas afgifwit, eller, til slutteligt afgörande, fri tilgång til helige Fadren i Rom derifrån intet widare wad war tillåteligt, fast man undertiden på de allmänna Kyrkomöten kunde föredraga sin anledning. På denna grund war Ärke-Biskopen i Upsala pliktig allenast at låta wiga sig af Ärke-Biskopen i Lund, utan mera ock skyldig at wisa honom lydnad och wördnad (1). Han borde ock af denna senares händer emottaga det heliga Pallium, hwilket han intet kunde utöfwa de höghets rättigheter, med hans wärdighet woro förbundne. Efter följande ordning borde Pallium afhämtas (2). Sedan den utwalde Biskop blifwit wigd af Prælaten i Lund, skulle han med ed förbinda sig til trohet och lydnad emot Ärke-Biskopen i Lund, hwilken wederbörligen war wärkställdt, affärdade Ärke-Biskopen i Lund sitt sändebud til Rom, i följe med en utskickad af Ärke-Biskopen i Upsala, til at afhämta Pallium, och när

det

Kyrkans tillstånd til 1200.

det af Påfwen blifwit förunt, hemfördes denna helgedom ke-Biskopen i Lund, då åter Arke-Biskopen i Upsala me trohets-löfte förpliktade sig mot Lundiska Öfwerhetden wil fående af detta kostbara klenod (3).

(1) Det kan synas onödigt at bewisa en sak, som nu för ingen in neka, som äger någon insigt uti wåra gamla Handlingar; dock w likwäl anföra följande ord af Alexander den III:s Bref til Arke Stephanus. Statuimus autem, ut sicut Tu de concessione et nostro consecrationis munus a Venerabili Fratre nostro Lundens Episcopo suscepisti, ita et successores Tui ab eo et a successoribus consecrationem debeant absque ulla contradictione recipere, et tanquam prio Primati obedientiam et reverentiam exhibere. Brefwet finns Örnhielm H. Eccl. p. 483, hwarutaf man kan inhämta, huru lin skap Johannes Magnus haft om äldre Swenska Historien, då han i H. S. säger: Nullus Svеonum Archi-Præsulum inveniretur qui se Lundensi Pontifici in accipiendis Archi-Episcopalibus insi submittere sustinuerit. Et titularis illa dignitas, si aliquando co fuit, in Eskilso exstincta evanuit. Och har Örnhielm länge sedan i H. Eccl. wisat orimligheten af detta förehafwande, H. Eccl. p. 48

(2) Detta alt bewises af ~~Innocentius~~ Honorius den III uti det Bref til Arke Andreas i Lund, af 1217. Orden äro dese: ut videlicet per Lundensem Archi-Episcopum metropolitanus ibi [illegible] stitutus, gratiam consecrationis per manum Archi-Episcopi Lundens ptus, ipsi et Lundensi Ecclesiæ, salua fidelitate Romanæ Ecclesiæ, ite tem et obedientiam juramento promittet. Brefwet finns ibland rii III Epistolæ L. 2. p. 727, men är ännu intet tryckt. Afsk af E. R. Langebeck i Köpenhamn utaf de Handlingar, som Mallet låtit afskrifwa i Rom.

(3) Omständigheterna wid undfående af Pallium utmärkas på sätt uti det wid förra notan åberopade Bref: Pallium sane taliter con Nuncius Lundensis ecclesiæ cum nuncio illius Ecclesiæ pro impet lio ad Ecclesiam Romanam accedent, et cum illud a Roman impetrauerint, ad Lundensem ecclesiam reportabunt. Lund Archi-Episcopus illud accipiens Archi-Episcopo Suethiæ tribu tatem et obedientiam Romanæ Ecclesiæ juramento promitte litano vero ibi ad honorem Dei et decorem domus suæ salu constituto, Lundensis Archi-Episcopus ei dignitate Primat præsidebit, et ipsi obedientiam et reverentiam ei tanquam filio militer exhibere curabit. Samma ord och omständigheter, hwa uti det Bref som Innocentius den III låtit afgå år 1198 Afbalsen, hwilket kan läsas hos *Baluzius* Innocentii III. p. 246.

§. 4.

särdeles drifwande orsaker lär intet Påfwen i Rom på Kyrkans
i sätt welat tygla Swenska Församlingen, och under- tilstånd til
en i annat Rike boende Prælar. Man torde ock kun- 1209.
rätta drifiädren til detta förordnande, när man nö-
vägar tidernas omständigheter. Ärke-Biskopen i Lund
n en mäktig Herre, som wist i sielfwa wärket, at han
a Herre sielf, och intet wille låta styra sig af werldsli-
rheten. En sådan borde fördenskull firas som en wäl-
te i Guds Församling. Hwad Swenske Arke-Bisko-
e få, war ännu ganska owiss, han borde då hafwa
t biträde af någon annan magt i granskapet, som ock af
Öfwerheten wid tilfället kunde förstärkas. Detta alt
insas af Lund. De efterföljande Påfwar göra sig säl-
rte, at afwika från sina Företrädares stadgar, så at
nat wänta at Adrian den IV:s förordnande bordt blifwa
genom des Efterträdares öfwertygelse, så framt man
at bruka tjenliga medel at bibringa den samma. Men
innades, ja K. Knut i Swerige förbant sig däremot
förtroligh.et med K. Swerre i Norrige, hwilken wid
len wisade, at han begrep hwad Konung och Biskop
ar war då farligt at lämna Swenska Församligens
, utan en när intil belägen Upsyningsman, som kunde i
wäcka och underhålla en sådan oenighet emellan ande-
werldsliga makten, som kunde paßa sig med Romerska
n Kåsaren behagade efterssinna, om gißningen har ej sken
ifar. På alt satte man likwäl den bästa färg, som mö-
. Men at få någon färg, får spartist efterttanka, på
i Pallium är swårare. Man skulle tycka, at när en Pallium och
ärkebiskopen blifwit inwigd i sitt ämbete, war han berät- des beskrif-
tad alla de syssor och göromål, som ämbetet tilhörde. ning.
Pallium war ock wigslen alt nog. Men en Ärke-Biskop
måste af långt swårare wilkor. Utan Pallium kunde han
ej och fick icke en gång bära namn af Ärke-Biskop.
Han kunde en Prælat ordinera Presser, wiga Kyrkor,
m. Men alla heßa rättigheter förswunno med Ärke-

lätelsgt, men at [redacted]
barnsligt gyckleri, kan wara undkan
påminna sig, at Pallium intet war
af helgad ~~af helt god~~ ull; ty fåren hade wärit
på S. Pehrs Altare, och sedermer
bete, och efter deßa omgångar wa
Biskops-banden. Alt detta skulle
byggeligt, sast man borde ursäkta
Det war likwäl en ganska härlig
ten och des Förrådskammare, ty P
skulle wid hwar Arke-Biskops ledigh
dren uphandlas, ty denne helgedom
laten i grafwen, på det hans Rom
te alt jämt hafwa tilfälle at förytt
helgad förädling af rå-ämnet. P
ter omständigheterna och Arke-Bi
Örnhielm har redan anmärkt, at P
lium af Arke-Biskops-Stolen i
tjugu tusend Gyllen, och at man
Påfwiska Skattkammaren allena
hundrade sem och sjuttio tusende
inet aldeles så tiltagsen i Norden
dre ganska dyrt. Det berättas
Lund gaf för Pallium och wigsle
sen, innan det af Påfwelig näd
minskadt til twå tusend (a). Ef

hwilket icke en gång nämnes Pallium; utan deße nu omrörde ingar borde anses för de wanliga Annatæ, som Påfweliga maren upbar af Stift-Inkomsterna, då det war ledigt (4), Palle utomdes betalas; Och finner man hos Pontoppidan, at Pallium til Arke-Biskopen i Lund uti K. Christian den II:s tid tusend Ducater (5). Uti Swerige betaltes Pallium ½ mark Silfwer, hwilket utgör åtminstone en summa af Daler Silfwermynt, då man räknar et lod Silfwer a Daler 16 öre Smt (6). Man kan dock twifla om Pallium, som nu afhämnades, kostade något särdeles. Ingen sådan har man därom af denna tidens Handlingar, och omständigheterna syntes kräfwa en mera kostfri nåd. Se Biskopen blifwit begåfwad med detta wärdighets-tekn, til alla delar en fullmyndig Metropolitan. Icke desto dock det intet tillåtit, at wid alla tillfällen pryda sig med gedom, utan allenast på wisse märkeliga Helgedagar, wissa dagar af Kyrkor, Biskopar, Abbotar och Pre Men då war detta ullband oumbärligt, at utan det war i förrättningen, efter allmänhetens inbillning, och någon gång genom olyckeliga händelser förlorades, en wådelig belägenhet. Hwarföre ock Arke-Biskopen wederfors et besynnerligt nåds-tekn, sedan han genom förlorat sitt Pallium; då han igen om Arke-Biskopen i Lund fick skadan ersatt från hans Helighet, at där war fråga om någon lösen (8).

Beskrifning är tagen af Cæremoniale Romanum L. I. Sectio 10. Henr. Harold. Jus Canonicum de auctoritate et usu Pallii, De Pallium m. m. Man kan ock, om så behagas, betjena sig Arbete, som är utgifwit i Upsala 1747, de Episcopis in Sveo-Gothia.

Krönika s. 62.

Den V:s Bref af år 1408 förekommer under N. 4. Diplomatarium Lundense, som finnes uti Antiquitates Ordningsföljden eller Rubriken är denna: Dilectis ecclesiæ facationis ad duo millia florenorum, quæ beatus dedit Martini V. Orden, som fullbyrda den sista gåfwan, sunobis exposuerunt, quod ecclesia Lundensis, quæ Metropropter diversas calamitates, quæ partem ipsius diutius af-

Kyrkans tillstånd til 1200.

ſåledes: Nativitas Domini, Epipha
ſio, Pentecoſte, ſolennitates Mariæ
inventio et exaltatio crucis, Natalitiu
Evangeliſtæ, feſtum omnium Sancto
ſcoporum, benedictiones Abbatum,
tionis Eccleſiæ Upſalenſis, feſtum
tionis Archi-Epiſcopi. På andra
denna helgedom, hwilket här förbig

(8) Man kan ſe härom Innocentius
pen i Lund af år 1204, hos Ba
tilfälle mera.

§.

Korß, ſom bars fram för Ärke-Biſkopen.

Det andra utwärtes teknet, war Korßet, hwilket wid högtid Prælaten, ſå at åminnelſen af C ga Förſoningsteka, nu kulle tjen Det är bekant, at Påfwens hög tre twärſtrek, Patriarkernas m med et. Påfwen låter bära dett ſtållen, Patriarcherna hafwa ſan i Rom, men Ärke-Biſkoparne kun Biſkopsdöme (1). Och hafwer ledning til ganſka häftiga ordw andra ſtållen: Och när Ärke-B mar bära Korßet framför ſig, lå

...ckert til rätta Christendomens förkofrande skedde ganska Kyrkans tillstånd til 1200.
...ärkt, så at man förmodeligen äfwen då kan finna ringa spår
... och nu omöjeligen kan finna något bewis därpå. De
... af den tankan, at Christendomen under K. Erik Jed-
...s eller den heliges regering blifwit allmänneligen uti hela
... wedertagen, påminna sig intet, at då K. Swerre från
...ige wid år 1177 för igenom Järnbäraland, war ännu he-
...n trakten försänkt uti sitt förra hedniska mörker (2).
...desmindre lär man intet hafwa aldeles försummat, at för-
...n hedningar til at låta döpa sig, och när det blifwit gjordt
... man ock wara wäl beskäldt. Den öfriga Christendomen Christendo-
...des på Klosters upbyggande, Munkars förplägning och mens til-
...märkt, som wäl hade någon merkelig nytta med sig, men bi- stånd och
...likwäl ganska litet til den rätta och sanna Christendomen. folkets se-
...heder torde likwäl denna tiders Prester hafwa haft hos den.
...lären om Christna försakelsen intet märkes wara predi-
...och den hafwa de warit ganska litet beswärade sjelfwa,
...des haft förstyn, at påbörda andra, det som de sjelfwe
... warit särdeles beredwillige til at undergå. Sederna måste
... warit sådana, som man af dylika tider kunnat wänta, och
...dig blygsel har wäl intet warit räknad bland Fruentim-
...skaper. Man har därpå et tydeligt bewis uti K. Swerres
... Cicilia från Norrige. Hon war gift med Folkwid Lag-
...rmeland, med hwilken hon hade barn. Sedan hen-
...s efter många omskiften, och des medtäflares död, kom-
...nade wälig besittning af Thronen, fick Cicilia lust til
...enskap, men som Folkwider Lagman ännu lefde, för-
...e Biskop Eisten denna förbindelse, då hon reste til
..., och uti sin Broders och andra slägtingars närwa-
... et förklara, det hon aldrig warit gift med
... allenast hans Frilla. Efter denna förs-
...nade Biskopens samtycke, och des trolofwade
...gmundson af Reine tog med sägnad emot sin förlofta
... Man har prof på et lika tätigt äktenskap något
... Skattlärs och Prinsessan Ingrid Rag-
...s dotterdotter. Prinsessan Ingrid måtte hafwa warit
... intagande egenskaper; men hon war här-

Kyrkans tilstånd til 1200.

jämte hwarken grym eller hårdhjertad. En ung Herre nådad med hennes ynnest, hon förkläder sig då som kaj jer med sin älskare til Alborg i Jutland. Henrik Sta stelig öfwer sin kära fast obeständiga Gemåls förlust, sökt och med et upbyggeligt tålamod för henne tilbaka. Sed rik blifwit slagen 1134, eller ock kanske förut, gifte sig S Ingrid med Harald Gylle i Norrige, och efter K. Ha firade hon et nytt bilager med en förnäm Man eller Ja rige Ottar, Birting wid namn. Ottar Birting dad år 1144, då han skulle gå i Aftonsången Hans förnäma Enkefru sökte tröst uti sin enslighet hos Sneis. Panten af detta förtroliga omgånget wär den nige Orm Ifwarson, som under namn af Konungens är mycket berömd uti denna tidens Norrska Historia, åfwen i Swerige någon tid hos Magnus Henrikson, heligas Baneman. Om Ingrid Ragwalds Dotter kymf af sin flyktiga kärlek wet jag intet, men uti sitt med Arne af Stodrein blef hon Moder åt många På sådant sätt upförde man sig ibland de förnämare framt de ringare af denna ålder warit af samma sin man warit i senare tider, då man gärna apar efter de måste denna tiden warit ganska rik på Kärleks-händ göra liten heder åt Könet och mindre åt tiden. Man wäl nästan falla på den tankan, at heder, som åtfö ständigt och återhälligt lefwerne emellan bägge kön i mera helgd i Swerige än på nästgräntsande orter. Påfwen Alexander åfwen klagar öfwer barnamord, hwil aktighet merendels har sin uprinnelse uti blygsamhet wisar, at intet all slägs heder tagit fullkomlige afsk hjelsosåld man annars brukat wid den Heliga Nattw gående kan däraf inhämtas, at man, i ställe för wins munionens förrättande, betjent sig af tort wördeg doppat allenast brödet i win (6). Om detta kunde gon ursäkt genom bristande tilgång på win, lämnad de, men orimmeligare war, at man dyrkade en i gen person såsom et Helgon, och föregaf tillika, at skedde wid hans graf. Alexander den III. förbj

o

ostickelighetet; och torde det kanske intet wara så sär- Kyrkans
skilt at sammanställa ännu flera bewis på okunnighet och tillstånd til
het, som denna orimmeliga tiden framalstrade, men 1200.
derligt och rätt berömwärdt är långt swårare at

antiqua X de Privilegiis, uti Jus Canonicum, *Du Cange* ordet
Johannes Magnus och Spexel uti sin Biskops-Krönika kunnat
at S. Alexander den III skänkt åt Stephanus et dubbelt Kors,
de häraf, fram för honom, är icke allenast falskt, utan ock besyn-

verres Saga. *Torfæus* Hist. Norv. T. 3. p. 189. Järnberia
pore idolis dedita Sveciæ Regibus paruit, nulli unquam Regum

rus H. N. T. 4. p. 3.

230. *Torfæus* H. N. T. 3. p. 103.

den III hos *Örubielm* H. E. p. 507.

509.

492.

§. 6.

bör likwäl intet förundra sig öfwer et så allmänt för- man erhindrar sig tidernas beskaffenhet. Genom pen- ande alting försonas, och den som sölat sig uti alla för- nedriga wälluster, kunde likwäl komma helt rentwät- werlden, allenast han wid slutet af sin lifstid wiste Kyrkor och Munkar. Härjämte woro ock de straffen, eller agan, sådana, at förakt både för Andeliga och brottet wid minsta eftertanka borde upwäckas. straff. kunna öfwerwinga härom. Åtkenskap i förbudna och mera dylikt kunde och skulle försonas med Rom, dock borde en sådan bikt intet pålägg- hjuklig och satting. En sådan syndare bor- wert, och genom en möddsam resa, undgå och winna barmhertighet. Den som i sömnen för- skulle undergå tre års penitens, om det war döpt, ofärdighet, om det war odöpt, och om et Kristebarn

bles

Kyrkans tillstånd til 1220.

bleſ i ſömnen förqwäſt, ſkulle Preſten miſta tjenſten (1). Man ſkulle ſnart kunna wara twifwelrådig, om ſådant ſtadgades för alfwar eller för ro ſkull. En ſjuklig, gammal och fattig bleſ twungen i ſådana omſtändigheter at beſöka Rom, men en friſk raſk och rik man, ſom då och då kunde göra ſig wandringen nöjſam och behagelig, hade tilſtånd at förwärfwa ſig Guds nåd genom en Romerſk ſpaſergång. Med denna kunde alting förſonas, och kunde en Swenſk fullgöra en tre års penitens med en Romare-reſa, då en Engelsman wann intet mer än två års förlåtelſe, och en på andra ſidan om Öſter- och Norrſjön ej fick mer än et års aflat för ſin reſande andakt (2). Om ej affigten warit, at genom alla uptänkeliga medel ſkaffa penningar til Rom, ſkulle man ſnart tro, at Lagſtifaren uti ſeberyra gjort denna förordning. Men efter penningar härigenom förwärfwas kunde, war alting loſligt, Chriſtligt och Gudfruktigt. Penningar war ſjälen af Påfwens andeliga Monarchi, och när fördrifs förlåtelſe, åra och anſeende på detta ſätt förwärfwas, måſte nödwändigt dygd och wärkelig åra, ſom icke kan köpas, föraktas och förderga i ſamma mån förwärras. En älſkad och wördad Lagſtifare gör laglydnaden behagelig, då en föraktelig magiſtrat förſwagar lagens rätta kraft, och allmogheten i ſtället för dygd och heder, får prat och gyckleri.

(1) Alexander den III:s Bulla hos *Örnhielm* H. E. p. 502.

(2) - - - Bulla hos *Örnhielm* p. 539.

§. 7.

Tionde inrättas.

Efter deſſa grundſatſer war det ock en oumbärlig nödwändighet, at ſkaffa Preſterna eller klerkeriet beſtändiga och årliga inkomſter. Man hade länge predikat om Tionde, at den war GUD befalt, och ſåledes hörde GUD allena och ingen annan til. Wåre genſträfwige Förfäder kunde länge intet begripa denna tros-artikel, men ändteligen wid ſlutet af det tolfte eller i början af det trettonde århundrad bleſ på Biſkopen Jerpels kraftiga föreſtällning ſtadgadt, at Tionde-delen af jordens afgröda ſkulle tilhöra de andeliga (1). I ſig ſelf war det ganſka billigt, at

s ords Tjenare borde hafwa et anständigt underhåll. På Kyrkans
ämars sätt tyckte det intet winnas, men när det endags
rätt, missbrukades och wrängdes Gamla Testamentets Stad-
et grimmeligt sätt. Men ehuru litet bindande stålen wo-
dock likwäl slutsatsen därutaf ganska fördelaktig, ty de
blefwo försedde med wissa och årliga inkomster. Ob-
en oumbärlig föda och uppehälle, kunde de nu anwän-
på sina åhörares underwisning och upbyggelse: at de
göra så, är utan all twifwel, om de gjord et, wet jag
Tionden är wäl en af de drygaste skatter, som Swenska
ten på tagit. Man torde wäl i början hafwa funnit
ehet i betalningen däraf, men ingen uprorisk motsägelse
på något ställe, hwilket öfwertygar om Swenska allmogens
på den intet af bethydande uprorsstiftare upäggas. I
däremot införes Tionden genom uproor och blod,
man tyket derföre fylla Danska Menigheten för mera
till wrånoghet än andra folkslag, och en upresning
då den intet af mäktiga Hufwudmän understöddes,
ild med de uprorisckas straff, hwarföre ock Skånska
upresning emot Tionden på denna tiden utslog til de-
förbråf. Det är ej nog at man säger, at Tionden
Ref allmänneligen införd, man bör ock hafwa sig nä-
bekant des rätta beskaffenhet. Tionde wär af åtskilliga
personal nämligen och reel (2). Denne senare betaltes egen-
af jordens afwel, och förbeltes åter i Sädes-Tionde och
Tionde. Personella Tionden utgjordes af we, som genom
dighet kunde förwärfwas, såsom af jakt, fiske
Utomdes war ännu en slags Tionde, som kal-
Tionde, hwilken wid wissa tillfällen afkrafwades
Denna anwände sig första förtjen-
sedan Sädes-Tionden, men sedan Me-
wäl inpregladt, at med Tionde afsedan lydde
Guds wälsignelse, wore man willig at gå den
Tionde-afgiften nästan til at slags wanbruk.
borde den ena tredjedelen til Sockne-Prästen.
tredjedelen delas widare uti tre lotter, Kyr-
af en del, Biskopen en, och de sattes den tredje
del.

Kyrkotiondet införes i Sverige år 1200.

Denne sista tredjedelen förvaltades icke af biskopen allena, utan den ena tredjedelen af Kyrkioherden, och den andra med Kyrkiowärdarne tillsammans till de fattigas nödtorft (3). Ordet Tiondet hörde egentligen till Geistlige Jurisdictionen. Personella Tiondet vanligt och merendels Kyrkoherdens enskild, doch tillkom Biskopen på några ställen hwart femonde år, hwart femonde penningland och gräsrin eller stiftbyggar (4) m. m. Fastighets-Tionden har så mycket mera wet, allenast i Westergöthland, och utmarkerne, och gisternäl, hwarom man kan se Biskop Brynolfs stadga år 1281, wid Wästgötha Lagen (5). Exempel på Tionde har man ock haft i Bohus Län, som af biskopen blifwit tillagd, utan Tionde är anfördt, göra tillfälle, en noggare undersökning hörer

(2) Af Rhangers ed Wästgötha Lagen s. 96, finnes detta widrörande Biskop Jerpulfs „Prelatens war Biskopen Jerpulfsker, han dref „i Quärsi, han kom första fiund Tionde af Bondom Biskupa „dömde til 9 tingz, första thet thing hafdis hr Nicolas wider af Brynolfs Historia Rudbeckii utan L. Antiqu. Mon. Sueon. Goth. Vand. detta widrörde med dessa ord:

Biskop Järpulff woar födder Swarfwa by,
Han giorde landet en stadgd å ny,
Hwar bonde skulle göra tiendh af sitt Gud bonum
Om han skulle bära dett ell. Biskopes stafft,
Wisslig Nadh, efter Kirkiens Lagh,
Samwäldt sitt på sinn Herdedag.

At Jerpulf lefwat wid slutet af 1200talet kan man af flere tillförlitige Bref som finnas hos Ordenbrun uti Rikets Archiv, Uti Peringskiölds Diplom. F. 14 uti Antiquitates Archiepiscopales et Bref af K. Erik Lespe utan ändring, utan tvifwel med Jerpulf lefwat till Året 1216, emedan denne Konung ock sitter i Skara hölad hade företrädesse af K. Johans förstås, tillkommen lär näppeligen kunna hafwa sin rättighet.

(3) Dessa olika slags Tionden kallas ehuru Personales och Prædiales, dock äter fördelta Tionden, uti Personales, Rectoris och Vicarii, och fördelningen kunna inrättade efter hwar och ens Förrätt.

(4) Se Swea R. Hist. T. Östg. L.

(5) Se Swea R. Hist. T.

...ey Brytolfs Bref finnes redan hos Mellbeckius sagen s. 32. Det Kyrkans
...dt på Latin uti N. D. Joachim Beyers tit. Biskop i Kronstad s. 247. lifstånd år
...B. Stork, B. Wälle, L. utlas af en Swensk Tolck, uti Bi- 1204.
...brytolfs Bref nämnes, att Capitlet, som är ej annat än Tiende
...delning och bar, hvilket förmälder länge sedan anmärkt.
...ndare upplysning om Swensk-Tiende vil man anföra följande ut-
...else af Domkyrkans underhållningar uti Byhus Län s. 256. Hus-
...Tiende brukes således, nämligen alla de af gemene Allmogen, som
...ida i Allenskap, Tala uti Kyrkobyarna underhöra all sin Egendom,
...ilket endast utgöres trettionde penningen, hvarvid sedan Presten
...r tredjedel, och Kronan en tredjedel, och Kyrkan en tredjedel
...gnes af Kronones Besållningsmän, och verificeras med Prester
...ustar. Hvilka för tiden för denna Afgift voro utsagde.

§. 2.

...riga Prestedömets inkomster bestodo uti offer på stora
...ne, och afgifter för Dopelse, Kyrkogångs-Hustur,
..., Wing, Begrafning och mera dylikt. Genom gåf-
...stamenten kunde och Prästerne förtjena något, allt som
...ade af sina åhörare. Klostren däremot hade sitt en-
...tare sagt förnämsta uppehälle, af de fastigheter, som Klostren,
...vid Klostrens inrättning förundtes. Ju mera de kunde
...ändamålen, at derad förböner vore hållande både i
...tillkommande werlden (a), ju rikare kärd hade de at
...gåfvor, allmosor och Testamenter. Man har tillförne
...Kloster, som uti Konung Gustafers tid blefwo inrät-
...som sådane stiftelser uphörde ingalunda med honom,
...ste ute införa med sig sitt; och Ordenerne behöllo
...ning i Norden, så at ännu tillika samtadan af dessa
...ar finnes öfwerallt i Sverige, så väl som nästgränsa
...länder kunde förundra sig öfver, at inga Kloster af
...ra heliga blefwo anmärkte. Man kan doch wara för-
...ad, enhvar intet blifwit förfummad, så framt han
...ligen efterspårat göromål warit, hindrad. Men uti
...ärfwarne regering finnas åtskillige Kloster, många af
...Gillesmännerna Handlingarna inhämtas, at Saba Saba Klo-
...Kloster af K. Carl åro instiftade. Hwad Saba ster.
...s början därtil mera gjord af K. Erik den Helige,

Kyrkans tilstånd, til 1200.

ty det synes wara stiftadt 1160, och uti gamla Krönikan nämnes K. Eriks död, hvaraf här är berättadt om Sabas inrättning (2). I allmänhet tillskrifwes det likwäl K. Carl som dess stiftare. At orten herat Säby är ganska troligt, då Munkarne til at så däraf et Biblisk eller andeligt namn, omkastade de Saba. Uti Upländ synes åtskilliga orter hafwa hafft Säby (3) och blifwer kanske swårt nog, at utmärka hwilken man bör hänföra Saba Kloster. At Munkarne sedermera flyttade til Juleta är ganska troligt, emedan Wadstena Kloster-Förteckning sätter Juleta eller Saba tilhöpa. Man höfwer således intet twifla om Saba Klosters förra tid, dock torde B. Rhyzelius hafwa god grund til sin gissning, at samma Munkar som warit i Wiby Kloster blifwit sedermera

Wiby Kloster

ste uti Saba och Juleta. Om Wiby Kloster och dess stiftare har en Frw benämnd Doter bitskänkt, är ännu til hands skrifwet i Biskop Staffans berättelse, som Konungens, doch utan årtal, och är Arne Biskopens Bref äfwen därföre mångfaldigt, at han wek til sina fynders förlåtelse skänkt en mark

Wreta Kl.

Kloster i Wiby (4). Om Wreta Kloster witnar Ericus, at det är anlagdt 1162 (5). Jag wet intet, at Munkarne äldre, hwilket jag gärna will tro, allenast det bewisas, hwilket ingendera kan ej göra tilfyllest. Detta åbet är Juleta. Samma år som Wreta Kloster af K. Carl är stiftadt,

Juleta Kl.

Juleta Kloster funderadt, på det stället i Södermanland det i sengre tider beständigt förblifwit (6). Des förbättrades annars K. Knut Eriksson, och skänkte hänne Kungs emot egendom i Juleta, så at Wiby Munkar sedan en mera beständig och waraktig stad. Följande åbet

Gudwalla Kloster.

anlades för alfwar Gudwalla Kloster på Östergötland, quæ hänföres likwäl des inrättning til 1164, VI. Id. Sept. Sådana skiljaktigheter kunna icke förenas, emedan ändamålet talar förnämdeligen om des första början och

des fullkomliga införingh. Munkarne i Gudwalla woro från Nydala, hwarföre ock detta Kloster kallas ett Dotter-Clarawall. K. Knut hade således en wälgrundad anledning förnöjelse, efter det sägnade honom, at Munkar skulle det (8), ty deßa samfund hade på kort tid sått sig

Det war ej nog, at Kloſterna förökes i anſeende til an- Kyrkans
tal, men förmögenheten tiltog i ſamma mån; hwarföre ock uti tillſtånd til
ſamma Möte, ſom år 1190 hölls i Clarawall, blef beſlutat, 1200.
ſom Ciſtercienſer-Munkarne då woro berykkade för ſnålhet,
man hädaneſter afhålla ſig ifrån Jordaköp: Dock ſkulle de
intet warа begripna under förbudet, ſom ännu intet kunde
hålla trettio Munkar, och et tilräckeligt antal af Tjenſte-
gör eller Converſi, ſamt tillika wid makt hålla den nödwän-
gaſtfrihet, ſom borde wiſas emot reſande och peregrims-ſa-
(9). Hwar en begriper utan ſwårighet, at genom deſſa
de wilkor war ſjelfwa beſlutet aldeles uphäfwet, hwilket i
ärſeende war ock kraftlöſt, efter ingen förſattning blef tagen
nya Kloſters uphyggande. Således wille man i Clarawall
förekomma och öfwerwinna om Ciſtercienſernas afſky för egennyttа.
Dock war man imedlertid mycket angelägen om flera
Kloſters inrättande; ty utom fyra, ſom blefwo fram-
ſkilda, nämner Manrique ſju Kloſter, ſom äro från
Ciſtercienſer-Ordene fortplantade. Man kan anföra dem under
namn, ſom de af denna namnkunniga Spanior finnas
benämnde, ſåſom Tuta Inſula, Inſula Dei, Locus Dei, Pon-
tus Dei, Wermund, Iſulten och Ziberulum (10). Utomdes
blefwo inrättadt 1161 af Ärke-Biſkop Abſalon och hans
Broder Äs Kloſter i Halland år ſtiftadt 1194, med åt- Äs Kloſter.
ſkilliga ſom här wore för widlyftigt at upräkna. Kloſtret
i Wänne torde dock wara äldre än åtſkillige af de upräk- Wä Klo-
nade, man ſynes kunna ſluta af Ärke-Biſkop Abſalons Bref ſter.
om ſamma Kloſter (11).

(9) Tiden war man intagen af den inbillning, at Munkarnas
fattigdom war mycket gällande, hwarföre ock K. Knut lät in-
kalla Munkarnas Ordeu i Juleta, til åtnjutande af deras förböner.
Detta finnes uti *Peringſköld*s Diplomatarium E. 4. utan datum.

(10) Annales Ciſtercienſ. T. 2. p. 470, då han talar om K.
Knut år 1168, nämner allenaſt, at Gaba och Wreta woro telnin-
gar. Men uti Chronicon hos *F. Benzelius* Mon. Eccl. p. 32
finnes följande ordalag: 1160 conuentus venit in Suba, Eodem
anno Fabricius Rex Sveciæ Upſaliæ martyrium paſſus eſt anno Re-
gni ſui 18. Man kan härwid jämföra *Rhyzelius* Monaſteriologia
p. 18.

Kyrkans tillstånd til 1200.

(3) Se Sahlins Beskrifning öfver Upland.

(4) S. B. Samling af Handlingar i Dekn. s. 178, 180.

(5) Om Mureta Kloster kan man se *Excus. Olai* p. 52, där intet utsättes. *Johannes Magnus* L. 19. C. 7. nämner både Mureta och Säsem af K. Carl uprättade, men utmärker intet året. Det har dock warit wäl, om Messenius behagat utwisa grunden hwarpå Mureta Klosters ålder.

(6) Chronicon hos *Benzelius* M. Eccl. p. 82. 1162. Fundatum [illegible] sterium Julitæ a Carolo Rege, filio Sverkeri primo.

(7) *Manrique* An. Cister. T. 2. p. 406 a. 1164. Eodem [illegible] Septemb. Abbatia Gurnaliæ vel Guntvaliæ, [illegible] tit. T. 4 p. 560, [illegible] T. 2. C. x. n. 3. läses detta witnesbörd: De Gurvalia [illegible] de [illegible] Gotlandia hæc habet *Longelinus*: Gutualia filia nova [illegible] in [illegible] datur a. 1164, sexto Id. Sept. cui cœnobio circa an. 1246 [illegible] Daniæ Roskildiæ confirmat in animæ suæ solatium omnes possessiones quascunque illi contulerat Dux Canutus. Primus [illegible] abbas exstitit piæ memoriæ Dominus Petrus, quondam in Clara Senctο Bernardo monachus columbinæ simplicitatis et sanctæ [illegible] nis, de quo vide Menologium Cisterciense die x. mensis Julii. Detta witnesbörd förtjenar at anmärkas, som det intet [illegible] ra Svenska Författare förekommer. Den som vill [illegible] Historia kan undersöka huilken denna Hertig Knut [illegible] åberopade Chronicon hos *Benzelius* p. 82. 1163 [illegible] in Cathvallina. Men uti det så kallade *Brevi Pontificum* [illegible] samma år som Manrique anförer, anno Domini 1164 [illegible] est in Guthvalium 6 Id. Sept. Man kan härwid jämföra [illegible] Wallin anför uti sina Gottländska Handlingar om Roma [illegible]

(8) K. Knut gifwer sin sägnad på detta sätt i sitt Bref [illegible] Olent til Nydala Kloster. Quia religiosorum frequens [illegible] nos de die in diem augmentatur, gratum nobis esse debet [illegible] Ordinem hos *Arnbiælm* H. E. p. 562.

(9) Detta beslut förekommer hos *Manrique* An. Cist. T. 3. [illegible] ab incarnatione Domini 1190 Ego Guido abbas Cisterciensis [illegible] nostri, quibus injunctum fuit ex consensu et mandato Capitu [illegible] ad locum diemque statutum convenimus, ubi quanta potuimus [illegible] commodum et formam ordinis ita providimus observanda. [illegible] temperandam cupiditatem et notam semper acquirendi, qua [illegible] repellendam, proposuimus firmiter tenendum ab omnibus, ut [illegible] Capitulo et diœcesi in perpetuum ab omni emptione terrarum [illegible] cunque immobilium abstineamus - - - Excipies tamen ab hac [illegible] nasteria, quorum facultates nondum sufficiunt ad sustentationem [illegible] trigintα monachorum cum hospitalitate congrua et sufficienti [illegible] versorum.

(10) *Manrique* Annal. Cist. T. 2. p. 295.

ne efter de Kloster i Halland finnes anteckнade uti gamla Chro- Kyrkan
ok *Benedictus* M. Eccl. p. 83. Nämnde Kloster i Wä kan man ytterligare till
Rubriken af Ärk. B. Absalons Bref vid år 1182: Absalon 1200.
sis Archiep-Episcopus Tobiæ et Prælatis &c. *Wæ* ecclesiam de *Wæ*
nensis abbatiam ordinis Præmonstratensis concedit, ecclesiam de
et capellam de Kvikum pro ecclesia de Skipperlef commutans.
ck. *Bartholinianus* MSC. uti t. T. af *Langebeck*s Corpus Diplóma-

Til Skånska Klostren plägar och hänföras Widtfösse Kloster,
bispens Herregård är belägen i Skåne intet långt från Christian-
ter, hvilket är aldeles owisligt, och kan sjelfwa Mannique unterrätta
sig. T. 2. p. 313, hwar detta witnesbörd förekommer: anno
Cisio ex Ustron in dioecesi Vibergensi in Dania. Detta är
wederhäftigt, at jaget twifwelsmål bör synas, om Widtfösse
skulle belägit i Jutland eller i Skåne.

§. 9.

Uti Klosternas förökelse hade man hoppt wänta en ny- Heliga.
ware af Heliga, som tillika upfyllt Landet. Till följe af
dessa Ordens-Beslutet af år 1190 inryckte trettio Munkar
strax och lagligt antog uti hwart samhälle, och emedan
man i sådan afsikt lämna wackra Colonier eller Nybyggen ifrån
Conventer, kan man väl finna, at Munkelifwen gjort an-
seende. Men antalet af de heliga, som upfyst eller för-
kunnat sig, är likwäl ej särdeles stort, ty utom K.
Erik, om hwilken är talt i det föregående, hafwa wåre
Historier intet hunnat sammanskrapa flera än S.
Drottning Christina, K. Eriks Gemål, och Johannes
Biskop i Upsala. Af dessa förtjenar wäl S. Henrik den S. Henrik.
förnämsta, ehuru han blef insatt allenast Sweriges heliga
Apostel. Bp. Henrik warit Engelsman, intygar alla de Hand-
lingar som honom finnas upteckнade, och har Otto Pawi
af hans komma in i Norr med Cardinalen Nicolaus
Breakspear, förmodar jag han hafwa bedragit sig, emedan
han säger, att Biskop Henrik år 1150 warit Biskop i gamla
Upsala, innan Jungfru Marie Kyrka (1). Det för-
nämnde uppges tillhöra till hans namns helgon, genom
hwilken förbindelse till Christina Läran, hwarutinnan han ock
sig om, besynnerligen, då han i Upsala med K.

Erik

Kyrkans tilstånd til 1200.

Erik förfogade sig til Finland, och där hade då inbrutit Christna Religionens fortplantande. Man har ordsak han lärt sig Finska Språket, fast han icke dessomindre dom betjent sig af Tolk, ty annars hade han wäl in göra någon särdeles nytta. Man bör ock til hans hed at, sedan K. Erik wändt tilbaka til Sverige, blef ich dre Biskop Henrik qwar ibland sina halschristna åh böd til at stadga de nychristna alt mer och mer uti de rande Läran. Detta kan och bör man tro, men om kan haft mycken frukt, wet man intet. Man har fra ning at föreställa sig, det Finnarnas omwändelse wa swag och waklande, i anseende til det som förr är d de förmenta Biskopar i Finland efter den heliga Henrik ligen när Biskop Henrik wille förmå en Finsk mördare kasta sig Kyrkans aga för det dråp han begått, blef denna mördare ihjälslagen. På detta har man bedis Handlingar (2). Men det öfriga, som man behagar p Historia med, är af nyare tilwärkning. Man berät Biskop Henrik kommit til en hednisk Qwinna i Fi hwilken han wille öfwertala til Christna Lärans ant hon war obewekelig, och wille dessutan hwarken lå eller mat åt Biskopen, han tog då sjelf tillika med sig mycken mat, som han nödwändigt behöfde, lämnade t dubbel betalning, och reste bort. Hennes Man Bond strax däreſter hem utaf skogen, och så snart han sp hustru, huru Biskop Henrik upfört sig i des frånwar han efter, och hinner up honom på Kiulo Träsk, d en yxa mördade Biskopen. Denna Boudeſläs lämnat oss, och finner man däraf, at anledningen död föreställes här helt annorlunda än den i upte Legender (3). Men man har än widare förbättrat Loccenius har behagat göra Lalli til Adelsman, hwa trogit af de nyare blifwit efterföljd. Det är fr hwarpå detta adelskap grundar sig. Wil man m war han Bonde. Lalli betyder antwars på Finska rätt, och på nydelig Swenska ren sinuta (4), hv både mördarens namn och adelskap mäckeligen

ha [illegible] af handlingen kan intagas, [illegible] Kyrkans
at Biskop Henrik dödt [illegible] Kumbla eller [illegible] tillstånd kl.
[illegible] bröllop [illegible] hvarefter han och kallas S. Hen- 1200.
rik, och at han blifvit begrafven i Nousis, hvarifrån des
[illegible] förmt förda til Åbo. Detta lär vara det hu-
vudsakte, som man kan anföra om Biskop Henriks helfvets-
vederbördan, och han anses som martyr, och des åminnel-
sedag som fullbordad helgelse. Hans Fest firades årligen
[illegible] (5), och såsom man i Stockholm brukar S.
Erik til Stadens urgamla märke och wapn, så brukar
[illegible] Consistorium Biskop Henriks afhugna finger i
sin sigill. Marknaden har af S. Henrik fått namn.
[illegible] af Påfwarne blifwit högtideligen införd ibland
andra, vet man intet. Det är åtminstone ogrundadt,
[illegible] 1158 af Påfwen Adrianus den IV, som Vastovius
[illegible] har däremot anfört år 1300, då Boni-
[illegible] skat hafwa låtit honom wederfaras denna heder,
[illegible] man hemta. Alla samqwäm och gästebud dräck
[illegible] som helig (6), och trodde man för öfrigt, at wid
[illegible] sällskap ganska många underwärk förspordes, så at
[illegible] stumme, lame, döfve, och blinde stende, hwilka kun-
[illegible] Legende. Man har haft den försigtighet at gå
[illegible] helgedag, emedan man annars under Guds-
[illegible] i kyrkan upvaxat hans Reliquier.
[illegible] tillåtit, då man här flyer samma för-

(5) Profectio Episcopi ut S. Henrici Mon. Eccl. p. 29.
[illegible] Anno Domini Ecclesia Aboensis cathedrale perfecit,
[illegible] filius B. M. Virginis [illegible] Augusti die ascensionis con-
[illegible] evenit. Är af samma, som detta årets riktighet, kan
[illegible] hemta legenden til Sverige med Cardinalen Nicolaus
[illegible] til Norden året 1159.

[illegible] Vastovius uti des Vitis Aquilonia p. 62. Han
[illegible] af en [illegible] handskrefwen Bok, som war uti
[illegible] Reinholtsborg. Man [illegible] Erik Benzelius
[illegible] Mon. Eccl. p. 32. [illegible]

Kyrkans skånad till 1200.

År 1632 utgifwit sin Rese-Beskrifwelse, [illegible] Dioc. Gothica, Finlandiam &c. [illegible] förklaring &c. Det förtjenar [illegible] berättelser, som där kunna [illegible] Biskop Henrik måtte [illegible] han wille taga wite af [illegible] gende. De öfriga omständigheter äro okända.

(4) Se Biskop Juslenii Tentamen Lexici Finnici p. 178. [illegible] Lallareken, [illegible] gerere.

(5) Officia Propria Patronorum Regni Sveciæ p. 5. Den hör [illegible] ge till honom lyder så: Omnipotens sempiterne Deus, qui [illegible] martyrii two atque Pontificii gloriosi triumphis [illegible] mum, ejus quæsumus meritis et precibus, gubernatio [illegible] eam per Dominum.

(6) Vasbovius p. 64. Om det öfriga kan man se Hallenberg H. E. p. 464, har och påmint emot Vasbovius, at Biskop [illegible] utbytt förklarad för helig 1158, m. m.

Drottning Christinas.

Om Drottning Christinas hemgifter har man [illegible] nat bekant, än at hon af Johannes Magnus och [illegible] mes för er mycket anständige upförande, hvilket [illegible] fast man i allmänhet inter hans förtjenster [illegible] ett skarpt Historieskrifvare anklagar Swenska Regeringen, [illegible] gar, så på han inter annat hat at påminna, [illegible] genom [illegible] sånger, dikten har aldrig haft någon [illegible] ett hans lefvare. Et bevis, som [illegible] gen. Johannes Magnus gör ock mycket wäsende af [illegible]

K. B. Johannes.

Johannes. Hans faderliga och christeliga förmaningar [illegible] wer han alt det gods, som K. Knut Eriksson [illegible] Wenom denna Roto-Biskopens lofliga påminnelse [illegible] na det dråp som Knut Eriksson på K. Carl [illegible] leta Kloster. Will man fråga, hwaraf [illegible] ast detta, lär man wara nödsakad, at [illegible] så, efter honom synes, at det [illegible] hwem [illegible] nåt, än at Johannes [illegible] phanus, och at han [illegible] [illegible] [illegible]

1290.

...ehrt, ehuru alrig omtvistad som helig. Nu har tiden lärt Katolske ...
...ej mera göra tillvägagående af sådan beskaffenhet. ...
...gifvet, och tillika den underrättelse, at Skåne mot ...
...Johans egen gård. Detta år åter en ny påminda ...
...sakar gedan i vanlig ordning (1), och lär af gå...
...i vår tid. Til dessa helgon kan man ock lägga en ...
...nst Margreta, hvilken blef ihjäl...
...n man Herlog nyss Hissö på Seland år 1176. Hon ...
...nyckat mer, at tryckkummas, som man inbillar sig, ...
...ntyg, förvaras ännu i Lunds Domkyrka, och warit ...
...ägnade med en särdeles kraft, at hjelpa Qwinnor i ...
...). Nu är det som andra gamla och förlägna Me...
...omkelige.

(1) Scheffers Chronicon Archi-Ep. Upsalensium p. 12, 13. ...
...Monumenta Eccles. p. 98.

...Scandia, som Kråka Magnus utgifvit, har tillagt uthr... Sancta Margreta p. 99. 1176 martyrium est Sancta ...filia Hissö in ...ro suo Hierlogh ...Kal. Nov. de ...minne före... ...den i Lyse Absalon ...Margaretham a ...in Oldhöne ...ntem, et in extremo ...ori annali, ubi ...ndum ...ternum ...ebrem Sanctæ Margaretæ Regi... ...ter, et ...debet ...ternum ...pellari. De ...per Annum Dominum ...ssi ...patris ...ejus ...sanctæ, ...Deo ...ri ...Dominicæ ...nis, ...magis ...ana non ...iunt ...gnum, erat, ad laudem Salvatoris nostri Dei commendam, ...ejusdem publicare. Laurentius Vit. ...Annales Eccl. T. I. ...at denna Margareta ...fattning af Biskop Absa... ...dock något annat betydde än ...som har ...tagit det ...gälla. ...Wan ...anvara ...Summarium P. I. p. 100, ...Christian den 1:...ref ...angående detta underdrufne ...Ty ...intet afgö... ...den denna helgedom har ...rt til ...Margreta, eller ...ta, som nästa säga. ...ingen torde ...mera ...det ...ty det ...mera ...

...helgade heliga har man intet ...lesta ...ha... ...Hebraiska Ordet ...kan ...ingalunda ...andra, an... ...Skrifvens ...ståndsverkens ...minnelse, på ett ...sätt be...

Kyrkans tilstånd til 1200.

tydeligare sätt, fast de intet af en widskeppelig ed blifwit wade ibland de heliga. Arke-Biskoparna i Lund Eskil, Lon hymna fordra äfwen af Sverige en slags hymn wåt som några af wåra Swenske Biskopar, ty de wårfwat sig så wäl sin tids, som Eftermerldens De förste Arke-Biskopar i Lund leda sin härkomst nämsta slägter i Dannemark. Arke-Biskop Ascers kant under twå särskilta namn, Thorkil nämligen Trundson. Det ena torde han hafwa fått wid föde andra wid döpelsen, eller wid något annat tilfälle. nerne woro i stort anseende uti K. Knut den heliges ro des trogne följeslagare äfwen wid des död, hwarom se Knytlinga Sagan, hwar deras förtjenster och lyftigt omtalas. Ascers Efterträdare uti Arke-Biskop Eskil, Broderson af Ascer, och menar Ponteppidan Biskop Sweins Son från Wiborg. Men hafwa bedragit sig, ty uti Liber Paticus Lund tryckeligen, at Arke-Biskop Eskils Fader hetat Ch oppidan har wolat på detta sätt förklara den Matthiæ anfört, då där läges, at Eskil hlimpit Faderbroders ställe Kyrkans Fader, som lär fui et Petri loco Ecclesiæ Pater factus, ex förekommer wärkeligen uti Å. B. Eskils Dom-Capitlet, som utan är och darum är uti uti Bo, Johannis handskrefna Handlingar. lätteligen, när Arke-Biskop Ascer anses och kölliga Faderbroder. Det är onödigt tilförne om Arke-Biskop Eskil är anteckna lämna någre litet widare underrättelse om Mannen. Det är tydeligt af denna tidens Academie-Segill, som föreställer et Lejon och en wärja i den andra, är til alla delar Eskil, som des hurtiga Efterträdare. Den stort fel nu för tiden, men det wore at bens helige Prælater och Kyrkefäder inte Dock det är synd at föra Krig, bör ändå darmed, och om det intet är synd, kan

sådana människor, taga del härmed, då intet lag eller sed Kyrkans
numera hafwes stadgad annorlunda. En Prest afsäger in- tillstånd til
qvisitian, fast han blifwer Prest, och regera fördomar, som 1200.
kommas uti från barndomen, så i detta som i flera mål.
Ämnet kan ej widare här utföras, man wil allenast
i det grofst konstgrep af Catholska tiden lagt grund til
denna tilnämd, som afsöndrat andeliga Ståndet från an-
dra medborgare. Om mer eller mindre lycka i krig utwisar skic-
kelighet af anförare, måste man bekänna at Absalon war stör-
re än Esbil, ty den förre segrade merendels altid, då den
senare merendels altid fick stryk. Anser man åter A. B. Esbils
lärdom och bete, måste man medgifwa, at intet många Päf-
war öfwergått honom i prakt och anseende. Abboten
af Troyes i Champagne, Petrus Cellensis eljest kallad,
har mig wist at se stät och prakt, talar likwäl om A. B. Esbil
med wördnad och beströrning. Guld och Silfwerkäril lyste bland
Kyrkorna, och kan twifwlas, om man äfwen i wår tid, då
wetenskaperna stigit rätt högt, kan finna någon enskylt
Biskopsgård honom. Med de mäst wördade Män uti
sin tid kan uti förtrolighet och högaktning, och hade han, i
sin gård Eskawall, en trogen wän och wördande Gyn-
nare uti dåtidens frikostighet lämnade han stora prof
af sin wisdom i Lund, och de inrättningar han där gjorde
woro länge at här införas. Dock bör intet den författ-
are af ungdomens och andras underwisning med tyst-
nad förbigå. Til befrämjande af en så angelägen sak war re-
dan inrättad i Lund, då sjelfwa Dom-Capitlet för-
ut Esbil uppmuntrade detta hälsosamma wärk så wida,
att det fick en fri tilgång, och ingen ting borde begäras
för gåfwor och skänkningar (c). Man torde således hafwa
skäl at tacka, at man i Lund, framför något an-
nat ställe, altid haft tilgång på lärdt och bokkynt folk i
* Således förenade skolorna med sin rikedom en hop stu-
derande munkar, som förwärfwade hans stad ett utmärkt
rykte. Denna utwärtes glansen förtrollade äf-
wen Biskop Esbils sinne, utan han war sinnad at öf-
wergifwa lysande läsningen och omsatta en tyst och

Kyrkans tillſtånd til 1200.

ſtilla leſnad hos S. Bernard, och hade hans rådan ſed
ſlag i wärkſtälligheet år 1152, då han beſökte hen
na wän uti Clairavall, om ej Bernard ſielf
Med tiltagande ålder ökes begärelſen til ſtillhet
han ock hos Påfwen Alexander den III anhöll om
ſina ämbets-ſyſſor; Men et uti ganſka nådiga
afſlag (5) förmådde honom emot ſin wilja at
bekymmerfulla leſnad, til des han ändteligen, efter
och erhållit tilſtånd, afſtådde ſig både ſin
höghet år 1177, och reſte til Clairavall, på
måtte dö på det ſtälle, hwar des förtrogne
ſomnat. Annars bör man ock nämna om
wid år 1157 på ſin återreſa från Rom
Tyſkland (6). Påfwen Adrian den IV
ganſka myndigt Bref til Kåſar Fredrik
honom otillbörligheten af et ſådant
Kåſaren fått Kronan af Påfwen ſåſom
Fredrik kunde intet förſmäkta denna
bref han i ſynnerhet däröfwer förtörnad,
ſerliga Kronan et beneficium, hwilket
nade Län. Påfwens Bref beſwarades
och ånyo Adrian den IV förklarade,
ſkulle förſtås Län, utan en god gjärning,
likwäl härigenom grund til det
framgent yrade emellan Käſſaren och
Eſkil fast ganſka oſkyldigt anledning
genſtay har A. B. Eſkil ſkrifwit den
tus ſom Hwitfelt låtit införa uti ſin
där tillägnas Ärke-Biſkop Erland (7).
gelſe-Skrift honom en wärkelig
föras där på et wärdigt ſätt,
ſin enda förſening. Anledningen
Eſkil, men så mörkt, at man
ner man, at des fängſlande
ke och förnämligaſt til at utpräſſa
likwäl Ärke-Biſkopen Eſkil
faſt oanſtändiga, woro likwäl

…nnade Ärke-Biskop Eskil i Clarawall, och blef där be- Kyrkans
…, och underkufvad hyllade hans hvilorum, så framt man tillstånd till
…ro i var tid, det som allmänt troddes denne tiden. 1200-

…nensis Scan. T. 2. p. 99. K. Stobæi de triplici Monum. Lundens.
…21. Monum. Scanensia T. 1. p. 277. Det förtjenar at nämnas
…Etats-Rådet Mölman uti sin Tractat de Stemmate Eskilli Archi-
…uti Acta Hafniensia T. 1. p. 195. har gissat, at Christiern war
…Eskils Fader, hvilket man nu i anledning af Liber Daticus
…alderes förwisad ytr. Denna Anmärkning synes likwäl intet
…Exemplar af Liber Daticus som förwaras i Köpenhamn. At man
…emot så mycket tydeligare begrep om Ärke-Biskop Eskils stånd, wik
…erpeke den Stamtafla, som Mölman låtit uptätta p. 210. och
…ntedes af Prof. Sommelius intryckt uti hans Disputation de meritis
…Eskilli Archi-Episcopi Lundensis, p. 173.

Ulf Gallerianus

Trugo Ulfson

Sveno Trugothi filer Sweri

Transon

Eskil, Ago, Christiern, Asser A. B. i Lund, Sven Bi-
skop i Wi-
borg

Ago Eskil A. B. i Lund

Sveno Aggonis Danmarks första
Historieskrifware.

…Annal. Cisterc. T. 3. p. 50 anför ur af Petri Cellensis Bref-
…ord summa auctus: Extant et aliæ ad eundem *Petri*
…*Cellensis* epistolæ, quibus ejus congratulantis; Vidi illum [Eskillum] sit,
…plantem, et usque in densissimam altitudinem eoplantem,
…, quis potestatem, quis dominationem, quis rerum
…, quis evagationes et dominationes tam largas, tam la-
…sortitum!

…som A. B. Eskil vaktar med sina synnerliga
…ärofulla förtienster af Skåne uti den heliga Stadens wälde A. D.
…Gallerus förklarar, sin tillfångatagne, utirbda, dessutom -nel
…Eskil så hollagen] Inde est quod amicis [populo]
…non solum meas res, sed et ipsum qui non potuimus re-
…, dulcissimus Pater, nec nisi molestus et amaris tan-
mole-

Ärkebi-
skopsdöme
tilstånd
1200.

modelium Lebenensium Ecclesiæ Upsalensis, Tempore quo Archiepiscopatum ejus
unum, explorare, et quicquid illud sit, quod te perlequitur, mecum
persequitur, sed mecum; Bref wet hunes hos *Mauritius* Kr
T. 3. p. 50.

(4) Detta Gåfwobref förekommer uti *Re Johannsson* Diplo
och det som här egentligen syftas på, utföres sålunda: Bön
larum quæ antiquitus Ecclesiarum tantummodo fuerat marchi
Pontificali cappam adeamit, videlicet de Castri Episcopi in
Burgundaholm insula, ut ob memoriam et remedium anim
omnibus illic patent ingressus, nichil a pauperibus et peregrin
ultra exigi et prevenit et precepit misericordi dispensatio
ro pietas.

(5) Alexander den III:s Bref finnes uti Corpus Juris
de renunciatione. Eftil beklagar sig uti sin Gön
dom och swaghet, hwarpå Påfwen uppmuntrar honom
utlåtelser at fortfara uti sitt ämbetts wård: Maxime qu
devotionis et fidei etiam corpore senescente non deficit
deorsum conditione corporea, servor spiritus in
uplag af Ons Frälsningens som Petr. Pithœus utgifwit

(6) *Radevicus* de gestis Friderici imperatoris L. 1. C. 9.

(7) *Hvitfelds* Dansk. Krön. T. 2. p. 276. Denna Plan
Johanson i des handskrefne Diplomatarium under Numm
utsättes allenast med Bokstafwen E. hwarutaf
blifwit förledde at tilägna det åt K. B. Erik
och låtit trycka samma Planctus uti des Academiæ
tatis Eskilli Archi-Episcopi p. 16.

(8) Den som will weta mer om Ärke-Biskop Eskil kan
Annal. Eccles. T. 1. p. 284, hwarest och bämälte
stunes upräknade uti hans Lefwerne, som på Portugisiska

§. 12.

Man kan finna af det föregående, at
warit anseedd uti sin tid för en gansla
warit så mycket större, som des högaktning
kunnat fördunklas af des mäktige
K. B. Abs-
lon.
skop Absalon. Denne Ärke-Biskop
näm släkt, och efter et allmänt
som kallades Swide, hwilket kan
inbillar sig, at släkten hade det namnet

el felaktigt. Absalons Faderfader Skialm Hwide hade
nn inter som slägtnamn, utan som et wedernamn,
tid war nästan allmänt brukeligt, hwarföre ock hwar-
Söner, Sonesöner, eller andre af des efterkommande
uti ätten warit åtskilde med detta tilnamn från an-
slägter. Märten Pederson gaf år 1589 ut på tryckt en
rättelse om Ärke-Biskop Absalons slägt, uti hwilken
nningar, och, som synes, många käring-sagor äro
ndade. Adeliga gamla slägttaflor förtjena oselbart myc-
ning, så wida de inom slägten finnas bibehållne, men
f nyare fornsökare utan bewis blifwit upkokade, förfal-
trowärdighet ansenligen; man wil dock anföra denna
ops ätt sådan, som den finnes af Märten Pederson
knad. Den äldste af slägten skal wara Slau, af hwil-
lse på Seland, Slaulofia, skal hafwa fått sitt namn.
skal hafwa warit ~~Tolke~~ Tryle, hwilken warit den
sten man i denna slägt. Efter den anledning, som
ederson wid handen gifwer, skulle han wara den ryktba-
Toke, som lefwat i Harald Blåtands och Swen Tjuf-
, Jomswikingarnas Lagstiftare. Palna-Tokes Fader
Tokes Son, då man åter kunde gå en grad längre
bsalons förfäder (1). Tokes Son har åter warit
wide, hwilken uti K. Swen Ulfsons tid warit nästan
på Seland. Man kan deraf intaga, uti hwad an-
warit. Skialm wisade stora prof af sin tapperhet
sjöslagtning mot Norrmännerna, fast han til slutet mä-
sig fången (2). Uti K. Erik Ejegods tid blef
dnad til upsyningsman öfwer Rügen, hwilket gifwit
til Märten Pederson utlåtelse, at han warit Herre öf-
en, och war han tillika Befallningshafwande i Seland,
f förbemälte Konung förordnades at hafwa upsikt öfwer
Hertig Knut (den helige) medan Konungen sjelf före-
andakts-resa til förlofwade landet (3). Hvidfeld uti
ps-Krönika går ej längre tilbaka med Absalons förfäder
lalm Hwide. Absalons Fader Åsser Ryg, eller Rög,
namnkunnig. Man skulle snart kunna tro, at tilnam-
ade slätt och rätt den rige eller rike, fast jag annars

+ Toke

Kyrkans tillstånd til 1200.

1200. nog hafwa mig bekannt, at den förklaring, som [illegible] fört en stjerna i wapnet berättas öfwer alt. (4). [illegible] Kop Absalons skjöld hos Mårten Pederson är [illegible] med stjernor, och på några mynt, som äro [illegible] ser man på somliga ett A, på ena sidan och stjernor [illegible] med Biskops-stafwen, och på andra åter tvenne [illegible] en stjernor, hwaraf slägten til öfwentyrs uti senare [illegible] sitt wapn. Detta kan wara nog om Ärke-Biskop [illegible] fäder och slägt. Hwad hans egen person beträffar, [illegible] Hofman och Soldat, då han under K. [illegible] kop i Roskild år 1158., När Ärke-Biskop Eskil [illegible] dredere uti Domkyrkan i Lund, blef Absalon [illegible] at blifwa Ärke-Biskop. Wälwens begat Gallands [illegible] inom i Lund 1180, och fick Ärke-Biskopen tillika [illegible] ra Stift, en heder och förmån som war genom [illegible] denna Ärke-Biskops herdom och förminne är [illegible] och kan ingen säja, at det är för mycket, [illegible] Statsman, och stor General äro titlar, som [illegible] ja tilägnas. Rygens och Wendens eller Slesw[illegible] het under Danska Kronan kan med skäl tillskrifwas [illegible] lons och des Broder Esbern Snares tappra [illegible] härigenom på intet sätt wil förminska K. [illegible] förtjenster. Deßa förmåner kunna wäl wara [illegible] Catholska Biskopar, men däruttinnan öfwergår [illegible] Ämbets-Bröder, at han med sådana egenskaper [illegible] upriktig och oförfalskad trohet emot werldslig [illegible] derneslandet. Wetenskaper och Konster, [illegible] sätt, och har han ibland andra inrättningar [illegible] farna i Sorö Kloster at införliwa sig med [illegible] uptecknande. På Absalons [illegible] Danska Historien, som wäl uti de äldste [illegible] fabler är inhyld, men häremot uti de senare [illegible] ning, och har man sålunda ordsak at [illegible] tingenheter både uti Danska och Swenska [illegible] nads klarhet begrafwa uti en [illegible]

(4) Men [illegible] som i Sörö Herde [illegible] Lodt [illegible] 185 [illegible] hwaruti [illegible] Spinnen på Kullaberg.

til 1566.

Kiöpes Wedskiöns Slott bevächter lämnas til dem, [illegible] B. Roſe-
[illegible] öfwre Danska Riket öden, men hwad som [illegible] lun.
[illegible] förrätt uprepas. Strax wid Ro-
[illegible] Ärke-Biskops-dömet, uprom uti Skåne ett
[illegible] som ändteligen nådde i et uppenbart upror Upror i
[illegible] gåfwo några nya Länsherrar eller Skåne.
[illegible] deels af Kongen deels af Ärke-Biskopen
[illegible] deels uti Seland deels på andra ställen
[illegible] uprättades. Upresningen började uti Östra Göth-
[illegible] ifrån Ystad, ty de ifrågawarande hade fått en hop timm-
[illegible] hade kommit dit med hästar, blefwo Bön-
[illegible] sände fram stockarne, hwarföre de blefwo
[illegible] Ibland de tillsatte Landshöfdingar wore Är-
[illegible] Roben Bruse, des Systonebarn Ebbe
[illegible] De som wore Konungens Befallningshafwande,
[illegible] Det är nästligt, at dessa Herrar, som intet
[illegible] wore för strånge uti sina påbud, kan och
[illegible] ofwerwinna ofwanbemälda underdåtte missnöjdet. Så
[illegible] då wägen ofwanlig förtient och ofwanlig belö-
[illegible] gen blef på sammankallad til Lund. De
[illegible] hade då så mår diffion sönderskiten af den
[illegible] att han ej för tillfälle at taga sin tillflykt til
[illegible] dessa tilfällen af den urskiftiga hopen
[illegible] som på Seland, dels de utflackte
[illegible] anhöllo på det högsta,
[illegible] ehuru de ensamma
[illegible] kunde sätta ordningen.

[illegible] Arke-Biskop [illegible] drog sig. Ty när Allmogen blef sammankallad [illegible]
1500. ge Bönderne sina besvär med en gåsande [illegible]
någon af Konungens folk [illegible]
fråd, så at ingen ting kunde [illegible]
nu der ankomne, at han fick [illegible]
folket kommit nog besänkta till sammanträdet, [illegible]
följande Mötin på Landet och [illegible]
blifwa med billighet och rättwisa afgjorde. Härpå
först Ting med Söderlänningarne. Första Ting
nog bullersam, och måtte Abisäth [illegible]
man och sätta honom wid sin sida, på det han måtte
mot Allmogens hetta. Men andra dagen blef Menig
Arke-Biskopens författningar [illegible]
len af Skåne war imedlertid upfyld med [illegible]
stalter, och Allmogen samlade sig [illegible]
kallas Hwita Källan, torde hända at det är
Widsköfle, kan ock hända, at det är
Willands Härad, och om så är, [illegible]
hwar Absalon då hade sin [illegible]
nom med en stenmur [illegible]
de Allmogen en [illegible]
nämt war, och fann Absalon intet tienligt [illegible]
men affärdade likwäl sina utskickade [illegible]
dem en benämnd Peter Lång, hwilken [illegible]
ehuruwäl han war uti Absalons tienst, [illegible]
at åsidosätta all omsorg om Allmogens [illegible]
framt man wille göra wald på Arke-Biskopen,
alla sina krafter förswara honom. [illegible]
tet, utan de utskickade kändade sig [illegible]
och Allmogen gjorde sig färdig at [illegible]
Den. Absalon, som war intet wan at [illegible]
wid detta tilfälle prof af en [illegible]
Han föraktade Allmogens sammanlopp [illegible]
anförare, och befalte sitt folk, [illegible]
da någon af Bönderna, emedan han [illegible]
sätare och inga fiender, [illegible]

färdiga at anfalla Ärke-Biskopen. Absalon församla- Korsets
sitt folk, lät bära Korsset framför sig, angriper främ- tillstånd til
af Allmogen, som intagit en högd, och drifwer dem 1200.
righet i närmsta skogen. Wid detta tilfälle blef sielfwa
fraren fången, men Absalons Hofman påminte sig sin
befallning, rögo wapnen och kläderna af honom, och efter
meddelta prygelslängar läto honom gå. Hwaruppå Ab-
rrtsatte sin resa obehindrad til Lund och däriffrån til Se-
).

etta är tagit af Saxo p. 365. Jfr. Chronicon Sialandiæ p. 46
ndf.

§. 14.

K. Waldemar blef öfwer detta upror med all billighet mye- K. B. Absa-
rrörnad, lät därföre afgå et ganska alfwarsamt Bref til lon.
ingarna. Men Allmogen blef än mera härigenom retad,
tillika, at alla Tullar skulle afskaffas, Biskops-Tionden
gas, och Presterna tillåtas at gifta sig. De förklarade där-
, at de behöfde ingen Biskop. Konungen förnam då, at
gobo ingen ting kunde uträttas, anländer fördenskull mot hö-
med Flottan til Helsingborg. Bönderne woro där församla-
stor myckenhet och hade upslagit sina tält längs åt strandkan-
emedan de med sillfisket woro sysleſatte. Konungen landsteg
mötstånd, men när Absalons fartyg anlände, kastades ste-
emot honom. Det oaktadt gick han icke destomindre i land,
Bönderne drogo sig undan wid hans ankomst. Förbittringen
likwäl så stor emot Absolons person, at Konungen sielf råd-
honom gå tilbaka til Seland, hwilket han ock gjorde mer af
ärm lydnad för Konungens råd, än af någon annan ordsak.
n Absalon farit tilbaka til Seland, höll Konungen idkeliga
med Allmogen, och, såsom Absalon spådt förut, öfwerhopades Ar-
skopen med de ohemulaste klagomål. Ingen förlikning eller
t kunde winnas och Bönderne infunno sig altid fullkomligen
nade. I sådana omständigheter wände äfwen Konungen
a til Seland, och Skåningarnas genstråfwighet understöd-

iga straff, om ej Segerwinnarens jämna sinnelag det Kyrkans
Alt blef således fredligt och stilla. Lugnet warade tillstånd til
ldemars död 1182. Men då uprördes Allmogen på 1200.
ursinnigt raseri öfwergick Herregårdarna. Men detta
hwilket såwäl K. Knut Erikson i Swerige, som Bir-
warit deltagande på wisst sätt, är beskrifwit tilförne.
ehöll sin wanliga ädelmodighet äfwen i denna förwir-
wärkade de brottsligas försoning för altför swärt straff,
rbö.ier afbögde i synnerhet Frosta Härads ödeläggelse, * Frosta
af Saxo omständeligen är upteknadt (1). En trotsig
utmärker altid begynnelsen af Allmogens upresning,
re och förmögnare blifwa altid föremål för deras pr-
r et rådigt och stadgadt motstånd qwäst och dämpat
blifwa de uproriske lyckelige, om de kunna winna näd
m de näst förolämpat.

p. 375.

§. 15.

Biskop Absalons tänkesätt i det allmänna kan någor- S. B. Abs-
ntas af det föregående. Han försummade ej eller at lon.
rg om Kyrkosakerna, och är genom hans anstalter all-
dstjensten öfwer hela Dannemark satt i likformighet,
i den hittil brukade slöjaktighet rättades (1). Han
en annan inrättning i Lunda Domkyrka, som sederme-
sig nästan öfwer alt på Landet. Arke-Biskopen hade
gheten sitt säte i Kyrkan främst i Choret. Alle inkom-
de då djupa bugningar för Prelaten. Denna wörd-
else anstod intet Absalon. Han låter fördenskull upsätta
cifix fram i Choret, då de inkommande måtte således
a Christus deßa högaktnings-tekn än åt Arke-Bisko-
öfriga wandel lefde han ganska ostraffeligt. Herrar Pre-
e wäl i allmänhet gjort Kyskhets-löfte, men få lefde
Absalon wiste med sitt upförande, at efter hans tänke-
loswa och hålla wara et och det samma (3). Man
mycket at tala om hans förmåner, men nästan
ins fel. Dock finnes om Absalon upteknadt, at han
gifwit

[illegible] samt, ramen annu mindre intet af detta [illegible]
kans förrättningar. Det är [illegible]
samtids fel, att [illegible] hafva [illegible]
mått samma öfvertygelse genom [illegible] med så många
formuner som Absalon. Ärkebiskopen afsomnade denne
Ärke-Biskop år 1201 uti det af honom inrättade Kloster
hvarst han och är begrafven (1).

(1) *Arnoldus Lubecenſis* Chron. Slavorum L. 3. C. 8. Hoc [illegible]
riculo ex hac luce subtractus est Dominus Absalon Lundensis [illegible]
scopus, vir religiosus et magni consilii sive dilectionis et [illegible]
nestatis. Hujus industria totius ecclesiæ totius Daniæ primi[illegible]
uniformes in officiis divinis facta sunt. In Gallicanis ecclesiis
super aliqui præcepit, ut accedentibus et recedentibus reverentia
magis quam sibi fieri videretur.

(2) *Arnoldus Lubecenſis* L. 3. C. 5. Dominus quoque Absalon [illegible]
giminis ei [Eskillo] succeſſit, zelo juſtitiæ accenſus et armatus
cinctus in promovenda religione nequaquam ſegnior fuit. [illegible]
Domino multis virtutum polleret donis, ſpecialiter tamen [illegible]
conſcientiæ, decore videlicet caſtitatis vernabat. Unde [illegible]
deus et laicus [illegible] provocavit plurimos [illegible]
quoque cum apoſtolo ſibi ipſi ſuos [illegible]
cuſtodiam caſtitatis arguendo, obſecando, increpando, [illegible]
graves contradictiones a quibusdam perpeſſus.

(3) Til vidare underrättelſe om Ärke-Biſkop Abſalon [illegible]
det mithesbörd af Liber Daticus, ſom ſtaden intryckt i [illegible]
ſia P. 2. p. 59. Anno ab incarnatione Domini millesimo
110 obiit Abſalon Archiepiſcopus, qui hanc eccleſiam [illegible]
ornamentis, videlicet duabus coronis et gemma, cruce, [illegible]
Sanctorum reliquiis, libris diverſis, Pontificalibus indumentis
ſones in Eſperyth et Sax. - - - ſtorp in memoriam [illegible]
mentum ufum reliquit. Hic tertius hujus loci [illegible]
Archiater *Scobæus* har latit tryckt ſamma underrättelſe [illegible]
de tribus monumentis Lundenſibus p. 26. [illegible]
har han gemina crucis. [illegible] ſtående, [illegible]
Köpenhamnſka Afſkriften af Liber Daticus, ſom [illegible]
här infört. Ärke-Biſkop Abſalons Teſtamente [illegible]
till i Köpenhamn år 1696 med [illegible]
Annals ſtaden det och hos *Petreius* [illegible]
ſamt de öfriga märkvärdigheterna ſom röra [illegible]
Underrättelſe i det öfversatte Wälf. [illegible]
Grammaticus uti K. Waldemars och K. Knuts [illegible]

Petrus Olavi Petrejus, som gjorde Sveriges Historia, skrifver: Det Ärkebiskop Stephanus, som år 1200 blef Ärkebiskop i Upsala, var en Man af Adelig Härkomst, det kan man af hans Namn och Vapen förstå, som är tre Kronor, hvilka hans Förfäder hafva burit i Sköldemärket, och ännu bruka hans Efterkommande. Han var en Man af stor Lärdom, och hade studerat i Paris, och blef sedermera Kanik i Upsala, och Kyrkoherde i Tuna i Attundaland, och Prost i Upsala, och sedermera Ärkebiskop, och blef vigd af Påfvens Legat Nicolaus Breakspear, som sedermera blef Påfve, och kallades Adrianus IV. Han var en Man af stor Lärdom, och hade studerat i Paris, och blef sedermera Kanik i Upsala, och Kyrkoherde i Tuna i Attundaland, och Prost i Upsala, och sedermera Ärkebiskop, och blef vigd af Påfvens Legat Nicolaus Breakspear, som sedermera blef Påfve, och kallades Adrianus IV.

Ärke-Biskopar i Upsala.

§. 16.

Nu vill vi tala om Svenska Primatens Ärke- och Absalonar och Ärke-Biskopen i Upsala Stephanus en enskyld Man, denne Ärke-Biskop blifvit vigd och emottagit sina B. Gifvit är omtalt ofvanför, hvilken och sedde uti Alexander den IIIte egen helige närvaro. Påfven visste med vedervinna, då han skänkte honom en Evangelie-Bok, uti hvilka några stycken af vår Herres Kors voro ingjutna. Dessa Kors voro öfverguld (1). Mellenius här ock behagar pryda Boken med Fabler, men det kan han ingalunda af sitt förnäma Ärke-Biskops-Krönikan säges, att Evangelie-Boken skola vara knapp, hvilket ingen lär kunna begripa. Ty är benämnd en Bok hvarmed man skulle knäppa eller knyfta, som våra guldbokar gjorde, och til sådana affigt voro Romerska Påfvarnas Bullor långt tjenligare. Det synes därföre, att K. B. Spegels gissning är den som menar, att några små bokstäfver voro på gjorde de oförfarne Munkar anledning til detta (2). Man går förbi andra prinmenigheter, som Magnus och andra, vid K. B. Staffans lefnad, och håller sig allenast vid det som är wärkeligt i K. Waldemar i Danmark, är Kung Knut IV, som af Påfven var Helgonen och gjorde stor högtidelighet uti Ärke-Biskop Stephanus, hvilken Påfvens Bulla (3). Stephanus har förlikningen emellan K. Waldemar och

Kyrkans tilstånd til 1200. Erling från Norrige, och har Erling i synnerhet haft sin förre Arke-Biskopen i Upsala, hwarigenom denna Prelatens anseen sannt intygas (4). Man wet ej mer om Arke-Biskop Stephe hwad förr år berättadt. Han afsomnade år 1185 och blef begr Alwastra Klöster, där han tilförne warit Munk. Hwad lan han warit wet man intet, ty hwad Johannes Magnus b at han war Östgöthe, är intet at trygga sig wid. Om

Johannes. Biskop Johannes, Staffans Efterträdare, är nämnt tilfö

Petrus. dödde 1188. Petrus efterfölgde honom i Arke-Biskops och dödde 1197. Om deßa år för öfrigt endast at m de blefwo wigde och emottogo Pallium af Arke-Biskopen hwilket af Påfwen Innocentij den III:s Bref oemotsägl wises (5), så at det som Peringskåld och andre berättat trus fått Pallium af Påfwen Clemens, torde man o framt man intet härmed skulle mena, at Petrus fått Pall Clemens den III war Påfwe, och då betyder denna hufwudsaken ingen ting. De som berätta, at Ä. B. Petrus K. Knut til härfärd emot Saracenerna, låra hafwa tagit rättelse af Mellenius och des Biskops-Krönika, men hwem nius fått sin berättelse ifrån, wet man intet. Troligt ra. Dårskapen war på moden. Öfwerherden från R kade intet annat än härfärder mot de ochristna. Under hwar i sin ordning, hafwa twifwels utan gjort det sa at sådana onyttiga förmaningar låra ej hafwa sattats före år man intet befogad at gifwa Arke-Biskop Petrus heder

Olaus. dan ursinnighet. Efter Petrus blef Olaus Lambatun Biskop. Af detta besynnerliga tilnamn har så wäl Ar gel som H. L. R. von Dahn fallit på den tankan, at ha Lambeth i Engeland, och synes det ganska troligt, s intet haft swårt för at tala, och han däraf fått namn ne, mas. Men sådana och dylika gissningar behagade ra efter behag. At Olaus blifwit wigd och fått Pall ke-Biskopen Absalon i Lund, intygar H. Hondrins Bref af år 1217, fast uti afskriften några fel stäfwerna, som skola utwisa Swenska Arke-Biskoparnes Ä. B. Olof dödde 1200.

ıicon Archi-Epiſcop. Upſal. hos *Benzelius* Mon. Eccleſ. p. 37. Lyrlana ad id. Chron. p. 3. tilſtånd til

ſ Biſkops-Chrön. p. 85. 1208.

ıicon Antiquum hos *Ludvig* Rel. MSC. o. æ. T. 9. p. 26. Anno translatum eſt corpus Sancti Canuti Ducis Ringſtadii filii Erici e. Die illo Danis omnibus gaudium duplicatur ex parte una et pa- is canonizatur, ex parte alia, quod Regis filius Canutus in Regem ur. Interfuerunt diei illus ſolennitati Rex ille Valdemarus, Archi- us Eſkillus de Lundis, Archi-Epiſcopus ſimul de Svecia *Stephanus* Litterarum martyrem ſanctum authorizandum [canonizandum] au- e Domini Papæ Alexandri.

p. 337.

ıntii *III.* Epiſtolæ af Steph. *Baluzius* utgifne L. 1, p. 246. Bref af 1198 til Ärk. B. Abſalon; orden, ſom höra hit, äro deſſe: anteceſſoribus noſtris bonæ memoriæ Lucio et Clemente ſecundum pium ordinem in Jo. et Petro ſupradictæ Eccleſiæ Epiſcopis, quos æternitas in Archi-Epiſcopos conſecravit, et pallium vice ipſorum ſorum noſtrorum contulit, dignoſcitur adimpletum.

rn den III:s Bref af år 1217 förekommer uti ſamlingen af dem- ens Bullor, ſom förwaras i Rom L. 7. p. 727. De äro intet , ſå wida mig är bekant. Afſkrift härutaf är lämnadt af E. M. eck, de hithörande orden lyda ſå: Et ſub anteceſſoribus noſtris memoriæ, Lucio, Clemente, Cœleſtino, Innocentio ac a nobis ſecun- ſcriptum ordinem in felicis recordationis J. et C. ac venerabili J. Upſalenſibus Archi-Epiſcopis, quos A. Prædeceſſor tuus piæ me- conſecravit, et pallium vice ipſorum anteceſſorum noſtrorum con- gnoſcitur adimpletum. At i ſtället för det förſta C. bör ſtå P. ere ſenare, O. är klart af ſig ſjelf. Samma underrättelſe inne- det Bref, ſom Innocentius den III låtit afgå til Ä. B. Andreas, ſelf låtit inrycka uti ſin Danſka Hiſtoria T. 1. p. 198. Dock mer här Q. i ſtället för O. Sådana läſe- eller ſkriffel äro gan- lige, där namnen allenaſt med förſta bokſtafwen ſkola beteckna.

§. 17.

ch de andra Biſkopar, ſom denna tiden warit i Swe- Biſkopar i
rige. Biſkop Bengt i Skara med alt ſkäl tilägna ſig Skara.
ämmet, om hwilken ſäges uti Bihanget til Wäſtgötha Bengt.
ſ ſiffer war aldrig til god giärninga hwarti fyr
ken. Om Kyrkors bygning och deras prydnad wi-
ade han ömmerlig omſorg. Chor och Altartaflor och annan

Kyrkans tillstånd til 1200.

strud förskaffade han mäst på egen kostnad. Så wäl Cr rias, som S. Peters och S. Niclas Kyrkor i Skara mångа prof af hans frikostighet. Bibelen köpte han i E och skänkte til Maria Kyrka i Skara. Där säges ock, at hans kom genom hans förserg til Skara. Om härmed Orgel, som synes sannolikt, blifwer det wäl det äldsta In af detta slag, som kan upwisas från Sverige. Atskillig kor lät han upbygga, såsom i Götala, Agnistad, D fiera. Kyrkowigning och mera dylikt gjorde han likaled dels på egen bekostnad, därjämte war han gifmild mot födde och klädde dem. Uttaf dessa förmåner och dygder ligа höra til tiden, andra åter synas hafwa sin grund sinn Christendom, och bägge intyga om en upriktig Biskop Bengt försummade ej eller at rikta Domkyrk hans anträde woro ej mer än elfwa Bo, och femtio land hörde til Domkyrkan, men han lämnade efter sig Nittou Bo där och hundrade landbönder. Hans öfriga qwarl stöd uti fem Elfpund Silfwer, mycket penningar och d ider, djurshorn, kläder och gräskin, så mycket som kunde draga uti godt före. Ibland dessa andeliga K djurshornen hafwa warit de umbärligaste: men som Pälsdater äfwen skulle gelda eller sypa, woro och nödwändiga i tidliga katabaren. För det allmänna och hyst mycken omwårdnad, emedan han lätit upp inwärtes bröst på åtskilliga ställen, så at han ströck både til ändelig och wedlig, och warit wärkeligen Biskop, och nyttig medborgare. Uttaf att dessa slöta, at han warit af förnäm och rik slikt, dock anlangeth han warit af Bonde-Familien eller någon mäk ått, som denna tiden war i anseende. Man hwarken när han blifwit Biskop eller när han dö S. Kryzelius säger, at han dog år 1100, och Men wet endast med wißhet, at han lefwat en Järpulf. nik Odgrim och Järpulf. Denne senare wa Efterträdare, och är det nog tydeligt af Påfwen Wet til år 1191, at han då redan war Biskop den Järpulf nämligen, och Ärk. B. Petrus i Upsala,

ral från Rom förordnades til skiljomän emellan Biskop Col Kyrkans
ping och Biskop Strenar i Werid, hwilka woro oense om tillstånd til
ilnaden emellan deras Stift (1). Utaf K. Knuts Bref 1200.
1199, där Järpulf såsom Biskop i Skara föreropas som wit-
ner man, at han ännu förestod Biskops-sysslan, hwilket år
man wet om tiden på hwilken han lefwat (2). Eljest är
lf därföre i synnerhet märkwärdig, at genom hans pådrif-
bref Tionde-afgiften införd åtminstone i Wästergöthland.
kan intet sluta annat af Biskop Brynolfs Krönika, fast man
ångret til Wästgötha Lagen snarare kunde falla på den
att Biskops-Tionden blifwit af honom införd. Men som
Tionden war altid inneslutен uti den andra Tiolten,
delsen så den ena som den andra på en gång blifwit
För öfrigt wet man intet mer om Järpulfs person el-
och med gissningar wil man inter uppehålla Läsaren.
Järutinnan har smak, behagar läsa dem hos Spegel
ius uti sina Biskops-Krönikor.

H. E. p. 570.

H. E. p. 579.

de afgiftens införande är för öfrigt omtalt uti K. Knuts
erne. Hwad som annars är sagt om Orgel eller Kororba-
af Wihangt til Wästgötha Lagen s. 96, där orden äro
hans radhom kom Batabonä til Skara, oc hanä köp-
sinom peningom. Uti Latinska Öfwersättningen som Lun-
til Wästgötha Lagen, har han sprungit öfwer denna rad. B.
förbigått denna omständighet uti sin Biskops-Krönika.
har B. Rhyzelius gifwit sielf anledning til denna gissning
Bref. Och synes det mera än troligt, at härmed för-
Efter ordet betyder wäl Kantabona jämte annat en Sång-
efter B. Bingt lägges hafwa köpt den, kan man hafwa nå-
wi tro, at härmed menas Orgel; ty annars synes det
som man sagt, at han lärt förkärdigan den, som där
Bono eller Boklåkturen. At man eljest haft Orgel uti
länska länge, kan slutas af Monumenta Scanensia P. 2.
berättas, at Prästen Thor Wiken från Halland, som
blef begrafwen wid Altaret under Orgelen, sub or-
bord förekommer och uti Köpenhamnska MSC af Li-
Id. Obi. Den Årtalet är 1387. Men sannolik
samma är, som står i Monumenta Scanensia.

Kyrkans tilstånd til 1200.

§. 18.

Af de andra Biskopar uti tolfte århundrad är i synn märkwärdig, Kol Biskopen i Linköping, och Stenar Biskop Kol Biskop i Linköping. Werid. När Biskop Kol tilträdde Biskops-ämbetet wet inter, men at han wandrade af til Jerusalem, har man kant, han dödde ock där år 1195 eller 1196. År 117 Påfwen Alexander den III genom Bref af d. 16 Kal. April Biskop Kols begäran, bekräftat icke allenast all den egend Biskop Kol då hade, utan ock hwad framdeles Bi Linköping kunde förwärfwa, under swåraste straff, af för heder och wärdighet här i werlden, och strängaste hämn sta domen för alla dem, som understodo sig at förolämpa pens egendom, men tillsägelse af JEsu Christi frid för dh som läto bemälte Kyrka i frid njuta sin egendom. Wi sått saligheten för mycket godt köp förwärfwas kunde, ting war lättare, än at lämna des gods och gårdar obe Biskoparna i Linköping då redan bliswit ägare af wartz herer, kan inhämtas af samma Bref, ty där upräknas, att skilliga gårdar i Linköping, Munkeboda ellers Norsholm tilhörigheter, Normlösa och des tilhörigheter, åtskilliga gå Skenninge, en gård i Heßleby, åtskilliga gårdar på O skilliga gårdar i Möre, Kiepstad i Niudungen, Lökaryd i Finweden, Kans, Westhus och Torkilstorp man borde anse Linköpings Domkyrka såsom skäligen at hon inter borde kallas hwarken tenuis eller pauper finnes den utkåtelsen uti Alexander den III:s Bulla af Örnhielm finnes uplagd (1), och måtte det hafwa et annat Exemplar, som warit uti B. Rhyzelii händer annars Biskop Kols personliga egenskaper beträffar, har rit en ganska rasker Man, hwarföre ham ock kallar Biskops-Krönikan:

En fulltaga Man til örlig och strid
I hwilket som bäst torsdes wid.

At han warit i twist med B. Stenar i Werid om sorna, är nämnt kort förut, och skal framdeles widare

man tro det Monument, som Å. B. E. Benzelius låtit trycka i Anmärkningarna til Vastovius, har B. Stenar warit i slägt med Carl Swerkerson, och har han genom hans befordran blifvit biskop i Werið, efter Menighetens allmänna åstundan (2). Han hade tilförne warit Biskop i Linköping. Af en nu obekant anledning nedlade han sitt Biskops-ämbete och blef Munk, förmodligen uti något Cistercienser-Kloster, emedan han ifrån et sådant warder kallad til Biskop i Werið. Han afträdde Biskops-wärdighet endast efter Å. B. Eskils tillstånd ifrån Påfven. Detta misshagade wäl helige Fadren i Rom, men det gaf han likwäl sitt nådiga bifall til Kols wal, som uti hans ställe war kallad til Biskop i Linköping. Will man tro Vastovius, har Stenar därföre nedlagt Biskops-stafwen, efter det han blef Ärke-Biskop, hwilket kan wara möjligt, men intet finnes det i äldre skrifter. At han warit trätedryg, är åter en tillning, som honom hos de äldre intet tillägges. Af Påfwe Celestini Bref wet man, att Kol och Stenar warit twistige om hwem som wäckt frågan och gifwit anledning til den, men intet afgjordt. Uti den gamla Förteckningen på Werið säges, at Stenar lidit mycken förföljelse, så at han och hans slägt blifwit nödsakad at begifwa sig i landsflyktighet, då han af Ärke-Biskopen i Lund blifwit med mycken wälwilja emottagen. Men Erikson intet warit särdeles öm om K. Carl och anhöriga, kan man finna af det föregående, och kan Stenar hafwa råkat genom sin höga Släktinges fall uti samma rätte sammanhanget så af detta som annat mer brist af Handlingar. Af et Bref som Å. B. Absalon i Lund år 1180, hwilket Stenar som Biskop i Werið skrifwit (3), kan man sluta, at han då warit i landsflyktighet. Ast det förhåller sig så, torde han då warit i sin landsflyktighet. Ast det förhåller sig så, torde han då warit i sin landsflyktighet. Ast det förhåller sig så, torde han då warit i sin

Kyrkans tillstånd til 1300.

§. 19.

I Biskops-Stiften få sina gränsor.

Af det föregående kan man inhämta, at Biskops-[ko]mmit i Sverige under tolfte århundrad uti sin fullkomlig[het] sådan som de sedermera hafva haft under heta Påfwotid[en]. Upsala Ärke-Biskopsdöme innefattade Folklanderna och [de] låg längre bort åt Norden til des gränsen af Finska [Lap]domet nog enot. Det war således widsträckt nog och [för] wa tilräckelig syssla åt en nitisk Herde: men om och huru [den] ng ängelägenhet blifwit wårdad, har man ingen un[der]rät[telse]. Tröligast är, at de aflägnare orter blifwit ganska sällan [af] skops-visitationer beswärade, utan hafwa de här och [där] ströddo Prester satt sina åhörares förnämsta Christendoms [lär]ggandet af Preste-rättigheterna, då deße döpte hedning[ar] emot hafwa lefwat owanfärdade. För öfrigt war Ärke-[Biskops]-dömet nytt, och förmögenheten hade ännu inet kunnat [upp]nå någon särdeles högd. Man kan sluta det af Påfwens [Inno]centii III:s Stadfästelse-Bref på Upsala Biskops-rättigheter af [år] uti hwilket han nämner ej mer af Biskops-egendomen [än] gård i Upsala med sina tilhörigheter, Ramby med des [tre] ägor, Kullarna, förmodeligen Upsala högar, och deras [tol]ter, fisket i Eskarleby och en gård Muntsön. Biskopen [i] manland hade redan sitt säte i Strängnäs, när Ärke-[Biskops]-dömet inrättades, och blef Nerke [Necric] förenadt med [Strängnäs] genom K. Carl Swerkersons försorg, hwartill såwäl Ärke-Stephanus som Ärk. B. Eskil gifwit sitt nödwändiga [sam]tycke. Wästmanland hade ock såer sin egen Biskop, hwilken [satt] Wästerås, men hwad han ägt, utom wanliga Biskops-[gå]terna, är obekant. Uti nästföregående H. har man [talat] om Biskops-egendomen i Linköpings Stift. Man har ock [talat] förut, huru Biskop Bengt i Skara förökt Domkyrko-[gods]ter. Man har likaledes omrört, at Stenar blifwit [hug]gne i Werid i K. Carl Swerkersons tid. Des träta med [Skara] Linköping war wäl yppad om andeliga Lagsagan Stiftet och til wisse skiljomäns afgörande hänskuten, men [denne] lär hafwa blifwit ännu någon tid oafgjord. Det [är] oförnekeligt, at Cardinalen Wilhelmus Sabinensis afgjorde

plikt twiſtemål imellan deſſa nästgräntſande Biſkopar, be- Kyrkans
inkomſter och Lagſaga af Nyudmarken och Finneweden, tillstånd til
utlag Påfwen Innocentius den IV gemom ſin Apoſtoliſka 1200.
t widare bekräftade åt Upſala Ärkebiſkops för-
. Finland hade ock fått wid ſlutet af detta århundrad
op, men Stiftets råmärken berodde förnämligaſt på
s öfwerwälde där i landet, hwilket ännu intet war kom-
wärkelig ſtadga. Således wiſte man näſtan öfweralt,
iſkoparne böra löka ſin hjord, och fåren hade ſig ock åt-
bekant til hwem de ſkulle aflämna ſina andeliga afgälder.
rupåt ännu mycken hedniſk okunnighet uti de aflägnare or-
rkade landet, ſom man finner, at ännu i Järnbäraland en hed-
bar härſtade, då K. Swerre från Norrige wid år 1195 for där-
bleſ likwäl Chriſtendomen allt mer och mer utwidgad,
ns tankeſätt, och man lät döpa eller chriſtna ſig näſtan
t. De enfaldige än öfwerbleſne hedningar hade ingen
ordſak at hålla faſt wid ſina Förfäders härſkaper.
ganſka litet hwad de gjorde och mindre hwad de trod-
iſtna Läran kunde ock i början intet afſkräcka någon, man
llenaſt Döpelſen och uprepandet af några ord, ſom ſkul-
ka Trosbekännelſen, och då war omwändelſen redan gjord,
nga, ſom åtföljde Papiſtiſka Chriſtendomen, förmärktes då
r man blifwit ſtadgad i öfwertygelſen om Preſternas och
gas helighet. Om ej rätta Chriſtendomen hade någon
örmån och tilwärt af en ſådan omwändelſe, wann lik-
dheten. Ty de i willa marken kringſtrödde hedningar
unars hwarken en eller annan Öfwerhet, men nu, ſedan
it under Biſkoparnas Lagſaga, blef ock werldſliga Öf-
s befallande myndighet en nödwändig påföljd, och den ord-
n Kyrko-regementet förde med ſig, ſkaffade ock ſå wida
hning i ſielfwa Staten.

den III:e Bulla är tryckt hos *Örnhielm* H. Eccl. p. 567.
ren är härom Alexander den III:e Bulla hos Örnhielm l. 213.
ſtoren den IV uti ſin Bulla af år 1248; de hithörande ord äro
: Cum inter te et Venerabilem Fratrem Epiſcopum Vexionenſem
ſuper ter. *Nintang* et de *Finvidia* fratribus quoque ac parochianis
ſuper pomerabili fratre noſtro Epiſcopo Sabinenſi nunc in illis par-

Kyrkans tilstånd til 1200.

bus Apostolicæ sedis Legato quæstio verteretur, idem Episcopus, cognita caussæ meritis, definitivam pro te Sententiam promulgavit, quam apostolico petitioni munimine roborari. Brefwet är ståldt til Biskopen i Linköping, tagit af Linköpings Perme-Bok och finnes Afskriften uti *Oruhielms* Bullarium T. 1. p. 321.

§. 20.

Men denna lilla förmån upwägdes af långt större olägenheter, hwilket esomoftast i det föregående är anmärkt. Werldslig Öfwerhetens förnämsta ögnemärke bör wäl wara ståldt på [illegible] beständiga och waraktiga wälgång. En Konung, som wil [illegible] tigt och kan göra godt, är öfwerhopad med så många [illegible] geliga göromål, at tiden förslår näppeligen til wärdande [illegible] mäst angelägna ärender. Påfwiska lärans bekymrande och [illegible] dels onödiga författningar förökade syslorna, så at där war [illegible] stan ingen tid, som kunde anwändas på en mogen eftertanke [illegible] framtiden. Kloster skulle upbyggas, Biskopar, Prester och [illegible] kar riktas, ewigwarande trådar imellan de andeligas stånd [illegible] werldsliga menigheten skulle afgöras, Helgedagar, som [illegible] utan mått, skulle firas, Fastetider i akt tagas, dageliga [illegible] öfhöras. Man skulle alt jämt bekänna sina synder för Pr[illegible] och säja både hwad man hade gjort och hwad man ärnade [illegible] därpå följde omständelig bikt och penitens; hwilket alt skulle [illegible] äktas, så framt det skulle wara wäl, utom en oändelig hop [illegible] mäst onödiga omsorger, så at omtankan om hwad som wa[illegible] keligen nyttigt för riket blef skingrad uti en fruktlös skara [illegible] keliga småsaker. När man ändteligen härdat ut med all [illegible] skulle man wara betänkt på at taga emot den ena budb[illegible] efter den andra ifrån Rom, som altid klagade öfwer [illegible] fattigdom och förtryck, ty detta war et folk, som aldrig [illegible] nog, så länge de intet hade alt. Utomdes hade man nu [illegible] sagt i hundrade år öfwerskrikit Christenheten, med den h[illegible] som låg förborgad uti de narraktiga Korstågen. Dan[illegible] gängeliga helighet predikades och nu med eftertryck i [illegible] Alltingen Saracener, Turkar eller Araber innehade [illegible] Land, kunde det göra dem, som bodde i Swerige, et och det [illegible] Men man kunde få syndernas förlåtelse och blifwa salig[illegible]

uptåg efter Presterskapets försäkran. Därföre är ock ingen Kyrkans
vel, at ju åtskillige Swenske warit delaktige uti de förra Ca- tillstånd til
ska utrustningar. Men at folket under Swenska fanor sam- 1200.
g i denna affigt, gifwa de gamle Håfdatecknare ingen anled-
til, för än under K. Knut Eriksons regemente. Jerusalem
redan intaget af de Westerländska Christna år 1099. Et
inga Rike war ock där upprättadt, som hade hela Österländ-
wärlden emot sig, och hade således förnämsta styrkan uti de
åntade utsättningar från Påfwen och wästra Christenheten. Korståg
e Fadren i Rom spardе ingen möda och konst til at öfwer- under Knut
de Christna til detta förtwiflade företagande. Underwärk Eriksson til
predikningarna därom. Syndernas förlåtelse utlöfwes på alla, Canaans
wille påtaga sig korset. Stora skaror af folk församlade sig Land.
nskull til detta heliga wärks utförande tid efter annan.
re, Konungar och Prinsar togo del däruti innan. Men enig-
nellan korsbärarna, förnuftiga och sammanlämpade Planer och
a förbund med Grekiska Kåjsarna stodo intet at wänta i så
rrade omständigheter, däröfwer gick ock den ena hären i grund
den andra, som war från Europa affärdad. År 1187 ha-
wäl de Christna ännu et mått och waklande Rike uti Jeru-
under K. Guido af Lusignan. Detta Rike war omgifwit
sagt på alla kanter af de läuder, som stödo under den mäk-
Sultan Saladin. I början af det nu upkomna krig blef
Tiberias intagen af Saladin år 1187. Guido skyndade
belägrade städens undsättning, men sårpål han sjelf som
Mästaren för Tempelherrarna och Johanniter-Riddarne
med många andra förnäma Europeer blefwo efter et tappert och
upstånd til fånga tagne, hwarföre ock Jerusalem samma
ter uppgifwa sig i den segrande Saladins händer. Det war
ore med Jerusalems Konungadöme. Men någon tid där-
kommer således en stor skara af Danskar, Norrmän,
, Swenskar och Frisländare, och förstärkte de än öfwer-
Christna, som belägrade Ptolemais och woro tillika sjelfwe
af Saladin (1). Uti den därpå följande träffning has-
Swenske utstått förste anfallet af Saladins Troppar, och
de blefwo öfwerwända, kastade, hafwa Frisländarne utstått
hetten (2). Utgången af Fältslaget war, at Ptolemais

Tyrkarnes tillstånd til 1200.

bref intaget år 1191 af de Christna, och sådeles ännu någon tid under de Christnas wälde. Detta är det enda ställe som man ännu kunnat hos de gamla igenfinna, som innehåller tydeligt och omständeligt intygande om de Swenskas deltagande uti dessa Österländska hjeltedådrister. Och ser der ut, som Påfwen Honorius den III har haft asseende på denna förrättning, när han uti sitt Bref till Konungen i Swerige af 1222 yttrar sig, at det skulle wara en stor wanheder för hela samhället, om de Swenske, som uti heliga kriget warit wane at wara de främste, nu skulle blifwa tilbaka (3). Dessa omständigheter har man tyckt sig böra med så mycket mera skäl ihogkomma, som wåra wanlige Historieskrifware gådt dem aldeles förbi. Huruwida man ifrån Swerige framdeles tagit del uti Korstågen, hwilkas hetta eller rättare yra ännu intet kunnat swalna, oaktadt alla hit intill dessa fruktlösa utrustningar, skal på sina ställen blifwa anmärkt, fastän, så mycket man ännu kunnat utröna, många undsättningar ifrån wåra orter bestådt uti gårdar och sammanskott af penningar, hwarpå man har oemotsägeliga och tydeliga witnesbörd.

(1) Chronicon *Conradi Lichtenau.* Civitas secon, quæ antiquitus Ptolemaïda vocabatur, in littore maris est posita, et ipso mari a meridie et occidente precluſa, ab oriente vero et septentrione patet. Ex qua parte rebellantibus Terris [Turcis], refertam Italici urbem obsederunt. Quos pugnando veniens Saladinus cum multitudine infinita obsedit, crudelis propter paucitatem plenius posse delere, sed misericordia fovente, deo ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis evolutis venerunt Duci, Normanni, *Gothi*, *Franci* [lege Frisones] et cæteræ gentes insularum, quæ inter occidentem et septentrionem sitæ sunt, gentes bellicosæ, præcipue, mortis intrepidæ [adde, bipennibus armatæ], navibus [adde, longis] Helnachiæ dicuntur [lege Snake]] advectæ. Illi si non [supervenissent] Christiani funditus essent demoliti. Illic cum ipsis Italicis obsederunt. Detta witnesbörd af Conrad a Lichtenau finnes uti *Benzelii* Palæstina p. 118. Conrad a Lichtenau lefde 1213, och således ej särdeles långt från dessa tider, och för öfrigt bör Jacob Benzelius pålitas, at denne Abbot tagit sin berättelse ord af en äldre Författare; och des Descriptio terræ Sanctæ finnes skrifwen uti Upsala Bibliothec.

(2) En Florentinisk Munk, som warit Påfwe[illegible] ärende hos [illegible] hur lämnat underrättelse om denna omständighet [illegible] följande:

Quomodo Saladinus expugnavit Regem [Guidonem] Friſonibus ſuſtentantibus agonem. Kyrkans tilſtånd til 1200.

Quos [Chriſtianos] inſtanter dimicans pellit in Tyronem
Suetiii victis Friſones ſuſtinent agonem
Quos ſtella deduxerat infimæ Acconem
Magis quæ monſtraverat Judæ regionem.
Hi ſulcatis fluctibus æquoris Hiſpani
Ad Urbem Acephalim venerunt melani
Ubi Ducem ſtatuunt ſicut viri ſani
De avicenis Jacobum licet eſſent Dani.

Dette witnesbörd är ock anförd uti *F. Binzelii* Palæſtina p. 122.

Honorius den III uti ſitt Bref til Konungen i Sverige, ſom Vaſtovius låtit trycka uti vitis aquilonia p. 173. O quantum accreſceret ejus pro terræ ſubſidio, ſi de propagata devotione Patris in filios per unum ex ipſis provenires, in tantæ neceſſitatis articulo; Crucifixo. O quam magnifice ad Chriſtum devota Suecia ſe pararet, ut mittendo placeret et miſſo. *Abſit poſt tergo remeneat quæ præcedere conſuevit.* Abſit ut tam ſalutari Chriſti ſervitio gens tam Chriſtiana ſe ſubtrahat! abſit, ut *quæ pro Domino hactenus onera multa ſuſtinuit* in peculiari bello Dei Filii ſoluat militiæ cingulum, arma relinquat rubigini, animum neget victoriæ, cum copiam non deſit victoribus &c.

12. Cap.

Om

Erikſka och Eriksſka Konungarnas Regeringsbyte til Folkungiſka Konungarna.

§. 1.

K. Swerker Carlſons tiltråde til Regeringen ſlutas K. Swerker Carlſon. det tolfte århundrad, och Swenſka Hiſtorien företer åtſkillige nya faſt merendels beklagelliga förändringar. Denna tid war kort och bullerſam wid ſluted, faſt början nog ſtilla och fredlig. Ingen ord förſpordes från utmagter. Wänſkapen emellan Swenſka och Norrſka

K. Swerker Carlson. Hofsven, hwilken war stadfästad genom Swenska Prinsessan Margaretas giftermål med Konung Swerre, warade ännu och desutan war K. Swerre beswärad med en beständig oroinhenrska buller. K. Knut Erikson hade wäl intet offentligen blandat sig uti Norrska saker na, men alla wänskaps-tecken wisade icke destomindre, hwarföre ock när K. Swerre gifwit K. Knut wid handen, at en man som kallade sig Erling Månson, utgaf sig ut för K. Måns Erlingsons Son, uppehöll sig i Westergöthland, blef han efter K. Swerres anmodan insatt på Wisingsö uti et stentorn, hwarföre han ock utaf allmänheten kallades Erling Stenwägg. K. Swerre dödde 1202, och hans Son Håkan Swerreson blef af Birkbenarna och större delen af landet förklarad för Konung, och wänskapen imellan Swerige och Norrige wardt bibehållen som tilförne. Imedlertid hade Erling Stenwägg fått tilfälle at rymma från Wisingsö, hwilket han på det sätt, at Erling förmådde Hustrun, som bar mat till honom, at skaffa sig en hop lakan. Dessa skar han sönder i remsor, knöt dem tilsammans, och hissade sig således neder om muren genom fönstret. Häruppå försogade han sig til Bergslagen (Nerike bärgen eller Järnbärgaland), hwar han af K. Håkans utskickade twifwels utan efter K. Swerkes tilstånd, blef ihjälslagen. Men i dennas ställe utgaf sig en annan på Skanörs Marknad för Erling Stenwägg, och fick både tillopp och anhang (1). Af allt detta kan man sluta, at ingen fiendtlighet från Norrige swårade Swenska Inbyggarna. Uti Dannemark war K. Swerker upfostrad, han hade ock gift sig där uti en af de mäktigaste slägter i Landet, och hans Gemål Bengta war den tredje dotter af Sunaso Ebbe Sunasons Doter, och Broderdotter af Ärke-Biskopen Sunason Ärke-Biskopen i Lund: På sitt Mödernesida hade K. Swerker uti nära förbindelse med det Kongliga Huset i Dannemark, så at han hade all anledning at kunna sägna sig någon slags nabdligt förtroende på den sidan. Norska Regenten hade ock så mycket at sköta med sina inländska omständigheter, at Swerige hade ordsak at äfwen på den kanten lefwa i någon förnämlig trygghet. I anseende til aflägnare Stater, kunde han nu uti Swerige utan alt bekymmer.

Rikets tillstånd i anseende til utländska Makter.

(1) Norrska Krönikan af *Peder Clausen* p. 532.

a) Norrſka Krönikan p. 533. *Torfæus* H. N. T. 4. p. 48. Utaf deſſa ſtällen uti Norrſka Krönikan ſkulle man ſnart kunna tro, at Knut Eriſſon i Sverige lefde ännu. Men ehurwäl man är i någon willrådighet om K. Knuts döds-år, i anledning af de Handlingar, ſom Örnhielm uti ſin Sverko-Hiſtoria andragit, hwarom tilförne på ſitt behöriga ſtälle är påmint, är dock all likuelſe, at K. Knut i Sverige intet öfwerlefwat K. Swerker, ſå at man är nödſakad at tilſkrifwa det ſom i Norrſka Handlingarna läſes om K. Håkan Swerreſon och des budſändning til K. Knut, ſnarare til K. Håkans Fader än til honom ſjelf. Swerker Carlſon.

§. 2.

Innomlands war Riket uti fullkomligt lugn, och det agg, hit intil ſynes hafwa uphitſat Swerkerſka Slächten emot den ſta, war antingen för en tid aldeles förqwaft, eller åtminſtone rborgadt och hemligt, at ingen betydelig miſsämja oroade allmna ſtillheten. Man kan ſluta det af K. Swerres Anke-Drottning Margareta, K. Knuts Syſter och K. Erik den heligas er, ſom efter ſin Herres död tog ſig före at reſa tilbaka til Fädernesland, hwilket hon förmodeligen intet wägat, ſå nägot tekn af hat warit wiſadt på K. Swerkers ſida emot s den heligas Eſterkommande, ſå mycket mer ſom K. Håkan Norrige bewiſade emot ſin Fru Styfmoder all uptänkelig ning, och ſåg intet gärna, at Anke-Drottningen wille reſa Norrige; Men Drottning Margareta ſtod intet at öfwerhon reſte därföre til Sverige och lefde där i all ſäkerhet modeligen med alt nöje. Under en ſå önſkelig ſtillhet anler rättare ſagt fortſatte K. Swerker ſin regering i deen efter K. Knuts död. Til ſina perſonliga egenſkaper en raſk Prins, artig Herre och älſkade ſitt Fädernes-. Hans Fader K. Carl Swerkerſon hade haft mycken het för det andeliga Ståndet, och K. Knut hade ej eller eſtående. Man kan af det föregående finna, huru anbönder de andelige ſig förwärfwat under K. Knuts re- Det är både möjligt och troligt, at K. Swerker deras förböner och förmaningar at tacka, hwarföre i K. Knuts tid bliſwit förklarad til Efterträdare och åfwen uptagen til Medregent. Åtminſtone gaf K.

Swer-

Swerker Carlson. Swerker ingen af sina Företrädare efter i hewägenhet mot Prä-
sterskapet, antingen det då skedde af tacksamhet, eller ock därför,
at han trodde, det borde så wara. Början af det trettonde år-
1200. hundrad eller år 1200 är ganska märkwärdigt för Påfwens
Presterskapet i Swerige. Påfwarne hade länge predikat, at Prä-
Andeligt sterne, som Guds Tjenare, stodo intet under werldslig Öfwerhet,
Frälse up- men ingen Konung i Swerige hade ännu gifwit därtil sitt utryc-
kommer. keliga bifall; så at detta privilegium war ännu både owärdigt
och waklande. Ty ehuru högt Påfwens myndighet war reden
stigen i Swerige, woro likwäl des beslut ännu intet ansedde som
otwifwelaktiga Tros-artiklar. Man behöfwer allenast påminna
sig Presternas giftermål, som woro länge sedan utdömde på de
flästa ställen, til följe af Påfwarnas besynnerliga nitälskan, men
woro icke destomindre ännu både tillåtelige och lagliga öfwer
la Sweriges Rike. Det war således ännu oafgjordt, huruw
Presterskapet borde anses för en skattfri och domfri Menighet,
skönt det af Påfwarna långt förut war påyrkadt. Men K. Sw
ker war straxt tilreds at förunna hela andeliga Ståndet en
komlig frikallelse ifrån all werldslig eller Lekmanna-D
uti alla brottmål, och skulle en Klerk wara ingen annan
andeliga Förman uti sådana omständigheter answarig. D
skulle alla Kyrkan tilhöriga jordar och hus wara fria
nungslig tunga af hwad namn den wara måtte. Detta
dateradt, som sagdt är, år 1200, och utsättes tillika at de
war K. Swerkers fjerde Regerings-år, och det andra
ke-Biskop Olofs inwigning (2). Här lades således förs
den til det uti wåra gamla Handlingar så ofta förek
andeliga Frälse, hwilket syftade förnämligast på skattfrihe
här bör sökas rätta källan til Konunga-maktens förs
ty så länge Kronan eller Konungen hade rätt at uppbära
liga skatten af et Hemman, kunde det i wisst hänseende
ka mycket, antingen det hörde til Kyrka, Kloster eller
enskylt person. Men nu och sedermera förminskades K
årliga ingälder i samma mån, som Kyrkan genom kö
eller Testamente förwärfwade någon fastighet. Och som
liga andakten tiltog genom fruktan för Kärseld och and
stråck, blef denna betydande påföljd alt mer och mer
det i början kunde intet särdeles märkas.

anget til Wästgötha Lagen ſ. 94. ytwar ſig på detta ſätt om K. Swerker
ſkrifverſon; Gärtandi, war Swäpkir Konunger ſniällir man Carlſon
oder. Pränger, unndis ſinni riki wäl. Catalogus Regg. Sveciæ hos
celium Mon. Eccl. p. 71. Sexto decimo loco regnavit Sverkerus
r filius Karoli Regis ſapientia prædictus et armis ſtrenuus. De utlå-
ſom Ericus Olai hat om K. Swerker äro något omſtändeligare och
chöfwa förklaring p. 55. Mortuo Rege Canuto S. Erici filio,
ſus ei in regno Suerkerus ſeu Snerkillus Caroli Regis filius, vir pru-
et elegans et regnum Sveciæ prudenter fideliter et pacifice gu-
ant.

tta bref finnes hos *Örnhielm* H. E. p. 581.

§. 3.

Swerkers anträde til Regeringen war ſåledes med inga moln Drottning
ſåd, utan det ſer ut ſom alle woro nögde ſå werldſlige Margare-
ſinnade. Drottning Margarera reſte wäl efter et kort wi- tas återreſa
ſſte Fädernesland tilbaka til Norrige 1203, men inter miß- til Norrige.
nöjd hon ſätt i Sverige, föranlåt henne til denna återfärd, 1203.
hennes ſammanhang war helt annorlunda. Uti ſin afledna
M. Swerres tid war hon i ganſka ſtort anſeende, och Ko-
käfwen i wigtiga mål följde understundom Hennes råd
böner, ånſkönt han likwäl någon gång ſade förut, at det-
lända både til hans och hennes enſkylta ſkada.
minſkade aldeles intet förtroligheten emellan detta höga
eller förändrade det Hofpartiets eller Birkebenarnas til-
Baglerne däremot eller de, ſom woro emot K. Swer-
parti af K. Måns Erlingſons förmenta eller updik-
, utröpade och nämnde hemne för Göthiſka Häxan.
, och K. Swerres afgång förwerdſakade hos
Margareta en ſaknad, ſom war rätta grunden til hen-
Sverige (1). Drottning Margareta tager då med
Böter Chriſtina, ſom hon hade med K. Swerre,
erböcer, ſom ock her Chriſtina, och reſer igenom
ſig til Sverige. Birkebenarne wille ingalunda
Prinſeßan Chriſtina ſkulle fara ur landet, Petter
Swerres Syſterſon paßar därföre på tilfället, när
Margareta war i bad, ſpringer in i hennes rum och
woro i ſtaden. Prinſeßan blef därföfwer mycket

Swerker Carlsson. förfärad och Petter Steiper tager henne i famnen, fyr henne til stranden, för henne neder i fartyget och segla henne til hennes Herr Bröder K. Håkan, dåt Prinse all den högaktning betygdtes, som hennes stånd kun Drot. Margareta kom wäl neder på Skeppsbroen, in ter Steiper war kommen färdeles långt bort. Drottni gärde då at få sin Doter tilbaka, men när Peter St rade, at Prinsessan skulle först besöka sin Bröder Konu öste hon bannor och hotelser på Peter Steiper och så länge hon kunde se fartyget (2). Steiper for icke d sin wäg, och Drottningen med sin Systerdoter fortsatte Wästergöthland, helt tröstlös och bedröfwad öfwer sin bortförande, för hwilken hon hade en inzerlig kärlek. affärdade likwäl genast bud med bref til Drottning M med all wänskaps-betygning och försäkran om all d som kunde åstas, så framt Drottningen och Fru Chri komma tilbaka: och Drottningen, som intet kunde le från sin kära Doter, reste samma år tilbaka til Nor at wara därtil föranlåten, så mycket man wet, af som yppades i Swerige.

(1) *Torfæus* H. N. T. 4. p. 28.

(2) Norrska Krönikan s. 530.

§. 4.

På detta sätt war ämna att stilla och fredlysa i Knut Eriksons Barn esde imedlertid uti fullkom 1205. råds i Wadsbohärad i Wästergöthland: men ef des mördare af K. Swerker til at taga dem s så wida fullbordades, at de bleswo alle dräpne, u Prins Erik Knutson som undkom med flykten. K. Knuts Söner drä pas på Eh jarås. Om detta förtwiflade och ogudaktiga yrkes han lig och tilräckelig underrättelse uti wåra egna gar. Den aldraldsta berättelse, som oss är Påfwens Innocentii den IIIte Bref af år 1205 beskrifwes saken på et helt annat sätt, än man

denſka Skrifter finner den wara utförd. Som ingen af wåra Swerker Carlſon.
författare behagat betjena ſig af detta bref til upplyſning af
Politiska Hiſtoria, är nödigt at brefwets omſtändeliga inne-
håll här inryckes. Påfwen anförer här, huruledes K. Swer-
ker ſin Företrädares död kommit til Regeringen i Sverige,
hartat mycken kärlek til K. Knuts Barn ſåſom omyndiga och
ſvaga, och aldeles bortglömt den oförrätt, ſom honom war
deras Fader tilfogad. K. Swerker gick ock ſå långt uti ſin
kärlek emot dem, at han uptog dem ſåſom ſina egna barn, och
behandlade dem tillika med ſådan kärlek, at han alt jämt ſägnade
ſig deras omgänge och lät dem aldrig wara ifrån ſig. Men
emellan genom elaka rådgifware upkom något miſsförſtånd imel-
lan Konungen och Prinſarna, ſå at de ſatte förſåt för K. Swer-
ker, då det bröt ut i uppenbart krig, uti hwilket tre af K.
Knuts Söner bliſwit ſlagne, men Prins Erik undkom, och efter
någon tids förlopp ſkaffar ſig folk, öfwerwinner K. Swerker och
intager Riket, då Swerker tillika med Arke-Biſkopen i Upſala
måtte tilflykt til Konungen i Danmark. Detta är förnäm-
ligaſte af Påfwens Bref, hwilket är ſkrifwit til Biſkoparna i
Linköping och Skara. Deſſa Biſkopar ſå befallning
af honom, at de ſkulle med all flit bemöda ſig at förmå Erik
och Swerker, ſom efter Påfwens utſaga war med orätta
drifwen ur landet, ſå mycket mer ſom K. Swerker war tillika
den Romerſka Kyrkans och Påfwens beſynnerliga beſkydd. Och
ſkulle förmana Erik at i godo lämna Riket til ſin rätta ägare
Swerker. Men om förmaningar intet kunde uträtta, ſkulle de
tillſäga och förmå Erik därtil, och för all ting ſå laga,
at Biſkopen til alla delar bleſwe förnögd och gladeslös.

Rothbergs Rättar p. 55 Elfarås ſaken ſålunda: Rex Sverkerus filius Regis Canuti filii S. Erici in Eliaam, ſolo Erico evadente et [illegible] fugiente. Unde Uplandenſes contra eum gravi iuore ſuc- [illegible] *Catalogus R. R. Sveciæ* hos *Benzelius* Mon. Eccl. p. 71. [illegible] loco regnavit *Ericus* nepos beati Erici, qui fratribus ſuis [illegible] MCCV Hälgyärsdag a Sverkero Rege in Norvegiam [illegible] antiſwit af *Olaus Celsius* p. 3. MCCV inſtitutio feſta [illegible] ſunt ſub Karoli Regis XVII Kal. Decembris. D. [illegible] anmärkt härwid uti Noterna p. 38, at i ſtället för Caroli [illegible] Canuti, hwilket ock är oförneckeligt.

Swerker Carlson. 1205.

(2) Bref wet är tryckt hos *Stephanus Baluzius* Epistolæ Innocentii I L. 2. p. 244. Påfwens egna ord äro deßa: Tandem vero post tum Patris dicti Erici, qui præfatis Regibus taliter interemtis regnacula per violentiam occuparat, cariſſimus in Chriſto filius noſter Rex illuſtris, qui ad cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Regem illuſtrem, contingentem eundem proxima conſanguinitatis linea tulerat, ad regni regimen eſt aſſumtus, qui ſuper ipſius invaſoris filiis, quos viderat puberes et omni auxilio deſtitutos, miſericordiæ paſſione commotus ſibi eos in filios, injuriarum ſuarum immemor pravit, tanto eos fovens affectu, quod in multa familiaritate eorum a præſentia ſua non ſuſtineret abſentes. Tanto itaque odio tis invidens humani generis inimicus, ſeminatis inter ipſas et zaniis per quosdam ſuæ nequitiæ ſectatores, eos ad machinandam tem Regiam concitavit, quorum tandem tribus poſt detectum ſce in prœlio, quod adverſus Regem aſſuerant, interemtis, dic qui congregata poſt tempora multitudine Regni fines violenter occurrens ſibi cum ſuis, eodem Rege fugato, Regnum obtinuit præfato ad dictum Regem Daciæ, comite Venerabili fratre no lenſi Archiepiſcopo, conferente &c.

(3) At K. B. Eric Benzelius haft ſig detta Bref m. m. betänk twifwel, ty han nämner det uti Anmärkningarna til des Ecclesiaſtica p. 195. Men til Politiſka Hiſtorien uplyſning tet brukat betſamma, emedan han inneſlutit ſin undersökning innom Kyrko-Hiſtorien: Men om de andre af wåra Hiſtor låſt igenom det, wet jag intet. Man har på et annat ſätt mint, hwad til åſwentyrs borde höra förſtås med Epiſcopum åt hwilken tillika med Biſkoparna i Linköping och Skara gif denna förliknings underhandling.

§. 5.

Denna berättelſe förtjenar utan twifwel all upm den är författad några år efter gärningen war händ öfrigt uti de ſlåſta punkter öfwerensſtämmande med andra gamla ſkrifter finnes upteckнadt; haft i wiſa ſtå ſtändeligare. Om åldren allena borde göra utſlag, jämförer gamla ſtridande Handlingar med hwar, andra na Påfweliga Bulla oſelbart förträdet ſtamför på man bedrager ſig förmodeligen intet, om man Innocentii den III:s Bref bör anſes ſom en Pa ken all möjlig färg är ſatt på K. Swerkers ſtone kan man med all ſäkerhet ſluta, at he

werkers sida, hafwa berättat sakens sammanhang sådant, som Swerker
Påfwen Innocentius förebrages, och torde hela berättelsen Carlson.
från Ärke-Biskop Vallerius, hwilken tillika med Konungen
sig til Dannemark. Man kan då sluta tillika, at inga 1205.
bara osanningar blifwit förebrakte. Den sannolikaste be-
heten af hela saken torde då wara den, at K. Swerker en
tåt wist all wälwilja emot K. Knuts efterlämnade Prinsessor, sar,
t mellanlöpare och Hofswinglare, hwilka äfwen de bästa
r swårligen kunna akta sig före, upwäckt misstroende emel-
wungen och Prinsarna; då ock någon owarsamhet af dessa
, såsom unga Herrar, kan wara begången, hwarefter Prin-
blifwit anfallne och förswarat sig, då tre blifwit slagne och
rde Erik nämligen undankommit. Wid Wästgötha-Lagen
om K. Swerker Carlson, at hans minne war äfwen efter
bör i wälsignelse (ok ár hans e giætit at godo). Om Swer-
utaf affärdat mördare, som skulle af daga taga hans
es Söner, borde utan all twifwel hans namn wara i
edersttyggelse. Men rätta sammanhanget såwäl af des-
som många flera dylika saker, lär wara och förblifwa en
hemlighet, som förmodeligen aldrig lär blifwa satt i sin
r, om intet några ännu obekanta Handlingar kunna
ras utur sina gömslor: De andra omständigheter, som
ärda-saken, torde ock hafwa sina swårigheter, såsom då
as, at Fale Bure tagit Prins Erik i famnen och burit
bort från blodbadet: och har H. C. von Dalin långt för
ämnt, at Erik Knutson wid den tiden intet war något
(1). At Fale Bure warit deltagande i denna oro och
af Prins Eriks medhållare, medgifwes gärna, alle-
några lunda bewist: men innan des bör man in-
, som utsluter det från Riks-Historien.

(1) Dalins Sw. R. H. 2. D. s. 160 n. s. Men at han (Fale
Erik til Födemärke en bewäpnad arm, för det han burit
på armen, det är ej troligt, ty Erik war då några
tiotio år, och sköldes icke et dåggebarn.

Swerker Carlson.

§. 6.

1206. Rätta, och oförfalskade sammanhanget med Eljards sak[er] då wara som det kan, det är imedlertid oselbart, at Prins[en] flyktade från Swerige, sedan hans Bröder i November [månad] blifwit slagne, och kom til Norrige år 1206, samma winter.

Tilstånd i Norrige då Prins Erik kom dit.

Håkan Galin, hwilken war Greswe eller Jarl öfwer [Wermeland] gifte sig med Christina K. Erik den heligas Döterdo[tter]. Norrige woro imedlertid stora förändringar förelupne [under] kort tid. Drottning Margareta, war, som man förr [har] dan kommen tilbaka til Norrige, men hon kunde inte tåla [med] son K. Håkan Swerreson, i synnerhet sedan han lätit [förmå] hennes Doter Prinsessan Christina. Hennes Hofstat, [som] inrättad särskilt för henne sielf, där hon hade sin Doter [hos] och földe hon, kuart sagt, ingen människja i hela Norrige [utom] dantagande Håkan Galin, hwilken intet war Norrman [utan] Swensk, enedan han war Lagman Folkwiders Son, [från] meland med K. Swerres Syster Cicilia. Denna [drottning] tillika med en illa betänkt högfärd, som hon ock lät [spåra] emot K. Håkans egen person, hade när blifwit henne [emot]. K. Håkan lät bjuda henne til sig Julafton 1204, [att] hennes Doter Prinsessan Christina. Men Anke-Drottning[en] gareta lät swara med twårhet, at hon intet wille komma; likwäl öfwertalades hon ändteligen af Prinsessan Christina, gick in til Konungen, och satte sig där i högsätet. Mädan för sig under wanlig Jubro, men Konungen blef [så] dödde åtwndt dagen däreftet eller den första Januarii [1205]. ning Margaretas uppenbara twårhet och owänlighet, [hade] gen upwäckte misstanka, at K. Håkan war på [hennes] förgifwen, och blef hon ordenteligen beskylt för [dem]. Til at befria sig från denna tilwitelse, måtte hon [låta] wiss person, som uti hennes och hennes Hofbetjenings [namn] bära glödande järn til at öfwertyga werlden om [dess] Så framt Drottningen warit ändtråd, at ingen [trolig] detta underwärk utslagit til hennes förmån; ty med [det] uppenbart gyckelwerk. Men som hennes oförsynthet [hade] ne alla til owänner, lyckades järnbörden intet, [utan] gens sullmäktige blef bränd, och man sade offentligen

rde undergå samma prof, och om intet Håkan Galin Swerker
i Dr. Margareta i största hast och hemlighet til Swerige, Carlſon.
n kunnat blifwa utstäld för en oförtjent förföljelse, hwar-
annat än hastighet och obetänksamhet gifwit anledning. 1206.
tid hade Birkebenarna och Hofpartiet utwalt K. Swer-
neſon Gutorm Sigurdſon, et barn om fyra år, til
, och Håkan Galin til Riksföreståndare. Men denne un-
ngen afsomnade följande året, och efter Fru Christina K.
n heligas Doterdoter af Catharina, samma Fru som följt
Margareta under sin första resa til Swerige, hade haft Ko-
på sitt knä, kort förän han sjuknade, sade man i allmän-
den Swenska Qwinnan hade förhäxat honom, så at man
den i Norrige synes hafwa haft den tanka, at man i Swe-
ar ganska förfaren i trollkonsten, som menige man i Swe-
förmodeligen med samma grund, sedermera tilägnat Norr-
ga. Wid det nya Konunga-wal, som nu skulle anställas,
Håkan Galin utan twifwel blifwit Konung, om ej hans
warit Swensk, hwarföre ock Inge Bardſon K. Swer-
ſſon, Håkan Galins Halfbroder, blef Konung, och Hå-
föreståndare eller Styresmän, och denne war således wärke-
ligen, när Prins Erik kom til Norrige (r).

(r) Hwilken se härom Norska Krönikan s. 540 följ.

§. 7.

Inge Bardſon och hans Halfbroder Håkan Galin hade
ſla med Baglerna och deras Höfdingar Erling
och Philip Simonſon. Någon särdeles hjelp war
inget at wänta för Prins Erik af Normännerna,
Håkan Galin nog warit hågad därtil, så för Lands-
som, Swågerskapet skull, ty des Gemål Christina war
ebarn med Prins Erik. Men det såg nästan ut,
Knutſon intet behölde någon utländsk hjelp, ty
lärde sig för honom, hwartil början gjordes af
och kan man nog finna af omständigheterna, at
uppträdande emot K. Knuts Barn intet haft mycket
det, som den förre man behagat sätta på dessa Prin-
sars

Swerker Carlſon. 1208.

sars afdagatagande, intet kunde uträtta något til hans förm
At upräkna de Swenska Herrar som i dessa omständigheter
til wapn för Prins Erik, är så mycket onödigare, som man
keligen wet det intet, ty af ingen af wåra äldre Historieskrif
finnes det upteckнadt. At större delen af Swenska Adelen
på hans sida, kan slutas däruaf, at K. Swerker blef nöd
at hämta sin förſta undsättning från Dannemark. K.
hade wäl gift sig med Birger Jarl Brosas Dotter J
sedan des förſta Gemål Bengta war afliden (1); Men
Jarl war redan död 1202, och om den mäktige Folkunga-
förklarat sig för K. Swerker, hade han näppeligen behöft
undsättning. Desutan war ock Prins Erik Knutſon i när
skap med samma ätt, så at han så snart kunde hoppas
af Folkungarna som af K. Swerker. Man har ock an
at tro, det större delen af Folkungarna wärkeligen förkl
emot K. Swerker, ty uti Anmärkningarna wid Wästgöth
som efter alt utseende äro upſatte intet långt efter at
sig tildragit, säges uttryckeligen, at Folkungarne togo
honom. K. Swerker hade då at wänta sin betydeligaſte
ning från Dannemark. Detta Riket war i mycket
hwilket hade warat alt sedan K. Waldemar den förſta
Waldemar hade sin Son Knut til Efterträdare, som
slägtade från sin stora Fader. K. Knut dödde 1202,
Broder K. Waldemar tog emot regeringen efter honom,
utan twifwel mycket benägen til at biträda K. Swerk
han ock intet af egen drift hade warit hogad därföre,
wäl Konungen i Swerige så många mäktiga
Dannemark, at honom intet kunde fela et kraftigt
ke-Biſkopen i Lund Andreas Sunesson och des slägtin
an K. Swerkers sak med sådant alfwar, som det
egen. En Dansk Krigshär af serton eller aderton
upſattes fördenskull til K. Swerkers tjenſt (2).
makt anförde af Biſkopen i Roſkild Petrus
Bröder Ebbe Sunaſon K. Swerkers Swärfader,
ſon och Jacob Sunaſon. Om Ebbe och Lars
at deras tapperhet och namnkunnighet wörkade
ſkop Petrus anſägs ock för en ganſka förſagen

(1) Swerker sars afdagatagande, intet kunde uträtta något til hans förm
(2) At upräkna de Swenska Herrar som i dessa omständigheter
til wapn för Prins Erik, är så mycket onödigare, som man
keligen wet det intet, ty af ingen af wåra äldre Historieskrif
finnes det upteckнadt. At större delen af Swenska Adelen
på hans sida, kan slutas däruaf, at K. Swerker blef nöd
at hämta sin förſta undsättning från Dannemark. K.
hade wäl gift sig med Birger Jarl Brosas Dotter J
sedan des förſta Gemål Bengta war afliden (1); Men
Jarl war redan död 1202, och om den mäktige Folkunga-
förklarat sig för K. Swerker, hade han näppeligen behöft
undsättning. Desutan war ock Prins Erik Knutſon i när
skap med samma ätt, så at han så snart kunde hoppas
af Folkungarna som af K. Swerker. Man har ock an
at tro, det större delen af Folkungarna wärkeligen förkl
emot K. Swerker, ty uti Anmärkningarna wid Wästgöth
som efter alt utseende äro upſatte intet långt efter at
sig tildragit, säges uttryckeligen, at Folkungarne togo
honom. K. Swerker hade då at wänta sin betydeligaſte
ning från Dannemark. Detta Riket war i mycket
hwilket hade warat alt sedan K. Waldemar den förſta
Waldemar hade sin Son Knut til Efterträdare, som
slägtade från sin stora Fader. K. Knut dödde 1202,
Broder K. Waldemar tog emot regeringen efter honom,
utan twifwel mycket benägen til at biträda K. Swerk
han ock intet af egen drift hade warit hogad därföre,
wäl Konungen i Swerige så många mäktiga
Dannemark, at honom intet kunde fela et kraftigt
ke-Biſkopen i Lund Andreas Sunesson och des slägtin
an K. Swerkers sak med sådant alfwar, som det
egen. En Dansk Krigshär af serton eller aderton
upſattes fördenskull til K. Swerkers tjenſt (2).
makt anförde af Biſkopen i Roſkild Petrus
Bröder Ebbe Sunaſon K. Swerkers Swärfader,
ſon och Jacob Sunaſon. Om Ebbe och Lars
at deras tapperhet och namnkunnighet wörkade
ſkop Petrus anſägs ock för en ganſka förſagen

t på Swenska sidan wäl kunnat upwisas många store och Swerker
e Herrar, men de hade likwäl, så mycket man wet, intet Carlson.
sätta sig i anseende af Krigs-erfarenhet, som genom lång
endast kan förwärfwas. Med denna talrika här tågar K. 1208.
er fram til Lena uti Warnosta Härad i Westergöt- Slaget wid
z), men han och hans folk led där et gräseligt nederlag Lena.
Januarii 1208. Man fick ej här se flyktande och efter-
Troppar, utan här och där syntes allenast en eller annan,
g sig i tysthet från walplatsen, hwilken med döda krop-
öfwertäckt (4), och hafwa de Danska med sådant mot-
sjelfwa wärket gifwit prof af ogemen tapperhet. Ebbe,
ch Jacob Sunason tillika med Ebbe Slug blefwo utom
tydande män sundne döda på walplatsen (5). Denna
utsöns seger har man ock gjort namnkunnig genom en
dum wers, som endast för ålderdomen skull förtjenar ihog-
, och som för öfrigt intet föreställer saken, som den sig
wärkeligen förhållit. Wersen lyder så (6):

Contigit in Lenom, duo Danska lupo för enom,
Af Swenskom Swenom toko *dorsum verbere plenum.*

nska Kämpewisorna, som intet äro kreſna med merå smak
Swenska Rim, säges at af åtta tusende män, som dra-
Danmemark, näppeligen sem och femtio kommit tilbaka
Fädernesland. Af några gamla ännu bibehållna under-
kulle man snart kunna, falla på den tankan, at K.
r behållit platsen, men som där tillika gifwes tilkänna, at
destomindre förloral större delen af sin Krigshär, måtte
wer wara af det slaget, för hwilka man ber Förspnen

T. 2. p. 346.
ter det ena antal, och *Messenius* T. 12. det andra.
slaget wid Lena i Westergöthland är ingen twifwel. Hos Can-
Dalin säger, at det blef hållit wid Lena i Kulinge Härad.
Olaus Celsius uti et Academiskt Arbete om Wartosta Hä-
ga omständigheter ändragne, som intyga, at wid Lena i War-
et Fältslag blifwit hållit i fordna dagar. *Th. Odhelius* Præs.
Wartosta Westrogothiæ territorio Upl. Ao 1750. §. 1. p. 8.

Swerker Carlson. (4) Ericus Olai yttrar sig på detta sättet om träffningen wid Lena p. 55. Waldemarus emisit immensum exercitum contra Suecos, præficiens et constituens Ducem exercitus principalem *Ebbo Sonæson*, bellumque commissum est in Lena Westrogothiæ, ubi exercitus Danorum adeo contritus est, ut non relinquerentur ex eo duo pariter, tantaque strages Danorum facta, ut memoria remaneat in filios filiorum.

1208

(5) *Ericus Olai*: Ubi occisi sunt *Laurentius* et *Ebbo* filii Sunonis de Scania, nobilissimi, strenuissimi et famosissimi bellatores. Dese Herrar dömo sedermera förde til Danmemark och begrafne i Sorö Kloster. *Arild Huitfeld* Catalogus illustrium Soræ sepultorum hos Nettelbl. Schwed. Bibliot. P. 3. p. 177. Ante altare Benedicti et Bernardi sunt [illegible] quantur, sepulti, videlicet D. *Ebbo* et D. *Laurentius* occisi in Sveci[illegible] ib cum Sverkero in loco qui dicitur Lænæ, et in Soram translati. Jacob Ebbesons fall witnar Martin Pedersön uti Absalons Gesta uti Nettelblads Schw. B. P. 3. p. 125. Om Ebbe Sunonis war och en af Skialm Hwides Efterkommande, kan man se Pedersön p. 231.

6) Denna wers finnes hos *Ericus Olai* p. 55. Uti Thims vita Ludolfi förekommer han något längre, men intet wackrare.

Anno millêno quatuor bis duo centeno pleno,
Bellum Sverconis fuerit in festo Genovefæ
Contigit in Lenam &c.

Hos *Hvitfeldt* T. 1. p. 178 läses denna sinkeliga [illegible] ta sätt:

Contigit in Læna thess Jutta löpa för ena
Af Swenske Swenna thoge dorsa verbere plena.

(7) Chronicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 84. Eodem anno pugnatum est acriter in Lena Westgothiæ, Duce Sverkero filio Ericiæ Caroli, cui multæ erant Danorum copiæ fortissimæ, sub belli Ebbone Sunesön et Laurentio, fratre illius fortissimis filiis Ducis Sunonis Halandiæ de Knarretorp, factaque est quæ exercitus strages, ceciderunt in eo proelio ipsius belli Dignatum est autem pridie Kalendis Februarii, cessitque victoria verum maxima sui exercitus jactura. Det gamla Chronicon Rindenbrog utgifwit anför samma ord som här förekomma, förr seger, och lägger til wid slutet följande ord: Caesa [illegible] hac Svecis.

§. 5.

Det man nu anfört om Fältslaget [illegible] fastsättande med tilförlåteliga bewis. Men [illegible]

annars förekomma, har man hit intill gått förbi. De förtjena Swerker
wäl undersökning, emedan de äro af alla wåra nyare Historie- Carlson-
skrifvare ganska redigt föredragne, och angå egenteligen Fale Bu- 1208.
ren hwilken berättas, at han icke allenast stulit Prins Erik
Canuti ifrån Eljaräs mord, utan ock burit honom undan på Fale Bure.
armar, fört honom först til Melpad, sedan til Norrige, där-
sedan til Swerige igen, och warit Anförare uti slaget wid
, så at hans tapperhet egenteligen bör tilskrifwas den härliga
, som Erik Knutson wunnit emot sina fiender. Til at be-
stora förtjenster, har K. Erik sedermera icke allenast för-
at hans adeliga fröld, med en bewäpnad arm, för det han
högstbemälte Konung undan K. Swerkers mordiska händer,
och låtit sätta på hjelmen twå Nordiska wapn-yrar, för
han med Norska män börjat taga in Riket K. Erik tilhanda.
ungen har ock widare gjort honom til Landshöfding öfwer
nad och nästgräntsande orter (1). Om detta alt wore med
låteliga bewis stadfästadt, fick man ofördrageligen mycket ljus i
ga omständigheter. Man hade då ibland annat et otwifwel-
bewis, at wåra adeliga Familie-wapn då redan warit
de; hwilket näppeligen annars får kunna fulltygas. Men
nnisa tystnad, som alla wåra gamla Handlingar i detta
akt tagit, utspriber tyckwäl en slags owißhet öfwer hela saken,
r man påminner sig, at Johannes Bureus för något mer än
de år, sedan warit den förste, som brakt deßa märkwärdig-
dagtalaset, kan någon wilwådighet härutinnan med alt skäl
anu. Så mycket kan til äfwentyrs medgifwas, at et
ke rykte warit i slækten, det Fale Bure warit deltagande
ntrat på Prins Eriks sida, men at tilägna honom hus-
sen af hela denna hwälfningen, fordras twifwelsutan et
nbadt bewis än det man här kan upleta. Den gamla
) som Bureus låtit insätta uti Academie-muren i Up-
, är owacklande, ty den bewiser nästan något för myc-
och det som bewiser för mycket, bewiser gemenligen in-
. Ingen kan föreställa sig, at man i Bure-slækten haft
dna ifrån gamla Asarna eller Anses, som Jornandes
, eller från fordna Konungarna i Helsingland, hwilka
aldrig warit til. Den Anmärkning, som man kort

Öwerkär förut andragit utaf H. C. von Dalin, synes och kasta hela sagan
Carlson. öfwer ända, fast han icke destomindre låtit sjelfwa berättelsen in-
flyta i sin Historia. Jag är öfwertygad, at de gamla Slägt-
1208. taflor äro af mycken betydelighet, när de äro bewarade inom
släkten och intet af nya Häfdateckmare äro omkokade, och utan
bewis frambrakte. Jag wet ock at adeliga släkter kunna råka i
mörker, och falla tilbaka ända til plogen, och sedermera genom ti-
dens omslagtningar åter komma i ljuset. Och är det intet swårt
at bewisa, det ock bland Bönder finnas wärkelige Adelsmän, men
när det intet med sannolika eller säkra skäl bestyrkes, gör man
bättre, då man afdeles går det förbi, och har detta warit
saken, hwarföre man utslutit utur Lena Slags märkwärdigheter
hwad annars om Fale Bure finnes wara uprepadt. En an-
händelse har man ock uteslämnat om Lena slägtning, nämligen
den gamle Oden wid, sinnena tilfälle behagat insinna sig.
denna skräckfaga har man likwäl en nog gammal berättelse,
torde Läsaren intet ogunstigt uptaga, om jag hänwiser honom
Norrska Krönikan, där man kan så nöjaktig berättelse om
upbyggeliga omständighet (3).

(1) V. *Stiernmans* Matrikel T. 1. p. 141. Uti förthet får man
berättelsen om Fale Bure hos Eric Benzelius uti des Utkast til
ska Historien, som Doctor C. J. Benzelius utgifwit i Lund 17
177 i Noterna. Sedan den anförda wers är inryckt, anmärker
jande: „Detta befinnes i en gammal Anteckning, som Johannes
upfunnit och är styckewis införd i Probsten Thuns vita Palmst
Bemälte Buræus har warit så mån om conservation af denna Hi
at han låtit uthugga den på sin Likkista, som står i muren af gam
demien strax wid Professor Tuxens, där han ock hier glyphice utförd
alt til gamla Helsinge-Konungarna, hwilka genom tycktens
och af fruktan för Upsala Konungar kommit at fly, men
nom denna Fale Bure, af hwilken flera släkter
Dese äro Ärk. B. E. Benzelii ord. Sedermera har N.
Prof. Elias Frondin år 1746 utgifwit en Disputation,
asque Falonis Bure in Patriam merita, hwar man kan
sätet efter hwars och ens smak. Man har ock försökt
ning på de släkter som af Bönder
nämligen, Burar, Burmöskölder, m. Burmare,
Stenklyfwar, men på qwinliga linien härföres
Friherliga, dels adeliga släkter til samma stam m. m.

(g) Då det Läsaren ſielf må kunna döma om detta Monument, ſom ſkal Swerker vara funnit uti et gammalt Manuſcript af Helſinge Lagen, kan man Carlſon. införa et ſtycke däraf, ſådant ſom det läſes uti *Thuns vita Palmſköldii* 1208.
161 och uti den nämnde Disputation p. 6.

:בישראלו:

Mem. Swer.
Herſe
Bureæ Famil.
Alumno:
Pöſſe nim. nobilis. Helſing.
Stöpe erat a - - - orum. Getica de ſtirpe Bureorum
Qve Duce Viſbura repetit Gudlandica rura
Hinc Herſus natus Herſinga prole beatus
A Rege Upſ. regn. Hell. repetente-delete
Ex Bure in Nordy et Herſe in Silangri
Herd. Rün. illuſtrium germine
Fale hin unge in Byereſtad.
Regim Salutis aſſeſſore parente
Superſtiti &c.

I ſiellfva Disputationen förklaras a - - - orum geneſi anſorum och ſa
ſe, en ofgjord ſak, at Burarnas bedrifter gå tilbaka til de förſta
ndrade efter Chriſti Födelſe. Sedan förekommer Burarnas Slägt
et ända ifrån Olof Skötkonungs tid.
Ferſta Krönikan ſ. 572.

§. 9.

ung Swerker hade den olyckan at öfwerlefwa ſina tap
ctvare, och ſom des förnämſta om icke hela ſtyrka wa
på utländſk makt, kunde ock hans tilſyfkt intet bli
ders än på främmande orter. Han wände fördenſkull
Dannemark tillika med andeliga Fältherren Petrus
Roſkild. Arke-Biſkopen i Upſala Walerius war öfwer
Konungen ſöfvaktig til Dannemark; hwilket förmode
ligt därföre, at han warit K. Swerkers Hof-Präſt,
mera hriſwen af någon ſärdeles partianda. K. Swer
intet annat än at ſkaffa ſig friſka Tropper til at

Swerker Carlson. ån en gång försökt sin lycka emot Erik Knutson. Medan med detta bekymmer war sysselsatt, afgick en omständelig be se til Påfwen Innocentius den III om twedräkten emel Swerker och Prius Erik, hwarpå sådant swar ankom, föregående sjerde paragraphen är omrepadt. Bref wet är med all den sogelighet och lämpa, som wid sådana omstän ter kan begäras. Innocentius fördömmer ock intet med Påfweligt pockande Prius Eriks göromål, utan såsom det be säger han, at K. Swerker war med orätta drifwen ut Enulle Erik Knutson förnekades at i goda öfwerlämna Rik rätta ägare, med ändteligen, då det ej kunde hjelpa, skulle gripa til Kyrko-ugan (r). Men man lär ock hafwa fun medel betänkeligt, ey man har ingen anledning, at någon i inwärtes oro beswärat Riket sådan K. Swerker dragit sig och det är inter rådligt, at bundra med bannlysning, när är sinnad at fråga derefter, sådan sak rifs intet utan mißämja och inbördes owenskap. Emellertid kan man af ständigheter sluta, at K. Swerker inter hafwe många me Landet, efter all des undsättning skulle hämtas ifrån Da Erikaledes är det ganska owiss, om någon Riksförsam tit wald under dessa widskyftigheter, och om Hertig K til wärit utkorad. Det enda man wet med säkerhet

1210. Swerker inställer sig på nytt år 1210 med en Dansk då det wid Gestilren intet långt från Lena åtet kom wuddrabning, uti hwilken icke allenast K. Swerker föl

Slaget wid Gestilren. Hertig Folke eller Folke Jarl och många andre af bleswo liggande på platsen (2). Wåra gamla Krönike wid detta tillfälle så mörka, at man intet kan säk anlagen dessa Folkungar, som stupade i träffningen, eller mot K. Swerker. Messenius håller före at sammanfogat sig med K. Swerker, sedan Sune Fol röfwat K. Swerkers Doter Helena uti Wreta om någon sådan förbindelse skolat draga Folku Swerkers sida, hade snarare hans gifwermål med Doter bordt hafwa sådan wärkan. Däremot sy nas tillgifwenhet för Konung Swerker alldeles fa fanget wid Wästgötha Lagen, hwarom säges,

Folkungarna slogo K. Swerker, hvarföre ock Sv. C. Sverker Carlson. 1210.
i föreställer saken helt annorlunda. Messenii witnesbörd wäl efter utseende wara långt mera gällande, om man entligen säg, at han esomoftast hjelper sig fram med giß- Man gör då säkraft, när man upgifwer saken som dem de gamla, och låter henne blifwa sådan som de gantelser medgifwa, utan granlåt och prål af onödiga giß- tilökningar. Skal man nödwändigt komma fram med , är ingen ting, som hindrar, at in några Folkungar Swerkers parti, några åter Prins Eriks. Det är frukten af inbördes krig, at barn säkta mot Föräldrar, t syskon, och slägtingar mot slägtingar.

neii den IIIte Bref är skrifwit i November månad 1208, en del r anförd n. 3 wid föregående fjerde paragraph. det som hörer : Cum igitur tum propter ecclesiarum destructionem et oppressionem viduarum, tum quia dictus Rex [Sverkerus] sub ecclesiæ Romanæ protectione consistens, regno suo asseritur contra justitiam hæc non sunt a nobis clausis oculis amittenda, præsertim cum in javeniat, ad quem pro justitia obtinenda recurrat, Fraternitati per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus dictum cum prædicto Rege componat, et regnum ipsum eidem, prout ipsi, dimittat in pace, monere, diligenter et inducere procuretis eum ad hoc per censuram ecclesiasticam, sicut justum fuerit, cogatis, illud specialiter procurantes, ut præfato Papæ satisfiat.

Diar. p. 55. Anno autem Domini 1210. bellum fuit in Gestlandia inter Rex *Sverkerus* et Dux *Folko* cum multis aliis, occisis Sveciæ. Chronicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 81. illatum, at rectum in Gyllenstenen. Rex Sverkerus dictus *Hack* occubuit, et Folcko Dux, alii quoque multi viri nobiles de victoria Svevis. Af Chronicon Cælsii p. 3. finner man, Talii stånd, hy här heter det: MCCX. bellum Kal. Augusti, ubi occubuerant Sverckerus Rex et Fulcrude Fulcungis. Messenius berättar i 12 Tom. af sin är beläget emellan Lena och Dalälf, och uti hen om Werlösa Härad påminnes, at en By, som lig är belägen wärt långt från Lena.

§. 20.

Af föregående kan man nogsamt finna, at K. mot K. Knuts Söner upwäckt en ofwis för- hos

Swerker Carlſon. honom bland hela Allmänheten, ſå at antingen hade den na ſammangadning emot K. Swerker warit aldeles upd ler och haſwa K. Swerkers utſickade därwid brukat e drig wåldſamhet, at den förordſakat en allmän faſa o tring: hwarföre och Konungen ſielf fått umgälla, hwad drigt ſinnade ſmickrare eller favoriter på hans räkning En wanlig wärkan af Gunſtlinga-regering, för det god nung i ſådana omſtändigheter kan göra, tackar man in det onda ſkrifwes alt up af allmänheten på Konungens

1210.

K. Swerkers gifter-mål, Barn och Efterkommande. At K. Swerker annars warit wärd et bättre öde, kan ſluta af Bihanget til Wäſtgötha Lagen och det käfford, ſo där gifwes, ſåſom och af den beredwillighet, ſom wiſtes Dannemark af des förſta Gemåls anhöriga; det ſker gr lan, at man får hjelp af ſläktingar, då man befinner kan, ſå framt intet et mycket anſtändigt och hederligt fö knyter Swågerſkaps-bandet något ſtarkare, än blodet o wigſlen annars kan wärka. Åfwen af det föregående inhämta, at K. Swerker warit twå gånger gift. Förſt med Ebbe Sunaſons Dotter Benedicta eller Beng Knarretorp i Seland, ſom war den namnkunnige Sk des Soneſon. Andra gången trädde han i äktenſkap gierd, Birger Jarl Broſas Dotter. Med ſin förſta G de K. Swerker en Son Thure Swerkerſon, och Helena. At Thure Swerkerſon kommit til manliga år wit gift, är tydeligt af den oſtandade Martin Pod Men om des Efterkommande haſwa wäre Hädesbrare ge intet warit underrättade, då man ſkwal af Fr har en omſtändelig och redig ſläkt-linia från K. nare tider, och ſom Sophia Brahe förtjenar minſtone lika förtroende med Peringſköld och man med all tryghet följa de efterrätteſer, hon Swerkerſon har då haft twå Söner, den ene den andre Ebbe Thurſon. Jon Thurſon ge, men Ebbe Thurſon ſatte ſig neder i Danne Hackarne på Häckeberga, tilförne namnkunnig i Skåne, ſitt urſprung från K. Swerker på ſädernet (2). Dotren Helena blef inſatt

Wreta Kloſter, hwarifrån Suno Folkeſon bortrödſwat Swerker Carlſon, 1210.
Meſſenius, twifwelsutan efter gamla Folkunga-ſläk-
ingar, wid handen gifwit. Om man får ſätta tro til
r, ſkulle man ſäja, at detta rån ej ſkedt på ſå ſärde-
tt, emedan Herr Suno och hans medhjelpare warit
Anglar, då de bortförd Helena (3). Uti ſitt andra
K. Swerker Sonen Jahan eller Jon, ſom ſeder me-
å Swenſka Thronen (4). Uti gamla Handlingar til-
Swerker twänne tilnamn Hack och Bläfot (5). Det Swerkers tilnamn Hack och Bläfot.
mödan, at wilja förklara hwad det förra ſkal betyda,
ja ord äro ſällan någon förklaring underkaſtade, ſedan
ia och egenteliga bemärkelſe genom tidens längd för-
Desutan ſer man af Sophia Brahes Genealogiſka An-
, at äfwen K. Swerker den äldre kallades Hack,
förmodeligen de ſenare i ſläkten tagit ſitt namn. På
t det längt tydeligare hwad Bläfot wil ſäja, ty ſtam-
dägge ganſka wäl bekanta, man ſtadnar dock i owiß-
egenteliga meningen ſkal wara, och hwarföre man til
Swerker et ſådant namn. Så framt han warit wan,
ſtöflar, kunde han af ſitt ſamtida folk och efterkommande
s blifwit ſå kallad, något när på ſamma ſätt, ſom
s i Norrige blifwit nämnd Barfot, efter han brukade
ſlar eller ſkor, ſom lämnade benet något mera bart,
warit brukeligt. Man har ſig nog bekant, at andre
t före, det man gifwit K. Swerker namn af Bläfot,
an hända, haft ſtora fötter, men ſom K. Swerker af Ola-
ſtwes hafwa warit en ganſka dägelig Herre, hafwa förmo-
fötter intet warit ſå oſanteligen ſtora, at han däraf kunnat
. Och kan det för öfrigt intet wara underligare, om
r burit blå ſtöflar, än det nu är, at Pälackarne bruka
Ändteligen kan det näſtan wara lika mycket, huru
behagar kläda ſig. Om Riket och underſåtare genom
å wäl, är han altid wäl klädd (6).

erſon om K. B. Abſalons ſläkt uti Nettelblads Schwediſche
P. 3. p. 117.

Swerker Carlſon. 1210.

(2) Sophia Brahes Släktebok ſ. 49, 50. af det handſkrefna Exemplar, ſom finnes på Academiens Bibliothec i Lund. Och ſom Boken intet tåle mera i mångas händer, will man här anföra ſjelfwa Släkt-lederna:

Swerker den I. K. i Swerige.

Carl Swerkerſon K. i Swerige.

Swerker unge eller Hack, gift med Bengts Ebbe Sunaſons Dot. Konung.

Thare Swerkerſon.

Ebbe Thurſon.

Jon Ebbeſon.

Iſwar Jonſon.

Skielm Iſwarſon Hack.

Anders Hack til Häckeberga.

Måns Eiler Hack til Häckeb.

Nils Hack til Häckeb.

Helena Hack gift med Holger Ulfſtand ꝛc.

(3) At man wid tilfälle welat beropa ſig på wiſor, torde urſäkta. wius har ock uti des Scondia ill. T. 2. p. 22. bygt ſin berättelſe wiſa. Jag har ock hört en ſådan, uti hwilken ſlutraden i hwar vers medan man ſofwer allena; och föreſtälles här Runorna ſig ende lande om deras Sylter, ſom en Ängel bortröfwat, och ſlutar helgen med denna vers: Det war de Kloſter-Nunnor de hade ſig, Chriſt gifwe en ſådan Guds Ängel tog båd dig och dan man ſofwer allena. H. C. von Dalin ſ. 170 anmärker händelſe, at Meſſenius ment, det Helenas bortförande ſkedt efter wid Giſtelren; hwilket H. v. Dalin håller före ſå mycket nämn paſa ſig, ſom wid Wäſtgötha Lagen ſäges tydeligen at Sune war Swerkers Mäg. Men ſaken lär intet alldeles hänga ſa Wid Wäſtgötha Lagen läſer man endaſt deſſa ord: Hans ſlägt kers) magher görde honom thet i Giäſtillren. Magh uti betyder egenteligen intet mäg, utan ſläkting eller Swåger Detta behöfwer intet bewiſas, ſkulle likwäl någon twifla därpå, de han läſa C. R. Ihres Vetuſtus Catalogus Regum Svio-Gothi tis criticis illuſtratus, p. 121. För öfrigt faſt Meſſenium ning når han ſkref den andra Tomen af ſin Scondia, har han

ret haft den, utur hvilken ſtref den kolſte; Ty där p. 112 ſäger han, at Gamo Folkeſun blef ſlagen wid Gäſtilren, det är ock på detta ſtället, ſom Meſſenius påſtår, at Folkungarne fäktade med och intet mot K. Swerker. Med et ord, Meſſenius ſåwäl ſom de fleſte andre hafwa elleſtaſt inblandat ſina egna giſſningar med de gamlas berättelſer, hwarigenom en mindre förſaren ſvårt kan blifwa bedragen.

(d) *Sturleſon* T. 2. ſ. 236 kallar K. Swerkers Son Jon, men i Latinſka ſkrifter kallas han Johannes.

(e) Wid förra §. har man anfört ſtället, hwar K. Swerker kallas Hack. Bläfot kallas han uti det gamla Chronicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 18. Uti ſjelfwa §. är påmint, at Fru Brahe äfwen nämnt honom Hack, och ſom det Chronicon om wåra Konungar ännu intet war utgifwit, når Fru Brahe ſkref ſina Genealogier, ökes äfwen därigenom hennes trowärdighet.

(f) Den ſom åſtundar en omſtändelig och tillika ſtridande förklaring öfwer tilnamnen Hack och Bläfot, behagade läſa C. R. Ihres Anmärkningar til Hervarga-Förteckningen, ſom ſtånes wid Wäſtgötha Lagen p. 108.

§. 11.

Erik Knutſon.

Detta ſlaktande och blodsutgjutelſe hade intet haft annan grund än Swerkerſka och Eriſka ſläktens inbördes täflande om Riket. Genom Swerkers fall ſlaktades den upwäxta bitterheten. De ſöndrade och ſtridande ſinnen förenades, och Riket, efter den häftigaſte ſtorm, förſattes i et ſtilla och ſägnande lugn. Erik, ſom med blodig wärja förſwarat ſin rätt, intog nu den fredligt och allmänt ſamtycke den ledige Thronen. Intet långt efter detta Fältſlag blef K. Eriks kötſliga Syſkonebarn Prinſeſſan Ingeborg (1), K. Swerkers Doter, gift med K. Philip Elmonſon i Norrige, då ock Drottning Margareta K. Erik Knutſons ſyſter buden til Bröllopet. Hon hade uppehållit ſig i Sweriges ſedan den olyckeliga händelſen tildragit ſig med K. Håkan Sverres Håkanſon, hwarom man talt i det föregående. Nu begaf ſörſ. Drottningen ſig på återreſan til Norrige år 1209, och dog ſtrax efter Bröllopet. Mycken koſtbar egendom hade hon lemnat efter ſig uti Wärmeland och Wäſtergöthland, hwilken hon låt afhämta hemligen genom ſina utſkickade. Philip ſjelf med incognito, under ombytt namn och kläder, ſpord ſig af, at han warit i Sverige, förän han war kom-

Erik Knutson. men tilbaka til Norrige. Denna hemliga färd torde då warit nödwändig, i anseende til den osäkerhet som war i hwem som ändteligen skulle blifwa wald Regeringen. Af K. Eriks 1210. ga lynne och tänkesätt hade han för öfrigt intet haft at frukta Erik hade försökt Krig och älskade Freden, hwilken han sätt sökte at bibehålla både med sina undersåtare och sina ska Grannar. K. Swerker hade lämnat efter sig en liten ung och dig Prins Johan Swerkerson, men denne förlorade på ingen ting genom sin Herr Faders död; ty han lefde och des uti all trygghet utan ringaste försåt hwarken af en el nan. K. Swerkers Son af förra giftet Thure Swerkers förmodeligen aldrig tänkt på Swenska Thronen. Något dande därom hade warit omöjeligt emot K. Erik, och ha utan twifwel warit ganska äfwentyrligt, om han låtit sig något därom til förfång af Prins Johan, som nödwändigt blifwa understödd af de mäktiga Folkungarna. Han ut fördenskull et långt tryggare parti, och föredrog, kan h äfwen i sitt sinne adeliga hielmen framför Konungsliga purp och beredde således en waraktigare lycka åt sina efterkomm än de under skygd af Konungsliga högheten kunnat wänta.

(1) Norrska Krönikan s. 578.

§. 12.

K. Erik Knutson upsteg på Swenska Thronen år men regerade intet längre än sju år. Hans regerings-t således ganska kort, men i wisa mål likwäl ganska märk Efter all den anledning, som wåra gamla Handlingar me är Erik Knutson den förste Konung i Swerige, som hög blifwit krönt. Åtminstone är han den förste, om hwil wåra äldre skrifter tydeligen berättas (1). Man kan äld ra öfwertygad om, at ingen Konung i Swerige wari Krönet. år 1164. Detta år kröntes Magnus Erlingson i Norr Ibland andra skäl, hwarföre denna högtidelighet då bl war äfwen det, at Konungarne i Dannemark, och Sv detta sätt blefwo insatte i sin Konungsliga höghet. Ut nog wara öfwertygad, at Erling K. Månses Fader och

ll twifwel beropat ſig på Swerige, ſåwäl ſom Engeland Erik Knut-
annemark, ſå ſramt denna Ceremonien här i landet då ſon.
rukelig. Tidens widſkeppeliga tänkeſätt war huſwudſake- 1210.
unden til denna förändring, hwilket Erling gaf nogſamt
a, då han yttrar ſig, at en krönt Konung aldrig utan
ätta kunde affättas (3). I anſeende til de andeliga war
högtidelighet ganſka betydande. Konungs-wigſlen förrätta-
Biſkoparna, de bleſwo på den grunden anſedde, ſåſom de
införde Konungen i ſin rätta wärkeliga höghet; emedan af
heliga händer ſattes Kronan på Konungens huſwud. Wid
gen förpliktades ock Konungen genom ed at ſtyrka och hand-
ſåwäl Kyrkans rätt, ſom underſåtarnas wälſångna Privile-
Nan trodde ock, eller rättare ſagt, inbillade menigheten, at
ens Perſon kom härigenom uti mera helgd, ty man fin-
a beſlutadt ſedermera uti Telge år 1288, at den ſom under-
på något ſätt förolämpa en af Kyrkan krönt Konung,
ke allenaſt wara utesluten från Förſamlingens gemenſkap,
k för öfrigt wara owärdig, at någonſin komma i åtanka
nunga-wal (4). Hwilket beſlut nogſamt fulltygar, at
ſliga högheten, efter tidens tänkeſätt, intet fick ſin rätta
af walet, utan af Kröningen: hwilket är ſå mycket
re, ſom en Konung, hwilken tilträdt regeringen efter
r och bör wara uti fullkomlig och okränkt helgd än-
es regemente aldrig blef med denna nuwärtes ſtåt ut-
Man kan därföre nogſamt finna, hwarföre de andelige
ätt öfwertalade, at låta denna högtidelighet winna ſin full-
, ehuruwäl ingen ting i ſig ſjelf war onödigare. Hwar-
på många ſtällen, där denna ſedwänja warit antagen,
ſedermera aldeles aflagd. Man wil endaſt för denna gån-
ope ſig på Spanien, Portugal och Preußen, och har
ket kunnat märka, at Konungen i Preußen förlorat där-
on ting, hwarken af ſin makt eller höghet. Den torde
ll intet bedraga ſig rätt mycket, ſom tror, at Krönin-
i Swerige införd genom orena och egennyttiga affig-
, ſedermera ſåſom en i ſig ſjelf oſkyldig faſt onödig högtide-
ällen. Det kan ock wara troligt, at K. Eriks giftermål med
rinſeſſan Richiſa gifwit någon anledning, hwarföre en

Erik Knutson. 1210. sådan prakt nu egenteligen blifvit införd. Hon war K. Waldemar den I:s Doter, och således född af en krönt Konung och ster til krönta Konungar. Det kan då wara, at såwäl Konungen sjelf welat äfwen i den delen skilja Swenska ningen ifrån de fordna Konunga-Gemåler, hwilka inkl med denna högtidelighet utmärkta. Åtminstone händer det stundom, at småsaker gifwa anledning til långt större förände Man finner wäl på gamla mynt, at Konungarna i Swer reställas med Kronor äfwen för denna tiden, men Konu na bära Kronor, fast de aldrig warit krönte, och de hufwudbonaden på myntet hafwa warit ofta et infall mästaren, utan at man därföre kan med otwifwelaktighe at Konungarne wärkeligen brukat en sådan drägt.

(1) Chronicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 85. Eodem anno coronatus est *Ericus* II filius Canuti Regis in Regem Sveciæ, Decembris duxitque uxorem *Richissam* filiam *Waldemari* Regis. Diarium Visbyense hos *Ludevig* Reliquiæ MSC. O. Æ. T. 9. Eodem anno coronatus est sanctus Ericus Rex Sveciæ et duxit *Rygizam* sororem Regis Danorum. *Ericus Olai* p. 56. Anno MCCX. coronatus est Ericus filius Kanuti filii S. Erici. Det C som Celsius utgifvit p. 5. Eodem anno coronatus fuit Erich X. Kal. Decembris, dock hänföres Krönungen af denna Författ 1208, samma år som slaget stod wid Lena, men det synes lik likt, at Konungen låtit denna Ceremonie gå för sig, innan fullkomligen förwissad om sin höghet.

(2) *Swerleson* T. 2. p. 428. Norrska Krönikan f. 487. *Torf* P. 3. p. 566. Torfæus utsätter Erling Skaks tal til Årke B sin Sons Kröning på detta sätt: Jam vero nostro Regno in Archiepiscopatus accessit, aliud itaque decus adjiciemus, Reg coronatum, ne in his Anglis vel Danis cedamus.

(3) Erlings tegna ord til Årke-Biskop Eistan förtjena af *Swerleson* T. 2. f. 428. „Enn ef Thier wiljet gefa hen „wigslo, tha ma eingin han sidan taca af Kongdomi at re

(4) Den som intet har Telge Mötes Beslut af år 1288, kan därutaf hos *Wilde* Histor. Pragmatica p. 406, orden äro sacri Concilii approbatione statuimus, ut quicunque suæ titius honestatis immemor, Regem hujus Regni per eccles captiuare, fugare vel occidere præsumserit, nec non et illi vel auxilium seu favorem præstiterint, ob hoc vinculo excom neuerint innodatos, nec quisquam de illa celesta tempore ab ecclesia in Regem coronari meretur.

it här inlåta sig i någon twist, om wåra mynt med tilförlåtelig- Erik Knut-
ia tilägnas de Konungar som Brenner upgifwit, där ingen ty- son.
iskrift gör saken oftridig, wil man endast påminna, at myntet n. 2.
mmer T. III. wisar et anskte, som i stället för krona, är med
der af perlor utziradt, och kan det wara twifwelaktigt, om någon-
u Konung warit på detta sätt klädd.

§. 13.

om K. Swerkers död förqwafde och dämpade all oenig-
lands, så blef ock oenigheten med Dannemark til alla
ägd genom K. Eriks giftermål med Danska Prinsessan
Genom detta äktenskap blef K. Erik Swåger med K.
ir i Dannemark, Konung Philippus Augustus i Frank-
rs Gemål war K. Waldemars Doter Ingeborg, och
Wilhelm i Braunsweig, som war förmåld med Helena
emars tredje Doter. Efter en gammal Krönika skulle
t kunna falla på den tankan, at giftermålet emellan K.
Danska Prinsessan blifwit antingen slutadt eller fullbor-
1209 (1). Men andra Krönikor utsätta 1210, hwilket
deligen rättare, såsom ingen sannolikhet är, at Erik
anhållit om K. Waldemars Syster under brinnande
K. Swerker, då ännu war owiss, hwilkendera af de
Prinsar skulle behålla segren, och K. Swerker tagit sin
Dannemark och där kunde blifwa, och blef wärkeligen,
t understödd. Med sin Gemål hade K. Erik åtskilliga
Son namligen Erik Eriksson och tre Döttrar, Helena,
gift med Knut Folkeson Jarl af Folkungarna, hwilken
de sig til Konung emot Erik Eriksson (2), Ingeborg
gift med Birger Jarl den andra, och war Folkungiska
nga Stam-moder, och den tredje Märeta Nils Sir-
ru til Tosia. Denna sista är således Stammoder för
och Oxenstiernor, hwilka således leda sin härkomst
Konungarna i Swerige och Dannemark. Och som
lefwat efter den farliga Konunga-högheten, hafwa de
ider lefwat och lefwa ännu uti anseende i Swerige,
de andre K. Eriks Mågar, som af Konungsliga
förjusa sig, äro länge sedan uti sina manliga Efter-
kom-

Erik Knutson. kommande utslocknade. Hwarifrån Hvitfeld fått den Dr Richißas Son, som blifwit Arke-Biskop i Sverige, har ja intet bekant. Förmodeligen har han blandat ihop Dr Richißas Son med hennes Doterson Bengt, som blef B Linköping, men intet Arke-Biskop, hwilken Anmärkning är gjord af Messenius. Men på hwad grund Messenius kunnat ta, at K. Erik sjelf afhämtat sin Gemål och blifwit wigd i nemark, kan man intet weta. Det är skada, at denne tare är likså benägen til gißningar som andre i senare tide ka öfwerhopa Läsaren med sådant glitter, antingen för Historien wackrare eller widlyftigare. Intetdera är likw deles angeläget, och når gißningar intet kunna undwikas, saren strax kunna se, at det är gißning, hwilken påminn osta tilförne gjord, dock likwäl kan hända intet för osta.

(1) Orden af gamla Krönikan anföras på detta sätt af Gram m märkningarna til Meurßius p. 377. Anno 1209 Ericus Rex S duxit Rigissam sororem Regis Valdemari et corruit Sverkerus Re sequenti. Til åfwentyrs menar Gram den Krönika som Ludvig lå ka uti R. MSC. O. Æ. T. 9. under N. 1. p. 28, ty där för de nu anförda ord, undantagandes, at Richißa kallas Ringilia, s tingen lär wara skrif- eller tryckfel. Gram förekommer ock detta är misstänkt. Mirum autem fuerit, säger han, si nuptiæ istæ mortem præc Sverkeri. De wid förra §. andragne witnesbörd, utom Chronicon utsätta däremot år 1210, och det gamla Chronicon som Ludwig under N. 6. p. 153, utsätter likaledes år 1210.

(2) *Ericus Olai* p. 57. säger uttryckeligen, at Knut Länge war Helena. Rimkrönikan s. 19 instämmer med det samma, och således ordsak at afwika från de nyare, som påstå at Knut uphöfde sig emot K. Erik, war Johan Jarls Son, och ägde den yngres Doter, som ock het Helena, men at Knut med K. Eriks Syster Helena. von Dalin T. 2. s. 195. deligen har tagit sitt utaf Peringsköld handskrefna Ättebok. ta Genealogiska gråt lär swårligen kunna med öfwertygande redas; då man imedlertid är besogad at följa de äldsta.

§. 14.

Med Norrige hade K. Erik ingen träta. Den wäl kommit i någon stillhet: ickedestomindre förelupo

gas, medan K. Erik Knutson innehade Swenska Thro- Erik Knut-
en, namnkunnige Håkan Galin, Jarl i Norrige, Folk- son.
ungmans Son från Wärmeland, dödde 1214. Denne Tilstånd i
såsom Swensk förtjenar at ihogkommas äfwen i Swen- Norrige.
rien, så mycket mer, som näppeligen hedeligare man wa-
At han war likså berättigad til Riket i Norrige, som
ardson, som nu regerade, är ingen twifwel. Inge blef Håkan
efter han war K. Swerres Systerson genom Cicilia, men Jarl, Folk-
icilia war äfwen Håkans Moder, och war ingen annan wider Lag-
som afstängde honom från Kronan, än at han war mans Son
År 1212 dreswo Håkans wänner, som woro ganska från Wär-
både ibland de andelige och werldslige, saken så långt, meland.
n Jarl skulle blifwa Konung, i fall han öfwerlefde K.
ien efter bägge Herrarnas död, skulle den af deras Sö-
emot Regeringen, som war äkta född, hwarigenom Hå-
s Son Knut tydeligen förklarades för Efterträdare, eme-
Inge hade ingen äkta Son (1). Rätta Kronpretenden-
werres Soneson, Håkan Håkanson, upfödddes imedler-
Håkan Jarl med all anständig sorgfällighet; och ehuru-
lens Gemål war understundom något hastig emot denna
insen, tog likwäl Håkan Jarl honom altid i försvar,
honom städse hos sig äfwen under sin sista sjukdom.
en gammal Birkebenare tilböd sig at taga Håkan Hå-
daga, fick Håkan Jarl afsky både för ogärningen och
ren. Sådan war Håkan Jarl, och hela Riket gaf
t witnesbörd efter döden, at ingen tapprare Hjelte dra-
n i hans tid inom Norriges gräntsor, och ingen bättre
nde önskas, hwarföre han och så af Krigs- som Lands-
älskades och saknades högeligen. En sådan man gjorde
Norrige, som hade hugnat sig af hans styrsel, och heder åt
såsom sitt rätta Fosterland (2). Håkan Jarls Anke-
ina K. Erik den heligas Dotterdoter begaf sig til Swe-
sin Herres död, med sin Son Knut, som i Norska
kallas, gemenligen Junker Knut, och här gifte hon sig
Lagmannen i Wästergöthland. Således hade wäl K.
Håkan Jarl en trygg wän och Anförmanner,
des landsflyktighet med all wänlighet tagit emot honom,

Erik Knutsson. men ingen svårighet var dåsförr at frukta ifrån Norge, uti Sverige uppföddes. Imedlertid Kronpretendenten til sitt grundade sin talan på et frivilligt Ständernas åstundande. Men hwarken K. Erik eller någon annan i Sverige hade sinnad, at göra intrång uti et fritt folks rättigheter, som lämnade Norrmännerna uti fullkomlig frihet, at utwälja sin fränka sina tagna beslut. Hwarföre man och i Sverige blott åstådvare af den förändring som tildrog sig efter hans död, då Håkan Håkansön blef af Birkenarna förkastad ning. Men detta skedde efter K. Erik Knutsons död Inge Bårdson assomnade år 1217.

(1) Norrska Krönikan f. 594.
(2) - - - f. 585.

§. 15.

Sådes kunde K. Erik använda hela sin eftertanke på Landets uplkomst, helt obekymrad för utländska stämplingar wet likwäl intet hwad denna Konung gjort för sin egen til Landets upbjelpande. Wåre fattige Häfdeteckenare äldre tider lämna oß uti en fullkomlig okunnighet om dessa af hans regering. Man wet endast, at undersåtarne mi under hela tiden genom en lycklig och ymnig årsväx einen den kan wäl intet tillskrifwas K. Erik, så framt wil antaga det omdöme, som Olaus Petri gör härwid, at GUD under fromma Konungar plägar låta sin gå öfwer landet, hwilket och torde wara bättre grundadt nu efter den nymodiga Politikan, snart sagt, allena då man inbillar sig, at GUD gör intet. Den är dyra och swåra år kunna infalla äfwen under de gar. Icke destomindre kan man wara öfwertygad ständig och Gudfruktig Öfwerhet är den högsta at land kan wederfaras. En Konung som älskar äfwen sina undersåtare, och en upbyst kärlek för sällan fruktlös och aldrig skadande. Wåre gamla komma öfwerens därutinnan, at K. Erik Knutsson och berömligen (2). Men något särskilt

hafwa wilwa förena förstånder intet behagat Läsaren, så
förskräcker wi, ati K. Erik haft en besynnerlig tröst
wa och tienstens konungsmacht, så är dåtids rådning och
ge Landtmannen tilsvit af honom i landet förordnad.
är det, at denna uptäckning är för Landets wälfärd gan-
lägen; men at K. Erik ägt denna förmån uti någon
hög grad, wet man endast af Loccenius, hwilket på ty-
Swenska wil så mycket säja, at man wet det intet.
ock til föregångare Johannes Magnus, som ganska wär-
rihwer Konungens och Arke-Biskopens wärd, så om
an om landets hushållning i allmänhet. Men man är
s wan at trygga sig wid denna Herrens lofsånger, när
dre för honom det wid handen gifwit. Annat är, at
n och Arke-Biskopen kunnat så göra, och annat är om
ingen gjort så, det senare hör til Historien, det andra
Så kunna anledningen til denna betraktelse är tagen af
kordnande til Lagman i Wästergöthland, rådjer den sig
a, swag bortu: ty Lagman under denna tiden hwarken
ter wandes af Konungen, utan Böndernas utnämnande
nast gällande i sådana mål (3). De andra förfatnin-
K. Erik gjort och kommit til Österwäldens Kyrkor äro
a, och angå förnämligast Klostren och deras förmåner.
bekräftelse är K. Eriks Beskärmelse-Bref för Riseberg
et, af år 1212, uti hwilket han annammar Kloster-Nun- 1212.
i sitt beskydd, och förklarar tillika, at för alla brott,
deras gods och ägor kunde förefalla, skulle hädanefter
dessa intet betalas til Konungen, som Landens Lag
stadgar, utan helt och hållit bero på Klostrets bestraf-
Detta war i sig sjelf så mycket ofördrägligare, som han
på detta sätt uphöfde at wara Konung öfwer denna
nes undersåtare, så mycket mer, som all Konungslig rätt,
ifrån Carlsons förpröfning, war redan eftergifwen på
s gods. Men man inser ännu intet påföljden af denna
ofördrägtighet. Man menar göra wäl, de man mäs-
ske. Genom et annat Bref, utan datum, tilförn
en skogspark åt Nydala Kloster, som des Fö-
Sverker, Erik, Carl, Knut och Sverker des gif-

Erik Knutſon. wit dels bekräfdat för Kloſtret (4). Genom ett annat Bref ledes, utan datum, til Inbyggarne i Nindungen tillägnar gen en faſtighet benämnd Biörnsbo åt ſamma Prydata ſom K. Sverker äfven genom ſitt utſlag tilådom Kloſtret nom gåfwa hade Munkarne bekommit denna egendom, hwilken ſten ſkänkt för ſin Sons ſiäl, och til bewis lagdt Gåfwo på Sonens graf (6). Ett annat Beſkärmelſe-Bref Erik för Saba Kloſter, uti hwilket han förklarar ſig ſ rets Förſwarare på ſamma ſätt, ſom des Herr Fader förnt (7). Detta alt bewiſar wärkeligen inter annat ſmak, och öfwertygar endaſt, at K. Erik tänkt på ſa ſom andre Lekmän i denna tiden i allmänhet trodde.

(1) Wid Weſtgötha Lagen ſtår denna Anmärkning: ok wa godher ear Konunger, forethy at e waru god gærn hans rike, mädhan han lifdi.

(2) *Ericus Olai* p. 56. Hic [Ericus] regnauit annis ſeptem pacifice, eruntque anni fertiles eo regnante.

(3) At Lagmännerne intet tilſattes af Konungen är tydeligt af W I. Gl. Tingmåla B. Bonda Sun ſkal Lagmadher wär allir Bondir walda mæd Guſſ miſtunn: Deſſa orden nan förklaring, hwarföre de och äro af Lyndius på Ruſtici filius Judex Provincialis erit, omnes Ruſtici eligant Del miſericordia.

(4) Innehållet af detta Bref af 3 Non. Jun. 1212 införes af W H. P. ſalunda, ut ſi forte aliquod delictum injuſte commiſſum de regulæ exerceri ſolerent acceſſiones, divinæ intuitu remunera ſanctimonialium arbitrio committeret corrigendum.

(5) *Erici* R. litteræ quibus claustro Novæ vallis patroni Mutahult donat, cc. a. 1252 uti *Örnhielms* Diplom. 408. uti Antiqu. Archv. i Stockholm.

(6) *Erici* R. litteræ indemnizationis claustro Novæ Vallis *Örnhielm* L. cit. p. 409. Orden ſom utmärka denna quam [poſſeſſionem de Biörnisbui] Arnſten pro anim hac vivus et incolumis ſuper prædicti filii ſui ſepulcrum

(7) *Erici* R. lit. quibus Protectionem Monaſterio de Saba Dipl. T. III. p. 666. Notum ſit univerſitati Canutus Pater noſter Proviſor ac Prolocutor Cœnobii de Saba quoad vixit, exſtitit, ſic quoque nos bilitatem noſtram omnimodis exiſtere velle.

§. 16. Erik Knuds son.

At K. Erik straxt efter K. Swerkers död med Rikssens samtycke förklarat Swerkers Son Johan för sin Efterfe, i kraft af den förr upräddade Successions-Lagen, är ofelbar ogrundad anmärkning, hwarmed Messenius af egit förfalskat Historien. Ingen af wåra äldre Historieskrifware, den Ericus Olai eller Olaus Petri och Johannes Magnus, har om denna omständighet. Ej eller är man ensam i den meningen en sådan Skiftes-Förordning aldrig warit til (1). Man har skäl fullkomligt skäl at utesluta denna märkwärdighet från wåra Historien, fastän Messenius blifwit troligen efterfölgd af andre Häfdatecknare. Man har således intet widare at berätta om K. Erik Knutson, än at han blef sotdöd (strado) på Wisingsö år 1216 (2). Och ehuruwäl han uti sitt äktenskap blifwit signad med många Barn, hade han likwäl ännu intet tillfälle at se sig hugnad med manlig Lifsarfwinge, emedan hans Son Erik Eriksson blef född efter sin Herr Faders död (3). Wanligt är det denna K. Erik, som omtalas uti Liber Daticus, hwilken skänkt åt Bröderna i Lunda Dom-Capitel en Silfwer. Och om han förmodeligen wid sin död kommit i Domkyrkan i Lund, kan man nog wara öfwertygad, at wåra Kyrkorna intet blifwit förglömda, fast därom ingen anmärkning kommit til Efterwerldens kunskap. Denne Herren kallas af Ericus uti några gamla Handlingar, ehuruwäl man icke wet hwarföre eller hwad det skal betyda (5).

(1) M. *Ibres* Anmärkningar öfwer Konunga-Längden wid Wästgöta-Lagen, finner man influtet äfwen denna påminnelse bland de öfriga i ämnen p. 122. Quod nulla lex publica sanxita sit, ut ex Ericis et Sverkeriana alternis Reges Sveciæ crearentur, vix probandum.

(2) *E. Benselius* Mon. Eccl. p. 85. MCC. XVI obiit Erikus Ranfverorum filius Canuti. *Ericus Olai* p. 56. Obiit autem ille in Wisingsö anno Domini M. cc. XVI. et sepultus est in Varnhemmensi cœnobio Patris sui.

(3) Knutsons Son Erik Eriksson är född efter Fadrens död lär Påfwen Honorius den III, som uti sitt Bref til Biskoparna i Sverige och Rasebuta af år 1219 d. 7 Aug. hos Reinaldus Annal. Eccles. T. 13. p. 268 säger det uttryckeligen.

(4) *Joh. Magn.* Mon. Scan. P. 2. p. 29. VI Id. Febr. Obiit Hericus Sveciæ rex dedit fratribus marcam argenti. Orsaken hwarföre man

Erik Knutson. tillägnar denna gåfwa åt Erik Knutson, är den, at K. Erik den dödde emellan Påst och Pingst. Erik Läspe dödde Kyndelsmässo, då denne Herren dårenot kal hafwa dödt den VI Idus Febr. påminner Härwid, at uti det tal som höllz, då när Mårtensdag nung såsom Kron-Prins första gången war i Lund för [illegible] Non. Febr. i stället för Idus, men det är et Skrifwel. Och [illegible] har sin riktighet, at K. Erik dödde IIII Id. Aprilis, som [illegible] Anmärkning intages, är hela denna slutmening wacklande; [illegible] kan hända, kan wara lika mycket.

(5) Chronicon af *Celsius* utgifwit p. 4. MCC. XVI. - - Obiit [illegible] Æticus Rex Sveorum IIII. Id. Aprilis et natus Ericus III. [illegible] quosdam. MCC. XVIII obiit Ericus Rex et eodem anno natus [illegible] Här finner man således två olika dödz-år wara tillagnade [illegible] Knutson, och torde denna senare anmärkning hafwa skett i bråd [illegible] sederunera hafwa infiutit i Texten. Samma påminnelse torde [illegible] i anseende til Æticus, hwilket någon gammal afskrifware torde [illegible] i stället för Ericus. Se Ihres Anm. til Konunga-längden [illegible] götha Lagen p. 124. Schöler uti sitt Glossarium har antagit [illegible] hånden, at Æticus skulle wara förbrådkad af Edelrich, men [illegible] hwad gemenskap det kan hafwa med K. Erik. Annars har [illegible] at Æticus, hos Du Cange af Benedictinernas uplag, förklarad [illegible] febri hectica laborans, då man borde sluta, at K. Erik dödt af [illegible] eller någon annan tärande Feber. På hwilket sätt inga widerwä[illegible] nelser wid detta ord äro nödwändiga.

§. 17.

Johan Swerkerson. Genom K. Erik Knutsons död war Thronen [illegible] et nytt wal war oumgängeligt: och såsom man nu [illegible] warit wan at med Konunga-walet stadna på Konunga-[illegible] kunde intet något särdeles twifwelsmål wid Thronens [illegible] yppas; utan lära de wäljandes enhälliga röster förr [illegible] Jon eller Jahan Swerkersons uphöjande til Konu[illegible] heten. Dy at wälja en antingen ofödd eller nyfödd [illegible] de sig intet med denna tidens grundmeningar i Reg[illegible] sten. När man ock påminner sig, at Jahan Swer[illegible] Dotterson af den mäktiga Birger Jarl, Brosa, och [illegible] ra slägtingé af Folkungarna, kan man begripa, at [illegible] he förbigås, så wida ännu ingen af Folkungarna [illegible] til Kronan. Man berättar wäl hos wåra äldre Hi[illegible] gt äfwen Richiza K. Eriks Gemål befordrat K. Jo[illegible]

Dylikt finnes likwäl intet hos de äldre wara upteknadt. Jahan Swerkerson.
re kan man tro, at hon gjort alt hwad mögeligt warit,
ibehålla Kronan för sin egen Son. Det är oemotsäge-
K. Waldemar i Dannemark, Drottning Richißas Bro-
rde alt hwad han kunde til sin Systersons Prins Eriks
. Ty först påstod han, at Riket hörde honom til, såsom
: sin Fader. Och när det saktadt Prins Jahan genom
ämares bearbetande blifwit Konung, protesterade han med
t emot Krönningen, och stämde så wäl Ärke-Biskopen i
som Swenska Lyd-Biskoparna til Påfwen i Rom, at de
lle stå til swars emot dem, som Konungen i Dannemark
ffärda til sin Systersons rätts bewakande. Men detta
r protest hade ingen wärkan, utan Biskoparna låto icke
dre Krönningen gå för sig. Påfwen befaller därföre Bi-
i Lübeck, Schwerin och Ratzeburg, at de skulle med alt
het undersöka målet, och om det befanns, at Swenska
ne stridit til Smörjelsen och Krönningen, sedan K.
nars wald war gjordt, skulle de pålägga Ärke-Biskopen i
och en af des Lyd-Biskopar, at på en wiß tid personli-
ställa sig i Rom, tillika med Fullmäktiga från de andra
rna, at inför Påfwen stå til answar för det förakt som
t emot Apostoliska Stolen (1). Detta alt wisar tydeli-
wäl K. Waldemar, som des Syster Drottning Ri-
ldes med fullkomligt answar satt sig emot K. Jahans
Wid detta tillfälle måste man medgifwa, at Biskopar-
gången gjort hwad de borde göra, då de intet låtit
förr en påfögd af målet, därföre afstadna, emedan
Jahans Apostoliska Helighets pröfning och dom kommit
Genom et annat uptörande hade Swenska Konunga-wa-
dlen rätt blifwit underkastade Påfwarnas granskning,
Ständer hade kunnat blifwa beröfwade äfwen sin
nal-rätt, som genom lag och urgammal wana war
wisa deße Tyska Biskopar fullgjort det af På-
sända ärende, wet man intet. Det blifwer likwäl
K. Jahan förblef uti sin Konungsliga högfet, oak-
och Påfwelige Buller, och Prins Erik intet
K. Jahans död fick intaga den Thron, som des
fistewis hade innehaft. (1)

Jahan Swerkerſon.

(1) Som alla deſſa omſtändigheter innehållas uti Påfwens Honorii den III:s Bulla til de i §. nämnda Biſkopar, gifwen Reate den VII Id. Aug. Pontificatus Anno 4:to eller 1219, och de för öfrigt af wåra Hiſtorieſkrifware åro förbigångna, nödſakas man til bewis anföra orden af Bref wet, ſådana ſom de förekomma hos Ord. *Raynaldus* An. Eccl. 13. p. 268. Chariſſimus in Chriſto filius noſter Waldemarus Danorum Rex illuſtris nobis inſinuare curauit, quod charæ memoriæ Erico Sueciæ rebus humanis exemto; Nobilis vir Johannes Regnum Sueciæ defuncti filium, dicti Regis Danorum nepotem, jure hæreditario vendum, quorundam magnatum ejusdem Regni favore ſuffultus invaſit. Porro idem Rex intellecto, quod venerabiles fratres noſtri Archiepiſcopus Upſalenſis et ſuffraganei ejus in Regem volebant ſupradictum Nobilem, ne id facerent inhibuit appellando: Prædictum nepotem ſuum et omnia jura ejus Apoſtolicæ protectioni ſupponens, ſtigens terminum, quo per ſe vel per nuntios ſuos in noſtra præſentia, iis qui venirent pro tutela dicti nepotis ſui reſponſuri, legitima ejus appellatione contempta in Regem inunxerunt nobi dictum, in præfati nepotis ſui pupilli, ac etiam poſt *Patris* graviſſimum præjudicium et contemptum noſtrum &c. De Bi namn, til hwilka Bref wet är ſkrifwit, undantagande Lubec, ſkrifne, Szerinenſis nämligen och Kaſeburgenſis: men förmodel de rättas ſom i ſielfwa §. är påmint.

§. 18.

Kröning.

Sådana twiſtigheter mötte K. Jahan wid anträdet regering, men ſom alt ſtadnade i ord och proteſter, tyſtnad ligen all motſägeſe, ſedan han blifwit krönt. Af det Påfwe-Bref är ganſka tydeligt, at Kröningen gått för Auguſti månad 1219. Men därföre är man intet fullkomlig ſad om Krönings-året, ty wåra gamla Hiſtorieſkrifwa ka det intet. Om man wil hålla fört, at K. Jahan ſin regerings-tid ifrån Kröningen, måſte han hafwa in nan ſamma år ſom K. Erik Kuutſon dödde, ty uti de af utgifna Bref kallar han år 1219 ſitt tredje och 1220 de Regements-år (1). Wid Kröningen bekräftade K. Privilegier, ſom andeliga ſtånder redan under bekommit. Men at Stadgan om Clericiers frihet ſlig domſtol intet kommit i fullkomlig wärkſtälligh af Påfwens Innocentii den III:s Bref af år nan han högeligen beſwärar ſig öfwer de wer

llenaſt ſkåpade Klerkerna under werldſlig Domſtol, utan Jahan Swerkers-
) aſſatte Preſter eſter behag (2). K. Jahan, ſom njutit all son.
af Biſkoparna, förklarade fördenſkull alla Biſkops-gods Andeligas
a Riket fria för all Konungslig tunga, och tillade dem Privilegier.
alla Konungs-böterna för brott, ſom på något andeligt
de blifwa begångne (3). Utom des bleſwo ock alla ſå
ndeliga brottmål, ſåſom hor, lönſkeläger och mera dylikt
nderkaſtade Biſkoparnas omprövande och Lagſaga (4).
Swenſka Kyrkan kom alt mer i det ſkick, ſom den heli-
n i Rom och des regerſjuke Prelater ſå länge och i wißt
ſåfångt eſterſträfwat. Swenſke Preſterne giſte ſig likwäl
ktadt alla Påfweliga Kyſkhets-reglor, ehuru mycket Päf-
den delen wiſt ſig nitiſka. Honorius den III, ſom nu war
Församlingens Öfwerhufwud, war ganſka miſsnögd med
ordiſka Preſt-Huſtrur, men underſtod ſig likwäl intet, at
) på en gång fördömma alla gifta Preſter, han begynte
en något lindrigare författning at bana wägen därtil,
ir 1218 förklarade, at inga Preſte-barn måtte ärfwa
rnes egendom (5).

et där K. Jahan ſtadfäſter et Fiſke til Nydala Kloſter är dateret
gratiæ M. CC. XIX anno Regni noſtri tertio, och Breſwet, hwar-
n ſkänker ſin gård Sweabol til Riſeberga Kloſter, är gifwit Ry-
anno ab incarnatione Domini M. CC. XX. anno Regni noſtri
Det förra finnes i *Örubielms* Diplom. *T.* 8. p. 410. det ſenare
Diplom. T. 11. p. 901.
nii den III:s Bref i detta mål kan läſas hos *Wilde* H. P. p. 320
n kan läſas K. Jahans Bref af år 1219. hwars innehåll H.
ſkunda inför H. P. p. 381. In die inthronizationis ſuæ Domi-
dicto Scarenſi Epiſcopo et ceteris Epiſcopis Regni collatas poſſeſ-
eccleſiaſticas, cum attinentiis earum a Regia exactione liberas et
confirmas, ut ſi quæ cauſſæ in fundis aut prædiis presbytero-
eccleſiarum emerſiſſent, tocaliter ipſi Epiſcopo attinerent in ſatis-
ne.
tta privilegium uti K. Jahans tid bleſ lämnat Biſkoparna, kan
af Erik Läſpes Bref, ſom är utan datum: Volentes ut ea, quæ per
dilectionis prædeceſſorem noſtrum Regem Johanem pie et juſte
per nos firmitudinis robur obtineant, quidquid pie memorie B.
Scarenſi a dicto Prædeceſſore noſtro datum eſt et habitum, co-
Scarenſi Epiſcopo liberalitate Regia confirmamus, adje-
quæ in ſæpe dicti Regis donationis literis piæ memoriæ Papæ
12. Del. Ff Ho-

Jahan Sverkerſon.

Honorii confirmationi inſitis plenius et perfectius continentur, ut ea-rü-er perjurii reatus cauſſæ et quæcunque aliæ ad religionis ſacræ ve-rum ſeu violationem præſumptæ ad ipſius officium libertate penitus. Guth. Gr *Wilde* H. K. p. 382.

(s) Honorius den III ſkref til Ärke-Biſkopen i Lund gifwen apud Sanctum Petrum ſecundo Non. Maji Pontificatus anno [1218] gör denna härliga förordning: Etſi multis ſanctis Pa-gumentis fuerit laboratum, ut qui ferunt vaſa Domini, mundi ſ-tamen usque adeo Princeps mundi quosdam clericos et presbyt-bris mundanis involuit, ut munda reſpuant et immundam ſobo-mundo procreare connubernio non formident, eos ſaltem ut a-beſcant, in hoc volumus et debemus punire, quod eorum pr-exorta in paternis hæreditatibus non ſuccedat. Breſwet finnes *vii* den III. Epiſt. L. 2. Ep. 1068. communiceradt af H. Erat-gebeck af de Acter ſom nyligen äro öfwerſända från Köpenhamn.

§. 19.

Deße författningar, ehuru ſnörrätt de woro ſtridan-Rikets ſanſkylliga nytta, bleſwo likwäl dels ſtadgade dels K. Jahan. Man kan inter hwarken laſta honom eller h-dom därföre: ty om han än warit mycket äldre, ja åſ-ket förſtändigare än han war, hade likwäl det ſom ſkeet-deligen måſt ſke ändå. Det är ſå ſatt underſtundom m-kroppen ſom enſkylta människor. Större delen af w-ålder rinner bort under dårſkaper och huſwudyra, och n-ganſka lyckelig, om han bliſwer halfklok wid ſlutet af ſi-Sådant måſte likwäl tålas och botas genom tid och-Näſtan ſamma ſak är med Riks-kroppen. När ålder-eller någon annan häftig ſjukdom raſar, måſte paroxy-bi inman någon cur kan rätt företagas, och et. botemed-wid, om det än wore aldrig ſå godt, ſkadar mer än-nar. Man nämnde nyligen, at K. Jahan war un-bleſ Konung; detta bekräftas af åtſkilliga gamla-gar (1). Det torde dock wara twifwelsmål under-han någonſin af de äldſte bliſwit kallad Jahan den-Efter-utſeende har han ock någon tid warit under-men därföre har man ſig intet bekant, hwem ſom ſk-geringen under des minderårighet. Troligaſt är, at Ja-

Jahan Swerkerſon.

rikets Råd warit egentligen därmed ſyſſelſatte: Ty at Drott-
en haft någon del i förmyndarſkapet, har ingen af de äldre
och de nyare kan man tro, om man behagar. Annars
man, at Konung Jahan warit den förſte om hwilken näm-
at han haft en beſtändig Canceller, och har Biſkop Carl i
ping warit innehafware af detta wigtiga ämbete, hwilket af
iga bref intygas (3).

id Wäſtgöthe Lagen berättas detta ganſka tydeligt: ty där ſäges, at
war benämder at älder, och härutaf har förmodeligen Ericus
tagit ſin berättelſe, när han ſäger: Anno 1229 (1216 eller 1219)
us eſt in Regem Johannes filius Sverkeri Regis in ſua pueritia et
batur Johan Unge. Och af detta ſtället lära de nyare förmodeligen
agit detta namn åt honom.

i förra Anmärkningen ſer man, at Ericus Olai märkeligen kallat Ko-
ngen Johan Unge, men hos de äldre finner man intet ſpår därtill. Chroni-
eller rättare ſagt Catalogus Regum Sveciæ hos *E. Benzelius* Mon.
p. 71. Decimo octavo loco regnavit Johannes Filius Sverkeri Juni-
Hic bonus tribus annis regnavit et Alvaſtrum ſepultus eſt, cum
1210. Uti Lilla Rim-Krönikan ſtår denna öfverſkrift öfwer hans
Lefwernes Beſkrifning: Johan Unge Suerkerſon. Och af deſſa
lär E. B. Benzelius tagit den påminnelſe, ſom inflytit uti des
ſ. til Svenſke Hiſtorien, då han anmärker, at man funnit förmode,
uti någon gammal Skrift, at där ſtått Johan Unge Swerkerſon,
därigenom fallit på den tanken, at han hetat Unge, då det likwäl
bruka hop med Swerker, och Unge Swerker betyder efter denna
s teleſätt, intet annat än Swerker den andre. Således finner man
ſtone uti Wäſtgötha Lagen ſid. 95, Adalward gamle, och Adal-
unge, i ſtället för Adalward den förſte och andre, och Bengt Un-
ſamma mening, ſ. 96. m. fl.

ra Herr Handlingar, ſom finnas uti Rydala Kloſters Pergamente,
ſtadgumma åtſkilliga bref, ſom härjas på detta ſätt: E. Dei gracia
ncta eccleſie Epiſcopus Doctoribus Regis Cancellarius, eller Domini
Cancellarius: och Brefwet af år 1219 bland Ornhielms Handlingar
ingat T. 8. p. 410. börjas ſå: Johannes Dei gratia Rex Sve-
ie Karolus eadem gratia Linkopenſis Epiſcopus Eiusdem Can-

§. 20.

Hwarefter Swerkers författningar ſäger man intet något
ſkeligt wara underrättande angående den förre tid, ſom

Jahan Swerkerſon.

K. Jahan förde Swenſka Spiran. Hwad ſom annars mit
deliga Kyrko-Regementet kan wara märkwärdigt, ſkal uti
wederbörliga Capitel finna rum. I anſeende til utländſke
ter, lär Swerige kunnat ſägna ſig af en fullkomlig ſtillhet
dantagandes hwad några utländſka röfware då och då
företaga, ſom nu bör underſökas och pröfwas. I Da
regerade K. Waldemar Waldemarſon eller den andra,
gemenligen för ſina ſegrande wapn kallas Waldemar
Det förbehåll han gjort emot K. Jahans wal til förm
Syſterſon Prins Erik Erikſon är omtalt uti det
Men han tog likwäl intet wåldſamt ſteg emot Swer
ſynes haſwa warit öfwertygad om den ſamning, at kri

Tilſtånd i Danemark.

Swerige och Dannemark tjena til ingen ting annat, än
nas och Inbyggarnas gemenſamma ödeläggelſe. Ej
ſtes det minſta tekn til fiendtligt miſsförſtånd på Swenſ
ſom kunde giſwa tilfälle til ofred. Och hwad ſmåråtor,
bolaget kunde giſwa anledning til, hade aldeles ingen fo
blodig wärkan, ſåſom man på intet ſätt beifrade det ſteg
Waldemar gjort emot K. Jahan. Så länge wärjan hwi
prat och ſkrifter med ſamma mynt betalas. Uti Norrige
de K. Håkan Håkanſon, om hwilkens uphöjelſe på
Thronen är talt i K. Erik Knutſons Hiſtoria. Denne
habe hwarken lüſt eller tid at oroa Swerige, ty en del
underſåtare och i ſynnerhet de andeliga, af gammalt agg
Faderſader K. Swerre, woro i början inter benägne, ut
åſwen neka, at K. Håkan war ſin Faders Son. D
fördenſkull, at Konung Håkans Moder ſkulle bära
til bewis, at Håkan Swerres Son war K. H
naturlige Fader. Birkebenarne och K. Håkan Hå
tiga wämner förifrade ſig högeligen öfwer detta p
Daggſin Bonde ſwarade på en ſå ohemul begäran, a
ohördt, at man emot en lagligen utkorad Konung wi
ſådant jäf, utan ſyntes honom ſkäligare, at man i
dande järn brukade kalt järn emot Konungens
wumdsmän. Icke deſtomindre beqwämade ſig K.
wänſkeliga bewis, och ſedan Konungens Moder
bergat järnbörden, tyſtnade ändteligen

…ller. Til ån mera befästande af sin Thron gifte sig K. Hå… med Skule Jarls Doter, hwarifrån alla deßa konster hade …rsprung. Baglernas Höfding dödde 1218, hwarigenom …parti efter någon underhandling utslocknade. Men i Norri… ej så snart et parti dämpadt, för än et annat upreste… tiggaresölje, som man kallade Slitungar, gjorde efter Bag… uphörande, mycken oro, och som de intet woro starke nog… de sig med Ribbungarna. Deße hade til förman en Si… som hade en tid borrät haft sitt tilhåll i Halland, och bleß …d afhämtad därifrån 1219, och gjorde med sitt sölje mycket …de och bekymmer. Uti alt detta tog Sverige ingen del; …m Skule Jarl förbandt sig med åtskilliga wänner i Swe…), och når K. Håkan 1218 war neder i Wiken, assände …wanliga bud til Eskil Lagman i Wästergöthland, med begäran, …l och des Fosterson Knut Håkanson wille besöka honom. Lag… Eskil fann likwäl intet lägligt at inställa sig, förebärande, …kunde intet förtro sig åt Birkebenarne. Och ehuruwäl …garne kort däreſter öfwerföllo Lagman Eskil och Knut Hå… i Götha Älf, och togo bort hans sartyg, kunde dock så… intet upwäcka något miſförstånd emellan deßa Gränts-Ri… alt war fredligt (2). Johan Swerkers-son.

…rriſke Krönikan ſ. 604.
… ſ. 609, 612.

§. 21.

Östra kanten förſpordes ej eller någon uppenbar fiendt… deſtomindre föröswades då och då något röfweri af …inom Sweriges gräntſor. Intet finner man, at nå… lig Krigshär från Estland osredat Swenska Stran… Sigtuna af dem bliſwit förstörd år 1188. Det …a likwäl röfware då och då trängt sig i Swenska …gion öfwerwäld. Til hämmande häraf tal K. Carl Jarl och Carl Biſk. i Linköping slagne af Eſtländ-ingar. …Bällemi herätelſe, företagit et Fältåg år 1218 emot …Estland, och sedan han intagit Leals Slott i Wiken, …it tilbaka, och lämnat 500 Swenska til beſättning …under Carl Jarl och Biſkop Carl i Linköping, hwilka

Jahan Swerkerson. 1220.

efter Konungens återresa blefwo af Estländerna anmgrant. fabladе år 1220 (1), eller som Mellenius sednare anmärkt 1219 (2). Mellenius har oefwärt rätt härutinnan, at wåra inhämska Häfdateckнare tilförene riktat Swenska Hi med denna tilökning. Men jag frukar, at denna Saga el storia är lika oriktig som ny, och gör den ewiga tyskare som alla wåra gamla Handlingar härom i akt tagit, fa ska misstänkt. Det enda som i wåra fordna skrifter h wit anledning til meningen om detta förmenta Fältåg, finner det Carl Jarl och Biskop Carl af Linköping 1220 slagne af H:dninzarna (3), och at en gammal anteknat, at en härfärd blef gjord til Lifland 1219 (4 de andre omständigheter äro lånte af Rullovs Liflandska Alt detta är likwäl intet tilräckeligt at bewisa, det K. J någon härfärd för händer emot Lifland. Rullovs witne går 1208, och hör alså på intet sätt til K. Jahans Om man ock wille medgifwa, at Konungen lämnat och Biskop Carl i Linköping efter sig i Lifland, sedan sig mästare af Leals Slott 1218, är det aldeles owiss at de intet blifwit där qwar, ty Carl Jarl har underf som witne tillika med Ärke-Biskop Valterius år 1219 hwarigenom Konungen dömmer Skeppna Fiske til Nyb ster, och Biskop Carl har på samma sätt warit tilstädes i Kloster 1220, då K. Jahan skänkte Sweabot til Nunn sammastädes (5). Sammanhanget måtte fördenskull annorstunda, än Mellenius och de som honom följa, behag wid handen. Följande påminnelser torde kan hända målet. Påfwen Alexander den IIIt hade redan, muntrat alla Nordens inbyggare til krig emot hedning jämte äfwen Christna Religionen borde fortplantas Länder, så i Estland som annorstädes. Han ma syndernas förlåtelse åt dem, som wille sköta sig heligt wärf, som annars de borde åtnjuta, som Gräf, men alla de som blefwo slagne wid en så ning, försäkrades om alla sina synders utwiskwelse På detta sätt kunde man blifwa både salig och lyckades, och man kunde icke destomindre

geliga synder. Man kan således vara öfvertygad, at många Kahan Swerkersson.
den i Sverige sinnes beredwillige at förwärfwa sig Himmelen på ett så behändigt sätt. Men därföre företogs intet straxt 1220.
thteliga fältåg, utan enskylta personer bröto af egen andakt
go sig det Christeliga wärk at plundra och slå ihjäl hedningar.

Sålunda finner man af Lifländska Krönikan, at Biskop einhard i wisste århundrad efter aftal med en Swensk Hertig, sfvelsutan Birger Jarl Brosa, skaffat en Krigshär tilhopa af wenskar, Göther och Tyskar til at bekriga Curländerna. Men n Flottan blef wäderdrifwen til Wirland, landstego deße Korßkamer, förhärjade landet i tre dagar, och hafwa de Swenefter undfånget ansenligt byte och indrifwen skatt af inbyggarne ifwit sig på hemresan, som det heter, med Tyskarnas stora ndje (7). Något dylikt hände äfwen under Biskop Albrecht, lagdt grunden til Staden Riga. Ty sedan han blifwit förnämd til Biskop år 1198, reste han til Gothland, och predikade där för Gottlänningarna med sådan kraft, at femhundrade ner togo Korßet och förpliktade sig at bekriga Lifländarna. kop Albrecht for widare från Gottland til Danuemark och ska Riket, och skaffade tilhopa en stor skara af folk, och kom dem tilbaka til Lifland (8). På detta sätt hafwa wärkeli wäre Förfäder haft del i Lifländarnas omwändelse, men därkan man intet påstå, at K. Johan i egen person eller i spet af en Krigshär besökt Lifland. Man kan ock til en del af egna Handlingar inhämta, at sammanhanget wärkeligen sådant, som det är beskrifwit. Således finner man at Carl warit nio år i fält emot Ingermanländningarna, hwilsamma afton han kom hem til Askanäs, blef af Esterna : Men hans Fru, som undkom til Hundhammar, samförsta hast ihop folk och nedersade hela detta röfwareföljet på Rät (9). Om det hade warit en ordentelig Krigshär, förmodeligen intet med sin skyndsamhet så i grund kunlagga dem, och för öfrigt är ingen anledning, at någon därföre blifwit företagen emot Estland. Något dylikt dragit sig med Jarl Carl, och Biskop Carl i Lin är det möjeligt och troligt, at några Estländske Fri stugor sig fram antingen i Roslags skären eller i Mälaren

och

Johan Swerkerſon. 1220.

och där oförmodeligen öfwerfallit dem. At de blifwit ſlagne e
mördade wid Rotala, bortflytter dem ingalunda til Liſland,
ſkönt man nu för tiden intet ſkulle kunna wiſa hwar denna ort i
Swerige warit belägen. I anledning af detta alt kan man
modeligen aldeles ſtryka ut denna märkwärdighet af K. Joh
Hiſtoria, åtminſtone kan det intet wara ſkedt 1219. Hwad
ſjelfwa fälttåget beträffar, ſom företogs ſamma år, om
wåra gamla Handlingar omröres, ſå är ingen twifwel, at
med ſyftas på K. Waldemars utruſtning från Dannemar

(1) *Meſſenius* Scondia T. 2. p. 24. T. 12. p. 113.
(2) *Meſſenius* T. 15. p. 33. och ſamma årtal 1219 nämligen,
och af v. *Dalin* T. 2. ſ. 181.
(3) Krönikan hos E. *Benzelius* Mon. Eccl. p. 15. M. CC. XX.
rolus Epiſcopus et Karolus Dux VI Id. Auguſti. Chronicon *Celſii*. M. CC.
occiſi ſunt, Karolus Epiſcopus Lincopenſis et Karolus Dux. VI
guſti apud Rotalum. *Ericus Olai* p. 56. A. D. M. CC. XX.
Carolus Epiſcopus Lincopenſis et Carolus Dux in Rotala a paganis,
Herrars dödsår ſynes wara med tilräckeliga witnesbörd ſtadfäſtade.
pings Biſkops-Krönika hos *Eric Benzelius* M. Eccl. 119. talar likmål
ſkop Carls död ſåſom den warit ſkedd i en härfärd; des ord förtjena at
Sidan war Biſkop Karl den ſiette
Then mycken orät halp at rätha
Store Guds tieneſt ſticktade han
Och war en megtog Örligsman
Ty wart af ſanna Saga
Med Hertog Karl tagen af daga
Med andra Swenſka Biſkopar flere
Then Kriſtin tro wille formere
Af Kyrja ther ſik monde ſammankaſta
I Rekalum, GUD den ſtunden laſta.
N. B. Benzelius har uti Prolegomenis p. 32. wiſt, at Författ
ſta delen af denna Krönika leſwat wid år 1523, och lämnar
ſareus eftertanka, hwad witsord han kan äga, då han
äldre, och anförer flera omſtändigheter, än de uptekna, i
han lägger märkwärdigheter til, ſom märkeligen äro ogrundade
han ſäger, at flere Biſkopar ſamma gång blifwit ſlagne, hwar
gen anledning är. Denne ſäger ock, at Biſkop Carl bl
Ryſſarna, då Ericus Olai ſäger, at det ſkedde af hedningar
och anmärkas, at orten kallas Rekalum. Med Rotala kan
Roſlagen någorluuda komma öfwerens, Rekarla med
man ändteligen förfoga ſig på öſtra ſidan af ſjön,
allenaſt Rökel uti Wiken, ſom N. B. E. Benzelius
utan och Rotel intet långt från Hapſal, ſom

kriſning öfwer Eſtland och Liſland wid handen gifwit p. 83. Men Johan Swerker-
ſwårt altid oemotſägeligt, at hwarken denne Författare eller någon ſon.
af wåra äldre Häfdateknare, för Meſſenius, haſwa påſtått, at K.
för ſin egen perſon warit deltagande uti någon ſådan utrednin
nicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 15. M. CC. XIX. expeditio
oniam.
wet af år 1219 anno Regni noſtri tertio är ſtadfäſtadt på detta
in præſentia noſtra et Domini Valeriani Upſalenſis Archiepiſcopi et
Ducis et aliorum Principum appoſitorum. Det andra K. Johans
f år 1220 bekräftas ſålunda: Hujus autem Donationis teſtes ſunt
us Dux et Valerius Archiepiſcopus et Dominus Carolus Epiſcopus,
Olavus Epiſcopus - - - Datum autem in Ryſabierh anno ab in-
one Domini M. CC. XX. anno Regni noſtri quarto.
ielm H. Eccl. p. 493.
er Origines Livoniæ ſacræ et civiles, utgifna af Joh. Gotl.
p. 14.
er Op. Liv. p. 24.
Krönikan den ſtörre ſ. 33.
ſen ſärdeles twiſt kan wara, at härfärden af 1219 bör tilägnas åt
ldemar: man kan dock til öfwerflöd beropa ſig på Chronicon Sia-
af *Arn. Magnæus* p. 54. MCC. XIX. Waldemarus ivit cum exer-
ntra paganos in Eſtland.

§. 22.

anledning af hwad man i det föregående anfört, torde
m redan ſagdt är, med all ſäkerhet kunna ſluta, at K.
aldrig gjordt något tåg til Liſland: men at friwillige äf-
re förſökat ſig dit, til at antingen förwärfwa ſig åra eller
ifket, ſom det kunde bära til, lär wara likaledes oneklig.
an har ändå intet warit ſyſſolös, emedan han ſyues med
t alnwer haſwa upoffrat ſin regeringstid til de andelis
ſe. Hwarföre han ock blifwit kallad den gode eller Pius (1).
ärre fått hugna ſig af detta tilnamn haſwa merendels
ndräckte Klerkälfkare, men ſlåta Regenter. K. Johans
och haſtiga död förordſakar, at man nu får tiden hwar
ſäga mycket godt eller ondt om hans regering. Uti wå-
Handlingar berömmes han för en ganſka god wilja, hwil-
wanl. altid följer med barndomen och ungdomen, och kan
ſes mig tro, at man wärkeligen ſörgo öfwer hans död,
ſom wid Wäſtgöthalagen (2). Om det intet altid är

Jahan Swerkerſon. behageligt för en ſtor Herre, är det likwäl underſtundom ganſka angeläget, för des heder, at han dör i rättan tid. Om Nero förhonddags dödt inom ſitt femte Regerings-år, hade han utan twifwel blifwit anſedd med långt andra ögon, än han numera ſkäligen förtjent. För öfrigt måſte gärningen egentligen bero på en Konung, och intet allmänna taleſätt, ſom altid ſtå till buds, när man har intet annat at ſäga. K. Jahan dödde på ſitt
död 1222. ſlutet 1222 i början af året, på hwilken ö han ſig [illegible] uppehållit (3). Genom denna Herrens aflidande upphörde Swerkerſka Släkten på Konungſtiga Thronen, och des anhörige på manliga linien haſwa antingen warit för ſwage eller för ſlöa at göra ſig olyckeliga genom åtal på Swenſka Kronan. Dock ges wål om honom, at han intet regerat mer än tre år: men det föregående år oemotſägeligt, at hans regering warit [illegible] ifrån början af des tiltråde eller K. Erik Knutſons död, lär den nämnda tre års regerung egentligen böra räknas ifrån den tid, då han blifwit myndig, kan hända ifrån des Kröning. Wål K. Jahan ſom des Förfäder ifrån och med K. Swerker förſte ligga alle begrafne i Alwaſtra Kloſter, och war Konung [illegible] den ende af alla Swerkerſka Konungarna, ſom blifwit ſatdd. berättar i allmänhet, at Swerkerſka Släktens wapn warit en [illegible] upreſt orm med en ſtjerna för munnen. Sädeles förefinnes dermed taflorna för Kongl. Guſtavianſka Famillen, hwilka finnas hos [illegible] uti Monumenta Ulleråkerenſia. Samma bild och ſköld ſkall på den Grafſten ſom är lagd öfwer Suno Syk, K. Swen I:s Son uti Wreta Kloſter. Sophia Brahe intygar det. Men det wiſſaſte lär wara, at Swenſka Familierna hafwa intet några egentliga Släktwapn, ſåſom ock Helena Swerker den II:s Doter förde uti ſitt Sigill en flygande Orm, intet ſärdeles liknar den figur, ſom efteſt tildgnas Swerken (4). At wapnet, ſom är uthugget å Sunos Syks [illegible] är nytt, kan inter dragas i twifwelsmål.

(1) Hela K. Jahans Leſwerne innefattas af Ericus Olai [illegible] p. 56. Anno Domini M. CC. XIX. electus eſt in Regem [illegible] lius Sverkeri Regis in ſua puericia et dicebatur Johannes [illegible] hannes Pius, qui tribus tantum annis portavit [illegible] riteten kan man och anföra Spanioren Mariqvis [illegible] Swenſka Konung wid år 1222. Hoc item anno [illegible]

[illegible] Rex Sveciæ et Gothiæ Johannes cognomento Pius nimium ben immatura morte præventus atque ingens sui desiderium relinquens subditis, in Albastra Cistercienſi cœnobio ſepultus eſt. Se *Manrique* Annales Cistercienſes T. 4. p. 269. Johan Swerkerſon.

Wid Wästgötha Lagen talas om K. Johan på detta sätt: „Adertiondi [illegible]ar Jon Konunger, Swärkirs Sun, barnsår at aldri oc mykit godh[illegible]liäder; Thre wintrer war han Konunger och strado i Wisingsö: Alt Sweriki harmädi hans dödæ mykit, at han skuldi eigh liwæ länger oc Alwastrum ligger han, oc e göme Gudh sål hans.

Gamla Rim-Krönikan yttrar sig med efterföljande Rim om K. Johan.

I Barndom iag til Konung waldes
Och *III* år på Wisingsö dwaldes
Af soot dog iagh sedhan ther
Efter Guds börd *M. CC.* och *XXII* åhr.

Författarne, satt åttelägger af K. Swerker, hafwa åter fört et helt annat [illegible], så wida den Danska handskrefna Afhandlingen pro Dania Nobilitate ostendenda, skal äga witsord; ty skölden har warit uti fyra trekanter eller spetsar fördeldt, twå hwita och twå swarta.

§. 23.

Efter K. Johans död skulle åter Thronen genom nytt wal tillsättas. Man wet, at i brist af skrefna Regerings-Lagar, hwilka ännu denna tiden saknades, tjenar bruk och gammal wana i stället, så wida man wil hafwa någon regel. Efter snart omtalade Ers förfarenhet, hade man altid wid Konunga-wal warit want på Konunga-Söner, så wida sådane warit at tilgå, och Konunga-walet nästan uti hundrade år wäxlat om emellan Swerkers och S. Eriks Slägt, och det man stadgad sig endast genom en slags politisk affekt, som antingen war grundad på mycket samwetslösa uträkningar, eller ock på en slags [illegible]hwarigenom man welat behålla jämnwigten emellan twå [illegible] och wälförtjenta Slägter. Som en Prins ännu war af S. Eriks Slägt, Erik Eriksson nämligen, blef han [illegible]konung utkorad. Detta war alldeles öfwerensstämmande [illegible] en lång tid rådande grundsatsar, men kan ändå förefalla eftertänksam Läsare underligt och oförmodeligt. Prins Erik [illegible] warit äldsta barnet af K. Erik och Drottningen, kunde ej wara född för år 1241, och på den [illegible] kan ej wara mer än tolfwa år gammal wid hes

Erik Eriksson.

Erik Erikson. 1222. Företrädares död. Men af det föregående är tydeligt, at
föd efter Fadrens död och således ingalunda för 1216,
intet kunde wara fullkomligen sex år gammal när K. J
led (1). Dessutan war han halt och låspande och förm
äfwen sinkligs, så at hoppet om hans regering måtte wari
kinkugt. Däremot woro många betydande Herrar i La
trodde, at Kronan skulle såwäl paßa til deras huswud,
någon annans: och hafwa Folkungarne alt ifrån denna tid
yttra sin inwärtes kallelse til Konungsliga högheten. D
tes omständigheter, rikedom, mäkt och förnämt slägtskap
ra utslaget, hade de oftelbart kunnat påstå, at någon af
de komma i åtanka framför et ungt barn. Det kan
twiflas, at ju åtskillige af dem warit förseedde med sådа
skaper, som wärkeligen kunnat pryda Thronen. Men
pröfning är många wanskeligheter underkastad. I anseende
skap och Swägerskap woro Folkungarne snarare för m
för litet med Kungliga Familier förbundna. Alle då
Folkungar woro ättlägger af K. Knut den heliga i Dan
och således i skyldskap med alt som stort och förnämt wa
den. Denna ädla slägtskap war sedermera beständiget un
genom förbindelser med Kungliga Huſen. Birger J
hade haft til Gemål K. Harald Gylles Doter-son
ge Stenkilsons Doterdoter och Magnus Henriksons
och wär han tillika Konung Swerker den II:s Sonso
Moderfader åt Konung Johan. K. Knut Eriksons Ge
les och före hafwa warit af Folkungiska Huſet, s
Erik Eriksons Fadermoder på den räkning och wa
ätt. Magnus Månaskiöld Birger Brosas Bror wa
en Sonedoter af K. Swerker den I, och Magnus
Ylfva, Lagman i Wästergöthland, war gift med K.
lfgas Doterdoter. Deßas barn och anhöriga hade
lätteligen kunnat skaffa sig medhållare wid wal
fighter hade hållit dem tilbaka. Kan hända m
ret, om man tror, at helfwa Prins Eriks sjuklighe
gjordt honom kännare wäg til Thronen. Hopp
ringen under Prinsens minderårighet; och om en
förändring kunde hålla tilbaka mångas begär

sedermera tilfälle at taga tjenliga mått til assigternas widare utrande. Det kan ock wara troligt, at Erik Eriksons unga Syster äfwen haft någon del uti Kron-Pretendenternas fogelighet. Ewärdadt giftermål med någon af dem kunde sedermera lägga wigt i anläggningen. Sådana uträkningar hafwa ock rum dylika tilfällen, och är det en bekant saf, at K. Rudolfs af burg Döttrar haft mycken del uti des Käjsare-wal. Om kulle inbilla sig i anledning af Messenius och andra, at Prins Systrar warit redan gifta, den bedrager sig ofelbart, ty gifte sig hwarken då eller nu med barn och dockor. Ingen kunde hafwa i det högsta mer än ellofwa år. Erik Eriksson. 1222.

K. Erik Knutson dödde IV Id. Aprilis 1216. Chr. *Celsii* p. 4. Samma Chronicon yttrar sig således om K. Johans död: M. CC. XXII. Johannes Rex Svecie VI Id. Mart. och är det således oförnekeligt, at Sweriges Erik ännu intet kunde hafwa fylt sitt sjette år.

§. 21.

Dessa nu upprepade och andra kan hända nu obekanta orsaker befrämjade K. Erik Eriksons uphöjelse på Swenska Thronen och Kröningen gick för sig år 1223. Så säger åtminstone Olai. Men som han tillika berättar, at det war K. Eriks tjugusette regerings-år, är det omöjeligt at han kunnat wara krönt 1223 (1). Hwilket ock är så mycket otroligare, som man finner uti wår Historia intet exempel, at man krönt Man kan ock sluta af et ganska betydeligt Bref, som Gregorius den IX skrifwit til Ärke-Biskopen i Lund K. Eriks Kröning ännu intet war skrad, ty uti detta han tillstånd åt förbemälte Ärke-Biskop, at han skulle Pallium wid Konungens i Swerige förestående Kröwäl när man jämför detta med Eric Olaulons utlåtelse, Erik krönt utur sitt tjugusette Regements-år, måste denna högtidelighet intet hafwa gådt för sig från efter Sunnerus år Ericus Olai den ende, som utsatt K. Eriks nu anförda år, wåre andre fordna underrättelser i denna märkwärdighet, undantagande Olaäfwen likwäl wid detta tilfälle intet gjordt annat, än.

Erik Erik. öfwerſatt på Swenſka, hwad Ericus Olai ſkrifwit på Latin. Man
ſon. oaktat man til åfwentyrs intet är underrättad om året, på
1225. hwilket Kröningen är förrättad, är man dock aldeles förſäkrad, at Erik Erikſon blef utwald til Konung efter K. Johan, och at ingen ſärdeles lång Thron-ledighet haſwer warit (4). Man [illegible] intet bekant, at några uppenbara ſtämplingar gjort walet [illegible], man har dock anledning at tro det något miſsnöje yttrat [illegible] ter man fattat det beſynnerliga beſlut, at anmoda Påfwen [illegible] rius den III om ſitt Beſkydds-Bref, hwilket ock utſ[illegible] 1225 uti Auguſti månad: och tager Påfwen härigenom [illegible] och alla des rättigheter uti ſin faderliga wård, och [illegible] Guds och alla Apoſtlarnas ſtränga hämd, ſå framt [illegible] derſtode ſig at bryta däremot (5). At detta Bref [illegible] wärkadt af dem, ſom welat ſkaffa K. Eriks Thron någ[illegible] ſäkerhet, kan intet twiſlas. Romerſka Prelaterne woro [illegible] ke at på egit bewåg utfärda dylika Beſkärmelſe-Bref, de [illegible] öfwertygade om deras ringa wärde emot tiltagna och [illegible] ſjuka huſwuden, hwarom ock ſjelfwa påſölgden öfwertygade [illegible] hade likwäl warit owänligt, at neka dem när de begärde, [illegible] kom för öfrigt an på förſök, om någon förmån wanns [illegible] nom eller ej.

(1) *Ericus Olai* p. 57. Anno autem Regni ſui XXVI. Anno [illegible] M. CC. XXIII coronatus eſt in regem Sueciæ Ericus filius Erici filii Canuti S. Erici Regis filii qui blæſus erat et claudus, [illegible] rioſus et juſtus, faciens omnibus in regno ſuo juſtitiam [illegible] Olai talar uti föregående rader om K. Waldemar den II i D[illegible] och om man wille häntföra de förſta orden til honom, hwilket [illegible] ſärdeles paſſar ſig, kan det ändå intet blifwa år 1223, utan [illegible] delſen borde det wara 1228. Uti et af K. Erik Eriksons Bref [illegible] hwilket uti följande Anmärkning kal widare omröras, talas [illegible] ſin inthroniſations och wigelſes dag, dies inthroniſationis [illegible] tionis noſtræ, och ſå framt de uti ſjelfwa H. inwyckta påmin[illegible] ſin riktighet, måſte genom inthronizatio och conſecratio inte[illegible] ning, utan et högtideligt ſättande på Thronen, då några [illegible] kunnat wara upläſte, hwilka ſåledes kunnat gifwa [illegible] ſlags wigſel.

(2) Wid detta tilfälle wil jag allenaſt beropa mig på [illegible] Smek. Han blef wald 1319, men blef likwäl intet [illegible] Chronicon hos E. Benzelius M. E. p. 92, 93.

Raynaldi

(2) Man finner et stycke af detta Bref uti Odorici Annales Eccl. T. 13. Erik Erikssons 406. jag will införa det som hit hörer med sielfwa titelen på Breswet, hwilken man, som han där förekommer: *Gregorius IX* PP. Lundensi Archiepiscopo permittit, ut in celebritate coronationis Regis Sveciæ pallio utatur &c. Metropolitanus in coronatione Regis, benedictionibus abbatum, Regalium nuptiarum in missarum celebratione ab eo, die quam in Ecclesiæ suæ privilegio sit expressum, nequaquam pallio uti debet: Verum Fraternitati Tuæ, vel si forsan Regem coronare contingat, eo die pallio possis præsentibus indulgemus, dum tamen evidens utilitas vel necessitas exposcat. Man har sig annars bekant, at regerande Herrar låtit kröna sig åtskilliga gångor, men at sådant bruk warit i Sverige, har man ännu intet kunna finna anledning til.

Erik Erikssons Bref af år 1224 finnes daterat tillika anno Regni sui octavo, på hwilken räkning han blifwit wald 1222. Begynnelsen af Brefwet lyder så: In nomine summæ et individuæ Trinitatis. Ericus Dei gratia Sveorum Rex - - - Novit siquidem tam præsentium ætas quam futurorum posteritas, quod in die Inthronisationis & consecrationis nostræ &c. Joh. Scheffer har införd et stycke af detta Bref uti sina noter til Incerti Scriptoris Chronicon de Archiepisc. Upsal. p. 18. Sedermera har Peringskiöld utaf sielfwa Originalet intryckt det helt och hållit uti sina Monumenta per Thimidiam p. 167, hwar man ock läser Novelit Brefet för Novit: hwilket ofelbart är rättare.

Honorii den IIIte:s Bref finnes hos *Wilde* H. P. 406. daterat Reate VII. Id. Aug. Pontificatus nostri anno X. det är ock tryckt hos Vastovium.

§. 25.

Under K. Eriks omyndiga år har detta förberörda tildragit Kröningen undantagande, som man til åfwentyrs ännu inom, när den blifwit firad. Men hwem som egenteligen fört Riket under minderårigheten, är man intet fullkomligen underrättad. Troligt är, som Hr. C. v. Dahlin berättar, at Rikets wårdat Regeringen. Men hwilka som då bekläd det- och wigtiga ämbete, kan man intet med fullkomlig säkerhet weta. Wid år 1250, nämnes Folke Jarl såsom Rikets Drots, hwilken warit beprydd med alla goda egenskaper, men dessförre haft det i Regeringen wid år 1222 och följande år, man intet påstå (1). Uti et Bref som af K. Erik är gifwet, dock utan datum (2), nämnas såsom Rikets Råd, förnämligt den andre i Skara, Konungens Råd och Canceller Holgerson Konungens slägtinge och Råd, Knut Chri-

sti-

Erik Erikſon. 1225. ſtine Son, tilkaledes Konungens ſlägtinge och Råd, Magiſtri Stenar och Erengiſle Big, Konungens Foſter-fader, hwilka ſom Råds-Herrar afdömt en ägo-twiſt emellan Brynolf Stallare och Suno Abboten i Alfwaſtra, ſom talade på Kloſtrets wägnar. Bréfwet är ock underſkrifwit af Konungen ſjelf, Biſkop [illegible], Knut Holgerſon, Knut Chriſtineſon, Brynolf Stallare, [illegible] Lagman och Joar Joarſon, ehuru hwarken Brynolf, [illegible] man eller Joar Joarſon nämnas här, ſom Riksens Råd; [illegible] heller bör man hafwa den tanken, at alle Lagmän [illegible] woro Riks-Råder, utan det ankom på Konungens [illegible], hwilka han behagade utnämna til Biſittare uti ſitt Råd. [illegible] ket åfwen bör förſtås om ſjelfwa Biſkoparna, emedan Konungens förtroende och ingalunda Biſkops-wärdigheten gaf dem [illegible] i Rådet. Och är denna rättighet at wälja ſitt Råd, uti ſyn[illegible] der, utan motſägelſe af Konungen utöfwad, ſom af wåre [illegible] Lagar inhämtas kan. Wåra Laugſedgare eller Genealogiſter [illegible] i denna delen med mycken warſamhet brukas, ty när de [illegible] gon förnäm Släkts Ättlängd kommit något långt tilbaka [illegible] de merendels alla Perſonerna til Riddare och Riksens Råd; [illegible] de intet hade ſig bekant hwad ämbete de wärkeligen beklädt; [illegible] likwäl en förnäm och hederlig Adelsman hwarken förr eller [illegible] anſe det för wanheder, at äfwen utan ſyßla, uti et ſtilla [illegible] kunna befordra Fäderneslandets wälgång.

(1) Rim-Krönikan ſ. 25. Här talas om, at Birger Jarl ſatte [illegible] re för ſin Son K. Waldemar, då man kan finna, at det [illegible] 1250, och ſedan Birger Jarls barn warit upräknade, förr [illegible] ett witnesbörd om Folke Jarl.

Folke Jerl war en ärlig man
Riksens Forman tha war han
Han war ſwa höfwiſt bogande och wiſ
At alla gafwo honom thes pris
At han war en ärlig herre,
Ok do han afbrott, ty war wärre.

Man kan ſluta någorlunda häraf, at Folke Jarl dött [illegible] mars Wal, och bör man intet föreſtälla ſig, at han wa[illegible] dare, faſt han för taktens ſkuld, kallas Riksens förman. [illegible] lai ſäges p. 59, at Fulco Dux hädde 1248, men [illegible] och bör heta Ulf Jarl.

(2) Detta Bref ſtaner uti *Ordenbielms* Diplom. T. 7. p. 963. och är där in- tet datum uti den afſkrift, ſom nu är til hands. Men uti Bilagorna til Gref Frölichs Diſputation de antiquis Weſtro-Gothiæ Legiferis un- der Pr. *Rabenius* N:o 1. föres det til år 1221. Här nämnas de af Rikſens Råd, ſom då woro närwarande, på detta ſätt: Suno præfati mo- naſterii Abbas et Brynolfus cauſæ hujus deciſionem nobis in poteſtatem dederunt et Conſiliarii noſtri, quorum hæc ſunt nomina, Benedictus Venerabilis Scarenſis eccleſiæ Epiſcopus hujus nominis II:dus, Cancellarius et Conſiliarius noſter, Canutus Holmgeri Filius, Cognatus et Conſiliarius noſter, Canutus Chriſtinæ Filius, Cognatus et Conſiliarius noſter, Magiſter Stenarus, Ereſgifle Wig, nutritius noſter. Breſwet un- derſkrifwes ſålunda: Ego Eſkillus Reli ſubſcribo et ſigilli mei impreſſio- ne confirmo. Ego Benedictus Scarenſis Epiſcopus et Domini Erici Cancel- larius S. S. et ſigilli mei appenſione confirmo. Ego Canutus Holmgeri fi- lius S. S. et ſigilli mei appenſione confirmo. Ego Canutus Chriſtinæ fi- lius S. S. et ſigilli mei appenſione confirmo. Ego Brynolfus Strabularius S. S. ſigilli mei appenſione confirmo. Ego Eſkillus Wiſigothorum Legi- fer. S. S. et ſigillo meo confirmo. Ego Joarus Filius Johannis S. S. et ſigilli mei impreſſione confirmo. Längre är ej det Bref hwaraf jag har afſkrift. Men i Prof. Rabenii Afſkrift ſtår: Ego Olaus dei gratia Upſalienſis Archiepiſcopus ſubſcribo et ſigillo meo confirmo, emellan Bry- nolf och Eſkil. Oſelbart är, at i Breſwet intet åretal nämnes, utan lär det wara tillagdt efter giſſning, hwarföre ock von Dalin ſ. 190 har ſört Breſwet til 1224. Uti et annat Bref af år 1225. angående Erkets- twiſt emellan Alwaſtra och Konungs-almåningen, war ſamma Suno tilſtä- des på Kloſtrets wägnar, och är det ock af Ärke-Biſkop Olof under- ſkrifwet. Men hwarken härigenom eller genom annat document, ſå wi- da mig är bekant, bewiſes, at Eſkil Lagman war ibland Rikſens Råd. Erik Erik- ſon.

§. 26.

Medan K. Erik war omyndig, finner man inga ſärdeles Knut Lån- ingar hafwa förelupit innom Riket. Några Biſkopars ges upror. , andras tilſättjande, Kloſters inrätning och mera dylikt för- ades til ſitt enſkilta Capitel: men ſå ſnart K. Erik kommit ngnare ålder, hafwa ganſka ſtora ſwårigheter mött honom, a inter utan blods utgjutelſe och wåld kunna öfwerwinnas. ndsmans begärelſe til Kronan kunde nu intet längre twingas hopp och tåfamod. Det kan wara troligt, at en ſäker på en ſjuklig och ſwag Herres död, hämmat utbrytnin- til en tid. Alt ſom K. Erik tiltog i ålder och ſtyrka, för- hoppet om en ſådan förändring, och med tiltagande at befara et fördelaktigt gifte-mål, ſom ſkulle än mer

Erik Erikson. 1229. förqwäfwa den smickrande Regerings-sjukan. Det war då intet tid, at hoppas längre. Ibland Folkungarna utsåg man då til hufwudman Knut Johanson (1). Han war begåfwad med alla de utwärtes egenskaper, som saknades hos K. Erik. Af en resig längd, wackert utseende, med et lätt och qwickt målföre, hopfogade han et godt naturligt wett. Med sådana förmåner hade han kunnat lefwa wördad, ansedd och älskad, om ej en oinskränkt åresjuka förgiftat altsammans. Konungar hafwa sina smickrare, store Herrar hafwa ock sina. Knut Johansons medhållare gjorde altid en föraktelig jämförelse emellan honom och en lågsint och låspande Herre, liksom Konunga-dygder borde mätas efter mer eller mindre utwärtes anseende. Den högaktning, som Knut hade af sin Släkt och utwärtes anseende, fick en ny tilwäxt genom des giftermål med K. Eriks Syster Helena (2). Wid år 1227 eller 1228 lär han hafwa firat sitt Bilåger (3), och så snart det wunnit sin fullbordan, kommo alla deßa höghets anläggningar uti full drift, och K. Erik, som intet war sinnad, at göra et wekligt och föraktteligt offer af sin tilständiga rätt, gjorde sig sådig at förswara sig. En stor del af Folkungarna förklarade sig för Knut, och ibland deßa woro Carl, Harald och Hollinger de förnämste. Efter von Dalin woro Carl och Harald Bröder födde af Helena K. Sverker den IIs Dotter. Men Hollinger war Knut Johansons Son (4). Där upräknas ock årskillige andra af Knuts medhållare, men som hos de äldre ingen ting därom finnes upteknadt, lämnar man det i sitt wärde såsom en omständighet, hwilken hwilar på blotta gißningar. Hwilka som förklarat sig för K. Erik, wet man aldeles intet. Man kan ej eller förwäkrad, at de andre K. Eriks Systrar warit gifta, och den yngsta af dem til åswentyrs ännu intet hafwa wuxen. K. Erik hade nu fyldt sitt Trettonde år, och möjeligt, at han, af ungdoms-hetta intagen, warit något stig, och således wågat i otid en hufwud-drabning med ständare; utgången war åtminstone den, at han, år 1229 led et fullkomligt nederlag wid Oluström, och blef taga sin tilflykt til Dannemark.

Slaget wid Oluström.

K. Erik flyktar til Dannemark.

(1) At denne Knut warit Johans Son ser man af Catalogis Regum ciæ hos *Eric Benzelius* Mon. Eccl. p. 19. Decimus Octavus Rex

nsson. Denna Konunga-längd är skrefwen wid år 1300 och är således Erik Erik-
kåligen gammal. Den som åstundar weta denna Konungs Slägt-regi- son.
ster, behagade jämföra bifogade Att-linier. 1229.

Folke den tjocke. | Knut. | 1. Jon Jarl slagen på Aspende. | Knut Joansson Konung.

Folke den tjocke. | Bengt Suywels. | 2. Folke Jarl slagen i Gestilren. | Knut Folkeson, Konung med Erik Eriksson.

Slägt-linien N:o 1. är af v. *Dalin*, se des Sw. R. H. T. 2. s. 194, lit. b. jämnaförd med s. 179. N:o 2. af *Messenius* Theatr. N. Sv. p. 121. Den förra har den förmån, at den gör Knut Länge til Johans son, hwilket stämmer öfwerens med den nu åberopade Konunga-längd. Dalin har förmodeligen lånt sitt af Peringskiöld. För öfrigt har jag ingen ting at påminna wid någondera, til des jag får se bewisen, hwarpå de stöda sig.

Efter v. Dalin s. 195, war intet denne Knut Folkung, K. Eriks Swåger, uti hwilket han kommer öfwerens med Peringskiöld, uti des handskrefna Atte-bok T. 1. hwilken mig warit communicerad af H. Baron och Landshöfdingen Tilas. Til widare utredning af deßa inwecklade Att-räkningar, kan man här se Slägt-linien hos Peringskiöld på det nu nämnda stället: Folke Jarl unge, slagen wid Gestilren.

Helena. g. 1. Knut Länge Konung 2. Philip Laurentson.

Suno Folkeson, g. Helena K. Swerkers d.

Knut Folkeson, g. Helena K. Erik Knutsons dotter.

Til widare bestyrkande däraf, at Knut Länge warit gift med Helena Folkes Doter anför Gustaf Benzelstierna Håkan Gamles Saga C. 214 uti sina handskrefna Anmärkningar til H. Er. Gref *Bondes* Conspectus Sveciæ Regum Genealogicus, som mig blifwit meddelta af Stats-Secreteraren och Commendeuren M. Benzelstierna. Icke deslo mindre, den som läst Ericus Olai p. 57. och S. Rimkrönikan, kan aldrig taga någon annan mening däraf, än at Knut Länge warit K. Eriks Swåger; hans ord äro dese: Habuit autem (Ericus) tres sorores, quarum unam quæ Helena vocabatur uxorem Dominus Canutus Folcungus vir prudens consiliis et facundus. - - - Zelantes ergo Folcungi pro suo Canuto Regium pro eorum præcipuo et Regii sanguinis uxorem habente, cœperunt Regem contemnere, et in contra eum potenter erigere, dicentes sibi Canutum magis dignum esse imperio tanquam virum elegantem et in consiliis, consiliis et facundia præpollentem. Erant ergo præcipui in hac [illegible] ipse Canutus gener Regis, Carolus Haraldus et Holingerus. Olaus [illegible] berus sig på samma sätt, at Prinsessan Elins Gemål war denne

Erik Eriksson. Knut Länge, at man intet må nämna Messenius, Johannes Magnus o flere nyare. Och har man uti sielfwa H. fördenskuld följt Ericus Olai.

(3) Prinsessan Helena kan ej wara född, för än 1211. Hon war säledes i tet mer än 16 år gammal 1227.

(4) v. Dalin f. 195. Messenius T. 12. p. 116 wisar nögsamt, at han h de sig bekant, at några woro af den tankan, at Höllinger war Knut Lån ges son med Helena K. Knuts syster, men han påminner, at det wa orimmeligt. Den som wil hålla före, at den uti sielfwa H. anförda me ning är riktig, at Knut Länge ägt til Gemål K. Eriks syster, bör då til lika medgifwa, at han warit gift förut, ty uti Norrska Krönikan f. 730. säges uttryckeligen, at Höllinger war Knut Länges son; ehuruwäl äf wen denna Krönika uti detta Genealogiska bruk ofta far wild, sasom då där säges p. 737, at Magnus Måneskiöld Birgers son hade K. Erik syster til äkta.

(5) *Ericus Olai* p. 58 Hi (Folkungi) collecto exercitu contra Regem convenerunt in pugnam et bello durissimo Anno Domini MCCXIX (1219) Folkungenses triumphabant, et fugit Rex Ericus in Daciam. Chronicon hos *Ericus Benzelius* M. Eccl. p. 16. MCCXXX eclipsis solis facta, fugatus Ericus Rex Sveciæ - - - bellum Oluström 4. Cal. Dec. Chronicon *Cilfii*: MCCXXX Bellum fuit Olustrum IIII. Cal. Decembris, eclipsis solis facta fuit. Fugit Ericus III in Daciam: Så at man til åtskillnad borde sätta detta Kåll-slaget på år 1230. Uti Rim-Krönikan kal wastrum. Hwar Olustrum är beläget, wet man intet. Ibland Closters gods finnes ock et Olofsforp. Det nämnes uti Abbedikan Bref af år 1500, hwilket är tryckt p. 73 uti Disputationen om Wretense in Ostrogothia under Prof. Törner.

§. 27.

Knut Joansson Länge. At denna lagan warit af Prästerskapet uphäfd, är af aframinsta anledning. Intet tekn finnes därtil på något ingen gammal Författare har sagt det och intet document därom, ingen owilja förspordes emellan de Andeliga och och ingen särdeles bewågenhet finnes wara bewgad Länge emot de andeliga. Det wore mindre underligt, andelige wärkeligen upwäckt en sådan storm, ty äresbegär niskior finnas i alla ständ, än det är, at en ny hädare bringa sådana beskyllningar fram, fastän ingen minsta mißtanka därom. Den wundna seget och K. kande ur Riket, undanrögde alla hinder, som annars nat afhålla Knut Joansson från Thronen. I så fall digheter, har han förmodeligen blifwit allmänt, ja

hälleligen utropad för Konung. Uti et gåfwo-bref, som K. Knut Länge utgifwit år 1231, kallar han sig Canutus Dei gratiâ Rex Sveorum, och såsom witne af gåfwan åberopas Ärke-Biskop Olof i Upsala, Ulf Jarl, Laurentius Lagman af Tiundaland, och Sigmund Lagman af Attundeland utom några andra, hwilket ock sedermera wisar, at han warit allmänt erkänd (1). Man kan ej heller beskylla andra för åretsörgåtna trolöshet emot sin Lag-krönte Konung, än dem, som warit wärkande Ledamöter i uproret. Et obetänkt motstånd, i så wanskeliga omständigheter, ökar allenast eländet utan all nytta. Inbördes krig hafwa altid de mäst hände påföljder, och när heder, warkunsamhet och människowänlighet kan hafwa rum i andra krig, är uti inwärtes upresningar raseri och bitterhet det mäst wärkande tänkesätt. Och at denna borgeliga krig intet afklädt sin wanliga och naturliga grufwelighet, kan inhämtas af Påfwens Gregorii den IX:s Bref af år 1232, hwilket han afsändt til Ärke-Biskopen i Lund, Upsala och Biskopen i Avignon. Alla fiendtliga grufweligheter wisade sig på et förfärligt sätt, i synnerhet i Strengnäs Stad och Län, hwar man likwäl på intet sätt tagit del i kriget (2). Man for fram med mord och brand, hugg och slag, fångslande, sårande, lemmars afstymmande och penningars utpräßning öfwer all, Kyrkor, Kloster, Sjukhus och andra andeliga inrättningar, woro utsatte för et omänskligt förfarande. Alt hwad som tjente til Kyrkors skrud och prydnad, såsom Böcker, Kalkar, Kors, Helgedoms-kar, omhäng och annat röfwades och bortfördes oförsatt. Den willaste fiende hade intet kunnat rasa med samwetlöfare grymhet, så at härutaf åtminstone ingen anledning är, hwarföre de andeliga, som K. Knuts medhållare, emedan de allenast all Kyrko-skrud skiöflades, utan ock alt som war anwändt til de andeligas underhåll, tillika röfwades och bortfördes. Allmänt elände war sålunda wißaste frukten af Folkungiska upproret. När ingen bot häruppå wäntas kunde, updrog Påfwen at de nämnde Prelater skulle belägga sådana wåldswärkare med Kyrkans bann och interdict. Men man har orsak at tro, att de wågat betjena sig af detta botemedel. Denna Kyrko-lag anwändes sällan med kraft och eftertryck, under en stundens förbittring. Sådana andeliga åfkedunder gå al-

Knut Jonsson Länge. 1229.

Knut Jonsson Länge. 1232. tid häftigast under lugnet. Deßutan war ännu intet andeligt Påfwe-wäldet stadgadt i wåra orter, och alla nitiska hotelser hade ännu intet haft den påsyftade wårkan. Det är nog, at man wisat den naturliga påfölgd, som Knut Länges ogudaktiga girighet fört med sig, hwarigenom ock deß annars goda egenskaper bliswa wederstyggeliga.

(1) K. Knuts Bref är tryckt af Peringskiöld uti des Monumenta Ullerakerenfia f. 299, och angår det en gåfwa, som K. Knut gjort til Jungfru Maria Kyrka i Upsala eller Östra Aros, hwilken Kyrka är nu förstörd albeles ödelagd.

(2) Gregorii IX. Bulla daterad i Avignon XIV Cal. Mart. Pontificatus Anno V. eller 1232, finnes i *Örnhielms* Bullarium T. I. p. 245. Man läsa Påfwens egna ord til bewis. Hodie contra nonnullos iniquitatis filios, qui in ciuitate et dioeceſi Strengenenſi, prætextu guerrarum, quibus eædem ciuitas et dioeceſis prædictarum, bellicis actibus ſe minime immiſcentes, non absque injectione manuum violenta, capere, detinere, carceribus mancipare, tormentis ſubjicere, verberibus cædere, vulnerare, morti tradere et crudelibus afflictionibus ad redemtiones indebitas pecuniarum coercere, eccleſias, monaſteria, hoſpitalia et alia pia loca, ſecularia et regularia dictæ dioeceſis, invadere, frangere, occupare, occupata detinere, diruere ac incendio concremare, et eccleſias, monaſteria et loca ipſa libris, calicibus, crucibus, ſanctorum reliquiis, paramentis et ornamentis aliis diuino cultui et deputatis ſpoliare, ac hujus modi libros, calices, cruces, ſanctorum reliquias, paramenta et ornamenta ſuis ſacrilegis nec non fructus, reditus, res et bona alia perſonarum eccleſiaſticarum monaſteriorum, hoſpitalium et locorum aliorum hujus modi, tam in eccleſiis, quàm extra eas exiſtentia etiam violenter rapere et deprædari in prædam abducere ſeu aſportare præſumſerunt, ſicut et quotidie piratæ more non verebantur. &c.

§. 28.

K. Erik kunde imedlertid intet afböja detta elände, utan war twungen at afbida tiden, til deß han kunde med eftertrycklig tilräckelig styrka infinna sig. Man kan intet twifla, at han ju af sin Moderbroder, K. Waldemar, blef med all wänlighet mottagen. Men denne Konung befant sig intet nu mera, uti segrande omständigheter, uti hwilka han warit någon tid förr. Ty sedan han år 1223 wardt på förrädiskt wis fången, och miste land af Grefw Henrik från Schwerin, hade des förra

ycka ombytt sig uti en envis motgång. Han blef wäl be- Knut Jo-
rån sitt fångelse år 1225, emot en summa af 45000 lö- ensen
nark Silfwer; men K. Waldemar war, så tilsägandes, in- Långe.
ra K. Waldemar. Och kan man draga i twifwelsmål, 1234.
. Erik sått i Dannemark särdeles undsättning, emedan E-
Olai nämner allenast, at K. Erik wände snart tilbaka til
ige, och med et skåligt antal folk griper an sina motstån-
. Men at det war samladt i Dannemark, säger han in-
K. Erik hade, under sitt wistande där i Riket, kunnat blif-
rstärkt ifrån sina egna medhållare i Swerige, utan at nå-
nnerlig hjelp warit lånmad af K. Waldemar. Man styr-
i mera i denna tankan, emedan man uti ingen af de gam-
anska Krönikor, som äro til hands, finner en enda rad
upteknad, hwarken om K. Eriks ankomst dit i Landet eller
s återfärd. Det gick ej heller intet aldeles så hastigt, som
Olai föreburit, at K. Erik war i stånd at möta sina fi-
ry det skedde intet för än år 1234. Men då besann sig
ik i de omständigheter, at han kunde wåga et Hufwud- Slaget wid
ag emot K. Knut, hwilket ock hade en sådan utgång, at Sparsätra.
nut med större delen af sitt folk blef liggande på platsen
Sparsätra, och de öfwerblefne kringspriddes den ene hit, den
dit, då ock Hollinger, som undankom, drog sig tilbaka til
ikeland (2).

icus Olai p. 58. Detta senare Fälttågs omständigheter beskrifwas och befiorka det, som i sielfwa §. är infördt. Fugit Rex Ericus in iam et Canutus mox eligitur in Regem, sed brevi tempore gauderet Principatu taliter acquisito. Rex enim quam velociſſime reverſus a in, manu valida partem adverſam aggreditur et conveniente utroque eitu circa Sparſetra victoria cedit Erico Regi, Canuto occiſo et ſuis fugatis aut proſtratis. Tunc Hollingerus fugit in Geſtricism. Huit- uti sin Danska Krönika T. I. p. 197 säger, at de Danska öfwer- ne K. Knut. Huitfeld har merendels uti Swenska saker följt Olaus ij och skrifwit, som ord från ord annars följer Ericus Olai, hwar här t den tilökning om Danska hjelptroppar, som intet fanns hos des re. Dän Krönikan s. 20 beskrifwer K. Eriks utrustning på samma Ericus Olai.

m K. Knuts död finnes detta anteknadt uti Krönikan hos *Benzelius* ſ. Vet. p. 16. MCCXXXIV obiit Canutus Rex et Olaus Archiepi- us. Chronicon *Celſii* p. 5. MCCXXXIV. Obiit Canutus Rex di-

ſtus

Knut Jonsson Långe. 1234.

ëus Longus, et Olavus Basatômir Archiepiscopus Upsalensis III prilis. At detta Sparsätra warit beläget i Wästergiötland två Skara, är troligare, än at det warit wid Enköping. Se *Bruz* Vastovium p. 60 och *v. Dalin* s. 198.

§. 29.

Sådan nytta hade en obetänkt åregirighet med sig, och kristelig samt åresörgåten olydna emot sin rätta och Konung. Något twiswelsmål kunde likwäl yppa sig om sättet af K. Knuts död, emedan man wid förra §. an det några säga, at han stupade uti Sparsätra slag, and berätta allenast, at han dödt år 1234, hwilken utlätelse brukas om wåldsam ändalykt. Om K. Knut dödt af som han fått i träffningen, kan det ena med det andra lä förenas. Frukten af alla K. Knuts stora egenskaper blef den, at han gjordt sig med de sina olyckelig, förordsakat månt elände i landet, och tillika öfwertygat werlden gen sjelf, at där är en ganska stor åtskilnad emellan en lång och en stor Konung. Hwad båtar wäl Riket och det en resig kropp, wacker skapnad och qwicka insall? Me alt är Borgeliga Samhället ganska litet hulpet, då ej manhängande och otröttelig eftertanka om hela Landets sättet wärde på de öfriga kropps- och sinnets-förmåner hade ändå warit en stor lycka för Riket, om den af K och des medhållare förordsakade blods-utgjutelse afstådna rätta hufwudmannens fall, men fiendtligheterna uphöch därigenom, utan inbördes kriget fortsattes icke desto mind ej med samma häftighet, understundom af Hollinger och hang, ända til des han blef fången och år 1248 hål Då kom ändteligen Riket åtminstone uti inwärtes stil seende til uppenbar ofred och öfwerwåld; fastän Landen tillagades under det samma, på et hemligare och lång sätt. Krigs-olyckor och förödelser slutas och öfwerwinn Freden: men falska och fördärfweliga Politiska underhålla en beständig wanmakt och kraftlöshet i Rik hwilken genom en lång wana får utseende af en slägt man östa intet utan största fara kan understå sig, at och bota.

§. 30. Erik Eyl-

ven de uti förra §: gjorde påminnelser förtjena en tydeliga-
gning. Man inbillar sig gemenligen, at kriget upphörde al-
mänt ifrågan wid Sparsätra. Anledningen til denna tan-
dar sig på wåra gamla Historie-skrifwares otilräckeliga
ser. Er åsyna wittne lämnar oß en hel annan kunskap här-
ämligen Cardinalen Wilhelmus Sabinensis, som år 1247 Kriget fort-
Sverige, ty han säger uttryckeligen, at kriget warade sättes af
emellan Konungen och en del af Adelen, och at Landet Knuts med-
satt för mord, brand och öfwerwåld (1). Sådana olyc- hållare.
) ömkeliga stillhets-frukter och bedröfweliga Freds-bewis.
ers fångenskap och därpå följande afrättning kan ej el-
s til något annat år, än 1248, ty de gamlas witnes-
ro uti dessa delen emotsägelige och tydeliga (2). Huru
an suttit i fängelse, innan han undergick sin Dödz-dom,
n wäl intet, men som han war en af Hufwudmännerna
oret, och det förmodeligen med hans död afstadnat, kan
ntet anse kriget fullkomligen förr slutadt, förr än det nu
a åres, då man ock sedan war i stånd at wända sina tankar
re och nyttigare företagande. Det är annars bekant, at
ger efter denna tidens besynnerliga tänkesätt blifwit anseds
igon, och måste man bekänna, at en helig, beträdd med
ars-uproy och förräderi, samt besudlad med Medborgares
näste wara et underligt Helgon, och de underwerk, som
e wid hans Graf, måtte ock hafwa warit af en besynner-
a Den rådiga fogelighet, som K. Erik lät påskina wid
fälle, ådrager sig snarare wår förundran, emedan han
ke allenast åt denna sin enwisa fiende och oförsonliga
, efter des begäran, en anständig begrafning uti Sö-klo-
tan lät och des Likfärd följas af alla de Munkar och Kler-
m hade lust at wisa denna uprors-stiftaren sin tilgifwen-
En tyst Jordsättning hade wid detta tilfälle kunnat wara
lig, men alt det öfriga wiste prof af et, hwarken haltande
panske ädelmod, så at K. Erik öfwertygade allmänheten,
och annars, at hans sinnes förmåner icke allenast öfwer-
s kropps brister, utan ock gjorde dem älskwärdiga.

Erik Erikſon. 1248.

(1) Cardinalen *Wilhelmi* Sabinenſis witnesbörd ſinnes uti Skenning beſlut af år 1248. Properantem in Sveciam, ſäger han, invenimus illud temporaliter et ſpiritualiter fere per totum mirabiliter ferabiliter conturbatum: Erat ſiquidem guerra ſatis dura inter R quosdam nobiles, ex qua homicidia et incendia multa contigerunt næ. Detta beſlut ſinnes tryckt uti Acta Litteraria Sveciæ A. 1721 och uti *Wildes* H. Pr. p. 389.

(2) *Ericus Olai* p. 59. Anno Domini MCCXLVIII obiit Folcho I ge Ulpho) Svecorum, eodemque Anno Hollingerus miles deçoll pultus in monaſterio Skogh. Et dylikt witnesbörd förekommer rium Minoritarum tryckt här i Lund 1762, p. 8. Anno 1248. Jarl factus eſt dux Sveciæ, et obiit D. Ulpho Dux et D. Holm decollatus. Norrſka Krönikan ſ. 739 talar om Hollingers död 1249, men hopſogar den likwäl med Ulf Jarls död ſå wida halshuggning följdt ſtraxt därpå. *Meſſenius* T. 12, p. 116 intet för ſannolikt, at Hollinger intet bliſwit afrättad, för än emedan han håller före, at han ſtrax bliſwit fången efter Spar hwilket är ganſka owiſt, faſtän Ericus Olai ſynes wara af den denna Författare ſäger ock, at K. Erik kom i ſtörſta haſt till werwann ſin motſtåndare. Men det gick likwäl intet ſå fort, lax inhämta af det föregående. Uti Rim-Krönikan ſ. 50, Hollingers ſtäteliga begrafning, där talas ock om hans helighet. Vit. Aquil. p. 74, talar mer om hans oſkyldighet, än om hans Des Grafſkrift war ganſka kort: Hic Jacet Dominus Holmg den präktiga tapet, ſom fordom på ſtora högtider lades på föreſtälde både hans bild, wapn och en längre Graf-ſkrift, der ſå:

Natum præclara Regali ſtirpe Sveorum
Holmgerum morum ſpeculum mors ſtrauit amara.
Hicque cubat capite plexus, ſed mors preciosa
Monſtratur rite multis ſignis ſpecioſa.

Jfr. *Meſſenius* T. 9. p. 39. Denna tapet lät Gref Maurits L taga bort för rariteten ſkul, och är den ſedermera ſänkt til Collegium af Gref Abraham Beahe. *Meſſenius* T. 12. p. velius ad Vaſtoyium p. 59. Denna tapet ſinnes ock eftagen ſkölds handſkr. Atte-bok T. I. Jfr Mag. O. Celſius tal tion om Monaſterium Sko under Eric Alſtrin p. 24.

§. 31.

Således öfwerwan ändteligen K. Erik de wid ... des egna anhörigas owidiga dråpelſmål hade upſtum ... gre flere af de uprorſka bliſwit ſtraffade, är inter ... la häfdateknare omrörde. Man wet allenaſt, at ...

ansta Råd Philippus blef gjord wid samma tilfälle biskop och Erik Erik-
bdesnyktig (1). Men under warande krigs-buller hade ock an- son.
n mål, som wanligit är, sysleſatt Konungen. Underrättelser
oß likwäl i det mästa. Så mycket man wet, har aldrig
Erik wisat den minsta owilja emot Prästerskapet, hwarken
Knut Långes upror eller sedan, hwarföre han ock bekräftat
friheter, som des Företrädare förunt de andeliga, ehuruwäl
wore ganska skadeliga för Konungens egen höghet och anseen-
Man wil allenast til bewis anföra, at det af K. Jahan
ndta Privilegium, hwarigenom Biskop Bengt i Skara up-
Dom-rättighet öfwer alla Lägersmåls- och Meneds-brott,
mera dylikt, som rörde Religionen, blef af K. Erik för des
trädare Biskop Stenar bekräftadt (2), och gaf han således an-
ing til det tiltagsna Påfwiska Prästerskapet, at inblanda sig
sagt i alla brott, hwilka ock altid kunna sägas röra Reli-
n. Det som man förr wid tilfälle påmint, sannades nu alt
ch mer, nämligen: at den Regerande på slutet intet wiste,
han kunde göra eller hwad han intet kunde göra. Denna
a sträckte sig ock til flera mål. Påfwen Gregorius den IX
genom sin Bulla af år 1228, skänkt åt Biskopen i Åbo al-
orter, som tilförne hade tjent til Afgudiska Gudstjensten (3),
likwäl, uti et med hårsmakt eröfradt Land, snarare borde
Kronan til, såsom allmännings-egendom. Någon motsägel-
förspordes likwäl intet af Öfwerheten, ej eller har man nå-
anledning, at denna Påfweliga Stadga grundat sig på
liga Öfwerhetens bewiljande, utan utöfwade Helige Fadren
Lagstiftande myndigheten aldeles oinskränkt, så snart man
nämna Religion wid et mål. Det blef också utan alt å-
år Biskop Thomas i Åbo förlänte en sådan egendom i
Sockn, åt en sin Capellan år 1234, hwarwid äfwen
pen betjente sig af den Stormägtiga utlåtelse, at han för-
alla dem för bannlyste, som understodo sig göra klander
(4). När Påfweliga förordningar hade et så obehindradt
unde wäl Påsterskapet intet hafwa skäl til misnöje emot den
de. At Ärke-Biskopen Olof warit såsom witne närwaran-
den gåfwa, som K. Knut förlänt til Marias Kyrka i Å-
emisse hwarken besynnerlig tilgifwenhet för K. Knut, eller

Erik Erikson. owilja mot K. Erik. Ulf Jarl war åfwen öfwerwarande vid samma tilfälle, men det oaktat förlorade han intet K. Eriks nåd utan förblef uti sin Jarla-wärdighet, med sin Konungs fullkomliga förtroende til sin död (5). Sådana omständigheter öfverflytta mera om tidens beskaffenhet, än inwärtes wälwilja, och wänlig wänskap. K. Eriks äldsta Systers Helenas Giftermål war ej särdeles fördelaktigt för Konungen, så wida hon warit förmäld med Knut Länge; om hon åter warit förmäld med Knut Ingefon, har man sig intet bekant, ehuruwäl det kan wara troligt at han följt med Knut Joansson, och warit deltagande uti hans faror: åtminstone war han på den räkning åfwen. Swågern med Knut Länge. De andra K. Eriks Systrar blefwo ock gifta med Inländska Herrar, Prinsessan Märta med Nils Sixtenson Tosta, och den tredje Ingeborg med Birger Månson til Wik. Om Nils Sixtenson wet man allenast, at han warit en förnäm och stilla Herre, och är Stamfader för den ännu wid macht Sparre-slekten. Birger Månson är mera namnkunnig under namn af Birger Jarl den andra, och intager han ett berömligt ställe i Swenska Historien. När dessa Herrars Bröllop blefwo hållna, wet man intet (6). Okunnigheten är aldeles lika med deras deltagande uti dessa olyckeliga hwälfningar, som följder. Wåre Förfäder hafwa intet behagat meddela åt eftertiden någon underrättelse, huruwida de warit Konungen behjelpliga mot sina hätska motståndare. Sannolikt kan det wara, att de snarare förklarat sig för, än emot K. Erik. Det blifwer ändock intet annat, än blotta gissningar, fastän de hos wåra nyare Historie-skrifware influtit, som otwifwelaktiga sanningar. Ulf Jarl blifwit död 1248, blef Birger förordnad til Jarl öfwer Riga (7), och har sedermera warit, snart sagt, allrådande i Riket. Genom Birgers giftermål med Prinsessan Ingeborg fick K. Erik en ny förbindelse med Folkungiska slekten; den blef ännu mer förökt, då Konungen sjelf gifwe sig år 1244 med Erik Suno Folkesons Dotter (8) och således wisade i sjelfwa werket, at han wille förqwäfwa alt hat och twiflan, som de förra olyckeliga omständigheter förorsakat. Företrädet måste dock warit så mycket upriktigare, som Folkungarne, Erik och Knut, hwilka warit hufwudmän uti Knut Länges parti, [illegible]

s förstfödda Bröder (9). Deßa giftermål synas hafwa Erik Erik-
ycket bidragit til allmänna stillhetens återställande, fast son.
intet wärit kraftiga nog til at förskaffa den helt och
länge parti-andan ännu war hos några uti sin gåsan-
Et annat giftermål omröres ock uti deßa tiders Hand-
om intet lär hafwa haft en dylik affigt: ty år 1245
Östgötha Lagmannen Laurentius Drotningens Sy-
Hwilken sak lär hafwa gjordt mycken uppmärksamhet
), efter wåre tide-böcker synnit angeläget, at låta den-
se inflyta, då man likwäl låtit långt wigtigare händel-
onämde. Omständigheterna härutaf wet man likwäl
kan det nästan wara lika mycket, om man är okunnig
e konstgrep, man brukat wid en sådan därskaps begä-
ådana uptåg synes nästan hafwa warit på moden, e
n ej så långt förut sedt, at K. Swerkers Dotter bleß
sätt bortförd. Exempel som öfwermyga endast, at de
gjordt hwad dem behagade, hwilket altid är et ojäf-
wis om et uselt tilstånd i Riket.

a Krönikan p. 799. Han war Dotterson af den Philip, som
en wid Åkre, wid Oyfio, om hwilken mer framdeles.
ifvet och orden af detta Bref är införd wid 18 §. 4. n. i
pitel.
ti IX. Bulla om Hedniska offer-lundarna i Finland, är tryckt uti
Hegels Bewis til Biskops-Krönikan p. 159.
ef af Biskop Thomas är tryckt på samma ställe p. 158. Någon
n likwäl emellan det tryckta och det handskrefna, som man tagit
elmi Dipl. T. 6. p. 31, uti detta kallar Bisk. Thomas sig Dei
nitiâ Aboensis Episcopus, ej eller talas här om En Kaipela
fälning til Capellanen Wilhelm.
o. Krönikan s. 736, orden kunna anföras: „Den tid war Kon
nrige, Erik Eriksson, K. Waldemars Syster-son i Dannemark,
f Ulf Karlson hafde mest Regementet öfwer Sverige met Kan
ger Falk war gift med Prinsessan Ingeborg, redan år 1242,
f Runska Krönikan s. 724, genom tryck- eller skrif-fel kallas hon
ger.
pig, hwarpå man, sig på de witnesbörd, som äro anförde wid
a. Man kan ock lägga til Chronicon Celsii p. 6. MCCXLVIII.
ke Dux et Hollingerus decapitatus et Dominus Birgerus factus

Erik Erikson.

(8) Chronicon hos *E. Benzelius* Mon. Eccl. p. 86. MCCXLIV. celebratæ nuptiæ *Erici* III. Regis Sveciæ. Några Genealogister lemna åtm[ån] både om hennes namn Catharina, och at des Fader war Sun[o] hwilket ock af gamla Handlingar bewises, som framdeles widare föras. Chronicon *Celsii* p. 6 utsätter år 1243, men lägger hwar Bröllopet stod. MCCXLIII. factæ fuerunt nuptiæ Erici Caterinæ Reginæ in Förisång.

(9) Så säger åtminstone v. Dalin s. 203.

(10) Chronicon hos *E. Benzelius* M. Eccl. p. 86. MCCXLV. Logifer quidam Ostro-Gothorum rapuit sororem Reginæ Sveciæ.

§. 32.

Men K. Eriks Regements-tid är utmärkt genom efterthänkeligare anstalter, ty Påfweliga Kyrko-wäldes ändteligen til sin fullkomliga stadga, sedan man därpå hundrade år arbetat såsängt. Det Romerska Hofwets de war wäl altid outtröteligt, men allmänheten kunde finna sig wid alla Romerska nyheterna. Apostoliska rit-Regel war tro och lyda, men de Swenske trodde urminnes häfd wara berättigade, at tro och tänka. Förena mänsklighetens privilegium förswagades alt sedan Arke-Biskops-wärdigheten inkommit i Swerige stothindre gick Präste-wäldets rätta stadfästande ga och Påfweliga tålamodet kunde nu intet längre ut Swenska trögheten. Samma år, som P. Honorius K. Erik uti sitt Påfweliga beskydd, nämligen år 122[7], och afgå ett alfwarsamt Bref til Jarlen och de stora Swerige, med befallning, at de skulle låta de ändeliga fri- och rättigheter oförkränkta (1). Det några år kunna inbördes krig lämnade intet rum til dess utförande, men sedan Sparsåtra slag satt Konung uti större anseende, brakte Cardinalen Wilhelmus ändteligen detta stora wärk til fullkomligt slut. Anledning wyrdiga Herrens ankomst til Norden gaf Konungen Norrige. K. Håkan Håkanson hade affärdat Bref til med anhållan, at han behagade sända en Cardinal ge, til förrättande af denna högtidelighet. Denna anhängig gjord långt förut, och Påfwen hade

Tillstånd i Norrige

wisa sin Öfwer-herraskap på et ganska besynnerligt sätt, Erik Erikson.
ehuru, at undersökning skulle ske om Konungens person, 1248.
andra omständigheter. Till denna högmåls ransakning,
Påfwen Gregorius den IX. Ärke-Biskopen i Lund och
i Skara, men som dessa wyrdige Prelater intet utfört
ndet, emedan deras död emellankommit, uptrogs målet
Biskopen i Trondhem och Biskopen i Bergen. Denna
kops död gjorde åter nytt upskof, och emedan et så wigtigt
en allena inter kunde afgöras, förordnades år 1231
i Bergen, Biskopen i Stawanger och Abboten i Stan-
nna angelägenhetens ändeliga undersökning (2). Men
rrättades intet mer, än tillförne, och Romerska Hofwets
onst drog allt ut på tiden. Emedlertid ankommo då
anska nådiga Bref från Heliga Fadren, hwilken wore al-
, men wärkställigheten fattades ock alltid. Omsider då
begärde af Norrska Biskoparna, at de igenom sin an-
ille befordra saken til slut, och de betyga sin beredwil-
lenast de fingo någon tilökning i sina förmåner, utlät
sig ganska tydeligt, at han inter ärnade köpa Kronan,
af dem eller någon annan, och skulle han hälre wara
na i all sin lifstid (3). Denna målsinthet och ofega utlå-
ggade så snabeligen, at det wore ej tid at dröja längre,
aten Wilhelm, Biskopen i Sabina, afsändades förden-
Rom i detta ärende. Han tog wägen öfwer Enge-
om til Norrige 1247 (4), och K. Håkan återbjöd den
n Cardinal sätta Kronan på hans hufwud, och
sick strax därpå den förmån at sägna sig af hans hel-
ge. Så wanskeligt war det, at begära Kröningens
af Påfwen i Rom, och Swenske Biskoparne tänkte
ro, när de, aktat K. Waldemars råd under Påfwen Honorius
lfwen III, tåto tillwäl K. Johans Kröning gå för sig,
dem aldeles owälsport.

(1) Bref är tryckt af Vedelius Vit. Aquilonia, Chronica re-
um, Cimbr.

(2) Den förordnade lan lästes Påfwens Gregorii IX. Bref til Bis-
koparne och Stawanger, samt Abboten af Stanlei år 1231 hos
Annal. Cisterciens. T. 4. p. 426. Til dömis af den myndig-
het

Erik Erlsson. 1248.

het, som [illegible] tillförene [illegible] förnämar, blifvo af [illegible] wa Prelaet at läsas. Cum carissimus in Christo Filius noster Norwegiæ Rex Illustris olim nobis pro coronatione sua humiliter supplicasset. Nos bonæ memoriæ Archiepiscopo *Lundensi* et *Scarensi* Episcopo dedimus Literas in mandatis, ut super electione, conditionibus et [illegible] sonæ Regis curarent et Regni ejusdem, quæque circumstantias diversas, [illegible] ipsius promotionem [illegible] prosecutionem negotii necessaria esse, videnmgenter inquirerent, veritatem, et quidquid invenirent suis nobis fideliter nuntiarent, ut plenaria per eorum relationem instructi, [illegible] securius procedere valeremus. &c.

(3) Norska Krönikan p. 728. Hafn. Edit. Tom. II. p. 343.

(4) Hardouin har uti 7 Tom. af sin Collect. Conciliorum p. 424 at denna resa och förrättning intet kunnat ske förr än år 1247. är något särdeles twifvelsmål om detta, som äfven af Matthæus Parisiensis bestyrkes. Det är annars wäl besynnerligt, at Hardouin talar om Skenninge möte, likwäl intet infört dess beslut, och [illegible] dessutaf finna, at så wäl han, som merendels andra utländningar [illegible] litet bekymrade om hwad som passerat i Gothiska Norden.

§. 34.

Cardinalen *Wilhelmus* Sabinensis, sedan han fullbo Håkans Kröning i Norrige, och blifvit hedrad af K med en gåfwa af femton Tusend Pund Sterling, [illegible] utburit af Kyrkorna där i Riket, kom [illegible] wer (1), förfogade sig til Sverige, at under sin gång [illegible] ta Kyrko-wälder uti sin rätta skick och ordning. Swå sakeliga göromål borde i synnerhet drifvas uti: Biskopa monisk wälsande nämligen, och afsättningen af Prästerskapet termål. Efter Canoniska eller Påfwe-lagen, då ingen [illegible] tagande uti Biskops-wal, än Canonici, eller så kallade herrarna. Men uti Sverige woro ännu ingalunda [illegible] miker, och intet formelt Dom-Capitel eller Cathedral Lands-Prästyr, och i synnerhet Munkar, blefwo inkall skoparnas Visittare, när sådana fall woro förhan fordrade flera biträde (2), och när Biskopar skulle [illegible] höfdes icke allenast Konungens och Rikets [illegible] hetens samtycke, hwilket intet kunde paßa sig med [illegible] ken, emedan Lekman efter en sådan wal sätt [illegible] sa Ämbetens befrämjande, hwilket wore [illegible]

war således en sak af stor wigt. Men Prästernas gifter- Erik Erik-
ar ock af lika, om ej af större betydelighet. Oaktat alla son.
rnas alfwarliga förmaningar, gifte sig Swenska Präster- 1248.
offenteligen. Ärke-Biskopen i Lund förfrågade sig förden- Prästernas
s Påfwen Innocentius den III, om han borde tillåta, at giftermål.
ena i Swerige måtte behålla sina hustrur, efter de förbu-
de woro därtil berättigade genom en Påfwelig tillåtelse.
ska Prästernas inwändning uträttade så mycket, at Inno-
den III förklarade, at han intet kunde yttra sig däröfwer,
han fick se det åberopade Privilegium, hwilket alt kan in-
s af Innocentii Bref til förbemälte Ärke-Biskop af år
(3). Det är ganska troligt, at Prästerne wärkeligen in-
t et sådant Privilegium, utan lär det hafwa warit et blott
, hwilket åtminstone skaffade drögsmål, om det intet wär-
iera. Prästerne gifte sig ock imedlertid utan alt hinder.
lfwa Biskoparne lära ock haft medel, at lefwa uti et slags
ig, fastän deras Ambets-wärdighet kräfde utan twif-
l så kallad större renlefnad. Hwarföre ock Biskoparnas
röst-arfwingar utstängde sielfwa Kyrkan från Biskopar-
varlåtenskap (4), och Biskoparnas Söner, som annars wo-
: tidens däraktigheter wanfrägdade, lefde ännu uti mycket
e, som man kan se af Håkan Håkansons Kröning, wid
: tilfälle åtkillige Biskops-söner nämnas ibland de förnä-
tjenstgörande (5). Dock hafwa Biskoparne förmodeligen
äft ordenteliga hustrur, utan följt samma sed, som hos
herrarna i Dannemark war wedertagen, hwilka lefde uti
förtrolighet med sina Köks-brudar, eller focariæ, hwar-
Innocentius den III uti Bref til Ärke-Biskopen i Lund
förargar sig (6). Besynnerligt är, at Johannes Ma-
då han talar om Prästernas giftermål, beskyller de Swen-
någon gemenskap med de Schismatiska Greker, då man
här hwarken haft eller kunnat hafwa annan tanka, än at
äktenskap intet är någon synd, kunde en Präst så wäl
nga människor träda in i det ståndet, och kan man för
wara förwissad, at man i allmänhet warit litet underrät-
t rätta beskaffenheten af Grekiska Församlingen.

Erik Eriksſon. 1248.

(1) Uti et gammalt Manuſcript på Bibliotheket i Köpenhamn finnes följande anmärkning: IV Cal. Aug. Rex Haco in Regem coronatur apud Bergas ab Epiſcopo ſabinenſi, pro quo honore Rex Papæ 15000 Marcar. Sterlingarum numeravit. Legatus præter ingentia dona 500 Marcas ab eccleſia illius Regni extorſit. Detta ſtället förekommer hos *Pontoppidan* Ann. Eccl. T. I. p. 498. Matthæus Paris p. 716, berättar det ſamma näſtan med ſamma ord.

(2) Chronicon Archiep. Upſalenſium p. 19 af J. Scheffers uplag, p. 38 hos *E. Benzelius* M. Eccl. Septimus Archiepiſcopus Upſalenſis fuit Dominus Jarlerus - - - Huius tempore Collegium Canonicorum Secularium inſtitutum eſt in eccleſia Upſalenſi regnante Domino Erico Rege Sveorum. Primo enim fuit Monachorum.

(3) *Innocentii III.* Bref af år 1213 hos *Baluzius* Ep. *Innocentii III.* T. 2. L. 16 p. 805. Poſtulaſti - - - Utrum ſacerdotes Svethiæ in publicis debeas tolerare conjugiis, qui ſuper hoc ſe aſſerunt cujusdam ſuæ mi Pontificis privilegio munitos - - - De presbyteris autem Svethiæ non poſſumus dare reſponſum, niſi viderimus privilegium quod prætendunt.

(4) Uti 20 Fl. Egnaſalur Östgiötha Lagen läſes följande ſtadga: „Kiæ „Biſkupir eghu tha ár wir han Kirkia án hau hawer eah Skaparma „och anför Olaus Petri, uti ſin handſkrefna Krönika, et ſtälle af gamla „lands-Lagen, ſom intet finnes uti den af K. Birger öfwerſedda Lag, „det lyder ſå: „Dör Swenſker Präſter tage barn haus arf och urf „ei barn til, tagi then arf och urf honom ár näſter och kyni kunnaſter. „utlänſker Präſter Enſker eller Dänſker tagi Biſkoper arf och urf. „Swenſker Biſkoper, tagi barn haus arf och urf, åri ei barn til „then arf och urf, ſom honom ár näſter och kyni kunnaſter. Dör „länſker Biſkoper, ſtandi arf och urf undir ſtaaf och ſtol.„

(5) Norrſka Krönikan ſ. 730, nämnas ibland Rådet och Landshöfdingar Munan Biſkops-ſon och Sigurd Biſkops-ſon.

(6) *Innocentii III.* Bref de ſocuriis Canonicorum af år 1203, läſes hos *Lucius* Ep. Innocentii III. T. I. L. 6. n. 198. Ad noſtram noveris dientiam perveniſſe, quod cum deteſtabile vitium fornicationis profris at munditiam miniſtris altaris indicas, etſi multi ad exhortationes coactionem tuam a volutabro luti ſurrexerint et propoſuerint in cas corporis et puritate cordis Domino deſervire, quidam in ſordibus ſuis deſcant adhuc, et redeunt ad vomitum ſuum plures, quoniam Cathelium Eccleſiarum Canonici publice tenent in ſuis domibus concubinas quaſi affectum eis exhibent conjugalem. &c.

(1) §. 3.

§. 34. Erik Eriksson. 1248.

l at wärkställa alt detta och mera dylikt, som Romerska s angelägenhet fordrade, sammankallas efter Cardinalens n et allmänt Möte eller råttare sagt Riksdag til Skenin- rjan af år 1248, ty icke allenast Arke-Biskopen, Lyd- rne och et stort antal Präster woro här församlade, f Jarlen, Lagmännerne och många flere Herrar och mån f tilstädes. Om Jarlen säges, at han merendels styrde ket, och menar man i allmänhet at härmed beteknas Bir- l K. Eriks Swåger, men om det har sin riktighet, som Norr- nikan intygar, at Ulf Jarl intet dödde förän mot höstes år, bör han oselbart förstås på detta stället, och det de, som han ägde hos Konungen, stämmer aldeles öfwer- d den utlåtelse, som förekom i Skeninge-Beslut (1). ycken twist och öfwerläggning wann likwäl omsider Car- s påstående den önskade framgång, så at Prästerskapets il förklarades för olaglige, och ingen prästwigd man blef at efter denna dagen hwarken gifta sig eller hålla Frillor, det icke destomindre skedde, blefwo sådana Qwinnor un- de Kyrkans band: men de Qwinnor, som på förbemälte an lefde tilsammans med Präster, hade likwäl tilstånd at t år förblifwa uti sitt hionelag, utan at därföre blifwa e. Icke destomindre woro Präster och Qwinnor, som fylt ntio år, härifrån frikallade, så at dem warit tillåtit, at bo , så wida de wid utsatt wite lofwade återhållighet, och de tillika, at de aldrig skulle sofwa tilhopa under samma . Men alla Prästebarn utestängdes från alt arf efter sina ar, och äfwen de som redan födde woro, borde förehållas, edrefwo en dödelig synd, som intet kunde förlåtas inför , om de tilägnade sig något af den qwarlåtenskap, som fal- en andelig man. Dock förbehölls Prästen en fullkomlig at genom Testamente öfwerlämna åt hwem han wille, om honom enskylt tilkom och genom des slit förwärfwadt Således öfwerwann Cardinalen med sitt fogeliga upförande- wärdighet, som man på twåhundrade års tid intet kunnat och de werldslige Herrar, som ännu intet kunde inse af-

Skeninge Riksdag.

Erik Erik- grunden af Romerska Hofwets konster, tilstadde, at
fon. framgång, som aldeles söndrade andeliga Ståndet från
1248. medborgare, och upfylde den talrika menighet med sam
som härskade hos Romerska Öfwerherden. Människlig
är så beskaffad. Så länge begärelserna äro i sin hög
ges och inskränkes den ena af den andra, men sedan
dig kärlek blef afskild från Prästerskapet, fick snålhet o
het så mycket friare lust, och regerings-lusten förtjust
hållet, så at Prästerne äfwen i Norden blefwo wärdige
af sin Påfweliga Läromästare. Sedan denna grun
lagd, återstod det andra hufwudsakeliga ändamålet a
lens resa, nämligen Canoniska Wal-Ordningens insö
lediga Biskops-ämbetens besättande. Man har tilförn
at Biskopar waldes efter Konungens, de förnämares oc
tens yttrade samtycke: Man medgifwer gärna, at om
het lämnades i fred och intet upäggades af andras kor
et sådant utkorelse-sätt intet wara af de sämsta; men som
läggningar intet kunna undwikas, har man i många mål
digt, at innesluta en allmänhets wal-rätt inom trängare g
war det således intet så illa betänkt, at öfwerlämna
nas utkorelse til mera kunnigt folks urskilning. Man k
skull tro, at denna nyhet intet rönt särdeles motstån
fastställt, at hwar Biskop skulle åtminstone hafwa fem
som skulle biträda honom uti sina ämbets-göromål,
wid förefallande ledighet förrätta Biskops-walet.
Herrarne inbillade sig, at de hade snarare wunnit än
nom denna nyhet. De kunde sjelfwe inrätta Canonic
barn och medhållare kunde sjelfwe blifwa utsedde til
rar (3), då de i sitt tycke förmodeligen trodde, at d
gande i Biskops-walen skulle blifwa af större wigt
Men de bedrogo sig. De hade at göra med förökt
wade Konstmakare, eller rättare sagt, bedragare, som
djupare i Regerings-konsten än de werldslige föreställde
nom äktenskapets förbud för de andeliga, woro Präster
herrar utstängde från borgeliga Samfundet, de tänkte
intet som medborgare, de tänkte som Påfwiska Pre
smickrade Regerings-lusten, at se sig wara frikallad

Geringens befallningar, de wille regera ſjelfwe. Romerne hade bliſwit på ſamma ſätt bedragne uti ſina uträkningar. Då de förhulpo ſina egna kreatur och medhållare til Påſtebögheten. Aldrig bleſ en ſådan Kåjſerlig Påſwe ſatt på Romerſka Stolen, förän han tillika bleſ Kåjſarens hätſkaſte fiende. Så gick det til på andra ſtällen, och i längden rönte man ſamma tilkan i Swerige. Det kan annars ſynas beſynnerligt, at Birgers införande intet finnes omrördt uti Skeninge Mötes Beſlut. Det är dock onekeligt, at denna inrättning härifrån har ſitt urſprung; ty Påſwen Innocentius den IV bekräftade år 1248 den wid detta tilfälle af Cardinalen Wilhelmus Sabinenſis gjorda Förordning, på det hädaneſter et rätt Canoniſkt Biſkopsval måtte förrättas, och den hit intil brukade Gudlöſa wana måtte afſkaffas.

Erik Eriksſon. 1248.

Skeninge-Beſlut är daterat d. 1 Mart. 1248. Ulf Jarl dödde inför, än om Höſten ſamma år, Norrſka Krönikan ſ. 739. *Torfæus* N. P. 4. p. 257. Då förſt bleſ Birger Månſon Jarl. Når altſå Cardinalen Wilhelmus Sabinenſis i början af detta Mötes beſlut yttrar ſig detta ſätt: Habita pluribus diebus multa diſputatione et deliberatione, ut interfuit etiam Dux, per quem fere totaliter regeretur terra illa, ſkenna utlåtelſe intet lämpas på någon annan än på Ulf Jarl; ſå Skeninge Stadga kan och bör intet ſättas på Birger Jarls rätt.

Skeninge Beſlut 1. 2. §. hos Wilde H. P. p. 390.

Ingen kår neka, at in Lekmån inrättade Canonicater, den ſom twiſlar, läſa Chronicon Archiepiſcop. Upſal. hos *Eric Benzelius* M. E. Där ſer han p. 47, at K. Waldemar ſkänkt det gods til Upſala Domkyrka, hwaraf Decanatet bleſ inrättadt. Det fjerde Canonicatet inrättade Gamla Konung p. 48. Det femte ſtiftades af K. Magnus p. 49. Canonicatet Resbo inrättade N. B. Fulco på det gods ſom K. Magnus hade förlänt p. 49. Canonicatet Walby eller det nionde ſtiftades af Riddaren Gregorius p. 53. Canonicatet Tierp, eller det tionde, ſtiftades af Hertig Erik Birgerſon, och bleſ des Broder Hertig Bengt där förſedd p. 53 m. m.

Innocentius IV. uti bref af d. VI. Idus Dec. 1250 til Ärke-Biſkop Lund bekräftar Cardinalens Wilhelmi Sabinenſis gjorda förfatning om Domherrars förordnande wid Dom-Kyrkorna på följande ſätt: Nel cum dudum in regno Suetiæ quædam conſuetudo, quæ corruptela potius eſt verius, inolevit, videlicet, ut Cathedralibus eccleſiis ipſius regni non præficerentur aliqui, niſi quos in eis inſtitui vel deſtitui potius

Erik Eriſon. 1248.

per ſeculares poteſtatis potentiam, Regis ſcilicet et Baronum, nec non et ad clamorem tumultuantis populi Regni prædicti contra ſacrorum ſtatuta Canonum contingebat, Venerabilis Frater noſter Sabinenſis Epiſcopus, tunc in partibus illis Apoſtolicæ ſedis Legatus, tam deteſtandæ præſumtionis abuſum diligenter attendens, ac volens ſuper hoc ſalubre remedium adhibere, prouida deliberatione ſtatuit, ut in ſingulis eccleſiarum ipſarum, in quibus adhuc Capitula nulla erant, unus Prælatus idoneus et ad minus quinque Canonici habeantur &c. Brefwet finnes hos Wilde H. L. p. 394. och ſer man däraf, at en Prælat och fem Canonici borde wid hwar Dom-Kyrka: och här är början til wåra Dom-Probſtier och andeliga Conſiſtorier. Innocentius den IV lät ock afgå et dylikt Bref til Arke-Biſkopen i Upſala och hela Swenſka Präſterſkapet, ſom är daterat dagen förut eller d. VII Id. Dec. ſamma år, hwilket finnes hos Urnhielm i des Bullarium T. I. p. 343.

§. 35.

På det Kyrko-wäldet ſkulle hwila på ſå mycket faſtare bott, befaller Cardinalen Wilhelmus, at Arke-Biſkopen ſåwäl ſom de öfrige Biſkopar i Swerige ſkulle nödwändigt förſkaffa ſig och dem inom et års förlopp, den ſamling af Påfwe-Bref, ſom Påfwen Gregorius den IX låtit förfärdiga, och däruti flitigt ſtudera (1).

Påfwe-Lagen eller Jus Canonicum införes.

Detta wärk kallas Decretales Gregorii IX, och gör andra bok af Jus Canonicum eller Påfwe-Lagen; ſå wida man anſer Gratiani Decretum, eller ſom det nämnes, Concordantia diſcordantium Canonum, för den förſta. Det är på ſamma Påfwes befallning ſamladt och i wiſſa Balkar och Flockar indelt af des Capellan Raymundus a Pennaforti, ſom war en Spanior från Barcellona, och när det war förfärdigadt, bleſ det af Gregorius den IX ordentligen ſtadfäſtadt 1230. Genom detta Cardinalen Wilhelms påſtående har man nu i Swerige en ny Lagbok, hwilken ſedermera uti andeliga mål gälde öfweralt och ſtadgade än mer Kyrko-wäldet och upfylde landet med fördomar, ſom ännu til åfwentyrs icke äro utrotade. Efter denna ſåwäl anlagda grundwal, förordnade Påfwen ſedermera uti det uti förra §. åberopade Bref af år 1250, at wid alla Biſkops-ledigheter den Canoniſka Wahlningen ſkulle noga i akt tagas, och ingen tillåtas på någon wis tilgripa den afledna Biſkopens qwarlåtenſkap, utan ſkulle den af Dom-Capitlet grannligen förwaras och öfwerlämnas til den

ädare, och ingen Lekman eller werldslig Person understå sig Erik Eriksegåra hyllnings- eller trohets-ed af någon Biskop, Prælat eller son.
t. Innocentius den IV förbjuder ock, at ingen Präst borde 1248.
rstå sig at göra en sådan ed, om han därom blef anmodad.
a ordsaken hwarföre Prästerna i Swerige intet borde för-
a sig genom ed til någon werldslig, war den, at de intet wo-
mehafwade af några Regalier- eller Län. Sålunda utgjorde
erskapet et särskilt samfund, söndradt från den öfriga Repu-
i helt och hållit, och om Öfwerheten wille hafwa trohets-ed
igon Präst, borde han på annat sätt genom Konungens nåd
ommas (2). Ärke-Biskopen i Lund förordnades, at hålla
rsam hand öfwer Städgans granneliga efterlefwande, och
Kyrkans straff beifra, så framt någon dristade sig at bryta
not. De andra författningar, som blefwo tagne i Skenin-
kola framdeles på sin behöriga ort blifwa uprepade.

tatuta Skenningenſia hos *Wilde* H. P. p. 392 §. 13. Præcipimus quod Archiepiſcopo Upſal. et omnibus ſuffraganeis ejus in virtute obedientiæ, ut intra annum habeant et poſſideant, dum vixerint, jure proprietatis Librum Decretalium, ſecundum ultimam compilationem, quæ fuerit tempore venerabilis memoriæ Gregorii P. P. IX. Meningen af ta ſtället har v. Dalin ſ. 210 utfört på följande ſätt, at hwar och en Biſkop inom et år ſkulle hafwa färdig en Bok af alla Påfwe-Beſlut, efter den ſamling, ſom i Gregorii den XI:e tid war gjord öfwer hela Christenheten; hwilken likwäl intet ſå färdeles paſſar ſig wid detta tilfället.

Bréfwet, ſom Innocentius den IV. låtit afgå til Ewenſka Präſterſkapet VII Id. Dec. 1250, är ſom följer: *Innocentius* Epiſcopus Servus Servorum Dei Archiepiſcopo Upſalenſi ejusque ſuffraganeis et dilectis Filiis toti Clero Regni Svetiæ Salutem et Apoſtolicam Benedictionem. - - - - - Præſentium tenore ſtatuimus ne quis de cætero in aliqua eccleſiarum ipſarum in Archiepiſcopum vel Epiſcopum per abuſum hujusmodi præfici detur, ſed ille præficiatur, quem ejusdem eccleſiæ Capitulum vel eorum pars et ſanior Pars, forma ſervata Canonica, ſibi duxerit eligendum, quisquam ad jura, reditus et bona ad menſam Archiepiſcopalem ſeu Epiſcopalem ſpectantia, vel bona quæ apud Vos vel quemcunque ſucceſſorum veſtrorum, tempore ſui obitus reperiri contigerit, occupare vel invadere, ſeu contra diſpoſitionem eorum præſumptione damnabili aliquatenus detinere præſumat, quæ per Capitulum eccleſiæ vel alium ad hoc deputum ab ipſis, ad opus futuri Epiſcopi fideliter conſerventur, diſtrictius inhibentes, ne aliqua ſecularis Perſona contra ſtatuta hujusmodi quidquam moliri aut a Vobis vel ſucceſſoribus Veſtris homagii vel fidelitatis exigere, ſeu oblatum recipere audeat juramentum, maxime cum, ſicut aſſeritis

Erik Eriksson. 1248.

tis pro aliquorum receptione Regalium, seu Feudorum obtentu, ei gi et Baronibus seu aliis personis secularibus obnoxii nullatenus

Uti Bref wet til N. B. i Lund inryckes, at han bör hålla hand öf ordningens i akttagande, Wilde p. 394, och är där et beſynnerl fel inkommit, då där står, aduna för ad jura.

§. 36.

Rikets tillstånd i anseende til Utländska Makter.

Deßa nu upräknade förändringar utgöra det hufw gaſte, ſom inom Riket uti werldſliga regementet förelupit den tid Konung Erik Erikſon war regerande. I anſe utrikes Makter, har man i början warit i Swerige en b ſkådare af alla de wälſningar, ſom där omwärlade. U ouphörliga trätor, ſom emellan Käjſar Fredrich den II. o warna i Rom alt utföre plågade Europa, wände ſig ock rius den IX. til Norden och begärde hjelp och undſättnin Käjſaren, och affärdade både Bref och ſändebud til K. 1228 i detta aſſeende (1). Cardinalen Wilhelmus Sabinen ſamma wärf at andraga, både i Norrige och hos K. Erik Sweriges omſtändigheter tillåto intet at gifwa mycken akt på Bud-kaſlor, utan låra deßa Påfweliga tilbud warit utan de wärkan och påfölgd. Hwilket är ſå mycket mindre ur ſom man mycket litet blandade ſig uti de näſtgränſande göromål. Så länge K. Waldemar den II. regerade i mark, finner man aldeles ingen owilja emellan deßa g Twärt om K. Erik hade uti Dannemark eſter ſlaget wid O en aldeles ſäker tilflykt, Han åtnjöt ock til åfwentyrs å ra benägenhet, faſt man intet har något tydeligt intygan om uti wåra gamla Handlingar. K. Waldemar dö 1241 (2), och ſkal han någon tid för ſin död haſwa ſ mycket djupa tankar, och på tilfrågan hwad han grund haſwa ſkickat bud til Kulla-mannen i Skåne, och begärt nom ſwar på hwad han tänkte, då förbemälte Kullam de ſig på ſådant ſätt til den utſkickade:

Din Herre han tänkte på,
Huruledes det ſkulle hans Söner gå,
När han war gången af lifwe,
Men ſäg honom det för ſanningen ſå,
At örlig och twedräkt ſkulle de ſå,
Dock ſkola de alle Kungar bliſwa.

Detta lapperis-orakel hade man kunnat gå aldeles förbi, Erik Erikson.
i man ej i senare tider fallit på den tankan, at budet skulle
ara skickadt til en af Bonde-familien, Thor Knutson Bon-
: nämligen (3). Med K. Waldemar föll Dannemarks Rikets tillstånd i anseende til Utländska Makter.
seende ganska mycket, och des Son Erik Plogpenning
de hwarken någon särdeles förbindelse eller twistighet
ch Swerige. Inbördes trätor emellan Konungen och des Bröd-
r Hertig Abel och Christopher upfylde landet med oro och e-
nde, och det i Swerige ännu warande inbördes krig synes ej
fwa lämnat rum åt något deltagande i Danska misshälligheter-
. Dock berättas, at en Swensk Flotta kommit Lybeck til und-
ning, då K. Erik Plog-penning inspärrat Staden til sands och
s, 1246, och genom järn-kädjor stängt inloppet af Trafwen,
h skal Swenska Flottan med en stående wind brutit kädjorna,
h gjordt således hela belägringen onyttig. Hvilket nämner den-
omständighet wid år 1236 och ännu tydeligare wid 1246 (4).
en som Johannes Magnus, Olaus och Laurentius Petri (5) äro
förste af de äldre, som utan at utsätta något år tala därom,
ke berättelsen ännu wara åtminstone owiss. Om den har nå-
grund, lära Wisby-boarne härutinnan hafwa haft den stör-
och förnämsta del. Den omständeliga berättelse, man härom
, at Birger Konungens Swåger gjordt anstalt om Lybecks
sättning, och at Swenska Flottan sammanfogat sig med Wis-
boarnas Fartyg under Gothland, och mera dylikt, är utan
fwel en sjelfgjord sammansättning af de nyare. At widare
Swenske fördenskul fått Tull-frihet i Lybeck på sina waror,
en aldeles ogrundad tilökning, ty den hade de långt förut i
af Kejsar Friderici Barbarossæ och flera regerande Herrars
nta privilegier, hwarom man talt i det föregående på sit we-
därliga ställe.

b) *Gregorii IX.* Bref härom läses hos Vastovius p. 175, och berättar Påfwen, at han warit sinnad at upråtta trenne Krigs-härar emot Kejsar Fredrich II. Men som Påfwens inkomster intet kunde förslå til så dryga utgifter, afskickar han sin Secreterare Simon til K. Erik, at öfwerlägga om den hjelp, som af Swerige förwäntas kunde.

c) Angående K. Waldemars dödsår, kan man här införa witnesbördet af Peter Dorienses, som är tryckt i Monumenta Seanensia, ester det mereundel-

Emil Erlingſon.

är af wåra Hiſtorie-ſkriſware utlåmnadt, faſt nämnt. Anno Dominicæ incarnationis MCCXLI. obiit Illuſtris Rex Danorum Valdemarus ſecundus Vir magnæ devotionis et Chriſtianæ religionis amator, qui inter cetera frugalitatis ejus beneficia, privilegia et immunitates eccleſiarum ab antiquis Regibus conceſſa, et ob tyrannidem iniquorum Principum ſublata, ſua munificentia renovavit. Imminente vero anno mortis ejus cuilibet eccleſiæ Cathedrali in regno ſuo caſulam pretioſam, in ſui memoriam reliquit, atque in bona confeſſione Chriſtum confitens finem vitæ dignæ meruit commendavit. Uti Köpenhamnſka Mſc. wid VI Cal. Apr. ſtår frugalitatis i ſtället för frugalitatis. Om hans död annars bör föras til den V eller VI Cal. Apr. lämnas til dem ſom ſkriſwa Danſka Hiſtorien. Se uti Anmärkningarna til Meurſius har wiſt, at det bör föras til den V. Cal. jfr Mon. Scon. P. II. p. 63.

(3) Så berättas denna Saga utaf v. Dalin S. H. T. 2. ſ. 191. den ſäller ſig på Chriſtierni Petri Chronicon, ſom Meſſenius beropar ſig på T. p. 114, och nämnes här en Swenſk Riddare wid namn Beude, ſ härom blef anlitad. Hvitfelt T. I. ſ. 199 anför både werſarna ſom i ſ. intryckta, ſå wäl ſom ſielfwa saken ſådan ſom den där förekommer. Där har den gamle Författare, ſom ſkriftwit Bihanget til *Saxo Gram.* p. 147 uti *R. Benzelii* Mon. Eccleſ. förſatt detta orakel til Sv. Dicitur autem quod - - - Waldemarus Rex ſemel aſcenſurus equum via, ſtetit juxta equum per magnam partem diei, fixus profunda tione. Tandem cum ad ſe rediiſſet, quæſivit ab eo quidam miles liariter, quid tam profunde cogitaſſet, qui reſpondens mandavit militi tim in Sueciam feſtinaret, utque a quodam milite ibi, quem ſibi hujus rei notitiam exploraret &c. Någon ſärdeles underſökning här ſpues wara ganſka onödig. Sielfwa Hiſtorien ſpues wara gjord barn med, och därtil torde hon kunna tjena ännu.

(4) Huitfelt D. K. ſ. 202. 215.

(5) Johannes M. p. 619. Man kan jämföra härwid *v. Dalin* S. H. ſ. 205, 6.

§. 37.

Riſets tilſtånd i anſeende til Norrige.

Med Norrige woro omſtändigheterna på et wiſt ſätt ſkeligare. Inbördes tweedrägt, mord och annan ofog rådde nu uti Norrige. Ribbungarne under en Sigurd Erlingſon hade gjordt mycken ſkada, men lidit mer, och hade Sigurd denſkull lagt neder ſit Konunga-namn och begifwit ſig i Skule Jarl, ſom under K. Håkan Håkanſon regerade i ge, och war Skule Jarl med åtſkilliga andra iſlands förmente ſig hafwa lagligt åtal på Norrſka Kronan, ſ lät då utſkrifwa en Riksdag til Bergen, ſamma år,

man där skulle pröfwa och afgöra dessa fordringar och på
. Ibland andra Pretendenter war ock Knut Håkanson,
i upföddes hos sin Styf-fader Eskil Lagman i Westerd, och war han Soneson af Lagman Folkwider i Wär-
. När Riksdagen öpnades, upräknar Arke-Biskop Gusilla Kron-Pretendenterna, hwilka woro Skule Jarl, K. Bardsons Broder, Gutorm K. Inges Son, Sigurd Ribbung Erling Stumwäggs förmenta Son och Knut Håkanson, rättighet grundade sig på den förening, som war gjord e K. Inge och Håkan des Fader, af innehåll, at den som e efter sig äkta född Son, skulle den blifwa efterträdare et; efter hwilken räkning, Junker Knut Håkanson hade o rättighet, fram för Gutorm Ingeson, som war äkta. lla rådplägningar stadnade ändteligen i det beslut, at in r berättigad til Norriges Krona, mer än K. Håkan alle Därpå lät K. Håkan stämma til sig Tjugo af de bä i Wärmeland år 1224, och pålade dem böter för det lat Sigurd Erlingson, medan ofreden påstådt. Detta wat da steg, hwarmed K. Håkan wärkeligen förolämpade Swea s rättigheter, ty Wärmländningarne borde af sin egen g straffas, om de förbrutit sig, och intet af en främman Sigurd Ribbung hade imedlertid uppehållit sig hos Skule men efter Riksdagen i Bergen drog han sig hemligen i Skule, och förfogade sig til östra Dalarne, hwar han möt förra tjenare, som förenat sig med Wärmländningarne, ch och öfwerwåld kom åter i gång, som det warit tilförne. g Håkan beswärade sig fördenskul hos K. Erik öfwer Wärmarne. När K. Håkan någon tid däreftet kom til hall, mötte honom Eskil Lagman och försäkrade, at hwad ning, som Ribbungarne njutit af Wärmelands-boarna och bönder, hade ingalunda skedt med Konungens och Landets samma samtycke, och lofwade han tillika taga emot K. Håbref och skaffa därpå nöjaktigt swar. Swar kom ock K. Erik, men som det intet war efter K. Håkans tycke, sin i egen person hämna den oförrätt, som Ribbungarne Wärmländningarnas tilhjelp tilfogat honom och Norriges ner. I detta afseende rycker han ut med sina Troppar

Erik Erlingson.

Rikets tillstånd i anseende til Utländska Makter.

Erik Erikson. emot Opsla, och når Konungen nalkades Staden, låter Biskopen kalla til sig en Wärmeländsk Prest, och ber honom i största hast resa förut och warna Wärmlänningarna, och låta dem weta, at K. Håkan war sinnad at bränna up alla inbyggarne med qwinnor och barn, och låta hudstryka alt hwad Prest war i landet. Med denna tidning skyndade Presten sig til Wärmeland. Af påföljden kan man finna, at Biskopens berättelse war upspunnen af idel argheit emot K. Håkan, ty hans uptående war långt annorlunda. När Konungen kom til Eda Skog, fann han allenast en Kyrka och några Salo-hus midt på skogen, och när han tågat något längre in i landet, woro alla husen öde, och alt folket hade undangömt sig. De som här och där blifwit qwar, blefwo brandskattade, och tilsade man dem, at hänga et hwitt lakan på en stång wid gården, til tekn at de wille för alt widare sammanskott frikallade. Således upförde sig Håkan öfweralt, de ödelämnade husen blefwo alla brände, men där Bönderne woro hemma, blefwo de merendels förskonte. Sådant war sammanhanget af Norrmännernas Wärmelands-tåg. Imedlertid hade Ribbungarne sått luft, plundrade och brände Staden Tunsberg, tillika med sexton Konungens Fartygen, som lågo i hamnen, och gjorde mycken skada, så at fördelen af Wärmelands-tåget war liten eller ingen, emedan Ribbungarne förmade öfwer alt. Detta skedde 1224. Följande året eller 1225. reste åter K. Håkan neder til Kongahäll, hwar Eskil Lagmans des gemål Fru Christina gjorde åter besök hos Konungen i Norrige, och Lagmannen gaf tilkänna, at man i Swerige war mycket misslynt öfwer K. Håkans Wärmelands-resa. Norrmannen berättar wid detta tilfälle, at Eskil Lagman utlåtit sig, at K. Erik war barnaktig och oförståndig. Om denne utlåtelse särdeles skymfelig för Konungen i Swerige, wet jag mig förstånd och barnslighet kunna förmodeligen förlåtas hos en af åtta år, särdeles äldre kunde intet K. Erik wara på den den. Wid detta sammanträde begärde K. Håkan, att K. Knut måtte komma til honom, hwarjämte K. Håkan tillade honom om all Kungelig nåd; men Lagmannens Fru ville intet gifwa sit samtycke därtil, och K. Håkan och Lagman skildes åt icke destomindre med all wänskap. Nägot

de Sigurd Ribbung och des följe war således på nytt Erik Erikst: hwarföre Ribbungarne sände bud til Junker Knut, gmans Styf-son, och begärde honom til anförare. På rs tilstyrkande tog Knut Håkanson emot detta wanskeli- anskap samma år eller 1225. Knut försökade sig där- e uproriska med et starkt antal af Wärmlänningar, har och Mark-männer, lät utropa sig för Konung och ket tillopp, men sedan Knut Håkanson med sit anhang cken skada, dock utan widare framgång, som kunde swa- et så widlyftigt företagande, förlikte han sig och Rib- e med K. Håkan 1227, och et nytt parti sammanraffadt derligaste följe utropade en Magnus Bladstock til Höf- hwilken likwäl af Wärmlänningarna, dit han flyktat, Håkans anmodan blef af daga tagen. Junker Knut ne- medlertid sit Konunga-namn, och blef qwar i Norrige, n och följande sommar blef K. Håkans Swåger, då sig med Skule Jarls andra Doter Ingrid, och fick för- om Jarl i Norrige. Knut Håkanson wisade sedermera n en beständig trohet, äfwen då Skule Jarl hans Swär- häfde sig til Konung och blef hufwud för et nytt parti, rkebenarne kallade Warbelgar. Så snart Skule låtit g Konunga-namn, 1239, affärdade han genast Jorgeir til K. Erik i Swerige, med Bref och stora skänker. Håkans utskickade hinde up honom i Helsingland, och bref och alt det öfriga han hade med sig tilbaka til K. och Swerige tog ingen del uti Skules upror, hwilket med hans fall 1240. Dock warade på wißt sätt miß- ellan Swerige och Norrige, för det inbrott som skedt i land. K. Håkan wille likwäl intet hafwa någon ofred mung Erik, reser fördenskul wid slutet af år 1242. til ll, och begärde få tala med Konungen i Swerige om ländska handelen. K. Erik war då i Westergötland, men intet fann tjenligit at möta där, afsändes Birger Mån- dermera Birger Jarl, K. Eriks Swåger, i Konungens at öfwerlägga om denna oenighet. Ingen ting blef ut- wid detta tilfället, och så litet K. Håkan wille bryta med e, så litet wille Ulf Jarl K. Eriks förnämsta Råd börja

Rikets tillstånd i anseende til Norrige.

Erik Erikson. 1247. någon fiendtlighet emot Norrige, ehuruwäl många andre förnämare hade långt andra tankar. Man hade ofelbart [illegible] förordsaka mycken oreda i Norrige, om man welat med [illegible] understödja de upproriska. Men antingen den inhemska oro[illegible] hindrade K. Erik ifrån widare anläggning emot Norrige, och man fann oanständigt, at uphjelpa et röfware-följe, o[illegible] ledes förlänga eländet hos et folk, som aldrig warit illa [illegible] emot Swerige, brukade man på K. Eriks sida intet [illegible] ord och beswär emot K. Håkan. I detta affeende [illegible] wid år 1247. Ifwar Torstenson på Dal, at på K. [illegible] wägnar underrätta sig, hwad ersättning K. Håkan ärnade [illegible] för det inbrott han gjordt i Wärmeland. Konungen i N[illegible] lämnade til swar, at han intet af kitslighet börjat denna [illegible] melands-färd, men at han warit twungen därtil, genom [illegible] stånd landets Inbyggare gjordt det röfware-parti, som [illegible] re oroade des Rike, och syntes honom det wara tjenligt [illegible] bägge Konungarne nästkommande år möttes på gränsen Kongahäll och sig emellan afslutade trätan, då antingen en [illegible] dig fred kunde winnas, eller ock andra mått tagas efter [illegible] digheterna, och med detta besked tog Ifwar wägen [illegible]

1248. Swerige. Följande sommar ankommer K. Erik med [illegible] Birger Månson och flere andre förnäma Herrar til Söd[illegible] ka at möta K. Håkan, men efter han intet ännu war [illegible] men til Kongahäll, wände K. Erik med hela Swenska [illegible] ten tilbaka längre in i Landet. Kort däreftet anländer K. [illegible] kan til Kongahäll, och som Swenska Hofwet redan upbrutit [illegible] Jarl imedlertid under bortresan sjuknat och dödt, [illegible] Månson blifwit Ulf Jarls efterträdare, afsänder K. [illegible] bud til Birger Jarl til at förhöra, huru Konungen [illegible] wore sinnad. Den utskickade hade ock befallning at [illegible] termål emellan K. Håkans äldsta Son Håkan, som [illegible] förklarad för Konung i Norrige, och Birger Jarls Dot[illegible] sa. Detta sista wärf blef med nöje emottagit, och [illegible] ger Jarl, at han sielf skulle tala med Konungen [illegible] lands-twisten. Et nytt möte blef berammadt til nästa [illegible] wid Götha Älf, och Birger Jarl försäkrade K. Håkan [illegible] tid om sin fullkomliga wänskap. Det utsatta sammanträ[illegible]

Alf år 1249 afslopp på samma sätt som de förra. K. Erik Eriksson. var redan ankommen til Lödöse, då K. Håkan lade in i Gö[ta] Alf med en talrik Flotta. Såsom en så stark tilrustning [kun]de snarare bebåda fiendtliga afsigter än fredliga, bröt K. E[rik] strax up från Lödöse, men Birger Jarl blef ännu qwar nå[gon] litet, til des K. Håkan lagt an något närmare. Birger re[ste] då ock tilbaka til Wester-Göthland, och en benämnd Mat[thä]us kom därpå til Konung Håkan med hälsning från Birger [och] berättelse, at Birger Jarl war bortrest. Matthäus tillade, [att] Jarlens tanka war, at alt skulle i wänlighet afgöras, men [att] K. Håkan inställt sig med en så manstark tilrustning, och [han] intet kunde finna någon anledning til fredlighet uti en så be[skaf]fad ankomst, hade ock Jarlen funnit nödigt at fara tilbaka. [Efter] Matthäus framförd sit ärende, begaf han sig ock på åter[resa], utan at afwakta något swar, hwaröfwer Konungen i [Swe]rige blef både mißnöjd och bestört. Man kan förundra sig [öfver] hwad affigt man hade med alla dessa af- och tilresor. K. Hå[kan] önskade intet annat än en beständig fred med Swerige, och [i] sitt utseende war man på Swenska sidan angelägen om det [sam]ma, man lämnade likwäl K. Håkan uti en beständig owißhet, [som] ock förmodeligen hade warat ännu längre, om ej en [af] K. Håkans slägtinge, som hade sin förläning på Borge[hus] och war för öfrigt mycket bekant med Birger Jarl, påtagit [sig] Konungens samtycke, at fara på nytt til Jarlen. Gun[nar] dock uttryckelig befallning, at han intet skulle wara mång[ord] med Jarlen, än Matthäus warit med Konungen i Nor[ge]. Begynnelsen gjorde man redan at wisa granlagenhet i Ceremoniel[let]. Gunnar efterlefde intet alldeles den undfångna befall[ning], då han råkade Birger Jarl i Wäster-Göthland, och [be]fann sig en fullkomligt ministeriel kallsinnighet, öfwer[ens] ändteligen icke destomindre Jarlen, at wända tilbaka [igen]. Birger ursäktade sig i början därmed, at Konung [Håkan] redan i Öster-Götland, och kunde således intet begä[ra], att Konungen skulle resa den långa wägen tilbaka; men på [en] ytterligare inwänning, at Birger war både Jarl och [Hertig]e, befallade Birger omsider det beslut, at förnöja Norrska [Herr]ar ofördröjeligen. På erhållen tidning om Swenska Jar-

lens

Erik Eriksson. 1249. lens wäntade återkomst, seglar K. Håkan längre up i
och lägrar sig med Flottan midt emot Lödöse under Torst
och så snart Birger anländt, blef först äktenskaps-hande
Birger Jarls Dotter och unga K. Håkan afgjord, och sed
lan blifwit gifne på bägge sidor, for Jarlen öfwer Str
til K. Håkan, och en waraktig fred träffades emellan bå
ken, at det ena skulle intet lämna någon undsättning til det
fiender, utan wänskapen hållas obrotslig på bägge sidor.
ende gistermålet blef widare afhandladt, at det skulle winna
bordan, när det blef Konungen och Jarlen lägligt, och p
sätt utsläcktes alt mißtroende emellan Swerige och Norrige
äfwentyrligt krig, som man hade intet alfwar med på nå
sidorna, blef förbytt uti en alfwarlig enighet och förtroende

(1) Ifrån denna Sigurd Ribbung leder man Swenska Ribbinge-uprinnelse, och skal Sigurd Ribbing, denna Sigurds son, lefwa 1300 och upbygt Torstorps Kyrka i Mark, och dennas son Sigi bing i Skåne skal wid år 1350 ägt Märta, S. Britas Dotter ge. v. Dalin S. R. H. T. 2. s. 176. Messenius börjar Ribbing med Siward Ribbing, som warit S. Britas Swärson wid och ehuruwäl han warit fullkomligen underrättad om Ribbungarn rige, hade han sig likwäl intet detta Förwandtskap bekant, så at böra hafwa heder för denna uptäkt, hwilken blifwer ännu ytt den blifwer med tilförlåteliga skäl bestyrkt. Imedlertid har u detta slägt-register gjordt många grundeliga påminnelser uti Ju garna wid H. R. v. Dalins S. R. H. s. 49 följande, hwarigt detta skyldskap synes aldeles förfalla, utan at man kan säga, at ge-Familien lider något därigenom, ty Sigurd Ribbung wor twifwelsmål en fullkomlig bedragare.

(2) Det öfriga af denna §. är tagit af Norrska Krönikan, Torfæus H. N. p. 4. Man har följt Norrska Krönikan u årtalen, hwilka man jämnkat något litet, i anseende til den ska Historien. Ty Författaren, eller Uplaggaren af Krönikan gen mißskrifwit sig, eller ock intet haft sig bekant Birger Tawastland. Sätter man då Congressen i Lödöse til somma har Fälttåget icke destomindre kunnat ske mot hösten samma Swenska och Norrska Historien mycket wäl kunna förenas. förde årtal komma för öfrigt mera öfwerens med Torfæus årtalen rättade uti Chronologien efter Norrska Krönikan, när skiljaktigheten angår allenast et år, ligger ingen makt därpå.

§. 38.

Erik Erlsson.

Tillståndet i Liffland.

Man har sedt den ställning Sverige war uti, i anseende til Dannemark och Norrige, och har man intet funnit, at några ädeles och betydande trätor upreetat det ena Landet emot det andra, undantagande Wärmelandska saken, uti hwilken K. Håkan i Norrige, kan hända, gådt något förlångt. Men så wida man ock på Swenska sidan intet hindrade Wärmlänningarnas deltagande uti Norrska oroligheterna, kunde äfwen Konungen i Norrige, til äfwentyrs, hafwa fog til sit förhållande, så wida sammanhanget är til alla delar sådant, som Norrska Handlingarna utfina wid handen. Men Swenska förrättningarna emot Öster woro långt betydeligare. Hela negden af Liffland och Preussen lod alt jämt uti en beständig krigsläga, altsedan man börjat bekunna Evangelium under betäckning af blodiga wapn. Biskop Meinhas Predikningar från Riga uträttade ganska litet, och Liffländarne, som hit in til lefwat uti en will frihet, satte mera wärde på sit urgamla Barbari, än på en sedigare lefnad, som jämte en ny Religion förde med sig en uppenbar träldom. Ryska Staten af Polotks upbar wäl någon skatt af Liffländarne, men den tinga war intet at jämföra med det ordenteliga slafweri, som man hotades med från Tyskland. Ingen Religions-ändring kan fördenskull winnas hos detta folket utan med wåld. Och den ändan hade redan Påfwen Innocentius III år 1206 stiftat eller stadfäst at den i det afseende upräddade Riddare-Orden af Swärd-dragarne, hwilka woro Biskopen af Riga behjelpelige at utwidga Christna läran (1). Och hade Påfwen deßutan lofwat alla dem, som läto bruka sig i det heliga upsåt, at slå i Liffländingar, samma synda-förlåtelse, som de åtnjöto hwilka drogo emot Saracenerna til Canaans lands eröfring. På detta tumlade man om i Liffland, det ena året efter det andra, med lycka, men flere ihjälslogos. Biskoparne och Riddarne gjorde på sin sida i anseende til Krigs-disciplinen, och hwad, som följer widskeppelse, snålhet och Religions-ifwer. Liffländarne däremot woro förfärlige i anseende til myckenheten. Men de Christna saknna uti en nog wanskelig ställning, när Waldemar den II år 1219 utrustade från Dannemark en

Erik Erlandsson. ganska mägtig Flotta emot Liffland, bestående af femhundra större och femhundrade smärre Fartyg. När han satt fo land, möter honom en wäldig skara af Preuszare, L Semgaller och Nyßar, som förenat sig med Liffländarna förswara dem mot deßa mördande Apostlar. Uti Dansk woro tillika närwarande Ärke-Biskop Andreas från Lund skop Petrus från Århus och många Prester, som med böner kämpade til Christendomens utwidgande. Wid kom det til en huswud-slaktning, uti hwilken Liffländarn na hjelpare ledo ett grufweligt nederlag. Heliga löfte Danskas sida gjordes innan träffningen började, och fullbordade segren genom en röd Fanas nedsändande f meln, uti hwilken syntes et hwitt kors. Ärke-Biskop beträmjade ock ganska mycket de Danskas förmån, g at han under sina böner til Gud uplyfte händerna mot len: då segren fortfor på de Christnas sida, så läng orkade hålla händerna uppe, men när de af mattighet der, flyttade sig lyckan och förmånen til Hedningarna före man ock brukade samma försiktighet, som Israel dom brukade med Moses uti Arabiska Ödemarken, de starkare nämligen uppehöllo Ärke-Biskopens händer, och segren utslog til alla delar efter K. Waldemars önskan til nas förmån (2). Påföljden war, at alt bögde sig a gerwinnarens wapn. Hela Landet emottog Döpelsen. Waldemar förordnade Biskopar i Rewel, Dorpt och som fingo säte i Danska Rådet, men woro likwäl lyd under Ärke-Biskopen i Lund. Rewel Stad blef ock anlagd af K. Waldemar 1223. Men under K. W widriga öde genom sit förrädiska fångenskap, gjorde darne sig mästare af Rewel, der de likwäl åter 1238 til Konungen i Dannemark med hela negden Swärds-Riddarne hade imedlertid förenat sig med dare-Orden, som år 1230 hade satt sig under i Tyska Orden under sina Stormästare och Swärdsbrö der sina Härmästare med gemensam styrka försw öfringar emot nästgräntsande Folkslagen under ningar.

Om Swerds Riddarna och Lifflands omwändelse kan man läsa Arnoldus Lubecensis L. 7. C. 9. p. 198. Om K. Waldemars Herfärd kan man se Huitfelt f. 184. Hollberg och flera. *Mallet* Hiſtoire de Dannemarc T. I. p. 194, såsom nyare, är i wiſa mål utförligare, som han ock betjent sig något mer af *Grubers* Origines Livoniæ, än de andre.

Det lönar intet möda, at wilja utreda dessa förbluſna underwärk. Om hederligt folk warit öfwertygade om Ärke-Biſkopens undergörande händer, hade man förmodeligen hördt sjunga något därom uti Ärke-Biſkopens Nicolai Chronicon, men där står ej mer än följande ord: A. D. M.CC.XIX Waldemarus Rex Daniæ primus Eſthoniam multis intervenientibus obſtaculis et laboribus a Paganis obtinuit. Den himmelska Fanan kunde man ock med godt samwete förbiga, om den ej wore den namnkunniga Danabrog, som man wördat i Dannemark på samma sätt, som man i Sverige tilbedit S. Erics Baner. Sannolikt är, at någon Trupp, som fört en röd Fana med hwitt kors, kommit den öfriga Hären under största faran til hjelp, och således beſeglat segren. Det är naturligt, at man wid dylika omſtändigheter säger, at en sådan undſättning synes wara skickad från Himmelen, då det af några blifwit tagit efter orden, och sålunda alstrat af sig underwärk. Hwad namnet Danabrog beträffar, synes det mig ännu ganska sannolikt, som är anförd uti en Diſputation utgifwen här i Lund 1748, där man håller före, at Danebrog är brutit af gamla ordet Danabragd, då namnet har asseende på tapperhet och frimodighet, som de Danſke under denna Fanan wisat sina fiender, se Diſſertat. Acad. de ordinibus equeſtribus p. 92.

§. 39.

Så wida man har sig bekant, tog man ingen del genom wilja Fälttåg från Swerige uti Liffländſka kriget. Dock hade twifwels utan intet försummat, at på enskyldt räkning roa sig däruti. Den inbördes oroen, som så länge plågade Sverige under K. Erik Eriksson, kunde intet tillåta, at man anwände någon allmän styrka emot utländska Makter, då man behöfde emot sina inländska upprorsmän. Detta war et tilräckeligt skäl för K. Erik, at bruka all sin styrka inomlands. Men några personer, förblindade af tidens ogudaktiga widskeppelse, hade wäl wändigt haft mera smak för et Korståg, än för et Lifs-faror och mera dylikt är gemensamt med alla andra, men fiendtligheter, som man påtog sig til at utöda Hedningar, lofwade tillika syndernas förlåtelse och ewiga lifwet, en owiſſelaktig belöning. Rim-Krönikan utförer på sit gam-

De Swenskas tåg emot Ingermanland.

1240. gamla och enfaldiga wis de hos wåra Förfäder härſtande tänkeſätt i detta målet, då Författaren anför Kors-Riddarna ſålunda talande (1):

War orden han tilſiger ſwa
Ar wi frukrom ingen död,
Aldrig komma wi i ſwa ſtor nöd
För några hedna manna hand,
Wi årom här komne for hedit land
Hwar hedne komma ſamman och wi;
Äro the hundrade och wi årom they,
Tha maghom wi ej fly thes heller.
Then kiettil i hälfwitit wäller
Han är hedna manna del,
Men wi hörom warom Herra tel.
Swa ſigher oſſ Skriften och helig ord
An förr wart blod är kalt i jord
Tha är war ſiäl i Himmerrik.

En ſå rörande öfwertygelſe förknippad med den förbe[...] ſedermera aflagde begärelſen til krig, måſte ofelbart haſwa muntrat ganſka många, at låta korſa ſig och förena ſig de öfriga Kors-Herrar. Wi haſwa ſedt några bewis i det föregående, faſt wåre egne magre Hiſtorie-ſkriſwa[...] talt rått oſta därom. För ſådana friwilliga wåghalſar [...] anſe den anſenliga hop Swenſkar, ſom wid år 1241 [...] fogat ſig med Liffländſka Riddarna wid Iſchora eller I[...] lands Ström, ſå wida man bör tro Ryſka Handlin[...] ſten Alexander Jaroſlawitz habe då efter ſin Faders fö[...] ſit Förſtendöme i Nowogorod. På erhållen tidning [...] med ſit i ſtörſta haſt ſammankrapade folk emot den [...] fienden, ſamt, genom Ryſka Martyrernas Boris och [...] dranswärda biſtånd, winner en fullkomlig ſeger öfwe[...] ſka och Kors-Riddarna, med den märkwärdiga [...] ej mer än tjugu perſoner bleſwo ſaknade på Ry[...] Man ſätter å ſido det fabelaktiga, men ſielfwa ſa[...] deſtomindre haſwa ſin riktighet, och kan wara a[...]

Jarl, som blef dräpen wid Åkands, hwarom tilförne, Erik Erikswa warit med uti slager emot Alexander Newski, ty son.
s om honom, at han sökte mot Ryssarna och at slå wid en Bro på Inger-strömmen eller Newa (3). Sjelfmöet har eljest warit ganska alfwarsamt, emedan det hörkan ske om morgonen och warade in på natten, då de med Kors-Riddarna drogo sig tilbaka. Efter Ryska garna, skal ock Swenska Anföraren, som kallas Kowarit sårad af Alexander i ansiktet.

Krönikan s. 28.
Samling Rußischer Geschichte T. 1. s. 284. här säges intet, at de som kommit Korsherrarna til hjelp warit Swenska, utan warit en Romersk Konung, och håller Müller före, at han blifwit för Religionen skul.
Joan eller Jon Jerl står i Rim-Krönikan s. 33. „Joan Jerl dräpin wid Åkunäs, ther ute hade warit nio aar, swa at han alnillan hemma war, och stridde med Ryßa och Ingrebra„. Uti ett M:sc. af Rim-Krönikan skrifwit dels på Pergament, dels på skr intet Ingrebro utan Ingerbod, hwilket kan nästan wara lika Detta handskrefna exemplar är uti mitt lilla Bok-förråd.

§. 40.

s-färderne äro utaf en långt annan beskaffenhet, än an- Birger Jarls Härfärd mot Tawasterna.
, man hör intet talas om, ej eller wäntas fred, förr än
e blifwit underkufwade, och en grufwelig bitterhet är en
frukt därutaf, som sträcker sig til alla, som hafwa sam-
skenst. Hwarföre Tawasterna, som til åfwentyrs intet
de Swenska, som hade befallning i Finland, på nä-
Brolämpade, fattade icke destomindre et outsläckeligt hat
, som hade namn af Christna. Man kan intet utan
den beskrifning, som finnes om Tawasternas framfaran-
Påfwens Gregorii den IX:s Bref til Arke-Biskopen i Upsa-
Lyb-Biskopar af år 1237, och berättas där, at
warit tilförne genom de Swenskas omsorg omwänu blifwit af andra hedningar uphitsade och rusade fram
människelig grymhet emot de Christna. När de kommo
barn, som woro döpte, mördade de dem, men de

Erik Erikſon. 1249. worna wunna, handtagade, ännu hårdare, emedan de ſkuna mi
worna af dem, ſkwantes, hwilka de ſedan offrade åt ſina åſ
dar, eller ock jagade dem omkring et trä, til dess de afled
nade. Uttaf ſomliga Präſter ſkuro de ut ögonen, af andra
go de händer och fötter, andra åter inweklade de i hals
brände up dem. Denna berättelſen hade Påfwen ſielf
Swerige, och på det ſådant ſkulle hämmas, och Ta
måtte bringas til Chriſtna Läran, förlämar Påfwen åt
wille taga korſet på ſig emot deſſa Barbarer, ſamma
låtelſe, ſom annars war förbehållen åt dem, ſom fåra
Canaans Lands intagande. (1) Denna Påfweliga beſall
de likwäl intet ſå ſnart efterkommas, ſå länge ſtillheten
ket ſaknades, men efter Hollingers död bleſ denna
alſwar företagen. En tilräckelig krigshär upbådades
ger Jarl Konungens Swåger förordnades til anfö
denna afſeglade Birger Jarl år 1249 til Finland.
ſom bliſwit underrättade om de Swenſkas utruſtning,
ſkantſat ſig intet långt från ſjö-ſidan. Men Birger
griper icke deſtomindre fiendens läger, jagar Tawaſter
och får anſenligt byte. Den flyktande fienden förföljdes
det ſätt, at alle ſom wille låta döpa ſig, bleſwo icke al
nade til liſwet utan ſingo ock behålla ſin egendom, men
intet wille taga emot ſå fördelaktiga wilkor, uphörde
föſlades utan all barmhertighet. När man förkunnar
um på ſådant ſätt, lära wäl intet många draga ſig
pelſen. Chriſtendomen måſte ock bliſwa härefter. Men
domen hos Tawaſtarne intet war ſå upriktig, bleſ
undergifwenhet under Swenſka Kronan dädigenom
gad, til hwars bibehållande Birger Jarl lät anlägga
gen Tawaſteborg, hwarigenom Sweriges gränſor
ſidan bleſwo anſenligen utwidgade. Om Tawaſtarne
kommo under Sweriges lydna, warit et wildt ord
ler om Ryſſarne, haſwa haft öfwerwåldet därefter
intet, dock haſwer Författaren af Rim-Krönikan
ſenare tankan (2).

(1) *Gregorii IX.* Bref, ſom här åberopas, är tryckt uti
quilon. p. 176.
(2) *Ericus Olai* p. 58.

§. 44.

Erik Erikſon.

ſtor del af wintern tilbrakte Birger Jarl uti Fälland ögn och befäſta den af honom gjorda eröfring, men en ö Poſt kallade honom ſnart tilbaka til Sverige: ty K. kſon afſomnade uti ſin bäſta ålder år 1250 Kyndels- K. Erik dör. agen; men hwar han lämnat det timmeliga, finner man wåra inhemſka äldre Hiſtorie-ſkriſware upteknadt. Det ligt på hwad grund Meſſenius kunnat ſäga, at K. E. på Wiſingsö, då han beropar ſig på Krantzius, ty där ttryckeligen, at K. Erik dödde på Gothland, då han grep at göra en reſa igenom Rikets Provincier. Krantz ttar ſed, at Konungen dödde 1249, och torde han där- til åfwentyrs intet haſwa bedragit ſig, i anſeende til den ngan ſtällen wedertagna ſedwänja, at begynna året wid n, hwilket bruk haſwer warat ganſka länge i Frankrike ynden ſtällen, och ſpår därtil underſtundom åfä- åda inhemſka ſkrifter. Cörner intygar ock, at K. Erik å Gothland och ſtödjer ſig på Lybeckarnas berättelſe, 1250. og woro underrättade om hwad ſom hände på Goth- Man kan ſäledes wara tilräckeligen förſäkrad om ſkäl- K. Erik afſidit. Men om man ock intet wore förwiſſad är man dock öfwertygad, at han warit en hederlig Her- war förſökt i mot- och medgång, och ingen nedrig har beſläckat hans regering. De lyſande egenſkaper af anſeende häfwa intet fallit på hans lott, men andra och kände egenſkaper gjorde honom både wördad och älſkad(2), ej deſs tiltagſne ſläktingar warit, hade förmodeligen hela ing warit både lyckoſam och ärefull. Både Konungen ſ ſig ungälla de i förſta påſeende mycket oſkyldiga för- ſom Konungarne ingådt med Adeliga inländſka hus. nöre man ſäledes nalkades Konungarna ſielfwa, ju när- de man ſig och wara ſielfwa Kungeliga Kronan, och genom alt för många förbindelſer hade i ſielfwa Skenbinge Beſlut är det enda, ſom fördunklar ſtämte, men det war mera tidens än Konungens fel. ſkap gaf honom inga arfwingar och des Gemål Dro- ning

Erik Eriksson. 1250.

ning Cathrina, som öfwerlefde sin Herre, öfwerlefde si
sielf, och blef Nunna i Gudhem 1251, wid hwilket til
skänkte til Klostret bland mycken annan egendom öfwe
ping, och förordnade, at inkomsterna af de gods, som
i Dannemark, skulle anwändas til Klostrets bygnad (3).
Testamente af år 1253, wisade hon åter nya prof af
mildhet mot bemälte Kloster, och skänkte tillika åt
Bengta Söderköping, som hennes Fader Suno had
handlat (4). Utaf et annat Bref af 1253 kan man
Drotning Cathrina intet öfwerlefwat det året (5).
rik utslockvade Erik den Heligas slägt på manliga
Erik den Heligas efterkommande på qwinliga sidan
intet wara underkastade tidens wåldsamhet (6). Efter
phia Brahes Slägte-bok har K. Erik Eriksson likwäl h
der, som hetat Bengt. Om så är, måste de hafwa
lingar. Men Bengt lämnade ej heller några man
efter sig, utan allenast twänne Döttrar, af hwilka En
gift med Birger Person til Finstad, och den andra
fick Knut Jonson Skalder. Alle komma öfwerens, at
war Birger Persons Doter af Ingeborg Bengts Dot
henna Bengt warit K. Erik Eriksons Broder, fast
tet hos någon annan wara påmint (7).

(1). Emedan äfwen wåre nyare gifwa wid handen, at K.
Wisingsö, men hafwa likwäl intet annat at stödja sig wid
von Dalin s. 215, kan det wara nödigt, at man här
nesbärd, af des Chron. L. 5. C. 2. p. 312. Pervenit
cus vivendo in annum Christi quadragesimum nonum post
eum Regni circumiens provincias in Godlandam insulam
correptus gravissima ægritudine finem fecit vivendi. J.
gaf ut år 1743 i Folio Corpus historicum medii ævi.
förekommer M. Herm. Corneri Chronica Novella,
1435. Här läsas p. 893 wid år 1249 följande ord:
rum obiit in Gorlandia secundum Chronicam Lubecensium
i samma århundrad som Krantzius, men lär wara
åtskillige om Konungens dödsår. Chronicon Celsi
Rex Ericus III. IV Nonas Februarii. Chronicon
Eccl. p. 86. M.CC.L. Obiit Ericus III. Rex Sveciæ
gno successit. Eodem Anno Ericus II. Rex Daniæ
lo occiditur in vigilia S. Laurentii. Chronicon

Mſc. a. 2. T. 9. p. 153. M.CC.L. mortuus Ericus Rex Danorum et Ericus Rex Sveciæ. Jfr Ericus Olai, Olaus Petri m. m. Eljeſt har man uti Anmärkningarna wid Diarium Minoritarum p. 13 gjordt den påminnelſe, at wilſa Krönikor följa den tide-räkning ſom börja året om Påſken, då man likwäl hos oß uti Publike Handlingar altid hopfogar årets begynnelſe med den förſta Januarii. Eric. Erik. Erik ſön. 1250.

Ericus Olai p. 57 om K. Erik Erikſon: Blæſus erat et claudus, homo admodum ſerioſus et juſtus, faciens omnibus in regno ſuo juſticiam exhiberi. Ryska Rim-Krönikan yttrar ſig om honom ſålunda:

Konung Erik war något låſper wid
Hall; war ock gerna hans ſtd
Han höll huseära och ädla ſid
Och bonden hult han goban frid
I alſwar kunde han ſik wäl förſtå
Ok med kornej ej mycket umgå.

Efter den tillförrätteliſe ſom ſkedde uti Diarium Minoritarum p. 9 gick Dr. Cathrina i Kloſter, ſamma år ſom Konungen dödde: Anno 1250 V. Ericus Rex Svecorum in die Purificationis, et eodem Anno Barbara Apoſtoli Regina intravit monaſterium Gudhem. Dock hade hon redan förut fullkomligit iklädt ſig Nunne-drägten i Januarii månad följande året, ſom man kan ſluta af K. Waldemars Bref XVI. Kal. Febr. dagt, hwar där talas om Gudhems Kloſter, in quo Domina Regina (Catherina) religionis habitum ſuſcipere decrevit. Angående Nyköping och det andra ſom här berättas, kan läſas det nu nämnda K. Waldemars Bref uti Bilagorna til *O. Rabenii* Diſſert. de antiquis Weſtrogothiæ Legiferis N:o 2.

Dr. Cathrinas Teſtamente är tryckt uti Acta Literaria Sveciæ 1725 p. 48. Man wil införa Teſtamentets egna ord om Söderköping: Dilectæ ſorori noſtræ Dominæ C. relinquimus Suthercopiam cum ſuis pertinentiis et omnes poſſeſſiones et prædia, quæ Dominus Sund donavit noſtræ voluit. Teſtamentet är daterådt apud Guthem, An. M.CC.L. III Idus Junii.

Det Bytes-bref, ſom Arke-Biſkop Jurler med flera Biſkopar utfärdade det Jordå-ſkifte, ſom Birger Jarl gjordt med Gudhems Kloſter i anſeende til en del af den egendom, ſom Dr. Cathrina gifwit Kloſtret, nämnes Domina Chatarina, glorioſæ quondam Reginæ Sveciæ memoriæ. Breſwet är daterådt tertio Idus Februarii 1253, men detta har ſin riktighet, hwr underſkriften af Drotningens Teſtamente i ſkrifna Anmärkningen är nämnd, läſas på detta ſätt, 1250, Junii och intet 1253. A. B. Jarlens Bref är tryckt i Diſſert. de Weſtrogothiæ Legiferis uti Bilagorna N:o 3.

Erik Erikson.

(6) Det wore för widlyftigt at på detta ſtället bewiſa, at K. Erik ligas efterkommande ännu intaga et betydande ſtånd i werlden. allenaſt anföra Torfæi mäkteliſe: Hiſt. Norv. L. 4. C. 36. (Birger Jarl af Bielbo) ex Folkungis ortus longam Principum demiſit ad poſteros, quam his temporibus Loccenius defecisse Ego v. et Sereniſſimum Regem noſtrum et Sveciæ Regem mul cipes ab eodem deſcendere facile poſſum demonſtrare.

(7) Sophia Brahes Slägtebog ſ. 75. At Läſaren må ſelf wil man anföra hennes egna ord: „Konung Erik den X:de „ning Nigitze, ſom war den förſte Konung Waldemars „nemark. Deres anden Son hade Hertug Bengt, Herrig „den. Hans Gemal war Greffwens Dotter af „Catharina, di hade tilſammen thwende Dotter. „Ingeborig, efter Hertug Benttis Söſter, „anden fick ſin Moders namn och hede Fröken „Höfding eller Regenter udi Oplanden, ſom hede H. Men och ſielfwa Slägt-taflan, 81. är detta förändr borg ſäges wara gift med Birger Perſon, och Catharina anſon Stalder. Detta Slägt-regiſter är helt olika med taſla Th. Nobilit. p. 45 och 21 m. m. Sådana Genealog intet utan gamla Handlingar fullkomligen afgöras, emedan förtjenar altid ſamma witsord, ſom Meſſenius.

§. 42.

Namnkunnige Män.

Innan man ſlutet detta Capitel, borde man ock hogkomma andra ſtora och namnkunniga Män ſom gjort tjenta af Efterwerldens minne. Ibland deſſa borde Brosa ſtå i främſta rummet, men om honom är ſtällen tilförne. Han är utan twifwel en prydnad ſläkten. Hans makt, anſeende, Kungeliga fyldkap gerſkap gör honom ſå mycket wärdare Kronan, ſom frågade däreſter hwarken för ſig eller ſina barn, och ſlutade i ro en äreſull leſnad. Män hon och Gallin Folkwider Lagmans Son från Wärmeland, hade de förnämſtas röſt til Kronan i Norrige, näst Kungeliga Högheten, om ej gemene man, ſatt af ingen annan ordſak, än at han war inter inſtäld. Detta alt kan inhämtas af det föregående, hwar lat om des Son Knut Håkansön, ſom äfwen wänt dra Pretendenter til Norrike Kronan. Åtſillige, ſom

ma ihogkommas, så framt tidernas mörker ej inswept dem
n sådan glömska, at deßa namnen med möda kunnat und-
ålderdomens och tidens förödande. Eskil Lagmannen i Wä-
örhland bör dock ännu något mera omröras, i anseende til
personliga egenskaper, emedan han sammanfogat snart sagt
in person alla borgeliga dygder. Folkunga slächten, som wär-
n warit rik på stora och namnkunniga Män, gaf ock uprin-
åt Eskil, ty Magnus Måneskiöld war hans Fader, på
en grund han war Birger Jarl den andras Broder, och
ebröder til Konungarna Waldemar och Magnus Ladulås.
ndergifvenheter utmärkte honom nog så mycket som des
ärd. Såsom Lagman wärdade han sig i synnerhet om
ing och handhafwande af Lums-Lag, hwilken i synnerhet
ande i Wästergöthland. Med et godt naturligt wett
hade äfwen en owanlig lärdom, hwarföre det ock så-
hetyg wid gamla Wästgöthä-Lagen, at han war lärd,
n skäl: (han hade clerkdom ärliga jämt godom klerkom).
ere war han ock hurtig och tapper, så at honom fattades
ing af alt, som kan pryda en wärdig hedersman, hwarfö-
gamla berättelsen slutar des dygde-längd med deßa ord,
ke födes hans like (sent födes annar slikt mader). Men
ena minnesböcker röja ock här sin nakna fattigdom, då
ssen underrätta oß om des döds- eller födelse-år, och om
kunnat låna något ljus af Norrska Handlingar, hade
ligen wetat tiden, hwilken han hedrat med sin Ämbe-
ning. Men det som uti Norrska Skrifter är upptec-
ogen redan nämnt tilförne. Uti sit Sigill förde han et
ejon, som wänder ansigtet til wänster (1).

(1) Eskils Åreminne är tagit af Bihanget til Wästgöthä-Lagen.
Sigill, sådant som det wid gamla Bref finnes, är afritadt hos Pe-
Lind i des Attebok T. 1. där han talar om Folkungarna, och
Rudbeckius de Legiferis Westrogothiæ p. 68. Omskriften är:
Eskilli Filii Magni.

Rikets tilst. från 1200 t. 1250.

13. Cap.

Om Rikets allmänna Författning ifrån år 12 til år 1250.

§. 1.

Under denna bullersamma och oroliga tiden måste [illegible] wändigt hafwa warit i en wådelig belägenhet, [illegible] största orsaken utan twifwel sin rätta källa uti Ko walet. Man hade wäl förnämsta asseendet wid lediga T besättjande på Konunga-Söner, men om de underst wo flere, blef walet merendels blandadt med krig och blods telse. Hwarföre ock det som annars kan anses för olycka, Konung dör bort från omyndiga Prinsar, war nu wärkel lycka för Riket. Och lär detta wara orsaken, hwarföre K Johan och K. Erik Eriksson utan blod uppstigit på Kon Thronen. Sedan de tre Folkländerne Tiundra, Attunda och dundra Land gjort sina öfwerläggningar, tilkom Upplände första och förnämsta rösten wid walet, och Lagmännen Wermanland, Östergöthland, Tiohärad, Wästergöthland, ke och Westmanland lämnade sedermera sina Yttr östrige Lagmän hade ingen pröfnings-rätt, så wida landet, hwartil man hafwer all wisshet, ty Folkungar res Swåger war Lagman i Wärmeland, och hade haft Lagman, hwilken likwäl intet förr än långt efter den fick säte och stämma wid Konunga-walet. Hwilk wes utkorelsen i Uplands-Lagen (r), och kan synt at gamla sedwänjan är allenast stadfästad och intet Ty i senare händelsen hade nog de andeliga blifwit tillika i akt tagen och utstakad, men den är utlämnad. Man kan ock twifla, om Almogen rättningen haft annan rätt, än at säga Ja til nens göromål, eller rättare sagt, at aldrig något

Konungens Val-

ligt wal blifwit företagit, utan torde det så wäl som många andra wackra Förordningar endaft hafwa stådt på papperet. Man förkes så mycket mer i denna tanka, som man finner af Påfvens Cælestini den III:s Bref, wid år 1190, at Knut Eriksons Son säges endaft af Rikets förnäma Herrar wara utwald, och Påfwen Honorius den III. berättar något dylikt om K. Jahans tkoreise (2). Rikets tilstånd från 1200 til 1250.

a) 1. Kinden Konunga-Balker, Uplands-Lagen.

b) P. Cælestini den III:s Bref uti Collectio Decretalium, utgifwen i Paris 1609, der står om K. Knuts söner: Unum eorum de communi consilium et electione Principum in Regnum sibi fuisse successorem. Honorius den III. säger uti sit Bref af år 1219 om K. Jahan, at han blifvit satt på Thronen: quorundam magnatum ejusdem Regni favore electus. Dese bägge Breswens innehåll äy tilförne på sit wederbörliga Rum något widlyftigare utförd.

§. 2.

Efter alt utsende lär Konungens utnämnande gådt för sig på Regerings-Form. wis, som wid slutet af föregående §. är anmärkt. Ju kunnan lärde känna utländska seder, ju mera förminskades Allmoges uråldriga anseende. Sedan Allmogen lagt sköldh, tog anseendet afsked, och då man upphörr at gö- skuld, fick man lära sig at lyda. Men sedan Ko- makten war på et eller annat sätt förrättadt, war Rege- Form och Försäkring snart färdig, emedan alt innefattades uti wo: Konungen äger Landom råda och Riki sty- ra och frid halda. Ju kortare Grundlag ju stör- re Konungens makt och wälde, emedan det blifwer då Konun- gen at wälja de medel, som honom synas til ändamålets wara de lämpeligaste. Och skulle man snart kunna falla uti at Konunga-wälden war oinskränkt, men däruti fanns mycket, hwilket af följande tydeligen kan inhämtas. Wid war Konungen, sedan wallet war fullbordadt, Regerande Herre, wår återstod allenast Eriksgatan Krönningen. Wid Eriksgatan gjorde Menigheten sin Konungen förpliktade sig och edeligen at bibehålla hwart

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

och et Landskap wid sina Lagar och lagn. [illegible] nerhet at beſkärma Hemfrid, Dagsfrid, Kyrkofrid och Ting-fred, samt at hålla hand öfwer, at ingen blef sin wäld samligen öfwerfallen och förolämpad. Kröningen rättas i Upsala Domkyrka, hwarwid Arke-Biskopen Biskoparne i synnerhet woro tienstgörande, då de hit i haſwa warit aldeles syslolöſe wid denna wigtiga förrätt ket är något både besynnerligt och nästan otroligt, i en tid, då andelige Prelaterne tilbiskade sig och ändra Guds wägnar hörde haſwa del i att (1).

(1) Man kan se härom första Kluckarna eller Capitlen af Kon Uplands Lagen.

§. 3.

Lagstiftande Makten.

Ibland de Höghets-rättigheter, som med Konungs stätet äro förenade, är wäl Lagstiftande Makten den Men denna sträckte sig aldeles intet denna uden til Lags införande, uten därtil behöfdes hela Mandighetens öfwerenskommande, som man kan sluta af Konung fästelſe på Uplands-Lagen. Dy sedan de, som man Lagens öfwersände, gjort likaſt til den nya Samhället, och sedan de warit nögde med de lagna och gjorda förändringar, följde ändteligen gens Stadfästelſe. Snarare war hos Lagmännen en slags Lagstiftande myndighet, uti enskylte mål före de ock utaf Påfwen Innocentius den III. 1206 kallas Rikets Lagstiftare, Legislatores, yttrar sig på samma sätt, at det skulle warit nen utsade (1). Och måtte deras myndighet stor, emedan man finner, at de inflickat stadgar, hwilket man antecknat om Lagmän han insatt i Wästgötha Lagen mycken orätt hwarföre han ock blef kallad Kring-Alle, hela Krok-Alle. Men om Lagmännen

(1) Stiernhook T. 1. f. 478.
(2) Se Tillägget til Wästgötha Lagen f. 92.

§. 4.

Högsta Domrätten har ock Konungen utöfwat, hwilken ock Dom-rätten. wäl kan skiljas från Konungsliga högheten, och äro ännu Kungliga Domare i hwarje, som Konungen denna tiden afsagt. Således hafwer K. Erik Knutson tilägnat en tredjedel af Skoforna Hytta och Nutahult til Nydala Kloster, hwilken af föregående Konungarna war förärad åt Klostret, och som inbyggarne i orten hade förnärmera upwäckt twist om samma skogsdel, och skaffat sig edeliga intygande emot Munkarna därsammastädes, förklarade samma edgång för kraftlös och olaglig, och Klostret stadfäste åter sin urgamla rätt. Detta och flera sådana utslag synas wara utan Rådets deltagande. Andra åter afgjordes i sittande Råd. Sådan war den dom, som blef afsagd emellan Alwastra Kloster och Brynulf Skallare. Som något besynnerligt kan man anmärkna sig, at Konungarne äfwen med sina namns underskrifter bekräftade Tings-Rättennas utslag, hwilket ock i det förra är omtalt.

§. 5.

Den wanligheten är rättigheten at straffa och benåda nära Straff och benådnings-rätt. hälften är en stor skilnad emellan dessa rättigheters wärdighet. Att skärpa eller lindra straffet efter sakens omständigheter kan aldrig nekas en Domare; men en oinskränkt benådning gör Lagen kraftlös och onyttig; och denna rättighet war med flera inskränkningar förenad. Wi wilja allenast anföra några til exempel. Uti hwarje händelse tre personer benådas wid Konungens Eriksgata, resa, ej eller sådane som gjort nedriga gärningar eller mened. Uti edsöres brott hade ingen benådning rum, om ej parten eller des arfwinge eller målsman bad för den brottslige. Samma beskaffenhet war om en tjuf ur landet med en tjufwes, en sådan fick aldrig nåd, om ej Mannen sjelfwe (2), m. m.

1) 2. Konungs B. Wästg. K. Upl. 1.
2) Kg. B. upl. k. 6 Kl. Kgs B. 4 k.

§. 6.

Tienſters beſättande.

Såſom denna tidens Ämbetsmän intet voro annat än Konungens enskylta Betjenter i allmänhet, så var det en af Konungens förbehållna rättigheter at förordna deras löner bestodo sammanligast i förläningar, hvilka blefvo på Konungens behag, dock så vida Konungen eger det osvärkeligen war en af Konungens höghets rättigheter. Men som Lagmän och Häradshöfdingar intet tienade för lön, hade och Ofwerheten ingen förmån deraf, hwarom man talt i föregående Capitel. Till sina Rådsherrar sägs Konungen efter behag hwem honom behagade, och hade en rättighet som af fordåldriga tider blifvit af Konungen allena

Konungens Råd.

utöfwad. Sjelfwa Biskoparne, ehuru de på de flesta Rådsmöten rum näst Konungen stamsom alla werldsliga Herrar, kunde därföre anses som sådde Konglige Råd, hwilket ofwanstående wa Unions-tiden wav nödwändigt, emedan Konungen rättighet at utse til Rådsherrar så många han ville parna (2). Alt såsom Biskoparne togo til blef det försigtigt och rådeligt at intaga dem uti Rådet, Konungens beslut måtte wara så mycket mera hälsobe månheten. En annan omständighet hände det parna til denna höga wärdighet. til sin rätta stadga genom Konungen warne til följe därutaf undandragit Biskoparna så huldhets-ed emot Konungen, soxbrade försigtigheten, insatte i Rådet, på det de åtminstone på något wa axlade som underlåtare. Efter all beret hafwa gifwit första anledningen til det, och har man redan sedt, at Biskop tit beklädd med denna hedet under K. i Skara stadgades under K. Erik Eriksson trwå af Konungarna sjelfwa för Cancel la wanan hafwa förmodeligen tolf wara såsom om Odens Drottar och K. Olof rar är påmint uti Första Delen. Uti K. gående twisten emellan Alwastra Kloster nämnas allenast sju af Konungens

och endelige Herrar, Konungens Canceller nämligen Biskopen
Rudolf och Magister Stenar, och torde denne til Ofwentyres förkastat sig denna titel i Paris. Om så är, blifwer
denne den förste Magister, som i wåra Nordiska Hand-
förekommer. Det är wäl bekant, at man genhaligen hål-
åt dessa lärda häderstnamn allraförst af Påfwen Grego-
IX år 1231 blifwit införda wid Universitetet i Paris,
den Bulla, som til bewis åberopas, har man allenast nå-
, så at man intet kan fullkomligen sluta, antingen en så-
dannes höjning waris aldeles ny eller allenast på et nytt
sätt. Skulle denna mening om Magister Stenar winna
bifall, blifwer det en utmärkt heder för wåra Herrar
, at deras äldste hedersbroder i Swerige haft säte i Ko-
Råd. Uti det nu omrörda Bref nämnas wäl intet fle-
Herrar, man kan likwäl intet tillutaf draga den
, wore inge flere Konglige Råd denna tiden warit. Åtmin-
wara intet kunna förneka Jarlen namn och säte ibland
ga Ämbetsmän.

§. 6.

Bl. Upl. K.
M. L. L. Orden äro tydeliga: „Nu skal Konungen wal-
sin Råd til sig vara och wälja. Först Arche-Biskop och
Biskopar) och många af them som honom fällst äro . . .
wara Kärla, som honom äre nytte.

§. 7.

Sedan Konungen war förbi, säges i Uplands Lagen, at Ko-
skyldig at wara Konung och bära Krona, äger Up-
Dalagadrag och Danaarf, kunde och tilliks gifwa sina
Län (t). Men häraf följer intet, at dessa rättigheter
på Konungen, emedan de flyta egentligen af walet;
mera troligt, at Probsten Andreas från Upsala,
af dem, som öfwerseendet af den nya Lagboken war
(u), har kunnat med flit sätit inrycka denna meningen,
på det denne onödiga högtidelighet måtte synas
ärbiedigare. Ehest upräknas här Konungens inkom-
lagligt, ty årliga Landräntorna och gengärden som

Kongl. Maj:ts regering från 1240 til 1250.

wägen vann förmånet af förrådelsen. Förbudet, hvilket ej
följden af Konungens nyheters. Sakörs-mötet
tydelig del af Konungens inlämster, och ordinarie
byggandet af Konungs Barnens giftermål, och andra sådane
len voro och rättigheter, som Öfwerheten kunde
prisya. Dock fan wäl wara, at man annu intet kom
ens om Betalningen wid Konungs Barnens giftem
ni ynnes finnes ej eller uti Södermanna-Lagen,
sätt i K. Christophers Laghbok. Men alla dessa
de höghets-rättigheter woro allenast gällande i anseende
werldslige eller de ejest så kallade Lekmän. Men
de andeliga woro större delen adeles frälsade.

Konungens rättigheter i anseende til de andeliga.

Wid
wal och därpå följande insättning hade Konungen
nyckten del, och sjelfwa investituren eller installe
til Konungen. Och bewises detta icke allenast af
gen, utan ock af ett från Påfwen Honorio den
gängit Bref, uti hwilket han högeligen beklagar, at
derstodo sig til at införa Biskoparna uti
Ringens och Biskops-Staffwens öfwerlemnande. Men
blef uphäfwit genom Cardinal Wilhelms komst
Dom-Capitlen desswo inträdde, och Konungen
rände, blef nu en blott åskådare af hela Kyrko
par waldes af Dom-Capitlen, Domherrarne eller
ledes, och Prester tilsattes af Biskoparne. Om
gods i Församlingen, kunde han wäl
del i Prestwalet; emedan wid förefallande ledighet
mänerna tre Prester på Förslager, af hwilka
de en, så at Konungen intet hade mer rätt än
de sig. Men i fall Sockens Inbyggare intet
le, satte Biskopen til Prest, oldeles efter
Det enda medel, som war öfrigt för Konungen
sier, war at genom ansenliga gåfwor eller
så sig Jus Patronatus, eller som det
och Biskopen war ändock befogad
Prästens och wigsle-bref hade
af Biskopen, Biskoparne woro
Ärke-Biskopen, och Ärke-Biskopen kunde

…bolde Fadren i Dåren. Så vander lyckoförändring. Det …
…ckeligt, at de andelige kunnat vinna så myc- …
…bekant, och de nödtvungna på samme at tillbaka, och at …
…tillbaka, som Påfwen kallar sig siälf, wore i sielfwa …
…ka Herrars Herre; til förvärdelig nytta för alt mänsklig- …
…st och begrep. Kommunarne sinnap wet är wacker mångfal- …
…dna inkomster, sedan K. Johan förkastat alla andeliga …
…n til Kongunglig tunga (61), och böter, som skulle be- …
…böter på andelig grund, kunde anses för Biskops rät- …
…te, som på Klostergods skulle i sådana fall utgå, hem- …
…lsstren, enligt K. Erik Knutsons Bref år 1242. Och …
…en sådan vana på gåfwor, Testamenten, köp och mera …
…varmed de andelige riktades åt från år, förminskades …
…åtorna åt mer och mer, och Kongungarne blefwo för- …
…anledning belägenhet, at sträfva på andra medel til be- …
…t, hwilket gaf i sinom tid anledning både til missnöje …
…obehagliga oordningar. En ödelandig felaktighet är …
…wel en af de mäst bedrufne dygder, men at gifwa först, …
…är nödtwungen at taga, röfwa eller bedraga sedan, är …
…et wärdeligt föresatt och wettlös dårachtighet.

…B. 1ul. 2.
…Birgers medlarestöld på Upsala Möte 1295.
…Erikska B. Dråpliga 2.
…Hirdl. B. Dessluge 2.
…Kyrk. B. 1ul. 8.
…Bref år 1219 se 12 Kap. 18 §.
…Bref 15 §.

§. 8.

Fred och Krig.

…Sändebud, sluta Förbund, föra Krig, göra Fred …
…den af Konungens tillständiga rättigheter. Uti des …
…anmanheten blanda sig. Och när Konungen påbjöd …
…ing, woro alle pliktige at infinna sig wid sine hämna- …
…ätten förbehåll. Det tillkom och på Konungens …
…sedan han wille föra än sin här eller låta wälle …
…åt någon annan. Det berodde ock på Konungens …

[illegible] frivilliga bidrag, emedan [illegible] kunde räcka [illegible]
[illegible] 1300 tare [illegible] dem [illegible] i Konungens välbehag, emedan
[illegible] 1250. landsk eller inländsk man [illegible] skulle angripas (1). Att [illegible]
näre tider funnit angelägit, at widtaga ändra författning
af andra omständigheter föranledsakad. Allmänheten hade
så särdeles tunga därutaf, emedan Krigsskatten eller Ledin
gick årligen ut, ehuru intet Krig företogs (2). Ledingen
bjudas i Uppland på Kyndelmässo Dinget, och sedan
bud om nödwändiga Lefwerantser war kungjorde, skulle
fjorton dagar däreſter å sina behöriga ställen inlämnade
kan sluta härutaf, at gamla Krigs-författningarna ä
kommit i glömska, då Uplands Lagen wid slutet af denn
drad blef utgifwen.

(1) Jämför 10 Kl. Kg. B. Uplands Lagen 6. 3. „Will Kunn
„utrikes fara eller här sin utsända, ravbl. sielfwer [illegible]
„ähe wärde.

(2) 11 Kl. Kg. B. Uplands L. „Tara ok [illegible]
„wagn tha sidgar fri Ledungiama.

Deße woro de rättigheter, som följde med Kron
heten under denna tiden, och den Regerande kunde
göra mycket både godt och ondt. Wåre Förfäder
intet begripit djupheten af det wäl klingande ordet, a
nung bör hafwa fria händer at göra godt, men hind
ondt. Och at säga sanningen, är det swårt, nä
för wanliga sinnen. Och synes det, som nä
dra Öfwerheten ifrån at göra ondt, bör man sätta h
stånd, at han kan göra intet, och då kan man s
man Öfwerhet. Det är och bäfwer en evig sanni
heten är för Samhällets skuld, och intet Sam
verhetens skuld. Det är då billigt och rättwi
egendom och tienst, där man lefwer af tienst
tar beror på en Regerandes wälbehag, och
lenges i tryfwelmål, om någonsin en Reger
ligen hafwa den makten: men dermed är inte

nät. At upphöja en ovärdig och mindre förmögen medborgare, och derem-
bäremot lämna en nytig undersåtare sin rättmätiga hjelplös, det
kunder ofta en Republik större skada än enskilda personer kunna
göra. Der blifwer särdes därmed, att denna rikets för-
samlingar kunnat göra både godt och ondt, och till Gyrkenhörds
förnärdiga hållder, mädde riket mist, som man framdeles finner
af Birger Jarls, Måns Ladulåses, och Thorkel Knutsons
exempel, vaktade alla de lustar, som anmäles hänger tyld denna ri-
kets stridande författningar.

§. 10.

Om de regerande Herrar haft något wist Konunga-säte Konungens Residens.
till Residens, wet man ej så noga. Sturleson berättar wäl, at
Ingiald Illråde var i Upsala, men han talar då om gam-
la tiderna, efter hwilken det borde så wara, säger ock tillika
att Konungarne upphörde at hafwa där sitt ständiga wistande.
Ett bewis har man, at Konungarne uppehållit sig ganska ofta
på Wisingsö. Där blef Carl Swerkerson ihjälslagen, och där-
till flyktade hans omyndige Son Swerker Carlson, K. Erik
Knutson och Johan dödde ock hägge två på Wisingsö. Ortens
beskaffenhet kunde altid göra detta wistande angenämt, men til
ständig Residens war stället mindre lämpeligt, emedan på wisa
tider icke ingen utan swårighet kunde hwarken komma dit eller
derifrån. Om så är, at Konungarne mycket uppehållit sig på
Upsala, hwilket synes sannolikt, war det mindre ofördmode-
ligt att inna wärden om Rikesstyrelsen anförtroddes åt nå-
gon, som kunde waka öfwer Rikets angelägenheter wid
tillfällen och årstider, och i det hänseende kan Jarla-myndig-
heten skiljaktig, men annars är en så betydande Embets-
man wädelig både för Konungens egen heder och Rikets
bästa. Destomindre woro Konungarne sielfwe mera dels i
stånd, åtminstone på wisa tider, afgjorde de förekommin-
de ärenden, de woro wädjade under Konungens känsla.
Stora Förråds-kammare uppfylde med papper
som nu, nu för tiden kallas Archiver, woro ännu
icke. Det war wäl Capellanens skyldighet at hafwa i sin

Riksens rike wårdh alla angeldona papper (1), men som detta årg
från 1100 hwarifrån all underrättelse skulle hämtas, och hon
til 1250. let, Archiv lär näppeligen mycket gånande i långan tid.

(1) Man kan sluta detta af 20 Capitlet i Norrska Dict
ibland andra ämbets skyldigheter, som Cancellaren ålägges
en, at han skulle hålla förteckning på Konungens bref
däröfwer. Ukom öre hade ock Cancellaren i förmyndar
och mera dylikt, som här upräknas.

§. 11.

Konungens Titel.

Til de andra höghets-tekn kan man ock til slut nä
mungens titel. Under förra århundrad har man se
Carl Swerkerson kallat sig Sweaes och Göthers Konu
ket åfwen K. Knut understundom gjort; men uti
hwarf från 1200 til 1250, finner man åter, at
blef utlämnad, utan Konungarna nämnde sig allena
nåde Swears Konungar. Der gratia Rex Sveorum
dom gick en andelig bön förut, såsom i den Helga
namn (1): In nomine Sanctæ & individuæ
i namn Fäders, Sons och den Helige Andes, och
begynner K. Erik Knutson sitt Bref angående
tahult. Det war ej eller ännu brukeligt, at begynna
med Wi, utan när Personen skulle uttrycka, sade
kinda börjar K. Erik sitt senaste nämnde Bref:
ris & Filii & Spiritus Sancti Ego Ericus
merendels börjat sina Bref utan inrådes-ord,
namn. Tildkningen med Guds nåde war
sam både med Biskopar och Jarlar, och
ger Jarl af Bielbo med Guds nåde
tig. Uti Biskop Carls Bref af Linköping
ria, så åfwen uti K. Johans egna Bref
heders-ord (2). Det lär wara bekant,
förbind dagar titlet wolat tillåta
far, at säga, det de woro
Således förwandes alt genom bruket,
något sinnrikare än Ceremoniet

§. 22.

Hof-stater.

Några ytterligare omständigheter anmärka i synnerhet Kongl. Höghetens sådan som han anlägs denne tiden. Almänna ting[en] förrättades efter wanligheten genom höfs och [...] Konungen hade alrid om sig personer [...] Hofstater, hwilka förut ehuruwäl i [...] äro wäl större desen sådan [...] Drabanter, Kockar, Märskalcker, Skrifwerligher, och [...] Konungens, utan andra Herrens Tienare. Uti [...] Erich Sunesons Siäleberga 1219, nämnes ifwrigt Dan[...] Hofmän, Sällere kallades uti K. Erik Erikssons stat[...] Kammare, Kamrosk, Skallare eller Skuhjunge, som [...] med Alwastra Kåster. Uti samma K. Eriks [...] 1234 omtalas Konungens Pincerna, Skutulsven eller [...] och kan man härutaf göra sannolika slut, at åf[...] Hofwet warit en dylik betjening som i Nor[...] Sista wår at föra ordet på Konungens wägn[...] Dörrar och dylikt, förrätta det ärende, som [...] eller Hofmän, at fullgöra åtnäje Konungen [...] Marskalcken, förde Konungens Baner i fält, [...] wapen hade wid sig, at skölja Konungen, och [illegible] med Konungen, at anrätta på sammas Herrs bo[...] ställe, som Konungen wår. Skutelsvennerne woro fle-

re

Rikets tilst re til antalet, och hade wakt hos Konungen hwem
från 1200 Deras skyldighet wäre, at säga dem åt som kalla och
til 1250. nungen, och se til för öfrigt, at alt gick anständigt och
wid Hofwet. Af Skutilsvennerna utwalde Konungen
Drotsete, deras skyldighet war äfwen, det Konungens bo
wål betjent eller serverad (2). Men i senare tiden blef
Sverige den förnämste bland hela Konungens Råd.
Betjeningen kan man och räkna Kallingens Flygdar öfwer U
de, hwilke måste ofelbart hafwa warit betrodde folk, emed
dem sägas, at de hållit Stallare, Seklare eller Hofmäs
steratio Betjenter, Säga, på egen kost (3). Konungen
sina Hof-Prester eller Capellaner, som de denna tide
des (4), och gick Vallerius från K. Swerkers Capellan
Biskop i Upsala. De ringare Hofbetjenter går man
kan den som åstundar, inhämta underrättelse härom, uti
Hirdskrå eller Hof-Artiklarna.

(1) De två förra tretton års intet tryckte, så wida jag
Men det, uti hwilket Pincerna nämnes, finnes hos
Thiundiam p. 167. Memerus Pincerna har ock underskrifwit
(2) Om dessa betjenter kan läsas Nordiska Hirdskrå 21, 22,
(3) 14 Kl. Drapa B. Östa L. Der talas om Konungens
mares Styri eller Kogde, och sägas, at han skal
kare oc stuerathigi sässe a staerssimo koste. Men
+ men med sådane, som åta wid hans egit bord,
digt, at lägga til på sielf sin kost. Snarare
Giös i Sotung, och tingu säga war et sådant
robare. Jfr. 43 Kl. Bygd. B. Östa. L.
(4) Om Hofs-Prester, eller Hof-Prester, talas
p. 135.

§. 13.

Jarlar. Men näst Konungen war denna tiden
digheten hos Jarlen, som på Latin kallades
aldrig Comes, som man i nyare skrifter
ning af Edda och andra gamla skrifter, har
ämbete warit meddelt åt flere Herrar i
tid, men nu en sång nu borttåt finnes

Rikets tillstånd från 1200 til 1250.

Jarlar.

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

Brahe talar om, och skal hafwa warit K. Erik Erikſons Birger Jarls Bror Bengt af Ulfåſa kan det intet war ken aldrig har haft detta ärenamn, ſå mycket man wet. man Dux B. träffar man ock denna tiden. Han har g

Jarlar.

Bref ſtadfäſtat den gåfwa ſom des Broder B. Beng ping ſkänkt åt Nydala Kloſter. Birger Jarl af Bielbo intet wara, ty han war intet Broder af Biſkop Bengt, nåtte hafwa warit en aman Birger; ej eller kan det ſ fört omtalte Bengt Jarl, ty det är ej troligt, at tweenn haft lika namn. Denne B. kallar ſig ock med Swears Jarl, hwilket hindrar, at man intet kan hon warit Jarl af något enſkylt Landſkap (7). Detta nu anförda wiſar åtminſtone, at flere Jarlar warit det, men briſt af flera Handlingar lämnar ändå mörker, ſom ännu intet fullkomligen kan ſkingras. nars wilt deßa Bref kan wara at påminna, anföres garna. Om Jarlens lön eller förplägning är talt mycket man af tilförlåteliga underrättelſer kunnat wåra nyare ſkrifter förekomma annars Jarlar både af nat Landſkap, men det lämnar man ſom ännu oberört re utredande. Regerande Jarlen har uti ſin ämbets utſeende inneſattat hela Riket, då däremot de något ſ fallningshafwande haft efter Konungens wälbehag mindre Län at ſtyra. Deſſe kallades ſtundom Landsh

Landsthöfdingar.

och nämnas de ſom Befallningshafwande i Weſtergöthl Ragwald Knaphöfdes död (8). Stundom åter kallas herrar, och wav dergs ſyſla ibland annat at upbåda til Landſens förſwar wid förekommande oroligheter. I Uplands-Lagen nämnes äfwen Fulklands Herrar, upſigt öfwer Folkländerna (10).

Fulklands Herrar.

(1) Som alla deſſa Herrar äro Folkungar, ſkal framdeles någon underrättelſe lämnas, om dem, när man ſkal gifwa närmare Ätten ſjelfwa.

(2) Stiernhöök T. 2. f. 346.

(3) Kan hända Norrſta Hirdſkrå 13 Cap. ſ. 84. ſyftar på „reſande Jarlar, då där på detta ſättet talas om Jarl„het, med ängwa mote i erſd at gånga tho at ſumie „klenge". Och må Jarldom ingalunda gå i arf, utan nat ſig bör.

arium öfwer Antiquitets-Archivi-Handlingar, förekommer denna Riksstilla, från 1200
1244. Super collatione duorum denariorum præposituræ per Thi- till 12500.
litteræ Valdemari Ducis Sveorum. Brefwet finnes i *Pering-*
iplomat. E. 6. Men när Cancellie-Rådet och Riddaren Berch
del af Brefwet, förnem man, at Peringsköld som upsatt Rubri
modeligen misstagit sig, ty W. bör ej läsas Waldemar utan
lux.

ntii den IV:s Bref härom finnes hos Vastovius s. 179. Begyn
åraf lyder så: Cariſſimi in Chriſto filii noſtri Waldemari Regis
ac dilecti filii nobilis viri *Benedicti* Ducis Regni Sveciæ. Efter
idens bruk satte man under tiden allenast förſta bokstafwen af
, och om detta skedt i detta Brefwet, kunde man hafwa läst
stället för Birger. Men om så warit, hade Vastovius utan
läst Birger, hwilken war honom mycket wäl bekant, då han för
en intet wetat någon reda på Dux Benedictus.

m Wisbyænſe hos Ludevig p. 178. A. D. M. CC. LIV. obiit
gis Ducissa Sveciæ & natus eſt Benedictus II Epiſcopus Linco-
& Dux Finlandiæ.

denne Birger Jarl, eller hwad han annars hetat, är en allmän
både hos äldre och nyare. Hans bref synes likwäl böra draga
ur mörkret. Det börjas således: B. Dei gratia Dux Sveorum
i Christi fidelibus Provinciam inhabitantibus. Östbo ſalutem in vir-
ſio Jheſu Chriſto. Univerſitati veſtræ præſentibus intimamus locum
narum Longafors vulgo dictum cum ſuis attinentiis *Germanum*
i Dominum B. bonæ memoriæ Lincopenſem Epiſcopum fratribus
ſtris in honorem beatæ Virginis Mariæ & ſuorum remiſſionem
ium contuliſſe perpetuo poſſidendum, ſicut in ſuis litteris ratio-
reliquiæ expreſſum. Brefwet är tagit af Nydala Kloſters Perme-
Antiquitets-Archivum, och kan det intet misstänkas för falskhet;
utan årtal.

iget til Wästgötha L. s. 94.

. 3. §. Kyrk. B. Wästg. L. Här talas om Böndernas förfall wid
af Biskops gengärd: „Förfall therä är än gengärd uptänder
ndoherra hawir them bud sänt land at wärja.

sl. 20 §. Kg B. Upl. L.

§. 14.

som det ännu intet war särdeles i bruk at med skresna Högre Em-
r förordna Ämbetsmän, så sattes de merendels in i betsmäns
r genom utwärtes tecken och Ceremonier. Biskoparne invesktur.
med Ring och Staf, och Prester genom öfwerlämnande af

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

Kyrko-Nyckelen. Med de werldslige Herrars inträdande i anledning af Norrska Hirdskrå på följande sätt: De skulle förordnas, lät Konungen genom Bås-Inkrumman tekn, at Hoffolket skulle samla sig, och när då Konungen sitt högsäte på Thronen, satte sig den tilämnade Jarlen framför Thronen. Därpå steg Konungen up, och efter tal tog Konungen Jarlen i hand, förde honom i des tilärnade och gaf honom et swärd (1). Landsherrarne insattes högtider, och sedan man läst til hords, och Konungen sitt wal, leddes Länsherren fram til Konungen af tw Länsmän, eller Stallaren och Drotset, hwarefter Konu den nya Landsherren i hand, och ledde honom til sin högra sidan om Konungens Thron. När Stallare skul gas, så snart Konungen gifwit sitt wal tillkänna, leddes h af twå Skutulswenner, då Konungen tog honom i hand de honom likaledes til sitt ställe. Märkismänn insattes Konungen länt blåsa til Hirdstämma eller Hofsamling, och nungen sin Fana, öfwerrakade den til Märkismannen, kyste Konungens hand, och bar sedan Fanan bort på Skutulswennerna antogos, sedan Konungen hade ät war tagen af bordet och twättwatnet juhuret. En Skänk bar då fram en tom Pocal, hwilken Konungen emottog, och ämnade Skutulswennen, hwarefter Skutulswennen skänke nungen, och föll på knä när han præsenterade Pocalen, hwil emot alla dem, som Konungen befalte honom bærjena, Pocalen. Såsom det ena Hofwet lämpar merendels efter det andra, kan wara troligt, at man äfwen bruk eller något dylikt i Swerige, och är det utan at man äfwen i senare tider hos oß brukat sådana när förnäma Ämbetsmän uti sina syßlor insattes.

De högre Ämbetsmäns investitur.

(1) 4 Eb. Krist. B. Öfg. 2. Det öfriga kan inhämtas af

§. 15.

Lagmän.

De til inga nämnde Ämbetsmän wärdade hållningen så wida Hofwet, som i Landsorterna gen war egenteligen anförtrodd åt Lagmän och

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

I Första Delen anmärkt, at Lagmän woro fordom an- Tribuni Plebis eller Folkets Förswarare, och at Lag- i Wästergöthland hade i lön sem tiog, eller rättare fem nöt af Mo härad. Utom denna belöning hade de ock inkomster af sin Lagsaga, ty Lagmansskut, eller Lag- åntan, är en så gammal pålaga, at man intet wet des

Det är ock troligt, at de Lagmans-rättigheter, som i åder finnas wara utgångne, hafwa sin grund uti uråldri- kringar. Man har en Förteckning på Lagmans-inkom- Då Gabriel Oxenstierna år 1618 bekládde detta ämbete Wergöthland, i anledning hwarutaf til Lagmannen årligen be- Oxar 50, Får 1221, Höns 2442, Kött, pund 300, Smör, pund 300, Korn 203 tunnor. Uti denna upsats wäl inkomsterna af Dalsland och Waßbo utelämnade (1). gmän denna tiden haft säte i Konungens Råd, är aldeles anledning, hwilket ock tilförne är anmärkt (2). Om intet bedrager sig, lär denna nyhet inkommit under Ko- Måns Erikson Smeks omyndiga år, då de förnäme ne uphäfde sig sielfwa til Rådsherrar samt Konungs och Förmyndare. Icke destomindre woro de ganska betydande och i wissa mål mera gällande än sielfwa Rådet, som kan af Konunga-walet. Deras önskan om menighetens rätt stånd, såsom genom urminnes häfd, och Allmogens förtro- emot stadgade deras anseende. Man måste ock lämna herrar det wälförtjenta loford, at de, snart sagt, warit de som satt sig emot det Påfwiska Prästerskapets snåla til- hwarföre de ock låtit insmyga uti Lands-Lagarna den inskränkning af andeliga gåfwor, at ingen sådan war om ej Arfwingarne woro närwarande och gåfwo sitt därtil, och at en Prest åfwen borde swara för werldslig Dese äro de punkter, som Påfwen Innocentius den III omtalta Bref af år 1206 utropar för himmelskrian- Men all denna Påfweliga nit war icke destomindre inter särdeles lyckelig, ty åfwen i Uplands Lagen at ingen utan Arfwingens närwaro och samtycke war til andeligt bruk bortskänka mer än tionde penningen af egendom (3), och uti alla twister, hwar en Klerk war

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

kärande emot Lekman, borde icke destomindre Domen afsägas werldslig Domstol (4). Ja sjelfwa Biskoparne kunde i wissa stämmas inför Konungen, hwilket alt bör tillskrifwas wåra fäders uplysta och ofega owåldughet. Häradshöfdingarnes sagor wore mindre widsträckte, men en widlyftigare undersökning härom är för denna gången onödig.

(1) Denna Förteckning, meddelad af Assessor Brocman, finnes i Dissertationen de Legiferis Westrogothiæ under Herr Professor Schlyters 46. 47. och är här tillika påmint, at denna Lagmans-utlagan är af 9774 Hushåll.

(2) När man läser K. Birgers Stadfästelse på Uplands-Lagen, finner at Tiunda Lagman Birger Person kallades endast Konungens Lagman, och ingalunda Konungens Råd, hwilket säkerligen intet skulle wit förbigådt, så framt han haft säte i Rådet, och om Tiunda Lagman intet warit räknad ibland Konungens Råd, hafwa de andre Lagmän warit förseedde med denna wärdighet.

(3) 14 Fl. Kyrk. B. Uplands L.

(4) 20 Fl. Kyrk. B. Upl. L.

§. 16.

Lagar och deras beskaffenhet.

Men wid Lagskipningens wärkställande tjente de uti Landskap wedertagna Lagar så wäl Domarne som Partes rättesnöre. Deßa Lagar blefwo så småningom jämkade efter tiders tänkesätt, och säges om Folke Lagman i Wästergöthland at uti hans tid blefwo många hedniska bruk utgalrade, men destomindre lära ännu ganska många blifwit bibehållna, hwilka twifwel hafwa sin grund uti mörkaste och aflägnaste hednatid. Hit torde höra den skilnad som gjordes i dråp emellan den som dräper en Wästgöthe eller en annan människja, uti förra fallet böttes nio marker åt den dödas Arfwinge, och tolf af slägten (1), men för en Swensk eller Smålänning böttes åtta örtogar och tretton marker, och intet ättarbot. För en Dan eller Norrman nio marker, men för en Angelsman eller en som här kallas Suderman, pliktades allena med sex marker. Denna författning torde til en del wara en påföljd af den tid då Wästergöthland utgjorde et särskilt Konungarike, men är ännu särdeles lämpelig, då Wästergöthland war [illegible]

Riket tilf. från 1250 til 1500.

friga riket förknippadt. Gamla hämndelagen, som warit gäl-
under hedendomen, war ock nu uti många mål i full kraft.
råpare kunde förföljas och dråpas fakilöst (3). Om en man
de en annan i fång med sin hustru, war han berättigad at
jäl alla bägge utan fruktan för straff, och hustrun kunde ock
i det qwinfolk, som hon fann tilhopa med sin man (4). En
k stadga war ock allmän, at den brottslige blef merendels frid-
hvilket ock understundom sträckte sig til qwinfolken, men den
blef dömd för dråp på en Wästgöthe, blef merendels fred-
, och fick han äta i frid Dagward hemma, den dagen De-
utföll, men aftonmåltiden skulle han äta i skogen (5), sedermera
de målsägandens frihet at slå neder honom, hwar han träf-

Lagar och deras författningar.

Om et qwinfolk förgjorde någon, skulle hon, sedan De-
war fälld, hafwa dag och natt fri innan hon for til skogs (6).
inna rätt hade den, som drap en annan utom gårds tid.
förfummad stämning til Lagmans-Ting, blef den förfum-
klarad fridlös emillan Älfwen och Diwiden (7). War
dömd, och intet fullgjorde Domen, då han tilsades af
höfdingen, förklarades han likaledes fridlös öfwer Hära-
Samma straff hade rum wid flera tilfällen, och måtte
wallmorkerna blifwa skogen bebodde af fridfiyktige perso-
och landet af röfware upfyllas, så at de fordna rykten om
tilhåll, hwilka ännu hos Allmogen omtalas, lära intet
alla delar ogrundade. Allmänna säkerheten kunde intet
lida af sådana författningar.

Kl. 2 §. Manhelgs B. Wstg. L.
Kl. M:b B. Wästg. L.
Kl. M:b B. Wästg. L.
Kl. Arfs B. Upl. L. 6 Kl. Mandr. B. Wästg. L.
Kl. 2 §. M:b B. Wästg. L.
Kl. M:b B. Wästg. L.
Kl. Ting. B. Wästg. L.
Kl. Ting. B. Wästg. L.

§. 17.

Lämningar af hedendomen bör man ock anse det rin-
man satte på människors lif, och den besynnerliga

akt-

Rikets tillf. från 1200 til 1250.

aktning man hade på egendom. All slags dråp kunde med penningar, och den som slog ihjäl en eländig Spelm intet därföre, och om ändteligen där skulle pliktas för dråp, gick hela straffet ut på gyckleri (1): Däremot wa förhatelig, at den som tagit allenast til en half mark skulle mista lifwet. Råddhoga war ock ännu en swår efter gamla Berserks-Reglorna, hwarföre det ock ansåg wörigt, om en tilwitte den andra, at han lupit för en Man går förbi flera sådana stadgar, som med skäl kun besynnerliga. Det som är anförde, wisar någorlunda Folkets tänkesätt. Men den allt mer och mer kring sig snälhets-religionen förändrade ganska mycket, och i sy äktenskaps mål, hwarutinnan naturliga billigheten blef stöpt och förwänd. På det wigselen skulle blifwa så m ra oumbärlig, blef alt hjonelag, som intet war helgad nom, wanhederligt och barnen ansedde som Fällebarn. kom det an på mannens och hustruns öfwerenskommen hustru och barn borde anses, men nu giftes qwinna och Husfrusdömes och til full giftorätt i bo, hwarig olika äktenskap blefwo olaglige och wanhedrande, fast de uti naturens lag eller Guds uppenbarade ord äro. Om någon särdeles förmån winnes därigenom i Repub twiflas, då likwäl mycken ogudaktighet igenom deras föröfwas. För en Påfwisk sinnad regerfiuka wore el ingen ting, men alt oskyldigt war synd, när det intet andeliga enwäldet. Såsom wigselen helgade brudparet, ock barnen på samma sätt, och wigselens åsidosättande oskyldiga barnen wanhederliga och olyckeliga. hit intil tagit arf efter sina föräldrar, men nu under man i Wästergöthland utestängdes de därifrån (4) lig och ogudaktig förändring, hwarigenom många komma, som annars i flera tilfällen kunde tiena anses och är wärkeligen omänniskligt, at utkasta men mån tro det är christeligare, at genom lagg ningar hjelpa til, at sådane uslingar förgås genom elände? Föräldrarnas fel bör ej tillagnas de Ännu mer wanskapelig blef äktenskaps

Lagar och deras beskaffenhet.

bandet leder och Gudsſiwolag eller det naturaktiga Rikets tilſt.
ſbandet, ſom ſker genom Fadderſkap, och ſom ſeder- från 1200.
ynder i giftermål. Snarare hade de andeliga bordt til 1250.
nit på afkaſſandet af träldomen. Men ſom de ſjelfwe
örmån därutaf, lämnades det helt och hållit oklan-
s och efterwerldens ſenfärdiga botande.

därſkap kan ſes 7 Kl. Vardaga Balk. Wäſtg. L. 18 Kl.
Östg. L.

ma B. Wäſtg. L. Stiäl til half mark eller half mark
tha hängin therföre, oc löſas aldrigh.

ltlöſa B. Wäſtg. L.

Lagen ſ. 97. Folke Lagman räknas för den uittonde Lagman
land, och den andra från Eſkil; Des företrädare war Gu-
bewiſes både af Bihanzet til Wäſtgötha Lagen och af två
, utan datum, ſom äro tryckte wid Dispertationen de Weſt-
egiſenis auctor Prof. Rabenius. Om Guſtaf kommit näſt ef-
orde Folke haſwa leſwat emillan 1240 och 1250. Men hos
. 82 ſäges at Guſtaf Thurſon Lagman i Wäſtergöthland
pt. Härwid kan märkas, at hwarken Olaus eller Laurentius
nti ſina handſkrefna Krönikor mycket noga följt Ericus Olai,
at denne Guſtaf war Lagman i Wäſtergöthland, få at det-
tet gått förmodeligen uti de äldſta handſkrifter af Ericus
orde det wara tilſatt efter gifning af någon annare i brädden,
kommit i tryckta Exemplaret.

wen här i landet haft den ogudaktiga wanan at utkaſta ny-
kan ſlutas af 2 Capitlet Gotlandslagen, där det förbjudes.

§. 18.

männa Riks-ſtyrelſen är ſå widſträckt och inwecklad, Folk-num-
r understundom ſel med ſel, och rättar ofta en wär- ren.
k genom en ordning, ſom är långt ſkadeligare, och
ålkan, at Regeringen gör långt bättre, om man
aket prörda. Den naturliga driften hos alla män-
ſkliga enſkylt nytta, wäckar wid tilfälle mer, än bå-
gnat och Upſtudingsmän. Af alt det föregående
kes ſluta, at Riket intet warit i ſå ſärdeles godt
ſtånd, doch wörde det i anſeende til Folk-num-
draft mäktigare, än man i allmänhet föreſtäller ſig.

Rikets tilst. från 1200 til 1250.

Folk-numreu.

Någon förteckning på folket wåmar wan skiönt af dömma dock kan man någorlunda af Rom-skatten eller Denarius S. P göra räkning däröfwer. Denna skatt betaltes här på ett annat sätt, än i England; i detta Riket war ingen människa kan Konungen eller Prästerne fria, Klostret S. Alban dantagit, och gick til Rom under namn af Peters Penn ån 300 mark Silfwer årligen (1). Sjelfwa Skatten war nästan så stor, som et Swenskt Serbröstycke. oß war det långt annorlunda, och Rom-skatten betalte ta sätt i Upsala Stift, at hwar Bönde, som plögde gaf en penning, Denarius, för sig och sit hela hushåll, som intet brukade jorden och intet sådde, betalte inte upbars ingen Rom-skatt af Ångermanland, Hels Jämtland; men uti de andra Stiften infordrades inte Peters-penningar, än en half penning eller Obulus hushåll (2). Som nu utaf Folk-länderna eller Upla årligen Fem och Femtio mark (3), år oförnekeligt, nos Tiotusende Femhundrade och Sextio bosatte och b der, utom Adel, Prester, Tjenste-män, Borgare, re och inhyses hion, som förmodeligen giordt så stort Bonde-hushållen. Och torde Böndernas antal nu tet wara större, men kanske mindre, ty wet man på de-Hemman, som nu finnas i Upland (4), wille hushåll på hwart Hemman, hälfwer dock summan inte 8540 Bonde-hushåll. Utaf Linköpings Stift finner betalt för 5 år, 269 mark Swenskt mynt (5), hwilk gör 55 mark om året, hwilket, uträknadt til en half hwart hushåll, gör 21120 Bonde-hemman äfwer, som innefattade utom Östergöthland äfwen Gothland, Calmar. Lägger man nu til de andra Stiften kan man härutaf sluta til en ansenlig Folk-rikedom i år wäl utan alt twifwelsmål, at landet är, upbrukadt, än det war då; men at förtiga, det ga wärkeligen öde, som tilförne warit i bruk; påminna sig, at den folködande Religionen ännu sin högd, i anseende til des skadeligaste wä der, som snarare öka än minska folk-brist

t, Sjö-farten, som wanligen öker wälmågan och beqwäm- Rikets tilst.
n, men minskar folket, där intet Främlingar ersätta bristen, från 1200
hvar inter förbudes widstrackt, och de Svenske hade ej eller till 1250.
en söderneins inrotade sjelfmings-smaken, at man må förbi-
er glömma, det ädelliga nu gångbara slukdomar, som för-
na Folk-klingen, woro då til större delen obekanta och

n Denarius S. Petri i Engeland kan man se Vita Offæ Regis de Ec
a S. Albani; Quæ tanta libertate privilegiata, ut ab Apostolica com
dine et Regia, qui Rome scot dicitur Anglice, Denarius S. Petri
ne, cum ueque Rex, neque Archiepiscopus vel Episcopus vel Prior
ullibet de Regno ab illius solutione sit immunis, ipsa quidem eccle
que Basilica S. Petri dicitur, sola quieta; jämför Du Cange Dena
S. Petri och Kochler Münz-Belustigung T. 1. p. 17 &c.

et här anförde underrättelse är tagen af den Process, som Påfwens
ollus subdelegatus Gisleberti år 1340 anställde emot Arke Biskop Henning
för sin Ogerning af Denarius S. Petri, dictum biennales &c. som
ubbes Orphicum i des Bullarium T. 1. p. 1032, och uti denna Pro-
ist sällsynte mening p. 1036. Ad tertiam litteram Apostolicam com
ncem continentem de colligendo ano denario à quolibet humano ca
dictis partibus, qui denarius beati Petri nuncupatur, dixit, quod
in Dioceli Upsalensi existentes, qui colunt et seminant in anno
ano, consueuerunt in illo anno pro se et tota familia suæ domus unum
integrum, monetæ in Regno Sveciæ communiter currentis,
in aliis diocesibus Provinciæ Upsalensis non conferunt nisi obu-
medium denarium dictæ monetæ, qui denarius beati Petri vul
nuncupatur, alii vero qui non colunt nec seminant terras aliquas,
consueuerunt dare dictum censum. Est autem quædam Regio in di
Upsalensi, quæ vocatur Helsingonia, Angermannia et Jempcia,
quorum consuevit dare aliquid pro dicto censu, nec aliquid fuit
in eisdem.

Belopp af den nu nämnde Gisleberti Processus p. 1043 hos Ost
och Vester-Nerike, Westmanland, Dalarne, Helsingland, Medelpad,
Ångermanland, Jämtland, Tiundaland, emellan 19 och 20 af Alfhild Nils
Skarf, Skedhundra.

Stadfästelse om Upsala s. 11.

Qwitto-Bref för sex års Peters-penning af Upsala
åren 1332.

Rikets tilst. från 1200 til 1259.

§. 19.

Om man nu wil räkna 6 människior på hwart hushåll, man någorlunda finna, genom hurn många händer menskiohållningen idkades, och hwad åker-bruket på landet gick samma sätt, som man bruker jorden ännu. Åkerna kallade da, hwilket de gamle kallade återlaga jord, åkrarne dikade skedde det med så djupa diken, at människior kunde ofta dem, åtminstone war der så brukligt i Upland (1), och Swedje-landen wors likaledes gängbara öfwerallt (2), hwarf kan sluta, at man dyrkade jorden lika så wäl och lika fordombdags, som nu för tiden. Samma Sädes-slag då som nu, i allmänhet, såsom Hwete, Råg, Bygg, Arter, Bönor, Lin och Hampa; Humlegårdar woro ock fast ej så särdeles allmänna (3). Trägårdar i Wästergöth och i Småland wid Nydala Kloster (5) åfwertyga, hushållning intet warit obekant, fast det kan wäl ännu intet trängt sig in til kellare negder. Degar åtskildes genom Fämstena rör, hwilket sedermera bättre yeligare wedertagit. Uti andra Landsorter war man märksam och nogräknad, emedan man behöll där Bonde-märken, och när man skulle gå up rå-gången de gamle kallade umfärd, eller på Latin, gingen man ifrån Tiedra til Tiedra, från grimma til grimma rätt och upprätt, och gjorde hackar, berg och mera riga kiljemärken. Wid afhändande af fast egendom, mull eller jord af grunden och lade i skötet på köparen utaf Skötebref, scorario, hemulande och andra än fått sit namn. I Skåne och flera orter i Dannemark dertogs, när någon fastighes skulle öfwerlämnas ut at man tog en handfull jord, och lade den i en ... mera i witnens närwaro lades på Altaret, eller i en rockflik, hwilken höllz af en Biskop eller har Påfwen Innocentius den III. ... myndighet stadsåstat sedwänjan (6). När man ... sälle ifrå wille skänka någon egendom til ... des Testamentet eller Gåfwo-bref wet ...

Land-hushållning.

wärnes tolk brukades näſtan wid alla tilfällen. Om Rikets tilſt.
en denna tiden har man ingen underrättelſe, men at från 1200
goda ſtånd på deſſa. öfrige kräk, kan ſlutas däraf, til 1250.
dar en gemenlig gäſtabuds dryck, och ſkulle wid Kyrko-
höhe Biſkopen och alle hans klerker dricka miöd (7). Til
lyckbandet nyttio alle Gårds brukare pliktige at hålla
wara berjeme ſig ock af Björn-ſpjut och mera dylikt
indamåls drägande, ſå at en ſlags allmän hushållning
beſkaffenhet intet war å ſido ſatt.

4 Kl. Widerbo B. Upl. Lagen. m. m.

Stormulas bränna ſwik 30 Kl. Bygd B. Öſtg. Lagen bränna
guda 24 Kl. Widerb. B. Upl. Lagen.

Kriſt B. Wäſtmanna L. 24 Kl. K. K. B. Wäſtg. Lagen.

Tiuf B. Wäſtg. Lagen.

rubani nämnas af N. B. Andreas i Lund uti des Stadfäſtelſe
ta Kiſterna gods, utan åtal.

ium III i ſit Bref til N. B. Abſalon hos Baluzius. *Innocentii III*
T. I. L. 1. p. 248. Si vero aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris
religioſis locis in bona valetudine vel voluntate ultima conſtitu-
pro ſuorum remedio peccatorum conferre, hanc eccleſiæ formam
vadis, quod in hujusmodi donationibus modicum terræ conſuevit
ent in extremitate pallii, quod manus Epiſcopi vel cujuslibet al-
ſteri eccleſiæ ſuſtinetur, aut ſuper ipſum altare aliquo involutum
cum debita humilitate ponendum ſub teſtimonio videntium et
formam donationis hujusmodi ſubſequente, quæ ſcotatio vulgari-
dicit &c.

B. B. Wäſtg. Lagen.

§. 20.

an utſeende lära Bergwärken hafwa förmodeligen wa- Bergwärk.
hela denna tiden i full gång. Brift på Handlingar
e man intet kan ſämja härom någon omſtändelig
ſer. Om äldre tider kan ſes, hwad i det föregående
Koppar-berget nämnes uti Thorſtingers Tings witne
B., och att en gård köptes för Skeppund Koppar (a).
bemälte wid Wäſtgötha Lagen (b) och ſkiftet mäl
Dalarna och Bergbruket omtalas uti Norrlands Hi-

Rikets tilstånd från 1200 til 1250.

Handel.

storien (3), så at de måtte wara högst mißtroende perſoner, me
nit tjenligt, at nämna hwarifrån de woro. Brukz-tin
gar, Spannemål och mera dylikt, har utan twifwel utgjo
nämsta delen af Sweriges Handel med Utländningar, u
före wet man intet hwilka Städer inom Sweriske gränſ
egenteligen namnkunnige för utländſk Handel. Eg
förstörd, Stockholm war ännu intet kommit i någon stå
Nyköping och Söderköping ägdes af enskylta perſoner,
Drotning Cathrina skänkt, som arfwe-egendom, den
Gudhems Kloster, hwarifrån Birger Jarl af Bjälbo n
köping, både östan och wästan åen, det senare til sin
Om Norrköpings Laxfiske, som Dr. Sophia skänkt t
na i Skeninge, har man någon underrättelse uti hen
nings Bref af år 1283 (5), men om des Handel al
som man ock har ingen ting at påminna, om det ryktba
pingborg, som legat här i Staden, efter gammal sägen
telse. Kalmar är en ganska gammal Stad, men tiden
samhet lämnar oß ingen underrättelse om des Handel,
man wet, at äfwen Arabiska Skribenter af Tyſke
haft sig bekant denna orten (6), och kan wäl wara,
under Kors-tågen blifwit kända i Österlanden, och
de Arabiska mynt, som funnits här både förr och i senare
warit ditförde genom någon långwåga Handel. Lödö
under denna tiden bekant, fast des Handel är uti
Men Wisby war wäl af alla Swenska Städer
för Handel, och torde detta wara orsaken, hwarför
centius den IV. befalte Prioren och Predik-Munkarne
at predika Korset där i Staden emot Liffländarne och
ne, med löfte om samma synders förlåtelse, som dem
hwilka togo korset på sig emot de otrogna i
K. Henric den III i Engeland har ock genom
förlänt de Handlande från Gothland fullkomlig fri
slå öfwer hela England aldeles Tullfritt,
som de hämtade från England och med sig
Gothland (9). Men ehuru man annars
orter Handelen förnämligast drefwo inom
man dock wara öfwertygad, at en stark

Rikets hist. från 1200 til 1250.

Handel.

norrige och Lybeck uti hela detta århundrad, til hvilken ända illiga privilegier til de Swenskas och Lybeckarnas inbördes nåden woro betingade, som man kan se af Birger Jarls Bref a datum, uti hwilket Tull-friher och Skatt-frihet förbehåll både de Swenska uti Lybeck, och Lybeckarna i Swerige, i dning af den Tractat, som war slutad emellan Konung Knut lson, Birget Brosa och Hertig Henric af Saxen, hwar ock mständighet tillägges, at hwilken Lybeckare, som wille sätta sedher i Landet, skulle til alla desar anses som Swensk, och la Sweriges Lag, dock göres här något förbehåll i anseende Jarns-börden och Lägersmål (10). Tull-friheten blef seder- på nytt stadfästad 1251 i Linköping, och tillika stadgadt, wid Skiepsbrott rätta ägaren skulle få bärga och behålla u- ett kunde alt hwad han kunde. Birger Jarl förunnar och ningar, at i fall någon dödde i Swerige, skulle des arf- inom natt och år fritt få tillträda och afföra den dödas enskap, men förfummades den tiden, war egendomen ef- dan Lag til Kronan förfallen, och i allmänhet förunte- e i Swerige alla de friheter och förmåner, som de Swen- göto i Lybeck (11). Den märkwärdigaste af alla dessa , at uti Skiepps-brott war ägaren förbehållen sin fulle- och naturliga rätt, då likwäl på andra ställen och i syn- Tyskland woro sådana olyckor underkastade omänniskliga Hwilket blefwo slafwar hos den, på hwilkens grund fyndade, och hela Lasten hörde jord-ägaren til (12). gunnelighet sträckte sig icke allenast til Hafs-stranderna, til insjöar och broar, så at om en häst eller wagn fäll ien, hörde både hästar och wagn den til, som war å- åbrådden. Af intet ställe kan bewisas, at något dylikt i warit grundadt på Lag, så at om andra Länder i nord- kunna uprwisa större antal af elåndiga skrifter och bref, dock hos oss altid kunna uprwisa flera prof af rätt- mässighet (13). Grunden til detta wackra upförån- war wäl naiwaktig reget, at hwad som rör min grund hör mig, men meinen grund beröhret mig gehöret. Det är, at man icke allenast i den grofwa och barba- tiden

sig

Rikets tiſt. från 1200 til 1250.

ſig dock i Tyſkland af ſamma urſprungliga grundorſaker, [illegible] det ſextonde och ſjuttonde århundrad, men: denna [illegible] Af att finner man ſåledes, at handel och wandel [illegible] gång i Öſterſjön, hwarföre man äfwen ſer, at man [illegible] tänkt på ſyrbåkar eller wårdkaſar wid ſwandeena, [illegible] af K. Waldemar den II:s Bref utan datum, hwilket [illegible] angår Fyren wid Falſterbod. Wisby och Lybeck [illegible] gen de orter, ſom ſatte lif i ſjöfarten på Öſterſjön, [illegible] denna tiden lades grund til det ſtora Hanſeatiſka förbun[illegible] den förening ſom blef ſlutad mellan Lybeck och Hamburg, [illegible] hwilket hade til ögnamärke et gemenſamt förſwar til [illegible] befrämjande.

(1) *Salſteds* Tuna Minne Wand Bilagorna 47 [illegible]

(2) 8 Kl. Rätlöſa B. Wäſtg. L. ſ 87.

(3) *Torfæi* H. N. T. 4. p. 52. occiſus eſt vir quidam forma [illegible] de et lorica ſegmentata, utraque Gothica conſpicuus.

(4) Bewis om Nyköping och Söderköping äro anförde uti [illegible] regående Capitel, och om Nyköpings utlåtande kan man [illegible] uti *P. Rabenii* Diſſ. de Legiferis Weſtrogothiæ.

(5) Drottning Sophias Bref är tryckt hos Ad. Brunius [illegible] ſiden ſ. 120.

(6) *Abulfeda* Geographia Nubienſis: hans ord i Latinſka [illegible] lyda ſå: Terra Finmark multa poſſidet rura, oppidorum [illegible] ulle reperitur in ea civitas populoſa præter urbem Upſal[illegible] mar, ab urbe Calmar occidentem verſus ad urbem Upſa[illegible] förd uti Strebelii Diſſ. de Celtibus under: Joh. Schefferus.

(7) Om Arabiſka mynt ſom äro funne här, kan man [illegible] N. S. p. 265. Dere äro funne 1673.

(8) *Innocentii IV.* Bref af 1243 hos Vaſtovius V. A. p. 177.

(9) K. Henrik den III:s Privilegier för Gothländarna är tryc[illegible] Henric. Dreyers Specimen Jur. Publici Lubecenſis p. 26[illegible] et præcipimus pro nobis et heredibus noſtris, [illegible] de Gothland et hæredes ſui in perpetuum ſalvi et [illegible] cum rebus et mercandiſiis ſuis, quas ducent [illegible] quod ſalvi ibi morentur, et quod ſalvi [illegible] diſiis ſuis, quas emerint in terra noſtra [illegible] är Tull-friheten lämnad.

h) Birger Jarls Bref härom finnes äfven hos Dreyer p. 115. Men riket tog
Hurudane de här omtalte förbehåll warit, wet man intet. Dreyer p. 116 från 1200
menar, at Lybeckarne undanbedt sig at blifwa dömde til Järnbörd wid til 1250.
förefallande tilfällen, emedan sådant war intet i bruk hos dem, som kan
wara troligt, men wid den andra punkten har man ingen ting at påmin-
na, emedan alt måste nödwändigt gå ut på lösa gissningar.

i) Birger Jarls Bref Feſto aſſumptionis S. Mariæ Virginis 1251 läſes
hos Dreyer p. 106 och anmärkes, at uti Tyska Öfwersättningen kallas
Feſtum aſſumptionis, Maria Himmelsfärd, unser Leven Vrouwen Druet
Wygynge, emedan man på denna Högtid war wan at upryckа örter, och
blomster, beſtänka dem med Wigwatn och röka därmed, hwarmed hin on-
de och alt annat fördärfweligt fördrifwas kunde.

k) Hiſtoria Archiepiſcoporum Bremenſium uti Samlingen af Tyska Skri-
benter hos Lindenbrog, Fabricii uplag p. 89. uti A. B. Fredrichs Le-
verne: Hujus Friderici avia et mater de Anglia navigantes in comitatu
Stadenſi naufragium paſſæ ſunt, et ſecundum priſci juris rigorem, tam
homines quam res Regiæ diſpoſitioni ſunt mancipatæ. Albertus Staden-
ſis berättar likaledes wid år 1112, at Ärke-Biſkopen i Bremen wille på-
då, at Greſwen af Stade borde anſes för träl, emedan des moder lidit
Skeppsbrott. Den ſom åſtundar mera uplyſning i detta mål, behagat
läſa *Jac. Schubach* de jure littoris, Hamburg 1751. Dreyer har äfwen
uti den wid denna paragraphen flere gånger åberopade Afhandling p. 3
med exempel beſtyrkt hwad ſom påmint är om Inſjöar och Strömmar.

l) Dreyer p. 9 wil bewiſa, at man ock i Swerige brukat grymhet
emot Skeppsbrutna. Han beropar ſig på *Olans Magnus* H. S. L. 12.
c. 23 och *Stiernhök* L. 1. P. 1 C. 3. Hos Stiernhök lär detta förmo-
ligen intet finnas. Men Olaus Magnus talar om grymhet, ſom wid
ſlags tilfällen utöfwades, och det torde intet wara alldeles ogrundat,
Olaus Magnus bewiſar det intet, och des eget witnesbörd wärkar ej
ſtörre öfwertygelſe i äldre saker. Men annat är, at ogärningar förö-
, och annat är, at de grundas på Lag eller sedwänja. Det förra ſker
er ått, ſått mer och mindre, om det ſenare är egenteligen här frågan,
ket och characteriſerar et Folkſlag mer, än några enſkyldta perſoners
mål.

§. 21.

Handels-rörelſen war ſåledes uti et obehindradt lopp utan
af Tull och Contraband-waror, man trodde ännu intet, at
ſteg woro ſärdeles nyttiga hwarken för den ena eller an-
arten. Det torde ock wara utan motſägelſe, at en ſjättrad
gör den långſam och obehagelig, då däremot handel leſwer
het och ſkyndſamhet. Det lär ock wara, oförnekeligt, at

Stilleståndet från 1200 til 1250.

man med Danen mistande haft länge andra ässigter än
sina förfäder. Icke destomindre kan man inhämta,
som redan är anförd, at man hade kunskap om Sjöfart,
ifrån urminnes tider, men det wi nu kalla Landtull, wara
aldeles okänd sak, hwarföre ock inrikes handelen idkades
obehindradt, hwilken de här och där i landet belägne Upl
främjade efter omständigheterna. Desse woro dåtillig
Skara i Wästergöthland, om hwars ålder är talt i F
ten, och Falköping; Uti Östergöthland, Linköping och
hwilka uti denna tidens Handlingar ofta nämnas; Uti
tjamland Strengnäs, sedermera Wästerås i Westmanl
köping och Upsala i Upland, och Kopparberget eller Fal
larne (1). Flere Städer hafwa utan twifwel warit in
man nämner dem allenast, som uti denna tidens H
omröras: och wår Falköping så ansedd, at des mät
rättesnöre, så at alt efter Faluskeppa mätas skulle (2).
eller Enesköping nämnes för första gången år 1168
den i senare tider blifwit kallad Lagåsa Köpung, wet
ften namnet synes intet wara til des heder (3). Men öfwer
lands-trakten öfwer Kopparberget war aldeles ingen stad, hwa
orter blefwo försedde med oumbärliga Köpmanna-wara
Köpmän, som man Birkekarlar eller Birkalar kallade
stundom blefwo ock Landets Inbyggare försedde med
komma sjöledes (4). Man brukade ock ännu, at på wi
marker upbygga Salohus til de resandes förnödenhet,
K. Håkan i Norrige sådana Salohus på Eda, Sog
land, då han år 1224 bröt in där i Landet (
på detta sätt, ehuru wisse orter woro någorlunda
da med Städer til inwärtes rörelsens underhjelpande
dock de aflägnare nog wanwårdade, hwilket fel ä
til alla delar är afhulpit, där man har tjugufyra ja
mil til närmaste Köpstad, då Landtbruker måtte nödwä
i dwala eller ock aldeles afstadna.

Inländsk Handel.

(1) Wid Biskoparnas Säten eller Residencer blef alltid någon
i anseende til deras hofhållning och det öfrige tillop, som
wärdighet förordsakade, hwarföre ock någon slags stads
oumgängelig, så at utan swärhet kan sättas, at

[redacted] fick man ännu bättre, som wilde ofta [redacted] [redacted] [redacted]

Alfred tilfr. från 1200 til 1205 du

hen beſtod uti en ſammanbindande nytenſkap at bedraga och ut-
ra penningar af folk, och är ännu märkt uprors-andt, ſom nu
ſlutligen tilfälle utbraſt i full låga. Uti Tyſkland wiſade ſig
förnämſta hjelte-dater genom Strårröfweri, i ſynnerhet på
män och Handlande, hwilket ock war en af de drifwande
ker, ſom föranlåt Lybeck och Hamburg til det förbund,
man talt kort förut. At deſſa woro adeliga öfningar för
ſka Ridderſkapet, är ingen anledning. Men efter ti
war at röfwa, hade man här ſtält ſitt föremål på en
lare wara än Köpmans-gods, man röfwade Flickor och
Om det juſt intet war til alla delar Romerſkt, war
Romaniſkt. Det uti wåra gamla Lagar gjorda för
nan ſkal begära huſtrur, och intet taga dem med wå
nogſamt at ſeden war allmän (1): Och när K. Swe
ſons Doter, och K. Erik Erikſons Swägerſka, inte
ſtia för at blifwa bortröfwade, måtte annat mäktetågt fo
warit långt mera utſatt för ſådana tilbud. Brudens
de war den farligaſte tiden för Kånet. När Bröllops-
ſtumbade, hwilken på några ſtällen war utſatt til näſta
gen efter Märtens-måſa, utſkickades de ſom ſkulle afhä
den, förwiſta Män, tillika med några Flickor, Bru
ſom ſkulle wara Bruden til ſällſkap. Deſſe förwiſta M
bewäpnade, och när de ankommit til ſtället, där Bru
togos de emot med grud, eller fullkomlig förſäkran
het, och Wärden tog deras gewär och ſadlar i förwa
började Gäſtebuds-roen, förſt tilmåles-drycken, eller
ſedan giftes-drycken, då Giftomannen lämnade Bruden
wapnadryck, waknadryck, då förwiſta man med
emot ſina wapn, Bruden fördes då til Brudgummen
det förwiſta mans ſkyldighet at förſwara Bruden, o
röfwade Bruden ur Brudfärden, war ſaker til förſa
Man kan med all ſannolikhet hålla före, at Hädanö
Gamlens Stamfader, wid et ſådant tilfälle fått ſin
pen, då han hoggit huſwudet af en man, ſom
af et Troll eller Spöke, förmodeligen i
förmånta de wakthafwande. Det hålles och före,
i K. Erik Erikſons tid, eller ock til åſwentyrs

Sedan Brudeu war hemförd til sin tilkommande Fästemans stades rätta Bröllopet, och wår Brudgummen skyldig, at bjuda til Fästebuds alla Slåktingar inom tredje knä mot tre marks plikt, det förbrutnadt. All sorg för Bruden wore ånnu icke förswunnen, hwarföre ock plikten war större, nämligen åttatio mark, när Brudeboet tröfwades ur Brudbåneken. För Brudfrämorna eller de som Bruden wore dubbla böter utsatte, för all den oförrätt, som dem tilfogas kunde. (4) Man kan sluta af alt detta, at tröghet och öfwerwåld måtte hafwa warit nog allmänna, hwilka ock därigenom ökades, at Fästemannen war tillåtit, at med sig bortföra sin Brud, då hon af Gästromannen utan laga skäl nekades, och då het hon lagtagen och ej råntagen. Under Gästabuden druckos skålar eller minne efter behag, men Jungfru Ingigs skål slutade öfwen, ty sedan den war drucken, böttes ingen mark, om något öl bars widare in i Gästabuds-saten. Böter woro ock dem pålagde, som obudne inställde sig i Gillesgårdarna. Man kan någorlunda få begrep om denna tidens lefnadssätt, och får man tilfälle at anmärka något mer i samma ämne af omständeligare underrättelser lämna något mera ljus så i denna som i flera andra mål.

Rikets tilstånd från 1200 til 1250.

(4) Kl. Årsd. B. Upl. L. Mädher skal kunna bedja, oc åt med skaldt [illegible]. Samma ord förekomma i Kl. Årsd. B. Westmanna-Lagen, liksom i Kl. Årsd. B. Helsi. L.

(4) omständigheter inhämtas af 8 och 9 Kl. Sipta B. Östg. L.

Anmärkwärd synes härom Hr. Excell. Gref Gustaf Bonde Heef, som är trycktad i Samling af Handlingar utgifna här i Lund s. 114 och D. Olof Celsius Antiq. Trollorum gente.

Kl. Årsd. B. Helsinge L.

Wisby Gottlands Lagen s. 28.

14. Cap.

Om

Kyrkans tilstånd från 1200 til 1250.

§. 1.

Man kan intet utan rysning läsa denna tidens Kyrkl. historia i allmänhet. Regerings-sjukan hos Romerska warne yrade alt utföre utan måtta. Så snart regerande Kåjsare, Konung eller annan underståd sig, allt alt följa deßa myndiga Prelaters wälbehag, bannade dem och des underhafwande med interdict och bannlysning, igenom undersåtarne blefwo merendels frikallade från den gifwenhet, som de annars woro sin lagliga Öfwerhet och undersåtarne woro så förkjuste och dumme, at de trodde Påfwen hade rättighet därtil. Hildebrand brukade hellig den försiktighet, at han skänkte den banlysta landet och ter åt någon annan mäktig Prins, som förbundad kapp ägerighet och wildskeppelse, intet hade beträffande de Romerska Hofwets affigter, och merendels sin egen undergång fast en stor del af människjorna woro helt ineigne af het för Romerska Stolen; hade ibland de regerande medhållare, som til wedergällning för banlysning ga partiet med mord, öfwervåld och brand. Och na hiftiga omwärfningar war hela Kåjsar regering upfyld. Under en så allmän förwirring måtte digt sjelfwa Christna Religionen blifwa icke allenast utan och föraktad. Bibelen lästes litet af de andelige af de werldsliga, och den, som såg all den ogudaktighet dres af dem, hwilka gåfwo sig ut för Christi efterf de snart falla på den tankan, at Påfwarnes gudaktighet påsägd af den Lära, som Christus lärnade wara na Religionen måtte swarare wärka afsky än tillförene är en wanlig frukt af deras ogudaktighet, som förordnade til at wärda och handhafwa Religionen. wäl ännu intet i Swenska Norden, rätta tjenst

medan Påfweliga enwälden ännu icke fullkomligen stadgadt i Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.
Swerige för än år 1248. Imedlertid nögde sig helige Fadren ded at draga så många penningar ur landet, som omständigheterna kunde tillåta. Den wanliga och årliga upbörden war Peters-penningen, och hade Påfwen Innocentius den III år 1204 pdragit åt Ärke-Biskopen i Lund, at infordra och upbära denna gift så utaf Dannemark som Swerige, hwarjämte han ock gaf monomakt, at genom andelig näpst och aga straffa dem, som sig motwillige uti denna skattens erläggande (1). Påfwen Honorius den III har ock genom förnyadt Bref til Ärke-Biskopen Lund anmodat honom at taga emot de penningar, som Ärke-Biskopen i Upsala til honom öfwerstyra kunde, och hålla dem se hans Apostoliska Helighet til handa (2). Genom Bref af na tid lät ock Honorius den III afgå sin Faderliga päminnelse Ärke-Biskopen i Upsala, hwarutinnan han icke allenast bepr honom öfwerstyra S. Peters-skatten, utan öfwen tjugonde af alla andeliga inkomster öfwer hela Riket (3). Bekymrapa samman penningar blef således ingalunda försumoch Påfwarne, som klokt folk, begrepo grundeligen, af dligt denna waran war uti andeliga regementers förwaltan. Ja penningar woro då som nu i wiße mål en allmänt gälösen, och Påfwarne woro ingalunda högfärdige, utan woro nögde med litet, når mycket intet kunde bekommas, som lan se af Peters-penningen i Swerige, som intet kunde göra betydande summa, hwilket af det som i föregående Capitel dt, inhämtas kan. Man har ock tillika wid samma tilfinnet, at ingen Peters-penning utgådt af Helsingland, Påfwiska arten aldrig lämnade något, där något kunde Påfwe-Tionde af Helsingland.
mman likwäl funnit medel at beskatta Helsingland på et sätt, då de påtagit sig at betala en slags afgift under namn ndande, och har P. Gregorius den IX år 1232 tillskrifbiskopen uti Aros, Sigtuna och Alfsati, at de med Kyrkund skulle twinga Helsingarna, at ersätta Ärke-Biskopen i , som på Helsingarnas wägnar betalt til Apostoliska Kamdenna tionde, hwad han således utlagdt hade (4).

(1) Innocentii den IIIs Bref til Ä. B. i Lund af år 1204 finnes ibland de Honorii Påfwes Bref, som Steph. Baluzius låtit trycka N. 156.

Ut

Kyrkans hiſt. från 1200 til 1250.

Ut tuæ fraternitatis devotio, quam experti in multis habemus, ſit ſemper obnoxior, Tibi duximus committenda, per quæ nobis et apoſtolicæ ſedi poſſis & debeas amplius complacere. Ideoque fraternitatem tuam, de qua plene confidimus, rogamus attentius & monemus per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus iſtud onus pro nobis aſſumas, et *cenſum B. Petri* per regna *Daciæ* & *Suetiæ* fideliter colligas & ipſum nobis per fidelem nuncium transmiſſurus - - - Ut autem ... di plenius & liberius poſſis efficere, plenam & liberam tibi ... facultatem, ut contradictores, ſi qui fuerint, per cenſuram ... appellatione remota compellas. D. Romæ ap. S. Petrum VII ... Pontif. nri anno ſeptimo.

(2) Honorius den III til Ä. B. i Lund 1221 L. 5. Ep. 372. ... Tuæ præſentium auctoritate mandamus, quatenus pecuniam, ſi ... noſtro nomine Venerabilis frater noſter Upſallenſis Archiepiſc... gnabit, recipias & cuſtodias diligenter, donec ſuper hoc a nob... tum receperis iteratum. Lat. III Kal. Febr. P. n. an. 5. ... år af dem ſom Prof. Mallet afſkickat från Rom, commun... Langebeck.

(3) Honorii den III:s Bref til Ä. B. i Upſala af år 1221, ... des öfriga Epiſtlar. L. 5. Ep. 373. Fraternitati Tuæ præſentium ... ritate præcipiendo mandamus, quatenus vicesimam eccleſiaſticorum ... tuum nec non & cenſum eccleſiæ Romanæ debitum colligas ... tam ea quam alia, nobis, ſi commode poteris, per fideles nunc... deſtinare. Alioquin Venerabili fratri noſtro Lundenſi Archiepiſ... ter aſſignare procures, quantitatem eorum nobis fideliter ... Lat. II Kal. Febr. Pontif. nri an. 5.

(4) *Gregorius* IX S. Servor. Dei, dilectis filiis, Aruſienſi, Sic... Alfiati Præpoſitis Upſalenſis Dioceſis S. & ap. B. Venerabili ... Upſalenſi Archiepiſcopo accepimus intimante, quod cum incol... ſingeland ſuæ Dioceſis decimas nobis debitas ſolvere deneg... Archiepiſcopus, ne nobis aliquid ſubtraheretur in ſuppletione ... ipſarum ad nos transmiſit quendam pecuniæ quantitatem, de ... ſatisfacere contradicent. Ideoque diſcretioni veſtræ per ... mandamus, quatenus, ſi eſt ita, dictos incolas, ut deinceps ... ipſos exſolvant & de ſubtractis debitam ſatisfactionem ... epiſcopo memorato, monitione præmiſſa, per cenſuram ... appellatione poſtpoſita, compellatis. Detta Bref, utfärdade ... finnes i *Örnhielms* Bullarium T. 1. p. 251. Hvad ... en ort, vet jag intet.

§. 2.

Afgifter til Rom.

De omnämnda afgifter voro årligen ... Apoſtoliſka Skattkammaren, men de åſventyrliga ... konſterna voro af långt större betydelighet. ...

förtjenar tiden för det heliga Pallium at blifwa, nämnd i förſta rummet. Efter Meſſenii underwiſning betalte Upſala Stift för Pallium 1000 mark Sw. penningar, Linköping 660, Skara 470, Weſterås 250, Wexiö 50, Åbo 200, ſom gör 2996 mark Swenſka (1), hwilka räknade til fem mark penningar på en mark lödig (2), gör 599 mark Silfwer, hwilken ſumma, när den uträknas til 8 Riksdaler på marken, och tre daler Silfwermynt hwar Riksdaler, gör 13428 daler Silfwermynt, ſom Påfwen uppbar för mindre än en half mark till, wid hwart ombyte af Ärke-Biſkop. Men detta war ej enda afſigten, ſom en Ärke-Biſkop måtte kännas wid, då han tillträdde ſitt Ärke-Biſkops-Säte, ty han måtte utomdes afſätta Service-penningar til Apoſtoliſka Kammaren 500 goldgulden, och 94 g. gulden til Påfwens Betjening (3), tyckare 250 g. gulden til Cardinals-Collegium 10 g. gulden til deras Betjening (4), eller 5124 Dal. Silfwermynt. Efter hwilken räkning, en Ärke-Biſkop måtte betala för Pallium af ſitt Stift 18550 Gamut, Dalern uträknad til tre daler Riksdalern och ſex daler på Ducaten (5). Så dyrt war det att blifwa Ärke-Biſkop i Sverige, ſå länge Apoſtlarnas Påfliga Efterträdare utdelte andeliga ſyſſlor. Efter tidens talesätt war det en grufwelig ſynd och Simonie, at taga penningar för Ämbeten, när de upburos af Leckmän, men det war därtemot Chriſteligt, när Påfwens nåd belönades på et ſådant ſätt. Skulle det wäl heta, at denna afgift intet utlades för annan för Pallium, och wore härigenom all förargelſe undanröjd och brukadt i ſtället för annat ſatte hela ſaken uti en förbättring. Det war likwäl näſtan det aldraförargeligaſte, att alla utfordrades under hotelſer af tienſtens förluſt och ſkada, och at om hela ſummen intet åſtadkommades til den tid, ſom beſtämd war, blef den förſummelige anſedd och utropad ſom förbrytare (6). Man kunde tycka, at en människa kunde ſkämmas, åtminſtone, om ej oemotſägeliga Handlingar öfwertygade om märkeligheten. Med ſå många och dyra omſwep war det ſtörſta Pallium beledſagadt, utan hwilket en Ärke-Biſkop kunde förwärfwa någon af des ämbetes åliggande fyldigheter. Det är ſannerligen tröſtelöſt ſinnes, att hwad wälſelig belägen-

Kyrkans tid från 1200 til 1250.

Åſen för Pallium.

1200 til 1250.

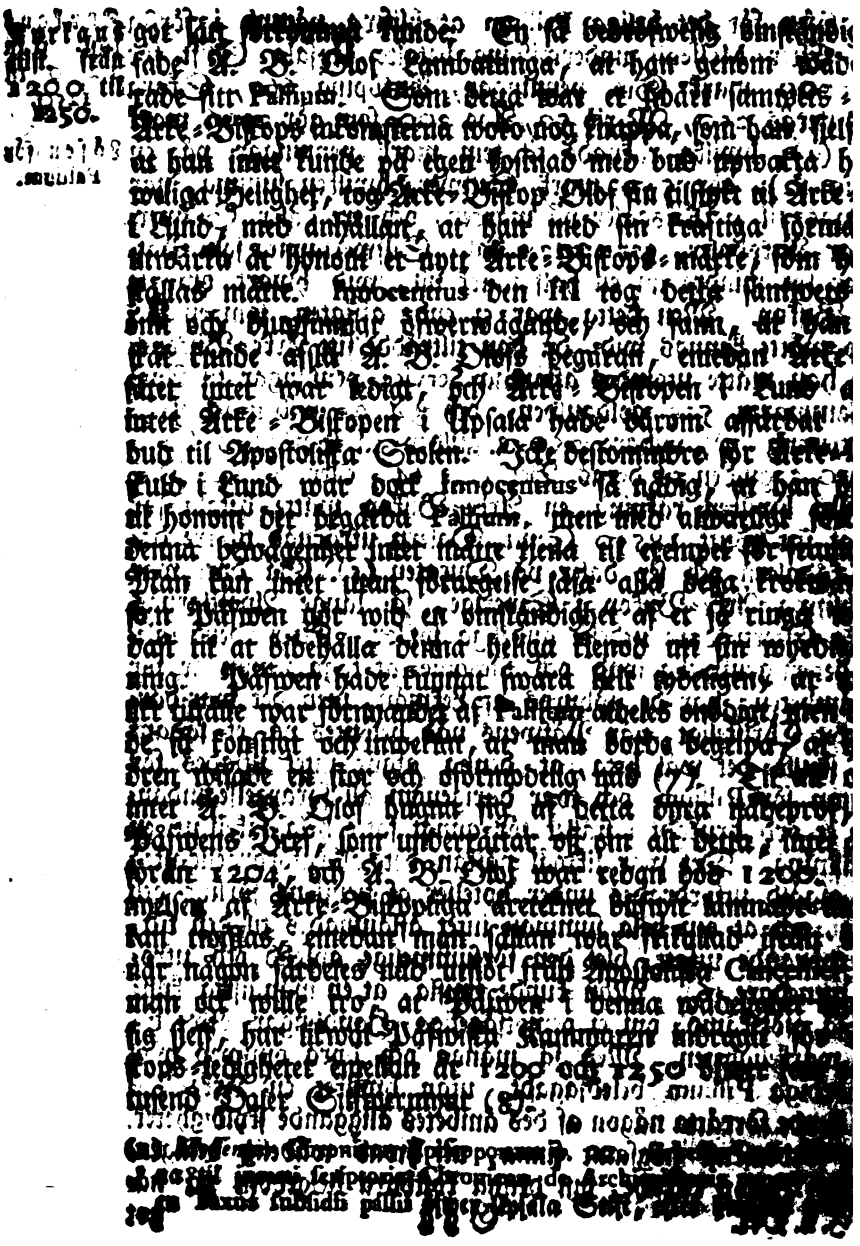

tajck af Arundis, af Tiundin 800 mark, af Fiskumbolandz 178 mark, [illegible]
af Wallands Probſteri 28 mark, af Sors Probſteri 20 mark, af Wendel- [illegible]
åda Probſteri 21 mr:k, Angermanlandz Probſteri 60 mr:k, af Jemtland 1 [illegible]
8 mark, bruket, gör ej mer än 862 mr:k, ſå at Meſſenius måtte [illegible]
mera-förräkning, än den Scheffer uppgifvit.

Denna jämförelſe är af *Örnhielm* H. Eccl. p. 511, och at denna anmärkning intet är ogrundad, kan ſlutas af en uträkning på Decimæ Sexennales för år 1328, hwar 3862 mark Swenſka utgör 770 mark Silfwer. Och finnes denna uträkning uti *Örnhielms* Bullarium T. 2. p. 1039.

Denna omſtändigheter inhemtas af *Gasberti* Maſſilienſis Epiſcopi Quitto-Bref af år 1320. Det lyder ſå: Univerſis præſentes literas viſuris *Gasbertus* permiſſione divina Maſſilienſis Epiſcopus Dni Papæ Camerarius ſalutem in Domino. Ad univerſitatis veſtræ notitiam tenore præſentium deducimus, quod venerabilis Pater D. Olaüs Archiepiſcopus Upſalenſis pro ſo communi ſervicio, in quo, *more Prædeceſſorum ſuorum*, Cameræ apoſtolici vigtet ſummi Pontificis tenebatur, *quinquaginta florenos auri* præfatæ Cameræ per manus Magiſtri Nicolai Signiferi Canonici Upſalenſis procuratoris ſui ſolui fecit, de quibus ſic ſolutis dictum Archiepiſcopum, ſucceſſores ſuos abſoluimus & quittamus, ita tamen quod idem Archiepiſcopus quatuor ſervitia familiarium & officialium prædicti Domini noſtri, in quibus ipſis familiaribus & officialibus de more ſupradicto tenetur ad *nonaginta quatuor florenos auri*, & duodecim ſolidos Pavorum Turonenſium aſcendentes &c. Hwad Pavus Turonenſis wil ſäga wet jag intet, men at denna afgift war gammal, inhämtas af ſjelfwa Breſwet. Det är bekant, at man började uti Florens 1252 at ſlå deſſa Guldmynt, ſå at deſſa Service-penningar intet kunnat betalas för 1252 i denna myntſort, men däraf följer intet, at man intet betalt ſjelfwa ſkatten tilförne.

Bewis härpå gifwer Cardinalen Petrus uti ſitt Quitto-Bref af år 1333. Nos Petrus miſeratione divina Tit. S. Praxedis Preſbyter Cardinalis Sacri Collegii Revevend. Patrum Dom. S. R. E. Cardinalium Camerarius notum facimus præſentium recognoſcimus & fatemur, quod Ven. Pater D. Petrus Archiepiſcopus Upſal. pro parte ſui communis ſervicii in quo prædicto Collegio tenebatur CCL [250] Florenos auri, et pro parte ſervitii familiarum Dominorum Cardinalium prædictorum decem Florenos auri - - - manus Arnvidi Clerici & familiaris ſui, nobis pro ipſo Collegio recipientibus tempore debito ſolui fecit. &c. Breſwet finnes hos *Örnhielm* Bullarium T. 1. p. 918 af Originalet.

Den har anſedt et Goldgulden lika med Ducater; hwarmed man wet, at der war ſlagna emillan Florenus auri och Ducaten, emedan i anledning af Dyſka Mynt-ordningen 1559 utmyntades en mark fint Guld uti 67 Ducater, men til 72 Gulden, ſåledes war och ofta, ty Ducaten hölt war 23 Carat, 8 gran, men Gulden 18 Carat, 6 gran. Men de äldre tider war Goldgulden både ſtörre och finare, emedan ej mer

Kyrkans tilſt. från 1200 til 1250.

åt 64 gick på marken. *De Cange* Gloſſar. Florenus; ſå at man alltid räkna en Gulden til ſex Dal. Silfwermynt. Jfr. *Keilii* Dal. Beluſt. T. 12. ſ. 149. ſ.

(6) Således yttrar ſig Gasbertus Biſkopen i Marſeille widare uti det ofwan anförda Quitto-Bref af år 1320. Infra quod [ſuſtum Puriſt. præfatus Procurator, pro dicto Archiepiſcopo ſub fide nobis per ſtita juramenti, ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiis aliis - - - obligauit - - - alioquin ſi per ipſum vel dictum Pa aut eorum nomine non fuerint integraliter infra terminum ſp ſervitia ſuprædicta, Procuratorem eundem prædictas pœnas & ac reatum incurriſſe perjurii faciemus publice nuntiari. Contra ſcopum ipſum, ſi opus fuerit occaſione præmiſſa, nihilominus proc

(7) Innocentius den III:s Bref til Ä. B. i Lund af år 1204 hos *Suhmius* An. 7. n. 158. För målets beſynnerlighet förtjenar ett Breſwet at införas: Significaſti nobis per Literas, quod Venerabilis noſter - - - Archiepiſcopus Upſalenſis per incendium *Pallium*, bebat, amiſit, unde pro ipſo humiliter per litteras & nuntios, ut aliud illi mittere dignaremur, cum ipſe in eccleſia ejus tate laborans, propter quod ſpecialem non potuit nuntium ad ſtolicam deſignare. Licet autem tibi privilegium ſedis apoſtolicæ ceſſum, ut Upſalenſi ſede vacante, cum aliquem ibi ſubrogare nuntiis tuis & eccleſiæ Upſalenſis, ad ſedem apoſtolicam pallium concedatur per Te ſubrogato Pontifici conferendum, ſedes illa non vacat, nec ipſum dandum de novo requiritur, tum pro petitione ipſius tuos deſtinaſti nuntios, non ille, da mus poſtulata negare. Verum ut ſupplicationis Tuæ, cui vo tum poſſumus cum Deo deferre; gratiam faciamus, pallium per Tuos nuntios duximus deſtinandum, per Te Archiepiſcopo dum eidem, ita tamen, quod hoc in poſterum ad conſe trahatur.

(8) Kärnägen är ſannt giord, ty ſå wida Pallium med Servi na koſtade 18550 Dal. Smt, och tretne Ärke-Biſkop ſemtio åren åro tilſatte, bliſwer ſumman ſådan ſom i §. Rhyzelius uti Biſkops-Krönikan ſ. 23 ſäger, at til Ärke ſammanſköts 2796 mark pgr. men det måtte wara tr där widare berättas, at Ä. B. Olof Beronis Pallium ſ ſkiet, ſal i ſinom tid widare underſökas.

§. 3.

Afſikter til Rom.

Af det föregående kan nogſamt inhämtas, at ty tighet för Apoſtoliſka Skattkammaren Ärke-Biſk wara, men där woro ännu långt flera upte ningar ſammanſkrapades och fördes ur landet, ty kommande och farande Romerſke utſkickade woro

Kyrkans tilstånd 1200 til 1250.

Underhåll för Påfwens utsticklade.

[illegible]rda, ty de skulle underhållas af landet: och ju större wärdighet [illegible] sådan person hade, desto större war kostnaden. Deßas [illegible]hålle war omättelig. Wid slutet af det tolfte århundrad anlände [illegible] Norden Cardinalen Fidentius, som ligger begrafwen i Dom[illegible]an i Lund (1), en wärdig Apostolisk Legat af deßa tider. [illegible]s girighet uprättar åt honom et ewigwarande minnes-mär[illegible]et öfriga af hans förtjenster är obekant (2). Sedan näm[illegible] Cardinalen Gregorius de Crescentia, som P. Honorius den III [illegible]de, och Magister Simon Gregorii den IXs: Secreterare (3). [illegible] det är onödigt, at upräkna alla deßa Uphandlings-Commis[illegible]. Den märkwärdigaste är wäl Vilhelm Cardinal och Bi[illegible] af Sabina, Wärkmästaren för Skenninge Mötes Beslut. [illegible] hans procuration eller förplägning stadgades uti bemälte Mö[illegible] tredjedelen skulle betalas af Biskoparna, och det öfriga tagas [illegible]kyrkorna (4). Summan wet man intet, men efter han låtit [illegible]g med femhundrade mark Silfwer af Kyrkorna i Norrige, [illegible] han hafwa hållit til godo med något dylikt af Swenska [illegible]lingarna. Ju längre en sådan utskickad war nödsakad at [illegible] sig, ju drygare blef förplägningen, hwarföre ock Ber[illegible] Amalrici wid år 1282 tog för sitt beswär 3824 mark [illegible]gar, eller 764 mark Silfwer (5), så at Johannes Bi[illegible] af Tusculo synes hafwa warit mycket återhållig, när han [illegible]nögd med 70 mark Silfwer om året för sitt onödiga be[illegible] Upsala Stift (6). Det stora Mötet i Lateran af 1215 [illegible]nerna, emedan til följe därutaf tjugonde delen af hela [illegible]londen skulle på tre års tid för Påfwens räkning upta[illegible]ederwera til Canaans lands eröfring anwändas. Det [illegible] samma tid förordnadt, at stockar skulle under behöriga [illegible]kyrkorna upsättas, på det de trogne därutinnan kunde es[illegible]nligenheten göra sina offer til samma Christeliga wärks [illegible]nde (7). Man kan ej eller twifla, at många til sin sjä[illegible] genom Testamenten och andra gåfwor sökte at befordra et [illegible] wärk, hwilkets angelägenhet med all den Munke-andakt [illegible]lighet, som möjelig war, utropades af deßa nymodiga [illegible]er. Man kan härutaf sluta, at det måste efter Påfwar[illegible] sätt mycket wäl til i Guds Församling, emedan man [illegible]nga och kraftiga medel til at insamla penningar.

Kyrkans stift från 1200 til 1250.

(1) Monumenta Scandinæ P. 2. p. 33.

(2) Abboten Wilhelm från Aplahult i Skåne har till sitt Bref til Abſalon gifwit en upbyggelig beſkrifning på denna Prelat, qui venit, säger han, ut raptat ac devoret, licet Leo rapiens ut O inſenſati - - - Epiſcopi Daniæ - - - cur in danda munera rapacibus de longinquo venientibus tam ſollicite manus veſtras ex alius quidem in C. marcarum pretio, alius in L. alius in XXX rum luporum rabiem compeſcere totis viribus & ſtrim exſtinguere Breſwet är tryckt hos *Barthelin* Ant. Dan. p. 244, och hos Ann. Eccl. p. 489. Men på intet ſtälle woro deſſe Upbördsmän ſämdare än i Engeland, ſwarsſwer Matthæus Pariſ på ſina Plagar uti ſin Hiſtoria, och Johannes Sarisbyrienſis ſäger om buro ſig åt, ac ſi ad eccleſiam flagellandam exceſſus eſſet Satanæ mini, ſå at ingen må tro, at den här förestälda målning ſkulle Proteſtantiſkt tänkeſätt.

(3) Gregorius de Creſcentia recommenderas af Honorius den III af 1220 til Ärke-Biſkopen i Upſala ꝛc. och Magiſter Simon gorii den IX:s Bref til Konung Erik i Swerige; bägge ſtå Rovius p. 172, 175.

(4) Skenninge Mötes-Beſlut §. 12 hos *Wilde* H. P. p. 392.

(5) Detta bewiſes af de ifrån Rom icke länge ſedan öfwerſkickade gar, communicerade af Längebeck. Titelen på detta Documen In Regnis, Provinciis & terris infraſcriptis deputati fuerunt Apoſtolicam decimarum collectores qui inferius nominantur dam decimam Terræ ſanctæ ſubſidio deputatam: Här förekomma

m c

Ipſe vero recepit pro expenſis ſuis III. VIII. XXIV marcis

c

cupreorum que valent ad argentum in pondere Daciæ VII. LX marchas, VI uncias & ℔ tertiam argenti ad pondus Daciæ V marchis denariorum cupreorum pro qualibet marcha argen

(6) Johannis Tuſculani Epiſcopi Bref til Dom-Capitlet i Rom. 1287 af Originalet i Örnhielms Bullarium T. 1. p. efter denna räkning har Bertrand för ſitt beſwär undfått Swnt. af Swerige och Dannemark, och Johannes för ſi Upſala Stift 1680 Dal. Silfwermynt.

(7) Man kan ſe härom Bzovius uti continuationen af 13. p. 219. Framdeles ſkal med flera exempel bewiſas, diſningar intet woro fruktlöſe.

§. 4.

Sedan huſwudmålet af heliga Fadrens at inſamla penningar nämligen, wunnit ſå

Kyrkligt tillstånd i Sverige från år 1200 till 1350.

sta Romerska Församlingen hafwa gifwit en sin ifrån sig, hwilket dfwen Påfwen Honorius uti sitt Herda-bref år 1216 betygar (a). Där sattades ofkmål ganska mycket, ena Apostoliska Regenten kunde wara nögd med Swenska sån, så länge des embäte inter war fullkomligen stadgadt. Till ändamålets winnande war det högt angelägit, at förmå Pres- a til at lefwa ogifta, och tillika låta alla gifstermål stadfästas Presthwigsel. I detta afseende war det omwägneligt, at så Födde utom wigsel utestänga alla utom wigsel födda personer, ga alla andriga bebönningar, efter man intet kunde sträcka sin til de werldsliga förmåner i denna delen. Men härutinnan ganska många swårigheter, och Påfwarne klagade ofta uti at man i Sverige äfwen til Biskops-wärdigheter förelog så personer, som inter woro födde af lagliga gifstermål. Påfwe Innocentius den III förklarar sitt afwarliga misnöje därö uti ett Bref til Arke-Biskopen i Upsala af år 1198, och be sig, at större delen af Swenska Presterna woro på detta sätt ombörliga. Men det war ännu mer hans ögon långt för at, at sådane personer understods sig at begära någon hö uti andeliga ståndet, tvärt emot Lateranenfiska Mötets Hwarföre ock Arke-Biskopen i Lund hade strängeligen at, at sådant hädaneftet inter borde ske. Men det hjelp int dock, intet länge förän detta Bref af Innocentius utfärdades, de äldre lediga Biskopsdömen i Sverige föreslogo trenne sådana dige Presterna. På erhållen underrättelse därom, lät Biskopen i Lund förbjuda deras Biskops-wigsel. Men Ar Petrus i Upsala lät ej förmå sig afskräckad af Ärk. dne Swenska-Bref, emedan han icke deltagande i dessa de förestagna tre lagliga Biskopar. Arke-Biskopen i ade förbenämnde de utgifna Biskopar förklarade af sina ämbeten och födde å nya den tredjefe wigsel. Hwad werkan de hafft, wet man inter. Troligt är, at man i Swe gången inter med särdeles förskräckelse upsnäst Lunde pen gjorde, emedan Innocentius förmått sig sänd ra tillräcklig tillåtelse och befallning til Arke-Biskop Olof ed förklaring, att skulle, som sagt är, de förmälde lagliga ra förkastad, skulle de förordnade Biskopar, i fall saken war

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

war sådan, som den war förebraht, ädeles och utan at sättas, och den tredjes wal förklaras för aldeles olaglig. wen befalte ock, at ingen måtte understå sig at kalla Biskopar, och intet sådant framdeles tilbjudas, utan de til understodo sig, skulle utan upskof och inwändning hlifwa stige af sina kall och ämbeten. Skulle ock Arke-Biskopen sala mot förmodan wisa sig eftergifwen och försummelig angelägit ärende, anmodas och befaltes Arke-Biskopen at, Upsala Prælaten odtspordt, til alla deles fullgöra hans hets befallning (2). Som Påfwe wisade Innocentius renlärig nit wid detta tilfälle. Men han war ännu ung deliga höghet, emedan han i början af år 1198 blifwit på Petri Stol, och Öfwerherden kände ännu intet rätt dergifna får: hwarföre man ock kan wara öfwertygad hans ifwer för denna gången betydde ingen ting. Sa we wisade sig ock något däreftet mera sogelig, då Ärke dömet skulle besättas efter A. B. Olofs död. K. Sa Predikant Wallerius kom då i förslag til detta ämbet hade ock den olyckan, at han ej eller efter Romerska stil af lagliga Föräldrar. Arke-Biskop Andreas i Lu betänkeligt i detta affeende at nämna honom Archiep som war wald til Arke-Biskop, utan nämnde hi vocatus, eller kallad til Arke-Biskops-ämbetet, an saken til det bästa hos Innocentius uti den berättel til Påfweliga Stolen. Påfwen räkade härigenom merligt bekymmer, efter han intet wisste rätta beskaf brist, som befläckade Wallerii födelse. I synn ganska betänkeligt, at låta den blifwa Arke-Bi Prestson. Hwarföre han ock med sielfwa Ca ken ömhet öfwerlade målet. Icke destomind saken til Lundska Arke-Biskopens eget mogha öfwerlämnade tillika det Heliga Pallium åt Hans Påfweliga Helighet fann fördenskull war rådeligt, at bruka samma stränghet på andra ställen kunde utöfwa, och Arke-Biskop, vansede ej den brist, i 4 werlden.

1) Honorius den III talar här om sitt val til Påfwe, och yttrar sig uti sitt Bref til Biskoparna i Swerige sålunda: Sollicitudine igitur Ecclesiasticæ provisionis assumpta & spe non modica de vobis concepta, quos nobis misericordia Conditoris ad tanti oneris gravitatem facilius perferendam in participium instantiæ nostræ quotidianæ assumpsit, Vniversitatem vestram rogamus attentius, & monemus & exhortamur in Domino, quatenus insufficientiam nostram apud eum, qui dat omnibus affluenter & non improperat, orationibus adjuvetis & circa commissam nobis Dominici gregis curam diligenter & utiliter vigilantes nostrum satagatis humiliter supplere defectum, & injunctam nobis Pastoralis oneris gravitatem vigilanti studio comportetis, & in ecclesiastica unitate, obedientia & devotione Apostolicæ sedis, *quibus hactenus Ecclesia Upsalensis inter ceteras puriſſimum florem & fructificantis suavitatem odoris sicut ager plenus, cui benedixit Dominus* &c. Brefwet finnes hos Vastovius p. 168. Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

Til bewis af detta alt är nödigt, at en del af Brefwet här intryckes: Ad nostram noveris audientiam perveniſſe, quod quam plurimi *Suetiæ* clerici non sint de legitimo thoro susceptι, qui ob suæ generationis erubescentiam altioris gradus culmen appetere nulla præsumtione deberent constitutionem in Lateranensi concilio provida deliberatione innovatam. . . Nuper etiam prout nostris auribus est suggestum, cum tres clerici illegitimo matrimonio non susceptι in tribus ecclesiis Cathedralibus, adversus quæ superius annotavimus, electi fuissent, bonæ memoriæ Prædecessori nostro, cujus erant ecclesiæ jurisdictioni subjectæ, districtius vetuit, ne illorum electionem ratam haberet, vel eis consecrationis munus impendere præsumeret. Verum ille constitutione prædictæ ac inhibitioni ejusdem Archiepiscopi obviare non metuens duos eorum in Episcopos consecravit. Quod cum Archiepiscopus nullatenus relinquere impunitum, Episcopos illos ab officio iniquε recepto, & consecrationem tertii a complemento suspendit. Cum vero illius terræ homines sint adhuc rudes in fide . . . Discretioni tuæ mandamus & præcipimus . . . quatenus Episcopos illos a Pontificali officio . . . deponas. Brefwet förekommer hos *Baluzius* Epist. *Innocentii* III T. 1. p. 262.

Innocentii den IIIte Bref til Årke-Biskopen i Lund 1207. VIII Kal. Nov. hos *Baluzius* T. 2. L. 10. p. 85. Påfwen yttrar här sina tvifvelsmål på följande sätt: Nobis autem cum fratribus nostris super hoc multotiens diligenter tractatum, multa incerta ac dubia occurrerunt, tum quia ignoramus quantum idem V. defectum in natalibus patiatur, cum super hoc considerationis defectus debeat adhiberi . . . accedit etiam, quod cum in ipsa Provincia Presbyteri ex prava consuetudine impedimenta non metuunt matrimonialiter copulare, & hujusmodi consuetudinis de ipsa, sicut accepimus, extirpare, indecens esset pariter & grave; ut ad tantum officium talis assumeretur persona, &c. Detta sätt, som H. H. Andreæ anförde til at förmå Påfwen till mera på detta: cum nulla ecclesia sit in mundi partibus constituta, quam propter insolentiam populi, jugo subjecerit servitutis.

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

§. 5.

Man märker af alt, at man ännu intet kunnat i Swerige, at man blifwit slaf och träl af Rom, efter wit Christen. Ja sielfwa Biskoparna woro ofwanstraft tankar, än hans heliga Faderlighet i Rom. Om intet wis woro til hands, kunde man sluta det af hwad sy paragraphen är nämnt. Ett nytt bewis gifwer oss Påfw sionius den III uti et Bref af år 1208, der han befallet Knutson skulle bannlysas, om han ej i gobo afstod Re K. Swerker (1). Dessförutan ankom ofta Bref, Kön föll ingen in at bannlysa honom. Efter utgående frågade ne intet särdeles efter Rom, sedan de fått sin stadfäst rönte bättre mödan, at winna de inländska Herrars sy som med rika stiftelser kunde hugna Kyrkan, än at i ofta göra Påfwen til wilies. Af de förra fick man wacka men hos den senare måste man alltid wara betänkt på hederlig digt offer. Innocentius den III rönte et förnyadt prof tak år 1213 lät sina Kallelse-Bref utgå til det store K

Kallelse til Kyrko-mötet i Lateranum. 1215.

som skulle hållas i Lateranum 1215, hwar man i sy le wara betänkt på medel at förlossa Canaans land generna. Bref afgingo likaledes til Konungarna i Sve rige, och flera, om samma ärender (2). Der bestäm hwart Ärke-Biskopsdöme ässa Prelater skulle infinna sig, och at allenast en eller twå Biskopar kunde blif til at bewaka Kyrkans inhemska angelägenheter (3). D tilfälle ursäktade sig Ärke-Biskop Andreas i Lund, nytt Kallelse-Bref ankom både til honom och Ärke Upsala, uti hwilket Påfwen äfwen gaf honom sin och önskelig fred både til sjös och lands, och befall aktighet af alla böner, och alt annat godt, som wä tagas för händer. Men, alla dessa herrligheter ut ändå intet hwarken från Lund eller Upsala til Kon samling, och Påfwen wår alltför klok för at wara uträtsfwande. Det kan och, som händer, wara wore ännu intet fullkomligen öfwerwägad och Påfw infallbillas, som och Påfwen ännu intet sielf

vnderkufvade honom eſpmoſtaſt med idel oſanningar, hwarfil likwäl Lyrkans
och Helighet lämnade ſitt uplyſta bifall (5). till, från
1200 til
1250.

(5) Det andra Bref de talt tilförene; det är ſkrifwet til Epiſcopum Veſtimenſem, Hinnocentſi & Scarpenſi.

(6) *Hardouin.* Concilia T. 7. p. 9. 10.

(7) Dito på ſamma ſälle p. 8.

(8) Detta Kallelſe-Bref ſtiftes hos *Baluzium* Innocentii III Epiſtolæ T. 2. L. 16. p. 894. Inter cetera devotionis obſequia, quæ tenentur Epiſcopi & præſertim Archiepiſcopi ſedi Apoſtolicæ exhibere, nullum ſolidius exiſtere, hoc unum arbitrium debes habere, ut ad concilium veniens vocati, ad quod Archiepiſcopi juramento præſtito ſunt aſtricti. Unde plurimum admiramur, quod te ſuper hoc excuſare aliquatenus voluiſti, cum etiam non vocatus deberes modis omnibus laborare, ut tam ſancto concilio intereſſes; ut quod ex omni parte cum defectu multo currens Eccleſiæ ſtatum Deo placitum, & Eccleſiæ generaliter ſuo & decenti ordini reformare, ut eos ad eſſectum Patres conſcripti ædificationem tuam videre valeant, & in illis te imitentur, de pravis conſuetudinibus ſuarum & patrum omnium, quæ ſancta Synodus duxerit reformanda, &c. Derfördenſ wår Herre ſin Helige Ande ſända, ſom ſkall wara wår Lärare och wår Tröſtare, och lära oſs alla ting, och påminna oſs om alt det, ſom Han oſs ſagt hafwer, och ſkall ſtraffa wärlden om ſynden, om rättfärdighet, och om domen, ſom Johannes Ev. 16. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Fridens Ande, ſom ſkall ſtilla alla ſtormar, och ſkall ſätta oſs i ſann Enighet med Gud och med hwarannan, ſom Johannes Ev. 14. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Sanningens Ande, ſom ſkall leda oſs in i all ſanning, ſom Johannes Ev. 16. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Helighetens Ande, ſom ſkall helga oſs, ſom Paulus 1 Theſſ. 4. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Trons Ande, ſom ſkall ſtyrka oſs i Tron, ſom Paulus 2 Cor. 4. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Barnaandens Ande, ſom ſkall göra oſs till Guds Barn, ſom Paulus Rom. 8. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Förſtånds Ande, ſom ſkall gifwa oſs förſtånd, ſom Paulus 1 Cor. 2. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Wiſdoms Ande, ſom ſkall lära oſs wiſdom, ſom Paulus Ephes. 1. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Rådets Ande, ſom ſkall gifwa oſs råd, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Styrkans Ande, ſom ſkall ſtyrka oſs, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Kunſkapens Ande, ſom ſkall lära oſs kunſkap, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Gudsfruktans Ande, ſom ſkall lära oſs Gudsfruktan, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Nådens Ande, ſom ſkall gifwa oſs nåd, ſom Zacharias 12. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Bönens Ande, ſom ſkall lära oſs bönen, ſom Zacharias 12. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Tröſtens Ande, ſom ſkall tröſta oſs, ſom Eſaias 66. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Ordens Ande, ſom ſkall ſtadga oſs i Ordning, ſom Paulus 1 Cor. 14. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Fridens Ande, ſom ſkall ſtilla alla ſtormar, och ſkall ſätta oſs i ſann Enighet med Gud och med hwarannan, ſom Johannes Ev. 14. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Sanningens Ande, ſom ſkall leda oſs in i all ſanning, ſom Johannes Ev. 16. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Helighetens Ande, ſom ſkall helga oſs, ſom Paulus 1 Theſſ. 4. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Trons Ande, ſom ſkall ſtyrka oſs i Tron, ſom Paulus 2 Cor. 4. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Barnaandens Ande, ſom ſkall göra oſs till Guds Barn, ſom Paulus Rom. 8. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Förſtånds Ande, ſom ſkall gifwa oſs förſtånd, ſom Paulus 1 Cor. 2. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Wiſdoms Ande, ſom ſkall lära oſs wiſdom, ſom Paulus Ephes. 1. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Rådets Ande, ſom ſkall gifwa oſs råd, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Styrkans Ande, ſom ſkall ſtyrka oſs, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Kunſkapens Ande, ſom ſkall lära oſs kunſkap, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Gudsfruktans Ande, ſom ſkall lära oſs Gudsfruktan, ſom Eſaias 11. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Nådens Ande, ſom ſkall gifwa oſs nåd, ſom Zacharias 12. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Bönens Ande, ſom ſkall lära oſs bönen, ſom Zacharias 12. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Tröſtens Ande, ſom ſkall tröſta oſs, ſom Eſaias 66. Cap. ſäger. Och Han ſkall ſända oſs Ordens Ande, ſom ſkall ſtadga oſs i Ordning, ſom Paulus 1 Cor. 14. Cap. ſäger.

(9) Innocentius den III:s Bref til Ärk. Biſk. Lund och Biſkopen i Ribe *Baluzius* T. 2. p. 568. Ad noſtram nouerint ſolicitudinem peruenire, quod [illegible] ſuper quibuſdam articulis, ſuper quibus [illegible] ſuper quibus [illegible] ſuper quibus [illegible]

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

lighet, som med detta Biskops-säte war förenad. ord, Christus och ewiga saligheten i munnen, och kan i hjertat, utöfwades under Gudaktighets ske bofwestycken. Men om alle de andre Biskopar h de Nordiske, och blifwit borta, hade Hans Apost kommit i ganska stor förlägenhet. Men man war i andra Länder til at fullgöra Påfwens åstunda fjerde Lateranenſiska Mötet infunno sig i Rom år triarcher, 72 Arke-Biskopar, 400 Biskopar, 80 Sändebud från twå Kåjsare, från Konungen i Je rike, Spanien, Engeland, Böhmen, Dannemark utom åtskilliga andra Förstars och regerande m Tjenstemän (1). Man uptog då ibland Christna artiklar Transubstantiationen eller Brödets och Win i Nattwarden. Man befalte åfwen, at hwar d åtminstone en gång om året skulle bekänna alla s Presten, hwilken hade rättighet at pålägga synda fwarande penitens utom annat mera dylikt. Side sar sig likaledes på många sätt, ty där talas on intet kunde predika, och sådana, som hade in på Kyrkor, wid föreſallande ledighet, til at twin at lösa sig därifrån med penningar (2). Man tenskaps-förbud inom fjerde led, emedan i m woro fyra wätskor och Elementerna ock woro sy bindande förnufts-slut kan man altid wänta u ningar. Men den allmänna själawården, so öfwerläggningar understöddes, betog aldeles Canaans land, utan til des återintagande f gonde penningen af alla andeliga inkomster på dinalerne förpliktade sig til en afgift af tio Påfwen skänkte därtil först trettio tusend Liv stid mark Silfwer, hwarjämte alla synders dem, som wille påtaga sig korsset, eller af et så heligt wärks utförande. At detta a re wärkställas, påbjöds innebärtid en a Christenheten på fyra års tid, m. m. W som försummat at närwarande taga del i alla

* Lade

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

wäl den förmån, at wara deltagande uti utgifterna, som
ir stiftas af det föregående. Det war likwäl en bestämmel-
e, at de kunnat utan näpst wara olydige. Men efter de
: understödo sig wid tilfälle at draga sig undan den heliga
s befallning och wilja, är det mindre underligt, at de
ge eller så kallade Lekmän wisade då och då någon mot-
het emot Romerska Kyrkans wäxande enwälde. Tilförne
n talt om det motstånd, som Lagmännerne gjorde emot
. Testamenten. Konung Swerker hade redan i början
3 århundrade frikallat alle andeliga personer från werldslig
l, men ingen anledning är, at denna förordning warit
gon allmän Rikets eller Herredag wedertagen. Konungen
allenast tillkänna, at han gjort det af den Heliga Andes
fn (4). Om denne Gudomeliga ingifwelsen har man lit-
ter utseende, intet warit tilräckeligen öfwertygad, emedan
dslige fortfore nu som förr at stämma Presterna til wanli-
gt fall. Innocentius den III beklagar sig högeligen däröf-
om Bref af år 1216, men tålamod war ännu en dum-
g dygd äfwen för Catholska Presterskapet, emedan man
intet at gripa til Kyrkans wanliga wapn: och de werld-
ade sig understundom än dristigare, de tilsatte och affatte
(5). Så förrätt detta war stridande emot Canoniska
så kunde det likwäl intet anses för olagligt, så länge Ko-
och Allmogen äfwen hade del i Biskoparnas tilsättande.
ick än längre uti sin djärfhet emot de andeliga, ty när en
dör död, tilgrep man äfwen Biskops-inkomsterna under
ledighet, werldslige Domare dömde i Äktenskaps-mål,
andra dylika saker, som man wille draga under Biskoparnas
, och man fortfor, oaktadt Innocentii den III:s beswär, at
Presterna til werldslig Domstol. Så at äfwen Honorius
fann sig föranlåten at förnya beswär däröfwer hos K.
(6), hwilket ock förmodeligen til en del haft den
ligheten, efter man finner, at Äktenskaps-mål och an-
med Religionen förbundna ärender blifwit updragna
wärldslig domstol, hwilken til äfwentyrs åtskilliga swå-
ter lupat sig. Såsom en regerfsuk Påfwe kunde
Honorius den III hafwa fog at utropa de Swenska

De andeligas frikallelse från werldslig Domstol.

1250.

(1) Detta är taget af *Bzovius* Annal. Baronii T. [illegible]

(2) Concilium Lateranense [illegible]

(3) [illegible]

(4) K. Sverker Carlson förnär Biskop [illegible] af Rudo [illegible] förfallelse skuld: Miserit discretionem [illegible] Spiritus commentos &c. Detta Bref är tid en del tryckt hos *Meursius* P. 110, men helt och hållit hos *Peringskiöld* Mon. p. [illegible] handl.

(5) Innocentii den III:e Bref hos [illegible] Nos [illegible] utilitatibus [illegible] quod quidem [illegible] regni [illegible] ecclesiasticos [illegible] insolentiam exemimus, [illegible] judicium, & secundum voluntatem eorum ecclesias recipere [illegible] [cogantur]. Mid årtalet måtte vara något trycksel, ty [illegible] är skrifvit anno Pontificatus octavo, fast det intet [illegible]

(6) *Historia* Ejus [illegible] Regi Sueciæ [illegible] cordiæ intimum [illegible] quod [illegible] ad audientiam nostram [illegible] Principes & Magnates tui hæc minime attendentes, ecclesias [illegible] siasticas nimis irreverenter, invito Domino, [illegible] quibus gravatis easdem, quoties ecclesiam Carlensem [illegible] vos bonis vacantis ecclesiæ nimis reprehensibiliter [illegible] ad quod electio pertinet successoris, ad electionem procedere [illegible] contra Canonicas sanctiones, quem vultis intruditis, in eccle- tem, dando intruso *baculum* & *annulum* Pastoralem. [illegible] vare Judices, sacros canones contemnentes, in [illegible] matrimoniis, & in aliis quam plurimis, jus Episcopale [illegible] usurpantes, Ecclesiis presbyteris dant & auferunt, unde [illegible] cendentes quod servus suo Domino sua & sedis, Clericos [illegible] ipse compellunt, &c. *Vastovini* V. A. p. 170. *Wilde* H. [illegible] Påfven här påminner, at Biskops val borde [illegible] af [illegible] måste vara et förbastande, ty annu voro [illegible] Dom- [illegible] uprättade.

(7) Honorii den III:e Bref til Biskopen i Skara [illegible] pen i Junii 1221, hvilket dels mästeligt [illegible] ut- [illegible] ut proprer indomitæ contentionis [illegible] genus indulsimus.

§. 7.

Uti Skenninge Möte 1248 för andeligen Kyrko-Stadgarne Skenninge
i sin tarfve kapitels gifvit förbudet af Prästernas gifvermål, och möte 1248.
Biskopernas införande vid Biskops-stolarna. De hade ock
väl warit välbefogade, om ej Påfwe-Lagen ifrån dem blifvit tagen.
Wilhelmus Sabinensis brukade wäl detta tillfälle en förtigtighet eller
klokhet, som förtjenar at märkas. Han wågade sig intet at säja,
at Påfwens Breswärn den Ex.s Decretales skulle antagas som Lag,
utan slog allt de werldslige Herrarne och Almänheten för mycket
sofven, emedan man war ej wan, at i Sverige anse annat
Lag, än det som war af Konungen, Lagmännerna och Rikets
Råder wederbörligen antaget, utan han befaller allenast, at
Prästerne under straff af interdict borde flitta sig inom et års
tid, detta herrliga wärk och dertillmält studera efter förmå-
gan. 12 Capitlet och 12 §. har mäst gifwit et kort begrep
af detta omgångeliga wärk, och är det demonstrageligt, at på
detta sätt blef jus Canonicum infördt i Sverige, och
Öfwerheten förlorade härigenom långt mer, än han an-
tingen många Fältslagtelingar och blodiga uptåg kunnat mi-
stadhes hade Cardinalen Wilhelmus warmit hufwudsystemata
för sig till Sverige. Hans öfriga gärningar stodde på nå-
gra stränga ord till Konung uti Kyrko-wärdet, som skiwen wäre af min-
dre wigt, han förordnade nämligen, hwilke med Kyrko-visi-
tatorer härefter förhållas skulle. Ingen Biskop måtte taga af
sitt andeliga besök mer än hwad som til pödwän-
dighet tjena kunde. Dock war denna kostnad dryg nog,
ty Biskopen skulle hafwa förlägning åt sina Personer, och
ock påstod visitationen i flera dagar, hwilken tid så
af Cardinalen, at en dag blef afkortad, så at hwarest
men warat tilförne fyra dagar, skulle den hädanefter alle-
na tre, och så widare. Han påbjöd ock en allmän husfred hos
Prästerne, och ingen måtte hindra sig at wedergälla dem,
som dem betrådde, hade förbrutit sin lemmar och Kyrkans
Konungen och Rikets Råder, förenade hafwa,
tillbörligen utsedde och hållne wid sin wigna rätt at
Wid straff af dömmelsing och tjenstens förlust
för-

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

förböds, at ingen hwarken Ärke-Biskop eller Biskop fi
någon werldslig man, af hwad namn han wara måtte,
ko-tionden, så at på den grund hwarken Konungen el
kunde i nödfall upbära något af en afgift, som likwäl
ras bedrifwande war införd. Til slut öfwerlämnade
åt Biskoparna rättighet at lämna sin Apostoliska afsösni
som til följe af detta förordnande hade blifwit förfal
Kyrkans bann, och skulle denna anderika och upbygg
ordning nödwändigt upläsas en gång om året, til all
randes andäktiga efterlefnad. Til någon ersätt för
bortmista Hustrur blefwo de förskonade för den afgif
Cardinalens förplägning borde utgå, emedan den af
och Kyrkorna skulle betalas. Detta är det, hufwudsak
deßa förträffeliga stadgar, til hwilkas införande en Car
Rom nödwändigt borde inställa sig. Huru mycket häri
ta Christendomen befordrades, kan en hwar utan wid
på. Men hwad är det at fråga efter en rätt Chris
tid, som war aldeles förfäkt! det som ondt war,
men war i et ömkeligt tilstånd i Sverige, ty
war den ännu uslare på andra ställen. Man
skylla denna bedröfweliga omständighet på brist
skap och förstånd hos Kyrkans Förmän, utan
och regeringssjuka hos Kyrkans Föreståndare
nars goda egenskaper, som hos
kunde (1).

(1) Til bewis af hwad i denna §. är anförd, kan
ningenſia hos *Wilde* H. P. p. 389. Bzovius
nämnt detta Möte, och kallar han orten
dan af Hardouin åro uptagne wid år. 1248.

§. 8.

Biskopar.

Hit intil har man anſedt Swenska Kyrkan
bör ock intet förglömma de Män, som hafwa
gen uti sin enskylta wärd. Första rummet
K. W. Andreas i Lund
dreas i Lund

Biskop Andreas i Lund, så wäl för sin
Kyrkans Primas, som för sina personliga

der icke allenast bekräftadt af P. Innocentium den III Kyrkans
8, utan ock af Honorius den III år 1217, och har Ä. enl. från
s hafft mycken omsorg om Swenska Kyrko-saker na, 1200 til
det, som redan andraget är, kan ögonskenligen inhäm- 1250.
Andreas förnämligaste på intet sätt at stå stora Förg
ke-Biskop Absalon, ty om man undantager denna st
herre-egenskaper, gaf Andreas honom aldeles intet efter,
träffade honom wärkeligen i många mål, i synnerhet i
bokwett, samt en brinnande wärd om sitt Ärke-Biskop-
, hwarföre ock Påfwen Innocentius den III uptrog ho
deles oinskränkte makt, at göra och låta efter behag bå
och Upsala Stift, hwilken makt med så widsträckta
Ärke-Biskop hwarken förr eller efter honom bekom
Ja, man har ock bewis af tillförlåteliga Handlingar,
Andreas Summus varit uphögd til Cardinals-wärdig
n, heder ingen annan hwarken Swenst eller Danst
nder hela den tiden, då andeliga Norden war under
Påfwarnas styrsel. Man har Bref från Abbot Ge
ankrike, som är skrifwit för 1219, uti hwilket denna
tilägges, och hwarutinn han utmärkes med all uptänke
d bemödas (3). Så at, såsom denna Prelat wärkeli
ordentlig förtjenst, så war han ock på et owanligt sätt
förd, både af inländske och af utländningar. At tillväl
ter aldeles försummat, at såsom Författare wise sig,
ipna af det tåg, som utgick til Lifland 1206, ty wil
e hade Ärke-Biskopen tillika med sina Bröder högsta
(4). Wården om Stiftet syftesatte honom likwäl ej
nnitet af de många Bref kan intagas, som Påfwarne
förfrågningar låtit afgå, uti hwilka både hans efterträdn
samwets-ömhet märkes, hwarmedelst äfwen tidens besyn
ä sköer sig tillika (5). När han annars nämnder, tä
ajd om honom, såsom om en Guds man, och uppe
nd som underwärk hedra hans minne, så framt man
dem. De tjena likwäl til at upplifwa tiden, hwarsom
nnet bora nämnas. Den uppenbarelse, Andreas hä
en Tiggare i Lund, som gemenligen kallades Pater no
han han altid hade deßa ord i munnen, Pater noster

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

pro omnibus Christi fidelibus animabus] eller Fader vår för alla trona själar. Denne uslingen dödde och blef begrafven på Lars Kyrkogård wid Domkyrkan, och Andreas, som gick spatserade om natten i Biskopshuset, hörde et hål dån och buller på Kyrkogården, där åtskilliga röster instämde med andra, och sade: låtom oss bedja Pater noster för hans själ [Oremus Pater noster pro anima Pater noster]: dagen derpå underrättade sig Ärke-Biskopen om saken med namn, hvilken nyligen warit begrafven, och då han inhämtat full kunskap om sakens sammanhang, tackade han Gud, som nådeligen hörde de fattiges böner. Detta berättas af en gammal Författare (6), och har lärdes den gifvit det bör anses för en gammal fladder. Hans underrättelser wara af nyare fabrik, ty Magnus Marchia och Hvitfeldt, huruledes han en Jule-afton på Jwö i Willands Fjärdingar fattades, låtit hämta watn ur nästa källa, hvilket genom förwandladt i win. Sådant borde kan hända hwilken gång, men hurn skal man få ett rätt begrep om denna fräckenhet, om man inte föreställer den sådan som den i sitt lefwerne har Andreas wist en besynnerlig [illegible] fredagar fastade han och bar tillika ett swärt och [illegible] så mycket bättre späka sin lekamen (7). Detta synes wara [illegible] dåraktigt, i synnerhet hwad korsdragningen beträffar, [illegible] tro det är ej lika så dåraktige och mera sinnrike, [illegible] lättja, wällust och en utstuderad bekwämlighet [illegible] dom och de böcker han sammanskrifwit skal [illegible] deles uti Capitlet om Wetenskapernas tilstånd. [illegible] ålder blef han beswärad af en swår sjukdom, [illegible] tiden kallade spetälska. Hans anständiga lefnad [illegible] la förklenliga misstankar, och dödde han [illegible] sedan han lämnat sitt Ärke-Biskopsdöme, [illegible] för alt werldsens buller på Jwö. [illegible] begrafven i Lunda Domkyrka i norra [illegible] där tilförne warit S. Marthas Capell. [illegible] säder, som woro de samme som Ärke-[illegible] nämnt tilförne uti K. Swerkers lefwerne.

nii, den III:te, Bref finnes hos *Baluzius* Epist. Innocentii III. Lib. I. n. 246, och är dateradt Pontificat. Innocentii, Papæ tertii anno tertio. Från Hrefelt s. 168 anför et dylikt dateradt anno quarto eller 1201. Det är gifvet til H. B. Absalon, det senare til Andreas. Det Bref, 1200 til 1250.
Honorius den III:te utgaf, slutas på detta sätt: Datum Laterani, per Regerium Sanctæ Romanæ ecclesiæ, Vice-Cancellarii XVI Kal. Dec. VII Incarnationis Dominicæ M. CC. XVII Pontificatus vero D. Papæ Tertii anno secundo. v. Dalin förvarar sig och på et Hon. Bref dat. Kal. Febr. 1216, som skal gingå samma ärende, S. H. s. 487, men det är ännu icke til hands. Brefwet af 1217 är lydelsen, som oftigen ankommit från Rom och är communis. Et Bref af Langebek.

Samma den III:te Bref til H. B. Andreas i Lund af d. 19 Nov. 1204, hvars yttrar så lyda: Ad hoc honestas fraternitatis Tuæ induxit, benignius concedatur, quæ personis sunt ecclesiasticis concedenda: ideo Venerabilibus in Christo fratribus Tuis fraternitati concedimus, ut Israh & Upsalensi Archiepiscopatibus Vices nostras omnes, destruas, & dissipes, ædifices & plantes, sint ad honorem Dei, exaltationem ecclesiæ, ac salutem populi Tibi commissi videris expedire. Ita & aliis Te talem exhibeas, ut fama Tui nominis, quæ suaveolens odorem, per hyemem tribulationum temporalium non marcescat, sed Tuis vere potius & stabilem offendat, quæ Deo agricolæ primitivi, fructum reddere uberrimum. Samma Påfwes Bref gifwer et lika förmynde, til H. B. Andreas, och nämnes han Legatus Sedis Apostolicæ så i Sverige som Danmark. *Baluzius* Innoc. T. 2. p. 624. Sedan hon Honorius den III til H. B. Absalon och de andra Svenska Biskopar, gifwit Kal. Febr. 1216, förordnat Arke-Biskopen i Lund, at aldelles som Påfwe-hofwet utsigt på Svenska Församlingen: Ex hoc, itaque hoc quod non tam personæ Venerabilis Fratris nostri Archiepiscopi meritum, quam fructum qui proderire poterit attendens, moderatione pensanter, vices nostras tam in Lundensi quam Upsalensi Provinciis eidem Archiepiscopo duximus committendas. Biskopen utsåg Arke-Biskopen i Lund Visitations-rätt både i Danmark och Sverige, hvilken rätt hon åtnjuta skulle förpläsning efter som Påfwe-stolen. Samt detta Brefwet är ment af H. v. Dalin, ifrån det som i förrgående Anmärkning är omtörd, torde det svara förty här talas intet om Svenska Biskops-wigsel eller Pallium, utan om de vårdigheter Ordinariet, som Arke-Biskopen i Lund tillkommo. Detta Bref finnes hos Vastovius p. 168, 169.

Ett Bref Abbot 1195 uti S. Justi Kloster uti Stiftet Beauvais i Frankrike. Det Bref til Arke-Biskop Andreas börjas så: Cardinali Lundensi *Gervasius*, accessit ad nos-later præsentium, Venerabilis Christo frater H. Abbas Tumetolph. &c. Tumetolph är förstå Tammetorp. Brefwet finnes hos Carl Ludvig Hugo uti des

Kyrkans tillstånd från 1200 til 1250.

Sacræ Antiquitatis Monumenta Historica, Dogmatica, Diplomatica 1 108. Til mera nyttjning härutaf kan man läsa Hugos egen Anm mid detta Bref wet: *Cardinali Episcopo*: is erat Andreas Suronis f anno 1201 Absalomi, cujus e fratre fuit Pronepos, a Regibus genus Cardinalitia purpura insignitum ignorarunt *Ciacconius*, *Ponsinius*, mus a *Gervasio*. Legatione Apostolica & Archiepiscopali dignit Danos claruit, cessit a. 1222, &c.

(4) Chronicon Sialandiæ p. 53. *Huitfeldi* T. 1. p. 174.

(5) Uti Antiquæ Collectiones Decretalium, som utkommo i Fol. träffar man et längt Bref af den 9sta nämnde Påfwen ben III til Ärke-Biskopen i Lund, *Archiepiscopum Lundensem* nelsen däraf kan läsas: Quod pietatem colentio in inoedatis benter te exercens, & in lege Domini jugiter meditando confe ejus, epistolarum tuarum verba demonstrant, & testantur fortius quibus Apostolicam sedem pulsas, ut pulsum januam veritatis quæ obscura videntur sine responsionis verbis illustres. Jag förs sare för det öfriga, så mycket hållare, som jag nästa förutsp läst igenom detta andeliga fiddersladder.

(6) Chronicon Sialandiæ p. 56. På samma sätt wid det tidens sianes denna utlåtelse om wår Ärke-Biskop: Venerabilis & D Andreas Archiepiscopus Lundensis ex hac luce migravit ad Liber Daticus uti Monumenta Scandinavia P. 2. p. 109. Anno ne Domini M. CC. XXVIII in nativitate S. Johannis Baptistæ minus Andreas Lundensis Archiepiscopus quartus, qui divinis bus litteris efficaciter imbutus Ecclesiæ Dei verbo & exemplo præfuit & profuit, &c.

(7) *Arnoldus Lubecensis* L. 4. C. 18. p. 161. Hic cum negotiis Regiis continue occuparet, magnæ tamen studiosus gebat, a quo nec in Romana curia negotia detinuerunt ta feria nihil gustans crucis Dominicæ bajulus existeret. ipsam morum gravitatem non deseruit, humilis & quietus & permansit - - - Avaritiam quoque, quæ est idolorum servitus, testatus, nihil per vim rapere curabat, sed quam accipere docebat. Om hans skrifter och utlåtelse at läsas, som förekommer uti Chronicon Sed quis digna in tanti viri laudem depromat, cum Jariissimis suis & verissimis confessoribus. & suis dignis permansisse asseratur. Mera om denne Ärke-Biskop hämtas af Magnus Matthiæ, Hvitfeld och Pontoppidans jämföra hwad som äfwen här tillföras på åtskillige

§. 9.

De två Lundiska Ärke-Biskopar som [illegible] Svea uti dessa hägn och utgiga [illegible]

Petrus nämligen och Uffo. Den förre höddes år 1228 samma år som Ärke-Biskop Andreas (1). Det kan ock wara trolsigt, at Petrus aldrig warit rätt Ärke-Biskop utan allenast medhjelpare eller Coadjutor. Ännuwäl war han intet Ärke-Biskop i början af år 1224 eller 1225, emedan Påfwen Honorius den III uti Bref til Biskopen i Skara och Electus i Lund icke allenast intet nämner honom Ärke-Biskop, utan ock sätter Biskopen i Skara framför Lundska Prælaten, hwilket ingalunda passat sig med Romska Ceremonierna, så framt han wärkeligen den tiden warit Ärke-Biskop och fått Pallium (2). Man har wäl et annat Bref samma Påfwe, som är skrifwit 1225, til Ärke-Biskopen i Lund, men det kan wara skrifwit til Ärke-Biskop Andreas sielf, och är det swar på en hop förfrågningar om några widskepliga Kyrko-Ceremonier (3). Riks-Cancelleren Hwitfelt berättar annars om denna Petrus, at han warit Son af Saxo Grammaticus, som skrifwit Danska Historien. Stephanius wil intet tro, at Saxo sålom Probst i Roskild kunnat hafwa någon Son. Men wisst är ej något särdeles misstroendemål, at Saxo, som skrifwit Dannemarks Historia, aldrig warit Probst i Roskild. Men kan det intet nekas, at de andeliga Herrar i Dannemark under denna tiden understundom warit gifte (4). Ärke-Biskop Absalon har ock uti sitt Testamente ihogkommit en Ärkediakones Hustru, hwilken förmodeligen intet rådnat öfwer den honom lämnade Gården. Ifrombes war intet Giftermåls-förbudet aldeles så strängt med Domherrarna eller Canonici, som det war med Prester, hwilket ock kan slutas af det fjerde Kyrkomötet i Lateranen. Ärke-Biskop Uffos förtjenster äro ej eller särdeles lysande, han Uffo. dog 1272, och har han gjort Testamente til hwalfwen och sönderlagd Domkyrka, samt skänkt tretton marker Guld til Prestemödarsammanstädes, utom några flera dylika frikostigheter (6).

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

Petrus Å. B. i Lund.

(1) Datum VI Idus Julii Mon. Scanensis P. 2. p. 126. Anno ab incarnatione D:ni M. CC. XXVIII. obiit D. Petrus hujus ecclesiæ quintus episcopus &c. Således döddes Petrus d. 10 Julii samma år som Andreas, 17 dagar efter denna senares död, men intet samma månad, som Pontoppidan synes gifwa wid handen.

(2) Innehållet på Honorii den III:e Bref är denna: Honorius Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Episcopo Scarensi & dilecto filio Electo Lundensi Salutem &c. Apostolicam benedictionem. Brefwet angår Olofs flyttning från Strengnäs til Upsala, och synes bland

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

Honorii den IIIdis Bref L. 8. Ep. 236. [illegible] Rom. Vastgivis har och låtit trycka detta Bref, p. 370 kortat titelen. Han hänför och Brefwet til år 1223. Må år daterat VI Kal. Febr. eller den 29 Januarii, anno octauo wara skrifwit år 1224, ty Honorius blef Påfwe den 18 Man kan utaf alt sinna, at Petrus intet wärt [illegible] hwarken hade han då blifwit kallad Electus och [illegible]

(3) Detta Bref af Honorius den III är inryckt af Ord. Ray Annales Eccl. T. 13. p. 317, och finnes der äfwen bland de komna Handlingar. Dateringen är utelemnad af Raynaldus lyder han så: IV Id. Aug. Pont. nri. [illegible] decimo, eller 1

(4) *Stephanius* Prolegom. ad Saxonem p. 22. [illegible] mål, men Pontoppidan har redan gjort påminnelse, däremot wara fullkomligen grundad.

(5) Absalons Testamente af Sperling p. 15. Nicolaus filio [illegible] superpellicum vario forratum. Sperling p. 149. Jäfwer för Archidiaconus warit af Fratribus conversis. Kan så wara, kan wara. Den 31 Canon af Concilium Lateranense IV, innehål Stadga: Ad abolendam pessimam quæ in plerisque insolevit ecruptelam, firmiter prohibemus, ne canonicorum filii, [illegible] nonici sint in secularibus ecclesiis, in quibus instituti sunt pare kan man härutaf sluta, at det dock wärit nog allmänt, att [illegible] både äkta och wälta barn. Om Domherrernas [illegible] och är det utan twifwel, at Gifter-mål-förbudet man ännu i ligen wedertagit i Dannemark. Detta målets utredande hör lik

(6) Som Ussos förnämsta förtjenster synas wara inryckte uti, E wid den XVIII Kal. Jun. Mon. Scani p. 189. [illegible] låsas här: Anno ab incarnatione Domini Mo. CC. L. II. memoriæ Usso hujus loci Archiepiscopus senex, qui inter [illegible] tiæ suæ dona terram in Sandby valentem annuatim duas mar orum, quorum altera expenditur in anniversario suo. In [illegible] buendo inter Canonicos, qui vigiliis & missæ interfuerunt, & fabricæ ecclesiæ. Item ad quaslibet lectiones [illegible] centum marcas denariorum, item ad fenestras ecclesiæ [illegible] Ad ambonem XIII mr. auri, item unam capsam [illegible] ponderis VIII mr. argenti, præterea præbendam [illegible] tuit duas cappas corales de cappella sua cum [illegible] Om hans Föräldrar kan man se Kil. Stobæus [illegible] hwilket och är tagit af Liber Datieus.

§. 10.

Ar. Biskop. i Swerige.

Dese äro de Öfwerherdar, som warit [illegible] många upsikten öfwer Swenska Församlingarne [illegible] enskildta Biskopar har man efter wanligheten [illegible]

Rikets tilst. från 1200. til 1250.

Olof Lambatunga.

Wallerius.

öfverrättelse. Ärke-Biskop Olof Lambatunga dödde år 1200, i hända rättare 1203 (1). Man har sig ganska litet bekant denna Prelatens omständigheter, och det lilla, som besynes wara til större delen ogrundadt, såsom, när det sägs han blifwit wald af Dom-Capitlet i Upsala, och hafst nd Konungens Råd. Det förra kan så mycket mindre som där war ännu inter Dom-Capitel, och til det senare ewis. At annars Ärke-Biskopen Olaus förlorat sit Palom wederld och på Lundiska Ärke-Biskopens förmålan ugnad med et nytt, kan man inhämta af det föregående. loss död har Ärke-Biskops-stolen i Upsala någon tid ig, så mår därföre, at Ärke-Biskopen i Lund warit born för Folkets och Landets besynnerlighet skull, (insolentia) såsom Påfwen Innocentius den III yttrar sig. Men r wid år 1207 kom allmänheten af Presteråd och Lekmän at wälja K. Swerkers Hof-prest Wallerius til Ärke-Men härwid yppade sig en betydande swårighet, emeallerius wan intet föds af laglig äktenskap, hwilket torde sägas, at hans föräldrar inter warit wigde. Men det ck han tillhållen wid der gjorda wal, och dödde i Ar 1219 (2). Påfwen Innocentius gifwer honom skrifwelse, at han warit en lärd man (4). Som han hade hes at tacka K. Swerker för sin lycka, har han ock wa ne förfaktig til Dannemark, då han efter slaget wid Lena wungen at draga sig ur Landet. Såsom Innocentius i k ärende på, at Ärke-B. Wallerius skulle blifwa skadesgen swårighet hafwa hindrat henom från, at åter Ärke-Biskops-säte, sedan K. Swerker blifwit slagen. Magnus gör ock en widlyftig beskrifning om wår Ärs wisa råd, hwilka K. Erik Knutson i synnerhet följt allmänna wälfärds befrämjande; men om man wille warifrån han haft denna upbyggeliga underrättelse, lär an bero på denna Historie-skrifwares eget föregifwande, märkar ingen särdeles öfwertygelse hos Läsaren. Efter blef åter Ärke-Biskops-säte någon tid stådt ledigt, Erik Eriksons Bref af år 1224 d. 31 Julii, hwarige Bönder Myreby och Skiölinge til Biskops-stolen i Up-

sa-

Riket tilfrån 1200 til 1250.

sala, kallas Olaus allenast Archiepiscopus, dock är stadfästelse af Påfwen Honorius den III daterad i Januarii samma år. Olaus hade tilförne warit Biskop i Strengnäs, ej twifflas, at han ju warit i slägt med K. Erik. Konungen kallar honom sin cognatus eller slägtinge uti nämnda Bref (5), ty hos oss i Sverige war det intet at nämna alla Biskopar för Cousiner eller anhöriga, som rike är wedertaget. Efter en Arke-Biskop tilförne hett har man gifwit denna et gamla underligt namn, och kallat honom Basatômir. Det är möjligt, at han warit en försynt och alfwarsam man, och berömmer Honorius den III honom den där förstod at gjuta win och olja i såren, och kanske, at en narr därutaf tagit sig tilfälle, at kalla honom Basatômare, hwilket nog rimar sig med Påfwiska Biskopar, som gjorde sig ära utaf at kufwa de fattiga lekmän, som hade annat at förswara sig med, än et sundt förstånd, wyrdige Fäderne intet frågade efter; dock sådana gälla hwar och en göra efter behag. Och är man förtenskull mot, om någon wil tro, at namnet betecknar, en som sin bås, men efter utseende tillägges då åt wår Arke-Biskop en förtjenstwerdig dygd, emedan hwar häst och oxe kan hafwa sin tjenst (7). Olof Basatômirs Pallium hämtades från Probsten Gandefred, men huru därutaf kan bewisas, att redan i Upsala war beränkt at undandraga sig Lunds Ärkestifts öfwer-uppsyn, är swårt at begripa, ty Arke-Biskopen i Upsala war skyldig at affärda sina utkickade med bref, at afhämta Arke-Biskops-märket (8). Arke-Biskop Olof dog i Mars Månad 1234 (9). Om det war förr än wid Sparsåtra, wet man intet med säkerhet. Så mycket wid denna tiden twänne Arke-Biskopar, som hafwa warit utan särdeles bewis, och emot alla de äldre, som man hafwer på Arke-Biskoparna i Upsala. Förlitar sig wäl på et Bref, som denna förste Olof [illegible] hwaruti han skänker til Domherrarna i Upsala [illegible] by, men Brefwet är utan datum och tecken [illegible] ke-Biskopen Olof Larsson, ty han talar om [illegible] jelser, som nog passar sig på denna senare Olof [illegible]

dare war Jarler, hvilken man den siunde Arke-Biskop Kyrlaus tilsk från 1200 til 1260.
ala (10). Namnet låter stort och förnämt, men där-
inter afgjordt, at han war af så förnäm härkomst.
ninge möte, som i hans tid blef sammankallade, är
erdigast, at Upsala fick under honom et ordenteligt
el, som i början bestod af fyra personer, Dom-
diget, Ärkedjäkne och två Domherrar eller Cano-
nen blef sedermera förökt til långt större antal. Jar-
155, och skal man framdeles anföra hwad som an-
nna Arke-Biskop kan wara märkwärdigt.

(10) Arch. E. Upl. hos *Benzelius* p. 38. Quartus Archiepiscopus fuit Dominus Olavus dictus Landbryngæ, qui obiit anno tertio Idus Novembris et sepultus Upsaliæ. Om man wille och wägra på detta sätt 1203. Id. Nov. blifwer meningen lindra, och synes bättre komma öfwerens med Påfwen Innocentii Bref. Ty uti Brefwet af 1201, 9 Kal. Dec. talas om Olofs tillträde, och uti samma Påfwes Bref, angående det Pallium genom wädeld, här Påfwen intet wetat, at Arke-Biskop Olof war död, hwilket intet kan wara sannolikt, så synes han warit död 1200. O. Celsii lilla Chronicon p. 2. berättar tillwäl, at 1220, 3. Idus Nov. Men det är möjligt, at detta stödjer sig på äldre Chronicon, då de bägge i detta målet icke just bewisa, u. efterfrågas.

(11) Några omständigheter om Ärke-Biskop Walerius äro tagne af den IH:s til Arke-Biskopen i Lund af år 1207 aflåtna skrifwelse, men så dessutilliga gånger tillförne berörpat. Här säges i synnerhet af Brefwet: Accepimus, quod bonæ memoriæ Archiepiscopus Upsalensis, viam universæ carnis ingressus, dicta ecclesia tum propter peregrinationis absentiam, tum etiam propter infolentiam Remansit Pastoris officio vidpata.

(12) Archiep. Upf. hos E. *Benzelius* M. E. p. 38: Quintus Archiepiscopus Upsalensis fuit Dominus Valerius, qui obiit Anno Dni septimo Idus Aprilis et sepultus Upsaliæ. Chronicon af Celsii. 1705: Quintus Walerius Archiepiscopus, qui obiit (Anno MCCXIX) VII Idus Aprilis et sepultus Upsaliæ. Man finner bl. Johan Swerkersons Bref, som är skrifwit 1220, at Walerius lefde, ty han har som witne warit närwarande wid den Donationen giort af Swerker til Riseberga Kloster. Slutet af Brefwet så: Hujus autem Donationis testes sunt Dominus Dux et Archiepiscopus - - - Datum autem in Risabier, anno ab incarnatione Domini, M.CC.XX anno Regni nostri quarto, så, at Ärke-

Sverkers tids från 1200 til 1250

Biskops Ordalowe antingen det slaktige, eller hafwe åtwed-
börjat året wid Påsken, då det har sin rättighet.

(6) Ett det äldsta kända Bref af rum, fallet Innocentius den
Biskopen Valerius vir utique litteratus, et ornatus moribus, et
virtutibus decoratus, så at ett hans lärdom aldeles dolt
twifwelsmål.

(7) Innocentii den III:s Bref til Episcopus Westmannus, Lincopen-
rensis 1208.

(8) K. Erics Bref är tryckt hos *Peringskiöld* Mon. p. Tillandi
Honorii den III:s Bref af år 1224 är det samma som ofwan
är anfördt, och förmodar härutaf, at Olof warit tillförne Biskop
näs. Angående des slägtskap med K. Erik säger von Dalin f.
Olof warit Son af Ulf Ifwarson Bonde, hwilken Ifwar
der med K. Erik den Helige. Detta förmodar Ifwaeus på
skiölds uplätelse Mon. Uller. f. 131. Men hos Peringskiöld
nast en gissning. Örnhielm H. E. p. 596. uplyser
annorlunda, då han gör Ärke-Biskop Olof til K. Erics
likwäl rättar sjelf denna gissning: med ett bud, at
ningar, och är det ännu owist, om han warit af Bonde-
kan wara i slägt med en, utan at wara af samma ätt

(7) Den förra förklaringen af ordet Wasatönder är af
den senare af Herr H. Cancell. v. Dalin p. 186.

(8) von Dalin Sw. R. H. f. 186 gör denna slutanmärkning
befrefs uttydande, och beropar man sig på Messenius
Men man hade giordt lika wäl, om man beropat sig
T. 1. f. 196, ty därifrån har Messenius
hwarken säger Messenius eller Hadrelt, at
Olof, ej eller har man någon anledning
saken. Twärt om den förste Probst, som
Björn uti Jarlers tid, ty orden är tydeligen uti
porum hos Benzelius p. 43. Primus Præpositus
och för öfrigt antingen Gaufred warit
bewisar det ingen ting i denna omständighet.

(9) Chronicon Archiep. hos *Benzelius* M. E. p.
pus Upsalensis fuit Dominus Olaus electus
mini M.CC.XXXIV. decimo quarto Kal.
en p. 2. Sixtus Archiepiscopus Olaus II. qui
Kal. Aprilis et sepultus Upsal. Celsius uti
stället p. 6 påminner, at han uti sin gissning
kallad Olof Läsemunnar. Uti Excerpta
p. 23. M.CC.XIX. Olaus Dalakmus Archiepisc
året 1220, på hwilket Wallerius bygger
slaktige.

d. Jarler blef wigd til Ärke-Biskop 1236. Så berättas i Chronicon Erici Regis Vastenense Cap. II. M.CC.XXXVI. Consecratus est Jarlerus Archiepiscopus Upsalensis. — Chronicon Archiep. hos *Benzelius* M. E. p. 38. Hujus (Jarleri) tempore Collegium Canonicorum secularium institutum est in ecclesia Upsalensi regnante Domino Erico Rege Sveorum, primo enim fuit monachorum, och p. 43. Tempore quo præfuit Ecclesiæ Upsalensi Dominus Jarlerus, institutum fuit primum Canonicorum secularium in ecclesia Upsalensi, et facti sunt quatuor personæ in Capitulo, videlicet Præpositus, Archidiaconus et duo Canonici. Man ser af dessa witnesbörd, at Ärke-Biskoparne för denna tid tagit sig visittare af Munkar, när några saker skulle Consistorialiter afgöras, men därföre war där intet något fortreffeligt eller ordentligt Capitel. från 1200 til 1250.

§. 11.

De öfrige Swenske Biskopar förtjena ock at hafwa ihogkommas, hwarunder man ej har så särdeles mycken kunskap om deras nit för rätta Christendomens befrämjande. Man kan eller rättare sagt, borde wänta en skäligen omständelig underrättelse om Biskoparna i Linköping och Skara, efter Biskoparna i Linköping. hwar om dem någorlunda gamla Krönikor. Men de äro likwäl ofullständiga och felaktiga. Efter Linköpings Biskops-stols Kol. dödde Biskop Kol 1196 uti Peregrinsfärd til Jerusalem, war icke destomindre som witne underskrifwit det Bref, som Erikson år 1199 utfärdade på et Fiske i Älfkarleby, til förmån af Julita Kloster (1). I samma Krönika säges om dess Johan. efterträdare Johannes, at han dödde 1211, då Honorius den III hade warit Påfwe, hwilket är alldeles oriktigt, ty Honorius blef ej Påfwe förr än 1216. Biskop Carl följde Johan uti Biskops-stolen i Linköping. Carl. Han war Birger Jarl den II:s Bror af Fadren, och blef tillika med Carl Jarl slagen af Estländarna, wid Lena. Härom är talt tillförne. Så wäl Messenius som flere andre förr, at han hafwit slagen 1219 (2), dock har han tillika med Ärke-Biskop Walerius underskrifwit Brefwet af 1220, uti hwilket Swenbot skänkes til Riseberga Kloster (3). Hans efterträdare Biskop efter Carl, war kallades af ganska förnäm Bergt. ätt, ty han war Bror med en af wåra gamla Jarlar, men intet kan med wisshet sägas, hwad hans namn warit, utan finner, at det började med B. Denne Biskop lär

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

hafwa warit den förste, som tänkt på at inrätta et som Dom-Capitel i Linköping, hwartill han ock utan swårighet fick Påfwens Gregorii den IX:s tillåtelse år 1232 (4). Han har ock et Bref utaf Biskop Bengt utan datum, hwaruti han skänker til Nydala Kloster Longafors-qwarn, hwilken den Bönder förmodeligen lämnat til Biskopen för någon dem pålagd pœnitentz (5), och har B. Nux Sveorum Biskopen det bekräftat samma gåfwa efter Biskopens död (6). Är wigde B. Bengt Jungfru Mattas Kyrka i Wisby [illegible] karna, som henne upbygt, rättighet at kalla Präst, [illegible] tillika åt alla främlingar at wälja sig där grafställe, [illegible] hagades: men i fall någon af Borgarne i Staden [illegible] där sin lägerstad, skulle likwäl Sokne-Prästen njuta [illegible] den afdödas själ, begrafningz-dagen, sjunde dagen, [illegible] dagen och årgångs-dagen. Likaledes förböd Biskop [illegible] ingen måtte understå sig at underkasta denna Kyrkan [illegible] dict, utan wid händelse, at hon med blods-utgjutelse [illegible] helgad, och har så wäl Wilhelmus Sabinensis, [illegible] den IV stadfästat detta Biskop Bengts förordnande (7). år och at märka, det under den tid, som Biskop [illegible] styrelsen af Linköpings Stift, skola Dominicaner och [illegible] karne för första gången inkommit til Sverige, [illegible] framdeles påminnas skal. Bengts efterträdare war Laurentius wid år 1232; om honom berättas, at han [illegible] Biskop Jarler och warit med wid K. Waldemars [illegible] Men om denna Biskop skal til åtföretagit [illegible] framdeles.

Laurentius

(1) Detta Bref finnes hos *Örnhielm* H. E. p. 178. Sälln[illegible] wägnar, hafwa underskrifwit Petrus Archiepiscopus [illegible] nus Strengnensis Episcopus, Colo Lyncopensis [illegible] Scarensis Episcopus, Stenarus Wegsinensis Episcopus [illegible] Dominicam incarnationis M.C.LXXXXIII. &c.

(2) Se B. E. Benzelii Notæ ad Vetteriam p. 58[illegible]

(3) K. Johans Bref om Gregerstad gifwit til [illegible] 1220 finnes uti Örnhielms Diplomatar. T. 1. [illegible] är undragit wid 21 K. 12 Cap. n. 5 där [illegible]

(4) Gregorii den IX:s Bulla, daterad Anagni IV. [illegible] wen 1892. Jfr. Wilde H. P. p. 388.

Detta Bref finnes uti Rydala Closters Gerwehof i Antiquitets-Archivum, begynnelser därutaf är sådan: Universis Christi fidelibus præsentibus et futuris hoc scriptum inspecturis B. miseratione Divina Lingopensis Episcopus in perpetuum. Noverint universi hanc visuri paginam vel audituri, Cherillum, Byronem &c. nobis debitorem locum molendinorum vulgo dictum Longefors cum suis attinentiis pro causa ipsis imposita emendasse &c. Biskop Bengts Bref finnes äfven uti Rydala Kloster-bok. Det hithörande därutaf är anförd wid 13 §. n. 7. C. 12. Och har man tillika lärdt, at det intet kan wara Birger Jarl af Bielbo, ej eller förmodeligen Bengt Jarl. Biskop Bengts Bref lyder så: Universis Christi Fidelibus Wisby applicantibus B. miseratione divina Lingopensis Episcopus salutem cum oratione devotione. - - - volumus memoriæ commendare constructa ecclesia [illegible] Teutonicorum, fundatorum rogatu ad honorem S. Dei Genetricis Mariæ VI Kal. Aug. dedicauimus - - - Concessimus ipsis ecclesiæ vestræ, salvo honore nostro, nostrorumque successorum libere eligere sacerdotem, dummodo sibi per manum nostram cura committatur animarum. Peregrinis vero venientibus et recedentibus concedimus locum sepulturæ, si sibi prouiderint in extremis. De Burgensibus si ibidem elegerint sepulturam, ne fiat in præjudicium aliorum sacerdotum sic statuimus, ut adscito sacerdote parochiali et testibus ydoneis, cum laborant in extremis, prædictam ecclesiam si placuerint, eligent sepulturam, tali interposito [illegible] ut presbiter Parochialis in die exequiarum, et in septimo et in [illegible] et in anniversario oblationem pro anima defuncti percipiat, salvo tamen quod visum fuerit heredibus - - : Datum Wisby anno Dni [illegible]

Biskop Bengts Bref finnes äfven uti Rydala Kloster-bok. Det hithörande därutaf är anförd wid 13 §. n. 7. C. 12. Och har man tillika lärdt, at det intet kan wara Birger Jarl af Bielbo, ej eller förmodeligen Bengt Jarl. 1220 till 1250.

§. 12.

Skara Biskopar under denna tiden hafwa warit Johan Wernander eller Bernhard, Bengt Unge, Stener [illegible]. Johan Hyrne berömmes för rättwisa och mildhet, war född i Wäringe tre mil från Skara. At han wa[illegible] dessa tiden Horn, är ingen anledning. Bernhard lär warit en god Gästgifware, ty om honom säger Brynolf i Biskops-Krönika:

Han spardi hwarken bröd, mål eller kanna,
Ty hade han hylleſt af alla manna.

Bengt tyckes hafwa warit en fullkomlig Påfwisk tidens sinnelag, ty han samlade härnapa, brynjor och

Biskopar i Skara.

Johan Hyrne.

Bernhard.

Bengt.

Kanik-ens-stöldar, war dessutan hård- hastig- och behällsam både i lif. från 1210 till 1220. ker och lekmän: men därutinnan war han intet Nomen dan han starare minskade än äkte Biskops-inkomsterna. hewisar at han war af Adelig ätt, wet jag intet, men Skiöld säger, at han warit K. Eriks Frände, och at det af Kongliga Breswen 1219 och 1223 (1). B. Bengt det uti K. Erik Eriksons Bref af 1224, men där kallas ret Konungens Frände, men Canceller och Kongelig Stenar. Stenar war af friboren ätt, och i slekt. ik (2), om honom säges, at han unde alla wäl, alla både lekte och lärde bådo för hans siäl. At hon kostlig emot de studerande är möjligt, men intet bewis- om af de äldre anföras; wid Wästgötha-Lagen står wäl där män äghu gott bidia siäl hans, men hwem wet Lärd i denna tidens skrifter är det samma som Wetenskap och är det B. Brynolfs egen utlåtelse, som man nyligen då där sades, at Lekte och Lärde bådo godt för honom. Lars. Lars är mer namnkunnig under K. Waldemars regering före och des märkwärdigheter sparas til följande Capitel. intet mödan wärdt, at uppehålla Läsaren med en namn af de fläste Biskopar i de andra Stiften, man dem arbete til deras undersökning, som med ständeliga Historia sysselsätta sig. Dock bör man Johannes Erengislason Biskop i Wexiö. Johannes Erengislason, Bisk. i Wexiö. På sin han slekt med Danska Konunga-huset, och berömmes fruktan, ödmiukhet, sedighet och anständighet, vir bo- lis, plus et modestus; uti hans tid är S. Sigfrids sattadt, twifwels utan på denna hederliga under Swerker Carlsons Regering wid år 1205 om de öfriga denna tidens Biskopar rådfråga tiga Biskops-Krönikor. Något skal och wil hundrad anföras.

(1) *Peringskiöld Mon. Ulerik.* p. 232.

(2) A. B. *E. Benzelii* Anmärkn. til Mon. Ecclesiastica gas som påminner om Skara Biskopar, är tagit Biskops-Krönika hos E. Benzelius i Mon. Eccl. gor wid Wästgötha-Lagen.

E. Benzelii Anmärkningar til Vastorius p. 77.

Kyrkoårs tiftt. sidan 1-200 til sidan

...

...

...

Kyrkans tillstånd från 1200 til 1250.

den Latinska andakt, som wid de dödas Gäfster til hon[illegible] hwila utöfwades, då man läste Pater noster [Battered - ater] den dödas själ (4). Man finner sedermera förordnadt, at P noster, Aue Maria och Credo skulle öfwersättas på Swenska läsas för Menigheten, hwilket synes fullt nytt, at det wanl[illegible] keligt tillhörde, at äfwen läsa dessa Böner på Latin, så at m gelsen af den offentaliga och nog präktiga allmänna Gud[illegible] måtte hafwa warit ganska liten. Sålunda anwändes [illegible] omsorgen på det utwärtes, och hela Christendomen förm[illegible] til sådant, som hwarken kunde förbättra seder[illegible] Man har et gammalt Kyrko möte beslut, [illegible] Ärke-Biskop Andreas och de andre Biskoparne, [illegible] samlade på Seland. Det som här skadgades öfwerensgam[illegible] orimmelig Kyrko-disciplin och dunkelig Christendom.

Penitents. Det tillika gifwer ljus uti denna tidens penitents och [illegible] anföra några punkter härutaf. Om en moder af m[illegible] fit barn, blef hon underkastad tre års penitents och [illegible] Under första Caretan, hade hon alla Tisdagar och [illegible] intet äta annat än Fisk, och när den war förbi, [illegible] lämna henne tillstånd at gå i Kyrkan, men under de [illegible] tredinne Caretan hade hon lof at äta Fisk, Tisdagar, [illegible] gar och Söndagar. Dock skulle hon icke beständ[illegible] Långfastan, tre weckor om S. Johannis, tre weckor [illegible] mässan, och hela Adwenten alla Fredagar fasta på [illegible] til des hennes tre års penitents war fullbordad. [illegible] dant barn förqwafdes innan det blef döpt, och [illegible] blifwit fullt, skulle fadren anses som mandråpare, och [illegible] sju års penitents (5). För blodskam ankom det på [illegible] pröfwande, antingen den brottslige skulle pålägges [illegible] eller ock försona brottet med sjorton års [illegible] Kan mål något mera dårachtigt och mindre [illegible] sätt uptänkas? Och, som alla förseelser mot [illegible] Kyrko-aga sammanhopade, kan man nog [illegible] fors besök utlofwade indulgentier måtte [illegible] ringare hopen nyttiade, då åter, intygandet [illegible] relse borde inlösas nu med större, nu med [illegible] förbörande, stora omständigheterna, och [illegible]

t de förmånare woro öfwer detta gyckleri, och förſonade Kyrkans
eelſer på behändigare ſätt. Denna ſtadgan gjordes un- tilſt. från
ſ denna tidens förſtändigaſte och lärdaſte Prelater, näm- 1200 til
ke, Biſkop Andreas, hwilken med mycken förtjenſt haf- 1230.
ål warit nog ſmittad af tidens grimmelighet, och en ſam-
tilgifwenhet för Romerſka Stolen. De förfrågningar,
dt hos Påfwen om en hop Kyrko-Ceremonier af föga
lämna et nytt bewis på Chriſtendomens beſynnerlighet.
mwets-frågor angå, om man wid Meſſans förrättande Kyrke-Ce-
ta brödet eller hoſtien ſram för kalken, eller på wänſtra remonier.
ij man ſkulle lyfta up kalken med ſit täcke, corporale,
bden ſedan neder, då man korſade däröfwer, och ſedan
den ſamma med täckelſe eller utan täckelſe, och om kor-
ſ borde ſke med den andra handen, widare ſedan hoſtien
det war brutit i tre ſtycken, om Preſten då borde lägga
delarne på patenen, och hålla den tredje i handen tik ut-
, eller ock om han kunde hålla alla tre delarna i handen
Widare frågar Biſkopen, om han kunde hålla Meſſa
lium och ämbets-toſſlor m. m. (6). Öfwer alt detta lämn-
ſwen ſin Apoſtoliſka utrydning, och ſwarade helt wäl be-
t olika ſedwänjor i ſådana omſtändigheter intet ſkada Sa-
allenaſt intet något canoniſkt eller Lagligt förbud låg i
Förfrågningen angående Pallium hade något hwar kun-
a på, utom at wara Påfwe. Denna granlagenhet giſ-
ny målning på tiden, ty då man gör af ſmå ſaker bety-
unwetsmål, bliſwa wärkeliga högmål anſedda för ſmå
lapperi, och om man intet bedrager ſig, lär detta wara
bra af denna tidens Chriſtendom.

eius den III ti Bref til Swenſka menigheten 1220 hos *Vaſtovius*. Miramur non modicum, quod ſicut Venerabilis Frater noſter ſtiemſis Epiſcopus ſuis nobis literis intimavit, cenſum ipſum jam a nnio et amplius, licet ab eodem Epiſcopo fueritis requiſiti, in animaſtrarum periculum ſolvere neglexiſtis, ut igitur divinam et beati Petri, ſus debetur hujusmodi, evitetis offenſam &c.

ius III Archiep. *Valterio* et ſuffraganeis, 1216. *Vaſtovius* p. 169.

Mon. per Thiundiem p. 168. At ſådana Pallii-bref bliſwit ſkede för intet, har man ingen anledning, utan ſamma regel hål- ſin tidsdel warit gällande, ſom war löſen ſedwänja. Både Gyl-

Lyrlaus tiss. från 1200 til 1250.

lenge warit sieve, hafve ofvanstående wordig mera, såsom S. Brinx Hel[illegible] talin Förestudare til Åke Axelson Cott uti sit Bref af år 1670. [illegible] ska Magazin 2 T. s. 101.

(4) *Dikmen* uti sina Anmärkningar öfwer Runstenar s. 118 anför [illegible] ritning som lyktas på detta sätt: *Bidhom wara herrerna ofsir [illegible] til ro ok til nadar allunt Kristnum skalum.*

(5) Detta Mötes-beslut har albrig warit tryckt och är utstrifwit af [illegible] mal *Handbok*, som Cancellie-Rådet v. Stiernman ägt och [illegible] D. Olof Celsius i Stockholm. De punkter som här äro anförde [illegible] Si qua mater infantem suum oppresserit, triennis poenitentiæ [illegible] carenis ei debet injungi. Quare sic pœnam expleat ut [illegible] piscibus vescatur, qua completa poterit ab Episcopo in ecclesiam [illegible] ita tamen quod residuas duas compleat habens licentiam [illegible] ria et Sabbato comedendi pisces. Observet quoque in [illegible] tempore, tres hebdomadas circa festum S:ti Johannis et [illegible] S:ti Michaelis et totum adventum, in quibus pro [illegible] squa remanebit, donec triennium terminetur: *Pro infante non* [illegible] Si cujus infans non baptizatus opprimatur, antequam mulier de [illegible] valuerit, Patri septennis poenitentiæ injungatur. *De incestu* [illegible] illis qui enormem incestum commiserunt, videlicet quod Pater [illegible] cognoscat, arbitrio Dyocesani Episcopi committimus, ut [illegible] cumstantiis personarum eas ad sedem Apostolicam transmittat, [illegible] manentibus quatuordecim annorum pœnitentiam injungat.

(6) *Honorii den III:s* Bref är tryckt hos *O. Raynaldus Annal.* [illegible] p. 317. Tua nos duxit Fraternitas consulendos, ut cum [illegible] teri celebrantes missarum solennia, ponant hostiam ante [illegible] in sinistro latere calicis, et quidam leuent calicem [illegible] deponantque, dum signant et iterum leuant rectum, quidam [illegible] pertum leuent, et una manu tenentes elevatum, altera [illegible] damque de tribus partibus quæ fuerint in hostia, duas super [illegible] et quidam illas tenentes in manu communicent, super calicem [illegible] quam ponentes; quid tibi sit in ejusmodi varietate [illegible] Inquisitioni quoque tertiæ respondemus, quod [illegible] dioecesi potes absque pallio et sandaliis celebrare. &c.

§. 14.

Nya Helgon.

Två besynnerliga Heliga Dominicus och [illegible] medlertid upstigit i Christendomen, och som bägge [illegible] den sinnrike tilbedjare och efterföljare, bör man och [illegible] kunskap om bägge förunderliga Helgon. Dominicus [illegible] lior af Familien Guzman, hans föräldrar [illegible]

nad och dödade predika 1199. Om honom berättas förunderligheter af alla slag. Han uppväckte döda ända til 3 gånger, botade sjukdomar och gjorde mirakel långt flere än Christus och alle Apostlarne gjordt; detta alt är stadeligen trodt äfven af Catholikerne sjelfva. Och hans sätt at bewisa sina predikningars sanning emot Albigenserna, lär i wåra tider hwarken hållas försvaret eller begäras. Han begärde nämligen af dem, at de skulle upsätta sina Theos-artiklar, han wille däremot äfwen skrifwen författa sina, hwarefter man genom en god eldbrasa skulle pröfwa, hwilken bland wår den rättigaste. Dessa hägge beskaffades på widen, Albigensernas förbrändes, men Dominici sjelf oskadd ur brasan. Om man än kunde tro detta, wäre det likwäl intet någon särdeles öfwertygelse, ej eller hat mot Apostlarne eller Christus öfwertygat på sådant sätt af honom uppfunda Ellne-förmakeire, som han sådt af Jungfru Maria, war ej eller särdeles upbyggeligit. Man borde nämligen läsa et hundrade femtio gångor Aue Maria, och emellan hwart tionde, en gång Pater noster, och skulle härigenom kättare bekändas och en större underwärk fullbordas. Sådant war nyttbara Rosarium eller Jungfru Marias Rosenkrants, och om man intet skulle fara will i räkningen, bar man på ena handen med 150 stenar på och wid hwar tionde en större. Kan sådant gyckleri wara Gudi behageliga? Med sådana medel hoppsogade Dominicus en häftig åhåga til at omwända, men härtill brukades långt annat än Rosarium, hwilket Albigensernas grufweliga förföljelse kan intygas. På det detta intet skulle förgås med honom, inrättade han en egen Munkorden, som af Påfwen Innocentius den III blef gilkad år 1215 på Lateranensiska rådet, fastat det redan warbeslutadt, at inga Munke-Ordar borde tillåtas (1), hwilket allena öfwertygar at Påfwarne woro wäl angelägna om nya stadgars förkofwande, men woro tillika aldeles obekymrade om deras efterlefwande. Efter en så underlig, som besynnerlig wandel, dödde Dominicus 1221, och blef år 1235 af Gregorius den IX förklarad helig. Hans Munke-Orden har namn af Dominicaner, Predikare-Bröder och Predikare. Franciscus från Assis i Italien Franciscaner. inrättade ungefär en obegripeliga andakts-utöfning på samma tid som Dominici

Kyrkans tillst. från 1200 til 1250.

Kyrkans tilst. från 1200 til 1270.

minicus. Hon började sin sednaste med at afkläda naken och således afsade sig på en gång alt werldsk dämpade sina naturliga begäreiser. Dets med näster, de at han wästrade sig naken i snöen. Emellan alt dett wen då och då underwärk. Som fattigdomen anslags för den förnämsta Christna dygden, blefwo ock han Bröder förbundna til tiggeri; de blefwo af Påfwen samma år som Dominicanerne. Man hwarken kan el föra på detta stället dessa Munk-ordens märkwärdig wunno et owanligt bifall, de förökres wändelsen, mer stendomen därigenom förbättrades, kan man med inte Man botade därskaper med därskaper, och sänighet m Franciscus dödde 1226, och blef likatedes af P. Grego Canoniserad 1228. Hans Munke-Ordens Bröder bl de Franciscaner, Grå-bröder och Minoriter (2).

(1) Concilium Lateranense IV. Can. 13. Ne nimia Religiom gravem in ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibe de cetero novam religionem inveniat, sed quicunque volueri nem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui gioſam domum fundare de novo, regulam et institutionem religionibus approbatis.

(2) Man har här intet anfört annat om Dominicus och Fran man kan få igen hos *Raynius* som fortsatt Cardinalen Ba ani 13:de Tomen. Bartholomæus Albicius Pisanus, som Kris emellan Christus och Franciscus, år 1399, Conformitates S. Domino nostro Jesu Christo, har gifwit tilfälle til en my skrift, som är mäst bekant under namn af Alcoran des Co som annars har luft at roa sig åt sänigheter, som berätt Helgon, kan wara nögd med dem som Bayle upreqnat uti sin under Thelen Francois d'Assise. Det wittnesbörd, som Ch landise p. 55 gifwer åt S. Franciscus, kan man ock til fö här. Sedan Auctor talt om des resa til Syrien, uttrar sig Columbina simplicitate plenus (Franciscus) omnes creaturas amorem hortatur, prædicat avibus, auditur ab eis, tacitas nec nisi licentiatæ recedunt. Om någon hos oß wille predik och fiskar, blef han säkert intet hållen för helig.

§. 15.

Dominican Kloster i Norden.

Deßa besynnerliga Ordens-Stiftare singo et gott sopp, och berättas, at S. Franciscus hållit et allmänt sina Ordens-bröder och tepdragare 1219, uti hwilke

Kyrkans tilst. från 1200 til 1259.

ſärit härdvarande. Som man wid alla tidhållen i Swea benägen at apa efter utländſka ſeder, både i godt och woar man ock ſtraxt färdig, at emottaga deſſa Munk- innom wåra Göthiſka gränſor, och har Probſten Gau- han war i Rom at afhämta Pallium åt Ärke-Biſkop ſala, förmådde S. Dominicus til at affärda en Swenſk närmad Simon och en Lundebo wid namn Nils til at de där ſkulle ſätta ſig neder wid S. Peters Kyrka. ade redan Dominicus den heder, at han låg ſin tropp a tibedjare från Norden. Deſſa två Ordensbröder til Sigtuna, men efter Ärke-Biſkop Olof intet wille där, tog Knut Långe dem til ſig och lät dem ſätta ſig ko intet långt från Upſala. Men deras wiſtande blef gwarigt på denna orden, utan de begåfwo ſig til Lund, loſſer af Predikare-Orden redan warit anlagdt 1221,

Simon den förſte Prior för Dominicanerna i Lund. ar Hvitfelt, och af honom Meſſenius (1). Men åreta- vara felaktige, emedan Ärke-Biſkopen Walerius inte 219, och kunde ſåledes Gandefred inte afhämta nå- til Oloſ det året, hwilket redan tilförne är påmint. ken lär dock för öfrigt hafwa ſin riktighet. Ty det ſige, at Predik-Bröderne eller Dominicanerne i Lund i år 1243 uti ſådant anſeende, at de woro Apoſtoliſka pbördsmän. Detta intygar Påfwen Innocentius d. IV. ſ til Prioren Petrus, uti hwilket han befaller honom i til Påfwens Nuntius Johannes de Placentia de penning- Prioren upburit på Gregorii den IX:s befallning, af ſåtit korſa ſig til Canaans Lands eröfring, men fun- unlåtna at löſa ſig ifrån ſitt löfte med penningar (2). ik-Bröder hade ock af Gregorius den IX år 1229 er- örmån, at deras Kyrkor ſkulle kallas Conventual-Kyr- t de tillika ſkulle hafwa frihet, at hafwa Kyrkogårdar nings-platſer wid ſina Kyrkor (3). Men ehuruwäl erne i början intet erhöllo ſäkra bonings-platſer i Swe- , de dock ej långt däreſter ſått faſt fot i Riket, emedan afwa händt medan Bengt war Biſkop i Linköping. e likwäl underſtundom ſwårt nog, at utmärka ſielfwa

Kyrkl. stat. från 1200 til 1250.

dem, när deras Kloster blifwit anlagde: at K. Erik Läspe stiftade Calmare Kloster 1232, är ej särdeles sannolikt, emedan samma år förbrifwen är Miket af Munk Lange och hans medhjelpare, framt man intet will hålla före, at han under sitt wistande i Danmark gifwit dem tillstånd at sätta sig neder där å orten, hwilket kan wara troligt, och de sedermera betjent sig däraf. Man berättar ock at Skenninge Kloster blifwit uprättadt 1234, Sigtuna 1237 (4). Men det paſſar sig intet at här anställa någon granlaga undersökning om år och tid i sådana saker, utan nog, at man något nät utsatt tiden, när denna Munkaordning kommit til Sverige (5).

(1) *Hojerfelt* D. Kr. T. 1. f. 186. *Messenius* Sc. T. 2. p. 24, 25.

(2) Påfwen Innocentii den IV:s Bref är afskrifwit af Originalet, Secreter Hagelberg i Stockholm medhelat åt Herr E. R. L. 1754, det lyder så: Innocentius Episcopus S. S. D. dilecto filio Petro Priori domus fratrum Prædicatorum Lundensium Cisterciensis Kolicæn benedictionem. Cum in regno Daciæ monasteria [illegible] riæ G. Papæ Prædecessoris nostri de redemptione eorum, [illegible] rum, ejusdem regni pro subsidio terræ Sanctæ receperis, sicut didicimus, quandam jam nobis expressam pecuniæ quantitatem. Tuæ præsentium auctoritate mandamus atque præcipimus, quatenus ipsam dilecto filio Magistro *Johanni de Plocetis* Archidiacono Lincolnensi, [illegible] no nostro, quem pro his & aliis Apostolicæ sedis & [illegible] gotiis ad partes illas duximus destinandum, non differas [illegible] D. Laterani II Kal. Januar. Pont. n. anno primo.

(3) *Gregorius* Episcopus S. S. D. Dilectis filiis Magistro & [illegible] nis Prædicatorum S. & op. B. Cum tanquam veri & fideles [illegible] stri elegeritis vobis in domo Domini mansiones, dignum [illegible] ut habitacula vestra inter alias honestabiles congregationes [illegible] amus. Hinc est igitur, quod vestris supplicationibus inclinati [illegible] auctoritate decernimus, ut ecclesiæ vestræ omnes, ubi [illegible] Conventuales vocentur. Concedentes vobis nichilominus [illegible] ipsis ecclesiis ad opus fratrum & familiæ vestræ habitis [illegible] tis. Nulli &c. D. Perusii X. Kal. Febr. Pontif. n. anno [illegible] wit af H. Langebeck uraf sjelfwa Pergamenta. Originalet [illegible] af Herr Mölman 1754.

(4) c. Dalins S. R. H. 2 T. f. 201.

(5) Uti funkturen om Svenska Klostren kan man i synnerhet Rhyzelius uti dess Monasteriologia, hwilken tillwäl [illegible] ket följt Messenius, hwilken, fast förseedd med mycken [illegible] dersländom lämnas sina Läsare gissningar i sådant [illegible]

[redacted]

k. Ännu som man är nu sysselsatt med at utse när Dominicaner kommit til Swerige, bör man intet lämna opåminat, at et Bref som tillf. från utgifwit af Munken Thorir från Sigtuna daterat är 1208, att hwilk han tilstår sig hafwa fått til låns af Predik-Bröderna i Sigtuna breviarium, som efter hans död skulle återställas til Klostret: På hwilk räkning Dominicanerna warit bosatte i Sigtuna längst för den tid här i §. är utsatt. Men at här är fel i årtalet kan ingalunda wisas. 1209 till 1250

§. 16.

Franciscan-Munkarne erhöllo ock wid samma tid eller åtminstone derefter sitt säkra hemwist här i Norden, ty man ser Ärke-Djäknes Testamente här i Lund af år 1223, at han lenäst med sin salighet ihogkommit Predik-Bröderna, then Minoriterna, och uti et dylikt af år 1238 (1) nämnas likaledes dessa nymodiga Munke-Orden. Biskop Kol i Linköping skref uti sitt Testamente af år 1287 hugnat Minoriterne i Östra eller nya Upsala med en gåfwa af twå mark Silfwer: Likaledes måtte Enköpings Kloster nödwändigt wara af denna tid, ty Ärke-Biskop Laurentius blef därifrån uphögd til sin Biskops-wärdighet wid år 1255, ehuruwäl Peringskiöld tror at det war et Bernhardin-Kloster (2). När man nu lägger dessa anmärkningar til de andra Kloster som tilförne warit inrättade, finner antalet af dessa renlefnads-samfund stort nog och nära slutet, så at man hade kunnat spara den kostnad, som til deras uppbyggande blifwit anwänd. Men denna synes at wara Kloster utmärker dessa tiders tänkesätt. Andra tider hafwa haft andra favorit-herskaper; och rätt förnuftiga och nyttiga författningar hafwa nästan i alla tider warit sällsynta. Dominicaner och Franciscan-Kloster äro ingalunda bland dem, som under dessa Tidehwarf wisst sig för första gången i Swerige. Nisebergs Munke-Kloster inrättades af K. Kristerne Carlsson. Ske Kloster är stiftade först af Knut Lavard Danaprinsen, tyckt, men när de öfwergifwit sin nya bo- och satt sig neder i Lund, hafwa Munkarna från dess Kloster fått inrymma här (3). Inrättningen af Kloster-ordena hänföres af B. Rhyzelius til K. Waldemars tid,

Franciscaner-Kloster.

Andra Kloster.

Nisebergs Kloster.

Ske Kloster.

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

tid, men det är utan all twifwel äldre, ty man hat Gregorius den IX år 1231, hwaruti han bekräftar för af S. Johannis Hospital i Eskilstuna, icke allenast k af Eskilstuna Kyrka, som Biskop Wilhelm i Strengnä lagdt med Arke-Biskop Staffans och Birger Jarls hwilken senare hade jus Patronatus til Kyrkan, utan oc dom i Aby och Arby, som de fått til skänks af sam

Fratres S. Johannis Hospit. Jerosolymitani i Eskilstuna.

Deße Munkar woro af en helt annan Orden än de sö kallas Fratres domus Hospitalis beati Johannis Jerosolymi kan man härutaf finna, at detta sällskap är et af de äld Orden man haft här i Sverige (4).

(1) Se Disp. de Templis Landensibus här i Lund 1756. p. 21
(2) *Peringskiöld.* Mon. Ullerak. p. 134.
(3) Man kan se härom *Rhyzelii* Monasteriologia.
(4) Det man har anfört, bewises af Gregorii IX:s Bulla daterad Id. Sept. Pont. a. V. eller 1231. Det hithörande lyder sä Ep. S. S. D. dilectis filiis Priori & fratribus Hospitalis Jerosol Dacia S. & ap. B. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris lationibus grato concurrentes aſſenſu Eccleſiam beati Eſkilli Pontificis de Tuna, quam bonæ memoriæ W. Stregnenſis Epi dioceſanus Capituli ſui accedente conſenſu pia videlicet liberalita & piæ recordationis S. Upſalenſis Archiepiſcopus metropolitan de aſſenſu cariſſimi in Chriſto filii K. Regis illuſtris, Nobil ducis Sveciæ, qui jus Patronatus in eadem eccleſia dicitur habe veris conformauit - - - nec non ea quæ ab eodem Duce in dicuntur Aby & Arby proponitis eos adeptos, ſicut ea omn pacifice poſſidetis - - - vobis & per vos hoſpitali veſtro

§. 17.

Bröderskap med Klostret.

Om deßa Klosters helighet war öfwertygelsen gi att de som deras böner ansågos för mycket kraftiga inför ät förlossa de afdödas själar från skärselden, är det li ligt, at man genom gåfwor sökte at blifwa delaktig af nas förböner. Detta skedde icke allenast af dem som på sta, qwaldes af en sådan skärselds-ångest, utan ock gemenskap eller bröderskap med deßa munkhalls-p man war frisk och sund. Således finner man af

t Nicolaus Ulfson Prest och Canik i Oslo med sin Kyrkans
ars Ulfsons sämmycke skänkt til Saba Kloster en fastig- tilst. från
shulta för sin, sina Föräldrars och Släktingars själar 1200 til
ag, han med sin broder fick broderskap med förbemälte 1250.
(1). Ja man war så intagen af förträffeligheten af
derskap, at Klostren sins emillan gjort et sådant kräsät-
det alla deras Ledamöter skulle hafwa förmån af de
böner och sånger, som utan uppehåll i Klostren förrätta-
dylik böne- eller mässegemenskap war högtideligen fast-
in 1136 emillan Klostren i Lund, Dalby, Roskild, Oden-
rg, Westerwik, Rawensburg och Helmward, och war
talt, at så snart kunskap inlopp om någon död från
hållen, skulle strax en allmän bön och mässa sjungas för
. Den sjunde, trettionde och årmots-dagen skulle lika-
Högmäss-, Otte- och Aftonsång hållas bön för den af-
varsöre och de afdödas namn inrycktes uti deras Kloster-
, och årsmots-dagen firades sedermera alt utföre uti
a tider (2). Den som endast behagar slå up Liber Da-
densis, och där se de många dödas namn som wid hwar
antecknade, kan därutaf nogsamt finna til hwad ouphör-
ande man genom en sådan inrättning war förpliktad.
enfaldiga hopen, som war en häpen och undrande åsk-
n så idkelig Gudstjenst, upfyldes af en andäktig högakt-
et så heligt ställe. Åstundan til gemenskap af en sådan
måste nödwändigt föda utaf sig en beständig frikostighet,
r upphört, så länge Romersk-Catholska Religionen med sin
dumhet härskade i Norden. Det är sant, et godt
skar alla människor både lefwande och döda wäl, men
D intet befalt förböner för de sednare, anwänder man
t wälgörande sinnelag til understöd för de lefwande, än
rande för de döda. Denna utwärtes helighet lockade
rt många enfaldiga själar til at ingifwa sig i Klostren.
war tillika säkert, at heligheten förswann wid inträdet,
och många togo sig tillfällen at flykta ur Klostren. Dåse
t woro de hårdeligaste straff förbehållne, om de kunde er-
at intet annat än et uselt och osaligt lif lämnades åt
dynare, ty han war långt hårdare medfart underkas

Kyrkans stad, än de grofvaste hofvar och missgärningsmän annars
tilst. från stå (3). Jag undrar om någon ting kan tydeligare u
1206 til grymligheten och ogudaktigheten af Romerska Catholska
1250. satserna.

(1) Detta Bref finnes i *Örnhielms* Diplomatar. T. II. p. 689. på Brefwet lyder så: Datum in prædicto monasterio Saba ipso
vitatis S. Johannis Baptistæ, quando Ego cum prædicto fratre
fraternitatem cum prædictis fratribus anno Domini M. CC. X
quo supra.

(2) Om detta Bröderskap finnes följande Anmärkning uti Mon. D
P. 2. p. 269. Nomina ecclesiarum, quæ nobis fratres & soror
sto nostras orationes cotidie exspectant, & suas nobis debent
quam defunctis, sicut a majoribus nostris accepimus: *Dalhey*
schildensis, *Rhenensis*, *Westerwicensis*, *Ravengersburgensis*, *Ch*
censis. Hi omnes habent societatem & fraternitatem nostram,
breue defuncti nostri ad illos, ut illorum ad nos venerit, commu
eo fiat oratio, & missa celebretur cum reliquo defunctorum off
ant etiam pro eo fratres septenarium & tricenarium - - - Actu
stro S. Laurentii anno D. M. C. XXXVI. ind. XVI. mens
bri &c.

(3) Påfwen Honorius den III har genom Bref til Ärke-Biskop
yttrat sig på detta sätt: *Honorius* &c. Venerabili fratri - - -
scopo Lundensi &c. a nobis edoceri [cupis] quid de Apostat
dum, cum in custodia detinentur, eo quod minis vel blandit
possint induci, ut abjectum monachalem habitum resumant. -
breuiter respondemus, quod tales, si voluerit, poter ite sub
corrigere, quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec
ptionis nequitia resipiscant. D. Romæ ap. S. Petrum secundo
Pont. nr. anno secundo eller 1218. Brefwet finnes uti
denna Påfwes Bref L. 2. Ep. 1067, som nyligen komne til
communicerat af Langebeck. För några år sedan då Öfver
Kamel lätit upbygga den nya Kyrkan wid Öwits Kloster,
Kloster-Kyrkan blef nederbruten, fann man i wäggen et be
en skrefwen bok, och är all anledning, at denna spadare
fälligheet här blifwit lefwande inmurad.

§. 18.

Så framt Romerske Påfwarne haft allfwar
nat, än at regera och samla penningar, skulle
stercienser-Orden ännu bibehållit sig uti sin fordom

de nit at fortplanta Christendomen: emedan Honorius den III 1220 låtit afgå Bref til Arke-Biskopen i Upsala och Biskopen i Skara, at de, wid nästa Mårtensmäßo-tiden, borde afsända tre eller fyra Munkar i hwarhet af Cistercienser-Orden, som ille infinna sig i Rom hos Hans Helighet, på det han sedermera kunde affärda dem til åtskilliga andra orter at förkunna Evangelium. Helige Fadren utbreder i sin skrifwelse en ganska mångtalad wältalighet, inblandandes Historien om Rachel och Lea, om den senares Dudaim, eller Mandragoræ, och säger för öfrigt, deße utskickade borde rida på glänsande Åsnor, hafwa lifwet i hamnod och döden i önskan (1). Man wet intet, om denna Prestjutsen, som den wältalande Öfwerherden utlofwat, retat gra at påtaga sig denna Apostoliska färd. Twärtom, man r ordsak at tro, det Munkarne haft lika goda skäl at blifwa mma, som Honorius haft at upmuntra och förmana til resan,) hans Apostoliska Helighet för ändå så mycket mindre hafwa ått det onådigt up, som han til åfwentyrs intet särdeles ment rmed. Åtminstone hafwer intet Innocentius den IV wisat nåt mißhag emot Cistercienser-Munkarna år 1249, då han gen et ganska nådigt Bref uptager hela denna Orden uti sitt erliga beskydd, och förbjuder, at ingen Prælat, eho det wara , må understå sig at kalla någon af Cistercienser-Munkarne Prestmöte eller annan andelig Domstol, mycket mindre at beän någon Munk af denna Menighet med pœnitens, hann eller interdikt, utan borde alla förseelser, som kunde begås af deße Ordensmunkar, komma under den räfst, som Abboten och deras Klosterpatronus funne skäligt at förordna (2). Genom et annat Bref af samma datum, förunnar Innocentius den IV samma förmånat alla Cisterciensernas Hjon, Bagare, Inköpare, och anställda Wallgynnare, så at detta andeliga sällskap war til alla delar befriadt från Biskoparnas och wanliga Dom-Capitlens Lagsaga (3). Uti et enda mål likwäl borde de på Biskoparnas kallelse inställa sig, når fråga war om tron och Religionen, men då borde de at anse som Biskoparnas Rådgifware, och ingalunda, som underhafwande. Åtskillige andre Munkar woro begåfwade med samma friheter, och Påfwen hade således i deßa samfund en mägtig och nitisk Lifwakt, som han kunde i nödfall bruka emot

Kyrkans tillst. från 1200 til 1250.

X Lär

Munkar frikallas från undergifwenhet under Biskoparna.

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

ſjelfwa Biſkoparna, ſå framt de någon gång ſkulle wilja ſkrida ſina lagliga ſkrankor och mißbruka ſin myndighet m dosättande af den wördnad och undergifwenhet, ſom de woro Romerſka Stolen ſkyldige. Således war alt utrö jämnkadt och aſpaßadt uti Romerſka Kyrko-wäldet, och inge ſå mycket möjeligt war, lämnades til tanklös wåda. Påfl den ene efter den andre, woro upliſwade af ſamma anda, och i akt togo ſamma klokhets- och regerings-reglor, då h de werldſlige Regerande ymſade reglor och regerings-ſätt, ſ naſt wid Konunga-ombytet, utan ſnart ſagt wid alla wå ten, då det jintet är underligt, at werldſliga regeringen u alt utföre, men den andeliga däremot rotades alt mer och

(1) Honorii den III:s Bref finnes hos Vaſtovius p. 171. Man läſa här några meningar af denna Påfliga ſkrifwelſe, til bewis a andeliga wältalighet. Duximus excitandos ut in hac undecima h ducti mandragoris Lyæ ingrediantur cubiculum, & vineam Dom deant propagare, laboraturi quaſi breui horæ ſpatio in eadem, & denarii præmium recepturi. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolic mandamus, quatenus in Provincia tua quatuor viros opinionis ſ ac litteraturæ probatæ, vel tres ſeu ſaltem duos cujuscunq gionis ſvel ordinis, in Ciſtercienſi præſertim, cui Dominus u mari usque ad mare ipſius extendendo palmites, eligas, per *nitentes aſinos* aſcendentes, habentesque vitam in patientia, tem in deſiderio, ſponte velint animas ſuas offerre diſcrimini, & Domino, parati pro ipſius nomine, ſi opus fuerit, martyrium ſu ipſos usque ad feſtum beati martini ad præſentiam noſtram tas, &c.

(2) Innocentii den IV:s Bref til alla Abbotar af Ciſtercienſer-Ordenen duni V Kal. Febr. Pontificatus anno ſeptimo eller den 28 Jan hos *Örnhielm* Bullar. T. 1. p. 337 . . . Nos igitur attendent etſi ex ſuſcepti cura regiminis, de univerſis Sanctæ matris eccle ram & ſollicitudinem ſevere teneamus, de illis tamen ſpeciali nos convenit, qui poſtpoſitis vanitatibus ſeculi jugem impendun famulatum, ac volentes . . . veſtram ſuper præmiſſis in poſte dine providere, ut nullus Vos ſeu monaſteriorum veſtrorum ſy ſynodos vel forenſes conventus, niſi pro fide duntaxat, vel hæ ſeu capitula vel ſortum pœnitentiale absque mandato ſedis Apo ciali evocare etiam ratione delicti præſumat, maxime cum Vos tes punire exceſſus quoslibet ſecundum ſtatuta veſtri Ordinis auctoritate præſentium diſtrictius inhibemus, decernentes te ſententias, ſi quas hac occaſione per præſumtionem cu mulgari contigerit, irritas & inanes, ſalvo in omnibus mandato &c,

1) Detta Innocentii Bref finnes ock hos Örnhielm på samma ställe p. 339.

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

§. 19.

Man har kort förut nämnt twänne utländska Helgons åmin- Swenska
else, man bör fördenskull ock ihogkomma de Swenska, som blif- Helige.
it räknade ibland de heliga, fast man har swårt för at begri-
, på hwad grund de förwärfwat sig en så hedrande åtanka
s Efterwerlden. Deße äro Hollinger eller Holmgeir Folkunge,
arl Folkunge, Carl Biskop i Linköping och en Folkunge och
homas Biskopen i Åbo, hwilka alla af Vastovius äro upförde
i Helgon-listan. Holmgeir Folkunges helighet bewistes, medan
n lefde, genom upror emot sin lagliga Öfwerhet, man har talt
n honom tilförne; men efter hans död hafwa underwärk helgat
ns graf, hwilka utan twifwel woro af samma natur, som an-
a denna tidens järtekn, alstrade af snålhet, och sammansatte af
mning (1). Carl Folkunge, som Vastovius beskrifwer, dödde
ält mot Lithouerna, sedan Waldemar blifwit Konung i Swe-
, och hör således til andra hälften af detta århundrad. Om
el Biskopen i Linköping är talt tilförne, man wet, at han af
ländarna blef ihjälslagen, men om någon annan helighet har
n ingen kunskap. Ej eller wet man genom hwad förtjenst Biskop
omas förskaffat sig rättighet at blifwa insatt ibland de heliga.
n war Biskop i Åbo, och i hans tid blef Finska Biskops-
n flyttadt til Åbo ifrån Rendamäki 1228. År 1234 har han ut-
lt et Bref, uti hwilket han kallar sig Dei gratia Finnenſis
enſis Epiſcopus, och skänker en Tomt i Maſko-socken til sin
an, och dödde 1248 på Gottland (2). Detta öfwertygar
intet om någon helighet. Det är ock et onödigt beswär,
ndersöka, af hwilken Påfwe deße förmente helgon blifwit
ilserade, ty denna heder, så framt det är någon, hafwa de
lgen intet åtnjutit. Kan hända at man på deras årsmots-
hängt tapeter om eller på deras grafwar, som är nederſta
af Romerska beatificationen, men til något widare är al-
ngen anledning. Man finner ej eller, at deras namn i nå-
elgeboms-Kalender äro intryckta, icke en gång ibland den

Kyrkans tilst. från 1200 til 1250.

stora skara af heliga, som uti Acta Sanctorum Antwerpiensia blifwit från glömskan förwarade, så mycket jag kunnat märka. Sjelfwa Messenius har ock gått dem aldeles förbi uti sin Scondia, Hollinger undantagande (3).

(1) Om sådana Helgon, som Holmgeir, har Ericus Olai p. 192 lämnat en fullkomlig och ganska lämpelig beskrifning, han säger: reperiuntur Sancti, qui tantis malis guerrarum, homicidiorum, rapinarum aut ceterorum innumerabilium malorum, nullo jure, sed sola sua superbia præstiterunt occasionem. Man kan intet beskylla Ericus Olai för partisk i detta mål, utan som han war sjelf af Påfwiska läran, och Prest, kan man ock i tryggahet beropa sig på hans witnesbörd.

(2) Om Thomas berättar Vastovius intet annat, än at han predikat för Finnarna och tillika beseglat sin predikning med sitt blod. Andre äro utom Johannes Magnus och de som honom följa, weta intet af denna sin ståndighet. Om denna Biskop har Paulus Justen lämnat oss följande berättelse uti sitt Chronicon hos Nettelblat Schwediſche Bibliothek p. 67. D. Thomas natione anglicus, ordinis Prædicatorum, primus nonicus Upsaliensis, obiit anno D. 1248 in Visby Gotlandiæ, quo se tulerat propter Ruthenorum & Curonium furorem. Detta har Messenius infört i sin Biskops-Krönika p. 106. På hwad grund han tagas wara Engelsman, wet jag intet. Hans Döds-år bekräftas af Chronicon Vadstenense *Celsii* p. 6, och hopfogas med Ulf Jarls död, så om synes intet wara något twifwelsmål. Det öfriga som här står är på et annat ställe tillförne bestyrkt.

(3) *Messenius* Scondia T. 9. p. 39, nämner Hollinger, men de andra

§. 20.

Korståg til Canaans Land.

Det som nu i korthet är andragit om Kyrkans tillstånd der deßa sextio år, kan gifwa något litet begrep om tidernas Romerska Hofwets oförtrutna möda til at befästa sitt anseende wälde. Man bör dock påminna något om Påfwarnes ifwer til Canaans lands eröfrande, i hwilken afsigt det Heliga Landiska Mötet egentligen war sammankalladt; man har ock förut wa mötet tillförne så wäl som den då bewiſade beskaffenheten. nocentius den III fick ej se något korståg til Canaans land, dan han dödde 1216. Honorius den III, Innocentii förträdare, fortfor uti samma nit om förlofwade landet, skref ock til Konungen i Swerige i samma ärende 1221, ter honom tillika weta, at Kåjsar Fredrik den II

ntligt alfwar, at uprätta de Christnas herrawälde i Orien- Kyrkans
och är det i detta Bref, som Påfwen förebär, at det skulle tilst. från
i en stor wanheder för de Swenska, om de, hwilka warit wa- 1200 til
t wara de främste och förste, nu skulle blifwa de sidste til et 1250.
ligt wärfs utförande (1). Käjsaren fullgjorde ock sitt löfte
y, anlände til Canaan, fick tilbaka Jerusalem, Bethlehem,
areth och Sidon: men som Påfwen Gregorius den IX imedlertid
äckt fiendtlighet emot Käjsaren uti Italien, blef han nödsakad
fwergifwa alla sina utan blodsutgjutelse wundna förmåner,
örfwara sina egna länder emot en oförsonlig Påfwe, som in-
unde tåla, at Käjsaren såsom bannlyst hade understådt sig
Påfwens aflösning beträda dessa helgade orter. På sådant
lef genom Påfwens egit förwällande hela Käjsar Fredriks
rd fruktlös och onyttig. Ändteligen företog sig Konungen i
krike Ludvig den IX eller helige det sista korståget mot Sa-
erna til Canaans lands eröfrande år 1249. Men som hans
shär efter någon medgång i början blef slagen, och han sjelf
n, samt på swåra wilkor sedermera lösgifwen, förgick de
sliga Herrar all lust til dessa äfwentyrliga färder; ehuruwäl
darne, det oaktadt, fortfore icke destomindre at upmuntra
enheten til et kraftigt deltagande däruti, och under denna
el insamlade Påfwarne dryga Penninge-summor, til des
lgen denna därskap genom tidens längd afstadnade helt och
. Under dessa rörelser satt man uti Swerige helt stilla i an-
til någon allmän Krigsrustning emot Saracenerna. Det
wäl oförnekeligt, at många hos oss låto korsa sig til dessa
och narraktiga uptåg, men löste penningar ifrån per-
s deltagandet däruti (2), hwilket ock utan twifwel warit til
ska Stolens wälbehag. Påfwarne insågo nogsamt sådana
af dessa förtwifflade tilbud, men woro imedlertid nögde at
et så andäktigt förebärande krapa sammans penningar.
kan och wara, at enskylta personer för egen räkning insunnit
Käjsar Fredriks tilrustning, fast ingen ting därom uti
nägra Krönikor kunnat inflyta. Men nya tider, nya för-
ädar wid et nytt Tidehwarf öppna sig i Swenska Historien,
a effigter, nya anläggningar träda fram på Göthiska Skå-
en.

(1)

(1) Honorii den III:s Bref härom är daterat Laterau. III Id. April. tificatus anno 7 eller 1222 och kan läsas p. 172 hos Vastovius. I Bref kallar ock Honorius K. Erik Läspe Christianissimus Principum.
(2) Härom skola framdeles tydeliga bewis blifwa anförde.

15. Cap.

Om

Folkungiska Konungarna och Waldem Birgerson.

§. 1.

Genom K. Erik Eriksons död råkade Riket uti en innerlig förlägenhet i anseende til Konunga-walet, hotade åter med ny oro och inbördes owighet. man ännu intet fallit på den tankan, at wälja någon född Prins, utan man war sinnad, at med walet stadna Swenska adeliga Slächter, woro Partier och inbördes oundwikeliga. Åtskillige mäktige Herrar woro i landet genom rikdom och förbindelse med förra Konunga-Hus stort anseende. Utaf de än lefwande adeliga Ätter wändigt Sparrar och Bönder warit nog betydande: Sixtenson, Sparrarnas Stamfader, war gift med ledna Konungens Syster, och Swåger med Biälbo (1). Efter alt utseende äro Bönderne af som K. Erik den helige, deras högaktning kan gas i twifwelsmål (2). Groneborgs Slächten sjelfwa Konunga-walet, som framdeles komma ra mäktiga slächter torde ock hafwa warit anseende och förbindelser man intet är Man finner intet, at någon af de nu hopp eller uträkning på Swenska Thronen. mycket flere uti Folkungiska ätten, hwilka många förbindelser med Konunga-husen, De en innerlig kallelse och åträ til Konungs slächt förtjenar fördenskull, at man ingår uti

örklaring om des ödem och märkwärdiga omskiften, emedan de Folkungske Kommunge- ne. tgöra en betydande del af Swanska Historien.

1) Sparre-slättens ättartal kan ses hos *Messenius* Theatrum Nobilitatis Sveciæ p. 61., och har jag mig intet bekant något särdeles twifwelsmål wore gifwet wid denna ättrakning.

2) *Messenius* Th. Nl. S. p. 29 och 64, leder Bonde-slättens uprinnelse från Thor Lott i Skåne. Men Hertig Johans Kammar-Råd Per Månson Utter har länge sedan påwisat uti Bref til Herr Carl Bonde Stadshållare i Westmanland af år 1615, at Bonde-slätten intet har någon sådana förbindelse med Totte-slätten, utan försäkrar, at han med Bref och Documenter kan bewisa, at Bönderne härstamma ifrån Thor Bonde, som warit Riks-Råd 1327 uti Konung Magnus Eriksons tid. Utters Bref är införd uti Peringskölds Attebok T. 1. där han handlar om Bonde-Familien, hwar han ock widare utfört slättens äldsta uprinnelse. Men det hör ej hit at widare granska denna Slät-Tafla på detta stället.

§. 2.

Folke den tjocke Folke Filbyters Sonesan hade til Gemål Konung Knut den heligas Doter från Dannemark, och med hen- åtskilliga barn, ibland hwilka äfwen war Bengt Snyfwels- af, Bengt Folkeson woro födde Birger Jarl Brosa, Carl ul och Magnus Månesköld. Detta bewises af det gamla ocumentet, som Messenius inför utaf Riks-Archivi-Handlin- (1). Om Arnolf, som förmenes hafwa warit Folke den kes Son, och welat tilägna sig Flandern efter sin Moderbro- Hertig Carl, har man talt tilförne. Peringsköld giftwer ännu Son åt Folke den tjocke, som hetat Knut, hwars Son ingeir warit gift med Konung Knut Eriksons Doter Helena, war han genom sin Son Knut Faderfader til K. Knut Länge. Detta anföres såsom sannolikt, men torde dock wara pblandadt med gissningar, hwilka man intet wil gå i borgen Peringsköld giftwer ock en Broder åt Folke den tjocke wid Ifwar, Fader til Suno Ifwerson och Faderfader til Jarl Sunason, som war gift med Brigitta K. Harald Doter från Norrige. Angående Carl Jarl Sunasons giftermål är ingen twifwel, ty det berättas af Ericsson; at hans Faderfader Ifwar warit Sonason af Folke Filby-

Folkunga-Släkten.

ter, är en blott gißning; som åfwen af Peringsköld medgifwes (2). Dock på gißningar och enskylta meningar utan äldre witnesbörd bliſwer ingen ända. Af Bengt Folkesons barn lär Birger Jarl Brosa wara den äldſte, han nämnes åtminſtone förſt uti de gamla Documenter, som Meſſenius anfört. Såſom han warit gift med en Norſk Prinſeßa, Carl Jarl Sunasons efterlefwerſka,

Birger Brosas Efterkommande.

Brigitta Harald Gylles Doter, och des barn och efterkommande åtſkilliga gångor warit i Norrige, har man ock om dem något närmare kunſkap, än man annars kunnat wänta. Om Birger Brosas egna märkwärdigheter och utmärkta anſeende är wanligt tilförne. Hans barn woro Philip Jarl, Knut Jarl, Folke, Ma... och Ingri, K. Swerker Carlſons andra Gemål och Mö... K. Jahan Swerkerſon (3). Philip Jarl uppehöll ſig länge i Norrige hos ſin Slägting K. Swerre. År 1192 bleſ han ... Håkan Galin, och flere af K. Swerres Höfdingar, twungne draga ſig undan för Öjeſkäggarna (4), ſom då huſerade wäldeligen i Norrige och hade kort förut ihjälſlagit Jon Kuge Bring K. Swerres Höfwitsmän. Philip Birgerſon ... deſtomindre i ganſka ſtort anſeende i Norrige, och wiſt ... med ſamma förläning, ſom K. Swerres Bröder Gu... innehaft (5). Hans tapperhet och hurtiga wäſende ... haſwa förtjent denna heder, och wiſade han i ſlaktfejden ... et utmärkt proſ af ſitt oförſagda mod; ty ehuruwäl han ... med en pil ſårad under armen, lät han likwäl pilen ... intil aftonen, på det han intet genom blodets timmande ... wa hindrad från at widare taga del i träffningen. ... ſtidig kärlek, ſom han fattat til en Preſthuſtru i ... ſkyndade honom ſin undergång. Om några kunde ... kaper, kunde hennes ſkönhet tjena därtil. Hon ... wekelig, utan öfwergaf ſin man och lefde ... lip Jarl, ehuruwäl det miſshagade K. Swerre. ... når Konungen år 1199 war i Opſlo, fick ej Philip ... ſtånd at haſwa ſin Preſthuſtru hos ſig i ſtaden. ... denſkull gården Aker ända intil Opſlo och där ... hos ſin dygdiga älſkarinna. Baglerne, ſom ... håll, omringade gården, då Philip i blotta ... ſökte at rädda ſig, men ſom han hindrades af ...

ef han med en pil igenomſkuten, då han ſkulle ſpringa öfwer en Folkungar
ırdsgård, och fick ſåledes umgälla en otidig kärlek, då han an- Släkten.
ıars hade kunnat öfwerlämna ſig til döden wid annat tilfälle uti
ner hedrande utruſtning (7). Philip Birgerſon tillägges åt-
lliga barn af Peringſköld, men antingen det warit af Preſthu-
un eller någon annan, wet man intet, men en hans Doter har
arit gift med Lars af Rumby, och des Doterſon Philip war
olmgeir Knutſons förnämſte Rådgifware, hwilken, ſedan Holm-
r blifwit halshuggen 1248, tog ſin tillflykt til Norrige, och
ſ där ſom ſläkting af K. Håkan Håkanſon hederligen hållen (8).
an hade ock til äkta K. Knut Länges Anka Helena, hwilken
ar antingen K. Erik Knutſons eller K. Knut Erikſons Doter.
Birger Broſas andra Son Knut Jarl och K. Knut Erikſons
ter war Magnus Brok ſödder, hwilken war gift med K.
ut Länges Doter Sigrid, och deras Son Knut war en af
on Preteudenterna efter K. Erik Läſpe (9). Wid år 1231
ade Magnus Brok beſök hos K. Håkan Håkanſon i Norrige,
ſtef af Konungen ſom Släktinge med ſtörſta heder undfägnad.
er Broſas Söner Folke och Magnus åro mindre nämnkun-
. Wid Folke Birgerſon har Peringſköld anmärkt, at han
ännu 1216, då det ingalunda kan wara den Folke, ſom
ögen wid Geſtilren 1210. Utan ſkal kunne hafwa warit
Peringſkölds utſaga Birger Broſas Bröder, hwilken han
Folke Jarl den unge. Folke Jarl den unge ſkal ock hafwa
ılliga barn. Dottren Helena war gift med Knut Länge.
Folkeſon war gift med Helena K. Swerker Carlſons Do-
Ingeta war gift med en af Familien ſom förde en ängel i
, och war Moder til Ärke-Biſkop Folke, ſom ſedermera
ſkall nämnas. Yngſte Sonen ſkulle wara Knut Folkeſon,
ſkal hafwa haft til Huſtru K. Erik Erikſon Läſpes Dy-
Helena. Detta torde til en del hafwa grund, ty at Suns
haft K. Swerker Carlſons Doter Helena, warit Sanning af Folke Jarl
, bewiſes af et Häfdebref til Wreta Kloſter af år den unge
0), men man mågat ſig intet at gå i borgen för alt. och des
mäſt ſynes göra Peringſkölds uppgifter wacklande, är at Barn.
på denna grund intet warit Slägter med K. Erik
, ſom ſtrax af alla wåra förnäma Hiſtoriſkrifware bekräf-

Folkunga-Slägten.

tas. Det synes oförmenteligt, at Holmgeir warit K. Knut Långes Son, men som der omöjeligen kunnat wara af K. Eriks Syster, har han kunnat wara född utaf förra giftet med en annan Helena, och är då intet som strider emot, at han kunnat uti sitt andra gifte äga Helena K. Erik Eriksons Syster, som efter Knut Långes död kunnat träda i annat gifte, som Norrska Handlingarna gifwa wid handen. Och torde den Philip, K. Knut Långes Son som påstod at komma i åtanka wid Folkunga-wald 1250, hafwa warit född af K. Erik Eriksons Syster, och således på mer än ett sätt hafwa grundat sitt påstående til Kronan. Den andre Bengt Snyfwels Son war Carl Jarl, hwilken hade en Son wid namn Ulf, men om denne senare warit Ulf Jarl Fasi som dödde 1248, kan twiflas, i anseende därtil, at man äter i Norrska Handlingar finner upteknadt, at Ulf Fast war Birger Brosas Sonesön af Carl den döfwa (1). Det ser ut som Carl Jarl Birger Brosas Broder warit nog gammal nästan för gammal, om han under sina raska år blifwit wid Rotala 1220. Utom Ulf Fasi har ock Carl Jarl haft en Son benämnd Carl, och Ulf har likaledes haft en Son af ma namn, som lefwat denna tiden, ty bägge två dessa C åberopas som witne uti Birger Jarls Bref, hwarmed han år 1250 stadfästade Lybeckarnas Privilegier (2). Sedan har Carl Ulfson warit i följe med Birger Jarls Dotter Ri då hon affärdades til sin Brudgum unge K. Håkan i No Han har ock underskrifwit det Bytes-bref som Birger Jar 1250 gifwit til Gudhems Kloster. Holmgeir Folkeson har des med sitt namns tilsättande stadfästat det förr åberopade Ulf Jarl har ock haft en Bror wid namn Claw (3). Man häraf kan se, at Folkungarne warit skyldige till K. Erik Eriksons död, fast än man ännu intet wet om leda sin uprinnelse från Magnus Månesköld.

(1) Messenius Theatrum Nobil. Sv. p. 161. Fulcho Fylbiter fick gennit tres filios Christianos, Ingemundum, Halstanum & I qui genuit Fulkonem Grossum patrem Birgeri Ducis, & Carli Ducem, & Magnum Birgeras Dux genuit Philippum Ducem, Carolum, Dungenit

(2) Samt Jarl Ifwarsön och Carl Jarl Emunds Skalda-Tal, som finnes tryckt hos Stiernhök under

(3)

plaget, men deras slägtskap med Folkungarna nämnes på intet ställe. Peringsköld uti sin Ättebok yttrar sig sålunda om Carl Jarl Sunasons Förfäder. Ifwar Jarl, som äfwen synes warit en Sonson af Folke Filipter, hafwer för Folkunga-huset utspridt en annan gren, hwilken behållit familiens gamla wapn sjelfwan. När det synes allenaſt för Peringsköld, att man trygt utsluta denna gren af Folkungarna, til des andra Monumenter kunna upwisas, som möjeligen äro at wänta. Folkungar Slägten.

Sturleſon T. 2. ſ. 346.

Torfæus H. N. T. 4. p. 17. P. Clauſens N. Kr. ſ. 522.

- - H. N. T. 4. p. 33.

- - - Item p. 51.

Torfæus H. N. T. 4. p. 53. Den wittre Författaren af Anmärkningarna öfwer v. Dalins S. R. H. ſ. 47, har redan påmint om v. Dalins misstag om Philip Birgerſon, så i anſeende til des döds-år ſom war 1199, och intet 1220, ſom andra omſtändigheter, har ock wiſat, at han fick ſig förleda af v. Stiernmans Höfdinge-Minne ſ. 223. Stiernman är widare lånt ſitt af Peringsköld Ättebok.

Torfæus H. N. T. 4. p. 257. Guſtaf Benzelſtierna har ock af Håkan Gabr. Gagg C. 214 anmärkt uti ſina handſkrefna Påminnelſer til R. R. Bondes Genealogiſka Tabeller, at K. Knut Långes Enka Helena blifwit gift med Philip Larſon. Deſſe handſkrefna Anmärkningar äro benägit communicerade af Stats-Secreteraren och Commendeuren af M. S. Orden H. M. Benzelſtierna.

Torfæus H. N. T. 4. p. 195 och 261, nämligen på ſenare ſtället, ty 195 förekommer två gånger.

Början af Breſwet: S. Fulconis Ducis filius & E. Svenonis Regis filia. Och wid ſlutet: præſentibus nobis Sunone ſcilicet & Elena & Cecilia ſororibus &c. Jfr. C. F. Broocman Beſkrif. öfw. Östergöthland ſ. 33.

Torfæus H. N. T. 4. p. 254. jämförd med Norrſka Kr. ſ. 736. Torfæus torde här wara förſkrifwit frater för filius.

Orden af Breſwet, ſom hit höra äro följande: Propter quod præſentibus venerabilibus Dominis Archiepiſcopo Upſalenſi & ſuffraganeis ſuis, Domino Karulo Karuli Ducis filio, & Karulo Ducis Vlfonis - - - ſtatuerunt.

Rabenius de antiquis Veſtrogothiæ Legiferis, Bilagorna n. 3. Domino Rege Waldemaro, Domina Ingebyrghe Ducissa, Domino Birgero F. Ducis filio, Domino Carolo Ulf Ducis filio, Domino Erico Ducis fratre, &c. Til ſå mycket ſtörre kännedom deſſa tidwerla genealogier, torde följande Slägt-Taflor kunna tjena.

Folkunga-Slekten.

Folke den tjocke K. Knuts Mäg.

Knut Folkeſon Bengt Folkeſon Snywels

Holmgeir gift med Helena K. Knut Erikſons Doter

Knut Holmgeirſon

Knut Länge Konung med K. Erikſon Läſpe

Holmgeir Halsh. 1248

Philip Kron-Pretendent efter K. Erik Erikſon

Denna Återräkning är aldeles af Peringsköld.

Bengt Folkeſon Snywels.

Birger Brosa, Magnus Månesköld. Carl Jarl, Folke [illegible] Ulf Jarl.

Philip.

Knut g. K. Knut Erikſons Doter

Carl Jarl den döfwe

Doter g. Lars af Runby

Magnus Bröt g. Sigrid K. Knut Länges Doter.

Ulf Jarl Elan Fäſt.

Philip Holmgeirs Räd. g. Helena Knut Länges Enka.

Knut Kron-Pret.

Carl Ulfſon.

Philip Birgerſon tilägnas ock flere Barn, ſom [illegible] Ladulåſes Hiſtoria.

Folke Bengtſon Jarl eller Folke den unge. Folkunga-Slägten.

ena knut uge

Sune Folkeſon g. Helena K. Swerkers Doter

Holmgeir

Knut Folkeſon ſlagen wid Oluſtröm.

Cat harina g. K. Erik E. rikſon.

§. 3.

Bengt Folkeſons yngre Son Magnus Månesköld har ock it efter ſig åtſkilliga ättlägger. Efter et gammalt rykte har nus warit förmäld med Suno Siks Doter Ingri Ulfwa doter af K. Swerker Kolſon. Huru med denna Suno jänger tilhopa, är ej ſå aldeles tydeligt. Ericus Olai nämner i intet, utan Olaus och Laurentius Petri äro de äldſte, ſom m denna K. Swerkers Son, ſedermera är han beſtändigt nnen, hwarföre man ock tilförne äfwen nämnt honom ibland K. ker Kolſons barn. Suno Siks graffſten i Wreta Kloſter i detta målet et tilförlåteligt bewis, om man wore förſäkrad ten med ſin ſkrift wore ſå gammal, at han kunde äga wits. Men man är ſnarare förwißad, at hwarken ſten eller ſkrift re än Konung Johan den III, på hwilken grund han wit- baſt om et gammalt rykte, men om intet mer (1). Men an än wille medgifwa, at Suno Sik war K. Swerkers kan ändock twiflas, om Ingri Ulfwa war hans Doter. Trolle-Familiens gamla Släkttaflor ſer man, at en Ulf n ſkref ſig til Biälbo i Östergöthland, och ſåges där, at war Sonedoter af denna Ulf född af Erik Ulfſon, och Biälbo genom henne wara kommit til Folkungarna (2), kan wara både möjeligt och troligt, ſaft intetdera är tpiſwelaktiga bewis kunna fulltygas. Af ſin Gemål Ingri Magnus Månesköld haft åtſkilliga barn, ſåſom i Wäſtergöthland, Carl Biſkop i Linköping, Bir- af Biälbo, Bengt af Ulfåſa Lagman i Östergöthland (3). Peringſköld tillägger än en Son Magnus, ſom

Magnus Månesköld barn.

och

Folkunga Slekten. och woro Lagman i Östergöthland, och en Doter Ulwilda, som warit gift med Birger Philipson. Eskil Lagman war förmäld med Christina Håkan Galms Enkefru i Norrige, Doterdoter af K. Erik den Helige, hwarigenom åter et nytt Swågerskap emellan Kongliga Huset och Folkungarna blifwit stiftadt. Biskop Karl i Linköping blef slagen wid Rotala af Estländarna tillika med Carl Jarl. Birger Jarl war gift med K. Erik Eriksons Syster Prinseßan Ingeborg, och hade med henne wid sin Eriksons död tre Söner Waldemar, Magnus och [illegible] en Doter Richiza, som förmodeligen warit ädöst af alla. Om detta Birger Jarls Slekt-Register är aldeles intet [illegible] wetandi, det kan då förekomma främmande, at Cronor [illegible] föregifwa, at Birger warit Bondeson eller Bonde. [illegible] förmodeligen har Birger Jarl sielf sagt någon gång, at [illegible] rit Bondeson, hwilket efter gamla Swenska taleſättet [illegible] sin wiklighet, då alla de, som intet hade Tignar-namn [illegible] för Bönder, ty här är ingen anledning, at Magnus [illegible] warit Jarl, men då betyder Bonde långt annat Ancm[illegible] Cronor kallar Birgers Fader. Men af alt hwad [illegible] om Folkungarna sammandragit, kan man nog begripa, [illegible] betydelighet denna slekten warit, och huru lätt [illegible] häfwda ibland sådant folk, som woro sin upprinnelse [illegible] och woro på många sätt med Konungar skylde och [illegible]

(1) Man kan annars lämföra härwid Præcopium Bell. [illegible] f. 33. hwar och nämnas flere, som heta Sino. Sif[illegible]

(2) Se H. E. Gref G. Bondes Bref uti Samlingen af [illegible] Lund, Första Delen f. 117, hwar dock är [illegible] Doterdoter för Sondoter. O. Celsii de illustri Folkor[illegible]

(3) Om Eskil Lagman är talt tilförne. Jfr. Tillägget [illegible] gen f. 97. Man kan annars se *Messenius* Theat. [illegible] Om Elau skal nämnas framdeles.

(4) *Herm. Corneri* Chronica Novella uti *P. G. Lecenii* [illegible] medii ævi T. 2. p. 893. wid 1249. Falcus Lantgrafius [illegible] ludia secundum Chronicam Lubecensem, propter [illegible] Regni rusticum quendam sibi præfecerat, qui [illegible] nobiles occidit, scribens se pro Duce Sveorum [illegible] plura privilegia Lubecensibus contulit, & mercatoribus [illegible] suo morantibus. Et dylikt witnesbörd om Birgers [illegible] ock hos densamme p. 918, hwilket en annan gång [illegible]

§. 4.

I så fatta omständigheter war det, snart sagdt, ogörligt, at någon annan än en Folkunge kunde blifwa Konung. At Birger Jarl trodde sig i synnerhet berättigad, at wid föreſallande Thronledighet komma i åtanka wid walet, kan intet dragas i twifwelsmål. Men han war frånwarande wid K. Eriks frånfälle, och hade således tid och råderum til anläggande af sina planer i et wigtigt ärende. Sjelfwa naturen syntes lägga hinder i wägen för alla de anstalter, som Birger hade kunnat och bordt göra, för sig och sina efterkommandes rätts bewakande wid et så betydeligt fall. Konungen dödde Kyndelsmäſſo-dagen, och Birger uppehöll sig ännu i Finland, förmodeligen långt bort i Tawaſtland, sysselsatt med Tawaſteborgs anläggande. Hwar och en lär hafwa bekant, huru swår farten emellan Swerige och Finland plägar wara wid denna års-tiden, antingen den skal ske öfwer Alands haf eller Norr åt, öfwer Torneå, så at all liknelſe war, at budet om Konungens död torde hafwa kommit nog sent til Birger Jarls öron. Deremot woro Birgers medtäflare qware i Stockholm, hwilka med Birgers afsigter intet lära förſummat, at bewaka sina förmåner. Deſſe synas dock hafwa i början delt sig i twenne partier, då några arbetade för Philip, Konung Knut Långes Son, och andre åter för Magnus Brok eller des Son Birger Magnusson (1). Man kunde således intet föreställa sig annat än et blodigt och frätande Krig, som förebodade så mycket olyckliga händelser, som wänner mot wänner, och slägtingar mot slägtingar förenade sig. Et hastigt Konunga-wal syntes fördenskull wara det enda medel, som kunde afböja deſſa öfwerhängande widlyftigheter. Alla rättsinnige synas haft sådana afsigter, och deras Förman war Jwar Blå af Gröneborg, en mäktig och myndig Herre, hwilkom hans bedrifwande blef i störſta hast en Riksdag bekant, då Konunga-walet stadnade på Birger Jarls äldſte Son Waldemar, som ännu war ung och åtminſtone omyndig. Huru fyndſamheten warit wid detta tilfället, kan skönjas däraf, at K. Erik dödde den andra Februarii, och Waldemar blef utropad för Konung den tionde i samma månad (2), emedan budet om Konungens död och Waldemars wal förmodeli-

Waldemar wäljes til Konung.

Waldemars regering.

gen på en gång hunnit til Birger. Således förryckтes til en bör-
jan alla Regeringssjuka anläggningar, och en stor del af de
mawarande hafwa intet förr blifwit underrättade om
ledighet, förän tidning tillika inlopp om Thronens intagande
en ny Konung. Åt någon olagtighet wid utkoreisen förr
likwäl ingen anledning. Så snart man fått tidning om
gens död, hafwa Folkländerne kunnat genom budkafla
kallas ganska hastigt, i synnerhet, om Tiunde Lagman
därom öfwerens med Jwar Blå. Lagman i Tiunda
gntingen Nils Sixtenson Sparre, Birger Jarls Swåger,
Peder Anderson Brahe (3), hwilka förmodeligen på
warit misnögde med anläggningen. Folkländernas rätt
wälja Konung war utan all twifwelsmål och klander;
dre Landskapen kunde taga sina förbehåll om
akt tagande wid Eriksgatan. Man finner
wara gjord mot lagligheten af utkorelsen, icke en gång
Jarl sjelf, som elljest betygade uppenbart sitt misnöje
och öfwerwåga ordsakerna, som kunde föranlåta
detta steg, synas de wara jämnkade med
man wändt sig med walet på Magnus Brok
son, hade man genast bordt wänta tweerdgt och
det war ej sannolikt, at Birger, som sitt
gon tid, skulle i godo underkasta sig en
lunda kunde upwisa någon grund til
war wål Konungs Son, men hans Fader
de på upror och intet på någon laglig
den til hans påstående förswagade
lade alting för Birger Jarl, hår
förbindelse med sidst aflidna Konungen,
Men såsom han någon tid, som Jarl,
tet sela, at han ju förskaffat sig
mer, som han ägt K. Eriks fullkomliga
och mera dylikt tycktes kunna
äldste Son blef antagen til Konung,
son kunde hafwa många misgynnare.
gen ting uti sitt wälde, utan des
styrka, då han som Jarl och

de rättigheter, som tilhörde Konunga höghéten. Man hade Kallunga-
sändt at mänta et allmänt wälbehag, så framt det wore möj- Sättet.
lig at göra alla til nöjes. Waldemar

Peder Clausen Nortfu Krönikan f. 743. Hälls Konungen påstod Ut-
lningen såsom K. Knut Lagés Son, och Knut Månsson, som Norrey
ha af K. Knut Erikson.

Chronicon Vetusti p. 6. Obiit Rex Ericus III. IIII. Nonas Februarii;
Waldemarus filius Regis Jarl electus in Regem IIII. Idus Februarii.
Rhyming-Krön. Mon. p. Tiundam p. 32, 33.

§. 5.

Wid erhållen underrättelse om Konungens död skyndar sig Birger J.
Jarl, så mycket möjligt war och omständigheterna wille samtycker
tillbaka til Sverige. Det förtrödt honom i synnerhet at til Walde-
mindre at sig utan hans biträde afgöra et så wigtigt mål. mars Wal.
sig sjelf hade hwarken han eller någon annan af de
någon enskylt rättighet at blanda sig uti Konunga-wa-
ständerna hade brukat en rättighet, som dem tillkommit
tider, hwarföre ock Birger Jarl, ånskönt han nog
Kronan pånde långt bättre på sitt hufwud än på sin
måtte lämna det gjorda wal utan alt kjänder tils widare
sammankalla Ständerna til nytt wal, ankom ingalunda på
behag, utan därtil behöfdes Lagmannens biträde af Tiunda-
Föreningandet hade ock warit både dristigt och äfwentyrligt,
fördenskull utkrifwa et Möte af de förnämare i landet,
tilfälle han war så litet mästare af sin ärelystnad, at
frågade, hwem som understått sig uti hans frånwaro,
Konunga-walet. Jwar, som hade härutinnan haft
delen, swarar på en så ofördmodad fråga med all foge-
at han i synnerhet drifwit på walet, och at man wid des-
mål hade påmint sig Jarlens förtjenster, och des ficke-
Kronan, men som han war en ålderstigen Herre,
hällit före, at det skulle warit honom behageligt, at
Rikswit på Thronen uphögd. Birger, som hade kunnat
lindrare swar, nämligen: at Rikets Ständer in-
rige, at göra honom reda för sina göromål, war

mantel han hade på sig. De öfrige, som woro samman
detta tilfälle, hafwa efter utseende med sin tillstundande
känna sina inwärtes tankar, dels at de gillade Iwars
och at de intet woro särdeles hogade at göra Jarlen
sina drefwenga affigter; hwarföre och Birger begynde
öfwer wallet, och drog sig Rikspolitiken som Jarl
derätiga Konungens förmyndare (1). Men
Waldemars person och des upfostran tilltrodde
näm Herres händer, hwilken i anledning af
intet kunnat hafwa warit någon annan
Man kan sluta af denna mårkwärdiga
Jarl inbillat sig det han wore anseed af
lig, hwilket och, i de rättsinnigas
sant; men om den som är förmälet för
har för mycken öfwertygelse om sina
wertygelsen hos de andra, och man
baka sin högaktning, som man annars
tyga. Birger Jarl, som warit
til en sådan misstanka, war
rötter, hwarföre han och
war nögd at wara Konung
net därutaf.

(1) Man har uti alla

Folkunga-ätten.

Waldemar.

Folke Jarl war en ärlig man
Rikens Forman tha war han
Han war swa hälwist, dogande och wis
At alla gafwo honom thes pris
Mycken war en ärlig herre
Dyr hans tro och bratt ty wan märre.

Det med dessa Folke förstås Folkungarnas Stamfader, är väl förmodeligt, ehuru sjelfwa sammanhang icke gifver derom tydelig underrättelse.

§. 6.

Folkungarnas uproriske.

De mägtige Folkungar hade nu ändteligen satt en af sin Slägtes Konungaliga Thronen. Men flere af slägten hade samma anspråk och mankap för sina personer, som Birger hade haft dels för sig, dels för sin Son. De hade önskat, at sjelfwe röna sötmen, at wara regerande. Detta kunde man så mycket mindre förundra sig öfwer, som flere Thronsökare jämlike i börd och förtjenster täflade om förträdet. Alle medtäflarne kunde wäl intet göra förtjenster, som Birger Jarl, men anspråkningar uppfyldte wist så förtjenst äfwen hos de minst meriterade. Detta och wara förlåteligt. Men at, sedan Konunga-walet war gjort, wilja med wåld truga sig til regeringen, är altid lastbart, ehuru oftast för uprorsstiftarne sjelfwa, hwilket sannades ock denna gången. Ty Folkungarne blefwo uproriske och olyckelige. Sammanhanget och utgången af detta upror är icke destomindre mörk och inwecklad. Mästa och bästa underrättelsen gifwer i sinnerhet wanta af Ericus Olai, såsom wår äldsta historieskrifware. Men det är ej swårt at finna, at han haft bristfällig kunskap i detta målet. Han tilägnar åt Junker Folke anläggningen af Folkungiska uproret (1); men har likwäl wetat, at där woro tywenne Folkungar, som hafft samma förnamn, hwarföre man och stadnar uti fullkomlig okunnighet, om han menar Karl Karlsön eller Karl Ulfson. Man har dock skäl twifla, om annat än blotta misstankar hos Historieskrifwaren giort dessa Herrar brottsliga, ty man finner, at Birger

Folkungar-nas upror.

ger Jarl wiſat åt bägge Carlarna ett ſinkonnigt förtroende. Då Fröken Richiſa, Birger Jarls Dotter, ſkulle föras til Norge til at förmälas med ſin trolofwade Brudgum K. Håkan den unge, war Carl Ulfſon en af dem, ſom war utnämnd til at följa Bruden, och detta ſkedde kort för uproret, och war ſåledes Carl Ulfſon hwarken närwarande, då det började eller då det ſlocknade, utan uppehöll ſig helt obekymrad bland Birger Jarls medhållare. Sedermera, när Birger efter aftal med K. Håkan i Norrige inſtälde ſig wid Götha Älf, til at göra infrotter i Danmark, mötte ſamme Carlſon, ſom Carl Ulfſon bland Höfwitsmännen förde, den Norſka Krigshären (3). Alt detta ſynes wara aldeles ſtridande mot hwad, ſom af Ericus Olai är anförd, ty intet ſpår finnes til någon uprors-anda hos Carl Ulfſon, utan all likhelſe eller wänſkap och förtrolighet emellan dem och Jarlen. Man ſynes [illegible] haſwa ſog at afwika från den underrättelſe ſom Ericus Olai nat åt Efterwerlden, och bjuda til at ſamla hop omſtändna af denna inbördes oro af ſådana Händelſer, ſom [illegible] ſattade något närmare den tiden, då ſielfwa händelſen [illegible]

(1) At få ſå mycket wiſſare underrättelſe om Erik Olſons [illegible] kan wara nödigt at införa des egna ord p. 60. Erat [illegible] eorum Capitaneus principalis Carolus Domicellus, qui [illegible] ceteris opponebat, propter quod Birgerus diligentius [illegible] viis poſſet eum de medio ſeparare.

(2) *Torfæus* H. N. T. 4. p. 267.

(3) - - - H. N. T. 4. p. 269.

§ 7.

Birger Jarl kunde intet wara okunnig om [illegible] anläggningar, emedan ſåwäl Magnus Broſt ſom [illegible] Knut Långes Son offenteligen gifwit tilkänna, att [illegible] berättigade til Regeringen. Icke deſtomindre ſynes [illegible] på något ſätt ſökt göra ſig mäſtare af ſina [illegible] Twärtom man har all anledning at tro, det [illegible] Larſon, hwilken ſåſom Johannes Knutſons förmälde [illegible] gelrs ſtraff blifwit landsflyktig, ſkal wid K. [illegible] at komma tilbaka til ſitt Fäderneland (1).

tillvägd eftertankt äro de fastaste grunder, hwarpå man kan byg- Hallwyls-
ga sin regering, åtminstone är det både Christeligt och Kungeligt, Gillet.
med nåd och wälgärningar hämnas på sina mißgynnare och Waldemar.
wunderwän. Man behöfwer därföre intet bekymmerlöst lämna
uti sina nya och förfonta männers wälbehag. För mycken råd-
ga, och deraf flytande förmycken warsamhet, är altid prof af
liten hål; men en oinskränkt förtroende är altid i sådana om-
ständigheter antingen tecken til en orklös meklighet eller ock til en
wanlig otörstighet. Birger Jarl kan intet mißtänkas för nå-
got af dessa fel. Och ehuruwäl man intet märker, at några
af blifwit tagne til at afwända de widrigsinnades wåldsamhet, kan
man altid wara förwissad, at ingen skulle träffa Birger oberedd.
Den yttersta warsamhet, som kunde i akt tagas af den rege-
rande Herren, war at han skyndade med sin Sons Kröning,
hwilken wäl intet kunde afskräcka hufwudmännen ibland de upro-
liga från sina förslag, men kunde icke destomindre hafwa myc-
ken märkan hos Menigheten. Sådana högtideligheter woro
wår gammal häfd förbehållne åt Upsala, och är troligt,
de förra Konungar där emottagit dessa Majestätiska åretekn,
hwari wåre fattige och nakne Handlings-friswaro behagat lämna
sig i okunnighet därom. Men som Domkyrkan war för en
sådan upbränd (2), och sedermera intet war kommen i full-
komligt stånd, kunde denna prakt intet med anständighet där för- Waldemar
hos, utan Kröningen gick för sig i Linköping 1251 (3). De kröner.
lige Folkungar blefwo genom denna högtideligher intet främde,
ty Knut, Magnus Broks Son, infinner sig samma år hos K.
Håkan i Norrige, och emot wåren följande året anlände äfwen
dit K. Knut Långes Son, samt Philip Larson, Philip Bir-
gersson Dorterson, och begärde hjelp af K. Håkan til at kullkasta
Waldemars gjorda wal och befordra Philip Knutson til up-
stigande på Swenska Thronen (4). Efter utseende kunde wål in-
gen förstigtigare utwäg utpänkas, än at anmoda K. Håkan om
hjelp emot sin tillkommande Swärdoters Broder och emot
den Man, som wärit och war ännu med K. Håkan uti en
synnerlig wänskap förbunden; så mycket mer, som K. Håkan
genom Freligen en stor försäkrare af sin och sin Kronas rättigheter,
hade tillika en wälgrundad orsak för at förekomma andra uti
sin

Folkunga-Slächten Waldemar.

sin tillständiga rätt. De fingo och afslag uti sin begäran, ty det i kraft af det nyligen ingångna förbund emillan Sverige och Norrige, då man förbehållit, at hvart Rike skulle lämna hjelp åt det andras fiender. Med alting så liten efterrättelse hade man förr se förut, at et sådant swar kunde intet sela. De wände sig skull sin resa til Tyskland och Dannemark, och kom tro samma år med en hop wärfwade Tyska Troppar, dem hemkomsten förstärkte med sina inländske medhållare. B de imedlertid gjort sina författningar såwäl, at han icke all i stånd at möta sina motståndare, utan kunde tillika Doter Richiza til Norrige med all den anständiga för en Konungs Syster och Konungs Brud kunde Biskoparne Lars från Skara och Magnus från Weste

Richiza Birgers D. gift med Konungen i Norrige.

Carl Ulfson Folkunge, utom flera förnäma Herrar, den följaktige til Norrige, hwar hennes Bröllop med bleef med all prakt och stät firadt 1252 (5). Imedler uproriske under Knut Månsons och bägge Philipperna de tågat up til Herrewads Bro i Westmanland, Jarl med sina Troppar kom dem til mötes. De de andragna omständigheter är förbigångit både af nikan och Ericus Olai, så at de antingen warit okun eller ock haft några besynnerliga skäl, hwarföre de orördt, och hwilketdera man wil hålla före, förfraga den wigt, som deras witnesbörd borde äga i det berättelser föreställa Birger, som en blodtorstig beh ken genom sin och Biskop Kols edeliga förs Folkungarna, at öfwerlämna sig på god tro u händer, då de genast blifwit grepne och hals hwilken källa dese Författare hämtat sin Saga, at utgrunda; ty ingen af wåra gamla Krönik deles ur en sådan ton. Norrska Krönikan, som gr samtida witnesbörd, berättar, at et fältslag rige emillan Birger Jarl och Folkungarna uti hwilket bägge Philipperne och Knut Måns tagne och på Jarlens befallning halshugne af deras medhållare, i synnerhet hafwa en wit nederlagde, men de Swenske sconde.

ir warit siljaktiga omdömen om denna Jarlens förrädeli-
(7). Uti Chronicon Vadstenense, som torde wara det äldsta
mentet af wåra inhemska Minnes-Böcker, säges likaledes,
dråpning förelupit, och at de tre nu nämnde Herrar där
slagne (8). En annan gammal Krönika, som slutar sig
1415, berättar likaledes, at deße förbemälte Herrar bliswit
tillika med många Tyskar (9), men intet bedrägeri, och
mindre falska eder talas här om, så at man har ordsak at
wilrådig, hwad trowärdighet de nyare upgifter böra äga,
ned en omständelig och redig underrättelse besläcka Birger
med den nedrigaste och wanhederligaste gärning, som nästan kan
tas. Ingen grymhet eller trolöshet märkes uti des öfriga för-
ngar, doch wore det intet tilräckeligt, at frikalla honom, så
witnen, emot hwilka ingen inwänning med skäl kan göras,
gade därom. Inga ogärningar eller nedrigheter böra för-
, men bewisas, och Läsaren kan sjelf wälja och urskilja
de Författare, som äro twåhundrade år yngre, kunna el-
ga witsord emot äldre Författares utlåtelser. Man be-
intet yttra sig öfwer, hwad Johannes Magnus, Olaus och Lau-
Petri, samt flere nyare behagat anföra, emedan deße hafwa
alt sådt, hwad Ericus Olai och Laurentius Petri upteckna,
ihet är man merendels benägen at taga de olyckeliga i
när det kan ske utan fara, en naturlig medömkan synes
en ädlare hjelplighet; men Historien, som söker efter sanning,
för både för medömkan och hat. Om Biskop Kols
ärd och omständigheterna något siljaktiga; ty somlige
hans lärit upbygga Kolbäcks Kyrka til försoning för sitt
dre fäder, at han bekostat samma Kyrko-byggning til tack-
Folkungarnas fall (10). Hwilket som är rättast lär
ken swårligen kunna utredas. Hwad som annars berät-
det beständiga missförstånd, som warit emellan Carl Folk-
ungen Jarl, och at de på bägge sidor beflitat sig om
ener andra, synes wara aldeles stridande med de
nständigheter, som förr äro berättade. At Carl
alt war fredeligt hemma i landet, begifwit sig til
arna i Preußen, kan hafwa helt andra orsaker, än
förmenade Jarlen. Man kan lära af detta exempel,

Folkungar-
nas upror.

Kollmar-Skiften-Waldemar.

at en Öfwerhets-Person, som framför andra bör wara öm om Efterwerldens omdöme, bör intet allenaſt wara mån om at ſtälla ſin Fyldighet i anſeende til wärkeliga underſåtare, han bör ock ſträcka ſin omſorg til aflägnare tider, ſå at hwad han wäckſamhet förtjent af ſin tids människior, måtte åfwen på ſamma ſätt wa erkändt hos Efterkommanderna. En enfaldig, redig och ſtändelig berättelſe gör här mera gagn án alla präktiga och [illegible] herade låſſånger, hwilka födde af inbilnings-kraften då [illegible] ſattaren.

(1) Philip Larſon war i följe med Philip Knutſon då han kom [illegible] rige til Norrige, at begära biſtånd emot Birger Jarl. Peder [illegible] M. Kr. ſ. 745. Det är dock intet någon hufwudſakelig [illegible] uti Birger Jarls Hiſtoria.

(2) Ärk. B. Laurentii Bref dateradt Lagiſa Kyrkia 1257, [illegible] Oct. hos *Peringſköld* Mon. p. Tiundiam ſ. 170.

(3) Chronicon Wadſtenenſe *Celſii* p. 6. M.CCLI Waldemarus [illegible] Regem Lincopiæ. Chronicon hos *Benzelius* M. Eccl. p. 86. [illegible] ronatus eſt Waldemarus Sveciæ Rex in eccleſia Linkopens[illegible] nämner intet om K. Waldemars Kröning.

(4) *Torfæus* H. N. T. 4. p. 266. Norrſk. Kr. p. 745.

(5) - - - H. N. T. 4. p. 267.

(6) *Ericus Olai* p. 60.

(7) Peder Clauſen N. Kr. ſ. 746. Torfæus blandar här Lo[illegible] ſka Hiſtoria med Norrſka berättelſerna.

(8) Chronicon *Celſii* p. 6. MCCLII. Prælatum ſuit [illegible] occiſi ſunt Domini Kanutus filius Magni Brocha, Philippus [illegible] pus frater Hollingeri. Med en annan hand är anteckn[illegible] *occiſi*, *decollati*, hwilken tilökning lär wara unge.

(9) Chronicon hos *Benzelius* M. E. p. 86. Eodem anno [illegible] mi viri Canutus Magni & Philippus Canuti filius, [illegible] cum multis Teutonibus interfecti ſunt, erat autem [illegible] Dominæ Cathrinæ filiæ Regis Erici ſecundi. Den M[illegible] Petri har man tilförne i anledning af Norrſka Handl[illegible] Larſon. På ſamma grund har man ock anfört, at Knut [illegible] der intet warit K. Erik Knutſons utan Knut Eriksſons [illegible]

(10) Man wil endaſt här anföra Hadorfs Anmärkning [illegible] ſ. 26. Herrewads bro kallas ock nu Kolbäcks bro, [illegible] kan af Biſkop Kool m. m. ehuruwäl en gunſt [illegible] näml. at Biſkop Kool Kyrkan ſunderat „af [illegible] „gångh fick, och det til åminnelſe och tackſägelſe [illegible] „ſå mycket uträtta, m. m.

§. 8.

Folkunga-Slägten. Waldemar.

Folkungarnas fall försatte Riket uti et lugn, som warade så länge Birger Jarl förde Regementet, hwarföre han ock kunde wända sin upmärksamhet på åtskilliga angelägenheter, som wärkligen tarfwade förbättring. I synnerhet hade man nu genom lång försarenhet funnit olägenheten af et Konunga-wal, som war af inga reglor inskränkt; utan så snart en dristig och mäktig Söner insann sig, woro altid inbördes krig och blods-utgjutelse frukten af des anlägningar. Tiden war ännu intet kommen at förwandla Wal-rike uti Arf-Rike. Birger Jarl faller då på en sådan tanka, hwarigenom med bibehållandet af gamla namnet Wal-rike, Regerings-ombytet blef likwäl så godt som årfte-sielfwa wärket. I detta afseende ärnade han tilägna åt sina Söner wisa delar af Riket, såsom Hertigdömen, hwarigenom deras makt och företräde således kunde stadgas, at inga andra Herrar eller släkter skulle wåga sig at täfla med dem wid förekommande tedighet af Thronen. At detta förslag så mycket snarare måtte winna sin fullbordan, anhåller Birger om Påfwens samtycke til en sådan delning, och berättar tillika, at Riket wär honom lagligen tilfallit. Påfwen Alexander den IV, som intet begärde annat än med fullkomligt wälbehag uptaga en så hedrom delning, låter fördenskul år 1254 utfärda sin Heliga Stads bref på en sådan delning, som Birger Jarl med de förständigaste förnämares råd skulle författa, och befaller genom afskrifwelse Arke-Biskopen i Upsala och Biskoparna i Linköping och Skara, at de skulle et sådant beslut med Heliga Fadersbudighet handhafwa och stadfästa (1). De skäl, som hos Påfwen lätit andraga, woro först, som redan sagdt är, Riket honom tilhörde, och sedan, at twedrägt och blodsutgjutelse på intet annat sätt kunde undwikas wid hans död. Det senare war aldeles ogrundadt, ty ingen annan rätt hade Birger til Riket, än såsom Förmyndare för sin Son: men det senare skälet mer otwifwelaktigt, som det hände icke destomindre af enigheten emellan K. Waldemar och des Bröder kan intagas. Birger hade, då Påfwens tillåtelse ankom, tre Söner: Konung Waldemar nämligen, Hertig Magnus Junker Erik och Bengt, som war ärnad til Andeliga

Birger ärnar dela Riket emellan sina Söner.

Folkunga-Slägten. Waldemar. Ståndet, hwarföre han ock kallas Scholaris, då de andre beteknas med de nu nämnde årenamn, uti Birger Jarls af år 1266 (2). Man har ock anledning at tro, at denne redan, i Birgers deras Herr Faders tid, anslagne wisa dömen, fast än de så länge Birger ännu lefde intet njutit ningen därutaf, utan warit under deras Herr Faders wå Förmynderskap. Til följe därutaf blef Magnus Hertig dermanland, och Bengt, fast långt däreſter, Hertig af och Erik, som säges, Hertig i Småland, fast än man Handlingar intet finner, at denna Titel blifwit hon icke en gång hos Olaus Petri, utan Messenius lär hafwa förſte, som nämnt honom Hertig i Småland (3). denna tidens tankesätt, och såsom en stadgad wana, Länder åt dem man ansåg för Kron-pretendenter: ännu besynnerligare, at en Herre, som intet förde annan grund, än såsom sin Sons Förmyndare, Söner tillägga Hertigdömen. Ju mera et sådant wanligt och nästan orimmeligt, desto mera öfwer Jarlens ensende, Birger wann härigenom, at blef wärkeligen bibehållen wid hans egna efterkom lår ock wara lika otroligt, at han därjämte fina Att-läggares undergång, genom den oupphörl som härigenom uptändes emellan Konungarna och D Det är så beskaffadt med människliga klokheten, ter lång och djupsinnig eftertanka tror kunna til en afsigts winnande, blifwer esomoftast det til ändamålets misslyckande. En högre hand Korpsyntaste blifwa understundom blinde, och de försigtighet leder under tiden til undergång.

(2) Alexander den IV:s Bref dat. III Kal. Jan. te dilecti filii nobilis viri Ducis Suwenorum fuit quod ipse Regni Suwenorum, quod ad ipsum exstitit, ac incolarum (incolarum) ejus pacific quillum, intendit ortus in regno ipso assigna lens per hos fidelium fragetur et unanimum post ipsius obitum accidere possent, salubrius tryckt hos Yastovius p. 180, han asför Bref

(z) Univerſis præſentes litteras inſpecturis Birgerus Dei gratia Dux Sveorum &c. Forfattaren af Släkten Waldemar. auctoritate præſentium volumus, omnibus tam præſentibus quam futuris eſſe notum, nos de conſilio pariter et conſenſu dilectorum filiorum noſtrorum ſcilicet Dominorum W. Dei gratia Regis Svecrum, Magni Ducis et Dominicelli Erici ac Benedicti Scholaris in noſtrorum ac eorundem remiſſionem peccatorum curiam noſtram Karlaby in Strengnenſi dioceſi fratribus de domo hoſpitalis Jeroſolymitani S. Johannis Baptiſtæ in Eſkilſtunum cum pertinentiis attinentiis ſuis tam mobilibus quam immobilibus videlicet coloniis et agris, pratis, ſiluis ac molendinis cum plenaria præbitione eidem curiæ adjacentibus, perpetuæ donationis titulo contuliſſe ad habendum et poſſidendum ac perpetuo poſſidendum; Curias etiam Regias ibidem emendas dictis fratribus relinquimus excipiendas, *jure tantum modo expeditionis excepto*, quod ibidem de ceteto ſicut hactenus fieri conſueverat modis omnibus volumus exhiberi &c. Datum apud Calmariam Anno Domini MCCLXVI.XVI Cal. Auguſti. Iſti præſentes fuerunt huic donationi videlicet Domini Archiepiſcopus Upſalenſis Laurentius, Henricus Lincopenſis, Ulf Scarenſis, Carolus Aroſienſis et Aſcherus Vexionenſis Epiſcopi ac Domini Erici et Layci quam plurimi, exiſtente Fratre Henrico, dicto de Arnhaitt Priore in Audwarthæſcog. Preſtvet ſins hos Örnhielm Dipl. p. 65. Angående Birgers Söners födelse-år kan man ſe Anm. Dalins Hiſt. f. 69. Något mer ſkal och härom nämnas framdeles. Scondia T. 2. p. 51.

§. 9.

Waldemars giftermål.

Vår än vidare ſtadga långwarigheten af ſin ätt, war och mäkta betänkt at förſkaffa en wärdig Gemål åt ſin äldſte K. Waldemar. Om man kunde tro Författaren af Krönikan och Ericus Olai, haſwer Anmälningen om Prinſeſſan Sophia K. Erik Plog-pennings Döter från Dannemark warit gjord, då K. Erik ännu lefde och altſå 1250. Men det är dock troligt nog, at K. Waldemar då war i ſit tjuſ (1). Meurſius inſtämmer med tiden af trolofningen, då han 1262 påminner, at den warit aftald tolf år förut (2). Ericus Olai ſäger, at frieriet ſkedt för 1258, ty då är Drottningen död, hwarigenom han lämnar ſit Apoſtoliſka bifall, at Waldemar och Prinſeſſan Sophia måtte bygga ſig hwarandra, emedan de woro uti tredje ſtrypkapo- [illegible] Man finner det af ſamma Alexander den IV:s [illegible] Biſkopen i Linköping och Wis- [illegible] förbindelſen om giftermålet blifwit förebragden af K. Wal- [illegible]

Folkunga-Släkten. Waldemar.

demar i Sverige och K. Christopher i Dannemark, och K. Erik. Trolofnings-tiden torde då wara osäker, en berättelse som influtit hos Ericus Olai och Rim-Krönikan Författare i denna tidens Historia äro både waklande och lätelige. Den owißhet, som förekommer om trolofning sträcker sig ock til året, när Bilägret firades; ty på nä len berättas, at Drotning Sophia blifwit krönt och 1260 (4). Men om det har sin riktighet, at Hertig Al Brunswig, Prinseßan Sophias Moderfader, förde Kunge den til Jönköping, då Drotning Margareta i Danm fången efter slaget på Lohed wid Sleswig, som stod 1 Bröllopet intet wara hållit förr än år 1262 (5), hwa och af Mellenius utsättes til år 1263 (6). Men me deßa owißheter, hwilka ock i sig sielf äro föga betyd håller sig wid det, som är några mera tilförlåteligt blef firadt i Jönköping, dit Hertig Albrecht af Br flera Danska Herrar ledsagat Bruden, och hade i hemgift eller arf Malmö och Trelleborg. Man kan utaf, at Malmö war redan en betydande ort, efter tillika med Trelleborg swara emot en Kungelig Prinseßa sta gången man finner Malmö wara nämd år Detta år låg K. Håkan Håkanson från Norrige i Öresund, och upbragte et litet Fartyg utanför som hörde til Ärke-Biskopen i Lund m. m. (7). D följd, som Prinseßan förde med sig, beskrifwes af Rim-Krönikan, nämligen at hon haft många af Guld och Silfwer med sig, hwarom man dock kunde twifla, i anseende til det förwirrade tilstån Dannemark. Men Prinseßan Sophias egen perso keligen långt mera wärd, än all des medbrakte dan ån warit långt större, ty wackerhet, qwick woro oförnekeligen ibland hennes egenskaper, skap med K. Waldemar blifwit et af de lyck Herre warit mindre weklig och wälluftig, warsam uti sin qwickhet. Hwad wärde Bi detta giftermål, kan slutas därutaf, at hen åminnelse utgifwit en allmänt gällande Förf ter Syster skulle altid taga arf med Bröder.

(x) Arons Obi p. 62. Alm. Kriftian f. 36.

(y) Meursius Hiſt. Dan. p. 409, 436 af Florentius upſatt.

(z) Alexander Papa IV. Jarlero Archiepiſcopo Upſal. Lincopenſi et Wibergenſi Epiſcopis - - - Dat. Anagniæ Calend. Martii anno quinto. K. Waldemars och Prinſeſſans ſläktſkap kan intagas på detta ſätt.

Gothiska Slägten. Waldemar.

Waldemar den I. K. i Danmark.

Waldemar den II. K. Dannem.	Riksa g. K. Erik Knutſon i Sverige
Erik K. i Dannemark.	Ingeborg g. Birger Jarl.
Sophia K. Waldemars Gemål.	K. Waldemar.

Chronicon Celſii p. 7. MCCLX coronata fuit Domina Sophia in Regiam et nuptiæ Waldemari Regis factæ.

Langebeks D. Kr. T. I. ſ. 265.

Vellejus T. 2. p. 49.

Pontoppidans H. N. T. 4. p. 284. Som ordet här ſkrifwes Malmhauge, ſäger man ordaken, hwarföre i gamla Danſka Handlingar orten kallas Malmhöghe i ſtället för Malhöghe, och har man ſedermera ſammandragit namnet til Malmö. Att Malm på gamla ſpråket betyder ſand, kan ſes af Rhyſe Glöll. P. 2. p. 122.

+ malmhöge,

§. 10.

Birger J. Lagar.

Att rätt förſtå den nya Lag, ſom til qwinno-könets förmån Birger Jarl war ſtiftad, bör man i korthet uprepa wåra Lagars Förordnande om arf. Efter Wäſtgötha Lag var Son Fäder, men war ej Son til, då ärfde Doter (1). Detta förändrades af Birger ſålunda, at Syſter wid Faders död ärfde mot Broder. I detta afſeende göres ſkilnad emellan den nya Lagen (2), ty efter fordna ſtadgan ägde Syſter ärfd med Broder, hwarföre ock den qwarlåtenſkap, ſom ärfdes efter gamla Lagen, kunde intet i ſtöd af den nyare Lagen ny delning: utan gamla reglen gälde i ſådana fall, ſom förr til och hufwa från (3). Detta war likwäl intet annat ändring, ſom Birger Jarl införde i gamla Lagarna.

Hos

Folkungа-Slekten. Waldemar. Honom tilskrifwes och stadgan att hemsöd och annat at den som gjorde öfwerwåld på en annan inom gärd lid, blef förklarad för biltog, och kunde aldrig få nåd, den förolämpade eller målsäganden bod för den brottslig kaledes har han ock skärpt straffet i wisa brottmål. S högdes böter för dråp på Konungens mindre Ambets tolf mark til fyratio mark (5). Men den största tjenst de Lagwäsendet, war, at han afskaffade och förböd den Järnbörden, som man til dolda och förborgade mål kande plägade bruka. Detta uptåg war wäl högden mänskliga dårskaper; ty ingen ting kunde wara mera än at tänka och wänta, at Gud skulle wara färdig, a derwärk hwar gång en illsk och råfswantsig bedragare net, at upwigla illsundiga klagomål och beskyllningar. geri och skälmstycken woro inblandade uti hela denna ningen, inhämtas tydeligen af det upbyggeliga samtal, skop Nicolaus af Opslo höll med Landlöparen Erik wägg 1204, hwilken gaf sig ut för at wara Son Magnus Erlingson. Denne bof tilböd sig, at genom glödande järn bewisa, at han war en wärkelig Son de Konung. Biskopen lät honom förstå, at han hel samt bekant af hwilken Fader han wore född, men wille göra honom til wiljes, skulle han wrida järnb behag, så at utslaget skulle ske til hans förmån (6). ro deßa förmenta underwärk i sig sielf intet annat gyckleri. Cardinalen Wilhelmus Sabinensis hade sat detta narrewärk i Norrige år 1247. Men hängde man ännu fast i gamla wantron, ändtligen we förklarat, at detta ransaknings-sätt intet be ungarne hade intet understådt at qwäfwa denna Minnes häfd inrotade oseд. Men Birger, som gra, segrade ock i denna punkten på tidens rendels är enwisare, än de hätskaste fiender; ty börden (7), och således war den förste, som den af denna dåraktigheten, hwarutinnan efterträdare i Regeringen blef efterföljd. Uplands-Lagen tilskrifwes ock åt Birger

Länsons stadsfästelse och förestal til den nämnda Lag, säges, hwarutinnan förbättringen bestod. Folkunga-Släkten. Waldemar.

B. Wästgötha-Lagen.
B. Östg. L.
:gel förekommer i 3 Fl. Arf. B. Östg. L.
ikan s. 32. J:fr K. Magnus Ladulåses Stadga wid Wäst- s. 90.
rapa B. Östg. L.
I. N. T. 4. p. 83.
)ärls B. Östg. L.

§. 11.

d hwad man hit in til anbragt, sätter wärkeligen på Birger Jarls förmynderskap, ty Folkungarnas sina omständigheter så inwecklade, at det intet kon nnars wälgrundade åra. Ingen twifwel är, at Folk- förrädare, och at de förtjent sit öde. Man bör ock holms befästning ibland denna tidens och Birger de Storwärk. Genom en lång och ödande förfa- nan märkt, hwad skada en fiendtlig Flotta kunde gö- hjertat på Riket, så länge inloppet i Mälaren stod Stockholm öre man ock strax efter Sigtunas förstöring begynte befästes. ckholms stad, men des rätta befästande war förbe- ger Jarl, som wid år 1260 började med alfwar tålighet, hwad som i K. Knut Eriksons tid war på- ynt. Han lät då upmura et fast Torn, där nu slottet står, och et annat wid Söderström wid Järn- lan: dessa Tornen gingo murar på östra och wästra hwilka gamla staden innefattades, och gjorde inra fis- warande Öster- och Wäster-långatorna en del af muren, så at staden war långt ifrån, intet af den idd, som hon nu har (1). Norr- och Södermalm, Kungsholmen, Blasieholmen, Ladugårdslander, ga och med skog bewuxit. Så wäl Mälaren, som go längre up mot gamla muren, hwarföre man ock

Stadens Stiftare.

finner anmärkt, at uti en storm, som upkom år 1295. Sancti Ja-
de-Dag, hafwa många Hartyg förgåtts wid stadens murar, hwil-
således på stadens Öster- och Wäster-länggatorna (2). Hvad
före der och år aldeles troligt, at man år 1549 funnit i jor-
Båtar på stora Nygatan, och af man i wår tid skaledes
Öster- och Wästerlänggatorna upgräft Båtar med Jern-
uti (3). Genom fyllning har widden kring Stadsmuren
ningom tiltagit, då man genom pålande och mera fyllning
botnen fastare, hwarpå nya hus åter blifwit upförde.
gammal Charta, som förwaras i Antiquitets-Archivum,
far Stadens beskaffenhet wid år 1528, kan man se, at
då intet särdeles tiltagit utom gamla murarna, fast än
ga Hus och Kyrkor både på Söder- och Norrmalm, samt
darholmen m. m. redan warit upbygde. Tidens smak
wid anläggningen, ty gatorna woro länge och hufwu
man mera warit mån om säkerhet, än om prakt och
het, hwarföre och en stålig hop folk der kunnat
Hwilket och någorlunda däraf kan inhemtas, at i
plägade Landet 1495, hafwer döden hämtat
holms stad in emot 18000 människior (4). Chronicon
som innehåller den nu nämda omständigheten, gifwer
ansåg, som både i Wesen, berättar, at uti en
kommit 1407, hafwa mer än 400 människor
wit förolyckade (5). Olaus Magnus anför och af
under en dylik olycka, som war förordsakad af
wa 1600 människior blifwit brände och dödade (6).
leyast inrymer stadens folkrikhet, utom dessa
Ehuru har man utsatt Stockholms befästande til
därföre at man menar, at den stad det åter
går sällsordas inter på et år, men i det hänseende
retagande något mer wid denna tiden blifwit
satt, sedan Birger Jarl genom et almänt
at göra sådana anstalter. Wåre äldste
undeka intet wist är, men Messenius har
fälle wara något tydeligare än de äro,
på olika ställen anför olika gissningar (7).
omständigheter kan förlåtas. Man har

erade i Stockholm 1252 i Augusti månad, samma år, Folkunga-Slägten. ungarne wore uproriske (8), men däraf spöer intet, at redan lagt handen wid Stockholms befästande. De wid- Ekbrohemar. r, hwarmed han den tiden war öfwerhopad, gåfwo oj rum til et så widlyftigt och kostbart wärks utförande. 'ar likwäl intet, at ju Palmskiölds Anmärkning kan hafd, då han säger, at Birger gifwit Stockholm sina pri- 1255 (9), ty det kunde ske, äfwen innan någon början Stockd med Stadens befästande, hwarom här egentligen frå- holms Beemedan man tilförne flera gångor påmint, at man redan fästning. t Eriksons tid begynt med stadens anläggning. Det är sannolikt, at större delen af stadens grund tillika med lm och Ladugårdslandet tilförne legat til Solna Kyrka, lig Djurgården wid staden inneſattas ännu i Solna För-

Et onödigt bekymmer torde det annars wara, at bry sig ed undersökning, hwarifrån stadens namn bör hämtas. t är, at sielfwa Holmen hetat Stockholm, antingen af r, som där warit nedersatte til inloppets någorlunda de för fiendtliga Fartyg, eller ock kanske därföre, at man wlag af Timmerstockar, och andra trämaror til utskep- Gothland och andra örter. Eller ock kan namnet wara en blott händelse, som man nu intet kan så reda på, så wid Skottland en liten Ö eller Holme warit belägen, som ma namn, utan at någon sannolik anledning nu därtil gif- At wärt Stockholm blifwit så kalladt af en Stock, Guld och Silfwer, som af Sigtuna-boarna blifwit ut- dem deras fordna hemwist af Estländarna warit förstördt, ar des stadnande skulle utwisa et lyckeligare ställe til en har alt tycke af en fullkomlig käringsaga. Om något den sägen skulle kunna slutas, kan det intet blifwa annat, genast warit omtänkt på en ny stads upbyggande, af andra omständigheter inhämtas kan.

e beſkrifning är tagen af Laurentius Petri, och des handskrefna i Kon. K. Waldemars Regering, och har Mellenius uti sin Svea- tropolis C. 20. p. 99. lärit inskicka samma witnesbörd.

ne Minoritorum p. 23. Eodem anno (1295) circa festum SS. K. rum Simonis et Judæ tanta erat tempestas cum undosis aquarum e, quod multæ naves circa murum jacentes periere.

Folkunga-Slåkten. Waldemar.

(3) v. Dalin S. R. H. T. 2. p. 232, 233.

(4) Diarium Minoritarum p. 22. A:o 1495. Hoc anno horribiliſſimum regnum Sveciæ peſtilentia, in qua ferme octodecim millia ſexus utriusque in civitate ſola Stockholmenſi periere.

(5) Diarium Minoritarum p. 14. A:o 1407, 5 Kal. Apr. combu Stockholm et conſumti ſunt in igne ultra ccec homines d. 16 poſt

(6) *Olaus Magnus* L. 9. C. 35. p. 376.

(7) *Meſſenius* Scond. T. 12. p. 1231 T. 15. p. 38.

(8) *Scheffer* Notæ ad Chronicon Archiep. p. 37.

(9) *Grundel* under Hermanſon de Stockholmia p. 14.

(10) *Salvius* om Upland ſ. 119. Dikman uti ſina Ank. Eccleſiaſt har låtit införa den Inſcription, ſom ſtunes öfwer weſtra dören gången til Solna Kyrka ſom ſkal wara uptatt 1664, faſt än talas om hwad ſom händt 1673; här berättas ock, at Solna ling icke allenaſt inbegripit ſtörre delen af Holmen, på hwilken byggd, utan ock gådt ut til ſtora Blockhus-udden.

§. 12.

Om Birger Jarl blifwit Hertig.

På det nu omſkrefna ſätt har Birger Jarl wårdat ſig om författningarna i landet, hwilket ock gifwer tilkänna, at ha ſin omſorg til många Riks-wårdande ärender. Man låtit befäſta Elfsborgs Slott, Örebro Slott, Köpin och flera ſådana, dels nödiga dels onödiga befäſtningar, tilförlåteligare bewis, än de nyares nakna berättelſer. fäſtens anläggning är ſå wäl grundad, ſom Johanniter i Eſkilstuna, hwilket ock tilägnas åt Birger Jarl, lig kunna medgifwas; ty at Kloſtret warit i ſtånd ger Jarl kom til Riks-styrelſen, är wiſadt i det ånſtönt deſſa förtjänſter intet ſkulle kunna med ſtå ger, hade han likwäl på ſå många ſätt förpliktat landet, at näſtan ingen belöning kunde wara för nungsliga Högheten intet kunde blifwa hans lott. dat Riket och förqwaſt de miſsnögdas tiltagſenhet, ſå under fredlig ſtillhet, och fri för både utländſk och werwåld, kunde ſtadga både enſkyldt och de ſåledes intet warit förmycket, om han Jarl til Hertig, hwilket Meſſenius ſäger wara Men det lär wara mycket ſwårt at bewiſa

ist Akt, at Birger någonsin är kallad Hertig. Uti Rim- an nämnes han aldrig annorlunda än Jarl, och uti Öst- Lagen nämnes han beständigt på samma sätt, ånskönt där om Hertigar i samma Lagbok (2). Birger Jarls egen So- K. Birger kallar honom likaledes Jarl och intet Hertig (3). hade fördenskull warit önskeligt, at Messenius welat gifwa anden, hwarifrån denna underrättelsen är tagen. At han tin altid är kallad Dux, bewises af flera Bref, som af ho- ra utgifna, hwilket ärenamn såwäl han som de förra Jar- an genskjelse brukat, alt ifrån den tid de til Jarls-ämbetet uptagne. Så i detta, som i många flera mål har Messe- pgifwit sina egna gissningar, som otwifwelaktiga historiska gar, ånskönt ingen äldre Författare därtil gifwit någon an- g. Denna förändring skal hafwa händt i det asseende, at els Anka från Dannemark skulle så mycket mindre afslå termål som då war i förslag emillan Birger Jarl och Drot- Mechtild. Men jag wet intet om detta äktenskap war mera t af Birger än af Drottning Mechtild, och kan man intet ra sig, om denna Prinsessa uti sitt andra gifte walt en mäk- stor Jarl, sedan hon förut warit gift med en olyckelig och Konung. Men denna förmälning skal framdeles något omröras.

Folkunga-Slekten. Waldemar.

Messenius Scondia T. 12. p. 119. Han synes likwäl uti samma T. 15 wara emot sig sielf, då han säger at Magnus warit den förste g i Sverige, och alla de andra blifwit kallade Jarlar. v. Dalin I. s. 237, talar ock om denna förändring af Birgers Titel.

Jfr Fl. Drapa B. Östg. L. nämnes Birger Jarl två gånger. Her- nämnes där ock, men at Birger gifwes likwäl ingen annan titel Jarl.

L. Birgers Företal til Uplands-Lagen nämnes likaledes Birger Jar- och intet för Hertig.

§. 13.

Birgers sammanträde med Konungen i Norrige.

ansende til utrikes Makter war Swerige under Bir- förmynderskap uti en märkelig högaktning. Uti Nor- wade K. Håkan Håkanson, som annars kallas Håkan hwilken nu hade öfwerwunnit alla uprorska partier, och

Folkunga-Slekten. Waldemar. gjorde sig både älskad och wördad både af grannar och fränder i frägsna länder. Han underhöll ock en beständig wänskap med Sverige, hwilken widare bekräftades genom des Sons unge Håkans förmälning med Birger Jarls Doter Richiza, som om år talt i det föregående. Förtroligheten blef genom sådane wänskapstecken och sammanträden beständigt underhållen.

1253. möttes K. Håkan och Birger Jarl wid Götha Alf år året efter Fröken Richizas bilager med unge K. Håkan. werlade då om en gemensam härfärd emot Dannemark, til åtskilliga fiendtligheter, som skolat wara föröswade Danska så emot Sverige som Norrige. Och war Birger nerhet därföfwer förbrnad, at Konungen i Dannemark bistånd åt de uproriska Folkungarna. Det blef aftalt, med förenade krafter skulle angripa Dannemark nästkom och skulle K. Håkan med sin Flotta infinna sig i Öre dan Birger skulle til Lands oroa de Danska genom Jyl land och Skåne, och skulle man då widare öfwerlägga

1254. fortsättande (1). År 1254 anlände K. Håkan in uti Götha Alf i begynnelsen af sommaren, dit öfwer Tropparne woro församlade til et antal af sex Swenske Anförarne woro Carl Carlson Ulf Carl Ulfson, Carl Kweisa, Johan Engelson. Birgers sälskap war äfwen Andreas Störsörsten af Unge K. Håkan af Norrige reser då til sin af honom på Linholmen undfägnad, hwarester ne följdes åt til K. Håkan den äldre. Omständ nu förändrade i Dannemark (2). K. Abel

Birger mäklar Fred emellan Dannemark och Norrige. Broder Christopher war på Thronen. Denna gifwit Birger Jarl andra tankar, så at han, i stäl kwära Dannemark med fiendtlighet, war nu fred. Birger låter ock K. Håkan weta, at Dan bestående af twå Biskopar och femton af Adel wor at handla om förlikning. Wid sammanträdet, som Midsommars afton, wisade Birger Jarl all Danska, emot all K. Håkans förmodan. lingen stadnade således uti förlikning emillan och blef öfwerenskommit, at Konungen i

Konungen i Norrige all den skada, som de Danske gjort
t undersåtarna, och K. Håkan likaledes ersätta den för-
m. han förordsakat de Danska: imedlertid skulle K. Hå-
kålla Halland i underpant. De utskickade af Adelen blef-
qvarhålne, som gisslan, dels hos K. Håkan, dels hos

Sedan alt på föreskrefna sätt war uti wänlighet öfwer-
mit, foro de andre Danska utskickade tilbakars, och K. Hå-
Birger Jarl efter en kort öfwerläggning, som uti största
et emellan dem allena förehades, skildes de med samma
och förtrolighet, som tilförne warit emellan dessa höge

Den betingade betalningen war utsatt til längre ut på
aren, hwarföre ock K. Håkan affärdade Aslak Gus til gränt-
med penningar och Fullmakt, at emottaga den summa,
Christopher skulle öfwerlämna. När Aslak efter det gjor-
hade inställt sig, woro inge utskickade från Dannemark
, hwarföre Aslak förfogade sig til Birger Jarl, och fick
an meta, at ingen betalning kunde wäntas denna höst, u-
kunde nästa år komma tillsammans wid gränsen, som
dit, då alt uti gode fullkomligen kunde afgöras, hwil-
stundes Jarlen aldratjenligast, så för den ena som den an-
Med detta besked förfogade sig Aslak tilbaka til sin Herre,
ock, fast til äfwentyrs emot sin wilja, lät alting bero och
nu på Birgers godtfinnande. Året därpå stedde et nytt
möte efter Birgers förslag, K. Håkan lade an wid Lin-
med sina Fartyg, och Birger stadnade wid Gullbergs Ö
Caine, dit äfwen K. Christopher från Dannemark förfo-
hwilken ock wid detta tilfälle wisade et fullkomligt för
till Jarlen. När Herrarne kommit tillhopa, förklarade K
at Biskoparne öfwerskridit den fullmakt, som de tilde
hwarföre ock han ansåg sig intet pliktig at fullgöra
fäst hade. Birger Jarl, som hit intil hade bägge par
trowende, afwek ifrån sitt förra tänkesätt, u
bägge Konungarne åt enighet och fred. Men
Herrarne, som nu mera tyckte sig hafwa fog, at spela Jarlen
wred, wille intet låta begwäma sig, hwarpå Konungen
drog wägen tilbaka genom Halland, men lät tillika
förhugga nyssnämda Broarne efter sig (3). Och som K. Hå-

Fallunga-Slägten. Waldemar. 1245.

kan

Folkunga-Släkten. Waldemar,

kan i Norrige såg sig intet kunna få någon förnöjelse för dran af Konungen i Dannemark med godo, anföll han nästa Sommar 1256 och härjade landet widt omkring.

1256. ne Städer wid Edra Å och Aranäs blefwo då först lagde i aska. Sedan detta förödande blifwit wärkställdt, gamle K. Håkan tilbaka til Norrige. Birger Jarl satt ud aldeles stilla, och som hans Swärson unge K. Håk höll sig i Opslo, ankom skrifwelse til honom från Jarlen gåran, at han wille besöka honom i Wästergöthland. Håkan reser då i största hast til Lödöse, hwar K. W kom honom til mötes, då bägge Konungarne följdes åt där Birger då wistades. Hwad då under händer wari deles obekant, man berättar endast, at Birger gifwit f fallning, at på intet sätt skymfa Norrmännerna, i synn de han förbudit wid lifsstraff, at ingen måtte understå sla dem Baggar (4). Unge Norrske Konungen öfwerhör lika med all uptänkelig heder, hwarföre ock Påskedagen, tidens och landets sed, äfwen de förnämste Herrar t Prästen med offer, ledsagades K. Håkan af K. Wa Birger Jarl til altaret. Men den sägnad, som K. W och Birger kunde hafwa af en så älskwärdig Swåger förswann snart, emedan denne wände Prins afsomnade samma år eller 1257, sedan han rest tilbaka til N stillhet, som Birger Jarl i akt tagit, war likwäl intet tigt tekn, at han war til alla delar nögd med K. Dannemark: hwarföre ock, sedan K. Håkan slutat Danska, beflitade han sig at bilägga oenigheten emel stopher och Birger. Man wet likwäl intet hwad orsa ledning til mißnöjet, ej eller sammanhanget därut. kan och K. Christopher woro förlikte, möttes åter rarne i Swerige och Norrige wid Göcha Alf gaf anledning til detta sammanträde genom sina Håkan och Birger, uti hwilka han bad om na upproriska undersåtare. Til at öfwerlägga ger Jarl K. Håkan och des Son Magnus, K. Håkans död war förklarad för Konung, som förr, at högsta befallningen war icke

åt Fadren. K. Håkan och Birger Jarls upförande wederlägger Waldemar Birgerson.
ldeles den nymodiga Statskonsten, som anser upriktig granſämja
ellan näſtgräntſande Makter antingen för ömkjlig eller ſkadelig,
an uptager ſom en huſwud-regel i Stats-wetenſkapen, at un-
ſken af wänſkap arbeta på en grannes förſwagande. Dir-
ot ſkadgade upriktigheten af Birgers och Håkans upförande
rändet, och deras tid efter annan utſatte ſammankomſter ſtyrk-
och äkte wänſkapen, ſom befordrade Rikernas och underſåtar-
wälgång på bägge ſidor. Wid detta tilfälle kom man öf-
ens, at man kulle komma K. Chriſtopher til undſättning med
man från hwardera Riket, dock lämnades fritt at
, och upbåda et ſtörre antal af troppar, om ſå behäga-
(5). När bägge Herrarne ſkildes åt, tog Birger ſin Do-
Drotning Richiſa med ſig tilbaka til Swerige, men hennes
i den unge Swerre lämnades qwar hos ſin Faderfader K.
n, och dödde ej ſärdeles längt däreſter. Upriktigheten emel-
ſa Herrar warade alt utföre, och et nytt ſammanträde
förſäkrade om des beſtändighet (6). Detta war likwäl den
ſta, ſom K. Håkan och Birger woro hwar andra til mötes
ſen, ty ehuruwäl K. Håkan ſedermera twänne gångor
ig til at hafwa ſamtal med Jarlen, war likwäl denne
hindrad genom andra förrättningar, och K. Håkan gjorde
til Orkdarna, hwar han dödde 1264. Regeringen i
kom då uti K. Magnus Håkanſons händer, hwilkens
emot Swerige bleſ uti ſamma ſtånd, ſom den warit til
och K. Magnus, ſom ſått til Gemål K. Erik Plogpen-
andra Doter Ingeborg, och ſåledes blifwit Swåger med
lbemar, befäſtade hwarken Swägerſkapet eller ſin Fa-
ſått och wälwilja emot en fredlig och fredälſkande gränne.

Krönikan ſ. 747. *Torfæus* H. N. T. 4 p. 268.
H. N. T. 4. p. 269.
p. 270. Norrſka Krönikan ſ. 752.
Krönikan ſ. 758. *Torfæus* p. 274.
p. 282.
p. 285.

Waldemar Birgerſon.

§. 14.

Sådant war tilſtåndet i Norrige, medan man i Dan-
mark warit utſatt för många olyckor och bedröfweliga omſtän-
heter. Samma år, ſom Waldemar blef Konung i Sve-
wardt K. Erik Plogpenning i Dannemark på et nedrigt och
wis mördad på ſin Broders Hertig Abels befallning i
Abel blef därpå Konung i Dannemark, men ſmakade int
fötman af ſin nedriga hämnd, emedan han blef ſlagen ut
tåg, ſom han gjordt emot Strand-Friſerna, ſom bodd
ſtra Kuſten af Hollſten, hans yngre Broder Chriſtopher
Konung i hans ſtälle. Det war emot honom ſom K.
Norrige och Birger ſlutat förbund om et gemenſamt
Dannemark år 1253, hwarom år handlat i föregående
ſamma ſtälle har man omrördt den benägenhet, ſom
ſte wid Underhandlingarna för K. Chriſtopher, men
härrör af det föreſlagna giftermål emellan K. Waldemar
Chriſtophers Brors-doter Prinſeſſan Sophia, eller af en
benägenhet för Fredens bibehållande i Norden, wet
Det är möjligt, at Birger haft åſſeende på bägge de
digheter under ſit bemödande. Hwad ſom giftwit a
det miſsförſtånd, ſom K. Håkan welat bilägga emellan
Konungen i Dannemark, är likaledes til ſin rätta be
bekant. At Birger Jarl intet haft ſärdeles alſwar med
nöje, kan däraf ſlutas, at han ſtraxt warit tilredd på
anmodan, at komma K. Chriſtopher til undſättning
1257. tal Troppar. K. Chriſtopher och Birger Jarl
träde med hwarandra uti all förtrolighet uti
dit åfwen Konungen låtit inkalla Arke-Biſkop
från Lund 1257, och blef Birger utſedd at
ning emellan Konungen i Dannemark och Arke-
werlämnade de twiſtande på bägge ſidor ſina
Men Birger förnam wid detta tilfälle, at
ſtiſta Fred emellan twå mäktiga Konungar,
nung och en Arke-Biſkop. Ty med de
ma til rätta, når man beropade ſig på
na Folkrätten och billighet, men når ſådant
ſkop, tog denne ſin tilflykt til Jus Canonicum

'en grundar ſig på förnuft eller billighet. Där war Waldemar
en kinciſe til förlikning, utan inbördes krig jämte an- Birgerſon.
: bleſ frukten af denna oenighet. Uti denna belägenhet
na, då K. Håkan och Birger Jarl kommit öfwerens
K. Chriſtopher, men han kunde intet njuta frukten af
wilja, emedan Konungen i Dannemark bleſ år 1259 1259.
ſ daga tagen af Biſkop Arnfaſt på Jutland, åtmin-
lles han därföre. Utaf en Catholſk Biſkop denna ti-
an nog wänta ſådana gärningar, i ſynnerhet, ſom Ko- Tilſtånd i
ir i twiſt med Arke-Biſkopen och hans andeliga an- Danne-
åſom trätan, uti hwilken Birger warit anmodad at mark.
are, intet kunnat genom förlikning dämpas, hade K.
: ſkridit til den ytterlighet, at han låtit fånga Arke-Bi-
) Erlandſon 1259 på Giſleborg i Skåne, intet långt
rona. De andelige uprörde himmel och jord öfwer
örmåtenhet, Riket ſattes i interdict, allmänna Guds-
hörde på några ſtällen, och under deßa buller ſamman-
affomnade K. Chriſtopher. Hans omyndige Son E-
g bleſ Konung efter ſin Fader och öfwerhopades med
ga ſwårigheter. Konungens Moder Margareta Sam-
ommerſk Prinſeßa, ſom imedlertid förde Regementet,
enaſt bud til Birger Jarl med berättelſe om Konun-
och påminnelſe at den utlofwade undſättning nu merat
es, ſedan hon på ſin omyndiga Sons wägnar träffat
med K. Abels Son Waldemar och Hollſtenſka Her-
ke deſtomindre hade man nog warit betjent med den
hjelpen, ty Prins Jarimar från Rügen, upäggad af
opens medhållare, höll et faſeligt hus i Dannemark,
ändteligen wille plundra en By i Skåne, och wardt
olk med en knif ihjälſtucken (2). Förödelſen upkom e-
ſ Arke-Biſkopens fångſlande. Här war intet frågan,
n förtjent ſit öde, det war nog, at en Arke-Biſkop
ga tagen, och det war en grufwelig förgripelſe. K. E-
ånr 1260. Wid Herredagen, ſom då woro utſatt, 1260.
ekommit, at Arke-Biſkopen ſkulle ſlippa ſit fångelſe,
öreſtält ſig, at hans hetsa ſkulle ſwalnat under fången-
wog man ſig wärkeligen. Tyglet om hans oförſonlig-

och Meurſius wid handen gifwa wara fredt 1254 (3). Å
få år, war Birger Jarl mera faſt uti ſina förſlag, än
ſkulle låta dem rubbas, antingen genom utländſka Prelat
Fruentimmers ingifwelſer. Långt ifrån at antaga ſig Å
Kop Jacobs angelägenheter, kom han med en mäktig
Öresund til K. Eriks och Drotning Margaretas förſtäck
1261 (4). Det kan wara troligt, at Birgers ankomſt
got miſstänkt för Drotningen, dels därföre, at Ärke-B
Lund då wiſtades i Swerige, dels ock kan hända för B
ſtämplingar, ſom aldeles intet war nögd, at K. Chriſtoph
war föredragen för hennes Söner wid lediga Thronens
de. Man ärkände därföre med all höflighet Birger J
da och koſtnad, men betackade ſig för öfrigt för hans
under förewändning, at det behöfdes intet. Denna tidens
ria år ganſka inwecklad och ofullkomlig. Drotning M
hade redan ombedt ſig, ſom Hvitfelt ſäger, wid K.
phers död de betingade och utloſwade hjelp-troppar fråm
ge. At Birger ſedermera obuden inſunnit ſig, är intet
likwäl talas intet om någon förnyad anmodan om
likaledes nämnes intet om någon erſättning och betalni
Tilſtånd i rustningen, hwilken dock ſynes wara oundwikelig, ty u
Danmark. redning är altid koſtſam. Om alt detta ſkadade mer
komlig ökunnighet, ſå wål ſom om mycket annat, ſom

habe warit härmed förlänt. Waldemar war nu död och Waldemar Birgersson.
broder Erik begärde investituren af Hertigdömet på samma
m i Tyskland wanligit är, nämligen såsom et ärsteligt Län
och sina manliga efterkommande. K. Erik wägrade sig at
mna länet på sådana wilkor, hwarföre Erik Abelsson, som
derstödd af Greswarna af Hollsten; satte sig sielf i besitt-
f Sleswig, Konungen oåtspordt. K. Erik och Dr. Mar-
Sambiria, eller Sprenghäst, som hon kallades af
n, anlägar fördenskul til Sleswig med sin krigshär.
e Danska Tropparna woro ankomne, kom det til et alf-
Fältslag Olofsmäßo-dagen 1261 på Loheds strax wid sta- 1261.
i icke allenast de Danske ledo et ansenligt nederlag, utan
wäl Konungen som Drotningen blefwo til fånga tagne.
Biskop Jacob Erlandson, som hit intil undangömt sig i
e, undfick denna tidning med innerlig sägnad, och kom
der tilbaka til Dannemark til ingen särdeles tröst för den
Konungen och Drotningen. Uti denna belägenhet befann
i i Dannemark, då Birger yrkade på fullbordandet af
fter emellan K. Waldemar och Prinsessan Sophia, hwar-
n tilförne talt, och finner man intet, at Birger sedermera
et sätt blandat sig i Danska sakerna, ej eller hafwa de
handlingar omrört et enda steg, som man tagit i Sweri-
K. Eriks och Drotning Margaretas befriande, ehuruwäl
pare Historie-skrifware så behagat förebära.

Fol. D. R. Kr. T. 1. f. 248-252.
nicon N. 6 hos Ludewig R. M. T. 9. p. 156. A. D. M.CC.LX.
us, turpiter occisus a muliere. Det öfriga ses hos Huitfelt.
Sim H. D. p. 423.
nicon N. 1. hos Ludewig N. 1. p. 31. A. D. M.CCLXI. Birge-
is Sveonum venit Kopenhagen cum exercitu magno et eodem anno
est Ericus Rex &c.

§. 15.

Birger J. giftwer Hamburg Handels-frihet i Sweriges.

Det nu omrörda kan man nogsamt märka, at Birger
war ingalunda en orklös afkådare af de förändringar, som
Sveriges grannar omskiftat. Altid berädd at tjena sina

tull och fullkomlig säkerhet skulle idka sin Handel på samma
som det tilförne utaf K. Knut och Birger Jarl Brosa wari
gadt. Han lämnade dem ock all frihet wid bärgande af
dadt gods, samt rättighet at årfwa sina här i landet afled
tingar, så wida de inom natt och år bewakade sin rätt,
Breswet därom dateradt i Linköping 1251 Jungfru Mari
melsårds-dag, efter utseende wid samma tid som K. Wa
kröntes. Detta har man redan anfört, då man talt om
delens tilstånd emellan år 1200 och 1250, och har Dre
tit trycka hela Breswet, dock lår den af honom följda
intet wara til alla delar pålitelig, emedan Laurentius in
som Ärke-Biskop, hwilket utan twifwel lår wara förfal
De uti Breswet förundta förmåner angå allenast Lybeck
före ock Hamburg affärdade sit sändebud Jordan til
som skulle utwärka samma friheter för deras stad, som
ne hit intil åtnjutit. Jordan föreställde wid detta tilfälle,
ruwål Hamburgs makt ingalunda kunde jämföras me
riges, woro likwäl människornas öden esomoftast sådane
understundom äfwen af swagare Makters wänskap kun
ta fördel, och hade Hamburg altid wisat en upriktig och
de erkänsla emot alla de Prinsar, som bidragit til det
hwilket de äfwen förpliktade sig i anseende til Sverlas
man förunde dem benåget utslag på deras ansökning (a).
antingen Torbens föreställningar, eller Birger Jarls

til deras hamnar åtnjuta. Här under begreps icke allenaſt Waldemar
rihet för alt godz, ſom Borgarne i Hamburg tilhörde, u- Birgerſon.
ck rättighet at bärga alt, ſom wid ſjöſkador af dem frälſas
:. Hamburgarnas arf bleſ ock förbehållit efter deras ſläktin- 1261.
ſom här i landet dödde, dock med wilkor, at ſedan förteck-
bliſwit uprättad på den aflednas qwarlåtenſkap, ſkulle egen-
n under ſäkert förwar hållas arſwingarna til godo natt och
ter dödsdagen; men om den tid förſummades, bleſ arſwet
lit under Kronan efter allmänna Lagen. Wid ſamma til-
bleſ ock aftaldt, at, om någon af Hamburgarnas Ombuds-
genom brott förwärkade ſin egendom; ſkulle icke deſtomin-
ärigenom ingen annans rätt förolämpas, utan hwad ſom
ufwudmän tilhörde, til alla delar bliſwa wrörd. Och för
ordſaker war den, ſom förde Fartyger, förpliktad at wid an-
n upgiſwa en noga förteckning på alla perſoner, ſom woro
ord, med utförlig underrättelſe, hwilka af beſättningen woro
Hamburg och hwilka woro ifrån andra orter. (3). Matur-
illigheten togs ſåledes i akt af Birger wid alla föreſallande
ſer, ſå at utländningar och inländſke kunde ſägna ſig af li-
kydd, och det utan åtſkillnad af förnämare och ringare, mäk-
och ſwagare.

(3) Kan ſe härom 2D §. uti 13 Cap. Birgers Bref, Datum Lyncö
preſence venerabili Domino Laurentio Upſaliensi Archiepiſcopo et ce-
quamplurimis nobilibus Regni noſtri in feſto aſſumtionis S. Mariæ
nis Anno Domini 1251, är tryckt hos Dreyer Sp. J. P. L. p. 106.
hörande ord äro deſa: Taliter reſpondemus, quod pacem, liberta-
& immunitatem de non ſolvendo theloneo, quæ noſtrates in civitate
gendere permittitis, eandem hominibus veſtris, ſicuti in noſtris et
rum noſtrorum litteris plenius continetur, cum mercibus ſuis ad
noſtras venientibus promittimus &c.
Rer. Hamb. L. 2. p. 48. uti Fabricii uplag, anför ſålun-
föreſtälning: Exiguas quidem eſſe civitatis ſuæ vires, ſi
compararentur, ſed eam eſſe ſortem rerum humanarum, eos
bellorum, ut nonnunquam etiam ex minimæ conditionis amicitiis
fructus percipiatur. Quin rutius etiam apud imperes beneficium
, ut qui ad compenſationem vi compelli poſſent, ſi ſponte ſua
negligant, quod quidem crimen, quantum ab Hamburgenſibus
, ſatis indicaſſe frequens auxilium Principibus, quorum hu-
ſtrenuitatem, absque ullo ſumptuum reſpectu præſtitum. Idem ſe
o Sveciæ polliceri, et quidem eo efficacius, quo majores fortunas urbs
ac-

Waldemar Birgersson. acquisitura esset, si benigna desideratarum immunitatum concessione marinæ negotiationis incrementum promoueretur.

(3) Birgers Bref Datum apud Therno, præsentibus venerabilibus Laurentio Upsalensi Archiepiscopo, Henrico Lincopensi episcopo rosiensi, Axero Wexionensi, Rengwaldo Finlandensi ac cæteris nobilibus Regni nostri. Anno Domini M.CC.LXI. XI kr tryckt hos Lambecius p. 49. Super quo Vobis taliter quod pacem, libertatem et emunitatem de non solvendo telon strates in munitionibus vestris gaudere permittitis, eandem cum mercibus suis ad partes de vestra ciuitate venientibus, ex promittimus vice versa, ita duntaxat, quod gubernator navi nominet eos, quos vestræ civitatis cives novit, cæteris suis na paratis, coram advocato loci ad quem declinauerit, esse veraci stros. Quantum tamen ad predicta scire debetis, quod si monum aliquem apud nos de vestris contingat incurrere, quilib gio constitutus sine calumnia possidebit illud, quod de rebus poterit et juvare &c.

1261.

§. 16.

Tilstånd i Ryßland.

Främmande Prinsar hade ock i Swerige, el under Birgers Regering, och har Stor-Förſten Andreas uppehållit ſig någon tid här i landet, ehu omſtändigheterna i detta målet intet äro ſärdeles bek wet endaſt af Ryſka Handlingar, at Alexander d der Andreas Jariſlawitz regerade, efter ſin Fader Wladimir och Susdalſka Trakten. Tattarerne wo näſtan alrådande i landet, och betungade Ryßarn ſätt, ſå at näſtan intet annat medel war än genom de undergifwenhet ſkaffa ſig någon fred. Hwarför pre Alexander Newſki måtte ſielf upwakta Batu Horda. Men til all olycka war Batu Chan int Alexanders ſiſta beſök, hwilken annars wiſat mö för honom, ſå at ingen ting til Ryßarnas förd de. Twärt om Batu Chans Son Sartak Chan en ſtark krigshär emot Wladimir och Susdal. ſig wäl til motwärn, men Ryßarne bleſwo icke och hållit ſlagne, ſå at Stor-Förſten Andreas righet måtte rädda ſig med flykten. Andreas Nowogrod, men ſom han intet blef emottagen

Tattarerna, wänder han sig til Reswel, som Ryßarne Waldemar
dan, hwarifrån han widare förfogade sig til Birger Birgersons.
verige (1). Müller har, uti sin anmärkning wid Stor-
ankomst til Swerige, gjordt den påminnelse, at det är
det Andreas rest til Dannemark, men Ryßarnas egna
nämna wid detta tilfället Swerige, och Norrska Krö-
äster Ryska Historien, ty där berättas, at K. Andre-
othien K. Alexanders Broder af Holmgården war i
Birger Jarl, när han år 1254 hade sammanträde
åkan från Norrige (2), så at ingen twifwel kan wara, Tilstånd i
r-förſten sökt sin undanflykt i Swerige. Man kan ej Ryßland.
, at ju denna förnäme gäst blifwit med all wänskap e-
men om han fått någon widare undsättning, finnes
upteckndt. Wåre äldre Historie-skrifware hafwa ock
någon kunskap om denna betydande främlingens ankomst
e, hwarföre man ock af dem intet kan wänta någon
Så mycket man af Ryska skrifter kunnat inhemta är,
Förſten Andreas intet blifwit qwar i Swerige, utan es-
komst til Ryßland omkommit uti en händel med Kors
i Liffland. K. Abels Söner, som Meurſius berättar,
någon tid uppehållit sig i Swerige, och skal Drot-
tild hafwa tagit dem med sig, då hon år 1254 kom
t (3). Hwilket talar wäl intet om, at hon tagit sina
d sig, dock synes det wara så mycket troligare, som
f at K. Christophers Gemål bar et ofördsonligt hat emot
altid upretade Konungen emot K. Abels hus. Om
Mechtilds andra giftermål i detta nu nämnda år blif-
bådt, skal nu snart blifwa undersökt, då Birger Jarls
ståndigheter skola utredas. Annars finnes ock an-
en gammal Krönika wid år 1252, at Gref Adolph af
al hafwa warit i Swerige (5), men det hänger in-

1) Rußiſcher Geſchichte T. I. p. 298. 299.
2) Langes Norrſka Krönikan f. 750.
3) H. D. p. 423.
4) P. R. K. T. I. p. 242.

omſtändig-heter. pryiora omſtändigheter, ſedan man utſort des [illegible] allmänna. När hans Fader Magnus Månſköld man ingen underrättelſe, men hans Moder Ingrid och har Meſſenius behagat lämna eftervärlden en ſp na Fru, uti hwilken hon förutſagt, at så länge hennes upreſt, ſkulle hennes ſläkt uti eſterkommande bliſwa ſkal hennes lik för den ordſaken ſkul bliſwit ſatt i Bielbo Kyrka (2). Som dårskligheter äro ofta wen detta tros eſter hwar och ens behag. At Bir med K. Erik Läſpes Syſter, har man nämnt til riden när hans Bröllop bliſwit firadt, är man int underrättad. At roa eller förwilla Läſaren med benters meningar, är så mycket onödigare, ſom man daſt lär, hwad de gißat, och intet hwad ſom hände. Giftermål. dre Hiſtorie-ſkrifware äro ej eller mycket oſörlå Rim-Krönikan ſer man, at Författaren warit af K. Waldemar warit i ſit tjugonde år, då han blifwit med Prinſeßan Sophia; men ſom han tillika gifwer at anmälningen bliſwit gjord hos K. Erik Plogpenn bleſ mördad år 1250, rimar det ſig intet mi tillägges åt Waldemar wid des utkorelſe, ſom hwarföre man intet kan trygga ſig wid hans mycket är oſörnekeligt, at Birger Jarls Dotter 1252, eller ock kan hända 1251, under Kolk

[redacted] Barn. v. Dalin upräknar dem på följande sätt, Waldemar Birgersonen, Magnus, Bengt, Erik (39), Rikiſa och Chriſtina. Ett sätt har han haft til sådant wår gamla Historie-skrifvaren Olai, dock är ordningen emellan Sönerna något annorlunda hos dessa senare nämnes först Waldemar, och därefter Bengt (4). Det kunde til äfventyrs wara lika mycket sådt ordning man behagat upräkna dessa Herrar, men når Krutaf wil göra någon följd til deras ålder, far man uti twel will i sin uträkning. Man gör förnämligast skäl, Biraer J. Barn. att följer samma ordning, som Birger Jarl sielf i akt tager i ett Bref, som han utgifwit kort för sin död 1266, Bref angående om en gåfwa af Kaslaby gård til Bröderna i Eskilstuna, hwilken han med sina Söners samtycke skänkt Klostret. Hans upräkning här således: Konung Waldemar, Hertig Magnus, Junker (Domicellus) Erik, och Bengt såsom Skolare (Scholaris). Man kan härutaf utan fara för irring draga slut, at Bengt war den yngste (5). Detta bewiſes ytterligare däraf, emedan man ofwanför anmärkt uti Wisby Bref, at Jarlens Gemål Ingeborg dödt 1254, och Hertig Bengt samma år född. Antingen då hans moder dödt i barnsbörd eller genom någon annan sjukdom afledit, måste nödwändigt Bengt wara den yngste. Ytterligare har Påfwen Martinus Quarti sit Bref af år 1281 nämnt en Son af Swerriges Konung, som skal hetat Gregorius. Påfwen bekräftar här igenom Biskopen, som denne Gregorius skal hafwa inſtiftat i Upsala Stift (6). Til äfventyrs torde här menas Gutorm Birgersiga Son, om hwilken något nämnes framdeles wid Konung Magnus. Angående Döttrarna, så har man här förut nämnt Drottning Rikiſa, så mycket mera som hon, af de gamla, hafwa warit upräknadt, och om hennes öfriga öde har ej wetat. Chriſtina skal wara efter v. Dalins anwiſning gift med Sune af Lina, och skal det wara grundadt på Ribbunds-bördt, men han säger ofwanför, at Chriſtina, som gift med Sune af Lina, war Dotter af Birger Brosa (7). Han berättar Meſſenius, at Birger hade ännu tre Döttrar, Ingebiorgen, Margareta och Helena, hwilka v. Dalin så wäl som Meſſenius förbigått. Något gam-

Waldemar Birgerſon. malt bewis häröfwer hos jag likwäl intet funnit. Cathrina des med Sigge Guttormſon af Lina, och ligger med ſin Alwaſtra begrafwen. Margareta ſkal warit gift med Otteſon Lagman i Nerike, och Helena med Ingemar Adelsman, ſom af Folkungarna blef ihjälſlagen 1280.

(1) Diarium Minoritarum p. 9. An. 1251 Waldemarus Rex [illegible] Lincopiæ, et obiit Domina Ingridis mater Ducis.

(2) *Meſſenius* Scondia T. 12. p. 117.

(3) *v. Dalin* Sw. R. H. 2. D. ſ. 237.

(4) *Ericus Olaui* p. 60. Habuit vero Birgerus IV filios, [illegible] cabatur Waldemarus - - - II Benedictus, III Magnus, [illegible] ſkops-wärdigheten, ſom beklädde ſedermera af Bengt, [illegible] uti Erik Olſons ögon honom företräde framför Hertig [illegible] kan jämföra härmed Anmärkningarna wid v. Dalins Hiſt.

(5) Större delen af deſſa Bref är infördt uti N:o 2 [illegible]

(6) *Martinus* &c. Siquidem nobis veſtra petitio continebat, Gregorius filius claræ memoriæ - - - Ducis Sveciæ, [illegible] æternis et terrenis pro cœleſtibus illubri commercio [illegible] præbendam in Upſalenſi eccleſia de bonis propriis [illegible] ap. urbem veterem II Kal. Maji Pont. n. anno Imo. [illegible] ti Örnhielms Bullarium T. I. p. 531. På Brefvet [illegible] egen hand anteknadt; ad oram libri notarat recentior [illegible] lius B. Ducis potius eſt. Om Birgers naturliga [illegible] man ſe Torfæus H. N. T. 4. p. 365.

(7) *Meſſenius* &c. T. 12. p. 124.

(8) *v. Dalin* p. 239.

§. 18.

Birger J. andra gifte. Sedan Birger Jarl förlorat ſin förſta [illegible] ter warit betänkt at upmuntra ſit Ånkling [illegible] Gemål, och berättas, at han förſt kaſtat ſi[illegible] Ingeborg, K. Erik Ploggpenings Dotter, fr[illegible] år 1261 blef gift med K. Magnus Håkanſ[illegible] war Syſter med Sophia K. Waldemars [illegible] Jarl låg då i Öreſund med ſin Flotta, [illegible] kulle aſhämtas, och ſkickade Jarlen hud[illegible] war hufwud för Norſka Geſanterna, [illegible] rom. Men Nornungarne, ſom [illegible]

intet tro honom, utan ſkyndade ſå mycket mer med Brudens Waldemar Birgerſon.
brande (1). Huru wida detta kan haſwa ſin riktighet wet intet: men det är utan all twifwel, at Norrſka Handlingarnefatta denna omſtändighet, hwilka ofta gifwa mycket mera i dennå tidens Hiſtoria, ån man af wåra egna kan wänta. ſeende til denna fruktan, ſom hos Norrmännerna upkomkan man intet ſluta annat, ån at Birger ånnu warit oför. Icke deſtomindre lär denna fruktan endaſt warit grundad lotta miſstankar, emedan Birger Jarl ſkal haſwa firat ſit ſamma år eller 1261 med Mechtild K. Abels Ånke-Drot-Greſ Adolfs Doter af Hollſten (2). Drotning Mechtild ſter ſin Herres död gifwit ſig i Kloſter och där gjordt kyſk-, men Ärke-Biſkop Jacob Erlandſon i Lund, ſom haöfwerwinnerligt hat til K. Chriſtopher och hans ſläkt, öfhade henne at öfwergifwa ſin enſamma Kloſter-leſnad, och ſig i Swerige, förmodeligen i den förhoppning, at han mom kulle få tilfälle at hämna ſig på Konungen i Danne-

Men Ärke-Biſkopen felade mycket uti ſina uträkningar, Birger J. andra gifte.
Birger war förklok at följa andras råd ån ſina egna, antin- de kommo ifrån det wackra könet eller ifrån de andeliga härſkare. Det hade ock warit ganſka oförſigtigt, at ſkaffa ſig en orolig och äregryg Prelat uti ſin oſtyriga tiltag- och ſåledes underwiſa de Swenſka Biſkoparna at bemöta werldsliga Öfwerhet på ſamma ſätt. Dannemark och K. Ehriſtopherſon bleſ fördenſkull aldeles oanſåktad från Swenſka ånſkönt både Ärke-Biſkop Jacob Erlandſon och Drotning ild, ſom ej eller hade någon benägenhet för det regerande ſta Kongliga huſet, intet lär haſwa ſparat upmuntringar til ighet. Men alla dylika föreſtällningar utöfdes här aldeles i ygn. Ty Birger bleſ och förbleſ både ſin och de ſinas förmyn- ſ länge han leſde. Det är ganſka beſynnerligt, at detta Birger Jarls giftermål intet är af någon af alla äldre Hiſtorie-Skrifware omnämndt, icke en gång af Magnus. Den förſte af wåra inhemſka Skribenſom därom talt, är Meſſenius; hwilken tagit ſin berättelſe felt. Uti denne ſenares Danſka Krönika nämnes ofta Mechtilds giftermål med Hertigen af Swerige, och uti

Om tiden när Birgers andra äktenskap blef fullbordadt, [illegible] åfwentyrs intet aldeles förwißad. Några hänföra det till å-

Birger J. andra gifte.

dre til 1261, hwilket torde wara det säkraſte (6). Men till-dim de barn eller döttrar, som hon ſkolat haft med [illegible] dantagande hwad ſom i wår nyaſte Hiſtoria finnes [illegible] faſt Meſſenius haft den gißning, at Helena ſkulle [illegible] Jarls Dotter med Mechtild, ſom förr ſagdt är. [illegible] intet förr än 1288 (7), och öfwerleſde hon ſåledes [illegible]

Birger J. dör. 1266.

ſin andra Gemål, ty Birger Jarl aſſomnade på [illegible] år 1266, ſedan han i 16 år ſåſom Förmyndare [illegible] heder föreſtådt Riksſtyrelſen (8). Corner påminner [illegible] ger intet dödt förr än 1268, hwarutinnan han [illegible] Danſka Krönikan, men hwad detta warit för en [illegible] man ſig intet bekant (9).

(k) Som denna omſtändigheten är af alla wåra Hiſtorie- [illegible] gången, är tjenligt anföra den ſamma af Torfæus H. N. [illegible] Eodem tempore Comes Birgerus in fretum Sundicum cum [illegible] rius advenerat; Hic nuncio ad Normannos miſſo ſignifica[illegible] bi cum illis intercedere, ut adventum ſuum, ſi otioſus [illegible] ventur, petit. Verùm ſuſpectum illis eo magis erat [illegible] quod ſcirent virginis ipſum nuptias ambiviſſe. Därpå ſlu[illegible] ſluta, at Birger Jarl dåna intet hade ingått ſå [illegible] Peder Claſſons Norrſka Krönika ſ. 774.

tus Stadenſis af Helmſtädſka upſaget 1587. Fol. 219 8:vo. A- Waldemar
ux Jutiæ - - - ſiam (Adolfi) nomine Mechtildem, quæ poſtea Birgerſon.
Ducem Sveciæ, habuit in uxorem.

wert uti ſin beſkrifning öfwer Hertigdömet Hollſten ſ. 180 säger
eligen. Samma förekommer hos Rittershuſius uti des Genealogi-
beſſer, Tab. 16.

ir talar om Mechtilds giftermål med Hertigen af Swerige både
1254. T. 1. ſ. 242 och 1258 ſ. 254 och eljeſt annorſtädes: men
ndera ſtällen säger han, når det blifwit fullbordadt. Härutaf har
Meſſenius tagit ſig tilfälle at utſätta des Bröllop til 1258, hwar-
i både v. Dalin och andre följt honom. Men de wid N: 1 och
da witnesbörd torde öfwertyga om annat.

wil intet beropa ſig wid detta tilfälle, hwarken på Hvitfelt eller
ss och andra nyare. Det så kallade Erici Pomerani Chronicon
ga mera witsord. Anno M.CCLXXXVIII - - - obiit Domina
dis Regina. Härom ſkal något mer nämnas wid följande §.

ſicon Vaſtenenſe *Celſii* p. 7. MCCLXVI obiit Dominus Byrgerus
IX, Peter Magni Ladhalas nocte XI M. virginum. Chronicon
hos Ludewig R. M. o. æ. T. 9. p. 83. A. C. Obiit Byrgerus
ræciæ pater &c. Ericus Olai p. 62. Rim-Krönikan ſ. 94 utſät-
ſtället Hielmbolund, dock har Hadorf anmärkt, at i et annat hand-
Exemplar ſtår Abbelund. Uti et gammalt M:ſc. ſom jag äger,
rten och Jelmbolund, til åfwentyrs torde det warit Bielbo, ſom
, med lund för rimmet ſkul.

. *Cornet* Chronica Novella uti J. G. Eccards Corpus Hiſtoricum
di T. 2. p. 918. Undecimo anno Richardi, qui eſt Domini
CVIII, Burgerus Dux Sveorum obiit, qui ex Ruſtico Dux factus,
Chronicam Danorum, qui ex humilitate ſe Regem nec ſcribere
aliquo nominari voluit.

§. 19.

chtilds leſwerne ſynes likwäl kräfwa någon omſtändelig-
rättelſe. Hon war Doter af den tappra och namn- Birgers
ge Gref Adolf den IV af Hollſten, hwilken, ſedan han Gemåls
ndhet och klokhet ſtyrt ſina Länder, afſade ſig all Mechtilds
höghet, blef Franciſcan Munk och med tiggande leſwerne.
ſina nödwändigheter. Tidens andakt eller widſkep-
enſkare både öfwer förſtånd, eftertanka och höghet.
oter Mechtild blef gift med Abel Waldemarſon 1237,
ſom, Regerande Hertig i Söder-Jutland eller Sles-
wig, dock säges hafwa warit i förſlag hos Påfwen
at

Waldemar Birgersson.

at blifwa Kejsare (1). Men til åfwentyrs, som han låg sig mäkrig nog at påtaga sig et så widlyftigt wärk, h han sig med at upwäcka oro och göra ondt i sit Fäd Hans nedriga hämnd på sin broder K. Erik Plog nade wäl honom wägen til Danska Kronan; men f för hans barn, som annars kunde haft hopp därom, blifwit slagen af Strand-Friserna 1252, wardt m at försänka des döda kropp i et kär, efter hitkom de kyrkan, där han war först begrafwen. Om dett tygar om de onda andarnas wärkeliga gyckleri och wertygar det likwäl, om et frätande och oförsonligt h tet sielfwa döden kunnat swalka. Hans Gemål hä wa haft mycken del uti hans ogudaktiga wäldsamhet

Birgers Gemål Mechtild.

des efterlämnade Anke-Drotning Mechtild kommit å är hennes lefwerne med ganska få förändringar ug det då härflyter af wåra häfdateknares okunnighet, smak för ställare lefnad, wet man intet. Detta ha wa, warit så mycket nödwändigare, som tilfället, a ler war genom Birgers mantiga Regering, til allt Uti wåra tider har man behagat göra denn til helig, och har hon förmodeligen kunnat förtjen likså wäl som Holmgeir Knutson Folkunge, efterdå tyrs antingen gjordt eller åtminstone wetat göra som han. Til bewis af Mechtilds helighet har wandra i fullkap med den heliga Ingrid til Nam Compostella, ifrån hwilken resa hon kommit mind dödt där 1288 och blifwit begrafwen i M wis älitar man Messenius T. 12. p. 124. och Den förra har likwäl på det åberopade stället int om hennes andäktiga Peregrims-färd, me hon dödde på förestrifna år, och at han int nes grafställe, fast han menar at det warit destomindre har Messenius bragfwit efterwe ga på et annat ställe, hwar han ock gifwer blifwit begrafwen i Skenninge (3). Men f sor sig med den heliga Jungfru Mechtild, S. Ingrid til de heliga orterns, kan

Waldemar Birgersson.

ntså tilfälle så nyttig, at man intet kan inbilla sig, at
erstås om Abels Anke-Drotning. Ty den heliga Mech-
de ifrån sin Brudgum första Bröllops-natten, förblef
ungfru-helighet, då hon sedermera uti S. Ingrids
sällskap fullbordade sin rese-andakt. Vastovius har
telse af Olaus Magnus, som berättar utom des, at hon
dnämt Danskt blod, och at hennes Brudgum, som sielf-
lops-natten wille betjena sig af en ogudaktig näswishet
unga och dygdiga Brud, föll til straff utför trapporna
halsen af sig (4). Det blifwer nog swårt at på deßa
ukänna K. Abels Anke-Drotning och Birger Jarls an-
ål. Om Mechtilds dödsår har man ock i wår tid yp-
elsmål, och utsatt det til år 1264, i anledning af E-
s utlåtelse, som säger, at Birger Jarls Gemål afled
örr än Jarlen assomnade (5). Men där är intet min-
, at denne Historie-skrifware haft någon mißtanka en
Birgers senare giftermål, utan torde han hafwa läst i
ammal skrift 1264 för 1254, som är Birgers första
rätta dödsår, och däraf blifwit bedragen. Man har ock
s så mycket mer tro, det Mechtild intet dödt förr än
nnan om henne berättas, at hon samma år genom en
g med sin Broder Gref Gerhard af Hollsten öfwerlåm-
m alt sit gods, som hon hade emellan Sley och Eider-
etakning för de penningar han utbetalt för hennes Sons
Waldemars lösen från sit fångelse (6). Til Mechtilds å-
dör ej eller det förglömmas, at hon beskylles för at haf-
ånt alla hufwud-skrifter af de förläningar, som Kejsarne
Kamungarna i Dannemark på Wenden och Nordal-

tium fontium monachus p. 577. af Leibnitzes uplag. I-
Abel voluit aliquando Papa Regem Alemanniæ contra Impe-
stituere, quo recusante, quod non haberet tot ac tanta quo
opponeret &c.

R. H. f. 247.

Scond. L. p. 41.

L. 6. C. 19. p. 219. Som detta är egenteligen rätta
Historien om den heliga Mechtild, kan fielfwa berättelsen här

ſig på K. Magnus Ladulaſes Teſtamente hos Stricker, Gedarholm. p. 21. Men där ſäges endaſt p. 24, at K. Teſtamenterade til Munkarne i Warnhem en ſumma penning. Föräldrar där woro begrafne: Item Monachis de Warnhem progenitores noſtri ſunt reconditi. Det är ſwårt at ſluta om Mechtild, ſå mycket mer ſom det ſynes ofelbart, at Gr. och Teſtamentet är ſkrifwit 1285.

(7) *Hvitfelt* T. 1. ſ. 234, och ſäger han, at hon gjorde ſig qwinde ſind och djefwulens inſtiudelſe.

§. 20.

Påminnelſer öfwer Birger J.

När man med någon eftertanka fäſter ſin upmärkſamhet på de Herrar, ſom under denna tiden fört Regementet öfwer Norden, lära utan twifwel K. Håkan gamle i Norge och Birger Jarl intaga främſta rummet. Den förre förwärfwade och gjorde ſig wördad både hos inhemſka och främmande; Birger har och bör hafwa ſamma loford i Sverige. Den förre förwärfwade ſig i Norrige. Bägge hafwa de beſträmja det allmännas wäl under deſs de ſtyrde ſina ſläkts wälſtånd. Ingen nedrig miſsundſamhet har förmått wer den andras wälmåga och anſeende. De hafwa wäl underſtundom med olika tankar och afſigter warit i förelſe emellan bägge deſſa ſtora Regenters ſinnen, men ſkulle något granlagare gå igenom K. Håkans ändamål, man ſia här föreſatter, tillåta

et af den gåfwa han lämnat til Johanniterna i Eskilstu- Wulfemär
6. Han skänkte dem gården Karlaby med alla tilhörig- Birgersson.
kar, ängar, torp och qwarnar, tillika med alla Konungs
som däraf falla kunde, men han förbehöll Kronan Le- Påminnel-
h Ledungsskatta som den af åldet utgådt hade (1). På ser öfwer
t behöll Kronan det förnämsta, och tillika rätta herrlighe- Birger J.
ården, när åboarne woro pliktige, at lyda Konungens
härfärd. Inskränkningen bekräftades af de andeliga
a, som woro närwarande, såsom Ärke-Biskop Lars i
Biskop Lars från Linköping, Ulf från Skara, Carl från
s och Aser från Wexiö. Om de andre Konungar och
de altid brukat samma försigtighet, hade altid åboarne
t de hade annan öfwerhet än de andelige, som upburo
ch nyttjade deras arbete, och en mißnögd Prelat, på
grund, hade warit mindre farlig. Man lär ock näppeli-
n någon Regerande Herre, som mindre offrat på de an-
ktare än han. Oaktat Påfwarnas ömma nit om Ca-
s inrättande, finner man intet, at et enda Canonicat af
r stiftadt wid Upsala Domkyrka, hwar emot des efterträ-
regeringen wisat en beständerlig frikostighet. Ej eller lär
nå upwisa et enda Kloster, som af honom är grundadt.
be Sagan om Folkungarnas förrädiska afdagatagande,
ll häfwa sin rätta källa, efter man intet wågade sig på
r at swärta hans minne. Men häremot hindrade han
ra at bortskänka, så mycket de wille, til Kyrkor och Klo-
dang utdömingar woro nyttiga på en tid, då större de-
l Rikets fastigheter ägdes uraf så adeliga släkter. Det
ligt för det allmänna, at de förswagades; men at gö-
wåld och olag, är stridande mot rättwisan, som är
e borgerligt samhälle. Det borde likwäl tillåtas, at de
dra sig sielfwa, så länge Kronans hufwudsakeliga
ne stympades, hwilket Birger i akt tog wid bortskänk-
Karlaby, och som af enskildta personer intet kunde ske;
intet gifwa bort mer än de sielfwe ägde. Således in-
anbeliga inom sina skränkor, utan at Birger behöfde
nåd och wälwilja. De förnämare werldsliga wandes
ter Lag, de ringare fingo hjelta Lagens beskydd til go-

Waldemer do, och inländska stridigheter kunde man endast gem-
Birgerson. ten från främmande Länder. För at sätta et rätt
1266 Birgers styrsel, bör man endast påminna sig tillståndet
ket kort för hans tiltråde, och tillståndet i Danmark
hans Regerings tid. Under Erik Läspe upfyldes
landet med blod och elände. Danmark wart uti
welig belägenhet under Abel, Christopher och Erik
sons tid. Inbördes oenighet alstrade utaf sig
i den regerande familien, som hade i följe med sig
brott emot Konungarnas egna personer, och underd
gelse. Oredan war så stor, at Biskoparne förslog
ner med dragna wärjor in uti sielfwa Dom-kyrkan
up til höga Altaret, och på kort tid wordo i Lund
åtta Präster i hjälslagne, några sårade, och flere
Lag mördade, utom mycket annat, som föredrogs på
skopens sida, då Birger Jarl skulle wara Fridsmed
K. Christopher och Arke-Biskopen i Lund (z).
til det föfiande som förbereddes i Halland af
Norrige, af Jarlar från Rygen på Seland,
Skåne, och af Hollstenska Herrarna på wästra
knapt kunna tro, at Landet kunde repa sig uti flere
Birgers rådiga försigtighet och manliga förhållande
rige för alt sådant elände, så at man äfwen
at Birger Jarl war en af de sällsynta män, som
nåd skänker åt människliga samfundet. Han
hade warit utan fläckar, om han ej, af ungdomshet
och deras ättläggar, styckat Landet i Förstendö
ömheten för de sina och sielfwa Rikets wygghet
sende ursäkta felet: ty det war hög tid, at
den inom en wiß släkt, och hindrade således
delsman, at wagga sig i et oroande hopp
fallande ledighet. Härtil, och til sådant
det säkraste medel at sätta Kungliga Huset
alt täflande war säfängt. Men man hade
försigtighet, at Hertigarne intet kunnat,
reſa sig emot Konungen: utan så mycket
wer andra enskylda Personer, så mycket

Konungen; för at hans nåd borde warasdera säkraste och Waldemar Birgerson.
tryggaste wälstånd. Detta bref intet nog i akt tagit, och Thronen 1266.
ej lika waksamt som den warit förr, och det medel man be-
stämt sig mäst til kungliga Rättens bibehållande, bref i sielfwa wär-
den genaste tågen til des undergång. Sådan är äfwen de
stores klokhet, hwarigenom människorna borde blifwa öfwerty-
gade om omöjligheten af de wogaste insigter, och således lära
sina förestående förtroende på det almäktiga Majestätet,
hwar allena i sina händer äfwen de bäste assigters befrämjan-
de. Men Birger tämmade, som redan sagdt är, det jordiska 1266
året September eller Ellofwa Tusend Jungfrurs dag, och man
satte ock hans lefwerne til efterwerldens åtanka och hedrande
lof. Der drögde ock intet länge förän han saknades både af
Konung K. Waldemar och tillika af det allmänna, som såg sin
ro och wälstånd med honom nedsättas i grafwen.

Birgers Gåfwo-bref på Karlaby dateradt i Kalmar XVI Kal. Aug. är tillförne anfördt; orden som här påfyftas äro följande: *Jure quolibet modo expeditionis excepto*, quod ibidem de cetero, ſicut hactenus conſuetum erat, modis omnibus volumus exhiberi.
Dipl. T. 2, ſ. 249.

§. 21.

Ehuruwäl K. Waldemar långt för detta kommit til sina myndiga år, hade likwäl Rikſtyrelſen beſtändigt warit uti des Fäders händer, och Konungen tillika haft den lyckan, at wara under Förmyndare, hwilket han til sin egen och Fädernes-Rikets wälfärd hade behöft längre. Birger Jarl hade lämnat landet i det stånd, at alla twiſtigheter med andra Makter woro förlikte eller bannrögde. Twiſten med Dannemark om Drotning Ingebergs arf efter sin Herr Fader K. Erik Waldemarſon Plogpenning war bilagd uti det sammanträde, 1263 i November må-
nad af Fullmäktige insunno sig både på Sweriges och Norri-
ges wägnar. Swenſke Fullmäktige woro Carl, Ingemar och
Konung Waldemars Klerk eller Secreterare. Arfstagarne woro
Drotning Sophia i Sverige, Drotning Ingeborg i Norrige,
Hertig Wäkanſon Lagabotares Gemål, tillika med Prinſeſſorna
Ingeborg och Agnes. Fastigheterna uträknades efter mark Guld,

Waldemar Birgersson. 1266.

mark Silfver, skilling och öre, och alt braktes ut[i full] redighet (1). Där war således inses at befara [stör] Man hade ingen tråta med Norrige, och ifrån Ry[ssland] tet at frukta, i anseende til den oreda, som [Tatarerna] kade i landet. De andre Herrskaper, som hade [sina] kring Österssjön, woro mera måne om Sweriges [rof] seende til den förmån, som en obehindrad Handel [dem] sa, än at de på något sätt skulle hysa fiendskap [emot] och dessutan war deras makt ännu intet stigen [till] i Sverige hade ordsak at frukta dem. Man [kunde] sägna sig af hopp om långwarig fred, hwilken och [kunde] blifwit beständig, så framt intet inbördes missförstånd [eller] utländska Makter til sin egen och Sweriges stora [förlust] mänt lugn hugnade sikwäl början af K. Waldemars [regering], men den hade warit mycket kortsynt, som inbillas sig, [den] le räcka särdeles länge. Såsom K. Waldemar tänkte [sig] ga Riksstyrelsen genom Birgers död, så [ämnade han] äfwen Hertigarne sina Hertigdömen. Hertig [Magnus] köping och Södermanland, H. Erik fick andra [Sveriges] de Län, och Hertig Bengt förnemes hafwa [fått] ej Förstynen wakat mer öfwer Sweriges, än de[ras] sigtighet wid denna söndring, hade Riket ofelbar[ligen] uti större lägerwall, än det sedermera fick erfara. [Han] warit så äregirig och orolig som H. Magnus, [hade] för honom ganska lätt at fästa sig i Finland, [och] med Swärds-bröderna i Lifland och Herr[skapet] ra sig där til en Fri regerande Förste, [och] åtminstone warit ingalunda i stånd at hämm[a] Men Bengt war af tångt ädlare sinnelag. [Han] dörnesland, och wärderade högre en stilla [le]f som följer med en widlyftig ärelystnad. [Erik] het warit nögd med sit öde, så framt han [blef] sielf. Magnus däremot war intagen af hä[rskar]e och aldeles intet lik sina andra Bröder. [Hans] naturliga kropps wrrhet en oinskränkt ärefu[llhet] gar och Riddarspel, förde stor stat med [sig], betjening, och wiste inom sig något mål [af]

Sweriges tilstånd wid Birger J. död.

hvilket nödwändigt måtte mißhaga K. Waldemar (3). Upföran- Waldemar
dswar så mycket mera oförsvarligt, som äfwen bygd och för- Birgersſon.
sanst bör med inskränkning och måtta utföras, när det kan af 1266.
förmerheten uptagas såsom förebråelse. Frukten af et sådant bra-
vande sinnde intet blifwa annan än afund, hat och mißtroende
mot Kungliga huset, som under en annan mera upwäckt ruge-
lust hade skadat Riksens sälf, men nu utslog efter någon tid til
sagens oförd. Man kan finna af hela K. Waldemars lef-
nad, at han warit en god, werklig och wälsinnig Herre, som nyt-
tet närmarande, utan bekymmer för det tilkommande. En
för mycken bequämlighet synes hafwa warit hela hans sinnelag. Han syntes
hafwa warit nöjd, at wara kunnad, at wara regerad och intet at regera.
Hans Gemål Drotning Sophia hade då intet swårt för at lån-
ga Herres wilja efter sin behag. Begåfwad med sit kön
förnämligheter hade hon ock sätt på sin lott en god del af de swag-
heter, som man, kan hända utan skäl, gemenligen förebrår könet.
Hennes ungdoms sjuka förenad med munterhet och qwickhet wär-
de hon tänkte litet efter hwarken hwad hon gjorde eller sa-
de. Förre hon ock icke allenast med all kallsinnighet bemötte
sina fiender, utan tillade dem äfwen förklenliga namn, kallade
Magnus Ketilbiörn, efter han war swart och mager,
Erik för Eric inser. Om det sista til äfwentyrs
skall sagdt, wore det förra så mycket grofware och obe-
kwämare, som en sådan sorg och anseende warit i alla tider
mån enkil misstedd för den farligaste. Hwarföre ock Cäsar
sades, då man rådt honom förstå, at Antonius och Do-
labella foretoge anläggningar emot honom, swarade, at han
intet hafwa för de fete och tjocka, men så mycket mer för
de hwasa och torra, och sådana woro Cassius och Brutus des
dödsmän.

(3) D. R. K. T. I. s. 265.
Det är här, wid dessa händelser, de i allmänhet wedertagna
tankar om K. Waldemars Bröder uttalas strax efter Fadrens död
och Kröningen, hwilket ock grundar sig på Hrafn Oddi, som yttrar
sig: Ulrike igitur bonis patrimonialibus, et quæ ex posterit jure
debebantur, de regno quoque patris aliquas lingulæ (filii Birgeri)
Waldemar har dock anledning at tro, det Bengt intet förr än
efter Kröningen förklarad Herig af Finland, som strunderde sig wisse.
Olai p. 63. §. 22.

Waldemar Birgerſon.

Arke-Biſkops-Sätet flyttadt från gamla til nya Upſala 1273.

Utan at wara wibſkeppelig teckentydare kunde man ſe at detta alt ſkulle hafwa ſwåra påföljder, om ej oförmenskuldigheter emellan komma. Det drögde och någon tid mißnöjet kunde komma til utbrytning. Imedlertid fullföljde K. Waldemar med en hop ſakers utförande och fullkomnande, hwartil grunden war lagd i Birger Jarls tid. Man hade ne wid handen gifwit, at gamla Upſala Kyrka tillika med Staden, utan twifwel, warit genom wådeld afbränd. Till åter-uphjelpande hade helige Fäderne i Rom bevilj[ade] ſtor omwårdnad, och rikeligen förundt ſyndernas förlåtelſe dem, ſom beſökte Kyrkan, och med något understöd åter-upbyggande. I en ſå upbyggelig afſigt hade den IX år 1236 förundt 20 dagars aflat på [dagen] S. Lars Kyrka i gamla Upſala. År 1255 bevilj[ade] den IV alla botſärdiga ſyndare, ſom wid Lawrentii åtta dagar däreſter inſunno ſig wid benämde gars aflat. Samma nåd förnyades af Al[exander] twänne bullor af år 1255, då 40 dagars dem, ſom beſökte Kyrkan S. Larsdag, och dem ſom inſtälde ſig på S. Eriksdag. S. Pehrs eſterträdare, de ſammanſtrygne gar ur-landet, och ſkickade ſyndernas förl[åtelſe] därmed kunde ändå intet Kyrkan upbyg[gande] och andre Prelater förenade ſin frikoſtig[het] Arke-Biſkop Laurentius tilbröd likaledes [ſin] ſom bodde i Helſingland och Jämtland, [till] bemälte Kyrka til hjelp, Innocentius den [IV] 40 dagars eſtergift, Biſkop Lars i S[kara] Strengnäs 40 dagar, Magnus i Weſt[erås] cundus i Werid 40 dagar, ſå at den [ſom] Kyrkan med något förſpott, kunde hugna [ſig] Fyratio dagars afſlag på ſin pålagda bot, [ſom] wit i Laglöſa Köping 1257. Påfwen [Clemens] te ytterligare 40 dagars ſynda-förlåtelſe [åt dem] ſtälde ſig på Eriks-måſſan. Biſkoparne [Nicolaus] Carl i Weſterås, Ketil i Åbo, tilbröd [ſin]

na sätt för dem, som kommo til Upsala Kyrka vid Lars- Waldemars Birgerſon.
1270. Biſkoparne Henrik i Linköping, Finvid i Strengnäs i Skara, Carl i Westerås, Ketil i Åbo, Aſcer i We- 1273.
2, 1270, 240 dagars förlåtelſe, för dem ſom beſökte på S. Lars och S. Eriks Feſt. Men det ſer ut, ſom dets ſynder voro ännu i ſtånd at uphjelpa den förſallna. De werldſlige däremot gjorde mindre andeliga faſt mega ſtadgar til ſamma ändamåls befrämjande, ty K. Walſter ſin Faders råd ſtadfäſtade den Förordning, ſom K. rikſon gjordt med fattig-tiondens tillägnande åt Upſala rka af Attunda Land genom Bref gifwit Thorsharg 1252. Jarl förmådde Inbyggarne af Melpad (Minalpar) och anland, at hwar perſon, ſom fyldt ſina 20 år, ſkulle betaning til Upſala Domkyrka och fattig-tionden på tre hwilket des Bref innehar af år 1257. Men at denna bindtelſe, man denna ryktbara ort blef öde åt från år och mer; hwartill ſtadens anläggande wid Östra Aros ſynes det mäſta bidragit, hwarföre ock Ärke-Biſkopen nen på de högſta Högtider om året, nästan alldeles ſaknade ere. Påfwen Alexander den IV:de gaf förbenämnt ſit tils om 1258, at Kyrkan ſkulle få flyttas til et beqwämare ſtäd med gamla namnets bibehållande (1). Detta Påfwetiga ſedermera bekräftadt af K. Waldemar på Herredagen öping 1270 (2), och til följe af deſſa förordnande af n Biſkop Carl i Westerås på Påfwens wägnar tillåtelſe, kyrkan måtte flyttas til Östra Aros 1271, hwilket ock wärk- ſamma år (3). Och woro Kyrkans murar i Östra Aros, Upſala, uti Waldemars tid, eller rättare ſagt, under Jarl, upförde til taklifſen (4). Men inom murarna war yrka upbygd, hwar Gudstjenſten imedlertid förrättas kun- den präktigare Kyrkan fullkommnades, hwarmed gick ſamt (5). På det at nya Ärke-Biſkops ſätet ſkulle Ärke-Biſkops-ſätets flyttning til nya Upſala. winna wördnad hos åhörare och andra, ſom den gamla rdna Upſala, blefwo icke allenaſt S. Eriks ben ditförde, lla Upſala Biſkopars och Ärke-Biſkopars lik flyttades ſätt ifrån ſina gamla lägerſtällen, undantagandes O, ſom blef qwarlämnade i gamla Upſala (6). Erikus

framm. Biſkoparnas Lik warit med i ſamma ſärd, har i ſked wid Diſtingen utan den 4 Julii, hwilken dag ſeder ſa länge war helig hållen (9), dock kan der warit i ſig mycket, antingen S. Erik och Biſkoparnas ben följde ej. K. Waldemar har ock genom ſit gåfwo-bref i Juli 1279, til åminnelſe af S. Eriks högtideliga flyttning, förärat til Upſala Domkyrka Spanga qwarn, och [illegible] i Husby i Lagga Härad, utan och jus Patronatus [illegible] by Kyrka (10), hwarföre ock inter twiſwelsmål hafwa året då denna högtideliga flyttning blifwit förrättad, på olika år af Ericus Olai blifwit utſatt, hwilket [illegible] na tidens Hiſtoria är underſtundom med ny ſwårighet reda förſatt, ſå at man behöfwer då och då underſ gar til at ſå ordning och reda uti det, ſom af [illegible] ſtadt är.

(1) De här åberopade Bref och Bullor finnas tryckte [illegible] p. Thiund, ifrån ſidan 168 til 171.

(2) K. Waldemars Bref daterad apud Suderkøpingam An. [illegible] die B. Mauritii, 10 Julii, är förſt tryckt hos Schefferum Chron. Arch. Upſ. p. 26 och ſedan hos Peringſkiöld [illegible] nämnda ſtället ſ. 174.

(3) B. Carls Bref från Weſterås dat. An. Dni MCCLXXIX Septemb. ſom innehåller denna tillåtelſe, kan ſes hos [illegible] p. 27. Peringſkiöld. ſ. 175. Om märkeliga [illegible]

us, Olaisen, 64. Anno MCLXXIII. (1273.) translatæ ſunt reliquiæ Waldemar
ici conſtructa eccleſia lignea intra muros incepto in monte S. Tri- Birgerſſön.
&c.

1273.

aicon Archiepp. Upſ. uti Benzelii M. E. p. 38. Sextus Archiepi-
Upſalenſis fuit Dominus Olavus Balardmil - - - cujus corpus re-
eſt in Upſalia antiqua, facta ſedis tranſlatione ad novam Upſaliam,
m aliorum Epiſcoporum et Archiepiſcoporum corporibus tranſlatis
n ſepulcrorum.

år 1277 inmar Eric Olſons utlåtelſe under. N:o 5. Det andra
förekommer p. 70. Eodem Anno MCCLXXVI translatus eſt bea-
ricus et ſedes Archiepiſcopalis de antiqua Upſalia ad eum locum ubi
fundata eſt Eccleſia Metropolitana.

Chronicon Archiep. Upſ. vid Fulkos leſwerne war anteckna'dt i
equi Anno Domini MCCLXXXIII translatus eſt B. Ericus de antiqua
ia ad Novam eccleſiam metropolitanam, proſequentibus Domino
ſtavo Rege, Fulcone Archiepiſcopo, et omnibus nobilibus. Scheffer
p. 30. Hos Benzelius M. E. p. 199 läſes aliis Nobilibus i ſtället
mnibus.

wäl Peringſkiöld, ſom v. Dalin anmärka, at S. Erics flyttning
d. 24 Januar. och den förra beropar ſig på Ericus Olai, men där
intet, ſom man kan ſe af de redan anförde witnesbörd. Meſſe-
L. 22. p. 126 nämner Strängnäs Biſkops fatets flyttning til d. 24
uti, men Erike och Biſkoparnas öfwerſkrifwande til d. 4 Julii. Om
Martyrs flyttning witnar och Upſala Kalender wid d. 4 Julii. Trans-
Archiepiſcoporum de antiqua ad Upſaliam nouam An. MCCLXXIII.
p. 10.

Magnatum D. G. R. S. - - - Upſalenſem videlicet Eccleſiam hond-
cupientes eidem eccleſiæ in tranſlatione reliquiarum beati Erici Regis
martyris glorioſi, molendinum in Spangum et quatuor marcas terræ
Ladby in Laggehered cum omnibus pertinentiis earundem et eccleſiam
by, cujus patronatus ad nos pertinebat, pleno et abſolute perpetuo
ſionis poſſidendas, &c. Dat. Stockholmiæ An. D. MCCLXXIII
ab. Aug. Peringſkiöld Mon. Ullerak. p. 60.

§. 23.

Waldemar, ſom under ſit wiſtande wistt begåfwad Waldem.
t hjerta, hade medlidande inför inſtörtande olyckan til wänſkap
ller utländska, utan ſökte at bibehålla wänſkapen äld- med Ko-
kränt med naggrannande Maker. Det ſammanträde, nungarne i
han hade med K. Erik Pipping i Danmark, ſin Gemåls Danmark
ſlägtingar, uti Fagra Dal, ſynes böra wittna ytterligare, hän- och
Norrige.

Drotning Sophia gjordt sin Pelegrims färd til sin Fader
eller 1268, besökte K. Magnus från Norrige sin Sv
Waldemar i Lödöse (3), och skal då wara handladt om
skilnaden emellan Swerige och Norrige, som Wormius ber
men at någon owilja och misnöje warit emellan Konungar
ingen anledning, förty bägge woro af et fridälskande
Om denna Congress fedt för eller efter Konunga-mötet
dal wet man aldeles intet. Några år däreftet nämli
besökte K. Waldemar K. Magnus i Sarpsborg wid
och blef Konungen i Swerige med hela sin Hofstat
Konungens kostnad undfägnad (4). Sådana resor af
Herrar pläga merendels hafwa betydande föremål,
wigtiga ärender. Men utaf K. Waldemar lär altför
wit företagit endast för ro skul, fastän länge angel
der hade bordt röra des upmärksamhet. Det enda
mål som man finner wara denna tiden uti utländska
K. Waldemar utfärdadt, är det Privilegium, som han
Borgarne i Riga 1271, i kraft af hwilket de kunde
och tullfritt handla öfwer hela Riket, allenast de
Biskopens eller Stadens Sigill, dock war förbehållit, at
ske däremot skulle njuta samma friheter i Riga (5).

(1) von Dalin s. 251 säger, at detta Konunga-möte
Det kan til äfventyrs wara sant, och kan det wara

hronicon N:o 1 hos Ludewig R. M:ſ. o. æ. p. 32. Å. D. MCCLXIX. Waldemar
t Domina Sophia Regina Sveciæ ad Patrem ſuum beatum Ericum Re- Birgerſon.
. Hvitfeldt ſ. 273 talar om offret. 1273.

rfeus H. N. T. 4. p. 347.

rfeus H. N. T. 4. p. 353.

. Dei gratia Rex Suecorum. Omnibus præſentes litteras inſpecturis
in D. ſemp. Tenore præſentium dilucide proteſtamur, nos de bona
ntate favorabiliter indulſiſſe, ut *Rigenſis civitatis* cives Regnum no-
s mercimoniorum ſeu quorumlibet negotiationum gratia viſitare volen-
remoto cujuslibet pedagii vel telonii ſeu exactionis gravamine, libere
re, morari, ſeu pro libito recedere valeant et ſecure, et hoc quamdiu
rates in ipſorum civitate ſeu patria ſimili gaudent privilegio liber-
&c. Datum Stockholmis Anno Domini M.CC.LXXI. in menſe
embri.

§. 24.

Den bet nu ſiſtnämnda året 1273 lade grund til hela K. Waldemars olycka. Anledningen war i ſig ſielf ganſka oſkyldig. Hon Jutta från Dannemark ledsnade wid ſin inſpärrade i Kloſtret, och fick luſt at beſöka ſin Syſter Drotning Sophia. Om hon har warit Nunna och gjordt ſina Kloſter-löften intet, Ericus Olai, ſom har den förtjänſt, at han intet utan troget följt de underrättelſer, ſom han haft om händelſerna, at åtſkilliga anſtändiga Partier warit tilbudna, ſom af hennes ſläktingars ſamtycke warit underſtödde, men at hon dem alla utſlagit, under föregifwande, at hon ärnade ſina dagar leſwa ogift; detta utwiſar ännu intet, at hon war Nunna, men kan hända någon benägenhet därtil, och reſa til Sverige war ej eller ſärdeles åſwerſtämmande till leſnad, ſom Kloſter-Jungfrur annars plägade i akt taga. Om man kan tro gamla berättelſer, har Prinſeſſan Jutta under wiſtande i Roſkild bliſwit rungſint och mjältſjuk, hwarföranledde ſig en oöfwerwinnerlig åtrå at få ſe ſin Syſter, Drotning Sophia i Sverige, och trodde hon, at intet annat än hennes omgånge kulle kunna ſtälla det ſwårmodiga ſinnet till rätta. Derföre man ock bleſ twungen at willfara hennes åstundan. När hon ankom til Sverige, aſſärdade genaſt K. Waldemar henne en anſtändig hop folk af bägge könen, ſå til

Waldemar kår i ſin Swågerſka

Waldemar Birgerson. 1273. sällskap som upwaktning, och hon blef emottagen wid Swenska Hofwet, som en Guds ängel från himmelen ware nedkommen (4). En friare luft och lesnad återgaf henne sin förra munterhet, och ökade en sägring, som tilförne legat förqwafsad i Klostret [illegible] len. K. Waldemar lår wid sådana omständigheter intet [illegible] rörlig, och blef han kär i sin Swägerska. Om första [illegible] nat förlåtas, efter et wackert Fruentimmer kan i wissa [illegible] synas hafwa rätt at behaga alla: bör doch heder [illegible] och plikt mota en wärande tilgifwenhet, och wälsta [illegible] net, där kärlek är olofslig och skadelig. Men retande [illegible] altid hafwa haft starkare intryck på K. Waldemars [illegible] förnuftig eftertanka. Kärleken ökades, förtroendet [illegible] Prinseßan Jutta, som war nog swag, som sin inlagne [illegible] öfwerlämnade sig til et omgänge, som gjorde både [illegible] älskarinnan olyckeliga. När förtroligheten emellan K. [illegible] och hans Swägerska intet kunde längre döljas, blef [illegible] Sophia bröstelig, och förlorade mycket af sin [illegible] och sägring. Men panten af denna olyckliga kärlek [illegible]

Waldemars naturliga son Erik Waldemarson. som sedermera under namn af Erik Waldemarson [illegible] i denna tidens Historia, emedan han med et förf [illegible] nat efter sig en talrik slägt på qwinsidan [illegible] liga sidan blifwit snart utslocknad. Efter [illegible] Prinseßan Jutta fått en Dotter som blifwit [illegible] om så är, måtte hon hafwa fått twillingar, [illegible] ingen widare underrättelse. Prinseßan förvandlade [illegible] de sin olycka i Kloster och dödde ändteligen [illegible] hon warit satt i fängelse på Laholms Slott, [illegible] något annat ställe, och där slutat sina dagar, [illegible] lek gjordt olyckeliga, torde wara owist och [illegible] har på et ställe uti sin Historia sagt, at hon [illegible] holmen i Skåne, men på et annat ställe, at [illegible] rit på Laholm (4), men ingen annan grund [illegible] än sin egen gissning. Förmodeligen har [illegible] gon tryggare anledning, då han förebär, [illegible] wit upfödd i Norrige hos sin Moster [illegible] hända, at han läst på något ställe, at [illegible] wärkeligen warit någon tid hos K. M[illegible]

Waldemar Birgerſon. 1273.

i all twiſwel, at K. Waldemars äkta Son Prins Erik tid warit i Norrſka Konungens hof, ſom fram bättre kom- nämnas; men däraf kan man intet ſluta, at K. Walde- äkta Son där blifwit upfödd. Så mycket wet man, at Waldemarſon af Jutta war Magiſter Capellarum eller Of- wof-Predikant hos Konungen i Norrige 1311, och at då ingådt uti freden emellan K. Håkan i Norrige och Swän- rigarna Erik och Waldemar, at denne Erik Waldemar- le ſå Mark i förläning (5). Sedan blef honom tildömdt Waldemar i Dannemark år 1327, ſåſom möderne gods rotning Rikiſſa, uti Skåne, ſtäderna Malmö och Trelle- amt tredje parten af Öſtra Malmö, och des utan mycket å Seland, Fyen och Jutland. När Erik Waldemarſons på detta ſätt blifwit förbättrade, aflade han Präſt-kap- gifte ſig (6). Hans Son Waldemar Erikſon ſkal haf- rit tre gångor gift, och hans Doter Margareta af förſta ägde i äktenſkap med Chriſtiern af Kiärr i Halland, och i- tta gifftermål ſkola alle Leyonhufwuder haſwa ſin uprinnel- Så wäl Erik K. Waldemars Son af Prinſeſſan Jutta, aldemar Erikſon haſwa fördt i ſit wapn tre Leoparder el- n, ſådant nämligen ſom Danſka wapnet är, til åminnel- twiſwel, at de både på Fädernet och Möderniet leda ſin från Konungarna i Dannemark. Waldemar Erikſon hade ej Son, Erik Waldemarſon, hwilken annars in- rdeles bekant, och har han fördt ſamma wapn (8).

n Olai beſkrifwer Prinſeſſan Juttas omſtändigheter, ſåledes ſom de ſföras, p. 63.

n D. K. T. 1. ſ. 275.

Prinſeſſan Jutta gaf ſig i Kloſter, gifſar man af det gamla Chroni- ſio S hos Ludewig p. 87. hwar följande influtit: A. D. MCCLVI. ella Jutta religioni ſe reddidit. Så framt här bör ſtå 1276 i ſtf 1256, hwilket kan wara troligt i anſeende til de många tryck- ar ur Ludewigs upplag inkommit, gifwer denna anmärkning om Prin- ſeſſan i Kloſtret, efter ſin olyckeliga kärlek, någon grund, men ſjelfwa tidsräkningen gå ut, ehuru tralig den ſynes wara. Men hen- ſättes tydeligen uti Chronicon Sialandiæ ſom Arnas Ma- uſcript p. 74. MCCLXXXIV Domicella Jutta obiit. caſtrum Lau- ſrandiæ. Så framt Meſſenius haft någon blind afſkrift af detta

Chro-

Waldemar Birgerſon.

Chronicon, har han ſen hända däraf tagit ſig tilfälle at giſſa, det Jutta warit inſatt på Laholm, ehuruwäl Laholms namn på detta ſätet lunda har någon förbindelſe med henne. Af detta witnesbörd bö ſå wäl Meſſenius, ſom v. Dalin rättas, hwilka föra Jutta

(4) *Meſſenius* Scondia T. 2. p. 52. 1273. Jutta - - - carceri perpetuo Lindholmiæ in Scania ſcelus expiauit. Uti 12 Tomen yttrar han ſig ſåledes: Eodem quoque 1280 currente Jutta mana - - - in caſtro deceſſit Lagaholmenſi quo torte carceri agnatis mancipata. Man finner äfwen härutaf, at Meſſenius ſin Hiſtoria med giſſningar, hwarföre han ock med warſamh och det han giſſat bör intet af efterwerlden anſes för Hwad Juttas döds år beträffar, 1280, har han tagit det ſ. 284. hwilken ock talar om Laholms Slotts nederbrytning ner intet, at Jutta där aſtidit.

(5) *Hvitfelt* T. 1. ſ. 354.

(6) *Hvitfelt* T. 1. ſ. 439.

(7) von Dalin T. 2. ſ. 252. At Chriſtiern Trorſon af Kål med Waldemar Erikſons Doter, har ock Meſſenius heft ſa des Theatrum Nobil. Svec. p. 51. Fru Sophia Brahe hufwudernas härkomſt på ſamma ſätt från Margareta ſons Doter, ſom man finner af des Släktebok ſ. 149.

(8) Wid et Diploma af år 1322 finnes Erik Waldemarſons ſom 1 §. nämnes. Wid et annat af 1347. ſynes åter ſons Sigill på ſamma ſätt. Och ändteligen wid et Do finner man Erik Waldemarſons Sigill aldeles lika de före efter naturens wanliga ordning denne ſidſta Erik Waldem kan wara Konung Waldemars Son af Jutta, ty då ſkulle år gammal, ſynes man med alt ſkäl kunna hålla före, Erik warit den näſt föregående Waldemars Son. Kunſtg cumenter, ſamt afritningen af Sigillen är mig commun Rådet Langebeck i Köpenhamn. J:ſr v. Dalin p. 25

§. 25.

Et allmänt miſsnöje war en naturlig påföljd af mars oberänkſama och oförſwarliga kärlek. C ſielf ganſka laſtbar, och Kyrkans aga kunde inte delſe undwikas, ſå framt intet Konungen wil ochriſten, hwilket kunde hafwa ſwåra påföljder. kor och Kloſter woro här intet tilräckeliga den brotſlige måſte nödwändigt ſöka aſlö

igen, alla förende wärk, som de til stadgades, hwarmed Waldemar
öfkam och Frändskämjo spiäld äfwen wäl inbegripet, skulle reser sig
as til Rom (1). Dit skulle syndaren fara med Bref til
i, och Påfwen skulle sedermera lämna sin skrifwelse tilba-
ilken skulle wisas för Biskopen wid återkomsten (2). Hi-
y äfwentygar mera om K. Waldemars obetänksamma mot-
ån detta hans brott. Synden war utan twifwel altid den
man det wore önskeligt, at han låt sin förseelse blifwa all-
unnig och göra uppenbar förargelse, då utan twifwel alt
de kunnat i största tysthet gå förbi, så at allmänheten för-
antingen uti fullkomlig eller åtminstone uti en twetydig o-
et. Som detta försummades, war Romaresan en ovand-
nödwändighet. Konungen måste sålunda begynna sig til
ångwåga wandring, ehuru angelägen hans personliga när-
ar hemma i landet: ty Hertig Månses högflygande af-
unde wäl intet wara någon hemlighet, icke en gång för
aldemar, hwilken annars, såsom en wetlig Herre, wäg
r marrades af all omsorg för det tillkommande. At Ka-
mar redan fattat denna misstanka wid år 1273 eller när-
, kan man finna af Påfwen Gregorii den X:des Bref til
Biskopen i Upsala och Biskopen i Linköping, uti hwilket
dettes, at Konungen i Sverige gifwit honom tilkänna,
e ogudaktige owänghets-stiftare tillförne uphäft efter behag
i til Konungar i landet, och at Konungen förbenskut an-
dit Påfwen, at han wille råda bot därpå, emedan Ko
i Sverige intet erkänner någon öfwer sig, utan Romer-
berherden allena. Gregorius den X:de befaller förbenskut de
Prelater, at de skulle draga försorg, det sådant häreset
ätte tilbjudas; Bresvet är gifwit i Lion i Frankrike 1274
ti månad (3). Man kan intet föreställa sig, at K. Wal-
utan all anledning ondragit detta beswär hos Gregorius,
n annan än Hertig Magnus kunde misstänkas sådt så
de förslag. Men ehuru han til äfwentyrs såg all den fa-
han underkastade sig genom sin bortresa, måste han dis-
wa sig på wägen; emedan han förmodeligen trodde, at
ge enda medlet, som uptänkas kunde, til at försona och
e gunstena misstycket, som hans brott föroredsakat. Wal-

Waldemar Birgersson. 1274.

demar företog sig fördenskull denna ovanwänliga resan i största hast, och efter utseende tillika i all tysthet, hwilket däraf torde kunna slutas, emedan ingen utaf wåra äldre Historie-skrifware nämnt därom, icke en gång Johannes Magnus, och lär han hafwa börjat Peregrims-färden, antingen wid slutet af 1273 eller i början af 1274. Det kan ock wara troligt, at Konungen i egen person utwärkat det nu åberopade Herda-bref wet af Gregorius. Herman Corner lär förmodeligen wara den äldste, som talat om denna K. Waldemars resa, och hänför han den til 1274. Han gifwer ock tilkänna, at Konungen rest til Rom för syndernas förlåtelse och indulgentier skull, men nämner intet om någon resa til Jerusalem och Förlofwade Landet (4), utan denna mindre wärdighet är, så mycket man nu kan weta, först tagen af Gregorius, och torde til äfwentyrs wara ogrundad, åtminstone owiß (5). Utaf all ting kan man sluta, at Waldemar icke satt mycken tid på resan, i synnerhet, om man wil trygga sig wid Norrska Handlingar och berättelser, efter hwilka fiendskapen emellan Konungen och hans Bröder utbrusto i full låga redan i Maren samma år (6), hwilket ock af andra Krönikor kan bewisas. Och detta är all den underrättelse, som man af gamla anteckningar med någon säkerhet kan anföra. Alt det öfriga, som wåra nyare upgifwes, är intet annat än gißningar, som man höft paßat tilhopa, dels i stöd af Messenii påminnelser, dels utan all anledning: såsom då man påstår, at det blifwit beslutet på en Riksdag i Strengnäs 1273, at Riks-förståndet skulle under Konungens bortowarande öfwerlämnas åt Hertig Magnus (7). Denna Riksdag har icke en gång Messenius sig bekant, fast han likwäl på et annat ställe gifwit wid handen, at Waldemar lämnat Regeringen wid sin utresa uti sina (8). Men detta kan intet wara annat, än en gissning, ty ingen af wåra gamla Häfdatecknare talar om Waldemars resa, och kunna således intet nämna hwem, som under Konungens frånwaro skulle förestå Regementet. Af de utländska Historie-skrifware kan man intet begära, at de skola lemna oss så omständelig beskrifning.

(1) 19 Kl. 1. §. Kyrk. B. Wästg. L. Före Frändrinne-bot [illegible] man eller stärdha man, tolf öra: är thes skyllare [illegible] swa före all annar Fyrna wærk, ok gange til Rom

2) 8 Fl. Giſt. B. Wäſg. 2.

3) Gregorii den X:des Bref daf. Lugduni V. Id. Januar. Pontificatus Anno tertio, 1274, finnes hos Ornhielm uti des Bullarium T. 1. p. 473. Gregorius &c. Cariſſimus in Chriſto filius noſter Rex Sveciæ illuſtris nobis inſinuare curauit, quod olim quidam iniquitatis filii et ſeminatores diſcordiæ Regni Sveciæ turbationes ipſius Regni dampnabili deſiderio affectantes, interdum aliquem in Regem Sveciæ de facto aſſumere præſumebant, propter quod gravia oriebantur ſcandala, diſſentiones inter incolas Regni prædicti, et exinde homicidia et alia mala plurima ſequebantur. Quare præfatus Rex nobis humiliter ſupplicauit, ut cum nullum ſuperiorem, aliquem *præter Romanum Pontificem* recognoſcat, dictumque Regnum ſit Romanæ eccleſiæ Cenſuale, prouidere ſuper hoc, ne talia in prædicto Regno in poſterum præſumantur, oportuno remedio curaremus. Quocirca Fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus auctoritate noſtra per vos vel per alios diſtricte inhibere curetis, ne quis ſimilia deinceps attemptare præſumat D. &c. Detta Bref är ſedermera af ſem Svenſka Biſkopar vidimerade 1433. den 4 Aug. Annars måſte man bekänna, at Påfwens befallning är ganſka matt, med inga hotelſer emot de motſträfwiga beledſagad, ſom annars war brukeligt, ſå at man ſnart kunde tro, at hela anläggningen war redan gjord til Hertigens upphöjelſe. Ornhielm förer Brefwet til 1273.

Waldemar Birgerſon. 1274. Konungens reſa til Rom.

4) *Herm. Corner* Chronica Novella hos J. G. Eccard, Corp. Hiſt. m. æui T. 2. p. 924. Anno MCCLXXIIII Waldemarus Rex Sveciæ ſecundum Chronicam Danorum gratia indulgentiarum obtinendarum peregrinatus eſt Romam. Poſt cujus receſſum Magnus Frater ſuus de regno ſe intromiſit, quem Svecorum populus pro Rege acceptantes et ſibi fidelitatis ſacramenta præſtantes, verum Regem eorum poſt peractam peregrinationem reuertentem de Regno expulerunt.

Idb. Kranzius Svecia L. 5. C. 24. p. 312. Hic Waldemarus, cum regnum aliquamdiu tenuiſſet, peregrinationem ſuſcepit in terram ſanctam, ritus de more inuiſens urbem Romam, ibi quoque indulgentiis loci gaudens.

Torfæus H. N. T. 4. p. 361.

Dalin Sw. R. H. T. 2. p. 256.

Meſſenius Scond. T. 2. p. 52. ſäger at Waldemar lämnade Regeringen åt Magnus wid ſin utreſa, men ingen Riksdag talas om, och i T. p. 127 går han den nämnda omſtändigheten förbi, talar ej eller om någon Riksdag utan den, ſom blef hållen efter hans hemkomſt.

§. 26.

Så framt man föreſtäller ſakens ſammanhang ſådant, ſom föregående §. innehåller och Corners witnesbörd gifwer wid handen, har Konungen begifwit ſig uti all tyſthet på reſan, och

Trandjenäs Riksdag.

Waldemar Birgerſon. 1274. intet gjordt någon offentlig anſtalt om Regeringen under ſin frå waro. Men Hertig Magnus har däruta ſagit ſig anledning, a ombuden, åtminſtone af Konungen, tillägna ſig Riks-förſtånd ſkapet och tagit Hyllnings-ed af menigheten. Corners utſaga kräftas åfwen af Krantzius (1). Och kunde man i Lybeck o Hamburg likſå wäl weta, hwad ſom tildrog ſig i Swerig ſå betydande mål, ſom man wiſte här hemma, och är ſ ſwårt, at wederlägga deſſa utländingars witnesbörd, ſ egna Hiſtorie-ſkrifware gå afdeles med fullkomlig ryſ K. Waldemars Peregrims-färd, ſom förr är påmint. wärtes ſegd eller inwärtes buller ſatt Riket uti obeſtånd ingen förtränka hwarken Hertigen eller hans medhållare; intet tecken är til något dylikt, lära deſſa ſteg genom rande kunna urſäktas. Under deſſa anſtalter kommer åter hem igen, efter utſeende likſå oförmodeligen ſom han En Herredag bleſ då ſammankallad til Tranöjanäs, nungen och alla hans Bröder tillika med Biſkoparna och förnäme och mäktige i landet woro närwarande. Om d redag har man en ganſka liten och otilräckelig kunſkap blott wil hålla ſig wid de äldres berättelſer; men hos är beſkrifningen omſtändelig nog, faſt mindre pålitelig ges, at detta Herremöte utſattes af K. Waldemar i 1275 wid Samtinget, endaſt för at beſwära ſig Magnus, ſedan at Konungen tilwitte honom grofwa förſtånd-ſyſlan, hwarpå Magnus förklarade ſig och klagade däremot, at Konungen hade förhållit honom af ſit arf; man ſäger ock, at Konungen yttrade Rikets ſönderdelning i Hertigdömen (2). Icke et ord ta år ſagdt af någon af de äldre, och icke en gång som åberopas til witne (3). Där talas allenaſt uti dalag om Kungliga Brödernas oſämja, och är af witnesbörd tydeligt nog, at menigheten bröt fullkomligen hwilket ſkedde wid denna Herredag, ſom hölls emot tiden (4). Antingen Herramötet ſkått i Tranöjanäs eller näs kan wara lika mycket, de gamle nämna ofta hjänäs. Hwad här förehwipit, beſkrifwes af E[illegible] ſunda, än man hos wåra nyare finner uptecknade.

utbraft nu oenigheten emellan K. Wåldemar och Her- Waldemar
us uti fullkomlig låga, så wål Biskopame, hwilka wo- Birgerson.
ådes, som de werldslige Herrarna, bemödade sig på alt 1274.
ägga der upkomna misförståndet. I synnerhet har Her
af Finland å daga lagt et ganska ädelmodigt förfaran
n tilböd sig, at icke allenast lämna sit Hertigdöme til
nellan de twistande, utan ock alt sit fäderne-gods, på
h enighet att Kungliga Familien måtte bibehållas. Men
kunde til frids ställa de upretade sinnen, utan Konun-
ans Bröder skildes åt med mer uppenbar osämja, än den
sat sig. Hertig Magnus gick ock så långt uti sin het-
förkunnade Konungen uppenbart krig (f). Så talar den
Historie-skrifware om denna namnkunniga Herredag, och
in hwarken det ena eller andra Partiet för vog, men
k, at hin onda warit med uti spelet, nämner likwål in-
at han warit mer på Konungens än på Herrigarnas
r denna berättelse lär wål ingen kunna påstå, hwarken
Konungen beskyllade Hertig Magnus, eller at Hertigen Trandje-
sig til alla närwarandes nöje. Det blifwer således nås Riks-
ist, at utsätta på hwilken sida rättwisan warit i all- dag.
Det synes likwål wara utan misstagelse, at Hertig Ma-
dt sig på et sådant sätt, at han under en Konung,
försedd med mera drift och myndighet, hade åtminsto-
blifwa insatt i sängsligt förwar. Dy med hwad rätt
förkunna sin Konung krig? och ehuruwäl man intet
och Handlingarna, hwarigenom Hertigdömet blifwit ho-
igit; kan man dock wara förwissad, at han intet und-
n med den höghets rätt, at han som enwäldig däröf-
uti intet mål wara Konungen undergifwen. Det blif-
swårt at begripa, med hwad skäl denna Herrens för-
t intil kan af wåra nya häfda-tecknare berömmas. Hans
ch goda wett lämnas alltid att sit wärde: men när så-
ndes til olydnad emot sin Lagliga Öfwerhet och til sit
nds förbärf, förtjänar det swåraste straff än lofsord.
t man wet, kunde man dock intet förebrå Konungen
it, än sin owanständiga kärleks-handel med sin Swä-
ten hwad angick det Riket och des styrsel? Efter tidens

[illegible] tyſtigheter utaf ſin äldre Broder.

(1) *Alb. Kranzius* Svecia L. 5. p. 312. Sed dum ille (Wald[emarus] devotionis inſtinctu peregrinatur, rebus, ut putabat, Regni ordi[natis] conſtitutis, frater ejus Magnus, quod Waldemarus ante non [fe]gni jura occupavit, pro Rege legitimo ſe ferens . . . Reverſus [e] grinatione ſua Waldemarus, quum fratrem accepiſſe adminiſtrati[onem] ſui ſe abſente putaret, facile præſenti et redeunti ceſſurum, [ſe] eſt opinione, nam Magnus occupato Regno inſeparabilis incubu[it].

(2) *v. Dalin* Sw. R. H. T. 2. ſ. 257.

(3) *Meſſenius* T. 2. p. 53. T. 12. p. 127. Här på ſenare [tid] och Meſſenius, at Krantzius farit will uti ſin berättelſe om [de] men Meſſenii blotta utſago lär intet göra tilfylleſt.

(4) Chronologia hos Er. Benzelius Mon. Eccl. p. 87. MCCLXX[IV] eſt diſſidium inter Waldemarum Regem Sveciæ et illius fratres. regående §. N:o 6 har man åberopat Torfæi witnesbörd, ſom för Swenſka oroligheterna til 1274. Årstiden, när Herrarn[e] utſättes af Författaren til Rim-Krönikan ſ. 37.

The fyra Bröder tóko ena ſtämpna
Then Staden will jak eder nämpna,
Thet Hof thet war i Tranöjanäs,
Om Sommaren tha löf och gräs
Gade ſik widt om Jordena ſpredt.

Hos Ericus Olai kallas orten Trenijanees, ſom intet [illegible]

§. 27.

Waldemar Birgerſon. 1274.

I en ſådan ſtällning afbröts den beramnade Herredagen, nungen ſkyndade til Stockholm och Hertig Magnus til Ny- ping. Om H. Magnus inſöfwat ſig i det hopp, at hela Ri- ſkulle genaſt förklara ſig för honom, blef han wärkeligen be- igen uti ſin uträkning; hwarföre han ock fann ſig föranlåten, utan widare uppehåll tillika med ſin Broder H. Erik, förſo- ſig til Dannemark, och därifrån med utländſk hjelp föra af- g Sköld emot ſin Konung och Fädernesland. Plikt, ſkyldig- och heder öfwerwägdes af Regerings-ſjuka och bitterhet. Uti annemark regerade denna tiden K. Erik Chriſtopherſon Glip- ig, en orolig Prins, ſom under hela ſin Regements-tid warit lad af och til utaf motgång och medgång, utan at bliſwa där- f hwarken billigare eller klokare. Birger Jarl i Swerige ha- kunnat tilfoga denna Konung mycken olägenhet, då han be- ig uti ganſka kinkuga omſtändigheter, och kan hända en o- elig fada, om han welat betjena ſig af K. Eriks olycka. Men rger tänkte intet ſå, nögd at freda ſit eget Fosterland, oroade aldrig andra utan ſkäl och giltiga ordſaker. K. Erik där- t war ſtrax färdig at lämna hjelptroppar til twå uproriſka uſar, ſom bewäpnade ſig emot ſin Lagkrönta Konung och ſit Fädernesland, utan någon ſärdeles förmån för Dannemark, ſamt ej det ſkulle anſes för Dannemarks fördel, at Swerige genom förſwagades. En elänbig, faſt nog wedertagen Stats- t. Swenſke Prinſarne bleſwo undſatte med Krigsfolk, och e de betala därföre til Konungen i Dannemark 6000 Mark ſwer, eller 144000 Daler Silfwermynt. Utaf ſina egna oppar afſtämnade K. Erik til Hertigarna 100 Ryttare med alt behör, och det öfriga Danſka Krigsfolket anförde af Gref ſon från Halland och Markſt. Stig (1). Med denna und- ning förſtärkt med Hertigarnas anhang i Swerige aftågade arne in i Wäſtergöthland, då Hertig Magnus lät öfwer- uda, at han antingen ſkulle göra ſig mäſtare af hela Ri- ock ſtupa i Härfärden. Man kan finna härutaf, at om aldemar hyſt miſstanker om ſin Broder, haſwa de inga- erie ogrundade. Ty H. Magnus hade ingen rätt til Ri- förſäng af ſin äldre Broder, och om han warit förförde-

Krig emel- lan Ko- nungen och desBröder.

lad

[illegible] wågade sig at möta honom. Det är en stor konst att [illegible] sin fiende, men det är större at öfwerwinna honom. [illegible] dennär gjorde de sådana anstalter, at man borde [illegible] han wille inter winna. Ty största myckenheten tryckte fram [illegible] Tiweden, och lägrade sig i Hofwa utan ordning och [illegible] tåre. Konungen med bästa folket tog sit qwarter i Rom[illegible] då. Drottning Sophia war ock med, och således utan [illegible] hela Hof-staten, hwilken wid sådana tilfällen intet lät [illegible] särdeles förstärkning för Soldaterna. Man trängdes [illegible] Romundaboda uti all bequämlighet. Konungen [illegible] ningen spelade Schach (2). Det hade warit underligt, [illegible] ag Magnus skulle blifwa slagen, när han hade sådana [illegible] emot sig. Han angrep fördenskull den husvudlösa [illegible] wid Hofwa, och beströ, som man anförare warit tr[illegible] na göromål; då den ene delat hit den andre dit, blefwo [illegible] se at springa och taga flykten. Större delen gömde sig [illegible] går och kärr. Men en af de flyktande, sårad och blödig,

Inbördes krig.

största hast til Konungen och berättade, at hela Hofwa [illegible] grad och slagen, rådde fördenskull at Konungen skulle [illegible] inbåka och samla ihop folk på nytt, hwarinnet hon [illegible] de stycken. Konungen beklagade öfwer-nederlaget, och [illegible] rymrad, huru han måtte frälsa sin unga Son [illegible] war ej mer än tre år gammal, förfogade sig med [illegible]

i all ſtillhet och maklighet. Båſta Tropparna, ſom ſtådt i Nerike undaboda, drogo ſig tilbaka til Nerike, men ſom K. Waldemar kort däreſter bleſ til fånga tagen, bleſ intet motſtånd giordt, an hela Riket gick Hertig Magnus med Ed och Hyllning til nda. At Drotningen uti denna oreda ſökt ſin ſäkerhet uti et oſter, är åter utan alt witnesbörd af de gamla förebragit, man mer twärt om, at hon äfwen ock bleſ fången (4). Men ſom ertig Magnus åtminſtone därutinnan wille wiſa ädelmod, at ti intet höll ſina förnäma fångar under ſtark bewakning, benkte de ſig af tilfället och flyktade undan til Kongahäll i Bohuslän, ſom då hörde til Norrige. Äfwen gamla Handlingar äro ge öfwerensſtämmande om året, när detta hände, emedan det förres af ſomliga til 1274 och af andra til 1275 (5). Det ma torde likwäl wara tilförlåteligaſt, emedan det med Norrſka berien ſynes komma öfwerens. Waldemar Birgerſon. 1274.

(3) Ericus Olai p. 66 ſäger, at Tractaten emellan K. Erik i Dannemark och Swenſka Hertigarna är ſlutad i Skanderborg 1275. Men Hvitfelt ſätter åter 1276. Om deſſa år hafwa ſin riktighet, torde det hafwa warit et förrapande af en äldre Afhandling, emedan förſta Tractaten lär förmodeligen hafwa gådt förut ſielfwa wärkeliga fiendtligheterna. Uti Rimkrönikan p. 38 nämnas 700 häſtar, ſom Hertigarne wärfwade i Dannemark. De Danſke enförarne omtalas af Hvitfelt ſ. 278, men uti Swenſka Handlingarna nämnas de intet.

(4) Ericus Olai p. 65. Rege itaque ita dormiente et Regina magniloqua ſcacces ludente &c.

(5) Torfæus Hiſt. N. T. 4. p. 361. Sjelfwa orden förtjena at anföras: Indunt quoque annales noſtri communi conſenſu, hoc anno (1274) circumediam ætatem, Waldemarum Sveciæ Regem a fratribus ſuis Magno Ericó, auxiliis Regis Daniæ Erici ex parte adjutis, impugnatum, male tandem acceptâ, cum filio ſuo Ericó trium annorum puero, in Norvegiæ Provinciam Borgarſyſſam, ad Erlingum Alfi filium fugiſſe, relictoque ibi hunc filiolo, dum Sveciam repeteret, cum uxore Sophia a fratribus ſuis, imperioque abdicato Sveciam fratribus ceſſiſſe, paulo poſt fratrem ſuum Ericum fato functum, elapſosque e cuſtodia Waldemarum et Sophiam ſuam Ragnildisholmam ad Kongahellam deveniſſe &c. Ericus Olai wid haft underrättelſe om K. Waldemars undanflykt til Norrige, ſynes dock därom p. 67. Alii dicunt, Regem Waldemarum fugiſſe tunc Norvegiam cum uxore et filio. Detta ſtyrker Norrſka Handlingarna, hwarföre man ock med mera tryggbet ſlöjer ſig wid dem i det föl-

Waldemar Birgerſon. 1274.

(4) v. Dalin ſ. 269. Om Drotningens fängenſkap witnar icke allenaſt ofwanregående Anmärkning, utan ock andra berättelſer, ſom under nästa Capitel mer anföras.

Jubördes krig.

(5) Chronicon hos Ludewig N. 1. p. 32. A. D. MCCLXXIV [illegible] lum fuit Hobro in Profeſto Viti et Modeſti et fugati ſunt Sveci [illegible] nis, et poſt brete Rex Waldemarus et Regina ſua capti ſunt. [illegible] Archiep. Chronicon p. 168. A. D. MCCLXXV bellum fuit in [illegible] Svecia inter Suecos et Danos et fugati ſunt Sveci a Danis [illegible] viti et modeſti martyrum. Eodem anno Stigothus mareſc[illegible] qui prius bellum vicerat, captivauit Waldemarum Regem Svec[illegible] re ſua Margaretha &c. Chronicon *Celſii* p. 7. MCCLXXV [illegible] bitum eſt Howm juxta Tyvid VIII Cal. Julii feriâ VI. [illegible] Ladhalass captivavit fratrem ſuum Waldemarum tunc Regem S[illegible] *arium Wisbyenſe* p. 178. MCCLXXV prœlium fuit in Hoef [illegible] marum Regem Sveciæ et fratrem Ducem Magnum, ubi Victori[illegible] Magno, et Waldemarus fugatus eſt in Norwegiam, et Dux [illegible] lectus eſt et coronatus Upſaliæ MCCLXXVI. Af deſſa witne[illegible] man, at Hofwa ſlykten ſkedt i Junii månad, ty Viti och [illegible] infaller den 15 Junii, men Celſii Chronicon utmärker [illegible] dagen.

§. 28.

Waldemar får Göthaland och Rike.

Det är ganſka troligt, at K. Waldemar, då hen[illegible] gen blef förd til ſin ſegrande Broder, ödmjukat ſig [illegible] aldeles och ſagt, at han gärna wille öfwerlåtna [illegible] allenaſt han ſick behålla ſina Fäderne-gods. Det [illegible] ſannolikt, at Hertig Magnus förebrådt Konungen det [illegible] haft emot honom, hwilket Drotningen egenteligen upp[illegible] och wara, at H. Magnus widare tillagt, at han [illegible] dre ſkulle beröta Konungen med barmhertighet och [illegible] anföres det åtminſtone af Ericus Olai (a). Men oa[illegible] på an, hwad han ment med barmhertighet och [illegible] twa ordet barmhertighet, om Hertigen wärkeligen ber[illegible] utaf, ſynes icke deſtomindre wara lagom ädelmo[illegible] Råd tillika med andra förnäme Herrar och Mä[illegible] mankallade i Weſtergöthland, och genom deras [illegible] öfwerenskommit, at Waldemar ſkulle behålla [illegible] Östergöthland, nämligen, Weſtergöthland, S[illegible] land och Dahl, men Hertig Magnus däremot af[illegible]

t. Man dr intet fullkomligen öfwertygad, om dehna delning it gjord förr eller efter K. Waldemar med sin Drotning af- til Norrige. Det lär likwäl wara emotsägeligt, at K. ldemar wärkeligen warit i rolig besittning någon tid af Gö- Rike, det kan slutas därutaf, at han år 1275 uti Decem- månad firade sin Dotter Ingeborgs Bröllop med Gref Ger- af Hollsten uti Lödöse (2), under hwilken frögdefest, Konung ldemar ock stadfäste de Privilegier, som Hamburgarne 14 sförne hade fått af Birger Jarl (3). Detta Bilåger och gif- l har warit aldeles obekant för de flåste af alla wåra Hist- arr, men bör så mycket mindre dragas i twifwelsmål, som Ko- s eget Bref lämnar därom et aldeles ojäfwigt witnesbörd. denna delning har likwäl K. Waldemar intet warit särdeles gd, i synnerhet sedan hans Swåger K. Magnus Håkanson rige sönnes med fullkomligt alfwar påtaga sig hans angelä- . Waldemar gjorde fördenskul följande året, 1276, en re- Bergen, hwarifrån så wäl Konungen i Norrige, som Ko- n i Sverige följdes åt til Götha Älf, och hade til mötes Lofaberg Hertig Magnus Birgersons Fullmäktige, som skulle lägga om någon billigare förlikning, men ingen ting kunde lagen afgöras (4). K. Magnus Håkanson fattade förden- best-beslut, at nästa år eller 1277 med än mera drift befor- berta wigtiga mål til et ändeligit slut. Imedlertid hade g Magnus icke allenast tilägnat sig titel af Konung redan (5), utan ock wärkeligen låtit kröna sig 1276 uti Upsa- dan han förut blifwit utropad för Konung wid Möraste- (6), så at Sverige i stället för en Konung nu hade wärke- (7). Genom K. Magnus Håkansons bearbetande war sammanträde emellan alla Nordens regerande Herrar, som ut- wid Götha Älf 1277. K. Magnus i Norrige gjor- bedenskul färdig at resa til den utsatte samle-platsen, och hem til Kongahell den 21 Junii med en Flotta af 160 K. Waldemar kom ock til Ragnildsholm och hade med drutning Sophia och sin sem-års gamla Son Prins Erik. gen därefter eller Midsommarsdagen seglade K. Magnus berg med hela Flottan, dit äfwen K. Waldemar förfo- tillika med de Dansta Fullmäktige, hwilka inställt sig

Waldemar Birgersön. 1276.

Waldemar åt bekräftar. Hamburgs Privilegier.

Magnus Konung i Sverige.

utsat

1277.

Waldemar Birgerson. 1277.

dels til at befrämja förlikningen emellan K. Waldemar och Hertig Magnus, dels ock til at handla om ersättning för det intrång, som Hertig Magnus gjordt i Skåne wintern förut. Så snart Hertig Magnus anlände, gjorde han ofördröfwat sit besök hos Konungen i Norrige i Haberga, fredsförslagen blefwo däröfwer ytterligare dragne uti K. Waldemars och Hertigens Tält. Men då Hertig Magnus förklarat sig, det han intet wore sinnad att afbryta sammanträdet och öfwerläggningarna, så framt intet K. Waldemarson wore äfwen tilstädes, förde K. Magnus honom sielf til samlings-platsen, hwarefter han med mycken talighet och styrka förmanade de twistande bröder til fred. Man kom då öfwerens at saken skulle til goda mäns öfwerlämnas. Uti K. Magnus Håkansons suite woro nämne Herrar närwarande, såsom Arke-Biskopen från Lund, Biskop Andreas från Oslo, Bisk. Ascerin från Bergen, Erling Alfsson, des Son Alf Erlingson och flere. Med Hertig Waldemar woro Arke-Biskop Folke från Upsala, B. Henrik från Strengnäs, B. Erik från Skara, Biskop Anund från Werike, m. fl. andre werldslige Herrar. Från Dannemark hade infunnit sig Biskop Johan från Borglum, Toche från Arhus, Herr Niclis ren från Andworschog, Johan Lille från Skåne, m. fl. andra. Grefwen af Rawensberg och Gref Jacob ifrån Holland woro ock tilstädes, mer som åskådare än som delegerade i grefflen, så at en ansenligare samling af förnäme personer hade warit tilförne i Norden. Bägge Herrar Bröderna underhandlade efter det Förslag, som Konungen i Norrige gifwit, hwarefter K. Waldemar walde Arke-Biskop Johan från Lund, Biskop Martin från Bergen, Johan från Borglum, Prioren Johan Lille, Erling Alfsson, Alf Erlingson och Olof af Skåne emot utnämnde Hertig Magnus Folke från Upsala, Biskop Henrik, Biskop Erik, Bisk. Anund, Johan Philipson, Ingegaut, Ulf Carlson, Bodwar Ulf Fases Son, och Ingemar. Men K. Magnus Håkanson war af bägge Herrarne Medlare eller Fredsmäklare, som skulle göra anstalt. K. Waldemar började då sit påstående om fullkomlig underhållningsliga höghet, då han ock wore beredwillig att wara för Laglig Domare och fullgöra det urslag, som

Congressen wid Götha Alf.

n påstod tillika, at des wederdeloman borde på samma sätt Waldemar Birgerson.
'aſta sig lika wilkor. Detta afſlogs helt och hållit af dem, 1277.
oro på Hertigens sida, men de tilbödo K. Waldemar Hel-
id, Wärmland, och hela landet wäſter om Wänern till-
d Sticklaborg och trehundrade marks årlig Ränta. Wid Congreſs wid Götha Elf.
utlärelſe yttrade sig K. Magnus Håkanſon, at utan Rikets
ade återställning ingen förlikning kunde haſwa rum, så myc-
r, som K. Waldemar undergått den störſta skymf och o-
, som någon wederfaras kunde, det war ohördt, at en Ko-
som intet war anklagad för något brott, mycket mindre
skulle fiendtligen angripas, des underſåtare dräpas, han
lika med sin Gemål til fånga tagas, afſättas från Rege-
och til skymfeliga wilkor twingas, med förklenliga ord och
drande upförande bemötas. Och det som war än wärre,
n betagit des omyndiga Son alt hopp om Regeringen, se-
lan walt en anman Konung, medan både Fadren och So-
oro ännu i liſwet. K. Magnus Håkanſon tillade än wida-
Waldemar såſom Konung intet war sina underſåtares
å något sätt undergiſwen. Det kunde fördenſkul intet an-
nerlumba än såſom en ny skymf, då man til ersättning för
ken oförrätt wille göra tilbud af några få landſkap och Höf-
dömen. Sedan K. Magnus Håkanſon på föreskresna sätt
at sit sluteliga yttrande, förenade sig K. Waldemars skil-
dn ytterligare uti samma påstående, men som Konungen i
ge intet lät sin talrika Flotta tjena til Bihang af sit wackra och
undade tal, öfwertygades därigenom hwarken Hertig Ma-
eller hans medhållare, utan sammanträdet uphäfdes, och
aldemar förblef i samma omständigheter, som han warit
t. På detta sätt föreställes detta märkwärdiga samman-
af Torfæus, til följe af de Norrska Handlingar, som han
händer (8). Berättelsen förtjenar fördenſkul en nogare
kning, emedan alle wåre egne Hiſtorie-ſkriſware både al-
nare intet behagat lämna någon underrättelſe därom.

Olai p. 67.

Waldemars Bref dateradt Ledoſum 1275 quinta feria poſt Feſtum Nicolai próxima in nuptiis filiæ noſtræ perdilectæ et Comitis Gerardi de Holſatia, wiſar tiden när Bilägret blef hållit. Ärk. B. Erik

Waldemar Birgerson. 1277.

Benzelius är den enda af wåra Jahemska Historie-skrifware, som nämner om Prinsessan Ingeborgs giftermål med Gref Gerhard af Holsten, på hwilken beropar han sig på Continuator Alberti Stadensis p. 39. Se ock Rhyzelius til Sw. Hist. p. 183. Uti Romerska Calendern äro flere dagar helgade til den heliga Nicolaus. Eremiten Nicolaus Tolentinas, hwilken hänföres til den 10 Sept. Nicolaus Martyr d. 23 Octob. Nicolaus Episcopus d. 6 December. Uti wåra Nordiska Calendarier finnes allenaſt Nicolaus Episcopus, hwarföre man ock utsatt K. Waldemars död til December månad. Konungens Bref skal anföras uti nästa anmärkning.

(3) *Petrus Lambecius* Rer. Hamburg. Lit. 2. p. 66. n. 409 [illegible] Brefwet, som K. Waldemar wid sin Dotters Bröllop utgifwit, lyder så: Waldemarus Dei gratia Rex Sveorum, omnibus præsentes inspecturis salutem in Domino sempiternam. Noverit vestra [illegible] quod illam, quam inclytus Princeps Pater noster Dominus [illegible] licis memoriæ Dux Sveorum gratiam Burgensibus de Hambor[illegible] rat, de nostra voluntate libera præsentibus confirmamus &c. [illegible] dosum &c. Man kan af detta Bref finna at K. Waldemar [illegible] denna tiden warit regerande, ty annars hade förmodeligtwis [illegible] ne intet hos honom anhållit om sina Privilegiers stadfästande, [illegible] han aldeles intet haft at befalla öfwer någon del af Riket.

(4) *Torfæus* Hist. N. T. 4. p. 362.

(5) At Hertig Magnus redan fört titel af Konung 1275, de [illegible] utaf den stadfästelse, som han gifwit Borgarne i Riga, på [illegible] som dem tilförne af K. Waldemar warit förlänte. Brefwet [illegible] jer: Magnus Dei gratia Rex Sveorum Venerabilibus Dominis [illegible] dis Domino Jo - - Dei gratia S. Rigensis ecclesiæ Archiepiscopo, [illegible] Domus Teutonicorum per Lyvoniam, A. Priori Fratrum, [illegible] minorum salutem in Domino sempiternam. Referentibus nobis [illegible] didicimus, dilectum fratrem Waldemarum, Prædecessorem nostrum [illegible] gimine Regni, Civibus civitatis Rigensis quasdam concessiones [illegible] indulsisse in hunc modum, (här införes K. Waldemars Bref.) [illegible] Nos igitur suprascriptas concessiones et libertates [illegible] tæ sunt, ratas habemus et ipsas auctoritate Regia [illegible] Lincopiæ anno Domini M.CC.LXXV pridie Non. Octob. [illegible] af Brefwet finnes uti Rigas Privilegie-Bok p. 160, [illegible] lämnad af Etats-Rådet Langebeck i Köpenhamn.

(6) *Ericus Olai* p. 70. Alicubi scriptum invenitur [illegible] MCCLXXVI depositus est Rex Waldemarus, per [illegible] propter sua facinora, et electus est frater ejus Magnus [illegible] in Upsaliensi ecclesia coronatus. Detta witnesbörd [illegible] con Wadstenense *Celsii* p. 8. MCCLXXVI. [illegible] Dominus Magnus Ladhalaas, likaledes af det [illegible] Benzelius M. Eccl. p. 87. MCCLXXVI Com[illegible]

Magnus Ladelaas. Detta ſtadfäſtes widare af Diarium Wibyenſe hos Ludewig p. 178 et Dux (Magnus) in Regem eſt electus et coronatus Upſaliæ in die Pentecoſtes A. D. MCCLXXVI. Så at Meſſenius lår haſwa warit aldeles obefogad at påſtå, Scond. Lib. 12. p. 128, at Herr Magnus intet blifwit krönt förån 1277. v. Dalin och andre, ſom följt Meſſenius, böra ock i detta målet rättas. Waldemar Birgerſon. 1277.

) At K. Magnus fördt Konungſlig titel, är redan bewiſt uti föregående 6 Anmärkning. At Waldemar tillika fört ſamma ärenamn, är likaledes wemotſägeligt, ſå wäl af Privilegierna, ſom han gifwit Hamburgarna 1275, och Lybeckarne 1276 eller 1277. Man har ock et annat Bref af Waldemar in octava beati Laurentii (d. 17 Aug.) 1277 gifwit i Roſkild, uti hwilket han kallar ſig likaledes Dei gratia Rex Sveorum. Breſwet finnes uti Peringſkiölds Diplomatar. T. 3.

Torfæus H. N. T. 4. p. 362 följande. Det wore för widlyftigt, at här införa hela Torfæi berättelſe, men K. Magnus Håkanſons utlåg kan dock för ſin märkwärdighet ſkull inryckas ſådant ſom denne författare det utſatt p. 365. Magnus vero Norvegiæ Rex, Regnum ei (Waldemaro) integrum, et illibatum omnino reſtituendum urgebat, cætera omnia repudianda, atroces injurias dictitans, cum eum inauditum, nec quidem criminis accuſatum, nec convictum armis invaſerint, ſubditosque ac ſubditis ejus crudeliter occiſis ipſum denique cum Regina captivum duxerint, regno ſpoliaverint, ad iniquas et erubeſcendas conditiones coëgerint, multisque aliis gravibus contumeliis tam verbis quam factis affecerint, quodque maximum filio a ſucceſſione remoto, alium Regis utroque vivo ſurrogaverint, cum tamen judicio eorum quippe Principi neque haud obnoxius eſſet, tantas tam atroces injurias contumeliasque jam ſubſidio oblationis Provinciarum pauearum etiam cumulari.

§. 29.

Congreſs wid Götha Älf eller Kongahälla.

Den granlagenhet, ſom Torfæus brukat wid ſammanſkrifningen af ſin Norrſka Hiſtoria, går i full borgen för hans berättelſe; några påminnelſer kunna icke deſtomindre göras härwid, ſom böra upſyſas och undanröjas. v. Dalin utſätter Prins Erik Waldemarſons död til år 1268 och ſtödjer ſin berättelſe på Olai (1). Härom lår intet twifwelsmål kunna yppas, men förbrar intet, at ju K. Waldemar, efter ſin äldſta Sons död, kunnat haſwa en yngre Son, ſom ock blifwit kallad Erik; och nämnes ofta uti denna tidens Handlingar, ſom både föregående och af det följande inhämtas kan. Widare af den omſtändighet göra Norrſka Hiſtorien trowärdelaktig, att Biſkop Folke ſäges haſwa warit närwarande wid Congres-

Waldemar Birgersson. 1277.

greſſen, då han likwäl ſkal wara död 1276, den 3 Martii. Så ſkrifwer icke allenaſt Biſkop Rhyzelius, utan ock den gamla Biſkops-Krönikan, ſom Scheffer och E. Benzelius utgifwit. Scheffer har längeſedan gjordt den anmärkning, at det är [illegible] lunda afgjordt, at Ärke-Biſkop Folke afſidit förbemälte år 12[illegible], emedan Ericus Olai har anteknat hans bortgång ur werldens [illegible] et helt annat ſätt, då han säger, at så wäl Biſkop Erik [illegible] ra, ſom Ärke-Biſkop Folke dödt 1278 (3). Anund [illegible] af Nerike, ſom omtalas uti Norrſka Hiſtorien wid Kongahäll [illegible] manträde, kunde ock til äfwentyrs upwäcka någon miſtanke, [illegible] ſom Anund wärkeligen war Biſkop i Strengnäs denna [illegible] Nerike war långt förut med Strengnäs Biſkopsdöme, [illegible] är härutinnan aldeles intet miſtag, och en Norrman [illegible] därföre tadlas, då han kallat honom Biſkop öfwer Ner[illegible] han wärkeligen war, faſt han kan hända warit öf[illegible] Nerike och Strengnäs lydde under en och ſamma Bi[illegible] dan deſſa twiſwelsmål, hwad Swenſka Hiſtorien angår, [illegible] nit, lär ſammanträdet wid Kongahäll hafwa all den tro[illegible] het, ſom begäras kan. K. Magnus Håkanſons utſlag, [illegible] förſwar för K. Waldemar ſynes för öfrigt mycket wäl [illegible] och jag twiſlar, om den, ſom wil med eftertanka öfwer[illegible] tig Magnus Birgersſons förhållande, kan göra det [illegible] Här är nu mera ingen ordſak, ſom kan förbinda en H[illegible] ware at tala mer för den ena än för den andra. [illegible] och inga allmänna loford böra tjena til rättesnöre. St[illegible] ock wilja hålla ſig wid de ſenare, ſkal man ock af [illegible] Skrifter än Johannes Magnus och Meſſenius finna, at [illegible] demar war intet utan all förtjenſt (4). At K. Ma[illegible] rige widare ſagt, det en Konung intet kan dömas [illegible] ſätare, är en ſats, ſom en Konung för ſin egen [illegible] ſtå. Saken lär ock hafwa ſin fullkomliga rätt[illegible] är om en Konungs enſkildta gärningar, hwarigenom [illegible] nes rättigheter på intet ſätt förolämpas, och när [illegible] ſin en Konung bliſwit aſſatt för en kärleks-handel [illegible] ingen wäldſamhet warit förknippad? Om wid ſ[illegible] ſtigheter emellan Konung och underſåtare, då [illegible] rings-form ſäges wara kränkte, Ständernas [illegible]

Congreſs wid Kongahäll.

, är et orda-krig, ſom nu angår oß intet, men be- Waldemar
mmer ofta at omröras hädaneſter i Swenſka Hiſto- Birgerſon.
varwid efter wanligheten merendels warit ſel på bå- 1277.

Sw. R. H. 2 D. ſ. 250. Han påminner ock, anmärkn. e) at rrat ſig, då han widare berättar wid år 1291, at K. Wal- a Son blifwit inſatt i Fängelſe, utan menar v. Dalin, at en l Kronan måtte wål någon gång imedlertid blifwit omtalad, wat. Härom blifwer framdeles på wederbörligt ſtälle widare Erie Olſons witnesbörd om Prins Erik Waldemarſons död 3 p. 64. Ericus autem filius Regis obiit MCCLXVIII. Det- rmodeligen wara ſant, men den Prins Erik, ſom K. Walde- l ſäkerhet hos Erling Alfſon i Norrige efter nederlaget wid 74, war då intet mer än tre år gammal, hwarutaf lär wara gt, at Drotning Sophia ſedan 1268 fått en annan Son, blifwit kallad Erik, och är således fråga om denne ſenare, och en förre.

Anmärkningar til Biſkops-Krönikan p. 35.

lai p. 72. Hoc tempore videlicet Anno MCCLXXVIII obiit ricus Epiſcopus Scarenſis. Eodem anno obiit Dominus Folko pus Upſalenſis. Men härom mera framdeles.

a hos E. Benzélius p. 87. MCCLXXVII Waldemarus cum æ Erico in exercitu magno vaſtavit Veſtrogothiam. Eodem ciliati ſunt Magnus Rex et Dominus Waldemarus Regis frater, prum, quod admiſerat cum uxoris ſuæ ſorore, a Regno Sveciæ eſt, poſtquam multis annis *glorioſe regnaverat.*

§. 30.

Congreſſen wid Kongahäll fruktlöſt aflupit, upbröts Magnus Håkanſon ſom K. Waldemar från mötes- ankommo Thorsdagen däreſter til Ragnildsholm. ſeglade K. Magnus Håkanſon til Tunsberg och ha- Drotning Sophia, Prins Erik Waldemarſon, och Ingeborg och Cathrina, men K. Waldemar afre- nemark (1). Denne Konung wann igenom denna Con- ingen förbättring på ſina wilkor, dock är det troligt, intaga ſig af et falſkt hopp om återſändet af ſin t, genom det miſſförſtånd, ſom upkommit emellan K.

Waldemar Birgerson. Erik i Dannemark och Hertig eller Konung Magnus i Sv
Waldemar låter förbensful tillsäga sin Broder H. Magnu
1277. då uppehöll sig på Sanda i Östergöthland, at han wär
intet nögd med den gjorda delning af Riket, utan wille h
tingen hafwa alt eller intet. Det ser ock ut, som K.
mar uti egen person gjordt denna upsägelse, hwilket åte
et nytt bewis på hans ofördsigtighet (2). Rätta sa
af owiljan emellan K. Erik och Magnus wet man
intet. Ericus Olai gifwer wid handen, at wenighet d
kommit, at Konungen i Dannemark fordrade betalni
Troppar, hwarmed han undsatt Hertigarne wid början
ska segden (3). Olaus Petri däremot håller före, at de
Tropparna gjordt åfwerwåld inom Swenska gränsen,
tågat til Dannemark efter Hofwa förrättningen, och
därigenom blifwit upretad til hämnd. Detta är lit
gifning, och om så är, war det Hertigens eget fel,
gat sådan anstalt, at det kunnat hindras och und
kelt, som i Swenska saker merendels föhjer Olaus
samma sätt anförd anledningen til detta owäsende.
gen H. Magnus haft denna ordsak til sit förhållande
gon annan, eller ock ingen, gjorde han inbrott i
Skåne, sedan han wid Mårtens-mässan 1276 firat
i Kalmar med Hollstenska Prinsessan Hedwig. Wåld
och brand utöfwades då på de oskyldiga inbyggarne
skonsmål, alt lades i aska, hwar Swenska Tropparna
och skola tre Härader i synnerhet wid detta tillfället
Inbrott i Skåne af Magnus Birgerson. lagde (4). Men når Magnus kom til Rignabro (5),
nom Marsken Ulfo med Danska Håren, då M
ba'a med det eröfrade bytet til Swerige. Ut
nika säges, at de Swenske med stam wände
sanningen, kan wäl ingen påstå, at någon
segden af Hertig Magnus inlagd ( ). Man
sig, at K. Erik skulle kunna detta förstånde
man ock finner, at Danska Krigshären
in uti Småland och Wästergöthland, som
ras, sast man intet är aldeles förwissad,
1277 eller 1278. De sieste gamla Tide-

den förra året, dock synes der senare vara sannolikare, Wäldemar
dål ingen wisshet uti detta målet kan erhållas (7). Det Birgerson.
wck wara utan twifwel, at H. Magnus efter den af K. 1277.
emar gjorda Krigs-kungörelse satt sig uti besittning af
emars Länder, ty annars hade det härjande, som Walde-
föhje med K. Erik från Dannemark föröfwat uti Småland
östergöthland, warit oförmärkeligt.

rfæus H. N. T. 4. p. 364.
icus Olai p. 68. Acceſſit igitur (Waldemarus) fratrem ſuum Regem
num in loco, qui dicitur ſanda, aperte ei denuntians, aut forte per
ſignificans, quod de diuiſione Regni, jam alias facta, non eſſet con-
is, &c.
ſus Olai p. 67.
cus Olai p. 68. Chronicon N:o 5 hos Ludewig p. 93. MCCLXXVII
nus Dux Sveciæ factus eſt Rex, qui Scaniam ſibi ſubdere volens tres
a Provincias incendit et ſpoliauit, ſed Dapifero Viſbone ſuperveniente
fus eſt. Om detta årtal wore riktigt, måſte inbrottet i Småland
Östergöthland hafwa ſkett 1278.
quabro kallas ſtället så wäl hos Ericus Olai, ſom uti Rim-Krön-
och ſynes troligt ſom v. Dalin påmint, at det warit någon Bro
r Rönne Å, ſom intet långt från Engelholm utflöper i Hafwet, men
i af de äldre Häfdateckнare har ſagt, at Bron warit upkaſtad.
nicon hos Ludewig N:o 1. p. 33. Eodem Anno (1276) Magnus
num Rex duxit filiam Comitis Gerardi Holſatiæ in uxorem, et, ce-
is nuptiis, Sueci Hallandiam et Scaniam furtiue cum exercitu intra-
t, deuaſtatisque quibusdam villulis in extremis finibus, iidem audien-
uerſus ſe indigenas congregari, ſolo metu vulnerati et in fugam con-
cum dedecore receſſerunt.
ſ Olai p. 68. hänförer både Inbrottet i Skåne och Småland til
, men det ſtrider emot hans egen utſaga, ty, ſedan han nämnt om
ſenſkas infall i Skåne, säger han, at de Danſke drögde med ſit
öfwer wintren, quieverunt tamen hac hyeme a bellorum inſultu.
nka anledning måſte Smålandſka Tåget uptiuitas til 1278, så wi-
ſedde om wintren i Januarii månad. Chronicon hos Ludewig
p. 84 ſätter Wäſtgöthſka plundringen til 1278. A. C.
XVIII. Ericus Rex Daciæ vaſtauit Weſtgothiam et Waldemarus
Sveciam, men andre hafwa åter andra åretal, ſom af Anmärk-
wid följande §. inhämtas kan.

§. 31.

Wedergällning för de Swenſkas förehållande i Skåne och
inbryta Danſka Tropparne förſt i Småland och We-

Waldemer Birgerſon. 1277.

rende, hwar de framföre på ſamma ſätt, ſom Magnus [illegible] husbeſök i Skåne. K. Waldemar lär ock haſwa warit i [illegible] med de Danſka wid detta tilfället, i hopp at genom [illegible] hjelp återwinna ſin bortmiſta Krona. Åtminſtone beſkyll[illegible] demar för Wexiö brand, hwarigenom äfwen Domkyrkan [illegible] aſka (1), hwarföre han ock förſonade den ödeläggelſe [illegible] ſtånk af Tulegarn (2). Man kan intet med ſäkerhet [illegible] Lybeckarnas Privilegier bleſwo wid detta tilfälle af Kon[illegible] demar bekräftade. Så mycket är oſelbart, at de äro [illegible]

Inbrott i Småland och Weſtergöthland af Waldemar och de Danſke.

Wexiö år 1277. Lybeckarne bibehöllos härigenom i [illegible] wid den förunta Tullfriheten, utan bleſwo ock ſtadfäſta[illegible] rättighet, at wid förefallande ſjöſkador ſielfwe ſå bärga af[illegible] ſå mycket de förmådde (3). Man kan ſå af detta, ſom[illegible] ſka Handlingarna finna, at Magnus, ſit wal och kr[illegible] tadt, ännu intet af alla utländſka Makter warit allmänn[illegible] känd för Konung. Kan ock wara, at Lybeckarne i a[illegible] det upkommna krig, hwars utgång ännu ingen kunde ſ[illegible] reſtält ſig, at ſnarare kunna winna den begärda ſtadſ[illegible] alt war i oreda, än ſedan ſlutet på fiendtligheterna ſat[illegible] i ſkick och ordning. En gammal Krönika giſwer wid h[illegible] Danſka inbrottet började wid Trettonde-dags tiden, o[illegible] in til Påſken (4). Som de Danſke uti ſit framfarande[illegible] te det ringaſte motſtånd, bleſwo de, ſom gemenligen [illegible] deles ſäkre och wårdslöſe. Säkerheten ökтes genom [illegible] ſtärkning, ſom anfördes af Bengt Alleſon (5) och Pa[illegible] Den tid de intet plundrade och härjade, anwändes [illegible] bud och Söthrötsdagar. De Danſke hade likwäl u[illegible] uti Tråna på tjenliga ſtällen, hwilka ſkulle gifwa t[illegible] någon fiendtlighet förſpordes. Denna förſigtighet h[illegible] rit tilräckelig emot Bönder, men emot et järnklädt [illegible] då i allmänhet brukades, wille det intet förſl[illegible] Ulf Carlſon, utan hinder af de i tråna utſatte [illegible] i all bequämlighet antågandes med twåhundrade [illegible] karne gåfwo wäl anſkri, och de Danſke bröta ſi[illegible] ordning, ſomlige förſedde med härneſk, ſomlige utan [illegible] half bewäpnade. På detta ſätt möta de Ulf C[illegible] gren gjordes intet ſärdeles länge twiſtig, [illegible]

så anfallet nedergjordes, blef med sielfwa anförarne til fånga ta- Waldemar Birgerſon. 1278.
Fångarne blefwo likwäl hemförlofwade mot försäkran, at de
r ett års förlopp på god tro skulle inställa sig i Söderköping,
spels utan, om de deß förinnan inter blefwo utlöste eller fri-
imedlertid genom Freds-fördrag inter blef ändadt (6). Säl- Inbrott i Småland och Westergöthland.
förbade Ulf Carlson alla de Lagrar, som i detta Fältåg
hämtades. Men denna förlust hindrade inter K. Erik, at med
ännu talrikare Krigsmakt bryta in i Wästergöthland. Som
en anstalt til motstånd war gjord, war segren ganska lätt, och
lod i eröfringen af Axelwolds Slott, men hela landet blef för-
ndladt i en ödemark. K. Waldemar war åfwen här närwa-
de, smickrad af hopp om sin Kronas återfående, fast den war
pt dyr, då hon med undersåtarnas elände skulle köpas. Wid
denna förödelse gjorde K. Magnus ingen ting. At han i så-
a omständigheter inter wägade någon huswud-träffning war
ftigt; ty spelet war nog högt, då sielfwa Kronan stod i sa-
Men at han hwarken på et eller annat sätt hindrade så
ken wåldsamhet, synes inter kunna ursäktas. Man förgäf-
, at Magnus såg sig för swag at göra motstånd emot en öf-
lägsen makt; ursäkten synes likwäl nog lam, då han hade un-
sin befallning hela Rikets styrka. Om Af han därföre afhållit sig
at mota K. Eriks förfarande, efter han hade afsky för blods-
telse, som några föreburit (7), är det en besynnerlig saktmo-
et i krig: och om H. Magnus däraf warit intagen, hade
warit bättre at han brukat den wid Hofwa, då all denna
utgjutelse och ödeläggning kunnat undwikas. Öfwer K. Wal-
r kan man intet undra. Et lätt, wekligt och wälluftigt sin-
ser altid för et trälaktigt dagswärke at tänka, hwarigenom
terſinnande stadnar wid det närwarande, och förlitar sig på
s ord för det tilkommande. K. Waldemar hade annars u-
böjd kunnat finna, at undersåtarnas ödeläggelse war intet
ägen til Thronen, och at K. Eriks afsigt war ingalunda
ta H. Magnus, utan dels at hämnas, dels at utfordra
lofwade penningar. Hwarföre ock, så snart Konungen i Dan-
ödrom sätt försäkring, wände han tilbaka utan alt widare
ande, och utan fara (8). Dock likwäl talas om nå-
ada, som Danska Tropparne lidit wid Axthage, men om

Waldemar Birgerſon. 1278. Freds-ſlutet

den af ſammanrotade Bönder bliſwit förwärfwade, eller de tigens utpoſter, wet man aldeles intet. Wäl wet ſannaſt, Magnus utloſwade at betäla ſin ſkuld, och ſiendtligheterna des: H. Magnus bref erkänd för Konung i Swerige; och demar, med förluſt af Konungsliga Titeln, fick behålla Wäſtergöthland, eller kan hända hela Götha Rike, öfwer ka länder han härſkade innan ſidſtu ofreden uptäcktes (1) at denna Danſka ſegden efter wanligheten tjent til Imedlertid woro bägge Rikerna förſwagade, och många kior habe på bägge ſidor bliſwit olyckeliga.

(1) *Ericus Olai* p. 69.

(2) v. *Dalin* ſ. 264. wil ej medgifwa, at K. Waldemar ſkänkt Weris Kyrka, utan tror, at det warit Tolg i Norrwidinge Småland. Kan wäl wara. Ericus Olai och Rim-Krönikan wäl bägge Tollegarn.

(3) K. Waldemars Bref härom lyder ſå: Omnibus præſentes litteras inſpecturis Woldemarus Dei gratia Rex Sveorum in omnium. Saluatorem æternam. Tenore præſentium conſtare volumus univerſis, quod uibus Lubecenſibus ad Regni noſtri limites nauigio venientibus ris exemplo tam bonæ memoriæ Patris noſtri Birgeri quondam quam affectione propria, quam ad ipſos exigentibus eorum mer mus et habere per Dei gratiam perpetuo volumus provocati, privelegia per memoratum Dominum Ducem Patrem noſtrum ſua conceſſa poſt mortem ejus de nouo tam ſuper theloneo quam bus naufragii, quam diu dicti cives eis per ſe vel alios exer uare poterint et voluerint, now tollendis ſæpedictis civibus habenda in poſterum præſentibus litteris ſigilli noſtri roboratis confirmamus. Datum Wexio Anno Domini milleſimo LXXVII. Dreyer anför detta Bref af ſielfwa Originalet Lubecenſis p. 108, men utſätter ſå wäl här, ſom i förtec år 1267, och måſte ſåledes et dera wara tryckfel, hwilets jämförande intet kan häfwas. Här följer man ſtår wid ſlutet af Breſwet.

(4) Chronicon N:o 1 hos Ludewig p. 33. A. D. MCC Rex Daniæ Sveciam a die Epiphaniæ uſque ad Paſchæ pugnauit depræda tione et incendio deuaſtando. greſſus civitatem Schare cepit, tam diu ibidem mo nata pace et inito fœdere placauerant.

(5) Ericus Olai nämner den ena af Danſka anförare ſå Rim-Krönikan ſ. 42. Mey Olaus Petri kallar Alleſon eller Alſſon, hwilket lär wara rättare. beſynnerlig ſtyrka och tapperhet.

lai p. 69. Ulf Carlſon ſkal hafwa warit af Ulfwonna, och ſkal Waldemar
t kallad Mäkfung. v. Dalin ſ. 265. Birgerſon.
lai p. 69. 1278.
lai p. 69. 70. Nobilibus autem et potentioribus utriusque multumque pro concordia laborantibus, ad hoc tandem negoeductum, ut Regi Danorum solueretur memoratum argentum, contentus et pacatus cum Rege Magno, in firmam amicitiam, et hoc pacto inito, Rex Ericus cum suo exercitu in Daciam

Wilbyenſe p. 178. A. D. MCCLXXVII intrauit Ericus Daniæ im volens juuare Waldemarum Regem contra Fratrem ſuum et xawal, ſed facta ſuis quadam confuſione et detractione apud Etfibiliter reuerſus eſt ad Daniam, et eodem anno reconciliati Magnus et Dominus Waldemarus, in quod Waldemarus habeiam et Weſtgotiæ, Dominus autem Magnus partes ſuperiores x diceretur et non Waldemarus. Detta bekräftas widare af hos E. Benzelius M. Eccl. p. 87. MCCLXXVII - - - Igitur conciliati ſunt, ut Waldemarus eſſet Weſtgothorum et Oſtgominus, Magnus vero partium ſuperiorum, diceretureque ſolus Rex totius Regni Sveciæ.

§. 32.

ida man wil wara nogräknad och jämnt följa de ef om de äldſta Monumenter inneſatta, lär man förmo kunna göra ſig något annat begrep om denna Danån ſom nu uprepadt är. De nyare tilökningar, anco af Meſſenius eller andra än yngre Författare upwa tilförlåteliga bewis, innan de med trygghet kunna m har fördenſkul utlämnat åtſkilligt, hwarmed man e gamlas berättelſer, och har man i det hänſeende ſöm ålandſka Qwinno-könets hjelte-dater, hwarigenom de idets förödande, ehuruwäl de nog omſtändeligen uti rier finnas beſkrefne (1). De åberopade witnen äro och Hwitfelt hos Schönſtröm uti des Inledning til ſtorien. Men om i denne ſenare intet finnes mer e bewis, än hos Olaus Petri och Hwitfelt, måſte he nödwändigt förfalla; ty de nämnde Hiſtorie-ſkrificke en gång inſört et enda ord, ſom til denna ombeſtyrkande tjena kan. De anſtalter, ſom tilägnas

Her-

heit och hallet utan minsta tilhåll hwarken til watn eller
och at Konungen i Dannemark intet förr afstågat med
ån oenigheten genom dagtingan och underhandling om fred
til större delen bilagd (2), hwilket ock fullkomligen instämm
det wid föregående §. under N:o 4 andragna witnesbörd
som skrifwit Danska Historien synas ej eller hafwa med
warsamhet uptecknat denna tidens händelser, och är det
utgrunda, på hwad skäl Mallet kan påstå, at H. Magnus
wid alla tilfällen förmånen öfwer K. Erik (3), så framt
skal anses för en särdeles förmån, at Magnus intet blifv
gen, hwilket war så wida ogörligt, då han med sit folk i
sade sig på något ställe. Det är wäl sant, at H. Mag
skildras gemenligen som en tapper och uti krig förfaren
Man hwarken kan eller wil bestrida et sådant berö
skade likwäl, at man hade något tydeligare prof därpå
mänt tolford, som en Historie-skrifware efter behag
delar. Uti en så tryckande nöd, då hela Landskapet
ödeläggas, synes man böra i synnerhet röna en
perhet och krigswett. Om det war tillåteligt
tiders förfarenhet, skulle man snart kunna
Nordiska Lusten, at sällan hålla mått
När en Man eller Herre kommer i
som det kan bära til, har han alla möjliga
tjusningen lokat ut, har han ingen.
huru wida omdömet kan wara lämpeligt

(1) Jämför v. Dalin Sw. R. H. 2 D. f. 264.

(2) At ingen må twifla om Erik Olofsons
ord anföras p. 69. Dissimulabat interim
strogothiæ, ut Regem Daciæ debellaret, aut
tentiam non habere . . aut quia parcens

strinque committi etc. Meſſenius uti 2. T. p. 55. ſäger, at Mag- Waldemar
re afhållit ſig från Wäſtergöthlands undſättning, emedan Lan- Birgerſon.
rde K. Waldemar, men på den grund hade han haft ſamma 1279.
ämna Småland under Fiendens förödelſe, ſom likwäl af Carl
ägorlunda räddades. Ifrån denna gifwingen, har han afwikit
Tomen, dår han endaſt följt Ericus Olai. Meurſius H. D. L.
. anför ſamma ordſak til Hertigens förhållande, ſom Meſſenius
ndra Tom inryckt, men omrörer ſedermera wid år 1279 et nytt
Wäſtergöthland af K. Erik. Hans egna ord kunna inryckas:
s profligato ad ſcanorum hoſte, quum Svecorum Regis Filios
intelligeret, ut ulciſceretur factum, in Gothiam occidentalem
feſtas ducens, eam univerſam vaſtat. Detta witnesbörd bewiſer
n ting, men torde dock gifwa tilkänna at han funnit på något
äſtgötha Fegden wara hänförd til 1279.

Hiſt. de Dannemark T. 1. p. 256. Ce fut en vain qu' Erik fit
s nouveaux efforts en faveur d' un allié qui ſe trahiſſoit lui-même,
eut l' avantage ſur lui en toute rencontre.

§. 33.

ledning af de wid 31 §. anförde witnesbörd ſkulle man Waldemar
, at Freden emellan K. Waldemar, K. Magnus och K. afträder
nnemark bliſwit ſluten år 1277. Det ſynes likwäl ſan- Riket alde-
t det intet ſkedt för ån 1278. Man wet ej heller les.
nteligen ſjelfwa Freds-underhandlingen bliſwit företa-
ſå mycket finner man, at K. Waldemars öde och om-
r hwarken förbättrades genom Krig eller Freds-Tracta-
ſ K. Eriks hela förehållande kan man ögonſkenligen fin-
t war intet alfwar med den hjelp, ſom Waldemar wän-
Dannemark. När K. Erik såg ſin fördel wid förbund
proriſka Härtigarna, förde han krig på K. Waldemar,
an trodde ſig wara förfördelad af Magnus, förbant
ned Waldemar emot ſin förra Förbunds-broder. In-
lt wänſkap för en fördreſwen Konung bewäpnade K.
: Swerige, ej heller war hans affigt at ſtörta Magnus
onen, och uphöja i hans ſtälle ſin nya Förbunds-Broder.
e woro medlen til detta ändamålets winnande ganſka o-
, ty genom förſtöring af byar och torp i Småland och
thland kunde wäl intet Magnus aſſättas. Det ſynes
e, at K. Magnus Håkanſon i Norrige, ſom med ſå

hwar femtuſende Norrmän bleſwo ſlagne (2). Ingen a
år, at Magnus Håkanſon på något ſätt beifrat denna förluſt,
nom man åter något når kan gifwa til denna Konungens lynne,
många goda egenſkaper ſynes likwäl haſwa haft för myc
för krig. Hwarföre han ock förſummade både ſina, och ſi
ners angelägenheter, når intet annat än wärjan ſkulle b
kerna til ſlut. Således lär K. Waldemar haſwa bliſwi
gifwen af ſin Swåger och bedragen af ſin nya Förbun
der, ſå ſnart denne ſenare ſåg ſig förnögd i ſina fo
Waldemar uti ſin flyktiga wecklighet torde ock haſwa wa
på ſit wis, åtminſtone yttrade han intet miſstroende
Erik, emedan han efter ſlutadt Fältåg och Fredsförd
med honom tilbaka til Dannemark (3). Förluſten af
Kronan och Konungſliga Titelen ſynes intet haſwa bek
nom. Han nyttjade ej heller ſärdeles länge de honom
fördraget betingade förmåner, emedan han följande året,
afſtod aldeles otwungen alla ſina Länder til ſin Broder
nus, och förſötmade all ſin wederwärdighet i Dannem
nen på en ny älſkarinna wid namn Chriſtina (4). Ha
ſynes haſwa warit mer ämnad at intaga hjertan, än
Landſkap och winna Kronor. Af all ſin förra höghet
demar nu intet mera qwar, än at han uti ſina
fordom Swears Konung, hwilken Titel han

) *Nicolai* Archiepiſcopi Lundenſis Chronicon hos Ludevig p. 168. A. D. MCCLXXVII. bellum fuit inter Danos et Noricos in Skanör et prævaluerunt Dani et ceciderunt de Noricis ultra quinque millia. Samma berättelſe förekommer uti Chronicon N. 4. hos Ludevig p. 92. Waldemar Birgerſon ſedan 1275.

) *Ericus Olai* p. 70. Et hoc pacto inito, Rex Ericus cum ſuo exercitu in Daciam eſt reuerſus, comitante pariter eos Rege Waldemaro.

) Diarium Wisbyenſe p. 178. A. D. MCCLXXIX. reſignauit Dominus Waldemarus Rex partem ſuam de Regno ad manus fratris ſui Regis Magni et in Daniam propter quandam Chriſtinam receſſit.

) Uti Breſwet, ſom Waldemar utgifwit 1279 infra octauas aſſumptionis beatæ Virginis in die Bernardi Abbatis, och hwarigenom han ſkänker til Drotning Sophias Kammar-Jungfru en gård i Lyderſtad, är begynnelſen ſådan: W. Dei gratia quondam Rex Sveorum. Et annat bref dateradt Waldenbierh anno Domini milleſimo CC. LXXIX. die lunæ poſt circumciderunt börjas ſåledes: Omnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras viſuris vel audituris W. diuina miſeratione quondam Rex Sveorum &c.

§. 34.

På förekrefne ſätt ſtötte ändteligen K. Magnus ſin äldre broder aldeles ifrån Thronen, och tillagade et lika ödt för ſin egen Son, ſamt et ſärſkilt efterdöme för framtiden, ſå at Kongars aſſättning bliſwer hädanefter et wanligt faſt bedröfwelſeſpön i Swenſka Hiſtorien. Mänſkliga naturen är ſå blickaf de äro få ſom ſtyras af förnuft och en mogen eftertanka; enheten ledes af exempel. Konungahögheten hade kommit til ckelig ſtadga ſedan Swerker Carlſons fall, och Knut Folkupreſning ſtadgade Konungavalet genom anförtrons medhållarnes ſträff. Birger Jarls wälgiorda ſtyrelſe de Regerandes helgd; men H. Magnus med ſin ärſjuka därpå följande Författningar, gjorde åter Konunga-Throwacklande, ſå at man uti en widd af mer än twåhundrade ker en beſtändig obeſtändighet af Öfwerhet. Den ene Kefter den andra bleſ et leſwande witne til ſin efterträdares allmänna wälfärden bleſ et inter, och Rikets ſjelfſtändigamderwärk. K. Waldemars perſonliga fel kunna hwarböljas, eller urſäktas, men hwarutinnan han ſelat ſottning, är och bliſwer en obegripelighet, oaktat alla de Hjeltar, utropat de ſtora egenſkaper, hwilka lyſte uti Härlig Magnus, hwars

Påminnelſer wid Waldemars Regering.

Waldemar Birgerſon ſedan 1279.

hwars prächtiga och koſtſamma Hoſhållning wederlägger nästan til alla delar den föreburna wanlottning i arfſkiftet. Och den, ſom med oweldighet kan döma, måſte utan twifwel tilſtå, at Magnus gifwit anledning til mera ondt, och förorſakat mera elände i Landet, ifrån 1274 til 1278, än K. Waldemar gjordt i hela ſin Regerings-tid. Men Waldemars öfriga lefnad är en ſammanhängande kedja af fel och ſwagheter och däraf flytande miſsöden. Stora själar qwäfwa bitterheten af en widrig lycka genom en manlig ſtändaktighet, och Dioclerianus, ſedan han nedſtigit af Kejſerliga Thronen, förſäger ſig mera högaktning genom upodlingen af ſin Trägårdsmanna, än han förtjent under Purpuren. Wekliga ſinnen däremot ſöfwas i döfning i ſwagheter och dårſkaper, och Waldemar dränkte alla ſina wederwärdigheter uti Fruentimmers omgånge. När Waldemar efter Congreſſen wid Kongahåll reſte til Dannemark, lämnade han ſin Drottning tillika med Prins Erik och Prinſeßorna Ingeborg och Catharina i Norrige. Emot höſten ſamma år 1277 begaf ſig ock Drottning Sophia til Dannemark och hade med ſig Son Prins Erik, men bägge Döttrarna bleſwo ännu någon tid i Norrige hos ſin Moſter Drottning Ingeborg (1). At Dr. Sophia warit ſin Herre otrogen och öfwergifwit honom, förfogat ſig til ſin Syſterſon Konungen i Norrige, berättas af de nyare (2), men uti äldre Handlingar är ingen ting därtil. Ty uti åſkilliga Bref efter år 1279 erkänner hon Waldemar för ſin äkta Maka, och han likaledes Drottning Sophia för ſin kära Hus-Fru. At hon ock warit i Sverige efter Waldemars affägelſe är lika oemotſäjeligit (3), ſåſom ock att hon nus ſatt ſit Sigill tillika med Drottning Sophias under ett wobref hon gifwit på en Qwarn i Myllaby, nu Mjölby, til Kammar-Jungfru 1284 den 2 September (4), ſå at man kan weta, hwarpå de nyares föregifwande grundar ſig.

Dr. Sophia dör.

Hon dödde Drottning Sophia 1286 (5), ſedan hon genom ſin ſtadiga ſiktighet lagdt grunden både til ſin och ſin Herres ohelsa. Och kan man härutaf finna, at den berättelſe, ſom uti Norska Handlingar förekommer, at Dr. Sophia år 1295 gått i andra gifte med Hertig Erik Langben af Langeland, mätte wara ogrundad (6). Men om Drottning Sophia warit ſin Herre Waldemar trogen, ſom ſynes ſannolikt, har det ſäkert

:it någon regel för honom. Kan wäl wara, at kärleken emellan Waldemar Birgersson sedan 1279.
)etta höga Par ſwalnat något, i ſynnerhet om Waldemar giſ-
vit ſig tid at påminna ſig den del hans Gemål haft uti hans o-
ycka, men ſomliga hjertan äro tilräckeliga för flera. Man har
ändt tilförne, at Waldemar öfwergaf alla ſina Länder i Swe-
ige, för at leſwa tilhopa med ſin kära Chriſtina i Dannemark.
Iti Kongliga Rådets beſlut af år 1285, uti hwilket de giſwa
it ſamtycke, at K. Waldemar måtte inmanas i häkte, beſkylles
)an at haſwa förſkutit ſin Gemål, men kan hända orden böra
ntet på det ſätt förſtås (7), och torde des benägenhet för Könet
ntet haſwa warit annat än en wandrande kärlek ifrån en Skön-
)et til en annan. Dock kallar Ericus Olai Chriſtina för Walde-
nars huſtru, och säger, at han efter Chriſtinas död gift ſig åter
ned Catharina Grefwens doter af Gutſkou (8). Så framt deßa
ärmälningar ſkedt efter Drottning Sophias död, kunna de inga-
unda föras til hwarken 1283 eller de förra åren. Uti det nu
åberopade Rikſens Bref af 1285 ſättes inga ſärdeles hederliga fär-
)er på dem, ſom hit intil wunnit denna Herrens kärlek, de å-
) ock annars intet kända. Om Catharina berättas likwäl,
hon intet begärde annan Heders-Titel än Fru (9), hwilket
ues giſwa tilkänna, at Waldemars andra älſkarinna flugit högre
d ſina inbillningar. Sedan Catharina antingen warit död,
r Waldemar funnit ſig befogad at ändra ſit tycke, gifte han
ån en gång med en benämnd Lucrardis, hwilken ännu leſde
96 (10), ſå at hans tilgiſwenhet för könet följt honom til det
erſta, hwarigenom han ådaga lagt, at det warit honom lätta-
at leſwa utan Krona, än utan Fruentimmers ſällſkap.

: *Torfæus* H. N. T. 4. p. 365. Paulo ante reditum Regis [Magni] Re-
ina Sophia cum filio ſuo Erico in Daniam profecta eſt - - - relictis
il Reginam Engilbiorgam filiabus Ingibiorge et Catharina.

v. Dalin p. 267.

Waldemars Bref A. D. MCCLXXIX. infra octavas aſſumptionis beatæ
Virginis in die beati Bernardi Abbatis, eller den 20. Aug. W. Dei gra-
ia quondam Rex Sveorum univerſis Chriſti fidelibus præſens ſcriptum vi-
uris vel audituris ſalutem in Domino ſempiternam. Noverint tam poſte-
i quam præſentes nos prædium quod poſſedimus in Lodarſtadhum, Mar-
aretiæ Ragnildis famulæ dilectæ *uxoris noſtræ Sophiæ* contuliſſe perpetuo
oſſidendum &c. Breſwet finnes uti Antiquitets-Arch. Miſc. T. 15. Wal-

Waldemar Birgerſon. ſedan 1279.

Waldemars Br. Dat. Anno Domini MCCLXXX. XVII. Kal. Sept. Univerſis præſentes litteras inſpecturis W. Dei gratia quondam Rex Sveorum ſalutem in Domino JEſu Chriſto. Univerſitati veſtræ notum facimus, quod in præſentia Illuſtris Principis M. Sweorum Gothorumque Regis ſoris noſtri de conſilio ſuo et conſenſu *dilectæ uxoris noſtræ* &c. *Peringſkiöld* Diplomat. T. 3. Drottning Sophias Br. Dat. Anno D. MCCLXXX. ſequenti proxima die poſt aſſumptionem beatæ Virginis. Omnibus præſentes litteras inſpecturis S. Dei gratia Regina quondam Sveorum. Notum facimus per præſentes, præſentibus et futuris, quod cum Dominus *Fole* Legifer werendiæ curiam quandam Oſtgociæ dictam Huſby propè ſuam dictam Aſpwid, quam dilectus *maritus* noſter Dominus *Waldemarus*, Rex quondam Sueorum, poſt matrimonium inter nos contractum de communibus bonis noſtris emerat, a prædicto dilecto marito noſtro integraliter ſoluto pretio, emerat, præſentialiter interfuimus &c. Drotn. Sophiæ Bref Datum Skenningiæ anno D. MCCLXXXIII. 4. Non. Apr. Vi[illegible] &c. *Sophia* ſenior Regina Sveciæ &c. Omnibus notum facimus præſentes, quod nos cupientes devotis et ſanctis orationibus ſororum [illegible] prædicatorum, quæ ſunt apud eccleſiam Sancti martini Skeningiæ [illegible] in poſterum releuari, contulimus et conferimus dictis ſororibus ad [illegible] tationem *piſcariam ſalmonum*, quam in Norköponge habemus, &c.

(4) Vniuerſis Chriſti fidelibus &c. Sophia quondam Regina &c. tis famulæ noſtræ Ingridi ſuum propter fidele ſervitium, mole quod in *Myllaby* poſſedimus, contuliſſe perpetuo poſſidendum ſub rum conditione, quod ſi claustrum monialium Skenninge mutare ne religionis ejusdem ſubjunxerit, ut coram ipſam antea in [illegible] borare contigerit, et clauſtro prænominato molendinum ſæpe [illegible] nauerit, ratum habere volumus et firmum noſtrorum conſenſu [illegible] berorum. Ne quis ipſam ſuper dono prædicto valeat moleſtare, igitur præſentes litteras ſigilli Domini mei M. Regis ac noſtri [illegible] roborari. Datum *Marby*, Anno Domini MCCLXXX quarto in poſt feſtum beati Egidii Abbatis.

(5) Chronicon Sialandiæ af *Arnas Magnæus* - - - MCCLXXX Sophia Regina Sueciæ.

(6) *Peder Clauſon* Norrſka K. Krönika ſ. 806. Men denna [illegible] te ſnarare haſwa warit K. Waldemars dotter, hwarom mer [illegible] når där talas om Waldemars Barn.

(7) *Ericus Olai* p. 75. anför ſielfwa Brefwet, uti hwilket [illegible] göres på K. Waldemars kårleks-ſaker: Qui dimiſſa [illegible] et legitima, quaſi mente captus et ſuæ famæ prodigus, [illegible] ſuggeſtione, ac inſtinctu, ultionis formidine divinæ minime [illegible] liercalis vilibus interdum per coitum damnarum quandoque [illegible] bus adulterii publice adhærebat &c.

(8) *Ericus Olai* p. 75. Där han talar om Waldemars ſnarare [illegible] ter hwarken ut året, når Drotning Sophia dödde eller når [illegible]

med de följande. v. Dalin ſ. 204 ſäger Chriſtina war död 1282, och at Waldemar Waldemar giftе ſig med Catharina 1283, och hennes ſig på Meſſenius T. 12. p. 135. Meſſenii ord äro dеſſe: Sed quo tempore illa [Chriſtina] et altera [Catharina] vivis ſubtraetæ, atque num Waldemaro convixerit captiuo, nondum explorauі. Men Drottning Sophias död utſätter Meſſenius til ſlutet af 1283. Birgerſon ſedan 1279.

p) Rim-Krönikan ſ. 50.

Och ſwa fick han ena hon hеt Cathatina
Hon war Greſwens dotter af Getaſtog,
För ena Fruga hon ſik ſlogh,
Förde intet annat namn än ſlikt
Ok lato ſik nöja med föga rikt.

q) Lucardis kallas uxor Waldemari uti et Bref af år 1296, ſom finnes uti Antiquitets-Archivum i Stockholm Miſcel. I. 23. Peringſköldа Ättebok T. 1. om Folkungarna. Breſwet anföres widare wid följande §.

§. 35.

Wankelmodigheten hos K. Waldemar war ingalunda inſkränkt inom kärleks-saker, den utſpridde ſig öfwer hela hans leſſer wid K. Waldemars Regering. Uti det föregående har man ſedt prof därutaf. Då han 1279 aſſagt ſig ſtyrſelen öfwer Götha Rike i Aſkanäs, förbehöll han ſig allenaſt ſina Fädernegods (1). Wid det af Folkungarna kort därefter upwäckta owäſende, förklarade ſig äfwen Waldemar, at han ledſnade wid ſit enſthlta leſwerne, och hade af miſsnöje kunnat haſwa ſwåra påföljder, emedan han ofta tat ſin olycka många wänner både innom och utom Rike ſå framt en ſådan Herre ſom Waldemar kunnat wara farlig (2). Icke deſtomindre hade uproriſkt folk kunnat betjena ſig af hans oſtadighet til Rikets obeſtånd, hwilket man i ſynnerhet hade ſedt förfarit wid Jönköping, under Folkungiſka bullret, då Riket förklarade ſig för honom, och Waldemar war ſå ſin Broder Magnus til alla delar öfwermägtig, men afſlog deſtomindre Regeringen frimilligt (3). Sedermera har Waldemar gjort en ny aſſägelſe i Skenninge, och hat tillika biſogat ſker, at om hon på något ſätt bröt däremot, ſkulle Biſkoparna haſwa rättighet at ſätta honom i bann. Waldemar ſkal äfwen gjort en dylik förklaring på Mora Ting, när Riket å ſammanom et allmänt biſtall blef updraget åt K. Magnus. Deſſe äro

Waldemar Birgerſon ſedan 1278.

åro de ſammangyttrade omſtändigheter, ſom Ericus Olai upreparar, då han ſkal wiſa nödwändigheten utaf Waldemars innanande i fängelſe: men det ſker ſå oredigt och inwecklat, at man ſnart [illegible] tro, at det ſkedt med flit, til at bemantla och ſkyla en illa [illegible]. Man wet intet om den affägelſe ſom bleſ förſtaltad genom [illegible]ſka Konungen Erik Glippings bearbetande wid år 1284. [illegible] föras til någon af de nu omrörda. Ericus Olai har [illegible] en del af detta affſtående, uti hwilket Waldemar kallar ſig [illegible] Konung, men Magnus däremot nämnes allenaſt Härtig [illegible]. wida denna affägelſe gådt för ſig 1284, ſom hela ſamma[illegible] get hos den nämnda Hiſtorieſkrifware ſynes medgifwa, har [illegible] året häreſter, änpteligen fattat beſlut, at Waldemar ſkulle [illegible] i behörigt förwar, men ſom han war då intet i Riket, [illegible]

Waldemar inſatt på Nyköpings Slott. 1288.

nödſakad at dröja därmed til år 1288, då Waldemar blef [illegible] på Nyköpings Slott i ſäkerhet, dock med nödwändigt under[illegible] anſtändig upwaktning. Magnus kunde då intet ſe förut, at [illegible] egna Söner trettio år däreſter ſkulle på ſamma ſtälle [illegible] ſwårare fängelſe ſluta ſina dagar. På detta ſätt bleſ K. [illegible] demar utaf ſin yngre Broder icke allenaſt berödwad Kr[illegible] Spira, utan ock ſjelfwa Friheten. Här uthärdade W[illegible] ſit widriga öde, ſå länge K. Magnus leſde. Sedan K[illegible] nus wardt död, förwandlades Waldemars fängelſe uti [illegible] leſnad, ſå at honom lämnades tilſtånd at gå [illegible] Slottet, hwaraf ſynes följa, at Arreſten warit nog [illegible] ne. Omſider ſäges, at K. Waldemar ſlutat ſina dagar [illegible] köpings Slott 1293, et öfwertygande exempel på [illegible] dighet, och et olyckeligit offer för anhörigas äreſjuka [illegible] luſtig obetänkſamhet. Man har följt wid Waldem[illegible] utſättande, det ſom enhälligt af wåra Hiſtorieſkrifware [illegible] år. Men af et Bref dateradt 1296 ſer man likwäl, at [illegible] war ännu i lifwet, emedan han därutinnan ſkänker [illegible] Bo Polen ſin gård ſtora Wiby med ſin Huſtru [illegible] Junker Eriks ſamtycke, och på detta ſätt ſyet [illegible]

k. Waldemar död år 1302.

tet, när K. Waldemar afſidit (s). Om hon [illegible] högſint under den tiden han ſuttit på Thron[illegible] Någon beſynnerlig högdragenhet plägar [illegible] folk. Men under ſin förnedring har han [illegible]

ör mycket ödmjuk. Des bref af år 1279 wisar prof här- Waldemar
här bekänner Waldemar, at han under sin regering Birgerson
noſtris) med orätta och med arghet (mala fide) hafwer sedan
huſwud-tionden af sina allodial gods, och det af en we- 1279.
lig wårdslöshet, hwarföre til undwikande af själawåda,
erlemnar til Biſkopen i Skara och des efterträdare sin
ıdby, såsom årsättning, til ewärdelig ägo och beſittning (6).
hederlig afbön kunde aldrig wara upsatt uti hårdare or-
Krantzius har en beſynnerlig utlåtelse och jämförelse emel-
bägge bröder, då han säger, at efter sit tycke war Wal-
i et stilla leſwerne långt lyckeligare än Magnus (7). Man
ıſke tro, at omdömet war philoſophiſkt. Men huru kan
s för at leſwa i stillhet, som aldrig war stilla, utan i
t. At nederlägga eller undwika höghet med berådt mod
ıad eftertanka, är stort, hederligt och kan hända lyckſaligt.
förlora högheten genom otilbörlig wällust och orklöshet,
el och ömkanswärd lycka, och kan man så mycket mindre
Waldemar för lyckelig, som lycka utan stadgadt förſtånd
a begärelsers tyglande, lår wara omöjlig.

a omſtändighet är antekuad af Olaus Petri uti K. Waldemars
e.

r *Olai* p. 73. Sed etjam frater Regis ſenior ætate et dignitate, Do-
Waldemarus de amiſſione Regni minus bene contentus multos intra
n et extra habuerat fautores et amicos.

r *Olai* p. 82. Præcedente etjam tempore cum totum robur exerci-
ni Sveciæ ſe ad ipſum (Waldemarum) contuliſſet et obſeſſum ſu-
ſtrum Jenecopenſe, viribus et potentia per omnia prævalens ipſe
o Domino Magno, prædictam reſignationem firmam atque ratam
volåit.

ıs *Olai* p. 75.
bref är märkwärdigt och lyder så: Omnibus Chriſti fidelibus qui
ſens innotuerit ſcriptum, Waldemarus quondam Sweorum Gotho-
Rex ſalutem in omnium ſaluatore. Tenore præſentium conſtare
e tam præſentibus quam futuris, quod dilecto famulo noſtro Bo Po-
ıeredibus ejus legitimis curiam noſtram, quæ dicitur Wiby Ma-
ni omnibus ſuis attinentiis mobilibus et immobilibus pro ſuo fideli
llatre poſſidendam ac pro voluntatis ſuæ arbitrio ordinandam de
t, pariterque dilectæ uxoris noſtræ, nec non dilecti filii noſtri Domicelli
donationem aſſignamus, præſentes nihilominus karissimi Fra-
ıdem Dn. Sweorum Gothorumque Regis illuſtris beneplacitum.

Waldemar Birgerson sedan 1279.

huic nostræ donationi adhiberi. Quia vero non solum dicta sed etiam facta mortalium oblivionis sentiunt dispendium, ne nostræ donationis assignationis tam voluntariæ et rationabiliter celebratæ pereat testimonium præsentem litteram sigillo nostro et sigillo dilectæ uxoris nostræ [illegible] torum virorum videlicet Ôari advocati Nychopensis, Gardini [illegible] norum ibidem, et Confessoris nostri Fratris Thoftonis [illegible] communiri per ipsum omnium nobis succedentium perpetuo [illegible] cludentes. Datum Nykopiæ anno Domini MCCXCVI in [illegible] Apostoli et Evangelistæ. Originalet af detta bref förvaras [illegible] Archivum i Stockholm Miscell. 2. 123. Under brefvet [illegible] Waldemars Sigill 3 Leyon utan hjertan. Intc. Sigillum [illegible] Regis Swecie.

(6) Omnibus &c. W. Divina miseratione quondam Rex Swec[illegible] cognoscimus et publice protestamur, Nos *decimas capitales* [illegible] stris Patrimonialibus diebus nostris negligentiam solam, quæ *diræstanda* est potius quam alleganda pro causa assignandæ, [illegible] *justo titulo* et male fide &c. Datum Waldingbiah anno [illegible] simo CCLXXIX die lunæ post circumdederunt.

(7) *Kranzius* Svecia L. 5. C. 25. p. 313. Sed munera nec [illegible] Dei, privatim conseneſcere, ita prorsus ambiant mortales [illegible] entes, quod in sublimi minor sit agentibus licentia [illegible] bus Waldemaro et Magno, sortem prioris fortunationem [illegible]

§. 36.

Waldemars Barn.

Konung Waldemars barn woro åtskilliga, i [illegible] rie-Skrifware äro nog skiljaktige och oredige åfven [illegible] K. Waldemars historia. De nyare nämna [illegible] dödde i sin barndom, Margareta, Marina, [illegible] yhia (1). Men til dessa bör man tillägga den yngre [illegible] blef insatt på Stockholms Slott, samt [illegible] Cathrina, utom Waldemars oäkta son, med [illegible] och Drotning Sophias äldste son Erik [illegible] sonen, som ock blef kallad Erik, war tve år [illegible] gens bröder gjorde inbrott i Wästergöthland, [illegible] fången, efter hwilken räkning han warit [illegible] och bör således intet med den förra förblandas. [illegible] Fader för til Dannemark efter Kongahälls [illegible] Prins Erik någon tid qwar i Norrige med sin [illegible] systrar, men följde likwäl kort härefter [illegible] til Dannemark. Då K. Waldemar [illegible]

Magnus 1278 reste til Swerige, blef Prins Erik såsom Waldemar
mnad qwar i Dannemark (2), och här efter nämnes den- Birgerson
Herren intet på lång tid i historien. Förmodeligen har sedan
wit upfostrad hos sin Fru Moder, då Waldemar gjorde 1279.
e af och til emellan Swerige och Dannemark, och efter
g Sophias död har han förmodeligen uppehållit sig i
, emedan Torkel Knutson genast efter Magnus Ladulås
kunnat försäkra sig om hans person och insätta honom på
lms Slott. Meßenius berättar, at rykte warit, det den-
s eller Junker Erik blifwit i sit fängelse halshuggen och
n i tysthet i Riddareholms Kyrkan hos sin Fader-Bro-
Magnus. Om så är, torde det wara förrättadt antingen
ers eller deß tiltagsna bröders anstalter, ty med Torkel
s tänkesätt synes det intet wara öfwerenskommande. I-
åtnjöt Prins Erik under sit fängelse all anständig och
förplägning, dock war honom intet tillåtet at gå utur
Men huru lindrig denna inmaning warit, war det lik-
ångelse och et straff, och de påminnelser, som Olaus Pe-
härdfwer, synas wara ganska grundeliga, nämligen, at
on skal straffas, bör mißgärning gå förut, och at öfwer-
s befallning at straffa det som gjordt är, och intet det sont
ters ske kan: ty om sådana Regeringslagar antagas, at
gärningar, innan de wärkställas, skola deifras, kan ingen
och ingen trygghet wäntas. Rättwisan är själen af et
, deß lagar äro heliga, och deras förkränkande äro ofta
är i werlden med näpst förknippade. Uti wåra tider har
nt, at Meßenius bedragit sig, då han säger, at Walde-
tal son Erik blef fängslig insatt på Stockholms Slott är
Han at han lerat sig på Waldemars naturliga son af
namn, efter man menar, at in afwinge til Kronan wäl
ligt ärfdertid blifwit omtald, så framt han ännu lefwar.
in får då intet erindra sig, at Ericus Olai, Olaus och
us Petri samt Johannes Magnus berättat det samma,
t Meßenius i detta mål blifwit bedragen, här det åtmin-
ket stedt efter lösa gissningar utan efter trowärdiga wittnes-
Att Prins Erik för öfrigt intet är aldeles okänd, utan
ånadsfängslingar, kan inhämtas af det föregående. At han

Gref Gerhard af Hollſten har haft åtſkilliga barn, men [illegible] ägnas gemenligen åt Adelheit Baroneſſan af Wa[illegible] dock ſynas troligt, at Gerhards ſon Waldemar, ſom [illegible] 1306, warit K. Waldemars doterſon. Så mycket lär [illegible] twifwelaktigt, at K. Birger löſt in wid år 1299. [illegible] ſom warit tilſatta åt Prinſeſſan Ingeborgs barn efter [illegible] derſader, för 1300 mark Silfwer, hwaraf lär [illegible] ligt, at hennes åttenſkap warit wätſignadt med arf[illegible] Margareta gick in i Skenninge kloſter 1288. [illegible] ner ock Margareta, men hon ſkal wara född [illegible] bliſwit Abbediſſa uti det nämnda Kloſter (5). [illegible] wäl emot den berättelſe, ſom man har af Ericus [illegible]

K. Waldemars barn.

ſäger helt tydeligt at hon war Waldemars och [illegible] phias Doter, hwilket man ock af ſielfwa [illegible] ta (6). De mäſt namnkunniga af K. [illegible] Sophias Döttrar äro Riksſa och Marina, [illegible] på en gång i Nyköping 1285 (7). Den [illegible] mäld med Pribislaus Härtigen af Calis, [illegible] Konung i Pålen. Deras Doter het [illegible] mäld med Wenceſlaus Konungen i Böhmen [illegible] med Rudolf af Öſterrikiſka huſet, [illegible] men (8). Marina blef gift med Gref Rudo[illegible] föregående §. är anfördt af Norrſka Krönikan [illegible]

s, Sophia af Swerige, är all sannolikhet af hon warit Waldemar Birgerſon sedan 1279.
ldemars Dotter, och inter deß förra Gemål (9). Af så
barn som K. Waldemar lämnat efter ſig äro nu mera,
an kan påminna ſig, inga ättlåggar i lifwet, undantagan-
deß naturliga Son Erik, om hwars öden man nämnt til-
ti näſt föregående 24 §. Men af denna Erik Waldemar-
c man, en talrik Slägtlinia, ty alt hwad Leyonhufwud
Swenhaupt heter härſtammar från honom på Mödrerner,
n man hwarken beſtylla Peringſkiöld, v. Schantz eller
us för upfinnare af denna ättlinia, utan grundar den ſig
ma efterrättelſer, ſom innom ſiälfwa Slägten warit förwa-
ch finnes samma Langfedgatal både hos Sophia Brahe,
huſius och flera, hwilket säkert intet af nyligen upkokade
ſlingar hafwer ſin uprinnelſe. Och på denna sätt leda
många äfwen nu leſwande Swenſka ſlägter, som uti Ley-
ndſka ätten äro inympade, ſit urſprung från K. Walde-
ch härſtamma i det hänſeende både från Swenſka och
n Konglige huſen alt ifrån Hedenhös. Hwad uti Kyrkl-
t förelupit, medan K. Waldemar regerat, ſkal framdeles
rbörlig ort omſtändeligen bliſwa utförde.

Dalin ſ. 289. *Botin* utkaſt til Swenſka Hiſtorien ſ. 263.
nicon *Erici Pomerani*, Anno Domini MCCLXXVIII. Rex Walde-
rediit ad Sveciam filio pro obſide relicto. Obiit Papa Johannes.
ida, denna Waldemars reſa til Swerige förbindes med Påfwens
ſär årtales böra wara 1277. ty då dödde *Johannes* XXI, den
jig. Och på denna anledning måſte här menas den reſa, ſom Wal-
gjorde til Swerige, når han förkunnade *Magnus* krig på Sanda,
och paſſar ſig ganſka wäl med de andra omſtändigheterna. Då
n här i ſiälfwa §. anföres bör häreſter rättas.
ſtunt det wore alldeles otwifwelaktigt, ſom *Hvitfeld* ſäger, at Prin-
Eric kommit til Swerige 1273. kunde man och af Waldemars
ens ålder ſluta, at den Prins *Eric* ſom Fadren tog med ſig til
p efter Hofwa omſändet, intet kunde wara född af Juta, ty dem
ſig då intet wara ſtört mer än års gammal.
Olai p. 86. Item ipſe (Birgerus) emit bona immobilia deciſa
mitis Hollandiæ et Schawenburg ex Ingeburge filia Regis Walde-
ri MCCC. marcarum argenti ponderis Colonienſis juxta compoſi-
ſtitutam in Helſingborg.
Hälſingelands Beſkrifwelſe T. 1. om Folkungatiden.

Magnus Birgerſon.

(6) *Ericus Olai* p. 80. Eodem anno, 1288, intrauit Religionem Sanctimoniæ Domicella Margareta filia Regis Waldemari et Reginæ Sophiæ.

(7) At Bröllopet ſtod på en gång år tagit af *Ericus Olai*, men åter år af Olaus Petri.

(8) v. *Dalin* ſ. 239. P. J. Spener Syllogo Genealogica p. 828. omiſſus: Ex alia Conjuge Rixa Svecica filiam ejusdem nominis quæ Wenceſlao Regi Bohemiæ nupſit, unde hic 1300. Rex Poloniæ. Poſt Wenceſlaum, Rudolphum Auſtriacum eadem Rixa habuit.

(9) *Peder Clauſon* N. Kr. ſ. 806. 808.

16. Cap.

Om

Konung Magnus Birgerſon Ladulås.

§. 1.

Når Konung Waldemar ſteg neder af Swenſka Thronen, intogs den af deß yngre Broder K. Magnus. Begge detekware åro merendels enſe om at laſta den förra, förrömma den ſenare. Hof och mätta åro ſielfwa nödwändiga ting. Konungar åro ock människior, och den, ſom ſkall bedöma medlen och ſättet, huru Magnus Birgerſon ſteg up på Konungaſätet, måſte wara mycket intagen af förbittring, om han berömmer et ſådant företagande. Utaf wåra gamla Skrifter ware år ingen mera opartiſk än *Ericus Olai*. Han hatade K. Magnus, meden war ſådan, men han förtiger ej, huru andre om honom yttrat ſig: hwarföre kan han funnit Hiſtorieſkriſware, ſom ſagt, at Magnus kommit på ſitt ſätt bliſwit Konung än genom orättoch blödiga medel. Andre talar på ſamma ſätt, och wiſſe åtminſtone Tyſkarne utomlands om denna förändringen (2). Den war icke allenaſt owäntadt, utan nåſtan löjlig. Ty Magnus emot ſin wilja bleſ twungen at [illegible]. Kan wäl den kigas wara twungen at bliſwa [illegible] nar ſig af utländſk makt til at ſtörta ſin [illegible] kröna ſig följande året, och ſedermera ale [illegible]

riket, samt regerar och föranstaltar efter behag? Det kan Magnus Birgerson.
i troligt, at han låtit genom många böner och föreställningar
rtala sig, at emottaga Konungawäldet, då Waldemar i A-
ls å nyo afsagt sig all rättighet til Riket (3), på det han Magnus krönt.
e hafwa den sägnad at blifwa ombuden at göra det, som
obuden gjort. Ja man påstår ock, at han welat antwarda
t tilbaka åt sin Broder, om han fått lof därtil af de förnä-
(4). Sådant förblindar inga andra än swaga och närsynta
, och at säga sanningen, hwad kunde wäl Magnus så och
emot wid Waldemars senare afsägelse, som han intet tagit
ätt långt förut? Til ytterligare bewis om Magnus Birger-
jämna sögelighet, anför Meßenius, at Magnus intet låtit
i sig förr än år 1277 om Pingsten uti Upsala, sedan han
n förut med enhälligd röster och trägna böner låtit beweka
t blifwa Konung, och at förut han intet brukat annat he-
tamn än Härtig (5). Man har likwäl bewist, at han kallat
Konung redan år 1275 och låtit kröna sig år 1276 (6).
man behagar inwända, at gamla Krönikorna kunna wara
id, hwilket dock bör först bewisas, intet med gissningar, u-
med otwifwelaktiga handlingar, och det åberopade bréfwet
wara oriktigt, fastän det är afskrifwet af Originaler; så äro
andra bref, som styrka Krönikornas tillförlåtelighet: Ty ge-
et bref af år 1276, gifwet Westerås på hans första Re-
s år, kallar Magnus sig Swearnas Konung (7), och uti
at af 1277, daterat den 31 Martii första året efter deß Krö-
brukas samma titel (8). Man kan då med all trygghet för-
wisa det som förut berättadt är, at Magnus tagit Regeru-
sig såsom Konung 1275, och låtit kröna sig 1276, innan
ära unguna böner kunde hafwa någon wärkan. Man
dentskul intet skäl at afwika från det man tillförne sagt, at
Birgerson genom äregirighet och wäld tilägnat sig Rege-
då deß äldre Bröder Kr. Waldemar ännu intet genom
Riksförbrytelse förwärkat Kronan. Men därföre påstår
, at samma prättwiste beskäckat alt utföre hans öfriga
. Twärt om man kan finna, at han som en stor Ko-
gjort mycket godt, så at både Konung och Riket uti hans
tid wördadt hos alla wästgränsande Makter; ehuruwäl åf-
wen

Magnus Birgerſon 1276.

wen genom hans egna förſattningar, man lätt kunnat ſe förut at denna lyckſalighet och anſeende intet borde räcka ſärdeles länge. Den bör anſes för fullkomlig, ſom har minſta felen, [illegible] komlighet bör intet önſkas en gång. Och efter den grund tager wärkeligen K. Magnus et hedrande ſtälle ibland [illegible] nungar, ehuruwäl hans åtkomſt til Regeringen aldrig [illegible] mas; ſå framt upror och underſåtarnes elände, ſom [illegible] righet kunnat undwikas, intet böra anſes för ſtora [illegible] der och hedrande egenſkaper.

(1) *Ericus Olai* p. 70. Dicunt alii, quod Dux Magnus non [illegible] electus in Regem, niſi quod armorum vi fratrem ſuum ejec[illegible] gnum per potentiam occupauerit.

(2) *Cornet* Chronica Novella p. 930. A. 1279 Waldemarus [illegible] Sweorum dedit ſe in gratiam fratris ſui Magni Regis, qui [illegible] geſſerat ad regnandum, ſecundum Chronicam Danorum, qui [illegible] decenti familia apud ſe tenuit ad tempora vitæ ſuæ, ſed [illegible] mum ipſum renunciare omni juri ſuo, quod in prædicto Reg[illegible] petere aſſeruit, et ſic Magnus frater ſuus Regni illius [illegible] tinuit.

(3) *Ericus Olai* p. 81. Qui Waldemarus poſtmodum ad [illegible] dens in Aſkanäs et aſſerens ſibi terreni Regni gloriam [illegible] ſuo Domino Magno inſtanter ſupplicauit, ut accepta ſua [illegible] pleno jure cum Regis nomine Regnum ſuſciperet gubernandum. [illegible] devictus ab ejusmodi inſtantiis, ipſe Dominus Magnus, [illegible] ter, ut dicunt, reſignationem admiſit et Regnum [illegible] Laurentius Petri wet man annars at Aſkanäs war [illegible]

(4) *Laurentius Petri* uti K. Magnus Ladulåſes leſwerne [illegible] tet är tryckt, wil man anföra hans egna ord: „Therföre [illegible] nus wäl hade warit tilfrids med Regementet, ſåſom [illegible] Råds åhöro en tidh uttryckeliga lät ſigh förnimma, [illegible] ſin Broders Waldemars händer antwarda wille, [illegible] för thenna K. Waldemars oſtadigheets ſkuld, [illegible] kes Rådh ſtodo ther hårdt emot, och hade [illegible] ingalunda göra wille.“ Hela denna utlåtelſe [illegible] förra anmärkningen anförda ord af Ericus Olai, [illegible] intet den ſamma til alla delar.

(5) *Meſſenius* Scondia T. 12. p. 130.

(6) Man kan ſe härom föregående 15. Cap. [illegible]

(7) Bréfwet finnes i Original i Riga [illegible] det Langebek. Begynnelſen är: Magnus [illegible] Slutet: Datum Aruſiæ anno Domini MCCLXXVIII [illegible] mo. Samma bref kommer framdeles [illegible]

) Bréfwet finnes uti Örnhielms Diplom. T. 7. Magnus Dei gratia Rex Sveorum. &c. Univerſitati veſtræ conſtare volumus et liquere quod nos curiam Flatzſta cum omnibus pertinentiis ſuis, ſororibus in Sko ex parte Domicelli Karuli rite collatam &c. Datum arusii anno Domini MCCLXXVII. pridie Kal. Aprilis coronationis noſtræ anno prime. Meſſenii förnämſta fråga är, at K. Magnus Birgerſons Teſtamente är daterad 1285. deß åttonde Regerings-år: men han har intet i akt tagit, at Teſtamentet är daterad in Cathedra Petri eller den 22 Februarii, hwilken dag utan twifwel infaller uti deß åttonde regerings-år, ſom bör räknas ifrån Pingſten 1276, ſom hwar och en kan finna när han behagar räkna efter. Magnus Birgerſon, 1276.

§. 2.

Så mycket man kan finna, war Riket uti et fördelaktigt tillſtadgadt, på den grundwal Birger Jarl lagt, hwilken K. Waldemar hit intill följt af en naturlig frombet, då Magnus hade ſina rörelſer til at ſtörta ſin Broder från Thronen. Ett krig blef därigenom uptändt i hjertat af Riket. Härtigens och oförmodade ſeger, Waldemars fångenſkap, afſägelſe ur Riket ſatte Magnus för en tid uti rolig beſitning af regeringen; emedan Waldemar beſtört och modſtulen af förſta anfallet, öfwergaf ſina wänner och medhållare, hwarigenom de woro twungne at wända ſig ifrån en Herre, ſom hwarken wille eller kunde hjelpa ſig ſelf. Magnus blef fördenſkul uphögd til Konungslig wärdigheten utan ſärdeles ſtora ſwårigheter. Hans lycka hade lyndat i en ſå flygande fart, at det ej warit underligt, han äfwen under ſielfwa Kröningen hade warit twehogsinnad, om detta warit en dröm eller ej. Men därmed war ännu alt beſtäldt. K. Waldemar hade, oaktat alla ſina ſwagheter, ännu många wänner i landet, ſom i ſynnerhet wiſade ſig uti ſlaget wid Jönköping, hwarom Ericus Olai endaſt nämnt nägot med. Deſſutan kunde Grefwarne af Hollſten, ſom woro af tiltagsne Prinſar, göra mycken olägenhet, i anſeende til Waldemar och giftermålet, ſom Gref Gerhard II. af Hollſten och Schauenburg ingådt med K. Waldemars Doter. Det war då nödigt at förekomma ſådana anläggningar, hwilket aldrabäſt kunde ſke genom giftermål med en annan Hollſtenſk Prinſeſſa eller dylikt. Magnus förlofwar ſig fördenſkul med Gref Gerhard af Hollſten Doter Helwig, och blef ſåledes Swåger med K. Waldemars K. Magnus förmäler ſig med en Hollſtenſk Prinſeſſa.

Magnus Birgerſon. 1276. Swårſon Gerhard II. På detta ſätt kunde all fara ifrån den kanten förebyggas. Och ſer det ut, ſom detta måtte warit en af de mäſt drifwande orſaker; ty Brudarnas perſonliga egenſkaper, uti äktenſkaps-förbindelſer, ſåſta ſällan Konungars wal[illegible] het hos Prinſar, ſom intagne af Regeringshyſtnad [illegible] ſteg efter uträkningar och ſtats-affigter. Så framt [illegible] ej kommit i öfwerwägande, har man ſwårt för at [illegible] ken, hwarföre K. Magnus uti ſå kinkuga och wådel[illegible] digheter ſkyndat ſå mycket med ſin förmälning: ty ſa[illegible], ſom han wardt krönt om Pingſtey, firade K. Magnus [illegible] i Kalmar wid Mårtens-måſſan med förenämnda [illegible] Prinſeſſa (1). Dalön i Wäſtmanland, når intill Sa[illegible] med tre näſtgränſande Härader, Fällingsbro, Åkerbo [illegible] ringe bleſ anſlaget til unga Drotningens Lifgeding (2). Tyſke Prinſar, och om några warit närwarande wi[illegible] gen, wet man intet; emedan merendels alla denna til[illegible] ningar äro ſå blandade med de nyares giſſningar, at [illegible] bruka mycken warſamhet til deras utredande: men [illegible] Bruden med anſtändig ſuite ankommit, lär wäl [illegible] kas. Man har ſedt af det föregående, at K. Ma[illegible] Bröllopet gjorde ſig färdig at bryta in i Ekkins [illegible] och torde denna fiendtlighet haſwa warit förſta [illegible] ſtenſka hjonelaget; ty Hollſtenſke Herrarne haſwa [illegible] ſamma ögon på Dannemarks förſwagande. Alla de [illegible] ſom af wåra andra Hiſtorie-ſkrifware upgifwas til [illegible] den, äro blotta giſſningar: Detta är åfwen ſå [illegible] at döma om ſannolikheten.

(1) *Ericus Olai* p. 67. Coronatus eſt autem (Magnus) [illegible] (1276) et in feſto Martini celebravit nuptias [illegible] uxorem filia Comitis Holſatiæ Gerhardi Senioris [illegible] nicon N. 1. hos Ludewig p. 31. A. D. MCC[illegible] Magnus Sveorum Rex duxit filiam Comitis Ge[illegible] rem. Chronicon hos E. Benzelius M. Eccl. MC[illegible] in Regem Sveciæ Magnus Ladelaas, et eodem [illegible] Martini duxit uxorem Dominam Helwigh filiam [illegible] let för Canuti bok läſas Comitis.

(2) *Ericus Olai* p. 68. v. Dalin p. 263. nämner [illegible]

§. 3.

Om Konung Magnus Birgerſon ägt Bröder af ſamma ſinnelag, ſom Herren ſjelf hade, torde det lugn, ſom Riket wunnit genom Danſka freden och Konung Waldemars afſägelſe, intet warat ſärdeles länge. Men deras böjelſer woro långt annorlunda. Härtig Erik lär bliſwa fullkomligen afmålad, då man säger, at han warit en god och from Herre, hans lifstid blef ej heller ärdeles lång, emedan han dödde 1276 (1). Man har tilförne ärkt, at några Langfedgare eller Genealogiſter berättat, at rik warit den Swenſke Härtig, ſom bliſwit förmäld med child K. Abels Änke-Drotning från Dannemark. Om det har ſin riktighet, wet man intet huru hans gemål hetat, ej hwarifrån hon warit. Hans enda Dotter Ingeborg blef ift med Johan I. af Sachſen-Lauenburg, och är hon Stamför hela Lauenburgiſka huſet, och ſåledes icke allenaſt til ning Cathrina K. Guſtaf den I:s Gemål, utan ock til H. Frants , ſom är nog bekant i Swenſka Hiſtorien (2). Huru H. warit ſinnad, wiſade han tydeligen på Trondhjemska eller näs Herredag, då han welat upoffra alt ſit fädernes-gods Bröders förening, hwarföre Riket och i honom wördat ligtrande Herre, utaf hwilken ingen oro kunnat befaras. K. Magnus blef ändå utſatt för nog ſtora ſvårigheter öfwer get land, hwilka hade ſin källa uti en alt för mycket utmärkt enhet för utlänningar. Om man wil eterſöka urſprunget ſådan bewågenhet, utan djupſinnig konſt och lånta uträk- torde den wara ſnart funnen. Antalet af K. Walde- wänner war ganſka ſtort, och ingen twifwel kan warа, at ge warit mißlynte öfwer en god Konungs fall, hwilken kunde förebrå annat än ömſinto ſel och ſwagheter, ſom eller ſällan ſlå ut til andras förtryck och förolämpning. gnus ſtadd uti wiſrådighet hwem af de inländſka han kun- ſig, ſökte förbinda ſig främmande, hwilka förmodades bliſwa ſå mycket mer wänſafte, ſom deras wälfärd heror marhet på Konungens wälbehag och wälgång. Utaf deſſa ingar woro Petter Porſe och Ingemar de mäſt gynnade och lekante, bägge ifrån Dannemark. Petter Pors war ifrån

Magnus Birgerſon 1276.

H. Erik dör.

Efterkommande.

Magnus Birgerſon 1276.

Halland en mäktig och rik man (3). Han hade förſträckt K. Erik i Dannemark en ſumma penningar, för hwilken han ſådt anwiſning på den fordran, ſom K. Erik hade hos K. Magnus. [illegible] ter Pors kom til Sverige, förſtod han at ſtälla ſig [illegible] hos Konungen, at han blef uptagen ibland deſs förtr[illegible] fick et Slott i förläning, uti hwilket han war efter [illegible] enrådande. Man wet likwäl intet, om det war [illegible] något annat, ſaſt de wpare behagat ſå anföra. [illegible] Ericus Olai, har han af detta Slott gjordt et röfhål, hwilket wiſar, at K. Magnus warit nog frikoſtig mot ende, och i wänne-wälet intet warit ſärdeles lyckel[illegible] tilfälle då K. Magnus wiſtades i negden, blef han [illegible] af Petter Pors, och Konungen inſann ſig utan wa[illegible] Oſwer bordet, då Konungen blef mycket wäl ſägn[illegible] K. Magnus förſtå, at han wore fången, och ſk[illegible] ut, innan ſkulden wore antingen betald, eller och ſä[illegible] ning til wiß afſkrkning wore kommad. Laurentius [illegible] at Porſen twang K. Magnus at förplikta ſig [illegible] hädanefter ſom hit intil ſkulle hafwa icke beſtod[illegible] wänſkap och förtrolende benädad. K. Mag[illegible] föranlåten, at lämna anwisning på Lödöſ [illegible] hwars inkomſter Porſen kunde gjöra ſig betal[illegible] ren bref Konungen ſögifwen, och fullgjorde ſå [illegible] ed befräftade löfte, at Porſen förblef uti ſin[illegible]

Ingemar Konungens gunſling.

ne. Ingemar ſkal och haſwa warit en [illegible] man intet wet, om han på Erik Olſons [illegible] nåd bifallit åſlad. Hans ynneſt hos Konungen [illegible] han bet fick til huſtru en af Konungens [illegible] ſäger gemenligen, at Ingemars Fru wa[illegible] ſter Helena, men det ſäger hwarken Erik [illegible] Magnus, ſaſt hela denna kunſkap af den [illegible] Ingemar ſom en ſiedrig ſjäl kunde intet [illegible] ta lycka, utan blef ſtält och upblåſt, ſå[illegible] de inhemſka. Som alt hwad K. Magnus [illegible] de utwaldaſte dygder, ſå at ſielfwa fel[illegible] man det ſummit tienligt at roſa och [illegible] rehållande, under ſken, at de Spenſke,

wärit grofwe, dumme och bondaktige (6). Detta har icke gaste rekn til sannolikher, emedan Swenska folket har uti det icke allenast mycket rest, utan ock warit mycket benäget ta sig efter främmande seder. Paris och Rom, som denna ansågos för at wara Europas högskolor, besöktes flitigt så kn wåt Nord som stån andra orter. Et ständigt tilflytand främmande war dessutan alltid tilräckeligt at meddela så stick och artighet som de främmande kunde äga. De ut Prinsessor och Prinsar som komma i landet, de tidiga nträden som warit anställde med utländska Förstar kunde in at wäcka upmuntran til så mycken anständighet, som de insande Nationer ägde, hwilka likwäl aldrig blifwit skylde ra grofher än andra folkslag i Europa. At göra detta Kos upförande ännu smakeligare, anföra de nyare, at Konun rkt, at oß Swenska fattades ganska mycket uti wiſſa weten och konster, hwarföre han befordrade utlänningar til tåflan inhemska (7). Som en sådan utlåtelse synes icke wara bewis, as Ericus Olai, man han talar intet om konster och we utan endast om krigswäsendet och Officerare, som in landet, hwilket utan twifwel kunde wara nyttigt (8). sådana nykomne utlänningar genast skulle uphöjas öfwer hos, och de infödde utslutas, lär med möda kunna urså Dock må man bekänna, at de inhemske fingo wackra dygde uti Porsen och Ingemar. Öfwer denna senares utmärk beklagade sig Folkungarne hos Konungen, och tilägnar konungen et ganska moget och wälbetänkt swar, at han wid gars utdelande hade endast asseende på förtjenst och ficke Det är wäl nöjligt, at K. Magnus yttrat sig på det sätt ofelbart är, at swaret är en tilwärkning af wåra ny skrifware, ty hos de gamla är intet nämnt, hwad Konungen Historie-skrifware taga sig ofta den friheten at uptekna de tro at en Herre kunnat eller bordt säga wid något tillfälle men det begär man intet utaf dem, utan man wänter at hwad Herren i et sådant tilfälle wärkeligen sagt, och ligger är bekant, fullgör man sin skyldighet, då man tilstår wet det intet. Som Folkungarnas beswär hos Konun utlänningars förträde intet synnes hafwer haft någon wär

Magnus Birgersson. 1276.

Konungens nåd för utlänningar.

(1) *Ericus Olai* p. 68. wid år 1276. Hoc anno obiit Dominicus Frater Regis Valdemari et Magni. Chronicon Erici Pomerani. [illegible] Obiit Orlandus Archiepiſcopus electus Lundenſis - - - Obiit [illegible] us - - - - Ericus Dux Sveciæ obiit. Man kan jämföra [illegible] H. N. T. 4. p. 361.

(2) Man kan ſe härom Ph. J. Spener Sylloge Genealogica p. [illegible] man intet mä mißtro wåra inhemſka Genealogiſter, hwilka [illegible] uti ſlägträkningar äro något drifftige.

(3) *Huitfeld* D. Kr. T. 1. ſ. 282. Ått en handſkrefwen Dans [illegible] ſom börjas: Pro Danica Nobilitate offendenda, berättar [illegible] fört ſamma wapn ſom Huitfarne, en ſtierna i ſölden [illegible] ſtierna på hiälmen, ſom höfs af twånne armar. Denna [illegible] da mer namnkunnig i Swenſka Hiſtorien framdeles.

(4) *Ericus Olai* p. 71. Petrus Porſe, qui ad Regem Magnum [illegible] multo ab eo favore ſuſceptus fortaſſis quoddam ab eo mon[illegible] gendum accepit, ex quo etiam multa ſpolia et pauperum [illegible] ercuit.

(5) *Helena* kallas intet Syſter utan Conſanguinea eller [illegible] Olai p. 71. ej heller af Johannes Magnus, men Olaus [illegible] Petri kalla henne Konungens Syſter.

(6) *Erici Olai* egna ord förtjena at anföras, på det Läſaren [illegible] hwad witsord de kunna åga: Sveci enim, præcipue Upl[illegible] rimum tepidi ſunt, moribus ſegnes, converſatione diffici[illegible] tius operi quam arduis rebus intenti ideoque curarum [illegible] gotiis et principum obſequiis minus apti. Om ſådan [illegible] intet de Swenſka under Birger Jarls förſel, och [illegible]

Nobilitas vix Catholicus nullius amicus.
Cum ter dicit ave, ſicut ab hoſte cave.
Dacia docta dare de dando dicitur, unde
Ex re nomen habet, ſua munera ſuadit habunde.
Anglicus in tergo caudam gerit, eſt pecus ergo.
Uplandenſes ſunt velut enſes ſemper acuti,
Prælia poſcunt et male noſcunt enſibus uti.

Magnus Birgerſon. 1278.

ru ſiſkande Författarens år emot andra Nationer, år ham dock intet ruf ſom Ericus Olai emot de Swenſke. Men kan hända, Konung gnus kunde intet på annat ſätt uråkas.

Dalin ſ. 277.

icus Olai p. 70. Hic Magnus cum eſſet vir ſtrenuus, ac in rebus bellicis ſtionibus militaribus inſignis et clarus, diligebat milites ac alios ne-, qui operam dabant ſtudiis militaribus &c.

Dalin ſ. 277.

§. 4.

ſt. Ingemars förmätenhet gådt nog långt, torde kunna ſlutas förgående. Man kan intet begåra, at en Konung ſkal haſwa ke för alla, ſådant kan icke wåntas en gång hos enſkylta per- hwilka likwål intet åro i ſtånd at ſå fritt följa ſina höjelſer, regerande Herre. Man älſkar underſtundom utan at we- arföre, men man älſkar åndå. En ſtor Herre gör likwål för ſin egen ſkul, når han håller ſina Favoriter i ordning ånjer dem wid at wara höfliga, om han intet kan wara ruten. Konung Magnus lår intet haſwa frågat efter Folk- as mißnöje. Ingemar Nilſon behöll ſit wanliga ſtälle i gens nåd, hwarföre han ock följde med Drottningen, då 1278 war på Slottet Hålagwiſt wid Skara, tillika med der Greſ Gerhard af Holſten (1). Folkungarne infunno pen med ſitt anhang, öfwerföllo och dråpo Ingemar, togo Gerhard fången och ſatte honom på Ymſeborg, men Drott- ſin förſkräckelſe, tog ſin undanflykt til et Kloſter. Förnäm- ſtet til detta buller war Johan Philipſon, de öfrige de- mera Birger Philipſon, Johans Broder, Johan Carlſon, Folkungar. ſon, och Philippus af Rumby. Således berättas hör- ne dråpa detta wåldſamma öfwerfall af Ericus Olai. Alla de öfriga omſtändig- Ingemar. heter,

Magnus Birgerſon 1278. heter, ſåſom, at Drottningen war reſt at möta ſin Fader, at bulret ſkedde under ſjelfwa Gåſtebuds-roen, at alt hwad Utländſk war bleſ nederſabladt, år af nyare wärkſtad, hwar om ibland gång Meſſenius talat, faſt han ſåſom witne åberopas (2). han Philipſon ſtadnade intet här wid, utan belägrade Slott, och hela hopen förklarade ſig för K. Waldemar. buller war et hiſkeligt bunderſlag för K. Magnus, och ſwårligen kunnat utreda denna trasliga härſwan, om demar förklarat ſig, at han begärde intet mera något Regemente. K. Magnus långt ifrån at betyga Folkungarnas företagande, berömde deras nit om ſom intet wille tåla Utländſka öfwerſittare. Ja han ställning ſå långt, at han ock i ſamqwäm ſedermera wa Huſwudmännerna med all nåd och förtroende nyare lämna ute denna ſiſta omſtändighet, ändſkönt helt tydeligen hos de gamla, inſätta däremot något til intet ſpår finnes, nämligen, at Konungen uti ſit ſig, det han förmodade, at deras upförande war rättwiſa, och kunde inför domſtolen förſwaras. brukat en ſådan utlåtelſe, hade han utan twifwel hwad han wolat upbygga, ty det war intet ſwårt det Folkungarnas förhållande omöjeligen kunde med bliſwa beſtåndande. Man lämnar ſåledes all denna och håller ſig endaſt wid de gamlas berättelſe ſå komlig den är. Wärkan af Konungens förſtå at Bref Gerhard kom på fri fot, belägringen för uphäfwen, och alt kom i fullkomlig ſtillhet, ſå at ſyntes til detta blodiga uptåg. At Konungen ſällſkap med Folkungarne, ſedan Ingemars minſta onåde, kan man ock inhämta af andra Ericus Olai intet nämnt. Ty man har Bref ſon utgifwit på Idön 1279, hwilket K. Mag ſkoparna i Upſala, Linköping, Skara och han Philipſon och Johan Carlſon med ſin K. Magnus beſtyrkte ſåledes gamla öfverſ kan förſtälla ſig förſtår intet konſten at utaf finna, at Konungen innehaft konſten

gång den minsta misstanka kunnat hos Folkungarna upwäckas. Magnus Birgersön 1280.
syntes glömdt och försänkt uti en ewigwarande förgätenhet.
mungen war til Gäst på gården Jöd, som tilhörde Birger
ilipson, då han såsom witne bekräftade det nyss nämnda Bref (5).
et war då ej så mycket underligt, at, når Konungen sedermera
r på Gälagwist wid Skara, han då inbjöd samma Herrar til
ist igen; men om de påminit sig Italienska ordspråket, at, når
n njuter mera höflighet än wanligt är, är man antingen nar-
förut, eller blifwer man narrad efteråt (6), hade de förmodeligen
sig något mera til wara. Men de insunno sig utan frukten,
mmer och mißtroende. Wärden på Gälagwist bemötte sina
ster långt annorlunda, än wärden på Jöd hade gjort kort för-
K. Magnus lät genast taga sina Gäster uti fängsligt för-
, och föra dem til Stockholms Slott, där Johan Philipson,
er Philipson och Johan Carlsson tillika med åtskilliga andra
halshuggne (7), men Philip af Rumby löste sig från döden
öfwerlämnande af sit fasta gods til Konungen. Sådan
hade detta sorgespel. Här talas hwarken om Ransakning
Rom, så at wåre nyare Skribenter, som därmed beprydt
et i Gälagwist, åter gifwit en uplysning, som de häm-
egen Fatabur. Om något dylikt blifwit i akt ta-
alt i största korthet och enfaldighet afklippt; antingen
egöthland eller i Stockholm; ty man brukade intet mån-
wdagar fördömbags uti uppenbara förbrytelser. Folkungar- Folkungar-
dergingo sit Straff år 1280, och län den här anförda ti- nas straff.
wara så mycket tilförlåteligare, som den ofta nämde
lsson utför saken tydeligt sig, fast man kunde önska, at
warit något omständeligare. At flere warit inwecklade
ngarnas olycka, kan synas af det som redan nämndt är,
ägre flere blifwit til lifwet straffade. En Holmgeir har
deligen warit deltagande häruti, emedan så wäl hans
Philips gods blifwit dömda under Kronan, såsom de
at emot Konungens Person och hans Män, hwilka bö-
såsom en del af Konungens kropp, såsom ordet lyda
Bengts Bref af år 1282. Och skulle man snart kun-
på den tanken, at de brottslige blifwit dömde efter Ro-

§. 5.

K. Magnus wiſade wid detta tilfälle en både ſtor och kan- nödwändig alfwarſamhet: Ty de afſtraffade woro icke allenaſt k Kungliga Huſet de förnämſte i Landet, utan ock med Ko- ngen uti nära ſkyldſkap och Swägerſkap förbundne. Philipſö- ne woro Birger Brosas Barnebarn, Söner af Philip Jarl, ſom wit ſlagen wid Åkre i Norrige 1199, och ſåledes Syſſlingar Konungen. Så hållas de före åtminſtone, och det ſynes en ſannolikt. Om ſå är, woro de emellan 80 och 90 år, ty as Fader blef ſlagen wid ſlutet af förra århundrad, ſå at de- höga ålder och grå hår kunnat til åfwentyrs frikalla dem a en ſå neſlig död. Därjämte woro de i nära Swägerſkap . K. Magnus, ty Birger Philipſons Fru Ulwild war Mage Minneſköld Dotter och Konungens Faſter. Detta ſnare är ttigt af hennes eget Bref gifwit Alſnö 1279, hwilket beſtyrker ne Minneſköld utſaga, ſom ſagt det ſamma uti ſin Ättebok (1). Bir- Philipſon war på den räkningen ſin Huſtrus Syſtonebarns- n och ſåledes i alt för nära ſkyldſkap, at de efter Canoniſka La- intet kunnat bygga Äktenſkap med hwarandra. Men detta ber beſtyrker Slägtſkapen, ty Birger Philipſon tilſtår ſjelf ett Bref af 1279, ſom wid förra §. n. 5 är nämndt, at han re blef af Prelaterna ſatt i bann, emedan han war för när t med ſin Fru, och underſtått ſig likwäl träda i Äktenſkap henne utan at afbida Påfwens tilſtånd eller Diſpenſation (2). n Carlſon war Philipſönernas Syſterſon, och ſkal han wa- rederſon af Iſwar Blå (3). Huru när Philip af Rumby kt med Folkungarna, ſynes man ej ſå tydeligen utſtakadt, men de hade hans Dotter Helena. I anſeende til de anförda ehåpeter, hade någon näd kunnat haſwa rum, i ſynnerhet ſtrida Gubbar och Konungens nära anhöriga. De dömdes för ke emot en högfärdig och inbilſk Gunſtling. I början war anläggning hwarken emot Konung eller Riket, hwilket ock bägge, ſå ſnart Konungen med wänliga Bref intet betygade öfwer deras företagande, utan efter utſende war Bref- rdes inmaning och anſtalten mot Jönköping endaſt giord til mycket ſnarare ſå hendöning för Ingemars drap. Men det-

Magnus Birgerſon 1280.

Påminnelſer wid K. Magni förhållande emot Folkungarna.

Magnus Birgerſon 1285.

ta alt frikallar dem likwäl intet, fast det icke destomindre utwiker nog härdhet hos Konungen, som hade kunnat på mycket förtigare sätt undwika all denna stråda, om han tilhållit sin utländska Gunstling at wara höflig. Sjelfwa Domen wär och hård, emedan både Männernas och Hustrurnas Egendom blef dömd förbrutin. Orättwisan och obilligheten lyser ännu starkare i ögonen, så snart de blifwit dömde efter Romerſk Lag, hwilken aldrig wär antagen i Sverige. Det är så mycket sannolikare at Domen blifwit sagd efter Utländska författningar, som uti Wästgöthalagen, der där talas om afwog köld emot sin Fäderneſland, straffes han på lifwet, utan på Landsförwisning, samt Jord och Lösöre förlust (5). Sjelfwa stället i Lagen wär ej heller til alla delar nogt til det mål, som nu tilwitas kunde; emedan där talas härjande på eget Land, hwilket här intet hade rum, och att det är intet ställe i gamla Lagarna som förmår, at Hustruns Egendom kal förwärkas för Mannens brott, och Konungen wäl kare Magnus sjelf gjordt sig skyldig til det straff, som Lag utstakar, då han med utländsk här förde krig på sin egen Konung. Wenge Konungens Broder tilstår och sjelf wär twist om domens rättwisa, emedan några påstår, wär obilligt, at Hustruns gods skulle förwärkas för förseelse, hwarföre och han tog den medelwäg, at en gåfwa mänligen, af det förbrutna godset, lämnades til Mumwo med Helena Philipsdotters samtycke: Och som Konung Ma sitt Namn och Sigill bekräftade sin Broders göromål, han i wisst hänseende medgifwa Domens orättwisa; ehu har intet bewis, at han gifwit något tilbaka af den Egendomen. När man då tager alla omständigheterna gande, blifwer det mästan omotsägligt, at Folkungarna sade efter Romerſka stadgar, ty H. Wenge säges brutit emot Lex Julia Majeſtatis, därigenom at de Konungen och hans Tromän, som bära anfa Konungens kropp, hwilka ord finnas uti det som slika stadgar, at både Fäderne och Mödern dem händelse förwärkade (6). Om Domen unnagrna intet kvarlit aldeles Lag ut ſkyldare at försvara Konungens enskyla

Påminnelſer öfwer Folkungarnas straff.

ef uti nådiga ordalag upsatte och berömt för et begånget Magnus
tt innehålla wårkeligen en benådning, som näppeligen utan tro- Birgerſon
ljet brytas kan. En undersåtare bör altid kunna trygga sig 1280.
Konungens nåd, antingen den förklaras med ord eller gär-
ning, och det är owärdigt för Kungliga Högheten at betjena sig
dvocat-strek. Birger Jarls förhållande emot Folkungarna i sin
är långt twetydigare och, kan ske, aldeles oskyldigt, men han
ylles icke destomindre för den grofwaste trolöshet, men uti Mag-
uphöjes en uppenbar falskhet som dygd och försiktighet. Ord-
n torde wara tydelig, Birger ansåg Påfwiska Prästerskapet
de woro, och höll dem under skälig aga, men Magnus tilbad
dem, Kronans rättigheter, så wäl som hans egen och des Barns
måga upoffrades med nöje, allenast Prästerskapets wälwilja
nas kunde. Magnus öfwerhopade dem med friheter, gåfwor
skänker då det intet behöfdes, och de wedergälde hans wälgö-
de med löford och berömm, åfwen då det intet förtjentes.

En del af Ulwildas Bref är som följer: Univerſis præſentes literas vi-
uris vel audituris V. quondam Magni Legiferi Oſgothorum filia ſalutem
Domino ſempiternam. Tam præſentes quam futuri nouerint univerſi,
præſente Domino Benedicto Oſgothorum Legifero Fratre noſtro, et in id
more benevolo conſonante, cum dilecta marito noſtro Domino Birgero
Philippi filio noſtro in hunc modum feciſſe cambium curiorum &c. Actum
anno Domini MCCLXXIX Idus Maji in Alno. Originalet finnes i An-
mients-Archivum i Stockholm.

Birger Philipsons Bref lyder enligt ſitt Teſtamente; han talar om
mänſkliga swagheter, bräckligheter och döden, hwarwid han yttrar sig
i detta sätt: Et quamvis ſententia generaliter fuit prolata, peccatis tamen
ſtris, ut timeamus, exigentibus, ſpecialem ejus amaritudinem deguſta-
in eo, quod ex Prælatis eccleſiæ interdictum contra nos et cariſſimam
ſtram noſtram Ulvildam eſt promulgatum, pro eo, quod ſecundum ante
ſtitutionem habitum, præſumimus celebrare &c. Til förſpning af ole
Länker hon sin gård Thycbuk, Tibble förmodeligen, til Nunnorna
ſamt Kloſter: Datum anno Domini MCCLXXIX ſecunda feria ante
niam Domini in curia noſtra Hydö.

Petri Olai p. 74 kallar Johan Carlſon Philipsönernas Sororius. p.
78 säger, at Johan Carlſon af Hans wat Ingwar Bagge Ben-
Om Ingwar Thurſon wet af Sturarna, som säges på samma
Hwarest derhen til widare
Detta hemtas af det wid förra S. p. 8. anförda Bref af Hertig Bengt,
den ärs dessa: in Legem Juliam Majeſtatis inciderunt, quam ob cauſam

Magnus Birgerſon 1280.

tam bona ipſorum, quam bona uxorum ipſorum applicata ſunt coronæ, de quibus quædam ad nos ex donatione Celſitudinis Regiæ deuenerunt; quæ jam per longi temporis ſpatium pacifice poſſedimus et quiete. Et quia quidam adſtruere nituntur, quod bona uxorum ipſorum fiſcus [illegible] vindicauit, quibusdam aſſerentibus ex adverſo, ne aliquam iniquitatis [illegible] culam videamur confouere, cum Domina Helena prænominati Holmgeri, [illegible] xore eademque prædicti filia pro bono pacis transegimus ſub hac forma [illegible]. Sed quoniam frequenter quæ rite aguntur lapſu temporis ſolent in [illegible] reuocari, nos in perpetuitatis vigorem et doni firmitatem præſentibus [illegible] cum Sigillo Fratris noſtri Domini Regis, ſigillum noſtrum duximus [illegible] dum: Datum et actum &c.

(5) I Fl. 4 §. Ardär B. Wäſtg. 8. Thet är Nidingsmärk et bära [illegible] iwir Thiufbreka, härjar a ſit eighi land, firigiort Jord, Land [illegible] löſom örom. Hwilket på nu brukelig Swenſka ſå lyder: Det är [illegible] wärk at bära ſköld öfwer Landamäret och härja ſit egit Land. [illegible] brytes Jord, Landwiſtandet, eller rättighet at bo i Landet, och löſ[illegible]

(6) Til ſå mycket tydeligare bewis at Domen blifwit affagd efter [illegible] Lagen, kan man jämföra H. Bengts under n. 4. anförda Bref [illegible] Julia Majeſtatis ſom är intryckt uti L. 5. C. ad Legem Juliam [illegible] Lib. 9. T. 8. Codicis. Quisquis cum militibus vel priuatis vel [illegible] ſceleſtam inierit factionem - - - de nece etiam virorum illuſtri[illegible] conſiliis et conſiſtorio noſtro interſunt, ſenatorum etiam, nam et [illegible] corporis noſtri ſunt, - - - cogitauerit - - - ipſe quidem utpote [illegible] reus gladio feriatur, bonis ejus omnibus fiſco noſtro addictis. [illegible] ejus, quibus vitam imperatoria ſpecialiter lenitate concedimus, [illegible] nim perita ſupplicio - - - a materna vel auita omnium etiam [illegible] rum hereditate ac ſucceſſione habeantur alieni - - - §. uxores [illegible] rum recuperata dote, ſi in ea conditione fuerint, ut quæ a viro [illegible] nationis acceperunt, filiis debeant reſervare, tempore, quo [illegible] ſumitur, omnia ea fiſco noſtro ſe relicturas eſſe cognoſcant, [illegible] Legem filiis debebantur.

§. 6.

Konungens ogifwenhet eller, rättare ſagt, [illegible] Konungens nåd mot de Andeliga.

anſeende til de Andeliga framſkiner wid alla tilfällen. [illegible] ju, ſnart ſagt, ingen dag gick förbi, ſom ju lämnade [illegible] därutaf. Påfwen Gregorius den X. hade genom Bref [illegible] Frankrike år 1274 beklagat ſig öfwer åtſkilliga [illegible] Swerige woro gångſe, nämligen: at de werldſlige Herrar [illegible] ſig at hindra Teſtamenten til de Andeligas bruk, [illegible] ro grundade på Teſtators wilja och arfwingarnas [illegible] at Alexander den III:s Förordnande, at de hindrade Kleriker,

a sådana Testamenten i wärkställighet, utan straffade dem också Magnus
nid tilfälle, om de skredo därtil utan inhämtadt tilstånd af de werld- Birgerson
ige: At Kyrkans Egendom beswärades med skatter och pålagor, 1280.
ansedt de ifrån början warit därifrån strikallade: at Prästernas
komster, som på urminnes häfd woro grundade, genom werld-
ig dom understundom indrogos, och de straffades med penninge-
öter, som icke destomindre utgjorde sådana rättigheter: at Hor,
Neped och andra sådana brott, som wid Andeliga domstolar bor-
e slitas, samt Tiondens fördelning, drogos under Lekmåns skär-
sådande, och de domar, som af Andeliga Rätter woro fällde emel-
n Lekmän, uphäfdes af de werldsliga: at Klerkerne uti twistemål
ändes til werldslig Rätt, och om de aldrig så litet försågo sig
ot en Lekman, tog man ersättning uti Klerkernas ärfda Fastig-
eter: at man efter erhållit Föräldrarnas bifall, med wåld och twång
g sig hustrur emot Fästeqwinnans samtycke: och ändteligen at
e en Lekman wore dömd i twistemål, och antingen intet kunde
et intet wille fullgöra domen, utestängdes han från alt annat
s umgånge både uti andeliga och werldsliga mål (1). Alla
e här upräknade tilwitelser woro utan twifwel grundade, men
ir de werldslige härutinnan försedt sig, är en annan fråga.
ärt om, deras olydighet länder dem til ewärdelig heder, eme-
n de wisade åtminstone, at de tänkte och woro wakne, då man
på andra ställen. Det ändaste misbruk man med skäl kan
a uti denna beswärs-längden, war de wäldsama Gifter-
; at det öfriga war grundadt på Lag och Förnuft, fast stri-
de emot Påfwarnas Jus Canonicum. Men K. Magnus, som
ösde Prästernas, eller, rättare sagt, Prelaternas medhåll, utom
et han intet kunde bibehålla sig på sit med wåld inkräktade
unga-säte, stadfäste altsammans, undantagande Artiklen om
amenten, som hänskiöts til Rådets och de Förnämares widare
ande. Detta Förordnande utgaf K. Magnus strax efter sin
ng 1276 (2). Widare stadfäste K. Magnus 1279 med
ens och de Förnämares samtycke nyttjandet af sattig-tion-
af Tiunda Land, Attunda och Fiärdhundra Land, som uti
Erik Eriksons tid war lämnadt til Dom-Capitlet i Upsala,
befriektes han så mycket mera därtil, som Påfwen hade gif-
sin heliga stadfästelse därpå, och Konungen med kraft och wär-

kan

Magnus Birgerſon 1280.

kan wille wara Kyrkans lydige Son (3). Wid Drotningens Kröning 1281. förordnade Magnus, at alt kyrko-gods, rörligt och orörligt, så wäl Domkyrkornas som de andras, skulle vara fritt för all Konungslig skatt och tunga, såsom Skipwist, Spannemål, Ättargiäld, Ledungslama och all annan afgift, så wäl den som plägade utgå af fastigheterna, som personella skatter, intet undantagande, och woro icke allenaſt under denna frihet inbegripne de Andeligas egna hushåll, utan Arrendatorer, Landtbönder, och Köpare, hwilket alt skedde til tacksamhets-tekn emot Gud för hans wälgärningar och det utmärkta beſkydd, hwarmed den Helige honom omfattat i sina farligheter, liksom en särdeles Gudom kan låg däruti förborgad, at en wiß del af undersåtarna, till den större delens tunga och Rikets obestånd, skulle med prisliga och orätmätiga friheter benådas. Där stadgas likaledes, at ma Förordnande, at alla böter för brott, som på andeliga kunde falla, skulle af Biskoparna och deras herjemän annans inträng upbäras, ända til Edsöres böter, dock till det förbehåll, at målsäganden uti Edsöres-mål skulle för den brotslige, innan han fick njuta den fred, som af plikten gynnars förde med sig (4). På detta sätt blef skapet ännu mera afskildt från de öfriga Rikets inbyggare genom den Regerandes egen åtgärd; och när Birger egendoms öfwerlämnande til andeligt bruk förbehållit som den angelägnaste Kronans inkomst, afsträddes nu det återstod endast, at alla fastigheter i landet tillika tilägnade; uti hwilken del de alt mer wunno sin ändamål nom Konungarnas gifmildhet, dels genom enskilta på detta sättet gjorde sig försäkrade om saligheten, med de af alla sina andra behageliga synder och begärelser.

Konungens nåd mot de Andeliga.

(1) Gregorii X. Bulla Dat. Lugduni v. Id. Aug. Pontificatus eller 1274. är tryckt hos Wilde Hist. Pragmatica p. 400. har och intryckt innehållet däraf s. 256. Men som den kommer intet stämmer alldeles öfwerens med det ordnade v. Dalin, torde det wara nödigt, at någon tydning åsmen här införas. Bref wet är ställdt til Härtigar andra Ämbetsmän (Duci, Legiferis, Prolocutoribus och är således upsatt under K. Waldemars regering tur etiam (Clerici) a vobis . . . quominus

ea, quæ in pios uſus ab ipſis decedentibus relinquuntur per ipſos--- exe- Magnus
cutioni mandentur, veſtraque inſtituta extendere ad clericos nitamini, et Birgerſon
nihilominus ipſos tanquam laicos punire facitis, ſi ſtatuta eadem non ob- 1281.
ſervent--- Nonnunquam etiam redditibus ipſis eccleſiis, tam a vobis quam aliis laicis vobis ſubjectis debitis, quos eædem eccleſiæ conſueuerunt percipere, a tempore cujus memoria non exiſtit, eas ſententialiter de facto priuatis, illis, qui contra hujusmodi Veſtras ſententias præfatos redditus eccleſiis memoratis perſoluunt certam poenam pecuniariam imponentes --- nec non et ſententias diffinitivas inter laicos ab eccleſiaſticis promulgatas, in cauſis, quarum cognitio ad eos ſpectare dinoſcitur retractatis. Compellitis inſuper Vos---- Clericos etiam inuitos veſtrum ſubire judicium in ciuilibus cauſis--- et ſi ab ipſis clericis in aliquo, quantumcumque leviter offendamini, bona patrimonialia clericorum ipſorum temere capitis--- Si v. quinis laicus in ciuili cauſa per vos--- condempnatus ſoluendo non fuerit, vel hujusmodi ſententiæ recuſauerit malitioſe parere --- inhibetis ut nullus eidem in diuinis officiis aut publicis conventibus participare præſumat &c.

Konungens Bref härom år daterat Öſtraaros 1276. Regni ſui primo VII Kal. Julii. Wilde H. P. p. 409.

K. Magni Bref härom år daterat Alſnu 1279. Id. Maji: quia prædictæ Romanæ eccleſiæ filii obedientiæ eſſe volumus cum effectu. Wilde H. P. p. 414.

K. Magnus Birgerſons Bref dat. Suderkopiæ anno D. MCCLXXXI. de coronationis prædictæ Conjugis noſtræ videlicet beati Olaui Regis et martyris: här frikallas andeliga godſen ab omni Jure Regio et a cauſis omnibus regalibus, ſolutionibus quoque vulgaribus dictis Skipwiſt, Spannemål, Atergiåld, Ledoxlama ac talliis, muneribus, exactionibus omnibus et quibuscumque tributis rebus vel perſonis impoſitis vel imponendis, quibuscunque nominibus cenſeantur, ac ſi ſpecialiter eſſent expreſſa &c.

§. 7.

Man kan lätteligen föreſtälla ſig, hwad afkortning härige- H. Anders
måtte förordſakas i Kronans årliga inkomſter. De minſka- Holms
och dageligen genom gåfwor, Teſtamenten och kiöp, ty ſå Riksdag.
någon egendom på föreſkreſna ſätt war kommen i de andeli
händer, råkade Kronan i miſtning af alla de ingälder, ſom
til af en ſådan jord influtit til Rikſens allmänna Förråds
mare. Det war då oumgängeligt, ſå framt Riket ſkulle haf
beſtånd, at man war omtänkt på andra utwägar til de nöd
diga utgifters beſtridande. Kronans inkomſter bleſwo ock på
nat ſätt förminſkade genom det tunga och järnklädda Rytte-

Magnus Birgerſon. 1282.

riets inrättande. Rikets menighet war wäl af ålder förbunden at tjena i Härfärd, men det ſkedde merendels til fots. K. Magnus hade lärdt af egen förſarenhet, hwad et med harneſk och annat tilbehör förſedt Cavallerie kunde uträtta, emot hwilket et ſått wäpnadt och odſwadt fotfolk intet kunde göra ſärdeles motſtånd. De ſom wille påtaga ſig en ſå koſtſam Ruſtning borde ſkadeſlöſ förſes med andra däremot ſwarande förmåner, hwilka allra qwämligaſt kunde ſke genom eftergift af Krono-Utlagor. Förr före det ock kort efter denna tiden bleſ allmänneligen [illegible] och öfwerenskommit, at alle de ſom wille tjäna til häſt, ſkul[illegible]ra frikallade för all Konungſlig rätt, hwilket utwiſdgade Konungens Mån ſå wäl ſom Härtig Bengts betjenter, [illegible]ma ſätt ſom Arke-Biſkopen och Biſkoparne tilförne wid [illegible]gens Kröning undfådt hade (1). Ingen kan neka, at [illegible]ningen war nyttig, ty wid förefallande örlig med utländ[illegible]ter, där ſådane järn-klädde Ryttare woro i bruk, hade [illegible]la ſättet at föra krig intet warit tilräckeligt. Men icke [illegible]dre förlorade Kronan ſina inkomſter. Hela andeliga S[illegible]te intet, de förnäme Kronans Mån ej heller, och de, [illegible] Ruſt-tjenſten wid makt, woro inbegrepne under ſam[illegible] Alla Konungens och Rikets årliga ingälder beſtodo förd[illegible]daſt uti Räntorna af Krono-godſen och den afgift, ſo[illegible]ringare allmogen inflyta kunde. Det war då en ren o[illegible] at Konungen med de wanliga Krono-utſkylderna kunde h[illegible] utkomſt. Til at ſåledes hjelpa deßa briſter, bleſ ſamdenſ[illegible] ſäges, en Herredag utſkrifwen, ſom ſkulle hållas norr[illegible] holms Stad på Helgeandes-Holmen 1282, där alla [illegible] alla ſtora och obebygde Skogar, alla Almänningar o[illegible] Strömmar och Sjöar ſkulle höra Konungen och K[illegible] all den nytta, ſom däraf upbäras kunde, ſkulle på[illegible]

Hel. Andsholms Beſlut.

ning Konungen och Kronan tilfalla. Beſlutet, ſom hörd[illegible]des, är bekant under namn af Helge-Ands-Ho[illegible]gen af wåra gamla Hiſtorie-ſkrifware har [illegible] wärdighet, ty hwarken är det nämndt af [illegible] kan, Olaus Petri, Laurentius Petri eller [illegible] Den förſte, ſom infört detta Riksdags [illegible] Meßenius (2), men af honom är det ingå[illegible]

n, Rosenstråle, har först upwist en berättelse härom uti K. Magnus Birgerson 1282.
den XIV:s och K. Johan den III:s tid. Man miſstänkte det
, och så wäl Jöran Person som Riks-Cancelleren Erik
re hafwa med sina påskrifter budit til at förswaga des tro-
ghet (3). I wår tid ingaf Kongl. Secreteraren Estenberg
734 års Riksdag et Memorial til Ridderskapet och Adelen e-
elge-Andes-Holms Beslut, och Kammar-Rådet Wulfwen-
a däremot påtog sig des förswar uti et annat Memorial, så
liten undersökning i detta mål bör förlåtas; Det rör et
iktigaste ämne af hela K. Magnus Birgersons Regering.

agnus Birgersons Stadga Alnu 1285. §. 13. Uti Hadorfs bihang Biärköa-Rätten s. 5.
essenius Scondia T. 2. p. 60. T. 12. p. 134.
gamla afskriften af detta Document, som fans i Antiquitets-Archi-
, war skrifwit med Jöran Pehrsons egen hand: *Palne* Eriksons
nde underwisning, hwad som i Kong Magnus Ladulås tid skal
a stadgadt, hwilket fast annorledis står til at bewise med gamle
dlingar, ther han doch slåt intet hafwer at bewisat med.„ På den
rift jag sedt i Riks-Archivum war påskrifwet, som såges, af Riks-
celleren *Erik Sparre*: med lögn och alla inlagdt af en hufwudlju-
r år 1586. benämnd Palne Erikson til Råfwanäs. Af *Pering-*
wet man, at denna Palne Erikson warit en *Rosenstråle*.

Palne

§. 8.

f alla afskrifter, som man hit intil sådt se, af detta doku- H. Andr. holms Be-
kan man genast finna, at det ingalunda är eller kan wa- slut.
fwa Riksdags-Beslutet, utan allenast en berättelse om det,
lisvit förordnadt på 1282 års Herredag. Man beslöt då
etta tilfälle, at en allmännelig Jordasyn eller refning skulle
öfwer hela Riket, och Upland skulle skattläggas efter mark-
ces-land, så at hwart sex öres land skulle utgöra til Kro-
e pund Spannemål, et gammalt får, sex öre penningar,
gswäcken och fyra hästar. Där blef ock tillika afgjordt,
a tunnor säd skulle wara på pundet, och hwar tunna inne-
femtio två kannor, en kanna Råg skulle wäga fem mark
, tunna Råg tolf pund. Östergöthland, Wästergöthland
målaud skulle läggas efter Otting, Tolfting och Sietting,
lle utaf hwar Otting, som swarade emot fem öres land,

Magnus Birgerſon 1283.

utgöras twå, tre eller fyra tunnor efter jordens godhet m. m. Likaledes faſtſtäldes, at i Stockholm i anſeende til handeln ſkulle wara minſt aln och wigt (1). Sådan är förſta delen af denna berättelſen, och war denna beſkatning ganſka dryg, ſå wida et res land ſkal göra et tunnelands utſäde, då af ſex tunnelands ſäde ſkulle betalas tolf tunnor Spanneinål utom andra perſ. För öfrigt bör ingen af denna Förordning taga den jordens fördelning til mark, öre och örtug, nu bliſwit gången införd, utan den har warit från urminnes tid ingen kan utmärka, når den aldraförſt bliſwit brukad. endaſt här beropa ſig på Ärkebiſkop Stephani Bref utan ſom lär wara med de äldſta ſom i Swerige på Latin hwar där talas om årlig ränta af hemmanen til mark och På ſamma ſätt förhåller det ſig med åkrens delning i Oc halſ-otting m. m. Ty af K. Swerkers Bref 1200. kan at han ſkänkt åtta Ottingar i Upſala, fyra i Sorrating i Skarpaloſter til Upſala Dom-Kyrka (3). Och har nus Birgerſon tilbytt ſig från Linköpings Dom-Kyrka half Otting i Sandum, och i Rodna ſiu Ottingar Så at i detta mål bleſ i wißt hänſeende intet nytt Helges-Andes-Holmen. Dock ſom man utaf de kan finna, at några grunder i Upland warit lagde och öre, andra efter Otting, lär det nu bliſwit ſtadgad, taxering i den negden ſkulle ſtällas på mark och öre, och

Hel. Andes-holms Beſlut.

delningen allena för Götha Rike bibehållas. Sjelfwa tets ſtadfäſtande på et wißt kannetal lär ock bliſwit något wißt, då det til åſwentyrs förr warit mera kiande. Således lär förſta puncten af Helge-Andes intet hwarken kunna eller böra dragas i twiſwelsmål, och aldrig gjordt något kiander därpå.

(1) Man behöfwer intet intrycka orden af berättelſen, de ſamma, ſom i Hahne Eriksons Skrift förekomma cument tryckt i en Diſputation utgifwen här i Comitiali vulgo Helge-Andesholms Beſlut. Hemman i Delen ſ. 21.

(2) Bref wet är tryckt i Samlingen af Handlingar Del. ſ. 78. och i *Arnbielms* H. Eccleſ. Bref

thörande år som följer: Huic quoque loco et portioni additus eſt trium Magnus
arcarum cenſus perpetuo poſſidendus, qui Aueret vocatur, quem heic Birgerſon
notare curauimus, in villa ſkutle marca et ſex ſolidi, in villa Ekham 1282.
III. ſolidi &c. Och torde man härutaf kunna ſluta, at et mark land
) ſå widare warit en jord eller grund, ſom i början giftwit en mark i
rad, faſt det ſedermera efter tid och omſtändigheter bliſwit förändrade
) förhögdt. Et ſenare Bref af K. Waldemar: Actum Daſð An. D.
CCLXXX, XVII Kal. Sept. öfwerlåmnar til Biſkop Anund i Streng-
s för et lån af hundrade mark penningar til ewärdelig ägo: In Ado
ſollidos terræ, in Skildæby IIII. ſollidos terræ, in Gnita Höhe x ſol-
os terræ, in Mörby in Parochia Talticum unam horam terræ, in Pa-
chia Akir in Vallum II ſollidos terræ, in Norby II ſollidos terræ et
II denarios, in Sila in Skjælby II ſollidos, in Thors dimidiam ho-
m terræ etc. Det wore ganſka lått at upwiſa ån flera af ſådana Bref,
ilka ögonſkenligen bewiſa, at jorddelningen i mark, öre och örtug war
er alt i bruk innan Helge-Andsholms Förordnande war gjordt. Det
aſt åberopade Breſwet finnes bland *Peringſkjölds* Diplomata E. 6. i An-
nitets-Archivum.

k. Swerker Carlſons Bref af år 1200. finnes hos *Peringſkjöld* Mon. per
riundiam p. 166. In honorem ejusdem eccleſiæ Canonicorumque ibi-
m ſervientium ſuſtentationem octo Octonarios in villa Upſalenſi, quatuor
Goorarung et quatuor in Skarpaloſter irrevocabiliter donauimus.

Magnus Birgerſons Bytesbref med Linköpings Dom-Kyrka Dat. in
rd Junaköping A. D. MCCLXXVIII, XII Kal. Januar. Uti Bewi-
ſ. til Spegels Biſkops-Krönika p. 121. dantes et tradentes D. Epiſco-
- pro prædiis videlicet in Sandum unius octonarii et dimidii, in
ana ſeptem octonariorum &c.

§. 9.

Men den andra Artiklen uti Helge-Ands-Holms Beſlut an- Hel. Ands-
de Kronans inkomſter har warit ſå mycket mera omtwiſtad; holms Be-
an enſkylta perſoner trodt ſig därigenom wara lidande. Här ſlut.
as förſt, at Wetteren tillika med Motala å til Norrköping
ila Bråwiken ſkulle wara Kronans enſkylta egendom, ſå at
e ſom hade Qwarnar och Qwarnſtällen i ſtrömmen, ſamt
e fiſket därſammaſtädes, ſkulle utgöra Ränta däraf til Kro-
n. På ſamma ſätt förordnades om Hjelmaren och des utlopp
Hielſtuna, likaledes om Mälaren, Wänern, Trollhättan
Göta Älf, ſamt Norrländſka och Finſka Strömmarna och
afwordskär, utaf hwilka Kronan ſkulle hafwa Ränta, där
f berydeligt fiſke idkades. För det andra, alla Bergwärk,

Magnus Birgerson 1282.

både de som redan äro i bruk, och de som hädanefter upfinnas kunde, skulle höra Kronan til, utan asseende på hwars ägor de woro belägna: och ändteligen at alla skogar, så wida de intet äro af enskylta personer uptagne, skulle räknas ibland Kronans höligheter. Til slut berättas, at Konungen blef förlikt med ungarna, och at samma gång blef aftaldt, at Konungens

Hel. Andsholms Beslut.

Rikiße skulle blifwa ingifwen i S. Clara Kloster. Hä
jer en påminnelse, at sedan de utländske Konungar kom
det, och intet brydde sig särdeles därom, lät Ridderska
delen upbygga både qwarnar och fiskeri i samma ströms
ka sedan gingo i arf, som annor egendom. När man
och förutsattade meningar wil pröfwa denna förfatning,
re delen wara sådant, at det grundar sig på naturens
sielfwa billigheten; ty alla de orter i et land, som intet
gon enskylt ägare, måste nödwändigt höra Riket til, p
ten åskar, at det allmänna och Konungen får någon
Detta är ock grunden, hwarföre Dana-arf i alla tider
ket man wet, hört Kronan til, hwarföre ock uti de ä
na förundta Privilegier denna rättighet under wißa w
hålles Riket och den Regerande, såsom en uråldrig
Hwad stora watn och strömmar angår, så har bå
och Wättern tillika med många smärre sjöar warit
Almännings-watn, och det af ålder (1). På denna
ingen påstå, at de hörde någon enskyld til: De böra
anses såsom Rikets egendom, utaf hwilka Konungen
månna kan och bör wänta någon förmon och inkomst.
nan eller Konungen fordom ägt qwarnar i Norrköping
torde ock kunna slutas af Drotning Sophias gåfwa
i Norrköping til Skenninge Kloster, hwarom man
At Konungen haft ägande rätt i Alskarlby fiske och
ke allenast tydeligt af åtskilliga K. Knut Eriksons
hundrad, uti hwilka han öfwerlåter en del
Juleta Kloster (2), utan ock genom et Förord
Magnus Birgerson gjordt 1280, at Capellan
skulle hafwa trettio laxar om året af Kronans
hwarutaf inhämtas, at oaktadt K. Knuts gåfwa
de åtminstone Kronan ännu i behåll 300

Billigheten och sielfwa naturens lag förmår, at wid smårre åar och rännlar ägaren af åbrädden äger tillika watnet; men at samma regel skal gälla wid större strömmar, lår ingen kunna påstå. Ej heller har man tänkt så i fordna dagar hår i Swerige; ty annars hade man intet kunnat förordna, at uti större strömmar alle ledsund wara antingen tio eller fem alnar bredt, det ingen ägar tillåtit at afstånga och igentäppa (4). Och härpå grunda sig Kronans så kallade Kungs-Ådror, hwarom mer på et annat ställe. Uplands-Lagens förordnande i detta mål stadfästar det förr nämnda Beslut, hwarföre ock Johan Lirke i Skåne undfick såsom et särskildt privilegium, at strömmen skulle stå öpen wid Hintertun, Engelholm, för ägaren på Tommarp, efter han hos Påfwen utwärkat aflysning af det interdict, som i så lång tid hwilat landet (5). Om man ock wil påminna sig flera författningar i Dannemark, hwilka uti äldsta tider hade mycken likhet med inråttningarna i Swerige, skal man ock finna, at en dylik förordning hade rum i de landsorterna. Konungen hade af Laxå tusend Laxar, af en Johan Swènson trettio, af en annan tio, en annan åter femton (6). Staden Laholm betalte utom af qwarnar och fisket m. m. femton mark Silfwer (7). Wisse hade Konungen af Fiärehärad, Wiskerdal, Händsiå, Farthuströstad och Halmstad åttahundrade Laxar. Uti Bleking tillhörde Öfwerheten hela Laxfisket i Mörrom (8). När Danska Kronan af de större strömmar hade en så ansenlig inkomst, huru kunde man då falla på den tankan, at de Regerande i Swerige wore så hoglöse, at de intet betjent sig af en rättighet, som stödde sig på sielfwa naturens lag, och som i grunden kommer öfwerens med Rikets öfriga författningar? Annars är berättelsen om 1282 års Beslut med den warsamhet upsatt, at om man wid Kronen hållit sig wid orden, hade wål inga särdeles klagomål om obillighet kunnat yppa sig; ty där säges ingalunda, at ägarne skulle mista sina upbygde qwarnar och anlagda fisken utan at de allenast skulle betala Ränta däraf. Norrländska Lagmarne hafwa ock af ålder på detta sätt warit Kronan tillagde och gifwit årlig afrad, och så mycket man wet, har aldrig någon klandrat därpå. Hwad fördenskul på föreskrefna sätt om qwarnar och watnwärk säges wara stadgadt, lår ingalunda warit någon

Magnus Birgerson 1282.

Hel. Andsholms Beslut.

Magnus Birgerſon 1282. gon ny pålaga, utan en gammal rättighet, ſom förnya widare ſtadfäſtades för framtiden, ſedan den förmodeligen tid kommit i förgätenhet.

(1) Man kan ſe härom Bihanget til Wäſtgötha-Lagen ſ. 98. hwa Wäni och Wätur tillika med många flera förklaras för Almänn
(2) K. Knuts Bref om Älfkarleby fiſke af år 1198. kan läſas hos H. E. p. 578. Där förekomma ock i det föregående flere om år nämnt på wederbörligt ſtälle.
(3) För kortheten ſkul wil man här endaſt införa Rubriken af dan ſom den år upſatt uti det af Cancellie-Rådet och Riddare nyrättade Diarium öfwer Antiqvitets-Archivi Handlingar: gni Regis ſuper decima ſalmonum in Elfvakarlaby, quod Capel beat triginta ſalmones annuatim de parte Regis. Stockholm di cobi. Bréfwet finnes uti Peringſkjölds Samling E. 7.
(4) 22. Fl. 8. h. Widerboa B. Upl. L. Ligger ſund öya mällum fulklanda, ledſund a wara tiu alnar brett aldramanna led, bätaled ſom ej är almanna ledh, hwa ſum mera täppir böte ſex marku
(5) Hwitfelt T. 1. ſ. 319. H. Joen Litle, ſom foer Rigens Ärinde waar forreiſt efter aflösning, fik Frihet af K. Erik, at de wid Lunterthun, paa foraarit icke ſkulle tilluckis för dem paa och andre ofuenfaare boendis, men ſtaa oben, at en tönde där igiennem for Fiſkens opgang ſkyld.
(6) K. Waldemars Jordebok Mon. Scanenſia P. 1. p. 54. mones de amne qui vocatur Lagha. Item de Johanne mones pro Quærſætæ et de - - - xx Salmones et de - - - xv
(7) Waldemars Jordeb. M. Sc. p. 85. Ipſa manſio de foro, de colonis, de tributo, de molendino, de piſcatura argenti - - - Piſcatura Dni Regis ibidem MCC. ſalmones.
(8) Momum. Scanenſia p. 86. De cauſis Fiærum etc. de habet D. Rex niſi cc mr. argenti et Dccc ſalmones ment ad Kununglef in Blekingh - - - Mörrum

§. 10.

Hel. Ands-holms Beſlut. Efter nu warande grundſatſer och naturens lag wärk wara af en helt annan beſkaffenhet; ti eller grunden, måſte ock utan twifwel anſes hwad inom grunden, af naturen är alſtradt och utaf fölier intet, at ju Riket och Öfwerheten kan at öfwer Malmgångar göra ſådana förb kets och det allmännas nytta kan förenas.

gra den Regerande obetagit, så framt det allmänna hästa så Magnus
fwer, at förordna, det alla Malmstrek böra räknas tillhö- Birgerſſ.
rdnans egendom. Fördenskul äro de öck i åtskilliga länder anse- 1282.
a därföre, hwilket man, hwad Dykland angår, kan se uti Ä- 1351
a Bulla. Helge-Andes-Holms Beslut kan sålunda intet föra den-
a ordsaken förkastas, emedan däruti blifwit stadgat, at Berg-
ärk blifwit förklarade för Kronogods. At en del af Kopparber-
t i förra tiden tillhört enskylta personer, kan inhämtas af et gam-
alt Bref af år 1318, som innehåller, at Nils Christinasön ge-
m byte mot annan jord afstådt en halfpart af en fjerdedel i
oppärberget til Biskopsbordet i Westerås (1). Ingen olämpe-
het är däruti, at Kronan och Skattebonden äro samägare, så
ehuruwäl Kronan kan komma i besittning af Skattejord, blif-
er icke destomindre Skattebonden likasullt ägare af sitt hemmans,
ch rättigheterna i wissa mål kunna inskränkas. Efter utseende
a de äldsta Bergwärken wara af en sådan natur. En del,
at hända, hela Kopparberget, war belägget på Skattegrund, och
t vaktat förklaras icke destomindre hela Kopparberget för Kro- Hel. Ands-
ans egendom uti Riksens Råds förening af 1396, så at här- holms Be-
innnan stadgas intet mer än hwad man på Helge-Andes-Hol- slut.
en kunnat fastställa (2). Konungen har ock hast sina enskylta
gdar öfwer Bergwärken uti K. Magnus Erikssons tid, hwilket
begwämligen kunnat hafwa rum, så framt ej högsta Förwalt-
gen däröfwer hört Konungen til. Konung Magnus Eriksson
rdnade ock om hushållningen i Bergslagen, och mera dylikt,
ej så särdeles paßat sig, så framt Bergslagen warit aldeles
enskylta personers händer (3): ty då wärdar hwar sin egendom
er behag, och Kronan äger intet at besatta sig därmed, så wi-
det allmänna intet lider därigenom. Detta alt synes fulltyga,
i K. Magnus Eriksons tid Kronan warit åtminstone samägare
Skattebonden i Bergslagen, hwilket snarare bekräftar än
bagar Helge-Andes-Holms Beslut. At man sedermera wid
1485 förordnat, det Kronan skulle hafwa tionde af alla
wärk, som uptogos på skattskyllig jord, men ingen afgäld af
som på frälsegrund anlades, är en författning, som wäl
er emot Helge-Andes-Holms Beslut, men bewisar likwäl ingen
, emedan ingen annan grund til Stadgan tages, än at så wo-

tionde eller afrad af alla Bergwärk, och annat ſta
ta ryktbara Beſlut. Kan hända Göran Pehrſon
på 1485 års Stadga, då han gjordt den förr andr
ning på Palne Erikſons upgifna berättelſe, at man
de bewiſa helt annorlunda af förra Handlingar.

(1) Biſkop Iſraels bref i Weſterås dat. anno Domini MC
decollationis beati Johannis Baptiſtæ ati v. Stjermans anm
tri Nigri Biſkops-Krönika ſ. 37 Alienauit enim (Pe
enſis) curiam in Fröslundum cum molendinis & omn
ejusdem curiæ tam mobilibus qvam immobilibus cum n
in Haſlubeck permutationem qvandam cum nepote ſuo N
ſon faciens, tradendo dicto Nicolao prædicta bona pro n
partis montis capri, quam menſæ epiſcopali applicuit.
(2) Rikſens Råds Förordning in vigilia b. Matthæi Apoſtol
Ärro wi ſwa ofwerens wordne, at Kopparberget ſkal alt h
gen och Cronone, uthan tw paar belghe, ſom Biſkopen
nu upa hafwer ... ſwa at engin ägher i for:de Kopparbe
nan och Biſkopen. Hadorphs Bihang til Rim-Krönikan p
(3) At hela hushålningen i Bergslagen hört til Konungen,
Magnus Erikſons Förordning 1347. förſta Lögerdagen
ſamma Konungs Bergsordning för Norberg S. Matts
Samlingen af Bergsordningarna ſ. 1. och 6.

§. 11.

Hel. Andé-
holms Bi-

Den Förordning ſom blef gjord om Skogarna

ps fria åtgärd, så at han ock kunde förnöta dem, hwilket in-Magnus gas af Östgöta Lagen. Det war då utan twifwel tillåtet, at [illegible] som där upodlade och uprödjade beqwäma konungsplatsar, bör utgöra Ränta däraf til Konungen och Kronan. At dessa undsatser warit antagne i Norden af ålder, wisar K. Knut Lagaensson i Danmark, då han höll Ting med almogen i Halland och Skåne, hwarom man talt uti första Delen af denna Historia. Efter K. Waldemars Jordebok woro alla almänningar så i Skåne, som Blekingen och Halland, inbegrepne under Ortungslef, och således ansågos de oselbart som Krondgods (t). I Sverige woro alla Bergslags skogar alt sedan 1282. så al- Hel. Andes holms Beslut. des undersökande Konungens föranstaltande, at om någon arbetare på kopparberget gjorde imager i Fogen och uprödjande til sig, war han och hans barn efter Konungens Förordning berättade til besittningen däraf utan all afrad til Jordägaren (u). Men wid Norberg skulle en sådan nybyggare intet wara pliktig betala mer än half afrad til jordägaren (x). Härutaf får förmodas, at Helge-Ands-Holms Beslut än mera styrka, och de mål af de gamla Stubberättigheterna böra hänledas från detta Beslut, synes häfwa fullkomlig grund til sin mening. Efter denna pröfning lär wara tydeligt nog, at ingen dunkelighet är i detta Beslut, i anseende til tiden på hwilken det är författadt. Wåre gamle Historieskrifware intet talt dåtom, förswagar intet des wärde. Författaren af Rimkrönikan kallar man Ericus Olai, war Canonicus i Upsala, och ansågs då, såsom en lång tid sedan, Krig och oroligheter woro hans förnämsta, hwilka förnämligast borde upteckna en Historieskrifware, och när han ändteligen skulle orda något om inländska märkwärdigheter, teknade man Biskopars och Kanikers tillträde och död, Kyrkors inrättande och flera sådana beskrifwande inrättningar: men tala wälsignwärdande ärenden, som wid de Kyrkors och Klosternas anläggning, ansåg man som mindre nödiga anmärkte. Wet man emellertid tiden, då denna berättelse är wunnen, har man dock intygande af Johan Peringskiöld uti en hans Bref af 1698, det han höll i sina händer en handskrift af denna Krönika, som åtminstone 200 hundrade år gammal (y), och den skulde wara af lika wigt och ålder som Ericus Olai, och

Magnus Birgersp 1282.

Kimkränkan. Deßutan upwiste Sigge Kropelin uti Örebro 1423 et Bref af K. Magnus Birgerson dateradt Thomas-mässa 1282, uti hwilket talas om Helge Ands-Holms Beslut och de författningar som då gjordes blifwit, så at tystheten om denna Beredag uti äldre Skrifter intet är så aldeles allmän (5). Ty omständigheter, föregående och efterföljande, stämma nog öfwerens och göra ordsaken och anledningen tydelig nog; hwarföre intet hör undra, at et sådant Beslut blifwit författadt, och hwarföre wederbörande gjordt sig all möda, at förstöra och qwäfwa det samma.

Hel. Ands-holms Beslut.

(1) K. Waldemars Jordebok Mon. Scan. P. 1. 61, 65. Hæc pertinent in Scania ad *Kununglef*... omnes insulæ, quæ vocantur *Alsinge* oppida ex iis facta, quæ Dominus Rex non alienauit. p. 65. Hæc pertinent ad Kunungle in Blekingh: omnes terræ & siluæ, ceteraque tinentia in quorum possessione tunc erat Dominus Rex, quæ non abalienata --- Item multæ insulæ habitatæ & inhabitatæ circa Blekingh. p. 69. Hæc pertinent in Hallandia ad Kununglef... silua quæ dicitur alminning & oppida inde facta & omnes fines centes.

(2) Magnus Eriksons Förordning för Kopparberget i Falun 1347. som liffrander och holyre ywer, ganget ok nokor daghleken ar... daghleken til Bruksens, än do åt han se löfter man rijder ... yp hus, ba aghar han dar aghandenom æncte afrad af ... waghnd, mån aghe dan som abor ok raduna uptok, se bara ... Bergsordning. s. 2.

(3) K. Magni Eriksons Stadga för Norberg 1254. Hwar som ... aber wardha hebban fra optakna, alla se hafwa har til mar... Foghum, som wid berghit liggia, tha skal thet, som ... halft afrath göra thom som aghandia æ. Bergsordn. s. 2.

(4) Peringskölds Bref til Secretet. Leymonark d. 31 Januarii. Disputationen de Decreto comitiali Helge-Ands-Holms Beslut.

(5) Detta vidimerade Bref finnes och tryckt uti den Åmunda ... P. 13. Början är: Magnus Swea Konger ac Göte ... slutet: gifwi och riftit på wors haws Stadrs &c. ... at man i nyare tider ucktat detta Breffs riktighet, så ... sättet, som i ansedde til owanligt bred, som ... alla de Bref, som på Swenska ... wis skrifsätt, eller orthographie, och som ... ofta warit utlänningar, kan wäl något ... ten dock wara aldeles riktig. ... det wid detta tillfälle aldeles lika, antingen K. Magnus ...

r A. Man kan annars jämföra J. Ihre Gloſſarium T. 2. p. 446 et Riſta.

Magnus Birgerſon. 1280 eller 1285.

§. 12.

Genom förnyandet af gamla Kronorätigheter och tillägning Skenninge
ha bleſ K. Magnus Birgerſon ſatt i det ſtånd, at han kun- Herredag.
rtfara uti ſin gifmildhet emot de andeliga, hwartil han hade
ycket wärkande böjelſe. Men han hade warit en uſel Re-
, om alla hans göromål ſtadnat inom detta andäktiga ſlöſeri.
ehuruwäl han icke deſtomindre af Päwiſka Hiſtorieſkrifware
ernådt et betydande hedersſtälle ibland ſtora Konungar, hade
il en någorlunda upłyſt eſterwerld ſatt honom mycket långt
. Hans tilträde och början til Regeringen lära wäl aldrig
a berömmas, dock likwäl uti många andra mål är han en
åra wärd. Gamla Lagarnas förbättring, och Landfridens
förtjenar alla åldrars högaktning. Gamla Lagen war gan-
tilräckelig til inwärtes ſäkerhetenes ſtadgande, och fordna
delagen hade ſin uråldriga kraft. Folkungarnas upreſning
i ſtöd af fordna ſtadgar knapt anſes för brott, ehuru myc-
et kränkte allmänna lugnet. Til ordnings bibehållande i lan-
ar fördenſkul oundwikeligt, at ändra författningar borde ta-
ån det hit intil warit brukeligt. K. Magnus utſkref förden-
n Herredag til Skenninge 1280, dit en del af de mäſt be-
de Herrar i landet förſamlades. Närwarande woro Biſkop
olf från Skara, Biſkop Petter från Weſterås, Härtig
r af Finland Konungens Broder, Petter Canceller, Swan-
n Knutſon, Bengt Östgöta Lagman, Konungens Fader-
er, Magnus Jonſon, Anund Haraldſon, Algot Väſt-
Lagman, Drotſet Knut Matthiasſon, Marſken Ma-
Håkanſon, Ulf Holmgeirſon, och Karl Eſtritſon. Om
warit tilſtädes wet man intet, men deſſe Herrar gåfwo ſitt
lige biſall til en gamla märkelig Stadga, ſom förtjenar upe-
ſamhet. Förſt förordnas, at ſå ſnart bref ankom med kun-
het, at Konungen ärnade reſa til någon Landsort, ſkulle det
ſamt upläſas på allmänt Ting, och fjorton dagar förut bor-
allmän fred wara i hela landet, utaf all dödelig fiendſkap,
ch fjorton dagar därefter, ſedan ny kungörelſe war gjord

Magnus Birgersson. 1285.

om Konungens bortresa. Den som bröt härmot, hög eller låg, skulle straffas med landsförwisning och förlust af sitt gods. Samma plikt war ock förbudit at bära sådana wapen, som icke woro brukeliga, under den tid Konungen wistades i landet. 2. Alla hemliga förbindelser (Sambund) i synnerhet emellan borna Manna, eller Adelen, antingen de woro skriftelige nu eller muntligen med ed eller wan, straffas såsom domens förlust och ewig landsflyktighet, så framt de nungens eller Riks-Förståndarens nåd blifwa misstankar skulle likwäl ingen dömas, utan den, mistrmed tolf manna ed bewisa sin oskuld. 3. Alla Konunge och dem som hänte i Herrarnanna gårdar befaltes, strä widskika alla owrådens och sig emellan, skedde det det intet tillåtit at hämna sig sielf, innan Konungen förtiba måler. Kunde förlikning intet winnas, utkom nungens wälbehag, antingen Konungen wille tillåta hämpen eller ej. En Riddare, som beskyltes för en ning, skulle freia sig med twå Swenar af wapen, på med twå Riddare, straffet i sådana mål utkom

Skeaninge Herredag

godtfinnande. Om en mindre Hof-Betjent, i händ lämpade en Riddare eller Swen af Wapn, på skulle ingen hämnd på honom utöfwas genast, utan därom tilsägas, som war pliktig at ofördröjdt låta tjenst, och war det en utlänning, skulle han förwisas, men om han war inländsk, fick sig det bästa han kunde för sina owänner. 4. eller Swen af wapen slår någon annan Herren ingen hämnd, utan den brottslige Tingföres 5. Ankor och Faderlösa barn, eller betjenter, fått afsked af Konungens tjenst och gamle Konungens synnerliga hägn; så at de som ning gjorde dem förnär, plikta därföre wåld på deras hjon bötes 40 mark. nungens Beskydds-Bref och öfwerfallen därföre pliktas med half bot mot det, gadt är. Och til samma straff war den gjorde Konungens afsagda Dom, och den

ålla sig hos Konungen, utebleſ icke deſtomindre, ſedan han ge- Magnus
om Konungens Bref tre gångor war inmanter. 6. Til Riks- Birgerſon
ler Herra-Möten war ingen tillåtit at komma, ſom intet war 1285.
erſonligen kallad af Konungen, men den, ſom för ſina egna an-
elägenheter obuden inſann ſig, borde göra det på egen koſtnad.
At man ſå mycket bättre måtte jämnka koſtnaden wid ſådana
öten, hade ingen rättighet at komma med ſtöre följe, än ſom
föreſkrefs, nämligen: Härtig Bengt med 40 häſtar, en Bi-
p med 30 häſtar, Konungens Råd med 12. häſtar, Riddare,
ſom af Wapn och Kanik med 4, och andre ſom woro kalla-
med 2 allena. K. Magnus giſwer i ſjelfwa ingången tilkän-
, at detta Förordnande war aldeles nytt. Det war icke de- Skenninge
ſtmindre högt angeläget til Allmänna Landfridens bibehållande: Herredag.
n den ſom tror at gamla hämndelagen bleſ genom denna Stad-
til alla delar upphäfwen, har intet med noga efterſinnande läſt
igenom: Ty enſkylta Krigen emellan de förnämare bleſwo en-
aflyſta under den tid Konungen war i landet, ſamt fjorton
gar förut och fjorton dagar efter. Slagsmål emellan de för-
nare omtalas här intet, och ringare folks trätor ſins emellan
ucks ej heller, ſom hwar och en genom ſielfwa genomläſandet
kunna finna (1).

(1) Denna Stadga är tryckt af Hadorph wid Biärkå-Rätten. v. Dalin
anfört innehållet däraf ſ. 279. men det ſkiljer i några mål alde-
ifrån det här ſäges: i ſynnerhet lär det inket kuna intagas af För-
ningen, at ingen ſom lidit rätt ſkulle hämna ſig ſielf, utan begära
uträckning af Landfens Lag ſ. 280. At man må ſå mycket ſäkrare
kna döma härom, kunna ſielfwa orden anföras af 3: h:, Firi binthom
harbliká. at hwarte Riddare eller Swen a wapn ther qwäde ſik fin
mällin mäd ugwäthins orthom. Swen a Wapn ſkal af os taka
, the adrum är til rädi, än det fribiudom wir harbliká, at eingen
d eller forſaat göris thär före fyr än wir läggium thet af thärra
ädum, än, tha än wir giörom eth thät aſlagt therra i mällin, tha
wir theem wakn ut bära äller nekom." Här ſäges intet, at all
nd är förbuden i allmänhet, utan allenaſt för ogwädens ord, innan
gen budit til at färdiga målet, men om förlikning intet kunde win-
, ſkulle det på Konungens omröfwande, huru wida dem ſkulle til-
at bära wapn eller ej, då i förra händelſen hämnden hade ſitt fria
Dit ſom ſedan ſtadgas i ſamma 4. om hwddrag eller Hofhetjent,
ogwädens ord benämt en Riddare eller Swen af wapn, ändrat
ydelſe därtil: „ är han inländär tatis bort ur ſins härrä thiäniſt ok
gif-

Magnus Birgersson. 1285. gifvens til thet kåsta han sig för fienden, ominnum sj[illegible] war ingen fråga om lagsökning, utan om hämnd. Ingen dag [illegible] del war för en sådan betjent, än at gömma sig undan för [illegible] re. Men det wore för widlöftigt, at här afskrifva hela [illegible]

§. 13.

Alsnö Herredag. Genom förr omtalte Stadga wore wäl en hop [illegible] bland de förnämare afbögde, men de ringare wora [illegible] många sätt ofredade, i synnerhet af wägfarande, och [illegible] dan oseð intritad, at de resande togo med wåld af [illegible] hwad dem behagade, och det utan betalning. [illegible] intet war hogad at tåla sådant öfwerwåld, hwarigenom [illegible] ligen om han förmådde, hwarigenom trägner och [illegible] digt upkommo. Konungen lät förderskull kalla tilhopa [illegible] 1285, Arke-Biskop Jacob af Upsala, Biskop Arnund [illegible] nås, Biskop Kiåtel af Finland, Biskop Åser af [illegible] Konungens Broder, Herr Ulf Carlson, Herr [illegible] Magnus Jonson, Ulf Sollungerson, Anund [illegible] Matson, Rörik Algotson, Carl Haraldson, [illegible] vidson, Bengt Jonson, Ragnvald Råf, Ragn[illegible] son, Brynolf Bottiärson, Hemo Petrej, [illegible] Bengt Arkediakne i Upsala, Probst Andery och [illegible] Med deßas samtycke blef en Förordning uplagd [illegible] mogens säkerhet, och blef fastställdt, at ingen wäri[illegible] ka något åt resande, men på det de icke destomindre måne få hwad de behöfde, skulle Gästgifwarne i hwarje [illegible] skulle för betalning skaffa resande nödwändig förplägning. [illegible] den, hos hwilken anwisning war gjord, nekade at [illegible] som behöfdes, skulle han plikta tre mark. Ingen [illegible] at härbergera flera än twå personer på en gång. Den som [illegible] något med wåld ifrån honden, skulle plikta [illegible] dan wåldsgärningen rymde undan, war den [illegible] kalla Häradet tilhopa genom budkafla och [illegible] framt en resande hwarken för bön eller penning [illegible] som nödtorftige behöfdes, kunde han i den [illegible] emot betalning. Ifrån denna tunga, at [illegible] sande, frikallades alla Konungens gårdar, [illegible]

Landfreden pålyses.

: men däremot til allmogens widare hägn ſtadgades, at ndsherre wid förluſt af Länet måtte lägga någon olaglig å bönderna, ej heller woro de ſkyldige at göra gengiärd herren då han reſte omkring i Länet, om de ej ſielfwe a det af wänſkap för honom. Utom deß war ingen loſ- taga ſkiuts af bonden, ſom intet ſått Konungens Breſ ch den ſom tilböd något dylikt, kunde intet påſtå någon bonden, ſå ſtamt han fick någon ſkada eller åkomma, war ogilt. Birger Jarls Förordning om Hemfrid, Qwin- Kyrkofrid och Tingsfrid, ſamt andra Edsöres mål bleſ ſamma gång ſtadfäſtad, och alle närwarande wid Herre- rpliktade ſig med Ed, at med ytterſta kraſter handhafwa ingen (2). Genom denna Stadgas alfwarliga efterlefnad Magnus det hederliga tilnamn, at han kallades Ladulås. nlig ſäkerhet, ſom härigenom förordſakades i Landet, för- ärkeligen en owanlig heder och et owanligt Namn. Uti rramöte bleſ tillika Ruſt-tjenſten faſtſtäld, hwarom redan är och ſkal framdeles widare omröras.

Magnus Birgerſon 1285.

Alſnö Her- redag.

ſkulle näppeligen kunna tro, at en ſådan oſkick war möjelig, men gens egna ord i begynnelſen af Stadgan öfwertyga därom: §. 1- dr hawir wärit i wart Riki en uſidher längi, at allir thär män um ſarä, allrigh dru ther ſwa rikir, at ther wilja eigh giftä ſatäkrä hus, se allanſin koſt haſwä utän pänningä.., Stadgan finnes tryckt adorph uti Biärkös Rätten, och hos Stiernhielm wid Wäſtgötha

„Wid theſä warä ſkipän, waru widär mangir ärliker Män oc gä- r ja til, oc ſworu, at ther ſkuldu hanä haldä oc ſtärkiä med alt jer gitu.

§. 14.

tet ſärdeles långt efter, at detta war föraſkedadt, nämligen 8, fick Konung Magnus tilfälle at wiſa, med hwad alf- jet han ärnade handhafwa Förordningar (1). Den nä- gen tilförne nämnde Swantepolk Knutſon hade en wacker ter Fröken, ty hon kallas Domicella, Ingrid, ſom war d med Riks-Drotſet i Dannemark David Torſtenſon. ha Lagmannens Son Folke Algotſon anſåg den unga-

Magnus Birgerſon 1288.

Skönhet med ſamma ögon åtminſtone, ſom David Torſteſon, men förloſningen, och hennes Föräldrars wilja lade öfwerwinliga hinder i wägen för en förtwiflad kärlek. Der war då annat medel, ån på gamla Göthiſka wiſet med wåld förſkaffa Brud. Sådana tilbud hade lyckats tilförne både för Sueſon, ſom röfwat Konung Swerker Carlſons Dotter, och Lagman Lars af Östergöthland; med Konung Erik Eriſgerſka, utan at man finner, at det på något ſätt böſExempel upmuntra altid en förtjuſt älſkare, faſt de Folke Algotſon gör ſig fördenſkul färdig med ſin Algotſon at föra bort Herr Davids Brud eller Sedan anſtalten wunnit ſin fullbordan efter Folkes dröde ſig ſtrax undan til Norrige, hwar man inter beiſra et otrimmeligt kärleks öfwerdåd, ſom K. Magna waro förändrade i Swerige, och K. Magnus

Algot Sönernas brott och ſtraff.

rade. När man leker med Lagar och Förordning ſig ſnart at leka med människors Lif, Ära och Egen gan om qwinnofrid wär tre år förut ſtadfäſtad, och brottſlige ſtraffas med ewig landsflyktighet och 40 m och aldrig få fred, förån målsäganden hade för detta uptåg blifwit lämnadt opåtalt, hade det nåstan mgt göra Lagar. K. Magnus lät fördenſkul, bleſ underrättad, i ſamma månad, Mars-månad gärningen war gjord, inmana ſå wäl Son Rörik i fängelſe: men de andre Algots Söner nungens Canceller, Bengt och Carl togs wa Biſkop Brynolf i Skara, ſom war Folke Algots hade ock mycken olägenhet af detta Qwinno-rån, nus gjorde honom mycket intrång (2). Så at Kyrwenhet för Kyrkan och des Förmån kunde inte hwarföre han ock fann ſig föranlåten, at gömma Alwaſtra Kloſter. Efter utſeende måſte åtminſtone rit medwetande uti Folkes företagande, annars gripa, huru K. Magnus kunnat förfara emot dem: ty det är ej ſärdeles troligt, at ſig ſå nitiſk om Lagens och Rättwiſans ſätta Rättwiſan, då han ſkulle handhafwa

wåsende har man sedt, men slutet wet man intet fullkomligen. Magnus Birgersön 1288.
Biskop Brynolf berättas, at sedan han någon tid legat för-
i Alwastra, har han år 1289 farit därifrån til Wadstena,
sedan sjöledes öfwer Wettern, och först begifwit sig til Sked-
eller Skösde, dit han kommit dagen för Jungfru Marias
tmelsfärd, hwarefter han åter intagit sit Biskops-säte, och
Konungen, som då war på Axelwalds Slott, infunnit sig i
kyrkan i Skara sjelfwa Jungfru Marias Himmelsfärds dag,
efter slutad Gudstjenst lagt wärjan ifrån sig och gådt fram Algot-Sö-
Altaret, fallit på knä för Biskopen, då han begärdt och fått nernas
ning för den förföljelse, hwarmed Biskopen warit oroad (z). brott och
straff.
Ianius wil intet tro, at K. Magnus så djupt förnedrat sig.
kert är, at Ericus Olai intet nämnt denna omständighet, fast
intet glömt påminna, det Konungen gjordt denna heliga Man-
mykken förtret. Om K. Magnus warit öfwertygad om Bi-
agnas makt at tillsluta efter behag himmelen för sina owänner,
Biskop Brynolf warit oskyldig, är detta bättrings-prof intet
ngt, och är det för öfrigt mera en séd än et fullkomligt för-
ings-tekn at falla på knä för Altaret. Men innan denna
ning emellan Konungen och Biskopen blifwit fullkomnad, har
warit nödsakad at undergå en nog stark förpliktelse, emes
han i December månad 1288 låtit affärda en Canonicus från
ra och en Präst från Wästergöthland, såsom sina Fullmäkti-
Arke-Biskop Magnus i Upsala, hwilka skulle underkasta B.
olf Arke-Biskopens bannlysning, om han intet til alla delar
rde efterstrefna Artiklar, nämligen: at han aldrig, hwarken
r råd eller gärningar, hemligen eller uppenbarligen skulle nå-
reruga emot Konungen eller hans Barn, utan wara dem i
mål efter sin högsta makt behjelplig, dock Kyrkans rätt altid
hållen. Widare: at han inter skulle hjelpa hwarken sina Bröd-
eller andra Konungens owänner nu eller i framtiden til Ko-
ngs och Rikets skada, hemligen eller uppenbarligen. Ej heller
han beskärma eller beskärma låta innom eller utom Riket,
efter hans samwete kunde tända Riket eller hans Kung-
Majestät til skada, och om Biskopen fick af trowärdige folk
nigot, som kunde wara Konungen, och hans Barn til för-
, skulle han upbäcka det för Konungen eller hans Ämbets-

Magnus Birgerſon 1288.

Mån. I fall detta alt intet blef fullkomligen efterkommit af Biſkopen i Skara, förklarar Ärke-Biſkopen Biſkop Brynolf at vara med det ſamma uteſluten från Kyrkans gemenſkap och lagd i bann (4). På föreſkrefna wilkor war förlikningen emellan Konungen och Biſkop Brynolf ingången, och efter denna anledning [illegible] nog finna, huruledes han med all trygghet kunde komma til ſit Stift, och at de förſåt, ſom både Olaus Magni och åtre föregifwit wara ſtälde af Konungen emot Brynolf, återreſa, förfalla aldeles, och at wänſkapen emellan [illegible] honom kunnat bliſwa fullkomligen återſtäld. Det är [illegible] at denna förlikning förloßat Brynolfs Fader och Broder ifrån deras fängelſe, ty år 1289 äro de och [illegible] Torde och hända, at Carl Algotſon, i förtröſtan [illegible] rättade wänſkapen emellan Konungen och hans [illegible] Brynolf, driſtat ſig utan widare förſäkran at [illegible] ſit Fädernesland. Om ſå är, bleſ han mycket [illegible] wardt gripen och halshuggen på ſamma Pålle [illegible] Swantepolks Dotter bliſwit bortråſwad (5). [illegible] bliſwit åter i ſin förra wärdighet inſatt, har [illegible] Det ſer man af et Bref, ſom han utgifwit [illegible] war i lifwet, och kallar ſig där intet Lagman, [illegible] man för Wäſtgötharna (6). Uti et gammalt [illegible] Meſſenius funnit, at Lagman Algot haft [illegible] ka ſiu, på K. Magnus Birgerſons befallning. [illegible] Detta lämnas uti ſit wärde, men et ſådant [illegible] träffat Rörik, emedan Rörik, ſedan han [illegible] begifwit ſig til Norrige. Algot har ock haft [illegible] hetat Magnus, hwilken efter utſeende torde [illegible] tiltagſen ſom hans Bröder, emedan man [illegible] afhändt Ragwald Mule någon egendom, hwarför [illegible] lämnat erſättning. Folke Algotſons omſtändigheter [illegible] Skrifter intet widare ihogkomne. Wäre [illegible] rätta likwäl, at han bliſwit i Norrige [illegible] Brud, och med henne haft en Son med [illegible] Jon Grip warit Fader åt den rike och [illegible] uti K. Albrechts tid. Meſſenius utför likwäl [illegible] anhorlunda. Det torde ock wara ganſka [illegible]

Algot. Sönernas brott och ſtraff.

Brynolfſon warit af den Ätt, ſom förr et ſvnnet Griphufwud apnet. Ofelbart är, at han ſjelf förde et helt anhät Familie-ke, ſå at det lär wara ſåkraft, at utlänna tilnamnet af Grip, man talar om Lagman Algot Brynolfſon och des märkwär-i Söner (7). Magnus Birgerſon 1288.

v. Dalin för detta omſtående til år 1287 och följer Meſſenius. Det är ſärdeles angeläget, at med granlagenhet utforſka ärtalet i ſådana fa-et; här har man trodt ſig böra följa Ericus Olai ſåſom den äldſte af wå-a Hiſtoriſkrifware, ſom lämnat någon kundſkap om denna händelſe åt ef-terwerlden p. 79.

Ericus Olai p. 211. Anno Domini MCCCXVI obiit Brynolfus Epiſcopus Carenſis. Hunc tribulauit Rex Magnus Ladulas, qui ſubjecit ſe ſententiæ Domini Magni Archiepiſcopi Upſalenſis. Hic Brynolfus fuit filius Algoti, Weſtrogothorum Legiferi, quem et filios ejus fugauit Rex Magnus vel ti-more ejus fugerint.

Meſſenius Scondia T. 12. p. 142. *Olaus Magnus* L. 16. C. 29. p. 1[illegible]. *Veſtavius* Vitis aquilonia p. 78.

Om denna omſtändighet har man Ärke-Biſkop Magni Bref af år 1288, [illegible] Kal. Januarii: In Nomine Domini Amen. Anno ejusdem [illegible]LXXXVIII decimo octauo Kalendarum Januarii, coram nobis Ma-[illegible] gratia Upſalenſis eccleſiæ Electo confecrato, apud Upſaliam com-[illegible]rant diſcreti viri *Mägiſter Nicholaus* Canonicus Scarenſis et Dominus [illegible]ricus preſbiter ejusdem dyocesis procuratores et nuncii ſpeciales Re-[illegible]di Patris Domini B. Dei gratia Epiſcopi Scarenſis, habentes auctori-[illegible]m et plenum mandatum, præfatum Epiſcopum Dominum ſuum ſubden-[illegible]eu ſuppoſendi ſententiæ excommunicationis per nos ferendæ, quam ex [illegible]e incurreret, ſi articulos infra ſcriptos, vel aliquos, ſeu aliquem illo-[illegible], qui placitati ſunt inter Dominum noſtrum Magnum Sveorum Gotho-[illegible]nque Regem illuſtrem et Dominum Epiſcopum ſupra dictum non ſerva-[illegible] illibatos prout per ejusdem Domini Epiſcopi patentes literas patere [illegible]ſt omnibus evidenter: videlicet quod nunquam erit contra ipſum Do-[illegible]um noſtrum Regem, ſeu contra inclitos liberos ſuos, nociuis conſiliis, auxi-[illegible] publicis vel occultis, ſed ipſum Dominum noſtrum Regem et inclitos [illegible]eros ipſius juvabit et eis aſtabit quantum poterit, ſalvo jure eccleſiæ ſuæ, [illegible]omnibus licitis et honeſtis. Item quod neque fratres ſuos neque quos-[illegible] alios quos nunc inimicos D. noſtri Regis - - - - - - - - vel ſcire po-[illegible] in futurum, in ſui præjudicium aut Regni detrimentum fouebit pu-[illegible] vel occulte. Neque procurabit ſeu procurari faciet intra Regnum [illegible]ntra, aliquid, quod ſecundum conſcientiam ſuam præjudicium præſta-[illegible]ria Regno vel *Regiæ Majeſtati*, et ſi veraciter ſcire poterit aliquid a [illegible]ſtis, quæ dignis, quod ipſi Domino noſtro Regi ſeu liberis ſuis illuſtri-[illegible] obeſſe poterit, hoc ei aut advocatis ſuis prout utilitati Regni ſecun-[illegible]m conſcientiam ſuam expedire crediderit, intimare curabit. Nos igitur

n för en ny Tull, som staden pålagt Allmogen. Detta synes a troligt. Kan dock wara, at Inbyggarne på Landet blifuppretade utaf de efter Stadsboarnas föranstaltande påbegynBallar eller Murar, ehuruwäl det synes mera sannolikt, at dens befästande warit en påfölgd af Kriget. Det synes imedföga troligt, at Murarnas widlyftighet brakt Allmogen i tsk; ty förmodeligen har Landsbygden närmast omkring den warit Stadens tilhörighet, så at ingen så ifrig träta därutinnat uptändas. Så mycket finner man, at Böndekne bede sig hos Borgerskapet öfwer de nya pålagorna; men som hade at wänta et säkert bistånd från Lybeck och andra Wen-Städer, wille Wisbyboarne intet foga sig efter Landets be

Böndeine skickade fördenskul bud til Fadermästaren i Liff och anhöllo om hans biträde, och lär så hafwa hulpit som åtskil af Riddarne inställdt sig til deras undsättning. Annat än uppenbar fiendtlighet war då intet at förwänta. I början rycka derne in i Staden at göra någon skada genom plundring, Staden war aldeles öpen. Böndernas anförare Olof Ragwald Dosta, Petter Halding i Wald och några flere, som ldre Krönikan kallar Adelsmän, kommo därpå antågande ed hela Bondehären, hwarpå Wisbyboarne under sina fanor rycka ut öfwer Högebro, då det kom til uppenfiendtlighet och sena aftonen lyktade Striden, uti hwilken derne blefwo nödsakade at bärga sig med flykten uti omliggande . De segrande förföljde de flyktige och åskillige af dem blefll fånga tagne i Stadnem. Böndeine förlorade intet modet ra nederlag, utan samla sig på nytt och togo wägen til Wisborgarne däremot rycka fram til Roma Kloster, hwar åtbleswo slagne på båda sider, utan särdeles förmån för dera. Såsom detta owäsende intet tjente til annat än ts och Folkets inbördes förödande, lade Prästerskapet i Wisemellan och anwände all möda och slit til at förlika de de, och blef genom deras bemedlande öfwerenskommet, at nas Fullmäktige skulle infinna sig i Nåme-Kloster i på en wiss dag, och imedlertid all fiendtlighet upphöra. Pås wägnar inställde sig fördenskul Nils af Eleby, Gerf Wenge, Gerward af Barå och Petter Harding.

Magnus Birgerson 1288.

Uproer på Gothland.

Freds-

Konungen annat, utan wid den handelen allena, at någon uppehälla
uppenbning skedde af Landtmännen, at man wäl nödsakades
styra wäld med wäld. Inga bud, som til Konungen af 1488.
, skulle på något sätt uppehållas eller hindras af staden,
annan Herre än Konungen af Swerige skulle af dem, ut-
och så framt Bönderne någon gång skulle falla på en
förmätenhet, skulle Wisby med all sin förmåga straffa.
. Skulle och allmogen på annat sätt wisa sig upprörisk e-
Konungen, skulle staden, på förstä anmodan och erhållen
härom, lämna all möjlig handräckning til at förena sand-
sin skyldighet. Om och någon, som räknat i Konungens
ege sin rättighet til Wisby, skulle en sådan, så snart Ko-
Bref härom ankommit, genast förkastas staden, och med
erdrifwas, så framt han intet i gode dröjer på stadan.
a Lybeck, Wismar, Rostock, Greifswald, Stralsund
ga skulle wara Konungen behjelpelige emot Upsarne i
, så framt de antingen wälde sig någon annan Herre el-
de intet med lydna efterkomme Konungens befallningar. Upror på
och på den förnäma Wisbyska Borgerskapet, at de Gothland.
under sken, at wilja det gyllne Privilegium intet full-
den uppfyldes, och Biskopen i Linköping skulle Utomdes wara
gad at bannlysa dem i sådana omständigheter. I fall Ko-
n någon gång behagade hedra staden med sitt besök, skulle
med all ödmjukhet och wördnad såsom deras rätta Konung
hedra undersåtar och tillgifwne. Och så framt någon det
förbjudna öfwer sig med skatt och förskämmelse, skulle staden
ställa med tillbörlig macht emot honom såsom Konungen
vore tillstädes. Dagen för Purimsgillet blir
förpliktelse staden i Nyköping både af Rogdarna och
, så ock Gothlandingarnes som Lybarnas wälg-
. Ytterligare stiftade de, som wore boende på Lands-
, at alla de, som wore födde staden, woro skyl-
så wäl som innegående borgare i Stadsmurarna (?).
ades sätt blef staden förlänad på Gothland. Konungen i
ade sin myndighet i landet, och Riddarne från Li-
Estland, som woro intagne til Landsfolkets understöd,
gade rymma, utan annan ära på hwad wilkor de blif-

MCCLXXVIII. eodem anno fuit magna guerra in Gothlandia inter Wisby & Boudones terre, pugnaverunt ad invicem in [illegible] tertio Sabbatho post pascha & vicerunt cives, in cujus festo fit processio per civitatem cum imagine beate virginis, & [illegible] ciliati sunt per Dominum Regem Magnum, & permissum [illegible] murare civitatem. Uttalet uti Diarium Wisbyense rättas efter andragne witnesbörd.

(2) Alla dessa omständigheter äro tagne af Strelows Gothländska [illegible] 144. Författaren är uti de äldsta saker fabelaktig, men i [illegible] han til alla delar så trowärdig, som någon annan, och [illegible] han hast äldre skrifter at följa.

(3) *Messenius* Scondia T. 12. p. 139, har intryckt hela denna [illegible] te den hafwa warit författad antingen på Swenska eller [illegible] ej swårt af se, det man hos Messenius endast läser en [illegible]

(4) *Strelow* p. 146.

§. 16.

Lagarnas förbättring i allmänhet.

De mått och steg, som K. Magnus tagit [illegible] sinthens stadgande och bibehållande, han man sedermera [illegible] och sin wård til Lagen i allmänhet, och Landskapen [illegible] gar hafwa ock uti hans tid blifwit öfwersedde, ad[illegible] Man slutar det af et Bref, som K. Magnus [illegible] utfärdat til Märkesbonarna, uti hwilket Konungen [illegible] deras Lagbok, som des Fader-Fader K. Magnus [illegible] upsätta (1). Man kan inhämta samma omständ[illegible] gerd Företal til Upplands-Lagen, som har [illegible]

er, det Domare utan affeende på sakägandens stånd och om- Magnus Birgerson
ständigheter hade at med all grannlagenhet bestämja rättvisan emot 1285.
n utan skilnad; förskrifves Domare om sitt Konungsliga
n och beskydd wid alla tilfällen. Domarnas utslag förklaras
för krafwounne, så wida parterna intet med utfående af
wist sinnna, efter de twistandes öfwerenskommande, erhålla
ind at wädia från Häradshöfdingen til Lagmannen på Ö-
d., och ifrån honom antingen til Lagmannen i Östergöth-
d eller til Konungen self (3). Der fastställdes ock, at om
part blifwit af Domaren fäld til edgång, och det sedermera be-
fs, at eden war falsk, skulle Domaren och intet parten plikta
öre (4). Widare förordnas, at ingen måtte intagas i hä-
på Konungens Stoer, för någon sak, för hwilken han efter
eller laglig wana kunde förswara sig, och lär detta endast bö-
förklaras om twistemål, emedan det intet lär kunna lämpas på
ngare brottmål. En annan Stadga har ock K. Magnus utgif-
från 1284, uti hwilken den som legt en annan til någon tjän-
förklaras icke mindre brottslig, som han der self gjordt hade, och
n lärer lega sig, anses för ogild. Den som beskyldes at
wa gjordt eller legt, skulle wärja sig med Häreds-Nämnd,
hwilken af Nämnden, skulle han widare med egen ed fria sig.
annat fall skulle han böta, så mycket målsäganden self wille
, eller det underkastas målsägandens Nämnd (5). Om ock
n Läns-Innehafware wägde allmännings-gård utan föregån-
laga pröfning, förwärkades Länet. Ändteligen stadgades, at
någon gaf sitt frillo-barn fast egendom, fick frillo-barnet be-
gåfwan, om det fick ärfwa eller arfwingar, men i annat
skulle gåfwan återbäras. Det som nu anförd är, wisar
nit pröf af Konungens omsorg om Lagskipningen och tidens
ar, uti hwilket tidens förbrytare tåfla med förnuft och ståndig

(3) K. Magnus Erikens Bref om sättning och wapnasyn af år 1285, är gifwit af en copia som är tagen 1549. och finnes uti Cancellier i Köpenhamn, det är communicerade af Etats-Rådet Rostgaard. Stadgan säger så: Quia hallas efter modum & hoc videlicet, quod [illegible] Hæret Angeli, per Magnificum Dominum Magnum eundem Regem Sueciæ [illegible] Dreffwet är gifwit in habitatore Nericiæ.

reſning hade intet förſwagat utan ſnarare förökt, och ſtadgat Magnus
onungens wälde, inga ſärdeles hinder kunde ſåledes möta Ko- Birgerſon
ungens önſkan, at ſå ſin Son utwald til eſtertrådare. K. Mag- 1284.
s Birgerſons älſte Son Prins Erik dödde 1279 (1). Hans en-
a Son Birger föddes 1280 (2), och denne Herre bleſ 1284
wald til Konung efter ſin Herr Fader, och des yngre Broder
rik förklarad för Härtig (3). Där säges ock, at Konungens
roder Bengt bleſ wid ſamma tid utnämnd til Härtig af Fin-
nd. Denna ſiſta omſtändighet ſynes ſtrida emot hwad förr
ſagdt, då man altid talt om Bengt Birgerſon ſåſom Härtig.
et är ock ſannt, at han kallas Härtig af Finland uti K. Mag-
s Stadga af 1280, ſå framt årtalet är riktigt (4). Men til
enteras torde det wara et förſeende både af Ericus Olai och
andra ſom följt honom, ſå mycket mera ſom Bengt Birgerſon in-
nämner ſig ſjelf Härtig uti Breſwet af år 1282, utan alle-
ſt K. Magnus Broder (5). Och ſå framt Bengt intet bliſwit
förre Härtig af Finland, lär det nu bliſwit ſå mycket ſnarare
ottfadt, på det mindre miſſundſamhet mätte upwäckas öfwer
ärtig Eriks uphöjelſe, hwilken war ännu uti ſin ſpädaſte barn- Prins Bir-
om. Men K. Magnus gick ännu längre med ſin ſelande förſik- gers troloſ-
ghet. Han wille ock förſe ſin tre eller fyra års gamla Prins ning.
k en hederlig Brud, och därtil utwaldes Prinſeſſan Mereta,
k Margarita, ſom Påfwen kallar henne, från Dannemark,
Erik Glippings Dotter. Bud affärdades ock til helige Fadren
Rom om hans nådiga tilſtådjelſe til giftermålet, efter de troloſ-
de woro uti ſterde ſkyldſkaps-graden förbundne, hwarpå Påf-
Martinus IV lämnade ſit tilſtånd den 23 December 1284
). Bewekande ordſakerna til Påfwens Faderliga eftergift af
onſka Lagens ſtränghet, woro, at genom äktenſkapet emellan
a höga par, den emellan bägge Riken tilförne warande oenig-
ter dämpas och en upriktig wänſkap däremot ſtadfäſtas.
nus hänför denna troloſning til 1282, hwarutinnan han
Hwitfelt. Men på hwad grund denne ſenare ſtödjer ſin
ening kan man ej weta, om det intet är på Olaus Petri,
ſäger det ſamma. Men denna tideräkning paſſar ſig intet med
a gamla Krönikor, ty Olaus Petri tilſtår, at troloſningen
Danſka Prinſeſſan ſkedde ſedan Junkr Birger war förkla-

ock, at betala til K. Magnus tiotuſend mark ſilfver, [illegible] hon på något ſätt hindrade, at äktenſkapet kom til [illegible]. Således wardt nu K. Magnus förwiſad både ock ſå [illegible]re, och om ſin tilkommande Gone-doter, ſå fram [illegible] fall imedlertid gjorde anläggningarna til intet.

(1) Chronicon Vaſtenenſe Celſii p. 8. MCCLXXIX. obiit Dux [illegible] primogenitus Regis Magni.

(2) Diarium Wisbyenſe hos Ludewig p. 178. A. D. MCCLXX [illegible] eſt Regi Magno Byrgerus primus filius, ſortitus eſt nomen (avi) ſui, qui poſtea in Regem coronatus eſt.

(3) *Ericus Olai* p. 74. Anno Domini MCCLXXXIV electus [illegible] Sveciæ Birgerus filius Magni Skenningiæ & Ericus frater ejus Dux, licet ambo eſſent parvuli, Benedictus Dux Finlandiæ hos E. Benzelius Mon. Eccl. p. 87. MCCLXXXIV. Electus Sveciæ Birgerus filius Magni Ladelaas, & Ericus illius frater eſt, utroque adhuc impubere. Dominus vero Benedictus [illegible] gis Magni factus eſt Dux Finlandiæ. Diarium Wisbyenſe MCCLXXIV. electus eſt in Regem - - Burgerus filius Ericus frater ejus factus Dux Finlandiæ. Förtalet är ſålede uti detta ſiſta witnesbörd, och några ord lära wara Dux och Finlandiæ.

(4) I anledning af det, ſom i förra anmärkningen är [illegible] nolite, at Magnus Birgerſons förordning om Skenningen intet ſkrifwen 1280, utan 1284. Ty där talas [illegible] och om Samtalet i Skenninge, och ſå wida detta [illegible] liſa hwilka warit närwarande wid Birgers wal.

in nobili muliere Margarita nate Chariſſimi in Chriſto filii noſtri Erici Magni illuſtris Regis Daciæ &c. Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati, Birgerſon hentes tantis periculis obviare, vobiscum, ut matrimonium invicem, 1284. impedimento non obſtante prædicto, libere contrahere valeatis, & tandem contracto licete remanere, auctoritate præſentium diſpenſamus. Nulli go &c. Datum Perufii X Kal. Januar. anno IV. eller 1284.

Mans. Petri i ſin handſkrefna Krönika. Hans utlåtelſe är ſom följer: I åttenſkapet förſt war bebundit emillan Junker Birger och Jungfru Ingerd, ſkref man år efter Guds börd 1282, och året tilförne hade Rikets Råd loſwat K. Magnus, at de wille efter hans död taga ſamma unker Birger til Konung.

Ericus Olai har införd en del af detta bref p. 76. De hit hörande ord äro deſſe: Propter quod habito utriusque fidelium conſilio, nos di- Regi fide media promiſimus, & ipſe nobis vice verſa, quod filiam ſtram ſenioſem, cum filio ipſius Regis Sveciæ & *hærede Regni Sveciæ*, m ad annos nubiles pervenerit, matrimonialiter copulemus. --- Quod per nos ſteterit, quominus hujus modi matrimonium ſortiatur effectum, ligamus nos ad ſoluendum dicto Domino Magno R. M. marcarum ar- uti puri.

§. 18.

Sedige ſtunderne af K. Magnus Ladulåſes Regering fördelmellan Kyrko- och Kloſterbygnad, Tornerſpel och andra luſtheter. I ſynnerhet har Konungen wid Clara Kloſters anläggning på Norrmalm, wiſat ſin Kungeliga prakt i ſin rätta glants, Stockholm woro inbudne ganſka många utländſke Prinſar, andre förnäme Herrar utom en myckenhet af Swenſka Riddare och andre Ofelsmän. Et präktigt gäſtebud anſtäldes, ſom ſke i flera dagar, Tornerſpel och andra Ridderliga lekar utdes, och ändteligen på ſielfwa ſtället där Kloſtret ſkulle upföras, har K. Magnus förſt giordt ſin Son Junker Birger til are, hwilken ſedermera på ſtället giordt Härtig Albrect af ecklenburg likaledes til Riddare, då denne ſtrax därpå meddelt ſin wärdighet åt fyratio andra, ſom woro närwarande (1), på Kloſtret i förſta haſt upreſtes. Annan mening kan man inhämta af Ericus Olai, och kan man intet neka, at en ſå ytmärkt wigning på et wärdigt och roande ſätt kunnat ſluta högheten (2). Året när denna Ridderliga inwigning af Kloſtret förrättad, wet man intet. Utan all ſannolikhet ſättes den

Clara Kloſters och andra Kloſters anläggning.

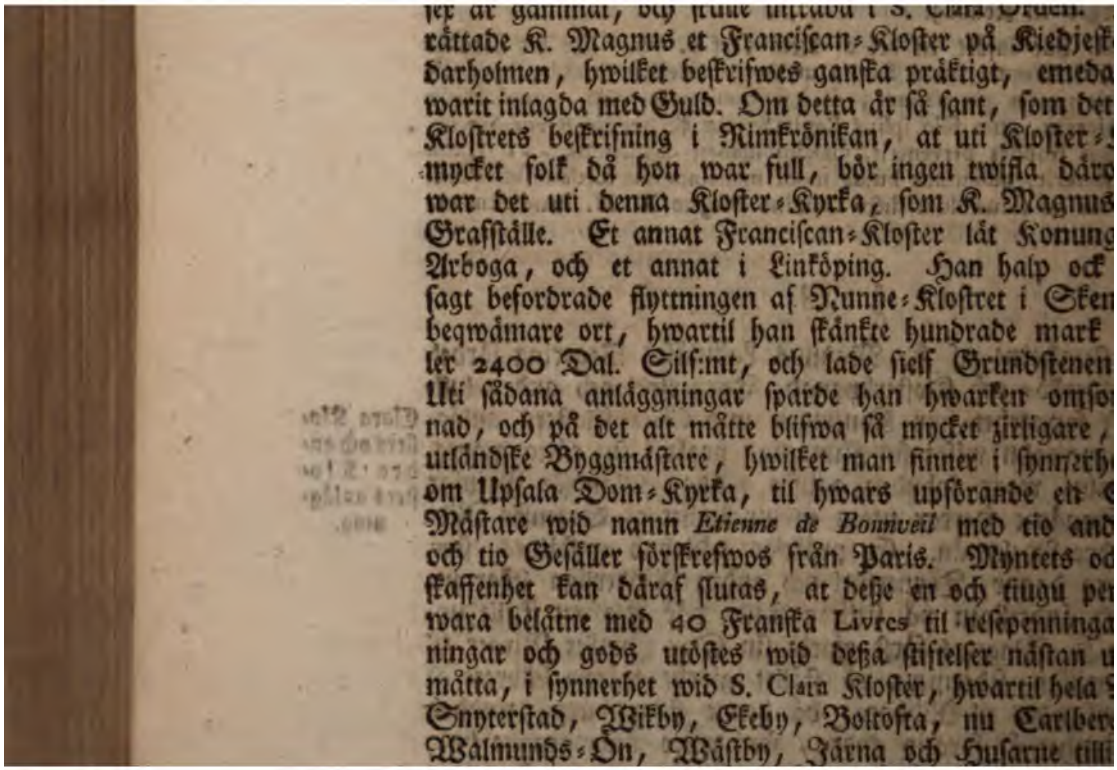

Klostret af Tomtören och lega, efter öfwerenskommelse, hade Magnus Birgersön
kraf sina wackra inkomster. Konungens fridsamhet uppmuntra- 1284.
sedan många flera til gåfwor, och tidens widskepelse som inbil-
de allmänheten af högre och lägre wilkor, at de bönet och más-
, som assungos på sådane helgade orter, bestämjade gifwarens
a och salighet i andra werlden, ökte antalet af dem som betyga-
sin gifmildhet, hwilket Doct. Nordberg uti sitt Clara Minne
ed oemotsägeliga monumenter bestyrkt. Med denna skänkande
dakt hog högre och ringare förenades alla slags Ridderliga öf-
ngar och Tornerspel, ibland hwilka den tornering blifwit i syn- Tornerspel.
het namnkunnig, som upfördes när K. Magnus och K. Erik
Dannemark hade Sammanträde wid gränsen af deßa Riken
år 1284 (8), uti hwilken Hollinger Lagman Carls Son på
wenska sidan, och Petter Skåning på Danska sidan wisade
utmärkt fickelighet i deßa halsbrytande tidsfördrif. Men en
nan Dansk Herre wid namn Magnus Dysawald hade mer
måtenhet och mindre lycka: Han utmanade hela Swenska Rid-
skapet at rida emot sig och upsatte sin häst och hundrade mark
belöning för öfwerwinnaren. Erengisle Plata af Brahe slåk-
emottog wadet, och stötte honom i första ränndet från hä-
. Således blandades då som nu utwärtes andakt med tidens
ga och tysande lustbarheter, med den skilnad likwäl, at man
om wille åtminstone blifwa hållen för Gudfruktig, då man
mera, uti en så kallad mera upplyst werld, wil hwarken wara
blifwa hållen därföre.

(8) Denne Härtig Albrect af Brunswig war utan twifwel Son af den så
kade Albertus Magnus, hwilken dödde 1279. Til skilnad från sin
der kallades denne Albrect, Albertus Parvus. Jfr. Ph. J. Spener
Hiloge Geneal. p. 494. 500, och andra, som lämnat underrättelse
m Brunswigska saterna.

Chron. Olai p. 77. sedan han beskrifwit all den stat som gådt förut
Closter-byggningen, tillägger han omedelbart deßa orden: Tunc repente
monasterio erecto: Om detta har sin riktighet, har Klostret först blif-
t uppbygdt af timmer och sedan blifwit upförd med sten, hwilket intet
kunnat ske så hastigt. Ty at det stod år 1289. finnes under byggnad, är
likwäl af K. Magnus Ladulåses Bref 1289. VI. Id. Julii, och kan
hända, Clara Kloster, quod apud Stockholm, ingressi sumus, constructum.
Nordberg Clara Minne f. 29. N. 35.

och flere utsatta dem till år 1282. Valtovius till 1285. Ti
år Messenius uti tideräkningen intet at trygga sig wid, u
blandar egna gissningar nästan allestädes ihop med sielfwa h
som han tagit af de äldre. Ericus Olai nämner intet årt
Olaus Petri. Diarium Wisbyense häntför denna högtidelighe
A. D. MCCLXXXIX. Dominus Rex Magnus fecit filium s
rum militem & Ducem Brunsvicensem in Stockholm & a
nobiles tam de Alemannia quam de Suecia. Et tunc veneram
Claræ in Stockholm. p. 180. Detta synes af Rim-Krönik
kallas Birger Konung.

(4) Om tiden då Klostret på Riddarholmen blifwit börjadt, är
olika tankar. Wil man tro Diarium Minoritarum, som är
Munkarna därsammastädes, har det skedt 1270: ty wid IV.
har där warit anteknadt: Anno D. 1270. fundatum est domu
norum Stockholmis; men med alsmar lär ej byggningen hafw
rtagen för än K. Magnus kom på Thronen. Diarium
pag. 6.

(5) *Ericus Olai* p. 78. Wid Skenninge Klosters anläggning
nikan berättas, at Magnus lade sielf Grundstenen, hwarifrå
förmodeligen tagit sig anledning, at säga det samma om S.

(6) *Peringskiöld* Monumenta Ulleråkerensia p. 18.

(7) Magnus Ladulåses Gåfwo-Bref af år 1288. synes hos N
ra Minne s. 21. Rörstrand nämnes där likwäl intet med

(8) *Ericus Olai* p. 84. Årtalet utsättes anmärkning
andra, men efter Ericus Olai kan man intet, så wäl
än här är nämnd.

§. 19.

dera wärdighet: men såsom Konungen i Norrige wille uträtta Magnus
det med fredliga öfwerläggningar och med anförande af Lag och Birgersson.
Rätt, och dessa skäl intet understöddes med wapn och Krigsfolk,
par alt hans bemedlande fåfängt och utan frukt. Det hade ock
warit besynnerligt, om en Prins, som med wärjan i handen up-
lyftigit på Thronen, hade låtit driswa sig därifrån med slutsatser
och syllogismer. K. Magnus Håkanson dödde 1280, med namn
af en god och fredsam Konung. Des tilgifwenhet för Påfwiska
Prästerskapet wanhedrar mera Prästerna sielfwa än Konungen,
som trodde sig göra Gud en tjenst därmed. Så fredsam som
K. Magnus Håkanson warit, så mycket större lust til krig wisade
han hos K. Erik hans Son och efterträdare. Han afwek ock där-
ifrån ifrån sin Faders tänkesätt, at han wille inskränka Prä-
sterskapets Friheter, som dem af K. Magnus warit förlänte,
hwarföre han ock blifwit kallad Erik Prästehatare, förmodeli-
gen med samma skäl, som andre blifwit kallade fromme, gode och
store. Det är dock otwifwelaktigt, at han strax i början af sin
regering kom i oenighet med de andeliga i Norrige, och Ärke-
biskop Johan i Tronhem gjorde sig redo at klaga för helige Fadren i
Rom. Han tog wägen genom Swerige, men dödde i Skara
1282 (1). Norrske Prinsarne hade wisat tilförne, at de intet
wist särdeles mörkrädde för Hans stormäktiga Helighet i Rom;
ty de klerkrätor afskräckte fördenskull intet K. Erik från at utsöka
och Härsmakt sitt Möderne arf i Dannemark, hwarom äfwen
det warit, uti hans Herr Faders Magnus Håkansons tid. Nu
anfattes Kriget med brand och skiöflande på Danska Kusterna
1284, och blef äfwen Skandr i Skåne samma år plundradt (2).
Under detta Krig utmärkte sig i synnerhet på Norrmännernas si- Tilstånd i
da Alf Erlingson, hwilken warit i mycken wänskap med K. Norrige.
Magnus Ladulås och äfwen någon tid warit i Swerige. Han
war Son af den Erling, hos hwilken K. Waldemar lämnade
sina lilla Son efter Hofwa träffning. Alf Erlingson hade ock
warit närwarande wid Congressen i Kongahäll 1277. Men uti
detta Krig gjorde han sig i synnerhet namnkunnig, lade sig med
sin flotta i Öresund och plundrade alla Sjöfarande både Dan-
skar, Tyskar och andra (3). Följande året eller 1285. skiöflade
han Horsens och Callundborg på Seland. Wendiska Städerna

Städerna blefwo dår igenom K. Magnus förlikte, och
fkapen emellan Dannemark och Norrige på samma
terståld, ehuruwål den kort dåreſter i lika fiendſkap för
Alf Erlingſons Ode. lades (6). Alf Erlingſon war ännu uti ſin högd och h
warit uti wånſkap och anſeende hos K. Magnus, hwa
nungen ſielf witnar uti et Bref til Alf Erlingſon. Kon
trar ſig dårutinnan ſåledes, at han ſåſom wån ſägnar ſi
mycket öfwer Alfs lycka, ſom gjordt ſig namnkunnig uti
ken, ſå at han år ſina wånner til hugnad och ſina
ſkräck, Konungen råder likwål at han intet företager
utan wälbetänkt öfwerläggning, emedan han ſielf wet,
lena plågar lyckas, ſom med mogen förſiktighet börjas.
kande hans åra och hedrande rykte mycket förminſkas,
ålt nu för tiden går efter önſkan, kräfwer dock ſielfwa
at alt med omhugſamhet företages (7). Hwad ſom gif
ning til deſſa goda råd, kan man nu intet weta; men
lingſon fick röna lyckans ombytlighet på et grufweligt
förnåm Norrſk man Halkel Augmundſon råkade
enighet med Alf, Halkel blef dråpen af Alf Erlingſon
hwarpå han blef dömd landsflyktig, och efterjagad af
nerna, då twåhundrade ſertio af hans folk blefwo
han ſielf måtte taga flykten til Sverige. En wåldsam
de ej wara ſårdeles wälkommen hos K. Magnus.

nadeskatt. Men lyckan hade wändt sig, Alf: Erlingson Jarl Magnus
sf tilfälliga tagen af Skåningarna, och som Sjöröfware steglad Birgersson.
d Helsingborg 1290 (8). Han, som tilförne hotat Konungar
) trotsat de rikaste Städer, undergick nu en smälig och pin-
n död, och det samma ledde honom til stegel och hjul, som til-
ne hade uphögt honom til makt, åra och anseende. Hans sön-
bråkade kropp blef sedermera af Thor Biskopsson år 1292
d til Tunsberg i Norrige, så at han, som någon tid sätt hwila
ufven, nu ändteligen kom til en onödig ro och hwila i jorden.

Torfæus H. N. T. 4. p. 370.

Chronicon incerti Auctoris N. 3. hos Ludewig p. 85. A. C. MCCLXXXIV. Schannör vastata est a Norrmannis.

Chronicon N. 1. hos Ludewig p. 34. Aluerus filius Erlingi de Norwegia egit piraticam, & depræda tus est omnes, quos invenit, Danos, Theutonicos & aliarum gentium mercatores.

Chronicon N. 1. hos Ludewig p. 34. A. D. MCCLXXXV. Aluerus pirata de Norwegia deprædatus est Horsens & Callundborg, & superuenientibus mercatoribus de Sclauia cum xxx vel amplius magnis Coggenibus & manu valida bellatorum, reuersus est Norwegiam cum præda, quam rapuerat. Dicti autem mercatores locuerunt classem, quam adduxerunt apud Helsingör, nihilque dignum memoria vel laude facientes post octo septimanas vacui & sine honore redierunt.

Torfæus H. N. T. 4. p. 375.

Diarium Wisbyense hos Ludewig p. 179. Wid år 1284. Eodem tempore Dominus Aluerus de Norwegia multas naues cepit cum aliis Noricis, & multas villas in Dania spoliauit, & fuit guerra inter Noricos & Lubecenses & alias ciuitates maritimas, sed sequenti anno treugæ ceptæ sunt per Regem Magnum Calmarniæ in festo Michaelis. Mera ifrom skal nämnas, når man kommer at tala om Hanseståderna. Om illhuingen emellan Danmemark och Norrige hafwer Ericus Olai p. 77. lex Daciæ & Rex Norwegiæ constituunt eundem Dominum Magnum regem Sveciæ judicem in causa, quæ inter eos vertebatur, subjicientes se eius judicio & sententiæ definitivæ, quæ fuit Calmarniæ terminata.

Torfæus H. N. T. 4. p. 377. Detta lär wara det äldsta Handbref, om af någon Svensk Konung kan uphwisas, och torde det med Läsarens bda minne. Cuna tafvrad: Cum ne Deus tanta gratia fortunauerit, ut regna nominis tui fama longe lateque per multa regna regionesque sparsa magno tuos amicos gaudio, hostes autem haud ficto terrore & formidine impleuerit, nos tibi videmus ut nihil temere & absque delibe-to consilio aggrediaris: ipse enim nosti, ille demum felici exitu claudi dere, quæ circumspecta prouidentia inchoantur: ne tua gloria, quam mæ præsidio ingentem adeptus es, aliquomodo minuatur, & quamvis omnia jam ad votum tibi fluant, rerum tamen ordo, ut omnia circumspecte agas, poscit.

med Waldemars regering. Medan K. Magnus [illegible] rade nästan enrådigt i Sverige, war K. Erik Christop Glipping i Dannemark oroad med många förtretligheter. derne woro misslynte öfwer åtskilligt, hwarmed de förmen deras rättigheter woro förkränkte, och hade Konungen förk warit föranlåten at uti Nyborg 1282 utgifwa en förfat afhjelpande af sådana misbruk. Konungen lofwar där at lament skulle hållas en gång om året wid Midfastan, ing laga dom eller gripen å färsk gärning skulle fängslas, ing gas at göra foror utom Häradet, ingen twingas at bo bota Kungsgårdarna utan nödwändigheten det fordrade, williga gåfwor uttagas af giäst, kycklingar och annat Hoffördäringen, utom hwad tilförne brukeligt war. hade at beklaga sig öfwer Konungen, skulle han låta det det utslag, som i Parlamentet afsägas kunde, och mera, nar om Landets misnöje. Biskoparne i Lund, Wiborg Borglym, Roskild, och Odense, Gref Otto af Rawen Waldemar af Rostock bekräftade Beslutet med sina sättande (1). Förmodeligen blef samma Beslut stadfäst des i Nyborg 1284 uti närwaro af Waldemar [illegible] skoparna af Dannemark och Rewel, Gref Gilbert af Gref Henrik af Glichen, Gref Jacob af Halland och Inwärtes misshälligheterna förbundna med Norrske noa, at det war ei tid at ådraaa sia fiender från

krfört, samt anförtrodt åt en Swensk Herre, som skulle hafwa fallning däröfwer, och af inkomsterna betala hundrede mark n året. Så berättas af Olaus Petri, Meßenius och flera med nska liten sannolikhet. Först hade betalningen då gådt nog långmt, och blifwit utdragen i tiugu års tid, om intet mer än ndrade mark om året skulle aflämnas, och sedan hwad säkert skulle K. Erik hafwa för sina förstäckta penningar, om Slott h Län skulle lämnas uti en Swensk undersåtes händer? Det nes fördenskull troligare, at Swantepolk, åt hwilken Slottet ef upbraget, warit utländning, som sedermera blef aldeles bosatt Swerige (3). Man wet ej heller någon reda på ordsaken til afget på K. Eriks fordran, om ej de penningar, som Petter örs undsått, förordsakat afkortningen, hwartil någon anledning wes af Ericus Olai (4). At hänföra deßa afhandlingar til ßa år lär wara en ren omöjlighet, sedan den sistnämnde Hiskriefskrifware intet behagat fullkomligen anföra de Bref han haft händer, utan gifwit oß allenast en stympad början därutaf. nus Petri och Hwitfelt efter honom samt Meßenius hafwa satt under wißa år endast efter gißning. Troligast är, at rätta inskapen emellan K. Magnus och K. Erik Glipping intet blifit fullkomligen rotad, förän K. Erik i Norrige börjat fiendtligheter emot Dannemark. Då behöfde K. Erik Glipping Swe- Tilstånd i
s wänskap mer än förr, och K. Magnus, i anseende til det Danne-
mska mißnöjet hos de förnämare i landet, kunde ock behöfwa mark.
ndsk säkerhet. Man kan då med myeken sannolikhet hänföra år 1284 de starka förbindelser, som med K. Erik i Dannef blefwo ingångne. Då blef giftermålet emellan Prins Birg och Prinsessan Märta afslutadt och wänskapen fullkomligen åld. Med Margrefwarne af Brandeburg Otto, Conrad och an blef äfwen förbund träffadt, at wid förefallande tilfälle gö hwarandra inbördes bistånd, och Gref Gerhard af Hollsten Schaumburg undfick årligen 600 mark penningar, hwilket Olaus Petri utsättes til 200 mark silfwer och af v. Dalin til Dal. Smt (5). Det förra lär wara för stort, och det något förlitet, emedan Swenska myntet war denna tiden hält, at fem mark penningar gjorde en mark silfwer (6). emellan Swerige och Dannemark ingångna förtrolighet wa-

Magnus Birgersson.

rade

hade lagt sig til ro uti en kava i byen Finderup vid
på Jutland. Ty då Konungen låg i sin djupaste sömn
hans folk antingen sof eller lotsade sofwa, inkommo förkläd
soner med lykta, mördade Konungen med 56 eller flera d
sår S. Ceciliæ afton eller den 22 Novemb. 1286. K. Eri
plings Son Erik Erikson Menwed war wald förut til efter
han blef ock Konung, fast Regementet under des omyn
anförtroddes åt Härtig Waldemar af Sleßwig. Erik Eri
krönt i Lund 1288 (7). Men imedlertid war en Herreds
Danahof utsatt til Wiborg 1287, då efter anställd un
öfwer Konungens mord siu och tiugo af Adel aflade sin e
Tilstånd i Danne-mark. Gref Jacob af Halland, Marsk Stig, Nils Hallandsfa
ter Pors, och åtskillige andre woro Konungens banemän
sielfwe förklarade fridlyktige och deras gods förbrytne.
de knapt kunnat tro, at en så nedrig och wanhedrande
kunnat begås af hederligt och förnämt folk. Men
stora slakter hafwa ock sina skamfläckar och mißfoster.
Glipping hade oförnekeligen många sel, men grym
tet, ej heller hade man någonsin kridit til en så bitter
ej en otidig kärlek til Könet gjordt honom förhatlig
af de förnämare, som trodde sig intet wara hedrade af
swägerskap. Gref Jacobs, Marsk Stigs och flera
af honom wara förnedrade (8). Men äfwen den
rätt berättigar aldria den lidande til nedrigheter

Kriget och förödelſen i Dannemark med långt ſtörre häftig- Magnus
ån tilförne. Amager, Hween, en ſtor del af Seland, Lange- Birgerſon.
, Låland, Fyen och Jutland föſtades och många Städer la-
i aſka. Samſö bleſ ock härjadt, och gamla Slottet Bratings-
förſtördt, ſå at förödelſen war gruſwelig. K. Magnus i
erige bibehöll icke deſtomindre wänſkapen oförkränkt med Dan-
ark, utan at man finner, det han tagit någon del uti fiendt-
terna hwarken mot eller med. Förtroendet bleſ än mer ſtad-
dt, då en ny Giftermåls-Tractat bleſ afhandlad emellan K.
Erikſon Menwed i Dannemark, och K. Magnus Ladulåſes
ter Ingeborg. Til at afſluta denna nya Förbindelſen möttes
ttning Agnes K. Erik Glippings Änka och K. Magnus i Hal-
1288 på Båſwenberg intet långt ifrån Falkenberg, där öf- Tilſtånd i
nskommelſen bleſ gjord och ſedermera widare fullbordad i Danne-
ingborg, dit Greſ Henrik af Glichen och Werner Brunke på mark.
ungens wägnar af Swerige woro afreſte. Där bleſ ock öf-
nskommit, at ſamma hemgift, ſom Prinſeßan Märta med-
från Dannemark, ſkulle åfwen Prinſeßan Ingeborg undſå
ſit Giftermål med K. Erik i Dannemark, ſå at man intet
ſäga för wiſſo, at Brudſkatten bleſ utſatt til 6000 mark lö-
hwilket Meſſenius och de ſom honom följa wid handen gif-
(9). Prinſeßan Märta bleſ ock wid ſamma tilfälle öfwerförd
Swerige at där upfödas til ſina mognare år (10). Oroligh-
i Dannemark ſynes hafwa föranlåtit denna reſan. Man
de ock tillika et nytt Förbund emellan Swerige och Danne-
, uti hwilket afſtaldt bleſ, at inga fiendtliga öfwerlöpare ſkulle
agas hwarken i Swerige från Dannemark, eller i Danne-
från Swerige, och är denna Afhandling daterad i Lagaholm
. På hwilken räkning Förbundet ingalunda kan föras til
rik Glippings tid, ſom då redan war död (11).

Denna handfäſtning lyder til en del, ſom följer: E. Dei gratia Dano-
m Sclauorumque Rex omnibus præſens ſcriptum cernentibus ad perpe-
am Rei memoriam, conſtare volumus præſentibus & futuris, quod an-
Domini MCCLXXX ſecundo in die beati Olaui Nyborgh de conſilio
ioꝝ Regni ordinauimus, ſicut in concilio apud Worthingeburgh
eorundem concilio promiſimus, quod ſemel in anno in media quadra-
ſima, *Parlamentum* quod *Hoof* dicitur debeat celebrari. Item quod

Acten intet är tryckt, och hwarken Huitfelt eller någon annan n
om. Documentet finnes uti Bo Jonſons Diplomatarium MSC.

(2) *Huitfelt* T. 1. ſ. 287.

(3) *Johannes Magnus* L. 20. C. 8. p. 640. kallar Swantepolk
ſare, liksa *Meſſenius*.

(4) Om Petter Pors ſäger *Ericus Olai* p. 71. Hic erat unus,
tum promiſſum exegit, ad quod obtinendum caſtro ſibi
alus eſt.

(5) Meſſenius T. 12. p. 230. ſ. *Dalin* ſ. 273.

(6) För denna gången wil man endaſt beropa ſig på Biſkop
i Weſterås daterat 1317. Dedimus Domino Regi centum
marchas argenti puri, quæ tunc valebant nongentas marches
monetæ tunc currentis. Brefwet är tryckt hos *Schrömen* uti
garna til P. Nigri Biſkops Hiſtoria ſ. 53.

(7) *Chronicon* N. 5. hos *Ludewig* p. 95. MCCLXXXVIII
coronatus fuit Lund in die natalis Domini. Det ſamma
förut p. 93. faſt året är olika, A. D. MCCLXXXIX Ericus
coronatus Lundis per *Johannem* Archiepiſcopum in die natalis

(8) Chronicon hos *Benzelius* Mon. Eccl. p. 87. MCCLXXXVI
ctus eſt Ericus Rex Daciæ dictus Klipping &c. in ultionem
nefandæ libidinis, qua corruperat & expugnaverat multarum
lium matronarum pudorem, inter quas fuerat etiam ſtupreta
ni Stigothi Mareſcalci Regni.

(9) *Huitfelt* T. 1. p. 300.

(10) *Ericus Olai* p. 79.

(11) K. Erik's Bref angående öfwerlöpare finnes hos *Ericus*
årtalet är tydeligen utſatt 1289. Det kan då ingalunda
Erik Glipping, mycket mindre til 1282. Jfr. v. Dalin ſ.

Konungens

inga, hwilket åfwen de Swenſke handlande på ſamma Magnus
to tilbakars, i kraft af de uti Birger Jarls tid förundta Birgerſon.
r. K. Magnus hade redan i början af ſin regering,
i han ännu war krönt, ſtadfäſtes år 1275 i Linkö-
rivilegier, ſom Staden Riga hade bekommit af K. Wal-
271, hwilka däruti beſtodo, at Borgarne i Riga ſkulle
a för all ſlags Tull och afgift i Swerige, ſå länge de
t i Swerige hade ſamma frihet i Riga (1). Detta
m förklarades ån widare 1276, med den inſkränkning,
t ſå framt Konungen ſkulle finna tienligt at göra hädan-
on allmän författning angående köp och ſälhande, ſkulle
örordnande åfwen förplikta Borgarne i Riga, på ſamma
Gothländningarna och de handlande i Lybeck därtil woro
t (2). När Kriget uptändes emellan Norrige och Dan-
1284, bleſwo åfwen Hanſeſtäderne och deras Bundsför-
därutinnan, inwekade. Men på hwad grund eller anled-
ſkedt wet man intet. Man har tilförne påmint, at Alf
n från Norrige under denna Fejden på intet ſätt ſkonat
nde Städerna. Men at han aldeles gjordt det på eget
ſom Sjöröfware, är ingen anledning. Ty i den händel-
ingen twiſtighet eller fiendtlighet därföre upkommit emel-
ngen i Norrige och bemälte Städer. Men at där märke-
rit fiendſkap dem emellan, är tydeligt af ſammanträdet
1285 bleſ utſatt i Kalmar, uti hwilket man up-
K. Magnus at wara medlare i twiſtigheten emellan Ko-
Norrige och omrörde Städer. Och är detta ſå mycket
gare, ſom man finner af förſta punkten i Kalmare För-
at Konungen låtit taga i qwarſtad i Bergen de Tyſka
es gods, ſom där war nederlagdt. Städerna, ſom ſkickat
lmäktige til Kalmar, woro Lybeck, Roſtock, Wismar,
d, Riga och Wisby. Konung Magnus war icke alle-
gen ſom Medlare, utan man hade ock updragit åt honom,
i utſlag afgöra twiſten, ſå at han war både Mediator
ter, hwilket nogſamt utwiſar, huru högt hans rättwisa
hade af alla näſtgränſande Magter. Man hade ock kom-
rens, at alla de Artiklar, ſom då af K. Magnus blif-
rde, ſkulle obrottſligen efterlefwas; hwarföre ock om nå-
Congreſs i Kalmar 1285.

Magnus Birgerſon

gon twiſtighet yppades om Förlikningens iakttagande, ſ
Magnus utnämna två Perſoner på ſin ſida, och Städer
ledes twänne, hwilka ſkulle pröfwa Målet, då den förol
Parten borde plikta 2000 mark Silfwer Cölniſk wigt, ha
til K. Magnus, ſom Arbiter, och den andra hälften til de
de. Efter denna förutgående öfwerenskommelſe blef då f
genom K. Magnus Laduläſes utſlag den 31 Oktober 12
alla i qwarſtad ſatta Waror uti Bergen ſkulle til ſina rät
re öfwerlämnas. Normännerne ſkulle betala 6000 mark
til Städernas Fullmäktige för den ſkada, de dem tilfog
Stralſund och Roſtock ſkulle ſkaffa några Förſtars Förb
bedja Konungen i Norrige om förlåtelſe för det de, under
de ſtilleſtånd, upbragt några fångar. Alla Perſoner och
ſom blifwit fridömde på Gullberger Hed, ſkulle utan
blifwa frigifne, eller i det ſenaſte näſtkommande S. Jo
dag. Köpmänner från Städerna förklaras för berätti
handla uti Norrige både med Bönder, Borgare, och Frä
aldeles ſåſom inhemſke, och det ifrån morgon til afton
der, och at utſkeppa de uphandlade waror aldeles fritt,
ej något allmänt förbud utfärdas. Wid föreſallande Kr
lan Norrige och Dannemark, om Städerna ſkulle af K
i Dannemark anmodas om biſtånd, ſkola Städerna be
nungen i Norrige med Bref, och i fall han är redebogen
och billighet, ſkola Städerna intet bitråda Dannemark;
två eller tre Perſoner af Städerna utnämnas, ſom b
wa Målet, på hwilkendera ſidan rättwiſan wore: be
at mäſta rättwiſan är på Konungens ſida i Norrige; b
nemark intes ſå någon undſättning; men i fall Konunge
Kalmar Congreſs 1285. nemark har rätten på ſin ſida, är det Städerna tillåt
honom biſtånd. Men därföre bör ingen ifrån Städer
pas, utan de böra haſwa frihet, at innom en månad
görelſen afföra ſit gods, eller ock qwarbliſwa uti all
Kriget blifwit ſlutadt m. m. Städerna Campen, C
Gröningen ſkola ock uti detta förbund wara
Deſſe äro de huſwudſakeligaſte puncter, ſom K. M
ſlog och affade til Fredens återſtällande, emellan
Norrige och de förenade Städerna. Freden blef ock på

kad, men som någon twistighet efter slutad Afhandling sig Magnus Birgerson.
, huru fria uphandlingen af Waror med inhemska och
ande skulle förstås, gaf K. Magnus widare den förklaring,
Artiklen skulle wål blifwa i sin fullkomliga kraft, dock kun-
rrmännerne i stöd af den samma intet köpslå af Waror,
mmo på wagnar til Städerna, ej heller Städernas utskic-
andla af Fartygen i Norrige (4), genom hwilken förklaring
Dare twist och oenighet aldeles afstadnade. Huru wida K.
s haft några twistigheter med Ryssland, finnes aldeles ingen
telse uti wåra gamla Handlingar. I wår nyaste Historia
s likwål, at K. Magnus skal hafwa anlagt Fästningarna
Im och Nöteborg til säkerhet mot Ryska sidan, men det
: starkare bewis än hwad som kan tagas af en Sten i
Orgs fästning, uti hwilken denna Konungs namn warit in-
. För öfrigt finnes intet tekn til dessa anläggningar hwar-
i wår eller Ryska Historien, så wida mig är bekant, och
kröms witnesbörd, som här åberopas, lär intet uti en så
al sak wara tilräckeligt.

iginalet af detta Bref förwaras i Archivum i Riga, det är kort och
enar at införas: Magnus Dei gratia Rex Suecorum Venerabilibus Do-
is et Reverendis Domino Jo. Dei gratia S. Rigensis ecclesiæ Archiepi-
o; E. Magistro Domus Teutonicorum per Lyvoniam, A. Priori fra-
n Prædicatorum V. Gardiano fratrum minorum salutem in Domino
piternam. Referentibus nobis literatorie didicimus dilectum fratrem Wal-
rum Prædecessorem nostrum in Regimine Regni Ciuibus ciuitatis
ensis quasdam concessiones et libertates indulsisse in hunc modum:
införes K. Waldemars Bref af 1271. Nos igitur suprascriptas con-
iones et libertates, sicut juste et rite indultæ sunt, ratas habemus et i-
uctoritate Regia confirmamus. Datum Lincopiæ anno Domini MCCLXXV
lie Nonas Octobris. Brefwet är meddeldt af Et. Rådet Langebek.
lagnus Dei gratia Rex Suecorum &c. Nosse volumus universos et sin-
s, quod nos ad instantiam petitionis dilecti nobis fratris Ernesti Ma-
i Domus Theutónicæ de Livonia Burgensibus de Riga talem dedimus
ratem, ut in Regni nostri partibus, cum illuc pervenerint, emant et
dant et sint a Thelonio et ab omni solutione injusta liberi et securi,
solum excepto, si Nos quandoque propter necessitatem terræ nostræ
na in Terra nostra in emptione et venditione observari præcipiamus,
d et præfati Burgenses velut illi de Gotlandia & Lubeke simili modo servent.
um Aruſiæ Anno Domini MCCLXXVI anno Regni nostri primo.
ginalet finnes i Riga, afskriften är communicerad af Langebek.

Magnus Birgerſon.

(3) Denna Compromiſs finnes tryckt hos Willebrandt i des Hanſiſche Chronik. 3. Del. ſ. 5. 6.

(4) Detta Bref är ock tryckt hos Willebrandt på det nämnda ſtället, men ſå felaktigt, at där utaf ingen förnuftig mening kan tagas. Det kan då til åfwentyrs icke tagas til miſstycke, om någon del härutaf införes, ſådant, ſom det til åfwentyrs bör läſas: Omnibus præſens ſcriptum viſuris Magnus Dei gratia Svecorum Gothorumque Rex &c. Recognoſcimus per præſentes, cum inter partes Illuſtrem Regem Dominum Ericum Norwegiæ & ciuitates Slaviæ Lubeck, Rotzſtoch, Wiſimar, Straleſund, Gripswold nec non ciuitates Riga & Wisbu & incolas ex compromiſſo in nos ſuper [illegible] in vigilia omnium Sanctorum protulerimus Anno Domini MCCLXXV &c. Interpretamur dictum articulum eſſe generaliter obſervandum, nomen excepto quod Norici ad dictas ciuitates venientes non poſſint emere venalia in curribus ut prædictarum ciuitatum incolæ non poſſint emere venalia in nauibus in Norwegia conſtitutis - - - Actum Calmarniæ Anno & die prædictis.

§. 22.

Konungens Teſtamente 1285.

En owäldig Lagſkipning och et alfwarſamt handhafwande af Lag och Förordningar gör K. Magnus Ladulåſes Regering wärd och wördad. Sådant är rättwiſans art, hon ſätter Samfundet i trygghet och upliſwar hela Republiquen, at ga och Rikets ſanſkylliga wälgång är möjlig. Men då och wingleri äro oumbärliga til at hägna egendom, heder, tjenſt, bliſwer heder och förtjenſt en inbillning och et [illegible] K. Magnus hade oförnekeligen många och ſtora fel, men [illegible] ſan öfwerſkylde dem, och Riket mådde wäl. Han des imedlertid alt nämner och närmer åt grafwen, men werhölgde honom intet ofördänkt, emedan han twiſwels förut kände ſäkra förebod til ſin öfwerhängande förwandling före han ock redan år 1285 låtit upſätta ſit Teſtamente, en ny och tillika ogrundad upgift, at Rikſens Ståndet honom rättighet, at genom ſin ytterſta wilja förordna ringen. Därtil är aldeles ingen anledning, utan hans re är i allmänhet ſådant, at hwar och en kunde göra Förordning om ſin Egendom. Teſtamentet ſå wäl nad är upfyld med widſkeppelſe, och gifwer et [illegible] omättelig frikoſtighet til Kyrkor och Kloſter. Sitt intagen af en inwärtes öfwertygelſe om den helighet

Franciſcus från Aſſis, så utwalde han ock ſin Graf uti det Magnus Birgerſon.
Munkeholmen i Stockholm af honom ſjelf anlagda Franci-
kloſter. Där ſkulle hans andelöſa Lekamen njuta hwila och
ver de Böner och Meſſor, ſom uti Kloſtret aſſungos utaf
ici Bröder, och ſjälen tillika hafwa hugnad af den helighet, Konungens Teſtamente 1285.
märkte denna Orden. Man kan äfwen därutaf finna, hu-
n han warit om detta Grafſtälle, emedan han ock ſkaffat
wens tilſtånd därtil, hwilket wärkeligen war ganſka onödigt,
ſtren togo gärna emot ſådana Gäſter, ſom wäl något ökte
af deras Meſſor, men förökte ock deras inkomſter och för-
ret. Som Konungarne denna tiden ſällan hade ſina warel-
något wiſſt ſtälle, utan woro näſtan dageligen i rörelſe,
den ena ån til den andra Landsändan, ſå kunde lätt hän-
K. Magnus kunde finna ſin ſiſta dag på annat ſtälle än
holm. Konungen gjorde fördenſkul den anſtalt, at des Lik
nedlertid inſättas i närmaſte Franciſcan-Kloſter, til des ti-
nde tillåta des öfwerförande til Stockholm. Kloſtret ſkulle
tåtnjuta Konungens häſt med all des ruſtning (Dexterius noſter
matura) och fyratio mark penningar. Förnämſta upmärk-
n war likwäl ſtäld på Kloſtret, hwar Konungen begrafwas.
Dit ſkänktes Gården Snyterſtad, en Kalk af Guld, Oblat-
wättfat, Flaſkor, Rökfat, alt af Silfwer, och deßutan det
tiden präktigaſte tyg ſom fanns, Baldakin nämligen, Bly-
nkt eller Gullbroderade ſtycken til Förhänge, Gardiner, Altare-
Meßhakar m. m. ſå at Tiggarmunkarne inter wiſade ſär-
kn til Tiggeri i deras Kloſter-Kyrka. Sedan denna an-
heten war reglerad, teſtamenteras til löſen af Konungens
bo mark Silfwer til heliga Landet, hwilket Silfwer ſkulle
ras af fyra Riddersmän, til löſen af Konungens Kors til
50 mark Silfwer, til Aſſis i Italien, där den helige Fran-
ligger begrafwen 24 mark Silfwer, Munkarna i Warnhem
ark penningar, åt hwar Domkyrka i Riket 4 mark S.
gande Werid, ſom undfick Konungens dageliga Meßetyg,
Kloſter i Riket af Minoriter, Dominicaner, Gråbröder-el-
kercienſer och Nunne-Kloſter 3 mark Silfwer (2), åt
Hoſpital 3 mark Silfwer, åt alla Kyrkor, där Konungen
ronan hade gods i Förſamlingen, tre mark Silfwer. Til
ſlut

Testamente 1285. öre, näfgäld, och ledungsdama, samt af de uti Riket in
Myntstäder, hwilket alt af Konungens Testamente inhämta
Den som annars har lust at jämföra de här utsatta poste
nu warande Myntordning, behagar allenast påminna sig,
mark Silfwer swarar emot åtta Riksdaler eller tjugufyra
Silfwermynt i reda Silfwerpenningar, och fem mark pe
swara emot en mark Silfwer. Konungens frikostighet
Andeliga war således ganska stor i anseende til tiden. K.
kan och i wißt hänseende ursäktas, efter han war i den
at syndernas förlåtelse kunde winnas genom Almosor.
wäl Konungens eget fel, som intet tänkte sjelf, utan lät
hafwa det beswäret; men Prästerna kunna intet ursäktas,
brukade så långt Konungens förtroende, at de inbillade
syndernas förlåtelse försonades snarare genom sådant gy
än genom wår Frälsares förtjenst och den därpå grunde
tats renhet. Man ser härutaf, huru angeläget det är,
Prinsar genom eftertänksam läsning af Guds heliga O
sig öfwertygade om sanningen af Gudaläran. De behöfwe
tet se med andras ögon, då de hafwa ögon sjelfwe, och
des hwarken uti en barnslig widskeppelse eller uti et prim
steri, twå ytterligheter, som utan twifwel besläcka
mäst lysande Purpuren. At K. Magnus war mån
ne, kan intet lastas: Efterwerlden är den owäldigaste
wen åfwer Konungar. Man am. i hans Regemente

i) K. Magnus Ladulåſes Teſtamente ſlutas ſåledes: Datum & actum Skaris anno ab incarnatione Domini MCCLXXXV. coronationis noſtræ anno octauo in cathedra b. Petri. Meſſenius har låtit trycka en del däraf Scond. T. 13. p. 127. Helt och hållit läſes det uti Acta litteraria Sveciæ 1731. p. 43. och uti Kgl. Höf-Predik. Doct. Strickers Diſputation de ſatis Templi Riddarholmenſis under Doct. Celſius 1748 p. 21. Innehållet anföres af v. Dalin G. R. H. 2 Del. ſ. 297, ſom ock ſkiljer något från det här finnes införd. Magnus Birgerſon.

k) v. Dalin ſ. 298. n. c. gör den anmärkning, at här woro då i Riket 20 Franciſkaner, 7 Dominikaner och 9 Munneklöſter, men han utlämnar Bernhardiner eller Ciſtertienſerna, ſom likwäl i Teſtamentet uttryckeligen nämnas; orden äro deſſa: Singulis cloaſtris tam fratrum minorum, quam Prædicatorum, quam & Griſeorum nec non & Monialium in Regno noſtro mercs pcri. Franciſkaner Munkar kallas utan twifwel undergifwen Gråbröder, men här ſkiljas Franciſkanerne från Gråbröderna, ſå at därmed bör förſtås en annan Orden. Och är ingen twifwel, at Ciſterſienſerna och kallades Gråbröder för ſina grå kläder, hwilket är ſå wederhäftigt, at det här intet behöfwa bewis. Den ſom twiſlar behagade noggrannare ſlå up Manriquæ Annales Ciſtercienſes T. 4. p. 357 wid år 1228, hwareſt anmärkes, at griſeus habitus eller grå kläder woro gemenſamme både för Ciſterſienſerna och Franciſkanerna, men detta är allmänt. Summan ſom v. Dalin utſatt får då en wacker tilökning, ſå at antalet för 1872 Dal. S:mt ſom til Klöſtren woro teſtamenterade, blifwer den åtminſtone 2448, ty Ciſterſienſerna hade åtminſtone ſex Klöſter i Sverige, om ej flera.

§. 23.

Helige Fadren i Rom kunde intet annat, än med beſynnerlig omſatta en Prins, ſom icke allenaſt betygade ſå mycken tillgifwenhet för Påfwens helgade perſon, utan ock war beredwillig offra både ſin och Kronans egendom, til Kyrkans tjenſt: at om hans efterträdare alt framgent behagar följa K. Magnus Ladulåſes fotſpår, hade Konungarne på ſlutet blifwit nödſakade at ſöka Probſteri eller Cantorat wid någon Dom-Kyrka ſtämmogeligt uppehålle. Påfwen war redan långt förut ſinnad om denna Konungens wälwilja; hwarföre ock Martinus år 1281 genom utfärdadt Bref gifwit Konungen tillſtånd Påfwen lämnar K. Magnus frihet at wälja ſielf Biktfader.

hålla ſig en Biktfader efter behag, ſom ſulle hafwa makt icke allenaſt at förlåta honom alla ſynder, utom dem, ſom Rom ſjelf mändigt ſulle beſökas före, utan ock förändra alla ſlags löf-

Magnus Birgersson. 1288.

ten ut af andra Christendoms-wärk, undantagandes Heliges och Jerusalems löften (1). Detta war et behändigt sätt at bedra både Gud och människior. Man är wäl den allrådande Gud så mycket skyldig, at wåra swaga krafter intet äro tillräckliga att fullgöra minsta delen af wår plikt, och nya löften, som förnya sig nya skyldigheter, kunna anses för onödiga. Men när de böra de hållas. Men nu likwäl genom Påfwiska Theologien de äro de jämnkas och förwandlas. Wid mänskliga löften, som af heliga Fadrens tilstädjelse, kan det löfte, som Paulus, så förändras, at Paulus kan gå i mistning, trus niuta frukten däraf, så wida Biktfadren gifwer dertil. Och hade det warit nog besynnerligt, om ibland stor skara af folk med widlyftiga samweten, en Kon fådt för skälig wedergällning en fogelig Biktfader. detecken lämnades allenast af Romerska Öfwerherden raste får, och hwi Philip le bel i Frankrike fådt gium af Påfwen Clemens VI. Män nämnde nyss Magnus hade sparat både sin och Krongns egendo deliga. Man kan sluta det icke allenast af hans och af andra dokumenter; men det kan wara pa sig på den gåfwa, som öfwerlämnades til i Linköping, hwilken bestod i tredje delen af wid Arboga, ehuruwäl den hörde Kronan til (2). Magnus på förekrefna sätt genom sin urtima frikost dit sig de andeliga, genom stränga näpst och ut de kufwat de werldsliga, kunde han utan swårighet han wille. Hans Son Birger war redan för efterträdare, men år 1288 blef han wi til Konung och hyllad af Rådet och de förnämste

Birger Konung.

ka och wid samma tilfälle gjorde honom noheter at de ingen annan skulle antäga til Konung bers afgång (3). Så berättas af Ericus Olai tet därutaf med säkerhet sluta, at Birger haft namn af Konung. Men genom et Bref Söndagen 1290. ser man, at Birger wärkeligen des Konung, innan K. Magnus des Herr K. Magnus war på Wädbo i Östergöthland

utfärdades (4). Konungen reser däreſter längre neder i lan- Magnus
och döden wäntade honom på Wiſingsö. Så ſnart K. Birgerſon
nus märkte, at hans ändalycka war förhanden, låter han 1290.
til ſig ſina förtrognaſte wänner och de förnämſta i landet,
nar Torkel Knutſon til Riks-Föreſtåndare under ſin
s omyndiga år, och anförtror uti hans wård så wäl ſina barn
ſin gemål, han befalte därjämte, at hans kropp ſkulle begrå-
uti Franciſkan-Kloſtret på Riedjeſkiär, nu warande Riddar-
s-Kyrkan, och ändteligen, ſedan han anammat Sacramen-
, aſſomnade han den 15 Kal. Januarii 1290. uti ſin bäſta Konung
, och deß afgång hedrades med både närwarandes och från- Magnus
wades tårar (5). Bönderne buro hans döda kropp til Stock- dör.
, och hela Ridderſkapet ledſagade Liket, hwilket begrofs
Gråmunka-Kloſter fram för höga Altaret, ſom han i lifstiden
t hade. Om K. Magnus gjordt några fleta anſtalter på
ärſta, wet man intet. Sannolikt kan det wara, at han
gen då eller wid annat tilfälle utlåtit ſig, at deß yngre Sö-
ſkulle med Härtigdömen bliſwa förſedde; men hos de äldre
ſen underrättelſe därom, så at hwad ſom uti wårt nyaſte
ſtå bakom är anteckнadt, intet kan annorlunda anſes än ſå-
ſom ſannolik giſſning. Olaus Petri gifwer wid handen, at
Magnus Ladulåſes Söner Erik och Waldemar åfwen wid
303, ännu intet wiſte, hwad län och Förſtendöme dem til
ſkulle. Dock kan man finna af et Bref, ſom K. Birger
wit 1300. at Finland då anſågs ſåſom hörande til Härtig
demar (6), då man och har ordſak at wara öfwertygad,
Härtig Erik intet warit lottlös. Det bliſwer ock, ſom ſagdt
mycket ſannolikt, at förordnandet tillkriſwes K. Magnus ſielf,
gen anledning är, at Torkel Knutſon på eget bewåg gif-
ſtfälle til ſådana författningar.

Martinus Papa IV Chariſſimo in Chriſto filio Magno Regi Sveorum illuſtri &c. Idem (Confeſſor) quoque vota per te emiſſa, Hieroſolymitano ac continentiæ voto excepto hac vice eadem auctoritate commutaleat in alia opera pietatis, prout animæ tuæ ſaluti viderit expedire. Dat. ap. Urb. veterem X. Kal. Dec. anno 1. (1281). Breſwet ſtånes i Vatikanen p. 189.

in Vidlbo anno Domini MCCXC prima Dominica Adventus. [illegible] ſa: Præſentes literas ſcribi fecimus & ſigilli noſtri munimine m[illegible] Sigillis dilecti filii noſtri Byrgeri, Regis Junioris & Domini Wal[illegible] fratris noſtri dilecti ac venerabilium Patrum Dominorum Benedicti, peaſis Epiſcopi Ducis Finlandiæ fratris noſtri Chariſſimi, Anundi S[illegible] nenſis Epiſcopi, & Dominorum Magni Jonſon, Anundi Hardiſſon fonis Holingerſon & Verneri Bruncko duximus roborandas [illegible]

(5) Chronicon hoc Benzelius Mon. Eccl. p. 48. MCCXC [illegible] bri XV Calend. Jan. obiit princeps magnarum virtutum [illegible] ria dignus Dominus Magnus Ladelaas Rex Sveciæ. Regn[illegible] ejus Byrgerus pro eo, undecimum annum agens cum regn[illegible] Chronicon Waſtenenſe Celſii p. 10. MCCLXXXX. obiit [illegible] gnus Ladhalaas Rex Sveciæ. Diarium Wisbyenſe p. 18[illegible] A. D. MCCXC in menſe Decembri XV Calend. Jan. in W[illegible] vir magnarum virtutum & memoriæ digniſſimus Rex Magn[illegible] delaas.

(6) *Bergerus* Dei gratia Swenorum Gothorumque Rex, [illegible] Nicolao Andeſſon Præfecto Finlandiæ ſalutem in Domino. [illegible] Accedentes ad nos præſentes Exhibitores, Michael de Lappe[illegible] de Saſtamell & Tobbe de Tenka nobis ſua propoſitione de [illegible] waſtia querulose monſtrarunt, quod ſecundum quorundam [illegible] turam de quibusdam ſylvis in Tawaſtia, quas ex ſpeciali [illegible] centia Domini Haraldi quondam ibidem Advocati [illegible] erant, nunc, ut aſſerunt, moleſtentur & impetuntur [illegible] cum Fratri Chariſſimo Duci Waldemaro mage pro[illegible] quod terra ſua per homines diſcretos ydoneos [illegible] quam deſerta relinquitur, volumus &c. Datum [illegible] MCCC. III. Kal. Jun. Breſwet ſianes tryckt uti [illegible] Scriptores Septentrionales p. 188 af Fabricii Bibliot[illegible]

ighet införd ibland de heliga. Man finner wäl, at K. Magnus någon gång är kallad den helige Konung Magnus (1). Underwärk hafwa ock, som sägs, helgat hans hwilorum (2). Men til sådan Kyrko-ära fordras mycken kostnad, hwartil ingen tilgång warit. Af de andeliga kunde det intet begäras, ty detta folket wog med upräckta händer emot alt hwad som tilböds, men war intet färdigt at gifwa ut. Af des slägtingar Folkungarna kunde det mindre förmodas, det bör snarare anses hos dem för et ädelmodigt twång, om de glömde honom. Konungens barn woro unge och minderårige wid hans död, och Föräldrars wälgärningar emot barn förgätas snart. Där war således ingen, som kunde deltaga i denna kostsama heder, och de påföljande tider hafwa annat bekymmer. Men hwad som utan kostnad kunde ske af de andeliga blef intet å sido satt, man berömde honom, hans många dygder uphöggdes til stjernhwalfwet, och alla wärdslig Historier äro upfylda med hans lof. Skadan är, at wäster allena upreste hans åreståder: om någon Lekman tillika tecknat Konungens minneswärda gärningar, hade man kunnat wid de listigare färgor afskildra honom. Hans utwärtes anseende hafwa ej hafwa warit särdeles tjenande. Men hwad angår det wärdsliga? Riket behöfwer Konung och inga mälade Doctorer. Främlingar inkallades, gynnades, älskades och uphöggdes. Det är nyttigt, at utländsk dygd naturaliseras, men sådant bör ej ske genom förakt och förtryck, utan til upmuntran och gagnelig lön. Med utländska Gunstlingar inkommo utländska seder, dräkt och lefnadssätt. Hwad nytta allmänheten därutaf haft, kan man intet, men upblåsta inbillningar och trolös tillgifwenhet, syntes hos Ingemar Nilsson och Petter Pors, behöfwer sällan förskrifwa utifrån. Hwart land har utom deß sin egenskaffenhet, als utländsk varor sig intet altid til Swerige; med Swenska seder och Swenska män satte Birger Jarl sig i långt bättre tillstånd, än Magnus Ladulås, oaktadt det war af utlänningar i hans tid. Ingen Regel är utan undantag, men merendels kunna främlingar liknas wid wandrande foglar, som nyttjar sommarens behaglighet, men flyger bort, när wintren nalkas. Efter insamlad rikdom och wälmåga ynkas wänner, och Riket lider. Man har orsak at tro, det Kronan

Magnus Birgersson 1290.

Magnus Birgerſon. 1290.

sått en wacker tilökning i sina inkomster genom Helge Holms Beslut och förbrutna Folkunga-Godsen: men K. Magnus likwäl intet warit rik, kan däraf inſägas, at han testamentariska gåfwor behöft nigripa Krono-Räntorna. Religion lär han hafwa warit upriktig, men som de andre mera läste Påfwe-lagen än Bibelen, och de wore des, så mycket möjligt war, från at läsa Bibelen eller lär Konungens Theologie hafwa warit inneſattad i de gel, at han trodde hwad Prästen sade, men om hon Prästen wärkeligen trodde, wet man intet. Han wen i Rom, som de gamle Sweniſke dyrkade Thor, Frejer, men om deßa Träbeläten hade mindre inſlag, mindre egennytta, mindre girighet och mindre Christus, Jungfru Maria, S. Franciſcus och andre brades med samma talesätt och lika wördnads Testamente (3), och med almoſor förſonades, sönder, och med sådana gudaktighets-öfningar trygghet inſtälla sig för den Almägtigas Domstol (sådana almoſor och gudaktighets-öfningar woro de de som upföres på Kyrkor, Kloſter och Kierker) kedde, wiſades åt Gud ſielf. Och i denna rätten Magnus utan like. Han förökte Kyrkans inkomſter med sitt eget, utan ock med det, som intet höra förminskning af Kronans rättighet. Munkkrönikan säga, at Munkarna måtte gärna bedja och önska, hade lefwat tuſende år (5). Om de öfrige Riker haft orſak at inſtämma i samma önskan, kan K. Magnus Ladulåſes Författningar bleſ des talrika betjening aldeles söndrad från De som störbade förnämſta frukten af Rikets tet til des upprätthållande; och så ſnart en eller Munk, afkläddo han sig genaſt all ſliga Öfwerheten, och det bleſ en ſyndighet den Regerande, när det kunde ſke utan warit drägeligt, om de andelige fådt behålla ſkatter, ty man kan nog wara öfwerhögd, af tilſlutit almänheten genom koſtſam

ndra inrättningar: men ju mera Prästerskapets wälstånd til- Magnus Birgersön 1290.
, ju mera retades Romerska Hofvets girighet och åtrå at
tta sina underhafvande, så at alla Kyrkans friheter intet
til annat, än at fylla Romerska afgrunden, som aldrig kun-
pfyllas. K. Magnus uträttade således intet annat med sin, Påminnelser wid Konungens Regering.
e, wälmenta gifmildhet, än at han och Riket utarmades.
en regerande Herre inskränker sin nåd och wälgärningar
at stånd allena, köper han sig merendels en sarlig Ofwer-
, det allmänna blifwer omsider et rof för den mäst gynna-
elen, och ångren blifwer för sen, när sinkdomen intet kan
. Man kan likwäl understundom wänta någon undsättning
, sedan man bortslöst nåd på någon menighet: K. Magnus
l det ock af Prästerskapet år 1279, då där bewiljades en
för alla, at af alla andeliga gods skulle til Konungen beta-
af hwart stycke land af 3 marks wärde 1 öre, 6 mark, 2
9 mark, 3 öre, och för 12 mark och därutöfwer 4 öre (6).
antingen måtte de andelige hafwa warit redan i besittning
nska stor egendom, eller war Konungen med denna hjelp li-
ellan (7), och det orimmeliga beröm som honom därjämte
nades, då han kallades Lydmones: son och salighetens be-
, hade intet warit tilräckeligt, at frälsa Konungen från sina
sande behof. Men det är altid tryggare, än hafwa tillgång
ndra medel, än de som genom frifwillig benådning skola up-
s. Gifmildhet är altid en dygd, men at gifwa först, och röf-
eller tigga sedan, wanhedrar en enskylt person och än mer
Regerande. Wille man stadna här med sina beräkningar
r Konung Magnus, wore man wärkeligen en ganska wäldig
kare. Ty han ägde ofördenkeligen stora egenskaper, som gjor-
ycket godt, då de intet förstrades af Påfweliga andakten.
b nit om allmänna Landsfredens handhafwande kan intet nog
mnas, så framt den sträckte sig längre än til at hålla de in-
a Herrar allena genom sina skrankor, annars hade hans å-
af Ladulås warit snarare et smädeord än et hedrande åre-
. Et godt naturligt wett, mogen och rådig öfwerläggning
ist uti öfwerläggningarnas snabba utförande synes hafwa
hos K. Magnus oftinnacktiga, hwarigenom ock en stor del af
ndra swagheter öfwerskylas (8). Han hänrycktes ock uti en
be-

Kyrkan, är upſatt uti hans tid, utwiſar den wärkeligen ſmak, än man annars af deßa tider i allmänher förmo

(1) Uti et Gåfwo-Bref af år 1439. utgifwet af Mårtis Od och Ingeborg Gregerſa Dotter, til förmon af Gråbrödra. Klo holm, talas om et Altare i höghа Korenom nordan för Helg Magnuſa Graf, Brefwet finnes hos Stricker de Fatis I darholmenſis p. 32.

(2) *Meſſenius* Scondia T. 2. p. 62. T. 12. p. 142.

(3) Hithörande orden i Teſtamentet äro deſſa: In honore D JEſu Chriſti, & ſanctiſſimæ Matris ſuæ Virginis Mariæ, glor feſſoris ſui Franciſci & omnium Sanctorum legamus, dedi haſwer S. Franciſcus här företråde ſwam för både Apoſtla geliſter.

(4) Detta är ock taget af haus Teſtamente: Conſultum & ex non ambigitur conditionem ſtatus vigilanter adtendere, diem mentis oculis crebrius anteponere, eleemoſynis peccata redimere, ſimi Judicis faciem caute congruis rationibus, hoc eſt placati operibus prævenire.

(5) Rimkrönikan ſ. 52.

The Munka macte gierne bidſe
At han hade leſwat tuſende aar
Mådan han them ſwa wiljoger war.

(6) Ärk. B. Jacobs och de andra Biſkopars Bref om denne dat. Telge 1279, 17 Kal. Nov. finnes hos Wilde H. P. ru håat K. Maanus redan warit anſkrifwen hos de

dets lynnat förslå til Konungens skuld berättande, hwartill hwilken Magnus
i egentligen borde anwändas. Birgersön.

Kammar-Rådet Botin har med mycken styrka författat denna Konun- 1290.
as Character uti sitt Utkast til Sw. Historien femte tidhwarfwet §.
9, som förtjenar at läsas.

Grafskriften finnes inryckt hos Peringskiöld Ättartal s. 75, och skal den
ara författad kort efter Kwinngens död. Den förtjenar förbudskul at
öras:

Clauditur inciso Rex hoc ſub marmore Magnus,
Qui veterum Regum ſtemmate clarus erat.
Is quantus fuerit ſanctæ pietatis amator
Teſtantur multis condita templa locis.
Hic Legum cuſtos & ſervantiſſimus æqui
In ſumma Sveonum pace regebat opes.
Incola, lex ſera & ob - - - - inſtar erat.
Magnanimus ſamtiſque potens bellator in armis
Pace domi clarus militiæque fuit,
Longa ſed humanæ tandem poſt tædia vitæ
Fata pium terris eripuere ſenem.

et synes stryda emot werfernas ålder, at K. Magnus anses här som en
gammal Herre. Men sjuklighet och oro kan göra gammal i förtid,
war och en ser annars at något fattas i werfen. Wetenskaper och
itterhet grönskade wärkeligen denna tiden i Swerige, och war wärke-
jen Petrus de Dacia i stånd at göra så goda werser, om ej bättre.

§. 25.

Konung Magnus Ladulås hade med sin Gemål Gref Ger- Magnus
s Dotter af Hollsten, Drotning Hedwig, åtskilliga Barn. Birgersons
te Sonen war Erik, som dödde uti sina omyndiga år, de Barn
te Sönerne woro K. Birger, Härtig Erik och Härtig Wal- och
ar. Dottren Ingeborg blef förmäld med K. Erik Menwed slägtingar.
annemark, andra Dottren Rikiza antog Nunnedrägt i Cla-
loster, och war Abbediza därsammastädes 1339. Catharina
anryckes i sin barndom. Drotning Hedwig från Hollsten
yckt litet kånd, berömmes likwäl, som en god och älskad
tning. Hwad widare om denna Konungens Regering kan
a at märka, skal ihogkommas i följande Capitel, då Riksför-

Magnus Birgerson. fattningarna och Kyrkosakerna skola utredas. Konung Magnus tillägges annars några småsaker, som äro förbigångne, dessa äro intet äro utaf någon gammal Historie-skrifware antecknade. K. Magnus Birgersons slägtingar, utom K. Waldemar och hans barn, woro ännu i lifwet hans Faderbroder Bengt Månson, Lagman i Östergöthland. At han warit närwarande wid de angelägnaste Riks-ärender, som förehades uti inrikes mål, kan hämtas af det föregående, och finnes hans namn merendels ibland de främste som af werldsliga Herrar warit wid författningarna närwarande.

Bengt Månson Konungens Faderbroder.

När owäsendet med Swantapolks Dotters barnarande yppade sig, företog Bengt Månson sig en resa til Jerusalem eller Rom, och öfwerlämnade åt sin Son Magnus Lagdömet i Östergöthland (1). En gammal Familie-Saga gifwer na Herrens giftermål ganska märkwärdigt. Såsom Fordenskull ursprungen af Konungar, och på många sätt med Konungen swågrad, war ingen förbindelse honom för hög eller för stor, för hans tycke war ej eller ingen för liten. Han blef förälskad ringa Fruentimmer, som i brist af anor och lysande begåfwad med en owanlig skönhet och täcka seder, hon fördenskull den wackra Sigrid, eller efter gamla språket den wåna. Intagen af dessa egenskaper glömde Bengt sina stora Ätt-Fäder, och Sigrids förmåner gjorde wärkan på hans hjerta, än heta Folkungiska stamtaflan sina präktiga bihang, och det fattade tycket stadnade i Antingen Bengt Månson förledt sig eller ej genom sitt kärlek grundade äktenskap, ankommer på smak och tycke så mycket det behagade honom sielf, så mycket misshagade ten. Man skickade fördenskull til henne, förmodeligen Brudgåfwa, en ganska präktig kiortel af Blyant, som skiöld säger, med en insydd wåd af wadmal. Herr intet widare rörd af denna skymfliga skänk, utan lät wadmals-wåden med guld och pärlor, så at den af kiortelen blef långt rikare än den andra. Bengt många mål utmärkte sig från sina högmodiga anhöriga modeligen welat qwäfwa denna skiljaktighet i til äfwentyrs någon gång wara skadelig, men reser fördenskull sielf til Ulfåsa, til at

m kommit i slekten. Wid et så oförmodeligt besök löpte Herr Magnus Birgerson.
agmannen til skogs, och Fru Sigrid blef allena sysselsatt at ta
a emot sin högförnäma Swäger. Hwilket hon ock gjorde så
ilkomligen til Birger Jarls nöje, at han yttrade sig uti en
i bindande utlåtelse, at om hans Bror intet förekommit hennom,
ade han sielf lust at göra et sådant val. Ingen ting kunde wa
a mera intagande för Fru Sigrid. Man kan dock twifla om
arlen warit i sin utlåtelse aldeles upriktig. En regerande Herre
inker och bör tänka annorlunda än enskylta personer, och så
amt Birgers afseende warit at återställa förtroendet i slekten,
ar detta yttrande långt tjenligare, än en onödig öppenhjertighet
).

Sedan Jarlen sielf försäkrat Fru Sigrid, at hon war en
ärdig Swägerska, lära de öfriga i slekten warit nödsakade at
ga sig, och denna nya Paisanne parvenue har således kunnat i
ra stillhet njuta sin heder. Med åtskilliga barn har detta hjo
lag warit wälsignadt, i synnerhet af Döttrar, som uti förnäma
ter blifwit bortgifta, och skal den ena Dottren Ingeborg uti
t äktenskap med Birger Pehrson af Finstad hafwa warit Mo
er til den namnkunniga S. Brita, och tilika stammoder för
Swenska Braheerna (3). Man wet intet, når döden gjordt skil
d i detta hjonelag, men om Fru Sigrid berättas, at hon blif
i S. Clara Kloster begrafwen. En annan Faderbroder har
K. Magnus haft som hetat Ulof, hwilken lefwat denna ti- Ulof Ko
. Han är ej widare känd än af en gåfwa til Alwastra Klo- nungens
, som han med sin hustrus samtycke för sin säls salighet Faderbro
dt, efter han där walt sitt lägerställe (4). En annan på wisst der.
närmare slektinge förlorade K. Magnus uti sin naturliga
oder Guttorm, som dödde 1276. Det måtte hafwa warit
märkelig man, efter man finner hans död wara upteknad i
rska handlingar (5). Til åfwentyrs är det denne, som uti
fwen Martin den IV:s Bref af år 1281 kallas Gregorius.
fwen bekräftar genom detta Bref en Præbenda, som Gregorius
tigens Son af Swerige stiftat i Upsala Dom-Kyrka, och
dt Landgods, som honom enskylt tilhörde (6). Man wet at
a tiden war brukeligt, at åfwen i Publike Handlingar utmär
namnen med första bokstafwen. Och så framt man uti Upsa
Dom-Capitels Böneskrift betjent sig af denna sedwänja, har

Magnus Birgerſon.

det lätteligen kunnat hända, at man uti Romerſka
fördt et annat namn, allenaſt det begyntes med G.
flera prof af namnens förändrande genom denna wanan.

Thorkel Knutſon.

Magnus utſedt Thorkel Knutſon til Rikshöreſtåndare
Barns Förmyndare, hade utan twifwel ſin förnämſta
des perſonliga egenſkaper. Det kan ock wara möjligt,
ſkyldſkaps-band gifwit anledning til förtroendet. Man
månhet hållit före, at Torkel Knutſon warit af Folkunga
Och på denna grund ſkal han warit Soneſon af Philip
Broſas Son, ſom blifwit ſlagen wid Akre wid ſlutet af
himdrad. Med tiden paßar det gamſka wäl: men det
komma ſå aldeles wäl öfwerens med en ſund och
Statskonſt, at lämna hela Regeringen och ſina barns
uti dens händer, ſom i anſeende til ſin härkomſt kun
likſå wäl berättigad til Kronan, ſom K. Magnus och
Deßutan om Thorkel war Knut Philipſons Son,
hans Faderbröder Johan och Philip halshuggne för
Danſkes ſkull. At K. Magnus Ladulåſes förfarande
ſå aldeles rent uti ſaken, emot deßa Herrar, kan
det ſom förr är påmint. Hämnd kan finna rum
ſjälar, och döljer ſig underſtundom endaſt i wäntan
Men alla deßa twifwelsmål borde förſwinna, om
utan inwändning. Men ſå wäl Meßenius ſom
hwilka paßat ihop denna Anträkning, hafwa utan
ſom på flera ſtållen följt ſina egna gißningar (7).
at Thorkel Knutſon fördt i ſitt Sigill et Lejon på
ſom några af Folkungarna brukat. Men man betjente
af mycken frihet uti wapens antagande, faſt de
den blefwo alt mer och mer ſtadgade. En annan
ner man för Thorkel Knutſon uti Trolle-Familiens
hwilka efter utſeende äro långt äldre än Meßenius,
af någon nyare Genealogiſt ihopjämkade. Här
någon ſilmad ifrån Meßenii Anträkning

de Konungen tvifvelss utan haft ofta tilfälle at lära känna Mag. Birgers förtjenst, och finner man hans namn wid Konungens Gåfbref til Clara Kloſtet af år 1288 i ſiſta rummet ibland de ſom witne nämnda Konungens Råd och Män. Om Thorſon warit Folkunge, lyſer hans ära ſå myeket mer, ſåſom ſådana retelſer tyſtnat för plikt, heder och ſkyldighet.

us Olai p. 80. Röricus vero fugit in Norvegiam ubi & mortuus eſt. Benedictus Legifer Oſtrogothorum tranſiuit ultra mare, & filius Magnus factus eſt Legifer pro eo.

ringſtölds Ättartal ſ. 97. v. Dalin ſ. 274. Den enda ſkilnad här ommer beſtår uti Jarlens ändamål af reſan til Upſala, men när n är, om hwad folk tänker, hafwa alla lika rätt at giſſa.

Peringſköldz Ättebok T. 1. upräknas Bengt Månſons och Sigrids ſålunda: Fru Sigrid til Aſpenäs. Fru Ingeborg gift med Birger ſon af Finſtad. Fuleo Bengtſon 1315. Fru Ramborg g. Erengi. Fru Ragnfrid g. 1. Thure Rörikſon af Eka ſläkten. 2. Carl Ty. R. R. 1359. Cathrina g. Knut Johanſon Lagman i Öſtergöth. 134[illegible]. Margareta g. Erik Thurſon. Här utlämnas likwäl Mag. Bengtſon, ſom Ericus Olai nämner.

nna Herrens Bref härom lyder ſå, af Originalet, ſom Örnhjelm ſwit uti Diplom. T. 7. p. 303. Univerſis Chriſti fidelibus quibus ns ſcriptum innotuerit E. Byrgeri quondam Ducis Germanus &c. erint itaque tam præſentes quam futuri, quod totum prædium no. in Aſpelundum cum omnibus attinentiis ſuis, conſentiente prædile. conjuge noſtra, Aluaſtrenſi coenobio pro ſalute animæ noſtræ contuli. &c. Actum anno Domini MCCLXVIII. VI Kal. Novembris Wa. På afſkriften är anteknadt: Jfr. Monumentum Wretenſe cum hoc debis verum eſſe nomen Elauum.

rfæus H. N. T. 4. p. 365. Notatur ad hunc annum obitus Gutt. Comitis Birgeri filius naturalis. Man påminner här allenaſt, at æus aldrig nämner Birger Jarl annorlunda än Comes.

artini IV Bref hos Örnhjelm Bullar. T. 1. p. 531. Martinus &c. bita ſiquidem nobis veſtra petitio continebat, quod quondam Gregofilius claræ memoriæ - - - - *Ducis Sveciæ* volens tranſitoria pro æ. & terrena pro coeleſtibus ſalubri commercio commutare, quandam endam in Upſalenſi eccleſia de bonis propriis ordinauit, eidem præ. æ certas terras, poſſeſſiones & reditus aſſignando, noſtro ad id accee conſenſu, prout in patentibus literis inde confectis plenius dicitur ineri. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ſuper præ. s provide factum eſt, ratum & firmum habentes id auctoritate Apoca confirmamus &c. Datum apud urbem veterem II Kal. Maji Pon-

Magnus Birgerſon.

tificatus noſtri anno 1:mo. v. Dalin ſ. 283. kaller denna Greger Knutſon, och ſäger, at hans Fader war Knut Jarl, Håkan Galins Son. Men det tarfwar ſå mycket mer bewis, ſom Knut war aldrig Dux Sueciæ, men wäl Jarl i Norrige.

(7) Efter Meſenius och Peringſköld är detta Torkel Knutſons Slägt-Linia:

Birger Jarl Broſa.

Philip ſlagen wid Akre.

Knut.	Jahan halshuggen 1280.	Birger halshuggen 1280.
Thorkel Knutſon.		

v. Dalin har likwäl gådt ifrån denna mening, och gör honom till Ulf eller Trolle. Utaf Riks-Rådet Grefw Guſtaf Bondes Bref, som införd uti Samling af Swenſka Handlingar 1 Delen, ſinner man, at manhanget af Thorkel Knutſons ſläkt och urſprung af Ulfwarna eller Trollarna ſå utſatt, at ſläktſkapen med Konung Magnus Ladulås blifwer ögonſkenlig. Denna ſläktlinia är ſom följer:

Ulf Jarl til Bielbo

Erik Ulf

Herwed Ulf Trolle.	Ingri Ylfwa g. med Magnus Måneſkiöld.
Knut Trolle	Birger Jarl
Birger Axel	Magnus Ladulås
Knut	Birger Månſon Konung.
Thorkel Knutſon.	

Thorkel Knutſons Sigill finnes aftryckt uti Samling af Swenſka Handlingar 2 Delen, communicerat af C. R. von Stjernman, och hos Peringſköld uti des Ättebok 1 Tom.

17. C

Birger Månson 1290.

17. Cap.

Om Konung Birger Månson. til år 1300.

§. 1.

År Konung Magnus Ladulås genom sin dödeliga afgång lämnade Riket och Thronen åt sin Son K. Birger, och sielfwa regeringen åt Thorkel Knutson såsom Rikesföreståndare och sina barns Förmyndare, war Riket uti en besynnerlig olägenhet. Konunga-Thronen syntes stadgad inom Kungliga Huset på et sätt, at hwarken inländsk eller utländsk Makt syntes kunna rubba des fasthet. De tilförne mäktige Folkungar woro så förswagade, och deras begärelse til Kronan så dämpad, at all deras traktan syntes wara instängd inom en stilla lesnad och en mörk tyslhet. Wid owäsendet som timmade wid Ingemar Danskes dråp, hade man brukat en i Riket tilförne owanlig stränghet emot uphofsmännerna, då så wäl deras som deras Fruars lifwet förbrutet under Kronan. Deras förra makt och wördom war förbytt i trängmål och i fattigdom, och i sådana omständigheter blifwer en tiltagsen ärelystnad snarare åtlöje wärd än beundrig. De Folkungar, som intet warit inweklade i Wästgöthaupproret, hade lärt af sina slägtingars öde, at wara nögde med mindre, än Konungsliga purpuren. K. Waldemar satt inneslutit på Nyköpings Slott. Utan äregirighet och förnögd med mått utkomst, torde han hafwa lefwat stillare och nögdare inom trånga murar, än de som swäfwa i et swall af rikswärdige högmåls-bekymmer, i synnerhet, såsom man intet wißun honom Fruentimmers sällskap, hwilket han intet wäl kunde sa förutan. Hans tilstånd blef ännu drägeligare, sedan Thor Knutson gjorde den anstalt, at han blef icke allenast rikeligen och Kungeligen betjent. Hans Son Prins eller Junker

Erik,

hans dotter Drotet lagit sina hjertans förstrigare, som
gat sig til Norrige, och på behagelig tid giordt sig til
Prins Erik synes fördenskull intet hafwa warit särdeles sa
sin egen person, men andra mer dristiga hufwuden hade
betjena sig af honom til at upwäcka obestånd i Landet;
alt grubblande blifwer ändå K. Waldemars afsättande
hwarttil förnämsta ordsaken war, at K. Magnus wille
Thorkel Knutson sann fördenskull rådeligt, at försäkra
Prins Eriks person, och instånga honom på Stockh
med anständig både bewakning och betjening. Steg
något Ottomanniskt, men understundom synes allmänn
ten kräfwa någon afwikning, och det ser ut, som M
hållande uti en sådan willrådighet kunde ursäktas (1)
hända den gör bättre, som aldrig låter straff hafwa
intet brott går förut. Rättwisans Lagar äro G
böra wara helige.

(1) Detta Bref är intryckt uti 15. Cap. §. 35. n. 5. K.
ger där, at gåfwan är skedd de consensu - - - - dilecti
micelli Erici.

(2) Man kallar gemenligen Thorkel Knutson Riks-Mar
ic. hwilket man finner wara i akttagit både i äldre och
Men alle så kallade Riks-Ämbeten woro denna tiden
hwarföre ock Thorkel Knutson kallar sig Mareschalcus
reschalcus Regni, uti de under hans namn utfärdade
af 1295, hwarigenom han frikallar Abbedisan i

§. 2.

Birger Månsons 1290.

Alla farligheter, som syntes hota Thronen, woro härigenom, å mycket människliga försiktigheten kunde tillåta, afbögde. Riket var icke destomindre uti en wådelig ställning, genom förminskningen af Krono-inkomsterna, hwilket intet kunnat undwikas genom alla de Författningar, som blifwit tagna på Helge Andes Holmen; ty K. Magnus lår merendels betjent sig däraf til nya skänker och på frikostighets-prof, och Riket war således lika utblottadt. Genom Rusttjenften woro större delen af de förmögnare Jordägare befriade för alla Krono-utlagor, och de andeliga godsen woro därutan frikallade genom Magnus Ladulåses allmänna Frihets-Bref. De fattigaste drogo således hela lasten, hwilket är wärkeligen ett illt hushålls-grep i alla wälbeställda Republiquer. Werldsliga skattfriheten kunde intet widröras, ty han tjente til en oumbärlig nytta; men det andeliga frälset tjente wärkeligen denna tiden til ingenting, utan bidrog endast til Rikets utarmande, och at upfylla Romerska Hofwets snålhet. Det war då intet möjligt, at söka någon bot på annat ställe än hos Klerkerna: I detta afseende befriades wäl de af K. Magnus åt Prästerskapet förunta friheter, men med undantag af ledungslama, når leding eller härfärd skulle bjudas skulle, Edsöres-brott, böter för mord och tjufnad, och någon allmän gård af Riket skulle utgå (1). Detta alt blef dem förbehållet, och, om de andelige tänkt wid detta tilfället på redelige Medborgare, hade de intet bordt wara misnögde med sådan författning. De åtnjöto icke allenast tionden, sina Jordgor och mera dylikt utan afkortning, utan woro ock utom deß sättning af åtskilliga andra Kronan annars tilhöriga inkomster, såsom Landskyld, Skogaskyld, Allmännings-öre m. m. Men en del af wisade endast prof utaf, at de endast wille taga del uti Landsförmåner, utan at wara beswärade af någon tunga, som Rikets trängeliga behof fordrade. Samfunds-andan hade så intagit dem, at de afmålade deßa omständigheter som et grufweligit Tyranni, och en himmelskriande synd. Påfwen Bonifacius VIII låter omkul utgå et alfwarligt och strängt förordnande, hwarutinnan han icke allenast undandrager alla Klerker, af hwad namn och stånd de wara måtte, från all werldslig Domstol och Lagsaga,

De Andeliges friheter inskränktes.

ſkoliſka Stolens beſynnerliga nåd och wälbehag (2). Ty
kunde wara orimmeligare ån et ſådant förbud. Men al
cius VIII kunde intet annat förwäntas, ty ehuru tilsa
företrådare warit, war likwäl han näſtan den aldra
Påſwen Gregorius X hade förut år 1274 beklagat ſi
ſamma ſå kallade miſsbruk, men han blandar ihop bå
na Faderliga befallningar, då Bonifacius däremot går
bannar och hotar (3). Hwarföre han ock med Phili
Frankrike råkade i en mycket häftig träta, ſom, eft
ſlutades med örfilar, och ſkal haſwa gifwit anledning
ſkarpaſte Bref, ſom en Påſwe någonſin ſått, ty Konun
rike lät Hans Fånughet i störſta korthet weta, at
ingen Öfwerherre i werldſliga mål: ſciat maxima tu
in temporalibus nemini ſubeſſe. Så ſträngt ſom
war, ſå litet ſkrämde det Thorkel Knutſon, utan
alt utföre med ſina författningar, ſom woro grundade
ſundt förnuft, och ingen Prelat wågade ſig at ſmyga ſi
ken med interdict eller bannlyſning. Men ingen förſök
ſå wida någon Biſkop upförde ſig med beſkedlighet
altid wara wiß om den Regerandes nåd; hwarföre
Brynolf i Skara förundes ſamma frihet för ſkatter
ſom de, hwilka frälſte ſina gods med Ruſttjenſt (4).
förlåntes honom intet ſom en rättighet, hwilk
ſåſom Biſkop och Prälat, utan får de tienſtem

s enskylta egendom, hwilket annars war denna widskeppeliga s ordenteliga Lagsyl. På detta sätt woro de andelige sirade ynnade i sin ordning, men hwarken tilbad man dem eller e man på dem, och Kronans rättigheter hägnades, utom et intet borgeligit samhälle kan hafwa tryggt bestånd. Birger Månsons.

De förbehåll, som nu togos wid gamla eller nya gåfwors stadfästande, de gemenligen så: Si vero expeditionem noſtram evocari, ſeu judiium noſtrum aut juramentum infringi, aut generaliter ſubſidium a toto ſuo requiri, ſeu cauſſas in occultis homicidiis, mordh dictis, atque ris emergere contigerit, iſta ſibi nullatenus libera reddimus, ſed ea ad ſinationem noſtram & ad fiſcum Regium ſpecialiter volumus pertinere. ldana wilkor finnas tillagde wid det Bref, ſom gafs Abboten och Kloſtret Srfruberg dat. Syfwiæſund 1296 die b. Laurentii martyris. Brefwet Biſkopen i Skara uti November månad 1296. och Brefwet för Upſa-Domkyrka 1297 die beati martyris Dionyſii. Wilde Hiſtor. Pragmatica 418.

onifacii VIII Bulla Dat. Romæ ap. B. Petrum VI Kal. Mart. anno ando, eller 1294 hos Wilde p. 418. Här förbjuder han alla colle-, tallias, decimam, viceſimam ſeu centeſimam ſuorum [clericorum] vel leſiarum proventuum vel bonorum laicis ſolui. Men at aſſemna detta och än mera til Påfwen, war en helt annan ſak.

egorii X Bulla af år 1274 finnes hos Wilde p. 409. Den ſom bör ar jämföra deſſa twå Apoſtoliſka Sändebref, lär finna en långt ſoge-re ſkrifart hos Gregorius än hos Bonifacius.

. Birgers Bref 1302, VIII Kal. Octob. Här tildömmes deſſa frier åt Biſkop Brynolfs Husfolk och betjenter ratione fidelis ſui ſervinobis impenſi & prout ſperamus in poſterum fideliter impendendi---- quod per omnia eadem libertate gaudeant, qua cæteri gaudent, qui is cum dextrariis ſerviunt phaleratis.

§. 3.

Så framt K. Birger warit begåfwad med tilräckelig insigt, en rådiga ſtadighet, ſom är oumbärlig för en regerande, och låtit hwarken fruktan eller ledsna intaga ſig wid yppade ſwårer, ſynes tiden nu hafwa warit kommen til at ſkaffa en ön ordning i Landet. Marſken fortfor imedlertid uti ſina med omhugſamhet företagna anſtalter. Man lät Påfwen hota riſwa efter behag, och man gjorde imedlertid hwad et ſundt ſt och Rikets ſannſkyldiga nytta åſkade. Man miſtunde in-

land 1297. och Ärke-Biſkopen, ſåſom Män af Gud förordnade til a
och hålla ordning emellan underſåtarne (2). Man ſulle
at andeliga högheten hade ordſak at wara nögd med en
drande utlåtelſe: och efter tidſens beſkaffenhet war det intet
at Ärke-Biſkopen, ſom högſte Ombudsmannen uti Kyrko-
war deltagande uti en ſådan ſtadga, ſedan det ladeſ ti
at Biſkopen intet kunde efter egenwilligt behag föranſtalta om
ſom annars efter Påſweliga grundreglorna hölls för at
Gudi allena tilhörande rättighet, helt och hållit affö
Lekmanna råſſt och förordnande. Men förnämſta
denna ſtadga förtjenar at öfwerwägas: Sädes-Tionde
prædiales) ſkulle utgöras efter wanligheten, hwilken ſed
de fördelas uti tre lika delar. Den ena afſlemnades
den, den andra til de fattiga, hwilken innehölls hos åbo
torftig utdelning åt de nödlidande, den tredje fördeltes
två lika delar, den ena til Kyrkan och den andra til
ſkopen i Upſala. Tionde af Lax, Sill, Skåthundar o
borde utgå och delas på ſamma ſätt. Qwick-Tionde
Kyrkoherden. Hade intet Landtmannen tio kalfwar,
därföre, men för et eller två Lam eller Kid lemnades
et Föl undfick Präſten två quart wåf, wid troloſning
nar wåf, wid Brudars Kyrkotagning en aln, wid
efter Barnsöl två alnar wåf och Altare-mat. Kyrkoher

(Paraſceue) war mera fritt. Matſkott ſkulle ſke tre gångor i Birger Måns.
t med bröd och ſofwel (Leſ och Leſſu wäll). Tre meßor
hållas för den döda, begrafningsdagen, ſiunde dagen och
de dagen, och för hwar meßa ſkulle Präſten hafwa ſex al-
lf och tre bröd med tilbörligt ſofwel, men til årsmotsda-
rande war ingen förpliktad, utan det berodde på öfwerens-
nde. Läſaren torde benäget urſäkta, at man anfört alla
ncker, men billigheten af ſtadgan kan därutaf ſå mycket
inhämtas, ſå at hwar och en må tydeligen finna, at Thor-
ntſons göromål hwarken ſyftade på Präſterſkapets förakt el-
ryck. Man kan ock intet tilſkrifwa denna ſtadga åt Ko-
ſielf, ehuruwäl han war nu uti ſitt adertonde år; ty För-
ens egna ord gifwa tilkänna, at Marſken ännu ſtyrde Ri-
förwaltade Konungſliga ärenderna (3). Någon förän-
orde wäl här wara ſkedd med Fattigtionden, ſom uti K.
Eriksſons tid ſäges wära anſlagen til Dom-Kyrkan i Up-
ien det lär til åſwentyrs hänga annorlunda tilhopa. Fat-
en af Tiunda, Attunda och Fierdhundra land war ofel-
ſlagen Upſala Dom-Kyrka (4), men fattigtionden af Hel
) borde för et år utgå helt och hållet til Dom-Kyrko-
aden därſammaſtädes, och tredje delen på tre års tid alle-
men någon ſtadigwarande afgäld därutaf war hwarken
b eller beſallt, ſå wida man ännu med tilförlåtelighet kun-
öna. Och ſåſom den förr omtalde Påfwetionden här ej
ämnes, lär det ock warit allenaſt någon enſkylt bewilning,
modeligen Ärke-Biſkopen ſielf ſig påtagit för wiſſa ordſa-
på wiß tid. Om Dom-Kyrkan eller Capitlet i Upſala Påminnel-
ning af Birger Jarls Stadga tagit ſig widare tilfälle at ſe om Fat-
ſig fattigtionden, utom den föreſkrefna tiden, är något ſom tigtionden.
tet wet. Ingen ting lär ſåledes af K. Birgers Förord-
unna inhämtas, ſom borde miſshaga Clericier, ſå framt
) nögde med billighet. Det är ſannt, om Ärke-Biſkopen
rige welat taga Norrige til rätteſnöre, hade Swenſka
ſkapet warit mycket förfördeladt; ty där gafs tionde ſnart ſagt
ſkapade ting. Hushyror, Bryggekäril, Qwarnar, Bad-
, Bakugnar, Saltkitlar m. m. gåfwo tionde af winſten,
)ſägaren betaltes tionde af twå tredjedelarna af winſten,

(1) Förordningen härom finner man wid Biärkö-Rätten som [illegible] gifwit f. 6. gifwen i Stockholm 1297. III Id. Julii.

(2) Begynnelsen af Förordningen är sådan: Birgerus Dei gratia S[uecorum] Gothorumque Rex & Nicolaus miſeratione diuina Archiepiſcopus [Upſa]lenſis &c. Dei prouidentia, quæ ſua ſapientiſſima diſpoſitione nos [ad] culmine Regiminis collocauit, ut ea quæ rectitudinis, æquitatis [et] ſunt, ſubditis ordinemus &c.

(3) Förordningen ſlutas ſålunda: In cujus rei teſtimonium ſigilla [nostra] ſigillum Domini Thyrgilli Marſcalki agentis nunc negotia Reg[ni] hæc ſtatuebantur, præſentibus ſunt appenſa.

(4) K. Waldemars Bref härom dat. Thorsharchum A. D. MC[CLXX] Non. Octobr. är tryckt hos Peringſköld Mon. p. Tiund[am]. Fattigtionden af alla tre Folklanden ſtadfäſtades och för Upſal[a] pitel genom Magnus Ladulåſes Stadga Dat. Alnö. MCCLXX[VI]. Scheffer ad Chronicon Epiſcoporum Upſ. p. 38. v. Dalin [II.] 326, at fattigtionden i ſamma K. Birgers Stadga är 1297. [utgifwen] från Ärkebiſkops-Stolen i Upſala, men där nämnes intet [derom], ſielfwa ß. ſagdt är.

(5) Birger Jarls Förordning dat. Harun A. D. MCCLVII. in [Translatione] um Sanctorum hos Peringſköld Mon. p. Tiund. p. 172.

(6) Innehållet af den Tionde-Stadga, ſom K. Magnus Ladulås [år 1279] ge utgaf 1276, kan läſas hos *Torfæus* Hiſt. Norv. T. 4. p. [illegible]

§. 4.

At Thorkel Knutſon rönt ſärdeles mothåll uti de [af] gjorda Författningar kan man intet finna. Endast [kan] man ſtanna ſluta af Peniſſelii VITA P. [illegible] af [illegible]

in den ewiga (1). Man skulle snart kunna tro, i anledning enna utlåtelse, at här war frågan om Guds och Christna ns förnekande, då likwäl intet annat begärdes, än at Kyrbetjening skulle aflemna något af sina inkomster til Rikets a, och at de skulle wara och förblifwa undersåtare. Men en n billighet kunde intet wara uti Påfwens tycke. Kan ock a, at det ej heller war uti några andeligas smak. De för- dock et skäligt beröm, at de hwarken satte sig däremot, ej gingo til den ytterlighet, som helige Fadren med sitt upbygda Herda-Bref påfyftat. Men när Konungen återkallade gtionden, blef mißnöjet mera allmänt, hwilket skedde 1299 (2). ta kan intet förekomma så mycket underligt, emedan meren- alla Canonicaterna i Upsala woro grundade på fattigtion- (3). Hwarföre ock Biskop Petrus i Westerås satte sig myt- däremot, råkade ock för samma ordsak uti Thorkel Knutsons nnerliga mißgunst, och som den blef beledsagad med hotelser, de en sådan förskräckelse uti denna wyrdiga Prelaten, at han ogade sig i all tysthet til Nidaräs i Norrige, där han dödde ma år eller 1300 (4). Vastovius anser denna mannen för en myr och helgon, efter han med så mycken nit förswarat Kyrs friheter. Om han warit et helgon, har han säkert warit det oheliga slaget, hwarutaf Romerska Kyrkan prålat til et t antal. Petrus Swart uti sin Biskops-Krönika anser hans sflyktighet för et syndastraff, efter han förskingrat mycket af som tilhört Dom-Kyrkan och Prebenderna. Huru wida det- ar någon grund, kan man nu intet weta, men det är ej sär- s troligt, at han dödt i elände, som samme Författare föregif- . Rätta sammanhanget wet man likwäl intet. Så mycket n kan sluta af Ericus Olai, har denne Biskop intet warit id til landsflyktighet, utan fruktan för Marsken har allena ut honom bort, hwilket synes wisa något besynnerligt förfaran- af honom, emedan ingen af de andra Biskoparna warit nöd- d, at på sådant sätt söka sin trygghet. Det är ock swårt, sälla något tilförlåteligt omdöme angående detta Thorkel Knut- s föranstaltande. Men om han sielf på Konungens wägnar ripit fattigtionden, skulle man snart kunna tro, at han wärken förgådt sig. En Regerande har ock sina skrankor, hwilka

Birger Månson.

Fattigtionden återkallas.

utan

Birger Månson. utan slag intet kunna öfwerskridas. En Konung är oseibart berättigad, at taga tilbaka de rättigheter, som des Företrädare af sondrat från Kronan: men Fattigtionden hade aldrig tilhört Kronan, utan war af enskyltas egendom anlagen til witha bruk, hwilka åter de föregående Konungar, förmodeligen med menighetens samtycke, lemnat til andra enskyltas behof, som utan brott intet borde mista, det de lagligen fådt. En enskyld person äger sin thßla, och därmed förbundna lagliga inkomst med samma rätt, som en annan äger sin lagligen ärfda eller förwärfda egendom: och en Öfwerhet tilägnar sig aldrig enskyltas egendom utan slag och wåld. Så framt någon tryckande nöd är förhanlkan det endast med mått wara tillåteligt, och något sådant näppeligen kunna upwisas wid denna tiden. Det kunde kanda hafwa warit nyttigt, men ros och stöld kan ock wara nymen aldrig lagligt eller tillåteligt. Dock likwäl som rätt manhanget fattas så i deßa som flera omständigheter, kantet med fullkomlig öfwertygelse pröfwa billigheten af deßa ningar. Samma swårigheter möta wid den beskattöfwergådt de andeliga 1299 (5). Om det skedt af egutan föregående bewillning af wederbörande, synas åter Rämärken emellan Konungarätt och undersåtare-plikthade. Men för öfrigt är ingen ting billigare, än njuter landets förmåner, bör äfwen taga del uti landediga beswär.

(1) Deße åro *Bonifacii* egna ord: quod volentes (nolentes referimus, nonnulli ecclesiarum Prælati & ecclesiasticæ personæ tes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, tes Majestatem temporalem offendere quam æternam.

(2) *Ericus Olai* p. 86. Item de decimis pauperum quas MCCXCIX. prohibuit. Scheffer ad Chronicon Ep. p. 37. ord af sielfwa Konungens Bref.

(3) Uti K. Birgers Bref af år 1305 yttrar sig Konungen sått: Vidimus & fecimus examinari diligenter, Præbendæ Canonicorum quasi omnes super dicta rint ab initio fundatæ. Scheffer ad Chron. Epist. p. 37.

(4) *Ericus Olai* p. 90. Tunc (1300) obiit Aroſienſis exulans a Regno propter minas Jfr. Petrus Niger om Westerås Biskopar, p. 9.

us berättar detta T. 15. p. 47. men nog kort: Svecos cleram contributionibus euadit odiosus. Men hwarutaf han tagit berät- t man intet. Kan hända, at han syftar på fattigtionden, då t widare har at påminna, än redan sagdt är. Birger Månsen.

§. 5.

haga alla är en omöjlighet för en privat person, än mer gerande, och fel och swagheter utgöra nästan warelsen wiskja. Men när felen liksom dränkas uti Rikets wäl- as de intet, och ännu finnes intet hufwudsakeligt förseen- kan förebräs Thorkel Knutson, om ej fattigtiondens , som man intet har fullkomlig reda på. Hans och ärkeliga åra stadgades än mer genom öfwerseen- nla Lagarna. Det hade warit et outsägligt haf, at på ammansmälta alla de fordna Sedwänjo-Lagar, som uti al- Landskap woro i bruk. Man började fördenskul med Lagen. Til des öfwerseende och förbättrande utnämdes ste och wittraste Män i Landet, Tiunda Lagmannen Bir- on, som kallas af Konungen sielf wår Trotjeniste ef förordnad til Hufwudman för Lag-Commissionen. Så- da Lagmannen war af ålder ansedd som Öfwer-Lagman sina andra Ambetsbröder, så war det uti sin ordning, in af Lagwärket åt honom anförtroddes. Lagman Bir- lde sig då til Bisittare en Tolfmanna Nämnd af Tiun- ttunda Land. Af Tiunda Land woro Magister An- omprobst i Upsala, Riddarne Herr Röd Kieldorson, ngt Boson, Ulf Lagmanson, Hagbard af Söderby, af Folkarby och Thorsten af Sambron: af Attunda err Philip Röde af Runby, Håkan Lagman, Estil ch Sigurd Domare. Denne Nämnd har efter alt ut- rit blandad af alla ständ; ty Magister Andreas war af sedan nämnas Riddarne, hwilka förmedeligen skiljas i- ndra genom Titelen af Herre, som sättes fram för de- , därnäst Frälsesmän, och sist Bönder, ty de Domia- här nämnas, lära intet hafwa warit annat än Bönder; rde ock kunna slutas af dem, som gjorde biträde i Rät- t Johan Gasabog, och af Färhundra Ulf af Odinstad, Uplands-Lagen förfärdigas.

Birger Månſon.

Gottrik och Ulwid Domare. Johan Gaſabog nämnes Bonde gamla Handlingar, han ſättes likwäl frammanför Domarne hwarutaf man ſynes kunna gißa, at Domarne intet kunnat numera af någon högre Orden (1). Birger Perſon war ſöfrneklig en Brahe. Han war en af de mäſt betydande Män uti ſin tid, men ännu war han endaſt Lagman af Tiundaland, men ſedermera finner man honom föra Titel af Lagman af Upland, ſå at alla Folkländerna blifwit uti en Lagſaga ſammanflagne, hwarefter utſeende grunden lades uti ſjelfwa Uplands-Lagen ſom förfärdigades (2). At Birger ännu intet hade alla Folkländerna under ſin Lagſkipning, ſkönjes äfwen därutaf, at Håkan Ivarſon från Attunda war tillika Biſittare i Nämnden. Domprobſten Magiſter eller Mäſter Andreas, ſom han här kallas, war en mycket märkwärdig man, ſom gjort ſit namn ödödligt genom rättningar til wettenſkapernas befrämjande. Hans förtjenſter och öfriga omſtändigheter ſkola föredragas uti Capitlet om wetenſkaperna. Han war Broder med förra Lagmannen af Tiundaland, ſom förde i Wapnet tre Änder ſtälda i en ſned Bjelke. Birger, en bande. Men Domprobſten antingen af ödmjukhet, eller af någon annan ordſak, förde allenaſt en ſimmande And i ſitt Sigill, och kallar ſig And (3). Röd Kieldorſon har warit Riksman på Stockholms Slott, och hålles för hafwa warit förſte Landshöfding i Upland (4). Uti hans ſerkantiga Sigill, i förſta fältet öfwerſatt med Franſyſka Liljor inneſatta i ſmala rutor. Philip Röde från Runby förde en uti ſpets från hörnen fördeld köld, rödt och guld (5). De andra kunna man intet. Alla Länsmän och Domare woro tillika Nämndemän, och ſom deße ſenare woro två i hwart hundari, har denna Deputation warit både anſenlig och talrik. Men Birger Perſon och des Biſittare, ſedan alle wederbörande Höfdingar låto upſätta Lagen i det ſkick, ſom han nu finnes, hwarefter upläſtes på allmänt Ting, och ſåſom däremot intet torde finnas att påminna, följde ändteligen däruppå Konung Birgers Kröning åtwonde dagen efter S. Stephans dag eller den 27 Dec. 1296, ſedan den året förut blifwit förfärdigad och [illegible]

Uplands-Lagen förfärdigas.

(1) Uti et gammalt Bytesbref utgifwit af Frn. Suhm [illegible] Dominica proxima ante Lucæ Evangeliſtæ. Miſc. T. 5. p. 25. [illegible]

Archivum, nämnes Johan Gasabog näst efter Guno Canonicus i Upsala, och fram för Gilde Judex de Bro. Uti et annat Bref af år 1296 Miſc. 2. läſas följande ord de bondonibus Johan Gasabog cum filio ſuo. Denna anmärkning är af Aſſeſſor Broeman wid v. Dalins S. R. H. T. 2. p. 321. Birgers Månsorg.

) I Fl. Kg. B. Upl. L. ſedan där år ſtadgadt, at Folkländerna ſkulle förſt wälja Konung, ſäges, at Uplands Lagmadher a han fyrſt til Kununge döma. Uti Birger Perſons Bref af år 1313 och 1315 kallar han ſig Upplandiarum Legifer. Bägge finnas hos Peringſköld Mon. Ulleråk. p. 88.

) Peringſköld Mon. Ulleråk. p. 190.

) Peringſköld Mon. p. Tiundiam p. 67.

) von Dalin S. R. H. ſ. 321.

Allt det öfriga af denna §. är tagit af K. Birgers Företal och Stadfäſtelſe på Uplands Lagen. At två Domare woro uti hwart Hundari ſes af 1. Fl. Ting: B. Upl. L.

§. 6.

Hwad detta Lagutſkottet uträttat, hade man kunnat nogare ta, ſå framt de Vigers Flockar, hwilka här åberopas af K. ger, ännu warit til fångs: nu wet man allenaſt i allmänhet, De blefwo jämkade efter då warande tider, det hedniſka utlämt, och de förbättringar, ſom Erik den helige, Birger Jarl och gnus Ladulås gjort, widare granſkade och på ſina wederbörl ſtällen intagne. Man finner ock af Konungens ſtadfäſtelſe, uti den hitintil brukade Uplands-Lagen ingen ſärdeles ordning rit i akt tagen, utan at han warit, ſtröningom, eller här och uti wiſſa Flockar kringſpridd. Man kan ſåledes näſtan med fullig ſäkerhet falla på den tankan, at Lagen tilförne intet warit wiſſa Balkar afdelt, utan alt ſom Lagmännen funnit tjenligt, nrycka någon ny ſtadga, har den blifwit tillagd utan ſärdeles ling, och ſedermera upläſt wid årliga Tingen, ſom man kan af det tilförne andragne Påfwens Innocentii den III:s Bref af 206 (1). Och kan man härutaf med ſkäl taga den mening, Uplands-Lagen tilförne intet warit uti wiſſa Balkar indelt. ſom det bör medgifwas, torde äfwen de andra Landſkapsna ſedermera blifwit af Lagmännerna til ſå mycket mera reet likaledes uti Balkar fördelta; ty at mera ordning ſkulle uti warit i akt tagen, än wid fordna Uplands-Lagen, ſynes ej Uplands-Lagens indelning m. m.

Dig som dessa ord dela i Bokstäf och Stäf, har man
förſwenska orden genom Balk och Flock. Om detta antag
fwinner alt grublande hwarifrån man häntat orden Balk,
utmärka de större afdelningar i Lagen. Balk betyder förde
och åfwen nu på åtſkilliga ſtällen hos Allmogen de större a
gar i Logar och Lador, och på fältet haſwa Renar eller Bo
wiſat de större ſkiljemärken emellan åkertegarna, ſå at an
warit ganſka ren och enfaldig (4). Därföre nekar man
man ju underſtundom kunnat ſkriſwa wißa ſtycken af
på Bjälkar och Sparrar i huſen, men däraf haſwa de
bliſwit kallade Balkar ſom Sparrar. Det hade åtmin
rit et ganſka owigt Lagwärk, om man behöft föra med
gen några häſtlaß med bjelkar, då man kunnat länge
re bruka tunna träplåtar, ſå framt man ändteligen
Papper eller Perganent warit i fordna dagar ſå
i Norden. Dock deſſa meningar kunna antagas eller
efter behag, det bliſwer icke deſtomindre oemotſägeligt, at
Lagen är den aldraförſta i Sverige, ſom bliſwit
Konungen ſtadfäſtad. Det ſom förr war vordentligt
brakt uti mera redighet, det mörka bleſ tydeligare, och
ſpntes för hårdt, bleſ efter ſkäl och billighet jämkadt (5).
plägar annars ſåſom en nyhet anföra, at uti denna
förbudet at ſälja och köpa folk: men härom ſkal uti
wå fin wederbörliga ort bliſwa omrördt. Då man

ati III Bref VI. Id. Mart. Pontific. a. 9. Cùm Legiſlatores jus [Sveciæ] ſingulis annis jeneantur coram populo. Legem conis publicare &c. Birger Månſon.

ötha Lagen, Oſtgöthа Lagen och flere af wåra gamla Provincie-Lautan twifwel äldre än nu warande Uplands Lagen, men frågan ſt om den Form, ſom de nu hafwa, är äldre än Uplands Lagen, lår blifwa afgjordt, til des något gammalt Manuſcript afgör tränernhjelm uti ſin uplaga af Weſtgöthа Lagen har följt twänne exemplar på pergament, men han hade tillika gjort Läſaren en ſt, om han behagat underwiſa honom något når af hwad ålder at ware.

Anker uti ſin Danſka Lov-Hiſtorie 6 Cap. ſ. 59. Som dette wen kunna gifwa något ljus uti Sweuſka ſaker, kan et ſpycke af irda Mans utläteſſe åfwen här afſkrifwas. Frågan är om Swen: "Den Wormiſke handſkrift er icke deelt i böger. I ingen af böger er den indeining fra Lovgifwen ſielf. Thi i de eldſte ter forekommer den icke, og naar den forekommes, er indelnin- en Skaanſke og Siellandſke Lov i ſær meget ulige J. R. 136. Univerſitets-Bibliothequets Handſkrifter er den Skaanſke Lov deelt i Böger eller i Capitel.

kan härwid jämföra C. R. Ihres Gloſſarium ordet Balk. Gudandreæ Lexicon Iſlandicum. Wilde Lag-Hiſtoria ſ. 54. m. m. et Balk aldraförſt blifwit brukadt til at utmärka de ſtörre afdeli uti Lagböckerna, wet man intet. Uti gamla Gula Tings-Lagen, öfwerſedd af Magnus Erlingſon uti XII århundrad, förekommer mma mening, ſom uti wåra gamla Lagar. Likaledes uti Gulagen af Magnus Håkanſon, ſå at det ſynes hafwa warit allmänt k, at på det ſätt förſwenſka Latinernas Liber. Så mycket mig r, har man intet i Dannemark brukat ordet i denna betydelſen. na af gamla Lagen beſkrifwas på detta ſätt af K. Birger i Förat i thera Laghom, ſum ſtröingom hafdus i ſterum ſlokkum, hit äj allungis ſtälikt, ſumt myrkilika ſaght, at ſumt allungis at lita.

§. 7.

an man ſyßleſattes med alla deßa Förſattningar, haſwer el Knutſon wårdat andra angelägenheter, och et märkKrig fortſattes emot Ryßland, ſom rättnu widare ſkal. De föreſlagne och i K. Magnus Ladulåſes tid ingångåls-tractater wunno nu ock ſin fullbordan. Begynnelmed K. Erik Menveds bröllop med K. Birgers Syſter Ingeborg, hwilket firades i Helſingborg 1296 (1).

Birger Månsson. Imedlertid lår och K. Waldemar afslidit på Nyköpings Slott, emedan wid den afhandling, som blef slutad i Helsingborg samma år, blef öfwerenskommit, at Konungen skulle inlösa den del af K. Waldemars fastigheter, som Grefwe Gerhards Barn af Holsten kunde påstå efter sin Moder Prinsessan Ingeborg och Mödersfader K. Waldemar. Inlösningen skedde och med 1300 mark Silfwer eller 48200 Daler Silfwermynt: härom är talt tillförene (2). K. Birgers Bröllop med Prinsessan Märeta från Danmark K. Erik Menweds Syster stod sedermera intet särdeles längt därefter år 1297 eller 1298 (3). Det firades efter tidens smak ganska präktigt med Tornering och andra lustbarheter. Dagen efter Bröllops-dagen, då Drotningens Morgongåfwa, landsens sed utfästas skulle, begärde hon intet annat til Morgåfwa, än at Magnus Algotson måtte blifwa lös af fängelse. Om denne Magnus Algotson warit hållen i fängsel

Konungens Bilåger 1297. war alt sedan des Broder Folke Algotson bortrödfwat Erik polks Dotter, eller om han warit insatt i häkte, för någon ordsak, wet man intet, ej heller talas om, at Drotningen fått förbön för flera: men at hon härigenom förwärfwade las både kärlek och wördnad, kan något hwar förstå. Samma dag anstälde Prins Erik Konungens Broder ett tigt Tornerspel. Hit gick Konungen til fots under himmel, som bars öfwer honom, och war han således af Tornerингen. Prins Erik inlade wid detta tilfälle och utmärkt heder fram för andra. Hans wackra hurtiga uppförande intogo allas hjertan, och blef han af Konungen gjord til Riddare, hwarefter åtskillige inländske som utlänningar blefwo med samma heder Man måste likwäl tilstå, at Drotningens ädelmod mer, än alt det andra bulrande prål, som lyktade na. Hon förlorade ock intet därigenom, en ädelmodig kärlek wärkar altid en allmän wördnad, som gör inwärtes förnöjelse, än nedriga siälar kunna finna och K. Birger glömde därföre intet den skyldighet, kraft af de ingångna öfwerenskommelser war förbunden förlänte kort därefter eller 1300 sin Gemål wid dra land och Enköpings Stad. Det war så

den af Konungarna, som förſt blef gift, lämnade åt ſin Birgis Måsjor.
il i morgongåfwa, ſkulle likaledes, den ſom ſiſt firade ſitt bi-
lämna åt ſin Drotning: hwarföre ock Konungen lofwade,
widare öka det förlänta Liſgeding, ſå framt det ſkulle be-
, at des Syſter Drotningen af Daunemark wore med
gåfwa förſedd. Detta wilkor torde warit ordſaken, hwar-
orgongåfwan ſedermera blef förökt med Husby Kongsgård
gd (4). Sedan ſåledes alting war i fullkomlig och god ord-
inwärtes tryggheten befrämjad och Kungliga Thronen ſyn-
bdgad för långliga tider, blef Konungen tillika med Drot-
krönt i Söderköping 1302 (5), och Thorkel Knutſon ſyn- Konungen krönes 1302.
ſwå upnådt den högſta grad af åra, ſom en underſåtare
. Han hade med ſin kloka regering ſatt Riket i et blom-
tilſtånd. De omyndige Prinſar, hwilkas wård honom
nförtrodd, woro nu komne til ſina myndiga år, och deras
an ſådan, at Riket hade ordſak at wänta all ſtyrka och
d af ſå hurtiga Herrar. Thorkel Knutſon ämjöt tillika den
kta heder, at Prins Waldemars Bröllop med hans Dot-
riſtina ökte högtideligheten af Konungens Kröning. Riket
ckeligt, Kungliga Huſet förnögdt, och Thorkel Knutſon tog
bbeſt ſätt del uti det allmännas och Kungliga Familiens
e wälgång.

ronicon Vaſtenenſe Celſii p. 11. MCCXCVI nupſit Domicella Inge-
is filia Regis Magni Ladhelaus Erico Regi Daniæ. Chronicon N. 7
Ludewig p. 161. A. D. MCCXCVI. Rex Ericus fecit nuptias cum
borrig ſorore Regis Sveciæ Birgeri, hwilket ock finnes i flera gamla
ikor anteknadt. At Bröllopet ſtod i Helſingborg, ſes hos Hwitfelt.

cus Olai p. 86. wid år 1299. Härom är nämnt tilförne uti 15
tlet, då där talas om K. Waldemars barn.

cus Olai p. 84. utſätter K. Birgers Bröllop til år 1297. andra
ikor hänföra det til år 1298. Chronicon hos Benzelius Mon. Eccleſ.
R. MCCXCVIII factæ ſunt nuptiæ Birgeri Regis & Reginæ Marga-
in Stockholm.

tta alt år tagit af den ſtörre Rim-Krönikan ſ. 58 och 59.

Birgers Bref härom daterat 1300 die Pentecoſtes år införd hos
s Olai p. 85, 86.

§. 8.

Birger Ränson.

§. 8.

Inrikes wälstånd är altid säkraste borgen för utrikes anseende, all annan grund upwäcker endast et flyktigt glants-moln, som skingras wid minsta wåder. Det är då ingen twifwel, at ju Sweriges anseende hos främmande Makter warit i fullkomlig jämförelse med inwärtes styrkan. En sådan högaktning hörde stes intet af Thorkel Knutson, hwarken med otidig hastighet, eller pockande tiltagsenhet. En Statskonst, som winglar emellan wäder och månadsskiften, har altid obestånd til en säker påföljd. Thorkel Knutson har äfwen härutinnan haft Rikets wanwäl til regel för sit upförande. Med Norrige, Dannemark handlande Städerna kring Östersjön bibehölls wänskapen obruten. Kriget emellan Dannemark och Norrige, som gynt i K. Magnus Laduläses tid, fortsattes beständigt, rik Menved i Dannemark war öfwerhopad med swårig han esomoftast förökte med sin hastighet. Krigsbe med Norrige fördubblades genom de inländska Herra tighet, och Marsk Stig hade gjordt sig et farligt i sielfwa hjertat af Dannemark, då han lätit Hjelm och Sprö i stora Bält. Döden befriade nung Erik från denna farliga fienden 1293: men Norrige, som upäggades beständigt af de andra och därjämte intet war tilfredsställd för sina fordr Fru Moders arfwegods, uphörde intet at oroa Dan krig och skösling. Detta synes hafwa bordt Menved från alla andra dristiga företagande, hu swårigheterna naturligen måtte tilwäxa. Men de förställnings-gäfwan lär hwarken kunna räknas ibland ler förmåner. Imedlertid war Rane Jonson, marherre eller Kammarjunker hos K. Erik wakt samma natt, som Konungen blifwit mörd skild. Han blef genast pinligen förhörd, och och stéglad utan för Staden (1). Denne af Ärke-Biskop Johannes Grand i Lund. bekännelse på något sätt inwecklat Ärke-Biskopen men K. Erik tog icke destomindre det farliga

Tilståndet i Dannemark.

Ärke-Biſkopens Perſon. Om K. Erik bliſwit upmuntrad Thorkel Knutſons exempel, ſom under hela ſit förmynderſkap t hade wiſat ſärdeles farhåga för de andeliga, hade han tillii glömt omſtändigheterna, och gamla ordſpråket ſannades, når göra et och det ſamma, är det ändå intet altid det ſamma. ungens Broder Junker Chriſtopher kommer til Lund, tager e-Biſkopen Johannes Grand och Dom-Probſten Jacob ge til fånga år 1294, och låt ſätta Ärke-Biſkopen i förwar Slottet Söborg i Seland (2). Det war ännu intet nog, Erik Menwed börjar året därpå en träta med Härtig Wal- ar af Sleswig, hwarigenom K. Erik af Norrige fick än fle- nedhållare: ty Härtig Erik af Langeland Härtig Waldemars der förſogade ſig däreſter til Norrige, hwar han ock gifte med K. Waldemars Dotter Sophia från Swerige. Om K. Erik Menved wid alla deßa tilfällen brukat en nödig och lägen förſiktighet, wiſade han likwäl, at inga ſwårigheter räckte honom. Men Förſynen ſyntes waka öfwer Konungen annemark, då han intet ſielf wakade öfwer ſin egen wäl- ty K. Erik i Norrige fick anledning at göra åtal på Skot- Kronan, hwarigenom hans hetta emot Dannemark ſwalnade t. Mötet på Gietterön wid Warberg 1293 kunde likwäl återſtälla freden; men 1295 blef öfwerenskommet, at bägge ungarne af Dannemark och Norrige ſkulle mötas på Hins- el näſta Söndagen efter Mattsmäßan, ſom infaller den 21 tember (3). En fullkomlig fred kunde likwäl intet erhållas, et ſtilleſtånd bewiljades til den femtonde dagen efter näſtkom- de Midſommarsdag, då Konungarne ſkulle ſammanträda på . Stilleſtånds-wilkoren woro, at all fiendtlighet imedlertid e uphöra, de landförwiſte och flyktige ſå ſin egendom tilbaka ſå loſ at uppehålla ſig i Dannemark, men de ſom woro döm- för Erik Glippings mord intet wiſa ſig för Konungen eller Bröder Chriſtopher och Waldemar. Konungen i Norrige imedlertid behålla Hjelm och Hunehals, tillika med ſit Mö- egods: Härtig Erik Langben af Langeland likaledes utan er ſå behålla ſin Gemål Sophias arfwegods efter des Mo- Agneta och Jutta m. m. Til följe af denna ſenare öfwer- ommelſe ſkedde åter et ſammanträde imellan alla tre Nordiſka

Birger Månſon.

Tilſtånd i Danne- mark.

Birger Månson. Konungarna 1296 på Sommarsteds-hed (4). Man wet ej hvad om denna congress, än at där blifwit mycket handladt om fred; men som den ej winnas kunde, blef åter stillestånden förlängd på twå års tid. Man har all anledning at tro, det Thorkel Knutsson gjordt sig all möda til at befrämja stillheten i Norden, men de stympade underrättelser, som wåra gamla Minnesböcker gifwa oss i handen, nämna ingen ting därom. Så mycket kan man likwäl finna, at fiendtligheterna emellan Dannemark och Norrige upphörnat under dessa förnyade stillestånd, så länge K. Erik lefde.

Tilstånd i Dannemark. Prästehatare lefde. Men han dödde 1259, och lämnade Brodet K. Håkan Månson sitt Rike och sina twistigheter i Dannemark, som framdeles komma at nämnas. K. Erik hade således fått andas en något stillare luft en tid, och anseende til sina Norrska motståndare. Men Ärke-Biskop fängslande spökade ännu, och den stormäktige Bonifacius i Rom tog ganska onädigt up förgripelsen på Ärke-Biskopen gade person. Han skref ock et efter sitt sinnelag förmanande til Konungen i Dannemark år 1295 (5), uti hwilket bref det för den wanliga Apostoliska hälsning och wälsignelse at Konungen måtte blifwa klok och komma til sitt förstånd. Men uti detta owäsende war Swerige på intet sätt det förbigås fördenskull til lägligare tilfälle. At Sverige stådt i någon twist eller förbindelse med Engeland, det intet, men det finnes likwäl upteckndt, at Konungarne i rige och Engeland blifwit förlikte 1300. Til åstadkommande sämjan intet warit af särdeles wärde, och förlikningen ga betydelig (6).

(1) Så berättas hos Hvitfelt T. 1. f. 304. at Kan... tagen i Roskild. Men Peder Clauson i Nor... gifwer tilkänna, at han blifwit fången, då Da... Hisingen och Norra Halland. Han kallas hos denne ... Så framt det är en och samma person, kunna likwäl ... förenas, om man wil hålla före, at han först blifwit ... ländska tåget, och sedan fått tilfälle at rymma ... mera å nyo grepen i Roskild. Om denna Kane ... uti Chronicon hos Benzelius Mon. Eccl. p. 88. ... Kane Jonsen a Christophoro (Erico) Rege Dano...

pta percuſſus occubuit in ultionem Patris dicti Chriſtophori (Erici) ſcilicet Erici Regis, cujus idem Rane fuit Cubicularius. Birger Månſon.

Archiepiſcopi Nicolai Chronicon p. 169. A. D. MCCXCIV Johannes Grand Archiepiſcopus Lundenſis anno quarto Pontificatus ſui per Chriſtophorum Ducem Saxoniæ & Hallandiæ in propria curia Lundenſi captus eſt & in Siborg Selandiæ ductus ex parte fratris ſui Erici Regis dicti Glipping, qui ſtatim rediens Lundas, ſacriſtiam ſanctæ Lundenſis eccleſiæ regit & inde ſicut Nabugodonoſor in Jeruſalem omnia Clenodia abduxit, & omnia Privilegia & literas in medio Chori Lundenſis combüri fecit, bullis plumbeis & ſigillis.

Norrska Krönikan ſ. 807. I början säger Peder Clauſon, at Tractaten emellan Hinzagafwel blef ſlutad Söndagen efter Matthæi dag, ſom infaller den 21 September, men wid Tractatens ſlut nämnes Matthiæ eller den 24 Februarii, så at man kunde wara twifwelaktig om tiden, menſamm anledningen wiſar at det måtte warit Matthæi dag.

Peder Clauſen Norſk. Krön. ſ. 809. v. Dalin säger ſ. 323, at Somliga ſäga hed är wid Ragerhult; hwad grund han har därtil, wet man icke. Emellertid är det aldeles ogrundadt, at Stilleſtånds-Tractaten i Hindgafwel blef ſlutad den 24 Junii 1295, ty han war ändå intet född.

Bonifacius VIII börjar ſitt Bref daterat Anagni X Kal. Sept. anno 1. ſedes: Regi Daniæ illuſtri ſpiritum conſilii ſalutaris. Jfr. Gram i Anmärkningarna til Meurſius H. Dan. p. 454. Påfwens Bref finnes hos Raynaldus.

Chronicon Olai p. 89 Anno Domini MCCC fuit annus Jubilæus, ſub Bonifacio Papa, & Reges Sveciæ & Angliæ concordati.

§. 9.

Sedan Thorkel Knutſon kunnat bibehålla fred och förtro- Sweriges förbindelſe med Hanſeſtäderna.
med twå i uppenbar ſegd emot hwarandra ſtridande Makter, war det mindre ſwårt at leſwa uti wänſkap med de handlande Sjö-Städerna, hwilka ännu intet hißat ſina ſegel ſå högt, at welat föreſkrifwa Lagar åt de näſtgränſande Makter. De ville intet mer än en fri och obehindrad handel, och ſom Sverige war ſåledes åfwen belåtet därmed, yppade ſig ingen ſwårighet at de gamla Tractaters förnyande. Man berättar ock, at i ſamma år, ſom K. Magnus Ladulås afſidit, begärt och fått wißt ſätt förnyelſe af ſina gamla handels-förmåner, hwilket ock ſkedde däruti, at dem blef efterlåtet handla i Sverige utan alla andra afgifter, och at de från Lybeck, ſom uppehöllo ſig i Sverige, ſkulle ſkyddas och leſwa under Swenſk Lag (F).

Birger Månsen.

Man kan dock intet upwisa något formeligt Document, som om intygar, så at det til åfwentyrs mer beſtådt uti muntel sägelſer, än uti en ordentelig afhandling. Men två år d eller år 1292, utfärdade Thorkel Knutſon, under K. B eget höga namn, et nytt privilegium för Lybeck och des B re, i ſtöd hwarutaf handelen blef lämnad dem aldeles fri öfwer hela Sweriges Rike utan tull och all ſlags uttryckeligt förbehåll, at alle Swenſke handlande, ſom Lybeck, ſkulle njuta ſamma förmån; alle Lybeckare, ſom ta ſig neder här i landet, ſkulle leſwa under Swenſk bliſwa därunder ſkyddade, ſåſom inhemſke: I den händ någon Lybeckare bleſwe af Swenſka underſåtare förolämp le honom, ſå ſnart Magiſtratens bref därom ankom, handräckning efter Sweriges Lag meddelas: ſå framt n hade ſitt hemwiſt i Lybeck, wille genom ſiöröfweri eller ſätt förſtöra allmänna ſäkerheten på Swenſka watn, genaſt förklaras för biltog ur ſtaden, och ſamma up ſkulle på lika ſätt i akt tagas i Swerige; til ſlut bef af Konungens Företrädare utgifna Stadga om ſiöf biſogadt uprepande af det förr gjorda förbehåll, at d le obrottſligen hållas, ſå länge de från Lybeck noga ſ ſom på deras ſida betingadt war, och låto Swenſka njuta ſamma förmåner hos ſig, ſom Lybeckarne för Swerige (2). Sålunda bleſwo utländſke gynnade, Swenſkas rätt och förmån tillika wärdad och handhaf Förordning och Frihets-Bref angick allenaſt handel des i Swerige. Men ſedan Swenſka gränſen mot widgad och Wiborg war anlagdt, hwaromi I nämn widare talas ſkal, upkom en ny ſwårighet för Ly Ty ſå wäl Lybeck ſom Wisby hade ſina Handels-C wogrod, och ſedan fiendſkap war upkommen emellan Ryſka Hofwen, war mycken anledning at frukta Swerige intet ſkulle tillåta Lybeckarne och deras at idka ſin handel i Novogrod, ſom likwäl war delaktig. Städerna anhöllo förbenämde gemen han de Doako från Lybeck och Mårten Puke ſoſ obehindrad Segelfart til och ifrån Novogrod,

Hanſeſtädernas handel på Ryſſland.

Nyen. Såsom denna handel i anseende til förr omtal- Birger
ändigheter kunde synas ganska betänkelig för Swerige, Månsa.
n förmodeligen wid Swenska Hofwet intet wisat någon
benägenhet för en sådan handel: hwarföre ock Wendiska
re förskaffade sig Kejsarens anmälnings-bref til Konun-
Swerige, at dem måtte blifwa hådaneſter, som hit intil,
ut drifwa sin köpenskap på Ryßland. En mera kinkig öf-
ning lår näppeligen på lång tid intet hafwa warit wid
a Hofwet. Här war icke allenaſt frågan om Wendiska
ras handel, utan åfwen om Gothlands. Et enwist mot-
å Swenska sidan hade icke allenaſt kunnat wara skadeligt
ndiska Städerna, utan ock för Wisby, hwars wälstånd
tet kunde anse i Swerige med aldeles obekymrade ögon.
n om bågen spändes för högt, kunde mindre fredliga ut-
örsökas, som kunde blifwa skadeliga; så mycket mer, som
a handelen hade kunnat genom en owäntad motgång blif-
les inspärrad, och den enda utgång, som Swerige hade
terhafwet wid Lödöse, war så innesluten emellan Norrska
nska Länderna, at den war i många mål twetydig. Man
enskul en utwäg, som syntes wara den aldrafördelaktiga-
ibehållandet både af Sweriges anseende och nytta. Ty
n förklarade, at han i synnerhet för Romerska Konun-
bön, och därnäst för Städernas altid betygade benägen-
wälwilja, förunnar Lybeck och de andra Sjöstäderna,
a handel i Östersiön, at, på et års tid, räknadt från
nande midsommar, drifwa obehindrat sin handel på No- Hanſe stä-
dock med förbehåll, at de intet måtte föra med sig flera dernas han-
mera järn eller stål, än til deras egen oumbärliga förnö- del.
rfordrades, och på intet sätt hemligen eller uppenbarligen
eller tilbjuda något, som Sweriges Rike skadeligt wara
När ock Köpmännernas Fartyg skulle aflastas och wa-
ras urur Farthygen til Novogrod, borde intet wara flere
Ryßar på hwar Lodia, dock skulle altid en af städernas
a tillika på Lodian. Men i den händelse, at den Swen-
h wore upbodad, lämnades likwäl de nu omtalte Ryßar
kerhet, hwilken dock altid åt sielfwa Köpmännerna war
en, antingen Armeen war upbodad eller ej. Häröfwer

Birger Magnson. lämnades af K. Birger des öpna Bref uti Mars månad 1295. (3). All fara och tvedrägt war således förebygd för närwarande tid, och man hade framdeles rådrum at inskränka eller utwidga wilkoren, som tilfället och omständigheterna kunde medföra. På detta sätt blef freden hägnad, Städernas wänskap behållen, och Swenska Kronans anseende uti sin tilbörliga höjd stadfästadt.

(1) Så berättas uti Willebrandt Hanſiſche Chronik 2 Afdel. ſ. [illegible]

(2) K. Birgers Bref 1292 Marie Magdalene Dag eller den [illegible] Stockholm. Volumus igitur omnes vos Lybicenſes ad regnum [illegible] cum mercimoniis venientes a tributo & thelonio quolibet eſſe liberos, nitus & exemptos. Si qui vero de veſtra ciuitate moram [illegible] re volunt & in Regno noſtro habitare, tunc volumus, ut [illegible] Legibus utantur & regantur, & Sveci de cetero appellentur, & dem penitus ut vos circa noſtrates ad veſtram ciuitatem veniens [illegible] labiliter obſervetis &c. Hela Breſwet ſlutas med dette utlof hang: Supra dicta autem omnia conſervabimus quamdiu [illegible] förmodeligen) inviolabiliter obſervantur. Breſwet är tryckt Specimem Juris Publici Lubecenſis p. 109.

(3) K. Birgers Bref, daterat Örebro IIII. Non. Martii. [illegible] p. 174. Det är ſtäldt til Advocati och Conſules ciuitatis L[illegible] tiſſimarumque ciuitatum mare orientale frequentantium. Det [illegible] wet bör äfwen här läſas: Poſtmodum re vera gloriöſ[illegible] magnifici Regis Romanorum literas nos nonitis accepiſſe [illegible] tinentes, quod de ciuitatibus veſtris ad Nogardiam nauigen[illegible] moniis vel perſonis de caſtrenſibus noſtris Wiborg exiſten[illegible] moleſtentur. Nos quia ob tanti Principis reuerentiam [illegible] devotionis conſtantiam, laudabiliumque efficaciam meritor[illegible] lantatis beneplacitum ad præſens duximus admittendum, [illegible] pſum dampnoſum nouimus & ex hoc hoſtes noſtri [illegible] ex adverſo, nihilominus &c.

§. 10.

Fälttåg emot Karelen 1293. Utaf alla föregående omständigheter kan [illegible] kel Knutſon uti alla ſina göromål haft mänſkl[illegible] lagar för ögnamärke. Ingen ting war honom [illegible] än fredens bibehållande. Så länge den [illegible] anſågos wapn ſom aldeles onödiga medel [illegible] hwarken med obetänkſam hetta eller för [illegible]

[illegible]

och ohågn på intet annat sätt kunde stykas; betygade han wa wärket, at han icke allenast war färdig, utan ock ide til fred och krig. Föremålet för Thorkel Knutsons lttåg blefwo de, som bodde i Karelen, eller det som ags i Nordiska handlingar kallades Kyrialand. At denna ändan uti hedniska åldern ofta erkänt Sweriges öfwerwälde, gen twifwel. Det hade warit barnsligt och åtlöje wärdt, at dan grund stödja sina förrättningar: man kunde då likså göra fordran på Rom och Italien, efter dessa orter warit ndags någon tid i Göthernas händer. Uti denna tiden lära erna hafwa lefwat uti en mörk frihet och wildt mörker utan främmande öfwerherrskap. Ingen anledning är, at de under Ryssarna, ty Storfursten Dimitri Alexandrowitz i grod giorde et Fälttog emot Karelerna 1278 och härjade andet. Ej heller är det minsta spår, at Ryssarne därigenom tilägna sig det. Man har ock en Förteckning på Novoa tilhörigheterna wid denna tiden, men intet ord nämnes m Karelen (1). Det synes fördenskul, at de lefwat, som är, uti sina willa skogar och kärr utan utländsk öfwerhet. n slags borgelig förbindelse torde de ock hafwa haft sig e, men därom är ingen tilförlåtelig kundskap. Om man öfwerhopa dem med härsköld för deras hedniska blindhet, det wäl warit ogudaktigt och synligt, men tillika fullkomlomersk-Catholskt. Thorkel Knutson söndrade sig på wisst rån sina Trosbröder, när frågan war om förnuft, och det grundadt förhållande: man kan då wara försäkrad, at om wät fredligt, som Lappar och Östiäker, hade de aldrig unThorkel Knutsons Regemente med wåld blifwit betungade. deras wildhet wisade sig ock genom Swenska Nybyggens nde, och de utöfwade en hiskelig grymhet emot Swenska unxre, när det gafs tillfälle därtil (2). Sådant öfwerwälde kunde eller borde tålas längre, och Thorkel Knutson sig färdig at råda bot därpå. I detta afseende lät Thorknutson utrusta en ansenlig Flotta och for öfwer til Finland 93. Karelerne blefwo snart kufwade, och såsom man war betänkt at göra denna Landwinning beständig, anlades icke Wiborgs Stad och Slott, utan man drog och försörg

Birger Månsson.

Fälttåg emot Karelen.

om

Birger Månson. om Karelernas omwändelſe til Chriſtna Läran (3). Å
Petrus från Weſterås hade Marſken updragit wården on
na Religionens fortplantande ibland de nya Sweriges in
re. Hit intil hade man intet ofredat Ryßarna. Men
gjordt Karelerna biſtånd, ſann Thorkel Knutſon åſwen
at beſöka dem, hwarföre ock Fäſtningen Kexholm, ſom
Krig med Ryſland 1293. fördt norr om Ladoga Sjön, bleſ af Thorkel Knutſon w
ma tilfälle intagen. Ryſka handlingarna föregifwa, at d
fte denna gången anlagdt Kexholm. Det är möjligt,
namnet ſom låter Swenſkt bliſwit bedragne, på ſam
ſom wåre egne, hwilka trodt at orten wärkeligen hetat
Men förmodeligen lär namnet wara Finſkt, och ma
Käkisſalmi eller Sjökſundet förbråkat ordet til Kexholm,
ne giſwa ock wid handen, at då warande Storförſten
grod Andrei Alexandrovitſch affärdat en af ſina
Roman Glebovitſch emot Kexholm, ſom dock bliſwit
men at två år däreſter ſtaden bliſwit eröfrad, och
ningen nederſablad. Detta ſiſta kommer aldeles öf
Swenſka berättelſerna, och ſkal framdeles widare bliſwa
När Thorkel Knutſon på förekrefna ſätt beſäſt
Sweriges gränſor emot Öſter, har han förſogat
Swerige, ſedan han uti den nyligen bygda och int
lämnat tilräckelig beſättning. Man wet intet om
trus då genaſt reſt tilbaka eller fördrögt något lä
Så framt han warit ſå ſinnad, ſom andre Rome
hwilka trodde, at omwändelſen til Chriſtna Läp
fullkomlig, ſå ſnart man låtit döpa ſig, har han
nat fullborda ſitt Apoſtla-Ambete; ty med döpel
gå ganſka fort, då några tuſende bewäpnade ſo
Akten, men annars fordrades utan twifwel
framt döpelſen ſkal widare bliſwa ſtadgad genom
och öfwertygelſe. Man finner åtminſtone, at
dan i början af år 1295 warit i Örebro
Wisbys och Wendiſka Städernas fullmä
handels frihet på Novogrod, emedan han
rar et Bref, ſom K. Waldemar utgifwit
kan i Linköping (4). Oaktadt Apoſtlarne

med långt större gåfwor benådade än denna tidens Bi- Birger
kunde de likwäl intet så hastigt omwända hela folkslag til Månson.
domen.

ller Samlung Rußiſcher Geſchichten T. 5. ſ. 418. Ibland Novo-
a tilhörigheterna upräknas, Torſchoch, Beſchiza, Wologda, Per-
Petſchora, Ingra och några städer, ſom nu mera äro ödelagde.
Dimitri Alexandrowitſchs härfärd emot Karelen talas på 419
man kan ock, om så behagas, jämföra Lizakewitz Abregé de l'Hi-
de Novogorod, p. 17. ſ. ehuruwäl han här endaſt öfwerſatt på
ſka, det Müller ſkrifwit tilförne på Tyſka.
äldſta bewis man har om Karelernas omänniſkliga förfarande är
irgers Bref af år 1295, ſom i förra §. är omtalt. Som detta
ller ordſakerna både til Karelernas underkufwande och til Ryſka
t, förtjena ſielfwa orden at införas: Hinc eſt, quod quandoque pe-
Karelos, qui multis retroactis temporibus latrocinia ſpolia & infini-
mia, nulli parcentes ſexui, ſtatui vel ætati, utpote vivos excorian-
captiuos plurimos eviſcerando, diuerſorum tormentorum genera no-
ion tantum, ſed & plerisque mare orientale viſitantibus inferebant,
nitatem fidei Catholicæ dilatandam, miſerorum miſeriis condolentes
em convertimus Chriſtianam, & cum ingenti exercitu ac ſumtibus
oſis caſtrum Wiborg ereximus ad honorem Dei virginisque gloriо-
d Regni noſtri tuitionem, nec non ad ſecuritatem mare tranſeun-
& pacem, quos quidem Karelos in ſuis perverſitatibus & nimia
ia Ruteni, tantum temporalibus & deprædationibus inhiantes, ditiſ-
nore poſtpoſito, confoverunt. *Ericus Olai* anför förteligen ſam-
uledning p. 83.
rium Wisbyenſe hos Ludewig p. 80. A. D. MCCXCIII. Expeditio
ri Regis Sveciæ facta eſt in Kareliam & Kareli fidem ſuſceperunt &
ſunt tutelarii Domino Regi Sveciæ & ædificatum eſt caſtrum Wiborg
urelia. Jfr. *Ericus Olai* och Rim-Krönikan.

Stiernman uti anmärkningarna til Petri Nigri Hiſtoria om Weſterås
par ſ. 42. Vidimation, ſom Petrus Biſkopen i Weſterås har giordt,
terad pridie Non. Mart. 1295.

§. 11.

år Thorkel Knutſon för tilbaka med större helen af Kriget förd
ket, lämnade han wederbörlig beſättning både uti Wi- ſättes med
ch Kexholm. Det kan wara möjligt, at beſättningen på Ryſland.
ſtället intet warit talrik nog, kan ock wara, at Kexholm
arit tilräckeligen förſedt med lifsmedel. Dock kan man

Birger Månson. intet inhämta rätta sammanhanget af wåra magra Krönikor. Man tyckes likwäl kunna finna, at besättningen uti Kexholm blifwit oenig och kanske uprorisk (1), hwarföre ock en stor del af folket for hem til Swerige, under sken at skaffa tilförsel, hwilken på wärkeligen war brist. Om de hemreste warit särdeles måne om at undsätta sina i Kexholm qwarlämnade ämbets-bröder, wet man intet. Man wäntade imedlertid på Proviant och folk, och wäntade fåfängt. Ryssarne som fått tidning, at en del af folket hade aftågat, samla sig i stor myckenhet, belägra och bestorma Slottet nästan utan uppehåll natt och dag. Alt deras bemödande de war icke destomindre utan frukt, ty Sigge Lake med den tappra besättningen gjorde et förtwifladt motstånd. Men på sist, när alla lifsmedel woro förtärde, och folket warit flera dagar utan mat, fattar Laken med sitt öfwerblefna manskap det beslut som efter tiden och omständigheterna syntes wara det endaste, som med heder kunde tagas. De bryta mangrant ut af Fästningen på fienden, och stupade alleſamman med wärjan i handen, sedan de gjordt et ansenligt nederlag på den öfwerlägsna fienden. Så berättas enhälleligen af wåra äldre häfdetecknare, att man intet miſsunna Sigge Lake och des raska medföljare det förtjenta åre-minne, at efter de intet kunnat segra med lif, wille de likwäl stupa med heder. Kan hända at i wåra tider ett sådant förhållande snarare torde anses för ursinnighet än tapperhet. Försökte Soldater, som förstå Krigs-wetenskapen, äro gentemot eligen wederbörlige domare härutinnan: men utan at wara Soldat, kan något hwar begripa, at konsten at gifwa sig fången är en af de aldraminsta, dock äfwen, i mindre fästningar, hederlig, när motståndet är orimmeligt. På detta sätt förlorades Kexholm 1295, utan at man kan säga, om det skedde Marskens förseende eller ej. Några nyare gifwa wid handen, at Slottet Landskrona wid Nyen gådt likaledes förloradt samma år, men därom äro så wäl wåre egne äldre, som Ryssarne aldeles okunnige, utan alle komma öfwerens, at detta wäl wäl wäl

ände nästan alla tankarna från Finska saker na. Icke dest- Birger
dre bortglömdes de ingalunda, utan sedan Konungens bild- Månson.
war förbi, war ock Swenska Flottan färdig, och Thorkel
utson reste å nyo med Swenska Krigsmakten til Finland. Så-
inge Ryßar wisade sig, och man fann intet nödigt at angri-
Kexholm, rycker Swenska hären utan alt hinder til Neva
n eller Nyen, som löper ut i Finska Wiken från Ladoga
n. Här låter Thorkel Knutson anlägga en ny Fästning,
Swartån löper in uti Newa, på det Karelen därigenom nä-
unda emot Ryßarnas ströfwande betäckas måtte. Detta Fä-
eller Slott blef kalladt Landskrona, och war betäckt på södra Landskrona
n af Newa ström, och på norra sidan af Swartån. Gran- anlagdt.
et anstod intet Ryßarna, de komma fördenskul antågande med
rigshär af 31000 man, en del til siös och en del til lands.
som Thorkel Knutson fick tidning, at et antal Ryßar sattat
på en Ö i Ladoga Sjön, hwilken i wåra gamla skrifter
s hwita Träsk, affärdas en benämd Harald til at öfwerfalla
. I detta afseende seglar Harald ut på Ladoga med åtta-
rade man under sin befallning, men et förskräckeligt owäder
blixt och hagel nödsakar honom med folket at taga land och
a Fartygen uppå stranden. Sedan Harald rastat några
r och det sattades spisning, efter man intet warit betänkt
någon lång resa, drog han sig tilbaka til Pekensari wid Ne-
ström, där Swenska förposterna stodo (2). Harald kom
es tilbaka med oförrättadt ärende, men utan förlust. I det
na märker man, at Ryska Flottan bestående af tusende Lo-
eller smärre fartyg kommer anseglandes, och som Swenska
en lägo i strömmen på et nog säkert ställe, hade Ryßarna
uptimra stora och höga Flottor, samt tändt eld på dem, lå- Kriget fort-
s dem drifwa med strömmen, i tanka, at på det sättet för- sättes med
Swenska Fartygen. Men man war strax tilreds at före- Ryßland.
a detta tilbud dels med nedslagna pålar, dels med kädjor,
man i största hast drog öfwer strömmen; så at Marsken wa-
intänkt på alla nödiga anstalter, hwarigenom och de upstap-
bålen utan någon widare wärkan upbrunno. Den delen af
nska Krigsmakten, som legat wid Pekensari, drog sig där-
itan skada och manspillan tilbaka til sielfwa huswud-hären,

The Christna wille tha ther quarre wara — Birger
Somme, och somme hemfara — Månson.
Och föra them kost ather igen.

(2) Pekensari är en Ö som är belägen, där Neva utlöper ur Ladoga Siön, Ryßarne kallade den Orechov Ostrovo, eller Nötteröen, och samma betydelse har Pekensari, ty Saari på Finska betyder Ö, och Pähkina haßelnöt. De Swenske kallade sedermera staden, som Ryßarne där anlagdt, Nöteborg, i stället för Ryßarnas Orechowetz. Saml. Ruß. Gesch. T. 5. s. 422. Och lär warq utan all twifwel, at Landskrona intet warit anlagd på Pekensari, utan emellan Neva och Swartå, hwarutinnan både Ericus Olai och Rim-Krönikan instämma, som tilförne ock är påmint både af Müller uti Saml. Rußischer Gesch. och Lizakewitz p. 20. Beskrifningen på stormen wid Landskrona har man egenteligen tagit af Rim-Krönikan, som är något utförligare än Ericus Olai, antalet af Ryska Cavallerier har man utsatt til 10,000, ty så berättar icke allenast Ericus Olai p. 87, utan ock några handskrefna exemplar af Rim-Krönikan. v. Dalin s. 328 skiljer uti åtskilliga mål ifrån det som här finnes anfördt: men man har uti alla omständigheterna noga följt de gamlas underwisning.

(3) Barfrid betyder torn, sådane, som fordom brukades på murar eller wallar. Jfr. Ihre uti des Glossarium. Rim-Kr. s. 62.

§. 12.

Ryßarnas aftågande och nederlag lämnade råderum åt Thorkel Knutson, at utan widare hinder fullborda sin påbegynta fästning: och när den war satt i tilbörligt förswarsstånd, war han endast betänkt på återresan. Uti Fästningen lades en Besättning af trehundrade man, och blefwo de til öfwerflöd försedde med lifsmedel. Man skulle likwäl tycka, at på en så angelägen ort war antalet nog litet; men omständigheterna lära intet hafwa tillåtit starkare besättning. Alle de andre gjorde sig imedlertid färdiga til hemresan. Men som et enwist motwäder hindrade afseglingen, låter Matthias Kettelmundson utföra sina hästar på fartygen och wille än en gång besöka fienden, wid hwilket tillfälle, såsom inge bewäpnade motståndare wisade sig, nögde han sig med at härja och flösta öfwer heta Ingermanland och Watland, och när det war wärkställdt, wände han tilbaka til Swenskt Flottan och seglade med den öfriga Armeen til Stockholm, hwarman anlände wid Michelsmässan, då Drotningen firade sin

Landskrona befästes och Thorkel Knutsons återfärd.

t borde bedröfwa Marsken. Detta inkast witnar wäl om bå- Birger
kärlek och wördnad för Marsken, men war icke destomindre Måuson.
ska enfaldigt: och utom deß bör en Regerande sielf wara be-
t på tilförlåtelig underrättelse om gräns-orternas tilstånd, då
örlighet kan både förmodas och wäntas. Under denna obegri-
ja rådplägning fattar man icke destomindre et lika obegripeligt
ut, at med de tiugu friska förswara Fästningen, i fall fienden
e wisa sig, och beslutet war likså klokt som öfwerläggningen.
karne, som intet kunde länge wara okunnige om Fästningens
lind, wisade sig ock wid utloppet af Newa, men ganska få,
ställde sig, som de wille dämma up watnet eller påla igen se-
den. Herr Sten tager därpå sina friska Camerater med sig
rider ut at få underrättelse, hwad deras affigt kunde wara,
då han kom til åmynningen, finner han ingen Ryß, utan al-
st några timmerhögar och tilhuggna pålar. Wid återresan til
ningen råkar han i de förstå, som fienden utsatt, men han
g sig igenom och kom således oskadd, fast något sår, tilbaka i
ningen med större delen af sitt följe. Där woro nu mera
: fler än sexton eller tretton, som woro i stånd at förswara
och Fästningen, förswaret blef ock däreſter. Ryßarne belägga
rmera Slottet och löpa til storms, utan at gifwa de belägra-
någon hwila hwarken natt eller dag, och det förunderligaste
:, at så långt uppehåll kunde blifwa. Ändteligen trängde fi-
n sig in, och til at än mera göra segren otwifwelaktig, tända
ld på husen. De siuke, som ännu woro i lifwet, blefwo dels
ande upbrände, dels slagne. Herr Sten wille då gifwa sig fån-
och kastar wärjan ifrån sig, men så wäl han som Harald
ödson blefwo på stället genomstungne (3). De få öfwerblef- Landskrona
go sin undanflykt i en källare, och när Carl Jack wille ock förstördt
wa sig dit, blef han af sitt eget folk ihjälstucken, efter han ha- 1301.
Ryff räck på sig. Ryßarne skynda sig däreſter til källa-
och wille äfwen nedergöra dem, som där inneſtängt sig,
de som dit flyktat, förswarade sig så länge, til des man
p försäkrat dem om lifwet, då de gåfwo sig. Där war
tet mer at uträtta, än at förstöra Fästningen i grund, och
et wär wärkstäldt, aftågade Ryßarne med fångar och byte
Nowogrod. På detta sätt haſwa wåre gamle häfdetecknare
be-

Birger Månson.

beskrifwit Landskrona-förrättningen. De Ryska berättelser, man sedt, nämna allenast i korthet, at Landskrona blef intaget och förstördt. Man lär intet kunna beskylla Herr Sten och hans underhafwande hwarken för feghet eller modstulenhet, men försigtigheten synes intet hafwa warit til alla delar i akt tagen. At Rysſarne hopfogat mycken slughet med sin öfwerlägsna makt, lär ej heller kunna nekas, men at man i Swerige anſåg ſig icke deſtomindre för ägare af Landet och Newa ström, kan inhämtas så wäl af K. Birgers Bref af 1303 (4), ſom af Härtigarna Erik och Waldemars utfärdade Privilegium för Lybeckarna 1312, uti hwilket de icke allenaſt lämnade denna ſtadens handlande en fullkomlig frihet at beſöka Nowogrod med ſina Köpmans-waror, utan ock förunna dem tilſtånd, at ſielfwe bärga ſit gods uti fälle af ſjöskada i Newa ström m. m. (5). Man kan dock förmoda, at Ryſſarnas afſeende endaſt warit at förſtöra Fäſtningen, och de för öfrigt warit lika nögde, antingen Sverige eller någon annan kallade ſig ägare af et öde och oupbrukadt land. Landskrona förſtördes 1301, och Andrei Alexandrowitz regerade tiden i Nowogrod.

(1) Chronicon hos Benzelius M. Eccl. p. 89. MCCC [illegible] Birgeri Regis Sveciæ filius. Så wida detta årtal är rätt, [illegible] kel Knutſon öfwer två år uppehållit ſig i Finland. Jfr. [illegible] 86. Rimkrönikan p. 60.

(2) Som detta war förſta gången, ſom man i wåra handlingar [illegible] na ſiukdom wara nämnd, kan man af Ericus Olai p. 89 [illegible] ſkrifning: Victualia eorum in caſtro nouo Landskrona, in [illegible] dantia comportata, cum murus adhuc nouus eſſet ac humidus, [illegible] entis æſtatis ardore, omnia in putredinem ſunt converſa, [illegible] de guſtantes morbos diuerſos incurrerent, ita vt cum in [illegible] dentes eorum e faucibus eorum laberentur, morbo ſpecifice [illegible] dicitur hypoſarcha, vulgariter ſkiörbiugg, tota pene [illegible] rante.

(3) Om Thorkel Anundſon berättas, at, då Herr Sten [illegible] ifrån ſig och wille gifwa ſig fången, har han ſagt, man ſkal [illegible] dröfwa Marſken; hwaraf man nog finner, at det intet wart [illegible] at intet bud blef affärdadt til Stockholm med underrättelſe om [illegible] gens tilſtånd.

(4) K. Birgers Bref XVI Kal. Decemb. 1303. [illegible] hos Dreyer Spec. J. Publ. Lubecenſis p. 121. [illegible] Novogardiam cum mercibus nauigare volentibus, [illegible]

facultatem conceſſit, ita tamen quod nullus eorum, arma, ſervum, cha- Birger Månſon.
lybem ſecum ferat.

65) Hertigarna Erik och Waldemars frihets-bref för Lybeckarna lyder ſå til en del: In Dei nomine amen Ericus & Waldemarus ejusdem gratia Duces Sweciæ - - - Noueritis quod nos ad inſtantiam dilectorum nobis conſulum & Burgenſium de Lubeke - - - ipſis Burgenſibus præſentis & futuri temporis navis & naſcendis & univerſis mercatoribus undecumque fuerint per flumen Ny cum ſuis mercibus & bonis, tranſire, venire & redire volentibus liberam concedimus facultatem, hujusmodi paſſagium ſive tranſitum uſque ad Novogardiam excercendi, pro ſuæ libitu voluntatis, ut veniendo, morando, & redeundo tam in aquis quam in ripis in ſemet ipſis, in bonis & familiis ſuis pro nobis & omnibus ſucceſſoribus noſtris; & univerſis, qui noſtris adſtricti ſunt obedire mandatis, & pro omnibus aliis quidquam noſtri caula facere volentibus vel dimittere, liberi ſemper permaneant & ſecuri. Et ſi vel ipſum flumen Ny adeundo, ibi morando, & per illud redeundo, naufragium vel aliud navigale periculum perpeſſi fuerint, libere concedimus, quod ab inde nulla prorſus in ſe vel in bonis ſuis obſtacula patiantur, ſed quod talia bona libere ſine quolibet obſtaculo pertineant eis expedite, vel eis defunctis aut ſubmotis, eorum proximis hæredibus pari jure &c. Teſtes ſunt venerabiles Patres in Chriſto ac Domini K. Lincopenſis, St. Strægnenſis Epiſcopi, Frater Hericus de Stromberg ordinis Domus Teutonicæ, Domini quoque Philippus Oläfſen, Birgerus Pater ſanctus, Gutinaras Legiſer & Gotſkalcus de Kyren milites, quorum ſigilla una cum noſtris ſigillis in perpetuæ ſtabilitatis memoriam pro teſtimonio ſempiterno præſentibus ſunt appenſa. Datum Anno Domini MCCCXII in die aſſumptionis beatæ virginis Mariæ in clauſtro Varnam II. Detta Bref är tryckt 1564 uti Lübecks Manifeſt emot K. Erik XIV, och ſedermera hos Dreyer S. J. P. Lubecenſis p. 119. Man medgifwer gärna at Breſwet kan wara riktigt, ehuru ſkrifwen är ålderdomligt i många mål, men utan twifwel är det illa läſt af utgifwaren. Ty Birgerus Pater ſanctus är orimmeligt. Dreyer påminner wäl p. 120, at han är kallad Pater ſanctus i anſeende til ſin Döter S. Brita. Hon war intet mer än åtta år gammal när Breſwet utfärdades, och lär ſäkteligen Fadet intet af et ſå ungt Barn kunnat tillägna ſig Titel af hög Fader. Förmodeligen lör i Breſwet hafwa ſtått Birgerus Päri, och Sanctus lär ock wara et annat illa läſt namn, ſom torde ſkola hänföras hop med Gutinaras, ſom ock är aldeles förbrukadt; den hända det, ſkall wara Gudmari eller Gudmarſon, ty Gutinaras är wiſt intet Swenſka.

§. 13.

Påminnelſer wid Thorkel Knutſons förmynderſkap.

Men man ſlutar här Politiſka Hiſtorien af det trettonde århundrat, uti hwilket Sverige undergådt många olika öden. Eluwar åtminſtone återrikt, och Thorkel Knutſons förmynder-

Birger Månsson. til 1300.

skap satte Riket i et sådant wälstånd, at wåre äldre Historieskrifware instämma enhälligt, at Riket aldrig hwarken förr eller sedan warit uti et sådant anseende, eller i sådan wälmakt (1). En så undransvärd enighet upmuntrade alla stånd, til at befordra allmänt wäl; och de som beskrifwa Prästerskapets owanliga spänningar emot werldsliga Regeringen, hafwa åtminstone ingen grund, i anseende til K. Birgers minderårighet hos gamla Författare, som oselbart woro bättre i stånd än wi, at döma om tidernas och folkets beskaffenhet. Det war intet en af Thorkel Knutsons minsta förtjenster, at han kunnat stifta endräktighet i alla stånd (2), och förmå de Andeliga at åfwen öpna sina häfwor til Rikets tjenst: Ty utan Upror och Bannlysning beskatta et Påfwisk Prästerskap, war utan twifwel största högden af werldslig slughet, och war det Thorkel Knutson allena förbehållit at inskränka Påfwiska Clericiets tiltagsenhet och tilkika freda Landet för upror, bann och interdict. Hade han welat och kunnat sätta gränsor för Prälatigarnas makt och anseende, hade man haft skäl at hoppas en bättre waraktighet af wälstånd, och så wäl Kyrkowäldet, som werldsliga Få-wäldet hade warit nödsakadt, at andas en mera sund luft, och således intet warit i stånd at tygellöst rasa til Samhällets allmänna fördärf, hwilket i synnerhet satte Riket nära tionde århundrat på branten af sin undergång. Men det är beskaffadt med människligheten, stundom wil man intet göra det goda man kan, ofta re händer til äfwentyrs, at man intet gör alt det goda man wil, och när Förs[y]nen upwäcker någon, som både wil och kan göra godt, upresa sig dock alltid dom stormar och jordskalf, som med ingen mänsklig wisshet kunna förebyggas, til så mycket större äfwentyrs mänsklig klokhet är haltande och otilräckelig. Det torde nu wara en otwifwelaktig sanning, at, älska och [ä]ra sanningen, älska och göra människor lyckeliga, lätta bördor samt dämpa sina egna begärelser, är den största Caution hos en Regerande kan önskas. Imedlertid lär det dock wara sägeligt, at Thorkel Knutsons Förmynderskap är en af de hedrande Tide-punkter, som gamla Swenska Historien

(1) *Ericus Olai* p. 81. gifwer oss tillkänna denna [illegible] Knutsons Regering; Droſſicus vero Regni [illegible]

gni gubernationi manum apponens adeo ſtrenue, prudenter & laudabi- Birger
r gubernabat, ut Rectoratus ſui tempore major quam antea vel poſt Månſon.
t gratia hujus Regni. Tanta erat in Regno *concordia*, tanta pax & til 1300.
rites, tanta denique omnium deſiderandorum ad vitæ ſuſtentationem
ndantia, ut vix eſſet, quod aliunde deſiderari poſſet.

)m enigheten ſom war i Landet yttrar ſig Rim-Krönikan ſ. 54:
nda.

Tha radde Thyrgel Knutſon
En wither Man och from
Bönder, Präſta, Riddare och Swena
Drogo med honom öfwer ena.

18. Cap.

Om

Rikets Författning ifrån 1250 til 1300.

§. 1.

hå de femtio år, ſom förflutit emellan 1250 til 1300 har
) Sweriges Rike någorlunda fådt tilbaka ſit gamla anſeen- Rikets til-
de, ſom tidernas förwirrade omſtändigheter näſtan aldeles ſtånd ifrån
brkat. Birger Jarl, Magnus Ladulås och Thorkel Knutſon 1250 til
a därigenom ſtadgat ſit äremin̄e hos ſena eſterwerlden, faſt 1300.
ndre i ordningen genom en ſlöſande gifmildhet på de Andeli-
igt grunden til Konunga Maktens förſwagande, och Rikets
i följande wanmägtighet. Icke deſtomindre om Riket kun-
ipwiſa framdeles flera eller en Thorkel Knutſon, hade nyc-
lifwit botadt, ſom ſedermera ſtadnade uti en näſtan obotelig
ärande mattighet. Hwad de Kungeliga Höghets-rättigheter
r, ſom åtföljde den Regerande, ſkedde wäl därutinnan ingen
les förändring i anſeende til de werldſliga ärender, utan de
o ſådane ſom de warit af ålder; men den andeliga Republi-

Rikets tilstånd från 1250 til 1300.

que, som upwärte i Landet, under sken af helighet och Christendom, rörade sig alt mer och mer, så at en Konung, i anseende til den, på slutet ej weste, hwarken hwad han kunde eller borde befalla. Thorkel Knutson synes hafwa warit den förste, som för alfwar begynt sig af återställnings eller Reductions rättighet, när Konungsliga makten genom Företrädarnes efterlåtenhet blifwit förminskad. Kyrkans ofstora, eller på nyare Swenska, alt för stora friheter återkallades, och Rikets wälfärd blef högsta Lagen äfwen i anseende på wes nyss uprunnet stånd, som trodde sig ej hafwa ingen förbindelse med Rikets wälstånd, utan arbetade på att söndra sig helt och hållet från det allmänna; intet påminnande sig, at när hela Riket lider, måste nödwändigt alle inbyggare hafwa en tryckande känning däraf (1). När någon del af menniskjans kropp är illa sjuk, är det barnsligt at inbilla sig det lemmar wäl; emedan hand eller fot intet finnas angrepna. Medan Konungsliga Höghets-rättigheterna intet blifwit förökte utan rare förminskade, förökte likwäl utwärtes prakten och man sig med leksaker, glitter och pråt, medan wärdeliga Kungadöten så oförmärkt och småningon aftynade. Man wille wara i små saker, och blef liten i det wärkeligen stora.

(1) Denna sanning erkändes och af de ädeliga Fäderna, när de den förr omtalta Krigshjelp til K. Magnus Ladulås [illegible] Hist. Pragm. p. 435. Men denna sogelighet war sällsynt, [illegible] således intet särdeles.

§. 2.

Konungawal.

När Konungen wär utaf alla tre Folklanderna [illegible] och ingen ting war emot walet at påminna, hyllades [illegible] af Uplands Lagman, hwarefter de andre Lagmän af [illegible] land, Östergöthland, Tiohärad, Wästergöthland, [illegible] Wästmanland aflade tillika sin Hyllning hos [illegible] gen (1). Detta kallades efter gamla talesättet [illegible] ningar, så at det hörde Lagmannen af Uplands [illegible] at, at aldraförst hälsa den utkorade för Konung [illegible] mot i Norrige utsåg gemenligen en Wolde hälsa [illegible] dre Lagmän hade intet at befatta sig med walet, [illegible]

s, at ju förre Lagmän woro i Landet än de nu upräknade, Rikets tilstånd från 1250 til 1300.
an man finner icke allenast Lagmän på Öland, utan ock i
rends och Wärmeland (3). Säkunda, som nu sagdt är, war
gadt i Upplands Lagen om Konunga-walet; men därutaf bör
t taga den mening, at det nu mera så wärkeligen skedde; ty
de gamla rättigheter, som allmogen tilförne ägt, stadnade un-
detta tidehwarf blott på papperet eller Pergaments-bladen.
etta intet är en lös gißning, är så mycket otwifwelaktigare,
Ericus Olai uttryckeligen, at K. Birger blef utwald i
inige af Herrarna allena (4). Man wilja förswaga menig-
s wal-rätt, som wäl kunde hafwa sina swårigheter, och tro-
ligh sig finna bättre utkomst genom de förnämares biträde.
lyckades ock i wißt hänseende, at den Regerande blef för-
, på sådant sätt, om sin efterträdare, men Menighets-wäl-
rbyttes tillika i Fåwälde, som blef för den Regerande om-
långt tungare än Menighets-wäldet: ty sedan Menigheten
t sig jakorb åt den regerande Herren, underkände han seder-
de sig tilhöriga rättigheter, utan allmogens widare biträde,
eban walet ankom på de förnämare allena, togo de sig til
at i stället för Råds-Herrar blifwa wärkeliga Med-Regen-
m. följande tiders Historia bewisar utan motsägelse. Det si-
benteliga Konunga-wal, som efter fordna bruket blifwit för-
t, lär wara Konung Waldemars. Huru litet allmogen hafft
a wid Magnus Ladulåses utkorelse, kan intagas af hans Hi-
, och så litet, som K. Waldemar blifwit assatt efter fordna
ånjo-Lagen, så litet blef Magnus Konung efter gamla wal-
gen, fast han för syn skull lärt utropa sig på Mora-Ting.

Kl. Kg. B. Upl. L.

lmen Anmärkn. til Norska Hirdstr. p. 66. Derestes hafwer också
den skik, at en ingalf blef utwald på Tinget af menige Almue,
skulde gifwe den utwalde Konge Konge-Nafn, så gaf Thora på
sen, en Bonde, Kong Harald Sigurdson hardraade Konge nafn.

n Ölands Lagman kan så mycket mindre twifflas, som uti K. Mag.
Ladulåses stadga de lærandis Olaridorum operibus 1281. Act. Lit.
1721. p. 224. stadgas således om medjande: Litigantes causam a-
scriptibus ad Legiferum, a *Legifero ibidem* ad Legiferum Ostgotho-
- - - duxerint deducendam. Om Wästerås Lagman talas i Mon.
p. 160. V. 2. VI. Non. Oct. O. - - - Ulf Legifer de Wæsteræ,

Rikets tilstånd från 1250 til 1300.

qui dedit marcam argenti Fratribus Ut. Drotn. Sophiæ Bref af 1280 nämnes Fulco Wärends Lagman: Breswet är datera Anno MCCLXXX. sequenti proxima die post assumptionem beatæ virginis intygar där om et Köp, som Fulco Legifer Verendiæ gjordt med Walvemar angående Husby wid Aspweden i Östergöthland. melands Lagman Thorwid är ofta nämnt i det föregående, manna Lagen i Fl. Kg. B. samt Wästmelands Lagmen ibland de andra Herrar wäljande, hwilka nämnas på följande lands Lagman, Sudermanna, Östgötha, Tiohärreda, manna, Närkiä och Wästmanna.

(4) *Ericus Olai* p. 79. Electus est ergo in Regem Sveciæ Birgerus gni Skenningiæ A. D. MCCLXXXVIII, cui etiam omnes meliores Regni homagium & juramentum fidelitatis præstiterunt & fide media promittentes, quod eum post mortem Patris sui pro Rege, ac eidem tanquam vero Regi & vero Domino Här nämnes intet ord om Menigheters eller Allmogens

§. 3.

Erik's Gata.

Sedan Konunga-walet fullkommadt war, skulle Erik företagas, och Konungen göra sin högtideliga resa genom dels til at blifwa hyllad af sina öfriga undersåtare i na, dels ock at försäkra dem om deras gamla rättig sliga handhafwande. När Konungen nalkades utsickades emot honom fyra af Landskapet utwalde möta honom såsom gisslan, och fyra andre som skulle nom til allmänna Tinget, och när Konungen då deras Lagars och Friheters bibehållande, blef han i Orten först hyllad och utropad för Konung, andra närwarande (1). Resan skedde rätsyftes til wäster. Södermanlänningarne mötte i Strängnäs ne i Swintuna, Tiohärads-boarne midt på tharne wid Ynabeck, Nerkes-boarne i Romundaboda länningarne wid Uphöga bro, och Uplänningarne bro (2). De mer mot Norden belägna af Konungen under denna Färden, ej heller nes utwisa mindre wärd om deßa angelägna der, hwarigenom deras upodlande-waris hela upmärksamheten ställdes på de södra minnes tider warit häfdade, hafwer och

styrka', som Landets wilda rymd annars bordt och kunnat
l. Eljest torde man til åfwentyrs intet särdeles bedraga sig, Rikets tillstånd ifrån 1250. til 1300.
an tror, at Konungens ordenteliga genomresa öfwer Landet blifwit mera i akt tagen, än gamla Författningarna om Konawalet. Menighetens och allmogens rättigheters bewakande genom utländska tänkesätt til större delen bortglömdt, och då arbetade på, at undandraga Öfwerheten alt mer och mer allmänhetens samråd och biträde, har man ock, så mycket åtit sig göra, welat afskaffa alla gamla sedwänjor, hwarige Menighetens urgamla anseende upliswas kunde.

Detta stadgat i 1 Fl. Kg. B. Wästg. L. Hwad sielfwa meningen an-, kan man i synnerhet nyttja et Academiskt arbete, som utkommit i sala 1751 under Cancellie-Rådet Ihre de initiatione Regum, emedan arken Loccenius eller Lundius träffat rätta meningen af gamla Lagen.
Fl. Kg. B. Upl. L. 2 Fl. Kg. B. Söderm. L. 6. Cap. Kg. B. Lk.

§. 4.

Efter tidens tänkesätt återstod ännu en hufwudsakelig omstän- Konungens Kröning.
t, innan Konungen kunde anses wara fullkomligen satt uti sin et, nämligen Kröningen. Man inbillade menigheten, at den ögtidelighet war ganska angelägen, och den helgedom, som ed war förknippad, utgjöt öfwer Konungens Person en störlgd än walet kunde åstadkomma. På denna grund förklaraan på Telge Möte 1279, at om någon understod sig at impa en af Kyrkan krönt Konung, den samme och alle hans ållare skulle icke allenast wara utslutne från Församlingens kap, utan ock den som hade del i en sådan anläggning, anses för owärdig at någonsin komma i åtanka wid Throbesättande (1). Denna nidiska Förordning war i synnerhet tad til at skydda K. Magnus Ladulås på sin genom wåld lag inkräktade Thron. Men om intet K. Waldemars wälg beqwämlighet försäkrat honom mer om Rikets roliga beg, än denna Prelaternas Fridlysning, hade hans Konungake destomindre warit mycket wacklande. Om man ock utan förr betraktar saken, lär ingen kunna neka, at en Konung, som en kommit til sin höghet, bör wara i samma helgd och wördnad,

Rikets tillstånd från 1250 til 1306.

nad, antingen han är krönt eller ej. Det wär dock angeläget för Catholska Prästerskapet at öfwertyga allmänheten, det en sådan helighet låg förborgad i Kröningen, emedan den borde förrättas af Ärke-Biskopen och två Biskoparne i Upsala (2). Denna sed blef likwäl icke altid i akt tagen; ty K. Waldemar krönes i Söderköping, och K. Birger i Söderköping. De wid detta tillfälle brukade Regalier woro Krona, Scepter, Äpplet och Krönings-Kläderna (3). Kronan wär öpen, såsom förmiddelgen, som den wid Kungeliga Sigillen finnes aftryckt, och betecknade sjelfwa Kungliga Högheten eller Majestus. Högsta Dom-rättigheten förestäldes dades med Spiran, och Äplet, som war beprydt med et kors, war tekn af Riket, som öfweralt pekande sig til Christna tron. Krönings-Kläderna woro Subtile, Dalmatica, Mantellium, Tunica, Linkläder, Toflor och Silfwer-Bälte, en Örn af Guld m. m. och tillika, såsom brukad wid Kröningen. Subtile war en [illegible] fotsid Räck, eller Kjortel med trånga ärmar, såsom [illegible] Subdiaconi plägade bära, och lär det wara til efterföljd [illegible] merska Tyska Kejsarne, hwilka ock wid sin inwigning [illegible] klädde som Diaconi (4), Dalmatica war åter en [illegible] med wida ärmar. Sjelfwa Krönings-Manteln [illegible] axlarna och ihopfästes främmantil på bröstet, Thorax [illegible] en undertröja. Örnen af Guld torde hafwa [illegible] Spira, som wid denna högtidelighet warit i bruk; [illegible] man, at wid K. Håkan gamles Kröning i Norrige [illegible] här haft twå Spiror, och den ena med en Örn på (5). Kronans påsättande, Spirans och Äplets öfwerantwardande, alla Påklädningarna, fästes wisa Böner, och Konungen [illegible]

Konungens Kröning.

de sin Ed at förswara Kyrkans rättigheter. Wid [illegible] af de andeliga Te Deum laudamus, och de werldslige [illegible] rie Eleeson. Drottningen kröntes tillika med Konungen [illegible] Birgers Kröning (6). När K. Håkan Håkansson i [illegible] kröntes af Cardinalen Wilhelmus Sabinensis 1247, [illegible] Hof-Folket uti full Krigsrustning, samma sed torde [illegible] warit i Sverige, fast den omtalas icke, men det [illegible] Swenska Hofsolket wid Birgers Kröning [illegible] Kläder med Guld och Silfwer inwäfda, [illegible] kallade Baldakin (7). Til högtidelighetens [illegible]

des utländska Muſikanter förſtreſne, hwilka alle med rika ſkänker hemförloſwades, och berättas äfwen, at man näppeligen ſedt på annat ſtälle et prächtigare Hof. Hwilket nog kan wara troligt, emedan man i Sverige ſällan gifwit utlänningen efter i ſåſånga, utan at beſinna om det war lämpeligt och kom öfwerens med landets öfriga omſtändigheter eller ej. Rikets tilſtånd från 1250. til 1300.

(1) Telge Mötes Beſlut 1279. Hujus ſacri Concilii approbatione ſtatuimus, ut quicunque ſuæ fidelitatis & totius honeſtatis immemor Regem hujus Regni *per eccleſiam coronatum* captiuare, fugare, vel occidere præſumſerit, nec non & illi qui conſilium vel auxilium ſeu fauorem præſtiterint ob hoc, vinculo excommunicationis ſe nouerint innodatos, nec quisquam de illa ſceleſta factione ullo unquam tempore ab eccleſia in Regem coronari mereatur. Jfr. Wilde H. P. p. 406.

(2) 3 Kl. Kq. B. Upl. L. m. m.

(3) Härom kan man ſe K. Birgers Bref til Upſala Dom-Capitel Dat. Sudercopiæ A. D. MCCCXI d. b. Bartholomæi apoſtoli. Konungen öfwerlämnar uti Capitlets förwar, Coronam Regiam, ſceptrum & pomum, ornamenta Regalia ſolemnia ſcilicet Subtile, Dalmaticam, Mantellum, Toracem, veſtes lineas, ſandalia, aquilam de auro, baltheum de argento, Librum de coronatione Regis cum yſtoria de ſpina Coronæ Domini. Detta Bref är tryckt uti en Diſputation hållen i Upſala under Prof. Joh. Hermanſon 1733 de Regalibus af C. F. Brehmer ſ. 15.

(4) Ehuruwäl detta lät wara nog bekant, wil jag dock införa til bewis J. C. Becmans intygande, Syntagma Dignit. Illuſtr. Diſſ. 7. C. 1. §. 2. p. 695. Prioris generis in imperio noſtro ſunt veſtes Caroli Magni, quibus Imperator Diaconi in modum induendus eſt.

(5) Beſkrifningen om K. Håkan Håkanſons Kröning fås igen hos Peder Clauſon och Torfæus wid år 1247 Jfr. Dolmer Anm. til Nörrſta Hirdſkrå ſ. 52.

(6) *Ericus Olai.* Anno D. MCCCII coronatus eſt Birgerus Rex Sveciæ Sudercopiæ cum Regina uxore ſua meretz.

(7) Rim-Krönikan ſ. 70. Baldakin beſkrifwes af du Cange på detta ſätt: Baldakinus pannus omnium ditiſſimus, cujus utpote ſtamen ex filo auri, ſubtemen ex ſerico tegitur, plumario opere intertextus. Jfr. Ihre Gloſſar. p. 124.

§. 5.

Man glömde ej heller wid andra tilfällen prunkande ärebetygelſer, när Konungen war närwarande. Hwarföre ock, när Konungen kom til någon ſtad, emottogs han af Präſterſkapet uti förnäm Proceſſion, och där ringdes med klockorna (1). Detta ſkedde Utwärtes wördnadsbetygelſe emot Konungen.

Rän har tilförne anmärkt, at K. Carl Swerkerſon och Knut Erikſon haſwa hopſogat Biſkha Titelen med Swearnas. Det om likwäl ſtrax i förgåtenhet. Men nu ſedan K. Waldemar afhådt alla ſina Konungſliga rättigheter til ſin Broder K. Magnus, hwilken tilförene hade endaſt at befalla öfwer Swea Rike, ptog K. Magnus äfwen Götharnas namn uti Konungſliga Titen, hwilket ſedermera beſtändigt blifwit i akt taget. Tilförne kalde ſig Magnus ſtundom Sveorum, ſtundom Sueuorum Rex, men alt ſedan 1279 har han kallat ſig Rex Sveorum Gothorumque, hwilken Titel honom äfwen tillägges uti K. Waldemars bref af år 1280. Sjelfwa Kungeliga Sigillet blef ock förändradt. Hurudana wåra äldſta Konungars Sigill warit wet man intet. Carl Swerkerſons och Knut Erikſons Sigill af tolfte århundrad föreſtälla Kongarna ſittande på ſin Thron med Spiran i höga och Äpplet i wänſtra handen (1): men härom är egenteligen icke frågan, utan om den andra ſidan, uti hwilken några ſärdeles Sinnebilder förekomma, ſom kunde uttydas ſom Märke eller Wapn, och omkring denna ſidan war egenteligen påſkriften: Clypeus Regis Sveorum. Således finner man uti K. Erik Knutſons Sigill twå emot hwarandra ſtående krönta Lejon med utwända Nſibten. K. Erik Erikſon Läſpe har fört tre krönta Leoparder, ſom lika med nuwarande Danſka Wapnet (2). När Folkungiſka Släkten kom på Thronen, haſwa Konungarne behållit ſamma Sköld ſom deras Förfäder brukat, et uprättſtående Lejon, lämligen, öfwer tre Strömmar eller Snedbjelkar, hwilka ſtundom warit dragne från höger til wänſter, en bande, och ſtundom från wänſter til höger, en barre. På förra ſättet ſtå Strömmarne uti Magnus Måneſkölds Sigill, och på ſenare uti Birger Jarls och Bjälbo. Samma Figur eller ritning förekommer äfwen uti Hertig Jarls Signete (3). Således behöllo Folkungiſke Konungarne ſamma Skölde-märke, ſom deras Förfäder, dock med den ſkilnad, att Lejonet war krönt. Fältet i Skölden öfwerſtröddes ock med ſtjerntan eller blad, och utom Skölden finnes äfwen understundom tre Kronor, ſå ſtälde, at en war ofwan til och en på hwardera ſidan, hwilket egenteligen märkes understundom uti K. Magnus Ladulåſes Sigill. Härutaf har man fallit på den tankan, at tre Kronor ſkulle föreſtälla Sweriges enſkylta Wapn, men

Rikets tilſtånd från 1250. til 1300.

Konungens Titel och Sigill.

Konungens Sigill.

ſed, ſom af Folkungaſta Konungarna införes, anle
mening, at et Lejon öfwer tre Strömmar anſägs u
ſåſom Sweriges enſkylta Wapn: ty annorlunda kan
ginnan Ingeborgs Sigill förklaras, där hon föreſtälles
Fana i hwar hand, och på den ena Norrſka Lejonet och
dra et Lejon öfwer tre Strömmar (5). Utom de ſtörr
Majeſtäts-Sigill, haſwa ock Konungarne brukat et mi
Krona, hwilket kallades gemenligen Sigillum ad cauſſa
man egenteligen betiente ſig wid Utſlag och Bref i tw
Annars war emellan Konungarnas och Härtigarnas S
nad, at Lejonet i Konungarnas Signeten war krönt,
tigarnas utan Krona. Såſom Prinſarne af Folkunga
de Lejon uti Skölden, ſå ſtod ock likaledes et Lejon u
och berättas om K. Birgers Fana, at däruti ſyntes
Lejon med tre hwita Bära, men hwad deſſa hwita
Bär betyda, wet man til åſwentyrs ej ſå noga (7).

(1) Karl Swerkerſons Sigill finnes uti Peringſköld Ättartal ſ. 9
ſidan ſiter Konungen på ſin Thron med Swärdet i höga ha
plet i wänſtra, på Hufwudet ſynes en hufwudbonad ſom lik
na, omſkriften är: Sigillum Karoli Sveorum Regis. På andra
ſtälles Konungen til häſt med Lants och Sköld. Omſkr. H
mus Gothorum Dux. Knut Erikſons Sigill förekommer likale
ringſköld Ättart. ſ. 56.

(2) Erik Knutſons Sigill är afritadt hos Peringſköld Ättart. ſ.
ſidan ſer man Konungen ſittande på Thronen med Krona på
med Spira och Äplet. Omſkr. Sigillum Eriei D. G. Regi
På andra ſidan äro två Lejon. Omſkr. Clipeus Eriei D. G.

(4) *Peringſköld*s Ättartal ſ. 74.
(5) *Peringſköld*s Ättart. ſ. 20.
(6) Et ſådant Sigill finnes wid et af Magnus Ladulåſes Bref af 1288.
(7) Rim-Krönikan ſ. 58.

Konungens baner war ther upſtickat
Et gylt Leon med tree hwita båra.

Rikets ſtånd från 1250. til 1300.

At med bår på detta ſtället förſtås det wi nu kalla bår, baces, kan med ſkäl twiſtas: kan hända ordet betyder uti gamla wapnkonſten, det wi nu kalla bielkar eller ſtrömmar, ty Bara hos DuCange betyder fluctus, unda, och Barra betyder bom, ſtångſel eller bielke, barriere. Den ſom ehreſt behagar ſlå up Bullet Memoires ſur la Langue Celtique, ſkal finna at ordet Bar har wäl fyratio olika bemärkelſer. Så framt denna gißning ſkulle winna Läſarens tycke, blifwer et Leon med tre hwita båra, det ſamma ſom et Lejon öfwer tre hwita ſtrömmar. Hos Gudmund Andræ uti des Islåndſka Lexicon ſ. 23. förekommer Bára i ſamma mening ſom hos Du Cange, nämligen unda, fluctus, och leder han ordet af bása, terere.

§. 7.

Näſt Konungen intogo Hårtigar och Jarlar förſta rummet; Jarle-titelen och wärdigheten begrofs med Birger Jarl af Biälbo. Af det föregående kan inhämtas, at Jarlarne kallade ſig med Guds nåde Swears Jarlar, Duces Sveorum, och har åfwen Ulf Jarl nämnde ſig på ſamma ſätt, ſom af des Bref intagas kan (1). Hårtigar uti Swerige woro ännu inga andre än Konungens Bröder eller Söner, och war Magnus Ladulås den förſte, ſom förde denna titel. Konunga-Söner föddes likwäl intet Hårtigar, utan detta hedersnamn öfwerlämnades åt dem ſednare efter Konungens wälbehag och de förnämares ſamtycke, hwarföre man ock finner, at Magnus Ladulåſes Son Erik intet förklarad för Hårtig förrän år 1284, då des äldre Broder war utnämnd til ſin Herr Faders eſterträdare. Konunga-Söner och Konungens Bröder kallades förut Domicelli eller Junker, ſå har Erik, Birger Jarls Son, en lång tid intet haft annan titel än Domicellus, medan des Fader lefde, och åfwen en tid derefter (2). Ja, man kallade ock ſielfwa Konungarna för Junkare, då de ännu woro unge (3). Sedan de omyndige Prinſarne blifwit Hårtigar och kommit til mognare ålder, nämnde de ſig

Hårtigar och deras rättigheter.

Rikets tilstånd från 1250. til 1300.

med Guds nåde Sweriges Hårtigar (4). Utaf sina Hårtigdömen upburo de utan twifwel alla Konungsliga inkomster, och hwad enskylta eller Allodial-gods de annars kunde äga, woro frikallade för all Konungslig tunga (5). Högsta Domrättigheten tilhörde åfwen Hårtigen uti sitt Lån (6). Men därigenom afkläddе de sig intet den undergifwenhet til alla delar, som de woro Konungen pliktige, ty de borde altid inställa sig på Konungens kallelse, och woro intet berättigade at komma med starkare följe, än Konungen behagade föreskrifwa (7). I allmänhet woro de befogade at resa öfwer landet med fyratio hästar, men som det ankom på Konungens wälbehag, kunde antalet ökas eller minskas efter omständigheterna. Efter Norrska Författningarna kunde en Hårtig intet föra med sig, där Konungen war närwarande, flera än fyra eller sex Fylgdarmän, under hwilket antal förmodeligen hofningen intet war räknad. Då Konungen genom allmän Författning förbudit utförsel af spannemål eller annat dylikt, war det intet Hårtigarna tillåtet at utskeppa sådana waror (8). Om en Hårtig mot Konungens förbud föräkte sin Hofstat, woro alle de som uti Hårtigens tjenst woro, öfwer det af Konungen stadgade antal, ansedde som Konungens och Rikens Förrädare (Landsförrädare) (9). Utan erhållet tilstånd af Konungen kunde Hårtigen intet resa ur landet, mycket mindre war det lofgifwit at ingå förbund och föreningar med utländska Mäkter til Konungens eller Rikets förfång (10). Deßa åro utan twifwel de förnämsta

Hårtigars skyldighet.

tigheter och skyldigheter som Hårtigarne hade i anseende til Konungen. I brist af handlingar kan man intet upgifwa en mera beskrifning på Hårtiga-myndigheten. Men så ofullkomlig den är, kan man icke destomindre tydeligen finna, at Hårtigdigheten war en ganska farlig och åfwentyrlig höghet, som wändigt skulle alstra af sig många olägenheter: då därutom de årliga inkomster af Konungens Skattkammare hade warit mera liga och mera lämpeliga til Hårtigens anständiga underhåll, afbögt tillika alla widt utseende tilbud. Men tidens sed war ännu intet want wid så hälsosamma författningar. garne i Dannemark och Tyskland hade länder at hysa, skulle fördenskull införa samma skick i Sverige, ändhur och dagelig förfarenhet från Dannemark öfwertygade ningens åfwentyrlighet.

(8) Ulf Jarls Bref dat. anus an. D. MCCXLIIII uti Peringſköld Diplom. T. 3. ex orig. Uniuerſis Chriſti Fidelibus præſens ſcriptum cernentibus W. Dei gratia Dux Sueuorum &c. Samma Bref är vidimerat 1338, och är ingen ſkilnad i afſkriften, utan den, at Ulf Jarls namn ſkrifwes i den ſenare med V. och i Originalet med W. Brefwet angår twå penningars afgift af alla hushåll i Tiundaland til Probſten Bero och des efterföljare i Ambetet. Rikets tilſtånd från 1250. til 1300.

(9) Man har i det föregående beropat ſig på Birger Jarls Bref af 1266, uti hwilket Erik kallas Domicellus och Bengt ſcholaris. Uti et annat Bref af Konung Waldemar tillägges Erik ſamma titel: Omnibus præſentes litteras inſpecturis Waldemarus Dei gratia Rex Sveorum &c. ad præmiſſorum omnium notitiam & memoriam pleniorem ſigillo noſtro & ſigillis dilectæ uxoris & fratrum noſtrorum dilectorum Domini M. Ducis & domicelli E. nec non & Domini A. Legiferi Weſtgothorum &c. fecimus ſigillari anno Domini MCCLXX quinta feria ſeptimanæ Paſchæ. Brefwet finnes i Peringſköld Diplom. T. 3. ſå at hwad man tilförne påmint emot Ericus Olai, ſynes häfwa fullkomlig grund.

(3) Chronicon Margarethæ Vadſtenenſis: „ oc om then tima war Konung Magnuſa Son Junkar Hakon Konungher i Norrghe. Jfr. Ihre Gloſſarium T. 1. p. 1011.

(10) Magnus Birgerſons Bref af år 1269. Omnibus Chriſti fidelibus præſens ſcriptum cernentibus M. Dei gratia Dux Sveciæ &c. Actum Löinge in caſtris Domini Regis an. Dom. MCCLXIX II Kal. Junii. Originalet ſynes i Archivum. Hårtigarne Erik och Waldemar bruka ſamma titel uti Brefwet af 1312, hwilket år anfördt wid ſlutet af föregående Capitel. Uti ſamma Hårtigars förſäkring til K. Birger af 1304 nämnas Hårtigarne ſålunda: Ericus Sueorum & Waldemarus Finlandiæ Dei gratia Duces.

(11) Uti 1285 års Stadga ſ. 5 wid Biärköa-Rätten förklarar K. Magnus ſin kiära Brother Bändigs oc alle therrä bryttiä oc Landbo oc alle the i therrä godz äru Lidaghä af allum Konungſlicom rätt. Hirdſkrå 12 C. ſ. 75. Hertuge ſkal frialsliga raada fyrir theim hluta landz, ſem Konungur får honom at ſakar Eyri efter lögom.

(12) 13. Fl. Tingm. B. Upl. L.

Hårtigarne Erik och Waldemars Förſäkring 1304 hos Ericus Olai p. 93. Et cum taliter vocati fuerimus ad ejus præſentiam veniemus cum tot perſonis & equitaturis, quot ipſe Dominus Rex per ſuas litteras vel nuncium certum nobis duxerit limitandos.

Ericus Olai p. 94. Här förebräs H. Erik, ſom Statsbrott, quod contra Regis expreſſum mandatum feciſſet exportare de Regno eſculenta & victualia in annona, in butyro, in lardo & aliis.

Hirdſkrå ſ. 76. „Enn ef Hertuge aukar ſidan hyrd er Kongur ſirirbunar honum, tha ero thär allir Landraba menn.„ Denna förwitelſe ſker åt Hårtigarna af K. Birger. Ericus Olai p. 95.

(10)

Rikets tillstånd från 1250. til 1390.

(10) Detta förbehålles så wäl i Norrska Hirdskrå, som uti Hå föromtalta Försäkring af år 1304.

§. 8.

Ibland Konungens Råd woro i synnerhet utmärkte, eller, Drotsen och Marsk. De twå senare ämbeten sin der denna tiden först wara nämnde. Om Konungens C och des ämbete år talt tilförne. H. C. v. Dalin anmär Biskop Rol i Strengnäs war Rikets Canceller under Jarl, han nämnes likwäl uti gamla handlingar intet Ri Drotset. Konungens Canceller (1). Alla så kallade Riks-Ämbete denna tiden i anseende til namnet aldeles obekanta. Drotsen som Marsken nämnes uti K. Magnus Laduläses af år 1280. Hwad Drotsens syssla war, kan aldrabäst s af K. Magnus Eriksons fullmakt för Nils Ambiörnson, re, af år 1335. Där updrages honom en allmän wå alla Konungens Slott, Fästen, Inkomster, Gods, Do mera sådant (2), så at han wärkeligen gjorde skäl för som synes betyda, at han war i Drottens eller Konunga och ställe (3). Och kan man intet annorlunda anse en Premier Miniſtre. Hans myndighet wisade sig dre, alt som Konungen sielf behagade taga del i ändånnu tilkom honom intet främsta rummet ibland Konunga eller andra förnämare Ämbetsmän, ty utom de andelige, tid woro berättigade til främsta stället, finnes Drotsen wara hogkommet efter åtskilliga af de förnämare wer rarna, och följer Knut Matson Drotset näst efter götha Lagman uti den nämnda Stadga af år 1280. 1319 lär Drotset hafwa intagit första och förnäm ibland Konungens högsta Ämbetsmän. Det kan wäl detta ämbete år äldre än Konung Magnus Ladulås, förlåteliga handlingar bewiſes det intet, sedermera har dighet warit ganska länge i bruk, som allmänt bekan den nu nämnda Stadga af 1280 förekommer Magnus Marsk eller Marskall. Marsk eller Marskall, näst efter Drotset. Af Thorst förrättningar kan man döma, at Marskens ämbete

gen öfver Kungliga Krigshären, hwilket ock af senare tiårdlingar bestyrkes. År 1288 war Håkan Tunneson, och inom förmodeligen Thorkel Knutson Konungens Marsk. Olai tillägger Thorkel Knutson titel af Drosstatus Regni, ad grund han därtil kan hafwa, wet man intet, åtminstllar han sig intet så sielf, utan endast Marskalk uti de som man ännu kunnat finna af Thorkel Knutson. Så kan wil hålla före, at alle de werldslige Herrar, som nämMagnus Ladulåses Gåfwo-Bref til Clara Kloster af år warit Konungens Råd, hafwa åtminstone femton werldrrar haft säte i Rådet: men de kallas icke allenast Contan och Proceres. Man kan fördenskul intet med trygghet at alle de där upräknade warit Rådsherrar; ty, så wäl eljest, hafwa altid warit förnäme Herrar i landet, som rit Kunglige Råd.

Riket tilfölls från 1250. till 1304.

dalin S. R. H. 2. Del. s. 225. Til bewis nämnes Spegel i s-Krönikan s. 323. Men här står helt annat, nämligen at han sig Col Strengnensis Ecclesiæ Episcopus, Cancellarius Regis Sveciæ, gsköld anför uti Mon. Ulleråker. s. 6. begynnelsen af Biskop Cols nente, hwarest samma ord och titel förekommer, som hos Spegel. an man äfwen härutaf sluta, det ingen Canceller ännu fört titel ks-Canceller, utan Konungens Canceller.

gnus Eriksons Bref af år 1335 die beati Erici Regis & martiris m facimus universis quod - - - dilectum & fidelem nostrum Domi Nicolaum Abiörnason in nostrum Dapiferum duximus eligendum, s & concedentes ei plenam potestatem castra nostra, munitiones, exas, bona, judicia & alias causas quascunque, ubicunque cum consilio , prout expedire videbitur, libere ordinandi. Brefwet är tryckt samling af Sw. Handlingar 1 D. sidan 184. men accuratare hos ernman Höfdinga-minne s. 209.

ina derivation synes flyta ganska naturligen af sielfwa ordet. C. R. uti sitt Glossarium håller före, at ordet Drotset är förbråkadt af Tys Truchseß, hwilket ock kan medgifwas. Wil man döma af sielfordet, låter det albeles Swenskt eller Göthiskt. Men som Drotset mera wid Käjserliga Kröningen upwaktade med matens påsättande ordet, och i anledning däraf blifwit på Latin kallad Dapifer, hafwa e, kan hända, mindre kunnige, fallit på den tanken, at Drotset en öfwersättning af Dapifer, och således wridit ordet til Truchseß, t nät på samma sätt som Tyskarne giordt med Augustus, och förr det för Mehrer des Reichs.

idulås i Riddarholms Kyrkan upreättades, lärde sätta Ordens-Kä-
an på Konungens mantel, så at man då dermedelst warit af
n tankan, at inrättningen åt Magnus Ladulås tillkommen bor-
i (4). Hwilka högtidelighéter man i akt log wid Riddarslagen
Swerige wet man intet, ej heller hurudana deras Riddare-klä-
r wöro. När S. Birgitas Son Carl Ulfsson skulle wisa sig
i sin Riddarliga drägt för Påfwen, prålade han med Sylwer-
ilte, Dysing, Fating och hälskädia, och hade en Hermelins-
ortet på sig med uppstoppade Hermeliner, hwilka hade en guld-
g i munnen och en förgyld dumbidilla om halsen, och war
nna klädebonad så tung, at heliga Fadren syntes, at den kun-
tjena til penitents eller syndabot (5). Men om detta just war e
nteliga Riddare-drägten wet man intet, ty där säges i allmän-
et, at denna skrud bars besynnerligen af dem, som älskade werl-
n. At Riddare fram för andra af Adel haft sina särskilta rät-
heter, kan intet twistas. Herrenamnet war egenteligen dem
ena förbehållet, när man undantaget de adeliga, som hade
rtighet til alt. Man finner ock at ganska få af de förnäme wo-
kallade Herrar, uti allmänna handlingar, och uti Stadgan af
85 tillägges Herre-titelen endast åt Ulf Carlson och Bengt
gman i Östergöthland, de andre nämnas allenast med blotta
mnen. Dock kan wäl wara, at detta så wäl som mycket an-
t intet wid alla tilfällen blifwit så noga i akt taget, hwaruti
an styrkes så mycket mer, som samma personer nästan wid en
h samma tid stundom kallas Herrar, och stundom intet (6).
a Riddares gårdar woro strikkade för all gästning til wägsa-
ndes understöd, och såsom Riddare, tillika gjorde rusttienst, woro
ock undandragne alla Konungsliga utlagor (7). Då Riddare
ro kallade til Herramöten, woro de berättigade at fara med
a hästar (8). Uti Latinska skrifter hos dß kallades Riddare
ites.

Del. 2. Cap. 18. 695

idulås i Riddarholms Kyrkan upreättades, lärde sätta Ordens-Kä-
an på Konungens mantel, så at man då dermedelst warit af
n tankan, at inrättningen åt Magnus Ladulås tillkommen bor-
i (4). Hwilka högtidelighéter man i akt log wid Riddarslagen
Swerige wet man intet, ej heller hurudana deras Riddare-klä-
r wöro. När S. Birgitas Son Carl Ulfsson skulle wisa sig
i sin Riddarliga drägt för Påfwen, prålade han med Sylwer-
ilte, Dysing, Fating och hälskädia, och hade en Hermelins-
ortet på sig med uppstoppade Hermeliner, hwilka hade en guld-
g i munnen och en förgyld dumbidilla om halsen, och war
nna klädebonad så tung, at heliga Fadren syntes, at den kun-
tjena til penitents eller syndabot (5). Men om detta just war e
nteliga Riddare-drägten wet man intet, ty där säges i allmän-
et, at denna skrud bars besynnerligen af dem, som älskade werl-
n. At Riddare fram för andra af Adel haft sina särskilta rät-
heter, kan intet twistas. Herrenamnet war egenteligen dem
ena förbehållet, när man undantaget de adeliga, som hade
rtighet til alt. Man finner ock at ganska få af de förnäme wo-
kallade Herrar, uti allmänna handlingar, och uti Stadgan af
85 tillägges Herre-titelen endast åt Ulf Carlson och Bengt
gman i Östergöthland, de andre nämnas allenast med blotta
mnen. Dock kan wäl wara, at detta så wäl som mycket an-
t intet wid alla tilfällen blifwit så noga i akt taget, hwaruti
an styrkes så mycket mer, som samma personer nästan wid en
h samma tid stundom kallas Herrar, och stundom intet (6).
a Riddares gårdar woro strikkade för all gästning til wägsa-
ndes understöd, och såsom Riddare, tillika gjorde rusttienst, woro
ock undandragne alla Konungsliga utlagor (7). Då Riddare
ro kallade til Herramöten, woro de berättigade at fara med
a hästar (8). Uti Latinska skrifter hos dß kallades Riddare
ites.

(4) Fl. 3 h. Drap. B. Östgötha-Lagen. „Nu warder Lagmans bryti
dräpen, han är gilder at sär markum, tha skal han hafwa sällara ok
bekara ok siuratighi säta a sialf sin kust.„ Sielfwa meningen och sam-
manhanget fordrar, at detta skal tilägnas åt Lagmannens Bryti och in-
get åt Lagmannen sielf. Syratio säta kan wara et fortryg med syratio
Rodare.

(5) Rim-Krönikan sid. 21. Tttt 2 The

man häruttaf, at Ordens-Kädjan intet återstickades wid
utan anſåas ſåſom arfwe-egendom i ſläkten.

(4) Ordens-Kädjan, ſom finnes på K. Magnus Ladulåſes
aldeles olik den kädja, ſom omtalas uti Gyllenſtiernſka T
uti föregående anmärkning är nämndt. Hwilket kan
ſom finnes uti Peringsköld's Ättartal wid ſidan 73. Och
ſos Favin uti des Theatre d'honneur aldraförſt underrätta
Seraphin-Kädians rätta ſkapnad, hwilken kommer något nä
nu brukeliga Seraphin-Kädjan, ſom man kan ſe hos
Ordinum Equeſtrium in Svecia uſu antiquo & hodierno
K. Carl Guſtaf warit ſinnad at förnya gamla Serap
Köpenhamns belägring kan man ſe hos Celſius p. 59.
dens-Kädjan eller tecknet afritadt uti Dalbergs Svecia
erna, på taflan, ſom föreſtäller S. Cathrina Kyrka, de
ſas hos Celſius.

(5) Chronicon Margaretæ Vaſtenenſis, ſom af Ärk. B. Erik
gifwit ſ. 12. Berättelſen förtjenar at anföras. "Här Karl
mädh ſin Ridderlika ſkrudh, om the mätto ſom the plägh
na älſka, mädh ſilfbälte, Dyſing och Fating oc halsb
war ſidher, oc haffde han oppa ſit en härmelins kiortil,
woro ſylt all innan badhe owantil oc nidan, oc ſpntes na
ler rörde ſik, ſomme diwren haffdo warit all lifwandis, o
oc ſomlik nidher, oc haffde hwart diwret ena förgylta kl
oc en gulring i munnen ꝛc. Därefter följer Påfwens utlå
twnge ware honom nogh at bära til ſynda bot. Ihre ut
T. 1. p. 441. förklarar Fating för Ordens Kädja, och ka
härwid jämföra C. R. Berchs afhandling om gamla Swe
der ſ. 21. Efter utſeende lår och dyſing wara halsband,
nas på detta ſtället wara åtſkilda. Jfr. Ihre och Berch på
da ſtällen.

Titelen allena föll på Riddarnas lott, kan man se af Rim-Krönikan, då Rikets tillstånd från 1250. til 1300. där talas om K. Hanses intogande s. 558.

För then skul monde the honom hylle
Ty Herre namn the hafwa wille
Theras quinnor wille ej slått hustrur heta
Ty monde the efter Fruenamn leta
The Friborne wille hafwa Riddare slag
Ty drogo the honom in emot Sweriges Lag.

7) Stadgan af år 1285 hos Hadorph wid Biärköa R. §. 11. 13.
8) Stadgan 1280 på samma ställe §. 7.

§. 10.

Swenar af wapn woro af Adelig eller förnäm börd och de Adeliga Sköldemärken utan at wara Riddare. Dese kallades på Latin armigeri. Man föreställer sig gemenligen, at Swenar eller armigeri skulle uti Fält följa Riddarna och föra deras wapn, hwilket utan twifwel haft rum utomlands och i äldre tiderna. Men i Swerige kan man wäl intet gifwa någon annan beskrifning på Swenar eller Män af wapn, än nu sagdt är. Man behöfwer til bewis endast slå up Rikens Råds Förening om K. Magnus Erikens wal af år 1322, uti hwilken nämnas tiugufyra Riddare och sex Swenar af wapn eller armigeri ibland Kungliga Råden (1), och lär wäl ingen kunna föreställa sig, at en af Kungliga Råden war skyldig at wisa någon betjent hwarken åt en eller annan af sina Ämbets-Bröder, utan dermanhanget lär hafwa warit sådant som nu sagdt är. Det är wäl intet twifwelsmål, at man ju fordom brukat wisa märken på Sköldar, i Sigiller och Fanor, hwarigenom den ene kunde urskiljas från den andra. Tacitus witnar om Tyskarna, at de plägat måla sina Sköldar med utwalda färgor. Man finner ibland Romarnes Segertecken eller Tropheer nästan oräkneliga bewis, at Tyskarne haft målade Figurer på sina Sköldar. Och så långt tilbakars som man i Swerige kan upwisa förnäma Mäns sigiller, finner man ock där wara wisa märken antagna, som skulle utwisa ägaren. Men ännu i första början eller äldsta tiderna kunde de intet anses som wapn, i den mening, som ordet

Swenar af wapn.

kallar Angel, hafft et wapn, hwilket fördes af alla i samme
Sådana gamla Original-Sigill finnas ännu uti Antiquiteten-
vum, och äro de til en stor del afritade hos Peringsköld uti
handskrefna Ättebok (2): hwarföre och Genealogierna efter de
tiden kunna blifwa tilförlåteligare, allenast man intet wil up-
egna tilwärkningar för ojäfwiga documenter. I anled-
hwad, som nu är anfördt, kan man med all säkerhet s-
för Män eller Swenar af wapn, som utan at wara
utmärkte sig och sin släkt genom Adelig Sköld och Hj-
publike handlingar intaga altid Swenarne nästa rum-
Riddarna, och för öfrigt äro deras förmåner aldeles
kommande med Riddarnas, undantagandes, at de
Herrar, som man af de wid förra §. åberopade
handlingar inhämta kan. En hwar begriper, at
digheten war ingalunda ärfelig, men at en son ärfde
wapn eller Sköldemärke, kan wäl intet nekas, och
hedren at wara Man af wapn något, som följde
Någon annan förmån war likwäl dermed intet
den, at en sielf och andre kunde påminna sig, at man
af hederliga föräldrar. Adeliga så kallade och nu
vilegier word ohörde. De gamle och fordne denna
dens Adelsmän hade inga andra Privilegier, än at de
sprungne af Kongliga Förfäder, och med Konungar
riom giftermål och swägerskap förenade, samt
Bonde eller fri man ägde sin gård och grund med

[redacted] och anseendet alt utföre bibehållet, så at när de [redacted] anmanſatte sig, war sielfwa Konunga-Thronen darrande. Må- pu skattfrihet war intet påtänkt, förän den åt de Andeliga för- nnes: men det war naturligt, at en dylik begärelse måtte ock up- dåckas hos de werldsliga, så snart man såg at de andelige woro ärmed förſedde. Magnus Ladulås, som intet förſummade något tfälle at befästa sin Thron och wälde, betiente sig af denna be- ärelsen til at stadga sina rättigheter och förſwaga gamla Adelens seende. Han förundte fördenskul skattfrihet eller frälse åt alla rdsliga Herrar och Män, under wilkor, at de sielfwa skulle sit til häst och på egen kostnad förse sig med tilbörlig rustning (3). nna war skäligen kostsam, ty hästen skulle wara så god, at åtminstone war wärd fyratio marker, eller efter nu warande ing, då et lod silfwer utsättes til sex mark silfwermynt, 193 er Smt. Därtil med skulle en Frälseman på egen kostnad Örsåsathul, upgiöran hielm oc full wapn at likama oc be- (4). Men som en Riddare och Man af wapn så wäl som tillika frälste alla sina gods härigenom för Konungsliga en, kunde ingen förmögen Odalsman härigenom afskräckas. genom de därpå följande årliga Wapna-syner och Mön- ar, samt de därwid nödwändiga öfningar, blef en sådan af wapn eller gammal Adelsman, som tilförne residerade tt gods och näppeligen weste af någon öfwerman, nu twun- at lära sig lydnad och subordination. Främſta rummet, som sådan Landsittande Herre hade tilförne intagit efter behag, te han nu lämna åt Riddarna, och som man uplät tillika fri- åt wärkeliga Bönder, at på samma sätt frälsa sin fasta egen- , fick en sådan storättad man icke allenaſt tåla brede wid sig ti haus ögon annars föraktelig person, utan ock lida, at en underſtundom blef honom efter omſtändigheterna föredragen. kan ock wara troligt, at mången af de gamla Adelsmän, intet wille underkasta sig en sådan jämförelse och blandning ringare folk, undandragit sig rusttjenſten, då des efterkom- e sedermera med tiden stadnat aldeles ibland Bönderna.

Rikets til- stånd från 1250. til 1300.

(3) Denna Stadga finnes i Hadorphs Samling wid stora Rim-Krönikan p. 23.

(2)

(4) Detta förordnas uti nyßnämnda Stadga 1345 §. 3
will hawa sit gods, han se sik Riddara eller Swen i
han scal hawa swa godhan häst, at han se wäl wärdh
ker, bättre oc ej wärre, oc thärtil Örsåsathul m. m.
lär wara öpen hielm, eller sådan som war förseedd med
de wid tilfälle strykas up från ansikttt. Örsåsathul är

§. 11.

På föreskresna sätt bleswo Bönder blandade me
Uti Magnus Ladulåses Stadga af år 1285 lämnad
ma frihet åt alla dem, som wille tjena til häst.
woro så wäl förnämare som ringare alle skyldige
så wäl uti allmänna Ledingar, som eljest, då näg
ske til Rikets förswar. Men når en Husbonde, af
wara mände, inställde sig med de allmänt i bruk w
Frälsemän. kunde ingen twinga honom til mera. Detta förän
mycket annat, under Magnus Ladulås, och blef den
sten uti längliga tider bibehållen, at hwem som
rusta sig ut med häst och annat tilbehör af harne
sar och mera dylikt, den samme skulle blifwa dela
frihet, som Riddare och Swenar ägde i anseende til
Den Bonde eller fri Odalsman, som på detta sä
Frälse, borde infinna sig wid årliga Wapnasyn
Mönster-Herrarne pröfwat hans frägd, styrka och
diabeter, antoas han såsom Frälseman, utan at

lm, har man intet bewis uppå i anseende til deßa tider, omtalas (2). En således antagen Frälseman kunde ock sig det updragna Frälset, dock borde det ske wid Wapna- och annars intet: ej heller war det tillåtet, at egenwilligt raga sig rusttjensten, sedan man en gång bliswit uptagen rälsemån; utan därtil erfordrades wederbörande Upsynings- ch Mönster-Herrars samtycke (3). En sådan Frälseman detta sätt uti det wärkeliga aldeles jämnlik med Riddare enar och hade således samma förmåner (4): men uti så- ch det inbillade anseende röntes icke destomindre en utmärkt , ty hwarken fick en Frälseman fara igenom Landet med följe som en Riddare eller Swen, ej heller fick hans hu- a Fru (5), hwilket med hwad mera, som högre Claßen et tilkom, af det föregående kan inhämtas. Således war i twisswel en förmån at wara Frälseman, men därwid tillika åtkilliga beswär, och war det i wißt hänseende en jlighet at wara fattig och wara Frälseman. En Frälse- ar utom deß pliktig, at altid wara tilstädes wid årliga syner, och annars når det påbjöds: försummades det utan sall och ursäkt, som intet woro andra än utrikes resa och kdom, förwärkades Frälset aldeles. Och i wißa mål wo- are böter för Frälsemån än annat folk utsatte, hwarföre tilfälle, då man inställde sig obuden til bröllop eller andra samqwäm, straffades den förnämare strängare än den En Riddare utom Konungens Råd pliktade i detta til- d 30 mark eller 144 dal. S:mt, Riddare i Konungens mark, Man af Wapn 20 mark, då en Bonde där- et kunde fällas til högre böter än tre mark (6). Rikets tillstånd från 1250 til 1300. Frälsemån.

gan 1345 §. 4. "Är thz swa at nokar af Bondom will Frälsiss , tha scal han sik rethä innan then daghen (Mönstrings-dagen en) badhe mz häst oc Wapn ꝛc.

rälsebref utgifwit af K. Albrecht 1380 är inryckt uti Samling ndlingar i Del. s. 196. tryckt i Lund, och tillägges där Nicolaus all frihet på sina och sin Hustrus gods, som andre Frälsemån åt- men intet ord nämnes där om sköld och wapn.

gan 1345. §. 8.

Rikets tilstånd från 1250 til 1300.

(4) Utom Skattfriheten woro och alle som Frälst tjente fria ifrån at taga emot resande, 9 Fl. 9 §. Kga. B. Upl. L. och fria för budkastars krafvande, 1. Fl. 2. §. Ting. B. Uplands-Lagen.

(5) Uti Rimkrönikan s. 591 talas om, såsom et bespanerligt högmål, at en Frälsemans hustru wille heta Fru.

Hwar Frälsiquinna wille heta Fruga
På det andra skulle sig för henne buga
Så framfuse woro the Hustrur tå
At the gerna lätit sig til Riddare slå.

(6) Magnus Eriksons Stadga 1345, 16 §. uti Halorphs Samling af Bjärköa Rätten s. 21.

§. 12.

Genom deßa och flera dylika anstalter omskapades alla Författningar. Gamla Adelen såg sig dels genom gymnastiska ningar, dels genom nya Frälsemäns och Riddares uppkomst många sätt förnedrade: och så snart någon förmögen och de Bonde förwärfwat sig så mycken egendom, at han kunde rusta sig ut med tilräckeliga wapn, skyndade han bliswa Frälseman, så at Bonde-namnet, som tilförne mycket ansedt i forna dagar, nu stadnade allenast tigare delen af Rikets inbyggare, hwarmedelst ningen nödwändigt måste förfalla. En Lagman, såg det för heder at wara räknad bland Bönder, försättning i annat stånd, och et idkeligt deltagande Rikswärdande ärender, som af Konungen updrogs drad ifrån sina förra medbröder: och det som tilförne lande i anseende til Lagmän och Biskopar, at de Bonda-Söner, förbyttes nu til Riddares och Bonde-namnet föll således neder til den grad, uti dermera en lång tid förblifwit. En stor förändring allmänna Land-hushållningen genom inskränkning Tilförne hade en som råkat i fattigdom, det medels en usel och hastig undergång, at han gaf sig och wälfrägdad husbonde, och kunde således pehålle: men detta blef genom Uplands-Lagen för-

Trälldom inskränkt och afskaffad.

ene war lofligt och Lag likmätigt at drifwa handel med ſina trä- Rets till-
r, ſom med andra ſåkreatur, antingen han war Hedning eller ſtånd från
hriſten (2). Priſet war olika efter trälens omſtändigheter, och 1250 til
tygar Olaus Petri, at en friſk träl ſåldes för twå öhrig mark, 1300.
at en ruſtninge-häſt på den räkning ſåldes långt dyrare
i en människja. Men, ſåſom redan nämndt är, priſet måſte nöd-
ändigt efter omſtändigheterna wara mycket olika, och finner man,
Prins Olof Trygwaſon från Norrige blifwit ſåld eller bort-
ett i Ryſtland för en bock m. m. Uplands-Lagen gjorde än-
ing i denna urgamla och omänniſkliga författning, ſå at träla-
p inſkränktes innom hedniſka trälar allena, och den Chriſtne
l, ſom på detta ſätt förſåldes, blef genom en ſlik handel alde-
fri. Ordſaken til denna nya Stadga war, at då Chriſtus lät
ſåſja, löſte han tillika alla Chriſtna (3). Men om denna
ſats borde gälla, hade tillika alle trälar bordt frigifwas. Det
håller ſig likwäl långt annorlunda, emedan på ſamma ſtälle,
denna i förſta påſeende Chriſteliga Stadga utgifwes, tillåtes Trälldom
päl at återtaga ſina trälar, ſom woro på annat ſätt undankom- inſkränkt
ſin husbondes beſittning. Man finner ock ſtadgadt i ſamma och afſkaf-
g, at om någon hitte en annors hemohjon eller träl, tillkom fad.
taren en treding af Fyndet (4). Widare förordnas uti ſamma
g, at för brott på fräls eller ofräls, fri eller träl, pliktades
d lika böter: men om husbonden, huſtrun eller des barn ſåra-
eller drap en träl, böttes intet därföre (5): ſå at deras påſtåen-
är ganſka ogrundadt, ſom ſäga, at all trälldom genom Uplands-
gen blifwit afſkaffad. Det är ſå mycket beſynnerligare, at nå-
n kunnat falla på ſådan tanka, ſom hela 19 Flocken i Årſda-
alken handlar om trälars och trälinnors giftermål, ſamt deras
u, huruwida de borde anſes för träl eller ej. Men den tid
Magnus Erikſon reſte ſin Eriks-gata, lär trälldomen blifwit
omligen afſlyſt; ty då ſtadgas för Weſtergöthland och Wä-
de, at ingen, ſom föddes af Chriſten Fader eller Moder ſkul-
dan efter hwarken wara eller heta träl eller trälinna, Ambar, och kan
nog wara öfwertygad, at Förordningen ſträckt ſig til hela
et, ſatt den intet blifwit förwarad utan allenaſt i Weſtergöth-
d (6), och röjer Johannes Magnus mycken okunnighet i
enſka ſaker, då han nekar, at det warit i Swerige tillåtit

(4) 53 Fl. Manh. B. Upl. L. Här talas om hemohjon, intet är legohjon, kan ſlutas af 12 Fl. 2. §. i ſamma B

(5) 6. Fl. 9. §. Manh. B. Upl. L. "Ehwat ofrälſt folk thet wari ſwa gilt i botum, ſum allir Frälſir. Uthan F Frun älla barn thera Konu hanum nokot giöra, hwa dropum älla ſarum, wari alt ogilt i allom botum.

(6) Stadgan finnes uti Hadorphs Samling wid Biärköa R "At min Herra Konungen [til] Gudz heder Jungfru S roo oc nahde, ſinä kiäre Fathurs ſiäl oc Fadhurs Brod til Rätt oc Lagh giwit, at alt Mankyn eller Quinkyn, äldir Wärinſko Laghſaghu födhies af Kriſnum Mannu maa aldrigh träl äldir ambut wära, älder thetta namn b ſum Gudh frälſte oss frälſa af hädne oc hädhindom, ſ them frälſat, oc fyrnämdir Konungir med hanum.

(7) Johannes Magnus L. 20. C. 24. Meſſenius Sc. L. 12.

§. 13.

Riksdagar förbytte i Herredagar.

I anſeende til alt det ſom nu är anförd, kan ſwårighet finna, at de gamla Riksdagar, hwar eft ſamtycke Konungen gjorde ſina Beſlut och Författni intet på Konungens enſkylta Förordnande berodde, wändigt måtte uphöra. Och kan man intet upwiſa dentelig Riksdag, under alla deſſa femtio åren; ty wid Magnus Birgerſons utkorelſe, war endaſt fö Men ſom Konungen icke deſtomindre war ingalunda tan i många mål behöfde ſina underſåtares biträd

det ſynas wara lika mycket, antingen man kallade ſådana ankomſter Riksdagar eller Riksſamtal. Men emellan de Riksdagar och deſſa nymodiga Samtal war ſtörre ſkilnad ellan natt och dag. Til de förra förſamlades hela menig, högre och lägre efter behag, utan at wara kallade, ty de på wiſſa tider om året, då ej någon owäntad omſtändig- afde en urtima Sammankomſt. Men wid deſſa Samtal Möte war ingen berättigad at inſinna ſig, utan den, ſom gen kallade antingen genom Bref eller bud; ſå framt någon ade enſkylt ärende, til hwilkets bewakande hans närwaro ſynas oumgängelig (1). De ſom tilförne kommo til all- Tingen eller Riksdagarna underhöllo ſig ſjelfwa och woro på betänkte, antingen ſjelfwa Samlingen warade en eller agar. Men nu underhöllos och ſägnades de kallade af Ko- , och ſå framt någon obuden för egen angelägenhet inſtälde han ſjelf draga förſorg om ſin förplägning. Det hade wa- cket beſynnerligt, om den Regerande i ſå ſatta omſtändig- ntet kunnat få Mötes-beſlutet ſådant ſom han önſkade; eme- kunde altid förbigås, om hwilka man hade mißtanka, at ro annorledes ſinnade. Imedlertid war et Beſlut, ſom wid nt Samtal upſattes, likſå kraftigt och gällande, ſom det menigheten warit förordnadt. På detta ſätt gjordes nya och nya inrättninngar, och de förnämare ſom intet warit , hade lärt af Folkungarnas öde at wara ſogeliga, och den menigheten teg och lydde. Man kan intet med tilförlätelig t upwiſa mer än twå ſådana Samtal och Herredagar, Magnus Ladulås regerade, nämligen Skenninge Samtal , och Herredagen i Alſnö 1285. Til det förra Herra- woro ſammankallade tretton perſoner allenaſt, och til det ſe- te och tjugu, och på deſſa Möten omſtöptes hela Regerings- nya Lagar ſtiftades, och nya Privilegier och rättigheter in-

Riket tilſtånd från 1250 til 1300.

Man har tilförne uti K. Magnus Ladulåſes Hiſtoria ſå gen, ſom görligt warit, beſkrifwit deſſa Herredagar, och en de wid 1285 års Herredag gjorda Författningar äro ock killiga ſtällen uprepade, och kan man med tilförlätelig wiſ- kå, det Swenſka Regerings-Formen war nu mera helt och hållit t: Mångwäldet eller Democratien, ſom förr upwägde eller

ſins koſt, thär til at wart folk thyngis eig af koſt.

§. 14.

Lagſkipningen hade mycken olikhet med nu warar
Lagſkip-ning. war kan hända i några mål bättre och i några mål
höllos hwar wecka på wiſſa dagar i weckan, undant
kallade Freder eller Fredstider, då inga Kiäromål
gas. Andfriden eller Höſtfriden warade i Upland
mäſſan til Michelsmäſſan, Julfreden från Julaafte
dagen efter Trettonde-dagen, Diſtings-freden påſto
nadstiden. Wärfriden började Kiäru-Söndag, eller
dagen i Faſton, och ſtod til helge Thorsdag eller
melsfärds dag (1). Ledungs-freden war en urtima
påböds, när ledung gick ut både på folk och perſedla
perſedlar endaſt utfordrades, ſkedde intet uppehåll
gångs-tiderna. Minnesböcker eller Protocoller woro
bruk, hwilket kan inhämtas af åtſkilliga ſtällen i gam
då man finner ſtadgadt, at tolf män ſkulle intyga
händt war wid Tinget, hwilket annars hade kunnat
böckerna långt redigare och begwämligare bewiſas (2).
nande af ſakernas och målens beſkaffenhet brukades
Edgiärds-män. Uti betydande twiſtemål woro end
män tillåtne at afgifwa witnesmål, och qwinfolks
endaſt wid wiſſa tilfällen tillåtelige (3). Edgiärds-mä

brade Lagen efter sakens beskaffenhet stundom sårare stundom
a af sådana tros-män, och det ändå til tre eller flera tolfter.
tta bewisnings-sätt war i gång, som bekant är, ända til K.
rl den XI:s sista Regerings-tid. Man har anmärkt i förstä
ten, at inga ordenteliga wad eller appellationer woro i fordna
ar bekante, men nu blefwo de fullkomligen stadfästade genom
lands-Lagen, och gick man från Häradshöfding til Lagman
från Lagmannen til Konungen eller Härtigen. Utmätningen
de intet genom Krono-betjenter, utan genom tolf män som
os af Hundari eller Häradet, och war hwarken Lagmannen
: Häradshöfdingen befogad at wara närwarande wid utmät-
gen, ändkönt de annars woro sysselsatte med utsöknings-wär-
Uti asstraffande woro merendels samma straff, som man i
ire tider warit nödsakad at pålägga: men många mål, som
äro ansedde för lifssaker, kunde då med böter försonas. Så-
s ankom det på målsägandes wälbehag, om er qwinfolk, som
gt någon med förgift, skulle brännas eller ock böta 140 märk.
wåldswärkan på människjor hade wedergällnings-rätten eller
talionis rum, så at lem skulle gifwas för lem, och öga för
, och mera dylikt (4): men elljest då en gärning war gjord
tades som för sår. Wid wissa tilfällen och wissa brott stena-
qwinfolk, och i wissa omständigheter straffades brott mot qwin-
med dubbla böter: Uti sådana dråp där inga grofwa omstän-
heter ökade brottet, ankom det på målsäganden, antingen han
le hämnas eller taga böter. Men det paßar sig intet at på
a stället gifwa et fullständigare utdrag af gamla Lagfarenhe-
; man kan likwäl af det, som anförd är, få något begrep om
ns Lagwäsende, hwilket egenteligen kännes i Uplands-Lagen,
med all anständig wärdighet är upsatt, då de gamla Provin-
Lagarne woro i många mål nog besynnerliga, och straffen
stundom sådana, at de snarare tjente til åtlöje och beggbhe-
n warning. En Författning bör dock intet förbigås, som
ganska mycket från nu warande tänkesätt. Den angår för-
lagst Skuld, hwilken äfwen wisade sin wärkan på afdöda gäl-
rens kropp, som kunde sättas i förwar eller pant hos Borge-
r til des skulden betaltes. Man har därpå et märkeligt be-
, då Härtiginnan Ingeborg lät afföra sin Herres Härtig

Rikets tillstånd från 1250. til 1300.

Lagskipning.

Erik

(1) 14. Fl. Ting. B. Upl. L. At Kiåru-Söndag är femte Faſtan, är ſå tydeligt bewiſt af C. R. Ihre uti deſs Gloſſario twifwelsmål lår kunna haſwa rum.

(2) Jfr. 3 och 4 Fl. Ting. B. Upl. L.

(3) 11 Fl. Ting. B. Upl. L.

(4) 30 Fl. Manh. B. Upl. L. m. m.

(5) Ärke-B. Oloſs Bref härom' finnes hos Peringſköld Mon. För des beſynnerlighet ſkul kan det införas. In nomine Do Nos Olaus Divina miſeratione Archiepiſcopus Upſalenſis & ejusdem loci, proteſtamur in hiis ſcriptis, quod ad petitionem tiam Dominorum conſiliariorum Regni recipimus corpus Magn pis Domini Ducis Erici ut depoſitum, ſaluo jure cujuslibet valentis ipſum petere vel recipere, tanquam ſibi de jure nunc aut etiam futurum &c. Actum Upſaliæ a. Domini M.CC. craſtino omnium Sanctorum.

§. 15.

Landt-hus-hålningen. Om allmänna Landthushållningen har man wål in omſtändelig underrättelſe. Men ſåſom man wet, at de wål under Birger Jarl, och ſiſta åren af Magnu ſes Regering, ſamt hela tiden under Thorkel Knutſon derſkap, kan man nog wara öfwertygad, at hushåll ingalunda förſummad. Nya upodlingar uptmunterade allmänna Landsfreden, ſom befäſtades alt mer och mer flit och idoghet. Det är altid

och anseende på tiggare och uslingar. Til inwärtes handelens qwickare rörelse och myntets wigare utdelning woro åtskilliga Mynt-städer här och där i Riket inrättade, såsom i Skara, Söderköping, Skenninge, Jönköping, Nyköping, Örebro, Upsala och Westerås (2). Dessa alla omtalas uti Måns Ladulåses Testamente, men däraf följer intet, at de af honom äro inrättade. At Lödöse utom des hafst eget mynt, lär wara otwifwelaktigt, och finnas där i negden af fordna staden gamla Bleck- eller brakteat-mynt med et L, hwars figur är nog så grof och uråldrig, at man snart skulle kunna tro, at de äro af denna tiden (3). Man torde ock til åfwentyrs intet fara särdeles will, om man håller före, at så kallade Biärköa-Rätten warit en enskylt Handels-Stadga för Lödöse. När Hadorph gaf ut denna Lag, hade han intet annat at följa, än et uråldrigt manuscript, som stod bak efter Wästgötha-Lagen. Ingen annan stad nämnes i hela Stadgan än Lödöse. Uti 8 Capitlet tillåtes Lödöse-fararna wera, at sälja sina wardr ur Fartygen, och uti 13 Capitlet talas om den fred, som under seglandet borde i akt tagas emellan Lödöse och Konungshamn. Hadorphs tanka, at denna Lag torde hafwa warit utgifwen för Stockholm, grundar sig allenast på 33 Capitlet, hwareft talas om röfweri på Söder och Norremalm. Men ingen ting hindrar, at man ju kan tro, at några dågs Förstäder, Wärnar eller Malmar warit på flera ställen än wid Stockholm. Det kan ock förekomma nog besynnerligt, at framt Biärköa-Rätten warit utgifwen för Stockholm, at där intet nämnes hwarken Stockholm eller andra där när intil belägna städer, såsom Wisby, Söderköping ꝛc. utan at hela upmärksamheten warit wänd på Lödöse. Dock likwäl, ehuru man behagar anse denna Stadga, öfwertygar hon likwäl om Stadens förna handel och siöfart. Lödöse-bvarnas handelswaror Sill och Lin nämnas i Biärköa-R. 8 Capitlet; Bagga-Fisk eller Ålegen-Fisk, kan hända, omtalas ock i gamla skrifter, såsom en Ål, hwilken skulle uphandlas i Lödöse (4). At et stort antal af Församlingar här församlades, kan ock til åfwentyrs däraf inhämtas, at man finner det, snart sagt, alle Norriges Biskopar här wara wäl tilstädes uti Julii månad 1286: ty då har Biskop Anders i Opslo, B. Arne från Stawanger, B. Narue från Ber-

Rikets tilstånd från 1250. til 1300. Mynt-Städer.

Lödöse Mynt och Handel.

ı ämbetsmän woro berättigade at sätta sig neder för egen Rikets til-
ig, upräknas där allenast Barkare, Skomakare, Bakare, stånd från
are, Skinnare, Smeder, Hwitgarfware, Fillt- eller Hatt- 1250. til
:e, Skräddare, Remsnidare, Plåtslagare, Bödkare, Tim- 1300.
ån, Lyktmakare, Mölnare, Repslagare, Garfware, Gryt-
e, Koppqrslagare, Stenhuggare, Kanngjutare, Krögare och
:e samt Ofwerskårare. Men Fabriker af annan art är där
anledning til; hwilket ock kan slutas af de waror, som
ö skulle, ty där nämnes endast Scharlachen och Tyger från
Ypern, Dixmuiden, Brygge, Dornick, Utrecht, Spinsals
Slesiskt Lärft och mera sådant främmande gods och kram,
m Gottländska eller andra Nordiska tilwärkningar talas in-
). Deßa tillika med Win, utländskt Öl, Spetzeri och dy-
aror komma utifrån. Utgående waror hafwa warit Tim-
Koppar, Järn, och allahanda Victualier samt Spannemål,
afwa deße senare kunnat til åfwentyrs upwäga de inkom-
, i synnerhet som Ericus Olai intygar, at mycket litet ut-
: behöfde införas, så länge Thorkel Knutson satt wid
t.

an slutar det af 21 Fl. Widerboa B. Upl. L. som endast handlar
nya upgiärder. Abbot Johannes i Nydala Kloster nämner ock cul-
i novas in Skiärsiöryd, hwilka Klostret sig tilhandlat. Des Bref här-
daterat A. D. MCCC quarto decimo die beatæ Aghatæ virginis fin.
i Nydala Klosters bok i Antiquitets-Archivum.
agnus Ladulåses Testamente år 1285. Pro istorum omnium solutio-
ŋ Westgotia tam ecclesiæ Cathedrali quam aliis locis assignamus mo-
m Scarensem, in Ostgotia monetam Suthercopiæ, Skænningiæ &
:copiæ. In dioceſi Strengnensi, Nicopiæ & Orabro in Svecia vero &
andia monetam in Upsala & Arosia deputamus.
e af deßa Bracteat-Mynt med et gammalmodigt L, åro meddelta
Hof-Predikanten och Lectoren i Göthebørg Doctor Wallenstråle.
r bemälte H. Wallenstråles berättelse uti bref af den 29 Dec. 1760.
jas, at de åro funduc 1758 i Feßbergs Soku en half mil från Gö-
rg.
et gammalt Kalendarium Oeconomicum för Linköpings Biskops Stat
slutet af Julii månad står följande mening: „I Lödöse kiöp Bagga-
m Laurentii.
efwet finnes i Örnhjelms Diplomatarium T. 5 p. 173 af Origina-
det slutas sålunda: Nos Andreas Asloensis XL dies, Nos Arno
ngrensis XL dies, Nos Naruo Biergensis XL dies, Nos Jarundus

det underligt, at et fat hwitt Win, et fat rödt Win från Rochelle och et fat Rhenſkt Win köptes til Birger Pehrſons begrafning 1328, och at 234 mark wid paß eller 1100 Daler Silfwermynt anwändes på Specceriers inköpande; men efter tidens prieſer, då 90 ſkålpund Mandlar köptes för ſex mark, kan man nog finna, at man ſamlat wid ſådana tilfällen en otrolig hop människior (5). Hwilket ännu blifwer tydeligare, när man jämför Stadgan af år 1345, uti hwilken föreſkrifwes et wiſt antal gäſter wid Bröllop, Kyrkogångs-öl och Begrafningar. Til följe af denna Förordning war lofgifwit at bjuda til et ſådant gäſtebud en Biſkop med ſina Kanikar, 2 Kanikar utom des, åtta Riddare, fyratio af wapn och tjugu Bönder, hwilka alle woro berättigade, at infinna ſig med ſå ſtort följe, ſom Stadgan af 1344 innehåller, en Biſkop nämligen med 30 häſtar, en Riddare utom Rådet med 8 häſtar, en Swen af wapn med 6 häſtar, och andre med 3 häſtar: Ty på denna räkning war antalet af öfwerflödgäſter åfwen efter Lagens Föreſkrift med Herrar och betjenter inemot 400 perſoner. Såſom en ſärdeles måttelighet förordnas i Gottlands Stadslag, at man wid bröllop intet måtte hafwa mer än fyratio fat, och ſom twå perſoner woro om hwart fat, blifwer likwäl antalet af gäſter öfwer 80 perſoner, ty Präſter, Preſter, Brudfrämor och betjenter woro intet räknade. Således inſänktes yppighet i deßa fordna tider, at et orimmeligt öfwerflöd ſkedde i ſielfwa måttligheten. Men då man talar om tidens dårſkaper, bör man intet förtiga en ganſka hederlig Stadga, ſom på Gottland war införd, då man afſade all ſlags gäſtebud wid begrafningar och i det ſtället gaf kläder och ſkor åt Soknens fattiga.

Rikets tilſtånd från 1250. til 1300.

Öfwerflöd.

(5) Fl. Förnämir B. Ögl. „Hitter madher höka a ſkoghi ſnom ellet almänningi, binder warplå um föter, eigh ma annar borttaka. Uti et Bref, ſom Abboten uti Nydala Kloſter utgifwit 1268 in o- Epiphaniæ, afſtår han en gård i Siwaryth tillika med venatio a- och animalium. Uti 39 Cap. Bygn. B. Ll. förbjudes at gå med ond eller Bikari i annars ſkog, där förbjudes ock at ſätta ſtruf för uti ſin egen ſkog. Alla deßa hushålls-grep ſynas nu för tiden wara de fläſta ſtällen förlorade.

Uti 46 Cap. 2 Boken Gothlands Stadslag ſ. 50 talas om Kalkſtens brande. Så wäl om Tegelſlageri ſom Kalk finnes denna påminnelſe

: beteckna. Baldakin och Sänkt lyste utan twifwel af inwäft Rikets til-
d och filfwer (4). Syndal torde wara Taft (5), Blyant til ftånd från
ventyrs Plys eller Samet (6): och flöfade man med fådana 1250 til
ror på et befynnerligt fätt wid K. Birgers Bröllop, emedan 1300.
n brukade åfwen Baldakin och Blyant til handtäcke och Scha-
ch på häftarna (7). Et annat flags tyg brukade man ock,
i man kallade Hedenftycke, til åfwentyrs torde det hafwa warit
rkiska Tapeter (8), ty man anfåg Turkar denna tiden fom
dningar. Et annat flags tyg war ock i moden, fom hade
nn af Walmog, hwilket förmodeligen warit nog präktigt, efter
fkänktes af Härtiginnan Ingeborg at lägga öfwer Härtig
ks graf wid ftora Feſter. Mäßehakar, Kapper och annan
cko-ftrud af famma tyg förärdes ock af famma Härtiginna,
i jag wet därför intet hwad för flags tyg härmed förftås Yppighet i
. Gull- och Silfwerband woro ock nog allmänna denna ti- Kläder.
. Detta anför man intet fåfom någon befynnerlig heder för
ra förfäder, hwilka man annars plägar berömma för en ädel
ldighet eller fimplicitet. Om detta loford har grund, bör man
inftone intet föka bewis därpå hwarken under Magnus Ladu-
eller den därpå följande tiden. Efter utfeende lär Swenfka
et warit fig i alla tider likt, eller rättare fagdt, likt alla an-
uphöffade folkflag, fom altid inblandat yppighet med inbördes
or, afwund och oenighet, när tidens omftändigheter fådant
nat tåla. En wäl uträknad klokhet och moget förftånd äro
d fällfynta egenfkaper. Lyckligt land, där deßa förtjenfter äro
de hos de Regerande. En och annan här och där förnuftig
niffja kan intet uträtta något färdeles med fit exempel til det
ännas förbättring och wälftånd.

Kalendar. Oeconom. Linkopenſe wid Auguſti månad: „Laat ſylta Kyrſe-
r- It. forwara ath minſto 1 tånna färga til Kirſedrank. It. Laat
da Laagen medh ſuccher oc ueglikor. Wid detta Kalendarium bör
m likwäl göra den påminnelſe, at det intet lär wara äldre än femton-
århundrad, det bewiſar ändå gamla bruk och ſedwänjor. Uti 6. Kl.
K. B. Wäſtmanna-Lagen ſtadgas, at man borde tiunda af Hum-
årdar, men ej af Kierrum, och torde med Kierrum förſtås Kirſebärs
ar, hwilka warit mera bekanta i fordna dagar än nu. Jfr. Ihre
ſſor. T. 1. p. 1066. Det en utländſk Författare anmärkt, at han
t ſedt Kirsbärs-Trä i Swerige utan i Torſtenſons Trägård, torde
dock

(8) Hedenstycke nämnes uti Beskrifningen på Birger Perssons begrafning. Rikets til-
(9) Uti Förteckningen på de gåfwor som Härtiginnan Ingeborg skänkt til stånd ifrån
Upsala Domkyrka, hos Scheffer ad Chronicon Episcoporum p. 151. och 1250 til
hos Peringskiöld Mon. Ulleråk. f. 58, nämnas casula, Dalmatica & sub- 1300.
tile cum duabus cappis, omnia de papauere, och duo panni de papauere
ad ponendum super sepulcrum in solempnitatibus. Du Cange har äfwen
af Scheffer anfört dessa panni de papauere, dock utan at förklara, hwad
det war, och Benedictinerne uti sina tilökningar tilstå äfwen sin okunnig-
het. Plinius L. 8. C. 48. talar om Vestes papaueratæ, men man är li-
ka klok, ty man wet ej heller, hwad de betyda. Vossius menar, at det
war et slags kostelight Linne; Salmasius har en annan tanka och Hardouin
åter en annan. Men mening och gissning blir dock, och ingen ting mer.

§. 18.

När en Prins het Junker och en Prinsessa Jomfru, kan man nog finna, at den inritade öfwerflöden intet sträckt sig til Titlar, så at sämre folk, som ock har sin högfärd, måtte warit illa utstälde, om de intet warit nöjde med sina Dop-namn. Näw ingen uti publique Handlingar fick heta Herre, utan Riddare, icke en gång de, som sutto i Konungens Råd, war det en sällsynt heder, at kallas Fru. De andelige hade likwäl den lyckan at kallas Herre och Fru, ånskönt de annars intet woro så storsläktade: dock wacklade Titlarna äfwen hos dem, och har Abbedissan i Clara Kloster Syster Brigitta Magnussa-Doter den owanliga åran, at kallas hederlig Moder och wälborna Jomfru (1). Men de Heders- och Åre-namn, som gifwas uti publique Acter, åro underrättom skiljaktige från de, som wanka i dagligt sällskap, och härinnan torde man hafwa sådt någon ersättning, som man ock finner, det Borgare-Döttrar från Lund åro kallade Domicellæ. Hwilket Åre-namn war förbehållet åt Prinsessor och de förnämsta i Landet (2). Men man lämnar de gamlas Titlar. Deras gemenliga tidsfördrif och lustbarheter bestodo förnämligast uti daus Tids-för-
och lekar, då som i senare tider. Gamla sedwänjan, som ännu i Bon- drif-
de gästebud är bibehållen, då somlige äta och somlige dansa, war ock i akt tagen i Konung Waldemars Bröllop (3). Af spel war Schach i synnerhet warit i akting, hwilket ock ansågs för en tidsens Adeliga öfningar. Med Schach roade sig Drottning Sophia i Ramundaboda, när Hennes Herrns K. Waldemars

(3) Rimkrönikan ſ. 31. Rikets tillſtånd ifrån 1250 til 1300.

Alla ther the drucko of ato
Ther war dyſter of bohord
Dants of leek of ſager ord. m. m.

(4) Chronicon Holſatiæ hos G. G. Leibnitz Acceſſiones Hiſtoricæ C. 36. p. 95. Ex quorum una Archiepiſcopi Lundenſis a piratis Kylonenſibus fuit deducta, in qua navi fuerunt multæ ciſtæ cum veſtibus pretioſiſſimis & ornamenta Archiepiſcopalia, ſcilicet mitra, baculus, miſſalia, balſamum, lapides pretioſi, biblia & libri & multi ludi Schacki.

(5) Uti den förteckning, ſom Ärke-Biſkop Erik Benzelius upſatt öfwer de handſkrefna böcker, ſom äro i Upſala Bibliotheque N. 26. 4:to förekommer följande: Super ludo Sachorum Tractatus. Början är ſådan: Multorum fratrum Ordinis mei [ſc. Prædicatorum] & diuerſorum ſecularium precibus perſuaſus &c. Slutet: Hunc autem libellum ad honorem & ſolatium nobilium & maxime litterarum ſcientiam Ego frater Jacobus de Ceſolis ordinis Prædicatorum minimus compoſui & ad hunc finem perduxi, donante illo, a quo deſcendit omne datum optimum & omne donum perfectum, Deo gratias & gloria in ſecula ſeculorum. Explicit libellus utilitatis & ſolatii qui intitulatur de moribus hominum & officiis nobilium ſuper ludo Sacchorum. På förſta Pergaments-bladen war denna anmärkning: An. Domini MCDXVI Ego frater Thorinus iſtum librum partim ſcripſi partim ſcribi feci in Conſtantia tempore Concilii generalis - - - & pertinet ad monaſterium Sanctæ Brigittæ in Wadena. Sjelfwa handſkrefna Förteckningen är mig benäget meddelad af min wärda Ämbets-Broder Doctor Carl Jeſper Benzelius.

(6) Magnus Eriksſons Gårds-rätt 1319, §. 8. wid Björkö Mätten. Primark förbjudes i ſamma Gårds-rätt 9. §.

§. 19.

Någon början til deßa öfningar torde til äfwentyrs wara Tornerſpel.
ord af Keiſar Henrik Fogelſångare i tionde århundrad (1).
en rätta uphofsmannen är nämd Godefroi de Preulli från An-
, ſom blef ſlagen 1066 (2). Wid ſlutet af XII hundrad
amo de til Engeland, och under K. Magnus Ladulås bleſwo de
nna i Swerige. Förſta gången, i Swenſka ſkrifter, nämn
Tornei under Erik Läſpe, men det lär ſnarare wara et infall
Författaren til Rimkrönikan än en Hiſtoriſk berättelſe. Icke
omindre torde de fordna Sigill, ſom föreſtälla de förnäma Herr
til häſt, med full ruſtning, wara en åminnelſe af Tornerin-

Rikets tilſtånd från 1250 til 1300.

garna, och är Birger Broſa den förſte ſom wiſar ſig på detta ſätt i Swenſka Handlingar. Så mycket ſom Torneringar warit i de werldſligas ſmak, ſå mycket miſshagade de det andeliga ſamhälle, hwarföre ock uti Lateranenſiſka mötet 1139 faſtſtäldes, at den ſom ſatte lifwet til uti denna wådeliga öfning, intet ſkulle få begrafwas i Kyrko-gården med de annars brukeliga Ceremonier (3). Ja man war ſå upretad emot dem, at man anſåg ſom et otwifwelaktigt Samwets-mål, at ſådane ſjelfſpillingar foro utan frus til helwites (4). Sådana hotelſer afſkräckte likwäl intet de werldſliga, och icke en gång den annars ſtora Klerkwännen Magnus Ladulås. Wid ſådana tilfällen woro Riddarne eller Kämparne utprålade efter behag på många ſätt, och kan man intet wiſſa, at ju många af de förändringar och prydningar, ſom finnas i gamla Adeliga Wapn, hafwa ſina uprinnelſer från Torneringarne. Härtig Erik Månſon wiſar ſig uti ſin fullkomliga Tornerſed på Sigillet, ſittande til häſt med Skölden hängande öfwer wänſtra armen och Lants med Fana i högra handen, ſamt en hjelm på hufwudet, ſom war omgifwen med tolf Fanor. På Sköldarna, Fanorna och häſten, ſer man Lejonet ſom Folkungarnas Sköldemärke (5). När flere af en ſläkt wid et ſådant ſpel [illegible] no ſig, hafwa de til ſkilnad utzirat Sköldarna ſtundom med olika färgor, ſtundom med andra ſkiljetekn. Gemenligen [illegible] delaktige i deſſa farliga luſtbarheter, utan de, ſom woro af [illegible] börd, fördenſkuld ſtäldes deras Sköldar til granſkning [illegible] ſkranket, ſom omgaf Rännarbanen, och för denna orſak [illegible] las Sköldarna i gamla Sigillen merendels lutande; [illegible] uppehöllos Sköldarne dels af Betjenter, dels af [illegible] och härifrån hafwa Sköldhållarne ſit urſprung. [illegible] til ſamlingen genom horn och Trompeter, och [illegible] tagit ſig tilfälle, at ſätta ſådana horn med munſtycke på [illegible] na, til bewis och åminnelſe, at ſläkten warit Tornerare. [illegible] detta kan wara nog ſå wäl om Torneringar, ſom om [illegible] de hade på Adeliga Wapn: det öfriga lemnas til [illegible] ſyſla det är at med alfwar och redighet utföra Wapn[illegible]

Tornerſpel.

(1) Så wäl Rixner uti ſin Turnirbuch, ſom Franc. Modius [illegible] triumphales, göra deſſa exercitier äldre, men at hos deſſa [illegible] ſes och mycken dikt influtit, medgifwes af alla. Men [illegible]

ert, at ju någon Krigs-öfning kunnat wara brukelig länge förut, så at sjelfwa Ludus Troyanus, som hos de Romare warit wanlig, kan hafwa gifwit någon anledning därtil.

Rikets tilstånd från 1250. til 1300.

(2) Chronicon Turonense: Anno 1066. Gaufredus de Prulliaco, qui Torneamenta invenit, apud andegavum occiditur.

(3) Concilium Lateranense A. 1139. C. 14. Detestabiles autem illas nundinas vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerate congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, omnino fieri interdicimus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamuis ei poscenti pœnitentia & viaticum non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

(4) *Cæsarius* från Heisterbach, som skref i början af 13 århundrad, hos Du Change ordet Torneamentum p. 1140. De his vero, qui in Torneamentis cadunt, nulla quæstio, quin vadant ad inferos, si non fuerint adjuti beneficio contritionis.

(5) Afritningen af H. Erik's Sigill kan ses hos Peringsköld så wäl uti des Attartal, som Monumenta Ulleråkerensia.

§. 20.

Försvarswerket och Krigswetenskapen.

De anstalter man fordom i akt tagit til Rikets försvar blefwo ännu bibehållne, och allmänna Ledingar påbjöds nu som förr, när det behöfdes, men härom är talt i första delen. Til Landets widare betäckning hade man nu begynt at anlägga Slott och Fästningar så wäl wid gränsorterna som in uti Landet. Om Tawasteborg, Wiborg och Landskrona är talt i det föregående. Stockholms Slott, Nyköping, Arelwold och Gälagwist äro ock ännu rörde. Åbo Slott nämnes wid år 1308, och torde det warit mycket äldre, fast ingen ting om des första början kan anföras. Wid samma tid nämnes ock Lödöse Slott, Borgholm på Öland och Calmar (1). Deße woro besåtte med Murar och Torn eller Barfrid, som de då kallades. Efter tidens Fästnings-Konst förderades Slottets styrka efter Tornens och winklarnas mycken-het, emedan man därifrån med säkerhet kunde orwa den anmalkande fienden (2). Til så mycket mera styrka för husfwud-muren fördes widare en yttermur och mellan-rummet fyldes med jord, at dermed förswaga Stenkastarnas wärkan. Omliggande Landet der anslager til besättningens underhåll, och hwar Bonde skulle skaffa årligen fyra skäppor eller spann Korn, fyra pund Smör,

Rikets tilstånd från 1250 til 1300.

hwart Skepslag åtta mark penningar, åtta Bönder et laß hö, och twå Bönder et laß wed om winteren och lika så mycket om sommaren (3). Deßa Borgar woro nästan odfwerwinneliga, då de med tilräckeligt manskap och lifsmedel woro förseddе. Dе hade man i brist på Krut andra upfinningar til at oroa de belägrade, ty man brukade Stenkastare eller Blidor, hwarmed fi wäl Folket som Hwalf och Murar mycket skadades. Blidor omtalas i Konunga-styrelsen, och så framt Boken warit författad af Thorkel Knutson som några mena, har man tydeligt bewis, at de denna tiden woro bekanta, hwilket är så mycket troligare, som man långt förut betjent sig däraf i Dannemark. Man fann et annat slags Stormwärk, som man kallade Katt [Catus, war intet annat än et uptimradt Torn, stäldt på rullar eller som fördes til Muren, hwarigenom de belägrande kunde i lika med Muren dels beskjuta dels bestorma de belägrade: men Konst finnes intet wara brukad i Swerige, förän i början Drottning Margaretas Regemente (4). Förswars-Wa belägringar, utom de wanliga, Wärjor nämligen, Sabl och Spjut woro Stör och Sten. Fält-Krigshären stor förändring genom införandet af järnklädda Ry widare kunskap om deras wänningar, ordning och man intet. Wid förestående träffningar brukade tiden genom tjenliga tal upmuntra de sältande. wa förwarat et sådant tal, som K. Swerre i et sådant tilfälle. Han förestälde sina Soldater, et en Bonde haft med sin Son, då han skulle gå i bad Sonen wara munter och dristig och påminna hedren är långwarigare än lifwet. Därpå Son, hwad han wille göra, om han wiste förut at i slaget: Sonen swarar, at han då skulle falla fienden, och med all makt nedergöra alt hwad nom emot. Än om någon kunde försäkra dig, skulle komma utur slaget, säger Fadren; då wore dig, yttrar sig Sonen, och jag skulle med hjerta gå emot fienden: Nå wäl min Son, etdera måste nu ske, war fördenskul wid alt är förut afmätt och beslutadt, den ofega

Rikets tillstånd från 1250. til 1300.

t ting rådda, wärsta fall är i flykten (5). Med sådana och sådant sinnelag war wäl Segren altid owiß, men ke destomindre altid otwifwelaktig: och man hade kunnat omlig trygghet, och utan särdeles fruktan för mißunsannar arbeta på Rikets upkomst, förbättra det som påoar, och rätta det som war i olag, om man ej genom r mäktiga Härtigarne gjordt alla goda anstalter til intet. tats-fel äro sådana, at det bliswer oriml[illegible]ligt och härhoppas bättre tider, då man begådt et enda sådant sel, gen inter wil eller inter kan bota't. Så fordras underlångliga tiders förfarenhet, innan man kan bliswa öfwerwen om otwifwelaktiga sanningar.

ar, Borgholm, Åbo, Tawastehus och Wiborgs Slott nämnas Birgers förskrifning 1308. Se Hadorphs Bihang til Rimkröni. 2. 3. Lödöse och Arewolds Slott m. m. omtalas uti Härtigar's och Waldemars hasda byte 1315. s. 9. Skara hus omröres rönikan s. 132, och torde til äfwentyrs hafwa warit det samma llaqwist.

iga-Stzrelsen 7. Cap. 31. §. och följande gifwer någorlunda be i denna tidens Fästnings-wärk. Uti 33. §. s. 208. beskrifwes Fästsiyrka på detta sätt: "Tås stere stindohorn, wik åtta utskåkka borhafwer, tås fastare är thet hus tik alla wärn, ok tås mere skafa the bade bak ok före ther til strida: ok tås stere barfridi tån iwer iwi allom portom hornom ok wikom, tås fastare är thet hus wärn ok sikrlek. Ar ok jordmunin swa skapadr, at han ma grea gropa ok dinpa, ok thär innan pala åtta mura med steen åtta är thät mögelikt, tha stal watn leda i ta gropa.

ius Ladulåses Förordning de levandis Oelandorum oneribus Act. Sveciæ 1721 s. 222. Quilibet bondo quatuor mensuras hordei, decim pollicum eo modo, quo vulgariter dicitur mund, quatuor lutiri majoris ponderis Oelandiæ hujus, quod vulgariter dicitur, exhibeant annuatim. Insuper quodlibet Collegium dictum Skiplagh arcas denariorum exhibeant annuatim, computatis in quolibet solicim denariis &c. Detta angick egenteligen leswereringen til Borg-Slott. En dylik författning har förmodeligen warit på andra fast därom intet finnes omrördt i gamla Handlingar.

. *Corner* Chronica Novella p. 1168 wid år 1394. Unde inferun, quod *Castrum* nominabant, in quo multi erant viri armati applgeri sine formidine nitentes &c.

(5)

Kyrkans Tilstånd från år 12
til 1300.

§. 1.

Den som läser denna tidens Kyrko-Historia, och flere sådane författat, skulle snart fall kan, at det stod ganska wäl til i Guds Fö dan man fortfor beständigt at skryta af heliga, fo alt. Ser man åter på de Mötes-beslut, som tid fördades, finner man bewis af grufweliga misbr näppeligen skulle kunna tro eller föreställa sig. M mötet, af år 1266, talas om Klerker eller Präster, ker i fängelse, som slogo ihjäl Klerker, som höggo af Klerker, har man swårt at tro, at man läser Röfware-Historia, och det är ej swårt at finna, Stadgar woro nödiga, måtte fördårfwet hafwa allmänt (1). Intet twifwelsmål är, at ju Lärare sätter Gudlösheten i full gång hos åhörarne, och lingens upfyningsmän wisa mindre ömhet om et Chr ne, måste rätta Christendomen mycket förfalla: hwa denna tiden intet bör i allmänhet wänta annat än a stycken, och skenheliga bedrägerier. Påfwarne, som wärden åfwer wästra Församlingen i Europa, wore

föreställa sig, at de haft fullkomligt alfwar med det senare: ty denna tidens Kätterier, under alla sina andra Willo-Läror, inblandade altid bittra klagomål öfwer Påfwarnas och Prästernas ogudaktighet. Men man gör deßa stormäktiga Kyrko-Föreståndare mycken orätt, om man inbillar sig, at de smickrade sig med något hopp om eröfringen af Canaans Land, sedan alla försök alt sedan 1090 warit såsånga och fruktlösa. Af alla korstågen synes K. Ludwigs IX:s från Frankrike hafwa warit mäst wälbetänkt och med största försiktighet anlagdt. Han reser med en mäktig Krigshär til Österlanden år 1248, och ärnar begynna sina eröfringar med Egypten. Med mycken widskeppelse hade han icke destomindre stora Kungliga egenskaper: han war tapper, hushållare, modig och rådig. Damiatta blef intagen, men då han war i begrep, at angripa Cairo, och hans troppar genom sjukdom blifwit förswagade, blef han 1250 med de utmattade öfwerlefwor af Krigshären af de ochristna til sånga tagen. Ludwig den IX löste sig från sångenskapen med 8000 mark Gull, och uppehöll sig sedermera i Canaans Land til 1254, då han wände tilbaka med heder, om man så behagar, men utan någon nytta hwarken för de Christna i förlofwade landet eller för sitt eget Rike. Genom K. Ludwigs olycka förgick lusten för deßa Kors-dårskaper hos de werldslige Herrarna. Men helige Fadren i Rom hade imedlertid tagnat sig af en ganska härlig förd, då han under påskåf af heliga Krigen hade insamlat otroliga skatter från alla underliggande Konunga-Riken. Han kunde fördenskul intet bringa öfwer sitt Påfweliga samwete, at låta en så indräktig yra aldeles afstadna. Påfwen Gregorius den X til wärkets kraftigare befrämjande sammankallar då et allmänt Kyrko-Möte, som skulle hållas i Lion i Frankrike år 1274 (2), uti hwilket först och främst skulle handlas om Canaans Lands intagande, sedan om Romerska och Grekiska Kyrkans förening, och ändteligen om sedernas förbättring. Til detta märkwärdiga Kyrko-Möte insann sig et ganska stort antal af Biskopar, Abbotar, Probstar m. m. så at några utsätta wid församlade Prelater och Klerker til siuhundrade personer. Eswanligheten wet man intet, hwilka warit från Swerige deputerade til detta andeliga sammanträde, dock har Arke-diakonen Nicolaus från Upsala förmodeligen warit närwarande, hwarom

Kyrkans tilstånd från 1250. til 1300.

Mötet i Lion 1274.

Kyrkans tilstånd från 1250. till 1300.

framdeles widare nämnas skal. Huru sednas förbättring blifwit wärkställd genom denna ypperliga församling af Kyrkans wyddiga Fäder, wet man wärkeligen intet. Det är allena bekant at Påfwen sielf klagade, det Prelaterna gjorde ända på werlden (3), och måste man tilstå, at man hast hiskeliga afskräp ibland Kyrkans förnämsta Ämbetsmän. Historie-skrifwarnes intygan de kan understundom tillåta inwänningar och undantag, men Påfwen Gregorius X bör man intet misstro, då han talar om sina Ämbets-Bröders upförande. Uti et Bref til Biskop Henrik i Lüttich af år 1273 förebrår han honom, at han hast illiga barn både för och sedan han blef Biskop, at han hade Abbedisa til offentelig frilla, at han uti gästebud uti et hus skap tilstädt, at han på twå och tjugu månader warit Fader sorton barn, at han satt en annan af sina älskarinnor til disa i et Kloster och åfwen med henne hast barn, och at sina gårdar höll en ordentelig Serail, hwilken han upfy Nunnor och andra qwinspersoner. Således tog Biskop akt sitt kyskhets-löfte. Påfwen Gregorius X lär dock lidande med sin Bröders swaghet, han warnar fördenskull manar, och därmed war det alt (4); men om en Le liten del i något sådant försedt sig, upretades alla jelser. Förbättring i sederna war fördenskul högst ningen emellan Grekiska och Latinska Kyrkan blef enigheten förblef icke destomindre alltid den samma naans-hjelpen hade des önskeligare framgång, och hade orsak at wara nögd, då han fick penningen.

(1) Concilium Colonienſe 1266 C. 31, 32, 33. och uti Con nenſe 1268. förbindes Clerici at bära wärjor och gör tjufwar C. 4. p. 618 hos Hardouin.

(2). Kallelse-Brefwet til Ärkebiskopen i Ridarås och i Upſ apud urbem veterem Id. Aprilis anno ſecundo eller 1277, fördt af Vaſtovius uti des Vitis aquilonis p. 181.

(3) Uti gamla berättelsen om Mötet i Lion, som Bir denna klagan wara uprepad af Påfwen Gregorius dixit (Papa) quod Prælati ſanebant cuerz totum

(4) Gregorii X:s Bref til Biskop Henrik i Lüttich (Lie är tryckt hos Hardouin in Actis Concilior. T. 7. p. 1 ſinner, denna Prælat mycket wärre anſlag än man

§. 2.

Kyrkans tillstånd från 1274 til 1309.

Tionde til Canaans lands eröfring m. m.

Til följe af det beslut som blef fattadt i Lion, skulle tiende en af alla andeliga inkomster upbäras til förloswade Lands angelägenhet och undsättning, och det i sex år, räknade från midsommarsdagen 1274. Apostoliska Upbördsmän affärdades denskull kring hela Christenheten at insamla penningar (1). Påfwen lät ock afgå sin Faderliga skrifwelse til Arke-Biskopen och alla Biskopar i Sverige, at de skulle tillika upmuntra sin förtrodda hjord, at på alt möjligt sätt befrämja et så Christeligt wärk och at rycka de heliga orterna ur de otrognas oheliga besittning, och skulle de förmana sina åhörare, at påtaga sig korset med wäl i hjertat som på arten, och hade de at hugna sig af synnernas förlåtelse och ewiga saligheten, antingen de sielfwe påtogo sig at fara til Jerusalem, eller legde andra i sitt ställe, eller ock med ett manskott af sin förmögenhet befordrade så Christeliga afsikter. De skulle ock njuta alla de förmåner, som tilförne uti de allmänna Kors-tågen woro förundte. Alle Kors-Farare blefwo då tagne uti S. Pehrs och Romerska Stolens hägn, så at de af ingen Kyrkan sökas eller stämmas kunde, utan woro fyldige at endast swara för Romerska Stolens Legater. Från alla räntor på upplåtna Capitaler blefwo de tillika aldeles frikallade, om de än genom ed förpliktat sig til deras betalande. Biskoparna lämnades frihet at utsätta ort och ställe, hwar de ämnade hålla sina Kors-predikningar, och alla, som med andakt afhörde dem, förlätes 100 dagars aflat för sin pålagda penitentz, och hade Biskoparna en fullkomlig frihet at emottaga penningar för alla slags seelser efter mälens bepröswade beskaffenhet. Befallningen om Kors upsättande uti Kyrkorna förnyades tillika, på det de ogne efter förmögenheten måtte hafwa tilfälle, at uträcka hjelpande händer til detta Christeliga storwärk (2).

(1) Gregorius X. Circulaire-Bref til Upbörds-Commissarierna och Fullmagten dem til Bertrand Amalrici, som afsickades til Sverige och Dannemark, dateras Lugduni decimo secundo Kal. Octobris Pontificatus, anno tertio eller 1274. Cum itaque Sacro generali Concilio nuper congregato Lugduni decimam omnium Ecclesiasticorum reddituum & proventuum ad terræ prædictæ [Sanctæ] subsidium per sex annos a festo nativitatis Beati

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

sti Johannis Baptistæ transacto novissime, duxerimus concedendam &c. Bresvet lär ej wara tryckt, och finnes ibland Epist. Gregorii X. P. P. an. 3. n. 198, communiceradt af Etats-Rådet Langebeck.

(2) *Gregorius* X. *Fulconi* Upsalensi Archiepiscopo & universis Episcopis suæ Provinciæ Dat. Lugduni XV. Cal. Octobr. anno tertio *eller* 1274. Bresvet finnes hos Vastovius p. 182. Han hänförer Bresvet til 1273, men därutinnan lär wara feladt, ty Gregorius blef wald 1271 den 27 October.

§. 3.

Man har ordsak at tro, det Swenske Prelaterna med [illegible] aktighet efterkommit heliga Fadrens wilja i sina Kors-predikogar. Åtminstone har man namn på åtskilliga, som häreft[er] togo sig peregrims-färd til Canaans land. Ibland dessa [illegible] man först påminna sig Biskop Henrik från Linköping, [illegible] der resan gjorde sitt Testamente i Marseille i April månad [illegible] (1). Uti hans sällskap woro Finwid Kyrkoherden i [illegible] Heymund Probsten i Wisby, Riddaren Olof Gren, [illegible] ro från Husby, hwilka alla woro församlade i [illegible] Accon 1283 i Julii-månad. Likaledes har en [illegible] gjordt sitt Testamente 1286, sedan han påtagit sig [illegible] K. Magnus Ladulåses Faderbroder Bengt [illegible] i Östergöthland, och deß resa til Förlofwade Landet [illegible] förut. Deße och flere andre, som man intet wet namn på, [illegible] wa wisswels utan uti sin andäktiga wälmening trott sig [illegible] delar fullgöra Påfwens wälbehag. Man kan doch wara [illegible] tygad, at de förwärfwat sig heliga Fadrens wälsignelse [illegible] om de med penningar behagat betyga sin andakt, [illegible] den war detta hufwud-affigten af detta heliga förehafwande.

Upbörd til Canaans land.

til detta ändamålet affärdades genast Bertrandus [illegible] hwilken wid näst föregående §. nämnes, och war han [illegible] Upbördsman i Norden, eller rättare sagdt i Swerige och [illegible] nemark, i sin års tid: men sedan han blifwit befordrad [illegible] skop, kom Hugutio Kyrkoherden i Castellione til Swerige [illegible] ken tilförne warit Påfwelig insamlare i Norrige. [illegible] kom til Swerige med Påfwen Honorii IV:s [illegible] nus Ladulås af år 1285, och kan man [illegible]

t han af en så lydig Son blifwit med all wälwilja emottagen 3). Imedlertid hade P. Martinus IV förordnat Biskopen i Westerås at draga förſorg om upbörden, hwarföre ock Honorius V befaller honom at öfwerlämna de indrifna penningar til den nsförmälte Hugutio (4). Man ſer härutaf, at Påfwen intet brſummade at utkräfwa heliga Landshjelpen, faſtän ingen fråga ar om någon wärkelig härfärd eller korståg. Sammanſkottet ar likwäl Hans Helighet lika angeläget och behageligt. Påfwen ade ock tilräckeliga ſkäl at wara angelägen om denna inkomſt, h han war intet at förakta, emedan ſumman för ſem års tid llena, ſom utgådt från Swerige i detta afſeende, ſteg åtminſto- e til 84000 Dal. S:mt i goda penningar (5). Lägger man här- i afgiften för Pallium, Servis-penningar och mera dylikt, lär an intet bedraga ſig, om man påſtår at Apoſtoliſka Skattkam- aren i Rom indragit allenaſt i Magnus Laduläſes tid ifrån Swerige öfwer en tunna gull, ſå at Påfweliga Cancelliet fick na Pergaments-lappar ſkäligen wäl betalta. Men ingen må , at deßa utgifter woro de enda, ſom gingo ur Riket til Öf- erherden och hans underhafwande. Den ene Apoſtoliſke Nuntius er den andra hedrade landet med ſina beſök, hwilka alle ſkulle fwa ſin möda betalt. Påfwens Legat Johannes af Tuſculum, m war befullmäktigad til Swerige år 1286 och följande, wi- de en ſärdeles återhållighet, när han lät ſig nöja med 70 mark ilfwer om året af Upſala Stift (6). Aflösningar för wiſſa ott, ſom intet kunde winnas utan i Rom, Aflats utfärdande, tenſkaps tillåtelſe i förbudna lederna, Påfweliga utſlag i wå- dre mål och flera ſådana anſökningar gåfwo altid tilfälle til nya ifter från landet och nya inkomſter för Påfwiſka Stolen; ty Rom erhölls ingen ting utan penningar, där penningar kunde as. K. Waldemars aflösning, ſom efter all ſannolikhet blif- lämnad något när wid början eller kort för Mötet i Lion, ej heller hafwa ſkedt utan koſtnad. Man kan då intet un- at Riket under en ſå tärande Gudsdyrkan alt mer och mer ottades, faſt landet i början under kloka Regenter intet kän- ſärdeles tunga däraf, och en allmän nöd, ſom i ſådana ändigheter tryckte alla borgeliga ſamhällen, intet kunde räknas enſkylt olycka.

Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

exigere & recipere ſuprà temporis non obſtante nomine terræ ſanctæ ſu- Kyrkans
prædictæ curares &c. Dat. Romæ apud S. Sabinam Kalend. Ibris Pont. tilſtånd
nri. an. primo eller 1285. Detta Bref är ock tagit af de från Rom från 1250
ankomna Acter. til 1300.

Härom får man underrättelſe uti de nu några gångor nämnda Acter från Rom. Det ſom hit hör är under denna titel för år 1282. In regnis, Provinciis & terris infra ſcriptis deputati fuerunt per ſedem apoſtolicam decimarum Collectores, qui inferius nominantur ad colligendam decimam terræ ſanctæ ſubſidio deputatam - - - - Item in omnibus partibus Regnorum Daciæ & Suetiæ, Magiſter Bertrandus Amalrici Canonicus Remenſis Domini Papæ Capellanus fuit Super-Intendens &c. Sedan Danſka Upbörden är anförd läſer man följande angående Swerige: Item in Regno Suetiæ collectæ ſunt in uniuerſo ex decima XIV.[m] IV.[c] XXXI. [1443½] marchæ & dimidia marcha denariorum de Suetia. Item CCCC. L. Marchæ argenti ad pondus Suetiæ ab - - Epiſcopo Lincopenſi. Item de obventionibus crucis & ſatisfactionibus & condempnationibus delinquentium ibidem habitæ ſunt pro terra ſancta C. LXVII marchæ argenti in pondere Suetiæ. När man nu lägger tilhopa deſſa 1443½ mark penningar, ſem mark penningar räknade på hwar mark ſilfwer, til de 450 och 167 mark ſilfwer, lär en hwar kunna märka, at den utſatta ſumma är riktig, faſt man intet ſätter 16 lod eller mark ſilfwer högre än til 24 Dal. S:mt.

Johannes miſeratione diuina Tuſculanus Epiſcopus Apoſtolicæ ſedis legatus Venerabili in Chriſto Patri Archiepiſcopo ac diſcretis viris Præpoſito ac Capitulo Upſalenſi ſalutem in Domino &c. Vos propter guerrarum diſcrimina & aliarum oppreſſionum anguſtias quibus partes Sueciæ agiteri dicuntur, ac propter facultatum tenuitatem vos aſſeueritis fuiſſe grauatos, Nos tribulationibus & oppreſſionibus veſtris paterno compatientes effectu, ac volentes propterea etiam impoſitionem procurationum anni prædicti ſic mite ſicque pie vobiſcum agere, quod nullam de nobis habere querelæ materiam habeatis &c. diligenti deliberatione præhabita vobis, Archiepiſcopo, Præpoſito ac Capitulo ac clero ciuitatis & dioceſis Upſalenſis exemtis & non exemtis, Abbatibus & locis Ciſtercienſis ordinis, qui jam de hiis certa ſolutione facta nobiscum deuote ac voluntarie concordarunt, pro noſtris procurationibus primi anni LXX marcas boni & puri argenti ad pondus Colonienſe duximus imponendas &c. Datum apud monaſterium Claræ vallis Lingonenſis dioceſis VI Id. Novemb. Anno Domini M.CCLXXXVII. Apoſtolica ſede vacante.

§. 4.

Den förſte Påfwelige Nuntius, ſom hedrade Swerige med ſin närwaro under detta tidehwarf, war Cardinalen Guido, ſom Påfwelige Legater.

an-

naden Guido utan at inskränka eller försvaga förbemälte Kyrkans
t, tillåt icke destomindre, at Arke-Biskopen i Upsala och Bi- tillstånd
i Linköping måtte förbyta bannlysningen uti en mindre sat- från 1250
h dräglig are Kyrko-aga. Guidos förordnande i detta til 1300.
r dateradt i Lybeck i October månad 1266 (4), så at Kar-
ns wistande i Swerige warit ganska kort. Man kan
, at han ej heller haft särdeles framgång med sin Kors-predikning,
några enskylta personer påtagit sit på hans upmuntran at
til Lifland: ty K. Waldemar så wäl som Härtig Magnus
länge andra göromål och affikter. Dock som man finner af
ius Labuläses Testamente, at han utsatt en wiß Summa til
ngen af sit Liflandska Kors; kan wäl wara, at han til be-
de af sin benägenhet emot Romerska Hofwets Gesanter gjort
ant löfte. Efter Guidos bortresa lär man i några år wa-
i för bestå af Romerska Sändebud, men wid år 1286
Tusculanske Biskopen Johannes befullmäktigad til Norden.
genom har man tilförne berättat, at han af ömhet och med-
t för Swenska Församlingen, jämnkat sina förplägnings-
peter för et år til 70 mark Silfwer, eller 1680 dal. S:mt.
) han gjordt til Församlingens förbättring wet man intet,
ast år, at han i det målet gjordt ingen ting. Man har ock
at twifla, om han för egen person någonsin warit i Swe-
jast han haft sina utskickade här i Landet (5). Icke dest-
e har han warit nog alfwarsam uti sin fordran, emedan
genom Bref från Clarawall i Frankrike 1287 i November
, at den af honom pålagde Summa skulle wara betald in-
ästkommande Michelsmäss, i widrig händelse förbjuder han
Arke-Biskopen och alla Capitels-Herrarna at gå in uti nå-
dyrka, och om de allenast i tio-dagars tid därefter försum-
at afbörda skulden, bannlysas och excommuniceras de til al-
ar (6). Dockskwäl på det Arke-Biskopen och Dom-Capi-
tet måtte förmycket betungas genom denna afgift, tillåtes dem
bära Summan af hela Clericiet i Stiftet, Cistercienserna
undantagne, som tilförne insunnit sig med sit offer. Emot
utslag wädjade Arke-Biskop Magnus under Apostoliska Sto-
som då war ledig, hwarföre ock så wäl han som Capitlet
dret förfaro som förr uti sina andeliga förrättningar. Det-

nengus, på Påfwens wägnar Prioren för Pred
Sigtuna, at lämna aflösning åt de sökande, och
wederbörande någon hälsosam plikt, i fall han sk
begådt någon oordentelighet (7). Hwad som nu
Johannis Tusculani Apostoliska Bodskap i Nord
förnämsta, och tillika ingen ting, om fråga är
Församlingen. Man bör likwäl intet förtiga den
sade Dominican-Munkarne i Dannemark, Swer
när han gaf dem tilstånd, at för sina Kloster int
Silfwer af räntepenningar, rörwadt gods och al
wärfwad Egendom, så framt Målsäganden inte
nas (8). At flere utskickade ifrån Rom på Påfv
funnit sig i Norden under dessa femtio åren, är
och hafwa Påfwelige Upbördsmän til wackert an
Orter: men deras underhåll afdrogs gemenligen af
morna, så at man på den räkning kan intet alb
wistande för en ny tunga för Landet, ehuruwäl m
ra försäkrad, at de tillåtit en skälig wälplägning.

(1) *Bzovius* wid år 1265. §. 7.

(2) Frater *Guido* miseratione diuina tit. Sancti Laurentii in
Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus dilectis in Christo fi
dinis Prædicatorum in Regno Daciæ & Svethiæ salutem in
Datum Lundis VI Id. Junii Pontificatus Domini *Clem*
anno secundo. Vidimationen är af Biskopen i Wiberg
1266. Brefwet finnes i Örnhjelms Bullar. T. I. p. 43

venerabilibus in Christo Patribus Dei gratia Upsalensi Archiepiscopo. & ...
...opensi Episcopo Fratri *Guidoni* &c. Olim felicis recordationis Guilielmi ...
Episcopus Sabinensis & Apostolicæ sedis Legatus ad correctionem, & ...
...rmationem Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum de Regno Sue...
...quodam statum cognoscitur edidisse, contra transgressores ipsorum ...
...poenas apponens, in quas non observantes vel in contrarium venientes ...
...euit incidere ipso facto. Verum quia præsentis temporis infirmitas di...
...tæ Censuræ rigiditatem non patitur, & plerumque propter humanam ...
...litatem contingit, ut quod propter remedium est statutum, in laqueum ...
...periculum convertatur, Discretioni Vestræ, quæ fungimur auctoritate ...
...mittimus, ut statuta memorata in suo robore duraturis, circa poe...
...appositas possitis moderamen congruum adhibere, ac ipsas in alias ...
...us periculosas & magis portabiles, prout saluti animarum expedire vi...
...tur, commutare. Datum Lubeke III Id. Octobris Pontificatus Domi...
Clementis P. P. IV. anno secundo.

...*hannes* miseratione Divina Tusculanus Episcopus Apostolicæ sedis Lega...
..., Venerabili in Christo Patri Archiepiscopo, & discretis viris Decano ...
...ac Capitulo Upsalensi salutem in Domino &c. Dat. apud Monaste...
...Clarevallis Lingonensis Diocesis VI. Id. Novembris Anno Dom. ...
...C. LXXXVII Apostolica sede vacante. Här förekomma dessa ord: Ecce ...
...Venerabili Patre Burgalensi Episcopo, & nuntiis nostris, qui de ...
...ibus Sueciæ redierunt, &c.

...ctta breffwrites af det i förra Anmärkningen anförda Bref. Dictas le...
...gitimæ matchas infra festum beati Michaelis proxime venturum, quem ...
...is pro primo, secundo & tertio termino, peremtorie assignamus, ...
...da, dari & assignari integraliter faciatis, alioquin Vos ex nunc prout ...
...tunc ab ingressu ecclesiæ suspendimini, quod si per decem dies hujus...
...di suspensionem duxeritis tolerandam, Vos & omnes & singulos de ...
...pitulo ex nunc prout ex tunc in scriptis eisdem excommunicationis vin...
...o innodamus. &c.

...lt dette är uprepadt i Alhamsta Visitatens Bref til Prioren för Predi...
...oderna i Lincöping. Frater *Ranuccius* miseratione Divina Albanensis ...
...scopus dilecto in Christo Priori Fratrum Prædicatorum Sictoniæ Upsal. ...
...cel. Salutis in Domino. Expositis sanctissimo Patri & Domino, Do...
...no *Nicolao* Papæ IIII. pervenit nobis ex parte Venerabilis Viri *Ma...* ...
Electi Ecclesiæ Upsalensis petitio continebat, quod cum olim Reveren...
Pater Dominus *Johannes* Episcopus Tusculanus tunc in Partibus *Sueciæ* ...
...ostolicæ sedis Legatus certam pecuniæ quantitatem pro suis procuratio...
...ibus impositam Viris ecclesiasticis mandasset, certis loco & tempore sibi ...
...dista, seu nomine solui & assignari, Antecessor solvendis suspensionis & ex...
...communicationis sententias generaliter proferendo, Christianitatem dictæ sedis & eorum ...
...& ecclesias supponens ecclesiastico interdicto. Idem Electus, sentiens ...
& Clerum etiam Upsalensem in præmissis plurimum aggravatos, ad se ...
...n super his Apostolicam appellant, & confisus de hujusmodi appellatio...

ööd har han icke allenaſt ſkänkt til Domkyrko-hwalfwen 100 penningar, dubbelt ſå ſtor ſumma til Fönſtren, til Predik- i tretton mark gull, man och något gods i Sandby til ſin melſe m. m. (1). Jacob Erlandſon är längt mera bekant ſina trätor med Konungarna i Dannemark, man har talt t om honom tilförne. På Möderne war han anförwandt Ärkeb. Abſalon och Andreas, på Fäderne har han warit errarna til Ellinge och Alfwaratorp (2), han war således af a hederlig ſläkt. Men til hans och Rikets olycka war han ſå ſtorſint och högmodig, ſom han war ſtorſläktad. Och han wiſade ſin högdragenhet emot K. Chriſtopher ſielf, han af honom tagen til fånga 1259 och någon tid i band wjor fängſlad qwarhållen på Hagenſkog Slott på Fyen. Ri- om bärdſwer i interdict, han blef och återſtäld i ſin förra , och ſaken förebragen inför heliga Fadren i Rom, af hwil- wiſten genom ändteligt utſlag afgjordes, at Ärkebiſkopen ſkul- d 15000 mark ſilfwer tilfredsſtällas; men ſamma år döddе b Erlandſon och des årliga åminnelſe ſkulle begås den 18 arii, XII Kal. Martii (3). Hans eſterträdare war Erland, ue förbigås uti den förteckning ſom är upſatt här i Lund på iſkoparna, och lär ordſaken wara, at han intet fått pallium, an han kallas allenaſt Archielectus wid ſin död, ſom timade (4). At han warit ſatt i fängelſe af Kåjſar Rudolf, är twifwel et förſeende, faſt det äfwen af Pontoppidan berät- ſ). Alt grundar ſig på den klagoſkrift ſom Ärkebiſkop E. bit, hwilken man tilägnat åt Erland, faſt den ofelbart lär til A. B. Eſkil, hwarom man talt tilförne. Trugoth efter- Erland och döddе 1280. Johannes Dros döddе 1289, genom Ärkebiſkopliga ſätet eller Thronen intogs af Johan Brand. Man har allenaſt i ſtörſta korthet anförd denna ning, emedan man egenteligen bör ſöka en omſtändelig un- relſe om deſſa Herrar i Danſka Hiſtorien, dit äfwen man ter et nogare uprepande af Johan Brands öden. Men an äfwen haft del i Swenſka twiſtigheter, bör man likwäl got ſätt förnya hans åminnelſe. Man hade redan för hans rjat wid Dom-Capitlet i Lund at upteckna deras namn uti ſkilt bok, hwilka genom andeliga gåfwor eller på annat ſätt

Lyrlands tilſtånd från 1250 til 1300.

Ärke-Biſkopar i Lund.

des Ledamöter någon besynnerlig förmån, eller ock an
sig wärdig af Dom-Capitlets hedrande åtanka (6).
fattning är gjord 1293, året för än Arke-Biskopen
Menweds anstalt blef tagen i fängsligt förwar och s
borgs Slott i Seland. Härom är talt tilförne, och
fattat Danska Historien kunna widare rådfrågas an
na Herrens märkwärdigheter. Men det som af dem
wil man allenast med få ord nämna, nämligen, at s
et nog besynnerligt sätt sådt tilfälle at frälsa sig frå
rå Arrest och förfogat sig til Lybeck, har han däri
en Stadga af år 1299, til de Handlandes förmån
stådes, af innehåll, at när något Lybsk Fartyg på de
lydde under Arke-Biskopen i Lund, förolyckades, skulle
mindre Skepp och Gods tilhöra rätta ägaren, och S
ket wara tillåtit at sielfwa berga så mycket de förmådde
behålles allenast, at om någon af Landsfolket wid sådd
gjorde biträde, skulle han med skälig Bärgare-Lön
hogkommen (7).

(6) Liber Daticus Lundenſis i Mon. Scanenſ. V. 2. p. 128.
Kal. Jan. Anno ab incarnatione Domini MCCL. II. obiit p
Uffo hujus loci Archiepiſcopus ſextus, qui inter cetera mun
dona terram in Sandby &c. Item ad quamlibet refludinem
majorem centum marcas denariorum, item ad feneſtras eccleſi
den. ad ambonem XIII mar. auri item unam capſam pro r
deris VIII marc. &c. Jfr. Chronicon Selandiæ p. 67.

(64) Erlandi är utelämnad uti gamla förteknimen på Ärke-Biſkoparna här i Lund, och läſes i Mon. Scan. V. 2. p. 262. hwilket är nog förſynet: hit, och kan wäl ingen annan orsak wara dertill än hwad i ſielfwa S. sagdt är. Ulti Lib. Dat. Mon. Scan. V. 2. p. 143 wid X Kal. Sept. finnes om honom anteknadt: Anno Domini MCCLXXVI ob. piæ memoriæ Erlandus hujus eccleſiæ Archi Electus &c. Kiöpenhamnſka Handſkriften af Lib. Dat. kan upfylla det ſom på detta ſtället är utelämnadt i Monumenta Scanenſia. Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

(65) Pontoppidan Annal. Eccl. T. 1. p. 158.

(66) Exemplaret af Liber Daticus ſom förwaras i Kiöpenhamn ſtutas med den här nämnda Författning. Den finnes intet uti det Exemplar, ſom är på Bibliotheqvet i Lund, hwarföre den ock intet är intryckt uti Monumenta Scanenſia, hwar Liber Daticus annars är tryckt. Man kan förden-ſkul läſa Ärke-Biſkop Johans förordnande, emedan det öfwertygar om denna Ärkes uptänkſamhet til at förwara åt gamla Skrifter ſin trowärdighet: Anno Domini Milleſimo ducenteſimo Nonageſimo tertio Venerabilis Pater Dominus Johannes ſecundus, Lundenſis Archiepiſcopus, Sueciæ Primas in præſentia Capituli ſtatuendo mandauit & mandando ſtatuit, ſub excommunicationis ſententia, ut præſens Liber Daticus, qui & Catalogus Sanctorum, remaneat ſemper in Sacriſtia, nec inde asporteur, niſi ex mandato Archi-Epiſcopi vel conſenſu Capituli, dum aliqua quæſtio vel dubietas fuerit ſuper contentis in ipſo, vel per ſcripta in ipſo credatur poſſe declarari. Item prohibuit ſub anathemate, quod nullus præſumat in eo aliquid ſcribere niſi ex mandato Archiepiſcopi, qui pro tempore fuerit vel Capituli & tunc in præſentia fide dignorum de Capitulo ſcribatur, quod ſcribendum fuerit, ad hoc ſpecialiter deputatorum.

(67) Breſwet ſtadfäſtes Dreyer Specim. J. P. Lub. p. 118.

§. 6.

Ärke-Biſſoparnas Primat-rättighet i Lund.

At de förre Ärke-Biſkopar i Lund ingit mycken del uti Kyrkliga Förſamlingen, kan man inhämta af det ſom tilförne är ſagdt, men ſedan Ärke-Biſkop Andreas ſänder man gamla Lecken til Lundſka Biſkoparnas inblandande i Swenſka Kyrkor, ſå at deras wärdighet af Primas har alt mer och mer förminſkat ſig ända til en blott titel. Icke deſſomindre, ſå mycket mer wet, har Alexander den ſiettes förordnande intet ändrat, ej heller någon annan Påfwens åtgärd blifwit uphäfwen, utan Ärke-Biſkopen i Upſala war ännu år 1516 wälbefogad at kalla wi-ſitatorer och lägga emot Pallium af Ärke-Biſkopen i Lund. Derför den förſte, om hwilken man finner anteknadt, at han blef

wigd

fordna rätt (1). Anledningen til denna nyhet to
at Jacob Erlandſon, den orolige Prelaten i Lun
Februarii månad 1274, och des efterträdare Erl
Pallium, då han med inga Arke-Biſkopliga ſyſlor
ſig. Ingen willrådighet kan då yppa ſig, hwarf
gat utſe andra Biſkopar til denna ädeliga högtid
tande. Man förebär wäl, at Ark. B. Folke blifv
Gregorius X:de, 1273 (2), då Jacob Erlandſon
de, men det grundar ſig på Vaſtovii felaktiga an
denna Påfwes wid detta tilfälle utfärdade Bref är
då likwäl det kan intet nekas, at de äro ſkrefna
Auguſti månad, hwilket långt förut af Arke-Biſ
påminit är (3). Man ſtyrkes ännu mera i den hä
ning, emedan de följande Arke-Biſkopar i Upſal
någon ſwårighet, at efter erhållen bekräftelſe af P
låta wiga ſig i Lund. På det denna Ceremonie
mycket mera anſtändighet förrättas, hade altid
från Upſala i ſit följe någon annan Biſkop från
lår han äfwen under reſan genom Swerige njuti
plägning på Swenſka Biſkops-gårdarna. Man
den förklaring, ſom Arke-Biſkop Magnus gjorde
Capitlet i Upſala 1285, då han hade i ſinnet a
wigningsreſa och tillika begärt, at Biſkop Bo ſk
wille göra honom följe. Biſkopen i Linköping war
benägen därtil, men ſom hans Företrädare i ämb

iſkopen i Linköping för den gången intet war pliktig at följa nom, och at all den ynneſt och wänſkap, som han kunde åt- uta på Biſkopens gårdar, intet borde anſes annorlunda än så- n en perſonlig wälwilja och ingalunda komma under namn af ttighet (4). Sålunda finner man ännu intet, at Årke-Biſko- rne i Upſala wägrat at emottaga wigſelen af Årke-Biſkopen i nd, och torde den föreburna inwigning, ſom omröres wid Jar- s ordination, kan hända intet betyda annat, än at Biſkopen i köping warit närwarande i Lund wid Jarlers wigning, och ſådant ſätt wärkeligen haft del däruti. Kan ock wara, at wenſke Årke-Biſkoparne anſedt det för mera hederligt at bliſwa gade til ſitt Ämbete genom pålåggande af Årke-Biſkops-hän- , än när detta ſkedde af deras Lydbiſkopar. Men ſom man ika nog kan föreſtälla ſig, at de gärna welat undgå utländſka oer-upſyner, har man redan begynt at anhålla om Pallium af lfwen ſielf. Årke-Biſkop Jacob Iſraelſon gjorde ock ingen ighet wid wigſelns emottagning i Lund, men anhöll icke de- indre, at Pallium måtte honom öfwerlämnas af någon annan ſkop genom Påfwelig nåd och bewågenhet. Han hade ock i ta aſſeende affärdat Domherren Andreas från Upſala och kohoerden Simon från Girſtad. Årke-Biſkopens ombud n Lund gjorde wål inwänning däremot på den grund, at den- förrättning tilhörde ock Årke-Biſkopen i Lund: men då Swen- Fullmäktigarne erindrat, at det i manna-minne intet warit i k, antwardades Pallium åt Biſkoparna i Linköping och Roſkild, n ſkulle widare öfwerlämna det til Årke-Biſkopen i Upſala. etta ſteg ſkulle likwäl intet anſes ſåſom inbrott i Lundiſka Pre- ns rättigheter (5). Med hwad grund de Swenſke utſickade nat påſtå, at man i mannaminne intet haft exempel, at Årke- kopen i Upſala emottagit Pallium i Lund, kan man intet så a weta, emedan man intet kan upwiſa någon mer än Folke, hwilken man med tilförlåtelighet kan påſtå, at han på annat bliſwit inſatt i ſin wärdighet. Det är likwäl möjeligt, at företrädare Årke-Biſkoparne Jarler och Lars ſått Årke- kops-märket af någon annan, fast ingen kunſkap är oß där- uti Tidens Handlingar lämnad (6). Årke-Biſkop Jacobs trädare Johannes Odolphi har efter utſeende aldrig fått

Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

Lundiſka Årke-Biſkoparnas Primat-rättighet.

Kyrkans tilstånd från 1250. til 1300.

Pallium. Magnus Boson, som redan nämndt år, gjorde ingen swårighet wid at antaga wigselen i Lund, men han begärde ifr destomindre, at Pallium måtte honom lämnas af Påfwen sjelf. Ansökningen föredrogs genom en Klerk från Upsala Stift wid namn Herming eller Hemming. Kaniken Petrus från Lund protesterade däremot efter wanligheten, hwilken twist hyckades slu lunda wid Romerska Hofwet, at Påfwen Honorius den IV:de öfwersände Pallium til Lund, dock utan at afgöra den uppkomna stridigheten, emedan Hans Helighet förklarade tillika, at Ärke-Biskopen i Upsala war, det oaktadt, lika befogad til sin rätts wi dare utförande (7). Denna medelwäg anstod likwäl intet M nus Boson, hwarföre han ock dödde utan Pallium. Mißh heterna emellan de Nordiska Ärke-Biskops-Säten utbröts alt mer och mer, hwilka ock förökades därigenom, at Bovo från Wäxiö och en Canonicus från Skara wäl Upsala Dom-Capitels Utslag under Ärke-Biskopen i anledning härutaf låter Ärke-Biskopen i Lund stämma Probsten och Dom-Capitler i Upsala, at antingen i e ner eller genom fullmäktiga infinna sig wid hans D wiß därtil utsatt dag. Men Dom-Capitlet i Upsala, at Lundiska Prelaten hade intet at befatta sig med Swerige, wädjade emot stämningen under Påfwen at man på Swenska sidan utan omswep gjorde tiæ eller Lundiska Biskopens Öfwerherdaskap til stigt. Johannes Grand war då innehafware af Stolen i Lund, en man intagen af mycken högdragenhe jämte af mindre förtjenst än en Absalon och Andreas tager i det hänseende Upsala Dom-Capitels förhållan deles onåd, och ansåg det, som en förgripelse emot wärdighet, utestänger fördenskull Dom-Probsten Församlingens gemenskap och afsätter alla Dom möter från sina ämbeten. Denna oreda tilldrog sig Biskops-Sätet war ledigt efter Ärke-Biskop Så wida man intet har kunskap om de mål, som Bovo från Wexiö och Kaniken Nicolaus Vadulp ra til sitt anställda wad, kan man intet säga, a pitlet i Upsala förgådt sig eller ej: men det torde

welsmål, at de appellerande i otid beſwårat ſig, då man i Swerige war angelägen om at afſkudda ſig Lundiſka Ofwer-upſynen. Hwarföre ock Johannes, ſå ſnart han blifwit wald til Ärke-Biſkop i Upſala, utgaf ſitt Herda-Bref emot Ärke-Biſkopen i Lund 1290 i November månad, uti hwilket han förklarade alla dem för bannlyſta, ſom underſtodo ſig at låta afkunna antingen de redan utgifna Bref från Lund, eller de ſom hädaneſter til Upſala Domkyrkos förſång därifrån utfärdas kunde. Och anſåg han Lundiſka Prelatens upförande ſå mycket mer otilbörligt, ſom man redan andragit beſwär emot utſlaget hos Apoſtoliſka Stolen, innan Ärke-Biſkopen i Lund ſkridit til Bannlysning (9). Oſämjan emellan högwördige Fäderna ſtadnade intet härwid, utan Ärke-Biſkop Johannes i Upſala wille hwarken emottaga wigſel eller Pallium i Lund; utan reſer i egen perſon ur landet, i hopp at blifwa hedrad i bägge deſſa angelägenheter af heliga Fadren ſielf: men han dödde på wägen 1291 i Frankrike på en ort ſom kallas Prouinum (10). Biſkop Bovo i Wexiö war imedlertid med döden afgången, och Dom-Capitlet i Wexiö förklarade genom ſitt utgifna beſlut 1292, at de hädaneſter aldrig på något ſätt ſkulle bjuda til at qwälja de rättigheter, ſom Upſala Kyrka warit innehafware utaf, och de andra Dom-Capitel i Riket wille förſwara (11). Man affärdade ock Ombudsmän från Upſala Dom-Capitel Nicolaus Decanus och Kaniken Laurentius til Rom, i affigt åt beſtrida inför Påfwen ſielf Lundiſka Primats-rättigheten, på det man en gång måtte blifwa frikallad från det odrägeliga beſwär ſom detta Primat förde med ſig (12). Twiſten war redan föredragen wid Romerſka Hofwet innan Påfwen Nicolaus den IV dödde, och ſåledes innan ſlutet af år 1292, och Cardinalen Benedictus hade ſådt undersökningen om händer, men ſåſom ſamma Cardinal efter Coeleſtini afſägelſe 1294 blef Påfwe ſamma under namn af Bonifacius den VIII, updrog han hela målet Johannes Biſkopen af Tuſculum (13). Medan man med denna rättegång ſyßelſatte ſig i Rom, hade Dom-Capitlet utwalt ommälte Nicolaus Decanus til Ärke-Biſkop i Upſala, hwilken dem ej kunna ſå mycket lättare undgå Lundiſka Ärke-Biſkopens biträde wid antagandet af ſin wärdighet, ſom han wiſtades i Rom och ſåledes förmodeligen ſkulle winna den förmån, at

Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

af Påfwen sielf bliswa hedrad med tilbörlig insättning uti Ämbetet. Men härwid förekom en ny swårighet: Nicolaus war wäl kelgen affatt från sin Decanats-Syssla af Ärke-Biskopen i Lund. Huru wida denna Prelat warit berättigad at göra det eller ej, war ännu oafgjordt, emedan twisten om Lundiska Primat låg ännu under Apostoliska räfsten. En Canonicus från Upsala Carl Erlandson wid namn, som ock war i Rom, när Wgl Acten kom dit, protesterade äfwen emot walet och den därwid i akt tagna process. En ny undersökning om walet blef då anförtrodd åt bemälte Cardinal Benedictus af Påfwen Coelestinus IV (14), men när Benedictus sedermera blef Kyrkans Öfwerherde, [illegible] åter en annan förordnas som borde pröfwa och skärskåda [illegible] wanda = [illegible]mål. Denna Rättegång hade kunnat bliswa [illegible] långwarig eller ewig efter Romerska Hofwets långsama men [illegible] liga Stats-Konst. Nicolaus fattar då et beslut, som för [illegible] hwilken intet war wan wid Romerska wingleriet, kunde [illegible] både besynnerligt och åswentyrligt, han afsäger sig all [illegible] som honom genom walet kunde wara tilfallen och upd[illegible] målet til Påfwens eget godtfinnande (15). Härigenom [illegible] all ransakning om walets laglighet, och sedan Johannes [illegible] pen af Tusculum hade frikallat Nicolaus från den honom [illegible] suspension och gjordt honom skickelig til Ärke-Biskopliga wärdigheten (16), förordnade honom Bonifacius til Ärke-Biskop i Upsala, hwarpå han sedermera blef wigd 1295 af den ofta nämnde Johannes Tusculanus, och undfick Pallium af tre Cardinaler Matheus, Benedictus och Guilielmus (17). Detta alt war tan twifwel ganska hederligt, och man kan wara försäkrad, [illegible] dant bliswit utwärkadt genom anständiga och tjenliga medel, kunde wara i Romerska Hofwets smak. Sjelfwa hufwudet som rörde Lundiska Primatet, nämndes intet, det hwarken [illegible] tades eller affkaffades, ej heller förklarades Lundiska [illegible] skops-Sätets Dom för laglig eller olaglig, utan Johannes [illegible] upplöser eller efterger den endast i afseende på Nicolaus [illegible] merska Hofwet förstod sin sak bättre, än at i hast [illegible] betydande mål. Det har i alla tider warit Romerska [illegible] favorit-grep at draga wigtiga ärender ut på tiden. Man [illegible] lämnade bägge parterna uti swißhet och uti et twetydigt [illegible]

förpliktades bägge til lydnad och undergifwenhet. I Swerige hade man ordſak at wara någorlunda nögd, at man åtminſtone för den gången intet warit twungen at underkaſta ſig Lundiſka Stolen, och Danſke Prelaten hade ej heller ordſak at klaga, då hans förmenta och gamla rättighet hwarken förändrades eller upphäfdes. Så förhåller ſig altid en ſlug Domare, ſom wil ſtöta ingendera parten, och bedraga bägge. Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

(r) *Gregorius* X. til Fulko och Biſkop Iſrael i Weſterås. Bägge Breſwen äro daterade i Lion 1274, 15 Kal. Septembris, och finnes hos Vaſtovius Vitis aquil. p. 185 och 186, och ſkulle Biſkop Iſrael haſwa twå eller tre Biſkopar til medhjelpare wid wigſelen. Imedlertid war Pallium leſwereradt til en Canonicus från Upſala benämnd Rogerius, ſom ſkulle öfwerlämna det til Biſkopen i Weſterås.

(s) v. *Dalin* S. R. H. 2 Del. ſ. 253.

(t) *Benzelius* Mon. Eccl. p. 200.

(u) Denna Förklaring lyder ſom följer: In nomine Domini Amen, Anno Domini Milleſimo CC. LXXX. quinto Non. Aug. Nos Magnus Dei gratia Electus Upſalenſis confirmatus pro conſecratione noſtra Lundis iturі proteſtamur ſimpliciter & fatemur expreſſe, quod Venerabilis Pater Dominus Boo Lincopenſis Epiſcopus non tenetur nos ſequi hac vice Lundis pro conſecratione noſtra obtinenda, ſed ſi forte nos ſequuturus fuerit, hoc faciet de affectuoſa & gratuita, qua circa perſonam noſtram afficitur, voluntate. Item quia Venerabilis Pater Dominus H. quondam Lincopenſis Epiſcopus, dicti Boo anteceſſor immediatus, Dominum Jacobum ſanctæ memoriæ Anteceſſorem noſtrum proximum Lundis ſequebatur pro conſecratione ipſius Domini Jacobi optinenda, timet dictus Dominus Boo ex hujusmodi bino actu ſibi & eccleſiæ Lincopenſi poſſe in poſterum præjudicium generari: Nos igitur prædicto Domino Boo ſuisque ſucceſſoribus & eccleſiæ Lincopenſi præcauere volentes, proteſtamur publice & fatemur expreſſe quod ex hujusmodi bino actu nullum ſibi vel ſuis ſucceſſoribus ſeu eccleſiæ Lincopenſi præjudicium generetur. Item ſi contigerit Nos ad curias ſeu grangias ſæpe dicti Domini Boo divertere & ipſe in eis nobis aliqua neceſſaria adminiſtrari fecerit, proteſtamur expreſſe, quod nobis & ſucceſſoribus noſtris nomine Upſalenſis Eccleſiæ, nullum jus per hoc requiratur ſimilia exigendi a Prælato Eccleſiæ Lincopenſis, ymmo renuntiamus omni allegationi & exceptioni & omni juris acquiſitioni, quæ nobis vel noſtræ eccleſiæ acquiri poſſet in præjudicium Eccleſiæ Lincopenſis ex prædictis vel aliquo prædictorum. Öfwer detta yttrande har Upſala Dom-Capitel gifwit ſit witnesbörd af ſamma dag, hwilket finnes i Antiquitets-Archivum afſkrifwit af Codex Membran. Lincopenſis.

för Ärke-Biskopen i Upsala, så härigenom ingen annan än Ärke-Biskop Jarler. In regiſtro felicis recordationis Gregorii IX Prædeceſſoris noſtri noſcitur eſſe repertum, quod olim Pallium tum per Canonicos Eccleſiæ Lundenſis, nuntios tunc pro Upſalenſi E fuerat Anteceſſori Tuo Archiepiſcopo Lundenſi transmiſſum eidem per eundem Archiepiſcopum aſſignandum, Vaſtovius p. 189. Efter na anledning bör man tro at Ärke-Biskopen i Lund lämnat til Ärk. Jarler, då förmodeligen wigſelen torde wara på ſamma emottagen, faſt det förmenas i allmänhet annorlunda, och curatorernas utlåtelſe blifwer än obegripeligare, ſå framt inte hålla före, at Ärke-Biskopen i Lund uppdragit ſin förrättning annan Prelat.

(7) Uti det i förra anmärkningen anförda Honorii den IV:s Bref hållet för Upſala Dom-Kyrka med deßa orden: Ceterum mus, quòd per hoc Tibi vel Eccleſiæ Tuæ nouum Jus tur vel prædictæ Upſalenſi eccleſiæ in proſecutione Juris ca circa præmiſſa ſibi competit, quoad petitorium in aliquo

(8) At ſaken förhåller ſig til alla delar, ſålunda ſom i förde, kan man inhämta af Johannis Epiſcopi Tuſculani wen Anagni 1295 d. 23 Julii. Ingången af ſamma hannes miſeratione Diuina Tuſculanus Epiſcopus Univerſis ras inſpecturis ſalutem in Domino. Dudum pro parte Wexionenſis Epiſcopi ſuffraganei Eccleſiæ Upſalenſis tunc ne deſtitutæ & Nicolai Vadulfi Canonici Scarenſis ex grauaminibus, quæ a Præpoſito & Capitulo ejusdem eisdem Epiſcopo & Canonico dicebantur illata, contra & Capitulum ad Venerabilem Patrem Archiepiſcopum dicitur exſtitit appellatum &c. Originalet finnes i och är afſkrifwit af Örnhjelm i des Bullarium T. 1. p. twiſt yppade ſig således intet af Frågan om Pallium, utan

(10) *Chronicon* Archiep. Upſal. p. 63. Scheffer yttrar ſig, at han intet har ſig bekant, hwar Proninum war beläget. Efter E. Benzelii mening Mon. Eccl. p. 206, bör det heta Provinum, och då är det Province i Champagne.

Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

(11) Omnibus præſentes litteras intellecturis Capitulum Wexionenſis eccleſiæ Salutem in Domino JEſu Chriſto. Amicabilis unionis & pacis concordiam ſervare volentes noſtris præcipue ſuperioribus & Metropoli videlicet Upſalenſi Eccleſiæ, cui ad debitam obedientiam cum omni reuerentia recognoſcimus nos teneri, & ut materia diſſentionis & rancoroſitatis, quæ ſuccreuit & radicare videbatur inter prædictam Upſalenſem Eccleſiam ex una parte & noſtram ex altera, propter quasdam appellationes temporibus Venerabilis Patris Domini Bouonis benedictæ memoriæ quondam noſtri Epiſcopi ad ſedem Lundenſem interpoſitas, de quibus eccleſia ſæpe dicta plurime gravatam ſe aſſerit, hinc inde ſopita ſit penitus, & neglecta, bona fide promittimus, quod aliquos impugnare volentes jura Upſalenſis Eccleſiæ ſæpius jam prætactæ, quibus ab antiquo fuerat uſa, & quæ tenere ac ſuſtinere voluerint ceteri Eccleſiarum Regni Prælati & Capitula, de cetero non fovebimus conſilio vel auxilio infra Regnum vel extra publice vel occulte. In cujus rei teſtimonium ſigillum Capituli præſentibus eſt appenſum. Datum anno Domini M. CC. XCII in die Beatæ Margaretæ Virginis. Detta Document finnes i Örnhjelms Dipl. T. 1. p. 524.

(12) Härom witnar Biſkop Petrus från Weſteräs uti den Fullmagt han gifwit åt Nicolaus Decanus och Laurentius Canonicus från Upſala Dat. Færingsö XII Kal. Julii, hos Meſſenius Scond. T. 12 p. 78. Stjernman i Anm. til Petri Nigri Biſkops-Krönika ſ. 43 utſätter den XVI Kal. Julii, men denna ſkilnad är ej betydande. Men at v. Stjernman ſ. 41 hänför Brefwet til 1288, torde wara förſkrifwit. Swenſka Fullmäktigarnas ärende war ad repræſentandum de noſtro & eccleſiæ noſtræ nomine coram ſanctitate veſtra & ad exponendum damna, gravamina & importabilia onera, quæ obvenerunt, obveniunt & obvenire poſſunt nobis & prætatæ eccleſiæ Upſalenſi pro eo & ex eo & ea occaſione & cauſa, quod Lundenſis Eccleſia contra nos & eccleſiam Upſalenſem jus vendicat & vendicare nititur Primatiæ, aſſerens quod Upſalenſis Electus a Lundenſi Archiepiſcopo confirmationem, conſecrationem & etiam pallium recipere teneatur.

Detta bewiſes af Johannis Epiſcopi Tuſculani Bref ſom är anförde en del under N. 8. Han yttrar ſig därutinnan widare: Cauſis autem hujusmodi, inter quas diſcutiendum, concurrebat cauſa Primatiæ, quæ eſt inter magis ardua computanda, ad Apoſtolicam ſedem deductis pro parte prædictorum Præpoſiti & Capituli fuit felicis recordationis Domino Nicolao Papæ IV humiliter ſupplicatum &c. Idem autem Dominus Nicolaus Sanctiſſimum Patrem & Dominum noſtrum Dominum Bonifacium VIII, tunc Dominum Benedictum Tit. Sancti Martini in mon-

tibus

Servorum Dei dilectis filiis Præpoſito & Capitulo Eccleſia
lutem & Apoſtolicam benedictionem &c. De hit hörand
Venerabilem Fratrem noſtrum Nicolaum Archiepiſcopu
tunc Decanum ipſius eccleſiæ in remotis agentem & præ
Eccleſiæ Archiepiſcopum elegerunt, contra quam Electio
ctam & ejus Proceſſum per dilectum filium Carolum Erla
ipſius eccleſiæ tunc in Romana curia exiſtentem exſtitit app
tio ipſo ad ſedem eandem legitime devoluto, dilectus fili
de Murrone tunc Coeleſtinus Papa quintus prædeceſſor no
ctionis hujusmodi nobis tum Tit. Sancti Martini in mon
Cardinali diſcutiendam commiſit.

(15) *Bonifacii* VIII Bulla 1295 efter de nyligen anförda or
que ante diſcuſſionem plenariam electionis prædictæ ſicut
ad apicem Apoſtolatus aſſumtis, idem Archiepiſcopus cu
videre quieti, juri ſi quod ſibi in electione hujusmodi re
tum in noſtris manibus renuntiauit expreſſe.

(16) Biſkop Johannis Tuſculani ord uti des åberopade Bre
Nos itaque mandato ejusdem Domini noſtri humiliter o
prædictam ſuſpenſionis ſententiam, ſi qua fuit, etiam in q
ctum Dominum Nicolaum tetigit, auctoritate prædicta rela
telam, & relaxatam per præſentes denuntiamus, ipſumqu
ſcopalem & Epiſcopalem habilem reddimus dignitatem.

(17) Denna berättelſe ſkiljer något från den ſom förekommer
Arch. E. Upſ. hos Scheffer p. 66. och Benzelius Mon. Ec
åro likwäl intet ſtridande, dock påhängdes intet Pallium af
ſom Rhyzelius ſäger ſ. 37. Det här är anfördt bekräfta
nu nämnda Bulla: Eundem Nicolaum ipſi Upſalienſi Ec
trum noſtrorum conſilio præfecimus in Archiepiſcopum & P
prudentiæ curam & adminiſtrationem ipſius eccleſiæ ſpiritua

liano & Benedicto sanctorum Cosmæ & Damiani Diaconos Cardinales fecimus exhiberi, saluo jure Ecclesiæ Lundensis, quæ in eadem Upsaliensi ecclesia jus Primatiæ asserit se habere. Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

§. 7.

Men Rom:rska Hofwets wingliga förhållande wid detta tilfälle förtjenar wärkeligen upmärksamhet. När Påfwarne lämna Pallium för Upsala Ärke-Biskopar åt Ärke-Biskopen i Lund, förbehålles icke destomindre åt Upsala Ärke-Biskops-Säte all sin rätt, och när denna helgedom skickades til någon annan än Biskopen i Lund, göres samma förbehåll för Lundiska Ärke-Biskopen. Det är ej swårt at begripa, det man i Rom war mera angelägen, at den upkomna trätan skulle hållas wid magt, än afgöras. En slughet som utan twifwel war lönande och indräktig, men aldrig kan gillas af ärligt folk. Christendom wil man intet lämna, ty den lär man wißerligen intet under detta tidehwarf wid Apostoliska Sätet i Rom. Hufwudfrågan rörde oftelbart Primats-rättigheten, man kan ock medgifwa, at ärendet war swårt, causa inter magis arduas, som Johannes Tusculanus uttrycker sig, efter det angick höga och förnäma Prelaters rättigheter; men swårt och oredigt war det ingalunda. Förty om man welat hålla sig wid gamla inrättningen, war det oförnekeligt, at Ärke-Biskopen i Lund hade Primatet öfwer Swenska Församlingen. Men Romerska Hofwets beslut äro wißerligen inga Ewighets-Förordningar; man hade funnit tjenligt at öfwerända kasta Hamburgiska och Bremiska Jurisdiktionen öfwer Nordiska Kyrkan, och kunde således ingen ting hindra så kallade Apostoliska Stolen, at uphäfwa Påfwe Alexander den III:s Stadga, hwarigenom Primatet öfwer Sverige blef anförtrodt åt Biskopen i Lund, så framt man intet warit sinnad at på annat sätt draga förbel af dessa Prelaters wenighet. Wåre egne Historie-skrifware hafwa ock gjordt saken nog oredig, då de under namn af Historia hafwat efterwerlden med egna och aldeles ogrundade gißningar. Således säger man, at Ärke-Biskopen i Upsala Magnus Bonde råkat i Påfwens onåd, efter han lärt wiga sig af Ärke-Biskopen i Lund, hwarföre han ock aldrig fådt Pallium, och at det Lundiska Primatet.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

åfwen gjordt kallsinnighet hos Påfwen sielf emot Lundiska Biskopen (1). Den som behagar läsa igenom Honorii den IV:s Bref til Arke-Biskopen i Lund, af år 1285, lär aldrig finna minsta tecken til onåd hwarken emot den ena eller andra. At intet Lundiske Prelaten ådragit sig Hans Helighets mißgunst, skiöjes deraf, at honom anförtroddes Pallium, som skulle öfwerlämnas til Magnus: så at det war intet Påfwens fel, at Magnus dödde utan Pallium, hwilket Scheffer längst för detta anmärkt (2). Det är ock nog besynnerligt, at man af det åberopade Bref af Honorius den IV wil bewisa, at Swenska Församlingen wann något högre anseende wid Romerska Hofwet än förr, då ju ingen ny bewågenhet härutinnan betygades för Sverige, att både wigsel och Pallium skulle hämtas från Lund. Den enda, nest som Swerige i deßa omständigheter skulle synas hafwa tit af sin höga Romerska Förman, war at Primat-tvisten nades oafgjord, hwilket likwäl mer bör tilskrifwas en slug än bewågenhet. Likaledes kan förekomma nog owäntadt, att colaus Allonis fick sin Biskops-wigning i Awignon, då den afgjord sak, at det skedde i Anagni (3). Men det är nog at uppehålla Läsaren med flera dylika gißningar: men för modeligen wisat rätta sammanhanget af Primat-tvisten, som den uti tilförlåteliga handlingar föreställes, utan tingen saken war hederlig eller wanhederlig för Sverige utinnan behöfwer man så mycket mindre bemantla sådana beskaffenhet, som nu för tiden kan wara lika mycket Lundiska Primatet war billigt, lagligt eller anständigt nödsakad i fordna och nyare Historien at tala om längre gare och wanhederligare saker.

(1) v. *Dalin* S. R. H. 2 D. s. 297. Man kan dock till wa någon anledning härtil af *Johannes Magnus* och deras gißningar öfwertyga intet mer än wåra tiders

(2) *Schefferus* ad Chronicon Archiepiscoporum p. 57.

(3) När man läser några af wåra nyare Historie-skrifware så annan tanka, än at *Bonifacius* den VIII redan *Nicolaus* Allonis til följe därutaf blifwit wigd där ropar man sig på *Eric Benzelius* M. Eccl. p. 208 wi och intet Awignon.

§. 8.

Kyrkans tilstånd

I det föregående har man sedt Swenska Kyrkans tilstånd i från 1250
seende til sin högsta Förman i Rom, och des mindre öfwer- til 1300.
de i Lund; Til en del har man under K. Magnus Ladulåses
gemente berättat de ansenliga förmåner, som Kyrko-Staten Kyrko-Stadgar.
f denna Herren bekommit. Man bör ej heller förbigå andra
rfattningar, som til Swenska Församlingens widare anseende
t nytta åro i akt tagna. Således finner man, at Påfwen
hanus IV hafwer tillåtit år 1261, at man i Linköpings Stift,
de korta dagarnas skuld ifrån början af Oktober til slutet af Fe-
uarius, måtte begynna Meßan och Gudstjensten för dager (1).
an synes kunna sluta härutaf, at man tilförne warit nödsakad
förrätta hela Gudstjensten på Sön- och stora Helgedagar,
dan det war ljust, och såsom den borde wara lyktad wid Non Otteſång.
t klockan tre efter middagen, har man oftelbart warit twungen
bruka både skyndsamhet och afkortning. Men genom denna
a stadga kunde alting ske med anständigare ordning. Man kan
intet twifla, at ju samma tilstånd sträckt sig til andra orter,
t man ännu intet funnit något därom wara upteknadt. Sam-
i Påfwe Urbanus IV har ock på förenämnda år 1261 gjordt
annan nog märkelig Förordning, hwarigenom de, som woro
lutne ifrån Kyrkan för någon förseelse, som intet war allmän-
ligen bekant, fingo tistånd at gå i Linköpings Kyrka på Petri
enuli dag, som war egenteligen förbemälte Kyrkas Patron-dag.
rsaken war, at wid denna Högtid ganska mycket folk försam-
des, hwarigenom sådane syndare, som annars för sin andakts
sning gärna wille insinna sig wid en sådan Högtid, lätteligen
nde blifwa rögde och deras pålagda Bikt uppenbar, så framt
an märkte, at de höllo sig utan för Kyrkan (2). Såsom en
synnerlig märkwärdighet bör ej eller förgåtas, at Landet warit plå-
dt ganska mycket af Drist-Präster, hwarföre man ock uti Telge Kyr- Drist-Präs-
möte under Ärke-Biskop Jocob Israelson beslöt, at ingen Kyrkoher- ster förbju-
måtte betjena sig af sådana Land-löpare, så framt de intet kunde das.
wisa sin Biskops tillåtelse. Dese andelige Landstrykare woro
ndmånligast Tyskar, Frisländare, Engelsmän och Danske, hwil-
t kan wärka underliga omdömen om underliga tider. På sam-

ingen dödelig synd, och som understodo sig at neka u
ten under Påfwen i Rom, alle deße utslutas albele
kans gemenskap, så wäl som alle de Lekmän, som v
dilputera om Tros-Artiklarna (3). Men i synnerh
Ocker och Ränta förbjudes. mycket upretad emot dem, som togo interesse eller
utlänta penningar; ty antingen de woro Lekmän
om de intet efter trenne föregångna påminnelser gå
räntan tilbaka, ansågos de på stunden såsom bann
straff äfwen den borde undergå, som utlegde rum t
gare (4). Denna Läran är wäl til alla delar Can
wäl anledningen är tagen af gamla Testamentet.
nog swårt at begripa, hwarföre Påfwiska Präster
mycken nit wisade sin afsky för ränte-penningar, d
intet haft någon naturlig fasa för andra inkomster (
nan Stadga, som rör allmänna Gudstjensten, lär o
til denna tiden, då där förordnades at alle Präste
Riket borde hålla fyra ordenteliga Meßor om året,
Nya Festier. heliga Trefaldighet, en om Jungfru Maria för K
Rikens allmänna wälfärd, en om de heliga Martyr
och Biskop Henrik för Karelens trygghet och wälgå
för K. Magnus Ladulåses själ, och skulle de först
tid utlysas förut för menigheten, på hwilken dag de
pens förordnande hållas skulle, men Månsmeßan
sjungas på Konungens årsmots-dag, så framt inter
lankommande Fest det hindrade, då den til en annan

1) *Urbanus* Ep. S. S. D. ad perpetuam rei memoriam. Pijs fidelium votis præſertim hiis pro quibus fideles ipſi divinis officiis magis intenti exiſtant, libenter annuimus illa proſequimur favoribus opportunis. Cum itaque ſicut exhibita nobis pro parte Venerabilis fratris noſtri Nicolai Lincopenſis Epiſcopi petitio continebat, quod in Regno Svaciæ, in quo Lincopenſis eccleſia ſituata conſiſtit pro magna parte cujuslibet anni ſint dies adeo breues videlicet a principio menſis Octobris usque ad finem menſis Februarii inclusiue, quod miſſa & alia divina officia ante horam Nonam complenda nequeant more debito celebrari. Quare nobis idem Epiſcopus humiliter ſupplicauit, ut dictis menſibus ante lucem diei miſſarum ſolempnia celebrandi licentiam concedere dignaremur &c. Datum Romæ ap. Sanctam Mariam - - - - trans Tyberim XII Kal. Dec. Pontificatus n. primo. Örnhjelm Bullarium T. 1. Urbanus IV 1261 til 1264.

a) *Urbani* IV Bref härom daterat V. Kal. Mart. Pont. n. primo kan ſes hos Örnhjelm Bullar. T. 1. p. 417.

3) Kyrkomötet i Telge under Jacob Erlandſon (Iſraelſon) är tryckt i Upſala 1525, men å nyo uplagdt af C. Nettelblad Schwed. Biblioth. 2 Delen, och det, här omtalas, ſes igen p. 129. Nicolai Stat. Memb. I. punctus 2. p. 144. Excommunicati ſunt omnes aſſerentes non eſſe infernum, item prohibentur ex eodem ſub ſententia excommunicationis Layci diſputare de fide vel de articulis fidei publice vel occulte. Punctus 15. Item qui ſimplicem fornicationem & uſuram ſerioſe negant eſſe peccata mortalia, hæretici ſunt cenſendi & per canones excommunicandi. Punctus 16. Item omnes qui dicunt ſe Papæ, Romanæ eccleſiæ & ſedi beati Petri non ſubeſſe, hæretici ſunt cenſendi.

4) *Nicolai* Stat. Punctus 17. Qui dicunt publicos uſurarios ſepeliendos, ſunt excommunicati. Punctus 18. Uſurarii ſive Clerici ſive laici, niſi uſuram poſt trinam admonitionem reſtituerint, vigore ipſius ſtatuti ſunt excommunicati ipſo facto. Punctus 19. Inferiores Epiſcopis ſingulares perſonæ, quæ locant domos uſurariis, ſunt excommunicati.

5) 4 Moſ. Bok 23: 19. Pſalm. 15: 1. Luc. 6: 35. Men annat är at taga Ocker af en ſom är i nöden, och annat är, at förbehålla ſig billig ränta af en, ſom för merä winning och rikedom lånar penningar. Man kan näſtan intet föreſtälla ſig annat än bedrägeri under denna ſkenheliga tidens andeliga Stadgar, och torde detta haſwa warit et grep til at få bruka de förmögnare Leikmäns capitaler, då man under bikt och penitens kunde pålägga dem lån til de andeliga. Men en widare underwiſning hör intet hit. Den ſom wil underrätta ſig om Canoniſternas bedrägleri i detta målet, kan läſa Thomaſii anmärkningar til Lancellotus ſine åtſkilliga ſtällen.

6) *Nicolai* Archiep. Statuta p. 138 hos Nettelblat. Quilibet ſacerdos Upſalienſis Provinciæ, cujuscunque ſtatus, conditionis vel eminentiæ fuerit, teneatur has ſubſcriptas miſſas ſpeciales ſingulis annis, unam de Sancta Trinitate & aliam de beata Virgine pro Domino Rege & ſtatu Re-

godt, och de förr wedertagne Kyrko-seder bleſwo del
dels ändrade, eller ock aſſkaffade. Wid döpelſen br
utom watn, ſalt och olja. I Nordiſka orterna
tjent ſig af många olämpeliga ting wid nöd-dop, d
på watten. Man har underſtundom doppat barnet
dom i ſnö, underſtundom döpt det med öl, och
fattades, har man ſpottat i handen, gjordt kors dä
ſtet och ryggen, och uprepat tillika ſielfwa inſtiftel
Uti wåra Swenſka Lagar finner man likwäl intet
beſynnerligheter, utan det war brukeligt, at Faddra
Ceremonier wid Döpelſen. der och Gudmoder, ſkulle föra barnet til Kyrkan oc
ſig watten och ſalt. Oljan hade Präſten ſielf, hv
med korſande, brinſigning, böner, ſalt och watns
eller barnets nederdoppande förrättade Acten (2). D
nerligt, at man ſnart ſagt i alla tider warit omhugſ
wid Sacramenternas bruk förbättra ſielfwa ſaken
ningar, merendels onödiga, likſom Chriſtus och Ap
haft ſig bekant, huru en ſå helig och angelägen
ſkulle utföras. Såſom Faddrarne ſkulle tjena til w
pelſen war wärkeligen förrättad, och tillika wid tilfäll
ſorg om barnets upfoſtran, woro de aldeles oum
Men denna rena och oſkyldiga ſak blef ock med nya t
les omſkapad. Man updiktade fördenſkul en andelig
mellan Faddrarna och barnet, ſom man i wåra o
Gudſiſwolag. Detta hade kunnat wara oſkyldigt

blifwa så mycket mer bindande, skulle denna förbindelsen lägga hinder i giftermål, på det man mätte hafwa tilfälle genom eftergift, benådning eller räfst göra sig betydelig. Til följe härutaf blef det icke allenast förbudit at bygga äktenskap emellan Faddrarna och dop-barnet, utan ock emellan Faddrarnas barn. På samma räkning kunde ej heller twänne Faddrar gifras med hwarandra. Et dylikt fadder-släktskap blef ock helgadt emellan den som döpte och barnets föräldrar (4). At man äfwen i Sverige erkänt dessa dårskaper, är helt tydeligt af wåra gamla Lagar, då där stadgas om nöd-dop, at äktenskap intet uphäfdes wid sådant tilfälle, fast fader eller moder döpte barnet, och har man sig ießutan bekant den äktenskaps-skilnad, som skedde emellan Härtig Waldemar och Thorkel Knutsons Doter, emedan den sednare hådt Fadder til den förra (5). Men det wore för widlöftigt at uprepa alla de nya och onödiga tilsatser, som man gjordt wid Döpelsen. När barnen kommit til mognare ålder skulle de fermas eller confirmeras. Detta kunde ock haft någon nytta, ty det kan ätid wara gagneligt och upbyggeligt at påminna både ungdom ch ålderdom om wigten af Döpelsen. Men härwid gjordes ock å hop icke-allenast umbärliga utan ock skadeliga bihang: Biskoen, allena skulle förrätta fermelsen, barnet smordes i pannan med eliga oljan, hwarpå stället omlindades med bindlar, hwilka om redje dagen däreſter uplöstes af Prästen och förbrändes: ock unde detta sista förrättas af Faddrarna, så framt man hade ng wäg til Kyrkan. Wid Fermelsen kunde ock Biskopen efter hag ombyta barnets namn. Detta alt kunde wäl genom-hör och förmaningar skaffa någon upbyggelse, men när fermelsen eddeltes åt siu års gamla barn, måste nyttan blifwa liten nog , och när den anſågs, såsom et nödwändigt Sacrament, ilket intet kunde förrättas mer än en gång, blef widskepelsen are än upbyggelsen. Och på det intet skulle fattas, woro Fer-se-Faddrarne samma wilkor underkastade, som Dop-Faddrar, genom denna förbindelse upwäckres samma hinder i äktenskap, genom annat Gudsfwolag (7).

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

Fermelse.

(4) Man kan härom läsa Kristin Rätter Frostatings-Lagen Bal. 2. Cap. 2. Där stadgas, at moder wid sådana tilfällen får sielf döpa sitt barn.

nytta betiena sig af Islåndarens Joan Olavii syntag
tryckt i Köpenhamn 1770.

(2) 1 Fl. Kl. B. Wästg. L. Hwad neddoppandet angår, s
gamla språket drápa i watn, som man kan se af fö
ning och flera ställen hos J. Olavius.

(3) I början behöfdes intet flera ån twå Faddrar. Gudf
barnet och Gudmodren säja namnet. 1 Fl. Kl. B. Wäs
ra stadgades, at wid gåfebarns döpelse skulle twå
och en qwinno-fadder wara närwarande, och om flick
sätt: Nicolai Statuta hos Nettelbat p. 158. Membr.
Puerum leuent de sacro fonte duo masculi & una fœmi
lam duæ fœminæ & unus masculus & non plures, nisi C
matres Consanguinei sunt leuati vel in sacris constituti.

(4) Man kan härom läsa Gregorii den IX:s Decretales L
til öfwerflöd J. H. Böhmer Jus Eccles. T. 4. p. 1
Grunden til denna orimmeliga lära är lagd af Kåjsar J
århundrad, L. 22. C. de Nuptiis.

(5) 10 Fl. Kristna B. Wästm. L. Om Härtig Waldema
nad talar Rim-Krönikan s. 89.

Tha skildis Hertug Waldemar
Wider sina Husfruga ꝛc.
The skildes ath för Gudsöfwa Lag
Henne Fader hade han hullit
Til Christendom thet hafwer wallit.

(6) *Nicolai* Statuta Membr. 4. P. 35. Parvuli septennes
per Episcopum confirmentur, & fasciolis eorum frontes li
tarque tertia die a Chrismatione apud Ecclesiam per presb

(7) Birgeri Arch. E. Statuta i Telge 1368 hos Nettelblat Schw. Bibl. P. 2. p. 159. Eadem ac tanta, quoad impedimenta matrimonii & cetera alia jura contrahuntur cum Patrinis in confirmatione ſicut in baptiſmo. Kyrkans tilſtånd från 1250. til 1300.

§. 10.

Det ſom nämndt är om Döpelſen och Fermelſen gifwer uppenbara tekn til mycken driſtighet och tiltagſen konſt i andeliga ſaker: men man wiſade ännu en oförſyntare driſtighet wid Altarens Sacrament, hwarmed Påſwiſka Präſterſkapet handlade, ſom med en wilkorlig Kyrko-ceremonia, ſtundom med tillägg, åter med afkortning, likſom wi wore berättigade at ſtympa et Sacrament, dem wår Frälſare inſtiftat til ſin egen dyra åminnelſe. Förſt wille man göra denna hemlighet begripelig genom en tillſats af en ny obegripelighet, då man antog ſåſom en Tros-Artikel, at Brödet och Winet förwandlades uti Nattwarden uti Chriſti Lekamen och Blod, faſtän de behöllo icke deſtomindre alla egenſkaper af Bröd och Win. Det war ännu intet nog, man beſlöt tillika, at Lekmän ſkulle låta ſig nöja med bara Brödet, och Präſter eller Klerker allena ſkulle begå Nattwarden på det ſätt, ſom den af Chriſtus war inſtiftad. Där blef då en wäſentelig olikhet emellan Präſters och Lekmåns Altare-gång. När Winet ſkulle wälſignas, blandades det förſt med watn, dock ſå at man altid log i akt, at Winet war mer än watnet (1). I denna omſtändighet hade man äldſta Församlingen til rätteſnöre, ty man wet af Juſtinus Martyr, at man wid Nattwardens begående åfwen i andra århundrade brukade både Win och watn. Men ſom man ſilika inbillade ſig, at Winet genom Inſtiftelſe-ordens uprepande och korsningen förwandlades uti wår Frälſares wäſentliga Blod, ſkommo därutaf både orimmeliga och underliga uptåg. Ty om ågot ſpildes af Winet antingen på täcket, ſom låg öfwer Kalken, eller på Altare-Klädet, ſkulle det noga afwättas, och twättatnet utdrickas af Präſten eller någon annan andelig perſon ſamtandes; utſpildes något af Winet på trä, ſten eller golfwet, ſkulle Präſten ſlicka up det ſamma, och mera dylikt. Sedan faſtiftelſe-orden woro upläſte öfwer brödet, uplyftes det, man klämtade med ſtora Klockan, och alle närwarande föllo på knä, hwilket ſkul-

Altarens Sacrament.

la på knä, war han gangandes, ſtulle han ſia hu
falla på knä och ſlå ſig för bröſtet. (2). För anſt
war ock förordnadt, at Kalk och Paten ſkulle anti
Gull eller Silfwer (3). Präſten ſjelf war ock ann
wid förrättningen af Altarens Sacrament än eljeſt
twagningen, Ämbets-kladernas påtagning och fler
ändringar läſtes åtſkilliga Böner under många andäk
ſå at det war ganſka ſwårt, at igenkänna den heliga
dan ſom den af Chriſtus och Apoſtlarna warit för
har ſwårt at föreſtålla ſig, at detta alt, ſom Gud
befalt, ſkal wärka någon upbyggelſe. Men ſå går
ſom äro ſjelfwe utan all Gudsfruktan, wilja dock
at de äro Gudfruktige. Det wäſentliga förſumma
pas, och hela upmärkſamheten wändes på onödiga
ting, Ceremonierne bliſwa många, högtideligheten och
men upbyggelſen antingen liten eller ingen.

(1) *Nicolai* Statuta membr. 4. p. 60. Ampulla vini & amp
aliquo diſcernatur & munde ſervetur & potius rubeum vi
tur in calice quam album, & plus ponatur de vino quam
(2) Deße omſtändigheter äro allmänt bekanta; man kan lät
hagas, ſe de nu nämnda Statuta punctus 64. 66. 67.
(3) *Nicolai* Statuta p. 56. Calix & Patena ſint argentei &

§. 11.

Språk, som man intet förstod. Efter utseende woro Biskopar Kyrkans
h de förnämare Präster intet mindre än olärde. Men allmän- tillstånd
i Gudstjensten anstäldes intet för Präster och Dom-Herrar, u- från 1359
n för Menigheten til gemensam upbyggelse. Om Land-Präster- til 1300.
i allmänhet wid sina andeliga förrättningar förstodo hwad de Gudstjen-
eßade och söngo, kan man likwäl twifla. Man wet hwad som sten på
inde med Biskop Sweyn Norbagge i Roskild, då han såsom Latin.
of-Predikant skulle hålla Meßa för K. Sweyn Estridson i
annemark, och uti Meßboken, där förbön war inryckt för
onungen, utströk första stafwelsen af ordet Famulus, läste denne
ydige Hof-Predikant, som där stod outstruket, och bad för
onungen såsom Guds Mulåsna; ty i stället för at säga protegat
eus Regem Famulum suum, läste eller söng han, protegat Deus
ulum suum (1). Men antingen Prästerne förstodo hwad de sa-
eller intet, är man altid öfwertygad, at allmogen därutaf be-
ep ingen ting. Så finner man likwäl wara befalt ibland de så
llade Nicolai Statuta, at Fader wår, Ave Maria, och Tron, skul-
öfwersättas på Swenska och läras af allmogen utan til (2),
arutaf man slutar ofelbart, at alt det öfriga, som sagdt är, för-
ttades på Latin. Meßan afsöngs beständigt alla Helgedagar
redikningar woro sällsyntare, och hafwa de ock understundom
arit hållna på Latin, efter man här åtskilliga gamla homilier
i handskrefna Böcker, som äro på det språket författade. Icke
estomindre synes troligt, at man ock wid tilfälle predikat på
Swenska, hwilket kan någorlunda slutas af de ofta nämnda Nico-
i Statuta (3): men uti deßa äro nytt och gammalt ihopa blan-
dt, så at man intet altid kan med fullkomlig säkerhet utsätta,
är de där nämnda inrättningar äro införda. Man synes då
ke fullkomlig grund kunna påstå, at det wäsentliga af Religio-
n wanwärdades i många mål, men det mindre nödiga störtes
ed mera omsorg, och det i synnerhet, som kunde stadga och be-
ämja Kyrko-wäldet, äfwen til werldsliga Regeringens och all-
nna wälfärdens förkränkande.

(1) Sven Norbagges Historia omtalas af *Saxo* p. 209. Jfr. *Pontoppi-dan* Ann. T. I. p. 133.

(2) *Nicolai* Statuta membr. 4. Punctus 131. p. 177. hos *Nesselblad*. Pater noster, Ave Maria, Credo in Linguam maternam translata legantur coram Parochianis, ut ea addiscant.

tioner.

wida Prelaterne hade något alfwar med Församlingens förk
Deßa besök woro likwäl med någon tunga förenade så s
sten som för allmogen. Efter Arke-Biskop Jacob Js
Förordning i Telge 1279 skulle Prästen bestå Biskopen
sådant tilfälle 5 Tunnor Säd til hästfoder, Öl fyra T
til Hwete, Råg och Bjuggbröd tre Tunnor, et Nöt, m
et Swinkreatur, åtta Höns och twå Ankor, u om Fik,
Ljus och Möd (1). Härwid brukade man likwäl den m
fattiga Kyrkor och Capeller intet beswärades med Visi
nad, utan deßa Församlingars Ledamöter sammankalla
större Kyrkorna, och ku de således utan kostnad taga del
ko-besöket. Denna kostnad beswärade egenteligen
når Kyrkan skulle inwigas eller skäras, då den
ler genom grof mißgärning war ohelgad, skulle
göra gengärd emot Biskopen, hwilken utsattes til
60 Dal. S:mt (2). Och torde Summan hafwa wari
nträckelig, i anseende til priset på Wärorna som
ska lägt. En sådan Visitation war imedlertid gan
de för Prästen och allmogen; ty kyrkhets-löfter, som
sterna pålagdt uti Skenninge Möte, blef hwarken nu
mera med stränghet efterlefwadt, som man finner af
ko-beslut, som under Påfwiska tiden blifwit upsatte
Skenninge beslut war en Präst, som med en sådan
beträdbes, förfallen i Kyrkans band. Men sedan
Guido tillåtit Biskoparna at lindra eller förwandla

förseelsen med penningar försonas, men denna plikt war ej tillåten mer än en gång. Annars straffades Prästen med plikt af fjerdedelen af inkomsterna til en början; halp det intet, blef bannlysning och afsättning efter Biskopens godtfinnande ytterste påföljden. Icke destomindre torde man hafwa brukat en mera nådig lindrighet, hwilket ock H. C. Agrippa wid handen gifwer, då han förtäkrar, at en Påfwisk Biskop skrutit däraf, at han uti sit Stift hade 11000 Frillo-Präster, af hwilka han hämtade såsom årlig inkomst en Ducat för hwardera (4). Sjelfwa Socknebornen hade ock ordsak at bäfwa wid et sådant Hyrda-besök, emedan alla groft större och mindre, som intet straffades til lifwet, woro underkastade Kyrkans aga, hwilken ofta war långt swårare än sielfwa werldsliga straffet. Utom Biskopens tillåtelse kunde ingen sättas i band, och är ganska troligt, at denna råsst utöfwades i synnerhet wid Visitationerna. Det wore för widlyftigt, at här uppräkna alla de mål, som ådrogo sig Kyrkans bann, därföre will man endast nämna, at den som med wåldgästning beswärat en Präst, war däruti förfallen, och skulle bannlysningen afkunnas alla Sön- och Helgedagar uti hela Häradet under Klockringning och uptända ljus (5). Så wäl detta, som mycket annat, som för kortheten skul förbigås, lär ej hafwa kunnat upwäcka särdeles nybyggelse hwarken til Sedernas förbättring eller högaktning för Religionen. En ting bör man dock medgifwa, hwaruti Romerska Catholska Kyrkan nästan i alla tider warit berömwärd: Man har altid hast mycken wård om fattiga och sjuka. Hwarföre man ock uti Telge möte 1279 fastställt, at alle Biskopar skulle hafwa sina Osswurne Almose-gifware [Eleemosynarios, Aumoniers] hwilkas syssla ibland annat war at utdela alla öfwerlefwor af måltiderna til de fattigas tjenst och understöd. Man medgifwer gärna, at det warit kanske berömligare, at draga försorg, det fattige friske kunde sielfwa genom flit och arbete förtjena sit bröd: men ålderstegne och sjuke, samt andre nödlidande, då de intet kunna få arbete förtjena utan twifwel et Christeligit medlidande och hjelp samt understöd.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

(4) Jacob Israelsons Statuta hos *Nettelblat* p. 127. Episcopi in Procurationibus per duas noctes ad pabulum equorum quinque Tymnonibus, in cerevisia quatuor, in panibus triticeis, siligineis & ordeaceis tribus Tymno-

medh lmör, oc ſughur pund med ſaſr, et marra nöt oc tolf höna oc et halft pund med wax.

(3) Hurn liten wårkan Skenninge Stadga giordt, kan intagas af Jocobs Statuta p. 125 hos *Nesselblat*: Sane nobis dolor eſt cordis & amaritudinis non modicum ingerit, quod cum multa & diuerſa SS. Patrum ſtatuta ſuper vita honeſtate & moribus Clericorum emanauerint, adeo tamen incontinentiæ vitio plerique Clericos hujus Provinciæ multipliciter & damnabiliter infecerit, vt pauci vel nulli ab hoc morbo reperiuntur immunes &c.

(4) *H. C. Agrippa* uti ſitt Tractat de vanitate Scientiarum: Multi illi Legiſlatores, ſacerdotes ſuos cum infamia habere concubinas, cum honeſta fama uxores, forte quia ex concubinis illis prouentus plior. De quo leginus gloriatum in convivio quendam Epiſcopum bere ſe undecim millia ſacerdotum concubinariorum, qui in ſingulis illi aureum pendant. *Bayle* Art. Agrippa.

(5) Statuta *Facobi* p. 132 hos *Nesselblat*. Qui in curiis ſecularium tias fecerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, nisi prius ſatisfactionem exhibuerint cum effectu, cum [illegible] offenſa, nullatenus abſolvantur, quod etiam ſingulis [illegible] & feſtiuis, cum hoc conſtiterit, præcipimus per [illegible] ſias hujus hæradæ ſeu contractæ, in qua violentia facta fuit, [illegible] ac etiam ſi fuerit opus pulſatis campanis & accenſis [illegible] aggrauari. De här åberopade Statuta *Facobi* finnas uti Archivum under namn af Conſtitutiones Gregorii, på ſvår åfwentyrs kunna ſlutas, at Påfwen Gregorius X. ſom [illegible] detta Förordnande, hwilket ſedermera blifwit ſtadfäſt i [illegible] Den afſkrift iag har därutaf ſkiljer wål något från det af gifna, men ſkilnaden är intet betydelig.

(6) Statuta *Facobi* p. 132. Detta Förordnande kan [illegible] fidei religio. hoc pie credit & veraciter profitetur, quod Dominator noſter Jeſus Chriſtus, cum *olim* diues eſſet pro [illegible] eſt &c. Sane conſuetudo quædam, quæ merito dicenda [illegible]

Unde auctoritate hujus sacri Concilii talia fieri prohibemus, statuentes, quod quilibet suffraganeorum nostrorum habeat Elemosinarium juratum, qui fragmenta omnia refectorii sui bona fide colligat & collecta in usum pauperum Christi conuertenda cum Dei timore conservet. Uti den i förra Anmärkningen omrörda handskrift läses omnium för *olim*, hwilket torde wara rättare, och för *Leccatorum* Lewatorum, dock torde Leccatorum wara riktigare, hwarmed man förmodeligen wetat beteckna Swenska ordet Lekare eller Spelmän. Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

§. 13.

Den omwårdnad man hade om Kyrkors och Hospitals upbyggande kan ock förtjena at med beröm ihogkommas. Uti Götha Rike war wäl ej särdeles brist på Kyrkor, som kan slutas af Sturleson, då han säger, at under Skara Biskopsdöme woro de til et antal af 1100 (1). Men uti öfra delen af Swerige torde de hafwa warit något sällsyntare, emedan man finner Hundaris- eller Härads-Kyrkor omtalda i Uplands-Lagen, hwilka ock wid deras upbyggning skulle hafwa et markland jord til så mycket bättre utkomst. Där påminnes ock, at en sådan Kyrkojord hade i alla tider warit fri för Krono-utskylder: men om Kyrkan hade mer jord än nämndt är, betaltes skatt därföre, så framt ej Konungen behagade unna Kyrkan fullkomligt Frälse (2), hwilken Stadga är utan twifwel et nytt bewis på Thorkel Knutsons kloka Författningar, som indragit den af Magnus Ladulås åt angeliga Staten förlänta allmänna skattfriheten. Det kan wäl intet förekomma underligt, då man håller före, at Kyrkorna på landet i Norra delen af Riket intet woro så särdeles många, det torde anses för mera owäntadt, at man finner af Norska Historien, at K. Håkan Håkanson i Norrige låtit upbygga Awelsnäs kyrka, som war en af de äldsta Land-Kyrkor där i negden (3): Kyrko-Byggnad war fördenskul en mycket nödig omsorg och förnär beröm. Men widskeppelsen wisade sig wid inwigningen på Danska utmärkt sätt. Denna förrättning kunde intet wärkställas af någon annan eller mindre person än Biskopen. Tolf kors målades aldraförst på Kyrko-wäggarna och framför hwart kors sattes et brinnande ljus: därpå beströktes wäggarna med wigwatn, som war blandadt med salt. Då inburos Helgonens aftror, och däreftter inwigdes Altaret och de wid Sacramenterna nöd- Kyrko-Byggning och inwigning.

dana omständigheter torde haſwa tildragit ſig nog
ock Påſwen Bonifacius VIII, genom Bref af år
ſtånd, at Kyrkans helgelſe kunde förrättas på Biſk
tande i dylika tilfällen, genom en annan hederlig
naſt wigwatnet wore förut af Biſkopen ſjelf we
gadt (4). När Kyrko-wigningen af Biſkopen ſj
utgjordes gengärd efter Kyrkans ſtorlek och Sockne
Wid de minſta Kyrkorna woro Bönderne förpliktad
ſkopen et Bord, wid de större (Mer Kyrka) twå
ſtörſta (MeſteKirko) tre Bord jämte wigſla-få ſa
och foder för trettio häſtar. Denna gengärd war
orter större och i andra mindre, ſom af wåra ga
inhämtas (5). Uti de större Kyrkor, ſom hade fl
wigdes Altaret, når det blef färdigt. En af de a
ſtändigheterna wid Altare-wigningen war Helgonens
lades gemenligen uti en blyaſk under öfra ſtenen på
dana Aſkar finnas oſta, når något gammalt Alta
eller botas; och måſte man bekänna, at man haft
råd af deſſa dyrbarheter, och at Påſwiſka oblyghete
ter mål gådt längre (6). Både Kyrka och Altare
ganſka wäl wara förutan denna ohyggelighet.
Jomfruers hår, S. Pehrs ſkägg, S. Larſes kol,
lappar och mera dylikt kunde hos en uplyſt Menig
ka ſärdeles upbyggelſe, ſå mycket mindre ſom man
tyaad, at många af Påſwedömets utropade Helgon

pare. Med sådare omständigheter och wäsendteligare nytta ttades Hospitalet. Om Hospitalet i Eskilstuna är nämnt a gångor tilförne. Sådana fattighus woro icke allenast ämtil utarmade människjors underhåll, utan ock för siuklingar synnerhet för dem, som plägades af en så kallad spetälska. hwad latinskt namn denna spetälska skal beteknas wet jag , och kan det ändteligen wara lika mycket, antingen man gar kalla den Elephantiasis eller bruka något annat ohyggenamn på en bedröfwelig siukdom (7). Om et sådant siuk(domus leprosorum) talas imedlertid uti K. Magnus Ladu- Bref af år 1268 (8). Ibland andra gåfwor, som Arkeop Erland i Lund wid sin död 1276 lämnade til andelsgit , thogkommes så wäl Hospitale leprosorum, Spetelöf, som Heliga Andes siukhus (hospitale Sancti Spiritus) (9). De ital, som woro af denna sednare Orden kallade man fori Skåne helig Gest, hwilket utan twifwel är bruten Tyska eilig Geist, och lär således intet böra förklaras med heliga r, som några behagat uttyda det. Den om det allmänna ycket wärdande Dom-Probsten Andreas, And, lät af Sten ra Helgeands Hospital i Upsala, hwartil Ärke-Biskopen i la Nicolaus Allonis förkänt grunden eller tomten, och blef ihuset färdigt 1302. Det war egenteligen inrättadt för siuka fattiga, och borde ingen fattig förnekas härberge öfwer natså wida rum war i huset. De andre fattige som woro där ne wärdades af en därtil förordnad betjent, och ingen war it at låta upwakta sig af eget folk, och ingen war lofgifwit ålla andra kreatur än Kattor, med mera, som Dom-Probs uprättade Reglemente af år 1305 widare innehåller (10). ättningen war utan twifwel både Christelig och berömlig. k hade det warit lika Christeligt, om man warit något meomtänkt, huru fattiga barn måtte räddas från undergång. i klagar i allmänhet öfwer folkbrist, hwilken utan twifwel mycket genom usla och fattiga barns wanskötsel, och är icke ång i wår tid tillräckelig anstalt gjord til detta eländets hämde.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

Hospitaler.

Sturleson T. 1. p. 477.
. Kl. Kl. B. Upl. L.

...mansyau, at ficat presbyter Michael in sacerdotio illibatus ...kante, quod ad euitandum lepræ periculum de consilio medici ... fecit abscindi. Bref wet samma hos Baluzius Epist. Innocentii I. p. 10. De som förstå Läkare-konsten torde härutaf kunna slu... til äfventyrs, at utröna denna tidens spetsfinas beskaffenhet.

[8] *Norberg* Clara Minne s. 8.

[9] Mon. Scanensia P. 2. p. 143.

[10] *Benedictus* Mon. Eccl. p. 44. Tempore, quo resignauerat ... sam [Andreas] ædificauit Upsaliæ juxta pontem domum magn... deam pro collectione pauperum & infirmorum. Des Bref af ... finnes hos Peringsköld Mon. Uller. s. 307.

§. 14.

Ärke-Biskopar i Upsala.

Man förbigår flera bewis om tidens Christendom, som man har ofta tilfälle uti följande tiders Historia at anföra på... nelser så wäl om des förmån som des fördärf. Man ... styrt Swenska församlingen under dessa femtio år, hwarföre ... ket mindre förgätas, som deras märkwärdigheter ... stor del af Swenska Kyrko-Historien. När K. Wal... Jarler. blef Konung war Jarler Ärke-Biskop i Upsala. Ärke-Bi... wigseln har han emottagit 1236, af Biskop Lars i Lin... som säges i Linköpings gamla Biskops-Krönika. Huru ... ta har sin fullkomliga riktighet, kan wissas, emedan ... Bengt i Linköping, Laurentii företrädare, dödde redan för ... i Januarii månad (1). Om Jarler wid samma tilfälle ...

n i Lund, hwilket Påfwen Honorius den IV uttryckeligen Kyrkans
år 12). Det är imedlertid otwifwelaktigt, at uti hans tid tillstånd
o ordentlige Domherrar eller Canonici inrättade i Upsala, från 1250
Dom-Probst nämligen, en Arke-diakne och twå andra Dom- til 1300.
n. Om denna inrättning är en wärkan af Skenninge Mö-
uti hwilket fastställdes, at wid alla Dom-Kyrkor i Riket or-
liga Dom-Capitel förordnas skulle, på det alle werldslige el-
ekmän måtte utstängas från Biskops-walen, kan den ej wa-
ommen i stånd förr än år 1248. Icke destomindre har
någon anledning at tro, det Arke-B. Jarler, innan Wilhel-
abinenfis ankomst, warit omtänkt på Dom-Capitels inrätt-
, enledan man finner af Ulf Jarls Bref 1244, at Bero,
då war Probst öfwer Tiundaland, skulle upbära twå pen-
ir (dénarii) utaf alla landets inbyggare. Dock kan wäl
r, at Bero haft Probstwärdigheten öfwer Tiundaland, in-
han blef Dom-Probst, och som denna Förordning intet war
nel, utan angick tillika alla des efterträdare, torde man här-
una sluta, at Probsteriet öfwer Tiundaland warit ihopfogadt
Domprobste-ämbetet i Upsala (3). Annars har Jarler ge-
sitt Förordnande 1253 tillagt Arke-diaknen i Upsala, fat-
nden af Hagunda, Bälinge och Gästrikelands Härader,
Bälinge Kyrka och Sokn (4). På sin ålderdom blef Jar-
eswärad af slag, hwarföre han ock anhöll hos Påfwen A-
nder den IV, at honom måtte lämnas tillstånd at lägga ne-
itt ämbete, til följe hwarutaf Alexander genom Bref til Bi-
n i Strengnäs, Abboten i Alwastra och Dom-Probsten i
)ping år 1256 updrog dem at emottaga hans afsägelse, med
lning at de skulle tillika anslå anständig inkomst til des heder-
underhåll (5). Jarler dödde 1257 d. 30 Augusti och blef
afwen i Sigtuna hos Dominican-Munkarna. De som hän-
hans död til år 1255 hafwa ock gamla monumenter at stö-
sig wid, men at det är felaktigt, torde kunna slutas af de på-
elser, som äro gjorda i anmärkningen (6). Om Jarlers
aste efterträdare A. B. Lars wet man intet mycket, han
es samma år som Jarler dödde eller 1257 (7), och afsom-
1267, då han fick sitt lägerställe hos Minoriterna i Enkö-
, hwarifrån han warit kallad til Arke-Biskop (8), ty på fi-

ter utseende har någon benighet emellan de wäljande
anledning, emedan man updragit åt Clemens den
det lediga Arke-Biskops-Sätet med en wärdig efter
Saseer. wen utnämnde då Dom-Probsten Saseer i Lund
skop i Upsala (9). Af Dom-Probstarna i Lund
ingen annan wid namn Saßer än den som omtalas
ricus wid den VII Kal. Martii, hwilken skänkt til B
S. Lars Kyrka tio mark penningar och en gård
Kyrkeby, som räntade en mark Spannemål. De
wara den samme, som af Påfwens nåd wid detta t
hogkommen. Men Dom-Probsten Saseer undbå
wärdighet, och när hans afsägelse blef upwist för P
gorius den X, som blef Påfwe 1271 den 27 Octobe
ge Fadren betänkt på et annat Arke-Biskops-ämm
ständigheter kunna så mycket mindre dragas i twifw
som de finnas uprepade uti P. Gregorii eget Bref
kan man härutaf sluta, at Folke, som blef Arke-
Laurentius, intet kunnat utnämnas därtil förän år 1
såsom samma Påfwe i et annat bref af Augusti m
Folke. giswer tilkänna, at Folke då nyligen war af honom
lår man intet bedraga sig, om man påstår at han i
Arke-Biskop förän 1274. Hwilket ock til alla de
öfwerens med gamla Biskops-Krönikan, som witnar
at Folke blef af Gregorius den X förklarad för Arke-
Kyrko-mötet i Lion påstod (10). Man har då ordsa
huru Werinefrid och efter honom Ribwalius kunnat

mmal Historie-skrifware äro berörade. Och är den sista märk- Kyrkans
irdighet så mycket mera twifwelaktig, som Påfwarne långt för- tilstånd
betygat sitt misshag däröfwer, at Komungarne understådt sig från 1250.
öra Biskoparna uti sitt ämbete genom ring och stafwens öf- til 1300.
rlämnande. Folke war Johan Angels son, och förer han uti sitt
ora-sigill sitt Familie-Wapen en Angel med en spira i han-
. Efter Peringsköldz Stamtaflor har han warit Doterson af
lke den unge, Birger Brosas Broder, och således syskonebarn
d Drotning Cathrina K. Erik Läspes gemål. Otwifwelak-
t är at han warit af förnäm slägt, och at han kallas Birger
rls frände i gamla Skrifter (11). Innan han blef Arke-Bi-
p war han Archidiaconus wid Upsala Domkyrka, och har han
etta ämbete utwärkat tilstånd til Arke-Biskops-Sätets flyttan-
från gamla Upsala til Östra Aros eller nya Upsala. Där
es ock om honom, at han wärkstält samma flyttning, hwilket
dåd intet lär kunna förstås annorlunda, än at han påyrkat
samma, emedan sielfwa förrättningen är gjord af Biskop
rl från Westerås, hwarom man nämnt i K. Waldemars re-
ing. Och hwad wid samma tilfälle påmint är, at Arke-Bi-
Folke war följaktig wid högtideliga tåget, som skedde från
nla til nya Upsala 1273, torde til åfwentyrs så böra förkla-
, at han som Arke-Diäkne warit närwarande. Kan ock wa-
at Folke då redan warit af Dom-Capitlet utnämnd, hwar-
man likwäl intet hafwer någon underrättelse i gamla handlin-
. At han blifwit wigd och emottagit Pallium af Biskopen i
esterås år 1274 är nämndt i 5 §: men om han hetat Israel
e ej wara aldeles afgjordt. Efter tidens tänkesätt har Folke
it en stor man, emedan han warit mycket öm om Kyrkans
nåder, hwarföre ock åtta Canonicat af honom äro stiftade i
ala Domkyrka, hwilka til en del äro funderade på sådana fa-
eter, som honom enskylt tilhörde (12). Och war det en gyl-
e tid för Upsala Domkyrka, emedan werldslige och andelige
de med hwarandra at stifta Canonicater och Prebender. K.
ldemar skänkte dit ärfkilliga gårdar såsom Beremi, Grönby,
Husaby i Lagga härad, K. Magnus Girista, Ström och
ggestad, Hårtig Erik Rödhunda gård, Hårtig Bengt går-
Staf på Färingsön m. m. Så at man i wåra orter wa-

Folkets tilſtånd från 1250 til 1300.

rit ſig merendels altid lik, och gemenligen upſördt ſig efter moden. Skänkſiuka och Tagſeber hafwa wårlat om, och ſiukdom år botad med ſiukdom til Landets kånbara förſwagande. Et Rike bör ſtyras efter ſtadiga grund-reglor och intet efter Wår- och Höſt-ſebrar eller tredjedags-froſſan. Om Folkes död åro olika berättelſer, ty ſomlige utſätta den til år 1276, andre til 1278, hwilket torde wara det riktigaſte (13). Hans årliga minneſtal år ſtad i Upſala den 3 Maii, då åfwen utdelning ſkedt til Präſter, Vicarier, Skolegåſſar och tiggare, i anſeende til gårdarna Beremi, Såle och Holm (14). Redan tiugu år för ſin död, då han ännu war Archidiaconus, har hån upſatt ſitt Teſtamente, hwarigenom Berghemi eller Beremi efter hans död bleſ förklarad för Domkyrkans tilhörighet. Efter wåra Genealogiſters anmärkning har han haft nio ſyſkon, ſiu Bröder nämligen och två Syſtrar, och ſkal Biſkop Iſrael i Weſterås, ſom förmodeligen hafwa wigt honom til Ärke-Biſkop, hafwa warit hans Broder. Detta torde dock intet wara aldeles oemotſägeligt (15).

(1) Chronicon Vadſtenenſe Celſii p. 5. MCCXXXVI conſecratus eſt Laurentius Archiepiſcopus Upſalenſis Nonis Octobris, MCCXXXVII obiit dictus Epiſcopus Lincopenſis pridie Nonas Januarii.

(2) *Honorii* den IV:s Bref hos Vaſtovius p. 189. Utdrag ſamt ſvar wid 7. §. n. 6.

(3) Ulf Jarls Bref dat. Aroſiæ MCCXLIIII. D. Bero, qui [illegible] curam Tiundiæ agebat, a nobis & ab univerſis, qui pro [illegible] cicandi cauſa convenerant, humiliter ſatis & diſcrete [illegible] ſibi ſuæque familiæ in ſumptus ſufficerent, adangeri poſſe [illegible] igitur nobis & cunctis, qui tunc aderant, quatinus ſingulis [illegible] gulis decem provinciarum habitatoribus, duos absque contradict[illegible] rias recipiat, ſibi ſuisque ſucceſſoribus profuturos &c.

(4) Jarlers Bref dat. ap. Valendatunam anno D. MCCLII. Martini Pontif. nri anno XVII. Peringſköld Mon. Liber [illegible]

(5) Alexander den IV:s Br. dat. XI Kal. Jan. anno [illegible] och intet 1255 ſom Vaſtovius utſatt p. 180. Uſquam [illegible] nium in officio paſtoralis curæ perductus. Venerabilis [illegible] chiepiſcopus Upſalenſis, nobis per ſuas litteras cum inſtantia [illegible] ut cum confratres ſenio & paralytico morbo laborant [illegible] officium ut expedit, adimplere &c.

on Celſii Vadſt. nenle p. 6. MCCLVII obiit D. Jarlerus Archi- Kyrkans
Upſalenſis IIII Kal. Septemb. ſepultus Sigtunum, & frater tilſtånd
s in Archiepiſcopum poſtulatus. Uti Chronicon Archiepiſcopp. från 1350
zelius Mon. Eccl. p. 38. och uti Celſii lilla Chronicon p. 2. til 1300.
5 VIII Kal. Sep. men det år ej ſannolikt, at Jarler warit död
å Alexander IV lämnat honom tilſtånd at afſtå ſin ſyſla 1256
mber månad.

:on hos E. Benzelius M. E. p. 17. MCCLVII conſecratus eſt
as Archiepiſcopus.

hronicon Celſii p. 2. Octavus Laurentius Archiepiſcopus, qui
:CLXVII. III Non. Mart. & ſepultus Enicopiæ apud minores,
ordine eorum aſſumtus fuit. Chronic. Archiepp. hos Benzelius
mmer härmed öfwerens.

us den X til Fulco. Lugduni XVI Kal. Sept. anno tertio eller
s Vaſſovius p. 186. Sane dudum Upſalenſis eccleſia deſtituta
e ipſius proviſione ad ſedem Apoſtolicam devoluta, felicis recorda-
tionis Papa Prædeceſſor noſter de dilecto filio Sechero Præpoſito
Lundenſis in illis partibus commorante, duxit eidem Upſalenſi
providendum. Clemens dödde den 19 Nov. 1268, det år ſäl-
igt, at Fulco intet då kunnat wara Ärke-Biſkop.

rius den X til ÄrkeB. Fulco XV. Kal. Sept. anno tertio. Cum
redilli fratri noſtro - - - - Aruſienſi Epiſcopo noſtris dederimus
mandatis, ut tibi quem nuper Upſalenſi Eccleſiæ præfecimus in
copum & Paſtorem, aſciſcis ſibi duobus vel tribus Epiſcopis mo-
crationis impenda. Vaſtovius p. 185. Chronic. Archiepp. hos
p. 38. Qui [Fulco] tempore Lugdunenſis concilii per Domi-
gorium Papam decimum factus fuit Archiepiſcopus Upſalenſis.

r Jarl uti ſitt Bref af år 1257 til inbyggarne i Metalpat och
nland hos Peringſköld Mon. p. Tiund. p. 172. Prout dilectus
noſter D. F. Archidiaconus vobiscum duxerit ſtatuendum. Iſr.
ndi Chronic. Archiepp. p. 35.

ſan ſe härom Chronicon Archiepp. hos Benzelius Mon. Eccl. p.
51, 53. &c.

. Archieg. hos Benzelius p. 38 har 1276. quinto Non. Martii.
ſa Chron. Nonus Fulco Archiepiſcopus qui obiit an. D:ni
XVII. V. Non. Mart. ſepultus Upſaliæ. Iſte bona eccleſiæ plu-
r, inſuper de bonis patrimonialibus reliquis dedit Eccleſiæ curiam
i & Grenby. Chronicon Vadſt. Celſii p. 8. har ſamma år och
Ericus Olai, p. 72. har 1278, hwilket lär wara rättaſt, ſå wi
warit närwarande wid Kongahälls congreſs, hwarom tilförne

flere än Laurentius, Johannes och Magnus: Uti Petri Nig
8, kallas Biskop Israel, som skal wara påtwingad Bi
steräs, Folkes slächtinge men intet des Broder.

§. 15.

Ärke-Biskopar i Uppsala.

Jacob Israelson.

Ärke-Biskop Folke hade til efterträdare Ärke
cob. Uti gamla Arke-Biskops-Krönikan och på fl
las han Jacob Erlandson, men Ericus Olai n
Israelson, hwilket honom äfwen i des contra-
Perinzsköld säger, at han warit Broder med Er
son, som hafst til äkta Ärke-Biskop Folkes Syste
och fört i wapnet et kors emellan twå ringar. Efte
ke-Biskops-Krönikan woro redan tolf Domherrar
Dom-Kyrka, och har Jacob Israelson tillagdt den
fattigtionden i Solanda-hundari, utom des förord
Vicaria til Nicolai och Cathrine Altare af gården S
har ock gifwit en gård i Biskops-Cullum tillika med
fattigtionden af Cullums Församling eller Sokn til
sex Chorpiltar, som skulle understödja sången (1).
Synodal-Författningar och den skatt af andeliga god
wiljades til K. Magnus Ladulås har man talt til
han fick intet särdeles länge fortfara med sina andelig
medan han dödde 1281 i October, och blef begrafn
(2). Efter Jacob Israelson kom Arke-diäknen i Up
Johannes nes Adolphi i synnerhet i öfwerwägande wid wal

:a ſmäk uti ſtillhet, hwarföre han ock efter några års förlopp lämna- Kyrkans
:e ſin kallelſe til Påfwen Martinus den IV, ſom då war i Or- tilſtånd
vieto, och måtte aſſägelſen wara ſkedd för 1285 den 28 Martii, från 1250
y då aſſomnade Martinus. Pallium har han aldrig ſådt och til 1300.
örmodeligen aldrig begärt, emedan han war förnögd med ſitt
Archidiaconat och i detta ämbete afled han 1290 i Maji månad.
Såſom Munk hade han kanſke bordt wara fattig, men ſåſom
Arke-diákne torde förmögenheten wara förlåtelig; ſina gårdar
Kiular och Skulhammar har han ſkänkt til et vicariat, nio oris-
md i Billinge til en årlig meßa, och twå gårdar i Husby til
Dom-Kyrkan, ſamt utom des 400 mark ſilfwer eller 9600 Dal.
Sämt tillika med andra dyrbara ſaker til ſamma Kyrka (3).
Hans afſägelſe öpnade Arke-Biſkops-Stolen för Magnus Bo- Magnus
on, ſom efter Peringſköld anwisning war Broder med Kgl. Boſon.
Rådet Bengt Boſon. Twiſten angående des Pallium har man
tfördt i 6 §. Kyrkan fann ſin goda räkning wid deßa förnä-
ia måns utkorelſe, och ſamfunds-andan upwägde helt och hållit
aturliga ömheten för ſläkt och anhöriga. Arke-Biſkoparne ſatte
n heder uti at öka ſin Kyrkas förmögenhet, och har Upſala
yrka under Magnus Boſon ſedt ſina wilkor mycket förbättrade,
) ſå wäl Arnö ſom Upſala qwarnar och halfwa fiſket wid Dom-
roen i Upſala förwärfwades til Arke-Biſkops-Sätet. Til
Reßors hållande för dem, ſom lågo begrafne på Waxala Kyr-
ogård, gjorde han äfwen en hederlig inſtiftelſe, utom åtſkilligt an-
at, ſom til andeliga ſtatens bättre utkomſt i hans tid inrätta-
es, Decanatet i Dom-Capitlet bleſ ock under hans ſtyrſel för-
:dnadt. Efter ſå många förtjenſter lämnade han det jordiſka
289 i Junii månad. Därpå kallades eller poſtulerades Biſkop
ohannes från Åbo til Arke-Biſkop i Upſala. Denne Man Johannes.
ar ifrån Påhlen, hitſänd af S. Hiacinthus til at fortplanta
ominican-Munkarna i Swerige, och war han Prior i Do-
nican-Kloſtret i Sigtuna, ſom wid år 1237 är upbygdt.
1286 bleſ han kallad til Åbo Biſkopsdöme, hwariſrån han
ſ widare befordrad til Arke-Biſkop i Upſala. Hans wenighet
ö Arke-Biſkopen i Lund och hans reſa ur landet ſå wäl ſom
ns död i Provinum 1291 är omtalt i 6 §. Han bleſ be-
afwen hos Dominican-Munkarna i Provinum, hwariſrån hans

aſhöra. Meßan wid helig Kors Altare (6). När Arke-B. hans död bleſ bekant i Upſala, war man oförtröfwat betän et nytt wal, hwarwid man af Dom-Capitlet utnämnde P Ewerhard, Diaconus Gerard och Subdiaconus Hemming, f förſt ſkulle ſkärſkåda målet, och ſedan inhämta de närwa Domherrars röſter, hwilka enhälleligen föllo på Decanus i pitlet Nicolaus Allonis, ſom då war i Rom til at be Stiftets och Capitlets angelägenhet emot Arke-Biſkopen i U Huru han blifwit tilſatt af Bonifacius den VIII och ſitt lium i Anagni, är tilförne berättadt, man lägger nu ä at Biſkoparne i Speir och Nearoponte i Grekeland wa warande wid wigſeln, och at Påfwen ſielf förrättade då han fick Pallium (8). Han styrde Församligen 20 år och dödde 1305. Hans öfriga märkwärdigheter ihogkomna uti följande.

Nicolaus Allonis.

(1) Jacob Iſraelſons Förordning om Choral-piltarne dat. ab incarnatione Domini MCCLXXX ſeptimo Kal. Maji Scheffer p. 40.

(2) Chron. hos Benzelius p. 39. Hic [Jacobus Erlandſon] D:ni MCCLXXXI Octav. Kal. Nov. Iſr. Chron. Vadſt. Celſ och lilla Celſii Chron. p. 3. och är det obegripeligt hwarifrån lius kunnat anföra at, ſedan han leſwat i ſtillhet ifrån 1281, dödt 1286.

(3) Chronicon Archiep. p. 44. Iſr. Benzelii p. 203.

(4) Utaf Celſii lilla Chronicon kan man anföra hela denna Krönika beſtående allenaſt af twå blad intet

ominus Lundenſis ſe objecit, & pallei traditionem fieri impendente lite in curia ſuper palleo mortuus eſt anno Domini K Kal. Maji. Hic Dominus Magnus molendina in amne lenſis conſtruxit. Hic etiam Decanatus dignitatem in Eccleinſtituit. Det man eljeſt behagat anföra, at han förtörnat wigfelens antagande i Lund, är en nyare upfinning, ſom har ingen grund. Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

Chronicon p. 4. Hic [Johannes] in via verſus curiam o palleo obtinendo apud Prouinum in Frantia mortuus eſt ultus fuit apud Prædicatores &c. Jfr. Chronicon Archiep. s M. E. p. 39. Rhyzelius Epiſcopoſcopia ſ. 37. berättar, obſten i Upſala Andreas Petri S. Britts Kader-Broder nna Ärke-Biſkopens tid. Men härutinnan lär wara något förſt het han intet Andreas Petri utan Andreæ Andreæ, ej in til ſin ſläkt en Brahe, utan en And, och deſutan har man om daterat Nonis Aprilis 1313, hwilket finnes hos Scheffer ep. p. 122. Jfr. Peringſköld Mon. Uller. ſ. 190.

I Mon. Uller. ſ. 139.

Indigheter uprepas i Bonifacii den VIII:s Bref til Dom Cala af 1295, 16 Sept. Ante receptionem pallei viam uniingreſſo [Johanne Polono] vos vocatis omnibus, qui voluerunt & potuerunt commode intereſſe, die ad eligendum moris eſt, convenientes in unum, & Spiritus Sancti gratia berantes in hujusmodi negotio per viam ſcrutinii procedere, videlicet Everardum preſbyterum, Gerardum Diaconum & ubdiaconum, Canonicos ejusdem eccleſiæ ad ſcrutandum ea ſingulorum omnium vota unanimiter & concorditer elegiſtis, es in partem, Votis ipſorum & omnium veſtris exquiſitis fratrem noſtrum Nicolaum Archiepiſcopum Upſalenſem tunc ius eccleſiæ in remotis agentem in veſtrum & prædictæ Upſiæ Archiepiſcopum elegerunt &c.

hiep. Upſ. hos Benzelius p. 40 &c.

§. 16.

ſkoparna i Linköping haſwe wi en ſå kallad Krönika rim, ſom behöfde förbättring både i Poeſien och Hiina lämnar oß förteckning på de Biſkopar, ſom was ig, och är Stiftet ſtyrdt under deßa femtio år af Laurentius, Henricus, Bo, Bengt och Laurenefter wåra nyare häfdetecknare warit ganſka berömBiſkopar i Linköping.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

lige män, fast man om alla intet wet hwad de gjordt. Om så behagas, kan man tro, at de warit berömwärde efter de wanl Biskopar. Nu för tiden lär ej den omständighet lämna sullkom lig öfwertygelse. Biskop Lars följde Biskop Bengt uti Herdeämbetet, och så framt han blifwit Biskop 1232, har hans förträdare ännu lefwat, då han afsagdt sig Biskops-ämbetet, hwilket kan wara troligt. Uti Biskop Laurentii tid bygdes Skenninge och Kalmare Kloster, han har ock inrättat S. Lars Prebenda, och hade man redan uti hans Förmans tid warit benäm på Canonicater wid Linköpings Dom-Kyrka. Gamla Linköpings Biskops-Krönika underwisar oß at han dog, hwilket man förmodeligen kunnat weta ändå, men Auctor har gjordt wäl, at han intet utsatt döds-året, efter han wiste't intet: om andre häfdenare gjordt det samma, hade wi warit frie uti wår Historia för en hop onödiga tilökningar. Det är bättre, at säga inte, än at fylla Historien med osanningar, hwilka dock i sig sielf äro intet. At han lefwat ännu 1270 har Ärk. B. Benzelius funnit (1). När B. Rhyzelius berättar, at han krönt K. Waldemar, lär det så böra förstås, at han förmodeligen warit närwarande wid Kröningen, ty at Ärke-Biskopen war tilstädes i Linköping 1251, synes wara oemotsägeligt, emedan han säsom wittne bekräftat de privilegier, som Birger Jarl åt Lybeckarne skänkte, som han där orätt kallas Laurentius (2). Man har ännu skrifwit, at Påfwen Innocentius den IV berömt hans nit uti sit Bref dat. Perusii XII Kal. Nov. 1252, men där benämnes ingen annan än K. Waldemar och Härtig Bengt (3). Uti 1261 nämnes en Biskop i Linköping, som hetat Nicolaus uti Påfwens Urbani dey IV:s Bref, men om denna har man ingen kunskap, och kan wäl wara at man läst N i stället för H uti Påfwens Bulla, och därigenom gjordt Nicolaus i stället för Henricus: ty om denne sednare säges i Biskops-Krönikan, at han blifwit Biskop 1258. Uti Bisk. Henriks tid hafwa inga märkwärdigheter tildragit sig, och har han warit mycket berömd de både uti andeliga och werldsliga förrättningar. Uti 1272 har han gifwit sitt intygande, at Gisko Petri, som [illegible] Canaans land, testamenterat gården Merathorp till Nyköpster (4). Såsom wittne war han öfwerwarande,

Henrik.

Jarl skänkte Karlaby til Johanniterna i Eskilstuna 1266. År 1271 har Biſk. Henrik tillika med de andra Sweriges Biſkopar skänkt fyratio dagars aflat åt dem, som besökte Dom-Kyrkan i Upsala S. Lars och S. Eriks dagar, och åt dem, som med almoſor wille understödja Kyrko-byggnaden i Östra Aros äfwen så mycken syndaförlåtelse (5). År 1272 har han haft någon twist med Ärke-Biſkopen i Riga, som påstod, at han hade Jus Patronatus til S. Jacobs Capell i Wisby. B. Henrik begärde då, at Ärke-Biſkopen i Riga wille upwisa de grunder, hwarmed han kunde bestyrka sin rättighet, men som inga bewis upteddes, och Biſkopen i Dorpt, med hwilken Henrik öfwerlade samma ämbets-mål, ej heller kunde gifwa någon reda därpå, ansåg B. Henrik hans påstående för bortdödt och förqwaſt, förordnade fördenskul Kyrkoherden wid helga Treſaldighets Kyrkan därsammastädes, til at draga försorg om Gudstjenstens widmakthållande i berörde Capell (6). Imedlertid war et ganska wigtigt samwetsmål upgifwit i Linköpings Stift, och i synnerhet på Gottland, hwaråſt Lekmän påstodo, at de uti wälſignelſens meddelande borde hafwa förträdet fram för de andeliga. Härutaf upkommo både ordkaſtning och trätor til ſielfwa Gudstjenstens oroande. Widare woro de werldſlige så näswiſe, at de icke allenaſt hindrade Testamentens wärkſtällighet, som woro gjorda til andeliga bruk, utan ock hade omgånge utan förſyn med dem, som woro banlyſte. Som B. Henrik til deßa oordningars afrödjande intet kunnat uträtta, föredrager han målet hos Påfwen Gregorius den X, hwilken ock genom Bref af år 1274 wid Mötet i Lion upbrog åt wår Biſkop, at därutinnan förſara efter ſin Ämbetes plikt och wärdighet (7). Uti hans tid har ock Decanus wid Linköpings Dom-Kyrka Brynolf år 1278 skänkt til Decanatet därsammastädes Lagmanstorp uti Lungs Förſamling och qwarnen Bardathorp, hwilka han fådt af ſin ſlägtinge Bengt, Konungens Broder. Så wäl Ärke-Biſkop Jacob ſom B. Henrik woro ömne til detta förordnande (8). Man har tilförne talt om B. Henriks reſa til förloſwade Landet. Uti hans Teſtamente, ſom han lät förſatta i Marſeille 1283, skänker han til Patriarchen i Jeruſalem tjugu mark Lybſk, Predik-Munkarna i Accon eller Ptolomais tio mark L. Minoriterna därsammastädes en lika

Kyrkans tilſtånd från 1250 til 1300.

Biſkopar i Linköping.

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

ter. At han ifrån unga åren warit ärfnad til andeliga ståndet kan slutas af Birger Jarls Bref af år 1266, där han kallas Scholaris, och war han den förste Domherre eller Canonicus wid Canonicatet Tiarp i Upsala Dom-Capitel, som des Bröder Hårtig Erik inrättade (14). Ibland dem som warit Archidiaconi uti Upsala, nämnes han wäl intet i Upsala Krönika: man har likwäl hans eget bref af år 1277, där han kallar sig Ärke-Diäkne (15). År 1284 blef han Hårtig i Finland (16), hwilken titel han sedermera beständigt förde och sammanfogat med sit Biskopliga hedersnamn. Innan han wardt förklarad för Hårtig kallade han sig merendels Sweriges och Göthes Konungs Broder, och understundom Birger Jarls Son. Äfwen förän han blef Biskop och Hårtig har han altid tagit del uti de angelägnaste Riks-ärender, som man finner af K. Magnus Laduläses Historia, och har han i synnerhet utmärkt sitt hederliga sinnelag, då han wid Strengnäs eller Frandsjanäs Sammanträde wille äfwen med sitt eget arfs afstående skaffa enighet emellan sina twistande Bröder. Wid K. Magnus Laduläses hårda förfarande emot Folkungarna, som förgripit sig emot hans älskade fast owärdiga Gunstling Ingemar, wågade han sig likwäl at säga inför Konungen sielf, det rättwisan af domen war åtminstone twifwelaktig, då hustruns så wäl som mannens egendom dömdes under Kronan (17). Det enda, som synes kunde ådraga honom mindre fördelaktigt omdöme, war det råd han gaf 1285, at K. Waldemar skulle inmanas i häkte. Med andra förfiktigheets mått hade man til äfwentyrs kunnat förebygga all fara och säkerhet, som K. Waldemars wacklande och wekliga upförande sednat åstadkomma. Men Rikets och det allmännas trygghet och wälfärd är så öm, at både förseelse och wilrådighet kunna understundom ursäkta, där intet rättwisan ohelgas. Ty at göra orätt för Rikets wälfärd, är det samma, som at taga lifwet af en stuk för at dämpa febren. Men ehuruwäl Bengt Birgersson utwalt det andeliga ståndet, har han likwäl härföre intet förlorat det urwärtes anseende, som des börd honom tillade. Han allena och ingen annan enskyld ämbetsman war berättigad at tåga genom landet med fyratio hästar, då Biskoparne intet hade mera än trettio och ingen werldslig man

med

har han för sina synders förlåtning skänkt Stafnäsberg eller G
på Färingsön, til Dom-Kyrkan i Upsala och gården Ri
med två Ottingar til Nunnorna i Skogkloster. Sedan
blifwit Biskop och emottagit wigselen i Stockholm, har han
mera wisat sin frikostighet emot de andeliga, ty Kersö gård
rades af B. Bengt til Nunnorna i S. Clara Kloster i
holm 1288, och följande året frikallade han alla Nydala
sters Landboar för alla Biskops-rättigheter, och i synnerh
det, som egenteligen kallades Biskopens ensak. År 1290
han Nydala Kloster icke allenast all Biskops-tionden af
Myrisboda, Skiri, Nesiohult, Linnanda hult, Myrsiö,
Skeda och Wrixstad i Niudungen, samt Wernamo,
Owansstorp, Giallaryd, Aka ⁂, Kiapsiö och Tapersjö
bo, utan befalte tillika, at Sokneboarne skulle föra
til Kyrkoherbergen i det senaste om Kyndelsmessan, och
lydaktige wid detta tilfälle hugna sig af tio dagars
dinalen Guidos wägnar, och fyratio dagars eftergift
pens egen räkning (21). År 1287 war Härtigen och
Bengt på Gottland, då han ock gaf Cisterciens-Nunn
sammastädes tilstånd at låta predika för sig alla Sönd
efter Wärfrudagarna, och skulle alle de, som wid
len besökte deras Kyrka, bekomma tillika fyratio dagars
at han altid haft Kyrkan och de andeligas förmånar
wande minne. Han afstod ock uti sitt ytterste til
i Linköping godset Lena i Wästergöthland, och torde
fattaren af Linköpings Biskops-Krönika haft

ins gifmildhet och oegennyttiga finnelag hade intet gifwit honom Kyrkans
ille at blifwa rik, twärt om, han lämnade 2000 marks skuld tilstånd
r sig, hwilken likwäl hans efterträdare Biskop Lars åtog sig från 1250
betala til sin företrädares synders förlåtelse (23). Man kan 1300.
k twifla, om denna ädelmodighet hade sin grund mer i egen-
ta än i wänskap och wälwilja, ty Lena gods i Wästergöth-
d, som Bengt genom Testamente öfwerlämnade til Dom-Kyr-
i Linköping, hade förmodeligen annars bordt häfta för skuld.
. Lars war nyligen hemkommen från Canaans Land, då
i blef wald til Biskop i Linköping och sedan wigd i Skara.
n hade gjordt sin peregrims-färd i följe med Bengt Måuson,
mannen i Östergöthland. Uti Biskops-Krönikan berättas in-
annat märkwärdigt, som under hans tid sig tildragit, åtl at
stala ström stadnade i Norrköping och flöt intet på några da-
. Där säges wäl om honom uti Ribbingska exemplaret af
tålte Krönika, at han dödde 1291, men det är utan twifwel
ktigt; ty man har bref af Biskop Lars daterat 1297, uti
lket han befaller dem som höllo Ting i Skenninge, at de intet
tte befatta sig med en twist, som Johan af Skornaberg hade
wäckt emot Nunnorna i Wreta om en gård i Karlaby, hwil-
en Nunna därsammastädes benämnd Ingri Digra hade
ikt til Klostret. Han låter dem ock weta, at Biskopen fådt
ag til Klostrets förmån, och at ingen war berättigad at be-
a sig med saken, innan den inför Konungen, Ärke-Biskopen
honom sielf wore med ändteligt slut afgjord (24). Af et an-
bref af år 1299 finner man ock, at han lefwat ännu, men
s döds-år blifwer icke destomindre aldeles owiss. Rhyzelius
ler före, at han år 1308 utwärkat Hårtigarna Erik och
aldemars beskärmelse-bref för Linköpings Dom-Kyrka, men
war Carl Bår Biskop i Linköping, som år oemotsägeligt
samma Herrars Bref Marie Bebodelse-Dag som utfärdades
nu sistnämnda år, wid hwilket så wäl Biskop Brynolf i Ska
som Biskop Carl i Linköping låtit hänga sina Sigill (25).

Benzelii Mon. Eccl. p. 246. Jfr. Biskops-Krönikan.

Brefwet finnes hos Dreyer Sp. J. P. Lub. p. 106. Förmodeligen
ar uti Originalet stådt J, hwilket snart kan läsas för L.

(11) Omnibus præſens ſcriptum inſpecturis Henricus D. G. Lincopenſis Epiſcopus S. in D. Conſtare volumus euidenter, quod Dominus Finvidus Rector eccleſiæ de Neſiohult in noſtra præſencia conſtitutus, quidquid juris habuit in Hildehult, & omnibus bonis mobilibus & immobilibus ad eandem curiam pertinentibus liberaliter & mere contulit ob animæ ſuæ remedium ſedi Lincopenſis eccleſiæ perpetuo poſſidendum &c. Datum & actum apud Accon A. D. MCCLXXX tertio, quarto Kal. Auguſti. Kyrkans tilſtånd från 1250. til 1300.

(12) B. Henriks Teſtamente: Volumus etiam quod Magiſtro Boetio qui nunc eſt in curia, de - - - - - ſolnantur centum libræ Pariſienſes pro debito.

(13) Diarium Wiſbyenſe hos Ludewig eller ſåſom det kallas hos Langebek Rer. Dan. Script. T. 1. Annales Minorum Wiſbyenſes: MCCLIV obiit Ingeburgis Duciſſa Sveciæ & natus eſt Benedictus II Epiſcopus Lyncopenſis & Dux Finlandenſis.

(14) Chronic. Arch. hos Benzelius p. 53.

(15) *Peringſköld* Mon. Uller. p. 205.

(16) Man kan ſe af anmärkningen N. 13, at Bengt Birgerſon wid ſin födſel kallas Härtig, men därföre må man intet falla på den tankan, at han war född Härtig, likſå litet ſom man kan föreſtälla ſig at han war född Biſkop i Linköping. Annales Wiſbyenſes hos Langebek p. 255. MCCLXXXIV electus eſt in Regem Sveciæ Schenningiæ Byrgerus filius Regis Magni & Ericus frater ejus factus eſt Dux, licet ambo paruuli eſſent. Dominus autem Benedictus frater Regis factus eſt Dux Fynlandenſis. At wiſa ſkilnaden emellan Ludewigs uplag och Herr Langebeks kan man anföra ſamma witnesbörd af Ludewigs Rel. MSC. o. 2ni T. 9. p. 179. A. D. MCCLXXIV Electus eſt in Regem Sveciæ - - - Bargerus filius Regis Magni & Ericus frater ejus factus eſt Dux Finlandiæ. Jfr. Ericus Olai p. 72 Chron. hos Benzelius Mon. E. p. 87.

(17) Man har tilförne beropat ſig på det Bref, ſom Bengt Konungens Broder utgaf 1282 VIII Kal. Aug. die S. Apollinaris. Orden, ſom hit höra, äro deſſa: Sed quia quidam adſtruere nituntur, quod bona uxorum ipſorum Fiſcus illicite vindicauit &c. Konungens egit Sigill är biſogadt wid Brefwet.

(18) *Peringſköld* Mon. Uller. ſ. 204.

(19) Så wäl Stadgan af 1280 ſom 1285 äro tryckta wid Biskop Rätten. Märtalet på den förra lär wara oriktigt, ſom man ſämſt tilförne, kan hända den ſednare åfwenſå.

(20) Annales Wiſbyenſes. MCCLXXXVI Dom. Benedictus Dux Finlandenſis Stockholm in Epiſcopum Lincopenſem conſecratus eſt.

(21) Om Kerſö kan man ſe Norbergs Clara Minne ſ. 30. B. Bengts Br. dat. Lincopiæ an. D. MCCLXXXIX. IV Kal. Apr. om Nydala Bönder och Biſkopens enſak. Om Biſkops-tionden i Riudungen och

den namnkunnige Lagmannen i Westergöthland Algot Bry- Kyrkans
on, som man behagat i sednare tider göra til en Grip, ehu- tillstånd
il hwarken han sielf eller hans Söner fördt et Griphufwud från 1250
pnet. I sin ungdom har han i tiugu år warit wistande i til 1300.
s och där förwärfwat sig mycken lärdom; så säges åtmin-
hos Vastovius 111. När Biskop Erik afsomnade 1278, kom
Capitlet öfwerens om fyra Biskops-ämnen, Brynolf näm-
Bengt Tunneson, Tosto och Magister Nicolaus; man
Domprobsten Bengt, Petter Lagman och Nils Algot-
til at af dessa fyra utnämna den, som Biskops-ämbetet be-
skulle. Desse tre inhämtade först alla Domherrarnas rö-
och sedan det war förrättadt, stadnade de enhälligt med walet
Brynolf, som då war Decanus i Linköping, men tillika Ca-
nus i Skara. Det är besynnerligt nog, at, då Brynolf
ibland dem, som woro på Biskops-Förslaget, Petter Lag-
war en af wäljarne, ty han war Brynolfs förtrogne Bro-
och torde Nicolaus Algotson warit öfwerså, då man därut-
in någorlunda sluta, at denna wändning war endast gjord
skuld, och at man i sielfwa wärket intet welat hafwa nå-
annan Biskop än Brynolf, hwilken ock utropades den VIII
Septembr. 1278 med wanlig afsiungning af o! Gud, wi lofwe
Brynolf hade då sylt sina trettio år (2), och så framt han
ungdoms-år i Paris, har han nog bittida förfogat sig til den- B. är i Paris,
ögskola. Man har tilförne uti Magnus Ladulåses Histo-
rieförd denna Biskops förhållande, då hans Fader och Bro-
ckade i Konungens wåld för Swantepolks Doters bort-
de, och at han då frimilligt underkastade sig hanthysning,
amt han i någon mån stämplade emot Konungen och Riket.
et war owänligt af en Påfwisk Biskop, hwilket ock synes
tyga om et upriktigt sinnelag för Konung och Fädernesland.
m Brynolf sutit i ämbetet til år 1317, sparas hans helig-
de andra märkwärdigheter til nästföljande århundrade, och
ar man inemellertid gärna åt hwem som behagar at tro, det
år 1294 upwäckte sin moders bröder från de döda, som man
ig bekant af Messenius. Utaf Strengnäs Biskopar Kol, Biskopar i
oid, Arnand och Isar, äro Kol och Anund de märkwärdi- Strengnäs
Biskop Kol är i synnerhet ryktbar för Folkungiska upro-

så at efter utsende skulden blifvit til alla delar och rundeligen beralt (6).

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

(1) *Vastovius* Vit. aqu. p. 78 af Benzelii utlag.

(2) Om alla dessa föregående omständigheter kan man se Ekara Dom-Capitels Bref til Ärke-Biskopen i Upsala af år 1278, som är tryckt uti Prof. O. Rabenii Academiska arbete de antiquis Vestrogothiæ Legiferis s. 6. i Bilagorna. Här talas om valet på följande sätt: In Dominum Brynolfum Concanonicum nostrum & Decanum Lincopensem omnes unanimiter consenerunt, virum utique plenæ & maturæ ætatis, utpote qui jam *tricesimum ætatis annum exegit*, virumque sufficientis litteraturæ & ydoneum, de matrimonio legitimo susceptum; in sacro ordine Dyachonatus constitutum, de vita & moribus apud plurimos commendatum. Denne här nämnde Petter Lagman förer i sitt Sigill samma wapn, som Lagman Algot Brynolfsson, nämligen fyra med spetsen mot hwarandra wända hjertan, Sjöblad eller Fanspetsar, efter behag, men intet Gripshufwud. Man kan se den nu nämnda Disp. p. 74. och 7 i Bilagerna.

(3) *Peringsköld* Mon. Uller. s. 309, hwarest anföres af Kols Testamente, at han skänkte Fratribus minoribus in Öster Aros duas marcas argenti. Jfr. Benzelius Mon. Eccl. p. 248.

(4) *Peringsköld* Mon. p. Tiund. p. 171.

(5) *Ericus Olai* p. 82. Anno D:ni MCCXCI incepit magna Caristia &c. quo anno mortui sunt Benedictus Episcopus - - - - - Item Anundus Episcopus Strengnensis, qui eandem ecclesiam construxit & consecravit, quæ die consecrationis combusta est.

(6) Universis præsentes literas inspecturis W. Dei gratia quondam Rex Sveor. &c. ratione cujusdam debiti in quo tenebamur Venerabili Patri Domino A. Stregnensi Episcopo, videlicet juxta æstimationem centum marcarum denariorum usualis monetæ, prædia quædam eidem assignamus & suis successoribus in perpetuum possidenda. - - - - - - præfata prædia cum suis vocabulis exprimentes in Adö X sollidos terræ, in Skildæby VIII sollidos terræ, in Gnita höhe X sollidos terræ, in Mörby in parochia Telhium unam horam terræ, in Parochia Akir in Vallum II sollidos terræ, in Norby II sollid. terræ & IIII denarios, in Sila in Skiälby II sollid. terræ, in Thors dimidiam horam terræ &c. Actum Dasö a. D. MCCLXXX. XVII Kal. Septembris.

§. 18.

Ibland Biskoparna i Westerås hafwa denna tiden warit Biskopar i några berydande män, som framför andra warit brukade uti de Westerås-

an-

åfwit hållen d. 16. Aug. 1271. En förnäm och förmögen Fru ankte då til Domkyrkan gården Lundby med andra fastigheter, wilken gåfwa åfwen stadfästades af K. Magnus 1277 (1). tom des har han inwigt tjugu nybygda Kyrkor på Landet i ergslagen och Dalarna. Han hat ock sträckt sin wård til Stifts och Stadens werldsliga beqwämligheter, då han låtit upröd- fyra Landswägar til Westerås, och wid hwar wäg låtit upsö- et Capell, som nämdes af S. Ursula, S. Jöran, S. Gertrud h S. Olof, på det de resande måtte däruti upmuntras til sin Dakts förrättande. Biskop Carl har ock inrättat et Canonikat i Westerås och försedt det med nödwändigt gods och egendom. Hu- länge han warit i Ämbetet wet man ej så noga. Under et ref, af år 1280, har han hängt sit Biskopliga Sigill, som har nna i omskrift, S. Karoli D. gra. Apostoli Epi. och år 1283. II Kal. Dec. har han vidimerat et af Cardinalen Guidos Bref, arwid åfwen hans Sigill finnes bifogadt med samma omskrift, at det är oemotsägeligt, at han lefwat och warit Biskop mot tet af år 1287 (2). Rhyzelius utsätter hans död til den 11 c. uti sistnämnda år, men som ingen tilförne upgifwit denna nständighet, hade man gjordt wäl, om man tillika behagat näm- hwarpå man grundar sig (3). Så mycket lär då wara one- ligt, at B. Carl hwarken afsagt sig Biskops-Ämbetet ej heller åfwit därifrån afsatt. Icke destomindre finner man en annan iskop hafwa warit denna tiden i Westerås, som hetat Israel; h warit, som sägs, Arke-Biskop Folkes Bror, hwilken ock in- igt honom til Arke-Biskop. Denna berättelse anföres af alla ra Häfdatecknare, och för at wara sällskaps-lik har man åfwen et föregående sagt det samma. Petrus Niger försäkrar at Israel fwit honom påträngd af Påfwen. Messenius är omständeliga- när han underrättar Läsaren, at Israel blifwit Biskop 1261 döddt 1291 (4). Uti alt detta är ingen ting hwarken otroligt omöjligt, ty det war ej owanligt, at Med-Biskopar eller djutorer förordnades under Påfwiska Kyrko-wäldet. Men då n nogare wil undersöka, hwarifrån denna upbyssning är hämtad, nar man uti en fullkomlig willrådighet. Wid eller uti något at Document än Påfwen Gregorii X:s Bref til Biskop Israel i esterås hos Vastovius, har jag intet ännu funnit denna Biskop

Kyrkans tillstånd från 1250 til 1300.

gen gjordt någon förändring med Biskops- och Kanike-gedsen är deliget af B. Israel Erlandsons Bref af år 1318, hwarigenom an afhände några fastigheter emot fjärde delen af Kopparberget. . m. Men Israel säger tillika, at han för sin emillankomende död intet kunnat, som han wetat, göra Prebendan, hwarde afhända Gårdar warit af B. Carl anslagna, skadelös. Man n fördenskul intet swärta hans minne med så oheemula beskyllninr, emedan däraf fordras fullkomlig öfwerwygelse. Så mycket ofelbart, at den del, som Biskopen i Westerås sedermera haft Kopparberget, lär wara wärkan af denna Biskopens förhållan-

At Petrus dödt utomlands är oförnekeligt, men at han dödt fort elände, heråtas wäl af Petrus Niger: men at han intet arit särdeles wäl underrättad om tidens Historia, är tydeligt jutet, at han föregifwer, det Petrus Eliesson blef drifwen i indsflyktighet, sedan Tråtan upkommit emellan K. Birger och us Bröder, hwilket är så mycket wrikigare, som ingen Träta gellan dessa Herrar yppat sig, medan Thorkel Knutsons förmynrskap warade intil K. Birgers Kröning. Det förra bewises Laurus Olai, som säger tydeligen at Petrus rest ur Landet för Thorkel Knutsons hotelser; det senare är allmänt bekant. Så art Dom-Capitler bref underrättadt om Biskop Petters död, eftw Dom-Herrarne ense at anställa et nytt wal genom goda Kån eller Compromissarii, då man utnämnde en Canonicus från psala benämnd Oar til Biskop i Westerås, men han afsade g denna wärdighet. Man utkorade då genom andra Compro-ssarier Dom-Probsten i Westerås Haquinus til Biskop, hwilsa i början gaf sit samtycke til utkorelsen, men sedermera inför rke-Biskopen och Dom-Capitler i Ulpsala undandrog sig walet; k man åter 1300 strax efter Trettonde-dagen kom öfwerens n et nytt wal likaledes genom Compromissarier, hwilka woro Dom-Probsten Haquinus samt Dom-Herrarne Johan och Timmen. Desse stadnade enhälligt med sina Röster på Kaniken Nicolaus i Linköping, som war tillika tjenstgörande wid S. Ma- Nicolaus Hwit. s Kyrka i Skenninge. Denne Nicolaus med tilnamnet Hwit le sig ändteligen öfwertala til at emottaga Biskops-Ämbetet, och m hans samtycke lämnades uti Biskop Larses, Thorkel Knutsons och Härtig Waldemars närwaro, är sannolikt, at han på

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

Kyrkans missnöd från 1250 til 1300.

deras tillstyrkande låtit walet wara gällande (8). Man kan nu la, om man i wåra tider behöfde så många swängningar förmå en andelig man at blifwa Biskop i Westerås.

(1) Man kan se härom Petri Nigri Krönika, som v. Stiernman Magnus Ladulåses Bref af MCCLXXVII. VII Id. Junii, v. Stiernmans Anmärkningar til samma Krönika s. 31.

(2) Det förra Brefwet nämnes af Cancellie-Rådet v. Stiernman, nare år inryckt af A. B. Benzelius uti Företalet til Mon. Ec ca p. 8.

(3) Episcoposcopia s. 249. Uti en Disputation de Arosia hafwa 1722 af Wicander under Prof. And. Grönvall, utsättes årtal, som B. Rhyzelius anfört, men jag wet intet gar mer än hwad Rhyzelius behagat anföra.

(4) Messenius Chronic. Episcop. p. 94. hwar han ock berättar Son af Johan Ängel och Bror med Domprobsten Andreas ru litet detta hänger ihop, kan slutas af det föregående.

(5) Vastovius p. 186.

(6) Benzelius Mon. Eccl. p. 198.

(7) Israëlis Ep. Aros. Bref Anno Domini MCCCXVIII. in B. Johannis Baptistæ förekommer uti v. Stiernmans Anger s. 37.

(8) Alla dessa omständigheter äro tagne af Westerås til Arke-Biskopen i Upsala, som v. Stiernman lätit nämnde Anmärkningar.

§. 19.

Biskopar i Wexiö.

Wexiö Biskopar hafwa utan twifwel gjorde men uti Historien intaga de intet särdeles Forkundus och Asser känner man förnämligast warit närwarande och delaktige i Aslats-bref, åfwen satt sina namn under andra Skrifter, då Forkundus underrättas om tiden då de lefwat. Och tillika med Påfwen Innocentius IV och de andra par år 1257 skänkt åt inbyggarne i Helsingland och Jämteland fyratio dagars Aflat, år Upsala Kyrka med hjelp til des återuppbyggande sätt har Biskop Asser eller Assur med de

liga Öfwerupsyningsmän begåfwat alla syndare med förakt dagars Aflat, som wille med allmosor ihogkomma gamla Upsala Kyrka eller hjelpa til des flyttning til Östra Aros (2). Wid 1285 års Stadga finner man ock wår Aßurs namn wara tecknadt. Biskop Bo har gjordt sit namn något mera märkeligt genom des wad emot Upsala Dom-Capitel under Arke-Biskopen i Lund, hwarom man talt i det föregående. At han war Biskop 1288, ser man af Gåfwo-breswet til Clara Kloster, och han dödde 1291 (3). Hans efterträdare Magnus har sutit i ämbetet en lång tid af följande århundrade, hans minne kan fördenskull framdeles ihogkommas. På Biskoparna i Åbo eller Finland har man ingen annan förteckning, än den Paulus Juslen upsatt i sextonde århundrad, och hafwer så wäl Messenius som Gyllenstolpe och de senare där ifrån hämtat sin kundskap, hwad de äldre Biskoparna beträffar. Efter Juslens uträkning har Biskops-säter intet blifwit flyttadt från Nendamäki til Åbo för än år 1300, ehuruwäl Påfwens Bref af år 1228 gifwit sin helliga tillåtelse, at Biskops-stolen på någon bequämare ort sättas måtte. Detta synes så mycket sannolikare, som Biskoparne Bero och Ragwald ligga bägge begrafne i Nendamäki Kyrka, och hafwa Biskoparne intet kallat sig Biskopar i Åbo, utan Biskopar i Finland, och är Kietil den förste, som jag kunnat finna wara kallad Biskop i Åbo wid år 1270. Bero, Ragwald och Kietil hafwa alle warit Westgöthar, den förste war Canceller hos Erik Läspe och den andre hos Birger Jarl. Uti Biskop Kietils tid hafwer Dom-Capitler i Åbo blifwit inrättadt, men at man därtil erhållit P. Urban IV:s tillåtelse, som Juslen föregifwer, torde hafwa warit onödigt, emedan inrättningen redan uti Skenninge Möte af Wilhelmus Sabinensis anbefalles. Det lär ock wara et mißtag, at Dom-Capitlers inrättning af K. Magnus Ladulås blifwit befordrad 1266, ty denne war intet ännu upstigen på Swenska Thronen, hwilket ock af Nettelblad är påmint (4). Förseelsen rättas intet därmed, om man med Rhyzelius sätter 1267, ty Magnus war ej heller Konung den tiden och förmodeligen ej heller Folke Arke-Biskop. Dock destomindre torde alt hafwa sin riktighet, om man allenast utstryker årtalen. Kietils efterträdare Johannes har tillika med de öfriga Swenska Biskoparna warit närwarande wid K. Magnus Ladu-

Kyrkans tillstånd från 1250 til 1300.

Bo.

Magnus.

Biskopar i Finland.

Bero. Ragwald.

Kietil.

Ladu-

föddo i Wartelaby i Rusto Socn, och har han alde
Biskops-sätet til Åbo ifrån sit urgamla ställe i Nendan
han säges ock haſwa warit den förſte Biſkop, ſom i S
bliſwit begrafwen.

(1) *Peringſköld* Mon. p. Tiund. ſ. 171.

(2) *Peringſköld* Mon. Uller. ſ. 17. p. Tiund. 174.

(3) *Norbergs* Clara Minne ſ. 21. 30. om hans dödår witn
Vadſt. *Celſii.*

(4) Deßa omſtändigheter läſas i *Juſtens* Catalogus Epiſcoporu
lium hos *Nettelblat* Schw. Bibliothec 1. Del. Man kan jä
celius Epiſcopoſc. hwilken underſtundom är något widlyftig.

§. 20.

Genom deßa wyrdiga Fäders öfwerupſeende har C
men i Swerige bliſwit alt mer och mer utwidgad efter tiden
tänkeſätt. Kloſtren haſwa ock bidragit därtil, ſå at
åtminſtone lärt at gå i Kyrkan, höra Meßan, korßa
ra åtſkilnad på Faſtedagar och Köttdagar. Man bör
man befliitat ſig om at inplanta menigheten de förnämſ
ſtycken af Chriſtna Läran. Men med ingen ting haf
Predikanter haft bättre framgång, än at öfwertyga
Ståndet om angelägenheten af gåfwor til Kyrkor oc
Gåfwor til hwarpå man dels redan anförde, dels widare ſkulle kun

Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

dennat har redan wid inträdet af sin regering förundt
diſſan i Wreta Kloſter frihet at upbära Krono-ſkatterna af
ters hemman, genom Breſ af 1250 X Kal. Nov. År 1252
ulii månad tilbeltes åt Fogdö Kloſter ſamma förmån. Efter
r Jarls intygande, gifwet Ynninge 1262, III Id. Apr. gaf
b af Bareſtad, Enka efter Johan Mus, til Alwaſtra Klo-
ll ſin faſta och lösa Egendom, med wilkor, at Abboten D.
föda och kläda henne til ſin dödsdag. År 1270. XIV Kal.
ſänker Harald Gudmundſon til Saba Kloſter gårdarna Ham-
och Wräch, utom åtſkilliga andra ſaker til Kyrkoſtrud (1).
gerd Eriks-dotter gifwer til Munkarna i Saba, 1284, går-
undby i Bälinge, och hedrade K. Magnus och B. Anund
engnäs ſamt åtſkillige andre Herrar Breſwet med ſina namns
ignerens underſättande. År 1289 haſwer Marſken Haquinus
es Syſter Olof gifwit ſin Egendom i Sätuna til Wreta
r. Margareta Guſtafs-dotter har bygdt eller begynt at byg-
unne-Kloſtret i Calmar, och ſåſom hon fådt löfte af Bi-
Laurentius i Linköping, at han wille wiga den därtil anlag-
yrkogård, förordnar hon til Präſtens underhåll därſamma-
i ſin gård Norrby i Nerike, ſom hade fyratio Tumors ut-
och åtſkilliga faſtigheter i Möre, Ambyrde och Aſbolandet,
gen i Biergum wid Kalmar ſem öris land, i Biergum i Am-
14. ör. L. i Iſaks gärde en Bonde, i Skogen ſom kalla
Bokeſkog 3 Bönder eller Torpare, i Huſaby en half marks
, i Lindraſtad 10 ör. L. och i Ufraholm 6. ör. L. med det
keliga förbehåll, at ſamma Egendom aldrig måtte komma i
a eller Lekmäns händer, hwilket alt inhämtas af des Breſ
: 1299 (2). Samma Margareta Guſtafs-dotter af Pre-
trarna, ſedan hon med annat Gods afwittrat ſina Släktin-
öfwerlämnade alla ſina öfriga Faſtigheter belägne i Sweri-
Nerike och Öſtergöthland til Kloſter-Nunnorna i Kalmar (3).
er Carls gåfwa af Flatſtad gård til Nunnorna i Sko be-
is af K. Magnus Ladulås genom Breſ af 1277. Genom
nat Breſ gifwit Kunungzberghy 1282 V. Kal. Apr. förord-
K. Magnus Ladulås, at ingen måtte underſtå ſig unkräfwa
ngens ſpannemål af de adeliges enſkylta Gårdar; och ſåſom
par, Abbotar, Munkar m. m. woro af de förnämſta och
rika-

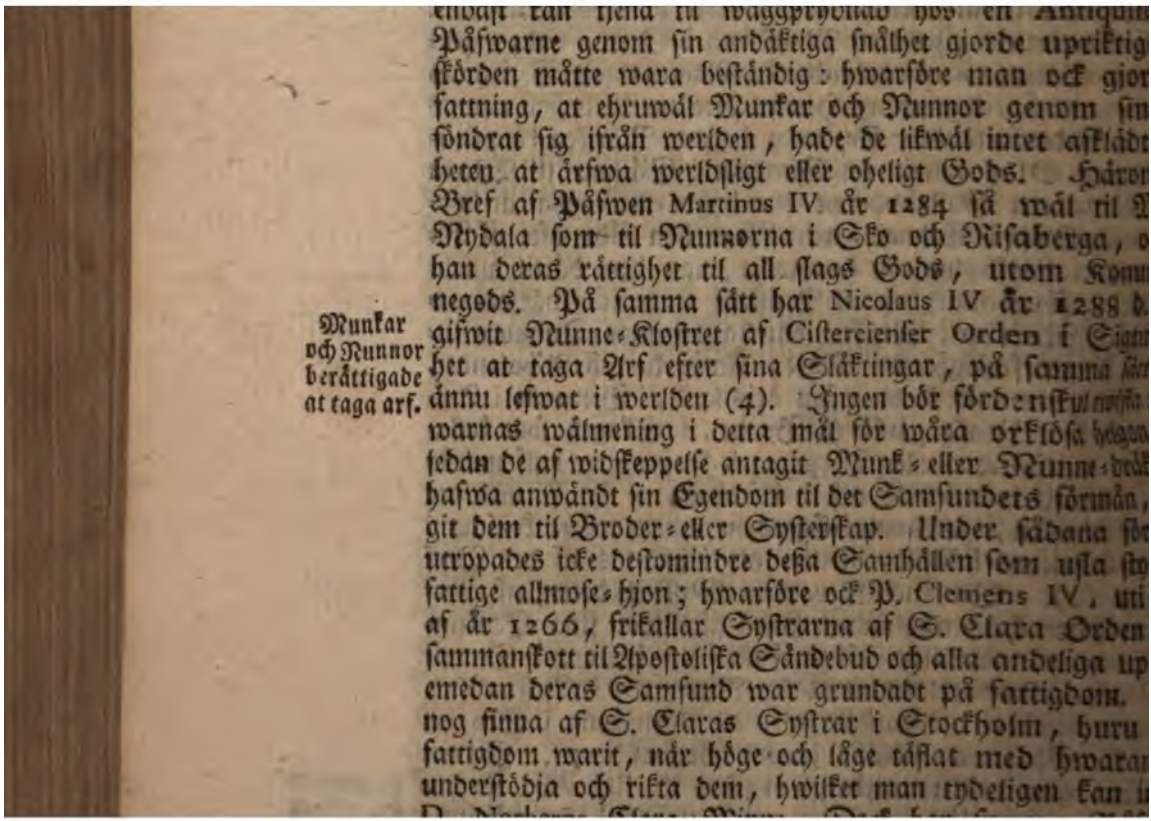

endast kan tjena til waggpryddad hof- en Antiqui
Påfwarne genom sin andäktiga snålhet gjorde upriktig
skörden måtte wara beständig: hwarföre man ock gjor
fattning, at ehruwäl Munkar och Nunnor genom sin
söndrat sig ifrån werlden, hade de likwäl intet afkläd
heten at ärfwa werldsligt eller oheligt Gods. Häror
Bref af Påfwen Martinus IV. år 1284 så wäl til N
Nydala som til Nunnorna i Sko och Risaberga, o
han deras rättighet til all slags Gods, utom Konu
negods. På samma sätt har Nicolaus IV år 1288 b
gifwit Nunne-Klostret af Cistercienser Orden i Sigt
het at taga Arf efter sina Slägtingar, på samma sät
ännu lefwat i werlden (4). Ingen bör förd:nskul
warnas wälmening i detta mål för wåra orklöfa belägn
sedan de af widskeppelse antagit Munk- eller Nunne-dräk
haswa anwändt sin Egendom til det Samsunds förmån,
git dem til Broder- eller Systerskap. Under sådana för
utropades icke destomindre deßa Samhällen som usla sty
fattige allmose-hjon; hwarföre ock P. Clemens IV, uti
af år 1266, frikallar Systrarna af S. Clara Orden
sammanskott til Apostoliska Sändebud och alla andeliga up
emedan deras Samsund war grundadt på fattigdom.
nog finna af S. Claras Systrar i Stockholm, huru
fattigdom warit, när höge och läge täflat med hwara
understödja och rikta dem, hwilket man tydeligen kan i

Munkar och Nunnor berättigade at taga arf.

Kyrkans ställe från 1220 till 1304.

Domini-can-Kloſter

ſamboom hålla til gobo med deras menlåsa och ringa æfter (5). Medlertid woro Predik-Munkarne anſedde ſom helige Fadrens åra Sköte-Barn; hwarföre ock Alexander IV uti Bref af år 1254 beklagar, at den helige Dominicus, Ordens ſtiftare, på ånga ſtällen bortglömmes, och i hänſeende därtil förmanar han, des högtideliga Minnes-feſt årligen hegås mötte (6). Denna Orden hade gjordt otroliga framſteg, ſå at han räknade redan 1277 ſwahundrade och ſjutton Kloſter eller ſamqwåm. I Swerige hade man ock med mycken ömhet uptagit honom, och finnes af en gammal förteckning af år 1303, at Provincia Daciæ innehöll et wackert antal af Domican-Kloſter: ty i Dannemark woro Lund, Åhus, Malmſtad, Helſingborg, och Weyle, i Swerige, Skenninge, Wisby, Kalmar, Skara, Lykås, Ekholm, Finland, Strengnäs, och twå Nunne-Kloſter, et i Roſkild och et i Skenninge (7). Ehen det wore för widlyftigt at nogare nagelſara med deßa renlefnads-ſamqwåm, hwarföre man för öfrigt wil hänwiſa Läſaren til Biſkop Rhyzelii Monaſteriologia, hwar man finner mycket wackert ihopſamladt ſå wäl om deras inſtiftelſer, ſom om deras Egendom och Gods.

(5) De andra gåfwor woro Silfwer til twå flaſkor, Ampullæ; Baldachinum, & unum examitum & ſubtile. Examitum betyder Sammet.

(6) Såſom Rhyzelius Monaſteriologia ſid. 144 anför, at man intet wet på hwad tid eller af hwem Kalmare Nunne-Kloſter af Dominican-Orden är inrättadt, kan en del af detta Bref införas: Omnibus præſentes literas viſuris vel audituris Soror *Margareta Gotſtaui* quondam filia S. in D. ſempiternam. Quia ſite rationabiliter acta ſæpe revocantur in dubium & multoties a malitiis hominum impugnantur, niſi præſentium providentia ſatagat rerum geſtarum ſeriem ad notitiam deducere poſterorum: Idcirco tenore præſentium notum facio, quod cum Venerabilis Pater D. *Laurentius*, D. g. Lincopenſis Epiſcopus in præſentia Venerabilium Patrum Dom. *Nicolai* Upſal. Archiepiſcopi & aliorum ſuffraganeorum ſuorum in concilio apud *Telgæ* celebrato petitioni meæ favorabiliter annuens, me & perſonas mihi junctas, quæ mecum habitum ſororum ordinis prædicti jam aſſumpſerunt, & in poſterum ſub eodem habitu conjungendas demitteret curæ & regimini ordinis ſupradicti, & promiſeret, quod apud *Kalmariam* in loco *clauſtri*, quod in meorum remiſſionem peccatorum nec non & aliorum michi attinentium, divina favente clementia incœpi conſtruere, cimiterium benedicet, ſine præjudicio, gravamine & damno Dom. Epiſcopi Lincopenſis & eccleſiæ Kalmar & parochialis ſacerdotis ibidem - - - - - Ego prout ab illis requiſitus fui - - - - - curiam meam in Norby in Nericia, in qua

tra hujusmodi concessionis nostræ tenorem per quemcunque de cetero contigerit promulgari. Nulli &c. Datum Perusii XII Kal. Decembr. Pont. nostri anno primo. Brefwet förwaras på Universitets Bibliothequet i Kiöpenhamn Fasc. 52 communicerat af *Langebek*. Kyrkans tilstånd från 1250 til 1300.

(6) *Alexander* IV uti Bullar. af år 1254. hos *Örnhielm* Bullar. T. 1. p. 367.

(7) Jac. *Echard* Scriptores ord. Prædicator. p. XII. Daciæ Provincia Daniam & Sveciam & Norvegiam complexa hos habebat conventus A. MCCC. III.

In Regno Daniæ erant hi	In Regno Sueciæ erant hi
	1 Sictonienſis
1 Londenſis	2 Schenigirenſis
2 Aotcenſis	3 Wiſbuenſis
3 Alinſtadenſis l. Almſtadenſis	4 Kalmarienſis
4 Helſingburgenſis in cod. Lingonenſi	5 Skarenſis
15 Wetlenſis	6 Lichoſienſis
	7 Inſulenſis
	8 Finlandenſis
	9 Stregnenſis

Monaſteria Sororum hæc erant 1. Roſkild 2. Schemungenſe. At denna förteckning intet är fullſtändig, kan ſlutas af det man i föregående påminner, ty Kalmare Nunne-Kloſter nämnes här intet. Conventus Inſulenſis menar man wara Ekolmen. Til åfwentyrs torde Lichoſienſis conventus ſnarare wara Löödſe än Lykås.

§. 21.

För namnet ſkul böra åfwen denna tidens Helige ihogkommas, ehuru deras förmenta helighet annars intet åfwertygar särdeles om deras förtjenſter. Förſta rummet lemnas fördenſkul åt Carl Folkung, och har man här til föregångare Vaſtovius, ſom behagat ſammanſmälta twå perſoner i en. När man ſkiljer dem åt, blifwer Carl Ulfſon den man på detta ſtälle årnar nämna. Det är han, ſom wåre Hiſtorie-ſkrifware behagat göra til huſwudman för de uproriſke Folkungar, ſom blifwit halshuggne under Birger Jarls Regemente, ånſkönt man intet här någon tilförlåtelig underrättelſe, at han i något mål warit illa ſinnad emot Birger, ſom man förmodeligen af Birger Jarls Hiſtoria kan inhämta. At Folkungarnas fall och olycka intet kunnat Helige Carl Folkung.

Junker Carl efter några års förlopp förſogade ſig til F
rarna i Preußen, där han ock blef ſlagen mot Lithauern
han dödt ſom en tapper och hederlig ſoldat är ganſka troli
när Korsherrarne ſågo ſig öfwermannade af Hedningarn
de efter ſin Ordens löfte intet wille fly, men påminte hen
han borde ſöka ſin ſäkerhet, ſwarade Carl ganſka hurtigt,
war ſäſängt bedja honom löpa, då ingen af dem tog
Om detta alt har ſin riktighet, ſom Rim-Krönikan och
Olai giſwa wid handen, bör man medgifwa, at han ſtu
en hjälte ſedan han gjordt mycket nederlag på fienden. Me
ſaren kan icke deſtomindre fråga, hwarutinnan hans helighe
ſtod, ty förmodeligen kan man upwiſa i Swerige hela Reg
ter af ſådana helgon. Man lär til åfwentyrs intet kunna
annat ſwar, än at han war i ſällſkap med Korsherrarna
af Påfwen och de andeliga ſådt privilegium at wara t
och mördare på ochriſtna, mera behöfs intet til tidens h
men heligheten bliſwer därefter. Efter utſeende är det ſanno
ker Carl, ſom giſwit en gård Flatſtad til Nunnorna i St
ſter (1). Hans Lik blef hemförd, och af Jarlens Gemål
war hans Släkting, hederligen begrafwet (2). Rimkröni
ger detta uttryckeligen, och ſå framt man kan tro författare
ſte man hålla före, at han bliſwit ſlagen för än hon dödde
ty på Mechtild kan intet ſläktſkapen wäl lämpas. Det k
wara ſannolikt, at Birger bedt godt för hans ſjäl och tacke
tillika, at han bliſwit ſkild ifrån honom. Sådant kan

ägona-ländgen. Hans helighet och hans Biskops-döme i Linkö- Kyrkans
ing torde wara af lika beskaffenhet. Om så är, blifwer den förra tilstånd
anska twetydig, ty ingen Biskop Kol har warit denna tiden i från 1250
inköping. Det skal då förmodeligen wara Biskop Kol i Streng- til 1300.
ås, hwilken antingen skyldigt eller oskyldigt gifwit anledning til
nmälte Herrars olycka. På hans borgen skola Folkungarna på
od tro gifwit sig til sånga, och har han därföre sedermera aldrig
elat hålla Meßa eller med sin heliga mund wälsigna Brödet
id Altarens Sacraments förrättande, efter han därigenom gif- Helige
it anledning til deras ofärd. Och til så mycket större försoning,
rsogade han sig ock til Christi Graf, där han skal wara död
id år 1252. Denna skräck-saga skänkes oß af Vastovius och
ra (3), fast Kol Biskopen i Strengnäs icke destomindre lef-
at 1257, som man kan se af det föregående. Därnäst upträder
i de heligas skådeplats en mycket betydelig person efter Romerska
ifet S. Ingri nämligen, som uti sit Ankestånd wandrat til E. Ingri.
ompostella, Rom och Jerusalem, hwarigenom hennes helighet sät-
s utom allt twifwelsmål. Såsom öfwerlops-gärning torde man
i kunna anse, at hon upbygt Nunne-Klostret i Skenninge af
ominici Orden; ehuruwäl man af en gammal stenritning snarare
r tro, at Klostret blifwit på K. Waldemars anstaltande til S.
ngrids tjenst upförd 1272 (4). Men at detta Kloster blifwit
llad Mariebo, och at Drottning Margareta fattat sådant tycke
r Mariebo i wårt Skenninge, at hon därföre låtit upbygga et dy-
t af samma namn på Låland i Dannemark, som Rhyzelius be-
ttar, fordrar widare bewis. Så mycket är säkert, at Mariebo
loster på Låland är upbygdt uti femtonde århundrade under K.
ik af Pomern på en ort som hetat Skenninge, til Jungfru
Karias och S. Britas heder, men at det har någon gemenskap
c öfrigt med Skenninge i Östergöthland, torde wara aldeles o-
undadt (5). Det man hit in til-anförd är något stridande emot
astovii berättelse, då han försäkrar at S. Ingri efter sin hem-
mst år 1282 upbygt Skenninge Kloster. Man nödsakas än
dare afwika från hans utsago, då han påstår, at hon på Mö-
i Kostnitz 1418 utaf Påfwen Martinus V blef förklarad för
lig. Det är sant, at K. Erik uti sit Bref til Påfwen af år
414 gifwer hennes helighet et präktigt loford, och försäkrar, at

Mechtild

1282, och har hon, som man sedt, gjordt sit Minne wörd
de i lifwet och efter döden. Mechtild war så helig, at
tet wille gifta sig. Man har talt om henne tilförne i an
däraf, at man behagat göra henne til Birger Jarls and
mål Mechtild. Ärke-Biskop Johannes från Påhlen och Bis
trus från Westerås äro de siste af wåra märkwärdiga h
som uplyst det tretronde århundrade efter Vastouius, och har
talt om dem tilförne, så at det är ej nödigt at widlyftigare
på deras Minne, och kan hwar och en efter behag sälla sin
öfwer deras helighet. Utaf det, som man har sig bekant, sk
wara nog swårt at begripa den samma, ej heller de någ
dem för helig utropad af heliga Fadren i Rom.

Johannes Petrus.

(1) Härom witnar Magnus Ladulås i sit Bref dat. Arusiæ &c. D
MCCLXXVII prid. K. Aprilis coronationis noſtræ anno [illegible]; M
D. G. Rex Sveorum &c. Vniuerſitati veſtræ conſtare volumus &
quod nos curiam *Flatſta* cum omnibus pertinentiis ſuis ſororibus
parte Domicelli *Karuli* rite collatam, quam Dominus Petrus
lius dictis Sanctimonialibus minus rationabiliter uſurparat,
adjudicamus perpetuo poſſidendam.

(2) Rim-Krönikan ſ. 29.

Jarlens Huſtru lät han begaa
Med alle the Klerker hon kunde faa
Han war henna Frände, ty gjorde hon ſwa.

(3) *Vaſtouius* följer här ſom på andra ſtällen dels *Johannes*
Olaus Magnus.

(5) *Pontoppidan* Ann. Eccl. T. 2. p. 515.
(6) *Meſſenius* T. 8. p. 40. han har tagit ſin berättelſe af K. Eriks och Rikſens Herrars Bref af år 1414. Jfr. *Vaſtovius*, *Olaus Magnus* m. m.
(7) *Benzelius* Nota ad Vaſtovium p. 61.

Wetenſkapernas tilſtånd til 1300.

20. Cap.

Om Wetenſkapernas Tilſtånd til 1300.

§. 1.

Under de förra århundrade härſkar et ſlags mörker uti Swenſka Hiſtorien, ſedan ljus börjat tryta från Iſland, hwarifrån man likwäl intet bordt wänta det. Man kunde snarare föreſtälla ſig, at wåre inhemſke ſkolat meddela en omſtändegare kunſkap om tidens omſkiftningar: men den är ganſka ſtymmad och kort, och ſå framt de andelige intet warit måne om at förwara ſina Privilegier och förundta friheter, hade okunnigheten warit än ſtörre. Ingen Håſdateknare kan man upwiſa, ſom leſwat denna tiden. Man torde likwäl finna af det, ſom framdeles lifwer anförd, at ingen briſt warit på ſnillen, men til äfwentyrs miſt på upmuntran. Kan ock wara, det mycket warit ſkriſwet, men genom tid och olyckor förkommit (1). Man ſtyrkes ſå mycket mer i denna tanka, ſom wåra runſtenar utmärka både hog och luſt til at fortplanta de leſwandes minne til eſterwerlden. Öfwer elloſwa hundrade ſådana runritningar äro ſamlade och anförde uti Göranſons Bautil, och flera finnas dageligen, ſom dels wagömde i Murar, dels på andra ſtällen. En ſå allmän ſmak, den hos ringare perſoner, witnar om folkets eſtertanka, och en inter omwårdnad om framtiden, hwilken intet kan falla på Barbarer, ſåſom man ofta aſmålar wåra äldre Nordiſka inbyggare

hos

Wetenskaperнas tilstånd til 1300.

hos utländningar och understundom hos oß sielfwa. Okunnighet om Skrif-konsten underhåller wildheten, hwilken afklädes genom Skrift, utländska resor, Witterhet och Wetenskaper. Om Skrif-konstens ålder i wår Nord har man talt i första Delen af dessa Annaler. De witnesbörd hwarmed man welat intyga, det Skrif-konsten warit bekant i Swerige i nionde århundrad, äro dock förut ropade. När man nämner nionde århundrad, nämnes mera lika den tid, då utländningar började så någon redigare kunskap om Göthiska Norden genom Ansgarius och flere Christna Lärare, som tid efter annan besökte wåra Orter. Uti det nämnde Capitel af första Delen har man endast åberopat sig de ställen af gamla författare, som talt om Skrift och Bokstäfwer hos wåra gamla Förfäder. Til at beraga alt twifwelsmål äfwen hos mindre de Läsare, wil man nu införa sielfwa witnesbörden, på hwilka och en, äfwen den, som intet har tid och tilfälle at granska deßa intygande, må kunna döma, om man härutinnan gifwit för mycket hett eller tilgifwenhet för wåra fordna Landsmän. Gode Rimbertus, som war Ansgarii efterträdare uti Hamburgs Biskopsdömet, och lefde således på samma tid, som denne store lige Nordiske Apostel, berättar, at då Ansgarius reste till Swerige, hade han med sig Bref från K. Biörn till Birgerus skrifwet med Konungens egen hand (a). Om detta sant, kan man intet begripa, hwarföre denna omständighet förtit, och hwad som skulle föranlåtit Rimbertus at säga, att Ansgarius haft Bref med sig från Konungen i Swerige, om han intet talt om något dylikt, när han berättar Ansgarii resa till Konungen i Dannemark, där han warit tilförne. Dock will jag härföre wille yppa twifwelsmål härom, emedan mera, som jag tror i allmänhet, at denna tidsens Konungar intet kunnat skrifwa, så är denna * inrättning en blott gißning, hwarigenom det motsatta intygande hwarken kan förswagas eller förkastas. Jag för min ån wille medgifwa, at wåre Christne Konungar redan kunnat skrifwa, hwilket intet ännu är bewist; men det är ting därutaf; ty om de Christne Konungar intet kunnat skrifwa tin, på hwilket språk sedermera all Bref-wäxling skedde, så är ingen ting, at de ju kunnat och förstådt skrifwa, ehuru de intet stan hwar Bonde förstod. Rabanus Maurus säger, [illegible]

Skrif-konsten.

* inwänning

som äldre än både Ansgarius och Rimbertus, emedan han är född år 776 och död 856, talar tydeligen om wåra Runor, och säger tillika, at Markmännerne, som han och Frankerne kallade Nortmän, hade Runor och brukade dem under sielfwa hedendomen til at skrifwa sina werfar och utöfwa sina trollkonster (3). Det lär altså wara en afgjord sak, at man kände och brukade skriftkonsten i Norden, innan Ansgarius kom hit, medan Norden ännu låg fördjupad uti sin fordna och mörka hedendom. De kunna således häfwa giltiga skäl, at ändra sin mening, som warit i den tankan, at man intet kunnat skrifwa i Norden innan Christendomen blef här befästad. Wil man nu tillika jämföra wåra Sagors berättelser, torde man med mera tilförlåtelighet kunna tro deras utsaga. Uti Olof Trygwasons Saga berättas om en Thorkel, som wid år 950, innan Christendomen kommit på Island, bodde i Kroßawik, at hans syster, som intet kunde tala, skref sina swar på en träkafle (4). I samma Saga talas ock om K. Gorms rit eller bref til Klack Harald i Hollsten. (5). Man kan ock beropa sig på Thorsten Wikingsons Saga, hwarest anteckнas, at Eywind kastade bref uti Thorstens knä, ehuruwäl denna Saga til åfwentyrs intet skulle äga et så gällande witsord, och ordet bref, som där förekommer, intet är gammal Swenska, utan tagit af Latinska ordet breue. Åfwen om detta sista witnesbörd å sido sättes, synes saken wara fulltygad. När man nu tillika öfwerwäger de uti Inledningen til Första Delen 7 §. åberopade ställen, och Prinsessan Ingegerds, Olof Skötkonungs Dotters afgångna ritsändning eller bref til Ragwald Jarl (6), torde alla dessa omständigheter tilsammanlagde fullkomligen intyga, at skriftkonsten icke allenast warit länge bekant i Norden, utan ock skäligen allmän.

Wetenskapernas tilstånd til 1300.

Skriftkonsten.

(3) At Ericus Olai och Författaren til större Rim-Krönikan haft äldre skrifter at följa, är ingen twifwel. I många mål kan man nog finna hwarifrån den förre hämtat sina berättelser, men understundom anför han sådana anmärkningar, som synas tagne af skrifter som nu saknas, såsom då han säger p. 70, det andre berätta, alii dicunt, det Magnus Ladulås med wåld tilägnat sig regementet. Får man döma af det som åfwen i wår tid händer, torde detta blifwa än mer oemotsägeligt. Uti mina yngre år har jag haft en skrifwen underrättelse om Kriget i Skå-

Wetenskapernas tillstånd til 1300.

ne, som slutades med freden i Lund 1679. Den bestod af två [illegible] quarter, och lämnades på min Faders Ebbe Brings befallning til en [illegible] dande Gynnare, som då samlade Skånska Handlingar. Efter [illegible] lår den wara aldeles förlorad. Prof. Winslows Dagbok öfwer [illegible] krig lår af ganska få wara sedd, år ock ännu bibehållen, men torde [illegible] wål undergå samma öde. Genom eldswådor och andra händelser [illegible] ras ock mycket, hwilket jag sielf erfarit, då många gamla Original-[illegible] af en besynnerlig händelse förkommit. Revisions-Secreteraren Ehrenh[illegible] hade en stor samling af gamla bref och handlingar som genom eld gick i rök, m. m. Många af de bref som Ericus Olai och Hu[illegible] samt Meßenius haft, eftersökes nu fåfångt. Men det lår wara [illegible] re at bruka och rädda från undergång det man ännu har i behåll, [illegible] at skrifwa klagowisor öfwer det, som nu mera aldrig kan få[illegible].

(2) *Rimbertus* Vita Ansgarii C. II. Peracto itaque apud eos, Suiones, [illegible] ro dimidio anno præfati Servi Dei cum certo suæ Legationis [illegible] to, & cum *litteris Regia manu*, more ipsorum deformatis, ad Se[illegible] mum reversi sunt Augustum. Antingen *deformare* på detta [illegible] der slått och rått *formare*, eller innefattar någon förklenlig [illegible] skrifsättet, blifwer icke destomindre saken i sig sielf alsid den [illegible].

(3) *Rabani* Mauri Abbatis Fuldensis Tractat de inventione [illegible] bræa usque ad Theotiscam år intryckt uti Goldasti rerum [illegible] Scriptores T. 2. p. 69 uti H. C. Senkenbergs uplag af å[illegible] hit hörande witnesbörd lyder så: Litteras quippe quas [illegible] manni, quos nos Nordmannos vocamus, infra scripta [illegible] bus originem, qui Theotiscam loquuntur, linguam [illegible] carmina sua, incantationes ac divinationes significare [illegible] paganis ritibus involvuntur. Om Runornas namn [illegible] talt i förra Delen. Af sielfwa titelen på Tractaten [illegible] Rhabanus, då han skrifwit denna afhandling, warit ämn[illegible] hwilket ämbete han förestod från 822 til 842, och [illegible] något når sluta, på hwad tid han författat sitt arbete[illegible] mers jämföra härmed Langebeks Anm. til Rimberti Ans. [illegible] T. 1. p. 418.

(4) Olof Trygwasons Saga utgifwen i Skalholt på [illegible] „Thorkel gec til tals wid Oddniu syster sina, oc [illegible] mathurin weri heim kominn, wilda ek frændi, [illegible] thionadir hanum i wetur, thwi at her ero siester [illegible] Oddni ræck runar a kesti, thwi hun matti ei [illegible] kestit, leit a than oc mælti hun thar m. m. Den som [illegible] Sagan kan läsa detta witnesbörd fullkomligen [illegible] spuration de Runarum in Svecia antiquitate under Cano[illegible].

(5) Olof Trygwasons Saga s. 73. „Epter thetta [illegible] nung i Dannemark) rit oc sender mann i [illegible] på nyligen nämnda stället p. 36.

) Sturleſon T. 1. ſ. 511. „Tha ſpurthi han, Ragwald Jarl, that af ritſendingum Ingigerthur Kongs dotter, at til Olaf Swia Kongs hauſtho komit ſendimenn Jarizleifs Kongs auſtan or Holmgarthi m. m. Härutaf lär wara utan all twifwel, at Prinſeſſan Ingigerd genom Bref underrättade Jarlen om alla anſtalterna wid K. Olofs Hof, hwarutaf man ock med all ſäkerhet kan ſluta, at Bref woro i allmänt bruk hos wåra fordna förfäder.

Wetenſkapernas tilſtånd til 1300.

§. 2.

Således lär det wara aldeles oförmekeligt, at man warit un at ſkrifwa i Norden icke allenaſt innan Chriſtendomen komt til Swerige, utan ock ſedermera alt framgent, då Chriſtna ſan ännu låg i ſin ſpåda linda, och äro wäl K. Biörns ſkrifelſe och Prinſeſſan Ingegerds, wid år 1018, de äldſta, ſom un med ſäkerhet kan nämna i wåra orter. Wåra gamla Runnar intyga tillika om et allmänt bruk. Deras ålder kan intet d fullkomlig tydelighet utſtakas, men ſkriftkonſtens allmänhet inſas likwäl af de många Runritare, hwilkas namn på Runſtenna äro bibehållne och äro til et antal af en och nittio i Upſd (1). At upräkna dem på detta ſtället är aldeles onödigt, kan wara nog, när man nämner Ubir och Bale, ſåſom de ilka med beſynnerlig flit gjordt ſina ritningar, och winlagt ſig närhet och tydelighet. Dom-Probſten Doctor Olof Celſius, n ingalunda war en widſkepelig wördare af Runſtenar och deras er, har med all ſannolikhet bewiſt, at Ubir och Bale leſwat i nde århundrade. Den täflan, ſom Runritarne hade ſig emel-, at göra minneswärdarna wackra och anſenliga, beſtyrker wiſe hwad ſom ſagdt är. Således ſtinner man på Sälna-ſten i Skänila Socken, at ritaren ſkryter därutaf, at ingen bättre uggning lär finnas på något ſtälle (3). På en annan Runwid Bäldeſtad i Sollentuna Socken ſäger Unne, at han utgit et wärdare minnesmärke än Ulfs Söner gjorde efter Sir m. m. På Runſtenarna talas ofta om reſor, fältſlaktningar och mera dylikt, ſom man intet kunnat betjena ſig utaf i ſwa Hiſtorien, emedan man ſtadnar i owißhet om tiden, då leſwat, til hwilkas åminnelſe ſtenen warit upreſt. Aſſeſſor Rooman har gjordt mycket ſannolikt, at åtſkilliga ſtenar, ſom

Runſtenar.

Wetenskapernas tilstånd til 1300.

tala om Inguar, äro upsatte til åminnelse
då de höra til elloste århundrad. Och
skäl kunna twisla, at skriftkonsten ju warit i
rige under detta tidehwarf, saslån man i
monumenter än wåra gamla Stenskrifter.
Förfäder hast sig bekant under hedendome
aldeles i förgåtenhet, sedan Christna läre
och mer uti wårt Fädernesland. Detta
skenligt, når man påminner sig, at fordi
war ännu intet förqwasd, och at Skalde
trettonde seculum så wid Kungliga Hofwet,
nåma Herrar. Man har sig tilförlåteligen
Marcus Skeggason war uti K. Inge S
K. Suerker I. Einar Skulason och Hal
Knut Erikson, Halbiörn Hali och T
son, hos Suerker Carlson, Sunnarlidi
Danaskald, hos K. Erik Knutson, G
hos K. Erik Erikson, Olof Thordarso
Suerkerson, Einar Skulason och Hald
Haldor war likaledes hos Sone Jarl Jfwe
Sonason. Birger Jarl af Biälbo är de
ma Herrar, som hållit någon Skald w
Sturla Thordarson uppehållit sig nägo
deße författat åtskilliga qwäden til sina wå
intet twislas, icke destomindre äro de alle s
man ock har skäl, at stadfästas än mer
tanka, at mycket af wåra fordna minnesm
at den brist, som nu rönes i gamla han
mycket härutaf, at ingen ting warit förfa
wådeliga händelser, hwilka förstört hwad
nadt warit. Kan ock hända, at wåre Chri
mer och mer förwärfwade sig de Regerand
welat dämpa minnet och högaktningen för
göra sig omisteliga. Och til det ändamåle
wärkeligen angeläget, at märkeliga minnesv
måtte undanrödjas, och alt det gamla så s
(5). Gamla Historien kunde ock wara s

Kyrkowäldet. De fordne Konungar tänkte sielfwe och regerade sielfwe. Deßa efterdömen hade kunnat upwäcka farliga retelser emot de regerfiuka Prelaterna. Det hade warit en ganska kinkig betraktelse, om någon welat upwäcka fråga, hwarföre och huruwida Christendomen förbjuder at wara förnuftig, och hwarföre en Konung skulle genom Christendomen förlora sina förnämsta höghets-rättigheter. Det war då nyttigast at inswepa det gamla i mörker, och wänja folket wid at tänka på Latin, emedan det dugde intet at tänka på Swenska, så wida man war sinnad at införa sådana grundmeningar, som hwarken hade stöd af förnuft, eller sammanhängande eftertanka. Wetenskapernas tilstånd til 1300.

(1) Uti den nämnda Disputation under C. R. Ihre de Runarum in Svecia antiquitate p. 43 och 44 finnes förteckning på Runritarne i Uplands.

(2) *Olof Celsius* Mon. Sveogoth. uti Acta literaria Sveciæ p. 94.

(3) Här finnes denna utlåtelse: „Man icki bryter Kuml bättre werda. Celsius nämnda stället p. 87.

(4) „Uuni icki mirki mira werdi thau Ulfs syni iftir Gir. Celsius n. st. p. 89.

(5) At wåre gamle Kyrko-Skribenter wärkeligen haft den lära, at det lönte intet mödan at underrätta sig om de strognas omständigheter, kan man se af Adamus Bremensis Hist. Eccl. L. I. p. 51. hans egna ord äro införda i första Deken s. 517.

§. 3.

Biskoparne och deras medhjelpare hafwa utan twifwel gjordt någon anstalt och författning til at lära Latin och sådana saker, som denna tiden kallades lärdom: men den, som wille blifwa skarpsinnigare och mera uplyst, reste til Bremen at underwisas i den där warande Skola; och hafwer S. Sigfrid dit skickat den namnkunnige Osmund, som under K. Emund Olofson drifstade sig för at föra titel af Arke-Biskop (1). Man har likwäl intet utwiskeligt witnesbörd om någon ordenteligt Swensk Skola i det elfte århundrad; utan Skolan här i Lund lär utan twifwel wara den äldsta i Norden, hwilken inrättades på samma tid som

Wetenskapernas tillstånd til 1309.

Dom-Kyrkan doterades af K. Anut den helige år 1085 (2). Icke destomindre har man haft medel at förkofra sig i dessa konster: emedan man finner, at Konung Swen Estridsen i Dannemark berömmes för lärdom och bokwett äfwen af dem, som hade den åran at känna honom personligen (3). Han har ock haft bref-wäxling med den ryktbara Hildebrand, sedermera Gregorius den VII, innan han blef Påfwe. Förmodeligen har Konung Swen förskaffat sig denna lärdom, antingen i Danmark, där han war född, eller i Swerige, där han i många år uppehållit sig, ty man har sig intet bekant, at han warit utlands. Den okunnighet, som man i allmänhet tillägnat wåre äldsta Christna Konungar, har således intet kunnat wara allmän, utan-wederlägges af detta tydeliga witnesbörd om K. Swen Estritson eller Ulfson, då förebråelsen däremot är en blott och gifna gißning allenast grundad mening. Wißast är, at wi intet

Skribenter

na upwisa någon skrift af Swensk Författare, undantagandes stenarne, som kan föras til det tionde och föregående århundradet.

Ansgarius.

Ansgarius förtjenar likwäl med rätta at räknas bland wåra äldsta Skribenter, emedan han under sitt Apostoliska kall anwändt en del af sin tid til at skrifwa böcker. S. Wi[illegible] Ufwerne är ofelbart en frukt af hans flit, och [illegible] äldste Biskopen i Bremen at tacka Ansgarius för [illegible] af sitt åreminne. Denna Skrift underrättar [illegible] om åtskilliga saker, som angå Bremen; men den [illegible] Ansgarius hållit öfwer sin resa til Norden, hade ofelbart [illegible] för oß mycket angelägnare; ty Ansgarius hade däruti [illegible] nat efter år och dagar sina förrättningar. Denna [illegible] nu i behåll 1315, då en wid namn Balthasar [illegible] årt den til Tymo i Corvei, hwilken sedermera, [illegible] den til Rom (5). Kan hända detta wärk [illegible] sammastädes på något ställe. Man nämner [illegible] Ansgarius, och hans arbete, ibland wåra Nordb[illegible] ve, som några föregifwit, at han warit född i [illegible] Om så är, torde hans föräldrar hafwa [illegible] fångar til någon ort i wårt Fäderneland, [illegible] manniskt ströfweri, emedan det lär wara [illegible] född af Franska Föräldrar, hwilka satt [illegible]

Frankrike. Rimbertus Ansgarii efterträdare i Ärke-Biskops-ämbetet har författat hans lefwerne, och Rimberts Lefwernes beskrifning är kort efter hans död upsatt af Munkarna i Corbey, hwar åfwen underrättelse om wåra Swenska saker influtit; emedan han, som man wet, åfwen warit i Swerige och låtit sig wårda om Swenska Församlingen (7). Man bör ej heller förglömma Adamus Bremensis, hwars witnesbörd man så ofta brukat i det föregående. Han lefde mot slutet af det elfte århundrade, och finner man, af des namns tilsättande under Ärke-Biskop Adalberts Bref af år 1068, både tiden då han lefwat så wäl som hwad ämbete han beklädt, denna underskrift är sådan: Ego Adamus Magister scholarum scripsi & subscripsi. At Adamus i många mål förseds sig, är ingen twifwel, ty hwilken Historieskrifware kan wäl skryta af det privilegium, at han felar aldrig? men det blifwer lika oemotsägeligt, at om hans arbete warit förloradt, hade wi warit i långt större okunnighet om det tionde och elfte århundrad än wi nu äro. I hwad anseende han warit hos de efterföljande Tidskrifware, kan därutaf inhämtas, emedan han merendels afskrifwes ord från ord. Hans beskrifning om wåra Nordiska orter nämnes understundom uti gamla handskrefna Handlingar under namn af Gesta Gothorum. Åtminstone synes det sannolikt af en gammal handskrefwen bok uti Upsala Bibliothek under N:o 914:o, hwar man finner berättelse om Upsala Tempel och Nordens fordna afgudar på samma sätt som det beskrifwes hos Adamus Bremensis, med påminnelse, at det är tagit utur Gesta Gothorum (9). Det torde dock wara möjeligt at någon annan gammal bok fordom warit bekant under detta namn, som innehållit en dylik berättelse.

Wetenskaperna tilstånd til 1300.

Rimbertus

Adamus Bremensis.

(1) *Adamus Bremensis* H. E. L. 3. C. 15. p. 36. Habuitque [Emund gamul] quendam Episcopum nomine Osmund acephalum, quem dudum Sigafridus Normannorum Episcopus *Bremæ scholis* docendum commendauit.

(2) Til undwikande af widlyftighet wil man i detta målet endast hänwisa Läsaren til Professor Sommelii Skånska Clericiets Historia 3. D. sid. 1.

(3) *Adamus Bremensis* H. E. L. 4. C. 16. p. 48. Cum ego Bremam veni, audita ejusdem Regis [Svein] sapientia, mox ad eum venire disposui, a quo etiam clementissime susceptus, ut omnes, magnam hujus libelli

Wetenskaperнas tilstånd til 1300.

belli materiam ex ejus ore collegi. Erat enim scientiæ literarum cultus, & liberalissimus in extraneos. Aelnothus vita S. Canuti C. 2. 13. Meursii uplag 4:o yttrar sig om denna Konung på samma sätt: Et quia liberalium non expers erat studiorum & divinarum non minus Lectionum, religionis cultum provehere non neglexit.

(4) *Ansgarii* vita Villehadi är nu införd ibland Rerum Danicarum Scriptor. T. 1. af Langebek med oumbärliga anmärkningar. Man kan om Ansgarii Skrifter annars jämföra Pontoppidan Ann. Eccl. T. I. p. 51.

(5) *Christian Fried. Paulinus* utgaf år 1698 i 4:o Rerum & Antiquitatum Germanicarum Syntagma, uti hwilket wärk äfwen Annales Corbejenses finnas tryckta. Här förekommer följande witnesbörd: Anno MCXV donavit nobis Balthasar Rummer S. Ansgarii Mannale, in quo sancti ejus labores in Septentrione juxta annos & dies studiose notati sunt. Item Tymo postea id Romam misisse dicitur. Om denna Tymo läs. p. 403. Anno MCCLIX eligitur Tymo abbas noster.

(6) Uti Histoire litteraire de la France par les Freres Benedictins de la congregation de S:t Maur T. 5. p. 278 läses följande mening: Ils mettent en Suede la naissance de S:t Ansgaire & qui en effet de l'abbaye de Corvei, n'ont pas pris garde, que leur sentiment par l'auteur original de la vie du Saint, qui le fait d'une famille établie à Corbie en France & qui le rapporte avant la mort de Charlemagne, qui arriva en Janvier teras Cave och Mabillon Acta Benedictina T. 6. haft af Cave, har jag ej funnit den omständighet, Sverige. Mabillon är nu intet til hands. Om tat denna märkwärdighet, torde det böra förstås det i sielfwa §. är anmärkt, ty Ansgarius kunde föska föräldrar, ändskönt han warit född i Sverige.

(7) Adamus Bremensis L. 1. C. 32 p. 10. S. Rimbertus . . . . Cæterum vita ejus a Fratribus ejusdem coenobii quis fuerit & qualiter vixerit breviter & dilucide nes hos dem, som skrifwit Acta Sanctorum, äfwen Ecclesiastica Hamburgensis Diplomatica T. 1. f. 250 Nordiska Biskopars underskrift. Man har anfört

[8] *Adalberti* Bref af 1068 finnes både hos och Lindenbrogii Scriptores Rer. Germ. Sept.

[9] Uti den Förteckning, som Ärke-Biskop E. fresna böckerna uti Upsala Bibliothek, läser 9. Codex Chartaceus 4:o continens Sermones mo de S. Sigfrido, ad calcem: Ut legitur in Sveciæ in templo aureo in Upsala statuas quod potentissimus eorum Thor in medio

hinc & inde ſedes poſſident. *Odin* & *Frigho*, quorum ſignificationes hujusmodi ſunt. Thor, inquiunt, præſidet in aëre, qui tonitrua & fulmina, ventos & imbres & fragores gubernat. Alter vero Odhin i. furor bella gubernat opemque miniſtrat contra inimicos. Tertius eſt Frigho paces voluptatesque largiens mortalibus. Odhin ſculpant armatum quaſi militem, Thor cum ſceptro, & ſi peſtis & fames imminet, Thor idolo immolant, ſi bellum Odhin, ſi nuptiæ celebrandæ ſunt, Frighon. När man jämför detta med Adami Deſcriptio Daniæ &c. C. 233, kan man tydeligen ſe, at det är ett och ſamma witnesbörd. Wederlägges pernas tilſtånd til 1300.

§. 4.

Uti tolfte århundrade ifrån 1100 til 1200, ſedan Latinſka ſpråket blef mera allmänt i Norden, har man ock börjat något närmare likna de andra Europeiſka Folkſlag uti tidens wetenſkaper och witterhet. Kloſtrens inrättande i Sverige har oſelbart lagt grunden til denna kunſkap i wåra orter. Utom Handböcker och Meſſeböcker har man ock fördt med ſig andra Skrifter, hwarigenom en widſträckrare inſigt både om wåra ſkyldigheter och fordna tidens märkwärdigheter inhämtas kunde. Om B. Bengt i Skara, ſom lefde wid år 1150, berättas, at han köpte Bibelen i Engeland och ſkänkte den til S. Marie Kyrka i Skara (1). Påfwen Alexander den III förärade nya Teſtamentet til Ärke-Biſkop Stephanus i Upſala (2). Juſtini Sammandrag af Trogus Pompejus, gaf Ärke-Biſkop Abſalon til Sorö Kloſter, och har man, kan hända, ej ſå mycket orätt, om man tror, at han ſielf afſkrifwit den ſamma (3). Man kan wäl intet nämna flera böcker ſom under denna tiden blifwit förde til Norden, dock kan man intet twifla, at ju wåre wandrande Munkar och andre, ſom altjämt beſökte utländſka orter, hemförde mycket annat, ſom kunde tjena til underwiſning, witterhet och lärdom. Hwilket är ſå mycket mera ſannolikt, ſom man finner, at de Danſke under Ärke-Biſkoparna Eſkild och Abſalon icke allenaſt ſkickat ſina barn til Paris, ſå wäl dem, ſom ärnade ſig til andeliga ſtåndet, ſom andra, hwilka woro ſinnade, at i werldſliga ärender tjena Fädderneslandet; utan de berömmas ock redan för mycken färdighet uti Dialectiſka eller Logiſka wetenſkaper (4). Det är ock detta århundrade, ſom man finner de äldſta handlingar, hwilka här i Deras beſkaffenhet i XII årh.

Wetenskaperna til stånd til 1300.

landet äro på Latin författade. De äldste, som nu kunna upsas, höra til Ärke-Biskop Stephanus, och Konungarna Carl Swerkerson och Knut Eriksson; åtskilliga af dessa äro intagne uti Ornhjelms Kyrko-Historia. Och såsom sedermera nästan alla Stadgar och Förordningar upsattes på Latin, blef det en stor nödwändighet, at lära de fordna Romares språk, hwarest ock åfwen utwidgar kännares begrep til andra nyttiga insigter, under tid då all lärdom och witterhet af Latinska Skrifter borde hämtas.

(1) Bihanget wid Westgötha-Lagen fid. 96.

(2) Chronicon Archiepiscopor. Upsal. hos Eric Benzelius Mon. 37. Huic Archiepiscopo contulit Dominus Papa Librum Evangel[iorum] tum Karlaknap.

(3) Denna bok finnes ännu på Kongliga Bibliothequet i Köpenhamn, slutet läses denna anmärkning: Liber Monasterii Sorensis p. Domini Absalonis Archiepiscopi. Gram uti sin Oration de cultu rei literariæ in Dania & Norvegia p. 467. Dänische Bibl. säger, at talesättet: per manum, betyder intet annat i medeltiden än gåfwa eller skänk. Kan wäl wara. Icke dessmindre är det oförnekeligt, at detta ordalag understundom utmärker [illegible]. Til bewis will man endast åberopa sig Adalberts Archiepiscopi Bref af år 1067, angående några gårdar i Malmö, hwilket bref som slutas sålunda: Anno ab incarnatione Domini, M. VI, anno Domini Adalberti Archiepiscopi XXVII. Meginwardi Archi-Capellani, III Id. Junii. Adam Lindenbrogii Script. rerum Germ. p. 144.

(4) *Arnoldus Lubecensis* Chron. Slavor. L. 1, C. 6. p. 12[illegible] que liberali non parum profecerunt [Dani] quia [illegible] suos non solum ad Clerum promovendum, verum etiam [illegible] instituendos, Parisios mittunt, ubi litteratura & idiomatibus imbuti, non solum in artibus sed etiam in Theologia [illegible] luerunt. Siquidem propter naturalem linguæ celeritatem [illegible] argumentis dialecticis subtiles inveniuntur, sed etiam [illegible] dicis tractandis boni Decretistæ sive Legistæ comparentur.

§. 5.

Lärdom på Island i XII. årh.

I anseende härtil kan och Gothiska Nordens [illegible] lärda och berömde Män, som genom böcker [illegible]

beſtändigt åreminne hos efterwerlden. Man wil här intet nämna denna tidens Biſkopar, om hwilka man för ämbetet ſkul kan wänta någon ſlags inſigt, men de ſom genom efterlämnade ſkrifter gjordt ſig förtjenta af efterkommande, hafwa ock rättighet til deras minne och ihogkomſt. Wetenſkapernas tilſtånd til 1300. På Island upſtiger förſt Are Frode, Are Frode. ſom är född år 1067, året efter K. Stenkels död. Efter hans eget upgifwande leder han ſin uprinnelſe från Oden och Swenſka Konungarna af Ynglinga-Ätten på manliga linien. Där berättas widare om honom, at han är den förſte, ſom på Island författat hiſtorier på gamla Nordiſka ſpråket. Skilnaden emellan Are och den Ryſka Neſtor är således i anſeende til tiden liten eller ingen, emedan denne ſednare ſkal wara född 1056 (1). Are blef upfoſtrad tillika med Teiter, förſta Isländſka Biſkopens Iſleifs ſon på Island. Han begaf ſig i andeliga ſtåndet, hwarföre han ock underſtundom kallas Are Preſt. Preſtedämbetet har likwäl intet gifwit honom ſitt widſträckta och wälförtjenta beröm, utan des wård om fordna werldens upliſwande genom des hiſtoriſka ſkrifter har i ſynnerhet förkaffat honom ſin waraktiga ihogkomſt. Norrſka Konungarnas leſwernes-beſkrifningar äro af honom förfärdigade och brukade af de ſednare häfdeteckнare, faſt de nu äro förlorade, och intet af alla hans arbeten är ännu i behåll mer än hans Isländinga bok, och kan hända någon del af Landnama. Utaf Ares ſkrifter har i ſynnerhet Sturleſon begagnat ſig, och när han underrättar, at Are war den förſte, ſom författat hiſtorier på Nordiſka ſpråket, lägger han uttryckeligen til på Island: ſå at man af detta witnesbörd intet kan ſluta, det för Ares tid ingen ting warit ſkrifwit på wårt gamla Göthiſka tungomål (2). Af en annan gammal ſkrift underrättas man, at han warit den förſte, ſom införde Longobardiſka eller ſå kallade Munke-bokſtäfwerna i ſtället för Runor, ſå at han ock gjordt någon förändring i Nordiſka ſkrifſättet. Are lämnade ſin Isländinga bok til öfwerſende af Biſkoparna Thorlak och Kiætil jämt Semunder, och dödde 1148. Semunder Sigfuſon kom Semunder. ofta från ſin reſa til Frankrike, då Gizur war Biſkop på Island, hwilken år 1082 följde efter ſin Fader Iſleif i Biſkopsämbetet (3). Semunder war ock Preſt och intager et utmärkt ſtälle ibland Isländſka häfdeteckнare, ehuruwäl hans Hiſtoria om

ganska ofta och länge i fordna dagar uppehållit sig i Swerige, så wid Hofwet, dår Skalderne gemenligen wistades, som på andra ställen. Om Gisor Biskop Isleifs Son wet man, at han et helt år uppehållit sig i Göthaland, förmodeligen i Westergöthland wid år 1080 (7), kan ock wara troligt, at han här blifwit wigd til Biskop, så wida en så helig förrättning borde af en Biskop förrättas. Af en Isländsk Köpman, som war wid Swenska Hofwet, hafwa Ingwar Widförles märkwärdigheter blifwit förde och berättade på Island, och så widare (8). Och år man esomoftast bedragen i sina uträkningar, då man af sednare tiders omständigheter slutar til fordna werldens beskaffenhet. Någon särdeles gemenskap och handel har ej warit idkad emellan Swerige och Island uti wår och wåra närmaste förfäders tid, men däraf följer intet, at saken förhållit sig på samma sätt i ålder tider. Wetenskapernas tilstånd til 1200.

(1) *Aug. Joh. Schlözer* Probe Rußischer Annalen s. 11 gör jämförelse emellan Nestor och andra Historie-skrifware i anseende til tiden, och kan man äfwen därutaf finna, at denna utlåtelse har sin riktighet.

(2) Sturleson i Förtalet til Heims-Kringla säger, at Are föddes året efter Harald Sigurdson Konungen i Norrige blef slagen i Angeland, och uti Hetwerar-Sagan 20. Cap. s. 182 föres K. Stenkils död til samma år, så at Are på den räkningen måste wara född 1067. Detta kommer nog öfwerens med Are Frodes utlåtelse, då han säger sid. 58. at han fyllt sina tolf år när Biskop Isleif dödde eller 1080. Det öfriga är tagit dels af Torfæus i Förtalet til des Historia Norvegica, dels af Bussæi Företal til Arii Schedæ.

(3) Are Frode s. 56. A theim dagom com Semundr Sigfussón sunnan af Fraclandi hingat til landz oc lek sidan wigiasc til Presti.

(4) Canc. R. Ihre uti sitt Bref af år 1772 s. 25. drager aldeles i twifwelsmål hwad som berättas om Semunders Edda.

(5) Man kan härom se Torfæus H. N. i Förtalet.

(6) Om Ingwar Widforles Saga kan man se Afz. Brocman i Förtalet til samma Saga.

(7) Are Frode s. 58. Gizor Biskop sonr Isleifs war wigdr til Byscops-11 wetrum epter that es Isleifr andadisc, thann was hann annan ber a landi enn annan a Gautlandi. Bussæus synes mena at Gautland här betyder Gothland, men det kår utan twifwel betyda Göthaland, och kan man finna af Sturleson T. 1. s. 477. at Isländarne med Gautland

Wetenskapernas tilstånd til 1300.

land förstå Oster- och Westergöthland, då de däremot kalla den nämn ön Gottland.

(8) Ingwars Saga Cap. 15. f. 48. Enn, Isleifr sagdizt hafa hafit Ingwars Saugu af einum Kaupmanni, enn saqueZt hafa numit hana hird Swia Konge. Isleif sade at han hört Inguars Saga af en man, som warit i Swea Konungs Hof.

§. 6.

Lärdom i Dannemark i XII århund.

Från Dannemark kan man ock upwisa märkwärdige rie-skrifware af 12:te århundrade. När man på Island tygade efterwerlden, at man kunde skrifwa rätt wäl på målet, bewisade man i Dannemark och på andra ställen, kunde skrifwa illa Latin, til des Saxo öfwertygade

Aelnothus.

Aelnothus, som skrifwit Knut den heligas lefwerne, blitas i det första, men intet i det förnämsta rummet bland häfdetecknare. Han har tilskrifwit sitt wärk åt Konung Swenson i Dannemark. Han war född i England, uppehållit sig tiugufyra år i Dannemark, då han Knuts lefwerne til förenämde K. Nils, och war Odense Kloster (1). Uti detta århundrade har wid Dom-Kyrkorna at upskrifwa närwarande diga händelser, och torde Necrologium Lundense af sådana skrifter i Norden. Liber Daticus wara börjad wid samma tid och sedermera Författaren til Chronicon Roskildense år och samma seculum (3). Man finner således, at män om efterwerldens underwisning, då närmframtedde annat än bedröfliga och ohyggeliga altid en slags hugswalelse at tänka på det framlidne mande, när största wälgärningen skedde år det det kunde glömmas. Under en hederligare

Eveno Aggonis. Saxo Grammat.

Aggonis och Saxo Grammaticus sina penner på författa Danska Historien. Waldemar den Son förde Danska Spiran, och Absalon Ärkebi när deße lade handen wid sina Historiska på samma tid som Saxo, och kallar han

rutaf man synes kunna sluta, at han warit ledamot uti Lun- Dom-Capitel, ty efter all liknelse war Saxo i Lund. Och man finner en Swen wara upförd ibland Lunds Archidia- , och en med samma namn ibland Diaconi, synes troligt, at antingen warit Archidiaconus eller Diaconus. Och såsom eno Aggonis war af de förnämsta Slägter i landet, har man ik at gissa, det han snarare warit Archidiaconus än Diaco- (4). Men han är likwäl af efterwerlden mera hedrad af tilla Historiska wärk, än af sitt Dom-herrskap, om det än it högre, som kunde efter omständigheter blifwa medhelt åt m förtjenta personer. Efter alt utseende war Swen Åkeson derson af Ärke-Biskop Eskel, och nämner han sielf uti sin oria så wäl sin Fader, som Fader-Fader Christian, hwilka Borgeliga Krigen wisat sig med utmärkt tapperhet (5). Hans t är kort, mindre prydelig och prålande än Saxos, men un- kundom mera trowärdig, och kommer han i några mål mera erens med Isländska efterrättelserna. Saxo har på Ärke-Bi- Absalons anmodan påtagit sig at omständeligare utföra Dan- Rikets Historia. Hans wärk witnar om en ogemen belåsen- uti Latinska Författarnes bästa Skrifter. Hans skrifsätt är nt, både uti obunden och bunden styl, at man fåfängt söker des like uti alt som uti medeltiden är upsatt. Hans o- dna styl är hög, flytande men twungen och mörk understun- , öfwergår likwäl utan jämförelse alla den tidens skrifter. is wersar hafwa en styrka, som snart skulle kunna jämföras sielfwa Augusti tid. Den som förstår Latin underkastar man ast några rader, som, utom alt wal, fallit i ögonen: Hialte es såsom klagande öfwer Rolf Krakes fall:

Wetenska- pernas til- stånd til 1300.

Ecce furens æquoque lai fidentior hostis
Ferro artus faciemque aurata cassside rectus
In medios fertur cuneos, ceu vincere certus
Intimidusque fuga, & nullo superabilis ausu.
Suetica, me miserum, Danos fiducia spernit.
Ecce truces oculis Gothi, visuque feroces

Cri-

tan ordning, utan tideräkning och med en utmärkt
skryta med sina Landsmän, wanhedrar Historie-skr
torde det sista kunna förlåtas, når man har något
och des Historia om sednare tider är utan twifwe
som oredig. En sådan man förtjenar fördenskul at
lärde Stephanius har gjordt wår Saxo til
Roskild, men Sperling har långt för detta fränd
wärdighet, som han aldrig haft (7). Efter Saxo
war han ibland de ringaste af Absalons följeslage
gaste ordningen uti Romerska Kyrko-Regementet är
Subdiaconi, och utaf deßa finner man uti Lunda
en Saxo som war Acolythus och en Subdiaconus,
fördenskul intet bedraga sig, om man lämpar någ
Saxo Grammaticus, wår märkeliga Historie-skrifwa
stönt han intagit nederste stället ibland wåra Lund
rar, behåller han likwäl det förnämsta ibland med
rie-skrifware, i anseende til snille, qwickhet och lärd
ingen anledning, at Saxo förwärfwat sin beläsenh
och så framt han skaffat sig sin kunskap wid Lunds
utlänningarne snarare bordt fara til Lund at lära
man behöft från Norden söka utländska Lärosäten t
nödwändig färdighet uti tal- och skrif-konsten. M
annan fast til namnet okänd författare, som skrifwit
skas resor til heliga landet wid år 1187 (8). S
der tolfte århundrad intet saknar häfdeteknare i D

ultimus Aelnothus Kantii Anglorum, metropolitana urbe editus, jam vero Daciæ partibus quatuor quinquenniis & bis fere binis annis demoratus. Wetenſk. Acad. i Lund ſtånd til 1300.

(2) Så wäl Necrologium Lundenſe, ſom Liber Daticus Lundenſis äro tryckta i Monumenta Scanenſia Andra Bandet.

(3) Detta Chronicon är tryckt uti Weſtphals Monumenta inedita Rerum Germanicarum præcipue Cimbricarum T. 1. p. 408. Men ſedermera är det uplagdt nogare och med anmärkningar af Etats-Rådet Langebek uti Scriptores Rerum Danicarum T. 1. p. 373. Denne Författare kiſſer i många mål ifrån Saxo och andra Danſka Skrifter, han laſtar dem, ſom andre berömma och twärt om. I ſynnerhet upbräcker han Magnus Wilſon til ſiernorna. Någon wäld torde wäl haſwa del däruti, men man torde dock til äfwentyrs däraf kunna lära, at underſtundom ſtora egenſkaper kunna wara i en perſon med mycken annan förtjenſt ſammanfogade, och annars gode Konungar kunna också haſwa ſina mindre mackra dagar. Ingen ting är i werlden til alla delar fullkomligt.

(4) *Svenø Aggonis* p. 86 af Stephanii uplag: „Quorum geſta ſuperſtruum duxi plene recolere, ne crebrius idem repetitum faſtidium pareret legentibus, quum illuſtri Præſule Abſalone referente, *Contuberinalis meus Saxo*, elegantiore ſtilo omnium geſta prolixius exponere decreuerit. Pontoppidan Ann. Eccl. T. 1. ſ. 257 gör Sweno til Prelat i Roſkild. Uti Mon. Scanenſ. V. I. p. 219 har man budit til at wiſa, det han warit Canonicus i Lund, hwilken mening äfwen E. M. Langebek med ſitt bifall befordrat åt widare beſkyrta, Rer. Dan. Scriptores T. 1. p. 42. ſ.

(5) *Svenø Aggonis* Chronologia är uplagd af Magnum Acta Societatis Reg. T. 1. Gemmelius de meritis & fatis Eſcilli Archiepiſcopi p. 13. men ſidrigaſt af Langebek Script. T. D. p. 43.

(6) Den ſom wil twifla om min ſmak i detta hänſeende, torde finna ſig mera öfwertygad af förre Lärares utlåtelſer. ſ. G. Voſſius de Hiſt. Latinis L. 2. C. 55. p. 443. Quod ad Saxonis dictionem, tanta huius eſt elegantia, ut ætatis illius captum plane excedat, immo cum antiquorum & noſtri ſeculi ſtudiis certet. Voſſius inför wordare *Erasmi* Rotterodami uttrande: Dania nobis dedit Saxonem Grammaticum, qui ſuæ gentis hiſtoriam ſplendide magnificeque contexuit. Probo vividum & ardens ingenium, orationem nuſquam remiſſam aut dormitantem, tam illiram verborum copiam, ſententias crebras, & figurarum admirabilem varietatem, ut ſæpe admirari non quiam, unde illa ætate homini Dano tanta vis eloquendi ſuppetierit. *Iohan. Dousa* den äldre uti Præfat. til Annales Batauici: Neque Saxonem, cognomento Grammaticum, ſeculi ſui vel barbaries vel impolitia deterruit, quominus multiplicia metrorum genera, oblata an quæſita excurſuum occaſione, feſtiviſſimus, Chronicorum ſuorum ornamentis decenter interniſceret, quibus in fortium virorum laudes, ceu pleno quodam redundans alueo, illam foecundi pectoris lutu-

Wetenska-perna's til-stånd til 1300.

riam, illud exuberantis ingenii flumen passim per totum historiæ corpus longe lateque diffunderet. Med dessa kan man til slut hänföra J. Grams utlåtelse, de statu R. L. in Dania p. 470. Ad cujus [Saxonis] admirabilem eloquentiam & in carmine felicitatem Lucani & [illegible] propemodum æmulam omnes merito obstupescant.

(7) Otto Sperlings anmärkningar til Absalons Testamente p. 127 kan jämföra Monumenta Scanensia V. 1. p. 218. Vol. 2. p. 269. Lib. Dat. wid den IV Kal. Junii p. 105, är denna anmärkningen Saxo Subdiaconus hujus loci Canonicus: och har man här til wår Saxos dödsdag, men året, när han afslidit wet man icke. Förtalet och Dedicationen til Ärke-Biskop Andreas är man at han lefwat til K. Waldemar den II:s Regering. Mit det gifsning. Jfr. Stephanius Prolegomena C. 15. p. 22.

(8) Titelen på sielfwa Boken gifwer någorlunda kunskap om Commentarius historicus de professione Danorum in [illegible] ca annum Christi MCLXXXVII susceptæ, eodem tempore ab [illegible] store conscriptus, opera olim & cura viri clar. *Johannis* [illegible] Lubec. ex MSC. Bibliothecæ Lubecensis protractus, [illegible] tus ab hujus nepote B. C. *Kirchmanno*, Amsterdam 1684.

§. 7.

Lärdom i XII årh.

I detta sätt har man bemödat sig gansk[illegible] Island och i Dannemark med böckers skrifw[illegible] ders uplysning. Däremot har man warit [illegible]

i Norrige och i Sverige.

i Norrige och i Sverige. Från det förra h[illegible] odoricus Monachus, som upsatt en kort bes[illegible]

och Sverige.

Konungar (1). Men i Sverige har man [illegible] hundrade, som med något historiskt eller [illegible] hedra sig och landet: utan det ser ut, som [illegible] gen; intagen af Bremiska grundsatser, at det [illegible] at undersöka hedna werldens märkwärdigheter, [illegible] drifwit än längre, då man sträckt sin [illegible] Christna tiden, ty så framt man skulle [illegible] Skrifter döma om det XI och förra delen [illegible] de, borde man snart falla på den tanken, [illegible] människjor i Sverige, eller ock at ingen [illegible] wåra orter, hwilket går ut på det sam[illegible] allmän tystnad torde wara, at Munkarne [illegible]

tal insmnit sig i landet, warit nödsakade at dela sin tid emellan underwisningar i Catechesen, Grammatikan och husforgen om födtorftigt uppehälle, hwilket sällan lämnar tid til wetenskaper och witterhet. Biskopar och deras Klerker torde hafwa behöft samma omsorg, til des man mot slutet af XII århundrad började kunna sägna sig af något beqwämare lefnadssätt. Efter utseende hafwa ock wåre Christne Lärare med flit welat utrota gamla witterheten. Under en sådan wägning emellan hedniska witterheten och Christna lärdomen wanwårdades och förqwafsades den förra, och af den sednare, som intet hunnit til mognad, kunde inga frukter wäntas. At fordna witterheten eller Skaldkonsten hos oß upfrockna, kan nägorlunda därutaf inhämtas, emedan man intet har bewarat et enda Skaldeqwäde, af alla wåra upräknade Hof-Skalder. Om denna tidens Hof-Skalder warit af samma beskaffenhet, som de, hwilka Cancellie-Rådet Jhre anförd wid tilfälle, är sannerligen förlusten ganska liten (2). Ty när man til följe af Skalde-Läran kunde säga, i stället för at jag sätter ringen på fingren, jag hänger den i rund hamrade gapande ormen wid ripans broända af Odens skölds galga, och för at upföra sig med skickelighet kunde säga, upföra sig med häftfoten, har man wärkeligen gjordt oß en stor tjenst, at man sluppit den så präkande ösedhet. Näw Skaldskaper fallit i en sådan pra, wär det lätt at begripa, det konsten låg i skälaget. Man torde då haft Skalder i Swenska Hofwet på samma sätt, som man förwarar gamla gewär i en Rustkammare, til åminnelse nämligen af fordna werlden, men intet för nyttan. Ty Skaldernas tystnet kan intet tilskrifwas brist på märkwärdiga händelser, emedan de fattades intet hwarken under Ingé Stenkilsons, Erik Jedwarsons, Erik Knutsons, Erik Eriksons eller Birger Jarls Regemente m. m. Man går dock kan hända säkrast, om man tror, det åtskilligt warit skrifwit men förkommit. Det kan wara troligt, at man börjat i XII århundrade at upskrifta Konunga-längden wid Westgötha-Lagen: ty där synes wara talde, om K. Stens skotmärke wid eller uti grindstolparna, såsom då ännu waran. (3), och lär wara nyligen tiltagit, om man tror, det ett grindstolpar kan uthärda öfwer femtio år. Det samma torde man och kunna säga om Lagmans-Längden och förteckningen på Biskopar-

Wetenskapernas tilstånd til 1300.

(1) *Theodericus* Monachus är tryckt med den wid förra [illegible] beskrifning på de Danskas resor til Constantinopel, utgifwen af Kirchman uti Amsterdam 1684. han har dedicerat sit [illegible] skop Augustin i Ridarås, som satt på Biskops-Stolen [illegible] 1188, och finner man häraf på hwilken tid Theodericus [illegible]

(2) C. R. Ihres Bref af den 21 Jan. 1772 sid. 18. [illegible] 15 upräknas ock de Hedres-Titlar, som Skalden Lopt [illegible] gifwit sin kärsta, de göra et antal af ser och [illegible] förtiden betyga sin wördnad på dylikt sätt, wore [illegible] ta, om hon trodde at älskaren war hufwudswag.

(3) Bihanget wid Westgötha-Lagen s. 94. Han [illegible] skyttari ok starker, swa sum ån standa hans Skatm[illegible] tar ok Konungsten, annar standar wid Konungs Th[illegible]

§. 8.

Uti tidehwarfwet emellan 1200 och 1300 [illegible] Nordiska Historien märkwärdigare och omständ[illegible] Witterhets- och Wetenskaps-Historien blifwer [illegible] re. Förmögenheten tiltog hos de andeliga, [illegible] och ärkiliga berömmas både för beläsenhet och [illegible] de andeliga som de werldsliga. Dominicaner- [illegible] Fransiscaner-munkarne i synnerhet utmärkt sig, både [illegible] derwisning. Ja sielfwe Påfwarne hafwa [illegible] omsorg til wetenskapernas utwidgande och

wid alla Dom-Kyrkorna införas, och at så wäl Lärarne
e ſtuderande, då de uti fem års tid bewiſtat et dylikt Lå-
, måtte med understöd af Prebenden och andra sådana lå-
er hugnas; ändtligen be intet efter Canoniska Stadgarna
: kunde draga förſorg om Ämbetets förwaltning (1). Han
r ock ſin nåd för de Philoſophiſka Wetenſkaperna, dem
illåter wara Theologiens Tjenſtegwinnor. Och hade det in-
rrit så illa betänkt, om både Påfwen ſielf och hans Secrete-
barit något mera bekant med tjenſtepigorna; då man hade
dt at läſa en så ömkelig hückelſe: ty detta helliga Herda-
är så upfyllt med ſömnblömſter, at det är förlåteligt, om
ſomnar därwid. Honorius berömmer ock wid ſamma tid
Pariſiſka Academien eller Univerſiteter (2), men förbjuder
wid banns ſtraff at höra eller lära där eller annorſtädes
liga Romerſka Lagen, Jus Ciuile, och ſkulle en ſådan För-
rytare tillika wara utſtängd från alt advocerande (3). Den
lſe, ſom här föruntes til andra Klerker, kunde likwäl intet
åt Kwäſter-Bröderna, emedan hans Fäderliga Helighet för-
alwarligen, at Munkarne öfwergåfwo ſina Renleſnads
id til at lära ſig Lagen och Fiſican: De ſom därmed be-
s ſkulle wara aldeles bannlyſte, och ſå framt de dock omſi-
ände tilbaka til ſina Kloſter, borde de icke allenaſt intaga
d rummet wid bordet och i Dom-Capitlen, utan ock wara
gde från all befordran, ſå framt intet Apoſtoliſka Stolen
wiſa miſkundſamhet. Til ſlut förmanar Honorius den III
ſka Biſkoparna til at taga alt detta föregående i akt, ſå at
i Brudgummens äkta wänner måtte draga förſorg om ſi-
rudribbares underwiſning, på det de ock måtte befordras til
i Brudwetterna. Man kan hafwa brådſkat at förnyda, det
ſke Biſkoparne, upmuntrade af en ſå bindande wänlighet,
en anſtändig lydnad mot ſin högſta Förman, emedan man
at en Skola warit upräddad uti Upſala redan i Erik
s tid 1246, och har en del af ſattigtionden warit anſlagen
ſolans och Präknarnes underhåll (4). Man ſinner ock, at
Föreſtåndaren eller Scholaſticus intet ſällt warit en blott
Scholæ, emedan man til detta ämbetet utſedt ſielfwa Dom-
n af Upſala Dom-Capitel. Man har wäl bewis at Up-

Wetenſka-
pernas til-
ſtånd til
1300.

Högſkolar
wid Dom-
Kyrkorna i
XIII årh.

Skola i
Upſala.

Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

ſala Domſkola warit år 1299 förſedd med twå Rectorer (6). De andra Biſkops-Säten warit likaledes förſedde med ſådana Högſkolar, år ganſka troligt, ehuruwäl brist på Handlingar härom oß ingen tydelig underrättelſe därom. Icke deſtomindre kunnes man med nog sannolikhet kunna sluta af Biſkop Hemmings Förordnande af 1272, genom hwilket ordningshållandet i Cathedral-Skolan updrages åt Scholaſticus, at redan den tiden en Skola warit i Linköping.

Linköping.

Linköping inrättad (7). Man finner utom des af Petrus de Dacia och hans ſefwerne, at han här hemma i landet warit ſkolad och underwiſad både uti fria Konſterna och i Theologien, innan han förſogade ſig bort til utländſka Academier (8).

Skenninge Academie.

Skenninge Academie har likwäl warit i ſynnerhet namnkunnig uti det XIII århundrade, och warit beſökt, som ſynes, af hela Göthiſka Nationer, eller ſom det då kallades af hela Dacien. Ty under Provinciæ innefattades då förtiden, efter Predik-Munkarnas [illegible] icke allenaſt Dannemark utan äfwen Swerige och Norrige. Man kan dock twifla, om detta Lärofäte borde föra namn af [illegible]ſtret, där alla wetenſkaper idkades, utan torde det [illegible] en Theologiſk Academia, hwar man i ſynnerhet [illegible] och des delar. Om detta Lärofäte har man aldeles [illegible] rättelſe uti wåra inhemſka ſkrifter, hwar oß gemenligen [illegible] fullkomlig tyſtlåtenhet i de mäſt angelägna ärenden. [illegible] heller haſwa warit en ſådan Högſkola, ſom af [illegible] inrättad och underſtödd, utan haſwa förmodeligen [illegible] ſielfwe haft wärd och hedren af hela inrättningen [illegible] lär ock ſnart haſwa förfallit til en wanlig Trivial-[illegible] ſå wäl följande tidens förwirrade omſtändigheter [illegible] nas egen wärdslöshet torde haſwa förordſakat, [illegible] wäl utom alt twifwelsmål, emedan berättelſen [illegible] dikare-Ordens oemotſägeliga Handlingar (9).

(1) *Honorii* den III:s Bref härom är daterat Viterbo [illegible] ſicetus anno quarto eller 1219. Til widare upplyſning [illegible] drag härutaf wara nödiga: Honorius Epſ. &c. [illegible] Archiepiſcopo & Epiſcopis & dilectis filiis [illegible] & Capitulis per Sveciam conſtitutis S. & A. B. [illegible] damus, ut ſtatutum editum in Concilio generali [illegible] per ſingulas Metropoles conſtituendis in [illegible]

tes insuper de consilio fratrum nostrorum ac districte præcipiendo mandantes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possent forsan aliqui excusare, ab ecclesiarum Prælatis & Capitulis ad Theologicæ Professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cum docti fuerint in Dei ecclesia velut splendor fulgurantis firmamenti, ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire, quibus si proprii proventus ecclesiarum non sufficiunt, præsidia necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica Facultate, dum in scholis docuerunt & studentes in ipsa integre per annos quinque, percipiant de licentia sedis Apostolicæ proventus præbendarum & beneficiorum suorum, non obstante aliqua contraria constitutione vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Breswet sinnes uti Örnhjelms Bullarium T. 1. p. 173. Wetenskapernas tillstånd från 1200. til 1300.

(2) *Honorius* ibidem: Porro cum argentum alibi habeat venarum suarum principia, quem unde ferrum tollitur, & auro locus, in quo confletur, sit jam dudum Parisiis deputatus, ubi turris Dauid cum suis propugnaculis construi consuevit, ex qua non solum dependent mille clypei, sed omnis fere armatura fortium, cum indesinenter exinde fortes ex fortissimis prodeunt, qui ambiunt per orbem undique tectulum Salomonis &c.

(3) *Honorius* ibm. Sane licet Sancta ecclesia *Legum secularium* non respuat *famulatum*, quæ satis æquitatis & justitiæ vestigia imitantur, quia tamen in *Francia* & nonnullis provinciis Laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur, & occurrunt raro ecclesiasticæ causæ tales, quæ non possunt statutis Canonicis expediri, ut plenius sacræ paginæ insistatur, & discipuli Eliæi liberius juxta fluenta planissima resident ut columbæ, dum in januis scolas non inuenerunt, ad quas divagurare valeant pedes suos, firmiter interdicimus, & districtius inhibemus, ne *Parisiis* vel in ciuitatibus vel aliis locis vicinis quisquam docere vel audire *jus ciuile* præsumat, & qui contra fecerit, non solum a causarum patrociniis interim excludatur, verum etiam per Episcopum loci appellatione postposita, excommunicationis vinculo innodetur. Vos autem Fratres & filii sic diligentius præscripta servetis & faciatis studiosius ab aliis observari, quod veri amici sponsi possitis merito comprobari, dum paranymphos suos erudiendos ad epithalamica carmina curaueritis promouere.

(4) *Peringskiöld* Monumenta Ullerak. f. 235.

(5) Arle-Bisk. Nicolai Bref 1303 in crastino inventionis crucis, och wore härwid närwarande Olavus Archidiaconus, Magister Laurentius de Waxala, Oyarus, Matthias, Nicolaus Scholasticus, Canonici Upsalenses. Peringskiöld Mon. Uller. f. 53.

(6) Uti Hemmingii Canonici Testamente upsatt i Paris 1299, läses följande: Item vult quod præfatus Andreas dictus Calis habeat omnes libros

artium vel etiam Theologiæ perfunctus &c.

(9) *Echard* Script. Ord. Prædicat. p. 407. Han talar om
Skenningiam tandem feria VI poſt purificationem
MCCLXXI pervenit. In ea urbe *præcipuum erat Prov*
dium, in quo juxta morem de reuertentibus a Pariſienſi
marius Lector inſtitutus quarta feria poſt Matthiæ id eſt
Theologiam e ſuperiori loco profiteri coepit, eoque mune
annum MCCLXXV. Jag wet nog, at man dragit i
här kan förſtås wårt Skenninge: men härom kan intet
af den, ſom läſt Echards wärk, hwilket här åberopas.
p. 408 b. anmärkt til upplysning af Papebrochius, ſom
Stumbelenſis lefwerne påmint, det han intet haft ſig
Weſtra Aros och Skenninge warit belägne, at bägge
ſökas i Swerige. Om man ſkal ſöka det här nämnda
land, kunde intet wäl des Högſkola kallas Provinciæ
den ſträckte ſig intet längre ån til deſſa tre Nordiſka Rik

§. 9.

Swenſka Gymnaſium i Paris.

Men ehuruwäl man intet förſummade Wetenſ
ma i Landet, woro likwäl wåra Wettgirigas ögon
ſtälda på Paris, där alla ſlags Wetenſkaper efter tid
het lärdes och idkades. De Danſke hade då ſit
gium uti gränden wid S. Genoveva, ehuruwäl uti
Handlingar icke et ord därom finnes wara anfördt (1).
män däremot hade ſit Läro-hus eller Gymnaſium uti
eller quarteret vico ſerpentum. Huſet war köpt af
i Upſala, Andreas Jud, och har Stå

ruti wistades, samt tillagt til deras bättre utkomst, Biskops-ti- Wetenska-
den af Gestrikeland och Diarp. Den som blef i detta Läro- perna tilstånd från
s intagen, förpliktade sig, utom annat, til at befrämja husets 1200 til
lgång, til hwad ständ han sedermera wore kommande, han 1300.
de ock läsa dageligen wisse Böner om Jungfru Maria. Alle
udenterne åto tilsammans, måltiden begyntes med läsande af
ilsignelsen, och lyktades med tacksägelsen, hwarwid äfwen åtskil-
a Psalmer och Collecter brukades. Ingen Traktering war til-
en i Kamrarna, Latin skulle talas öfwer alt i huset. På nä-
a Helgedag war intet tillåtet at sjunga, hwarken i huset eller
gården, alla slags spel woro likaledes förbudne, ingen war los-
wet at göra mera skuld än til fyra Parisiska styfwer, m. m.
ere än tolf intogos intet, utom Rectors uttryckeliga tilstånd.
är war tillika stadgadt, at de som njutit underwisning och un-
håll därsammastädes, skulle wara pliktige, at betala de förste
n, som de blifwit befordrade til någon andelig lägenhet, sem-
de delen af sina inkomster til Lärohuset, så framt de haft öf-
r tolf Denarii om weckan: hade de haft endast tolf Denarii, for-
ades intet mer än trettionde delen; men den, som intet haft mer
Kammar, Wed, Säng och Potagium, kunde gifwa efter behag,
) skulle penningarne skickas til husets beständiga Rector eller
reståndare, som altid residerade i Upsala. Undergifwenheten
t husets Förman, Rector eller Föreståndare war ganska stor,
) hade ingen tilstånd, utom Rectorens eller Föreståndarens goda
nne, at wara längre ute om aftnarna än til Coverly eller den
nan, då elden öfwertäcktes (2). Dese anstalter woro de för-
mste, som til ordnings bibehållande woro antagne, och lär
an med ganska litet eftersinnande finna, at större delen warit
il betänkte, så at den påsyftade förkofwingen kunde erhållas.
a slags frihet anstår Botkliga Konster och Wetenskaper, men
rmycket och för litet fördärfwar alt, och når ungdom, ja ock ål-
e, får göra hwad som lyster, blifwer det et underwärk, om
an gör det man bör göra. Til detta Parisiska husets understöd
fwer ock en annan Dom-Herre från Upsala testamenterat sina
ereales, som wärderades til tjugu sex pund Sterling, och skulle
förwandlas i Paris (3). Men Dom-Probsten Andreas, som
i förekrefna sätt hade wärdat sig om de Studerande i Paris,

(1) *Bulæus* Hiſt. Academ. Pariſienſis T. 2. Per Guilielmu
Canonicum in Dania Abbatem conſtitutum - - - - comm
terarum quam ſocietatis inter Danos & San-Genovefianos
Ex hoc certe commercio accidit, ut Dani Collegium inſt
San-Genovefiano inter Carmelitas & Collegium Laudun
uſförer widare, faſt korteligen, detta Huſets öde i ſin
ſt. Rei Lit. in Dan. p. 486, och ſyntar berättelſen ſålun
nihil penitus noſtris in monumentis, ſive quo tempore, ſive
ta domus, ſive quod eam noſtrarium quisquam inhabitar
at det intet bör förekomma oß underligt, om wi äfwen
Hiſtoria måſte låta oß underwiſas af Utländningar.

(2) Alt detta bewiſes af Ärk. B. Johannis Bref datera
MCC. nonageſimo primo, infra octav. Paſchæ, hos Sch
garna til Chronicon Archiepiſcoporum p. 129. Någ
likwäl här inryckas: Nullus in ferialibus diebus in domo
ter. Nullus ſcacorum, taxillorum vel aliquo alio genere
bet tempore in domo vel gerdino vacare preſumat. Nullus
beat m. m. Potagium ſom här omtalas betyder dricka e
ſom brukas at ſläcka torſten med-

(3) Gemmings Teſtamente 1299. Vult & precipit quod
quæ bene valent viginti ſex libr. Sterl. Pariſiis vendantur,
tuim earundem expendatur in ædificationem minoris domus
ſtentis Pariſiis. Och ſynes man härutaf kunna giſſa, a
ſådana Lärohus i Paris, et ſtörre och et mindre, hwilket
ſtyrkas af Magiſter Andreas, då et af honom utfärdat
denna öfwerſkrift: Legatio domorum Pariſiis ad uſus Stu
Upſalienſis. *Schefferi* Anm. til Chron. Archiep. p. 124.

in eisdem disponant ad usus Choralium sæpe dictæ ecclesiæ, in præfata ula communiter vivere volentium, prout animæ meæ saluti & eorum victui noverint expedire.

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

§. 10.

Til Wetenskapernas widare befrämjande har man ock förut sig wederbörligt Bokförråd. Man kan intet twifla, at ju tilförne begynt härmed, men man har inga betydande sbörd däröm, förän under det trettonde århundrade. Mæn nner man, at Dom-Probsten Bevo genom sit Testamente it til Dom-Kyrkan eller Capitlet i Upsala, Bibelen i två t, Evangelierna med Gloßer eller Anmärkningar och Psalta kaledes (1). Om den fjerde Dom-Probsten i Upsala Lau s Aeſſelius läser man, at han gifwit många Böcker til sam Dom-Capitel (2). Arke-Biskopen eller Arke-Diäknen Jo s Odolphi har utmärkt sig med en dylik strikostighet. Den i § omtalde Kanniken Hemming har ock ägt åtskilliga Böcå wål Grammaticales som Logicales och Naturales (3). Sjelfförnämma Fruerna hafwa ock skaffat sig Latinska wärk, och härtiginnan Ingeborg ägt en Latinsk beskrifning på Canadins , och åtskilliga Söndags- och Faste-Predikningar på samma författade (4), och kan wäl wara, at de förnämare af Qwinkönet då förstodo Latin, såsom man nu har öfwerflöd på som läsa och förstå Franska; hwar tid har sin smak, sin och sina moder. I synnerhet har man ordsak at tro, det i Lund hafft et ansenligt förråd af Böcker, som man kan se i Lund. killiga Gåfwor och Testamenten som dit blifwit lämnade. iaconus uti Lund förärade åt Dom-Capitlet därsammastädes e århundrade åtskilliga Böcker. Dom-Probsten Azer öfwerde på samma sätt nästan alla Gamla och Nya Testamentets r med anmärkningar försedde. För en dylik gifmildhet ihogs Decanus Bernhard, men Arke-Biskop Andreas berömram för alla, hwilken ock ökat Dom-Capitlets Bibliotheque betydande sätt (5). Wid Klostren har man ock gjordt samf Böcker och Skrifter, såsom man har sig bekant, at en p i Arhus på Jutland tagit til läns och behållit från Öhm e eller Cara insula et antal Böcker, som wärderades til 200

Bibliotheque i Upsala.

Wetenſkaperna tilſtånd från 1200 til 1300.

mark eller något når 960 Dal. S:mt (6). I anſeende til de warande priſet, torde likwäl antalet intet warit ſärdeles ſtort, ty dan man ſedt af det föregående, at en handſkrefwen Bok af Decretales koſtade 26 pund Sterling, och finnes af Biſkop Iſraels Bref i Weſterås af år 1317, at han betalt för Decretum och Decretales ſex Skeppund Koppar, ſom då gälde 100 mark penningar eller 480 Dal. S:mt, och et Miſſale tio mark Silfwer eller 240 Dal. S:mt (7). Det är likwäl at beklaga, det ſtora flertalet af deſſa wärk beſtodo af magra och torra anmärkningar öfwer Bibelen och Canoniſka Lagen. De gamle och gode Latinſka Författare, genom hwilkas läſande man kunnat emotſäga den mer och mer tiltagande underliga Lärdoms-ſmaken, ſynes föga wara ihogkomne på de förteckningar man nu haſwer öfwer de andeliga ſkänker. Icke deſtomindre läſte man ännu ſtora delar af gamla, ſom man kan finna af Saxos ſkrifſätt, hwilken ofta brukar ganſka flitigt bruk af de äldre Latinſka Auctorer. Det förwånar ſäker ſwårt at ſe, det Petrus de Dacia läſt Virgilium. Mera förundrar nas mera beſynnerligt, at man i Scholan wid Upſala redan år 1120 läſte Ovidii Epiſtlar och Amorer. Denna Poets wärdighet har ſå mycket bragdenligare ſit ſtälle [illegible] Gisle Finſon war förſkrifwen från Gothland [illegible] ſjelf döma af det lilla man kunnat anföra, huru [illegible] wett under det XII och XIII århundrade waris [illegible] ra Nordiſka orter, och torde det ännu blifwa [illegible] man i det följande upreſar de Wetenſkaper, [illegible] ſynnerhet befliſtat ſig, och genom hwilka [illegible] Författare gjordt ſig namnkunniga.

(1) Probſten Beros Teſtamente hos *Schefter* uti [illegible] 119 - - - - Ego *Bero* Præpoſitus de ſalute animæ [illegible] rebus meis in hunc modum ſtatui diſponendum - [illegible] ſit Bibliam in duabus partibus, Euangelia [illegible] eum gloſſa.

(2) Chronicon Archiep. Upſal. uti Benzelii Mon. [illegible] poſitus Laurentius Aeſſelius, qui multos libros reliq[illegible] på ſamma ſida omtalas äfwen Johannes Odolphi [illegible]

(3) Om Hemmings Teſtamente kan man ſe 7 §. [illegible]

(4) Efter förteckningen på handſkrefna Böckerna uti Upſala Bibliotheque N. 14. in 4to finnes Beſkrifning på Canaans land och åtſkilliga Latinſka Homilier. På Bandet war tecknadt: "Mek ägher een ätia ok wälbyrdh thäg Fruä Fru Ingeburgh Härtigbinnä i Norie ok Swerigiä ok Halland. Förteckningen är upſatt af Ärkeb. Erik Benzelius och meddelad af C. J. Benzelius. Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

(5) De wittesbörd, ſom intyga deſſa omſtändigheter, äro införde uti Monumenta Scanenſia i Bandet p. 222 och följande. Om Ärke-Biſkop Andreas är antecknadt uti Liber Daticus V. 2. p. 110. His omnibus pretioſam ſuperaddidit Theſaurum ſc. libros tam veteris quam novi Teſtamenti, & plurimos qui ex iſtis ducunt originem, ſicut patet in ſequentibus .... Bibliam in tribus partibus, Euangeliſtas gloſſatos, Epiſtolas Pauli de majori gloſatura, unum ex quatuor, Pentatechum bene gloſatum & bene correctum, Jeremiam bene gloſatum, ſententias bene correctas, ſcoleſticum hyſtoriam, Pſalterium gloſatum in duabus partibus, Exceptionem de moralibus Job, Allegorias & moralitates ſuper Vetus & Novum Teſtamentum in vno Volumine, Lamberdum in Eccleſia inventum, & libellum Stephani Abbatis de St. Genovefa, Duplices gloſas ſuper Canticum Canticorum, gloſas ſuper Apocalipſin, ſummam huiccionis & VII libros Legum, inſuper & alios libellos, Corpus Canonum, librum honeſtum & multum utilem, Miſſalem valde bonum & bene correctum &c. Hwad ſamma huicciouis är wet jag intet. Archiater *Sroberus* de tribus Mon. Lund. läſer Wiſionis, men uti ſjelfwa handſkrefna Boken ſtår tydeligen huicciouis och läſes på ſamma ſätt i Kiöpenhamnſka exemplaret.

(6) Man kan härmed anföra *J. Gram:* berättelſe härom uti ſin Oration de St. R. L. in D. p. 482. Petrus Vghåtſon Epiſcopus Aſshuſienſis, ſi forte minus doctrina ſaltem Bibliophilia memorabilis, quippe quo incenſus moduſſerio Oræ Inſulæ magnum Librorum numerum plusquam ducentis marcis eſtimatum abamlit, tantopere præda illa delectatus, ut nunquam reſtitueret. Jfr. *Pontoppidan* Ann. Eccl. T. 2. p. 587.

(7) Biſkop Iſraels Bref af år 1317. är tryckt uti Cancellie-Råd v. *Stiernmans* Anm. til *Petrus Niger*, hwar deſſa orden förekomma ſ. 53. Porro bona mobilia ſunt hæc: Decretum & Decretales, quæ a D. N. Archiepiſcopo emimus pro VI talentis cupri, quæ tum valebant centum marchis denariorum. Item Miſſale quem de eodem Domino N. habuimus emtum a Domino Hermanno dicto Ulph. Canonico Lincopenſi pro decem marchis argenti.

(8) Arngrim Jonas Crymogæa p. 108. Den ſom intet har tilgång til denna Bok kan läſa .... Bref och Anmärkningar öfwer v. *Stiernmans* Tal om Wetenſkaperna ſ. 26.

§. 11.

Theologia.

Afwen af det redan anförda kan man ſe, at Theologien ingalunda warit förſummad, men hon war ſådan ſom hon kunde

Vetenskaperna tillstånd från 1200 til 1300.

wara under denna Påfwiska tiden. Man hade Bibelen äfwen med Anmärkningar. Men det är ej så särdeles swårt at begripa huru deßa woro beskaffade, när man hade ingen kunskap hwarken i Grekiskan eller i Hebreiskan, ty af alla ännu uptäckta underrättelser har man ingen anledning, at man frågat efter deßa språk i wåra orter, och äfwen så litet på andra ställen. Sedan Decretales Gregorii IX äfwen genom Riksdags-Beslut blefwo et nödwändigt wärk för Biskoparna, kan man nog finna, at den delen af Lagfarenheten intet blifwit försummad. I det föregående har wi påmint, at Folkungarne uti K. Magnus Ladulåses tid blefwo blinde och straffade efter Jus Romanum, så at man äfwen härigenom rönte Swenska Lärdomen. Utan at wara widskeppelig tilbedjare af Jus Romanum eller Romerska Lagen, måste man medgifwa, at deruti öfwergår alt hwad som då lästes och skrefs i alla werldsliga Wetenskaper, och hade man blott därutaf kunnat så tilräckelig upplysning emot den stormäktige Romerske Prelaten, allenast man wetat sig därutaf betjena sig. Honorius III har altså ganska wälligen förbudit des afhärande så i Paris som annorstädes, uti des förut anförda Herda-bref. Hurw Medicinen warit wärderad wet wi intet. Det är likwäl oförneckeligt, at man äfwen i Norden hade folk, som gifwit sig ut för at bota sjukdomar. Saxo anför ett märkeligt exempel om Ärke-Biskop Estil, hwilken uti sina öfwer sina Släktingars förrädiska stämplingar emot honom hade fådt en sort slag, at han hast swårt för at tala, men hwilken dock genom Läkarens omsorg blifwit fullkomligen återställd. En Abbot i Skåne benämnd Johannes har warit ansedd för sin konst och insigt i Medicinen, hwarföre han ock blifwit tad til K. Waldemar I, då han låg på sotsängen, och tillagade en slags Läkemat eller dryck för Konungen, hwilken bestod uti ganska stark swettning. Til utdunstningens wilkor förordnade låter Abboten öfwerhölja Konungen med flera Kläder, och efter den sjuka affonnade (2). Saxo lastar denna Läkare, som han inbillat sig, at Doctorers skyldighet är at frälsa alla menniskor från döden, har han hast alt för hög tänkesätt. Kan wara at Abboten Johannes försedt sig, men hwad han gjordt hwad han borde göra, en sjuk kan [illegible] medicine och äfwen utan. Härtig Ett [illegible]

Lagfarenhet.

Läkare-konsten.

rige war lyckeligare, emedan Härtigen war sjuk och genom Doctorens bitråde blef frisk (3). Uti wåra gamla Lagar talas ofta om Läkare (Läkir) (4). Men därmed kunna inga andra förstås än Fältskärare, på hwilka måtte haswa warit god tilgång, emedan Lagen förmår at man borde skaffa den man sårat tre förfarna Läkare, af hwilka den sårade hade rättighet at utwälja en till sin skötsel (5). At deße Läkare brukat förbinningar och sonderjärn, kan ock slutas af wåra fordna Lagar (6). Men någon omständelig kunskap om deras färdighet kan intet meddelas. Men at åderlåtning warit i bruk äfwen i Norden lär wara oemotsägeligt (7). Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1300.

(1) *Saxo* p. 351. Cui [Eskillo] postmodum Scaniæ profecto opportuna medicorum industria debilitatæ vocis opem redintegrauit.

(2) *Saxo* p. 372. Eodem tempore Johannes quidam religione Abbas, medicinæ præsumtiosior quam peritior professor, cujus opi plurimum credebatur Scania, accersitus advenit &c.

(3) Rim-Krönikan s. 104.

Tha wart Hertogen illa til råcka
Tha hade man med sig en Läka
Ther honom half för dödeliga soot
Och gaf honom thet honom giorde godt.

(4) I Fl. Saram. B. med wilja Wästgöth. L. Biärköa R. C. 14. §. 14. m. m.

(5) 27 Fl. Manh. B. Upl. L. "Nu hawer madher annan saran giort, tha a han hanom lagha Läkir sa, han a biudha hanum thera lagha Läkira m. m.

(6) I Fl. Saram. B. m. wilju Wästg. L. 6. Fl. Wad. oc Sårama Östg. L. Nu hugger madher annan sar medh witia, skiär udder ok ägg, thorf widher Lin. ok Läkir, spik ok spiär, aghe han witzord m. m.

(7) Torfæus H. N. T. 4. p. 12.

§. 13.

De upräknade Wetenskaper äro på et wist sätt mera inskränkte, då de äro föremål för wisa personer och stånd, men philosophiska Wetenskaperna röra på närmare afstånd allmänheten, och åt förmista Läran, Wältaligheten, Naturkunnigheten, Mathesis, Histo-

Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1360.

Historien och naturliga Lagen af den art, at nästan alle, som wilja bära namn af Lärda, behöfwa deras ljus och wägledning. Förbenämnde kan man intet twifla, at man ju äfwen i wår Nation warit män om denna kunskap, emedan man inhämtade sin första nämsta insigt i Högscholan i Paris, hwar dessa Wetenskaper blomstrade med fullkomlig drift. Hwarföre man ock kan upwisa åtskilliga, som förwärfwat sig det hit intill i Norden ohörda Ära-namn

Magistrar i Philosophien.

af Magister. Troligt kan det wara, at Ärke-Biskop Andreas i Lund äfwen lyst af denna Höders-Titel, ehuruwäl samme kunna annorlunda förstås. Går man då ifrån Ärke-Biskopen, torde Magister Stenar, som war ibland Konungens Råd i Erik Läspes tid, wara den äldste Magister, som Gothiska Norden kan upwisa; man har talt om honom tilförne. Dom-Herrarna i Lund nämnes åtskillige som höra til det 13 århundrad, som prålat med Magister-Titelen. Magister Jon Son af Petrus och Anna från Huneberg, död 1260, lofwar för insigt i Logican, Naturkunnigheten, Jus Canonicum och Civile. Om han förtjent detta loford har hans Lärdom wärkligen widsträckt. Hos andra finner man blotta Titelen men

Logican.

såsom Magister Ingemar död 1267, Magister Henrik och Thomas Ebbeson, Magister in Artibus, död 1[illegible]. Upsala Dom-Capitel kan ock skryta med åtskilliga af [illegible] rar som ökt sin Canoniska wärdighet med philosophien, såsom Magister Laurentius af Östistom Kettil[illegible] i Rom, Thomas Johanson, Johannes Ludwi[illegible] Pauli, Nicolaus från Kalmar (2) och den nam[illegible] Probsten Andreas And (3). Så at man häraf [illegible] sluta, det man i Swerige befliter sig om sådana [illegible] som til detta Heders-namnets winnande woro nö[illegible] ta wil så mycket säga, at man så hos oß, som på [illegible] welat bliswa Lärd, då man förskaffat sig insigt i [illegible] efter den skick och beskaffenhet, som Lärdomen [illegible] Slutkonsten eller Dialectica lär wäl hafwa wer[illegible] philosophiska Lärdom, som syßelsatt de wet[illegible] wara mycket höflig, kunde man kalla denna [illegible] Lära. Men sådan, som den war, wandes [illegible] abstractioner och redighet, hwilket man

all slags lärd kundskap eller wetenskap. Denna tidens ryktbaraste Lärare woro Albertus Magnus, och Thomas de Aquino, hwilka af Aristoteles hämtade sin djupsinnighet. Och war det så wida ej illa betänkt, ty af denna tidsens skrifter wäntar man sällsängt något, som med Aristoteles jämföras kan. Största felet war, at man gränade merendels i Dialectican, och utan urskilning upblyste eller förmörkade Guda-Läran med Aristoteliska grundsatser. Man bör lära sig tänka för at lefwa, men intet helt och hållit för at tänka; stadnar man blott wid det senare, tänker man förmycket. Et grublande kreatur gör merendels en usel, och understundom en skadelig figur i mänskliga sammanlefnaden. Naturliga Lagfarenheten blandades med Moralen af Guds Ord. Om man därigenom blifwit god Christen och god Medborgare, hade denna oredighet warit mycket förlåtelig. At man haft Böcker i Naturkunnigheten, och winlagt sig om denna Wetenskap, kan slutas af det föregående. Man skulle snart kunna falla på den tanken, at något godt warit at hämta i denna tidens Natur-Lära, emedan helige Fadren Honorius III sunnit tjenligt at förbjuda Fisican. Dock wet jag intet, om mycket är förloradt, genom sådana Böckers undergång, då man, utan at fråga naturen och winlägga sig om säkra rön, gjorde sig allmänna begrep om werldsbygnaden, och inbillade sig at man förstod en hel hop, då man wärkeligen begrep ingen ting. Icke destomindre bör man göra den rättwisa åt några af denna tidens Lärda, at de genom kunskap i Mathesis och anstälda försök gjordt Natur-Läran förståndigare och nyttigare: hwarutinnan Albertus Magnus i Tyskland och Rogerius Baco i Ängeland framför andra skaffat sig et hedrande minne hos efterwerlden, fast de af sina samtids-människior utropades för häxmästare. Åtminstone talar Baco så tydeligt om Telescoper, Brännspeglar, Krut, Knallpulfwer och mera sådant, at man kan wara förwißad, det han antingen sielf försökt, eller åtminstone begripit, huru sådant borde och kunde wärkställas. Driftningen af wåra Bergwärk, och Metallernas Smältningar hade ock bordt öpna ögonen til naturens inra kännedom, om ej Dialectican eller Philosophiska trät-konsten understödd af Metaphysiska grundsatser wändt förnämsta upmärksamheten at prata om alt, och satt en slags högfärd i de Lärda, som

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

Naturliga Lagfarenheten.

Naturkunnighet.

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

ansedt det för förnedring af sin wärdighet, så framt de af en handtwärkare eller smältare bordt hämta underwisning, hwilka likwäl ganska ofta warit nödigt, om de welat rätt känna naturen. På förr omtalta sätt jämnades wägen til Naturens kunskap i det XIII århundrad, men huru wida man i wåra orter haft någon uplysning därutaf, wet man intet. En Swensk Abbot af Cistercienser-Orden nämnes wäl i förra århundrade, som haft sig bekant, at brinnande berg woro på Island; men när han tillika underwisar oss, at de slagnas slålar wid Foteving i Korpars liknelse farit neder i Hekla, wet jag intet til hwilken del af Naturkunnigheten detta Rön skal hänföras (4). Man finner dock med skäl kunna sluta, at man i wåra orter warit mycket mån om at förskaffa sig hwad man i andra länder til wetenskapers och konsters befrämjande upfunnit, emedan man ser, at

Compaß.

Compaßen warit redan bekant i Birger Jarls tid, ty ibland andra gåfwor, hwarmed denne Herren belönte Skalden Sturla, som upsatt en Wers eller et Skalde-qwäde til hans beröm, war äfwen en Compaß, hwilka instrumenter denna tiden woro mycket sällsynta, och lär detta wara et af de äldsta Historiska bewis hörandes Compaßens bruk, ånskönt man annars har sig bekant, at en gammal Fransk Poet wid år 1200 benämnd Guior de Provins talt därom (5). Detta århundrad är och bekant för et widsträcktare bruk af de Indiska eller Arabiska Caracterer, hwilka i räknekonsten på slutet aldeles bortjagat de gamla Romerska tal, som hit intil warit allmänt wedertagna. Deßa ziffror finnas wäl hos Rogerius Baco som Johannes a sacro Bosco, och hafwa sedermera blifwit behållna hos Mathematici, fast de intet sällan i fiortonde och femtonde århundrade kommit uti allmänt bruk wäl på andra ställen som äfwen här i Norden.

Ziffror.

I början bruk-dade man Romerska Caracterer med ziffrorna. Uti en gammal Swensk bok, som efter utseende lär wara författad i XIII århundrade, ser man werldenes år 4004 wara tecknade på detta sätt IIII M, och de äldsta fullkomliga ziffror jag funnit uti wåra Chronologar stå utsatte i Liber Daricus Lundensis, där år 1391 nästa sidan träffas tecknadt med ziffror (6).

(4) Uti Monumenta Scanensia Vol. 2. nämnas alle deße Magister Knut fol. 100 år denna anmärkning: Ab Incarnatione Do-

ni MCCLX, Kal. Jun. XII [obiit] Magiſter Kanut h. l. Canonicus filius quondam Petri & Annæ de Hunabiargh vir conſtans & fortis animi, qui non ſolum in Logycalibus & ſcientia naturali verum etiam in utroque jure tam Canonico quam Ciuili competenter eruditus &c. Om Ingemar p. 121. A. D. MCC ſexageſimo ſeptimo obiit piæ memoriæ Magiſter Ingemarus Subdiaconus Canonicus Lundenſis. Om Henrik p. 28. A. D. MCCCXIV. VI Id. Febr. Obiit Henricus Preſbiter bonæ memoriæ Canonicus Lundenſis. Om Thomas p. 129. MCCCXXIX ob. Venerabilis vir Magiſter Thomas Abbeſun Magiſter in - - artibus. Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

(2) Magiſter Laurentius de Öſtiſtom nämnes i Chronicon Archiep. hos Benzelius p. 47. Om Kettilwaſt p. 48. Dicto D. Nicolao facto Decano ſucceſſit ſibi in Canonicatu Magiſter Ketilvaſtus, quo poſtmodum mortuo in Curia Romana &c. Den här nämnde Nicolaus är Nicolaus Allotii, ſom ſedan blef Ärkebiſkop. Om Thomas och Henrik talas p. 50. Om Nicolaus de Kalmarnia p. 53. Johannes Ludvigſon och Nicolaus de Kalmarnia woro tillika Skole-Föreſtåndare, Scholaſtici.

(3) Utom hwad tilförne om Domprobſten Andreas nämndt är, kan man widare jämföra följande witnesbörd af Chronicon Archiepiſc. hos Benzelius Mon. Eccl. p. 43. Secundus Præpoſitus fuit Magiſter Andreas. Hic de bonis ſuis patrimonialibus domum quandam emit Pariſiis, quam pro ſuſtentatione pauperum Scholarium Pariſiis ſtudere volentium pro Eccleſia Upſalenſi deputavit.

(4) *Albericus* trium fontium Monachus uplagd af Leibnitz Acceſſ. Hiſtoricæ T. 2. p. 266 wid år 1130. De hac autem congreſſione & morte Magni filii Regis Nicolai & quinque Epiſcoporum & reliquæ multitudinis dicitur à quodam Abbate Ordinis Ciſtercienſis de *Svecia*, quod ipſa die, qua mutuo ſe interfecerunt, viſæ ſunt a Paſtoribus in *Hyſſelandia* animæ eorum avolantes in ſimilitudine nigrorum Coruorum & aliarum Avium diverſi generis & clamantes Væ, Væ nobis, quid eſt quod fecimus, quid eſt, quod nobis contigit & aliæ immaniſſimæ aues quaſi gryphes ipſas appellabant, & ipſis Paſtoribus videntibus omnes in infernum Hyſſelandiæ ceciderunt, & unus ex illis qui vidit, fuit poſtea monachus Ciſtercienſis ordinis, qui omnia quæ vidit per ordinem ſæpiſſime referebat, ſed & Abbates de Dacia in generali Capitulo apud Ciſtercium per omnia vera eſſe proteſtati ſunt. Således måſte detta ſladder wara fullkomligen bewiſt.

(5) Man kan anföra Torfæi egna ord til ſå mycket ſtörre öfwertygelſe af des Hiſtoria Norvegica T. 4. p. 345. Illum [Birgerum Jarl] Sturla noſter carmine, quod Flock ſeu alam vocant, duodecim verſibus conſtante celebrauit, Comesque Regis Magni, cum ad limites Regni iret, in conventu ſolemni exhibuit, Donatus ab hoc pyxide nautica, quod vulgo *Compaſſum* appellant, Baldachino involuta &c. Det har annars warit en gammal tanka, at *Flavius Goia* från Amalphi i Italien wid år 1320

welat utsätta år 4004, finnes uti den handskrefna P
som man uti K. Erik den Heligas lefwerne kallat Cod
om hwilken mera framdeles.

§. 13.

Den kunskap, wåre förfäder haft om årets
dagar, utwidgades och bibehölls än mer, sedan C
nen tagit öfwerhanden. Man tilskrifwer ingalun
åt någon särdeles mathematisk årfarenhet, emedan
de wårkställas genom et Munk-Calendarium, f
Dionysius Exiguus författade Calendarium perpetu
tjent til grund och rätteſnöre, och ſynes ingen nu
ju större delen af wåra Runſtafwar äro ſkurne
ning, ſom Dionyſius gifwit. Men ſom en ſtor de
war utmärka allenaſt 364 dagar (1), ſynes tro
inrättade efter gamla hedniſka räkningen, då alle
fulla weckor gjorde jämnlånga året. Härom är t
len, och ſåſom man funnit, at det drages i tw
wåre fordne och hedniſke förfäder haft begrep o
nödwändighet hwart fjerde år, wil man här inſ
ord, då han talar om det beſlut, ſom Isländarn
domen gjordt om årets längd. De faſtſtälde näml
år ſkulle innefatta ſem dagar på fjerde hundradet,
det intet war Laup-år eller Skott-år, men då e

Runſtafwar och årets inrättning.

året, skulle siette året ökas med en wecka (2). Den som behagar öfwerwäga detta, torde tydeligen kunna finna, det Nordens hedniske inbyggare icke allenast haft sig bekant at det naturliga året borde bestå af 365 dagar, utan ock, at något öfwerskott giorde Skottdagen nödwändig. Man påstår likwäl intet, at wåre hedniske förfäder därföre sielfwe genom egna rön och mathematiska uträkningar förskaffat sig denna kunskap, hwilken kunnat århållas antingen genom Nordiska inbyggarnes egna resor, eller ock genom främmande resande eller ock genom sångar: hwilken kunskap de sedermera sammansogat och lämpat efter sitt eget räkningssätt. Men at de wid årets indelning lånt sin insigt af Dionysius Exiguus eller hans Kalendarium, är så mycket mindre troligt, som hans år aldrig bestådt af 364 eller 371 dagar, hwilket Isländska räkningen tydeligen utsätter. Men sedan Christendomen stadgades i wåra orter, antogs utan twifwel Romerska Kalendarium, och det ända til Nonæ, Idus och Kalendæ, som man finner både af gamla Breef och Kalendarier. De äldsta handskrefna Kalendarier jag sedt äro de, hwarester Necrologium Lundense och Liber Daticus äro författade, men uti dessa äro endast Wecko- eller Söndags-Bokstäfwerna bifogade. Uti et annat Kalendarium wid Norrska Lagarna, som synes böra föras til XIII århundrad, finnes äfwen Gyllentalet med Romerska bokstäfwer utsatt. Run-Kalendern, som Wormius utgifwit, kommer med de yngre Kalendarier och Runstafwar öfwerens, at Prims eller Gyllentalet samt wecko-bokstäfwerna äro de samma, och året börjas med ᚠ och slutas med ᚠ och består således af 365 dagar. Denna Run-Kalender är af år 1321 (3). Det är bekant, at Prims eller Gyllentalet tjente til utsättande af Nytänningarna, hwarigenom man kunde utmärka Päsk-Terminen, och woro dessa Prims eller Runstafwar så mycket nödwändigare denna tiden, såsom årliga Almanachor ännu intet woro i bruk, och det war oumbärligt för allmänna lefwernet, at weta Helgedagarna, på det Sabbats- och Helgedags-brott därmed undwikas måtte.

Wetenskapernas tillstånd från 1200 til 1300.

(1) Man wil beropa sig här på Frykells Disputation under C. R. Ferner utgifwen 1758 de antiquitate Calendarii Runici p. 17, hwar dessa ord förekomma: Quod quamvis Calendarium fuerit perpetuum, quærere tamen eo magis convenit, quod in plurimis non nisi 364 dies invenimus. Om

tharf anka et ſetta. En öfwerſättning efter orden måſte
wel bliſwa denna: och war det där i Lagen tagit, efter
och andra kloka Mäns råd, at rätta talet ſkulle wara
dagar af fierde hundrad, om det ej är Laupär eller Sk
en dag mer, och fyra i årtalet. Och då årtalen öks,
förökes med en wecka, och ingen förökning, på de för
VII år (Läs VI) lika långa, jamnlanga, ymſom, och o
infalla emellan dem, ſom ſkola förökas, då öks det ſiette.
kan ingen annan mening hämtas af Ares anförda ord
Buſſæus tagit meningen annorlunda, ſå at man intet är
uttolkning.

(3) Wormius har låtit trycka ſitt Kalendarium Runicum i
125, och p. 157 utſättes årtalet ſålunda, att thuſant e
ara ok tiuhu ar ok att ar waru lithin af Gus byrd th
war ſkrifat. Wormius har utſatt 1328, men att lik
tet åtta.

§. 14.

Uti Hiſtorien har man ſträckt ſin wettgirighet
många Hiſtorien, och hade det warit önſkeligt, om
någon ſtörre upmärkſamhet på wåra inhemſka omw
på utländſka märkwärdigheter. Men tidens ſmak h
warit i äldre tider ſådan i Swerige. Man har lär
tat det utländſka, men bortſlumrat det inländſka.
i något Kloſter welat upteckna hwad ſom händt
man endaſt författat en mager årsräkning och und

:ð tacksamhet, hwad man i Klostren behagat upteckna. Ty nars hade man haft ingen, då man likwäl nu genom Munrs och Klerkers flit och upmärksamhet har någon kundskap om :dna tiden. Utom deß bör ock en förnuftig människias omtanstråcka sig något längre, än til hwad som händer i ens eget ärad. Hwad insigt man hast i Allmänna Historien, kan man)ämta af åtskilliga fast korta Skrifter, som uti 12 och 13 årndrade åro författade. Wisby Krönika eller Annales Wilbyses börjas år 67 efter Christi Födelse, då första Christna förjelsen upwäcktes. Annales Esromenses däremot begynnas wid rldenes skapelse: och kan man af deßa och dylika Skrifter finhwad begrep wåre förfäder gjordt sig om werldenes ålder) wår Frälsares födelsetid, samt mera sådant. Annales Esronses utsätta Christi Födelse på 5154 efter werldens skapelse) på det 752 efter Roms byggning. Gamla Swenska Perments-Boken, som man i det föregående kallat Codex Bildnianus, har något när samma tideräkning, ty Christus föddes er denna Författare år 5129 e. w. sk. och 752 efter Roms ggning. Det i förra §. åberopade Rune-Calender innefattar i gamla Historien för Christus uti följande tidehwarf. Chris föddes år 5199. Första tidehwarfwet från Adam til Noach 95 år, från Noach til Abraham 942, från Abraham til avid 942, från David til Moses 488, från Moses til Chris 577. Ändteligen underwises Läsaren, at Adam war 932 gammal, och war uti helfwete 4304 år, på hwilken grund i blifwit förloßad därifrån kort efter Christi Lidande. Det i flera mål obegripeligt, hwarifrån denna räkningskämmare tasina underrättelser. Tiden emellan werldens skapelse och Chris synes wara lånt af Beda, hwilken gifwer samma räkning. dehwarfwet emellan werldens skapelse och Syndafloden går ock gorlunda ihop med de siuttio Uttolkare. Det öfriga behöfwer en undersökning (3). Hwad insigt man hast i Romerska Hirien, kan inhämtas någorlunda af Codex Bildstenianus (4). Där es om Tiberius, at han war Ättlader Son af Octauianus,)ad i wapn och hittusål, eller sådan, at han kunde mycket wål. ra sig uti förekommande händelser, och at han war måstare onsten at förställa sig (5). Nero kallas här Nero nequam och

Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1300.

Allmänna Historien.

Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1300.

berättas om honom, at han hade Spelmo
låtit mörda många förnäma Romare och
neca, Poëtens Lucani Faderbroder, hans
ej heller fast med några tilsatser (6). L
war werldens blomma, och mänsklig sl
dina blomster ok mänskina frygd) och at
det gåfwolös dag war gagnlös. Om Do
han bygt Pantheon i Rom, som nu heter
da, och at han i ungdomen war en Ange
troll (wnger ängil ok gammal puke).
denna undersökning widlyftigare. Det li
åtminstone, at man intet warit aldeles
Historien.

(1) Så wäl Wisby Krönika som Annales Eri
tryckta uti Langebeks Scriptores Rerum Dani

(2) Man kan härom se Wormius Fasti Danici

(3) Det paßar sig intet at göra en widlyftigare
Den som har hog och lust därtil, kan jämföre
Historia, Fransöska Uplaget, tredje Bandet u

(4) Om Codex Bildstenianus kan man se Asse
Tidningar för år 1770, sid. 621.

(5) Den som har lust at läsa gamla Författare
gen Fol. V. C. XVIII. Let sik thet opta w
ok thet ledhast honom war liuwast.

(6) Codex Bildstenianus Fol. C. xx. Nero neq
ra war Rom. Käis. XIII ar, VII m. XXIX
ska rike fwlt af faghre mz sinom wsidhum, h
klädnadh, han bar tysuar engin klädhe, han
han for i Fiske mz gulnætum ok silketyahum.
edhla Römska manna, sin mæstare Senecam
eta wisastan man ok bæzstan læt Nero dræp
blodhe . . . Han læt gifua sik dryka til at h
des inföt wardha ok ut aff liue ganga for for
ne werkr j barnbyrdh, thi epter födde han e
mönstr annan wægh tyberim ok kalladhe th
som tydher a wart mal fiæladr frædhr. ic.

§. 15.

Wetenskaperna tilstånd från 1206 til 1300.

Poesien eller gamla Skald-Konsten war åtminstone i Swe-
ge i sin nedergång, ehuruväl man hos de Regerande ännu höll
of-Skalder. Man hade begynt at öka eller förändra Göthi-
a Poesien med likljudande ord eller Rim wid slutet af raderna.
enna artighet war okänd hos Greker och Romare, ja äfwen
s wåra äldsta Skalder. Nu är man wand därwid på fula
a sätt som man kan wänja sig wid fula ansigten och wanskape-
a oseder: och frukten däraf har blifwit den, at alle, som kun-
rima, inbilla sig at kunna göra wers och wara Poeter, och
tankan förloras understundom, då man söker efter rimet.
war och en dömme i detta mål efter smak och tycke. Oselbart
, at sådana likljudande wersar brukades understundom i bör-
n af elfte århundrade, och har den yngre Thiodolfer med så-
nt wersslag ihogkommit Harald Sigurdson Hårdrådes wistande
s Jaroslau Olof Skiötkonungs Måg i Ryßland, då han be-
ttar, at Eilif Ragwald Jarls Son och Harald Sigurdson
ro hufwudmän för Landwärnar-Folket där i landet (1). Til-
ne hade Hialte wid slutet af tionde århundrad författat Rim-
rsar på Island öfwer Oden och Frigga, fast det bekom ej
deles wäl, emedan han därföre af Hedningarna blef landför-
st (2). Det lär då wara utan alt twifwelsmål, at Rimwer-
: äro äldre i Norden än Einar Skuleson, som lefde wid år
50, af hwilken man ännu har i behåll åtskilliga sådana, som
n upsatt til Eisten Haraldsons beröm (3). På detta sät-
har Rimkonsten så småningom rotat sig i Norden, til des
dteligen gamla Skaldskapet aldeles förqwäfdes och kommit ur
den. Så framt det är utan genságelse, at man i Frankrike
tolfte århundrade först började rima, kunde man til äfwen-
s falla på den tankan, at Rimkonsten först kommit från Nor-
n til andra länder: men det är likwäl ej särdeles troligt, at
n läst Skaldernas Skrifter i Södra delen af Europa, ty
un läser sällan det man inte förstår. Icke destomindre som
unken Otfrid redan i nionde århundrade brukat Rimslut i sina
dden, behöfde man intet hwarken fara til Island eller Swe-
je för at lära sig denna artighet. Utaf alt finner man at det

Wersar med Rimslut.

Eilifur tha e
Hofdingar th
Hamalt fylk
Auſtior Win
J aunguan
Vara læſom
Lyths mann

(2) Hialtes qwäde anföres ſ
Orda-Bok, p. 242.

Hyrd eg ei
Grey thike
Awallt mun
Odin Grey

På andra ſtällen läſes de
hängande och är meninge
Fälla, hynda ſynes mig
Oden. hund eller Freja.

(3) Einar Skulefons rimſ
följande.

Man får närmare
her under det XIII åh
med Skrifter gjordt ſig

le Hårtig, K. Håkans Swärfader. Men som han dugde til
t än göra wers och wisor, har han ock warit brukad i
wigtigare ärender. Åren 1215 och 1222, har han wa-
agman på Island, hwilket war den högsta wärdighet där i
t (1). Islänningarne lefde den tiden uti et tilstånd som man
at kalla frihet, och bestod förnämligast däruti, at den mäk-
kunde undertrycka den swagare. En slags wördnad hade
altid betygat för Konungen i Norrige, och hade Sturle-
altid et fritt tilträde hos de förnämsta i landet, så at han
mycken nåd hos de nämnda Herrar och hos Håkan Ga-
hwilkens myndighet och anseende wat ganska stort, hwarom
talt tilförne. För en Skalde-Sång, som han upsatte til
Håkans beröm, blef Sturleson hederligen begåfwad och
bad at resa til honom. Men som Håkan Galin dödde 1214,
e han med resan til Norrige, men kom likwäl intet längt
ter, då han ock besökte Eskil Lagman i Wästergöthland och
lämnade til hans Fru Christina, som warit tilförne gift
Håkan Galin, det Skald-qwäde, som han kallade And-
, och han på Håkans begäran förfärdigat til des Gemåls
. Sturleson blef då af Eskil och Christina med mycken huld-
mottagen, och förärade Fru Christina honom utom annat
den Fana, som K. Erik Knutson brukat i slaget wid
ären, där K. Swerker Carlson stupade (2). Sturleson
e ock en resa til Frankrike, och uptogs wid återkomsten uti
Inges och Skules Hof, hwar han någon tid beklädde Dros-
Syslan. Sedan K. Inge wardt död 1217 och Håkan
anson blifwit Konung, förblef Sturleson någon tid hos
le Jarl i samma anseende som förr: och såsom en Norsk
blifwit utsläpad af Kyrkan och ihjälslagen på Island, gjor-
Skule sig färdig at hämnas detta öfwerwåld och tillika bring
Islänningarne til fullkomlig underdånighet under Norrska Kro-
Detta afbögde Sturleson, och förskrade, at ändamålet
e winnas mycket lättare genom hans och hans Bröders fred-
biträde, och anfeste han i detta ändamål såsom förordnad
shöfding til Island. Efter aftal affärdade Sturleson oför-
adt sin Son såsom gisslan til Skule Jarl, men han gjorde
ngen särdeles möda för at bringa landet til undergifwenhet

Wetenska-
pernas til-
stånd från
1200 til
1300.

ſig til Rom för at anſka der en fullſtändig afloſning för ſin
gripelſe mot Biſkopen. Förlåtelſen lämnades ock, ſedan han
wit kringförd naken til alla Kyrkorna i Rom, och wid de
nämſta ſtupad med ris (4). Här efter ſkyndar Sturla Thord
til Island och börjar träta med ſin Faderbroder Sturleſon
des Son Wrákia 1235. Han angriper dem ock med bend
nadt manſkap, men Sturleſon, ſom intet wille hemöta ſin fi
tinge med någon wåldſamhet, drog ſig undan och lämnade
gård Reikahult, hwilken Sturla Thordſon ſtrax tog i beſitt
Därpå förſogade ſig Sturleſon med ſin Son Wrákia och
anhöriga til Norrige. Här blef han nu ſom tilförne
nåd af Hårtig Skule emottagen, hwilken nåd gjorde
ſänkt hos K. Håkan, emedan misförſtåndet emellan
och Hårtig Skule tog alt mer och mer til.
bleſ än mer förökt, når Sturleſon emot förbud
tilbaka til Island, öfwerhopad med alla bewågenhe
Hårtig Skule. Men Konungen, ſom bleſ hänſigtad
förtörnad, affärdar Gißur Thorwaldſon til Island
nas på Sturleſon för en ſådan manwördnad, hwilken
ta ſätt wärkſtälde Konungens befallning, at
öfwerföll Sturleſon, ſlog honom ihjäl 1241, och
Son Wrákia til Konungen. Sturleſon förtjenar
leſwernes beſkrifning, i anſeende til det loford,
förwärfwat genom ſin Heims-Kringla och andra
gjordt hans namn odödeligt (5). Det är
lyſtigt loford uphöja Sturleſons wälförtjenta
ſten kunna läſas af alla, och den ſom kan

wärkeligen en besynnerlig och nästan underlig smak. Man har i Första Delen inryckt den Lärda Bayers omdöme om denna namnkunniga Isländare. Nu wil man til öfwerflöd allenast nämna, det Joh. Gram, som oftalbart war en grundelig kännare af Författares rätta wärde, yttrar sig om honom på samma sätt, som Bayer (6), så at man kan umbära fleras omdöme, och låta andras förhastade meningar gå förbi som lösa moln, hwilka sällan skada en rätt glants. Efter Sturleson bliswa Isländska Sagorna mera umbärliga uti wåra Swenska märkwärdigheter. Isländarnes resor hafwa ock i synnerhet i sednare tider bliswit något sällsyntare i Sverige. Man sysselsatte sig wäl ännu där i landet med Sagors författande, uti hwilket mycket gammalt och märkwärdigt influtit. Uti deßa förekommer likwäl någon swårighet, emedan Författarnes namn äro merendels utelämnade, så at man är okunnig om tiden på hwilken de äro upsatte, hwarigenom deras trowärdighet och witsord i några mål förminskas. Detta kan likwäl intet lämpas på Sturlunga-Sagan, emedan man wet, at hon är skreswen af Sturla Thordson, Sturlesons Broderson, på hwilken räkning hon äfwen hör til XIII århundrade. Men en nogare undersökning i detta ämne förbigås tils widare.

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

(1) Man kan se härom Skaldatal, som Peringsköld låtit trycka efter Heims-Kringla, och Peder Clausen uti Förtalet til Norrska Krönikan.

(2) *Torfæus* Hist. Norv. T. 4. p. 125. När Peringsköld uti Förtalet til Heims-Kringla talar om Sturlesons besök hos Lagman Eskil, säges at Christina skänkte honom det sköldemärke som K. Erik Knutson tilförne haft, då han fälde K. Saukne på Grikuheim. Härom har Torfæus intet warit underrättad, och wet man intet af någon fiendtlighet emellan Erik Knutson och K. Saukne på Grikuheim, hwilken förmodeligen aldrig warit til, men kriget med K. Swerker är bekant. Efter wärt nu brukeliga talesätt är där ock en stor skilnad emellan Sköldemärke och Fana, så at Peringsköld berättelse gör saken något annorlunda, än den warit i sielfwa wärket.

(3) *Torfæus* Hist. Nor. T. 4. p. 146, 147.

(4) *Torfæus* p. 202. m. m.

(5) Om Sturlesons arbete kan man se Peder Clausen i Förtalet til Norrska Krönikan, Torfæi Prolegomena til Norrska Historien och flera. På Arel Gyldenstjernas upmuntran blef Sturlesons Heims-Kringla öfwersatt på Danska af förbemälte Peder Clausen, som war Kyrkoherde i

Wetenskaperнas tilstånd från 1200 til 1300.

Undal, Canonicus i Stawanger och Probst öfwer Lista Län i Nor
Öfwersättningen blef utgifwen på tryckt af Doctor Olof Worm i
penhamn 1633, men af Joh. Peringsköld 1697 i Stockholm blef
lesons Heims-Kringla utgifwen på Isländska, Swenska och Latin
andra arbete som af Sturleson är sammanskrifwit är des bekanta
hwarutinnan han beflitat sig om at gifwa begrep om gamla Skal
sten, och til den ändan förklarar han, eller rättare sagdt, anför
del af Nordens fordna Gudalära, och de förblomerade talesätt,
Skalderne brukat. Sturlesons Edda, är först utgifwen af Johan
nius i Köpenhamn med Dansk och Latinsk uttolkning, men sedermera
en del af Probsten Göranson med Swensk öfwersättning, och sin
härom med mycken nytta jämföra C. R. Ihres Bref som utkom 177

(6) *J. Gram* uti sin oration de statu rei litterariæ in Dania: Illustrem hoc spatium - - - - bene multi interque eos magnum illud Islandiæ decus, Historiæ septentrionalis lumen & antiquitatum promus Condus Snorro Sturlæus, cui sane viro ejusque laudibus plures merito impendi debuerunt paginæ, ad ostendendum quam ante renatas literas, per longiquos seculorum decursum, haud amplus fit numerus Doctorum, qui eximiis istius viri dotes variamque & multiplicis generis eruditionem adæquare possint.

§. 17.

Lärde i Danmark.

När man wänder sin upmärksamhet på Danmark och förnya deras minne, som där i landet gjordt sig namnkunnige för lärdom under det XIII århundrad, intager ofwanbemälte Biskop Andreas i Lund förnämsta rummet. Om hans föräldrar och förande har man nämnt i det föregående, hans förtjenster äro sedan til Wetenskaperna böra här ihogkommas. Genom Frankrike, Italien och Ängeland har han förwärfwat sig förfarenhet och insigt, hwarföre han ock uti et utländskt land warit wäld til Föreståndare eller Rector, hwilket Saxos ord böra så förstås (1). Windingius säger, att han warit Doctor Juris, men man wet intet på hwad grund ta anföres. Hans Latinska öfwersättning af Sturlesons länge sedan tryckt (2). Hans Exameron eller wärk sen är ännu otryckt, och finnes så wäl på Universitetet i Köpenhamn, som annorstädes (3). Det är på rimmat wers, och innefattar icke allenast hela den utan ock mycken annan lärdom efter tidens

Andreas Ärke-B. i Lund.

Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

ut Saxo intet ſyſtat på detta Hexaemeron, har Andreas förfat et annat Theologiſkt Syſtem (4). Hans wärk om Skapens fullbordande på ſex dagar förtjenar utan twifwel bliſwa a allmänt genom tryckет, ſaſtän man ingalunda behöfwer lära cologien eller Latinſka Proſodien därutaf, och är det intet ſwårt begripa, det Saxo förſtådt mycket bättre Latinſka Skaldkonån Arke-Biſkopen. Den leſwande poetiſka elden öfwerlämintet med Pallium. Om han ſåſom en ſtor Prelat trodt ſig a öfwer Proſodien, har han ock wiſat tydeliga prof däraf, ſtafwelſernas och ordens quantitet bekymrade honom intet. n har dock haft et beſynnerligt tycke för Poeſien, emedan han utomdes förfärdigat et annat wärk på wers de ſeptem Eccle- Sacramentis, ſom legat länge förwaradt i Domkyrkan i Lund.

Arnfaſt.

Man berättar ock, at Ä. B. Andreas öfwerſatt Selandsen ſamt förfärdigat några Pſalmer, men deras beſkaffenhet öde är obekant. Den bok ſom Munken Arnfaſt ſammanſkrifom K. Knuts underwärk är likaledes utgifwen, och torde wadömd til et långwarigt mörker.

Martinus Dacus.

Men af de Lärda af ringare den har Martinus Dacus fram för andra i ſin tid warit dd, ty K. Erik Menwed betjente ſig af honom ſåſom fulltig, uti ſin betydeliga Rättegång emot Arke-Biſkop Jöns and från Lund. Martinus har ock ſkrifwit et Logiſkt eller leſkt Wärk de modis ſignificandi, ſom warit länge brukadt, bibehållet i Skolarna til det XVI århundrade (7). Chroni- Sialandiæ och Chronicon Lundenſe, och ſtera dylika ſmå Hiſto- eller Chronologiſka Skrifter äro ock förmodeligen i detta årdrade upſatte, faſt Författarne äro obekante.

När Saxo tilſkrifwer ſin Danſka Hiſtoria åt Arke-Biſkop Andreas, ytar han ſig bland annat ſålunda: Tu Galliam Italiamque cum Britannia ercipiendæ literarum diſciplinæ, colligendæ earum copiæ gratia perſerums poſt diutinam peregrinationem, ſplendidiſſimum externæ Scholæ egimen apprehendiſti, tantumque ejus columen euaſiſti, ut potius magiterio ornamentum dare quam ab ipſo accipere videreris. På denna utſagelſe lär grundas ſå wäl hans Titel af Doctor Juris, ſom deß offentliga Läro ämbete wid Pariſer Univerſitet; men ingendera ſtadfäſtas af Saxo, utan ſnarare det ſom i ſielfwa ſ. ſagdt är.

M. Cancelleren A. Huitfeld har låtit utgå Ärk. B. Andree öfwerſättning af Skåne Lagen 1590 4:o. Stedermera är den å nyo uplagd uti J. Weſtphals Monumenta Cimbrica T. IV. (3)

Sed cum ſit tantæ breuitatis, cum velut inſtans
Tranſeat absque mora, cum prætereat quaſi fumus
Ad modicum parens, quis ſummam deneget eſſe
Stultitiam, ſolis ipſam conſumere vanis.
Seria negligere, nugis intendere, vera
Spernere falſa ſequi, ſacra deuitare, profana
Sectari, mores corrumpere, turpia velle,
Coelos deſpicere, flammas Phlegethontis amare.

(4) Denna gißning tages af följande Orden hos Saxo: Tu dorum dogmatum opus complexus &c.

(5) *Molleri* Hypomnemata til Alb. Bartholin de Scriptis Dan De Hexaemero - - - ac Poëmate de ſeptem Eccleſiæ Sacram æde Cathedrali anecdota aſſervantur, videatur Hvitfeldii Chro

(6) Om öfwerſättningen af Selands-Lagen witnar Bartholin Danorum, och Lyſchander att ſit lilla wärk under ſamma om Pſalmerna, ſom Ärk. B. Andreas ſkal haſwa författat.

(7) Om Martinus de Dacia och des modi ſignificandi kan man nämnda Oration p. 494. och kan man af Krantzii witnesb wen på ſamma ſtälle anföres, ſluta, at deße modi ſignifi bruk til det XVI århundrade. Om de här nämnda Chro kan man jämföra Pontoppidan Ann. Eccl. T. 1. ſ. 525.

§. 18.

Lärde i Sverige. De ſom i Sverige med böckers förfärdigande behagat tiena ſin ſamtid och eftervärlden

gar äro hos oß på samma språk upsatte, men ännu har man intet kunnat updaga sådana. Det XIII århundrade blifwer ock i den delen märkwärdigt, at man icke allenaſt har ymnogt förråd på Bref, som då äro skrefne, utan man kan ock upgifwa åtskilliga andra Wärk, som dels på Latin dels på Swenska af wåra Landsmän äro författade. Man började med Legender, och år S. Sigfrids Lefwerne upsatt år 1205 under K. Swerker Carlsons Regering. Författarens namn wet man intet, men efter alt utseende är denna korta berättelse upsatt i Wexiö, så at Småland torde med skäl kunna skryta af det första Latinska Wärk, som i Swerige är förfärdigadt (1). Förmodeligen är det samma Legenda, som Ärke-Biskop Benzelius låtit trycka i början af sina Monumenta Eccleſiaſtica, och torde man i anledning härutaf med någon säkerhet kunna säga, at den första Lärospån af Latinska Wärk intet är så illa skrefwen, ehuruwäl Sagan om K. Mildred i Ängeland och S. Sigfrids Ärke-Biskops-Döme i York och något annat dylikt synes hafwa smak af äfwentyr och kåringskrock. Som man i Swerige intet warit särdeles anfäktad af Skrifsiukan förrän nu i wåra tider, kan man intet framte några flera Författare för 1250, ty Rigordus, som war Medicus och Historie-Skrifware hos Philippus Auguſtus i Frankrike, hwilken man behagat göra til Swensk, efter han kallas Gothus, war utan all twifwel från Södra negden af Frankrike wid Medelhafwet. Et sådant miſstag kan med möda ursäktas hos andra än dem, som hafwa mycket at skrifwa, men liten tid at granska sina Skrifter (2). Men sedan år 1250 träffar man åtskilliga af Dominican-Munkarna som för insigt uti wetenſkaper kunna och böra nämnas. Broder Auguſtinus Dacus war Provincial-Föreståndare eller Ordningsman för Predik-Munkarna i Swerige, Dannemark och Norrige ifrån 1254 til 1266, då han uti Dominicanernas allmänna sammankomst i Trier blef frikallad från sin beswärliga syssla. Men sex år däreſter, eller år 1272, blef han åter antagen uti samma wärdighet, hwilken han innehade til des han dödde 1282. Auguſtinus har det witteshörd, at han warit en lärd, gudfruktig och berömlig man, och har han författat et Wärk til Predik-Brödernas underwisning, som han kallade Rotulus pugillaris (3). Dit man hit in-

Wetenſkapernas tilstånd från 1200 til 1300.

Auguſtinus Dacus.

ad. at. Ingeleges. öfverträngt, emedan Petrus de Dacia, på hen 1279 war sinnad at resa utomlands, förfogade sig til Wes ås, och där erhöll tilstånd af Augustinus til sin tilämna resa (5).

(1) Uti Förteckningen på Werid Biskopar, som E. Benzelius låtit ingå Anmärkningarna til Wastovius p. 77 wid Biskop Johannis Ernulfi Sons åminnelse läses följande witnesbörd: Hic duodecim annis Episcopatum Wærendiæ tenuerat, quando gesta B. Sigfridi in scripta sunt a doctis Sverkone Rege filio Karoli nonum annum sui Regni agente, anno incarnationis MCCV. Här hoppfogas Biskop Sigfrids Helgonstiftelses Författande med Biskop Johans tolfte år, hwilket förmodeligen gifwer tilkänna, at det på hans upmuntran blifwit gjordt, hwarans hade denna anmärkning, intet warit särdeles lämplig till detta tilfället.

(2) Uti et Bref som är tryckt i Upsala 1759 såsom et [illegible] ligen utkommit Tal, undertecknadt af N. P. R. s. 24 de dato [illegible] giord, angående Rigordus. Samma år upsades anmärkningar [illegible] Bref af E. E. och tilstås där, at påminnelsen angående Rigordi [illegible] riktig, hwarföre ock en widlyftigare undersökning i detta mål [illegible] dig. Det här nämnda Tal är af C. R. v. Stjernman, hwilken detta tilfälle följt H. C. v. Dalin. Efter de andre Herrarne [illegible] gat utsätta sina namn, höra de kan hända intet [illegible]

(3) *Echard* Scriptores Ord. Prædicatorum p. 383. Fertur Augustinus Dacus, quo agnomine compellantur fere omnes ſen Dani, [illegible] etiam Norvegi, ſtylo ordinis antiquo, vir fuit ſeculo XIII, [illegible] *doctrina prudentiaque conſpicuus*, unde & provinciam [illegible] quæ tres illas gentes complectebatur, domorum & [illegible] riſſimam, bis & univerſim XXII annis rexit ſummo [illegible] tione, prima vice ad iſtud munus electus a [illegible]

ter Auguſtinus Provincialis Daciæ ſcripſit libellum pro informatione Prædicatorum quem *pugillarem Rotulum* nuncupauit.

Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

(4) Uti det gamla Chronicon från 916 til 1263, ſom Benzelius infört i ſina Monumenta Eccl. p. 14, är anmärkt wid år 1261. Obiit Prior Provincialis Abſalon IV feria ante Paſcha. Frater Auguſtinus inſtituitur.

(5) *Echard* Scriptor. Ord. Præd. p. 407. Cum vero ipſum [Petrum de Dacia] anno ſequente LXXIX cupidо cepiſſet Coloniam immo Chriſtinam reuidendi, Weſteraros ſeu Aroſiam (Weſtra Aros duplici nomine conjuncto vocat) Urbem Epiſcopalem in Weſtmannia ſe contulit ad Provincialem Fratrem *Auguſtinum* ibi in domo noſtra hærentem, a quo poteſtate ſibi facta diſceſſit feria altera Pentecoſtes XXII Maji & in Gothlandiam inſulam quæ ei natalis, trajiciens & aliqvamdiu commoratus, exinde Lubecam acceſſit.

§. 19.

Petrus de Dacie.

Den i förra §. och eljeſt nämnde Petrus de Dacia har ock uti ſin tid warit en mycket märkelig och lärd man. Dominicanernas helighet och förtjenſter woro under detta århundrade uti ganſka ſtort rop, hwarföre ock Petrus de Dacia, då han ännu war ung, intagen af tidens andäktiga nit, lät inſkrifwa ſig i denna Munke-Orden hemma i ſitt Fädernesland i Wisby 1245. Här blef han icke allenaſt uplärd uti de fria Konſter och Theologien, utan har ock efter det då wedertagna bruk hållit föreläſningar. Til widare förkofran ſkickades han år 1266 til Cöln, hwareſt då war et allmänt Läroſtälle, generale ſtudium, för Provincia Daciæ, under den namnkunniga Albertus Magnus (1). Uti Cöln uppehöll ſig Petrus i tre års tid, hwar efter han i anledning af Provincial-Mötets Beſlut, til ytterligare lärdoms winnande, förreſte til S. Jacobi Gymnaſium i Paris och blef där intagen 1269. Här war då den ſtore Thomas de Aquino Lärare, under hwars handledande han gjordt ſtora framſteg (2). Efter et års och några månaders förlopp begaf han ſig på hemreſan och kom til Skenninge 1271, hwar han genaſt blef uptagen ſåſom den förnämſte Läraren i det där anſtälda och inrättade Läroſäte för hela Norden, Provincia Daciæ, och förrättade han detta ämbete oafbrutit til år 1278, när man undantager någon liten tid, då han warit ſkickad til et annat Kloſter längre in i

Wisby och lämnade efter sig et hedrande minne af lärdom gudelighet. Utaf Petrus de Dacia har man et stort och widlyf Wärk om den heliga Christina från Stumbelen (4). Det nes tryckt uti Fjerde Tomen af Acta Sanctorum Junii ifrån sidan til 425. Wår Peters arbete går intet längre än til 1286, och dödde detta helgon 1312. Det är skada, at Pe de Dacia intet anwändt sin möda och lärdom på något märkelig och angelägnare ämne. Men det wär då på moden at wi widskepelig i högsta grad, och wisade Petrus et tydeligt mod måle därutaf, då han 1279 besökte sin Hjeltinna, emedan h samlade tilhopa och förde hem med sig nio hufwuden af de helig Cölniska Jungfrur, som man eljest kallar de ellofwa tusend At Läsaren må sielf kunna döma om hans skrifsätt, har man i anmärkningen anfördt et stycke af et bref, som han skrifwit t Christina (5).

(1) *Echard* Scriptores Ord. Prædic. p. 407. Frater Petrus de Dacia Svecus natione, Wisby in Gothlandia natus, ab infantia pietati dedi ut primum per annos licuit, de seculo relinquendo, cum germanis fra bus deliberauit. Vix adolescens circa an. MCCXLV ordinem ampl est in Patria, studioque literarum quod tunc longius erat, in Provi sua emenso, Lecturisque quibusdam, de more apud suos, etiam etiam Theologiæ perfunctus, Coloniam Agrippinam, ubi tunc sub berto Magno vigebat studium generale pro rata Provinciæ Daciæ, s est anno MCCLXVI.

(2) *Echard* på samma ställe p. 407. Triennio Coloniæ peracto, et

demiæ & totius orbis Theologi, inter quos ut ceteros taceam S. *Thomas de Aquino*, qui hoc anno ibidem Lector & Regens ſtudii fuit inſtitutus. Hinc Petrus ſub ejus diſciplina, quo valebat ingenio, quantum profecerit, facile conjicias. Wetenſkaperna ſtånd från 1200 til 1300.

(3) *Papebrochius* wid ſidan 352 af Chriſtinæ Stumbelenſis leſwerne har ment, at Aſſonia warit *Aſſens* i Fyen, men Echard håller före, at det warit Åhus, ty där war oförnekeligen et Dominican-Kloſter.

(4) Titelen på detta wårk låter ſå: Acta Chriſtinæ mirabilis Colonienſis ſeu Stumbelenſis, quæ ſcripſit *Petrus de Dacia* Ordinis Prædicatorum, qui fuit maximæ ſcientiæ & auctoritatis & Lector præcipuus inter Lectores Prædicatorum, qui dictæ puellæ Chriſtinæ fuit diuinitus datus in amicitiam, Tutorem & Curatorem &c. Titelen är ditſatt efter Petri död och witnar om denna mannens högaktning.

(5) Acta SS. Junii T. IV. p. 313 förekommer et Bref ſom Petrus har ſkrifwit, uti hwilket han yttrar ſig ſålunda: Hæc eſt igitur mea continua diæta, quotidiana peſtilentia & dolenda nimium miſeria. Sed licet cor habeam induratum, ſenſum obduratum, affectum infrigidatum, cogor tamen ſecundum Apoſtolum gaudere cum gaudentibus, vel ſaltem gaudium dolens prætendere. Unde noueritis, quod licet rara hora & parva mora illuceſcit, tamen interdum illuceſcit dies ſerenior, adſpirat aura ſalubrior, reſplendet ſol jucundior, ſentitur deuotio cordis dulcior, & præcipue cum ſol juſtitiæ manibus meis toties tangitur & geritur, quam ſol corporeus oritur. Tunc enim cor modicum incaleſcit, oculus madeſcit, intellectus illuceſcit, mundus vileſcit, omnis aliena delectatio euaneſcit, omnis inordinatus appetitus quieſcit. Tunc noua progenies coelo demittitur alto, tunc redit & virgo. Heu mihi dilectiſſima quid dixi, nam tranſierunt omnia hæc tanquam umbra & vix ſui memoriam reliquerunt.

§. 20.

Utom de nu nämnda Dominican-Munkar, ſom genom ſammanſkrefna Wårk och Böcker giordt ſig berättigade til efterwerldens minne, har man ock namn på några andra af ſamma orden, ſom dels genom några bref giordt ſig bekanta, dels genom reſor til utländſka Lärоſäten förſkaffat ſig inſigt i Wetenſkaperna. Som man genom deßa har någon afmålning på tiden, kunna de åfwen ihogkommas. Bertholdus war år 1281 och följande Prior Inſulenſis eller Kloſter-Föreſtåndare på Ekholmen i Mälaren; man har ännu et Bref från honom til Chriſtina från Stumbelen, ſkrifwit under Provincial-Mötet i Skenninge 1281 (1). Berthold.

Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1300.

Carolus. Folquinus.

Nicolaus Dacus.

Broder Carolus hemkallades från Paris 1268, och har et hederligt namn för sin lärdom och gudsfruktan, och har han så wäl som de andre wakande Swenskar åfwen aflagt besök hos den förunderliga Christina (2). Utaf Folquinus har man två Bref til samma helgon, det sista af den 9 September, synes wara skrifwit 1288, och talar han här om Petri de Dacia aflidande, recommenderandes tillika hos Christina två sina afdöda Bröder, Verner nämligen, som dödde i Flandern och Johan som wann Lector och dödt i Revel, samt Albert, som lefde ännu och war Lector i Wisby. Folquinus från Wisby war reskamerat med Petrus de Dacia år 1279 och år efter anseende det samme, som följt med Biskop Henrik til Canaans land 1282 (3). N. Laurentius war åfwen Swensk och studerade i Cöln 1268. Utaf honom har man fyra Bref, det första i Christinas namn til Petrus de Dacia, de andra två äro til Petrus de Dacia då han war Lector i Skenninge, det fjerde till Christina (4). Nicolaus Dacus studerade tillika med den ofvanämnde Petrus både i Cöln och i Paris, kom åfwen tilbaka med honom til Swerige 1292. Han gjorde ock sin upwaktning hos Christina samt skickade henne sitt Pater Noster-Band, som han burit i fyra år, utan twifwel en dyrbar och kär skänk för et så heligt framstammar, ty hade Broder Carolus tilförne begåfwat henne med [illegible], så at detta helgon warit mycket ärad och firad af de Swenska. Hwaremot hon ock hade en besynnerlig högaktning för wåra Landsmän, hwilken hon därigenom betygade, då hon ändteligen wille hafwa sin Broder Sigwinus til Tjenste-Munk, Fratre conversus, i Swerige. Han blef ock på Broder Petters anmaning intagen af Prioren Bertholdus på Ekholmen, och dés namn sedan bytt til Gerard (5). Man lär ock intet bedraga sig, [illegible] hänför Författaren af gamla Kyrko-Historien, som [illegible] Codex Bildstenianus, til Dominikanerna. Sjelfwa [illegible] på boken synes gifwa anledning til gissningen, den [illegible] Gudhi til hedhr oc hans Moder Maria Mö, [illegible] oc allum helghum mannum til loff oc Lekfolke til [illegible] kin kännedom, oc mik til aflat mina synder [illegible] werdughr mit ärfwode. Med nyare fast nog [illegible] har man behagat kalla Auctoren Magister Oto[illegible]

is, men det är utan twifwel tillagdt för ro skul. Man har Wetenskapernas tillstånd från 1200 til 1300.
k all anledning at tro det boken är skrefwen i XIII århundrad,
sedan han talt om Mötet i Lion, säger han, at än i dag in-
n Kejsare kommit til Riket efter Kejsar Fredrik den II, som
ödde 1250, på hwilken grund man tydeligen finner at Boken
författad innan Rudolf af Habsburg blef wald (6). Man
r tilförne i detta Capitel beropat sig på denna handskrefna Bok,
i man talt om wåra Fäders insigt i Allmänna Historien. Nu
n man inrycka de berättelser, som Författaren gifwer om för-
nnandet af Evangelium i Norden jämte några andra Nordi-
a märkwärdigheter. Om Apostelen Philippus säges, at han Författaren af Codex Bildstenianus.
m til Swerige, som då kallades Scithia, och at hedningarne
epo honom och förde honom til Upsala Tempel, wiljande twin-
honom at offra åt Mars, som Swear och Göther kallade
dhin. I det samma kom en Drake ur jorden, drap Afguda-
restens Son och två Landsherrar, hwilkas tienare bundit Phi-
ppus. Luften blef anstucken af ormens gift och folket siukt.
hilippus bad då folket, at de wille bryta neder Afgudarna och
rätta kors där han stod. Folket war färdigt til allt, allenast
mätte blifwa fritta, hwarpå Philippus wisade ormen bort til
emarken, folket blef friskt, de döda fingo lif och hela landet
g emot Döpelsen. Sedan Philippus uppehållit sig ett år i
werige reste han til Asien, som begynnes i Ryßland, hwilken
k kallades Galathe, och woro folket därsammastädes Christne
Hebroniternas Sect, hwilka påstodo, at Christus intet hade en
st och stadig kropp, utan allenast en skugga (7). Denna Saga
r wål intet winna särdeles bifall i wåra tider: icke destomindre
r wår gamle Författare intet diktat henne, ty det hufwudsake-
ligaste är tagit af Abdias, hwilken talar både om Philippi un-
rwärk och om Draken, med den skilnad likwäl, at hwad som
bdias talar om Skythien lämpas här på Swerige. Ryßland
mnes ej heller hos Abdias, och hos honom läser man Hebiohi-
i stället för Hebroniter, då Secten blifwer nog bekant, fast
an kan twifla om den mening man här behagas tillägga dem.
Zidare berättar wår Författare, at Trajanus underwingat
Jannemark och skickat dit Colonier. Det är klart, at han blif-
it bedragen af namnet Dacia, som wål i medeltiden betyder
Dan-

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

Dannemark och understundom hela Göthiska Norden, men i äldre Skrifter hör namnet til Dacia wid Donau. Wid år 450 berättas, at Artyr i Britannien war regerande öfwer Angeland, Frankrike, Tyskland, Swerige, Norrige och Dannemark. Widare säges, at Gregorius, som war Påfwe wid år 715, lät predika Christendomen i Dyringaland, så wäl som i Swerige, och war Thurgot förste Christna Biskop i Upsala, och efter honom Unne, som ligger begrafwen i Biärköa, och gör han så wäl Adalward, som Godeskalk äldre än S. Sigfrid (8). På sidan B. xx uprepas Norrmännernas härjande i Frankrike under en Danſk Prins, efter hwilkens fall Norrmännerne walde en Swensk Herre til sin Förman, som het Rolf, hwilken blef K. Carls Måg och fick i Förläning en del af Frankrike som förr kallades Neustria, men sedermera Normandie. Samma Rolf lät ock bygga en Stad som han kallade Rolfshem, men Klerken dårde Mån Rothomagus (9). Sedermera uprepas S. Sigfrids Historia merendels på samma sätt som den förekommer uti des Legenda. Man finner ock här K. Erik den heligas lefnad, men härutaf har man betjent sig tilförne. Mera underrättelse kan fås om denna Bok uti Assessor Gjörwells Allmänna Dömningar för år 1770. I allmänhet wräkes här ihop samningar, fabler, underwärk och järtecken wid alla tilfällen. Man kan likwäl beskylla Författaren för egenwilliga osamningar, ty han begagnar sig rätt ofta på sina Sagesmän, såsom Hegesippus, Hieronymus, Theodorus Abbas, Josephus, Lucianus, Genadius, Augustinus, Isidorus, Gregorius Turonensis, Johannes Damascenus, Leo Ostiensis, Gesta Gothorum och flera. Han betjenar sig likwäl understundom af samma källor, som många nyare; då han til at göra Sagan redigare, tillägger sina infall, hwilket man kan se af hans berättelse om Odin. Abdias nämner hwarken Upsala eller Odin, men efter Gothland och Swerige war i hans mening alt et, paßade det sig, tycke, at föra Philippus til Upsala och göra Sanctus til wår Swenska Odin.

(1) *Echard* Script. Ord. Prædicatorum p. 410. Barthol[omæus] [illegible] alumnus Prior[is] insulensis seu conventus nostri in [illegible] Meler quem supra Ekholmensem dictum indic[at]

fungebatur annis MCCLXXXI, LXXXII & ſeq. Ejus etiam ad virginem Wetenſka refertur epiſtola ſcripta e capitulo Provinciali Skenningiæ An. MCCLXXXI pernas til circa feſtum Laurentii. Titulus. In virginis filio Chriſto Jeſu dilectæ ſtånd från virgini Chriſtinæ F. Bertholdus dictus FF. Prædicatorum de Inſula Pro- 1200 til vinciæ. 1300.

(2) *Echard* på ſamma ſtälle.

(3) *Folquini* Bref nämnes hos *Echard* och förekomma uti vita Chriſtinæ p. 420. 425. Titelen på det förſta: Cariſſimæ ſibi in Chriſto Sorori *Chriſtinæ* de *Stumbele Folquinus* PP. minimus in Gothlandia &c. På det andra: Religioſæ ac devotæ ſibi in Dei filio Cariſſimæ Sorori Chriſtinæ.

(4) *Laurentius* Svecus. Hans Bref åro följande 1. Rev. in Chriſto Patri, ſibique omnium reverendiſſimo & amantiſſimo ſuarum filiarum minima, cum orationibus ſi quid ſalute melius, & ſe ipſam per fidelem vobis filium F. L. [*Fratrem Laurentium*]. 2. Cariſſimo in Chriſto Patri F. *Petro* Lectori Skenningienſi ſuorum filiorum minimus. 3. börjas alldeles på ſamma ſätt, ſom den näſt föregående. 4. Chriſtinæ in Stumbele F. *Laurentius* Coloniæ conſtitutus ſalutem mentis & corporis. data 1282.

(5) *Echard* på nämnda ſtället p. 407. 421.

(6) För ålderdomens ſkul kan man införa Författarens egna ord Fol. H. VIII. verſo. Epte han walde the Grefua *Vollauum* af Holland. Epte han döddhan oc Kronadhan waldo the *Richardb* Fadhr Brodhr Konungr Euardhh af Ænglande, ſom en lifwer. Engin ſit Römſka Rikits Krono en (dagh epte Fredrik) döddhan, han do for Florentino litit fra Florentz.

(7) *Philippi* Hiſtoria läſes B. XIX. För åldren ſkul kan den ock införas här, ſådan ſom den finnes på gammal Swenſka: *Philippus* predikadhe XX aar i *Scithia* ſom nw kallas *Suecia* thet är Swerike fran Öſtra Landom oc til Öreſund. Hedhne gripu han wmſidhe oc drogho til Upſala Mönſter, oc kuſkadho han til at offra Marti, ſom Suear oc Göta kalladho Odhin. En Draki kom bradhlica wndhan i jordhine, ok drap afgudha Præſtins Son ſom thiænadhe til Altare: ok twa Lands-Herra: ſom lato ſina Swena dragha Philippum, ok giordho wædrit ſwa ſiwkt, at folkit alt ſik wadhelica ſot: *Philippus* ſaghe til thera, ther til at ſiwke maghe böther faa ok döddhe lif, brythin nidher afgudhom ok reſin up kors: ther han ſtodh: Alle öpto the ther ſiwke woro: Gör at wi wardhom hele: tha wiljum vi han ſannelika nidher brytha. *Philippus* böddh Drakan bort flya til öddhe marka ok engom mer ſkadha göra ok engin then Draka fra them dagh mera ſee. *Philippus* gaf ther näſt allom ſiwkom helſo ok them badhom liif ſom Drakin drap oc Criſtnadhe alt thet Land oc Rike ok dwaldis ther vt aar wmkring ok fæſte trona med Predikan Swear wordhe opta Criſtne oc opta kaſtadhe the criſno ſwa ſom pröua geſta

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1200.

Gotorum. Philippus for aff Swerike til Asam som byrias i Ryalandi, som tha kallädhus Galate, ok san ther cristno for sit til wiso hebreiscorum som nekadhe Xstum hafwa sannan likama: utan synas likamliga som skugge.

(8) Gesta Gothorum synas undersiundom betyda Adami Bremensis Skrifter, men deßa här uprepade omständigheter komma intet öfwerens med Adami utlätelser, så at man kan til äfwentyrs hälla före, det något annat wärk bör härmed förstås.

(9) Detta ställe kan ock införas: Vm thæn tima kom en Konungr Danmark mz Dana makt ok Nordmanna ok mz thöm en Swenskr herra som het Rolw til Franka rike mz örlogh ok fiol Konungr Sa förstö stridh ok mz honom IX thusand folk. Nptc han döddhan Nordman: epter lifde Rolf til sin Forman thæn Swænska oc mista ödde Franka rike at Karl K. gaff honom sina Dotter til sæt ok alt Land som för het *Neustria* ok sidan Normandia som ligger nästan fram mz hafwino ther bygde Rolwir en Stad ok kallädhe han Rolfsham ok Klærkir Röthomagus- Rolfwir ok alt haus Hærskap thet mz sin dom a sinom Brullops dagh.

§. 21.

Biskop Carl i Westerås.

De Skrifter, som Biskop Carl från Westerås upsatt, ock til detta århundrade, så wäl som det lilla Chronicon tas wid år 1263. Bägge deßa äro tryckta uti Arch. Monumenta Ecclesiastica. Man synes ock kunna slutta, Carl skrifwit något mer än de så rader som Vereline utgifwit: men därom kan man nu mera intet få någon wißhet, sedan handskrifterna blifwit upbrända. gamla skrifter hafwa utan twifwel hast samma öde. man nu redan anfördt, kan man nog finna, at man åtminstone i det XIII århundrade, warit mycket Wetenskap och Witterhet, och at man gjordt flitiga ställen, som woro ryktbara för Lärdom. ock intet innehållit sig innom Andeliga ståndet allena, finner at Wästgötha Lagmannen Eskil uti K. berömmes för Bokwett och Lärdom, ty om Wästgötha-Lagen, at han hafst Klerkdom Klerkom. Man kan då twifla, om de warit så okunnige, at de intet kunnat skrifwa

nare upgifwit (1). Åtminſtone ſer man åtſkilliga Bref, at il Konungen ſom andre Herrar dem underſkrifwit. Såſedes uti et Bref af år 1225, at Konungen tillika med Arke- den Olof ſatt ſitt namn därunder, och uti et annat under a Konung, ſåges likaledes, at både Konung Erik och flere Werldſlige Herrar med ſina namns underſkrift det ſamma tat (2). Det kan då wara möjeligt, at Thorkel Knutſon at Konunga och Höfdinga Styrelſen, utaf hwilken tanka åt- af wåra nyare Häfdatecknare warit. Men ſå wida andra a möjligheten ej underſtöder denna gißning, är det tryggaſt, a rent ut, det man wet intet hwem ſom författat detta Wer- och ſåſom man ej heller kan utmärka tiden då det blifwit t, kan man likſå gärna hänföra det til ſjortonde ſom til de århundrade. Med större ſannolikhet kan man hänföra na tiden Domare-Reglorna wid Wäſtgötha-Lagen och de kningar, ſom där förekomma på Konungar, Biſkopar och in. Konunga-Längden ſlutas med K. Jahan eller Jon, an här kallas: Förteckningen på Biſkoparna med Stenar gmanna Talet med Folke Lagman, då Frillo-Barn utſlötos rfs-Rätt. Efter alt utſeende lära ock några af wåra gam- ar uti detta århundrade bliſwit ſatte uti det ſkick, ſom man ner dem, och ſynes Wäſtgötha Lagen wara fullbordad wid 50 och Östgötha-Lagen något ſenare. Om Uplands Lagen t tilförne.

Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

efwet, ſom utgafs i Upſala 1759 underteckнadt af N. P. R. har på 112 denna utlåtelſe: "Ty thet kan icke wara troligt, at en tid, då Kongarne ſjelfwe och deras Miniſtere icke kunde ſkrifwa ſina Namn, utan aſt weterlika låto hänga theras Inſigle for Bref, Thorkel Knutſon unnit med at låſa Ægidius Romanus &c.„

id Wartofta Härads utſlag af år 1225 är denna underſkrift: Tam igitur geſta ſemper maneant inconvulſa: Ego Ericus Dei gratia Sveo- Rex SS [ſubſcribo] & Sigillo meo confirmo. Ego Olauus Vpſali- Archiepiſcopus SS & ſigillo meo confirmo. Det andra Bref ſom åberopas angår Ägo-twiſten emellan Brynolf Stallare och Alwaſtra ter, och ſlutes ſom följer: Ego Ericus Rex SS & Sigilli mei im- ſione confirmo. Ego Benedictus Scarenſis Epiſcopus & Domini Erici is Cancellarius SS & Sigilli mei appenſione confirmo. Ego Kanu- Holmgeri filius SS & Sigilli mei appenſione confirmo. Ego Kanutus

diga hän-
delser i Na-
turen.

Dannemark, och at man känt en dylik 1198 eller
Man skal ock haswa haft en stark känning därutaf
1271 (2). Det är ock nog beshnnerligt, at kölden wa
1296, at man kunnat rida på isen öfwer hafwet ifr
Norrige til Jutland. Man kan nog i sådana omstän
reställa sig, at frosten wisat sig med lika häftighet
hwarföre man ock finner anmärkt wid samma år, at
åka och rida öfwer isen ifrån Swerige til Gothland
wida denna starka winter haft någon swår naturlig
man intet weta; där berättas likwäl at en häftig Bo
wisat sig i Dannemark år 1299, hwilken förmodeligen
stuckit Gothland, där Boskapen följande året eller 13
stor myckenhet. På Gothland har likwäl sånads-pest
lit sig innom horn-boskapen allena, utan sträckt sig äf
dra Kreatur, så at på hela Södra Delen af Got
funnits mer än fyratio Kami, och har uti et Tingslag
rit mer än tre Kor i lifwet. Gothländarne blefwo sålede
at förskaffa sig både Hästar, Horn-boskap, Får, Gitter
ifrån Swerige och Skåne (4). Man har ock
at år 1300 warit en owanlig och förskräckelig torka på
men huruwida den bidragit til Boskaps-pestens uwid
man ej weta med fullkomlig säkerhet, fast det imedlert
ska troligt. Man kan inhämta härutaf, at denna ol
äfwen i wår tid gjordt mycken skada, ingalunda är nå
ohörd sjukdom i Norden. Den hade sin öfwergång

ut eller 1230 har man och haft Boskaps-död i Norden, men den gången war eländet så mycket större, som äfwen folket hopetals blifwit bortryckt (5). Man finner ännu et besynnerligare rön wara omrördt af XII århundrade, som tildragit sig i Kongahäll 1135. Söndags natten efter Påsk hördes et häftigt buller eller dån, förmodeligen af en wäderhwirfwel. Hundarne blefwo därutaf uphitsade och rusade på dörren; så många som sluppo ut blefwo rasande, och beto alt hwad som förekom, de betne blefwo likaledes rasande, så framt blod kommit ut. Bullret warade merendels alla nätter in til Christi himmelsfärds-dag. Detta ansågs som et underwärk och warsel för den olycka, som sedermera timmade, då staden blef af Wenderna plundrad och upbränd: men lär dock intet hafwa warit annat än et naturligt phænomen, som oselbart blifwit bortglömdt, så framt intet den bedröfweliga händelsen följt därpå. Man tänkte så den tiden, alla owanliga händelser woro underwärk och betydde stora och swåra förändringar. Icke destomindre bör man medgifwa, at rönet war både sällsamt och sällsynt, och wärkande ordsaken torde ännu wara en förborgad hemlighet, ehuruwäl man kan til åfwentyrs gissa, at en hop förderfweliga dunster eller insecter woro med dånet förenade, och kunde förskräckelsen wara nog förlåtelig (6). Besynnerligare war det, at man kunnat förskräckas och anse Motala ströms stadnande för et betydande och obegripeligt järtecken, då man likwäl allenast behöfde öpna ögonen til at finna ordsaken därtil. Första gången man finner denna besynnerlighet wara upteckned, är år 1291. Förunderligheten hade bordt wara ännu större, om Motala allena stadnat, men Ericus Olai underrättar oß tillika, at icke allenast Motala utan äfwen många flera älfwar och åar på samma sätt förloral sit flytande. De som bodde i Norrköping hafwa märkt qwarhållningen af strömmen i flera dagar, men hos dem som bodde längre bort har watnet stadnat en dag allenast (7). Sedan man i senare tider börjat med någon större upmärksamhet betrakta naturen, har man funnit, at stundom krafwis, stundom annan hopwältad isbräte dämt watnet, så at det warit mera underligt om strömmen inet stadnat, än at han stadnade. Och som deßa ordsaker kunna hafwa rum både wid början af winterfrosten och wid isloßningen; har ock Motala stadnat stundom för Jul-

Wetenskaperna tilstånd från 1200 til 1300.

Besynnerliga Rön och händelser.

Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

och stundom efter Jul. Den strömstaning, som Professor Vallerius omtalar uti Archiater Hiärnes beswarade Flockar, skedde om Wåren, men den Doctor Block beskrifwer tildrog sig i December månad 1706. År 1759 stadnade alla strömmar och åar, i Kalmar-Jönköpings och Kronobergs Låner, natten emellan den 5 och 6 Februarii (8). At Gullspång, Tian, Åkesors Å wid Ingarn på samma sätt stadnat, kan man se hos Hiärne på det nämda stället, och är intet större underwärk häruti, än då man dämmer watnet wid en qwarn eller annorstädes. Messenius berättar wid år 1391, at denna märkwärdighet skedt om wåren. Huru utaf han tagit denna påminnelse wet man intet, ty det finnes intet hos Ericus Olai, eller någon äldre, så wida jag kunnat upleta. Alle komma öfwer ens, at det nämnda året war en ganska swår och smittosam sjukdom i Landet, de gamle nämna ej heller om strömstadningens betydelse, men Messenius anför den säkert wißt förebud af stora olyckor. Pest och smittosama sjukdomar bebodas mindre af swår winter än de förordsakas. Man kan dock twifla om denna smittosama sjukdom haft inhemske orsaker, utan lär smittan kommit ifrån Östra Länderna i Europa. Hwarföre ock Magnus Ladulås kort för sin död låtit anbefalla de många Böne- och Fastedagar til des afwärjande. Han påbjöd förordenskul 1289, at alle Sweriges inbyggare skulle fasta all mån och bröd alla Fredagar, och gå barfotade kring Kyrkan klädde i härsäckar, samt därjämte lämna almosor åt de fattige och wid gudstjänsten dakt afhöra Meßan om Jungfru Maria. Biskoparne förordnade ock syratio dagars Aflat til alla botfärdiga syndare, som wid Meßans dens begående hopsogade sina Böner til olyckans afböjande. Man befalte tillika, at alle Rikets inbyggare skulle utgöra en penning hwart år den trettonde November til andeligt bruk (9). Det är utan twifwel ganska Christeligt, at wid alla öfwerhängande olyckor åkalla Gud om Nåd och Barmhertighet. Ett Christeligt lefwerne, och et dagligt afklädande af all synd, lär dock wara den Högsta mera behageligt, än den som påkommer såsom en hetsig feber, och alldeles emot sinnelaget. Olyckan afwändes ock på intet sätt, utan fasade med mycken hastighet, och är många berömliga upteckning, så at man äfwen däraf kan finna

Märkwärdiga händelser i Ratmen.

af ringare hopen blifwit bortryckte (10). Mißwäxt och hunger infunno sig ock wid samma tid, hwilka olyckor likwäl intet hindrade, at ju Thorkel Knutsons Förmynderskap, som tog sin början under så hiskeliga utsigter, icke destomindre blef ärerikt och gagnande. Man har hit intil andragit olyckshändelser, det är ock billigt at äfwen mindre bedröfweliga tilfällen ihogkommas, och kan man ibland dem räkna den besynnerliga torka, som tildrog sig 1268, emedan det intet rägnade från Marie Bebodelse-dag til Botulphi eller den 17 Junii, men året war icke destomindre ganska ymnogt och fruktbärande (11). Man bör ej heller förbigå den ymnoghet af Fisk och Sill, hwarmed Skånska stranderna warit wälsignade, och tilskrifwer Arnold Abboten i Lybeck Dannemarks wälmåga i sin tid förnämligast åt Skånska Sillfisket (12). När man läser deras Skrifter, som warit lefwande witnen af denna wälsignelse, kan man nästan förundra sig däröfwer, och berättar Saxo, at Fisken i sådan myckenhet stäckat sig i Sundet, at Rodrarne intet kunnat bruka årorna, at man intet behöft betjena sig af nät, utan kunnat med skäflar och händerna ösa up Sillen. Saxos penna förringar wäl ingen ting, men andre tala därom på samma sätt, och efter Saxos tid 1275 har man fångat så mycken Sill i Skåne, at man kunnat köpa et Laß för et öre, och wid slutet af det Femtonde århundrad war ännu detta Fisket ganska betydeligt, som Krantzius witnar (13). Det är ofelbart, at denna ymnoghet i wåra tider mycket aftagit wid Skånska Wallen: orsaken lär wara swår nog at utgrunda, om ej den starka rörelsen som är i Sundet med seglande, skjutande och mera dylikt därtil gifwer någon anledning. At Dannemark därutaf i fordna dagar haft mycken förmån, är tydeligt. Icke destomindre lära Lybeckarne dragit omsider största nyttan därutaf, hwarföre ock Schonenfahrer där i Staden utgjordt det betydeligaste Handels-Samfundet. De haswa ock efter tidens omständigheter understundom brukat wåld til Fiskeriets och Skånska Handelens underhållande, understundom med gåfwor hos de förnämare bibehållit sina fördelar. Om de likwäl intet med betydeligare skänker förskaffat sig de Storas ynnest, än uti en gammal Råds-Matrikul finnes antecknadt, måste man bekänna, at Skåningarne den tiden kunnat winnas för ganska litet och Lybeckarne warit nog återhållige i sin frikostighet, emte-

Welenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

(3) Chronicon hos Benzelius p. 88. A. MCCXCVI congelatum eſt [illegible] tanto rigore ut equitari poterat de Opſlo ad Jutiam. Jämför Sturl. Gutil. Krönica ſ. 148.

(4) *Petrus Olai* Annal. p. 189 hos Langebek Rer. Dan. Script. 1299. G[illegible] uis peſtilentia pecorum fuit in Dania. Så wäl om torkan ſom ſåd[illegible] peſten på Gothland kan man ſe Strelov ſ. 148. Diarium Wisbyen[illegible] MCCC. omnia pecora in Gothlandia moriebantur.

(5) Chronicon *Erici Pomerani* MCCXXX peſtilentia hominum & ju[illegible] rum magna fuit.

(6) *Sturleſon* T. 2 ſ. 296. Peder Clauſon Norſk. Krönika ſ. [illegible]

(7) *Ericus Olai* p. 82.

(8) *Hiärne* beſwarade Flockar ſ. 111. Block om Motala ſtrömz ſ[illegible] Stagnels Bref til Aſſ. Giöiwell uti fjerde Delen af Swenſka Mer[illegible] 1759. ſ. 15.

(9) *Meſſenius* T. 2. 68.

(10) *Ericus Olai* p. 28. Anno Domini MCCXCI incepit magna Ca[illegible] mortalitas hominum, quo anno mortui ſunt Benedictus Epiſcopus Li[illegible] penſis Frater Regum Waldemari & Magni VII Kal. Junii. Item A[illegible] dus Epiſcopus Stregnenſis - - - - Benno Epiſcopus Wen[illegible] nundus Carlſon Legifer Sudermanniæ. It. Guſtatus Tur[illegible] Weſtrogothorum. It. Carolus Ulfſon. It. multi nobil[illegible] Chronicon Celſii p. 10. talar wäl om åtſkilliges död, [illegible] ſen Weſt eller Motalaſ ſtadnande. Uti Winkåninge[illegible]

ty då lefde Biſkop Bengt ända mot ſlutet af Maji månad, ſå at Meſſenius lår på detta ſom på flera ſtållen följt ſina egna gißningar. Wetenſkapernas tilſtånd från 1200 til 1300.

(11) *Petrus Olai* Minorita Annal. Rer. Dan. Script. p. 187. 1268. Magna ſiccitas fuit ab annunciatione beatæ Virginis usque ad feſtum Botulphi non pluit & tamen fuit fertilitas. Et Rex Daciæ & Sveciæ occurrerunt ad invicem apud Faurædale.

(12) *Arnoldus* Lubecenſis L. 3. C. 5. p. 121. *Saxo* i Företalet p. 3. *Kranzius* Dan. L. 1. p. 3. Alla deſſa witnesbörd åro införda uti *H. C. Eſtenbergs* diſſert. de Piſcaturis in oceano boreali, hållen i Lund 1750. *Petrus Olai* Min. på det nämnda ſtållet: 1275 tanta captura erat alecum in Scania quod plauſtrum emebatur pro ora denariorum.

(13) *Willebrand* Hanſ. Chron. 1. D. ſ. 34. Här förekommer detta utdrag af Lybeckſka Råds-Matrikeln: Advocato noſtro in Scanör primo VIII ß. præconi [den vronen] Item advocato pro ſuo labore & veſtitu XXXI marc. Denar. Item dimidiam duodenam Caligarum & vnam tunnam vini ad honorandum Dominos terræ ibidem.

§. 23.

Således haſwa wåre Förfäder uptecknat åtſkilliga märkwärdiga händelſer, ſom tildragit ſig på Jorden: man har ock på ſamma ſätt underſtundom anmärkt beſynnerliga förändringar ſom man bliſwit warſe på himmelen eller i luften, och har man på den räkningen åfwen talt om Solens förmörkelſer. Men ſåſom de hwarken haft tjenliga Inſtrumenter, ej heller warit ſärdeles bewandrade i Matheſis, kan man intet wänta ſig underrättelſe om andra än de ſom warit ſärdeles ſtora, och torde den ſom händt 1187 wara en af de äldſta, ſom i wåra Nordiſka ſkrifter omtalas, den war ock ſå märkelig, at Stjernorna ſyntes (1). Sturleſon talar wäl om en äldre förmörkelſe, ſom warit ſynt året efter Kalmareleding under K. Inge den II, men han kallar den allenaſt et mörker, ſå at han til åfwentyrs intet wetat, at det warit en wanlig förmörkelſe. Den förmörkelſe, ſom ſkedde 1230, ſamma år, ſom Slaget ſtod emellan K. Erik Läſpe och Knut Länge wid Oluſtröm, måſte haſwa warit ganſka ſtor, emedan hon finnes uti flera af wåra gamla Krönikor wara anmärkt (2). Den måſte haſwa warit betydelig, ſom ſyntes 1241 åttonde dagen efter Michels- Märkwärdiga händelſer i Naturen.

ra ſig ur ſtället (4). Sådana beſynnerliga förän
warit anmärkta tilförne, ja åfwen i urgamla tider:
berättar, at det blifwit natt om ljusa dagen, då Xe
til Grekeland, och har Petavius wiſat, at det intet
någon wanlig förmörkelſe. Phlegon talar ock om
i Solen, ſom ſkedde i Tiberii tid i Fullmåne, då
kunnat wara af det ordenteliga ſlaget. Calviſius an
ſti Siculi, at wid år 223 förmärktes i Rom tre da
och år 745 har där warit mörkt ifrån den 10 til
Auguſti. Om förmörkelſen wid Chriſti Lidande wa
ligt underwärk, emedan den ſkedde i Fullmåne; är
ledning at tro, det de andre här upräknade böra tilſ
naturliga ordſaker. År 1721 den 1. Junii ſyntes
glants och ſtrålar på klar Himmel, med ſådant ſk
nen har i fylle (5); om wid ſådant tillfälle Sol
ſig uti owanlig myckenhet, och flera omſtändigheter
nit ſig, hade mörkret til åfwentyrs kunnat bliſwa ſto
torde då kunna ſätta tro til wåra Förfäders berätte
detta owanliga mörker, emedan de endaſt tala om e
ſom intet kräfwer någon beſynnerlig mathematiſk Lär
ögonen utan widare inſigt lämna härutinnan ſamma
ſom om Cometer, hwilka man ock obſerverat i Norden
långa ſwans upwäckte förundran, och ſåſom man a
gon ſådan Stjerna tilförne, wiſte man ej heller namn dä
ock K. Håkan Håkanſon i Norrige, ſom bliſwit

tydde antingen stora Herrars död, Krig eller annan Lands-plåga (6). Man hade kunnat förskona Konungen för betydelsen; men hwad wärkan deßa Stjernor haft eller framdeles skola hafwa på wår Jord, lär ännu wara en förborgad hemlighet. Man begriper utan swårighet, at denna Comet warit sedd på flera ställen än i Norrige. Wäder-Solar äro af en hel annan beskaffenhet, och äro förmodeligen intet annat än en slags brytning af Solstrålarna. De synas fördenskull intet på särdeles långt afstånd, och kunna således intet på en gång märkas på långt aflägsna orter. Deßa nämnas ock hos de gamla, och har man år 1286 sedt tre Solar på himmelen (7). Det wore intet swårt at samla ihop flera besynnerliga händelser, om man wille anföra denna tidens underwärk, men dem går man med tysthet förbi. Det man andragit kan wara nog, och finner man härutaf, det man intet gjordt särdeles framsteg i Naturkunnigheten, efter man altid behagat utspåda Rönen med betydelser, och intet bekymrat sig om naturliga ordsakerna. Wetenskapernas tilstånd från 1200 til 1300.

(1) *Hamsfort* Chronologia secunda p. 282 hos *Langebek* A. MCLXXXVII - - - Pridie Nonarum Septembris solis defectio incidit tanta, luna orbem subeunte, ut coelestia sidera interdiu perinde ac noctu micuerint. Annales, quos mihi communicauit. *Langius*, annotant hoc deliquium, cujus Gerardus Mercator & Vincentius meminerunt.

(2) Chronicon *Celsii* p. 5. Chronologia hos *Benzelius* p. 16. Chronicon *Erici* Pomerani. Chronicon *Petri Olai* Minoritæ.

(3) Annales Albiani hos *Langebek* p. 208. MCCXLI Ecclipsis solis per totum mundum octaua Michaelis die Dominica.

(4) Chronologia hos *Benzelius* p. 14. MCXXXVII. Tenebræ in quadragesima per universam terram. *Petrus Olai* Minorita hos *Langebek* p. 175. MCXXXVII. tenebræ fuerunt in quadragesima per uniuersam terram, nullus mouebat se de loco in quo erat, sed multum angustiabatur donec euanuerunt. Annales Esromenses hos *Langebek* p. 240. MCXXXVI. Tenebræ factæ sunt in quadragesima per universam terram. Annales Minoritor. Wisbyens. MCXXXVII. Tenebræ erant in quadragesima per uniuersam terram. *Sturleson* T. 1. s. 791 och 794 talar om et mörker som hände då träffningen stod på Stiklarstad, IV Kal. Aug. hwilket ej heller lär hafwa warit en wanlig förmörkelse. *Hornius* Hist. Nat. L. 1.

(7) *Hamsfort* Chron. ſec. p. 294 hos *Langebek*. An. MCC
Pridie Kal. Nov. tres ſoles viſi, portentum mirum, & q
aſcendit medium coeli & quaſi Iris factus.

Tilökningar.

Sidan 140 nämnes, det Arke-Biſkoparna i Lun
Adels-Bref, til bewis kan följande införas:
Petri Archiepiſcopi Literæ, quibus jus Liber
conceditur Petro Boetii & ejus heredibus, (
craſtino Marci Euangeliſtæ 1412. af Originalet
ment hos Conferents-Rådet Klevenfelt i Ki

Omnibus præſens ſcriptum cernentibus *Petrus* Dei gratia A
Lundenſis Sueciæ Primas & Apoſtolicæ ſedis Legatus ſal
mino ſempiternam. Noverint univerſi præſentes & futur
onſorem [oſtenſorem] præſentium, *Petrum Boetii* familiarem noſtr
intuitu fidelis ſervicii ſui nobis huc usque facti, nobisque &
noſtris in poſterum fideliter faciendis litimosque [legitimosque]
in recta linea deſcendentes, ex voluntate & conſenſu dilecti Capituli
denſis creamus liberos per præſentes, annuentes & ad hoc iden

nis ſuis perpetua gaudeant libertate. Unde diſtrictius prohibemus, ne quis advocatorum noſtrorum aut eorundem officialium, ſeu alius quisquam, cujuscunque conditionis & ſtatus exiſtat, contra hanc gratiam noſtram prædictum Petrum audeat aliquatenus moleſtare. In cujus rei euidentiam ſecretum noſtrum una cum ſigillo dilecti Capituli noſtri præſentibus eſt appenſum. Datum Gerslöf Anno Domini m. cc. duodecimo in craſtino 6. Marci Euangeliſte.

Uti annat Bref dat. 1416 Dominica Lætare kallas ſamme Petrus Boerii Armiger eller Man af Wapn.

Sidan 207 och flera omröres Coeleſtini III:s Bref om K. Knut Eriksſons Giſtermål wid år 1192. Det lyder ſom följer:

Coeleſtinus III. Kariſſimus in Chriſto filius noſter R. [K. förmodeligen] Rex illuſtris Sueuorum Apoſtolatui noſtro literis & nuntio humiliter nuntiauit, quod cum eſſet adoleſcens & dilecta uxor ejus juuencula, mutua fide voto contrahendi legitimi matrimonii ſe adſtringentes, invicem conſenſum ſuum, accedente voluntate Parentum, arrarum donatione roborauerunt. Poſtmodum vero claræ memoriæ N. Patre ſuo ab inimicis occiſo, cum [per bellorum adverſitatem] undique premeretur, & habito cum hoſtibus ſuis congreſſu victus fugatusque fuiſſet, quia timebat, ne ipſa ſponſa ab inimicis ſuis per violentiam raperetur, & alia ſimilis ei non inveniretur in regno, quam ſibi poſſet matrimonialiter copulare: de ſuorum & ejusdem ſponſæ parentum conſilio factum eſt, quod in conventu habitum Sanctimonialium monaſticum ſine propoſito perpetualiter retinendi ſuſcepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid ab inimicis injuriæ pateretur, quam cum pace reddita & obtento ab inimicis triumpho ſolenniter duxiſſet cum grandi exultatione uxorem & ab ea filios ſuſcepiſſet, unum eorum de communi conſenſu & electione Principum Sueuiæ in Regnum ſibi inſtituit ſucceſſorem, procedente vero tempore, prædicta uxor graui infirmitate correpta, cum ſe de huc vita crederet receſſuram, timore mortis inducta continentiam vovit, cumque Rex ipſe nollet eam contriſtare, conceſſit ad tempus, nunc autem ſe continere proponit non poſſe, & quod licite poſſe fieri arbitrabatur ad thorum uxoris ſuæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum ſuorum detrectationes & obloquia, petiit a nobis dari ſibi in mandatis, ut uxorem ſuam auctoritate noſtra maritali affectione pertractet, non obſtante voto continentiæ incaute ab ipſa emiſſo, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia ſuper his Nos ad plenum non potuimus elicere veritatem, F. T. cognitionem horum & deciſionem canonicam duximus committendam per A. ſ. m. ut ſuper his inquiratis diligentius veritatem, & ſi

vobis conſtiterit, quod prædicta mulier primo fuit inter moniales recepta more violentiæ, & rapinæ, & propoſitum profitebatur ſe habuiſſe nubendi, cum inter eas moram faceret, præſertim cum poſtmodum in facie eccleſiæ publice Regi nupſerit, & uſque ad hæc tempora cohabitando filios ex ea ſuſcepit, eam denuntietis præfato monaſterio non teneri. Non enim factum illud contractum matrimonii poteſt dirimere, etſi forte poſſet matrimonium contrahendum impedire. De alio vero ita ſolicite diſcretio fraternitatis veſtre diſcutiat, quod ſi inueneritis eandem graui infirmitate depreſſam continentiam voviſſe & virum ejus ad tempus præbuiſſe conſenſum, maxime ſi non idem vir peræque continentiam vouerit perpetuam, eandem viro cohabitare facias, & invicem utrumque maritali affectione tractare.

Sidan 513 talas om Drottning Mechtilds död, och at den intet ſkedt för än 1288. Man har påmint här ſammaſtädes af Hvitfeld, at hon afhändt ſit Gods emellan Sleſ och Eidern på det förenämnde året. Hennes Original-Bref härom ſkrefwet på pergament finnes ännu i Danſka Archivum, och ſtyrker ſåledes Hvitfelds utſägelſe. Som det intet är någonſtädes tryckt, kan det förtjena at införas:

Mechthildis Dei gra. quondam Daciæ Regina omnibus noſtris oppidanis colonis & hominibus in noſtro judicio *Eckerneuorde* conſtitutis cum affectu ſalutem. Scire Vos volumus, quod Dilecto fratri noſtro, Domino *Gerhardo* Comiti Holtzaciæ & de Scowenburgh omnem hereditatem noſtram ſiue bona in *Sliam* & *Eydoram* ſita a *Waldemaro* noſtro filio felicis memoriæ nos per ſucceſſionem hereditariam exigente juſtitiæ contingencia cum omni jure & terminis, quo eadem bona ſeu hereditatem hactenus tenuimus & poſſedimus, dedimus & contulimus quiete & libere perpetuo poſſidenda, volentes ut nullus vel & nulli ipſum in dictis bonis impediant aliquatenus & perturbent. Quare Vobis mandamus diſtrictius injungendo, quatenus Domino noſtro Fratri & ſuis officialibus, quoscunque vobis inſtituit, in omni ſervicio & ſubjectione de cetero ſicut nobis obediatis, quoque noſtram ſciatis ineſſe plenarie voluntatem, hanc donationem preſentibus literis publica proteſtamur. Teſtes ſunt Dominus Abbas de *Ciccemere*, totusque conventus ibidem, dilecti noſtri egregius Dominus *Gerhardus*, comes *Ludolfus* & *Henricus*, fratres de Kuren, Martquardus & Henricus fratres dicti *Solder*, Pepo de krempe & Johannes *Luſſens* milites. Datum Ciccemere an. Domini M.CC.LXXXVIII. in vigilia Magni Martiris.

Bref wet är meddelt af Et. R. Langebek.

Nu

Man har i ſjelfwa Hiſtorien anförd åtſkilliga proſ på K. Waldemars lätta och obetänkſama ſinnelag. Utom de bewis, ſom redan äro anförda, gaf han ännu et långt märkeligare efterdöme därutaf, när han år 1277, under ſit wiſtande i Kiöpenhamn, ſkänkte bort Gothland til Mar-Greſwarna af Brandeburg, med de wilkor, at de ſkulle förhjelpa honom til ſina förlorade rättigheter i Swerige. Om denna rättigheten öfwertygar et Bref, ſom Gerkens låtit trycka uti Codex Diplomaticus Brandeburgicus T. 3. hwarutaf Originalet ſkal wara bibehållit i Berlin, faſt Sigillerna äro förlorade. Ehuruwäl et ſådant Document, utfärdadt af en af Landet utdreſwen Konung och utom Råds Råde aldrig kunnat öfwerlämna någon rättighet til Mar-Greſwarna, ſå mycket mindre, ſom de betingade wilkoren intet blifwit fullgjorde, lämnar det dock wedermäle af en owarſamhet, ſom hos en annan Konung än Waldemar intet ſynes möjlig. Det kan då urſäktas, om detta Document äfwen här införes.

Nos *Waldemarus* Dei gratia, Rex Sveorum & *Sophia* uxor noſtra inclita nec non heredes noſtri recognoſcimus uniuerſis Chriſti fidelibus in perpetuum, quod inclitis Principibus Dominis, *Johanni*, *Ottoni* & *Conrado* Marchionibus Brandeburg. Magniuicis & eorum heredibus terram Gothlandiæ integram damus & dedimus ad hereditatem juſtam & ad proprietatem rectam perpetualiter poſſidendam, ſub ea tamen forma, ſi Marchiones prædicti per ſe vel per alios vel cum aliis nobis medietatem bonorum in Regno Sueciæ jacentium placitando vel quocunque alio modo poterunt obtinere. Inſuper ad iſtam Gothlandiam quatuor millia marcarum argenti fide data promiſimus eisdem Marchionibus in annis quatuor perſoluiſſe. Sub quolibet anno ſemper promiſimus ſoluere mille marcas tam diu, donec ſint ipſis marchionibus quatuor marcarum millia perſoluta. Verum ſi terra Gothlandiæ in partem non ceciderit, extunc dictis Marchionibus dare promiſimus & dediſſe aliam terram tam bonam ſicut Gothlandiam, ubicunque illam Marchiones prædicti decreuerint acceptare. Sed ſi prædicti Marchiones placitando non poſſent nobis obtinere ſuperius nominata, quecunque tamen ipſi Marchiones per ſe vel cum aliis placitando vel quocunque modo alio nobis ultra noſtram hereditatem poterunt

terunt obtinere, de hiis omnibus ipsis Marchionibus & eorum heredibus damus & dedimus partem tertiam propriecatis & hereditatis titulo perhenniter possidendam. Præter ea si Regnum Sueciæ unquam magis integraliter ingressi fuerimus quocunque casu hoc acciderit - - - - - - - - - - ad illa bona superius nominata quæ dedimus & damus Marchionibus Brandeburg. antedictis, nunc de nouo addimus & addidimus ipsis & eorum heredibus terram utique Gothlandiæ ad justam hereditatem & veram proprietatem perpetualiter possidendam. Nos quoque *Waldemarus* Dei gratia Rex Swęorum & Domina *Sophia* uxor nostra inclita nec non heredes nostri omnia infra conscripta Marchionibus Brandeburgensibus antedictis fide præstita corporali promissimus perhenniter & inviolabiliter observare. Ne autem alicui super ista donatione ambiguitatis materia possit in posterum prouenire, ideo præsentem damus literam sigillorum apicibus communitam in testimonium euidens & munimen. Datum Anno Domini in *Copenhouen* millesimo CC. LXXVII in die nativitatis B. Mariæ.

Hwad K. Waldemars döds-år beträffar, som man sagt intet vara bekant, bör påminnas, at Torfæus, til följe af Norska underrättelser Histor. Norv. T. 4. p. 409, utsatt det til 1352, hvilket synes vara nog grundadt. Af samma ställe synes man och lemna slut, at den Erik Waldemarson, som warit Magister Capellarum i Norge, icke warit K. Waldemars naturliga utan äkta Son, hvilket dock warit Messenii tanka. De uti sjelfwa Historien omförda Anmärkningar lära således härefter böra rättas.

Rättelser.

Sid.			
12.	ſ	ſ	14 rad. Swerige, läs Norrige.
18.	ſ	ſ	6 r. freden l. ofreden.
	n. 2.		på mig l. mig på.
22.	ſ	ſ	23 r. Torget l. Tinget.
24.	ſ	ſ	4 r. Gregorius 6. l. Gregorius VII.
25.	n. 2.		10 r. Helge l. Helgeå.
30.	ſ	ſ	5 r. i utlämnat emellan lyckas och Sverige.
34.	ſ	ſ	13 r. börjas l. besörjas.
45.	ſ	ſ	4 r. emotsäjelig l. oemotsägeligt.
48.	ſ	ſ	31 r. Hylle l. Gylle.
51.	ſ	ſ	33 r. Staten l. Sätet.
53.	ſ	ſ	6 r. Sacellum l. Sacellanus.
65.	ſ	ſ	17 r. Ärkebiſkopar. l. Biſkopar.
68.	ſ	ſ	31 r. 1731 l. 1131.
80.	ſ	ſ	1 r. Ärkebiſkop l. Biſkop.
84.	ſ	ſ	4 r. päſtende l. päſtående.
89.	n. 2.		7 r. pådrikning l. pådrikning.
90.	ſ	ſ	7 r. Pål l. Pål.
91.	ſ	ſ	ſiſta ordet på ſidan Jar bör gå ut.
94.	ſ	ſ	19 r. Band l. Bland.
108.	ſ	ſ	19 r. lykades l. lyktades.
111.	ſ	ſ	2 r. 1113. l. 1133.
128.	ſ	ſ	3 r. Gareifer l. Ganifer.
130.	ſ	ſ	3 r. omätteligen l. omätteligen.
167.	ſ	ſ	1 r. Nilſon l. Månſon.
174.	n. 1.		2 r. Herdenſis l. Ilerdenſis.
	n. 3.		2 r. biennis l. biennio.
180.	ſ	ſ	11 r. at utlämnat fram för Guds.
	ſ	ſ	21 r. lämnade l. lämna.
185.	ſ	ſ	1 r. Wisby l. Wiby.
194.	§. 3.		24 rad. Harald Gylles l. Sigurd Jorſala-farares.
195.	ſ	ſ	24 r. emellan Göthland och Birger bör stå och, och bör gå ut där det står.
196.	ſ	ſ	2 r. 1251. l. 1151.
199.	ſ	ſ	ſiſta r. Knut Nilſon. l. Knut Månſon.
202.	§. 5.		17 r. ſtr l. år.
210.	ſ	ſ	11 r. Anaſius VI. l. Anaſtaſius IV.

Rättelser.

Sid.			
215.	§. 3.	18 r.	efter lifwat bör stå ej.
235.	§. 1.	14 r.	det lås där.
238.	″ ″	8 r.	Ty Alexander l. Ty uti Alexander.
240.	n. 2.	″ ″	Innocentius l. Honorius.
242.	″ ″	12 r.	helt godt l. helsad.
257.	n. 1.	6 r.	1156 l. 1152.
261.	″ ″	33 r.	säxpetes l. sälédes.
265.	″ ″	16 r.	Tolke l. Toke.
271.	″ ″	9 r.	Trosta l. Frosta.
276.	″ ″	14 r.	Domkykan l. Domkyrkan.
284.	″ ″	16 r.	mäste l. mästa.
285.	″ ″	4 r.	suetiis l. suetis.
286.	″ ″	21 r.	Suerre l. Swerker.
292	″ ″	15 r.	nisuerant l. mouerant.
293.	″ ″	7 r.	Prinseßor l. Prinsar.
295.	″ ″	2	sista så all l. så at all.
296.	″ ″	14 r.	som af l. som, utan af.
298.	n. 6.	8 r.	thwo l. twå.
303.	n. 1.	9 r.	eum l. eum.
″ ″	n. 2.	7 r.	i stät l. stät i.
307.	§. 11.	9 r.	Swerker l. Sweyre.
335.	″ ″	1 r.	Ordinaldi l. Raynaldi.
336.	″ ″	1 r.	Magi, Herr l. Magister.
340.	n. 4.	8 r.	bråk l. bruk.
322.	″ ″	sista rad.	Gref bör gå ut.
351.	″ ″	31 r.	Innocentius l. Honorius.
375.	″ ″	32 r.	regera de l. Regerande.
392.	n. 3.	4 r.	med l. uem.
405.	§. 20.	5 r.	Fings l. Fings.
420	n. 7.	3 r.	quo l. quod.
426.	″ ″	raden näst den sista:	owilsarlahet l. owilsarlahet.
428.	″ ″	20 r.	hade l. lade.
444.	″ ″	6 r.	jämn l. dem.
455.	§. 16.	6 r.	1207 l. 1257.
″	″ ″	22 r.	Munke-Kloster l. Nunne-Kloster.
458.	n. 3.	3 r.	Apostolis l. Apostatis.
459.	″ ″	16 r.	får l. lår.
463.	″ ″	27 r.	löste penningar l. löste med penningar.

Rättelser.

Sid.			
466.	ſ	ſ	18 r. Ogeſkäggarne läs Öfteſkäggarne.
471.	§.	3.	23 r. harn l. har.
478.	§.	7.	6 r. Sarſon l. Larſon.
487.	n.	7.	3 r. malhöge l. malmhöge.
515.	ſ	ſ	26 r. utöfningar l. utöfningar.
523.	n.	7.	ſ ſ 1277 l. 1273.
539.	ſ	ſ	29 r. urſåt utelämnat.
540.	ſ	ſ	33 r. Partierna l. Parterna.
549.	ſ	ſ	21 r. at l. om.
563.	ſ	ſ	29 r. utan l. ock.
571.	ſ	ſ	1 r. Broder l. Bröder.
580.	ſ	ſ	9 r. Hwad l. når.
581.	ſ	11.	12 r. tilböd dem l. tilbad dem,
587.	n.	3.	2 r. Planc l. Palne.
	ſ ſ	n.	3. 8 r. 1486 l. 1586.
591	ſ	ſ	10 r. Johan Litte l. Johan Litle.
595.	ſ	ſ	35 r. 1298 l. 1698.
598.	ſ	ſ	9 rad. hemkallade l. frikallade.
600.	§.	13.	7 r. Trataor l. Tratör.
650.	ſ	ſ	32 r. hwilket l. hwilken.
665.	ſ	ſ	17 r. wara l. waka.
690.	ſ	ſ	13 r. ſå l. då.
733.	ſ	ſ	12 r. 8400 l. 84000.
735.	n.	5.	10 r. 1443 l. 14431.
746.	ſ	ſ	6 r. lyckades l. lyktades.
748.	ſ	ſ	13 r. wademål l. wandamål.
753.	ſ	ſ	1 r. Benedictus l. Benedictum.
761.	§.	10.	30 r. bordet l. brödet.
774.	n.	3.	2 r. plantandi l. placitandi.
788.	n.	24.	1 r. plantantibus l. placitantibus.
808.	ſ	ſ	30 r. inträning l. inwänning.
815.	n.	1.	3 r. Tigafridus l. Sigafridus.
825.	ſ	ſ	2 r. bonis l. binis.
832.	§.	9.	5 r. wi l. wid.
845.	n.	1.	1 r. Tryfet l. Fryfet.
862.	ſ	ſ	3 r. warande l. wandrande.

Exemplaret kostar på Tryckpapper 24 och på Skrifpapper 33 Dal. kopm.

Tab: 1. Stenkilska Konunga ättarn.

1. Eric Segersäll.
Konung i Sverige. gift
med Sigrid Storråda. /:a:/

2. Olof Skötkonung.
Konung i Sverige. †1024.

4. Emund Gamle
Konung i Sverige.

3. Anund Jacob.
Konung i Sverige. †1051.

Hans Dotter gift med
5. Stenkil Konung i Sver-
rige. †1066.

6. Inge I. Konung i Sverige.
gift med 1:mo. /:b:/
Konung Blotsvens Dot-
ter. 2:o Helena. och
3:o Ragnild.

6. Halstan Konung i Sverige

7. Philip. K: i Sverige
†1118. gift med K: Ha-
rald Hardrades Dotter: Ulvhild.

7. Inge II. K: i S
g.m. Brigitta
Harald Gilles D

2.
Margareta. gift med
1:o Magnus Barfot K:
i Norge. 2:o Nils Sven-
son, K: i Danmark.

2.
Ragvald.

Ingerta. g.m.
1:o Danska Prinz:
Henric Skatelar.
2:o Harald Gille,
K: i Norge.

2.
Cathrina.
g.m. Danska
Printzen, Biörn
Haraldson Grön-
sida.

Christina, g.m.
m. Eric IX. K: i Sver. †1160.

3.
Christina
g.m. Norska
Printzen Har

Mabrid
g.m. Sigurd
Jorsalafarare
K: i Norge.

Ingel
g.m. K
Lasses
Dan
i Schle

2.
Magnus Nilsson.
K: i Sverige, föregen
1134. g.m. Richiosa,
Gastig Bogislaus: Pom-
mern Dotter, som Eric
Judason gift med Konung
i Swercker 1. i Sverige
som dog 1155.

1.
11. Magnus Henriksson,
K: i Sverige föregen
1161. g.m. sin Quäs-
ster Brigitta, K:
Harald Gilles Dotter
i Norge.

2.
Brigitta /:c:/
g.m. 1:o K: Inge
Halstansson
i Norge.
2:o Earl Jarl
Jonasson
3:o K: Magnus
Henriksson.
4:o Birger
Jarl Brosa.

Waldemar I.
K: i Danmark.
g.m. Sophia,
K: Swercker I.
Dotter i Sverige.

Richiosa
g.m. Konung
15. Eric Knut-
sson i Sverige.
som † 1216.

Marga
g.m. S
Hoital
i Sve

Chris
g.m.
12. Car
Swer
son
som †

/:a:/ Skoglar Toste
Jarl i Westergöt.

Ulf Jarl
i Westergöt-
land

Sigrid Storråda, gift med
1:o K: Eric Segersäll i Sverige,
2:o K: Sven Otto i Danmark.

Biörn, Svensk Odalsman.

Tyrgill.

Ragvald,
Jarl.

Olof Skötkonung,

Anund Jacob.

Estrid gift med Ulf Jarl Sprakelägg

Stenkil gift med sin Dotter.

Sven Ulfsson.
Konung i Danmark

107

Tab: 1. /:b:/

N: N:

Sven Blotsven, Konung i Sverrige. — Mö. gift med Konung Inge 1. Sterkilsa

Kol eller Eric Ärsell, Konung i Sverrige. — ulf Galla. — Cecilia gift med Sedward Bonde.

Swerker 1. kolson Konung i Sverrige. † 1155.

Eric IX. Sedwardson af den Gamla Sverlad. Konung i Sverrige. † 1160.

Tab: 1. /:c:/ vide Tab:

Tab: 2. Swerckerska Konungar Ätlingen.

Swercker 1. kolson, Konung i Sverrige. † 1155. gift med 1: Ulfhild S. Nils Swensons i Danmark andra Gemål. 2: Richiisa, Konung Magni Nilsons Enka. vide Tab: 1.

1. Carl, Swerkersson S.: i Sverrige † 1167. gift med Christina ifrån Skåne. vide Tab: 1.

1. en dotter g. m. K. Knut Magnusson i Danmark — Harald Skräng.

2. Johan, kol, 2. Burislef, 2. Sunno Sik,

Swercker II. Carlsson S.: i Sverrige † 1210. g. m. 1: Benita ifrån Seland. 2: Ingierd, Birger Jarls Brosas Dotter.

Sophia gift med Gurtig Henric uf Mecklenburg.

1. Thure, Swerkersson, Gemål x Ingeborg ifrån Danmark vide pag: 406.

1. Helena gift med Juno Folkeson.

Catharina, g. m. Eric Ericsson S.: i Sverrige † 1250. vide Tab: 2. uf A.

2. Johan Swerk... Konung i Sverr... † 1222.

Tab: 3. konunga hauset uf Konung Eric Tedwardson
eller den Gamlas. vide Tab: 1. och Tab: 1. /: b. /.

Eric Tedwardson, Konung i Sverriga, † 1160.
gift med Christina, Konung Inge Sten=
kilsons dotterdotter. vide Tab: 1.

- Knut Ericsson, Konung i Sverriga. † 1199.
- Philip,
- Margareta, g. m. Lagm. Sverre Sigurdson i Norrige, † 1202.
- Catharina, g. m. Nils Blaka från Norge.

- Eric Knutson, Konung i Sverige † 1216. gift med Richiza dotter Ponti Posson vide Tab: 1. och
- Helena, gift med Holmgeir Knut Folkesons Son.
- Sigrid, gift med Magnus Knutson Brok.

- Eric Ericson. Konung i Sverige. † 1250. gift med Catharina uf Folkunga Ätten.
- Helena g. m. Knut Folkesson
- Ingeborg g. m. Birger jarl til Bielbo.
- Mareta, g. m. Nils Sixtenson Sparre till Tofta.

- Waldemar S: i Sver: 1250. uppsatt och † 1293. vide Tab: 4.
- Magnus, S: i Sverige, † 1290.

[redacted]

Tab: 4. Folkunga Ätten.

Fulko Philbyter 1040.

Ingemund, | Halstan, | Ingevald

Ragnild, g.m. S: Inge Stenkilson i Varnya. | Folcke den tionde, g.m. S: Knut den Gilligt Dotter

Knut, | Bengt Snywels, | A

Holmgeir, g.m. Helena, S: Knut Ericsons Dotter vide Tab: 3. | Joan, Juvel fängen 1220.

Knut. | Knut Joansson Eliga S: Svenska. fängen 1234. g.m. D: Helena Folke jarls Dotter. M: Helena S: Eric Knutssons Dotter.

Birger Jarl Brosa, † 1262. gift med Brigitta, Konung Harald Gilles Dotter i Norge. vide Tab: 1. | Carl Jarl fängen

Ulf Jarl, † Fasi † 1248. | Carl Ulfs

Philip, Jarl, † 1199. | Ingrid, S: Sverker Carlsons 2a Gemål. | Knut Jarl,

Magnus Brok, g.m. Sigrid, S: K Ericsons

1. Holmgeir Juvel Gilligen 1248. | 2. Philip. † 1252. | Johan, Juvel-Gilligen 1280. | Birger, Gallgingen 1280. g.m. Ulvilda. Birger Jarl Byttare. | en Dotter g.m. Lars, uf Rumby, | Philip † 1252. g.m. Konung Knut den Längres Enka Helena | Knu † 12

Eric † 1268. | Eric, † 1272. | Ingeborg, 2:a Gem: Gerhard II. uf Holsten. | Margareta, gift i Skenninge Eloa Anno 1288. | Ri S: G

Gerhard I. Grefwe uf Holstein

Gerhard II. Grefwe uf Pinneberg | Helwig, g.m. S: Magnus

agnus Mareskold, u. Ingrid Ylfwa.

Folke Filsa den unga, fången 1210.

Knut fången 1229.

Holmgeir,

Helena, g. m. K. Knut den Långa.

Sunno g. m. Helena S. Swerkersd. sons Dotters.

Bengta g. m. Johan Ängel

Folke Eg. Lu. Biskop † 1278.

Cathari=na, g. m. S. Eric Ericson.

Carl, Ha=rald.

il, au= ftas. and. Chri= a. i öster= an Galin i norja. Tab:

Carl, Biskop i Lin= köping fången 1220.

Birger Jarl, uf Bielbo, gift med 1:o Ingeborg, D. Eric Knutss. sons Dotter. 2:o mechtild, Teutsk Furstin. Dyatuning

Benit uf Ulfasa fång= ifrån i östan= götland.

Elof.

ulvil= da, g. m. Birger Philips son Folkunge † 1280.

magnus fången i östergöt.

Ingeborg, g. m. Birger Brake.

I. Ger= mar, Norrege + 1293. Sophia c Plog= ngs Dotter. S.

Richisa, gift med S: Håkan i Norje, † 1257.

I. Magnus, S: i Norrege Fallad Ladulås, g. m. Helwig Greff Gerhards I. Dotter uf Holsten.

I. Eric, † 1276. Ingeborg, g. m. Johan I. uf Saxen Lauenburg.

I. Benct, Biskop i Linköping, † 1291.

Eric † 1279.

Birger S: i Norrege † 1326 g. m. Martha S. Eric Slip= pings Dotter i Danmark.

Eric fången i Upland g. m. Norske Hjaltadotter Ingeborg i Einskuld= tan i Nykö= ping 1312.

Walderar, fången i Lund g. m. Ingeborg, Norsk Grefv= inna, i Sul= tan i Nyköping 1318.

Ingeborg g. m. S. Eric Men= Wed i Dan= mark.

Ri= chisa, Kloss abbe= dissa i N. Eland Kloster.

Catha= rina, † ung.

Sophia, g. m. Gref= ig Eric uf Lan= geland.

magnus quelfången 1320.

Magnus Smek S: i Norrege 1319. i Norje 1319. g. m. Blanka uf Namur. Dem Lefvande 1374.

Euphemia, g. m. Greff Albrecht uf Mechelburg

Albrecht S: i Norrege 1363. fången i + 1412.

Eric S: i Norrege
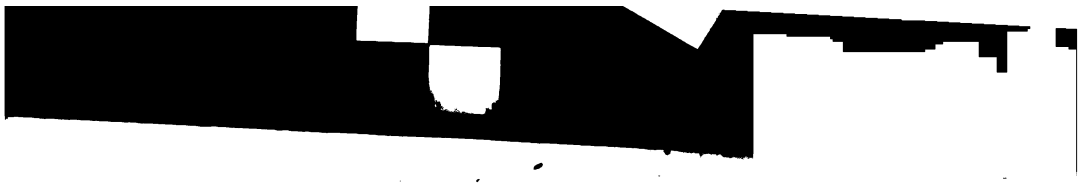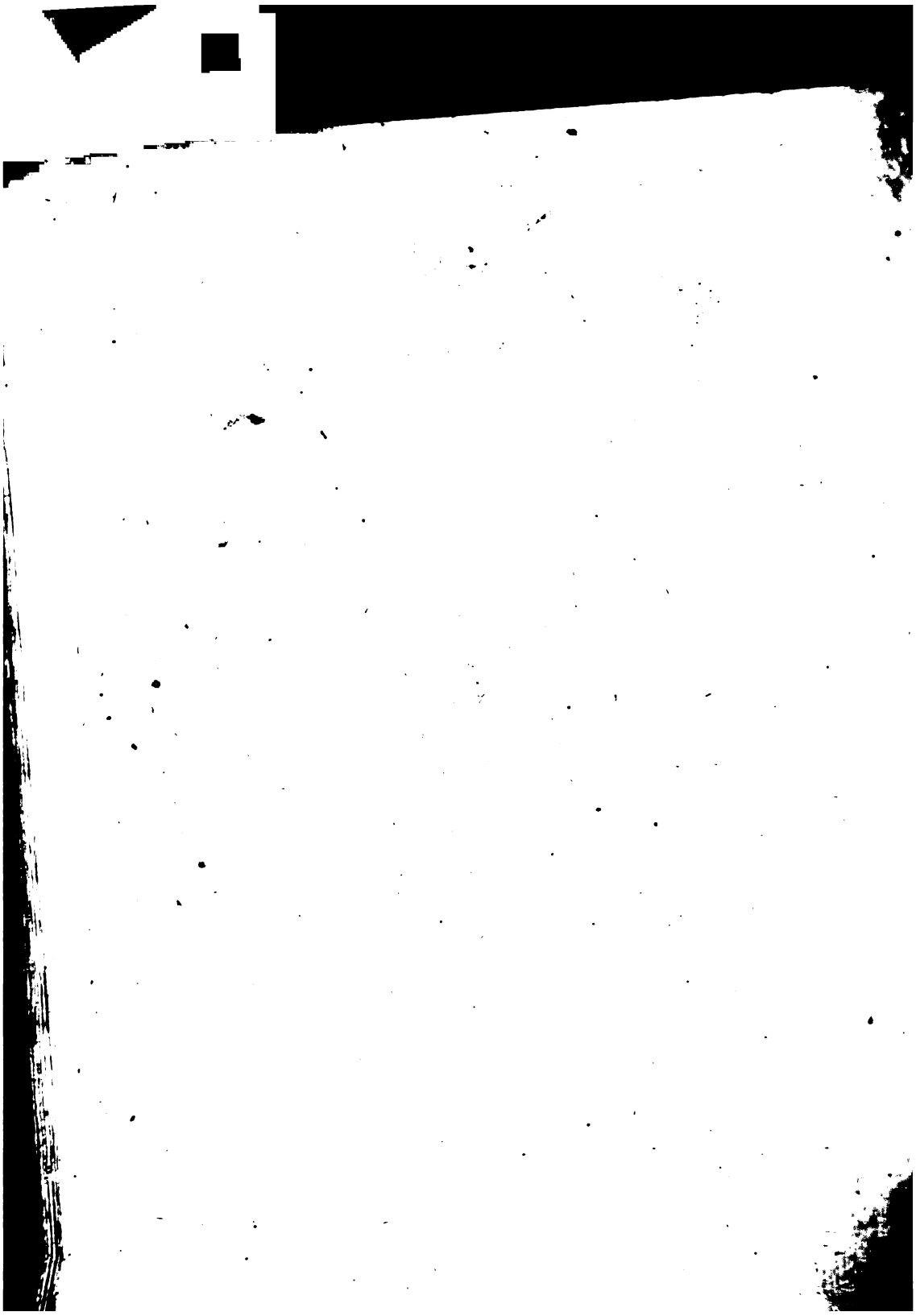
Håkan S: i Norrege 1361. i Norje 1380.